LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ՝ ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ, ԳՐԱԿԱՆ

HARATCH

(Fondé en 1925) R. Seine 276.286

Directeur et Propriétaire : Sch. Missakian

Rédaction & Administration

ԽՄԲԱԳՐՈՒԹԻՒՆ ԵՒ ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ

17, Rue Damesme PARIS (13e)

Téléphone : Glacière 15-70

(ԵՐԹԵՒԵԿԻ ՀԱՄԱՐ՝ Métro : TOLBIAC)

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԵԱՆ ՊԱՅՄԱՆՆԵՐ.—

	ՏԱՐԵԿԱՆ	ՎԵՑԱՄՍԵԱՅ	ԵՌԱՄՍԵԱՅ
Ֆրանսա եւ գաղութներ	140 ֆրանք	70 ֆրանք	35 ֆր.
Անգլիա, Եգիպտոս, Զուիցերիա, Իտալիա	250 »	130 »	—
Ամերիկա	200 »	100 »	—
Բոլոր Երկիրներ	200 ֆրանք	100 ֆրանք	—

ԿԻՐԱԿԻ 1 ԱՊՐԻԼ

DIMANCHE 1 Avril 1934

10ՐԴ ՏԱՐԻ - 10e Année N° 2460

Խմբագիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

ԳԻՆ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ԵՐԿՈՒ ԽՕՍՔ

ԶՐՈՅՑ ՀԱՒԱՏԱՑԵԱԼԻ ՄԸ ՀԵՏ

— Ձեր կարծիքով, Եկեղեցին իսկապէս վերջացուցա՞ծ է իր դերը, այլ եւս անելիք չունի՞ գաղութներու մէջ։

— Ինչո՞ւ այդ հարցումը կ'ուղղէք մեզի, երբ դուք ալ ծանօթ էք իրականութեան։ Եկեղեցին դեր ունի՞ թէ ոչ,— տեսական խնդիր մըն է որու մասին կարելի է օրերով խօսիլ ու վիճիլ։ Գործնականին մէջ, խնդիրը այս է,— Եկեղեցին կը կատարէ՞, կրնա՞յ կատարել իր դերը։ Այսօր Զատիկ է, եւ դուք անհամար բազմութիւն կը տեսնէք ժամուն դուռը։ Բայց միշտ այսպէ՞ս է։

— Աւագ - հինգշաբթի օրն ալ այսպէս էր, ինչպէս եւ Ծաղկազարդին, Ծնունդին...

— Այո, միշտ այդպէս կ'ըլլայ տօնական օրերուն։ Իսկ միւս կիրակինե՞րը։ Զէ՞ք յիշեր, 1924ին, 25ին, 26ին անցուդարձը կը խափանուէր Ժան - Կուժօն փողոցին մէջ, ժամուորներու բազմութեամբ։ Յետոյ արագ - արագ նօսրացաւ բազմութիւնը, եւ վերջին տարիներս ոչ իսկ եկեղեցին կը լեցուի։ Ուրեմն, կիրակնօրեայ բարեպաշտութիւնն ալ եկած յանգած է 50 կամ 150 հաւատացեալներու, որոնց մեծ մասը կիներ են։ Առաջ գոնէ իրար տեսնելու համար կուգային։ Արդեօք այդ փափա՞քն ալ մարեցաւ...

— Բա՞ն կը դիմանայ Փարիզին, ձեր բառերով՝ լուսացնցուղ կամ լպրծուն պողոտաներուն։ Սրընթաց երթեւեկ, հեւ ի հեւ կեանք, ակնախտիղ հրապոյրներ եւ փորձութիւններ, չքեղութիւն, վայելք, պար, կին, սինէմա...

— Եւ միայն Փարիզի ժամը չէ որ պարպուած է։ Եկեղեցիներ չինուեցան նաեւ Առնուվիլի եւ Ալֆորվիլի մէջ. տեսե՞ր էք, աւելի բախտաւո՞ր են։ Մեր գիտցածը այն է որ, սրճարանները աթոռ չեն կրնար ճարել յաճախորդներուն, իսկ եկեղեցիներու աթոռներուն վրայ որբեւայրիներն անգամ հազիւ կը նային...

— Ամէն տեղ ալ պատճառը մէկ է,— օտարութիւն, փորձանաւոր միջավայր, հազարումէկ հոգեր։ Ի՞նչպէս կարելի է դարմանել այս չարիքը։ Մամուլը պարտականութիւններ չունի՞ այս մասին։ Գոնէ մի՛ հալածէք փիլոնաւորներն ու վեղարաւորները, որպէսզի ժողովուրդը չպաղի։

— Կրօն եւ եկեղեցի հաւատքի, համոզումի հետ կապուած բաներ են։ Ի՞նչպէս կ'ուզէք որ քաղաքական կազմակերպութեան մը օրկանը բարեպաշտութիւն քարոզէ։ Հաւատացեալները իրենք են որ պիտի ունենան այդ նախանձախնդրութիւնը։ Մնաց որ, ոչ քարոզիչ կը պակսի, ոչ ալ կրօնաթերթ։ Ինչ կը վերաբերի վեղարաւորները հալածելու մեղադրանքին, եւրոպական իմաստով հակակղերական պայքար մը չէ որ կը մղուի։ Այդպիսի պայքար մը կըրկար օգտակար ըլլալ, որպէսզի ամէն մարդ իր չափը գիտնար եւ մենք ազատէինք բազմաթիւ անախորժութիւններէ եւ կաշկանդումներէ։ Եղած - չեղածը՝ ընդվզում մըն է վեղարաւոր փորձանքներու դէմ, այն ալ՝ չափազանց անհանդուրժելի պարագաներու տակ։ Եթէ ուզէիք արդար ըլլալ, պիտի խոստովանէիք որ մենք շատ ետ ենք մնացեր նոյն իսկ 1860ի սերունդին վրայ։ Քանի կը շփուինք եւրոպական եւ ամերիկեան միջավայրին հետ, այնքան կը չուարինք, կ'անճրկինք։ Զէ՞ք տեսներ, հասարակ վարդապետներ եւ եպիսկոպոսներ դարձեր են իշխանաւոր, եւ դէպի կղերապետութիւն կ'առաջնորդեն տարադիր բազմութիւնները։ Բայց թողունք այս խնդիրը, որ շատ հեռուները կրնայ տանիլ մեզ։ Ուրեմն կ'ընդունիք որ, ժողովուրդը եկեղեցիէն ալ պաղեր է, հետզհետէ կ'ուծանայ եւ հետեւաբար կը փրթի հայկական միջավայրէն։

— Բուն բառով, կ'օտարանայ կը կորսուի՛, կը հալի։ Շատ չանցած պիտի նմանինք Լեհաստանի եւ Հունգարիոյ կամ Թրանսիլվանիոյ Հայերուն։

— Ընդունեցէք որ մենք թանկագին աւանդութիւններ ունինք անոնց վրայ։ Անոնք միայն եկեղեցիով կը շնչէին, անով կ'ոգեւորուէին ու կ'ապրէին։ Զունէին ուրիշ խարիսխ։ Եւ երբ ասոնց տիրանալ, ժողովուրդը պաղած է եկեղեցիէն։ ... ճանաւոր կղերը, կաթողիկոսներ եւ եպիսկոպոսներ մենամարտի բռնուեցան զանազան պատրուակներով, պառակտելով, գայթակղեցնելով, մոլորեցնելով կամ անհաղորդ ըրելով ժողովուրդը, ամէն բան փլաւ։ Այսօր ի՞նչ է մնացեր այդ բազմութիւններէն եւ հին փառքերէն։ Արդ, մենք ունինք ուրիշ ազդակներ, աւելի հարազատ եւ կենդանի ներշնչարաններ, արմատախիլ բազմութեանց միտքն ու սիրտը լեցնելու, զանոնք ամրապնդելու, հայկականութեան կապելու համար։ Ունինք հայրենիք մը մանրանկար, ունինք ազգային - քաղաքական տենչեր եւ ճիգեր։ Ունինք, մեռելնե՛ր անհամար եւ ցիրուցան, ամէն ճակատի վրայ...

— Մեր բոլոր մեռելները մէկ Զատիկի դեր չեն կրնար կատարել։ Ժողովուրդը Յիսուս - Քրիստոս պաշտելով դիմացաւ մինչեւ հիմա, անոր խաչելութեան եւ յարութեան հաւատքով կանգուն մնաց, յաղթեց դարաւոր փոթորիկներուն։

— Ճի՛շդ ատոր համար է որ չի դիմանար այսօր։ Երէկ, իսլամական երկրի մէջ, խաչին ապաւիններ էինք։ Այսօր փռուած՝ քրիստոնեայ աշխարհին պողոտաներուն վրայ, արդէն կորսնցուցեր ենք մեր հաւասարակշռութիւնը։ Մինչդեռ եթէ աւելի գիտակցութեամբ եւ ջերմութեամբ կապուած ըլլայինք մեր ազգային իտէալներուն, եթէ մեր մեռելներուն խաչելութիւնը ունենար ա՛յն իմաստը ինչ որ ունի ձեզի՝ հաւատացեալներուդ համար Զատիկը, մենք տասնապատկած պիտի ըլլայինք մեր դիմադրական կարողութիւնը։ Ժողովուրդ մը որ Ապրիլ Տասնըմէկ տեսաւ, ի՞նչպէս կրնայ արդարանալ եւ դիմանալ, երբ օրացոյցի զարմանազան սուրբերու անուններուն չափ ալ չի յիշեր անոր յիշատակը, երբ անոր վրայ կը նայի իբրեւ հին-հին դարուց պատմութիւն...

Շ.

ՎԵՐՋԻՆ ԺԱՄ

ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹԵԱՆ ՆԱԽԱԳԱՀԻՆ ԵՒ ՆԱԽԱՐԱՐՆԵՐՈՒՆ ԹՈՇԱԿՆԵՐՆ ԱԼ ՊԻՏԻ ԿՐՃԱՏՈՒԻՆ

Չորեքշաբթի օր վերջնապէս պիտի խմբագրուին այն օրէնք - հրամանագիրները որոնց տրամադրութեամբ 2ուկէս միլիառ ֆրանք պիտի խնայուի պետական ելմտացոյցէն։ (Բացը աւելի քան չորս միլիառ ֆրանք է)։

Այս առթիւ, Հանրապետութեան նախագահը եւ նախարարները բարի օրինակ հանդիսանալու համար, որոշած են կրճատել իրենց թոշակները։ Նախարարներուն համար կրճատումը պիտի ըլլայ հարիւրին 15, իսկ Հանրապետութեան նախագահին համար՝ հարիւրին 20։ (Ականջը խօսի Բարեգործականի վարիչ - պատուիրակին)։

⁂ Նախկին պատերազմիկներու Դաշնակցութիւնը, որ 3,500,000 անդամ ունի, պատուիրակութիւն մը ղրկելով վարչապետ Գ. Տումէրկի, յայտնեց թէ նախկին ռազմիկները վճռած են ուժ տալ դահլիճին խնայողական քաղաքականութեան, բայց չեն կրնար ընդունիլ որ ջնջուին թեթեւ վիրաւորներու կենսաթոշակները կամ 60ի տեղ 65ի վերածուի հանգստեան կոչուելու տարիքը։ Միութիւնը ձգտելով դառնալ խորհրդատու մարմին մը կառավարութեան համար, կազմած է ծրագիր մը որուն շնորհիւ մէկ միլիառ ֆրանք եւս պիտի խնայուի։ Այս ծրագրին համաձայն, կենսաթոշակէ պիտի զրկուին այն այրիները որ կրկին ամուսնացած են, պիտի ջնջուին կարգ մը զեղծումներ եւ նախկին պատերազմիկներու կազմակերպութեանց սահմանուած նպաստները։

ՀԻԹԼԵՐ ՉԻ ԳՈՀԱՆԱՐ 250,000 ԶԻՆՈՒՈՐՈՎ

Ամերիկեան հեռագրական գործակալութեան մը թղթակիցը յաջողած է տեսակցութիւն մը ունենալ Հիթլէրի հետ, սպառազինութեանց կրճատման մասին։ Հիթլէր յայտարարած է.

— Ես երբեք չեմ կրնար ընդունիլ որ Գերմանիոյ սահմանուի միայն 250 հազար զինուոր։ Երբ ես համոզուիմ թէ այսինչ ուղեգիծը ճիշդ է, մինչեւ ծայրը կ'երթամ։ Ես ինչ որ կ'ընեմ, բաց կ'ընեմ։ Օրինակ, ես չեմ կրնար այնպէս ցուցնել թէ կը գոհանամ 150,000 զինուորով, երբ մեր բանակին հիմը, յետոյ գաղտնապէս 150,000 հոգի եւս զինելու համար։ Զկայ մէկը որ այնքան համատարած զինաթափութիւն ուզէ որքան ես։ Մենք պիտի նախընտրէինք արտադրական նպատակներու յատկացնել մեր հարստութիւնները, բայց, պատասխանատու ըլլալով մեր երկրին բարօրութեան համար, ես չեմ կրնար Գերմանիան ենթարկել օտար յարձակման մը վտանգին կամ օդանաւերու արշաւանքին։ Ասոր եւ միայն ասոր համար, մենք կ'ուզենք ունենալ բանակ մը որ բաւէ մեր ազգային պաշտպանութեան։ Մենք վսեմ խէջալներ ունինք եւ իմ գլխաւոր հոգս է իրականացնել զանոնք յամրաբար եւ որոշ մեթոտով։ Չորս տարի պէտք է ինծի, իրագործելու համար ինչ որ ստանձնած ենք, իբրեւ առաջին մասը մեր ծրագրին։ Յետոյ չորս տարի եւս պէտք է, ծրագրի երկրորդ մասին համար։ Մեր նպատակն է ստեղծել աւելի մեծ, աւելի ամուր, աւելի բարեբախտ Գերմանիա մը»։

Հիթլէրականներ կը մարզուին ամերիկեան 19 քաղաքներու մէջ

Ամերիկեան հանդէս մը, «Թուտէյ» (Այսօր), որուն խմբագիրը եւ մեկենասը նախագահ Րուզվէլթի մտերիմներն են, երկար պրպտումներէ յետոյ երեւան հանած է թէ գերմանական բանակէն ընտրուած սպաներ հիթլէրական մարտական խումբեր կը մարզեն Մ. Նահանգներու 19 քաղաքներուն մէջ։ Միայն Նիւ Եորքի մէջ հաւաքուած են 400 զինուորներ։ Թերթը կ'ըսէ թէ այս ձեռնարկը Մ. Նահանգներու գերմանական հիւպատոսներուն պաշտպանութիւնը կը վայելէ։ Կազմակերպութիւնը բաժնուած է երեք խումբերու, մէկը՝ արեւելքի, երկրորդը՝ միջին արեւմուտքի եւ երրորդը՝ արեւմուտքի համար։ Բոլորն ալ կը գտնուին Շիքակոյի կեդրոնին հրամանատարութեան տակ։ Քաղուած տեղեկութեանց համաձայն, զինուորական կազմակերպութեան անդամներուն թիւն է 6000։ Նիւ Եորքի մէջ կը գործեն 24 խումբեր, «Նոր Գերմանիոյ բարեկամներ» անունով։ Անդամները հաւատարմութեան երդում ըրած են, յանձն առնելով չմտնել որ եւ է գաղտնի կազմակերպութեան մէջ։ Անդամատոմսերուն վրայ տպուած է ամերիկեան դրօշը՝ հիթլէրական կեռ խաչով։ Ունին նաեւ իրենց օրկանը «Ամերիկեան Պահակ», որուն խմբագիրը Պերլինի հիթլէրական պաշտօնաթերթին թղթակիցն է։

Խստութիւն Աթէնքի Հայերուն դէմ

«Նոր Օր»ի մէջ կը կարդանք (25 մարտ).—

Մեզի կը տեղեկացնեն թէ ինքնութեան թուղթ չունեցող հայ աշխատաւորները իրենց գործերէն կը հանուին ոստիկանութեան հրահանգով։

Ուրիշ արհեստով պարապող Հայերու ալ, որոնք ինքնութեան թուղթ ունին եւ արտօնուած են աշխատելու, հաղորդուած է թէ, հպատակ չըլլալնուն, թոյլ չպիտի տրուի որ իրենց արհեստը ի գործ դնեն։

Կը տեղեկանանք թէ ոստիկանութեան վերին իշխանութիւնը կը խորհի խստութիւններ ի գործ դնել ոչ - հպատակ Հայերու հանդէպ։ Քանի մը օր առաջ, ոստիկանութեան ընդհանուր տնօրէնի թիկնապահը իրեն ներկայացած յանձնախումբի մը յայտարարած է.

— Հայերը շատ կը զբաղեցնեն մեզ։ Ինքնաշարժի վարիչներու գործադուլին ուժ կուտան ընդհանրապէս հայ մեքենավարները։ Մերինները չէին բաներ կարծես, Հայերն ալ նեղութիւն կը պատճառեն։

⁂ Նոյն շաբթուն ինքնաշարժի վարիչները գործադուլ հռչակած ըլլալով, արիւնալի խռովութիւններ ծագեցան։ Այս առթիւ ձերբակալուեցան 200 հոգի, որոնց մէջ կը գտնուին երկու Հայեր, Ճիվան Կեսարեան եւ Սարգիս Պօյաճեան։

Ընդհանուր ներում Սուրիոյ մէջ

Սուրիոյ հանրապետութեան նախագահը «Գուրպան Պայրամը»ի առթիւ 40 բանտարկեալներու ներում շնորհած է, որոնց մեծամասնութիւնը տարիքոտ եւ հիւանդոտներ են։ Ներման արժանացողներուն մէջ կը գտնուին չորս Հայեր Անտիոքի շրջանէն.— Մուսա Անթաւեան, Ճըպրանիոս Քարտաշեան, Յովսէփ Քէհեան եւ Զաքարիա Շուլճեան։

Նախագահը պատրաստած է նաեւ ուրիշ ներման հրամանագիր մը, որով ազատ պիտի արձակուին ցոյցերու հետեւանքով բանտարկուածները։

«ՅԱՌԱՋ»Ի ՅԱՋՈՐԴ ՀԱՄԱՐԸ

Զատկի տօնին առթիւ, «Յառաջ»ի յաջորդ համարը լոյս կը տեսնէ չորեքշաբթի օր։

Ի՞նչ նոր ծրագիրներ կ'որոճայ Իտալիա

Աւստրիոյ եւ Հունգարիոյ հետ կնքուած պայմանագիրները եւ Մուսոլինիի վերջին ճառը նորէն լարած են քաղաքական շրջանակներու հետաքրքրութիւնը։ Ինչպէս տեսան ընթերցողները, ճառէն մասնաւորապէս ազդուած են Թուրքերը։

Հռոմէն կը հեռագրեն թէ մօտերս Լոնտոն պիտի երթայ արտաքին նախարարութեան խորհրդականը, զանազան խնդիրներ քննելու համար։ Իտալական կառավարութիւնը չուզեր անտարբեր մնալ ճիշդ այն պահուն երբ նոր բանակցութիւններ սկսած են Անգլիոյ եւ Ֆրանսայի միջեւ, զինաթափութեան մասին։ Հռոմի մէջ տիրող կարծիքն այն է թէ Ֆրանսա յաջողած է իր տեսակէն քաշել Անգլիան եւ թէ զինաթափութեան խնդիրը շեղած է իր սկզբնական ուղղութենէն։ Մինչ Իտալիա կ'ուզէր պահպանել եղած վիճակը, արտօնելով Գերմանիոյ վերազինումը, ֆրանսական ծրագիրը կը սահմանափակուի միայն աստիճանական զինաթափութեամբ։ Իտալիոյ արտաքին նախարարութեան խորհրդականը Լոնտոն երթալով, տեղւոյն վրայ պիտի ուսումնասիրէ այս հարցը։

Միեւնոյն ատեն, իտալական կառավարութիւնը լրջօրէն կը զբաղի Միջին Եւրոպայի կացութեամբ։ Մուսոլինի կ'ուզէ լրացնել դանուբեան պայմանագրութիւնները, տնտեսական անջատ համաձայնութիւններ գոյացնելով Գերմանիոյ, Չեխոսլովաքիոյ, Հունգարիոյ եւ Աւստրիոյ միջեւ։ Հռոմի մէջ անհրաժեշտ կը գտնեն Գերմանիոյ եւ Չեխոսլովաքիոյ աջակցութիւնը, կեդրոնական Եւրոպայի տնտեսական վերակազմութեան համար։ Արդէն իսկ Հռոմ կը գտնուի Գերմանիոյ փոխ - վարչապետը, Ֆոն Փափէն, բանակցութիւններ վարելու համար։

Երեք ամբաստանեալներ բուն ոճրագործնե՞րն են

Ոստիկանութիւնը եւ Ապահովութեան Տեսչութիւնը կը շարունակեն քննութիւնները, երեւան հանելու համար դատաւոր Փրէնսի սպանութեան հեղինակները։ Հարցաքննիչ դատաւորներն ալ Զատկի արձակուրդ չպիտի ունենան, որպէսզի գործին ընթացքը չխանգարուի։

Ինչպէս գրած էինք երէկ, լուրջ կասկածներ կը ծանրանան այն երեք անձերուն վրայ որոնք ձերբակալուած եւ գիշեր - ցերեկ հարցաքննութեան ենթարկուած էին։ (Լուսաց, Վանթուռա եւ Սփիրիթօ)։ Երեքն ալ Տիժոն պիտի փոխադրուին, ամէն բան տեղւոյն վրայ ստուգելու համար։ Ամբաստանեալները կը շարունակեն ուրանալ, բայց շատ մը հակասութիւններ երեւան հանուած են իրենց հարցաքննութեան ատեն։ Տիժոնի դատաւորները կը կարծեն թէ բուն դաւադիրները անոնուաղն վեց հոգի են։

Այս երեքին ձերբակալութենէն յետոյ, նորէն մէջտեղ ելաւ խորհրդաւոր վկայ մը որուն անունը սկզբնատառով կը յիշեն եւ որ շատ կարեւոր տեղեկութիւններ հաղորդած էր նախապէս։ Այս վկան փետրուար 20ին (սպանութեան օրը) կանգ կ'առնէ Տիժոնի շոգեկառքի ճամբուն վրայ, ինքնաշարժին վառելանիւթը սպառած ըլլալով եւ կը մօտենայ կառքի մը որուն բոլոր լոյսերը մարած էին։ Երեք հոգի, որոնց մէկը շոգեկառքի գծին վրայ կը գտնուէր, կ'ազդարարեն իրեն ճամբան շարունակել։ Երեքն ալ սպառնալից երեւոյթ մը ունէին, որով խոհեմութիւն կը սեպէ ճամբան շարունակել։ Վկան չէ կրցած զանազանել ինքնաշարժին թիւը, բայց միտքը պահած է վաճառանիշը։

Թերթերը կը գրեն թէ ամբաստանեալներէն Լուսաց — «Պատոն»ը — իր պանդոկէն բացակայ եղած է փետրուար 20ի գիշերը։

Այս միեւնոյն գործին համար կը հետապնդուին երկու օտարականներ, որոնց մասին ծանր կասկածներ կան։

Նոր խուզարկութիւններ կատարուեցան Մարսէյլի մէջ, ուր որջացած են շատ մը բախտախնդիրներ։

Ուրիշ ամբաստանութիւններ եւ հետապնդումներ

Հարցաքննիչ դատաւորները առջի օր քննութեան ենթարկեցին Տօքթ. Վաշէն եւ երեսփոխան Փրուսթը։ Առաջինը, որ 20,000 ֆրանք ստացած է Սթավիսքիէն, երկար բարակ պատմեց իր յարաբերութիւնները՝ անոր հետ, ըսաւ թէ ջղային հիւանդութիւն ունէր, հալածախտէ բռնուած էր եւ թէ կինը միշտ միասին կուգար։ Անգամ մը Սթավիսքի անհետացաւ ճամբան եւ Տիկինը մինակը եկաւ իրեն, ներողութիւն խնդրելու համար։ Բացարձակապէս հերքեց թէ կեղծ վկայական տուած է։ «Քսան հազար ֆրանքի չէքը երեք տարուան դարմաններուս հաշիւն է»։

Իսկ երեսփոխան Փրուսթ, որ վտարուած է արմատական - ընկերվարական կուսակցութենէն եւ որուն անունով երկու միլիոն ֆրանքի չէք մը տրուած է, բացատրեց թէ չէքին երկու առաջիններուն մէկանը չի նմանիր միւսներուն մէկանին եւայլն։

⁂ Խորհրդարանական քննիչ յանձնաժողովը առջի օր կրկին լսեց երկու գաղտնի ոստիկաններ եւ ներքին գործերու նախորդ նախարարը, Ֆրօ։ Գաղտնի ոստիկաններէն Սիմօն, որ քանի տարիէ ի վեր կը ծառայէ Ապահովութեան Տեսչութեան մէջ, ըսաւ թէ քաղաքական ազդեցութիւն մը միշտ կը խափանէր Սթավիսքիի դէմ եղած հետապնդումները։ Այլապէս, խաչագողը ձերբակալուած պիտի ըլլար անցեալ դեկտեմբերին, երբ Թիսիէ, Պայոնի դրամատան տնօրէնը, կը խոստովանէր թէ կեղծ մուրհակներ ծախած է։ Իր պատմութեան համաձայն, Սթավիսքի նոյն իսկ Փարիզ չպահուեցաւ եւ կրնար որ եւ է ատեն ձերբակալուիլ, փոխանակ Շամօնի երթալու եւ անձնասպան ըլլալու։ Աւելի յառաջ տանելով իր մեղադրանքները, վկան ըսաւ թէ չորս գաղտնի ոստիկաններ՝ Հէնէ, Պայառ, Քոլոմպանի եւ Մոնթայու Սթավիսքիի բարեկամներն էին Ապահովութեան Տեսչութեան մէջ։

⁂ Պ. Ժոռժ Կոլիէ, Տիկին Սթավիսքիի փաստաբանը որ այժմ բանտարկուած է, յայտարարեց թէ «ամբողջովին պիտի լուսաբանէ գործը», եթէ Փարիզի փաստաբանական կաճառին նախագահը զինքը ազատ կացուցանէ արհեստին պարտադրած գաղտնապահութենէն։ Կը կարծուի թէ փաստաբանը, որ շատ ընկճուած է, բերանը պիտի բանայ, եթէ նոյնիսկ արտօնութիւն չտան։

ՓԱԽՍՏԱԿԱՆ ՄԻԼԻՈՆԱՏԷՐԸ ՊԻՏԻ ՅԱՆՁՆՈՒԻ՞

Ինչպէս գրած էինք, Պոլիս հասած է Սամուէլ Ինսըլ, Ամերիկացի փախստական միլիոնատէրը, իր վարձած զբօսանաւով։ Կանգ առնելու օրինաւոր ժամանակը անցած ըլլալով, նոր պայմանաժամ տրուեցաւ։ Ամերիկեան հիւպատոսը խնդրած է թրքական կառավարութենէն։ Ձերբակալել եւ իրեն յանձ-

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ Դ. էջ)

ԱՐԱՔՍԻ ԽԱՂԵՐԸ

(ՀԱՏՈՒԱԾ)

Վեց տարեկան էի, երբ առաջին անգամ տեսայ Արաքսը:

Ծնողներս Ս. Խաչի տօնին ինձ մօրեղբօրս տունը տարան Արաքսից անդին՝ Հայթաղ գիւղում:

Մօրեղբօրս կինն էր վախճանած, գնում էին առաջին մեռելոցին:

Մի զառ մորթեցին ու խորովեցին, երկու չիչ օղի առին հետները, կարագ, խաշած ձու ու պանիր, որ հայրս փաթաթեց հացերով ու տեղաւորեց խուրջինի մէջ ու ձգեց իր ձիու թամբին, մի երկրորդ ձի մայրս նստեց ու ինձ թարքն առաւ:

Ու ճամբայ ընկանք դէպի Արաքս, որից պէտք էր ժամ առաջ ձիերով անցնել. գետը կամուրջ չունէր:

Աշուն էր. Թռչունները չուն սկսուած, տեղ տեղ գիւղացիք նոր ցանուած ցելերն էին ջրում եւ հոսանքի առջեւ ագռաւները ցատկոտում էին որդեր որսալով:

Դեղնած դաշտը, չոր խոզաններն ու հաւաքուած բամբակն ու կանեփը նուրբ բուրմունք ունէին. մեռնող խոտերի ու տերեւների բուրմունքը:

Աշնան անձրեւներից յետոյ՝ ճամբաները երթեւեկից կարծրացել, կապտել էին, ու նրանց վրայ հովի շնչով խաղում էին չոր տերեւները: Մեղմ եղանակ էր, պայծառ երկինք, երբեմն մեր գլուխների վրայից սահում անցնում էր ամպի մի մեծ ստուեր, որ ծածկում էր ճամբայ ու դաշտ, ապա արեւը՝ աշնան իր բոլոր քաղցրութեամբ հանդարտ շոյում էր մեր դէմքն ու ծոծրակը:

Հօրս տրամադրութիւնը տօնական էր: Սովորաբար նա քիչ էր ուրախանում. ցնծութեան յախուռն պոռթկումը նրան անծանօթ էր կեանքի նոյն իսկ բախտաւոր ժամերին: Տօն օրերին, կամ ուխտի ու այցի այսպիսի ճամբորդութեան ժամերին նրա հոգին ծփում էր սեւս ներքին մեղմ կրակով եւ իր երջանկութեան մէջ պատրաստ էր աշխարհին բարիք ու քաղցրութիւն պատճառել, ծանօթ թէ անծանօթ:

... Ես անհամբեր էի տեսնել Արաքսը:

— Մայրիկ հեռո՞ւ է Արաքսը:

— Չէ՛, բալա, մօտ է, ա՛յ շուտով Ալիջան կը հասնենք:

Ալիջան Արաքսի աջ ափի գիւղն էր: Նրա դէմ յանդիման՝ հակառակ ափին Մարգարա գիւղն էր: Այս երկու գիւղի բնակիչները վարժ լուղորդներ էին ու մի ափից միւսը ճամբորդներ էին անցկացնում ամէն անգամ, երբ Արաքսը քանդում ու ցրիւ էր տալիս իր կամուրջը:

Մեր յոյսը Ալիջանցիներն էին: Դրանք մեր գաւառի «ծովագնացներն էին»:

Հեռուից լսուեց նախ խուլ ու անորոշ, ապա յստակ ու միապաղաղ թնդիւն, որ կամաց – կամաց դարձաւ մի անծայր շառաչիւն:

— Լսո՞ւմ ես, բալա, Արաքսն է:

Սիրտս թունդ ելաւ:

Որչափ աչքս կտրում էր աջ ու ձախ ջուր էր, անծայրածիր ջուր: Հասանք. ցած իջանք ձիերից:

Ծո՛վ ...

Եւ այդ ծովը կանգնած չէր, թափ առած գնում էր մէկ ափը քերելով, միւս կողմը հանդարտ ու փռուած, կեդրոնում յորձանք, հեռուն շառաչիւն, աւելի հեռուն թաւալող, բլրանման ալիքներ, որոնք իրար մէջքին էին բարձրանում խուճապով, իրար տրորում, մի վայրկեան դաշտանում, կրկին բարձրանում ու ամէնքը միասին, խորքերի անտեսանելի ուժից մղուած՝ հեւ ի հեւ, իրար կոխկրտելով, մռնչելով, մերթ ուռած՝ մերթ դալարուն: Գնում են հա գնում: Խլացուցիչ որոտը դաշտերն է բռնել:

Շատ մի նայիր, հայեացքդ են բռնում, քաշում, «աչքերդ են տանում» եւ գլխթուած ու գերի՝ ինքդ էլ ուզում ես ալիքների մէջ նետուել եւ ծփանքի հետ օրօրուել ու գնալ: Նայում ես ու յանկարծ ցնցւում մի ուժեղ շառաչիւնից, լսում է աճապին ճղփիւնը. հակառակ ափն է փլչում ու մի արտի ամբողջ կէսը քաշում ալիքների մէջ:

Այն հին վիշապն է ցնծում իր աւարով:

Ես շշմած էի. այս ճամբորդութիւնը խելագարութիւն էր թւում ինձ. վիշապի թիկունքով պիտի անցնէինք առանց կամրջի: Լուռ էի ու ընկճուած. ծնողներիս կամքն էր իմ նաւակն ու կամուրջը:

Ալիջանցիք հասան. երեք հոգի են. Չլուտ, արեւառ, կոփուած տղամարդիկ: Լուղորդներ են: Ջրերի ու արեւի շողերի տակ թրծուած նրանց բրոնզէ բազուկները, կիսամերկ կուրծքը, այդ յաղթ, ուղղաձիգ իրանները հաւատ են ներշնչում: Հօրս հետ երկար բանակցում են, գետի որոտը չի թողնում լաւ լսեմ: Ցաճախ ժպտում են, երբ հայրս երկիւղ կամ կասկածներ է արտայայտում: Արաքսի գաղտնիքներն ու խենդութիւնները գիտեն. ինքնավստահ են ու համարձակ. ձեռքով հեռուն են ցոյց տալիս:

— Ա՛յ, էն կողմը գետը յորձանք չունի. պառաւ մօր պէս փէշերը ծովին տուած փռուել ու հոսում է լայն, ու հանդարտ. հակառակ ափը եառ(*) չունի, հեշտ է ելնել, ասում են լուղորդները:

— Մենք մեր բանը գիտենք, ուստա՛, արխէյին կաց:

— Ես ջհանդամը, էս կնին ու էս երեխաս, ասում է հայրս երկչոտ ու աղերսագին:

— Քէֆդ քէօք պահիր, ուստա՛, քրսան տարի է էս գործի մէջ ենք, դշի պէս ձեզ թռցնենք, դնենք մէկէլ ափը:

Ձիերը քաշ տալով՝ ոտքով գետն ի վեր գնացինք ու կանգ առանք. ձիերը քիչ հանգստացրինք, ապա նորէն հեծանք: Մէկ լուղորդ հօրս ձիու սանձը բռնեց, միւս երկուսը մեր ձիու երկու կողմը անցան:

— Պինդ բռնեցէք ձեզ ու ջրին չնայէք, այլ ա՛յ, հակառակ ափի էն ծառերին, որ աչքերդ ջուրը չտանի, պատուիրեցին լուղորդները:

— Բալա՛, աչքերդ պինդ փակիր, ասաց մայրս ու պինդ բռնիր մէջքս:

Աչքերս պինդ փակեցի ու գրկեցի մօրս իրանը:

— Եա՛ Տէ՛ր Յիսուս, ու հայրս խաչակնքեց երեսը:

Եւ ջուրը մտանք, վիշապի գիրկը:

Ոտներս թրջուեցին. ձիերը վայրկենապէս ծածկուեցան ջրով, դուրս մնաց միայն նրանց գլուխները, ու փնչացնում էին ռունգներից, լայն, խոր շնչով ու գնում հա՛ գնում լուղորդների քաջալերանքով:

Աչքերս փակ՝ դողում էի ամբողջ մարմնով: Ինձ թւում էր, թէ իմ տակը ձի չկայ, որ ես տարւում եմ ցուրտ ջրերի երեսից, որ ծնկներիցս շատ բարձր էր. լսում էի միայն ձիերի փնչոցը, հօրս բարձրաձայն աղօթքն ու աղաչանքը, յորձանքների ճղփիւնը:

Ե՞րբ կը հասնենք ափին ... եւ կը հասնե՞նք արդեօք:

Աչքերս բացի. մանուկ հետաքրքրութիւն. ուզում էի գետը տեսնել, իմ երազ Արաքը: Նայեցի...

Ու յանկարծ գետը պտըտուեց, իր ընթացքը փոխեց դէպի հակառակ կողմը, գլուխս շուռ եկաւ, ինձ թուաց, թէ մենք գետի հետ գնում ենք դէպի անդունդ. թուլացայ, նուաղեցի, մօտ էի ընկնելու.

— Մայրի՛կ, ... մայր՛իկ ... ճչացի մարած ձայնով:

Մայրս հասկցաւ վտանգը. վայրկենապէս ձեռքը թիկունքիս տարաւ ու յետեւից գրկեց պինդ պինդ:

— Աչքերդ փակիր, բալա, աչքերդ փակիր:

Փրկութիւնն էր...

Աչքերս վերստին փակեցի. մի վայրկեան մոռացայ թէ ո՞ւր եմ. ի՞նչ է դառնում շուրջս. տարւում էի տարերքի հետ, որոտը հեծած, եւ մասն էի տարերքին: Վիշապը տանում էր ինձ:

Ես էլ չկայի ... ...

— Տեսա՞ք ինչպէս լաւ եկանք:

Լուղորդի ձայնն էր:

Ուշքի եկայ. աչքերս բացի. հասել էինք միւս ափը:

Հայրս գունատ էր:

— Փառք քեզ, Տէ՛ր Աստուած, մըրմնջում էր նա, հազար բերան փա՛ռք քեզ:

— Երեխիս աչքերը ջուրը տարաւ. լաւ որ իմաց տուեց, ասաց մայրս խռովուած ու յուզուած ձայնով, մի կտոր հաց էինք տուել աղքատին, քաղցածին, առաջներս ընկաւ:

— Պատիկ է, քուրիկ, կը մեծանայ ու կը հասկանայ, որ գետն անցնելիս ջրի հոսանքին չեն նայի:

Ինձ ցած բերին ձիուց. ես սրթսրթում էի ապրածս անհնարին խռովքից, ու լուռ էի, էլ չէի նայում Արաքսին, նրա տեսքն ինձ հաճելի չէր:

Ու այսպիսի վտանգներով մեր հայրերը գնում էին իրենց հարազատներին սփոփանքի մի տաք խօսք ասելու. կեանքը տակաւին չէր թանձրացել գարշահոտ ու հեղձուցիչ նիւթի մէջ. հոգի կար եւ հինաւուրց ասացուածքի պէս՝ «Եւ հոգի Աստուծոյ շրջէր ի վերայ ջուրց»...

Մանուկներ էինք —ոչ միայն ես այլ եւ ծնողներս:

Այն ժամանակից՝ դարե՛ր են անցել:

Ա. ԱՀԱՐՈՆԵԱՆ

(«Իմ Գիրքը» Ա.)

(*) Ափի բարձր հողաթումբ, որի տակ ջուրը քանդում է կամաց կամաց:

ՅԱՐՈՒԹԻՒՆ

ՄԱՐԴԱՍԷՐ ԲԱՐԵԿԱՄԻՍ
JEAN DHUBERT-Ին

Չորս ծագերու մրրիկներու
Անցքին վրրայ չարահըմայ,
Ինչպէս մոլխիր ազգ մը ցանցիր
Այսօր որպէս ալիք մը վէս
Կը մըռընչէ ու կը յառնէ
Վըրիժառով կոծկոծումով
Անհունին դէմ ահազնադէմ
Ու դէպի վեր, դէպի եթեր
Կը խոյանայ ու կը թընդայ,
Իր զոհերուն անիւնն անհուն
Հեծեծագին սեղմած կըրծքին:

Իր արիւնն յորդ լուսահաղո՛րդ,
Որ դարէ դար հոսեր է յար
Եփրատին պէս փըրփըրադէզ,
Անապատէն ու սարերէն
Ջուրի տակէն, հողի մէջէն,
Կը շառաչէ ու կը շաչէ
Եւ ահարկու կոհակներու
Ալեխըռով գալարներով
Կը փոթորկի ու կը յորդի
Ցասումով մըրմուռ, բողոքո՛վ հուր
Տիեզերքի դէմ զըրդ ոգի:

Ու կը յառնեն հեռուներէն
Մէգի մէջէն ահեղօրէն,
Արարատէն մինչեւ Տաւրոս
Եւ Տէր — Զօրէն մինչեւ Պոնտոս,
Տիգրիսի վէս յորդումին պէս
Կըմախք հազած ու ամպամած
Մարտիրոսներ, Սըրբուհինե՛ր,
Մէն մին շալկած խաչն իր թեւբաց,
Որ զըրդ անտառ փոթորկահար՝
Կ'ալեկոծին, կը ճարճատի՛ն
Ինչպէս ովկէան լեռնանըրման
Կը կոհակուին, կը հեղեղուի՛ն
Ուղեմոլար, աղեգալա՛ր,
Կը հառաչեն, կը հեծեծե՛ն
Եւ ծամերն ու պատանքնե՛րը
Աստուածացած հովին տըւած,
Վէրքերը բաց, լա՛յն լա՛յն բացած
Լոյս ու աւեր միջոցն ի վեր՝
Խաւարին տակ մերկ ու միակ
Կատաղօրէն ու դառնօրէ՛ն,
Աչքերը վիհ, բազուկներ ջախ
Անապատան Արարչութեան
Սըրտին մըխած, խըղճի՛ն խըրած,
Կատաղօրէն, ահազնօրէն
Կ'աղաղակեն ու կը կանչեն, —
Արդարութի՛ւն, արդարութի՛ւն...

Լայն ու ծըփուն միջոցն անհուն
Կը կայծկըլտայ ու կ'որոտայ
Արեան ծարաւ արնաթաթաւ
Երկրի վըրայ դիւահըմայ,
Կարծես կը զգայ ու կը գըթա՛յ,
Որպէս հըսկայ ալ կը թըրնդայ,
Ձայնով անլուր աղեկտո՛ւր
Կը հեծեծէ ու դառնօրէ՛ն կ'արձագանգէ, —
Արդարութի՛ւն, արդարութի՛ւն...

Ու երկիրն ալ անհիւրընկալ
Գերի սուրին ու սըւինին,
Կը սկսի լալ ու լուռ սըգալ,
Մո՛ւթ ու մոլար, աղեգալա՛ր
Գալա՛ր գալա՛ր, լեղապատա՛ռ
Նորէն դառնալ ու չարանա՛լ
Եւ հոգեհան բողի նըման
Խիպը ձըգած ու պորտաբաց
Անվերջ պար գալ ու քըրքըջա՛լ...

Անդին սակայն, լուսամատեան
Սերունդ մ'անհուն կը մըռընչէ՛,
Ակռանե՛րը կը կըրճըտէ,
Ու կը պըրկէ ու կը ցըցէ՛
Բռունցքն անահ ինչպէս հըսկայ
Արեւելքին, Արեւմուտքի՛ն
Եւ Հարաւին ու Հիւսիսի՛ն,
Ճակատագրի՛ն դէմ զայրագին,
Ու կը սպասէ անտո՛ւն ընժդե՛ն
Իր շանթարձակ եւ ուժանակ
Արշալոյսին, մե՛ծ գալիքին,
Իր մեծ զարկի թո՛ւր — կայծակի՛
Անեղ թափին ու բո՛ց շողքին:

ԱՐՏԱՇԷՍ

ՓԱՐԻԶԻ ԶԱՏԻԿԸ

Ո՞վ է որ կը բանայ գարնան դռները, ինչպէս արշալոյսը, կը հալածէ արեւին ճամբաները: Ո՞վ է որ խոնաւ եւ տառապագին բնութեան երակներուն մէջ, կեանքի գետեր կը ներմուծէ, ինչպէս ճարտար բժիշկ մը արիւն կը պարգեւէ իր մահամերձ հիւանդին:

Ո՞վ է որ մուզ աստղերուն կը նուիրէ նոր լոյս եւ նոր գոյն, ինչպէս սէրը ժպիտ կը շնորհէ կոյսին:

Ո՞վ է որ կեանք կը բաշխէ մեռելներուն եւ հոգի կը սփռէ անդամալոյծ բնութեան. — Զատիկը, հրաշափառ Զատիկը, գարնան բանալին:

Արեւելքէն արեւմուտք, եւ հարաւէն հիւսիս լոյսի եւ յոյսի օղակներ կը սփռուին, եւ հազարաւոր միլիոնաւոր կուրծքերէ կը ժայթքեն ուրախութեան հառաչանքներ: Սէնի ոսկեզօծ պարտէզներ, Լիւքսէնպուրկ, Թիւիլըրի եւ ուրիշներ, մերկանալով իրենց մոխրագոյն շապիկներէն, հագած են կանանչ հագուստներ, ոսկի կոճակներով զարդարուն:

Փարիզէն մինչեւ արուարձանները, հոյակապ ապարանքներու գեղապաճոյճ պատուհանները բացուած են ընդունելու համար Զատիկին օրհնաբեր եւ կենսատու շունչը: Մեծածաւալ եւ լուսաժպիտ պողոտաներու երկայնքին ցնծութիւնն է որ կ'երթեւեկէ:

Զանգակները՝ Նոթր—Տամէն մինչեւ Սէն – Տընի կը հնչեն բերկրութեան եւ աշխոյժէ պայթելու աստիճան: Մինչ Սէն Տընիի տաճարին օդաստափառ հիւրը իր տխուր եւ դարաւոր քունը կը ննջէ: Բոլոր երկիրներու անհամար զանգակներուն ղօղանջը դառնալով հորիզոնէ հորիզոն կը դէէ կ'անցնի երկրագունդին սահմանները, եւ ոստոստելով մոլորակէ մոլորակ, կը հասնի մինչեւ յաւիտենականին լուսաշէն ականջները:

Սակայն, ափսո՛ս, լուռ են Անիի հազար եւ մէկ եկեղեցիներուն զանգակները: Լռութեան դատապարտուած են, եւ այսօր իսկ քանդումի եւ նախատինքի ենթակայ, Սիսի տաճարներն ու զանգակները: Տիգրաններու եւ Լեւոններու սուսերները կը տարածուին Մասիսէն մինչեւ Միջերկրական, եւ մրափող մարդկութիւնը զանոնք կը նշմարէ իբրեւ ուրուներ:

Ճերմակ, կարմիր, կանանչ, կապոյտ, դեղին եւ վարդագոյն հաւկիթներ, նորօրինակ ծիածանի մը նման կ'ողողեն հրապարակը: Գոյնզգոյն յոյսեր, թռչուններու պէս կը պարուրեն մթնոլորտը: Իսկ ո՞րո՞նք են Հայուն սիրած եւ փնտռած գոյները: Մի հարցնէք, գոցեցէք ձեր աչքերը եւ պիտի գտնէք զանոնք ձեր հոգիին ծիածանին մէջ շողշողուն:

Փարիզաբնակ Հայը՝ աշխոյժով եւ ցնծութեամբ չէ որ կը մասնակցի մեծափարթամ ոստանին զատկական տօներուն: Իր զանգակը չի հնչեր եւ ծածկուած է սեւ քօղով: Փարիզ՝ ամբողջ իր եռուզեռ կեանքով ու շնչող խարհնիկ շքեղութեամբ՝ Հայուն համար կը ներկայացնէ, կեանքի անծայրածիր անապատին մէջ՝ հսկայ ստուեր մը:

Սակայն, ե՞րբ կը հասնի Հայուն Զատիկը: Այն ատեն, երբ համաշխարհային բարոյական ցուրտը կը մեղմանայ, Հայկի թոռներուն բոցավառ կրակին ներքեւ եւ խոնաւութեան նոպայի մը մէջ կը նահանջէ ապիրատ թշնամին:

Այն ատեն միայն կը հնչեն Անիի եւ Սիսի զանգակները: Նուագի եւ լոյսի կամարներ կը տարածուին Արարատէն Տաւրոս, եւ Միջերկրականէն Փարիզ: Հաւկիթները կը գունաւորուին, եւ սրտերը կ'ոգեւորուին: Եւ օտարականը կը բացականչէ.— Զմայլելի տեսարան:

Եւ բիւրաւոր բիւր երջանիկ բերաններէ կը լսուի.

— Զատիկ է այսօր, օրհնեալ լինի Հայուն Յարութիւնը: Փա՛ռք հին եւ նահատակ ժողովուրդին: Կեցցէ՛ երիտասարդ հայ ազգը:

ԳՐԻՄԻԹՔԼ

ՀԱՅՐԵՆԻՔ

Անձնիւր պահ, քու փառքդ եւ քու գեղեցկութիւնդ կը խօսի ինձ:

Քու տեսիլդ կ'իջնէ սրտիս մէջ եւ, ինչպէս օրը լոյսով, ես կը լեցուիմ քեզմով:

Դուն՝ իմ էութեան հուրն ես—

Հոգիս Անհունն է, դու Բացարձակն անոր:

X

Իմ երգերս՝ քու դալարիքներուդ հիւսկէններն են:

Նայուածքս՝ հրեղէն ժայթքում մըն է արշալոյսներէդ բռնկած:

Սէրս՝ հոգւոյդ մէկ ճառագայթն է:

Դուն կը ցոլաս ամէն շարժումիս, ամէն մտածումիս, ամէն նիրհիս մէջ.

Ես քու նկարիչդ եմ, դուն իմ տաղա՛նդս:

X

Դուն երազներուս այգեստանն ես:

Դուն մոգական փթթում մըն ես ժամանակի պարապութեան մէջ:

Իմ արիւնս՝ քու երակներուդ հոյզն է եւ իմ յանդգնութիւնս՝ քու զօրութեանդ հոսանքը:

Իմ բարբառս՝ քու էութիւնդ իսկ է եւ քու մրրիկներդ իմ բառերուս շեշտերն են.—

Ես քու հերոսդ եմ, դուն իմ ուժս:

X

Դուն համակ կեանք ես, համակ խորհուրդ:

Դուն լո՛յս ես արուեստ:

Դուն կը հոսիս դարերու մէջէն եւ կը բարձրանաս ժամանակին հետ:

Դուն պահանջ ես մեծ ու հզօր:

Աչքերուս մէջ հրդե՛հ ես դուն, ձայնիս մէջ որոտ:

Մկաններս կը լարուին ու հոգիս կ'արձակուի դէպի քեզ.—

Ես քեզ հետապնդողն եմ, դուն իմ կարապե՛տս:

Ա. ՍՈՓՈԿԼԵԱՆ

ՄԵՐ ԿԵԱՆՔԸ

ԽՄԲ.— Այս շաբթու լոյս կը տեսնէ մեր աշխատակից Հրաչ Զարդարեանի առաջին վէպը, «ՄԵՐ ԿԵԱՆՔԸ»: Այս առթիւ քանի մը էջ, իբրեւ նըմոյշ.—

Անցած գիշեր, Տրդատը այնքան ճնճնաց որ անհնարին եղաւ քնանալ:

Վառեցի լամբարը եւ մօտեցայ մահճակալին: Վերմակը տարածեցի վրան, բարձը շտկեցի որ կիսաբթուն վիճակէ մը յետոյ՝ հանդարտ քուն մը սկսի: Ծնչառութիւնը անկանոն էր եւ փոքրիկ դէմքին մկանները պրկուած: Ոտքը որ ծալլուած էր, յանկարծ բացուեցաւ այնպիսի ուժգնութեամբ որմէ ամբողջ մարմինը ցնցուեցաւ:

— Տրդա՛տ, իմ փոքրիկս. քնացի՛ր, քնացիր, ես հոս եմ, տե՛ս:

Մեղմութեամբ ճակատը շոյեցի առանց ամբողջովին արթնցնել ուզելու: Տակաւ շնչառութիւնը կանոնաւորուեցաւ եւ բաղդատաբար, հանդարտ քուն մը սկսաւ: Անկողնիս մէջ հազիւ էջ մը կարդացեր էի որ պզտիկ բռունցքը վերմակէն դուրս հանեց եւ սկսաւ շարժել.

— Ծեծեցէ՛ք, ծեծեցէ՛ք, կ'ուզե՛մ:

Նորէն ելայ, թեւիկը դրի վերմակին տակ եւ մեղմութեամբ շարունակեցի փայփայել ճակատն ու մազերը: Իմ փոքրութեանս գիտէի որ մեծ մօրս ձեռքը, այսպիսի բոպէներու, բարեբար, գրեթէ մոգական ազդեցութիւն կը գործէր. հրաշքով, իմ ամէն կարգի, մանկական խռովքներս կը վանէր: Այս անգամ ես նոյն արդիւնքը չկրցայ ձեռք ձգել: Տրդատը, երկու անգամ, նորէն իր անձկութեան մեծ ճիչը արձակեց: Այն ժամանակ առի պզտիկ մարմինը թեւերուս մէջ:

— Տրդա՛տ, Տրդա՛տ, իմ պզտիկ մանչս, իմ աղա - աղաս, արթնցի՛ր, տե՛ս, ես հոս եմ. ե՛ս եմ:

Թաթիկները, սրունքները կը շարունակէին կռշմարին սարսուռով դողալ գրկիս մէջ: Դէմքը կը պահէր միշտ վիրաւորուած ու դարանակալ կռպքիսի կծկումները: Վերջապէս կոպերը բարձրացան: Ահաւոր էր աչքերուն արտայայտութիւնը: Անդրմոլորակային: Կայուն բիբերուն լոյսը սառած էր: Սա պզտիկ մարմնին մէջ, աստուածային մեքենայի բնական կարգուսարքը՝ խանգարուած: Ծանաչողութիւնը՝ ինկած մեծ գիտակցութեան գիրկը, թերեւս կը ծածանէր ասանդային տարածութիւններու միջեւ: Իսկ ասոնց՝ մղձաւանջային գժնեակալ վհուկները, ծամածռութեան վիհեր կը բանային:

— Տրդա՛տ, Տրդա՛տ, արթնցի՛ր:

Սկսայ համբուրել այդ աչքերը, այտերը, ճակատը, խոնաւ մազերը: Դէմքին յարձակողական պրկումը, աստիճանաբար, հալեցաւ: Ցաւի ու սարսափի արտայայտութիւնը — այս անգամ մարդկային եզրերու մէջ — կծկեց իր մանուկի դէմքը:

— ... Խորունկ սակառին մէջ պիտի նետէր նորէն... Քեռի, երկաթ թելերով կապեր էին ծառին... Հեռուէն մարդ տեսայ՝ սկսայ պոռալ... Ինծի չէին լսեր...

— Հանդարտէ՛, տղա՛ս, հանդարտէ. երազ է: Տե՛ս, ոչ հնոցաճառ կայ, ոչ մարդ, ես եմ: Գիտես որ երազները սուտ բաներ են:

Քանի մը ամիս է ի վեր, միշտ միեւնոյն հնոցաճառը, գրեթէ կանոնաւորապէս, ամէն օր, իր երազները կը յաճախէր:

— ... Խորունկ սակառին մէջ պիտի նետէր զիս:

— Այսօր պիտի ձգեմ որ անկողինս պառկիս. իմ քովս: Կը խոստանա՞ս որ պիտի քնանաս:

Թռչունի պէս կծկուեցաւ կուրծքիս: Սրունքներուն, գիստերուն, թեւերուն մասղաչ միսերէն տաքութիւն կը ծորէր: Արդէն քնաթաթախ աչքերը, շատ չանցած, փակուեցան: Բայց ճնշուած շնչառութենէն, դէմքին կծկուած վիճակէն զգացի որ այս անգամ ալ, դեռ մանուկի անուշ քունը չէր: Իրաւ ալ, ընդոստ շարժումէ մը յետոյ, բացաւ աչքերը:

— Նորէն պիտի գար՝ փախայ ... Սակառը որ տեսնամ՝ գիտեմ որ սեւ մօրուքով մարդն ալ ետեւէն դուրս պիտի ելլայ...

— Սեւ մօրուքով մարդը կուգայ՝ որովհետեւ կը վախնաս: Քանի անգամ ըսեր եմ. եթէ բարի ու քաջ սրտով քնանաս՝ ոչ ոք կուգայ երազդ: Լա՛ւ. մի՛ քնանար անմիջապէս: Գրքիդ պատկերները դիտէ. ա՛ռ:

— Քնանալէս առաջ չեմ վախնար, բաբա՛: Ցետոյ... սակառը խորունկ լաթով լեցուն է...

— Ես հոս չե՞մ: Իմ վրա՞ս ալ վստահութիւն չունիս:

— Քեռի միշտ ծառին կը կապեն. կամ հեռուէն կը վազե՛ս, կը վազե՛ս, չես հասնիր...

Անհնարին կ'ըլլար անցեալ օրուայ դէպքը մոռցնել տալ: Ժանգոտած դամի պէս մխուեր էր սիրտը: Մէկ քանի անգամ, կատակով անդրադարձայ այդ դէպքին եւ ծաղրեցի իր յուզումը: Խնդալով ու իր իրարանցումը կեղծելով.

— Ծեծեցէ՛-է՛ք, ծեծեցէ-է՛ք... Ամօթ չէ՞... Կ'ուզես որ հօրեղբայրդ ծեծեն:

— Ի՛նչ ինչու ...

— Ըսել է, դուն քու բաբադ հարուած մը ստանալու չա՞փ ալ ուժով չես կարծեր:

Ինչպէս միշտ, մտիկ ըրաւ աչքերը մեծ բացած եւ ոչ շատ բաւարարուած: Ալ չխօսեցաւ: Բոպէ մը վերջ, կրօնագիտութեան գիրքը—ուր պատկերները բոլոր միւսներէն կը նախընտրէր — կեցուց կուրծքին եւ սկսաւ թերթել: Էջերը, մէկը միւսին ետեւէն, տենդագինօրէն կը դարձնէր:

— Բոլորն ալ դժոխք պիտի երթան իշտէ. բոլո՛րն ալ .. պոռթկաց յանկարծ, կատղած բայց արցունքոտ ձայնով:

... Անպիտա՛ն, անպիտա՛ն պզտիկ: Ի՞նչ ընէի որ մոռնար ... Հազար անգամ համբուրեր էր արդէն, այտերս վրայ, միշտ միեւնոյն տեղը, նոյն նըշանակալից տեղը... Իբր թէ առանց գիտաւորութեան: Իմ ընդունած անզօրութիւնս կը շարշրկէր զինք, մանաւանդ կամովին ըլլալուն հանդամանքովը: Իր համակերպումի ուժերէն վեր էր այդ: Ինք համոզուած է որ այդ մոքերը կրակի վրայ պիտի նստեցնեն բոլորս. բոլորս պիտի մեռցնեն այնպէս ինչպէս երբ դայլը, դամբուի տեղ, փարախը կը մտնայ, մեծ մօրը պատմած հէքեաթին պէս: Ամէնէն մեծ ցաւը հոն է որ իր պզտիկ բայց ամբողջ, ամբողջ բնազդական էութիւնը կը զգայ այդ եւ ես՝ ո՛չ: Ոչինչ աւելի յարմար կերպով սահղծուած է զոհ երթալու չարիքի ու դաւաճանութեան, որքան ես: Ինք գիտէ, ինք կը զգայ այդ բոլորը եւ ես՝ ոչ: Ես եղած եմ միայն ծառին կապուելու համար, կամ հեռուէն կրնամ վազել անընդհատ, եւ երբեք չհասնիլ պէտք եղած տեղն ու ժամանակին: Ինք այս բոլորը ինչպէ՛ս, ինչպիսի՛ սուր կերպով կը զգայ: Լեզու չունի, բան չունի... Ի՞նչպէս հասկցնէ այդ մեծ վըտանգը ինծի, հը՞, ինչպէ՞ս հասկցնէ ... Ահա առաջին անգամ, էժտահար Բարիին կռնակէն, դաւաճան Չարը կը դաշունահարէ... Եւ մանուկի կարմիր երեւակայութիւնը, կոյս բնազդներու պայթումին վրայ, խոյանքներ ունի որ մինչեւ երկինք կը հասնին ... Ինչպէ՞ս հասկցնէ, հը՞, ինչպէ՞ս:

Հիմա համոզուած էի որ անդարմանելիօրէն անհաշտ պիտի մնար այդ զգացումին: Այդ խնդրին հետ կատակով վերաբերումը ոչ միայն ոչինչ կը մեղմացնէր, այլ պարզապէս անհանդուրժելի էր իրեն:

— Վստա՞հ ես ատ ըսածիդ:

— Բոլո՛րն ալ դժոխք պիտի երթան. կրկնեց այն բացարձակ հաւատքի վըճռով որ մանուկները գիտեն ունենալ:

— Լա՛ւ,... կը տեսնա՞ս ինչ չար մանչուկ ես: Անոնք ամբողջ դժոխքը ունին, եւ չես ուզեր որ ես մէկ հատ հարուած տանեմ: Ալ չեմ սիրեր քեզի...

— Ուզածիդ պէս պիտի ըլլամ. բաբա՛. քաջ պիտի ըլլամ ասկէ յետոյ:

ՀՐԱՉ ԶԱՐԴԱՐԵԱՆ

(Վերջը յաջորդով)

ՅԱՐՈՒԹԵԱՆ ԿԻՐԱԿԻՆ

Մութն ու լռութիւն, ամբողջ գիւղը ոտքի է: Քնացող մարդ չկայ: Օրրանին երախան անգամ, այդ առաւօտ կանուխ արթնցեր է: Քուն չունի: Լալ երբեք: Մօրը փափուկ թեւերուն վըրայ, բուրդէ կակուղ կերպասներով փաթթուած՝ կը ճռուողէ: Մայիսի կարմիր վարդի մը պէս կը հոտուըտան զայն: Կը համբուրեն: Եւ երբեմն ալ կը չարչարեն որ լայ:

Ցանկարծ, երկինքը կը բացուի ու լոյսը՝ ճերմակ սաւանի մը պէս վար կ'իյնայ:

Առաւօտ է:

Մեծէն մինչեւ պզտիկը ժամ կ'երթան:

Մենք ալ մօրս հետ լուռ կը խառնըւինք կարաւանին:

Եռուզեռ մը կայ փողոցներուն մէջ: Ոմանք ձեռքի սեղմումներ կ'ընեն, ոմանք ալ կ'ողջագուրուին օրուան աղօթքը շրթներուն:

Ուրախութեան օր:

Թռչուններուն գեղգեղանքներն իրար կը խաչաձեւեն: Ծառերը պճնըւած նոր հարսներու պէս, կարծես, բաներ մը կը փսփսան: Հոն՝ դիմացի լեռներու կատարէն փչող զեփիւռին ալիքներէն, կ'ըսես, սա մօտակայ մացառները, որ չինական պարիսպներու պէս հսկայ կը մնան, նոր լեզու կ'ելլեն: Բառեր կը չինեն իրենք իրենց: Կը թոթովեն բարեւի մը յարմար եղանակովը:

Հոն ուր այլ եւս կանգ կ'առնենք, եկեղեցին է: Ներսէն մինչեւ դուրսը, ամբոխը լճացած կը մնայ: Կը կենանք: Արձագանգող եղանակներն անգամ, տկար, անլսելի կը դառնան:

— Բայց ոչ, պէտք է առաջ անցնիլ: Գոնէ մէկ ոտքերնիս եկեղեցիէն ներս ըլլայ: Բան մը լսենք: Տեսնենք Յիսուսի գերեզմանը, որ երկու օրէ ի վեր կը մնայ տաճարին առջեւ, պլպլացող լոյսերու մէջտեղ:

Մայրս էր:

Յոգնութիւնը մեր աչքին, արմկեցինք ամբոխը:

X

Մաստարի կատարէն՝ արեւը հետզհետէ կը բարձրանայ: Երբ պահ մը կենաս ու դէպի վեր նայիս, կ'ըսես, սիրուն աղջկան մը պէս, մազերն ուսին թափած՝ հետդ կը խաղայ: Աչքերդ կը շլացնէ: Կը ծաղրէ քեզ: Քանի կը բարձրանայ, այնքան աւելի կը շատնայ լոյսը, ճառագայթները կ'ընդարձակուին, ու շողը մեղմ անձրեւի մը պէս լուռ կը մաղուի վար:

Փողոցները, որոնց ծայրերը կը հասնին մինչեւ մօտակայ դաշտերը, աւազներու տեղատարափին տակ կը հեւան անվերջ:

Դռները կը ճռնչեն, տղաք եւ աղջիկներ մէկը միւսին ետեւէն՝ գեղեցիկ եւ հպարտ, կարմիր հաւկիթով ուռած գրպաններով՝ դուրս կը նետուին:

Հրապարակը, ուր ամբոխը լճացած կը մնայ, գեղին սիրտն է, հոգին է կ'ըսես:

Հոն՝ իւրաքանչիւրը իր առջեւ կարմիր հաւկիթներու դէզ մը ունի: Մօտը, խումբ խումբ, նոյնպէս հաւկիթ կը զարնեն: Անդին, խումբ մը մամիկներ իրենց կոնակները կարմիր արեւին տուած, գեղին տղոց եւ աղջիկներուն խօսքը կ'ընեն: Հոնա, աղբիւրին քարերուն վրայ, քանի մը ծերուկներ երթեւեկող երիտասարդներուն կը նային: Կը պատմեն ու կը հիանան: Մէկ ալ տեսնես, իւրաքանչիւրը իր սրտին խորէն հրճուանք մը կը զգայ: Կը հպարտանան, ու կարգով, կը սկսին մէկին եւ միւսին գովքն հիւսել:

Վարէն պզտիկներու պոռչտուք մը փրթաւ: Հաւկիթի կռիւ կար: Մէկը միւսին խոժոռ, չար կատուներու պէս իրար կը ճանկռտէին: Կուլային ...

Պապիկները, իրենց դատաւորի դերին մէջ, այդ օրը, պահ մը մոռնալով կեանքին ձմեռը, ապրեցան գարնանամուտի երջանիկ ժամ մը, այս չարաճճի մանուկներուն հետ՝ սիրով, հաճոյքով:

X

Արեւը՝ ամչկոտ աղջկան մը պէս լուռ կը վազէ հեւալէն:

Խոնջ է արդէն: Դիմացի բարտիներն իրենց անզէն պահակներու դերին մէջ, ստուերի բարակ սիւներ կ'երկարեն դռներուն առջեւ: Պապիկները մրչախէն բաժնուած տուն կուգան օրօրուելէն: Քթախոտը ձեռքերուն՝ պառաւներն ալ կը բաժնուին իրարմէ: Երդիքներէն մուխը դուլա՛յ դուլայ բարձրանալ կը սկսի: Մութը սեւ պաստառի մը պէս գետին կը փըռուի: Եւ ամբոխը յաղթանակի երգերուն հետ՝ օրուան վայելքը դէմքերուն՝ կը ցրուի գեղին փողոցներուն մէջ հանդարտ, հպարտ:

X

Իրիկուան թանձր ստուերներուն տակ, որ չորս կողմը բոներ կեցեր են, գեղջկական անուշ երգերու եղանակ մը կը լսուի:

Գեղին լայն ու կարճ փողոցները, դեռ ցերեկուան խռնջէնքէն չսթափած ահա, նորէն կը սկսին հեւալ պարզայ դոփիւններու վախէն: Եւ իրիկուան այս մութին, ուր բնութիւնը նոր հարսի մը պէս՝ կարծես, սեւ շղարշ մը դէմքին առջին քօղը կը սկսէր, գեղացին ինքը, ուրախ, Յարութեան վայելքը սրտին՝ փողոց կը վազէր:

Հոն՝ ուրկէ մեղմօրօր եղանակ մը ծայր կուտար, հետզհետէ կ'ընդլայնէր: Եւ ծովի մը փրփրադէզ ալիքներուն պէս անվերջ, կ'երթար հեռո՛ւն ու կը փշրուէր դիմացի ժայռերուն մամռապատ կրծքին վրայ:

Լուսինը, պատուհանէն նայող դեռատի աղջկան մը պէս՝ յանկարծ, Մաստարի կատարէն գլուխը վեր կ'առնէ: Կը ժպտի: Աստղերը լուսաւոր ջահերու պէս վար կը կախուին:

Լոյս է, ե՛ւ ամէն կողմ:

Պարը, շրջանակի մը պէս՝ անվերջ կը դառնայ:

Հիմա երբ պահ մը լուռ, լուսնի պայծառ ցոլքերու ստուերէն կենաս ու հայիս ամբոխին, որ պարին շուրջը սեղմուած կը մնայ, մայիսեան ցորենի արտի մը պէս գեղեցիկ կ'ալեկոծի ինքնին: Բակին մէջ, խումբ խումբ աղջիկներ մազերու հիւսքերը ուսերուն, նազանքներով կը շրջին: Այտերը, կ'ըսես, կակաչներով են ներկուած, ու շրթները խաղողի պտուղէն ալ թարմ, կարուած նուռի մը գոյնը ունին: Մօտը, քիւերուն վրայ համբիչի մը հատիկներուն պէս, կարգով, սեւ ստուերներ են կախուած: Եւ ոմանք ալ, կիսապատերուն ետեւէն, սիրոյ աղօթք մը շրթներուն՝ ամբոխին կը նուիրեն:

Գեղին պարմանիներն են ասոնք:

Պարը, անվերջ նազանքներով կը դառնայ: Ոտքերն աւելի ուժգին կը զարնուին գետին: Ու եղանակները տեղատարափ անձրեւի մը պէս կ'ողողեն գիւղը ամբողջ, խաղաղ բնութիւնը համայն:

X

Լուսինը կը շտապէ: Աստղերը կը մարմրին: Պարը կը կաղայ կարծես: Բակը սկսած է դողալ արդէն: Եւ ամբոխը անհուն ուրախութեան մը մէջ, լուսնին եւ աստղերուն հետ՝ հե՛ղ մըն ալ կը կրկնէ օրուան յանկերգը ուժգին.

— Քրիստոս յարեաւ ի մեռելոց ...

ԾԱՏՈՒՐ ՊԵՐՊԵՐԵԱՆ

ՄԻՏՔ ԵՒ ԱՐՈՒԵՍՏ

Զատիկ

Անցեալ կիրակի, Ծաղկազարդի տօնին առթիւ, գրած էինք թէ քրիստոնէական տօները պարզապէս ծեփ մըն են նախաքրիստոնէական կամ հեթանոսական տօներու վրայ:

Այսպէս եւ Զատիկը:

Քրիստոնէական տօն մըն է հիմա, — սակայն առաջ, արեւելեան ժողովուրդներու համար, Զատիկը, ինչպէս Ծաղկազարդը, գարնան տօնակատարութիւնն էր միայն: Եբրայեցիները, Եգիպտացիներուն նման, ամէն տարի, առաջին տերեւներուն հետ կը տօնէին բնութեան զարթօնքը: Այդ տօնը կը զուգադիպէր եբրայական տարւոյն առաջին ամսուն, որ կը կոչուէր, Մովսէսի օրով, Աբիբ, յետոյ Նիսան: Ելից թուականէն վերջ, այսինքն երբ Եբրայեցիները հեռացան Եգիպտոսէն, գարնանային այս տօնը դարձաւ տեսակ մը գոհաբանութիւն, որովհետեւ Եգիպտոսի մէջ, գարնանային այդ տօնին, համաճարակ մը կոտորած էր Եգիպտացւոց մանուկները, խնայելով Եբրայեցւոց մանուկներուն, որոնք, հրէական ծանօթ կէթոյին շնորհիւ, մեկուսացուած էին Եգիպտացիներէն: Այնուհետեւ Եբրայեցիները պեսախ կոչեցին իրենց գարնանային տօնը, (Գաղիլիացւոց գաւառաբարբառով՝ պասքա), յաւերժացնելու համար յիշատակը համաճարակէն ազատումին եւ Եգիպտոսէն հեռացման: Գոհաբանական տօնը հետզհետէ նոր գոյն ստացաւ, այնպէս որ կոչուեցաւ նաեւ Բաղարջակերաց տօն, — Եգիպտոսէն հապճեպով հեռանալու ժամանակ, գրեթէ հալածական եւ խուճապահար, Եբրայեցիները ստիպուած էին հրաժարիլ խմորուած հաց ունելէ: Ատիկա սակայն յետոյ աւանդութիւն մը դարձաւ եւ գրեթէ բոլորովին փոխեց տօնին նախնական գոյնը: Այսուհանդերձ Ղեւտացւոց գիրքը (Գլ. ԻԳ. 10) կը մատնէ տօնակատարութեան նախնական ձեւը եւ իմաստը, — գարնան առաջին բերքը (գարի) նուէր տանիլ տաճարին:

Ուրիշ փաստ մը եւս այն, որ տօնին զուգադիպող ամսուան անունը, Աբիբ կը նշանակէ դալար հասկ ցորենի կամ գարիի, ինչ որ նուէր կը տարուէր տաճարին:

Հայերը ի՞նչ տօն ունէին Զատկին տեղ, — չենք գիտեր: Քրիստոնէական ծեփը ծածկած է ամէն հին հետք եւ ազգային աւանդութիւն: Սակայն կը թուի թէ Հայերը եւս Զատիկով կ'ողջունէին գարունը եւ իրենց տօնը կը բաղկանար ընդհանուր զուարճութիւններէ, — կը յորդէր գինին, գիւղացին ու քաղքցին պար կը բռնէին, կը կայթէին, կ'երգէին ու կը հրճուէին: Այսպէս մինչեւ վերջերս Նոր - Ջուղայի մէջ սովորութիւն է Զատիկը տօնել ... հեթանոսական եղանակով մը. —

«Նոր - Ջուղայի կուսանքները Զատկի օրուան պատարագէն ետքը՝ սեղանատունը կ'օրհնեն եւ ապա նորէն եկեղեցի երթալով՝ դասէն դուրս կը պարեն, պարագլուխ ունենալով նոյն օրուան պատարագիչ քահանան շուրջառակիր: Նոյնը կ'ընեն առանց քահանայի ամէն կիրակի մինչեւ Հոգեգալուստ երեկոյեան ժամերգութենէն առաջ եկեղեցիին գաւիթին մէջ աշխարհական կնիկներով միասին»: (ԱԶԳԱԳՐԱԿԱՆ ՀԱՆԴԷՍ, տարի 1900, էջ 45):

Ինչպէս պէտք է ենթադրել, գարնան այս տօնը կը սկսէր Ծաղկազարդին, կը շարունակուէր Զատկին, թերեւս կը վերջանար Կանաչ կիրակի, (Կանաչ կիրակիի հայկական աւանդութիւնները՝ գալ կիրակի, իր օրովը), կամ Հոգեգալուստին, համաձայն երկրին բերքատուութեան եղանակին:

Հիթլէրի մասին

La Revue des Deux Mondes պարբերականին մէջ Փիէր Ֆրէտէրիքս կարեւոր ուսումնասիրութիւն մը ունի Հիթլէրի մասին: Կը ներկայացնէ Գերմանիոյ «առաջնորդ»ին կեանքն ու նկարագիրը, պայքարները եւ վերելքը, ճարտասանական կարողութիւնը եւ ամբոխին մէջ հոգեկան ախտավիճակ (psychose) ստեղծող իր արուեստը:

Դեռ պատանի, երբ մնաց Հիթլէր եւ սկսաւ Վիէննայի մայթերը չափել անգործ ու անօթի: Այդ օրերէն կը մնայ ատելութիւնը, տեսակ մը վրէժխնդրութիւն, հանդէպ Հրեաներուն: Այսօր Հիթլէր ընկերային բոլոր թշուառութիւններուն միակ պատասխանատուն կը համարի Հրեաները: Վիէննայի մայթերուն վրայ մատնուելէ յետոյ իր առաջին ընդվզումին, պատերազմը կը տանի զինք երկրորդ ցնցումի մը: Ընդհ. պատերազմին՝ կը գտնուէր պավարիական գունդի մը մէջ, — կը վիրաւորուի եւ կ'իյնայ հիւանդանոց: Նոյեմբեր 10ին Փոմերանիոյ հիւանդանոցին մէջ բողոքական պատուելի մը իրեն կը հաղորդէ թէ Գերմանիա հանրապետութիւն հռչակած է եւ զինաթափ եղած: Սաստիկ կը յուզուի Հիթլէր, կը նետուի անկողնին վրայ եւ կը սկսի լալ յուսահատ եւ երկար լացով մը:

Իր պատրանքներն էր, որ կ'ողբար այդ խորունկ լացով:

Ահա պարագաները, որ, կարելի է ըսել թէ օրօրոցէն, զինք դարձուցին թշնամի Հրէից, թշնամի խորհրդարանի, թշնամի Մարքսի վարդապետութեան:

Ներքին կեանքին մասին չկան ծանօթութիւններ: Շշուկի մը համաձայն Հիթլէր կը սիրէր իր մէկ բարեկամին քոյրը, որ ետքէն դարձաւ իր նըշանածը: Սիրային այդ կեանքը, սակայն, ոչ բոցավառեցաւ, ոչ ալ երկար տեւեց: Ճիշդ է թէ Հիթլէր շատ մաքուր է բարոյապէս: Եւ համեստ իր կեանքով: Վարչապետարանին չորրորդ յարկը անշուք սենեակ մըն է ընտրած իր բնակութեան համար: Անընդհատ կ'աշխատի, այցելուները կ'ընդունի առանց արարողութեան: Ոգելից ըմպելի չի խմեր բնաւ, ոչ ալ կը ծխէ: Միս շատ քիչ անգամ կ'ուտէ: Օժտուած է խօսքի կախարդութեամբ:

Ձայնը խեղդուկ, արտասանութիւնը գեղջուկ, երբ կը խօսի՝ ժլատ է շարժուձեւերու մէջ, աւելի կը սիրէ քննել ունկնդիր բազմութեան զարկերակը: Դէմքը ոչինչ ունի իբրեւ գեղեցիկ, եւ ոչինչ իբրեւ բիրտ, կամակոր մարդու ճակատ մը, յամառ՝ խոչընդոտներուն վրայ յամենալու ատրճան: Մութ շագանակագոյն մազերու խուրձ մը ձախին է նետած, բանալով ճակատը աջ կողմէն: Պատերազմի շրջանի լուսանկարները զինք կը ներկայացնեն կախուած ու երկար պեխերով, բայց 14 տարիէ ի վեր կարճեցուած են պեխերը այնպիսի ձեւով մը, որ առիթ դարձած է ծաղրանկարիչներու սրամիտ խաղերուն: Աչքերը բոց ունին: Մարմինը ճարպոտ չէ, ոչ ալ նիհար: Միջահասակ բանուորի կազմուածք մը, առողջ եւ ջլապինդ:

Ճարտասանական մարզանքներ չէ կատարած, սակայն երբ, առաջին անգամ, Միւնիխի մէջ բեմ բարձրացաւ խօսելու, խոյս տուին հակառակորդները: Առիթ մը եղաւ այս՝ հաստատելու ճարտասանի իր ձիրքերը: Այնուհետեւ զարգացուց իր ձիրքերը, եւ դարձաւ ճարտասան մը բառին բովանդակ առումով: Յաճախ կը ցցուի տասնեակ հազարներով բազմութեան մը առջեւ եւ առանց նօթագրութեան կը խօսի մէկ ժամ, երկու ժամ: Յաջողութեամբ կրնայ ինքզինք մտիկ ընել տալ ամբողջ երեք ժամ, առանց ձանձրացնելու:

Խօսելու հրաշալի խաղեր եւ վարպետութիւններ ունի: Երբ հարկ ըլլայ երկնցնել, կը բանայ խօսքի «քովնտի դարակ» մը, — երեւակայական դիտողութիւններ իրեն դէմ, որոնց կը պատասխանէ արտայայտութեան ուժգնութեան փոփոխական աստիճաններով: Վերջապէս գիտէ յարմարիլ ունկնդիրներու բազմութեան: Խորհրդարանին մէջ պետական մարդ է, երկրագործներուն առջեւ՝ հողի մարդ: Շատ քիչ անգամ կը սիրէ խօսիլ կատակերգական եղանակով, կը նախընտրէ յուզական ձեւը, որուն սիրահար են Գերմանացիք: Բազուկները կը բարձրացնէ, ձեռքերը կը կծկէ, մազերը կը թօթվէ ու կը բանայ ճակատին վրայ, ուր կ'ուռին երակները, ձայնը կը խեղդուի հետզհետէ, դող մը կը պատէ մարմինը, դող մը զոր գիտէ եւ կը յաջողի փոխանցել ունկնդիրներուն:

Տանթէի կմախքը

Անքոնայի մարդաբանական կաճառը վերջերս հրատարակեց գեղեցիկ հատոր մը, աւելի քան 200 էջ, խորագիրը Dantis Ossa: Ուսումնասիրութիւն մըն է այս, Տանթէի ոսկերոտիքին մասին: Հեղինակը, ծանօթ մարդաբան Ֆապիօ Ֆրասէթթօ, որ այս գործին վրայ կ'աշխատէր 1921էն ի վեր, երբ տեղի կ'ունենար Տանթէի մահուան 600ամեակը (Տանթէ ծնած է 1265ին եւ մեռած 1321ին):

Ոսկրաբանական քննութիւն մը կատարելով, Ֆրասէթթօ կ'աշխատի քննել թէ Տանթէ կը նմանի՞ իր այն նըկարներուն, որ ցոյց կը տրուէին մինչեւ այժմ: Միեւնոյն ատեն Ֆրասէթթօ վերագնահատութեան կ'ենթարկէ Պրոքայի քննութիւնները Տանթէի ոսկերոտիքին մասին:

Տանթէի ոսկերոտիքը, դժբախտաբար, ամբողջ չէ, — կը պակսին ստորին ծնօտը եւ բոլոր ակռաները: Ստորին ծնօտին կորուստը անհրաժեշտ տարր մըն է նման քննութեանց համար, երբ հարկ է լուծել մանաւանդ Աստուածային կատակերգութեան հեղինակին արուեստի պատճառաբանական կարգ մը հարցերը: Կը պակսին նաեւ երեք ողնոսկրեր վիզէն եւ պոչէն, մէկ կողոսկր, քանի մը ափոսկր եւ մատոսկր, ինչպէս նաեւ նըրբանի ոսկրեր:

Գանկին տարողութիւնը՝ 1700: Բաղդատեցէք, — Փեթրարքայի գանկը՝ մօտաւորապէս 1,700, Ռաֆայէլի գանկը՝ 1335, Ֆոսքոլոյի գանկը՝ 1,476, Վոլթայի գանկը՝ 1,730:

Գանկին տարողութենէն մեկնելով, Տանթէի ուղեղը կը կարծուի որ կը կշռէր 1,540 կրամ: Ոսկերոտիքին քըննութենէն մեկնելով, Տանթէի ամբողջ մարմինը կը կշռէր 60 քիլօ:

Ամենադժուար փորձն է ճշդել թէ որքան իրականին կը համապատասխանէին Տանթէի նկարները: Դժուար որովհետեւ Տանթէի գանկը ծերութեան տարիքն ունի, — մեռած ըլլալով 55 տարեկան, գանկը կը կրէ ծերութեան հետքեր: Միւս կողմէ ծնօտին պակասը դժուար է փոխարինել որ եւ է ձեւով եւ դէմքին տալ իրական արտայայտութիւնը: Այստեղ պէտք է դիմել նկարներու օժանդակութեան: Տանթէ ունի նաեւ բազմաթիւ կաւադիմակներ, որոնք եւս կըրնան նպաստել դիմաճշդութեան, եւ սակայն մեռելական այդ դիմանկարները բոլորն ալ վաւերական չեն:

Ֆրասէթթօ, յետոյ կազմախօսական տուեալներու վրայ հիմնուելով կը հաստատէ նաեւ Տանթէի ցեղային կապակցութիւնը: Ըստ Ֆրասէթթոյի, Տանթէ կը պատկանէր միջերկրականեան ցեղին:

«ԲԱՆՈՒՈՐՆԵՐԸ ԿԸ ԳՐԵՆ»

Պրոլետարական գրականութեան հանդամանքին ձախողութենէն յետոյ մարեցաւ աղմուկը, զոր յարուցին ոմանք այս վերջին տարիներուն: Շարժման համակիր կարգ մը գրական քննադատներ գիտել տուին թէ ձախողութեան պատճառն այն էր, որ պրոլետարական գրականութիւն մշակողները պրոլետարներ չէին:

Գիրքը, որ կը հրատարակուի հիմա, կազմուած է իրական պրոլետարներու, բանուորներու ստեղծագործութիւններով: Խորագիրն իսկ եթէ ոչ յանձնապաստան, դէթ պատասխան մըն է անոնց որ կ'ուրանան պրոլետարական գրականութեան մը ապագայ որ եւ է ժամանակաշրջան: Բանուորը կը գրեն ..., արդարեւ բանուորներ են հեղինակները այս ժողովածուին բերած ստեղծագործութեանց: Յառաջաբան մը գրած է Լոժէն Տապի, որ խանդավառ չի թուիր, թէեւ կը շարէ սովորական նախադասութիւններ, — թարմ եւ անվարժ հոգիներու արտայայտութեան անկեղծութիւն, իմացական մարզանքներէ ձերբազատ:

ՎԻՃԱԿԱԽԱՂ «ՅԱՌԱՋ»Ի
(ԱԶԳ. ՊԱՐԳՆԻՐԱԽԱՂԻ
ՑՐԴ
ՎԻՃԱԿԱՀԱՆՈՒԹԵԱՆ ՀԱՄԱՐ)
1 ԱՊՐԻԼ 1934 - ԿՏՐՕՆ ԹԻՒ 47

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (5)

ՀԱԼԱԾ ՄՈՄԻՆ ՀԵՏՔԸ

Հեղինակ՝ ԷՏԿԸՐ ՈՒՕԼԸՍ — Թարգ. Ժ. Մ.

ԳԼՈՒԽ Ա.

Պզտիկ, երկաթեայ սնտուկ մը կար աշխատանոցին մէջ. Ճօն գրպանէն բանալի մը հանեց եւ բացաւ անոր դռնակը. քաշեց պողպատէ դարակներէն մէկը, վերցուց այնտեղ դրուած թուղթերը եւ Վասալարոյի նամակը պահեց անոր մէջ: Յետոյ ետ հրեց դարակը եւ կղպեց սնտուկը:

Այդ գործողութեան ամբողջ տեւողութեան, Գարա մասնաւոր հետաքրքրութեամբ կը հետեւէր անոր շարժումներուն. կարծես արտասովոր բանի մը ականատես կ'ըլլար:

— Պիտի ուզէի միասին գալ, բայց դժբախտաբար կարեւոր գործ մը ունիմ, ըսաւ Գարա: Դարձեալ կը խնդրեմ, առէք ձեր ատրճանակը ու եթէ իմ «սքանչելի՛» հայրենակիցս որ եւ է նշան տայ իր արինարբու ծրագիրը գործադրելու, ցոյց տուէք զայն. կը բաւէ, աւելին ընելու պէտք չպիտի ունենաք:

Երբ Գարա հիւրանոցը մտաւ հրաժեշտ առնելու համար Տիկին Լէքսմընէն, այս վերջինը բարձրացաւ դաշնակին առջեւէն եւ ցաւ յայտնեց որ իրենց հիւրը այդքան կ'աճապարէր: Անկեղծ չէին անոր բառերը. Գարա կասկած չունէր այդ մասին. պատրանքներով տարուող մարդ չէր ան:

Քանի մը վայրկեան տեւեց անոնց խօսակցութիւնը:

— Երթամ նայիմ ձեր կառքը պատրա՞ստ է, ըսաւ Ճօն եւ դուրս ելաւ սենեակէն:

Լռութիւն տիրեց:

— Չեմ կարծեր որ ուրախ էք իմ այցելութեանս համար, ըսաւ Գարա: Այդ համարձակութիւնը տաժանելի էր Տիկին Լէքսմընին համար որ կարմրեցաւ:

— Միշտ ուրախ եմ ձեզի կամ իմ ամուսնոյս բոլոր բարեկամները տեսնելուս համար, պատասխանեց:

Գարա խոնարհութիւն մը ըրաւ.

— Մեծ բան է ի հարկէ ձեր ամուսնոյն բարեկամը ըլլալ, ըսաւ ան:

Յետոյ, կարծես միտքը նոր բան մը ինկաւ եւ շարունակեց.

— Կ'ուզէի գիրք մը առնել միասին. արդեօ՞ք ձեր ամուսինը թոյլ պիտի տար:

— Երթամ բերեմ ...

— Ո՛չ, ձանձրոյթ մի՛ առնէք ինծի համար ... ես ճամբան գիտեմ ...

Առանց սպասելու Տիկին Լէքսմընի թոյլտուութեան՝ Գարա հեռացաւ անոր քովէն. Կրէյս խորհեցաւ թէ անիկա պէտք եղածէն աւելի իրաւունքներ կուտար ինքնիրեն:

Վայրկեան մը վերջ Գարա վերադարձաւ՝ գիրք մը թեւին տակ:

— Ճօնէն հրաման չառի, բայց շատ կը հետաքրքրուիմ այս հեղինակով ... Օ՛հ, այստե՞ղ էք արդէն ... Կրնա՞մ Մեքսիկայի վրայ գրուած այս հատորը առնել. վաղ առտու կը վերադարձնեմ ...

Եւ Գարա մեկնեցաւ:

Ճօն եւ Կրէյս դուռին մէջ կեցած դիտեցին Գարայի ինքնաշարժը որ հետզհետէ անյայտացաւ մութին մէջ: Յետոյ անոնք հիւրանոց վերադարձան:

— Վի՞շտ մը ունիս, սիրելիս, հարցուց Կրէյս՝ ձեռքը ամուսնոյն ուսին վրայ դնելով:

Ճօն ժպտեցաւ:

— Դրամի՞ն մասին է որ կը խորհիս, հարցուց դարձեալ անձկութեամբ: Լէքսմըն նախ փորձեց յայտնել անոր՝ նամակին պարունակութիւնը, բայց խորհելով որ եթէ տեղեկանար ճշմարտութեան, թերեւս թոյլ չպիտի տար որ ժամադրութիւնը յարգէր, ուրիշ արդարացում մը գտաւ:

— Կարեւոր բան մը չկայ, ըսաւ. մինչեւ Պէյթըն Թրէյսի պիտի իջնեմ շոգեկառքին սպասելու համար. քանի մը փորձեր պիտի ստանամ:

Չէր ուզեր ստել իր կնոջ եւ նոյն իսկ այդ անվնաս սուտը դարչելի էր իրեն համար:

— Շատ հաճելի երեկոյ մը չունեցար, ըսաւ Ճօն. Գարան շատ անհամ էր այսօր:

Կրէյս մտածկոտ նայեցաւ իր ամուսնոյն:

— Գրեթէ չէ փոխուած, դիտել տըւաւ:

— Չափազանց գեղեցկադէմ տղամարդ է, այնպէս չէ՞ ըսաւ Ճօն հիացումով. չեմ հասկնար թէ ի՛նչ գտար իմ մէջս, երբ անիկա ոչ միայն հարուստ էր, այլեւ թերեւս մարդերուն ամէնէն գեղեցիկը ...

Կրէյս թեթեւ սարսուռ մը զգաց:

— Ես տեսած եմ Գարային նկարագրին մէկ կողմը որ մասնաւոր գեղեցկութիւն մը չունի: Օ՛հ, Ճօն ես կը վախնամ այդ մարդէն:

Ճօն ապշած նայեցաւ իր կնոջ:

— Կը վախնա՞ս, Աստուա՛ծ իմ, ինչո՞ւ այդպէս կը խօսիս. վստահ եմ որ անիկա ամէն ինչ կ'ընէ քեզի համար ..

— Այո՛, արդարեւ. ճիշդ անոր համար է որ կը վախնամ, պատասխանեց Կրէյս ցած ձայնով:

Տիկինը պատճառներ ունէր զորս յայտնած չէր իր ամուսնոյն: Առաջին անգամ Բէմինկթըն Գարային հանդիպած էր Սելանիկի մէջ, երկու տարի առաջ, երբ իր հօրը հետ կը ճամբորդէր Պալքաններուն մէջ: Կրէյսի հայրը, որ նշանաւոր հնագէտ մըն էր, իր վերջին քննական պտոյտը կը կատարէր այնտեղ այդ օրերուն: Ամերիկեան հիւպատոսին հացկերոյթին ատենն էր որ ծանօթացած էր անոր:

Շատ մը պատմութիւններ կային այդ տարօրինակ Յոյնին մասին որ Արամազդի դէմքը ունէր, շնորհալի շարժուձեւեր ինչպէս եւ անսպառ հարստութիւն մը: Կ'ըսէին թէ անոր մայրը Ամերիկուհի մըն էր զոր Ալպանացի աւազակներ առեւանգած եւ յետոյ ծախած էին Ալպանացի ցեղապետի մը. այս վերջինը նոյն իսկ իր կըրօնքը փոխած էր անոր սիրոյն: Գարա իր ուսումը ստացած էր Եէյլի եւ Աքսֆըրտ համալսարաններուն մէջ: Տուրացցօէն քառասուն մղոն հեռու՝ լեռնոտ շրջանի մը թագաւորն էր ան գրեթէ: Գերագոյն պետն էր այդ կողմերուն եւ ունէր սքանչելի բնակարան մը՝ Իտալացի ճարտարապետի մը ձեռքով շինուած. տունին շինութեան յատուկ կարգ մը նիւթեր ինչպէս նաեւ կահ կարասին բերել տուած էր աշխարհիս ամէնէն կարեւոր կեդրոններէն: Ալպանացիները «Գարա Բումօ» կը կոչէին զինքը որ կը նշանակէ «Սեւ Համայեցին». որոշ իմաստ մը չունէր այդ յորջորջումը, քանի որ մորթը Անգլիացիի մը մորթէն չափ սպիտակ էր, իսկ մազերը ոսկեգոյն:

Անիկա սիրահարեր էր Կրէյսին: Կրէյս նախ խնդացեր էր անոր սիրային յաւակնութիւններուն վրայ, բայց յետոյ սկսեր էր վախնալ՝ տեսնելով որ անիկա արտասովոր խանդով մը փարած էր իրեն:

(Շար.)

ՄԱՍԱՄ ԱԹՃԵԱՆ ALIMENTATION GÉNÉRALE

9, rue des Fêtes, Paris. Tél. Combat 12-02 *Մէթրօ՝ Փլաս տէ Ֆէթ:*

ԱՐԵՒԵԼԵԱՆ եւ ԵՒՐՈՊԱԿԱՆ ամէնալաւ տեսակի նպարեղէններ ամենաժան գիներով: Անթերի մաքրութիւն եւ արագ սպասարկութիւն: Ուղղնկրուն՝ ապրանքը կը յանձնուի բնակարանը:

Այցելեցէք անգամ մը՝ տեւական յաճախորդ դառնալու համար: Բոլոր գնումներուն կուտանք նուէրի դրօշմաթուղթ:

նել փախստականը: Որպէսզի կարելի ըլլայ գոհացում տալ, Թուրքիոյ Ազգ. Ժողովը երէկ պիտի վաւերացնէր Թուրքեւամերիկեան առեւտրական եւ հիւպատոսական դաշնագիրը: Փախստականը միեւնոյն ատեն դիմած է պուլկարական կառավարութեան, որպէսզի ապաստան տան, բայց անօգուտ:

Բուզվէյթ նոր լիազօրութիւններ կը ստանայ

Մ. Նահանգներու երեսփ. ժողովը մարտ 29ին քուէարկեց օրինագիծ մը, որով լիազօրութիւն կը տրուի նախագահին՝ փոփոխելու մաքսային սակացոյցները եւ առեւտրական բանակցութիւնները կատարելու պետութեանց հետ:

Ինչպէս կը յիշուի, Պ. Բուզվէլթ ինք խնդրած էր այս լիազօրութիւնը, որպէսզի կարենայ գլուխ հանել տնտեսական վերակազմութեան ծրագիրը:

Այս առթիւ ժողովը ուրիշ բանաձեւ մըն ալ քուէարկեց, որով նախագահին կ'արգիլուի օգտուիլ իր մաքսային լիազօրութենէն, պատերազմական պարտքերու մասին սակարկութիւններ կատարելու համար: Բանաձեւը յատկապէս կը շեշտէ.— «Այս օրէնքը գործադիր իշխանութեան իրաւունք չի տար ջնջել կամ որ եւ է ձեւով զեղչել օտար ազգերու պարտքերը»:

ՌՈՍՏՈՄ խումբի վարչութիւնը Մեռելոցի առթիւ վաղը, երկուշաբթի, կէս օրէ վերջ ժամը 2.30ին կազմակերպած է այցելութիւն մը ընկ. ՄԱՍԱԹԻԱ ԼՈՒՍԻԿԵԱՆԻ դամբարանին: կը հրաւիրուին անդամներն ու համակիրները: գտնուիլ ժ. 2.30ին մէթրօ Porte d'Italieի դիմացի անկիւնի սրճարանը:

ՖՐԱՆՍԱՀԱՅ Կ. ԽԱՉԻ ՓԱՐԻԶԻ ՄԱՍՆԱՃԻՒՂԸ

Կը տօնէ «ԿԱՐՄԻՐ ԽԱՉԻ ՕՐ»ը

ԿԻՐԱԿԻ ԱՊՐԻԼ 8ԻՆ ԿԷՍ ՕՐԷ ՎԵՐՋ ԺԱՄԸ 3ԻՆ

Salle Géographieի մէջ 184, Bld St. Germain

Բացման խօսք.— Շրջ. վարչութեան նախագահ տիկ. ՄԻՍԱՔԵԱՆԻ կողմէ

Ողջոյնի խօսք, — Պ. Հ. ՋԱՐԴԱՐԵԱՆ, Ա. ԽՈՆԴԿԱՐԵԱՆ, Ա. ՋԱՄԱԼԵԱՆ

գեղարուեստական ճոխ բաժին սիրայօժար մասնակցութեամբ՝

Ա. ՇԱՀԽԱԹՈՒՆԻԻ

Տիկիններ՝ Ա. ԳԷՈՐԳԵԱՆ — ԱՐՂՈՒԹԵԱՆ եւ Ա. ԳԵՒՈՆԵԱՆ (երգ)

Օրիորդ Զ. ՇԱՀԼԱՄԵԱՆ (ջութակ)

Mlle X. *(պար)*

Պ. Ռ. ՋԱՐԴԱՐԵԱՆ (արտասանութիւն):

ՄՈՒՏՔ՝ 3 ՖՐԱՆՔ.

ԼՈՅՍ ՏԵՍԱՒ

«ՎԷՄ»ի

ԵՐՐՈՐԴ ԹԻՒԸ, ՀԵՏԵՒԵԱԼ ԲՈՎԱՆԴԱԿՈՒԹԵԱՄԲ.

Ռ. Բերբերեան.— *«Նոր Նախիջեւանի գաղութի անցեալն ու ներկան»*: Յ. Ճ. Սիրունի.— *«Երեմեան գրադէտը»*: Յ. Զարեան.— *«Սայեաթ Նովա»*: Մ. Պարսամեան.— *«Վահան Թէքէեան»*: Վ. Փափազեան.— *«Հայկական բարենորոգումները»*: Ա. Խոնդկարեան.— *«Օպպօզիցեան Հանրապետ. Հայաստանում»*: *«Մուրատի յուշատետրը»*: Հմ. Մանուկեան.— *«Արամ»*: ՀԻՆ ԹՈՒՂԹԵՐ.— ԿԵԱՆՔ ԵՒ ՄՇԱԿՈՅԹ.— *«Վարպետ Մինաս»*: Զ. Միրզայեան: *«Թէ ինչո՞ւ միացանք Իթթիհատին հետ»*— Աչեան: ԳԻՐՔ ԵՒ ՄԱՄՈՒԼ: ԳՐԱԽՕՍԱԿԱՆ: ՅԱՒԵԼՈՒԱԾ: *Վռամ. եպ. Մանկունի: «Գէորգ Դ. եւ իր ժամանակը»*:

Բաժանորդագրութեան պայմանները

Ամերիկա, Մեծն Բրիտանիա, Եգիպտոս եւ Իտալիա	69 ֆր.
Ֆրանսա եւ այլ երկիրներ	50 ֆր.
Ռումանիա, Պուլկարիա, Յունաստան, Սիւրիա եւ Պարսկաստան	40 ֆր.

Բաժանորդագրուիլ կարելի է՝

L. Kevonian, 17 Rue Damesme, Paris, 13e

Բաժանորդագրութիւնը՝ կանխիկ:

Տպարանը փոխելու հետեւանքով «Վէմ»ի ներկայ թիւը լոյս տեսաւ որոշուած ժամանակէն ուշ:

ՀԱՅ ԺՈՂՈՎՐԴԱԿԱՆ ԹԱՏՐՈՆԸ ԿԸ ՆԵՐԿԱՅԱՑՆԷ

ԱՊՐԻԼ 15Ի ՅԵՐԵԿԸ, «ՊԷՇԻԿԹԱՇԼԵԱՆ» ԹԱՏԵՐԱՍՐԱՀԻՆ ՄԷՋ

Ա. ՄԱՐԴԱՁԱՆԵԱՆԻ

«ԳԻԾԷՆ ԴՈՒՐՍ» նոր դրամը

Մանրամասնութիւնները մօտ օրէն:

ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԻՒՆ

կարող դերձակուհի Տիկին ԳՈՀԱՐ ՎԱՐԴԱՆԵԱՆ, **12 rue Saint Sulpice.** *Փարիզ. Մէթրօ՝* **Odeon.** *կը կարէ ամենավերջին նորաձեւութիւնթուղթով* Manteau, Robe de Soir, Robe de Mariage *եւ* Robe d'Après midi:

ՄԱՍՆԱՒՈՐ ՋԵՂՉ ՔՐԻԶԻ ՊԱՏՃԱՌԱՒ

Կարող գտնողներու դիւրութեան համար, եթէ կը փափաքին, կերպասը կը կտրէ իրենց վրայ յարմար գնով: Կ'ընդունի Կիրակի եւ շաբթուայ բոլոր օրերը: Գիշերներն ալ կարելի է: Կը ղրկենք վերջին նորաձեւութեան թուղթներ օտար երկիրներ բնակողներուն:

ԹԱՏՐՈՆ ՌԸՆԷ ՄՕՊԷԼ

8-10, Rue l'Orient (Dans la Rue Lepic) Métro: Blanche

ԿԻՐԱԿԻ ՅԵՐԵԿ, 8 ԱՊՐԻԼ ԺԱՄԸ ՃԻՇԴ 9ԻՆ

ԹԱՏԵՐԱԿԱՆ ԲԱՑԱՌԻԿ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՄ Ի ՊԱՏԻՒ

ԱՐՄԵՆԱԿ ՍԱՐԱՖԵԱՆԻ

փարիզի մէջ առաջին անգամ ըլլալով կը ներկայացուի՝

ԲԱԲԱՆ Կ'ՈՒԶԵՄ...

եւրոպական ծիծաղաշարժ կատակերգութիւն 3 արար

Սիրայօժար մասնակցութեամբ փարիզահայ սիրուած դերասաններու

Ծիծաղի, քրքիջի եւ զուարթութեան Կիրակի մը անցնելու համար բացառիկ առիթ մը թատերասէրներուն:

Տոմսերը նախօրօք ապահովել բոլոր ծանօթ հաստատութիւններէն եւ A. Sarafianէ, 8, rue Domat, Paris (5):

Տոմսերու գինները՝ 15, 10 *եւ* 7 *ֆրանք:*

ԳՈՒՇԱԿՈՒՀԻ

Տիկ. ՄԱՐԻԱ ՋԷՆԻ

Դիմել ամէն օր (Կիրակին մէջը) ժ. 3-7 բացի Եշ.է: 62, rue de Rochefoucauld. *բակին խորը, Բ. յարկ, աջ կողմ: Մէթրօ՝* Pigalle:

Imprimerie A. DER (AGOPIAN)

Le Gérant: H. STEPHAN

17, Rue Damesme, PARIS (13e)

Tricots | TERZIAN

Tél.: Central 93-75 3, rue Poissonnière. Paris (2)

Nouvelle Série d'Été: Tricots d'enfant et maillot de bains d'anfant à partir de 4 frs. Gillet et pullover femme, etc. etc.

Լաւ տեսակի ապրանք, խիստ աժան գիներ եւ ուղղամիտ աշխատելակերպ. ահա՛ այս յատկութիւնները որ կազմեցին **Tricots TERZIAN** *Տան համբաւը: Արագ առաքումներ Ֆրանսայի ամէն կողմը:*

ԱՊՐԻԼ ՏԱՍՆԸՄԷԿ

Զ. Ռ. ՄԻՈՒԹԻՒՆԸ ԿԸ ՏՕՆԷ

ՓԱՐԻԶԻ ՄԷՋ

22 ԱՊՐԻԼ, ԿԻՐԱԿԻ ԵՐԵԿՈՅ, ՍԱԼ ԿԱՎՈՅԻ ՇՔԵՂ ՍՐԱՀԻՆ ՄԷՋ

ԿԸ ՆԱԽԱԳԱՀԷ՝ Պ. ՔՐԱՖԹ ՊՈՆԱՐ

(Զուիցերիայէն հրաւիրուած)

Կը խօսին՝

ՏԻԿ. ԱՆԱՅԻՍ, ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ, ԱՐՇԱՒԻՐ ԽԱՆՃՏԱՆԵԱՆ

Գեղարուեստական բաժնին մասին յաջորդով:

Զ. Ռ. ՄԻՈՒԹԵԱՆ ԼԻՈՆԻ ՄԱՍՆԱՃԻՒՂԸ

ԱՊՐԻԼ 11Ը ԿԸ ՏՕՆԷ

21 ԱՊՐԻԼ ՇԱԲԱԹ ԳԻՇԵՐ Գ. ԹԱՂԱՊԵՏՈՒԹԵԱՆ ՍՐԱՀԻՆ ՄԷՋ

Կը խօսի՝ ՏԻԿԻՆ ԷԼԼԷՆ ԲԻՒԶԱՆԴ

ՎԻԷՆԻ ՄԷՋ

22 *ԱՊՐԻԼ, ԿԻՐԱԿԻ*

Կը խօսի՝ ՏԻԿԻՆ ԷԼԼԷՆ ԲԻՒԶԱՆԴ

Մանրամասնութիւնները յաջորդով:

ՍԵԴՐԱԿ ՍԱՍՈՒՆԻ

Վիրաբոյժ - ԱՏԱՄՆԱԲՈՅԺ

ՎԿԱՅԵԱԼ ՓԱՐԻԶԻ ԲԺՇԿԱԿԱՆ ՖԱՔՈՒԼԹԷԷՆ

14 Rue Lagrange, PARIS (5) Métro St. Michel *կամ* Maubert-Mutualité

ՄԱՍՆԱԳԻՏ ՈՍԿԻ ՔՈՒՐՈՆԻ, ՊՈՒՃԻ եւ ԱՏԱՄՆԱՇԱՐԻ

բերնի, լինդերու, ակռաներու խնամք եւ վիրաբուժ. գործողութիւն

կ'ընդունի ամէն օր, ժամը *9-12* եւ կէս օրէ վերջ 2էն *8*:

կիրակի եւ տօն օրեր 9էն մինչեւ կէսօր:

ԲԱՑՈՒԱԾ Է

ՅՈՎՀԱՆՆԷՍ ԽԱՆՁԵՐԵԱՆԻ

ԱՐԴԻԱԿԱՆ ԴԵՐՁԱԿԱՏՈՒՆԸ

97 Route d'Orléans. Cachan

Անգլիական եւ ֆրանսական ընտիր կերպասներ, վերջին նորաձեւութիւն, խնամուած կար: Գիներու վրայ կարեւոր զեղչ:

ԱՐԹԻՆԵԱՆԻ ՓԼԱՔՆԵՐԸ

COLUMBIA *ամենավերջին սքանչելի փլաքները յաջողեցանք Զատկի առթիւ ունենալ, որոնք* exclusivité *են մեզի, երգուած նշանաւոր արուեստագէտներէ՝*

Սաֆիա, Էֆթալիա, Մահմուրէ հանըմներէ, *եւ* Եէսարի Ասըմ, Հաֆուզ Պուրհան պէյերէ, *եւյլն., որոնք են.—*

Եօ եօ եւ արեւելեան գեղեցիկ եղանակներու քանի նոր տիպեր:

ԱՐԹԻՆԵԱՆ՝ **26 rue Lesage. Paris**

Métro Belleville Tél. Ménil. 61-85

ԱՏԱՄՆԱԲՈՒԺԱՐԱՆ

L. LECORCHÉ Chir. Den.

Ex. Interne des Hôpitaux de Paris

Chef de Clinique à l'Ecole Dentaire Française

Assistant Ա. Տ. ԿԱՐԱՊԵՏԵԱՆ *chir. dent. D.E.D.F.*

ԽՆԱՄՈՒԱԾ ԱՇԽԱՏԱՆՔ ԵՒ ՉԱՓԱՒՈՐ ԳԻՆ

Ակռայ կը քաշենք առանց սրսկումի, միայն մէկ վայրկեան քուն՝ Somyluվ: Բուրոն եւ պրիճ. ատամնաշար՝ շատ թեթեւ քրոմէ"մետաղով, կը վերափոխենք հին ատամնաշարեր: Երախաներու ատամներու շտկում:

կ'ընդունի 9-12 *եւ* 2-7 Հեռախօս Inv. *27-95*

28 Avenue d'Orléans

Métro Denfert Rocherau ou Mouton Duvernet

ԵՓՐԱՏ ՆՈՒԱԳԱԽՈՒՄԲ

ՀԱՐՍԱՆԻՔՆԵՐՈՒ, ՆՇԱՆՏՈՒՔՆԵՐՈՒ, ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍՆԵՐՈՒ եւ ՀԱՆԴԷՍՆԵՐՈՒ համար դիմեցէք «ԵՓՐԱՏ» նուագախումբին որ կը նուագէ հայկական, եւրոպական, կովկասեան եւ արեւելեան եղանակներ: Մատչելի գին բոլորին համար: Դիմումները կատարել նախօրօք, անձամբ կամ նամակաւ Պ. ՕՆՈՍԵԱՆԻ, 15, Rue Pourtour, Clamart, Seine.

Ֆրանսայի մէջ շատոնց փնտռուած Արեւելքի իսկական օղիին մենաշնորհը ստացած ըլլալով, հրապարակ հանած ենք՝

ԵՐԵՒԱՆ ԱՆԱՐԱՏ ՕՂԻՆ

փնտռեցէ՛ք զայն կարմիր պիտակով: Անգամ մը ճաշակելէ յետոյ ա՛լ չպիտի հրաժարիք անկէ:

ԱՐՏՕՆԱՏԷՐ ՖՐԱՆՍԱՅԻ ՀԱՄԱՐ՝

Société "PEUREUX"

48 Bld. des Vignes, MARSEILLE Téléphone: COLBERT 58-10

ԼԻՈՆԻ եւ ՇՐՋԱՆՆԵՐՈՒ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՑԻՉ

D.N.BAHADOURIAN 32 rue Sévigné. Lyon (Rhône)

ՆԻՍԻ ԳՈՐԾԱԿԱԼ.—

M. M H. Khatchadourian et Danielian *24*, rue Assalit. Nice (A. M.)

ՄԱՅՐԱՆՈՑ

Villa ANNETTE

6, rue de d'Atlas, 6

(Buttes Chaumontի *պարտէզէն 25 մէթր հեռու*)

Tél. NORD: 46-65

Վիրաբուժական գործողութեանց եւ ծննդաբերութեանց ընդարձակ սրահներ՝ արդիական ամէն յարմարութիւններով. լուսաւոր օդասուն, գեղեցիկ սենեակներ:

Կ'ընդունինք Assurance Socialeի *հիւանդներ:*

ԺՈՂՈՎՐԴԱԿԱՆ ԳԻՆԵՐ

Մէթրօ՝ Belleville et Simon Bolivar. *Հանրակառք՝ թիւ 5, 26:* *Օթօպիւս՝* N. BF. BN.

ՁԱՏԿԻ ԱՌԹԻՒ

Իզմիրի եւ Պոլսոյ ՉԷՕՐԷԿներ քիլօն՝ սկսեալ 12 *ֆրանքէն*

ԳՈՒՐԱՊԻԷ, ՔՈՒԼՈՒՐԱՔԻՍ » » 12 *ֆրանքէն*

ԲԱԿԼԱՎԱ, ՔԱՏԱԻՖ մէկ կտորը 75 *սանթիմ:*

Ինչպէս նաեւ ամէն տեսակ արեւելեան անուշեղէններ ամենաաժան գիներով: Դիմեցէք՝

MAISON S. LAMBROU

20, Rue de la Huchette, 20, Place St. Michel

Téléphone: ODÉON 33-29 LIVRAISON à DOMICILE

ՏՕՔԹ. ՍՊԱՐԹԱԼԻ

ՓԱՐԻԶԻ ԲԺՇ. ՀԱՄԱԼՍԱՐԱՆԷՆ

Նախկին գլխաւոր բժիշկ եւ վիրաբոյժ Իզմիրի Ազգ. հիւանդանոցին

33, Rue Poissonnière (Rex սինէմային ճիշտ քովը)

Մէթրօ՝ Bonne-Nouvelle

ընդունելութիւն ամէն օր ժամը *14—18* եւ ժամադրութեամբ:

13 ՏՐԱՄԱԴՐԵԼԻ ԵՆ գեղեցիկ եւ ընդարձակ սրահներ՝ (ամէն յարմարութիւններով եւ օժտուած ելեկտրական գոյնզգոյն լամբարներով) հարսանեկան հանդէսներու, ժողովներու, ցերեկոյթներու, պարահանդէսներու եւլն. դիմել **13**

ՅՈՎՀԱՆՆԷՍԵԱՆԻ *13 rue Pierre Curie.* K. *Bicêtre. Metro: Porte d'Italie*

Հայերու ժամադրավայրը

ճաշարան ***ՖԼՕՐԻԱ***

61, Rue Monsieur le Prince, Paris (6)

Մէթրօ՝ Օտէօն եւ Սէն Միշէլ *Հեռաձայն* **Danton:** 52-73

Արեւելեան եւ եւրոպական խնամուած կերակուրներ

Etude de Me BERNARD WAHL

(*12* année)

Licencié en Droit de la Faculté de Paris

Ancien élève de l'École des Hautes Etudes Sociales

JURISCONSULTE

Droit Français et International Privé

94, Rue St. Lazare (*Սէն Լազար կայարանին մօտ*) Tél. Pigalle 67-69

Կը ստանձնէ ամէն տեսակ դատական խնդիրներ, ինչպէս նաեւ փողոցի արկածներ, անձամբ կը պաշտպանէ առեւտրական եւ հաշտարար դատարաններու առջեւ, կուտայ certificats de coutumeներ, կը կատարէ ամուսնութեան եւ ամուսնալուծման վերաբերեալ բոլոր գործողութիւնները:

Կ'ընդունի ժամը 9—10 եւ 17—19: Նաեւ ժամադրութեամբ:

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

ՅԱՌԱՋ

HARATCH

(Fondé en 1925) R. Seine 276.286

Directeur et Propriétaire : Sch. Missakian
Rédaction & Administration
ԽՄԲԱԳՐՈՒԹԻՒՆ ԵՒ ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ
17, Rue Damesme PARIS (13e)
Téléphone : Glacière 15-70
(ԵՐԹԵՒԵԿԻ ՀԱՄԱՐ՝ Métro : TOLBIAC)

ՕՐԱԹԵՐԹ՝ ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ, ԳՐԱԿԱՆ

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԵԱՆ ՊԱՅՄԱՆՆԵՐ.—

	ՏԱՐԵԿԱՆ	ՎԵՑԱՄՍԵԱՅ	ԵՌԱՄՍԵԱՅ
Ֆրանսա եւ գաղութներ	140 ֆրանք	70 ֆրանք	35 ֆր.
Անգլիա, Եգիպտոս, Զուիցերիա, Իտալիա	250 »	130 »	—
Ամերիկա	200 »	100 »	—
Ուրիշ Երկիրներ	200 ֆրանք	100 ֆրանք	—

ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ 4 ԱՊՐԻԼ
MERCREDI 4 Avril 1934

10ՐԴ ՏԱՐԻ - 10e Année N° 2461

Խմբագիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

ԳԻՆ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ԵՐԿՈՒ ԽՕՍՔ

ՁՐՈՅՑ "ԲՈԼՈՐՏԻՔԵԱՆ,,Ի ՄԸ ՀԵՏ

— Մենք համակիրներս աճողին դեր կը կատարենք, աջակցելով այս կամ այն կուսակցութեան, համաձայն մեր համոզումներուն եւ ուժին:

— Չէք ցաւիր, անշուշտ, եթէ աւելի պատկերալից բառ մը գործածենք, բնորոշելու համար ձեզ: Տրապիզոնի մէջ ունէինք ընկեր մը, ողբացեալ Սեդրաք Նաւյեանը (հայրը՝ կոմիսար Արսէն Նաւյեանի): Հասուն եւ խելօքիկ այս քաղաքացին, որ իր 25–30 ընկերներուն հետ ծովը նետուեցաւ 1915ին, ոտքերէն եւ Թեւերէն քարեր կապուած, «համակիրներ»ը կը կոչէր «բոլորտիքեան»: Այսինքն մարդիկ որ այս կամ այն կուսակցութեան շուրջը կը յածին, ժպիտներ կը փոխանակեն, երբեմն ալ նիւթապէս կ'օգնեն, բայց կը խուսափին ո՛ր եւ է պատասխանատուութենէ: Ճի՞շդ է այս բնորոշումը:

— Կոչեցէք ի՛նչպէս որ կ'ուզէք: Քիչ մը վիրաւորական է բառը, բայց ոչինչ: Դառնանք բուն հարցին: Կրնա՞ք պնդել Թէ որ եւ է արժէք չունի համակիրներու գոյութիւնը:

— Այդ ըսել չենք ուզեր: Ոչ միայն կ'ընդունինք, այլ եւ գիտենք որ համակիրները դրական դեր կը կատարեն շատ մը շարժումներու մէջ, կը նպաստեն ժողովրդականացնելու զանազան գաղափարներ, եւ, կապ ունենալով հակամարտ հոսանքներու հետ, կ'օգնեն հարթելու բազմաթիւ թիւրիմացութիւններ: Բայց, չի բաւեր, մանաւանդ ներկայ պարագաներուն մէջ: Ընդհանրապէս ըրնողղական է ձեր համակրանքը, եւ փորձի չի դիմանար: Օր մը այսպէս, օր մը այնպէս:

— Կրնայի՞ք աւելի բացորոշ խօսիլ:

— Օրինակ. իբրեւ համակիրներ Դաշնակցութեան կամ ուրիշ հոսանքի մը, դուք մեզի կամ անոնց հետ կը քալէք մինչեւ որոշ տեղ մը, իսկ վճռական պահուն, կա՛մ կը քաշուիք, «բանուոր բացակայ» արձանագրուելով, եւ կամ ճամբայ կը փոխէք: Կարճ խօսքով, չունիք որոշ տեսակէտներ, գոնէ հիմնական հարցերու մասին:

— Ըսել կ'ուզէք Թէ պարտաւոր ենք նոյնութեամբ ընդունի՞լ որ եւ է կուսակցութեան ծրագիր – կանոնագիրը:

— Ո՛չ. այդ պարագային համակիրներ չպիտի ըլլայիք, այլ անդամներ կամ ընկերներ: Մենք շատ լաւ կը հասկնանք ձեր դիրքը եւ լաւ է որ այդպէս ալ մնաք: Միայն Թէ, պիտի ուզէինք որ քիչ մը նուազ երերուն ըլլայիք: Պահեցէք ձեր դատելու եւ շարժելու անկախութիւնը, ինչպէս եւ ձեր վերապահումները: Բայց, տարրական պայման է որ ձեր համակրանքը ամրապնդուած ըլլայ գիտակցութեամբ, ոչ Թէ տերեւի պէս ազդուի օրուան հովերէն: Այսպէս, ճամբան բարեկամի մը կը հանդիպիք, Թերթ մը կը տեսնէք, ճառ մը կը լսէք,— եւ իրիկունը ձեր Դաշնակցական բարեկամին հանդիպելով, կ'աղաղակէք սրտառուչ չեչտով մը.— «Եղբայր, ձեր եւ մեր կուսակցութիւնը ինչո՞ւ Թշնամութիւն կ'ընէ Հայաստանի: Եղած – չեղած այս է որ ունինք. ի՞նչ կը շահիք Թըշնամութենէն»: Արդ, իբրեւ համակիր, գիտնալու էք Թէ Դաշնակցութիւնը Թշնամի չէ Հայաստանի եւ չի կրնար ըլլալ: Այդպիսի բան մը պիտի նշանակէր անձնասպանութիւն: Ուրեմն...

— Բայց չէ՞ որ ձեր Թերթերէն մէկը «Վայաստան» կոչեր է Հայաստանը:

— Այդ ալ սուտ է: «Վայաստան» բառը գործածած էր փախստականներէն մէկը, տխուր մանրամասնութիւններով, եւ պաշտօնակից մը փոխ առաւ զայն իբրեւ խորագիր, չակերտներու մէջ:

—Բայց կ'ըսեն Թէ պառակտումներու պատասխանատուն Դաշնակցութիւնն է, որ կը յամառի պահել Մայիս 28ը, եռագոյնը, «Մեր Հայրենիք»ը, Փետր. 18ը... Սխալ չհասկնաք, ես հակառակ չեմ այդ բաներուն: Լսածս է որ կ'ըսեմ:

— Ահա Թէ ո՛ւր է ձեր տկարութիւնը: Չունենալով որոշ համոզումներ, կը շուարիք զարմանազան «կ'ըսեն Թէ»ներու առջեւ: Մինչդեռ, Դաշնակցութիւնը շատոնց տուած է այդ բոլորին պատասխանը: Եւ դուք որ կ'ընդունիք Թէ լաւ բաներ են անկախութեան տօներն ու խորհրդանշանները, ինչո՞ւ նորէն վարանումներ կ'ունենաք: Մնաց որ, նոյն իսկ այդ պզտիկ, տարրական բաներուն համար բանակցութիւններ կատարուած, բանաձեւեր մշակուած են, որպէսզի Թիւրիմացութիւններ հարթուին: Դաշնակցութեան մենաշնորհը չեն այդ խորհրդանշաններն ու տօները: Բայց երբ ուրիշները տէր չեն ըլլար, դուք պիտի հանդուրժէի՞ք որ անոնք Թանգարան նետուէին իբրեւ անպէտ կամ «միւզիր»: Եւ սակայն,... չարիքին աղբիւրը ուրիշ տեղ է: Այդ բոլորը պատրուակներ են գործակցութենէ խուսափելու համար: Եթէ Դաշնակցութիւնը առաւօտ մը յայտարարէր Թէ պատմութեան յանձնած է այդ բոլորը, յանուն համերաշխութեան, կացութիւնը նորէն պիտի մնար անփոփոխ: Իրականին մէջ, քաղաքական տեսակէտներու պայքար մըն է որ կը մղուի: Մեր հակառակորդները իբրեւ Թէ ողջմտութեամբ ձեռք քաշած են այն բոլոր բաներէն որ անհաճութիւն կը պատճառեն Երեւանի, գիտնալով հանդերձ որ այդ իշխանութիւնը ամէն բան չէ: Երեւանը ինքն ալ կ'ըսէ.— «Մենք Ամէնայն Հայոց կառավարութիւն չենք»: Այստեղ է որ «բոլորտիքեան»ները ամուր դիրք պիտի բռնէին, ոչ Թէ Թշնամութիւնները սրելու, այլ հայրենասիրութիւնը առողջ գետնի վրայ դնելու եւ գաղութներուն ինքնապաշտպանութիւնն ու ինքնավարութիւնը պահպանելու համար:

— Ուրեմն մե՞նք ալ գործօն դեր ստանձնենք:

— Գործօն կամ կրաւորական, կարեւորը այն է որ հաստատ համոզումներ ունենաք ձեր համակրած հոսանքին հիմնական տեսակէտներուն եւ առօրեայ քաղաքականութեան մասին եւ գիտակցօրէն կապուիք այն սրբութիւններուն որոնք ամէն բանէ առաջ ժողովուրդին սեփականութիւնն են:

Շ.

ՎԵՐՋԻՆ ԺԱՄ

Թուրքպուլկար յարաբերութիւնները

« ԹՐԱԿԻՈՅ ՕՐ »Ը ԱՐԳԻԼՈՒԵՑԱՒ ԱՅՍ ՏԱՐԻ

ՖԻԼԻՊԷ, 28 մարտ (Յառաջ).— Ամէն տարի Էտիրնէի գրաւման տարեդարձին Պուլկարիա տեղափոխուած Պուլկարներ կը տօնեն «Թրակիոյ Օր»ը: Այս տարի, սակայն, կառավարութիւնը արգիլեց որ եւ է ցոյց ու հանդիսութիւն: Այնպէս որ, գրեթէ ամէն տեղ, բաւականացան հոգեհանգիստ կատարելով: Այսուհանդերձ, Խասքովոյի ինչպէս եւ Սթարա Զակորայի մէջ, հակառակ կառավարութեան խիստ հրահանգին, փորձեցին հրապարակային հանդիսութեան կամ ցոյցի ձեւ տալ: Այսպէս, Խասքովոյի մէջ, զինուորականութիւն, աշակերտութիւն (առանց ուսուցիչներու) ինչպէս նաեւ Թրակիացի Թէ տեղացի Պուլկարներու բազմութիւն մը հանդիսութիւն կատարեց: Իսկ զանազան տեղեր եղան բողոքի հաւաքոյթներ՝ դրուած արգելքին դէմ:

Անշուշտ, կառավարութիւնը այդ արգելքը դրած էր ընթացք տուած չըլլալու համար հակաթուրք արտայայտութեանց որոնք, ամէն տարի, բաւական բուռն կ'ըլլան: Դեռ վերջերս էր որ Թրակիացիները, իրենց համագումարին առթիւ, Թուրք սահմանին մօտ, կրակոտ ճառեր ծափահարեցին: Պալքանեան ուխտէն առաջ, որ եղաւ մուկն չնչին, աւելի փափուկ հանգամանք ստացած են պուլկարեւթուրք յարաբերութիւնները: Անցեալ օր, մութին, Ֆիլիպէի մօտ՝ Քուզլճէ գիւղին մզկիթին բակը ռումբ մը պայթեցաւ: Գիւղը կիսով թրքաբնակ է: Թրքական վարժարանի ուսուցիչը հեռախօսով դէպքը անմիջապէս կը տեղեկացնէ Ֆիլիպէի Թրքական հիւպատոսին: Ուսուցիչը «Թուրան»ի մըն է, ու այս պարագան բաւական անհաճոյ տպաւորութիւն գործած է, քանի որ տեղական իշխանութեանց անտեսում կը նշանակէ, մինչ տեղացի Թուրքերը, անխտիր, պուլկարահպատակներ են:

«Թրակիա» Թերթը, որուն խմբագրականը ղրկած եմ «Յառաջ»ի, ունի ծաղրանկար մը «օր»ուան առթիւ: Հողակոյտերու վրայ սեւ խաչ մը, որուն կռթնած է Թէվֆիք Րիւշտին, սուին ու գաւաթ մը գինի ձեռքը, ու կ'ըսէ.

— «Դալով տօնին, միայն մենք՝ ողջերս կրնանք իրապէս տօնել զայն»...

Պուլկարիա վերանորոգման կը սպասէ

Պուլկարիոյ Երեսփ. Ժողովին մէջ, արտաքին նախարարութեան ելմտացոյցին վիճաբանութեան առթիւ, վարչապետ Պ. Մուշանով հետեւեալ յայտարարութիւններն ըրաւ պալքանեան դաշինքի մասին.

— Մենք աւելորդ համարեցինք այդ դաշինքը եւ այսօր ալ աւելորդ կը համարենք: Դաշինքը իր յղացման ձեւով կը ձգտի խաղաղութիւնը ամրապնդել, բայց միւս կողմէ կը կազմէ խոչընդոտ մը՝ դաշնագիրներու խաղաղ սրբագրութեան համար, ինչպէս նախատեսուած է Ազգերու Դաշնակցութեան կողմէ: Յարիլ այդ դաշինքին՝ մեզի համար պիտի նշանակէր կամաւորապէս հրաժարիլ այն յոյսէն որ հիմնուած է Ազգերու Դաշնակցութեան ուխտին 19րդ յօդուածին հանդիսաւոր տրամադրութեան վրայ: Այդ տրամադրութիւնը հիմնուած է այն գաղափարին վրայ Թէ դաշնագիրները յաւիտենապէս անփոփոխ չեն կրնար ըլլալ եւ Թէ խաղաղութեան շահն իսկ կը պահանջէ որ կացութիւնը յարմարցուի նոր հանգամանքներուն եւ ժողովուրդներու ակնեբեւ պահանջներուն: Այս հասկացողութեամբ, կրնանք ըսել Թէ Աթէնքի դաշինքը չի համապատասխաներ Ազգերու Դաշնակցութեան հիմնական սկզբունքներուն եւ անոր ուխտի ոգիին:

Փոխադարձ այցելութիւններ

Պ. Եէվթիչ, Եուկոսլավիոյ արտաքին նախարարը, Էնկիւրի պիտի այցելէ ապրիլի կիսուն: Այս այցելութենէն յետոյ, Թէվֆիք Րիւշտի պէյ Պուքրէշ պիտի երթայ, պաշտօնապէս փոխարինելու համար այն այցելութիւնը զոր Պ. Թիթուլէսքօ կատարեց անցեալ հոկտեմբերին: Այս այցելութիւնը տեղի պիտի ունենայ ապրիլի վերջերը կամ մայիսի սկիզբը, զուգադիպելով Լեհաստանի արտաքին նախարարին Պուքրէշ այցելութեան:

Պալքանեան նոր ժողովը Պոլսոյ մէջ

Պալքանեան յաջորդ խորհրդաժողովը պիտի գումարուի Պոլսոյ մէջ: Պուլկարիոյ եւ Եուկոսլավիոյ պատուիրակները առաջարկեցին մէկ տարի յետաձգել ժողովը, բայց Յունաստանի պատուիրակը մերժեց, անյարմար գտնելով կանոնագրին խախտումը: «Եթէ թիւրիմացութիւններ եւ դժգոհութիւններ կան, աւելի լաւ է որ ժողովը կանոնաւորապէս գումարուի եւ ջանայ հարթել զանոնք»: Այս յայտարարութեան վրայ, միաձայնութեամբ մերժուեցաւ յետաձգումը:

Թուրքիա յանձնեց փախստական միլիոնատէրը

Պոլսոյ ամերիկեան դեսպանին պահանջման վրայ, Թուրք ոստիկանները յունական նաւէն հանեցին փախստական միլիոնատ. Ինսըլը, երբ կը փորձէր ճամբան շարունակել դէպի Սեւ ծով: Միլիոնատէրը խեղճացած կուլար (70 տարեկան է այս հռչակաւոր գեղծարարը): Երկու ոստիկաններ Թեւը մտնելով Սիրքէճի հանեցին եւ անկէ դատարան առաջնորդեցին: Խուռն բազմութիւն մը հաւաքուած էր ճամբուն վրայ, խափանելով երթեւեկը: Կարճ հարցաքննութենէ մը յետոյ, իրեն ցոյց տուին ձերբակալման հրամանագիրը եւ Շիքակոյի դատարանին փաստաթուղթերը որոնց համաձայն չորս անգամ խարդախ սնանկութիւն յայտարարած է եւ 553,000 տոլար բաց ձգած: Վճռագիրը կը չեշտէր Թէ յանցանքը քրէական է եւ հետեւաբար ամբաստանեալը չի կրնար վայելել քաղաքական փախստականի առանձնաշնորհը: Սակայն դատարանը յայտնեց Թէ պատրաստ է, մինչեւ որ նախարարական խորհուրդը որոշում տայ: Ասոր վրայ, միլիոնատէրը առաջնորդուեցաւ պանդոկ մը, խիստ հսկողութեան տակ:

Մինչ այս գործողութիւնները կը կատարուէին, յունական նաւուն հրամանատարը հիւպատոսարան երթալով, բողոքեց Պ. Ինսըլի ձերբակալութեան դէմ: Միլիոնատէրին յոյն փաստաբանները պատուիրած էին որ եւ է գնով չյանձնել փախստականը եւ նոյն իսկ զէնքով դիմադրել: Միլիոնատէրը մէկ ամսուան համար վարձած էր յունական նաւը եւ կ'ուզէր Ռումանիա երթալ: Իր ետեւէն հասած էր նաեւ Տիկ. Փույսմճօղլու, միլիոնատէրին երիտասարդ եւ գեղեցիկ բարեկամուհին, բայց ոստիկանութիւնը չարտօնեց որ Պոլիս ցամաք ելլէ:

Միլիոնատէրը, որ շարունակ հիւանդանալով կրցած էր ամիսներ ապրիլ Յունաստանի մէջ, նորէն սրտի հիւանդութենէ բռնուեցաւ: Մասնագէտ բժիշկներ կը հսկեն իր վրայ, կարելի եղածին չափ... ձգձգելու համար իր առաքումը դէպի Նիւ Եորք:

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

« ԳԼՈ՞ՒԽ ԹԷ ԳԼԽԱՐԿ »

»»»·«««

Հայաստանի մէջ մտաւորականներ կան, որոնց շատ սիրելի է սա տարազը,— ձեւով ազգային, խորքով միջազգային:

Արտասահմանի մէջ ալ հայ մտաւորականներ կան, որոնց վայել է սա տարազը,— ձեւով աշխարհական, խորքով կղերական:

Այս մարդիկը կամ կաթողիկոս պիտի ընտրեն, կամ եպիսկոպոս պիտի խաղցնեն,— ուրիշ գործ չունին: Եպիսկոպոսի մը սիրոյն կը յօժարին նոյնիսկ փողոց իջեցնել իրենց կինեբը:

Եթէ այս մարդոց նուիրուած է հետեւեալ ոտանաւորը, զոր գրած է Ղազարոս Աղայեան (տպուած Թիֆլիզի « Մամուլ » օրաթերթին մէջ, 1911, թիւ 6, արտատպուած Երեւանի Գրական Թերթին մէջ, 20 փետր. 1934) :

Երբ որ ընտրութեան լինէք ձեռնամուխ,
Դուք գլխարկ կ'ընտրէք եւ ոչ թէ գըլուխ,
Ի՞նչ է վեղարը, եթէ ոչ գլխարկ,
Որ պարփակում է մի գլուխ դատարկ:
Կ'ուզէք ընտրեցէք մի աշխարհական,
Թող լինի անգամ մի մեծ գիտնական,
Բայց չէ՞ որ նա էլ վեղար պիտ՝ կրի,
Եւ ինչ որ սեւ է, նրան համակրի:
Ուրեմն էլ ի՞նչ հարկ մտմտալ իզուր,
Թէ վեղարներից ո՞րն է բութ կամ սուր:

Որքան գիտենք, պատգամաւորները բաւական չեն սեպեր վեղարաւոր կաթողիկոսները: Արդ, պէտք է խնդրել որ իրենք քով քովի գան եւ իրենց մէջէն ընտրեն նաեւ կաթողիկոս մը «աշխարհական եւ մեծ գիտնական»:

Այո՛, այո՛, պէտք է մէկը ընտրել անպայման: Հայաստանի գործերը շատ լաւ կ'երթան էջմիածնի կաթողիկոսին ընտրութենէն ի վեր: Լաւ է որ արտասահմանի գործերն ալ շտկուին: Սուրիան ունի արդէն իր կաթողիկոսը,— նոյնիսկ մէկի տեղ երկու: Եւ Սուրիոյ կաթողիկոսներուն առաթարարութեամբ՝ լա՜ւ կ'երթան Սուրիոյ հայ գաղութին գործերը:

Կաթողիկոս մըն ալ ընտրենք, որ Փարիզ նստի: Կարելի՞ է միթէ Լոյսի Քաղաքին մէջ հայ կաթողիկոս մը չունենալ: Եթէ կը վշտանան Ամերիկայի Հայերը, յօժար ենք որ կաթողիկոս մըն ալ նստի Պոսթոն:

Կարծեմ Աղա – Նազարը թեկնածու է Պոսթոնի հայ կաթողիկոսութեան: Զօպանեանն ալ հայտէ հայտէ կաթողիկոս կ'ըլլայ Փարիզի հայութեան:

Եւ թող Աղայեան կրկնէ նոր թեկնածուներուն համար եւս.

Ի՞նչ է վեղարը, եթէ ոչ գլխարկ
Որ պարփակում է մի գլուխ դատարկ:

ԱՐԵՒՈՐԴԻ

⁂ Պոլսէն կը հեռագրեն Թէ ոստիկանութիւնը պանդոկէն արգելարան փոխադրեց փախստական միլիոնատէրը, միեւնոյն ատեն յայտնելով ամերիկեան դեսպանին Թէ իր տրամադրութեան տակ է ամբաստանեալը: Ազգ. Մեծ Ժողովը ապրիլ 2ին վաւերացուց Թուրքեւամերիկեան դաշնագիրը որ կնքուած էր 11 տարի առաջ եւ ամերիկեան Ծերակոյտին կողմէ վաւերացուած՝ անցեալ փետրուարին: Ուրեմն, միլիոնատէրը Ամերիկա պիտի փոխադրուի առաջին առթիւ, Թէեւ իր յոյն փաստաբանը անկարելին կը փորձէ, օրինական ճեղք մը գտնելու համար:

Թրքական կառավարութեան ընթացքը մեծ գոհունակութիւն պատճառեց Մ. Նահանգներուն մէջ եւ անշուշտ պիտի նպաստէ Թրքական փոխառութեան, որուն համար պատուիրակութիւն մը կազմուած է արդէն:

Երեք կասկածելիները անմե՞ղ են

Մէկ օրէն միւսը նոր յայտնութիւններ կը սպասուին դատաւոր Փրէնսի սպանութեան հեղինակներու մասին: Համաձայն վերջին տեղեկութեանց, այն երեք կասկածելիները որ ձերբակալուած էին իբրեւ հեղինակ կամ մեղսակից, կրցած են համոզել Թէ իրենք ուրիշ տեղ կը գտնուէին փետր. 20ին, երբ սպաննուեցաւ դատաւորը: Այսպէս, Քարպոնէ զօրաւոր վկայ մը գտած է որ կը յայտարարէ Թէ ամբաստանեալը Մարսէյլ կը գտնուէր փետր. 20ին եւ միասին նստած էին սրճարան մը: Միւս կողմէ, Քարպոնէի փաստաբանը կ'ըսէ Թէ իր փոխանորդեալը ձերբակալուած է միայն անոր համար որ շատ կարեւոր փաստաթուղթ մը ունի Ապահովութեան Տեսչութեան կարգ մը պաշտօնեաներուն եւ նախարարի մը դէմ: Այդ փաստաթուղթէն մէկ պատճէն կը գտնուի իր քով, իսկ բնագիրը պահուած է ապահով տեղ մը:

Երկրորդ ամբաստանեալը, Լուսաց, նոյնպէս յաջողած է ապացուցանել Թէ ուր կը գտնուէր փետր. 18–23: Բուն սպանութեան օրը, փետր. 20ին, Մոնթէ Քառլօ է եղած, ուր իր կառքը զարնուեր է հանրակառքի մը:

Ամբաստանեալները Տիժոն կը փոխադրուին այսօր, հարցաքննուելու եւ կարգ մը վկաներու հետ դէմ դիմաց հանուելու համար:

Սպիտակ Ռուսները ոգեւորուած են Հիթլէրով

Հակաբոլշեւիկ Ռուսներու կազմակերպութիւններուն համագումարը բացուեցաւ շաբաթ օր, Փարիզի մէջ: Այս առթիւ «Վոզրոժտէնիէ», միապետականներուն օրկանը, խմբագրականով մը կը բացատրէ Թէ իր ներկայացուցած հոսանքները զօրացած են վերջին տարուան ընթացքին, մասամբ այն պատճառով որ Գերմանիան «վերանորոգուեցաւ ազգային յեղափոխութեամբ»: Համագումարը մասնաւորապէս համախմբած է նոր սերունդին ներկայացուցիչները, «տարիքի եղբայրները անոնց որ պետական իշխանութեան յենարանը կը կազմեն բարենորոգուած երկիրներուն մէջ, ինչպէս են Գերմանիան եւ Իտալիան»:

Ամէն տեղ բաց, Անգլիոյ մէջ յաւելում

Անգլիոյ ելմտական տարին լրացաւ մարտ 31ին, 31,148,000 ստեռլին յաւելում ցուցնելով հասոյթներու գլխուն մէջ. (իբր 2400 միլիոն ֆրանք): Այս յաջողութեան արժէքը իմանալու համար, պէտք է յիշել Թէ անցեալ տարեշրջանին ելմտացոյցը 32,278,000 անգլ. ոսկի բաց մը կը ցուցնէր: Ընդհ. հասոյթը որ 684,770,000 ոսկի կը նախատեսուէր, իրականին մէջ եղած է 724,567,000, իսկ ծախքերը որ կը գնահատուէին 697,480,000 ոսկի, եղած են միայն 693,419,000:

Այս յաջողութեան վրայ, նոր տարեշրջանին հասոյթի յաւելումը կը նախատեսուի 40–50 միլիոն: Կը կարծուի Թէ գոնէ մասամբ պիտի վերահաստատուին Թոշակներու կրճատումները որ եղան 1931ին, ելմտացոյցը հաւասարակշռելու համար: Իսկ Ամերիկացիները կը սպասեն որ պատերազմական պարտքերը վճարուին, երբ տրամադրելի դրամ կայ...

Ուսուցիչնե՞րն ալ պիտի ընդդիմանան

Թերթերը կը գրեն Թէ բարձրագոյն վարժարաններու ուսուցչական միութիւնն ալ պիտի յարի Աշխատանքի Ընդհ. Դաշնակցութեան, ինչ որ կը նշանա–

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ Դ. էջ)

ՔԱՂԱՔԻ ՄԸ ՃԻԳԵՐԸ

»»» · «««

Նստած ենք Մարսէյլի հանրածանօթ սրճարաններէն մէկուն անկիւնը: Ամէն կողմ անծանօթ դէմքեր հաստ փորերով եւ կարճլիկ հասակներով: Խօսու եւ երբեմն ալ համակիր նայուածքներ որ կը բխին անհասկնալի լեզուէ մը եւ անտարակոյս օտարական հանգամանքէն:

Նստած ենք երեքով՝ ընկ. ընկ. Հայկ Սէրէնկիւլեան, Գարեգին Շահլամեան եւ ես: Կը խօսինք ամէն բանի մասին, տիրող Թշուառութենէն, անգործութենէն, զանազան տագնապներէն, քաղաքական անստուգութենէն եւ հետզհետէ ուրուագծուող փոթորիկներէն: Անհուն եւ անսահման աղատութիւն նիւթի, ներկայ ազգային իրականութեան մէջ: Ապագան կը խանդավառէ եւ կը յուսադրէ մեզ իր աճուոր հաստուցումով եւ արդարութեան իրական յաղթանակով:

Խօսակցութիւնը ինչքան ալ մխիթարական եւ յուսատու՝ անընկճելի եւ յաւիտենական հաւատքի տեսակէտէն՝ եւ ինչքան ալ հաճելի՝ Թափանցելու համար հայ հոգիի Թաքուն ծալքերուն, այնուամենայնիւ պէտք է հրաժարիլ անկէ, քանի որ տարբեր նպատակի համար էր իմ ներկայութիւնը անոնց մէջ: Այլեւս առանց վարանելու կը յայտնեմ ցանկութիւնս՝ Համազգայինի Մարսէյլի մասնաճիւղին եւ հայ ազատագրութեան ու տառապանքին անդուլ եւ տաղանդաւոր երգիչ Ա. Ահարոնեանի խնամատարութեան մասին քանի մը տեղեկութիւններ ստանալու:

Անոնք թէեւ չփոթած այս անակնկալէն, բայց եւ այնպէս կուտան անհրաժեշտ տեղեկութիւնները զորս համառօտելով կը ներկայացնեմ ստորեւ:

Համառօտ ակնարկ մը նետել յետոյ փետրուար 11ի նախօրէին վրայ, վեր հանել յետոյ այն մեծ խանդավառութիւնն ու չահագրգռութիւնն զորս արթնցուցած էին Ահարոնեանի անձն ու ընտրած նիւթը՝ Հայ Մշակոյթը, կը յայտնեն թէ Մարսէյլի առժամեայ կեդրոնական վարչութիւնը մեծ ակնկալութիւն ունէր այդ բանախօսութենէն ուր պիտի խօսէր հայ ժողովուրդի մէկ սիրուած զաւակը՝ սիրուած նիւթի մը մասին:

Բազմամարդ ժողով եւ խանդավառ ընդունելութիւն, որմէ գգացուած թերեւս, Ահարոնեան իր նախաբանին մէջ ըսաւ.— «Ձեմ գիտեր թէ ես ձեր հոգու մէջը կամ թէ չկամ, սակայն դուք իմ հոգու մէջն էք»: Ներկաներու հոծ բազմութիւնը եւ այն աննկարագրելի խանդավառ մթնոլորտը ուրուն մէջ ընդունուեցաւ Ահարոնեան, ապացոյց է որ ինքը եւս կ'ապրի հայ ժողովուրդի հոգիին մէջ, հակառակ բոլոր չարանենգ բամբասանքներուն, հակառակ զզուելի եւ Թունոտ խաչակրութեան զոր ի յայտ բերին կարգ մը տարրեր, աւելորդ անգամ մը եւս ցուցադրելով իրենց մաքի ողորմելի աղքատութիւնը եւ հոգիի ու բարոյական աներեւակայելի անկումը:

Արդիւնքը յայտնի է: Բանախօսութիւնը չաւարտած, երբ դովքը կը հիւսէր հայ մշակոյթին, մեր ցեղային առանձնայատկութիւններուն ու մտաւոր-հոգեկան արժէքներուն, մեր հայրենիքի բնատուր գեղեցկութիւններուն, անդնդախոր ձորերուն եւ երկնասլաց լեռներուն,— Հայոց աշխարհի լեռները խումբ · խումբ են չարժում — երբ իր յորդահոսան եւ պերճախօս լեզուով փառքը կը հիւսէր հայ բազուկին եւ արիական քաջութեան որուն հետեւանքով արարական տիրապետութիւնը հանդիստ օր չտեսաւ մեր հայրենիքի մէջ, երբ կ'ոգեկոչէր Բիւզանդիոնի հայազգի կայսրերը, նշանաւոր զօրավարները եւ այն բազմաթիւ հայածին զինդերը որոնք իրենց քաջութեան շնորհիւ կարողացան կերտել բիւզանդական փառքի շրջանը եւ վերահաստատել մեռնող կայսրութիւնը, ու երբ խուռն բազմութիւնը, ուշադիր երկիւղածութեամբ մտիկ կ'ընէր այս բոլորը, յանկարծ կանգ կ'առնէ բառերու պարուրող ալիքը, եւ «Հայոց ժողովուրդ» բառերը կիսատ կը մնան Ահարոնեանի բերնին մէջ: Կ'ընկրկի հայ խօսքի եւ գրչի մեծ վարպետը, եւ ուշակորոյս կը փոխադրուի դուրս, խոր յուզման եւ մտատանջութեան մատնելով իր ունկնդիրները:

Ահարոնեանի ընկերներու եւ բարեկամներու նախաձեռնութեամբ կը կազմուի Խնամատար Մարմին մը որ չի վարանիր անհրաժեշտ նիւթական եւ բարոյական զոհողութիւններն ըստանձնել:

Խնամատարութեան նիւթական հոգը կազմակերպուած է շատ պատուաւոր կերպով: Ընկերներ եւ բարեկամներ կը կարգադրեն անհրաժեշտը: Մինչեւ հիմա ծախսուած է մօտաւորապէս 13,000 (տասներեք հազար) Ֆրանքի մօտ գումար մը: Մասնագիտական այցելութեան հրաւիրուած են յայտնի եւ կարող բժիշկներ՝ Փրօֆ. Տիներ (սիրտ), Փրօֆ. Օլմէր (Թոք), Փրօֆ. Բոժէ (վիզ), Փրօֆ. Սէտան (աչք), Փրօֆ. Սիմօն (կոկորդի), Փրօֆ. Օտիպէր (ընդհանուր): Ասոնցմէ զատ խնամող բժիշկները եղած են Տօքթ. Թրապիւք եւ Տօքթ. Մելքոնեան: Խնամատար մարմինը որ եւ է գովեստէ վեր կը դասէ Տօքթ. Մելքոնեանի պատրաստակամութիւնը որով յանձն առաւ մինչեւ այսօր ձրիաբար եւ անձնուիրութեամբ անհրաժեշտ խնամքը տանիլ: Նոյնպէս գովելի է Տօքթ. Ա. Շահպազեանի ցոյց տուած հոգածութիւնը: Ամէն օր կանոնաւոր կերպով պէտք եղած խնամքը կը տանի: Խնամող ձեռքեր անպակաս են նաեւ իգական սեռէն, ինչպէս Տիկ. Տիկ. Շահլամեան, Սէրէնկիւլեան եւ Օր. Վարանդեան: Մշտապէս հիւանդին սնարին քովն է նոյնպէս Տիկ. Ահարոնեան: Խնամատար Մարմինը շնորհակալութեան խօսք ունի նոյնպէս բժշկական ուսանող Պ. Ենովք Տիկիրեանի որ հիւանդութեան սկզբնական օրերուն մեծ օգտակարութիւն ցոյց տուաւ:

Անհրաժեշտ ծախքերէն զատ, խնամատար Մարմինը, յանձնառու կ'ըլլայ ամսական հազար Ֆրանք յատկացնելու, մինչեւ յառաջիկայ սեպտեմբեր:

Այս առթիւ, խնամատար մարմինը պարտք կը սեպէ յայտնել թէ փետր. 11ի հանդէսի հասոյթէն ո եւ է գումար չէ ծախսուած Ահարոնեանի հիւանդութեան համար, այլ 3000 (երեք հազար) Ֆրանքի գումար մը ղրկուած է արդէն Պէյրութի ճեմարանին:

Համազգայինը եւս օրէ օր ծաւալ կը գտնէ Մարսէյլի գաղութին մէջ: Այժմէն մասնախումբեր կան.—

Պօմօն՝ 70 անդամներով:
Սէն — Ժեռոմ՝ 30 անդամներով:
Ս. Մարկրիթ՝ 16 անդամներով:
Մարսէյլ քաղաք՝ 80 »

Համագումար 196 անդամներ: Յոյս կայ թէ այս թիւը պիտի կրկնապատկուի, որովհետեւ կեդր. վարչութիւնը կ'աշխատի քաղաքի մասնախումբը աւելի զօրացնել եւ նոր մասնախումբեր կազմել Սէն — Լու, Պոլ. Օտտօ, Սէն Թ'Անթուան, Էքս, եւ Կարտան:

Այս մասնախումբերու կազմութենէ յետոյ, պիտի ձեռնարկուի ներկայացուցչական ժողովի մը գումարման, կեդրոնի հանդէպ իր պարտականութիւնները սահմանելու եւ այս շրջանի կարիքներու մասին մտածելու համար:

Ներկայացուցչական ժողովէն է որ պիտի ընտրուի Մարսէյլի եւ շրջաններու համար Խնամակալ Յանձնաժողով մը՝ կապուած ուղղակի Համազգայինի կեդրոնին:

Տեղական կարիքներու գոհացման համար, Առժամեայ կեդրոնական վարչութեան անդամները ունին կարգ մը դրական առաջադրութիւններ, որոնց իրագործումը կախում ունի գաղութին համակրութենէն: Հայ մշակոյթին բարեկամներուն կը մնայ պէտք եղած աջակցութիւնը ընծայել այս խիստ օգտաշատ կազմակերպութեան:

Տ. ԹԱԴՈՅԵԱՆ

«ՎԻՇՏ ԷԼ ԿՏՐԻՆ, ՉԻՄ ՃԱՆՉՆԱՅ ՁԷԴ ՎԱՐԴԱՊԵՏ»

»»» · «««

ԽՄԲ.— Էջմիածնի Գերագոյն Հոգեւոր խորհուրդը վերջերս հրահանգ մը ուղղելով Ամերիկահայ թեմի հոգեւոր հովիւներուն, կը պատուիրէր հպատակիլ առաջն. տեղապահ Մամբրէ վրդ. Գալֆայեանին (Մարսէյլի բարի ծաղիկը, որ հայերէն անգամ չի գիտեր):

Օրինաւոր վարչութեան կապուած հովիւներէն Մշեցի Մովսէս քահանայ (Տիթրոյիթ) հրապարակային բողոք մը ուղղած է այս հրահանգին դէմ հետեւեալ վերնագրով.—

«ԱՐՋԱՆԱԳՐԵՑԷՔ ՁԻՄ ԲՈՂՈՔ․ԷԴ ՄԱՄԲՐԷ Ծ. Վ. ԻՍԿԻ ՁԻՄ ՃԱՆՉ-ՆԱՅ»:

Կը հրատարակենք իր բարբառով, իբրեւ հարազատ ձայնը գիւղական տէրտէրի մը.—

Թերթերի մէջ կարդացի Էջմիածնի Գերագոյն Հոգեւոր Խորհուրդի պատուէր - հրահանգն անխտիր ենթարկելու Մամբրէ Ծ. վրդ.ի տեղապահութեան եւ անոր նախագահութեան տակ գործող Կեդր. Վարչութեան:

Ես գայդ պատուէր չեմ ընդունիր եւ կը բողոքեմ առաջի Աստուծոյ եւ իմ գայրոյթն կը յայտնեմ նման որոշման մը դէմ:

Գերագոյն Հոգեւոր Խորհուրդը խօմ Աստուած չէ, ամէն բան չէ', էդ որոշումը չի համապատասխանիր հայ եկեղեցւոյ խաղաղութեան եւ քանդի՛չ է, պառակտիչ է, շինարար չէ, հակաօրինական, հակասահմանադրական է:

Ես գիւղական քահանայ մըն եմ 65 տարեկան, 1900 թ.ին ձեռնադրուած եմ հանգուցեալ Մելքիսեդեկ արք. Մուրատեանէն. եւ ուխտած եմ հաւատարիմ ծառայել ազգիս եւ եկեղեցւոյս: Եւ այդ Գերագոյն Հոգեւոր Խորհուրդի որոշումը կամայական է. Երեւանի անստորագրած չէյթաններ մասն կը տեսնեմ էտոր մէջ, իմ քահանայական կարգ եւ իմ ուխտս թոյլ չեն տար ինձ ընդունելու գայդ պատուէր:

Տեսած եմ շատ ըմ նեղութիւններ... իմ Աստուծոյն աղօթած եմ եւ կռուած եմ — իմ ազգիս եւ կրօնիս համար, տեսած եմ էդ անհաւատ եւ անօրէն տեսած եմ էդ անհաւատ եւ անօրէն բոլշեւիկները, եկեղեցին եւ ազգ հալածողներ, սիրտս լեցուած ... եկած իմ Ատլանտեանի այս կողմեր, մի օր կուշտ մի օր անօթի՝ բայց միշտ հաւատարիմ ու հաստատ մնացած եմ իմ ուխտիս:

Եղած իմ հնազանդ եկեղեցական իշխանութեանց, քովս լէ ունիմ նամակներ: Էս վերջի երկու տարին ամերիկահայութիւն խառնուեր իրար, ելայ գացի Նիւ Եորք մեր հանգուցեալ Ա-ռաջնորդի յատուկ հրաւէրով իբր անդամ եւ երեսփոխան Ամերիկահայոց բարձրագոյն մարմնին գումարուած անցեալ տարուայ (1933 թ.) սեպտ. 2, 3, 4ի օրերը Նիւ Եորքի մէջ:

Պատմութիւնս երկար չեղնի, ես խալկի չէղեցայ օրինաւորապէս սկսուած եւ շարունակուած ժողովէն, աչօքս տեսայ մեր հոգեւոր պետի խառնակիչ ընթացքն, երանի աչքս կուրած լինէր որ չգնայի եւ աչքով չտեսնէի այն ամէն անցուդարձը. տեսայ զէդ ներկըւած մօրուք Մամբրէ վրդ.ի աչքեր սրմայ եւ երեսներ կարմիր ...: Մեղա՛յ տէր Աստուած. մեղա՛յ, եւ հիմի լէ մըր Ս. Էջմիածնի մեծերը՝ կը հրահանգեն զէէր Մովսէս որ գայդ ամբարիշտ եւ գայթակղեցուցիչ մարդն ընդունէ իբր քո մեծը, մեր ազգը երկու մասի բաժնող, հայ հաւատացեալներին զատարանէ զատարան քշող տեղապահ ճանչնալ, խելի չիմ ընդունի այդ որոշումները...

Փոշին լեցուի գլխիս վրայ, մարդ աշխարհքից վերջացի՞ր է, ալ խելացի մարդ չմնա՞ց, որ ...: Ամերիկայի շրջանին մէջ ունինք երեք հատ եպիսկոպոսներ, որոնք քաղաքական կուսակցութիւնից հեռու են, ամէ՞նքն էլ զէչ ին, էս ի՞նչ օրուայ մնացինք, մեղայ տէր Աստուած:

Ես չիմ ճաչնայ գայդ հրահանգ՝ վիզըս էլ կտրին, չիմ ընդունիր զէդ վարդապետ, հետ հաշիւ մը չունիմ, բայց քանի որ աչօքս տեսայ զիւր տակտիք վարմունք, ազգի պառակտիչ, լինելու պատճառն բաժանմունքի հրահրողը, եւ այլն ազգակործան գործերը, չիմ ճաչնայ զէդ վարդապետ իբրեւ տեղապահ:

Կը ճանչնամ եւ կը խոնարհիմ սահմանադրական օրինաց համաձայն ընտրուած օրինաւոր զիմ Ազգ. Կեդր. Վարչութիւն: Եթէ մեր Վեհափառ Հայրապետն էդ անհաւատներից պրծէր, նա էլ ինձ իրաւունք կը տար, ես լաւ գիտեմ Վեհափառի ազգի եւ կրօնի ունեցած սէրը, եւ իւր բարի սիրտը. Ծնկաչոք կը համբուրեմ եւ կը խոնարհիմ նորին Սբ. Օծութեան ծունկին, վասնզի մեր հանգուցեալ Խրիմեան Հայրիկի պէս քաջ եւ արի կաթողիկոս մըն է, բայց ի՞նչ անիս՝ ժամանակներ վատ է...

Ես միշտ խոնարհ սրտիս յարգանքներ ունիմ Լուսաւորչի գահին վրայ բազմողին, ոտքն ալ ձեռքն ալ, ծունկն ալ խոնարհաբար համբուրողն իմ: Էդ մի քանի ազգ եւ եկեղեցին ծախող եպիսկոպոսներ ի՞նչ օյին ուզին կը խաղան: Տաճկաստանի մէջն ալ, էդպէս էր, մենք կը հասկնայինք Պոլսից եկած հրամաններ՝ բայց մեր գործ գիտէինք. մեր ազգ այսպէս օրեր շատ տեսած է, էս մէկն էլ կ'անցնի:

Մշոյ ժողովրդեան ցաւը՝ Պոլսոյ պատրիարք չէր հասկնար. ամերիկահայ եկեղեցիի ներքին խնդիրներ Էջմիածին ի՞նչ կրնայ հասկնալ եւ ի՞նչ կրնայ ընել:

Եթէ մեր եկեղեցական պաշտօնեայ մը զիւր եկեղեցւոյ եւ կրօնի դաւանութեան ծիսի դէմ մեղանչէ, Էջմիածին իրաւունք ունի դատի քաշելու եւ պատժելու: Ինչո՞ւ մեր Նահատակ Առաջնորդը, որ մեր եկեղեցւոյ կանոններն ոտքի տակ տուաւ, պատարագի յիշատակութիւն փոխեց, սգաւոր խալաւ արգիլեց, չհագրծելով հայրապետական տեղապահի անունը, սարկաւագ եւ եկեղեցւոյ հոգեւոր պաշտօնեաներ (անշուշտ բացառութիւն յարգելի է) ձեռնադրեց անօրինական կանոնով. քահանայից դաւազանի իշխանութիւն տուաւ, բան մը էլ չըլին. էդ իրենց սիրելի Մամբրէ Ծ. վարդապետն եպիսկոպոսական չաթալ Թագ կը դնէ եւ հրաշափառով պատարագ կ'ընէ, բան չեն ըսի. ինծի ալ խելի բան մը չեն կրնայ ընելու: Ես ահա 34 տարի է հաւատարմօրէն ծառայած իմ ազգիս եւ իմ եկեղեցիիս, այս վերջին մէկ քանի տարիներին զիմ ուխտն չիմ դաւաճանիր:

Զիմ Վեհափառ Հայրապետն կը ճանչնամ եւ կը խոնարհիմ իր ծունկին, զիմ Մայր Աթոռն կը յարգիմ եւ կը խոնարհիմ, իմ հաւատքս անխախտ է միայն թէ էդ Մամբրէ Ծ. վրդ. տեղապահութիւն չի'մ ընդունի:

Նորին Ս. Օծութիւն Վեհափառ Խորէն Ա. Կաթողիկոս Ամենայն Հայոց կրնայ գլխ սպաննել, ազատ է եւ զիմ արին թող հալալ եղնի հայ ազգին եւ հայ ս. եկեղեցւոյն, բայց այդ մէկ անարժան վարդապետն չի'մ ճանչնայ եւ չեմ խոնարհի նրան:

Գերագոյն Հոգեւոր Խորհուրդի որոշումը, աւելի մեծ չի կրնայ ըլլալ քան զիմ ազգն ու եկեղեցին, զիմ քահանայական ուխտն չիմ դրժիր, այս ոբոշումս ի գիտութիւն հաւատացելոց Հայոց զաւակաց կը յայտարարեմ:

Մնամ սիրոյ ողջունիւ աղօթարար

ՄՈՎՍԷՍ ՔՆՀՑ. Տ. ՍՏԵՓԱՆԵԱՆ

(Մշոյ Մկրագոմ գիւղացի)

ԿԸ ԽՆԴՐՈՒԻ յօդուածագիրներէ եւ թղթակիցներէ իրենց գրութիւնները գրել թուղթին մէկ երեսին վրայ եւ մելանով:

ԱԶԱՏ ԱՐՈՒԵՍՏԱԳԷՏՆԵՐՈՒ ՑԵՐԵԿՈՅԹԸ

»»» · «««

Օտար ազգերու մէջ արուեստագէտ[ներու] ընկերային սանդուղին ամենաբարձր աստիճանին վրայ է կանգնած:

Մօտիկ անցեալին մէջ ան գնահատուած էր Թագակիրներէ, եւ անոնց կը հաւասարէր իր հմայքով: Անոնց բարեկամութիւնը եւ ընկերութիւնը պատիւ մըն էր:

Այս մտածումները կը Թաւալէին գանկիս տակ, երբ «Վիքթոր Հիւկօյի» չքեղ սրահներուն մէջ խռնուած երիտասարդ բազմութիւնը դիտելէ յետոյ, կը հաստատէի որ ոչ մէկը մեր փարիզահայ ունեւոր «քաղաքակրթուած»ներէն բարեհաճած էր գէթ կէս ժամ զոհել, գոնէ աէք տը փրէզանսով մը քաջալերելու համար Ազատ արուեստագէտներու երիտասարդ ընկերութիւնը, որ կը ճգնի քանի մը տարիէ ի վեր, յամառօրէն, գրականներով փաստել թէ Հայը միայն գործի եւ մարգարիտի վաճառական չէ, վաճախառու չէ, այլ եւ արուեստագէտ:

Մանաւանդ որ հանդէսը սարքուած էր գնահատելի եւ սոփողական նպատակի մը համար.— Տաղանդաւոր պատճառով անգործ ընկերներուն որոշ չափով նպաստներ յատկացնել[ու] գոյացած գումարէն:

Հանդէսը սկսաւ ցերեկէն վերջ ժամը 4ին, եւ տեւեց մինչեւ կէս գիշեր:

Ժիրաջան վարչութիւնը ճգնած էր տալ հաւաքոյթին ընտանեկան հանգամանք մը, ստեղծելով տաք, մտերմական մթնոլորտ, ուր խրախճանքը անկաշկանդ զուարճացաւ: Սանտրոեան նուագախումբը մինչեւ կէս գիշեր յարաշարժ ոտքերուն վրայ ցնցեց իր հնչեղ ներդաշնակութիւնները:

Նշանակելի եղաւ երիտասարդ ծաղրանկարիչ Մակօի (Մ. Ցովկեան) մասնակցութիւնը եւ դերը հանդէսի զաւեշտական բաժնին մէջ:

Լրագրական հսկայ էջի մը պատռուածքէն ան իր գլխին վրայ պատկերացուց՝ շատ ճարտարօրէն՝ շարք մը քաղաքական անձերու դէմքերը, ներկայացնելով հանր. նախկին նախագահ Տումէրկը, օդանաւորդ խալացի զօրավար Պալպօն, Կանտին, Չարլի Չէփլինը, Մամուլեանը, Հիթլէրը եւն:

Հասարակութիւնը բուռն ծափերով պահանջեց քանի մը կրկնումներ:

«Ամփիո» Թատրոնէն «Թէատր ե Տօլի» — երկու աճպարար հոպիտներ իրենց ծիծաղաշարժ պարախաղերով երկարօրէն զուարճացուցին ոգեւորուած հասարակութիւնը:

Բեմին վրայ պատկերացուած «կիեօլ»ի մը կրպակէն երկու երգիչներ— Պ. Սէտէֆճեանի երկու շնորհալի օրիորդները — անձնուրեցին ու երգեցին շատ զուարճալի տիպարներ եւ երգեր:

Հանդէսի վերջաւորութեան մօտ ամերիկեան աճուրդի դրուեցան երկ[ու] առարկաներ,— Օր. Թամիրեանց[ի] ստորագրուած նկար մը, երիտասարդ արուեստագէտ — խեցեգործ Թ. Կանաչեանէ ստորագրուած լամբար մը եւ Օր. Վ. Ճամպազէ նուիրուած սան[ս] մը, իր աշխատանոցէն երեք մեծադի[ր] լուսանկար ունենալու իրաւունքով:

Աճուրդը կատարուեցաւ ծանօթ նը-

Մ Ե Ր   Կ Ե Ա Ն Ք Ը

(Բ. եւ վերջին մաս)

— Ատիկա չի բաւեր ալ: Ուժեղ ըլլաս որ ի՞նչ պիտի ընեմ...

Երկար լռութիւն: Կը մտածէ:

— Ուրիշ ի՞նչ պէտք է ընեմ...

Ուռեցած ձայնը տագնապ կը հոտի:

— Կը տեսնա՞ս, երկու պայման եւս կայ որպէսզի շատ, շատ սիրեմ քեզի: Նախ՝ միտքդ պիտի դնես որ երբ ուժեղ ըլլաս՝ մէկ բանի համար է՝ ուրիշներէն եկած հարուածը ստանալու համար միայն:

— Ձեմ ուզե՛ր, չեմ ուզե՛ր... պայթեցաւ լալով:— Քեզի՞ զարնեն, մամայի՞ս զարնեն... Ես ալ պիտի զարնեմ ... ես ալ պիտի զարնեմ, թէֆմէ պիտի առնեմ, խոհանոցին դանակը փորերնին պիտի խոթեմ... (Յանկարծ ոգը նոր սաստկութիւն ստացաւ): Մամաս կ'ուզե՛մ, մամաս կ'ուզե՛մ...

Զհասկցայ թէ, «Մամայի՞ս զարնեն»ը ո՞ր մամային համար էր, մե՞ծ մամային, թէ ...:Երկու թաթիկներով, միեւնոյն առեն, ձեռքս իրեն կը քաշէր: Արցունքէն պղտորած բիբերը կը պահանջէին, կը պաղատէին. «Թէ' վրիժառու պիտի ըլլամ, եւ թէ' պիտի սիրես ինծի»:

— Լա՛ւ, լա՛ւ... խե՛նթ. ես կատակի համար ըսի: Հըլէ թողմէկը ինծի դզնայ, մամայիդ դզնայ... ես անոնց խե՛րը կ'անիծեմ: Զտեսա՞ր որ կատակի համար ըսի, հը՞, չտեսա՞ր... խե՛նթ: Տէ՛ քնացիր հիմա, մինակ թէ քնացիր հիմա ալ: Քու պատճառովդ ես ալ չեմ քնանար. վաղն ալ յոգնած պիտի ըլլամ:

— Կը քնանամ, նա, կը քնանամ...

(Արագ մը գոցեց կոպերը տժգունած դէմքին վրայ ու շարունակեց, հեկեկանքէ դեռ ցնցուող ձայնով): Առաջուան պէս պիտի սիրե՞ս, բաբա՛, ի — բա՛ւ...

Ժառանգական սա սարսափը՝ բաւականին չխրուելու, եղած սէրը կորսնցնելու: Արդէ՛ն, արդէ՛ն:

Աչքերուն առջեւ երկու մատ սեւցեր էր եւ փոքրիկ դէմքը կը կրէր ցնցումին ամբողջ աւերը:... Ի՞նչ դժուար բան է առեւծ կորիւը... Այս աշխարհիս մէջ՝ ես զբաղում չունիմ... Մէկ հատ միայն. ջնջել այդ աչքերուն սեւը, ջնջել այդ դալուկը...

Յանկարծ տեսայ որ կոպերը բացուեր են:

— Զե՞ս քնանար հապա:

— Գիրքս ինծի տուր, բաբա՛:

— Արսէ—է՛ն... ի՞նչ կայ... ի՞նչ եղաւ ջաղա—ա—ա՛ս... Լսեցի, այս անգամ, քովի սենեակէն, մօրս ձայնը: Ներս մտաւ խուժումով ու կոր — սուած ակնարկներով: Բայքայուած տուն որ պզտիկ հով մը կրնայ աւերակի վերածել:

— Ան մարդը, մութլախ, նորէն ջաղայիս երազը եկեր է: Քոռնամ ես: Ինծի կուգայ թէ ժամեր կայ որ կ'ուզեմ արթննալ՝ չեմ կրնար: Ցողնութիւնը՝ կոկորդիս նստեր կը խեղդէր: Վախ, մամադ քոռնար քու չըլլիդ ծուռ չտեսնար: Առջիդ սատկիմ: Եկուր իմ ծոցս, իմ սալան տղաս, իմ մէտո՛ւմ խավրուս: Եկուր որ մինչեւ առաւօտ ես հէքեաթ ըսեմ քեզի. աս մունտար մարդը հետդ ունի նը՝ թող նորէն երազդ գայ տեսնամ:

Մայրս երազի այդ հնավաճառը կ'առէր իր ամբողջ հոգիովը: Անոր համար, կենդանի ու չորս կողմը Թափառող չարագործ արարած մըն էր: Խելագարի Թափով, սեղմեց Տրդատը կրծքին ու դեղեւուն քայլերով տարաւ իր սենեակը: Ինչպէս յաճախ, փէտացած մատները սկսաւ տանիլ ու բերել մեղմութեամբ Թոռանը մազերուն մէջ: Պզտիկ ձայնով մը, հօրի մէջէն դուրս եկած, ընկճումի անյատակ հօրին մէջէն, աչքերը տաժանքով բարձրացուց մեծ մօրը:

— Նո՛ր մը պատմէ, մամա՛, կ'ըլլա՞յ:

— Հա՛ խավրուս, հա՛, նոր մը: Աս Աս մէկը երբեք չեմ պատմած. հիմա' պիտի պատմեմ որ աղանի պէս քնանաս, իմ սրտի կտորս, իմ մէտում ձագուկս, ես քոռնա'մ, քոռնա'մ ես:

Կար՝ չի կար, կար՝ չի կար, արեւի պէս Թագաւոր մը կար: Բոլորը՝ մեծ ու պզտիկ կը սիրէին զինքը: Պզտիկները անոր անունը աղօթելու առեն կ'ըսէին, իսկ մեծերը՝ գինի խմելու առեն: Բայց Թագաւորը ինքը՝ գինի չէր խմեր, եւ պալատականները երբ կը խօսէին անոր հետ՝ մարդ չէր գիտնար թէ ո՛ր մէկն է Թագաւորը: Ան՝ քիչ խօսող Թագաւոր էր. երբ իրեն բան մը ըսէին՝ աչքերը վար կ'առնէր, երբեմն ալ կը կարմրէր: Զգիտցողները կրնային խաբուիլ՝ փայլուն համազգեստով ու բարձր խօսող պալատական մը՝ Թագաւորին տեղը առնել: Աս Թագաւորը ծպտուած կը պտտէր, երկու հետեւորդի հետ, քաղաքին ու գիւղերուն մէջ: Սիրտին ուզած առենը, նշան կ'ընէր վեզիրներուն եւ ասոր կամ անոր դրամ բաշխել կուտար: Օր մը, երբ շատ մը Ջրկիրներու, բեռնակիրներու, գիւղացիներու հետ խօսած էր, ամբողջ օրը Թափառելէ յետոյ չափազանց յոգնած՝ որոշեց գիշերը հեռու խանի մը մէջ անցընել: Պառկելէ առաջ, խնդրեց հետեւորդներէն որ երթան խանին տէրը առջեւը բերեն:

— Ինծի լա՛ւ մտիկ ըրէ, եղբա՛յր, ըսաւ Թագաւորը կալուածատէրին որ սարսափած կեցած էր չէմքին, ճակատը մինչեւ ծունկին զպած: Հա, աս մէկ Թագաւորը ատպէս էր. բոլոր իր նմաններուն «եղբայր» կ'ըսէր:

— Ինծի լաւ մտիկ ըրէ: Այս գիշեր քու խանիդ մէջ պիտի քնանամ, բայց չեմ ուզեր որ ինձմէ մեծ մարդ գտնուի հոն:

— Թագաւորը ապրած կենայ, պատասխանեց շուարած տանտէրը, ո՞ր գետնին տակը անցնելիքն է որ Ձերդ Բարձրութենէն աւելի բարձր կրնայ ըլլալ:

— Աւքանը կ'ըսեմ իշտէ, չափազանց յոգնած եմ եւ քնանալ կ'ուզեմ. չըլլայ որ ինձմէ մեծ մարդ գտնուի:

Տանտէրը չփոթած դուրս կ'ելլայ. Թագաւորին երկու հետեւորդները ետեւէն: Ինչ որ յայտնի մարդ կայ խանին մէջ դուրս կը վռնտեն: Անոնց մէջ՝ հեռու երկրէ եկած օտար շատ մեծ մարդ մը, գիւղերու ու քէրվաններու տէր մեծահարուստ մը, ազդեցիկ պաշտօնեայ մը եւ շատ մը ուրիշներ:

Թագաւորը հազիւ երկու ժամ աչքը կը գոցէ, կ'ուզե՞ս որ պզտիկ մը, մէկ ձանի վրայ, սկսի լալ ու պոռալ: Ի՛նչ կ'ընեն՝ ձայնը չի կտրեր: Թագաւորը կ'արթննայ, կը պատրաստուի մեկնիլ եւ կանչել կուտայ խանին տէրը: Ատատ պարտքն ու պաղշիշը վճարել տալէ յետոյ.

— Ես քեզի չըսի՞ որ ինձմէ մեծ մարդ չգտնուի հոս, կը դառնայ ու կ'ըսէ տան տիրոջը:

Ապա կը հրամայէ որ իր սենեակը յատկացնեն լացող պզտիկին: Մանուկը բերեն եւ կը պառկեցնեն աս սենեակին ու անկողնին մէջ որ — ի՞նչ խօսք կ'ուզէ — խանին ամէնէն լաւն էր: Թագաւորը աչքովը կը տեսնայ ու կը մեկնի իր երկու հետեւորդներուն հետ:

Տրդատը շատոնց քնացած էր, բայց մայրս, վախէն, մէկ հէքեաթը լրացնելէն յետոյ՝ անմիջապէս կը յարձակէր յաջորդին վրայ: Փէտացած մատները, մեղմութեամբ, կ'երթային ու կուգային Թոռանը մազերուն վրայ մինչ կը փնտռէր ուրիշ մը.

— Կար՝ չի կար, կար՝ չի կար...

ՀՐԱՉ ԶԱՐԴԱՐԵԱՆ

(Վերջ)

ՎԻՃԱԿԱԽԱՂ «ՅԱՌԱՋ»Ի
(ԱԶԳ. ՊԱՐԳԵՒԱԽԱՂ)
ՑՐԴ
ՎԻՃԱԿԱՀԱՆՈՒԹԵԱՆ ՀԱՄԱՐ
4 ԱՊՐԻԼ 934 - ԿՏՐՕՆ ԹԻՒ 48

կարէ Գ. Ա. Խաչատրեանի եռանդուն ղեկավարութեամբ, եւ արագօրէն բարձրացաւ մօտ 900 ֆր.ի: Երեք պարգեւներն ալ շահեցաւ լուսանկա– րէ Գ. Ա. Խնամեան:

Հանդէսը եղաւ բացառիկ յաջողութիւն մը, իր խկատութեամբ եւ գեղեցկութեամբ: Շատեր ցանկութիւն կը յայտնէին՝ որ արուեստագէտները յաճախ կազմակերպեն նմանօրինակ հանդիպումներ:

ՀՐ. ԱԼԵԱՆԱՔ

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

Շաքի գիւղին ջրաելեկտրակայանը

oooo

Սիսիանի շրջանին մէջ, Շաքի փոքրիկ գիւղին մօտ ներկայիս կը շինուի ջրաելեկտրակայան մը, որ պիտի ունենայ 1800 ձիու ուժ: Կայանը առաջին առթիւ պիտի հայթայթէ 1200 ձիու ուժ:

Հոն ուր Բազարչայ գետը զօրաւոր ջրվէժ մը կը կազմէ, կը սկսի կայանին փապուղին 450 մէթր երկարութեամբ: Այս ջրվէժին ուժն է որ պիտի օգտագործուի աժան գինով ելեկտրական ուժ ստանալու համար: Կայանին ճնշումը 57 մէթր է:

Շաքի կայանին շինութիւնը սկսած է 1931ի վերջերը եւ կ'աւարտի այս ամառ: Կայանը շահագործման կը յանձնուի այս տարուան վերջերը:

Կայանին ընդհանուր արժէքը, հաշուելով նաեւ ելեկտրագործական սարքաւորումը, հաւասար է 1,100,000 րուբլիի:

Շաքիի կայանը առաջին անգամ ելեկտրական ուժ պիտի մատակարարէ Զանգեզուրի սարերը թառած հարիւրաւոր գիւղերուն ու գիւղատնտեսական հաւաքական կայաններուն, ինչպէս նաեւ տեղական արդիւնաբերութեան:

ԶԲՕՍԱՐՇԱՒՆԵՐՈՒ ՀԱՄԱՐ

Հայաստանի պրոլետարական զբօսարշաւներու Միութիւնը ծրագիր մը պատրաստած է 1934 տարուան համար: Այդ ծրագրին համաձայն, այս տարի Ռուսիա պիտի մեկնին 200 բանուորներ, պտըտելու եւ դիտելու զանազան վայրեր:

Հայաստանի պրոլետարական զբօսարշաւներու Միութեան գործունէութիւնը ուժեղացնելու համար, ելմտական գործավարութիւնը 500 րուբլի յատկացուցած է: Իսկ խորհրդարանը 40,000 րուբլի յատկացուցած է, որպէսզի Երեւանի մէջ հիմնուի զբօսարշաւներու կեդրոնական կայան մը: Այդ կայանին մէջ պիտի կեդրոնացուին զբօսարշաւներու վերաբերեալ բոլոր աշխատանքները: Կայանը պիտի ունենայ նաեւ Կարմիր Անկիւն, Գրադարան, զբօսաշրջիկներու հանգստեան սենեակ:

Ամառուան եղանակին զբօսարշաւներու հանգրուաններ պիտի ստեղծուին Սեւանի, Դիլիջանի, Ղարաքիլիսայի, Լէնինականի, Արթիկի եւ Ալլահվերդիի մէջ, իւրաքանչիւր հանգրուան 15, 20 մարդու համար:

ՑՈՒՑԱՀԱՆԴԷՍՆԵՐ

Երեւանի մէջ փետրուարի սկիզբը բացուեցաւ Յ. Յակոբեանի գրական գործունէութեան ցուցահանդէսը, ուր այցելուներուն առջեւ կը պարզուին պրոլետ բանաստեղծին գրական արտադրութիւնները, իր մասին գրուած քննադատականները, արժէքաւոր ձեռագիրները եւն.: Մշակոյթի եւ պատմութեան թանգարանին մէկ սենեակին ամբողջովին յատկացուած է բանաստեղծին:

Այս սենեակին մէջ դասաւորուած ձեւով ցոյց կը տրուին ստեղծագործութիւններ, քննադատականներ, կենսագրական յօդուածներ, հրապարակագրական էջեր, երեւանեակին նուիրուած գրութիւններ, ձեռագիրներ, նամակներ, նկարներ եւ մատենախօսութիւն:

⁂ Երեւանի մէջ վերջերս բացուեցաւ նաեւ այլապէս հետաքրքրական ցուցահանդէս մը: Արհեստագործական-տնտեսական թանգարանին բացած ցուցահանդէսն է այդ, որ նուիրուած է մշակութեանց օգտակար թռչուններու ցուցադրութեան: Այդ ցուցահանդէսը, որ բացուած է մասնաւորապէս դպրոցականներուն համար, իրական դասախօսութիւն մըն է, որ կը բացատրէ կարգ մը թռչուններու բերած օժանդակութիւնը մշակութեանց վնասակար միջատներու եւ մանր կենդանիներու դէմ կատարուած պայքարին մէջ:

⁂ Մշակոյթի եւ պատմութեան թանգարանի գեղարուեստական բաժինը շուտով կը բանայ ցուցահանդէս մը, նուիրուած նկարիչ Եղիշէ Թադէվոսեանի գործերուն (400 էթիւտ), արդիւնք նկարիչին 47 տարուան աշխատանքին:

⁂ Մշակոյթի եւ պատմութեան թանգարանի գեղարուեստական բաժինը բժ. Զարդարեանէն ստացաւ իտալացի յայտնի նկարիչ Կորեջոյի գործերէն հին նկարի մը պատճէնը (18րդ դարէն): Նկարիչ Կորեջօ ապրած է 16րդ դարուն:

ՄԱՆՐ ԼՈՒՐԵՐ

Հանրակառքի նոր արկած մը պատահեցաւ Երեւանի մէջ, մարտ 12ին: Թիւ 12 հանրակառքը, երբ վար կ'իջնէր Աբովեան փողոցէն, կը բախի թիւ 14 հանրակառքին: Բախումէն վնասուեցան թիւ 12 հանրակառքին վայրաշարժային վակոնը եւ թիւ 14 հանրակառքին վայրաշարժային վակոնն ու կցորդ վակոնը: Արկածին հետեւանքով առաւօտուան ժամը 9էն մինչեւ ժամը 1 կանգ առաւ հանրակառքի երթեւեկը:

Արկածին լուրն առնելով դէպքին վայրը կը հասնին հանրակառքի վարչութեան տնօրէնը Եուզբաշեան, համայնական տնտեսութեան գործավար Եաղուբեան, դատախազ Ռաշիդեան, ոստիկանական տեսչութեան կողմէ Դուրգարեան եւ Խաչատրեան: Արկածը արդիւնք է հանրակառքի մեքենավարներուն անփութութեան: Այս պատճառով ձերբակալուած են Վիրապ Թովմասեան եւ Գարեգին Առաքելեան:

⁂ Երեւանի ոստիկանութիւնը երեւան հանեց քաղաքի մաքրագործութեան ընկերութեան մէջ դրամական զեղծարարութիւն մը: Ամբաստանուած են նոյն ընկերութեան տնօրէն Գասպիկ Մխիթարեան, հաշուապահ Հմայեակ Դոլլաթեան, գործակատար Հ. Կոթողեան: Իւրացումներու գումարը կը հասնի 80,000 րուբլիի, իսկ արժեթուղթերու մէջ կատարուած զեղծումը՝ 280,000ի:

Երեք զեղծարարներն ալ ձերբակալուած են:

ՁԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌԷՆ

ՄԵՐ ԹԱՏԵՐԱԽՈՒՄԲԸ

»»» · «««

ԿԱՐՏԱՆ, 26 մարտ, (Յառաջ).— Մօտաւորապէս տարիէ մը ի վեր Կ. Կը-թաւրայ Միութեան հովանաւորութեան տակ եւ կարգ մը սիրողներու մասնակցութեամբ կազմուած է «Անդրանիկ» թատերախումբը: Խումբին կազմութեան շրջանէն մինչեւ այսօր գրեթէ ոչինչ գրուած է մամուլին, այն կասկածով թէ չծնած պիտի մեռնի:

Սակայն բոլոր մտավախութիւնները զուր անցան եւ թատերախումբը արդէն հիմ բռնած է գաղութին մէջ, ջերմ համակրանք շահելով: Թատերախումբին նպատակն է 1.— զարկ տալ հայ թատրոնի տարածման, պարբերաբար կազմակերպել ներկայացումներ, ազգային — յեղափոխական կեանքէ: 2.— Կարելի եղածին չափ նորահաս երիտասարդութիւնը կապել «Անդրանիկ» թատերախումբին եւ անոր միջոցաւ սորվեցնել մեր հերոսական անցեալէն քաղուած դրուագներ: 3.— Ձգել որ պատահական դերասաններ մուտք գործեն գաղութին մէջ, եթէ անոնց ներկայացումները անհատական հանգամանք ունին: Անսաստելու պարագային՝ խաչաձեւումի կ'ենթարկուին:

Այսքան գեղեցիկ եւ օգտակար առաջադրութիւններով հիմնուած թատերական միութիւն մը անշուշտ լայն համակրանքի եւ վստահութեան պիտի արժանանար: Եւ փաստը մէջտեղն է: Իր տուած բոլոր ներկայացումները, « Արապօ », « Սեդրակ » (Բաբերդի յեղափոխական կեանքէ առնուած), « Ուշ լինի, նուշ լինի », « Երեք քաջեր » ու « Վարդանանց պատերազմը » քաջալերուեցան լայն հասարակութեան կողմէ:

« Վարդանանց պատերազմը » ներկայացուեցաւ մարտ 25ին, կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 3ին, Հ. Յ. Դ. Տան մէջ: Ներկայ էր խուռն բազմութիւն մը, այնպէս որ տեղի չգոյութեան պատճառով, շատեր ստիպուեցան ոտքի վրայ մնալ:

Ներկայացման իրենց սիրայօժար մասնակցութիւնը բերած էին Պ. Խ. Զախարեան (Վարդան), Տիկ. Ս. Վարդանեան (Զարուհի՝ Վարդանի կինը), Օր. Մարի Գալայճեան (Շուշանիկ), Շ. Բրուտեան (Վրոյր), Ա. Առաքելեան (Վասակ Սիւնի), Գ. Զատրճեան (Ներշապուհ Արծրունի), Ս. Գինոսեան (Յովսէփ կաթողիկոս), Պ. Հեպոյեան (Ղեւոնդ երէց), Պ. Գասպարեան (Առանձար Ամատունի), Պ. Թովմասեան (Զանդակ երէց), Կ. Նաւոեան (Վահրամ զինակիր), (Յազկերտ, պարսից Արքայ), Կ. Պետրոսեան (Միհրներսեհ հազարապետ), Լ. Գ. (Դենպետ), Նշան Նազաշեան (Մոգպետ), Մ. Մաթօեան:

Ընդհանուր առմամբ խաղը շատ յաջող անցաւ, հակառակ անոր, որ դերակատարներուն մէջ առաջին անգամ բեմ ելլողներ կային: Ժողովուրդը մեկնեցաւ խիստ գոհ տպաւորութեամբ, փափաք յայտնելով որ յաճախ տրուին այսպիսի գեղեցիկ ներկայացումներ:

Լեւոն Գեղունի

ԿԱՐԴԱՑԷՔ ԵՒ ՏԱՐԱԾԵՑԷՔ «ՅԱՌԱՋ»Ը

ՀԱՅՐԵՆԱԿՑԱԿԱՆ

Կոչ բոլոր Մարաշցիներուն

ooooo

Լիոնի Մարաշցիներու «Վերաշինաց Միութիւնը» հայերէն եւ հայատառ թրքերէն կոչով մը կը ծանուցանէ թէ ձեռնարկած է Նոր Մարաշը շինել Հայաստանի մէջ: Կոչը կ'ըսէ.—

Նոր Մարաշ մը շինելով կը վերականգնի մեր աւերակուած հայրենիքը եւ այժմ մեր կարօտեալ հայրենակիցները հոն համախմբելով թէ նոր բոյն մը կը ստեղծուի բոլոր Մարաշցիներուն եւ թէ ինչպէս Մարաշցիներ այլասերումէ, նոյնպէս մոռացութենէ փրկած կ'ըլլանք մեր սիրելի ծննդավայր Մարաշի անունը:

Հայրենակիցնե՛ր, պիտի ցուցնենք բոլոր Հայերուն եւ մարդկութեան թէ որքա՛ն ալ մեզ հալածեն, որքա՛ն ալ մեզ կոտորեն եւ որքան ալ մեր օճախը քանդելով մեզ թափառական դարձնեն, մենք դարձեալ պիտի հաւաքուինք, դարձեալ պիտի շինենք մեր բոյնը, այս անգամ Հայաստանի մէջ:

Ցուցնենք բոլորին թէ որքան ալ զոհ տուած է, Մարաշցին չէ մեռած եւ չպիտի մեռնի, ուրեմն կեցցէ՛ Նոր Մարաշը:

Հայրենակիցնե՛ր, միմիայն Մարաշցիներս չենք որ այս ճամբան բռնած ենք: Մեզի պէս Թուրքիայէն տեղահանուած գրեթէ բոլոր Հայերը միեւնոյն պայմաններու տակ եւ միեւնոյն պահանջները զգալով, տարիներ առաջ որոշած են նոր աւաններ շինել Հայաստանի մէջ՝ իրենց Հայր. Միութիւններու ձեռնարկով, ինչպէս Արաբկիրցիներ, Մալաթիացիներ, Սեբաստացիներ, Թօգաթցիներ, Խարբերդցիներ, Եօզկատցիներ, Հաճընցիներ, Կէմէրէկցիներ, Զէյթունցիներ, Թօմարզացիներ, Սէօլէզցիներ, Կեսարացիներ, Հիւսէյնիկցիներ, Տիգրանակերտցիներ եւն.: Ասոնցմէ շատերը անմիջապէս գործի անցնելով արդէն շատերը տեղաւորուած են իրենց նոր աւաններուն մէջ:

Մենք ալ կրնանք մեր Նոր Մարաշը ունենալ իբր անցեալի յիշատակ գուցէ եւ աւելի փառաւոր վերջին ապաստանարան մը բոլոր Մարաշցիներուն եւ ընդհանրապէս Հայերուն համար:

ՆԱՄԱԿ ԽՄԲԱԳՐՈՒԹԵԱՆ

ԼԻՈՆԻ ՄԱՏՈՒՌԻՆ ՀԱՄԱՐ

ooooo

ԼԻՈՆ 29 մարտ.— Լիոնի գաղութին համար վարձու մատուռ մը ունենալու նպատակաւ, տրուած վարչական որոշման համաձայն, Ար. Տէր Վարդան քհնյ. Ժամկոչեանը ուղղարկուած էր Փարիզ եւ իր արուարձանները: Ժամանակին 42 օրուան աշխատանքները արդիւնաւորուած են հետեւեալ վայրերու մէջ.— Փարիզ, 4206 ֆր. Իսի լէ Մուլինօ 1510, Բուրպրվուա 203, Պանեօ 287, Քաշան-ժանթիյի 259, Շավիլ-Վիրոֆլէ 648, Արժանթօյ-Պուա-Քոլոմպ, Անիէռ 1007, Կարկան Վիլվիկէնոփ 234, Սէվրան 182, Առնուվիլ 428, Ալֆորվիլ 763.50, Անկիէն 574, ընդհ. գումար՝ 10,301,50 ֆր.:

Պարտք կը զգանք շնորհակալութիւններ յայտնել Գեր. Քիպարեան սրբազանին եւ պատ. վարչութեան, այս նուիրական ձեռնարկին հանդէպ համակիր վերաբերում ցոյց տուած ըլլալուն համար:

Մանաւանդ սրտագին շնորհակալութիւններ մեծ ու փոքր բոլոր նուիրատուներուն:

Առաջադրուած նպատակին հասնելու համար սակայն գոյացած գումարը անբաւարար ըլլալով, Տէր հայրը իր դիմումները պիտի շարունակէ մնացեալ արուարձաններու ու Փարիզի մէջ:

Վստահ ենք թէ բարեպաշտ ու ազնիւ հոգիներ իրենց այրի կնոջ լուման չպիտի զլանան Լիոնի հայութեան մատուռ մը ունենալու համար:

Հայրապետական պատուիրակ
Լիոնի Շրջանին
ԵՐՈՒԱՆԴ ԵՊԻՍԿ. ՓԷՐՏԱՀՃԵԱՆ

ՄԱՄՈՒԼ

Ի՞ՆՉ ԸՆԵԼ

»»» · «««

« Հայրենիք » հետեւեալ խորհրդածութիւնները կ'ընէ այս խորագրով խմբագրականի մը մէջ (16 մարտ).

— « Գերագոյն Հոգեւոր Խորհուրդի վերջին ձախող կարգադրութիւնը, որով կը հրամայուէր ամերիկահայ գաղութին անվերապահօրէն ենթարկուիլ « տեղապահ » Մամբրէ վրդ. Գալֆայեանին, աւելորդ անգամ մը ցոյց տուաւ, թէ էջմիածինը ներկայիս ի վիճակի չէ խղճի մտօք եւ հայ եկեղեցիի շահերուն համապատասխան կարգադրութիւններ ընելու արտասահմանի մէջ: Ամէնէն միամիտներն անգամ տեսան, որ Խորհրդային Չեկայի ճնշման տակ էջմիածինը հարկադրուած է կողմ դառնալ, փոխանակ երկու կողմերէն ալ վեր մնալու, եւ անկողմնակալ միջամտութեամբ կամ միջնորդութեամբ փորձելու օր առաջ վերահաստատել եկեղեցիի միաձոյլ ամբողջութիւնը:

Աւելորդ է բացատրել, թէ երբ էջմիածինը չկարենայ սրբագրել իր ներկայ յոռի ընթացքը, աւելի ճիշդը՝ եթէ խորհրդային կառավարութիւնը վերջապէս ազատ չձգէ կաթողիկոսը՝ գէթ արտասահմանի թեմերը կառավարելու հայ ժողովուրդի ճնշող մեծամասնութեան կամքին եւ հայ եկեղեցիի դարաւոր աւանդութիւններուն համաձայն, մեր գաղութները պիտի մնան պառակտուած վիճակի մէջ: Միակ ելքը ներկայ պայմաններու մէջ թերեւս այն է, որ մեր գաղութները իրենք իրենց գլխուն ճարը տեսնեն, այսինքն՝ իրենք միջոցներ գտնեն իրաւախոհութեան բերելու հակամարտ կողմերը եւ վերահաստատելու եկեղեցիի միութիւնը:

Իսկ որքան ատեն որ միջոցները գտնուած չեն, որքան ատեն որ կռուող կողմերը ընդհանուր լեզու գտած չեն, բնական է որ ամերիկահայ գաղութի ճնշող մեծամասնութեան կամքը ներկայացնող Ազգային Կեդր. Վարչութիւնը, եկեղեցիի միութեան ամենաջերմ բաղձացողը ըլլալով հանդերձ, հարկադրուած պիտի ըլլայ պահել իր առանձին գոյութիւնը՝ իր անջատ հոգաբարձութիւններով եւ քահանաներով եւ չպիտի ենթարկուի թէեւ էջմիածնէն ճանչցուած, բայց գաղութի փոքրամասնութիւնը միայն ներկայացնող Մամբրէ վրդ. Գալֆայեանին կամ անոր ետեւ կեցող վարչութեան:

Հայ եկեղեցին, ինչպէս յայտնի է, միշտ եղած է գերազանցապէս ժողովրդական եւ ժողովրդապետական կազմակերպութիւն մը: Եւ էջմիածինը ոչ մէկ իրաւունք ունեցած է եւ ունի որ եւ է թեմի որեւէ Առաջնորդ կամ վարչութիւն պարտադրելու, եթէ այդ Առաջնորդին կամ վարչութեան դէմ է թեմի ժողովուրդի մեծամասնութիւնը:

Արդ՝ կամ ժողովուրդի մեծամասնութեան կամքը պէտք է յարգուի էջմիածնի կողմէն եւ կամ, եթէ ժողովուրդի մեծամասնութեան որուն կողմըն ըլլալը վէճի առարկայ է, պէտք է որ ժողովուրդին պատեհութիւն տրուի աւելի որոշ եւ աներկբայելի կերպով արտայայտելու իր կամքը: Իսկ եթէ այդ նպատակայարմար կամ կարելի չէ ո եւ է պատճառով, պէտք է որ կողմերը փոխադարձ համաձայնութեամբ կարգադրեն վարչական վիճելի խնդիրները, փոխանակ էջմիածնի վրայ ձգելու այդ բեռը, որ ան չի կրնար տանիլ իր ներկայ գերութեան մէջ:

Ինչպէս ցոյց կուտային էջմիածնի ուղարկուած իր վերջին պաշտօնական գրութիւնները, ամերիկահայ գաղութի մեծամասնութիւնը ներկայացնող Ազգային Վարչութիւնը ամենայն անկեղծութեամբ կ'ուզէ, որ օր առաջ վերջ գտնէ եկեղեցիի ներկայ պառակտումը: Սակայն, եկեղեցին սեպտեմբեր ամսուն պառակտող փոքրամասնութիւնը փոխած չերեւիր իր անհաշտ մտայնութիւնը եւ ամէն մեքենայութեանց եւ նոյնիսկ բռնութեանց կը դիմէ՝ պառակտեալ վիճակի մէջ պահելու զայն այսուհետեւ եւս: Ան է որ լսել անգամ չուզեր եկեղեցիի միութեան մասին »:

ՍՏԱՑԱՆՔ

ԹՕՇՆԵԼԷՆ ՎԵՐՋ (վէպ): Գրեց՝ Գ. Գեղարքունի: Հրատ. Հրանտ–Սամուէլ: Փարիզ, 1934: Գին 10 ֆրանք:

ՍՏԱՑԱՆՔ

« ԵՐԿՈՒՆՔ », օրկան Զ. Ռ. Միութեան, գրական, պատմական, ուսումնասիրական բովանդակութեամբ եւ որբերու շարժման նուիրուած պատկերազարդ ամսագիր: Դ. տարի թիւ 8 — 9, (յունուար — փետր.), հետեւեալ բովանդակութեամբ.—

ՄԵՐ ԲԱԶՄՈՒԹԻՒՆԸ (Խմբ.), ԹՈՔԱԽՏԻՆ ԴԷՄ (Տօքթ. Լ. Գրիգորեան), Ի՞ՆՉՊԷՍ ԳՐԵԼ «ԻՆՔԶԻՆՔ»Ը (Յ. Անասեան), Ի՞ՆՉ Կ'ՈՒԶԷՔ ՄԵԶՄԷ (Միսաք Միրզէ), ՆԱՄԱԿԱՆԻ (Ա. Ալտնդեան), ԲԱՆԱՍՏԵՂԾՈՒԹԻՒՆ (Նայեխի), ՈՐԲԵՐՈՒ ԱԳԱՐԱԿԸ (մամուլ), ՈՐԲԵՐՈՒ ԱՇԽԱՐՀԷՆ (Արշակ), ԵՐԱԶՍ (Ն. Խաչիկեան), ԿԱՂԱՆԴԸ ՃԷՊԷԼ ՄՈՒՍԱՅԻ ՄԷՋ (Ճէպէլ — Մուսացի), ՀԱՅՈՑ ՊԱՏՄՈՒԹԵԱՆ ՆԱԽՆԱԿԱՆ ԺԱՄԱՆԱԿՆԵՐՈՒ ՔՆՆՈՒԹԻՒՆԸ (Կ. Յ. Բասմաջեան), ԵՐՈՒՍԱՂԷ՛Մ, ԵՐՈՒՍԱՂԷ՛Մ... (Շ. Նարդունի), ՄՈՒՐԱՏԻ ՑՈՒՇԵՐԸ:

Տարեկան բաժնեգինը ֆրանս՝ 15 ֆրանք, արտասահման՝ 20 ֆրանք: Դիմել՝ Ա. Գաբրիկեանի, 17 Ալլէնիւ Ֆիլիփ Օկիւսթ, Փարիզ:

ԵՐԿՈՒՆՔի Ապրիլի բացառիկ թիւը, 48 էջ, լոյս կը տեսնէ 2 շաբաթ վերջ:

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (6)

ՀԱԼԱԾ ՄՈՄԻՆ ՀԵՏՔԸ

Հեղինակ՝ ԷՏԿԸՐ ՈՒՕԼԸՍ — Թարգ. Ժ. Մ.

— oo —

ԳԼՈՒԽ Ա.

Աղջիկը հասկցեր էր թէ չէր կրնար փոխադարձել անոր սէրը եւ անիկա աւելորդ յոյսեր պէտք չէ ունենար այդ մասին:

Եւ սակայն դէպք մը որուն վերյիշումն անգամ կը սարսափեցնէր զայն հիմա, երեւան հանած էր Գարայի խիզախ ու վայրի խառնուածքը:

Հացկերոյթին յաջորդ օրը Կրէյս չէր հանդիպած Յոյնին: Բայց երկու օր վերջը երբ ընդհանուր կառավարիչին պարահանդէսէն վերադարձին շուկայէն կ'անցնէր, անծանօթներ յանկարծ կեցուցեր էին իր կառքը, դուրս քաշկռտեր էին զինքը հակառակ իր ճիչերուն եւ անուշահոտ բաղադրութիւններով թաշկինակ մը դնելով մարեցուցեր էին: Յարձակողները ուրիշ կառքի մը մէջ պիտի նետէին զինքը, եթէ Անգլիացի նաւազներ որոնք պտոյտի ելած էին այդ պահուն, օգնութեան չհասնէին:

Կրէյս ներքնապէս համոզուած էր որ Գարան մեղսակից էր կին ճարելու այս միջնադարեան փորձին մէջ. եւ սակայն այս մասին բան չէր ըսած իր ամուսնոյն: Մինչեւ իր ամուսնութիւնը անիկա կանոնաւոր կերպով նուէրներ կը ստանար Գարայէն, որուն Լիմազոլի հասցէին կը վերադարձուէին անոնք միեւնոյն կանոնաւորութեամբ: Իսկ հարսնիքէն քանի մը ամիս յետոյ Կրէյս լրագիրներէն իմացեր էր թէ «յունական ազնուականութեան այդ առաջնորդը» խոշոր բնակարան մը գներ էր Քէտօկըն Սքուէրի մօտիկը. բայց ամէնէն աւելի զարմանք եւ ցաւ պատճառող պարագան այն էր որ Գարա ծանօթացեր էր իր ամուսնոյն՝ հազիւ մեղրալուսինը բոլորած:

Բարեբախտաբար անոր այցելութիւնները հազուադէպ էին, բայց Ճօնի եւ այս տարօրինակ մարդուն մտերմութիւնը մեծ տանջանք մըն էր Կրէյսի համար:

Պարտաւո՞ր էր ան իր ամուսնոյն յայտնել իր վախերն ու կասկածները՝ մետասաներորդ ժամուն: Խորհեցաւ այդ մասին:

Երբ Ճօն դաշնակին մօտ դրուած բազկաթոռին մէջ նստեցաւ՝ քիթը բերանը կախ ու մտածկոտ երեւոյթով, Կրէյս բուռն փափաք մը ունեցաւ ամէն ինչ պատմելու: Եւ հաւանաբար պիտի խօսէր, եթէ իր ամուսինը այդքան մտահոգ արտայայտութիւն մը չունենար: Փոխեց խօսակցութեան նիւթը եւ քանի մը բառեր արտասանեց անոր վերջին հատորին մասին որ եթէ նոյն իսկ չհարստացնէր զիրենք, առ նուազն պիտի ապահովէր կարեւոր եկամուտ մը:

Ժամը տասնըմէկին քառորդ մնացած Ճօն ոտքի ելաւ. վերարկուն հագաւ եւ անորոշ՝ սպասեց քանի մը բոպէ:

— Բան մը մոռցա՞ր, հարցուց կինը:

— Գարային խօսքը մտիկ ընե՞մ, հարցուց Ճօն ինքնիրեն: Ամէն պարագայի մէջ շատ ալ հաճելի չէր հանդիպում ունենալ վայրենիի մը հետ որ կեանքիդ կը սպառնայ. իսկ առանց զէնքի երթալ կը նշանակէր փորձութեան ենթարկել Նախախնամութիւնը: Ամբողջ եղածը յիմարութիւն էր արդէն ... յիմարութի՜ւն փախստութիւն ընել... յիմարութի՜ւն փախստութիւն ընելու ստիպուած ըլլալ ... Եւ սակայն չէ՞ որ Գարայի պէս մէկու մը խորհուրդով կատարած էր իր շահագիտական ձեռնարկը ... Ճօնի մտքին մէջ յանկարծ ստեղծուեցաւ այդ կապակցութիւնը՝ շահագիտութիւն - Գարա...

Եւ սակայն Գարան չէր բրած ռումանական արժեթուղթ գնելու թելադրութիւնը: Ան պարզապէս խօսած էր անոնց փայլուն ապագային մասին...

Ճօն վայրկեան մը խորհեցաւ. յետոյ աշխատանոցը գնաց, քաշեց գրասեղանին դարակը, դուրս հանեց չարագուշակ ատրճանակը եւ նետեց գրպանը:

— Ուշ չեմ մնար, հոգիս, ըսաւ կնոջը, համբուրեց զայն եւ կորսուեցաւ մութին մէջ:

X

Գարա բազմած էր իր փարթամ ինքնաշարժին մէջ ու քթին տակէն եղանակ մը կը մռլտար: Մեքենավարը զգուշութեամբ կը տանէր կառքը անծանօթ ճամբէն: Անձրեւ կուգար տակաւին: Գարա պատուհանէն մշուշը սրբեց ու քանի մը անգամ դուրս նայեցաւ. կարծես մէկու մը կը սպասէր այդ ամայի ճամբաներուն վրայ: Յետոյ թեթեւ ժպիտով մը յիշեց թէ փոփոխութիւններ մտցուցած էր իր նախնական կարգադրութեանց մէջ եւ ժամադրավայր նշանակուած էր Լուիսի կայարանին սպասման սրահը:

Այստեղ էր ահաւասիկ որ Գարա հանդիպեցաւ կարճահասակ եւ մինչեւ ականջները վերարկուին մէջ փաթթըւած մարդու մը, որ կեցած էր կրակին առջեւ: Գարա ներս մտաւ, նշան մը ըրաւ անոր ու մարդը հետեւեցաւ իրեն:

Ապահովաբար Անգլիացի չէր այդ անծանօթը. գունատ, ոսկրոտ ու նիհար այտերով մարդ մըն էր: Ունէր շատ անկանոն, գրեթէ գիտախոյս մօրուք մը:

Գարա եւ մարդը քալեցին քարափին ամէնէն հեռաւոր ծայրը ուր մութ էր:

— Ըսածներս ըրի՞ր, հարցուց Յոյնը խստօրէն:

Արաբերէն խօսեցաւ անոր հետ ու մարդը պատասխանեց նոյն լեզուով:

— Ձեր բոլոր հրամանները կատարուած են, էֆէնտի, ըսաւ ծառայի մը պէս:

— Ատրճանակ ունի՞ս...

Մարդը հաստատական նշան մը ըրաւ եւ ցոյց տուաւ գրպանը:

— Լեցո՞ւն է...

— Վսեմապատիւ Տէ՛ր, ի՞նչ արժէք ունի ատրճանակը եթէ լեցուն չէ...

— Լաւ մտիկ ըրէ՛. չպիտի զարնես. պարզապէս ատրճանակը ցոյց տուր. որպէսզի վստահ ըլլամ, պարպէ՛ նայիմ...

Մարդը ապշած՝ հնազանդեցաւ ու պարպեց ատրճանակը:

— Ինծի տուր փամփուշտները, ըսաւ Գարա, ձեռքը երկնցնելով:

Գրպանին մէջ նետեց կապարները, աչքէ անցուց զէնքը եւ վերադարձուց մարդուն:

— Մի՛այն պիտի սպառնաս, շարունակեց Գարա, ատրճանակիդ փողը կը դնես անոր սրտին վրայ եւ ... այդքան, ուրիշ ոչինչ ...

— Ձեր ըսածին պէս կ'ընեմ, էֆէնտի, բայց...

— Բայց մայց չկայ, ընդհատեց Գարա խստութեամբ. իմ հրամաններս պիտի գործադրես առանց առարկութեան ... յետոյ պիտի տեսնես թէ ինչեր պիտի պատահին...

(Շար.)

կէ թէ բոլոր քաղաքային պաշտօնեաները միացեալ ճակատ պիտի կազմեն եւ պիտի մերժեն Թոշակներու կրճատումը։ Մինչեւ հիմա բարձրագոյն վարժարաններու ուսուցիչները կը մերժէին միանալ Աշխատանքի Ընդհ. Դաշնակցութեան, որուն անդամ են նախնական դպրոցներու ուսուցիչները. բայց վերջերս որոշեցին այդ խնդիրը կարգադրել մասնաւոր համագումարի մը մէջ որ տեղի պիտի ունենայ Հոգեգալուստին։ Եթէ միացումը վճռուի, Աշխատանքի Դաշնակցութիւնը պիտի դառնայ գերագոյն ղեկավարը ամբողջ պետական պաշտօնէութեան, նախագահութեամբ Լէօն Ժուհոյի։

«Սրբազան տարին» փակուեցաւ

Պապը ապրիլ 2ին հանդիսաւորապէս փակեց «Սրբազան Տարին» (Քրիստոսի մահուան 1900ամեակը, որ սկսաւ անցեալ տարի)։ Այս առթիւ փակուեցաւ նաեւ Ս. Պետրոսի Սրբազան Դուռը։ Արարողութեան ներկայ էր անհամար բազմութիւն մը, ոչ միայն Իտալիայէն, այլ եւ աշխարհի բոլոր կողմերէն։ Համաձայն աւանդութեան մը, Պապը Մայր Եկեղեցի առաջնորդուեցաւ դահաւորակով մը եւ ծնրադրեց խոստովանութեան խորանին առջեւ, մինչ երեք կանոնիկոսներ կը ներկայացնէին Քրիստոսի Չարչարանքի երեք թանկագին նշխարները,— երկաթ գեղարդը որով ծակեցին Քրիստոսի կողը եւ որ Իննովկենտիոս Պապին ղրկուած է Սուլթան Պայազիտ Բ.ի կողմէ, 1492ին, բուն խաչին մէկ բեկորը եւ Վերոնիքայի քօղը։

Զատկի կիրակի օրն ալ սուրբերու կարգը դասուեցաւ Տօն Պօսքօ, որ եղած է անձնուէր կրօնաւոր եւ հայրենասէր։ Արարողութեան ներկայ էր նաեւ Իտալիոյ գահաժառանգը։

ԶԱՏԿԻ ԱՐԿԱԾՆԵՐԸ

Զատկի Ա. եւ Բ. օրերը ինքնաշարժի արկածներու հետեւանքով մեռան 7 հոգի եւ վիրաւորուեցան 24 հոգի։ Արկածներէն մէկը պատահեցաւ Շավիլի արուարձանին մէջ։ Ինքնաշարժ մը ծառին զարնուելով, ուղեւորներէն մէկը մեռաւ, իսկ ուրիշ մը հիւանդանոց փոխադրուեցաւ յուսահատական վիճակի մէջ։

Երեք հոգի սպաննուեցան Մարսէյլի մէջ

Կիրակի գիշեր երեք Ֆրանսացի երիտասարդներ սպաննուեցան Մարսէյլի մէկ սրճարանին մէջ, գնդակներու տարափի մը տակ։ Պահ մը կարծուեցաւ թէ այս խորհրդաւոր դէպքն ալ կապ ունի Սթավիսքիի գործին հետ. բայց յետոյ տողուեցաւ որ կնոջ խնդիր է։ Զոհերէն մէկը սիրուհի մը ունէր որուն սիրահարած էր նաեւ իր հակառակորդը։

ԲԱԽՏԸ ԵՐԲ ԺՊԻՏԻ ՄԿՍԻ

27 տարեկան հողագործ մը, Փօլ Տըլամ, որ մէկ միլիոն փրանք շահած էր ազգ. պարգեւախաղի 7րդ վիճակահանութենէն, մէկ միլիոն եւս շահած է, ութերորդ վիճակահանութեան ալ մասնակցած ըլլալով։ Հողագործը չէ փոխած իր սովորութիւնները եւ կը շարունակէ արտ վարել։

*** Լիւքսէմպուրկի վիճակահանութեան մեծ պարգեւը, 2,800,000 փրանք շահեցան երկու հանրապետական պահակներ, ղռնապանի մը հետ որ մէկուն եղբայրն է և կը ծառայէ Արուեստագէտներու Տան մէջ (Քանփանեը Փըրմիէռ, ուր երբեմն ներկայացումներ կուտար «Հայ Ժողովրդական Թատրոն»ը եւ ուր 150 արուեստագէտներ կը բնակին)։ Երկրորդ պարգեւն ալ, դարձեալ 2,800,000 փրանք, շահեցան շրջուն վաճառորդ մը եւ իր քեռայրը Մարսէյլի մէջ։

„ՅԱՌԱՋ"Ի ՎԻՃԱԿԱԽԱՂԸ
ԻՐ ԸՆԹԵՐՑՈՂՆԵՐՈՒՆ ՀԱՄԱՐ

« Յառաջ » բաժանորդներուն սահմանուած տոմսերէն ոչ մէկը շահեցաւ, դժբախտաբար։

Ինչպէս գիտեն ընթերցողները, գնած ենք նաեւ հետեւեալ երեք տոմսերը, 9րդ շերտէն, ԱՅՆ ԸՆԹԵՐՑՈՂՆԵՐՈՒՆ ՀԱՄԱՐ ՈՐ ԱՄԷՆ ՕՐ ԶԵՌՔԷ ԿԸ ԳՆԵՆ։

9րդ շերտ թիւ	28,474	շարք	Y.
- - -	54,726	-	X.
- - -	81,172	-	R.

Այս թիւերն ալ շահած պարագային, ԱՐԴԻՒՆՔԻՆ ԿԷՍԸ պիտի բաժնուի բոլոր այն ընթերցողներուն որոնք վարչութեան կը ներկայացնեն ՑԻՍՈՒՆ ՅԱՋՈՐԴԱԿԱՆ ԿՏՐՈՆՆԵՐ, սկսելով 1934 փետրուար 6էն։

Կտրօնները ամէն օր պիտի հրատարակուին Գ. էջի թերթօնին տակը, Թիւով եւ Թուականով։

ՓՕՄՕՆԷՆ (Մարսէյլ) Գ. Լ. Կարապետեան, Տէր եւ Տիկին Վ. Կարապետեան եւ զաւակունք, Այրի Տիկին Վ. Տէրտէրեան (Հալէպ), Այրի Տիկին Ե. Տէրտէրեան եւ զաւակը, Տէր եւ Տիկին Գ. Սրապեան, Տէր եւ Տիկին Ֆ. Տէրտէրեան, Տէր եւ Տիկին Մ. Իշխանեան, Տէր եւ Տիկին Պ. Օհանեան, Տէր եւ Տիկին Օ. Օհանեան՝ շնորհակալութիւն կը յայտնեն ամէն անոնց, որոնք անձամբ, գրաւոր եւ ծաղկեպսակով ցաւակցութիւն յայտնեցին՝

ՏԻԿԻՆ ՖԻԼՕՐ ԿԱՐԱՊԵՏԵԱՆԻ

դառնաղէտ մահուան առթիւ։

Ց. Դ. Հ.

Գաւառ

ԼԻՈՆԻ Կոմիտէն ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ բոլոր ընկերները այս Ուրբաթ երեկոյ ժամը 8.30ին ընկեր Քէնտիրեանի ճաշարանը, 14 rue François Garcin։ Պարտաւորիչ ներկայութիւն։ Ներկայանալ անդամատետրով։

ՖՐԱՆՍԱՀԱՅ Կ. ԽԱՉԻ ՓԱՐԻԶԻ ՄԱՍՆԱՃԻՒՂԸ
Կը տօնէ «ԿԱՐՄԻՐ ԽԱՉԻ ՕՐ»ը

ԿԻՐԱԿԻ ԱՊՐԻԼ 8ԻՆ ԿԷՍ ՕՐԷ ՎԵՐՋ ԺԱՄԸ 3ԻՆ

Salle Géographieի մէջ **184, Bld St. Germain**

Բացման խօսք.— Շրջ. վարչութեան Նախագահ Տիկ. ՄԻՍԱՔԵԱՆԻ կողմէ

Ողջոյնի խօսք.— Պ. Հ. ԶԱՐԴԱՐԵԱՆ, Ա. ԽՈՆԴԿԱՐԵԱՆ, Ա. ՋԱՄԱԼԵԱՆ

Գեղարուեստական ճոխ բաժին սիրայօժար մասնակցութեամբ՝

Ա. ՇԱՀԽԱԹՈՒՆԻԻ

Տիկիններ՝ Ա. ԳԷՈՐԳԵԱՆ — ԱՐՂՈՒԹԵԱՆ եւ Ա. ԳԵՒՈՆԵԱՆ (Երգ)

Օրիորդ Զ. ՇԱՀԱՄԵԱՆ (ջութակ)

Mlle X. (պար)

Պ. Ռ. ԶԱՐԴԱՐԵԱՆ (արտասանութիւն)։

ՄՈՒՏՔ՝ 5 եւ 3 ՖՐԱՆՔ։

ԵՐԵԿՈՅԹ

Կազմակերպուած՝ ՍԼՖՈՐՎԻԼԻ Հ. Կ. ԽԱՉԻ ՄԱՍՆԱՃԻՒՂԻՆ ԿՈՂՄԷ

Այս Շաբաթ երեկոյ ժամը 8.30ին Ակումբին մէջ 1 Bld. Carnot

Կը ներկայացուին՝ **ԷԼ ՄԻ ՉԱՂՕԹԻՐ** (պատկեր)

եւ **ՊԷՊԷՔՍ** (զաւեշտ 3 արար)

կը մասնակցին տեղւոյն սիրողները։ Մուտք՝ 3 ֆր.։

Matinée - Soirée Dansante

Կազմակերպուած՝ ՓԱՐԻԶԻ ՀԱՅ ՈՒՍԱՆՈՂԱԿԱՆ ՄԻՈՒԹԵԱՆ ԿՈՂՄԷ

ի նպաստ իր օգնութեան Սնտուկին

Հովանաւորութեամբ՝ ՓԱՐԻԶԻ ՀԱՅ ՏԻԿՆԱՆՑ ՄԻՈՒԹԵԱՆ

Կը նախագահէ Պ. ՊՕՂՈՍ ԷՍՄԷՐԵԱՆ

ԿԻՐԱԿԻ, 8 ԱՊՐԻԼ ԺԱՄԸ 4էն 12

Salon de l'AÉRO-CLUB DE FRANCEի մէջ 6 rue Galilée (Métro: Boissière) Orchestre - Attractions մասնակցութեամբ Mlle Rosi Mac Donaldի Շաթըլէյի թատրոնէն։ — Անակնկալներ — Buffet գիւրամատչելի գիներով Bridgի սեղաններ։ ՄՈՒՏՔ 15 փրանք։ ՈՒՍԱՆՈՂՆԵՐՈՒ 10։

ԼՈՅՍ ՏԵՍԱՒ

«ՎԷՄ»ի

ԵՐՐՈՐԴ ԹԻՒԸ, ՃԵՑԵԱԼ ԲՈՎԱՆԴԱԿՈՒԹԵԱՄԲ.

Ռ. Բերբերեան.— «Նոր Նախիջեւանի գաղութի անցեալն ու ներկան»։ Յ. Ճ. Սիրունի.— «Խրիմեան գրագէտը»։ Յ. Զաւրեան.— «Սայեաթ Նովա»։ Մ. Պարսամեան.— «Վահան Թէքէեան»։ Վ. Փափազեան.— «Հայկական բարենորոգումները»։ Ա. Խոնդկարեան.— «Օպպօզիցիան Հանրապետ. Հայաստանում»։ «Մուրատի յուշատետրը»։ Հմ. Մանուկեան.— «Արամ»։ ՀԻՆ ԹՈՒՂԹԵՐ.— ԿԵԱՆՔ ԵՒ ՄՇԱԿՈՅԹ.— «Վարպետ Մինաս»։ Զ. Միրզայեան։ «Թէ ինչո՞ւ միացանք Իթթիհատին հետ— Աջեան։ ԳԻՐՔ ԵՒ ՄԱՄՈՒԼ։ ԳՐԱԽՕՍԱԿԱՆ։ ՅԱՒԵԼՈՒԱԾ։ Վռամ. եպ. Մանկունի։ «Գէորգ Դ. եւ իր ժամանակը»։

Բաժանորդագրութեան պայմանները

Ամերիկա, Մեծն Բրիտանիա, Եգիպտոս եւ Իտալիա	69 ֆր.
Ֆրանսա եւ այլ երկիրներ	50 ֆր.
Ռումանիա, Պուլկարիա, Յունաստան, Սուրիա եւ Պարսկաստան	40 ֆր.

Բաժանորդագրուիլ կարելի է՝

L. Kevonian, 17 Rue Damesme, Paris, 13e

Բաժանորդագրութիւնը՝ կանխիկ։

Տպարանը փոխելու հետեւանքով « Վէմ »ի ներկայ թիւը լոյս տեսաւ որոշուած ժամանակէն ուշ։

ԵՓՐԱՏ նուագախումբ

Եթէ կ'ուզէք ձեր հանդէսները հաճելի դարձնել, դիմեցէք «ԵՓՐԱՏ» նուագախումբին որ կը նուագէ հայկական, եւրոպական, կովկասեան եւ արեւելեան եղանակներ, մասնաւորապէս թանկօ արժանթին։

Նուագախումբը ունի իր մասնաւոր տարազը։

Խաչաձեւումի տեղի չտալու համար, ձեր կազմակերպած հանդէսի թուականէն 15 օր առաջ դիմել՝ անձամբ կամ գրաւոր, ԵՓՐԱՏ նուագախումբի ղեկավար՝ Տ. ՕՆՈՍԵԱՆի, 15, rue du Pourtour, Clamart, Seine.

Le Gérant: H. STEPHAN

Imprimerie A. DER (AGOPIAN) 17, Rue Damesme, PARIS (13e)

Ֆրանսայի մէջ շատոնց փնտռուած Արեւելքի իսկական օղիին մենաշնորհը ստացած ըլլալով, հրապարակ հանած ենք՝

ԵՐԵՒԱՆ ԱՆԱՐԱՏ ՕՂԻՆ

փնտռեցէ՛ք զայն կարմիր պիտակով։ Անգամ մը ճաշակելէ յետոյ ա՛լ չպիտի հրաժարիք անկէ։

ԱՐՏՕՆԱՏԷՐ ՖՐԱՆՍԱՅԻ ՀԱՄԱՐ՝

Société "PEUREUX"

48 Bld. des Vignes, MARSEILLE Téléphone: COLBERT 58-10

ԼԻՈՆԻ եւ ՇՐՋԱՆՆԵՐՈՒ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՑԻՉ

D.N.BAHADOURIAN 32 rue Sévigné. Lyon Rhône)

ՆԻՍԻ ԳՈՐԾԱԿԱԼ.—

M. M. H. Khatchadourian et Danielian 24, rue Assalit. Nice (A. M.)

13 ՏՐԱՄԱԴՐԵԼԻ ԵՆ գեղեցիկ եւ ընդարձակ սրահներ՝ (ամէն յարմարութիւններով եւ օժտուած ելեկտրական գոյնզգոյն լամբարներով) հարսանեկան հանդէսներու, ժողովներու, ցերեկոյթներու, պարահանդէսներու եւլն. դիմել 13

ՅՈՎՀԱՆՆԷՍԵԱՆԻ 13 rue Pierre Curie, K. Bicètre. Metro: Porte d'Italie

ԲԱՑՈՒԱԾ Է

ՅՈՎՀԱՆՆԷՍ ԽԱՆՉԵՐԵԱՆԻ

ԱՐԴԻԱԿԱՆ ԴԵՐՁԱԿԱՏՈՒՆԸ

97 Route d'Orléans. Cachan

Անգլիական եւ ֆրանսական ընտիր կերպասներ, վերջին նորաձեւութիւն, խնամուած կար։ Գիներու վրայ կարեւոր զեղչ։

ԾԱԽՈՒԻ Է

ԾԱԽՈՒ Է Noisy-le-Sec, 3, Rue Frepillon, տուն մը երկու սենեակ, խոհանոց, կազ, ելեկտրականութիւն, ջուր եւ տան ներքեւ խանութ մը։ Ամբողջը 27,000 փրանք։ 10,000 փրանք կանխիկ։ Իսկ մնացեալին համար կը տրուին դիւրութիւններ։ Մանրամասնութեանց համար դիմել վերի հասցէին։

Հաղորդակց. միջոց.— Փորթ Լիլայէն առնել թրամուէյ 95 եւ իջնել Noisy-le-Sec, Place Jeanne d'Arc։

Մ. ՀՐԱՉԵԱՆ

11, Rue FLEGIER. MARSEILLE. Tél. Nat. 31-59

ԹԷՅ ՀՐԱՉ

Ներածում եւ արտածում ամէն տեսակ նպարեղէններու, Պուլկարական քաշքավալ, Պոլսական եւ Յունական ամէն տեսակ գոնսէրվաներ, ձիթապտուղ, Իզմիրի չամիչ, տերեւ, ճերմակ պանիր, քաշէր եւ համեմներ։

Raki ERIVAN. p. r.

Ներկայացուցիչ **NIEL** ճերմակ պանիրի ընկերութեան։

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

— Կը փնտռեմ Եոզկատի Իւրնէճ գիւղացի խորթ հայրս՝ Կարապետ Քէչիշեան եւ իր որդին՝ Ենովք։ 1914էն առաջ մեկնած են Ամերիկա։ Իր հասցէն գիտցողներէն կը խնդրուի իմացնել Մէնթէշէցի (Եոզկատի շրջան) Հաճի Սարեանի, հասցէ՝ Saryan Roger c/o Mr. Vincent de l'Estrande Miramont par Mirande. Gers, France.

— Կը փնտռեմ Հայաստանի Նախիջեւան քաղաքէն Ստեփան, կինը՝ Մարիամ, զաւակները՝ Ագնիւ, Ծիվան եւ Ալպէր Մաթոսեանները, որոնք կը գտնուին եղեր Isère նահանգին մէջ։ Իրենց հասցէն գիտցողներէն կը խնդրուի իմացնել՝ Պ. Ղազար Մարկոսեանի, 11, rue de la Fare. Marselle.

— Բագրատ Ճերմակեան կը փնտռէ իր քոյրը՝ Զուարթ Ճերմակեան որ երկու տարի առաջ կը գտնուէր Փարիզի արուարձաններուն մէջ։ Իր հասցէն գիտցողներէն կը խնդրուի իմացնել՝ Pakarad Djermakian, Armenian Couvent, Jerusalem, Palestine.

— Կը փնտռեմ եղբայրս Օրտուցի Յովհաննէս Թորոսեան, հօր անունը՝ Նշան, մօր անունը Իսկուհի Թորոսեան, եւ հօրեղբօրորդի Նշան Թորոսեան, հօր անունը՝ Կարապետ, որոնք 1919ին Օրտուի որբանոցէն փոխադրուած են Պոլիս։ Օրտուի մէջ Յովհաննէս կը տառապէր մէջքի ցաւէ եւ կը դարմանուէր բժշկիներու կողմէ։

Իրենց Պոլիս փոխադրուելէն ի վեր որ եւ է լուր չունին իրենց մասին։ Իրենց մասին լուր ունեցողներէն եւ հասցէն գիտցողներէն կը խնդրուի իմացնել Անդրանիկ Թորոսեանի, St. Arroman par Mirande, Gers, France.

— Պարգեւ Նաճարեան (Պազըր Մատէնցի) կը փնտռէ իր հօրեղբօրորդին՝ Ղազար Նաճարեանը, որուն հետ Ֆրանսայէն քանի մը տարի առաջ կը թղթակցէր։ Կը խնդրուի իմացնել Յառաջի։

ԻՆՉՊԷՍ ԿԱԶՄԱԿԵՐՊՈՒԵՑԱՒ 1915Ի ԴԱՒԱԴՐՈՒԹԻՒՆԸ (89)

"ԹԷՆՔԻԼԱԹԸ ՄԱԽՍՈՒՍԷ,,

(ԻԹԹԻՀԱՏԱԿԱՆԻ ՄԸ ՅՈՒՇԵՐԸ ԻՐԵՆՑ ԳԱՂՏՆԻ ԿԱԶՄԱԿԵՐՊՈՒԹԵԱՆ ՄԱՍԻՆ)

Գերմանիա այդպէս կը շարժի՝ Թուրքիոյ հետ զինակցելէ ասդին, Արեւելքի մէջ իր ազդեցութիւնն ու ուժը աւելցնելու համար։ Այս կերպով, Գերմանացիներու խնդիրը երկու մասի կը բաժնուի։ Առանցմէ առաջինն է՝ Գերմանացիները Արեւելքի մէջ, իսկ երկրորդը՝ Գերմանացիները թուրք բանակին մէջ։

« Գերմանացիները Արեւելքի մէջ խնդրին բնոյթը հետեւեալն է.— *Գերմանացիները կ՚ուզեն Արեւելքի մէջ փոխարինել Ռուսերը*։ Իրենց բոլոր խօսքերը, նոյնիսկ շարժումներն ու վերաբերումները կը փաստեն թէ այս այսպէս է։ Բոլոր այն Գերմանացիները որոնք պատերազմէն առաջ Թուրքիա եկան, իրենց առաջին մտահոգութիւնը ըրին ձեռք առնել Օսմանեան պետութեան սահմաններուն մէջ բնակող քրիստոնեայ տարրերը։ Նոյնիսկ, Կովկասի մէջ քրիստոնեայ տարրերէն զատ, ուրիշ իսլամ տարրերու միջեւ եւս կը տարածեն Թուրքիոյ համար վնասակար քաղաքական մտածումներ։

« Գանք բանակին մէջ Գերմանացիներու հարցին։ Թուրքիոյ իրենց հետ գործակցաբար պատերազմիլը, անոնք կը նկատեն յանձնարարելի պատերազմ մը։ Իրենց նպատակը այն է որ Թուրքերը արիւն թափեն, իսկ իրենք ոչ։

Իրենք բնաւ փափաք չունին արիւն թափելու։ Այն սպաները որոնք թրքական բանակին մէջ են մտած, որեւէ անձնազոհութիւն եւ օգտակարութիւն ցոյց չեն տուած։ Անոնք կը ցանկան մէկ բան— իշխել բանակին, և հետապնդել քաղաքական մասնաւոր շահեր։ Երբ դժուարին կացութեան կը մատնուին, եւ կը քաշուին՝ ամենափոքր առիթներն իսկ օգտագործելով։ Ատոր համար՝ ի հարկին սուտ իսկ կը խօսին։

« Գալով պատերազմի զանազան ճակատներուն, առնենք, նախ, Կարնոյ բանակը։

« Վերջին պատերազմին ցաւալի վերջաւորութեան գլխաւոր պատճառներէն ու ազդակներէն մին կը կազմեն այն սխալներն ու անկարողութիւնը, զորս ցոյց տուաւ հրամանատարութիւնը՝ կռիւներու առաջին շրջանին։ Կովկասի ճակատը կանգուն մնալու անկարող վիճակի մը մատնուած էր, որովհետեւ, կլիման գէշ կ՚ազդէր, սնունդը թերի էր, փոխադրութեան միջոցները պահանջին բաւարար չէին, հաղորդակցութիւնը ապահովուած չէր, ճակատ կը ղրկուէին հիւանդկախ ուժեր, պատերազմի սկզբնաւորութեան՝ անհրաժեշտ կարեւորութիւնը ընծայուած չէր առողջապահական պէտքերուն »։

Այս կէտերը, զորս ուշադրութեան կը յանձնէին Տօքթ. Պէհաէտտին Շաքիր պէյն ու իր ընկերները, որ եւ է արդիւնք կրնայի՞ն տալ այլեւս։ Այդ բոլորը հարկ էր մտածել պատերազմի սկսելէ առաջ եւ ըստ այժմ շարժիլ։ Անօգուտ բան էր այդ կէտերը մատնանշել այն շրջանին երբ պատերազմը իր ամէնէն բուռն թափին մէջ էր։ Մընաց որ՝ ըսելէ վերջ թէ Գերմանացիները յանձնարարելի պատերազմ կը նկատեն, կը խուսափին արիւն թափելէ, որ եւ է տեղ անձնազոհութիւն ցոյց չեն տար, կրկին մեր սահմաններէն դուրս՝ Լեհաստան, Ռումանիա եւ Մակեդոնիա բանակներ չղրկուեցա՞ն միթէ՝ Գերմանացւոց օգտին։ Քանի որ Իթթիհատ եւ Թէրագգը կեդրոնը պատերազմի սկզբնաւորութեան իսկ հասկցած էր թէ՝ Գերմանացիները կը ձգտին Արեւելքի մէջ ազդեցութիւն ձեռք ձգել, քրիստոնեայ տարրերը սիրաշահիլ եւ տեղն տեղն կը խանչտկեն զանոնք, թող, ուրեմն բաւականանային լոկ մեր սահմանները պաշտպանելով եւ արգիլէք ըլլային հեռաւոր վայրեր զօրաբանակներ ղրկելուն։ Միթէ՞ Պաղեստինի եւ Իրաքի սահմանները պաշտպանելու համար բաւարար ուժ ունէինք ու ելանք մինչեւ Լեհաստան զօրք ղրկեցինք։ Ոչ։ Մենք այնպիսի վիճակի մը մէջ էինք որ մեր սահմաններէն մէկ հատիկ զինուոր չէինք կրնար հեռացնել։ Ուրեմն մեծ սխալ մը չէ՞ր զօրաբանակներ ղրկել օտար ճակատներ։ Անկասկած այս բոլորը կ՚ընէր Էնվէր փաշան, իսկ Իթթիհատ Թէրագգըի ընդհանուր կեդրոնը չէր կրնար արգիլէք ըլլալ անոր։ Բայց, թէ Էնվէր փաշան եւ թէ Իթթիհատ Թէրագգըն հաւաքաբար պատասխանատու նկատուեցան։

Սկիզբը գրեր էինք թէ Թէշքիլաթը Մախսուսէն ծնունդ առած էր Էնվէր փաշայի եւ Իթթիհատ Թէրագգըի միջեւ ծագած հակառակութենէն։ Այդ հակառակութիւնը ամէն տեղ երեւան կուգար։ Մինչ մէկ կողմէ Էնվէր փաշա գիտութեամբ թէ անգիտութեամբ կ՚օգնէր Գերմանացիներու Արեւելքի մէջ զօրանալուն, պատերազմի մասնակցելէն քանի մը ամիս վերջ՝ Իթթիհատ եւ Թէրագգըի ամէնէն առաջաւոր դէմքերը վնասակար նկատած էին այդ ազդեցութիւնը եւ աշխատած էին արգիլէք ըլլալ անոր։ Ասիկա եւս ցոյց չէ՞ր տար երկու կողմերու ընդդիմամարտութիւնը։

Էնվէր փաշա եւ իրեն հետ բազմաթիւ անձեր, իրենց երբեմնի գրաւումի ցանկութիւններէն դեռ հրաժարած չէին, հակառակ անոր որ Կովկասի ճակատը արդարացուցած չէր իրենց յոյսերը։ Այդ ցանկութիւնները առժամաբար յետաձգուած էին։ Որոշուած էր առաջին առթիւ իսկ իրականացնել զանոնք Ռուսիոյ Թուրքերը Թուրքիոյ միացնելու գաղափարը այնքան հաստատ էր իրենց մէջ որ, անոր իրականացման համար ծրագիրներ իսկ պատրաստած էին։ Երբեք տարի վերջ, երբ Ռուսիա, մեր պատերազմելուն իբրեւ հետեւանք, պարտուեցաւ, Ռուսիոյ Թուրքերուն հարցը կրկին երեւան ելաւ։ Անոնք որոնք տեղեակ էին Ռուսիոյ Թուրքերու կացութեան, Իթթիհատ եւ Թէրագգըի ընդհանուր կեդրոնին ներկայացուցած էին տեղեկագիրներ, որոնցմով կը պարզէին թէ ինչպէս կարելի է օգտուիլ պատմական այն պատեհ առիթէն, որ ստեղծուած էր Ռուսիոյ պարտութեամբը։ Անոնք, իրենց այդ տեղեկագիրներուն մէջ կ՚ըսէին.—

(Շար.)

ԼՈՅՍ ՏԵՍԱՒ

ՀԱՅ ՍԿԱՈՒՏ

Պաշտօնաթերթ Հ.Մ.Ը.Մ.ի (Կիսամսեայ)

Տարեկան բաժնեգին Ֆրանսա եւ 25 փրանք, Սուրիա, Յունաստան եւ Պալքաններ՝ 20, միւս բոլոր երկիրներ՝ 30 ֆր.։ Զեռքէ հատը 1.25 ֆր.։ Հասցէ.— M. Kurkdjian, 39, rue Maubeuge, Փարիզ (9)։

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ՝ ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ, ԳՐԱԿԱՆ

HARATCH

(Fondé en 1925) R. C. Seine 276.286

Directeur et Propriétaire : Sch. Missakian

Rédaction & Administration

ԽՄԲԱԳՐՈՒԹԻՒՆ ԵՒ ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ

17, Rue Damesme PARIS (13e)

Téléphone : Glacière 15-70

(ԵՐԹԵՒԵԿԻ ՀԱՄԱՐ՝ Métro : TOLBIAC)

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԵԱՆ ՊԱՅՄԱՆՆԵՐ.—	ՏԱՐԵԿԱՆ	ՎԵՑԱՄՍԵԱՅ	ԵՌԱՄՍԵԱՅ
Ֆրանսա եւ գաղութներ	140 ֆրանք	70 ֆրանք	35 ֆր.
Անգլիա, Եգիպտոս, Զուիցերիա, Իտալիա	250 »	130 »	—
Ամերիկա	200 »	100 »	—
Ուրիշ երկիրներ	200 ֆրանք	100 ֆրանք	—

ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ 5 ԱՊՐԻԼ

JEUDI 5 Avril 1934

10ՐԴ ՏԱՐԻ - 10e Année N° 2462

Խմբագիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

ԳԻՆ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ԵՐԿՈՒ ԽՕՍՔ

ՋՐՈՅՑ ՆՈՐԸՆԾԱՅ ԲՈԼՇԵՒԻԿԻ ՄԸ ՀԵՏ

— Դուք Դաշնակները, կապիտալիստական իմփերիալիզմի լաքէները...

— Հայերէն խօսէ, բարեկամ, կեդրոնական կամ Պէրպէրեան գացած ես:

— Ի՞նչ նշանակութիւն ունի լեզուն... Դո՛ւք, սեւ ռէակցիա-յի, ֆաշիզմի եւ հիթլերիզմի ագէնտները... Մեր Կոմկուսի կենտկոմներով, պատկոմներով, մարզկոմներով, շրջկոմներով, շրջգործկոմներով եւ քաղբաժիններով պիտի ջախջախե՛նք ձեզ: Իրաւունք ունի ընկեր Խանջեանը, դուք պրովոկացիոն միջոցներով, ֆրանսական իմփերիալիզմի հրամանով կը կռուիք Սուրիոյ ժողովուրդներու ազատագրական պայքարին դէմ... Դուք պատերազմ կը պատրաստէք Խ. Միութեան դէմ... Դուք պուրժուա — նացիոնալիստական տենդէնցներով եւ աւանդութիւններով կը խափանէք հայ աշխատաւորութեան վարքագիծը...

— Կարելի չէ՞ այդ բոլորի մասին խօսիլ զատ-զատ եւ հայերէն: Մանաւանդ որ, բանուորներու հետ է ձեր գործը եւ անոնք հազիւ տարրական հայերէն մը կը հասկնան:

— Ձեր նացիոնալիստական պսիխոլոգիան է որ չըմբռներ մեր սոցիալիստական լօզունգները: Բանուորը շատ լաւ կը հասկնայ մեր տերմինոլոգիան...

— Ի՞նչ է, վերջապէս, ձեր միտքը. ճա՞ռ խօսիլ, փրփո՞ւր տեղալ թէ տեսակէտ պարզել: Թխածոյ խօսքերն ու լօզունգները մէկդի դրէք եւ դէմ դիմաց խօսինք, եթէ կ'ուզէք՝ մինչեւ առտու:

— Մէկ տարի ալ խօսինք, բան դուրս չի գար: Բայց քանի որ հանդիպեցանք, խօսինք:

— Դուք իրար խառնեցիք շատ մը հարցեր: Ուրկէ՞ սկսինք, որպէսզի կարելի ըլլայ եզրակացութեան մը յանգիլ:

— Սկսինք համաշխարհային յեղափոխութենէն: Չէ՞ք ընդունիր որ Խ. Միութիւնը աւանկարդն է համաշխարհային յեղափոխութեան, հետեւաբար երբ դուք պայքար կը մղէք անոր դէմ, կը ծառայէք կապիտալիստական ռէակցիային, որ պատերազմ կը սարքէ պրոլետարիատի հայրենիքին դէմ: Եւ քանի որ...

— Ներողութիւն: Նախ առաջին հարցը լուսաբանենք: Այո՛, Խ. Միութիւնը, բուն բառով՝ Գ. Միջազգայինը — կամ Կոմինտէրնը, ինչպէս կ'ըսեն — յառաջապահն է համաշխարհային յեղափոխութեան: Ան կ'ուզէր մէկ անգամէն բոցավառել ամբողջ աշխարհը, բայց կէս ճամբան մնաց: Կը յիշէ՞ք, 1923ին, Գերմանիան ալ պիտի դառնար խորհրդային: Նոյն իսկ ամսաթիւը նշանակեր էին ձեր վարպետները: Բոլորովին հակառակն եղաւ: Գերմանիան Մարքսի հայրենիքն էր, այսօր դարձած է անոր գերեզմանը:

— Այո՛, եւ սակայն արթո՛ւն է Գերմանիոյ պրոլետարիատը: Կուգա՛յ ժամանակը եւ քար քարի վրայ չի մնար:

— Կրնայ ըլլալ: Խնդիրը այն է որ համաշխարհային յեղափոխութիւնը ձախողած է այսօր, տեղի տալով յետաշրջական ալիքի մը, որուն առջեւ Մոսկուան անգամ ստիպուած է փոխել իր գործելու եղանակները: Ան այսօր աւելի շատ իր գոյութեան մասին կը մտածէ, քան համաշխարհային յեղափոխութեան: Չէ՞ք տեսներ. հետզհետէ կ'իւրացնէ քաղքենի պետութեանց բոլոր բարքերը, կը մասնակցի անոնց ժողովներուն, դաշինքներ կը կնքէ, գինեխումներ կ'ընէ, մինչեւ իսկ «ֆրաք» եւ «սմոքինկ» կը հագնի, կարդինալներու հետ կը ճաշէ, փատիշահներ կը դիմաւորէ, փաշաներ կը հիւրասիրէ, պալատական արարողութիւններ եւ «պալօ»ներ կը սարքէ...

— Ի՞նչպէս կը համարձակիք հեգնել առաջին յեղափոխական պետութիւնը...

— Մի՛ ընդմիջէք, խնդրեմ: Անողոք իրողութիւններ պարզել՝ չի նշանակեր ծաղրել: Ըսել կ'ուզենք թէ՝ Մոսկուան, այդ աշխարհաստան ուժն անգամ հարկադրուած է նկատի առնել իրականութեան պահանջները, եւ ամէն հարցի մասին իր տեսակէտներն ունենալով հանդերձ, ելքեր փնտռել: Արդ, դո՞ւք ինչու դաս չէք առներ այս իրատես քաղաքականութենէն, երբ կը փորձէք մարզանքներ կատարել այս տկլոր ժողովուրդի գլխուն:

— Կառավարութիւնը ուրիշ, մենք ուրիշ: Մենք յեղափոխականներ ենք, եւ կը հետեւինք Երրորդ Ինտէրնասիոնալի հրահանգներուն:

— Այդ հէքեաթը ուրիշներուն պատմեցէք: Նոյն իսկ այդպէս ըլլալով, դուք նորէն ծիծաղելի կը դառնաք, որովհետեւ ձեր յեղափոխական առաջնորդներն ալ ձեզի պէս չեն վարուիր: Որ եւ է առեն համարձակա՞ծ էք ճիշդ ներկայացնել այս ժողովուրդին կացութիւնը՝ ռուս, ֆրանսացի կամ գերմանացի բոլշեւիկի մը: Փորձեցէք եւ պիտի տեսնէք որ անոնք անգամ կը խնդան ձեր վրայ, երբ լրիւ լուսաբանութիւն ստանան: Օրինակ, դուք հաւատացած էք թէ Դաշնակցութիւնը գաղտնի համաձայնութիւն կնքած է նոյն իսկ Ճափոնի հետ, պատերազմ սարքելու համար Խ. Միութեան դէմ: Եւ այսպէս ալ կը պատմէք ձեր օտար ընկերներուն: Այդ միեւնոյն ծանծաղամտութիւնն է որ ըսել կուտայ ձեզի՝ թէ Դաշնակցութիւնը պայքար կը մղէ Սուրիոյ ազատագրութեան դէմ:

— Եթէ սխալ է, ինչո՞ւ դուք ալ թռուցիկներ չէք տպեր, բողոքի միթինկներ չէք սարքեր Ֆրանսական իմփերիալիզմին դէմ, ինչո՞ւ չէք մասնակցիր գործադուլներուն, ինչո՞ւ չէք պաշտպաներ տրար աշխատաւորութեան շահերը...

— Մենք ինչացո՞ւ ենք այդ օտար երկրին մէջ: Արաբը ինք անգամ այդպիսի աջակցութիւն չսպասեր հայ գաղթականութենէն: Իսկ ձեր Մոսկուան թոյլ պիտի տա՞յ որ, օրինակ, Թիֆլիս, Երեւան կամ Օտեսա հաստատուած օտարականներ բողոքի միթինկ մը սարքեն խորհրդային իշխանութեան դէմ: Համբերեցէք, աւելի բաց պիտի խօսինք:

Շ.

ՎԵՐՋԻՆ ԺԱՄ

ՀԻԹԼԵՐ ԵՒ ՊԱՊԸ ԴԷՄ ԴԻՄԱՑ

ՅԱՆՈՒՆ ԵՐԻՏԱՍԱՐԴՈՒԹԵԱՆ...

Յարաբերութիւնները նորէն լարուած են Հիթլերի եւ Վատիկանի միջեւ, իբրեւ հետեւանք ազդեցութեան պայքարի մը որ պարբերաբար կը սաստկանայ:

Հիթլեր կ'ուզէ միեւնոյն կազմակերպութեան մէջ լուծել կաթոլիկ երիտասարդական միութիւնները, բայց անոնք յաջողած են պահել իրենց ինքնուրոյն գոյութիւնը, շնորհիւ Հռոմի աջակցութեան: Անցեալ կիրակի օր ընդհարում մը տեղի ունեցաւ Պերլինի մէջ, հիթլերական եւ պապական երիտասարդներու միջեւ: Կաթոլիկ երիտասարդական միութեան անդամներէն 1800 հոգի, 14–16 տարեկան պատանիներ հաւաքուած էին իրենց դաշտին մէջ, ոստիկանութեան արտօնութեամբ: Երկու հարիւր հիթլերական երիտասարդներ խանգարեցին համախմբումը, գրաւելով անոնց դրօշները եւ ուրիշ նշանները պատռելով: Այս դէպքին առթիւ, Պերլինի կաթոլիկ առաջնորդը բողոքագիր մը ուղղեց կառավարութեան, եւ հրապարակաւ շնորհաւորեց կաթոլիկ երիտասարդները: Իսկ Աւագ Ուրբաթի քարոզին մէջ սլաքներ արձակեց հեթանոսական (հիթլերական) գրականութեան դէմ:

Այս չէր բաւեր, այժմ Պապն ալ ձեռագիր ողջոյն մը ղրկած է Գերմանիոյ կաթոլիկ երիտասարդական միութեանց, շնորհաւորելով անոնց անձնուիրութիւնը եւ հաւատարմութիւնը հանդէպ Քրիստոսի փոխանորդին: Պապը ջերմապէս կը գնահատէ հաւատացեալ երիտասարդներուն կրած զոհողութիւնները եւ անոնց գործունէութիւնը եւ կը շեշտէ.— «Մեր հովուական պատասխանատուութեամբ գիտենք Գերմանիոյ կաթոլիկ երիտասարդութեան կացութիւնը: Ձեր ընկերակցութիւնները պէտք է միշտ գիտնան թէ ձեր դատը մեր դատն է: Մենք հայրական սիրով կ'առաջնորդենք ձեզ ընդ հովանեաւ Յիսուսի Քրիստոսի խաչին որ կը շողայ ձեր դրօշներուն վրայ»:

Պապին նամակը չհրատարակուեցաւ Պերլինի մէջ: Հիթլեր ուշադրութեամբ կը հետեւի այս պայքարին ելեւէջներուն եւ հաւանական է որ փոփոխութիւններ կատարել տայ կրթական նոր նախարարին միջոցաւ: Պայքարին խորութիւնը հասկնալու համար, կը բաւէ յիշել հիթլերական տեսաբանի մը, Ռոզէնպէրկի հետեւեալ խօսքերը.

— «1933ի վերջը բողոքական երիտասարդութիւնը ինքնին հալեցաւ գերման երիտասարդութեան մէջ: 1934ի վերջը նոյնը պիտի ըլլայ կաթոլիկ երիտասարդութեան համար: Երբ ազգային — ընկերվարական մը թուխ համազգեստը կը հագնի, այլեւս կը դադրի կաթոլիկ կամ բողոքական ըլլալէ»:

«ՍՐԲԱԶԱՆ ՏԱՐԻՆ» ԵՐԿԱՐԱՁԳՈՒԵՑԱՒ

Պապը նոր կոնդակ մը հրատարակեց որով մէկ տարի եւս կ'երկարաձգէ «Սրբազան տարին», յառաջիկայ կիրակիէն մինչեւ 1935ի Կարմիր Կիրակին: Պատճառաբանութիւնը այն է թէ՝ բազմաթիւ ուխտաւորներ չեն կրցած օգտուիլ վերջացող տարուան արտակարգ հանդիսութիւններէն, որոնք պիտի կրկնուին:

Իտալիոյ ազդեցութիւնը Հապէշիստանի մէջ

Ճափոնցիները ինչպէս ամէն տեղ, Հապէշիստանի մէջ ալ եռանդուն աշխատանքներ կը կատարեն, իրենց ազդեցութիւնը տարածելու եւ շահաստաններ ճարելու համար: Այս նպատակով, խնամութիւններ ալ կը կնքեն: Այսպէս, վերջերս Հապէշիստանի Լեժ իշխանը պիտի ամուսնանար ճափոնուհի տիկին Մասաքատօ Քուրոտայի մէջ, բայց չարամիտներ կ'ըսեն թէ... Իտալիան խանգարած է պսակը:

Ամէն պարագայի մէջ, Իտալիա չի հանդուրժեր որ մրցակից մը գտնուի Հապէշիստանի մէջ: Մուսոլինի այդ երկիրն ալ ենթակայ կը համարէ իր ազդեցութեան, դրացի ըլլալով իտալական Սոմալիի: Ճափոնական թերթերը Իտալիոյ անունը չեն տար, սակայն բացէ ի բաց կը գրեն թէ «օտար պետութիւն» մը խանգարած է Հապէշ իշխանին ամուսնութիւնը: Եթէ այս խնամութիւնը կատարուէր, Հապէշիստանի առեւտրական հրապարակը պիտի իյնար Ճափոնի ազդեցութեան տակ, ինչ որ ծանր հարուած մը պիտի ըլլար Իտալիոյ համար: Արդէն իսկ ճափոնական գաղութ մը տեղաւորուած է Հապէշիստանի մէջ եւ ճափոնական ապրանքները լայնօրէն տեղաւորուած են, շնորհիւ իրենց աժանութեան: Վերջին քանի մը ամիսներու ընթացքին ճափոնական ազդեցութիւնը այնքան ծաւալած է որ իտալական ապրանքները չեն կրնար մրցիլ:

⁂ Իտալական մամուլը վերջերս շատ կը զբաղի հապէշական բանակին վերակազմութեամբ, որ յանձնուած է պելժիական պատուիրակութեան մը, 1930էն ի վեր: Մինչեւ հիմա մեծ յառաջդիմութիւններ կատարուած են, բոլոր զինուորները լաւ մարզուած եւ սպառազինուած են եւ արքայական անձնապահ գունդ մըն ալ կազմուած է: Կայսրը կ'ուզէ ամէն գնով զօրացնել իր ազդեցութիւնը, ամբողջովին իր ձեռքին մէջ կեդրոնացնելով իշխանութիւնը եւ ջնջելով աւատապետութեան մնացորդները: Միւս կողմէ, կասկածելով Եւրոպացիներու ընչաքաղցութենէն, կ'ուզէ զօրաւոր բանակ մը ունենալ, որ եւ է արշաւանքի դիմադրելու համար:

Անգլիոյ ձախ աշխատաւորականներուն որոշումը

Անգլիոյ անկախ աշխատաւորական կուսակցութիւնը, որ ձախ թեւը կը ներկայացնէ, իր վերջին համագումարին մէջ 64ի դէմ 102 ձայնով որոշեց հետեւիլ Գ. Միջազգային ընդհանուր ուղղութեան, բայց չմիանալ անոր, պահելով իր անկախութիւնը:

ՀԱՑԻ ՎԱՃԱՌՈՒՄԸ ԱԶԱՏ ԼԻՈՆԻ ՄԷՋ

Լիոնի քաղաքապետը յանձնաժողով մը կազմեց, որպէսզի ցորենի եւ ալիւրի գիները ուսումնասիրելով, 2 փրանք նշանակեն հացին քիլօն: Յանձնաժողովը համաձայնութեան մը յանգած չըլլալով, քաղաքապետը որոշեց ազատ ձգել հացի վաճառումը, ցնոր տնօրինութիւն:

ԳԵՐՄԱՆԻՈՅ ԲՆԱԿՉՈՒԹԻՒՆԸ ԱՒԵԼՑԱԾ Է ԵՐԵՔ ՄԻԼԻՈՆ

Գերմանիոյ վիճակագրական տեսչութիւնը ուշագրաւ տեղեկագիր մը հրատարակեց 1933 յունիս 16ի մարդահամարի մասին: Համաձայն այս տեղեկագրին, Գերմանիոյ բնակիչներուն թիւն է 65,188,626, մինչ 1925ին 62,40, 619 էր: Ուրեմն, աւելցած են 2,778,000 հոգի կամ հարիւրին 4·5: Այս գումարին 31,662,380ը այրեր են, 33,526,246ը կիներ: Եթէ Սարի շրջանն ալ հաշուենք, յաւելումը կը հասնի երեք միլիոնի:

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

« ՏԻԿՆԱՅՔ ԶԻՆՈՒՈՐԵԱԼՔ »

»»»·«««

«Երիտասարդ Հայունի»ն կը գանգատի թէ բոլորը վարակուած են «ազգային քնախտ»է մը:

Եւ նարահատ՝ օգնութեան կը կանչէ հայ կինը.

— «Գուցէ դեռ կարելի է դարմանել ազգային քնախտը, հա՛յ կին... Իջի՛ր ասպարէզ: Իջիր կամքով, հպարտօրէն: Շաչեցո՛ւր խարազանդ ամբարիշտ լումայափոխներու գըլխուն... Շաչեցուր խարազանդ անգթօրէն»:

Ինչպէս կ'երեւայ, «Երիտասարդ Հայունի»ն հարեւանցի կը կարդայ հայերէն թերթերը: Այլապէս, պիտի գիտնար թէ՝ հայ կինը շատո՛նց ասպարէզ իջած է: Գոնէ Ամերիկայի մէջ: Եւ, ոչ միայն խարազանը կը շաչեցնէ, այլեւ փողոցէ փողոց ման գալով, մարդ կը վախցնէ, ցոյցեր կը կազմակերպէ, քարեր կը տեղացնէ, բիբ կը շարժէ եւ բերանը լայն — լայն բացած՝ կը մռնչէ, «քէծ գէլէն ալ պէթէր».

— «Տղա՛յ, հըլէ հոս էկօ, սա կէնճուկ կոտրուկները հիմա ասկէ պիտի անցնին (խօսքը բանտարկեալներուն մասին է) եւ այս քարերով անոնց պապուն բերանը...»

Այս՝ անգիր դպրութիւնն է:

Ահա եւ գրաւորը, վսե՛մ ոճով:

Պոսթընի մէջ կազմուեր է «Եկեղեցասէր Տիկնանց Միութիւն» մը եւ ժողովին մէջ սրտաբո՛ւխ ճառ մը խօսեր է Տիկին Վեհանուշ Թորոսեան:

Ճառը ամբողջութեամբ տպուած ըլլալով ռամկավար «Պայքար»ի մէջ (20 մարտ), կրնաք բացարձակապէս վստահ ըլլալ անոր վաւերականութեան մասին:

Հատուած մը, եթէ կը հաճիք.

— «Մենք եկեղեցասէր տիկիններս, որ Հայաստանեայց առաքելական եկեղեցւոյ ԿԱՄԱՒՈՐ ԵՒ ՈՒԽՏԵԱԼ ԵՒ ՀԱՒԱՏԱՒՈՐ ԶԻՆՈՒՈՐՆԵՐՆ ԵՆՔ, ՀԱՐԿ Է ՈՐ ԿԱՏԱՐԵՆՔ ՄԵՐ ԶԻՆՈՒՈՐԱԿԱՆ ՊԱՐՏԱԿԱՆՈՒԹԻՒՆԸ ԱՅՍՈՒՀԵՏԵՒ ԵՒ ՄԻՇՏ»:

Լսեցէք, տակաւին.

— «Ժամը հնչած է ուրեմն, գիտակցելու այս պարտականութեան, կենալու պատնէշին վրայ եւ ցուցադրելու մեր գիտակցութեան խորութիւնը»:

Անշուշտ կ'ուզէիք չափել այդ «խորութիւնը»:

Դժբախտաբար... արիւն կը հոտի: Հարցը, նորէն, Ղեւոնդ արք.ի մասին է: Այս առթիւ, մարտակոչ մը եւս.

— «ՆԱԽ ԳՏՆԵՆՔ ՈՃՐԱԳՈՐԾՆԵՐԸ ԵՒ ՋԱՆԱՆՔ ԴԱՏԱՊԱՐՏԵՆՔ ՏԵՂԸՆ ՈՒ ՏԵՂԻՆ: Մօր մը պարտականութիւնը չէ դատապարտել իր բոլոր զաւակները, երբ անոնցմէ միայն մէկը յանցաւոր է եւ ոճրագործ»:

Կը կասկածիմ թէ չհասկցաք վերջին նախադասութեան իմաստը:

Շատ մը կիներ — «մեզմէ ոմանք» — համարձակե՛ր են դեկտ. 24ի սպանութիւնը վերագրել «կուսակցական հակամարտութեանց»:

Ի՜նչ ահաւոր մեղք:

Ո՛չ, ո՛չ: «Անաչառ եւ հաւատարիմ զինուորի մը մեծագոյն պարտականութիւնն է խօսիլ ճշմարտութիւնը»:

Հապա՛, հապա՛:

— «Ինչո՞ւ համար եկեղեցասէրներ եղած ենք, երբ Հայ եկեղեցիին պատիւն է որ բռնաբարուեցաւ եւ հայ եկեղեցիին մեծագոյն պաշտօնեան էր որ սպաննուեցաւ եւ մենք տակաւին կը վարանինք անոր պաշտպան կանգնելու»:

Հապա՛, հապա՛: Եկեղեցին պատի՛ւ ունի եւ պատուախնդիր «եկեղեցասէրներ»: Իսկ ազգը՞: Իսկ անոր պատի՞ւը, որ փողոցէ փողոց կը քաշքշուի «կամաւոր եւ ուխտեալ ու հաւատաւոր» կիներով:

Նորէ՞ն զոհ չես, «Երիտասարդ Հայունի»:

ՎԱՐԴԳԷՍ

ՄՈՒՍՈԼԻՆԻԻ ՃԱՌԻՆ ՄՂՁԱՒԱՆՋԸ

Թուրք երեսփոխան — հրապարակագիրներէն յետոյ, այժմ ալ երգիծաբանները... բանաստեղծութիւն կը փորձեն, Մուսոլինիի ծանօթ ճառին առթիւ, որ Իտալիոյ քաղաքական եւ տնտեսական ծաւալման ճամբան կը ցուցնէր Ասիոյ եւ Ափրիկէի մէջ: Թուրք ծանօթ գրող եւ երեսփոխան Աղա Կիւնտիւզ կը գրէ «Միլլիէթ»ի մէջ, խօսքն ուղղելով բանաստեղծ տ'Աննունցիոյի եւ այլաբանական խաղեր փորձելով.

— «Իտալացի մը լաւ մարդ մըն է: Այս մէկը քառասուն միլիոնով բազմապատկէ. քառասուն միլիոն Իտալացին զատ զատ եւ միասնաբար մէյմէկ լաւ մարդեր են: Իտալացին շատ աշխատասէր է. շատախօս է. շատ մաքուր սիրտ ունի. շատ խաղաղասէր է. շատ նարտար է. շատ համոզուած է. շատ զգայուն եւ խանդավառուող է:

Երբեմն գինով, հրձիգ եւ կայսր Ներոնի Իտալիան եւ այսօրուան Իտալիան իրարու հետ բնաւ կապ չունին: Ինչպէս որ ոչ մէկ կապ կայ Վիրգիլիոսի եւ քու Կեսարի եւ միւսին միջեւ...:

Ես նանչցայ քարակոփ ու որմնադիր իտալացի վարպետներ որոնց ուղեղին մէջ քու ոտանաւորներէդ տող մը, յանգերէդ մէկն իսկ չկայ:

Կը կրկնեմ որ Իտալացի մը լաւ մարդ մըն է: Իտալացի մը երեք թերութիւն միայն ունի որոնք են.

1. Իտալացի մը շատ շուտ եւ դիւրաւ կը հաւատայ:

2. Իտալացի մը շատ շուտ եւ դիւրին կը վախնայ, որովհետեւ փափուկ ստեղծուած է:

3. Իտալացի մը որ եւ է կերպով իր հաւատացած, վախցած մարդուն շատ շուտ կ'ապաւինի:

Ահա այս երեք թերութիւններուն հետեւանքով է որ քառասուն միլիոն Իտալացիներ մերթ ընդ մերթ թշուառ եւ *փքլիչան* եղած են:

Դէմքը քիչ մը շատախօս, դէմքը քիչ մը կախ, քիչ մը մեծ մեծ նետող մէկը տեսածին պէս, իսկոյն կը հաւատայ եւ անոր կ'ապաւինի:

Երեք մարդիկ միայն գիտեմ որոնք Իտալիան չեն խաբած. Գավուրը, Կարիպալտին եւ Միլանոյի բանուորը...:

Ասոնցմէ զատ քանի հոգի որ Իտալիոյ ամպիոնը մագլցած են — գլուխը դուն ըլլալով — այս քառասուն միլիոն լաւ մարդիկը խաբած են: Վերջին խաբողը երկու է.— Պէնկազի եւ Իզոնցօն:

Սուրբ Պետրոս այս լաւ մարդիկը երրորդ անգամ ալ խաբուելէ պահպանէ:

Մեֆիսթոյի կերպարանքով ի՜նչ անկիւն մը քաշուեր կեցեր ես: Եթէ լաւ ու հարազատ Իտալացի մըն ես, ինչո՞ւ Սուրբ Պետրոսի չես օգներ երրորդ խաբէութենէ մը ազատելու համար հայրենակիցներդ որոնք մէյմէկ լաւ մարդիկ, խաղաղութեան եւ բարեկրթութեան մէյմէկ լաւ ազդակներ են:

Բարեւ ըրէ Պալպոյին որուն *թէքնիքը* կը գնահատեմ եւ շատ կը հաւնիմ իր աղուոր մօրուքին»:

400 տուն մոխիր դարձած Եգիպտոսի մէջ

Գահիրէէն կը հեռագրեն թէ հրդեհ մը մոխիր դարձուց 400 բնակարաններ, Քաֆրէլտի մէջ: Վեց հոգի ածխացան: Բազմաթիւ վիրաւորներ կան որոնց վեցին վիճակը շատ ծանր է:

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ Դ. էջ)

ԹՈՒՐՔԻԱՆ՝ ԻՐ ՀՈԳԵՐՈՎ, ՈՒ ՓՈՐՁԵՐՈՎ,

ՀՆԳԱՄԵԱՅ ԾՐԱԳՐԻՆ ԵԼԵՒԷՋՆԵՐԸ

Հարկ է խոստովանիլ որ Թուրքիոյ հնգամեայ ծրագիրը լուրջ ու երկար ուսումնասիրութեանց արդիւնք է: Ճարտարարուեստի քաջալերման օրէնքէն յետոյ, որուն մասին խօսեցայ նախորդ յօդուածով, Ինկիւրի, անցեալ տարի, հրապարակ դրաւ, յանկարծ, ընդարձակ ծրագիր մը: Համաձայն այդ ծրագրին, կը հրաւիրուէին բաւական թիւով օտար մասնագէտներ՝ Թուրքիոյ բոլոր պահանջներն ու կարելիութիւնները ուսումնասիրելու եւ ընդհանուր ծրագիր մը պատրաստելու համար: Այսպէս, ամերիկացի մասնագէտներ պիտի ուսումնասիրէին երկրին ելմտական վիճակը, առեւտրականը, արտադրողականը եւ հաշուեկշիռը, ելմտացոյցը, հաղորդակցութեան միջոցները, հանքերը, ճարտարարուեստը եւն.:

Այդ մասնագէտներէն ոմանք եկան Թուրքիա: Անոնց մէկը, օրինակ, Սըմըրվիլ, բաւական մնաց Ինկիւրի: Ուսումնասիրութիւններ կատարեց եւ տեղեկագիր պատրաստեց: Այս անձը, որ մասնագէտներու յանձնախումբին փոխ-տնօրէնն էր, իր ուսումնասիրութեան արդիւնքը ներկայացուց Հայէնսի, որ Ամերիկայի անուանի տնտեսագէտներէն մին կը նկատուի ու բարեկամը՝ նախագահ Րուզվէլթի: Ընդհ. պատերազմի ընթացքին ան վարած է Մ. Նահանգներու երկաթուղիներու ցանցը, եւ գրած է «Ամերիկեան երկաթուղիներու պատմութիւնը ընդհ. պատերազմի ընթացքին»: Ծանօթ է նաեւ Եւրոպայի մէջ: Ազգերու Դաշնակցութեան կողմէ պաշտօն մը տրուած էր իրեն քննել թէ ինչու Դանուբի եւ Հռենոսի վրայ նաւագնացութիւնը կը նուազի. ան քննած է նաեւ Դանուբեան երկիրներու տնտեսական վիճակը: Րուզվէլթ, նախագահ ընտրուելէ վերջ, ուզած է անոր կարծիքը թէ ինչ պէտք է ըլլայ Ամերիկայի տնտեսական քաղաքականութիւնը:

Սըմըրվիլէն զատ տեղեկութիւններ պատրաստեցին նաեւ Միլլէր եւ Բիսթ: Եւ սակայն, ինչպէս որ, այդ մասնագէտներուն պարտականութիւնն էր մանրակրկիտ քննութիւններ կատարել Թուրքիոյ մէջ, պտըտիլ, ուսումնասիրել, տեղեկութիւններ քաղել, շփումներ ունենալ իրազեկ պաշտօնական մարմիններու հետ, տուեալներ ձեռք ձգել եւ տեղեկագիրներ պատրաստել: Այդ ուսումնասիրութեանց մաս կը կազմէին, նաեւ, երկրին բնական աշխարհագրութիւնը, կլիման, երկրագործական պայմանները, անտառները, շուկաները, փոխադրութեան միջոցները, վարկի խնդիրը, արտաքին առեւտուրը եւն.:

Այդ ուսումնասիրութիւնները կատարուեցան, տեղեկագիրները պատրաստուեցան, տրամադրուեցան, անշուշտ, Հայէնսի, բայց, մինչ կը սպասուէր որ գործի ձեռնարկուէր, յանկարծ բարձրացած աղմուկը դադրեցաւ եւ մէջտեղ ելաւ ... Մոսկուայի պատուիրակութիւնը:

Եւ ուսումնասիրութիւնները վերական: Հինը փակուեցաւ, քող – վրայ եղաւ, ու նոյն ձեւի մեծատառ յայտարարութիւնները սկսան ռուս մասնագէտներու ուսումնասիրութեան մասին: Մնացեալը դեռ թարմ է յիշողութիւններու մէջ: Մանաւանդ որ, անկէ ի վեր ատենը մէկ կը յեղյեղուին մեքենաներու, կազմածներու, վարկի, միլիոններու միօրինակ լուրերը: Նոյն իսկ, դեռ վերջերս, Թուրք մամուլը հրատարակեց այն համաձայնագիրը, որ ստորագրուած է Մոսկուայի եւ Ինկիւրիի միջեւ՝ ըլլալիք վարկի կամ փոխատուութեան մասին:

Ուրեմն, Ինկիւրին, որ 1927ին «ճարտարարուեստի քաջալերման» օրէնքը հիմնեց ու 1932ին զայն չեղեալ համարեց, 1933ին ձեռնարկեց «լայն ուսումնասիրութեան» մը՝ ամերիկացի մասնագէտներուն միջոցաւ, ու որոշեց «տնտեսական ծրագիր» մը պատրաստել: Բայց, նոյն տարին իսկ, «ի լինելութեան» այդ ծրագիրն ալ լքուեցաւ ու մէջտեղ դրուեցաւ ճարտարարուեստական հնգամեայ ծրագիրը(*):

Անշուշտ բաւական մեծ է տարբերութիւնը «տնտեսական»ին ու «ճարտարարուեստական»ին: Առաջինը կ'ընդգրկէ լայն աշխատանք մը: Ու կը վերաբերի երկրին ամբողջ տնտեսութեան: Երկրորդը, զոր այժմ կը կիրարկեն, յատուկ է լոկ ճարտարարուեստին:

Այս առթիւ, հարկ է յիշել վերջերս հրատարակուած այն լուրը թէ՝ Թուրք վարիչներու միջեւ գոյութիւն ունի չեչտուած տարակարծութիւն մը ծրագրի մասին: Անոնցմէ ոմանք, Մահմուտ Ճէլալի գլխաւորութեամբ, կը պաշտպանեն ամերիկեան օժանդակութեամբ ու ղեկավարութեամբ կիրարկելու տեսակէտը: Քէմալ ու Ըսմէթ կը հակին ռուսականին: Անշուշտ, այս երկու տեսակէտները լոկ արհեստագիտութեան կամ ուրիշ առաւելութիւններու գնահատումին արդիւնքը չեն: Այլ՝ անոնց միջեւ կայ հիմնական տարբերութիւն մը՝ ձեռք ձգուելիք արդիւնքի մասին:

Հարկ է բնորոշել կամ մատնանշել, որ Ինկիւրիի մշակած ճարտարարուեստական ծրագիրը պետական ձեռնարկի հանգամանքն ունի: Ուաշինկթընէն թէ Մոսկուայէն գալիք վարկը — մեքենայ ըլլայ թէ դրամ — չի գար անհատներու անունով, այլ կը տրուի Ռուսիոյ (պետութեան) կողմէ Թուրքիոյ (Թուրք պետութեան): Զանոնք պիտի բանեցնէ պետութիւնը, ու արտադրութիւնը ինք է որ պիտի վաճառէ կամ սպառէ:

(*) Մեքենայի ճարտարարուեստը Թուրքիոյ մէջ 1850էն վերջ սկսած է: Նախ՝ զինուորական զէնքերու եւ հիւսուածեղէններու գործարաններ հիմնուած են: Ասոնք Համիտի շրջանին որ եւ է յառաջդիմութիւն չեն ունեցած: Բացուած են, Փաշապաղչէի մէջ, թուղթի, շիշի, մոմի գործարաններ, բայց ատեն մը վերջ գոցուած են: Որովհետեւ, չեն կրցած մրցիլ եւրոպականներուն հետ: 1908ին հրատարակուած է «ճարտարարուեստի քաջալերման օրէնքը», քիչ մը շարժում ստեղծուած է, բայց կրկին կարելի եղած չէ արդիւնք ձեռք ձգել:

Ուրեմն, նորութիւն մը չէր ե՛ւ «քաջալերանք»ը իբրեւ օրէնք եւ իբրեւ ... ձախողութիւն:

Վ. Ի.

Ասիկա, սակայն, տեսակ մը պետականացում է: Մոսկուա, իր օժանդակութեամբ, կ'երեւի, երկու նպատակ կը հետապնդէ: Առաջին՝ Թուրքիան օժտել ճարտարարուեստով մը, որ գոհացնէ իր խաղաղութեան թէ պատերազմի շրջանի պահանջները, եւ, հետեւաբար, հետզհետէ նուազ ենթակայ ըլլայ տնտեսապէս օտար շուկաներուն, եւ, երկրորդ, սկսի կիրարկել պետականացումի դրութիւնը:

Ինկիւրի, անշուշտ, անծանօթ չէ Մոսկուայի այդ նպատակին: Բայց, կ'ուզէ առիթը օգտագործել՝ իր մէջքը շտկելու համար: Տասը տարի է նոյն քաղաքականութիւնը ունեցան՝ երկուքն ալ: Ու, առ այժմ, Ինկիւրի վնասող մը չեղաւ: Խորհրդային Ռուսիոյ ապագան այնքան անստոյգ է որ Թուրքիա պատճառ չունի անմիջական թափանցումի մը սարսափն ապրելու:

Մահմուտ Ճէլալ, ապահովաբար, իր հակումը դէպի Ամերիկա կը բացատրէ այլ տեսակէտներով ու նկատումներով: Ինք, Քէմալը կամ Ըսմէթը իրար գերազանցող թթու ազգայնամոլներ են, եւ հետեւապէս, հիմք չկայ ենթադրելու թէ իրենց միջեւ, եթէ իրապէս նախընտրութեան տարբերութիւն մը կայ, ատիկա արդիւնք է գաղափարական տարբերութեան: Ոչ: Մահմուտ Ճէլալի անունը հրապարակ եկաւ երբ Իշ Պանքասըն հիմնեց ու յետոյ դարձաւ տնտեսական գործավար: Բայց իր գործունէութիւնը կը սկսի շատ կանուխէն, ինչպէս Թէվֆիք Րիւշտիինը: Թ. Րիւշտին մէկն է եղած Ինկիւրիի այն պատուիրակներէն, որոնք, զինադադարի օրերուն, Պոլսոյ մէջ գաղտնի բանակցութիւններ կը վարէին Կոմարխի մարդոց հետ՝ փոխադարձ համաձայնութեամբ պատերազմը հաշուեյարդարի ենթարկելու համար, ու յետոյ, խաբելով, յարձակման անակնկալին առջեւ դրին Աթէնքը: Իսկ Մահմուտ Ճէմալ Միլլիական Ինկիւրիի անունով խիստ ու ծանր ազդարարութիւններ կ'ընէր Պապը Ալիի կողմէ Էսկիշհէր մեկնող երկու նախարարներուն՝ սպառնական չեչտով պահանջելով որ վերջ տան իրենց դաւաճանական քաղաքականութեան:

Ուրեմն, էութեամբ կամ ըմբռնումով, Մահմուտ Ճէլալ թէ Քէմալ կամ Ըսմէթ նոյն խմորն ու նոյն ալրանքն են:

Եւ, տնտեսական գործավարին այն նախընտրութիւնը, որով կ'ուզէ ամերիկեան օժանդակութեան ու վարկին յենուլ, հարկ է բացատրել, ապահովաբար, զուտ տնտեսական առաւելներով:

Այսպէս կամ այնպէս, սակայն, Ինկիւրի արդէն իսկ գործադրութեան դրած է Մոսկուայի հետ կնքուած համաձայնութիւնը: Մեքենաներէն մաս մը եկան. նոր պիտի գան ուրիշներ: Ու տարուէ տարի պիտի լրանան, նախագծուած ծրագրի համաձայն, գործարաններու շինութիւնները:

Համաձայն այդ ծրագրին, Կեսարիոյ մէջ պիտի հիմնուի «քոմպինէ» գործարան մը, որուն յատակագիծերը լրացած են: Այդ գործարանը պիտի աւարտի 1935ին:

Ուրիշ «քոմպինէ» գործարան մը եւս պիտի շինուի Նազիլլիի մէջ: Ճէլալ պէյ, նոյն քաղաքին մէջ խօսած իր ճառին մէջ կ'ըսէր, սակայն, թէ «այժմէն անկարող եմ ըսելու որ ե՞րբ պիտի սկսի անոր շինութեան»:

Նախատեսուած է նաեւ բամպակի երկրորդ գործարանի մը շինութիւնը: Նազիլլիինը պիտի գրաւի նաեւ բամպակեղէն հիւսուածեղէնով: Իսկ Էրէյլիի մէջ պիտի հիմնուի հիւսուածեղէնի ուրիշ գործարան մը:

Յետոյ՝ կանեփի թելի եւ մարինոսի բուրդի գործարաններ պիտի կառուցուին, առաջինը Գասթեմունիի եւ երկրորդը Պրուսայի մէջ:

Ծրագիրը կը նախատեսէ նաեւ քօքի եւ «սըմիքօք»ի համար Զոնկուլտաքի մէջ գործարաններ հիմնել: Այս կերպով, անոնք կը խորհին «լուծել վառելիքի խնդիրը» եւ «փրկել անտառները»:

Յիշած ըլլալու համար ծրագրին գլխաւոր կէտերը, աւելցնենք թուղթի գործարանի մը նախատեսութիւնը, արուեստական մետաքսինը եւն.:

Վ. ԻՇԽԱՆԵԱՆ

ՊՂՏՈՐ ԴԱՒԵՐ ՀԱՅՐ. ՄԻՈՒԹԵԱՆ ՄԸ ՄԷՋ

ԽՄԲ.— Ծանօթ Մալաթիացի մը, որ գիրք մըն ալ գրած է իր ծննդավայրին սարսափներուն մասին, «Հայրենիք»ի մէջ մերկացումներ կը կատարէ Մալաթիոյ Կրթասիրաց Միութեան գլխուն բացուած փորձանքի մը մասին: Նկատելով որ Մալաթիոյ Կրթասիրացը Ֆրանսայի մէջ ալ մասնաճիւղեր ունի, անոնց ուշադրութեան կը յանձնենք այդ գրութեան գլխաւոր մասերը.—

Ինչո՞ւ Չեկայի գործակալները կը նկրտին ամէն գնով չէզոքացնել Դաշնակցականներն ու Դաշնակցութեան համակիրները Մալաթիոյ Կրթասիրաց Ընկերութեան մէջէն:

Առանց ժողովի հրաւիրագիր զրկելու, քանի մը մասնաճիւղերու մէջէն ընկերութեան բաղկացուցիչ ամենազոհաբերող ընկերները՝ թէկուզ անոնք ըլլան փոքրամասնութիւն՝ հաւաքաբար անդամազրկելու բարբարոս արարքը որ եւ է օրինաւոր հիմք ունի՞ Կրթասիրացի ծրագիր կանոնագրին մէջ:

Ինչպէս բոլոր Հայրենակցականներուն, նոյնպէս ալ Մալաթիոյ Կրթասիրաց Ընկերութեան դասական հայրենիքը Ամերիկահայ գաղութը եղած է ու է: Չենք ժխտեր այն իրողութիւնը, որ մասնաւորապէս յետպատերազմեան շրջանին տարագիր միւս գաղութներն ալ, առանձնապէս Ֆրանսան, ունին որոշ թիւով մասնաճիւղեր բայց առանց ամենափոքրիկ չափով իսկ մեղանչելու ճշմարտութեան դէմ, համարձակօրէն կարելի է ըսել որ Մալաթիոյ Կրթասիրաց Ընկերութեան երեսուն տարուան կեանքի ընթացքին ունեցած աւելի քան 205,000 տոլարի գոյացման գլխաւոր աղբիւրը եղած են Ֆիլատելֆիոյ, Նիւ Եորքի, Պոսթընի, Քլիվլէնտի եւ Ուստըրի մասնաճիւղերը, անոնց կողքին Ֆրէնքլինի, Տիթրոյթի, Ֆիչպըրկի, *երբեմն նաեւ Ֆրէզնոյի, Սէնթ Լուիզի եւ Փրովիտէնսի մասնաճիւղերը:

Արդ, եթէ այս ամէնէն շատ զոհաբերող մասնաճիւղերու բաղկացուցիչ տարրերը նկատի ունենանք, կը տեսնենք (եթէ հարկ ըլլայ անուններ ու թուանշաններ կուտանք) որ ատոնց մէջ Դաշնակցականներն ու համակիրները մեծամասնութիւն կը կազմեն, եւ ատոնց մէջ ալ թէեւ փոքրամասնութիւն են, բայց միշտ պարտականութեան գիտակից ու զոհաբերող տարր մը եղած են:

Արդարութեան արձագանգ ըլլալու համար, հաճոյքով կը յիշատակենք որ անցնող 25—30 տարիներու ընթացքին թէեւ եղած են գաղափարի ու մասնաւորապէս գործելակերպի շուրջ տարակարծութիւններ, որոնց հետեւանքով նաեւ կարճատեւ պայքարի շրջաններ, բայց ընդհանուր առմամբ համայն Մալաթիացիները, Դաշնակցական թէ Ռամկավար, Հնչակեան թէ չէզոք, միշտ կողք կողքի գործած են, ու զոհաբերելով իրենց ճակատներու դառն քրտինքը՝ հաւաքական ճիգերով Կրթասիրացը հասցուցած են ներկայ նախանձելի բարձրութեան:

Արդ, ամբողջ երեսուն տարիներ միասնաբար ապրող ու գործողները ինչո՞ւ այսօր պիտի պառակտուին...

Ո՞ր չարաղէտ ու նզովուած ձեռքն է որ նահապետական մեծ ընտանիքի մը անդամները իրար հետ կը թշնամացնէ: Ո՞ր ճիւաղն է որ կաթիլ կաթիլ թոյն կը սրսկէ զարկերակութեան մէջ երկիցս խաչուած մեր հայրենաբաղձ, մեր հայրենապաշտ այլեւ դժբախտաբար դիւրախաբ հայրենակիցներուն մէջ...

Պատասխանը պարզ է ու մեկին: Բոլշեւիկեան չար ոգին եւ զայն մարմնացնող Չեկան:

Երկիցս թշուառ են անոնք որոնք ինչ որ յետին նպատակներով կամաւոր կոյր կը ձեւանան ու պատէ պատ կը զարնուին շօշափելի փաստեր գտնելու համար:

Ըստ Կրթասիրացի ծրագիր կանոնագրին, կարելի՞ է ընկերութենէն վտարել իր բաղկացուցիչ մէկ տարրը: Բացարձակապէս ոչ:

Կրթասիրացի կեդրոնական վարչութիւնը կը գործադրէ՞ կանոնագիրը: Դժբախտաբար ոչ. որովհետեւ ցաւով կ'ըսենք հոս, որ անոր կը պակսի ոչ միայն իր կոչումին վսեմ գիտակցութիւնը, այլ եւ այն, որ իր ամբողջական կազմով ըլլալով հակադաշնակցական, ան կը միտի ամբոխէն առաջնորդուելու, քան առաջնորդելու զայն:

Ըստ Կրթասիրացի կանոնագրին, ամէն մէկ Մալաթիացի կրնայ անդամակցիլ ընկերութեան, առանց կուսակցական եւ յարանուանական խտրութեան, երբ կ'ընդունի անոր նպատակը եւ կը կատարէ իր վրայ դրուած պարտականութիւնները:

Ընկերութեան բաղկացուցիչ Դաշնակցական հատուածը առաւելագոյն չափով գործած ու զոհաբերած է անցեալ երեսուն տարիներու ընթացքին, որ եթէ փաստեր հարկ ըլլայ կարելի է ընկերութեան հաշուեքննիչ յանձնախումբի տեղեկագրէն ճշդել անուններով ու թուանշաններով:

Կրթասիրաց ընկերութեան բարոյական թէ փիզիքական բովանդակ հարստութիւնը կը պատկանի համայն Մալաթիացիներուն:

Բայց, երբ հակադաշնակցական «միացեալ ճակատ»ը, կուսակցական կիրքով ու ատելութեամբ լեցուած, իբրեւ իրաւատէր հատուած դուրս կուգայ եւ իր մեծամասնութիւն կազմած մասնաճիւղերուն մէջ սպանիական զզուելի հաւատաքննութեամբ անդամակցութենէ կը զրկէ Դաշնակցականներն ու համակիրները, ապա այս վերջինները նոյնքան եւ աւելի իրաւունք ունին հանրային դատաստանին ներկայանալու իբրեւ իրաւատէր եւ պահանջելու որ յարգուի իրենց իրաւունքը:

Ժամանակն է որ գիտակից Մալաթիացիներ, ուր որ ալ գտնուին, բողոքի ու զայրոյթի ձայն բարձրացնեն ու օրինաւոր բոլոր միջոցներով պայքարին Մալաթիացին Մալաթիացիին դէմ լարող դաւադիր խառնակիչներուն դէմ:

Կրթասիրացը քաղաքական կուսակցութիւն չէ, Կրթասիրացը բոլշեւիկ քարոզչութեան կրկէս չէ, Կրթասիրացը Ղեւոնդ արք.ի սպանութեան հետ որ եւ է առնչութիւն չունի: Յանուն ինչի՞ քաղաքական պայքարի թա[illegible] կը դարձնեն մեր հայրենակցականը, յանուն ինչի՞:

Հակադաշնակցական ճիհատի նորագոյն ենիչէրիները պէտք է գիտնան, թէ իրենք չեն կրնար կողոպտել որ եւ է Մալաթիացիի երեսուն տարուան զոհողութեամբ շահուած բարոյական արժանիքը: Այդ բարոյական անգնահատելի հարստութիւնը անբռնաբարելի է: Անդամակցութեան հարցը թէ ըստ ձեւի եւ թէ ըստ էութեան կանոնագրային է:

Ամբոխավարութեամբ մեծամասնութիւն ստեղծելով՝ երբեք կարելի չէ կոխկռտել ընկերութեան ծրագիրն ու կանոնագիրը:

Կրթասիրացի կեդրոնական վարչութիւնը, եթէ կ'ուզէ մնալ իր կոչումի բարձրութեան վրայ, եթէ իր սէրը հանդէպ Կրթասիրացին ճշմարիտ է, աւելի մեծ է քան կուսակցական կիրքն ու ատելութիւնը, պէտք է ու պարտաւոր է մամուլով բեկանել ընկերութեան կանոնագրէն շեղած մասնաճիւղերու անխիղճ ու անարդար որոշումները, պարտաւոր է հաստատել ընկերութեան ու վերահաստատել բռնաբարուած իրաւունքը ամէն անոնց, որոնք ամբողջ քառորդ դար իրենց մկաններու ուժը, իրենց ճակատներու քրտինքը եւ արդար վաստակը ի սպաս դրած են ընկերութեան զօրացման ի խնդիր:

Նիւ Եորքի ցաւալի սպանութենէն վերջ աւելի քան երկու ամիս Կրթասիրացի անդամ Դաշնակցականներն ու համակիրները, հակառակ անարժան հակառակորդներու կողմէ իրենց հասցուած վիրաւորանքին, ակռանին սեղմեցին, զսպեցին անմեղ արտայայտութիւններն անգամ, հաւատալով թէ ատելութիւն սերմանող խմբավարները տակաւ կը զգաստանան, կը սպառի թոյնն ու մաղձը, ու վերջ կուտան իրենց զզուելի արարքներուն:

Բայց ի զուր: Առաջիններուն զսպող համբերող ու առնական կեցուածքը վախկոտութեան վերագրուեցաւ, եւ երկիցս թշուառ ճիհատականները աւելի քան առաջ գացին իրենց կոյր արշաւին մէջ, որ նոյն իսկ սկսան կողոպտել Դաշնակցական ու համակիրներու հասարակական բարոյական արժանիքները:

Սակայն, ո՞ւր էին այսօրուան միջազգային կարմիր խառնակիչները հայանուն ձագուկները, երբ Մալաթիոյ Կրթասիրացը կը գտնուէր դեռ իր լինելութեան շրջանին մէջ, եւ ծով աշխատանք ու քրտինք էր հարկաւոր զայն հասցնելու իր այսօրուան վիճակին:

Ի՞նչ դժբախտ հեգնութիւն է այս, որ իրենց դաւանած վարդապետութիւնը սեփականութիւնը ժխտող կարմիր խառնակիչները սողոսկելով Կրթասիրացին մէջ՝ իրաւատէրի ծիրանին են հագած եւ ուրիշի սեփականութիւնը կը կողոպտեն:

Կրթասիրացի անդամ Ռամկավար հայրենակիցներ, եթէ ձեր տեսողու–

ՆԻՒԹԵՐ ՊԱՏՄՈՒԹԵԱՆ ՀԱՄԱՐ

ՀԵԹՈՒՄ ՊԱՏՄԻՉԻ ''ԺԱՄԱՆԱԿԱԳՐՈՒԹԻՒՆ,,Ը

Հեթում պատմիչ մեր Ռուբինեան հարստութեան համբաւաւոր դէմքերէն Հեթում Ա. Թագաւորի եւ Սմբատ Գունդստապլի եղբօր՝ Օշին Պայլի որդին էր, տէր Կոռիկոսի դղեակին եւ սպարապետ Հայոց:

Հակառակ իր այս բարձր դիրքին՝ Հեթում պատմիչ իր միւս երկու անուանակիցներուն—Հեթում Ա. եւ Հեթում Բ. Թագաւորներու— նման արքունիկ պալատն ու հայ ժողովուրդը ձգելով՝ 1305ին Կիպրոս անցաւ, ուր Պռեմոնստրատեանց լատին կրօնաւորներու վանքը մտաւ, եւ անոնց միաբանութեան մէջ մտնելով՝ «Անտոն» կոչուեցաւ:

Տարի մը ետք այս տարօրինակ կրօնաւորը Հռոմ անցաւ. անկէ ալ Ավինեոն, ուր փոխադրուած էր պապական աթոռը: Այստեղ մեր Անտոնը Պապին ներկայանալով՝ հրահանգ ստացաւ գրել Արեւելքի մէջ իր շրջած վայրերուն եւ հանդիպած ազգերուն պատմութիւնը, նկատելով որ Հեթում ճամբորդած է մինչեւ Թաթարիստան: Բայց որովհետեւ «եղբայր Անտոն» բաւական լաւ ֆրանսերէն չէր գիտեր, իրեն օգնական տրուեցաւ Ֆալկոն անունով կրօնակից մը, որ Poitiersի Պռեմոնստրատեանց վանքին մէջ Անտոնի տուն տուածները գրի առած է, կազմելով Histoire du grand empereur de Tartarie nommé Grand Khan, որուն վրայէն 1307ին կատարուած լատիներէն մէկ թարգմանութիւնը առաջին անգամ տպուեցաւ 1529ին:

Այս լատին թարգմանութիւնը հիմ ծառայեց Հ. Մկրտիչ վ. Աւգերեանի հայերէն թարգմանութեան, նկատելով որ Հեթում-Անտոնի պատմութեան հայերէնը գոյութիւն չունի, եւ տպուեցաւ Վենետիկ, 1842ին: Աւգերեանի թարգմանութեան վերնագիրն է. «Հեթում պատմիչ Թաթարաց. յեղեալ ի լատին օրինակէ ի հայ բարբառ, ի ձեռն Հ. Մկրտիչ աթոռակալ վարդապետի Աւգերեան: Վենետիկ, ի տպարանի Ս. Ղազարու, յամին 1842, ՌՄՂԱ»:

Հեթում պատմիչ գրած է նաեւ շատ հետաքրքրական ժամանակագրութիւն մը, այս անգամ հայերէն, որուն հիմը դրած էր երբ տակաւին Կիպրոսի Պռեմոնստրատեաց վանքը կը գտնուէր: Ասիկա 220 տարուան հայկական եւ մերձաւոր ազգերու քաղաքական կեանքը ներկայացնող համառօտ ժամանակագրութիւն մըն է, որուն վերնագիրն է. «Ժամանակագրութիւնք երեք հարիւր եւ մէկ ամաց, կարճ ի կարճոյ հաւաքեալ ի զանազան պատմութեանց հայ, փռանկ եւ ասորի: Շարագրեալ Պարոն Հեթմոյ, Տեառն Կոռիկոսոյ: Եւ արար զայս բանք ի թուին Հայոց ՉԽԵ(1). եւ յամի մարդեղութեան Տեառն ՌՄՂԶ»:

Այս վերնագրին նայելով՝ հեղինակը մտադրած է «երեք հարիւր եւ մէկ ամաց» ժամանակագրութիւնը ներկայացնել, բայց դժբախտաբար թերի ձգած է գործը:

Հեթումի «Թաթարաց պատմութեան» յիշեալ հայ թարգմանիչը՝ հիանալի գաղափարն ունեցած է իր թարգմանութեան կցելու նաեւ հեղինակին հայերէն ժամանակագրութիւնը, որ թանկագին տեղեկութիւններ կուտայ մեզ:

Ինչպէս կ'երեւայ, Հ. Մկրտիչ Աւգերեանի ձեռք անցուցած եւ հրատարակած ժամանակագրութիւնն եւս ամբողջական գործ մը չէ, այլ տեղ տեղ կրճատուած եւ համառօտուած ձեռագիր մըն է: Օրինակ՝ 1232 թուականէն մինչեւ 1258 թուականը մեծ ոստում մը ըրած է: Այսպէս նաեւ 1258ի մէջ կատարուած կարեւոր դէպք մը, Լեւոն Թագաւորի եղբօր՝ Լեւոն մարաջախտի մահը, չյիշատակելէ ետք՝ անցած է 1274 թուականը: Նոյնպէս ցատկած է 1276—1279ի, ինչպէս նաեւ 1283—1288ի դէպքերու վրայէն, առանց բառ մը խօսելու: Յաջորդ էջերու մէջ կան նաեւ չնշանակուած դէպքեր, հակառակ անոր որ 1288էն ասդին գրուած են տարեթիւերը:

Արդ, այսօր ուրախ եմ յայտարարելու, որ շնորհիւ Արտաւազդ եպ.ի ջանքերուն եւ հրատարակութեան՝ Հալէպի Ս. Քառասնից եկեղեցւոյ ձեռագիրներէն 1319ին գրուած ժամագիրք մը, որ մեր Աւշին Թագաւորի գործածութեան համար գրուած է, կ'ամբողջացնէ այս ցանկալի պակասները: Ձեռագիրը քննած են նաեւ Կիլիկիոյ Սահակ եւ Բաբգէն կաթողիկոսները:

Արտաւազդ եպ.ի հրատարակութիւնը հետեւեալ վերնագիրը կը կրէ. «Նկարագիր Օշին Թագաւորի ձեռագիր ժամագիրքէն», որ տպուած է 1933ին, Անթիլիասի Դպրեվանուց տպարանին մէջ, Բաբգէն կաթողիկոսի յառաջաբանով:

Այսքան ծանօթութիւններէ ետք՝ տանք հիմա այն պակասները, որոնք չեն գտնուիր Աւգերեանի հրատարակութեան մէջ.—

1233 (ՈՁԲ).— Մեռաւ բրինձն Անտիոքա՝ Պէմունդ կոյրն: Եւ եկաց բրինձ՝ Պէմունդ խեղն: Լունկու պարոնքն առին զԿէտնին բերդն ի Պերութայ տէրն եւ ի Ճըպուղին:

1238 (ՈՁԷ).— Ըռէտրակունն՝ Տառն Ծամն է առ զՎալան քաղաքն յանուրինաց:

1339 (ՈՁԸ).— Ըռէ տնուարն եւ այլ կոմսերն եկին յայսկոյս ծովու եւ կռուեցան ընդ Մսրա հեծելն, մօտ խէչ Ղազէոյ. եւ անուրէնքն յաղթեցին քրիստոնէից, եւ եղեւ մեծ կոտորումն:

1240 (ՈՁԹ).— Արարին սէր քրիստոնեայքն ընդ սուլտանն Դմըշխայ եւ առին սիրով յանաւրինաց զԹ[illegible] Ֆաւրթն, զՍաֆէթ, եւ զԵրուսաղ[illegible] մի զամէն երկիրն. եւ Գոնթ Ռ[illegible] ջարդն շինեաց զԱսխալան. եւ դ[illegible] ձաւ ռէ տնուարն յիւր աշխարհն:

1241 (ՈՂԷ.— Պերութայ տէրն սկսաւ շինել զԱրսուֆ բերդն: Եւ ըմբռունին խալէքն բանեցին զԵրուս(զ)ացն խալէքն, որ զեպիսկոպոսունքն տանէին ի Հռոմ:

1244 (ՈՂԳ).— Եղեւ կռիւն սէր ընդ սեհլն քրիստոնեայքն եւ ընդ Դմըշխայ սուլտանն: Եւ դարձոյց սուլտանն ի քրիստոնեայքն զԵրուսաղէմ իր ամէն երկրով յանկոյս Յորդանանու զարդ զԵրիքով եւ զՆապլուս. Եւ եր[illegible] Խորազմիքն մտան յաշխարհն Երուսաղեմի, եւ պատերազմեալ խա[illegible] կրեցին զաւհէլէն քրիստոնեայքն, եւ կալան բազում իշխանք:

Կ. Յ. ԲԱՍՄԱՋԵԱՆ

(Շար.)

(1) Կարդա՝ ՉԽԵ (745 = 1296), որ կը համապատասխանէ ՌՄՂԶ թուին, ինչպէս ճիշդ կերպով ունի Արտաւազդ եպ.ի բնագիրը:

(1)

թիւնը խաղաղ չէ մթագնած, ժամանակ է որ դադրիք մեղսակցելէ բարոյական արժանիքներու այս գլուխի կողոպուտին:

Մի՛ մոռնաք որ դուք այժմ կ'օգնէք ոչ ովի հանդուրժող Զենկյի գործակալներուն հետ, որոնք, ձեզ գործիք ծառայեցնելէ ետք (հիմա ձեր մեղսակցութեամբ Դաշնակցականները չէզոքացնելէ վերջ), վաղն ամէնքդ ալ պիտի շպրտեն ձեզ քուրջի կտորի մը պէս: Անոնք գիտեն ու վստահ են որ Դաշնակցականները չէզոքացնելէ վերջ Հայրենակցականը համայնավարութեան օձախ դարձնելու համար գիւրին է մաքրել ձեր հաշիւը:

Սթափեցէք, քանի ուշ չէ:

Ընկերութեան կեդրոնական վարչութիւնը, թէկուզ իր կազմով հակադաշնակցական, ներկայ պարագային յանուն Կրթասիրացի միութեան ու գերագոյն շահերուն պարտաւոր է սանձել կարմիր խառնակիչները, պարտաւոր է զգաստութեան հրաւիրել Ռամկավարները եւ կորովի միջոցներով թոյլ չտալ, որ պառակտուի Կրթասիրացի երեւան տարուան նահապետական ընտանիքը:

Եթէ յաւերժանան իրերակերութիւնն ու պառակտումը, ոչ թէ միայն ինք պիտի մնայ պատասխանատու համայն Մալաթիացիներու ու Հայ հասարակութեան հանրային դատաստանին առջեւ, այլ եւ սեւով պիտի արձանագրուին իր շրջանն ու անունը Կրթասիրացի պատմութեան մէջ:

ԳԷՈՐԳ ՄԵԼԻՏԻՆԵՑԻ

«ԳԵՐԵՎԱՐԵԱԼ ԹՐԱԿԻՈՅ ՕՐԸ»

Սոֆիայի «Թրակիա» թերթը հետեւեալ խմբագրականը գրած է.—

Կիրակի, 25 մարտ, ամբողջ երկրին մէջ, Թրակիացի գաղթականութիւնը պիտի տօնէ պուլկարական երրորդ թագաւորութեան ամենամեծ տօնը, — խորհրդէ դրուման տարեդարձը: Ամէն տարի, Թրակիացին կը խոնարհի յիշատակին առջեւ սրբազան նկածներու, որոնք զոհուեցան երկրների առջեւ եւ շրջակայքը, բերրի Պուլկարիոյ մէջ: Մեր անմոռանալի հայրենիքը Պուլկարին սրտին հետ կապուած է հաղարաւոր քաջազործութեանց միջոցաւ: Եւ՝ անոր յիշատակներուն մէջ է, գիտակցութեան մէջ է, իր գլխաւորական պատմութեան մէջ փառաւոր դիւցազներգութիւն մըն է լոկ ու կը վերածուի կենդանի ուժի մը, որ զինքը կը կանչէ դաշտերն ու տաք ծովու եզերքները:

Պուլկարիոյ նոր պատմութեան որ կողմն ալ դառնանք, պիտի կարդանք աճաւոր կոխներ, Թրակիոյ դաշտերուն վրայ, պուլկար անպարտելի ոգիին եւ անոր հերոսմանը մասին՝ ի տես բերրի դաշտերուն: Իսկ ազգ մը, որ այդպիսի պատմութիւն ունի, ինչքան ալ անարժան առաջնորդներ զինքը առաջնորդեն, երբեք պիտի չմոռնայ զայն ու թոյլ պիտի չտայ որ կոխնուին նախկին ազատալի սխալները: Պուլկարը եկաւ Թրակիա, հասաւ Պոլսոյ պատերուն առջեւ. որպէս ազատարար գերի եղբայրներուն: Ան չկրցաւ պահել այնքան արիւնով շահուած հողը, որովհետեւ չէր գիտեր թէ ինչի պէտք ունի, քանի որ ոչ ոք իրեն չէր սորվեցուցած թէ պետութիւնդոյութիւն ունենալու համար, ամէն բանէ առաջ պէտք է տնտեսապէս ուժեղ ըլլայ:

Ու այսօր, ինչ որ սորվեցաւ ան աղէտներէն՝ միակ ապահովութիւնն են թէ օր մը, եթէ Տէրը իրեն օգնէ ու ոտքի կանգնի, պիտի պայքարի ոչ թէ «օտար ու անծանօթ» հողամասի մը, այլ սուրբ ու անծանօթ զինուորին գերեզմանին համար: Հողամասի մը համար, որուն ճամբաները կը տանին արդասաբեր դաշտերու, եւ պուլկար ստեղծագործական ոգիին համար հրապուրիչ աշխարհներ:

Մենք մեր հողերուն վրայ չենք, բայց, այսուհանդերձ, կը գտնուինք հայրենի երկրին մէջ ու մեր պարտականութիւնն է կանգ չառնել, ու ըլլալ այն ինչ որ էինք,— հարաւի առաջնորդներ, երախտագէտ զաւակներ, լաւ քաղաքացիներ եւ արժանաւոր յաջորդները անոնց, որ ինկան յանուն Պուլկարիոյ:

Այսօր, այլ եւս, Պալքանեան պատերազմին հասած արեան գետերը արցունք չեն պատճառեր մայրերուն, այրիներուն եւ որբերուն: Այդ արիւնը վերածուած է կենդանի կրակի եւ կ'այրէ բոլոր Պուլկարներու սրտերը: Այդ գիտեն եւ թշնամիները եւ այդ պատճառաւ մեզ կը պաշարեն փշաթել ցանցերով ու սուիններով: Բայց ի՞նչ իմաստ ունին այդ արգելքները ոգիին, ուժին առջեւ, այն տենչանքին առջեւ, որով կ'ուզեն մարդկօրէն ապրիլ ու ձգտիլ իրական խաղաղութեան ու յառաջդիմութեան: Ազգերու համար, տարիները սովորական օրեր են: Անցած տարիները լաւ չէին. լաւ պէտք են ըլլալ անոնք որ կուգան. իսկ ատիկա կախում ունի բուն իսկ ազգէն: Քաջ ազգ մը որ ոչ միայն իրաւունքը այլեւ կարելիութիւնը ունի մշակել եւ բարձր ազգերու կարգը դասուելու: Իսկ մենք առոր պիտի հասնինք եթէ հետեւինք հերոսներու ճամբուն ու կատարենք անոնց կտակը: Անոնք, յանուն ազգային լուսաւոր ապագային, իրենց կեանքը տուին խորինքի առջեւ: Գործը կրնա՞նք անկատար թողուլ: «Թրակիոյ Օր»ը տօնն է Պուլկարին հպարտ ու անընկճելի ոգիին: Այդ ոգին պէտք է վերարծարծուի՝ որպէսզի դարմանուի չարը եւ պետութիւնը օժտէ ամուր եւ արդասաբեր սահմաններով:

Աշխատինք ու համբերութեամբ սպասենք պուլկարական վերելքին:

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՓԱԽՍՏԱԿԱՆՆԵՐԸ ՍՊԱՀԱՆԻ ՄԷՋ

»»» • «««

Սպահանէն (Նոր Ջուղա) հասած նամակներէ կը քաղենք հետեւեալ տեղեկութիւնները.—

Աշնան Թաւրիզ հասած փախստականներէն մի մասը, կառավարութեան կարգադրութեամբ, եկաւ Սպահան: Բոլորն էլ մերկ, բոկոտն, օրուայ հացի կարօտ, դիմեցին Նոր Ջուղայի համայնական Խորհրդի օգնութեան: Համայնականը, Ջուղայ հասնող խմբերը տեղաւորեց վանքին կից շէնքի սենեակներում եւ հասցրեց առաջին օգնութիւնը, բաժանելով սննդադրամ եւ աշխատելով հոգալ նաեւ միւս պէտքերի (զգեստ, կօշիկ) նուազագոյնը: Սակայն, երբ փախստականների թիւը հասաւ 72ի, համայնականի ոչ նիւթական միջոցները եւ ոչ էլ սենեակները հնարաւորութիւն չէին տալիս պատսպարելու եւ պահելու այդ բազմութիւնը, մանաւանդ, որ ցրտերն էլ սկսւում էին եւ նրանց հետ նոր կարիքների դուռ բացւում:

Համայնականը դիմեց ազգային հանրային հաստատութիւններին եւ եկեղեցական խորհրդներին, որոնց ներկայացուցիչներից կազմւեց յատուկ գաղթականական մարմին եւ այս մարմնին յանձնւեց փախստականներին օգնելու գործը: Մարմինը անմիջապէս՝ անցաւ հանգանակութեան, որ շօշափելի դրամական արդիւնք տուաւ: Հաւաքուեցին նաեւ զգեստներ, վերմակներ, ներքնակներ, որոնց կարիքը շատ մեծ էր: Կուսանաց վանքին կից շէնքում, նախկին գործադործարանի սենեակները յատկացւեցին փախստականներին: Ցանձնախմբի նախաձեռնութեամբ կազմակերպւեց նաեւ մի ներկայացում, փախստականների օգտին: Հանրային բարեգործական մարմինները իրենց կողմից տուին որոշ գումար եւ այդպէսով հնարաւոր եղաւ մինչեւ այսօր օգնութիւն հասցնել փախստականներին: Սկզբում նպաստ էին ստանում բոլորը, սակայն ամիսների ընթացքում մի մասը անցաւ աշխատանքի եւ դարձաւ ինքնապահ. բայց ամէնքն էլ ապրում են ընդհանուր բնակարանում:

Նոր Ջուղա հասած 72 հոգուց 69ը ներգաղթողներիցն են, առաջինից մինչեւ վերջին կարաւանին պատկանող: Սրանցից 37ը Ռուսաստանից են, 23ը Պուլկարիայից, 6ը Ֆրանսայից եւ 3ը Ռումանիայից: Փախստականներից 6ը ընտանիքով են, որոնց թիւը 18 հոգի է, իսկ մնացած 54ը մենակ մարդիկ են: Մէկը 65 տարեկան, 19ը 30—40 տարեկան, 41ը 20—30 տարեկան եւ 5ը մինչեւ 10 տարեկան: 66 այրերից 42ը մասնագէտ արհեստաւորներ են:

Այժմ Ն. Ջուղայում մնացել են 64 հոգի, որոնցից 34ը խիստ կարիքի մէջ են եւ ստանում են օրական հացի դրամ միայն եւ ապաստան: Նպաստից զրկուածները այս ու այն գրաղումով (արհեստաւորները) հացի են քարշ տալիս իրենց գոյութիւնը:

Ձմեռը այս տարի խիստ է և փախստականները զուրկ են ոչ միայն տաք, այլ եւ տանելի զգեստներից:

Գաղթականական Ցանձնախումբը մինչեւ այժմ ծախսել է շուրջ 8000 ռիալ եւ այժմ կեցած է դրամական կարիքի առջեւ: Այսպէսով օգնութեան կարօտ փախստականները անելի են մատնուած: Ցանձնախումբը ցարդ շատ եռանդուն աշխատանք է կատարել եւ այժմ էլ շարունակում է նիւթական միջոցներ ստեղծել, սակայն տարակուսելի է, թէ պիտի կարողանա՞յ պահանջուած գումարը տեղումս ձեռք բերել: Եթէ դրսից օգնութիւն չստացուի, փախստականների կացութիւնը շատ ծանր պիտի լինի:

Փախստականներին առ այժմ չի թոյլատրւում այստեղից հեռանալ, իսկ երբ թոյլատրուի, պէտք կը լինի մեծ գումար, նրանց իրենց տեղերը հասցնելու համար:

Կը ԽՆԴՐՈՒԻ յօդուածագիրներէ եւ թղթակիցներէ իրենց գրութիւնները գրել թուղթին մէկ երեսին վրայ եւ մելանով:

«ԴԱՇՏԵՐԶՈՀՊԱՇԿՈՄ»Ը ՍՈՒՐԻՈՅ ՄԷՋ

»»» • «««

Խումբ մը անծանօթներ թռուցիկ մը հրատարակած են Պէյրութի մէջ, սովորական ցնդաբանութիւններով: Ստորեւ կ'արտատպենք տրուած որոշումները, իբրեւ զուարճալիք.—

Ա.— Ամէն քաղաքի, գիւղի, թաղի մէջ ստեղծել Չէզոքներէ, Հնչակեաններէ, Ռամկավարներէ, Հօկեաններէ, Համայնավարներէ եւ «Ամրոց»ականներէ կազմուած միացեալ ճակատի կոմիտէներ՝ պայքարելու դաշնակ ոճրագործութեանց եւ սարսափի քաղաքականութեան դէմ:

Բ.— Պոյքոթի ենթարկել՝ դաշնակ թերթերը, գիրքերը, խանութպանները, դպրոցներն ու բոլոր ձեռնարկները:

Գ.— Եկեղեցիներէն, դպրոցներէն, ազգային մարմիններէն, հայրենակցական միութիւններէն, գաղթականաց տեղաւորման յանձնաժողովէն, ազգային խնամատարութիւններէն, գաւառական ժողովներէն դուրս վտարել բոլոր դաշնակները:

Դ.— Անթիլիասի կաթողիկոսական դպրոցէն դուրս վտարել դաշնակ պրոպականտի ծառայող ուսանողները:

Ե.— Պահանջել Պէյրութի դաշնակ ճեմարանի փակումը:

Զ.— Պահանջել դաշնակ ոճրագործներու խիստ պատժումը:

Է.— Բողոքել դաշնակ ոճրագործութեանց հանդէպ կառավարութեանց քաջալերող դիրքին դէմ:

Քանի մը խօսք ալ՝ Կոմիտէին բաղկացուցիչ տարրերու մասին.—

Մենք, խումբ մը Հայերս, հիմնըւելով ժողովրդական լայն խաւերու ներկայացուցած անյետաձգելի պահանջքին վրայ դաշնակ ոճրագործութեանց դէմ պայքարելու համար՝ ստեղծեցինք «Սուրիոյ մէջ Դաշնակ Տէռորի դէմ Պայքարող Առժամեայ Կեդրոնական Կոմիտէ» մը: Այս, մեր կեդրոնական կոմիտէն պիտի աշխատի արագ ժողովրդի լաւագոյն զաւակներուն հետ ձեռք ձեռքի տուած, որովհետեւ անոնց թշնամին մեր ալ թշնամին է, մեր թշնամին ալ անոնց թշնամին:

... Սոյն Կոմիտէն կազմուած է, առանց կուսակցական խտրութեան, Չէզոք, Հնչակ, Ռամկավար, Հօկեան, Համայնավար եւ «Ամրոց»ականներէ, դաշնակ ոճիրին դէմ բողոքող եւ պայքարող բոլոր տարրերու միացեալ ճակատի հիման վրայ: Ան, վճռականապէս կը դատապարտէ անհատական տեռորը, անոր գործունէութեան եղանակը պիտի ըլլայ զանգուածային:

ՎԻՃԱԿԱԽԱՂ «ՅԱՌԱՋ»Ի
(ԱԶԳ. ՊԱՐԳԵՒԱԽԱՂԻ
ՑՐԴ
ՎԻՃԱԿԱՀԱՆՈՒԹԵԱՆ ՀԱՄԱՐ)
5 ԱՊՐԻԼ ,934 - ԿՏՐՕՆ ԹԻՒ 49

ԿԱՐԴԱՑԷՔ ԵՒ ՏԱՐԱԾԵՑԷՔ
«ՅԱՌԱՋ»Ը

ՄԱՄՈՒԼ

«Հ. ԿՈՉՆԱԿ» ՓՈՂՈՑ ԻՋԱԾ

oooo

«Ազդարար» կը գրէ այս խորագրով խմբագրականի մը մէջ (9 մարտ).

— «Որ «Հ. Կոչնակ» իջած է փողոցը եւ դարձած է արդէն փողոցն ինքն իսկ — այլ եւս ոչ մէկ տարակոյս:

Ու այս փողոցն է որ «քրիստոնէական» կեղծ ջերմեռանդութեամբ եւ աղօթողի փարիսեցիութեամբ՝ կ'երթայ միանալու փողոցի հրձիգ խուժանին, արծարծելու համար քաղաքացիական կռիւը մեր թշուառ համայնքին մէջ:

Ու իր ամսեղուկ եւ աղօթասաց խուժանավարութիւնը կ'աշխատի վարագուրել եկեղեցականի մը պատուական սպանութեան վրայ թափուող կեղծաւոր արտասուքով:

Եթէ ապրէինք հրաշքի դարու մը մէջ, եւ եթէ մեծ խաչեալը մտնենար «Հ. Կոչնակ»ի խմբագրական գրասենեակին, անկասկած զայրոյթով մը պիտի բացագանչէր.

— Վա՜յ ձեզ փարիսեցիներ... վա՜յ ձեզ կեղծաւորներ ...

Շատեր միամտութիւնը կ'ունենան հարցնելու «Հ. Կոչնակ»ին.

«Բայց մինչեւ ե՞րբ» ...

Այս հարցումը ընողները եթէ քիչ մը ճեղութիւն կրէին եւ «Հ. Կոչնակ»ի մղիչ թաքուն շարժառիթներու խորը մտնէին, պիտի տեսնէին թէ այդ հարցումը սխալ հասցէի կ'ուղղուի, որովհետեւ անոր հատուածական շահուն չծառայեր մեր համայնքի խաղաղութիւնը: Միջազգային հրձիգներուն նման ան ալ իր ակնկալութիւններն ունի քաղաքացիական պառակտումէն: Այն տարբերութեամբ, որ անոր շարժառիթները ուրիշ անկիւնէ մը կուգան:

Մեզի համար գաղտնիք մը չէ բնաւ որ «Հ. Կոչնակ» բոլոր հոգիով կը բաղձայ միշտ պառակտուած տեսնել Հայ Առաքելական եկեղեցւոյ համայնքը, այդ պղտորութեան մէջէն իր որսը ընելու համար:

Մեզի համար գաղտնիք մը չէ բնաւ, որ քանի մը կեղտոտ տոլարներու նպաստի փոխարէն անոր գրասենակը գետեղուած է արարած մը, որ պարտականութիւն ունի հանդարտնակցական խմբակի մը աղտոտ ոխը պայթեցնելու շաբաթէ շաբաթ «Հ. Կոչնակ»ի սիւնակէն:

Երբ գիտենք այս ճշմարտութիւնները այլ եւս միամիտ չենք, եւ ընթերցող հասարակութիւնն ալ միամիտ չպիտի ըլլայ հաւատալու, թէ «Հ. Կոչնակ» քրիստոնէական եղբայրասիրութեան նուիրուած թերթ մըն է: Ոչ ոք պիտի հաւատայ թէ բարեխղճութիւն եւ պարկեշտութիւն կոչուող ապրանքները մուտք կը գործեն այն կեղծաւոր փարիսեցիներու յարկէն ներս, հոգ չէ թէ որքան բարձր տարածեն իրենց ձեռքերը դէպի երկինք: Շատ աւելի վտանգաւոր են այս քօղարկեալ խռովութիւն սերմանողները, քան Գ.րդ Միջազգայինի հրձիգները, որոնք զոնէ ճակատաբաց կուգան կռուի դաշտ:

«Հ. Կոչնակ» իրեն հարցուող միամիտներուն կը պատասխանէ.

— «Այդ հարցումին պատասխանը կախեալ է «չէզոք» հանդիսատեսներու եւ պարկեշտ Դաշնակցականներու դիրքէն» ...

Եթէ կախեալ է անոնցմէ, ապա ուրեմն անոնց կարծիքն ու համոզումը այն է, որ «Հ. Կոչնակ» խռովութիւններու տեւականացման ցանկութիւն ունենալու դիտումով կը զրպարտէ Հ. Յ. Դաշնակցութիւնը Լօյօլայի պաղարիւնութեամբ, մտրակուած իր թաքուն շարժառիթներէն: Ու անոնց առաջին պարտականութիւնը պիտի ըլլայ լրիւ ճանչնալ «Հ. Կոչնակ»ի սեւ հոգին, որ Ս. Գրքի դրօշին տակ, իր միսիոնարներով, աւետարանի առաքեալներով, վաշխառուներով ու կապալառուներով խումբ մը կազմած՝ «քրիստոնէաբար» կ'երթայ խառնուելու հրձիգ կարաւանին:

Այս ճշմարտութիւնները լրիւ գիտնալը վերջ կուտայ պառակտումին»:

ՏԽՐՈՒՆԻ

Ցաւով կը տեղեկանանք թէ ընկեր Զաւէն Վարպետեան դժբախտութիւնն ունեցած է կորսնցնելու իր եղբայրը՝ Պ. Կարապետ Վարպետեանը՝ ցաւալի արկածի մը հետեւանքով: Ուրբաթ օր Պ. Վարպետեան խոհանոցին մէջ մեղրամոմ կը հալեցնէր պէնզինով, երբ այս վերջինը կրակ առաւ յանկարծ: Հաւանական հրդեհի մը առաջքն առնելու ճիգին մէջ, պէնզինը թափեցաւ վրան եւ հագուստն ու դէմքը սկսան այրիլ: Իր զաւակները Ժիրայր եւ Լուսաբեր օգնութեան հասան, բայց իրենց կարգին այրուցքներ ստացան: Պ. Կարապետ Վարպետեանի մարմնին զանազան մասերը, մանաւանդ դէմքը այրեցան եւ ծանր վիճակի մէջ փոխադրուեցաւ Իսի — լէ — Մուլինօ՝ Փըթի Մէնաժ հիւանդանոցը, ուր Զատկի կիրակի օրը հոգին աւանդեց:

Յուղարկաւորութիւնը տեղի կ'ունենայ վաղը, ժամը 3.30ին Իսի — լէ — Մուլինօ, 67 Ավընիւ Կամպէթա: Մարմինը պիտի ամփոփուի Իսի լէ Մուլինոյի գերեզմանատունը:

Մեր ցաւակցութիւնները իր եղբօր եւ պարագաներուն:

Համատեղ, երիտասարդ դրագէտը, դժբախտութիւնն ունեցած է կորսնցնելու իր հայրը, Յովհաննէս Կէլլեան, որ տարիներ առաջ հաստատուած էր Մ. Նահանգներուն մէջ:

*** Հ.Մ.Ը.Մ.ի հիմնադիրներէն սկաուտ — ազգային պետ Պ. Գրիգոր Յակոբեան դաժան կորուստ մը ունեցաւ զրկուելով իր կրտսեր զաւկէն, ծաղկահասակ Սեդայէն որ զոհ գնաց անողոք հիւանդութեան մը: Յուղարկաւորութիւնը կատարուեցաւ չորեքշաբթի օր, մասնակցութեամբ ազգականներու, բարեկամներու եւ Հ.Մ.Ը.Մ.ի անդամներու:

*** Պերլինի մէջ յանկարծամահ եղած է Պ. Յովհաննէս (Անէս) Իփլիքճեան, ծանօթ առեւտրականը: Մանրամասնութիւնները յաջորդով:

*** Գահիրէի մէջ մեռած է ուսուցիչ Պ. Յովսէփ Գույումճեան, որ պաշտօնավարած է Պոլիս (Կեդր. վարժարան), Պիթլիս եւ Եգիպտոս երթալէ առաջ՝ Դպրոցասէրի մէջ: Մասնագէտ էր բնական գիտութեանց:

Մեր ցաւակցութիւնները:

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (7)

ՀԱԼԱԾ ՄՈՄԻՆ ՀԵՏՔԸ

Հեղինակ՝ ԷՏԿԸՐ ՈՒՕԼԸՍ — Թարգ. Ժ. Մ.

— •• —

Ես մօտերը պիտի ըլլամ ... Այս բոլոր ըրածներուս համար պատճառներ ունիմ, այդ մասին վստահ եղիր ...

— Բայց եթէ ան կրակէ՞, հարցուց մարդը դողալով:

— Անիկա չի կրակեր, պատասխանեց Գարա. արդէն անոր ատրճանակը լեցուն չէ ... Հիմա գնա՛ ... Դեռ շատ պիտի քալես ... ճամբան գիտե՞ս ...

— Այս տեղերէն անցայ:

Գարա վերադարձաւ իր ինքնաշարժը որ կանգ առած էր քանի մը քայլ հեռու եւ յունարէն լեզուով հրաման մը տուաւ մեքենավարին:

ԳԼՈՒԽ ԵՐԿՐՈՐԴ

Օգնական ոստիկանապետ Թ. Ք. Մէրէտիթի գրասենեակը Նիւ Սքօթլէնտ Եարտի ընդհանուր Ոստիկանութեան շէնքին մէջ չէր: Անիկա մասնաւոր յարկաբաժին մը ունէր Ուայթհոլի վրայ՝ առեւտրական նախարարութեան ճիշդ դիմացը: Դուռին վրայի նշանատախտակը ցոյց կուտար թէ այնտեղ կը գտնուէր «ընդհանուր դատախազին մասնաճիւղը»:

Հազար ու մէկ զբաղում ունէր Թ. Ք. որ, պէտք է ըսել, ծանօթ էր աշխարհի բոլոր ոստիկաններուն: Ըսողներ կային թէ անիկա Սքօթլէնտ Եարտի «ապօրէն» բաժնին վարիչն էր. հաւանաբար սխալ էր այդ կարծիքը ինչպէս ամէն բամբասանք: Համաձայն շատախօսներուն, եթէ մէկը կորսնցնէր իր դրամարկղին բանալին, Թ. Ք. կրնար հայթայթել գող մը որ կրնար կէս ժամուան մէջ բանալ զայն:

Եթէ անգլիաբնակ կասկածելի անհատի մը դէմ ոստիկանութիւնը չյաջողէր որ եւ է փաստ գտնել եւ եթէ այդ մարդուն արտաքսումը անհրաժեշտ նկատուէր, միշտ Թ. Ք. Մէրէտիթն էր որ կը ձերբակալէր եւ առանց աղմուկի երկրէն կը վտարէր յանցաւորը:

Եթէ փոքր պետութեան մը դեսպանը ետ կանչուէր իր կառավարութեան կողմէ եւ դառնէր իր հայրենիքին մէջ՝ կեղծ արժեթուղթեր շրջաբերութեան հանած ըլլալու ամբաստանութեամբ, դարձեալ օգնական ոստիկանապետին գրասենեակն մէկն էր որ պիտի երթար Ն. Վսեմութեան բնակարանը եւ դրամարկղէն պիտի «թռցնէր» անհրաժեշտ ապացոյցները:

Եւ սակայն Թ. Ք. Մէրէտիթ օրինական զբաղումներ ալ ունէր: Ինքն էր որ ներքին գործերու նախարարութեան գործերը բուռն կերպով քննադատելով, պատճառ եղած էր նախարարին հրաժարման. նոյնպէս ինքն էր որ գտած էր կարգ մը ոճրագործներու եւ կեղծարարներու հետքերը եւ ձերբակալած էր զանոնք:

Մարտ 3ի գիշերը Մէրէտիթ նստած էր իր գրասենեակին մէջ: Տեսակցութեան կանչած էր ոստիկան Մէնսըր:

Արտաքինով երիտասարդ մարդու մը տպաւորութիւնը կը թողուր ան: Դէմքը գրեթէ մանկական արտայայտութիւն մը ունէր: Բայց եթէ մօտէն դիտէիք իր աչքերը եզերող կնճիռները, պիտի հասկնայիք թէ Մէրէտիթ քառասուն տարեկան մէկն էր: Պատանեկութեան շրջանին բանաստեղծի պէս բան մըն էր ան. գրած էր շարք մը ոտանաւորներ որոնց վերյիշումը հիմա կը տխրեցնէր զինքը:

Շատ փափկանկատ բայց յամառ էր: Խիստ էր անոր լեզուն, այն աստիճան որ նախարարներէն մէկը հետեւեալ ակնարկը ըրած էր իր մասին անձնական, բայց յետոյ հրապարակուած նամակի մը մէջ.

— Մե՛ղք որ Մէրէտիթ պետական պաշտօնատարէ մը սպասուած լրջութիւնը չունի յաճախ իր գործերուն մէջ:

Այո՛, բարկութեան տեւն բուռն էր անոր խօսելու, արտայայտուելու ձեւը. կը գործածէր այնպիսի բառեր կամ նախադասութիւններ որոնք ոչ լսուած, ոչ ալ գրուած են:

Բազկաթոռին մէջ նստած, խիստ դէմքով մը նայեցաւ ոստիկան Մէնսըրին:

— Բայց ընելիք բան չկար, Թ. Ք., բողոքեց այս վերջինը:

Մէրէտիթ կը պահանջէր իր պաշտօնակիցներէն որ սկզբնատառերով կանչէին զինքը:

— Ընելիք բան չկա՞ր ... Կրօղի՛ն մենծը ... Դո՛ւն, դուն անուշապուր ես, պոռաց Մէրէտիթ կատաղութեամբ:

— Ես ոստիկան եմ, պատասխանեց միւսը:

— Ոստիկա՞ն ... անուշապուրէն ալ վար ես ... ցե՛խ ես, ցե՛խ. գաղտնի ոստիկան ըլլալիք մարդ չես դուն...

Մէրէտիթ յուսահատութեամբ նայեցաւ Մէնսըրին որ կը խնդար: Այս վերջինը ոստիկանութեան մէջ մտած էր այն օրերուն երբ իր պետը տակաւին դպրոցական մանուկ էր:

— Ո՛չ խելք ունիս, ո՛չ ալ խորամանկութիւն, շարունակեց Թ. Ք., երկու տարեկան տղու մը չափ անմեղ ես եւ գիւղական քահանաներուն պէս պղտոր ... գնա՛ տիրացու եղիր ...

Մէնսըր պատասխան չտուաւ: Թերեւս բերանը պիտի բանար, բայց այդ վայրկեանին ներս մտաւ ընդհանուր ոստիկանապետը:

Գորշագոյն մազերով մարդ մըն էր ան, յոգնած երեւոյթով եւ արծուեռունգ: Իր զոյգ մը թափանցող աչքերը կը փայլէին թաւ յօնքերուն տակ. ամէնքն ալ կը վախնային անկէ, բացի Թ. Ք.էն որուն համար կարեւորութիւն տալու արժանի ոչ մէկ բան կար այս աշխարհին մէջ, իսկ շատ քիչ բան այս աշխարհէն անդին:

Ոստիկանապետը գլուխով չոր բարեւ մը տուաւ Մէնսըրին:

— Ի՞նչ նորութիւններ ունիս նայինք Գարայի մասին, հարցուց Մէրէտիթին:

— Շատ քիչ. այդ գործը յանձնած եմ Մէնսըրին, պատասխանեց Թ. Ք.

— Բան մը չգտա՞ք ...:

— Մէնսըր գտած է ինչ որ կարելի էր գտնել, ըսաւ Թ. Ք.: Հրաշք չենք կրնար գործել, Սըր Ճօրճ, ոչ ալ կրնանք հինգ վայրկեանէն կծիկին ծայրը բռնել ...

— Ըհը՛ ... ըրաւ սըր Ճօրճ Հէյլի:

— Մէնսըր իր կարելին ըրած է, շարունակեց օգնական ոստիկանապետը. բայց անիմաստ է ամբողջ եղածը, քանի որ շատ քիչ տեղեկութիւն ունինք այդ մարդուն մասին:

Սըր Ճօրճ նետուեցաւ բազկաթոռին մէջ ու երկնցուց իր նիհար սրունքները: Յետոյ ձեռքերը իրարու միացուցած՝ դէպի ձեղունը նայեցաւ:

(Շար.)

ԾՈՎԱԿԱԼ ՄԸ ԽԵՂԴՈՒԵՑԱՒ ԳԵՏԸ ԻՅՆԱԼՈՎ

Ծովային նախարարութեան ջրօդանաւերէն մէկը Սէն գետը ինկաւ երեքշաբթի կէս օրէն յետոյ, Ալլօն աւանին մէջ: Ուղեւորներէն դեր – ծովակալ Մառթէն խեղդուեցաւ, մէկ ժամ ջուրին մէջ մնալէ յետոյ: Չէր կրցած դուրս ելլել խցիկէն: Մեքենավարը եւ օգնականը փրկուեցան:

ԵԳԻՊՏԱԿԱՆ ԲԱՄԲԱԿԸ ԵՒ ԳԵՐՄԱՆԻԱ

Եգիպտոսի առեւտրական շրջանակներուն մէջ խոր յուզում պատճառեց գերմանական կառավարութեան մէկ որոշումը, որով առժամապէս կ'արգիլուի օտար հիւսուածեղէնի եւ մասնաւորապէս հում բամպակի ներածումը: Վերջին վիճակագրութեանց համաձայն, Գերմանիա 2,300,000 ոսկիի հում բամպակ կը գնէր Եգիպտոսէն: Գերմանական հրապարակը շատ կարեւոր շահաստան մըն էր եգիպտական բամպակին համար եւ վերջերս մեծ ջանքեր թափուած էին աւելի զարկ տալու համար: Ուրեմն, հաստատուած արգելքը ծանր վնասներ պիտի պատճառէ Եգիպտոսի, որ ստիպուած է ուրիշ միջոցներ փնտռել, մէկուկէս միլիոն ոսկիի առեւտրական բացը գոցելու համար:

ԱՐԳԻԼՈՒԱԾ Է ԼՈՒՍԱՆԿԱՐԵԼ

Դատական իշխանութիւնը որոշեց թոյլ չտալ որ արհեստով լուսանկարիչներ երեւան դատական պալատի նրբանցքներուն մէջ, ամբաստանեալներ լուսանկարելու համար: Պատճառը այն է որ միջադէպեր կամ փախուստներ կը պատահին, եւ շատ մը ամբաստանեալներ կը մերժեն ներկայանալ, որպէսզի իրենց լուսանկարները չերեւան թերթերուն մէջ:

ԱՒՍՏՐԻՈՅ ՆՈՐ ՍԱՀՄԱՆԱԴՐՈՒԹԻՒՆԸ

Աւստրիոյ նոր սահմանադրութենէն դուրս ձգուած է այն յօդուածը որուն համաձայն աքսորի կը դատապարտուէին Հապսպուրկեան գերդաստանին անդամները: Այս յօդուածը ի զօրու էր 1918էն ի վեր: Այս փոփոխութեամբ, կայսերական անկեալ գերդաստանին անդամները մեքենաբար կը վերստանան իրենց անհատական իրաւունքները: Միապետականները կ'ուզեն օգտուիլ այս առիթէն, անոնց իշխանական իրաւունքներն ալ վերահաստատելու համար:

⁂ Փետրուարի յեղափոխութեան կազմակերպիչներէն Տէրնաչէք յաջողեցաւ փախչիլ բանտէն, երկու հիթլէրականներու հետ, շնորհիւ բանտապահի մը մեղսակցութեան:

ՀԱՐՍՆՑՈՒ ԿԸ ԾԱԽԵՆ ԱՃՈՒՐԴՈՎ

Ո՞ւր, — Գերմանիոյ մէջ: Պերլինի թերթերէն մէկն է որ կը պատմէ: Պրունշվիքի Օլպուրկ գիւղին մէջ, անյիշատակ ժամանակներէ ի վեր, սովորութիւն բրած են, ամէն տարի գարնան աճուրդով ծախել հարսնցուները: Ամէն տարի միեւնոյն շրջանին աճուրդի կը հանուին 17 տարեկան եւ աւելի մեծ աղջիկներ: Գիւղին տղաքը կը հաւաքուին վաճառատեղին, որուն աճուրդի կազմակերպիչն է ամուրիներու ընկերակցութեան նախագահը: Գիներն ալ չափազանց մատչելի են: Աճուրդը կը սկսի քսան փֆէնինկէն, որ կ'արժէ 1 ֆր.20 եւ հազիւ երեք մարքի կը բարձրանայ: Ընդհանրապէս 1.80 — 2 մարք է բարձրագոյն գինը: Աճուրդը չահելէ յետոյ, երիտասարդը մէկ տարի տէր կը դառնայ աղջկան, ինք միայն իրաւունք ունի անոր հետ պտտելու կամ պարելու: Տարին չլրացած նարօտը կը կապուի:

Յ.

Փարիզ եւ շրջակաները

ՍԱՐՍԷԼԻ Հրայր խումբի ընկերական ընդհ. ժողովը տեղի կ'ունենայ այս Կիրակի առաւօտ ժամը 9էն մինչեւ կէս օր ընկ. Օննիկ Կարապետեանի բնակարանին մէջ: Ներկայ կ'ըլլայ Կոմիտէի ներկայացուցիչը: Բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը անհրաժեշտ է:

Գաւառ

ԼԻՈՆԻ Կոմիտէն ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ բոլոր ընկերները վաղը, Ուրբաթ երեկոյ ժամը 8.30ին ընկեր Քէնտիրեանի ճաշարանը, 14 rue François Garcin: *Պարտաւորիչ ներկայութիւն: Ներկայանալ անդամատետրով:*

ՄԱՐՍԷՅԼԻ Պատ. Միութեան ընդհ. ժողովը այս Կիրակի առաւօտ ժամը 10ին Ընթերցարան-Գրադարանին մէջ: Կարեւոր օրակարգ: Ներկայանալ անդամատետրներով:

ԸՆԿԵՐԱՀԱՄԱԿՐԱԿԱՆ ԽՆՋՈՅՔ

կազմակերպուած՝ *Հ. Յ. Դ. ԻՍԻ ԼԷ ՄՈՒԼԻՆՈՅԻ «ՄՋՕ» ԽՈՒՄԲԻ ԿՈՂՄԷ*

Այս կիրակի կէս օրէ վերջ ժամը 3ին

Պ. Գարակէօզեանի սրահին մէջ 45 rue de la Défense

Մուտք՝ 5 Փրանք:

Հաղորդ. միջոց.— փորթ վէրսայլէն առնել 23 եւ 32 թիւ ծանրակառքերը եւ իջնել կար տ'իսի:

Զ. Ռ. ՄԻՈՒԹԵԱՆ ԼԻՈՆԻ ՄԱՍՆԱՃԻՒՂԸ ԱՊՐԻԼ 11Ը ԿԸ ՏՕՆԷ

21 ԱՊՐԻԼ ՇԱԲԱԹ ԳԻՇԵՐ Գ. ԹԱՂԱՊԵՏՈՒԹԵԱՆ ՍՐԱՀԻՆ ՄԷՋ

Կը խօսի՝ ՏԻԿԻՆ ԷԼԼԷՆ ԲԻՒԶԱՆԴ

ՎԻԷՆԻ ՄԷՋ

22 ԱՊՐԻԼ, ԿԻՐԱԿԻ

Կը խօսի՝ ՏԻԿԻՆ ԷԼԼԷՆ ԲԻՒԶԱՆԴ

Մանրամասնութիւնները յաջորդով:

ՖՐԱՆՍԱՀԱՅ Կ. ԽԱՉԻ ՓԱՐԻԶԻ ՄԱՍՆԱՃԻՒՂԸ

Կը տօնէ «ԿԱՐՄԻՐ ԽԱՉԻ ՕՐ»ը

ԿԻՐԱԿԻ ԱՊՐԻԼ 9ԻՆ ԿԷՍ ՕՐԷ ՎԵՐՋ ԺԱՄԸ 3ԻՆ

Salle Géographieի ՄԷՋ **184, Bld St. Germain**

Բացման խօսք.— Շրջ. վարչութեան նախագահ տիկ. ՄԻՍԱՔԵԱՆԻ կողմէ

Ողջոյնի խօսք.— Պ. Հ. ԶԱՐԴԱՐԵԱՆ, Ա. ԽՈՆԴԿԱՐԵԱՆ, Ա. ՋԱՄԱԼԵԱՆ

Գեղարուեստական ճոխ բաժին սիրայօժար մասնակցութեամբ՝

Ա. ՇԱՀԽԱԹՈՒՆԻԻ

Տիկիններ՝ Ա. ԳԷՈՐԳԵԱՆ — ԱՐՂՈՒԹԵԱՆ եւ Ս. ԳԵՒՈՆԵԱՆ (երգ)

Օրիորդ Զ. ՇԱՀԱՄԵԱՆ (ջութակ)

Mlle X. *(պար)*

Պ. Ռ. ԶԱՐԴԱՐԵԱՆ (արտասանութիւն):

ՄՈՒՏՔ՝ 5 *եւ* 3 *ՖՐԱՆՔ:*

ԵՐԵԿՈՅԹ

կազմակերպուած՝ ԱԼՖՈՐՎԻԼԻ Հ. Կ. ԽԱՉԻ ՄԱՍՆԱՃԻՒՂԻՆ ԿՈՂՄԷ

Այս Շաբաթ երեկոյ ժամը 8.30ին Ակումբին մէջ 1 Bld. Carnot

Կը ներկայացուին՝ **ԷԼ ՄԻ ԱՂՕԹԻՐ** *(պատկեր)*

եւ **ՊԷՊԷՔՕ** *(զաւեշտ 3 արար)*

կը մասնակցին տեղւոյն սիրողները: *Մուտք՝* 3 *ֆր.:*

Փարիզի Գրական Ակումբ *այս Շաբաթ երեկոյ, ժամը 9ին,* 131, rue Paul Berruel (*Նախկին* rue Cambron, 131) *Մէթրօ՝* Vaugirard: *Կը խօսի՝ Պ. Լեւոն Բաշալեան:* *Նիւթ՝* Եղիշէ Չարենցի Արուեստը: *Մուտքը ազատ է:*

Matinée - Soirée Dansante

կազմակերպուած՝ ՓԱՐԻԶԻ ՀԱՅ ՈՒՍԱՆՈՂԱԿԱՆ ՄԻՈՒԹԵԱՆ ԿՈՂՄԷ

ի նպաստ իր Օժնութեան Սնտուկին

Հովանաւորութեամբ՝ ՓԱՐԻԶԻ ՀԱՅ ՏԻԿՆԱՆՑ ՄԻՈՒԹԵԱՆ

Կը նախագահէ Պ. ՊՕՂՈՍ ԷՍՄԷՐԵԱՆ

ԿԻՐԱԿԻ, 8 ԱՊՐԻԼ ԺԱՄԸ 4էն 12

Salle de l'AÉRO-CLUB DE FRANCE*ի մէջ* 6 rue Galilée (Métro: Boissière)

Orchestre - Attractions *մասնակցութեամբ* Mlle Rosi Mac Donald*ի Շաթըլէյի թատրոնէն:* — *Անակնկալներ* — Buffet *գիւրամատչելի գիներով* Bridge *սեղաններ:*

ՄՈՒՏՔ՝ 15 *ֆրանք: ՈՒՍԱՆՈՂՆԵՐՈՒ՝* 10:

ՀԱՅ ԺՈՂՈՎՐԴԱԿԱՆ ԹԱՏՐՈՆ

15 ԱՊՐԻԼ ԿԷՍ ՕՐԷ ՎԵՐՋԸ ԺԱՄԸ ՃԻՇԴ 3ԻՆ

«ՊԷՇԻՒԹԱՇԼԵԱՆ» սրահին մէջ

26, Rue Troyon (Métro: Pont de Sèvres)

ԱՌԱՋԻՆ ԱՆԳԱՄ ԸԼԼԱԼՈՎ ԿԸ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒԻ

Ա. ՍԱՐՎԱՋԵԱՆԻ

«ԳԻԾԷՆ ԴՈՒՐՍ»

ընտանեկան յուզիչ դրամ չորս արար

կը մասնակցին՝ տիկիններ *ԼԻՒՍԻ ՊԵՏՐՈՍԵԱՆ, ՔՆԱՐԻԿ - ՄԱՔԴՈՆԱԼՏ,* Օրիորդներ՝ *ՍԻՄԱ, ՅԱՍՄԻԿ,* պարոններ՝ *ԱՐՄԱՆ ԿՈԹԻԿԵԱՆ, Ա. ԳՄԲԷԹԵԱՆ* եւ *Ս. ԹՈՐՈՍԵԱՆ:*

Տեղերու գիները՝ 10, 7.50 *եւ* 5 *ֆրանք:*

Սահմանափակ թիւով բէզերվէներ:

Տոմսերու համար դիմել դիմել՝ Գրասուն Հրանտ-Սամուէլ, (51, rue Mr. le Prince), Ֆլօրիա ճաշարանը (61, rue Mr. le Prince) *եւ* Պ. Լ. Գէւոնեանին (17, rue Damesme. Paris 13):

ԼՈՅՍ ՏԵՍԱՒ

«ՎԷՄ»ի

ԵՐՐՈՐԴ ԹԻՒԸ, ՀԵՏԵՒԵԱԼ ԲՈՎԱՆԴԱԿՈՒԹԵԱՄԲ.

Ռ. Բերբերեան.— *«Նոր Նախիջեւանի գաղութի անցեալն ու ներկան»:* Յ. Ճ. Սիրունի.— *«Երեմեան գրագէտը»:* Յ. Զաւրեան.— *«Սայեաթ Նովա»:* Մ. Պարսամեան.— *«Վահան Թէքէեան»:* Վ. Փափազեան.— *«Հայկական բարենորոգումները»:* Ա. Խոնդկարեան.— *«Օպպօզիցիան Հանրապետ. Հայաստանում»:* *«Մուրատի յուշատետրը»:* Հմ. Մանուկեան.— *«Արամ»:* ՀԻՆ ԹՈՒՂԹԵՐ.— ԿԵԱՆՔ ԵՒ ՄՇԱԿՈՅԹ.— *«Վարպետ Մինաս»:* Զ. *Միրզայեան: «Թէ ինչո՞ւ մնացանք իթթիհատին հետ* — Աչեան: ԳԻՐՔ ԵՒ ՄԱՄՈՒԼ: ԳՐԱԽՕՍԱԿԱՆ: ՅԱՒԵԼՈՒԱԾ: *Վռամ. եպ. Մանկունի: «Գէորգ Դ. եւ իր ժամանակը»:*

Բաժանորդագրութեան պայմանները

Ամերիկա, Մեծն Բրիտանիա, Եգիպտոս եւ Իտալիա	69 ֆր.
Ֆրանսա եւ այլ երկիրներ	50 ֆր.
Ռումանիա, Պուլկարիա, Յունաստան, Սուրիա եւ Պարսկաստան	40 ֆր.

Բաժանորդագրուել կարելի է՝

L. Kevonian, 17 Rue Damesme, Paris, 13e

Բաժանորդագրութիւնը՝ կանխիկ:

Տպարանը փոխելու հետեւանքով «Վէմ»ի ներկայ թիւը լոյս տեսաւ որոշուած ժամանակէն ուշ:

Ֆրանսայի մէջ շատոնց փնտռուած Արեւելքի իսկական օղին մենաշնորհը ստացած ըլլալով, հրապարակ հանած ենք՝

ԵՐԵՒԱՆ ԱՆԱՐԱՏ ՕՂԻՆ

փնտռեցէ՛ք զայն կարմիր պիտակով: Անգամ մը ճաշակելէ յետոյ՝ ա՛լ չպիտի հրաժարիք անկէ:

ԱՐՏՕՆԱՏԷՐ ՖՐԱՆՍԱՅԻ ՀԱՄԱՐ՝

Société "PEUREUX"

48 Bld. des Vignes, MARSEILLE Téléphone: COLBERT 58-10

ԼԻՈՆԻ ԵՒ ՇՐՋԱՆՆԵՐՈՒ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՑԻՉ

D.N.BAHADOURIAN 32 rue Sévigné. Lyon (Rhône)

ՆԻՍԻ ԳՈՐԾԱԿԱԼ.—

M. M. H. Khatchadourian et Danielian 24, rue Assalit. Nice (A. M.)

13 ՏՐԱՄԱԴՐԵԼԻ ԵՆ գեղեցիկ եւ ընդարձակ սրահներ՝ (ամէն յարմարութիւններով եւ օժտուած ելեկտրական գոյնզգոյն լամբարներով) հարսանեկան հանդէսներու, ժողովներու, երեկոյթներու, պարահանդէսներու եւլն.։ դիմել **13**

ՅՈՎՀԱՆՆԷՍԵԱՆԻ *13 rue Pierre Curie.* K. *Bicètre. Metro: Porte d'Italie*

Etude de Me BERNARD WAHL

(*12* année)

Licencié en Droit de la Faculté de Paris

Ancien élève de l'École des Hautes Etudes Sociales

JURISCONSULTE

Droit Français et International Privé

94, Rue St. Lazare (*Սէն Լազար կայարանին մօտ*) Tél. Pigalle 67 - 69

Կը ստանձնէ ամէն տեսակ դատական խնդիրներ, ինչպէս նաեւ փողոցի արկածներ, անձամբ կը պաշտպանէ առեւտրական եւ հաշտարար դատարաններու առջեւ, կու տայ certificats de coutumeներ, կը կատարէ ամուսնութեան եւ ամուսնալուծման վերաբերեալ բոլոր գործողութիւնները:

Կ'ընդունի ժամը 9—10 *եւ* 17—19: *Նաեւ ժամադրութեամբ*

ԱՏԱՄՆԱԲՈՒԺԱՐԱՆ

L. LECORCHÉ Chir. Den.

Ex. Interne des Hôpitaux de Paris

Chef de Clinique à l'Ecole Dentaire Française

Assistant Ա. Տ. ԿԱՐԱՊԵՏԵԱՆ ***chir. dent. D.E.D.F.***

ԽՆԱՄՈՒԱԾ ԱՇԽԱՏԱՆՔ ԵՒ ՉԱՓԱՒՈՐ ԳԻՆ

Ակռայ կը քաշենք առանց ցաւի, միայն մէկ վայրկեան քուն՝ Somylով: Քուրոն եւ պրիճ. ատամնաշար՝ շատ թեթեւ քրոմէ մետաղով, կը վերափոխենք հին ատամնաշարեր: Երախաներու ատամներու շտկում:

Կ'ընդունի 9 - 12 *եւ* 2 - 7 Հեռախօս Inv. *27 - 95*

28 Avenue d'Orléans

Métro Denfert Rocherau ou Mouton Duvernet

Հայերու ժամադրավայրը

ճաշարան **ՖԼՕՐԻԱ**

61, Rue Monsieur le Prince, Paris (6)

Մէթրօ՝ Օտէօն եւ Սէն Միշէլ *Հեռաձայն* **Danton:** 52.73

Արեւելեան եւ եւրոպական խնամուած կերակուրներ

ԼՈՅՍ ՏԵՍԱՒ

ՀԱՅ ՍԿԱՈՒՏ

Պաշտօնաթերթ Հ.Մ.Ը.Մ.ի (կիսամսեայ)

Տարեկան բաժնեգին Ֆրանսա՝ 25 ֆրանք, Սուրիա, Յունաստան եւ Պալքաններ՝ 20, միւս բոլոր երկիրները՝ 30 ֆր.: Զատէ հատը՝ 1.25 ֆր.: Հասցէ.— M. Kurkdjian, 39, rue Maubeuge, *Փարիզ (9):*

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

— Կը փնտռեմ Եօզկատի Իւրնէճ գիւղացի խորթ հայրս՝ Կարապետ Քէշիշեան եւ իր որդին՝ Ենովք: 1914էն առաջ մեկնած են Ամերիկա: Իր հասցէն գիտցողներէն կը խնդրուի իմացնել Մէնթէշէցի (Եօզկատի շրջան) Հաճի Սարեանի, հասցէ՝ Saryan Roger c/o Mr. Vincent de l'Estrande Miramont par Mirande, Gers, France.

— Կը փնտռեմ Հայաստանի Նախիջեւան քաղաքէն Սահփան, կինը՝ Մարիամ, զաւակները՝ Ագնիւ, Ծիլվա եւ Ալպէր Մաթոսեանները, որոնք կը գտնուին եղեր Isère նահանգին մէջ: Իրենց հասցէն գիտցողներէն կը խնդրուի իմացնել՝ Պ. Ղազար Մարկոսեանի, 11, rue de la Fare. Marseille.

— Կը փնտռեմ եղբայրս Օրտուցի Յովհաննէս Թորոսեան, հօր անունը՝ Նշան, մօր անուն Իսկուհի Թորոսեան, եւ հօրեղբօրորդի Նշան Թորոսեան, հօր անունը՝ Կալուստ, որոնք 1919ին Օրտուի որբանոցէն փոխադրուած են Պոլիս: Օրտուի մէջ Յովհաննէս կը տառապէր աչքի ցաւէ եւ կը դարմանուէր բժիշկներու կողմէ:

Իրենց Պոլիս փոխադրուելէն ի վեր որ եւ է լուր չունիմ իրենց մասին: Իրենց մասին լուր ունեցողներէն եւ հասցէն գիտցողներէն կը խնդրուի իմացնել Անդրանիկ Թորոսեանի, St. Arroman par Mirande, Gers, France.

ԻՆՉՊԷՍ ԿԱԶՄԱԿԵՐՊՈՒԵՑԱՒ 1915Ի ՏԱՐԱԳՐՈՒԹԻՒՆԸ (90)

"ԹԷՇՔԻԼԱԹԸ ՄԱԽՍՈՒՍԷ,,

(ԻԹԹԻՀԱՏԱԿԱՆԻ ՄԸ ՅՈՒՇԵՐԸ ԻՐԵՆՑ ԳԱՂՏՆԻ ԿԱԶՄԱԿԵՐՊՈՒԹԵԱՆ ՄԱՍԻՆ)

«Իբրեւ հետեւանք մեր հերոս զինուորներուն յաջողութեանց եւ իբրեւ արդիւնք ընդհ. պատերազմին, կոտրեցաւ Ռուս ցարականութեան ձեռքը, որ արգելք կ'ըլլար խալամ – Թուրք հողամասերուն ազատ բարգաւաճման:

Վաղը անծանօթ է մեզի: Այսօր՝ հիւսիսի եւ արեւելքի, Կովկասի բոլոր խալամ – Թուրք բազմութիւնները ուժ մը կը ներկայացնեն: Հետեւաբար կրնան իրենց ձգտումները հրապարակ հանել: Դարեր շարունակ սպասելէ վերջ, երանի թէ նախապէս գիտցուէր թէ նման պատեհ առիթ մը պիտի ներկայանայ՝ առաւելագոյն չափով օգտուելու համար անկէ: Կասկած չկայ, որ այս պատեհութիւնը երկար չպիտի տեւէ: Որովհետեւ, ռուս բազուկները կրկին կը միանան եւ կը ջանան իրականացնել իրենց ազգային ձգտումները արտաքսելով ծրագիր — ները: Եւ կամ, ռուս զանգուածները, իրենց ուժեղ մեծամասնութեամբ ու միացեալ ջանքերով, մեր արեւելեան եւ արեւմտեան հատուածները, նոյնիսկ հարաւային կողմերը ճնշելուն մէջ օգուտ մը նկատելով, կրնան վերադառնալ իրենց երբեմնի քաղաքականութեան: Արդէն, թշնամիներու ճնշման ենթարկուելու յարմար աշխարհագրական դիրք մը ունին արեւմուտքի եւ արեւելքի խալամ – Թուրք զանգուածները: Որովհետեւ իրենց տեղերը ընդարձակ են ու, բնականօրէն, իրարմէ հեռու ըլլալով չեն կրնար օգտուիլ, մինչդեռ ազգի հանդամանք ստացած որ եւ է ցեղի տարրերը այսպէս ցրուած եւ իրարմէ բաժնուած չեն: Աչքի առջեւ բերենք Գերմանացիներուն, Անգլիացիներուն, Իտալացիներուն եւ Ֆրանսացիներուն այն մայրենի հողերը, ուր անոնք կը բնակին այսօր: Անոնք եւս, անցեալին մէջ իսկ երբ նահապետական կեանք մը կ'ապրէին, կը գտնուէին իրենց այժմու վայրերը: Կը տեսնուի թէ՝ այն վայրերը ուր անոնք անջատ անջատ կը բնակին, աւելի պզտիկ են քան խալամ – Թուրքերուն 15 — 20 ցեղախումբերուն մէկուն վայրը: Ցեղախումբերու այսպէս ցրուած վիճակը կը դժուարացնէ անոնց մերձեցումը եւ արգելք կ'ըլլայ անոնց ընկերային մակարդակի բարձրացման: Այս վիճակը ուրիշ տեսակէտով եւս վնասակար է: Մեծաթիւ ժողովուրդներ, յորդելով, կը մտնեն այն զանգուածներուն միջեւ որոնց հողերը ընդարձակ են եւ, ոչ միայն արգելք կ'ըլլան անոնց յառաջդիմութեան, այլեւ անոնց ազգային բարգաւաճումը կը դժուարացնեն:

Գրեթէ բոլոր խալամ – Թուրք տարրերը այս փորձանքին ենթակայ են: Աչքի առջեւ բերենք արեւմուտքի խալամ – Թուրք զանգուածները: Սկսելով Վոլկայի աւազանէն մինչեւ Ենիսէյ գետի երկայնքին տարածուող վայրերը քանի մը դար առաջ միայն Թուրք բնակիչներ ունէին, մինչդեռ այսօր նոյն այդ վայրերը Ռուսերու տիրապետութեան տակ են, եւ բնիկ խալամ – Թուրքերը այդ օտար տարրերուն կողմէ շրջապատուած են: Արեւմտեան զանգուածներէն միայն Պաշքըրներն են որ մասամբ հաւաքական կեանք կ'ապրին: Այդ ալ համեմատական է: Հիւսիս, հիւսիս արեւմտեան կողմէն՝ անոնց խմբաւորումը եւս աւրուած է Ռուսերու գրաւման հետեւանքով, եւ այդ աւերումը գացած է մինչեւ ներսերը:

Վոլկայի աւազաններու խալամ Թուրքերը եւս բաժնուած են հարիւրաւոր պզտիկ մասերու եւ խեղդուած են ռուսական այնպիսի մեծ զանգուածներու միջեւ, որոնք արգելք կ'ըլլան անոնց բարգաւաճմանը: Բայց մանաւանդ աւելի հիւսիս՝ Սիպերիա բնակողները 9 — 10 մասերու բաժնուելով սեղմուած են այն տարրերուն միջեւ որոնք օտար կը մնան իրենց ընկերային բարգաւաճմանը:

Արեւմտեան զանգուածները, իրենց զինագրաւելու կարողութեամբ, թէեւ կրցած են ազատիլ այլասերումէ, բայց անոնց յառաջիկայ բարգաւաճումը դժուար է: Ահա այս վիճակը կը ներկայացնէ փորձանք մը, որ արդիւնքն է Ռուսիոյ խալամ – Թուրք համախմբումներուն միջեւ օտար տարրերու թափանցումին եւ մուտքին եւ մտնելու կարելիութեան: Եւ որովհետեւ այս խմբաւորումները, պաշտպանութեան տեսակէտէն, բուն զանգուածին չեն միացուիր եւ ազգի հանդամանք չեն ստանար, ենթակայ են վտանգաւոր վիճակներու:

Երէկ, Թուրքիստանի եւ նոյնիսկ Կովկասի եւ Խրիմի շրջանին մէջ բնակող Թուրքերը եւս ենթակայ էին ռուսական գրաւման: Բայց, հոդ վտանգը դեռ այնքան մեծ չէր: Որովհետեւ, ազգային մեծ արթնութիւն մը ի վիճակի է դուրս թափելու այն օտար մարմինները որոնք կը գտնուին խալամ – Թուրք խմբաւորմանը մէջ: Մեր այսօրուան պարտականութիւնն է այդ վտանգը փնտռել եւ, օգտուելով ներկայացած պատեհ առիթէն, անկէ ազատիլ ու մեր դիրքը ամրացնել: Պատմութեան մէջ, բոլոր պաշտպանութիւններն ու փրկութիւնները ձեռք ձգուած են, միշտ, սուր նման ազգային փորձանքներու յաջորդող պատեհ առիթներուն: Գերման տարրերը միացան՝ ֆրանսական վտանգին առջեւ, իսկ Իտալականները արթնցան աւստրիական եւ ֆրանսական ճնշումին տակ:

Այսօր, նոյն կացութեան մէջ կը գտնուին Ռուսիոյ Թուրք – խալամ տարրերը: Տարբերութիւնը այն է որ անոնք քիչ մը աւելի ցրուած են: Այս պատճառաւ ալ, գործը կրնայ քիչ մը դժուարանալ: Բայց, հարկ է յուսահատիլ այդ դժուարութիւններէն: Այժմու ցրուած վիճակը կրնայ արագօրէն դէպ ըլլալ քաղաքական միացեալ վարչութեան մը հաստատման: Այժմ հարկ չկայ այդպիսի վարչութեան մը: Անկէ առաջ պէտք է որ Թուրք – խալամ տարրերը իրենց այժմու կացութենէն բարձրանան եւ հասնին վիճակի մը ուր կարենան կազմել «խալամ – Թուրք ազգ մը»: Անդամ մը որ այսպիսի տոկուն ազգ մը հիմնուի, այլեւս շատ բնական կը դառնայ քաղաքական այնպիսի վիճակ մը, որով ան իր գոյութիւնը պահպանէ եւ միջազգային ամուր դիրք մը ստանայ: Մինչեւ այդ՝ անհրաժեշտ է որ ամէն մէկ տարր չմոռնայ իր ազգային պարտականութիւնները:

(Շար.)

Le Gérant: H. STEPHAN

Imprimerie A. DER (AGOPIAN)

17, Rue Damesme, PARIS (13e)

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ՝ ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ, ԳՐԱԿԱՆ

HARATCH

(Fondé en 1925) R. Seine 276.286

Directeur et Propriétaire : Sch. Missakian

Rédaction & Administration

ԽՄԲԱԳՐՈՒԹԻՒՆ ԵՒ ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ

17, Rue Damesme PARIS (13e)

Téléphone : Glacière 15-70

(ԵՐԹԵՒԵԿԻ ՀԱՄԱՐ՝ Métro : TOLBIAC)

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԵԱՆ ՊԱՅՄԱՆՆԵՐ.—	ՏԱՐԵԿԱՆ	ՎԵՑԱՄՍԵԱՅ	ԵՌԱՄՍԵԱՅ
Ֆրանսա եւ գաղութներ	140 ֆրանք	70 ֆրանք	35 ֆր.
Անգլիա, Եգիպտոս, Զուիցերիա, Իտալիա	250 »	130 »	—
Ամերիկա	200 »	100 »	—
Այլ երկիրներ	200 ֆրանք	100 ֆրանք	—

ՈՒՐԲԱԹ 6 ԱՊՐԻԼ
VENDREDI 6 Avril 1934

10ՐԴ ՏԱՐԻ - 10e Année N° 2463

Խմբագիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

ԳԻՆ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ԵՐԿՈՒ ԽՕՍՔ

ՆՈՐԷՆ ԲՈԼՇԵՒԻԿԻ ՄԸ ՀԵՏ

— Ուրեմն դուք խրատունք չէ՞ք տար որ հայ աշխատաւորութիւնը կռուի արար աշխատաւորութեան հետ կողք կողքի, Սովետ Սուրիոյ ազատագրութեան համար:

— Հարցը խրատունքի մասին չէ, այլ գիտակցութեան եւ լըրջութեան: Ի՞նչ իմաստ ունի 8–10 կամ 40–50 հայ կարմրուկներու ներկայութիւնը՝ այն Թունդ ազգայնական պայքարին մէջ որ կը մղուի Սուրիոյ մէջ, հոգատարութեան լուծը թօթափելու համար: Ոչ միայն բան չաւելցներ, այլ եւ ծիծաղելի կը դարձնէ ձեզ: Տակաւին չենք խօսիր հետեւանքներու մասին: Եւ այդ հետեւանքները ժողովուրդն է որ կը կրէ: Ձեր խեղճուկրակ մարզանքները ոչ միայն միտք եւ սիրտ կը պղտորեն, այլ եւ յօնք չինելու տեղ աչքերը կը հանեն: Ո՞ր Հայը կրնար հակառակ ըլլալ ոչ թէ Արաբին, այլ աշխարհի ամէնէն անծանօթ ժողովուրդին ազատագրութեան: Սակայն, ուրիշի մասին խորհած ատեն, ինչո՞ւ կը մոռնաք բուն հայ աշխատաւորութեան շահերը: Մեր ձեռքը չէ որ եւ է դեր կատարել այս գործերուն մէջ, խկ դիրք բռնել՝ այն ալ կարմիր դրօշի տակ…

— Կարմիր դրօշն է որ պիտի լուծէ այդ բոլոր հարցերը:

— Թող այդպէ՛ս ըլլայ: Շատ աւելի զօրաւորներ բռնած են կարմիր դրօշը: Անոնք ունին անսպառ միջոցներ եւ վիթխարի կազմակերպութիւններ: Եթէ անոնք ուզեն, կրնան ճամբան հարթել: Ձեր ի՞նչ գործն է կարաւանին գլուխն անցնիլ, հայերէն թռուցիկներ ցրուել, ծիծաղելի կանչեր արձակել եւ ճակատ ճեղքել: Եւ յետոյ, վատութիւն է ձեր բրածը. որովհետեւ, դուք ամէն չափ ու սահման կորսնցնելով, ոչ միայն օտարները կը մոլորեցնէք մեր ներքին գործերու մասին, այլ եւ զանոնք օգնութեան կը կանչէք, պայքարելու համար հայկական «նացիոնալիզմ»ին դէմ: Զմոռնանք ձեր միւս դարչելի հէքեաթն ալ,— Սուրիոյ մէջ անկախ Հայաստան հաստատելու Դաշնակցական ծրագիրը, որ տարին տասներկու ամիս կը կրկնուի ձեր բոլոր թերթերուն մէջ, «Խորհ. Հայաստան»էն մինչեւ յետին թռուցիկին մէջ, եւ կ՚արծարծուի նոյն իսկ պատասխանատու գործիչներու կողմէ: Այդ բոլորը կրնան աղէտ մը յանդիլ օր մը, առանց թիզ մը յառաջ տանելու համաշխարհային յեղափոխութիւնը…

— Հապա ի՞նչպէս կ՚ուզէք որ տարածենք մեր գաղափարները: Մենք յեղափոխական պայքարը ձեզի պէս չենք հասկնար, մենք պրոլետարիատին շահերը պիտի պաշտպանենք միջազգային գետնի վրայ…

— Չունի՞ք աւելի հարազատ պրոլետարիատ քան տարագիր եւ աշխատաւոր բազմութիւնները. եթէ կ՚ուզէք՝ նոյն իսկ Հայաստանի ժողովուրդը: Ձեր եռանդը յատկացուցէք անոնց բարօրութեան: Ինչո՞ւ Հայաստան չէք երթար, քանի որ այնտեղ իրականացած է ձեր փառաբանած կարգուսարքը: Գացէք հոն, մտէք ժողովուրդին մէջ, տարածուեցէք մինչեւ հեռաւոր գիւղերը: Ի՞նչ գործ ունիք այս օտար եւ քաղքենի պողոտաներուն վրայ…

— Մենք ամէն երկրի մէջ ալ դեր ունինք, իբրեւ անդամները համատարած Կոմկուսին:

— Հէքեաթ մըն ալ այդ: Ի՞նչ կը ներկայացնէք դուք, օրինակ, Ֆրանսայի մէջ, ուր համայնավար կուսակցութիւնը մինչեւ 120 հազար անդամ կը հաշուէր Թուրի պառակտումէն քանի մը տարի վերջը, իսկ այսօր իջած է 35–40,000ի: Թող ըլլայ 60,000 անդամ, 40 միլիոն ժողովուրդին մէջ: «Մենք ալ կանք» ըսելո՞ւ համար խառնուեր էք անոնց բլիթներուն, թէ Մարսէլ Քաշէնն ու «Իւմանիթէ»ն Դաշնակցութեան դէմ լարելու, նոյն իսկ ոստիկանութեան եւ կառավարութեան միջոցաւ Դաշնակցութեան լուծումը պահանջելու, «օրէնքէ դուրս», «սահմանէն դուրս» աղաղակելու համար: Յեղափոխական գործե՞ր են ասոնք: Խ. Հայաստանը բան մը կը շահի՞ այս մանկապարտէզի խաղերէն: Բան մը կը շահի՞ արտասահմանի հայ աշխատաւորութիւնը: Կը շահի՞ համաշխարհային յեղափոխութիւնը:

— Մեր Մեր գործունէութեան շնորհիւ է որ ի դերեւ կ՚ելլեն ձեր դաւերը՝ Խ. Միութեան դէմ: Մենք ենք որ երեւան կը հանենք ձեր զինուորական պատրաստութիւնները՝ իմպերիալիստներուն, Սպիտակ Ռուսերուն, Տէթէրմինկներուն, Հիթլէրներուն հետ՝ ընդդէմ մեր խորհրդային հայրենիքին…:

— Նոյն իսկ ձեր դատին համար լաւ է որ մոռնաք, մխանգամ ընդ միշտ մոռնաք այդ ցնդաբանութիւնները, որոնք չափազանց երկար տեւեցին: Կոմինտէրնին միջազգային լրտեսական ցանցը բաւական է, մեր «դաւեր»ուն հետեւելու համար: Ձեր տեղը Երեւանն է. գացէք եւ հոն ծաղկեցուցէք ձեր կարողութիւնները: Այնտեղ շատ սուղի կը նստիք Երեւանի համար, որ միշտ պէտք ունի աջակցութեան:

— Մեր գործերէն մէկն ալ այդ աջակցութիւնը ապահովելն է:

— Ընդհակառակն, ձեր միջամտութիւնն է որ կը խանգարէ այդ աջակցութիւնը: Ահա վեց ամիս կ՚ըլլայ որ հանգանակութիւն բացուած է Հօկով եւ Բարեգործականով, եւ գումարը 100,000 ֆրանքը չանցնիր: Թերթերը գրեցին թէ առ հաշիւ հազար անդամ ղրկուած է Երեւան: Քանի՞ բնակարան կը շինուի այս հանգանակութեամբ, մէկ բնակարանը հազար տոլար հաշուելով (երկու բնտանիքի համար): Ա՞յս է ձեր զանգուածային շարժումը: Հիմակ ալ սկսեր էք Հայր. Միութիւնները պառակտել, սողոսկելով, դաւեր լարելով, ճեղքեր բանալով… Կը հասկնանք ձեր միտքը. բայց, զգո՛յշ. ծառին ճիւղերը կտրելով կտրելով, առուն մը…

Շ.

ՎԵՐՋԻՆ ԺԱՄ

14 ՀՐԱՄԱՆԱԳԻՐ - ՕՐԷՆՔՆԵՐ

2,760,000,000 ՖՐԱՆՔ ՊԻՏԻ ԽՆԱՅՈՒԻ

ՈՒՐԻՇ ՓՈՓՈԽՈՒԹԻՒՆՆԵՐ ԱԼ ՊԻՏԻ ԿԱՏԱՐՈՒԻՆ

Նախարարական խորհուրդը վաւերացուցած ըլլալով հրամանագիր — օրէնքներու առաջին շարքը, պաշտօնաթերթը երէկ հրատարակեց զանոնք: Այս առաջին մասը կը բաղկանայ 14 հրամանագիրներէ, որոնք անմիջապէս գործադրելի են եւ որոնց շնորհիւ կառավարութիւնը կը յուսայ 2,760 միլիոն փր. խնայել: (Ելմտացոյցին բացը չորս միլիառ փրանք է):

Այս խնայողութիւնը պիտի կատարուի հետեւեալ տնօրինութիւններով.— Տասը առ հարիւր պիտի կրճատուի պետական պաշտօնեաներու թիւը: Հաշիւ եղած է թէ 60–80,000 պաշտօնեաներ պիտի արձակուին: Հարիւրին 5–10 վար պիտի դրուի բոլոր քաղաքային եւ զինուորական պաշտօնեաներու թոշակներէն, առանց նկատի առնելու նուազագոյն չափ մը որ ազատ կը մնար տուրքէ եւ որ տարեկան 12,000 փրանք էր: Պիտի ջնջուին կրկին թոշակները (պետական ռոճիկ եւ հանգստեան թոշակ) եւ բնակարանի համար եղած մասնաւոր վճարումները: Այսպէս, եթէ ե՛ւ այրը ե՛ւ կինը վճարում կը ստանան բնակարանի մը համար, այսուհետեւ միայն այրը պիտի ստանայ: Պիտի փակուին 19 վարչական գրասենեակներ եւայլն:

Իւրաքանչիւր նախարարութեան ելմտացոյցին վրայ եղած կրճատումներով պիտի գոյանայ 628 միլիոն փրանք, նպաստներու կրճատումէն 32 միլիոն, վարչական բարեփոխումներէ եւ պաշտօնեաներու կրճատումէն՝ 750 միլիոն, հանգստեան թոշակի պայմաններու փոփոխութենէն՝ 500 միլիոն, կրկնակ պաշտօններու եւ կարգ մը վարչական գրասենեակներու կրճատումէն՝ 190 միլիոն, թոշակներու զեղչէն՝ 360 միլիոն, ուրիշ վարչական փոփոխութիւններէ՝ 300: Համագումար 2760 միլիոն:

Թոշակներու կրճատման ենթակայ են նաեւ հանրապետութեան նախագահը եւ նախարարները: Նախագահին թոշակը պիտի կրճատուի հարիւրին 20 համեմատութեամբ, իսկ նախարարներուն թոշակը՝ հարիւրին 15: Կարգ մը թոշակներու համար կրճատումը պիտի ըլլայ մինչեւ հարիւրին 15, 20 եւ 25: Բոլոր հանգստեան թոշակները պիտի կազմեն պաշտօնական ռոճիկին հարիւրին 50ը, թէ քաղաքային եւ թէ զինուորական պաշտօնեաներու համար, որոնք երբեմն մինչեւ հարիւրին 65 ստացած են: Այս կրճատման փոխարէն, այսուհետեւ հանգստեան կոչուած պաշտօնեաները անմիջապէս պիտի ստանան իրենց թոշակին հարիւրին հարիւրը: Մինչեւ հիմա միայն 65 տարեկան եւ աւելի տարէց պաշտօնեաները իրաւունք ունէին սահմանուած թոշակը ամբողջութեամբ ստանալու, երբ հանգստեան կը կոչուէին: Միւսներուն համար դրամը կը պահուէր մինչեւ որ 65 տարեկան ըլլային:

Շուտով պիտի հրատարակուի նաեւ հրամանագիր — օրէնքներուն երկրորդ մասը: Այդ օրէնքներով պիտի կրճատուին նախկին զինուորներու եղած վճարումները, պիտի ջնջուին պատերազմի այրիներու թոշակները, եթէ այդ կիները ամուսնացած են, եւ պիտի բարեփոխուի ընկերային ապահովագրութեան օրէնքը: Այս տնօրինութիւններով ալ կը յուսան խնայել 1,500,000,000 փր., հետեւաբար եւ չորս միլիառ փրանք զեղչել ծախքերը:

Եթէ լիազօրութիւն տրուած չըլլար…

Վարչապետ Տումէրկ, որ օդափոխութեան գացած էր Զատկի առթիւ, վերադարձէն անմիջապէս յետոյ հանրապետութեան նախագահին վաւերացման ներկայեց հրամանագիրները, մասնաւոր նամակով մը:

Այդ նամակին մէջ, վարչապետը, կը շեշտէ.

— «Եթէ խորհրդարանը այս բացառիկ իրաւասութիւնը տուած չըլլար կառավարութեան, համաձայն երկրի բաղձանքին, եւ եթէ կառավարութիւնը վարանէր զայն գործադրելու, շատ չանցած պիտի փակուէին պետութեան սնտուկները, պիտի դադրէին բոլոր վճարումները, սնանկութեան պիտի մատնուէին բոլոր յանձնառութիւնները: Եւ կամ, հարկ պիտի ըլլար նոր թղթադրամներ շրջաբերութեան հանել, աչք առնելով անոր հետ կապուած խառնակութիւնը. որովհետեւ այդ միջոցը երբեք չի լուծեր խնդիրները, այլ զանոնք յետաձգելով եւ ծանրացնելով, ա՛ն ալ կ՚առաջնորդէ սնանկութեան, որ աղբիւրն է բոլոր ընկերային զայրոյթներուն եւ քաղաքական ցնցումներուն: Արդ, օրուան այս ժամուն մեր ելմտական կացութեան ամրութիւնը էական պայման է թէ Ֆրանսայի եւ թէ Եւրոպայի բարեկարգութեան համար: Բոլոր դրացի երկիրները կ՚ըմբռնեն այս պարագան: Ֆրանսան չէր կրնար անոնցմէ պակաս պայծառատես ըլլալ:

Իրար չխաբենք. խնդիրը միեւնոյնն է ամէնէն խոնարհ տան, ամէնէն համեստ ձեռնարկին կամ ամէնէն հզօր պետութեան համար: Խնդիրը այս է, երեք բառով — Ի՞նչ ունինք: Ի՞նչ կը շահինք: Ի՞նչ կը ծախսենք: Բնական օրէնքը կը պահանջէ հաւասարակշռութիւն հաստատել այս երեքին միջեւ. այլապէս, հետեւանքը սնանկութիւն է:

Արդ, չկայ Ֆրանսացի մը որ չգիտնայ թէ պատերազմէն ի վեր, մինչ դրամագլուխը եւ շահերը կը պակսէին, ծախքերը աւելցան, ահագին փոս մը բանալով ծախքերու եւ եկամուտներու գումարներուն միջեւ: Պատերազմէն առաջուան չափ հարուստ ըլլալու համար մէկ փրանքով որ կորսնցուցած է իր արժէքին չորս հինգերորդը, պէտք է որ փրանսական դրամագլուխը եւ գործառնութիւնները բազմապատկուին հինգով. մինչդեռ այդպէս չէ: Եւ ընդհակառակն, ծախքերու յաւելման յայտարարը հինգ չէ, այլ 10: Այս անհամեմատութիւնն է որ կը ջախջախէ մեզ: Ի՞նչ ըրին մեր մշակները, բանուորները, արհեստաւորները, պաշտօնեաները, քաղքենիները, հաստատուները որոնց թոշակները, շահերն ու եկամուտները կրճատուեցան, յանախ հալեցան տագնապին հետեւանքով: Փոխատուութեան չդիմեցին անոնք, որովհետեւ գիտեն թէ փոխատուին կը յաջորդէ վաշխառուն, թէ շատ չանցած վաշխառուն կը մերժէ որ եւ է վարկ եւ թէ կրկնակի փոխառութիւնները սնանկութեան կ՚առաջնորդեն: Զունենալով միջոց աւելցնելու իրենց եկամուտները, անոնք կրճատեցին իրենց ծախքերը, ջնջեցին աւելորդը, նոյն իսկ խնայեցին անհրաժեշտը: Ուրիշ քաղաքականութիւն չկայ պետութեան համար ալ, եթէ չուզեր առտու մը սնտուկը պարապ գտնելով, դադրեցնել ամէն վճարում: Մեր ներկայ դժուարութեանց պատճառը այն է որ, տարիներով մարդիկ չեն յաջողած ծախքերը յարմարցնել հասոյթներուն »:

Վարչապետը յետոյ բացատրութիւններ տալով հրահանգուած տնօրինութեանց մասին, գիտել կուտայ թէ պետական պաշտօնեաներու թիւը մէկ երրորդ համեմատութեամբ աւելցած է 1914էն ի վեր եւ թէ հազարաւոր պաշտօններ որ եւ է արդարացում չունին: Գալով պաշտօնեաներու կրճատման, անոնք սահմանաշնորհեալ պիտի համարուէին, եթէ այս ընդհանուր տագնապին մէջ պահէին իրենց թոշակներու այն համեմատութիւնը որ նշանակուած է 1930ին: «850,000 պետական պաշտօնեաներէ 450,000ը, այսինքն կէսէն աւելին այսօր ազատ կը մնան 1933 դեկտեմբեր 23ի օրէնքին տրամադրութենէն (տուրք): Տարեկան 12,000 ֆրանքէն պակաս թոշակ ստացող պաշտօնեաները մինչեւ հիմա ազատ համարուած են որ եւ է տուրքէ, մինչդեռ 1930էն ի վեր կ՚օգտուին ապրուստի հարիւրին 20 աժանութենէն, այնինչ բանուորներն ու գիւղացիները, որոնք իրենց պէս վաղուան ապահովութիւնը չունին, գրեթէ կէս առ կէս կորսնցուցած են իրենց վաստակը: Հարիւրին 5 զեղչելով այդ պաշտօնեաներուն թոշակները, անոնք նորէն պիտի պահեն գնելու կարողութիւն մը որ շատ վեր է 1930էն եւ նոյնիսկ 1914էն »:

⁂ Ֆրանսայի պետական պաշտօնեաներու թիւը 619,000 էր 1914ին, իսկ 857,000ի կը հասնէր 1933ին:

Նոր ծրագիր՝ գործազրկութեան դէմ

Վարչական այս կարգադրութեանց հետ, դատական նախարարը հրամանագիր մը հրատարակեց, որով կը ջնջուին կարգ մը ատեաններ եւ պաշտօններ, արձակելով շատ մը պաշտօնեաներ:

Իսկ աւելի կարեւոր ծրագիր մը կազմած է աշխատանքի նախարարը, Պ. Մառքէ, պայքարելու համար գործազրկութեան դէմ: Նախարարը Ֆրանսայի աշխատաւորական քարտէսը կազմած է, որ ցոյց կուտայ 350,000 գործազուրկներուն բաժանումը: Այս թիւին վրայ պէտք է աւելցնել նաեւ մասնակի անգործները, մանր արհեստաւորները, ճարտարագէտները, միջին դասու գործատէրերն ու առեւտրականները որոնք արձանագրուած չեն գործազրկութեան նպաստի համար: Այսպէս, Սէնի նահանգը ունի 180,000 գործազուրկ, որոնց 33,000ը շինութեանց բանուորներ, 32,800ը մետաղագործական եւ մեքենական, 35,000ը հասարակ բանուորներ, 9200ը հանդերձեղէնի, 2000ը հիւսուածեղէնի, 5000ը կաշեղէնի եւ 53,000ը զանազան արհեստներու: Միւս նահանգներն ալ նոյն համեմատութիւնը կը ներկայացնեն աւելի կամ պակաս:

Արդ, աշխատանքի նախարարը կը պահանջէ ընկերային ապահովագրութեանց պահեստի գումարին 75 առ հարիւրը յատկացնել հանրօգուտ շինութեանց, աշխատանք նարելու համար անգործներուն: Ընկերային ապահովագրութեանց անդամավճարներու գումարը 1932ին եւ 1933ին բարձրացած էր 3200 միլիոն փրանքի, որուն 1600ը միայն ծերութեան բաժինը: Աշխատանքի նախարարին հաշիւով, կարելի է տարեկան մէկուկէս միլիառ փրանք վարկ ստանալ այս գումարէն, հանրօգուտ շինութիւններ կատարելու համար:

⁂ Հանրօգուտ շինութեանց նախարարն ալ ծրագիր մը կազմած է, գոցելու համար երկաթուղիներու բացը որ կը հասնի չորս միլիառ փրանքի: Շատ մը երկրորդական գիծեր պիտի ջնջուին, եւ անոնց տեղ հանրակառքեր պիտի հաստատուին:

Դժգոհութեան ձայներ

Հրամանագիրներու վաւերացման լուրը հազիւ լսած, թղթատարական պաշտօնեաներու Դաշնակցութիւնը բացառիկ ժողով մը գումարեց, բողոքելու համար թոշակներու կրճատման դէմ: Վարչական խորհուրդին յանձնարարուեցաւ անհրաժեշտ միջոցները ձեռք առնել, համաձայն կացութեան պահանջներուն: Հաւանական է գործադուլ հռչակեն մէկ — երկու ժամուան համար, իբրեւ ցոյց:

Պ. ԴԱՒԹԵԱՆ ԽՈՐՀՐԴԱՅԻՆ ԴԵՍՊԱՆ ՎԱՐՇԱՒԱՅԻ

Վարշաւայի խորհրդային դեսպան Անտոնով պաշտօնանկ ըլլալով, յաջորդ նշանակուեցաւ Աթէնքի դեսպան Պ. Դաւթեան, որ նախապէս Թեհրանի դեսպան էր:

ՊԱՐՏՔԴ ՎՃԱՐԷ, ԵԹԷ ՈՉ…

Մ. Նահանգներու ծերակոյտէն յետոյ, երեսփ. ժողովն ալ քուէարկեց օրինագիծ մը, որուն համաձայն Ամերիկայի մէջ արժեթուղթեր չպիտի կրնան ծախել կամ գնել այն օտար պետութիւնները որոնք չեն վճարած իրենց պարտքերը: Օրէնքը մինչեւ 10,000 տոլար տուգանք եւ 2 — 5 տարի բանտարկութիւն կը տրամադրէ անսաստողներուն:

ՍՈՒՐԻԱ – ՊԱՐՍԿԱՍՏԱՆ ԵՐԿԱԹՈՒՂԻՆ

Համաձայն «Քոմմէրս տիւ Լէվանի» տեղեկութեանց, Սուրիայէն Պարսկաստան երկարելիք երկաթուղիին աշխատանքները առաջին 15 քիլոմեթրի վրայ պիտի սկսին այս ամսու սկիզբները: Եթէ Ֆրանսայի եւ Անգլիոյ միջեւ գոյութիւն ունեցող բանակցութիւնները յաջող վերջաւորութիւն մը ունենան, գիծը պիտի անցնի Իրաքէն, իսկ եթէ կարելի չըլլայ համաձայնութիւնը, ֆրանսական կառավարութիւնը բանակցութեանց պիտի սկսի Թուրքիոյ հետ:

Յայտնի չէ թէ ինչ վիճակի մէջ են բանակցութիւնները եւ Թուրք կառավարութեան հետ ինչ տեսակցութիւններ ունեցաւ մարզպանը: Պ. տը Մարթէլ Էնկիւրի չմեկնած լրագիրները գրեցին թէ՝ Թուրք կառավարութեան հետ պիտի բանակցի Սուրիա — Պարսկաստան գիծը Թուրք հողամասէն անցընելու համար, սակայն, իր վերադարձէն յետոյ, ոչ մէկ տող գրուեցաւ այդ մասին:

ՅԱՐԳԱՆՔ ԿԱՄԱՒՈՐՆԵՐՈՒ ՅԻՇԱՏԱԿԻՆ

Զատկի կիրակին, Փարիզի Հայոց եկեղեցիի արարողութիւններէն յետոյ, խումբ մը Հայեր ծաղկեպսակ մը դրին հայ զինուորի յուշարձանին առջեւ: Այս առթիւ Պ. Արամ Թիւրապեան, ֆրանսահայ կամաւորներու պատուիրակը պատերազմի միջոցին՝ ճառ մը խօսեցաւ, համակրանք յայտնելով Ֆրանսայի եւ պաշտպանելով հայկական իրաւունքները: Բանախօսը դիտել տուաւ թէ (հայերէն) եօթը տարիէ ի վեր հայ կամաւորներու յուշարձանը ծաղիկի երես չէ տեսած եւ հրաւիրեց մասնաւորապէս ներկայ տիկիններն ու օրիորդները որ կիրակի եւ տօն օրերը ծաղիկներով պատուեն յուշարձանը:

ՀԱՅՈՒ ՄԸ ՅԱՒԱԼԻ ԱՐԿԱԾԸ

Բնիկ Եսկիշէհիրցի Արթին Այվատեան, որ պանանի առեւտուրով կը զբաղի Քոլոնպի մէջ, իր բեռնակառքով կիրակի առաւօտ կ՚երթայ զոքանչը փոխադրելու հիւանդանոցէն: Պուլվար Մալիզապէն անցած ատեն, կառքը կը բախի ուրիշ ինքնաշարժի մը որ մայթին վրայ կ՚իյնայ, գետին փռելով 60 տարեկան ֆրանսացի երկրաչափ մը:

Մարդը վայրկենապէս կը մեռնի: Ոստիկանութիւնը Այվատեանը կը ձերբակալէ իբրեւ պատասխանատու եւ ուղղակի բանտ կ՚առաջնորդէ: Իսկ զոքանչը ուժգին ցնցումներու մատնուելով, տուն կը փոխադրուի:

ՕՐՈՒԱՆ ՇԱՐԺՈՒՄԻՆ ՀԵՏ

ԶԻՆԱԴԱԴԱՐԻ ՔԱՅՔԱՅՈՒՔՆԵՐԸ

ՀԱՄԱՁԱՅՆԱԿԱՆՆԵՐՈՒ ՔԱՂԱՔԱԿԱՆՈՒԹԻՒՆԸ ԶԻՆԱԴԱԴԱՐԻ ԸՆԹԱՑՔԻՆ.— ՀԱԿԱՄԱՐՏՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ ԾԱՅՐ ԿՈՒՏԱՆ.— ՀԱՇՏՈՒԹԵԱՆ ԽՈՐՀՐԴԱԺՈՂՈՎԸ ԿԸ ԼՍԷ ՅՈՒՆԱՍՏԱՆԻ ԵՒ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՊԱՀԱՆՋՆԵՐԸ.— ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՀՈԳԱՏԱՐՈՒԹԻՒՆԸ ԱՄԵՐԻԿԱՅԻ ԿԸ ՅԱՆՁՆԵՆ:

Նախորդ յօդուածով ամփոփեցինք Հիքմէթ պէյի ճառին այն մասերը, որոնք կը վերաբերէին Թուրքիոյ պարտութեան եւ անկման պատճառներուն:

Քաղաքական ի՞նչ կացութեան մէջ էին համաձայնական պետութիւնները, այդ շրջանին:

Ամէն մարդ կը յիշէ զինադադարի գինովութեան օրերը: Անգլիա եւ Ֆրանսա — օրուան ախոյեանները — շատ նպաստաւոր կացութեան մը մէջ կը գտնուէին: Համայնավարական յեղափոխութեան շնորհիւ, Ռուսիա դուրս ձգուած էր շարքերէն: Իսկ Թուրքիա ամբողջովին խորտակուած ըլլալով, անոր ոչնչացումը շատ պարզ եւ բնական հարց մը դարձած էր:

— «Սեվրի դաշնագիրը եթէ գործադրուէր, կ'ըսէ Հիքմէթ պէյ, Թուրքերը միջնադարեան Հրեաներու վիճակին պիտի մատնուէին: Դաշնագիրը այս նպատակով պատրաստուած էր: Սակայն երբ գործադրութեան դժուարութիւններն ու անկարելիութիւնները հասկցուեցան, սկսան կամաց կամաց տեղի տալ: Երկու պատճառի կարելի է վերագրել այս բանը: Նախ այս երկու պետութիւններուն (Անգլիա եւ Ֆրանսա) մայր հայրենիքներուն աշխարհագրական դիրքը, իսկ երկրորդ, իրենց կացութիւնը գաղթավայրերու մէջ»:

Անգլիա այդ օրերուն հետեւեալ պատկերը կը ներկայացնէր.— Գերմանական նաւատորմը ոչնչացած ըլլալով, անգլիական մայր հայրենիքը վտանգի մը առջեւ չէր գտնուեր: Չէր փափաքեր նաեւ որ ուժեղ Ֆրանսա մը գոյութիւն ունենայ: Գերմանիա գոնէ Ֆրանսայի չափ ուժ ներկայացնելու էր:

Միւս կողմէ Հնդկաստան եւ Եգիպտոս վարակուած էին ազգային ազատագրութեան գաղափարներով՝ ներշնչուած Թրքական անկախութենէն: Հետեւաբար Անգլիա կ'աճապարէր որպէսզի Սեվրի դաշնագիրը գործադրուի նոյնութեամբ:

Իսկ Ֆրանսա, դարձեալ դուռ դրացի մնացած էր 65 միլիոննոց Գերմանիոյ հետ, որ կրնար ժամանակի ընթացքին կենդանանալ: Ֆրանսա, տակաւին պատերազմի ընթացքին, Գերմանիոյ բաժանման գաղափարը սնուցած է, եւ այս նպատակով Ռուսիա ղրկած այժմու վարչապետ Պ. Տումէրկ: Ռուսիա եւ Ֆրանսա, գաղտնի համաձայնութեամբ մը որոշած էն, հաշտութեան անջատ դաշնագիրներ կնքել գերմանական կայսրութեան բաղկացուցիչ պետութիւններուն հետ: Սակայն Ֆրանսա չէ կրցած համոզել Անգլիան եւ Ամերիկան այս նպատակին շուրջ: Ասոր վրայ Ֆրանսացիները սկսած են Թուրքիոյ հետ հասկացողութեան գալու փորձեր կատարել, որպէսզի ազատօրէն կարենան զբաղիլ Գերմանիոյ հետ:

Միւս կողմէ, ֆրանսական գաղթավայրերու բնիկները արդիական գաղափարներէ զուրկ էին: Թրքական օ-բնակչէն չէին կրնար վարակուիլ: Հետեւաբար Ֆրանսա աճապարանք մը ցոյց չէր տար:

Այս պատճառները որոշապէս ցոյց կուտան թէ՝ զինադադարի սկիզբներ, Թուրքիոյ բնաջնջման համար գոյացած համաձայնութիւնները ի վերջոյ ինչո՞ւ անհասկացողութեան յանգած են:

Իտալիա կը պահանջէր Անատոլուէն իր բաժինը: Սակայն զինադադարէն յետոյ ներքին քաղաքական տագնապներու մատնուած ըլլալով, չէր կրցած իր պահանջները արժեցնելու կարող կառավարութեան մը տիրանալ: Հետեւաբար սկսած էր Թուրքիան սիրաշահելու աշխատիլ:

Միւս կողմէ Ռուսիան բոլշեւիկեան յորձանքին յանձնուած, պատերազմական վիճակի մէջ էր իր նախկին զինակիցներուն հետ, եւ կ'աշխատէր եւրոպական աշխատաւորութիւնը ըմբոստութեան մղել՝ համաշխարհային յեղափոխութիւնը բռնկեցնելու համար:

Գերմանիա ընկճուած, սկսաւ ըմբռնչացումով դիտել Թրքական ընդդիմութիւնը: Անգլիա սկսաւ մտահոգուիլ այս շարժումէն, մինչ Ֆրանսապատճառ մը չունէր իրար անցնելու: Անգլիա կուտայ հակահարուածը՝ սատանձնելով Գերմանիոյ պաշտպանութիւնն ու հովանաւորութիւնը:

Վերլուծելով Յունաստանի եւ Հայաստանի կացութիւնը, Հիքմէթ պէյ կ'աւելցնէ.

— «Յունաստան, համաշխարհային պատերազմի ընթացքին Համաձայնականներուն հետ էր: Կոստանդին Թագաւորը գերմանասէր, իսկ Վենիզելոս անգլիասէր ըլլալով, տեւական հակառակութեան մէջ էին. ընդհ. պատերազմի մէջ չքաշկռտուեցան: Վերջին ամիսներուն միայն քանի մը զօրաբաժինով յարձակեցան Պուլկարներուն վրայ: Հետեւաբար, Յունաստան չյոգնած բանակ եւ ժողովուրդ մը ունէր: Համաձայնականները Թուրքիան ճզմելու համար երբ ուժ մը փնտռելու ելան, անմիջապէս Յունաստանը գտան: Եւ հաւատացին թէ՝ փոքրիկ Յունաստան մը կրնար Թուրքին նման մեծ անցեալ ունեցող ժողովուրդ մը ճզմել: Ասիկա յառաջ եկաւ մեր պատմութիւնը չգիտնալէն:

Հայաստանի գալով, օտարներուն ծախուած իրենց պետերուն ձեռքը կատարեալ գործիք մը եղան: Այն ատենուան ղեկավարները Դաշնակներն էին: Անոնք, իրենց ազգը ամէնէն արիւնոտ պատահարներու մէջ քաշկռտելու չվարանեցան, եւ իրենց ժողովուրդը ոտնակոխ բրին: 1919ի աշնան եւ 1920ի գարնան հարաւային Ռուսիան անցած էր Տէնիքին անունով զօրավարի մը վարչութեան: Հայկական բանակն ալ այս զօրավարին հրամանին ենթակայ զօրաբանակի մը վիճակը ունէր: Հայաստանի հետ զբաղիլը մեզի համար կարեւորութիւն ներկայացնող բան մը չէր: Թրքական զօրաբաժին մը (Փըրքա) Հայաստանը ոչնչացուց »:

Զինադադարի պայմանագրութեան համաձայն, նոյեմբեր 13ին համաձայնական նաւատորմը մտաւ Պոլիս: Երկաթուղիները, հեռագիրները ենթարկուեցան հակակշռի: Շուտով տէր դարձան երկրին եւ ամէն կողմ մասնաւոր մարմիններ ղրկեցին: Զէնքերը գրաւեցին եւ նոյեմբեր 23ին, Ֆրանսայի արեւելեան բանակներու ընդհ. հրամանատար զօրավար Ֆրանշէ Տէփրէ յաղթական մուտք գործեց Պոլիս: Զինադադարի եօթներորդ յօդուածին տրամադրութեան համաձայն, Համաձայնականները գրաւման տակ առին ուզուած որ եւ է վայր: Անգլիացիները գրաւեցին Ուրֆան, Մարաշը, Այնթապը, Ատանան:

Սակայն հաշտութեան բուն պայմանները պիտի որոշուէին Եւրոպայի մէջ: Ամերիկայի հանրապետութեան նախագահն ու Անգլիոյ, Ֆրանսայի եւ Իտալիոյ վարչապետները ձեռնարկեցին հաշտութեան դաշնագիրներու պատրաստութեան:

Հոս Հիքմէթ պէյ կը քննէ Ամերիկեան եւ եւրոպական քաղաքական ուղղութիւնները: Ուիլսընի սկզբունքները պարտուած ժողովուրդներու հանդէպ: Համաձայնականներու խոստումները՝ փոքր ժողովուրդներու ազատագրութեան մասին: Հոգատարութեան հարցին ծագումը, եւն.: Եւ կ'անցնի Փարիզի հաշտութեան համաժողովին:

Խորհրդաժողովը կը բաղկանար երկու մասէ: Մին, մեծ պետութիւններու միջեւ, որ որոշումներ կուտար, իսկ միւսը յատկացուած էր լսելու փոքրերու պահանջները:

Յունուար 30ին կը տրուի հետեւեալ որոշումը.—

Հայաստան, Սուրիա, Պաղեստին, Միջագետք եւ Քիւրտիստան կ'անջատուին Օսմ. կայսրութենէն:

Փետրուար 3ին կ'ունկնդրեն Վենիզելոսը, որ կը ներկայացնէ հետեւեալ պահանջը.—

Թրակիան եւ Մէյս կղզիէն դէպի հիւսիս, այսինքն Նեղուցները երկարող գիծին արեւմուտքը տալ Յունաստանի:

Այս պահանջը իրարանցումի կը մատնէ Իտալացիները, որովհետեւ այս հողամասը Իտալիոյ խոստացուած բաժինը կը ներկայացնէր: Անգլիա կը յարի յունական պահանջին եւ հետեւեալ պատասխանը կուտայ Իտալացիներուն.— «Պայմանագրութեան համաձայն ձեզի կուտանք Անթալիան: Սէն Ժանի պայմանագրութեամբ թէեւ Իզմիրը խոստացած էինք, բայց Ռուսիոյ համաձայնութիւնը պայմանադրական էր »:

Ի վերջոյ, մեծ պետութիւնները կ'որոշեն Ալաշէհիր, Այվալըգ, Սոմա եւ Գուշատասըն ընդգրկող հողամասը տալ Յունաստանին: Այս տեսակէտին հաւանութիւն կը յայտնեն Անգլիա եւ Ֆրանսա: Իտալիա՝ դէմ, իսկ Ամերիկա վերապահութեամբ կ'արտայայտուին:

26 մարտ 1919ին կը լսուին Հայաստանի պահանջները: Խօսքը տանք Հիքմէթ պէյի:

— «Հայաստանի հանրապետութեան նախագահ Ահարոնեան պահանջեց Երեւանի, Կինեի, Պիթլիսի, Էրզրումի, Վանի, Սըվազի, Խարբերդի, Ատանայի, Ճէպէլպէրէքէթի եւ Գոզանի նահանգները: Հոս տարբերութիւն մը երեւան կուգայ: Յոյները իրենց պահանջած հողերը չպիտի գրաւէին: Մինչդեռ Հայերը վերադիր կը պահանջէին որ, մեծ պետութիւնները այդ հողամասերը գրաւեն, քանի տարի հոգատարութիւն հաստատեն եւ վերջը Հայաստանին յանձնեն: Երկուքին ալ արժէքը մեծ էր »:

Միւս կողմէ Մահմուտ Շէրիֆ փաշա եւս Քիւրտերուն կողմէ պահանջներ կը ներկայացնէ: Այս միջոցին Ֆրանսացիները կը հրաժարին Մուսուլէն, եւ գաղտնի համաձայնութեամբ մը կը թողուն Անգլիոյ, քարիւղէն բաժին ստանալու պայմանով: Ֆրանսա այս կարգադրութիւնը կ'ընէ Սուրիոյ մէջ առանձին մնալու համար:

Մարտ եւ Ապրիլ ամիսներուն կը քննուի Նեղուցներու հարցը: Կ'ուզեն որ Նեղուցներու եւ Հայաստանի հոգատարութիւնը յանձնուի Ամերիկայի:

— «Նեղուցները, կ'ըսէ Հիքմէթ պէյ, մեծ կարեւորութիւն կը ներկայացնեն Անգլիոյ համար: Բայց տարօրինակ բան պիտի ըլլար, եթէ Հայաստանի հոգատարութիւնը միայն յանձնուէր Ամերիկայի: Որովհետեւ Հայաստանի մէջ միայն պատերազմ կար, իսկ օգտուելիք ոչ մէկ բան: Ամերիկա չէր ցանկար այս բաները, որովհետեւ յորձանքին խառնուիլ չէր ուզեր: Բայց ուզեցին սիրտը առնել: Այս ձեւով թէեւ զինքը կը սիրաշահէին, բայց իրականութեան մէջ բան մը տրուած չէր ըլլար: Հոգատարութիւնը ստանձնած պարագային, Ամերիկա ուժ մը պիտի ըլլար Ռուսիոյ դէմ եւ Անգլիա հանգիստ պիտի ընէր: Այդ ատենները սակայն, հարցին լուծման ամենադիւրին ձեւը այս էր, որովհետեւ Անգլիա, Ֆրանսա եւ Իտալիա իրարու կը նախանձէին »:

ՀՐ. ՎԻՇԱՊԵԱՆ

ՀՈՅԱԿԱՊ ԹԱՏՐՈՆ ՄԸ

Մարտ 1ին Մոսկուայի մէջ, Կոմունայի հրապարակին վրայ կատարուեցաւ հիմնարկէքը կարմիր բանակին նուիրուած թատրոնին, որուն շինութիւնը պիտի լրանայ 1936ին միայն:

Շէնքը իր ներքին կազմակերպումով կը համապատասխանէ թատրոնի մը պահանջներուն, արտաքին ձեւաւորումով կը հանդիսանայ տեսակ մը յուշարձան, որ կ'արտայայտէ կարմիր բանակին դերն ու արժէքը: Այսպէս, շէնքը արտաքնապէս կը ներկայացնէ հնգաթեւ աստղ մը, բոլորովին տարբեր թատրոնի շէնքերու արտաքինէն:

Շինութեան սկսելէ առաջ, մասնաւոր մարմին մը քննութեան առաւ բոլոր յատակագիծերը, զորս ներկայացուցեր էին Ռուսիոյ ճարտարապետները: Յանձնախումբը ընտրեց այն յատակագիծը, զոր պատրաստած էին Հայ մը, Հալաբեան, եւ Ռուս մը, Սիմբիրցեւ:

Յատակագիծը ընդունուելէ յետոյ, շինութեան պետ նշանակուեցաւ ճարտարապետ Շապոշնիկով, գլխաւոր ճարտարապետ նշանակուեցաւ Հալաբեան, իսկ վերջինին փոխանորդ՝ Սիմբիրցեւ:

Ճարտարապետական այս նորաձեւ յատակագիծը իրականին մէջ փորձ մըն է դասական ոճը օգտագործելու արդիական ձեւով մը:

ԿԱՐԴԱՑԷՔ ԵՒ ՏԱՐԱԾԵՑԷՔ
«ՅԱՌԱՋ»ը

ՇԱՐԺԱՆԿԱՐ

''ԹՇՈՒԱՌՆԵՐԸ,,

Տարի մը անցաւ այն օրէն ի վեր, երբ Փաթէ — Նաթանի Ժուանվիլի Սթուտիօին մէջ ներկայ կ'ըլլայինք «Թշուառներ»ուն առաջին տեսարաններուն լուսանկարումին:

Այսօր Վիքթոր Հիւկոյի զմայլելի գործին երկրորդ թարգմանութիւնը (առաջինը համր ժապաւէնով եղած), Ռ. Պէռնարի միջոցով արդէն կատարուած գործ է:

Ինը հազար մէթր երկայնութեամբ եւ երեք դրուագներու բաժնուած այդ հսկայական աշխատանքը — նոյն իսկ իր տկար կողմերով, եւ այդ անխուսափելի էր — պատկառանք եւ գնահատութիւն կը պարտադրէ միայն, տրուած ըլլալով հեղինակին գրական անմերձենալի գագաթները, եւ հեղինակութեան այն սուր էջերը՝ ուր բառը — հիւկոյական ճախրանքն ու փոթորիկը — միայն կրնայ տիրաբար ազդել, առանց օգնութեան պատկերի մը, գիծի մը, եւ անկարելի իսկ պատկերաւորելու:

Պատասխանատու գործ էր մօտենալ վիպական հսկային սահմռկեցնող երեւակայութեան արտադրութեան, ու փորձել զայն պատկերներու վերածել: Կարելի է ըսել թէ Պ. Պէռնար յաջողած է իր ձեռնարկին մէջ:

Նիւթը կարելի եղածին չափ խտացնելու համար, բեմադիրը զանց առած է կարգ մը տեսարաններ, որոնք մանրամասնուած էին նախորդ «անխօս»ին մէջ, ուր ժապաւէնը չէր խնայուած: Այս իսկ պատճառով հիւկոյական ողբերգութեան ցնցող, մորմոքող մթնոլորտին վերարտադրութիւնը զգալի վնաս կրած է. օրինակի համար՝ զանց առնուած են այն տպաւորիչ տեսարանները, որոնք կը կազմեն Ժան Վալժանի եւ Քօզէթի գիշերային փախուստը կամուրջին վրայէն՝ հետապնդուած ոստիկան Ժավէրէն եւ անել փողոցին մէջ պարփակուած, Ժան Վալժանի պատէն վեր մագլցումը, ու Քօզէթի հետ վանքին պարտէզ իջնելը. կամ յեղափոխականներուն վրէժխնդրութենէն Ժան Վալժանի ներողամտութեամբ ազատելէն յետոյ, Ժավէրի ունեցած խոկումի տեսարանը, իր նշանաւոր նամակը գրելէ առաջ, ուր անձնասպանութեան պատճառը կը բացատրէ արդարութեան կամ Քօզէթի եւ Մարիուսի ամուսնութենէն յետոյ իր սենեակին մէջ մենաւորիկ Ժան Վալժանի սրտակեղեք վայրկեանները, երբ ան Մօնֆէրմէյլի մէջ փոքրիկ Քօզէթին գնած պուպրիկին առջեւ ծնրադիր, կը փայփայէ զայն, իր տառապանքոտ էութեան միակ սիրոյն վերջին գուրգուրանքը տալով անոր, տեսարան մը՝ ուր Հիւկոյի մարդկային հոգիներուն խորախորհուրդ ծալքերուն թափանցելու կարողութիւնը կը հասնի իր հզօրագոյն աստիճանին:

Այս անտեսումները ցաւալի են՝ այլապէս յաջողած Ռ. Պէռնարի ժապաւէնին մէջ, ուր չորրորդ դրուագի մը յաւելումով կարելի պիտի ըլլար ամբողջ ժապաւէնին վրայ սփռել այն գոհարները՝ որոնք վէպին մէջ կը կազմեն հոգեկան վիճակներու, հակապատկերներու, հոյակապ խոյանքներու անթիւ շարքը:

«Ծովէն աւելի մեծ տեսարան մը կայ. երկինքն է: Երկինքէն աւելի մեծ տեսարան մը կայ. հոգիի մը ներքինն է», գրած է Հիւկօ «Թշուառներ»ուն «Փոթորիկ գանկի մը տակ» գլուխին մէջ:

Այդ «հոգեկան ներքին»ներուն գլխաւորներէն մէկ քանին են՝ որ անուշադիր ձգուած են:

Բայց եւ այնպէս Պէռնարի կատարած աշխատանքը պատիւ կը բերէ ոչ միայն բեմադիրին եւ Փաթէ Նաթանի տան, այլ եւ ֆրանսական շարժանկարի արուեստին:

Հիւկոյի «Թշուառներ»ուն աշխարհածանօթ պատմութիւնը չպիտի վերյուշեմ այստեղ: Անոր հայերէն թարգմանութիւնը Պոլիս եւ գաւառները տարիներ շարունակ հիւկոյական հզօր շունչին տակ թրթռացուց խանդով գինովցած սերունդ մը:

Մարդկային սիրտն ու միտքը չարչարող, յուզող ու խանդավառող այդ գործը անոր կը ներշնչէր Մարիուսի մը անբիծ զգացումներուն անվերապահ հիացումը, Կավրօշի մը զմայլելի անձնազոհութեան օրինակը, պատկառանքը Ժան Վալժանի մը հսկայ տառապանքին ու տիտան հոգիին, ու քէն մը այն խոշոր անարդարութիւններուն դէմ, որոնք «Թշուառներ»ու կը վերածեն մարդ արարածները...

Եւ այսօր դարձեալ ան իր մարդկային տիպարներով կը մնայ անմահ, յանկուցիչ, փոթորկող ու գերազանցօրէն փիլիսոփայական վէպը, ըլլալով մարդկային էութեան խորհուրդներուն եւ հոգիի դժուարիմաց յուզումներուն ջինջ հայելին:

Ռ. Պէռնար Հիւկոյի գործը վերածած է երեք գլխաւոր դրուագներու: «Փոթորիկ գանկի մը տակ», «Թէնարտիէները» եւ «Ազատութի՜ւն, սիրելի՛ ազատութիւն»:

Անկարելի է նոյն իսկ հակիրճ տողերով նկարագրել այն բոլոր պատկերները — գրեթէ միշտ յաջողած — որոնք խտացած են այդ երեք գլուխներուն մէջ, տալով գործին ամէնէն տարրական մասերը նախ, եւ պարուրելով զանոնք՝ որքան կարելի է հիւկոյական տեսիլքին մթնոլորտով:

Բանաստեղծական տարրեր, ընկերաբանական մտածումներ, փիլիսոփայական խորհրդածութիւններ պարունակող այդ գրական կոթողին բոլոր երեսներն ալ լուսանկարել անկարելի էր:

Գրական պատկերներ կան որոնք նոյն իսկ ամէնէն հնարագէտ բեմադիրին երեւակայութիւնը կը ջլատեն, պատկերներու վերածումի փորձին մէջ:

Եւ Հիւկոյի գործը լեցուն է այդ երեւոյթներով:

Ռ. Պէռնար շրջապատուած էր ժապաւէնի ամէնէն յայտնի դէմքերով, որոնց խաղը եւ ըմբռնումը գլխաւոր տարրերէն մէկն է իր գործին յաջողութեան:

Harry Baurի Ժան Վալժանը փոխն ի փոխ ահաւոր է եւ սրտակեղեք, [illegible] է եւ խորապէս համակրելի: Իր խաղը կը հասնի յաճախ կատարելութեան: Ան կ'ապրի Թիապարտը եւ քաղաքապետը նոյն բնականութեամբ եւ ուժգնութեամբ. ան հսկայ առանցք է որուն շուրջը կը թաւալին ողբերգութեան միւս հերոս դէմքերը:

Henry Krauss որ առաջին անխօս ժապաւէնին Ժան Վալժանն էր եղած, այս անգամ տպաւորիչ Միրիէլ եպիսկոպոսն է մարմնաւորած:

Շ. Վանէլի Ժավէրը ցնցող է ար-

ՆԻՒԹԵՐ ՊԱՏՄՈՒԹԵԱՆ ՀԱՄԱՐ

ՀԵԹՈՒՄ ՊԱՏՄԻՉԻ ''ԺԱՄԱՆԱԿԱԳՐՈՒԹԻՒՆ,,Ը

1245 (ՈՂԴ).— Թագաւորն Հայոց Հեթում էառ զՊառնկանա ի Հալամայ սուլթանէն, քարքարմտիւք: Սուլտանն Խիաթատնին զաւրէն պաշարեցին զԱրաւս: Որոց էին զաւրագլուխք Շամսատին սահիպն և Կոստանդին տէր Լամբրոնին: Ինաւսանթ Պապն արար ժողով ընթրական ի Լիոն քաղաք, եւ բանադրեալ՝ հանաւ ի ժառանգութենէ Ֆարիկ ըմբրուրն:

1246 (ՈՂԵ).— Թագաւորն Հայոց Հեթում առաքեաց զեղբայր իւր՝ զՊարոն Սմբատ Գունդուստապլն՝ ի Կիւուկ խանն: Եկաց թագաւորն Կիպրոսի՝ Հեռի, յետ մահուան մաւրն իւրոյ՝ Ալիծ թագուհւոյն:

1247 (ՈՂԶ).— Սուլտան Մսրա էառ ի քրիստոնէիցն՝ զՏապարի եւ զԱսխալան:

1248 (ՈՂԷ).— Լոյի՝ ռէ տը Ֆրանցն՝ եկն յասկոյս ծովուն ի Կիպրոս:

1249 (ՈՂԸ).— Ռուէ տը Ֆրանցն էառ զՏամիաթն: Ի յԱքա սկսաւ առաջի Շմօրն ընդ Ճընուէզքն եւ ընդ Պիզանքըն:

1250 (ՈՂԹ).— Ի Թուականս Հայոց՝ ՈՂԹ, ի Յունիսն ԻԹ, կատարեցաւ ի սրոյ պապն իմ՝ տէրն Լամբրոնին: Ռուէ տը Ֆրանցն խանկրեցաւ եւ բռնեցաւ ի Մսրա սուլտանէն, եւ ի նոյն ժամ սպանին Մսրցիք զիրենց սուլտանն. եւ ազատեցին ռէ տը Ֆրանցն, եւ առին գին՝ ՃՌ մարկ արծաթոյ:

1251 (Չ).— Պէմունդ՝ բրինձն Անտիոքայ՝ վախճանեցաւ, եւ փոխանորդեաց զնա՝ որդի նորա Պէմունդն:

1252 (ՉԱ).— Ռուէ տը Ֆրանցն շինեաց զճափն Ճուլիան, Սայետոյ տէրն պսակեցաւ ընդ Ֆիմի, դուստր Թագաւորին Հայոց՝ Հեթմոյ: Վախճանեցաւ Թագուհին Զապէլ:

1253 (ՉԲ).— Ռուէ տը Ֆրանցն վերստին շինեաց զՍայտէ: Հեռի՝ Թագաւորն Կիպրոսի՝ վախճանեցաւ: Հեթում՝ Թագաւորն Հայոց՝ գնաց ի Մանկոյ խանն: Եւ ամուսնացուցին զդուստրն նորա՝ զՍիպիլն՝ (ընդ) Պէմունդ, բրինձին Անտիոքայ եւ կոմսին Տրապաւլսոյ:

1254 (ՉԳ).— Ռուէ տը Ֆրանցն դարձաւ ի յիւր աշխարհըն: Վախճանեցաւ Քոնրաթ, որդի ըմբրաւրին: Ցայտնեցան ադաճարիքն, եւ Իսլամ պէկն:

1256 (ՉԵ).— Սկսաւ կռիւն ընդ Ճընուէզքն եւ ընդ Վնիսանքն յԱքա: Հեթում Թագաւորն Հայոց եկն ի Մանկոյ խանէն, եւ արշաւեաց զաւրաւք ի գաւառն Հաւռմայ, ի Մուռանտինն եւ յայլն: Ձիաւորեցոյց զանդրանիկ որդին իւր՝ զԼեւոն:

1258 (ՉԷ).— Վնիսանքն խանկրեցին զՃնուէզքն յԱքայ, եւ փլուցին զիրենց պուրճն: Հուլաւուն խանն էառ զԱլամութ, եւ կոտորեաց զհաշիշքն: Հուլաւունն էառ զՊաղտատ: Վախճանեցաւ Թագաւորեղբայրն Հայոց՝ Պարոն Լեւոն մարաջախտն:

1259 (ՉԸ).— Թագաւորն Հայոց Հեթում գնաց ի Տրապաւլիս, յաւդ նութեան իւր փեսային՝ Բրընձին: Եւ ձիաւորեցոյց զորդին իւր՝ զՊարոն Թորոս: Եւ ձեռնադրեցաւ եղբայր նորա՝ Տէր Յօհանէս՝ եպիսկոպոս: Եւ առին զՄունդաս բերդն յանուրենաց: Եւ ի սոյն ամի՝ զաւրքն Հայոց պաշարեալ կոտորեցին զՀաւռամոց սուլտանին հեծելն, որ պաշարեալ էին զՄունդաս:

1260 (ՉԹ).— Հուլաւունն էառ զՀալապ պատերազմաւ, եւ զԴամասկոս ընդ ձեռամբ արար: Եւ ի սոյն ամի Խութուզ սուլտանն կոտորեաց զՔիթպուղայն: Հեթում Թագաւորն Հայոց գնաց ի յՈւճն, հետեւեալ ի Ճախին: Պունտուխտարն եսպան զԽութուզ սուլտանն. եւ ինքն նստաւ սուլտան Մսրայ: Ճուլիան, Սախտու տէրն, ծախեց Դամբլուն՝ զՍախտէ եւ զՊլափորթն: Թուքմանքն բռնեցին զՊեբութ տէրն, եւ ծախեցին ԻՌ (20000) կարմիր:

1261 (ՉԺ).—Պալիանար՝ Սուփինտէրն ծախեց զԱրսուֆնա, Սպիթլուն: Վախճանեցաւ Թագուհին Կիպրոսի՝ Բլաժանն: Եւ եղեւ պայլ Կիպրոսա՝ Ույկ Տլպղոնեայն: Պալիաւլաւղն էառ զԿոստանդինուպաւլիս ի Ֆրանկնոյն: Ի նոյն ամի Հեթում Թագաւորն Հայոց փեսայացոյց զԿոստանդին, զորդի տեառն Սարվանդիքարին, ի դուստրն իւր՝ յՌիթային: Եւ ի նոյն ամի մեռաւ Ճափրի, տէրն Սարվանդիքարին:

1262 (ՉԺԱ).— Ռուէջան էառ զՄարսէլն սղարով: Վախճանեցաւ Թագաւորահայրն Հայոց՝ Կոստանդին Աւագ Պարոնն: Հեթում Թագաւորն Հայոց գնաց ի Մանխանն, եւ խանկրեաց զԽարամանն: Ի սոյն ամի կարգեցաւ Պարոն, Թագաւորորդին Հայոց՝ Լեւոն. որ եւ ի նմին ժամու խառնեցաւ Լամբրուն ընդ Թագաւորութիւնն Հայոց: Ի սոյն ամի ծնաւ անդրանիկ դուստր Լեւոնի Թագաւորին՝ Զապլունն:

1263 (ՉԺԲ).— Հեթում Թագաւորն Հայոց, եւ Ռուղնատին սուլտանն եւ Արղուչիքն ժողովեցան յԱրակլիայ, վասն բերդերոյն եւ սինաւրին բաժանելոյ: Վնէսիացն Ծ խալէ եւ Դ աբրիթ պաշարեցին զՍուր, եւ ոչ կարացին առնուլ: Եւ Ճնուիզացն Ի խալէ շահեցան զիրենց կարվնուն կէսն որ ի Վնիժէն կուգային: Ռուէջալն Թագեցին: Թագաւորն Սիկլիոյ եմուտ ի բոյլն, եւ խանկրեաց զՌէմաֆրէ:

1264 (ՉԺԳ).— Պունտուխտար սուլտանն Մսրայ էառ զԱրսուֆն՝ յՌսպեթլէն: Տուրպայն սղարեց զՊիրն:

1265 (ՉԺԴ).— Վախճանեցաւ Պարոն Աւշին Թագաւորեղբայրն Հայոց, տէր Կոռիկոսայ, ԻԵ ի Դեկտեմբերի, յՌւրբաթ: Ի սոյն ամի ծնաւ Թագաւորորդին Հայոց՝ Հեթում:

1266 (ՉԺԵ).— Պունտուխտար սուլտանն Մսրայ էառ ի Դամբլէն՝ զՍաֆէթ և զԱրաւս: Սըմըլ Մաւթն զաւրաւք անաւրինաց կոտորեաց զզաւրս Հայոց ի Մառի, եւ կալաւ զԹագաւորի որդին Հայոց՝ զՊարոն Լեւոն, եւ եսպան զմիւս որդին՝ զՊարոն Թորոս. եւ եմուտ յերկիրն Հայոց. գերեաց եւ այրեաց մինչեւ ի Բարձրբերդ յԱտանայ(1): Վախճանեցաւ գունդ[illegible] Ճափուն՝ Սիր Ճուանն: Եւ ի սոյն ամին ծնաւ դուստր Թագաւորին Հայոց՝ Ֆիմի:

1267 (ՉԺԶ).— Ճնուիզացն ԻԸ գալէք այրեցին զԱրքայոյ մինայն. եւ ի դառնալն՝ առին Վնիսանքն ի նոցանէ Ե գալէ: Վախճանեցաւ Թագաժառանգն Կիպրոսիոյ՝ Կէթն. եւ թագաւորեցաւ Թագաւոր Կիպրոսիոյ՝ Կոլզանեան:

Կ. Յ. ԲԱՍՄԱՋԵԱՆ

(Մնացեալը յաջորդով)

(1) Աւգերեան տպագրութեան մէջ կը շարունակուի. «զՍիս այրեցին, եւ զաւագ եկեղեցին (եւ) բացին (.) բազում զաւորաց եւ զիշխանաց զոսկեբուռն հանեալ այրեցին հրով եւ հոսեցին հողմով»:

Այս սրբապղծութիւնը կատարողը՝ Եգիպտոսի թուրք Մամլուքներէն Բէյբարս էլ Բօնդոկտարին է, որ կ'ապացուցանէ, թէ թուրքն աշխարհիս ամէնէն հին «քաղաքակիրթ« ազգն է: Եւ առանց կը յաւակնին Հայոց պատմութիւն ալ գրել...: Կ. Յ. Բ.

գարութեան այդ անդրդուելի գոր-ծակալը երեք դրուագներուն մէջ իր վրայ կը դամէ հանդիսատեսին ուշա-դրութիւնը, արթնցնելով առելու-թեան զգացում մը, որ վերջապէս կը փոխարկուի արգահատանքի, երբ ան զղջումի եկած, գետամոյն կ'ըլլայ: Ցաւալի է՝ կը կրկնեմ որ Ռ. Պէռնար աւելի լայնօրէն չէ մօտեցած այդ հո-գեբանական տագնապին, եւ անոր ե-կեղեցական եղրակացութեան քանի մը ցնցող տեսարաններով՝ փոխա-րէն ջուրի մը չարժումին կարճ տե-սիլքին:

Ch. Dullinի Թէնարտիէն քամնեցուցիչ է իրապէս: Անոր ինքնայատուկ տաղանդը եւ ֆիզիքական մասնայատ-կութիւնները ղայն կը դարձնեն տի-պար մը, եւ իր բոլոր երեւումները կը խորացնեն ողբերգութեան մթին ըս-տուերները՝ հակադրուած Քօզէթի եւ Մարիուսի լոյս — դէմքերուն:

Marg Moreno արժանաւոր կինն է Թէնարտիէին, եւ հաւասար անոր տաղանդին՝ ստեղծելու համար անո-ղորմ մեղերան, որուն թաթերուն մէջ պահ մը կը տապլտկի փոքրիկ Քօզէ-թը:

Այս վերջինը իր մանկական տարի-քին, յայտնուեցաւ ութամեայ Կապի Թրիքէի դէմքով — մանուկ դերասան մը, որ արդէն 3—4 դեր ստեղծած է չարժանկարի մէջ: Բացառիկ տաղանդ մը, որուն խաղը արդէն հասունու-թեան արժանիքներն ունի, այնքան անկեղծ եւ ներդաշն:

J. Gaël մանկամարդ ու գեղանի Քօ-զէթին մարմնացումն է երկրորդ եւ երրորդ դրուագին մէջ: Իր դէմքը գարնանային արշալոյսի մը հանդու-նակ կը լուսաւորէ պատկերները՝ երբ կը յայտնուի:

Florelle որ դերաղանցօրէն աշխար-հիկ դերերու դրաւիչ հերոսուհին է, այս անգամ ստանձնած էր Ֆանթինի ծանր դերը, ուր յայտնուեցաւ իր տա-ղանդին մէկ տարբեր երեսով: Իր տա-ռապանքը ճիշդ էր, եւ իր մահը խո-րապէս յուզեց սրահը:

J. Servaisի Մարիուսը յաջող կարելի է համարել՝ թէեւ աւելի մանրակր-կիտ ուսումնասիրութիւն մը, եւ ե-րանգներու աւելի չեչտող աշխատանք մը պիտի կրնար տալ անոր Հիւկոյի երեւակայած զմայլելի տիպարը, ո-րուն «հոգիէն աստղերը կ'անցնէին, եւ հովը հագուստին ծակերէն»:

Կավրոշի սրտաշարժ տիպարը ստեղ-ծած էր փոքրիկ Է. Ժրնըվուա, տա-ղանդաւոր պատանի մը, որ կ'ապրի իր դերը գիտակից կերպով եւ ուժգ-նօրէն: Պատնէշներուն առաջ իր գըն-դակահար մահը — կիսաւարտ երգը բերնին — իսկական դերասանի մը ար-ժանի խաղ մըն է:

Մեծատաղանդ դերասան Max Dearsy զուարճալի կերպով եւ նրբօրէն կազ-մած էր արքայական եւ ազնուական Ժիլընօրմանի դէմքը, ժպիտ մը նո-թը բերելով մռայլ պատկերներու հը-մշտուքին մէջ:

Օ. Տըմազիի սրտայոյզ Էփոնինը չը-նորհաւորելի է:

Վերջացնելէ առաջ քանի մը թիւեր որոնք կրնան գաղափար մը տալ կա-տարուած գործին մեծութեան եւ դըժ-ուարութեան մասին:

Գործին առաջին պատկերին լու-սանկարումը սկսած է 1932 դեկտ. 6-ին: Նախնական աշխատանքները նկա-տի ունենալով, գործը տեւած է մէկ ու կէս տարի չարունակաբար:

Առաջին մասերը իրագործուած են Ժուանվիլ, Փաթէ Նաթանի աշխա-տանոցին մէջ, իսկ երրորդ մասը Ան-թիպի մէջ, ուր շինուած է թաղամաս մը, ուր կ'անցնին զօրավար Լամարքի թաղումին եւ պատնէշներուն տեսա-րանները:

Այդ գլխաւորներէն զատ շինուած են 60ի մօտ տեսարաններ (décors) փողոց, անտառ, հրապարակ, եկեղե-ցի, բնակարան, Փարիզի կոյուղիները եւն.:

Հինգ ամիսներ պէտք եղած են ա-նոնց շինութեան համար:

Անխօս դերասաններու թիւը եղած 8,904: Անթիպի մէջ հարկ եղած է ա-նոնցմէ 3000ին համախմբումը յեղա-փոխութեան տեսարաններուն համար:

Գործածուած են 3000 հագուստ, 300 ձի, 600 հրացան, բազմաթիւ կառքեր եւն.:

Առաջին մասը կը բաղկանայ 3173 մէթր ժապաւէնէ, երկրորդը ունի 2378 մէթր, եւ վերջինը 2483:

Մէկ խօսքով, պատկառազդու եւ արժէքաւոր գործ մը, որով կրնան պարծենալ ֆրանսական չարժապատ-կերը եւ Փաթէ Նաթան ընկերութիւ-նը:

ՀՐ. ԱԼԵՄԱՆԱՔ

ԿՈՒՍԱԿՑԱԿԱՆ ԿԵԱՆՔ

ԼԻՈՆԻ ԿՈՄԻՏԷԻ. ԵՐԵԿՈՅԹԸ

»»»·«««

ԼԻՈՆ, 2 ապրիլ (Յառաջ). — Հ.Յ. Դաշնակցութեան Լիոնի կոմիտէի երեկոյթը տեղի ունեցաւ կիրակի երե-կոյեան ժամը 9ին, ընկ. Գ. Քէնտիր-եանի ճաշարանին մէջ: Հակառակ չա-բաթ իրիկուընէ սկսած գինարբուք-ներուն եւ անքուն գիշերներուն, ըն-կերներ եւ համակիրներ փութացած էին քաջալերելու կոմիտէին ձեռնար-կը:

Ճաշարանը չատ նեղ կուգար հան-դիսականներուն համար: Երեկոյթը բացաւ ընկ. Միրզէն: Քանի մը խօս-քերով վերյիշումն ըրաւ անցեալին, ոգեկոչեց ներկան եւ թելադրեց չըն-կրկիլ եւ չվհատիլ, այլ չարունակել ճանապարհը որ ձգուած էր մեր առ-ջեւ:

Յոտնկայս «Մշակ Բանուոր»ը եր-գուելէ վերջ, օրուան սեղանապետ ըն-տրուեցաւ ընկեր Վահրամ Սէֆէրեա-նը, որ յուզիչ խօսքերով բաղդատեց անցեալի Զատիկները եւ ներկայինը: «Կացութիւնը որքան ալ դժուար ըլ-լայ, պէտք չէ ընկրկինք, այլ հպար-տօրէն կուրծք տանք եկող ու անցնող փոթորիկներուն: Ապրինք, Հայ ապ-րինք, արժեցնելու համար մեր ցե-ղային առաքինութիւնները»:

Երեկոյթին ներկայ էին Լիոնի գրե-թէ բոլոր խոստմնալից ուժերը, ո-րոնք սիրայօժար իրենց մասնակցու-թիւնը բերին հանդէսին: Ընկ. Ա. Մելքոնեանը ջութակին թրթռուն լա-րերուն վրայ մեզ փոխադրեց «Կիլի-կիա», դէպի հայրենի լեռներն ու սա-րալանջերը: Կտոր մը նուագեց իր հե-ղինակութենէն որ, մաս կը կազմէ «օփերեթ»ի մը: Նուագած կտորը խոր հիացում պատճառեց ներկաներուն: Ընկ. Ա. Մելքոնեանէն թէ Դաշնակ-ցութիւնը ու թէ հայ ժողովուրդը սպասելիքներ ունի: Այս մէկը, վայրի ձայնով օժտուած երգչուհին, (ընկ. Սաքօին հարցուցէք) Օր. Ծով. Տէր Պետրոսեանը իր ծովի պէս տա-րածուն ձայնով երգեց «Բարի լոյս»ը եւ «Պճինկօ»ն: Երգեցին Պ. Պ. Արամը (Կարմիր վարդը), Վ. Զախարեան (Անտունի), Թորամանեան (Հայաս-տան): Բոլորն ալ արժանացան ջերմ ծափերու: Ընկեր Մելիքը, եւ Պ. Եղի-չը իրենց աշխարհին յատուկ (Մուշ), գեղեցիկ երգիծական պատմուածքնե-րով աւելցուցին հանդէսին փայլը:

Երգեցին նաեւ ընկերներ Փօղհար-եան (Հայրիկ, հայրիկը), ընկ. Ա. Հարէլեան (Մոկաց Միրզէն), խորա-պէս յուզելով: Արտասանեցին փոք-րիկներ Քէնտիրեան եւ Կէրճինեան: Օրուան տօնին առթիւ խօսք առաւ ըն-կեր Ա. Մելքոնեան, որ ծանրացաւ մեր արուեստին եւ մշակոյթին պահ-պանման վրայ: «Եկած ենք երկիր մը որ լոյս ու գիտութիւն կը բաժնէ աշ-խարհին, եկած ենք ոչ թէ հոս մնալու այլ վերադառնալու համար եւ քանի որ օր մը վերադառնալու խոր հա-ւատքն ունինք, բան մը առնենք այս տեղէն, արժէքաւոր բան մը տանինք մեր հետ, եւ անով զարդարենք մեր երկրի մշակոյթն ու արուեստը»: Ընկ. Գ. Քէնտիրեանը, իրեն յատուկ չեշ-տերով, համեմատեց Քրիստոսի Յա-րութեան տարեդարձը եւ մեր ցեղին յարութեան տարեդարձը եւ ցաւ յայտնեց որ 1934 տարի առաջ խաչ-ուած մեռած Քրիստոսի մը համար բոլորս կը միանանք տօնելու, բայց կ'անճրկինք մեր մէկ միլիոն նահա-տակներուն տօնը, «Օր»ը մեր բոլորի, առանց Հրէի եւ հեթանոսի խտրու-թեան տօնելու ... Տարէց ընկերոջ մը փափաքին վրայ որ նոյն արհա-ւիրքին ականատես եղած է, ընկ. Մ. Միրզէն համառօտակի պատմեց թէ ինչպէս Խարբերդի բանտին մէջ իրենք գիրենք վառեցին 19—20 հերոս ընկեր-ներ, գլխաւորութեամբ Հիւսէյնիկցի ընկեր Կարօին: Ականատեսները կը պատմեն — ըսաւ ընկերը — թէ երբ կրակին բոցերը իրենց զարհուրելի լեզուովը կը լիզէին ինքնակամ մեռ-նողներու մարմինը, երբ դիակներու բոցավառ ճարճատումը պատած էր բանտին չրջափակն ու անկէ դուրս, երբ բարբարոս խուժանը վայրի քրքի-ջով մը կը դիտէր այս դժոխքը, յան-կարծ, բոցերու մէջէն կիսահալ դիակ մը ոտքի կեցաւ: Ձայն մը հզօր ու սարսռազդեցիկ արձագանգեց պատէ պատ.

«Այն կրակի լեզուները որ կը խան-ձեն իմ մարմինը, վաղը պիտի խան-ձեն գալոց սերունդներու սիրտերն ու հոգին, ու եթէ, ապրողներուն մէջ մէկ հատ իսկ խանձուած հոգի գտնը-ւի, այդ բաւական է որ մեր խէժալը ապրեցնէ, արժեցնէ»: Ընկեր Կարօին ձայնն էր: Խան-ձուած սրտով երիտասարդներ կա՞ն մեր մէջ: Եթէ կան, ուրեմն Կարօները ոչ միայն կ'ապրին իրենց յիշատա-կով, այլ եւ գործով»:

Համազգայինի վարչութեան ան-դամներէն Պ. Հ. Թաշճեանը խօսք առնելով պարզեց ընկերութեան ծրա-գիրը, սերունդը Հայ պահելու տեսա-կէտով եւ հրաւիրեց որ իւրաքանչիւր անհատ իր նիւթական ու բարոյական օժանդակութիւնը բերէ այդ հիմնար-կին: Խօսք առաւ նաեւ Զ.Ռ.Մ.ի ըն-կերներէն Ս. Կէնճեանը որ յիշեցնելով յառաջիկայ սգահանդէսը, հրաւիրեց խումբերամ ներկայ ըլլալ, յարգելու համար մեռնողներու յիշատակը:

Երգեր, արտասանութիւններ, խմ-բական երգեր այնքան չատ ու բազ-մազան էին որ կարելի չէ մէկիկ մէ-կիկ գրել: Այս առթիւ ներողութիւն կը խնդրեմ անոնցմէ որոնց անունը չյիչեցի:

Երեկոյթը տեւեց մինչեւ առտուան ժամը 3ը, վառ ուրախութեան եւ տա-քուկ մթնոլորտի մը մէջ: Այս առթիւ քաշուեցան Հ. Յ. Դ. Գրադարանի ա-նունով հրապարակ հանուած տոմսե-րը, որոնցմէ զանազան առարկաներ չահեցան հետեւեալ թիւերը,— 36,227, 68, 236, 309, 467, 195, 421, 310, 231:

Ստանալու համար դիմել 45 Rue Bonnel ընկ. Կէնճեանի խանութը:

Արթուն - Պահակ

ԱՆՁՆԱՍՊԱՆՈՒԹԵԱՆ ՀԱՄԱՃԱՐԱԿ

oooo

Հունգարական թերթերը կը հա-ղորդեն, որ անձնասպանութեան հա-մաճարակ մը աւերներ կը գործէ ներ-կայիս Հունգարիոյ մէջ: Անձնասպա-նութեան դէպքերը այնքան չատցած են, որ կրօնական ընկերակցութիւն մը դիմած է կառավարութեան՝ խնդրե-լով ծանր օրէնքներ դնել, արգիլելու համար համաճարակը: Այսպէս կը թելադրէ մասնաւոր օրէնքով մը քա-ղաքացիական ամէն իրաւունքէ զրկել եւ մինչեւ մահ խնամակալի մը հսկո-ղութեան տակ պահել բոլոր անոնք որ կը փորձեն անձնասպան ըլլալ: Միեւ-նոյն ատեն կը պահանջէ կառավարու-թենէն խստիւ պատժել բոլոր այն գը-րողներն ու հրապարակագիրները, ո-րոնց գործերն ու յօդուածները անձ-նասպանութեան կը մղեն իրենց ըն-թերցողները:

ԽՈՒՕՆ ԵՒ ՔԷՄԱԼԸ

»»»·«««

Լէսիվ ֆրանսերէն երգիծաթերթը սուր եւ կծու հեգնանքով մը գրուած տոմս մը նուիրած է Խուօյի, որ վեր-ջերս մեծ-մեծ ճառեր կ'արտասանէ Մուսթաֆա Քէմալի մասին: Տոմսին խորագիրն է «Ժողովրդավար մը»: Ահա այդ տոմսը.—

«Խուօ, անցեալ չաբթու ճառ մը խօսած ատեն Լիոնի մէջ (որովհետեւ միայն ճառ խօսելու համար Լիոն կը մնայ), յայտարարեց թէ Մուսթաֆա Քէմալ փաշա, Թուրքիոյ հանրապե-տութեան նախագահը, «իրական հան-րապետական մըն է»:

Սիրելի փրօֆէսօրս, Ներոնն ալ այդպէս էր: Փաստ որ այդ ժողովր-դավարը երբեք չհամարձակեցաւ ջնջել իր օրերու խորհրդարանը:

Ըստ Խուօյի, իրական հանրապե-տականը պէտք է սահմանել այսպէս.— Երկրի մը վեհապետը, կողքին Երեսփ. Ժողով մը, եւ երեսփոխանները այն-քան ազատ ընտրուած, որ մէկ հատիկ ընդդիմադիր չի կրնար ապրիլ այն-տեղ, եւ երկրին մէջ ով որ փնթփնթայ կրէ, կախաղան կը բարձրանայ: Ահա ձեզի ժողովրդականութիւն:

Պ. Խուօ, երբ մարդ պարզամիտ է, եւ այսքա՜ն պարզամիտ, լաւ է որ երբեք չճամբորդէ: Աւելի լաւ է, որ իր տունը մնայ, սենեակէն դուրս չելլէ, եւ պատրաստէ գիրք մը,— ճամբոր-դութիւն մը սենեակիս շուրջ: Վըս-տահ եղէք որ մեծ յաջողութիւն կ'ու-նենայ:

Արդարեւ, Պ. Խուօ, դուք միայն այդ ճամբորդութիւնը կրնաք կատա-րել եւ միայն այդ նիւթին չուրջ կըր-նաք գրել: Ուրիշ բան չէք գիտեր»:

ՄԱՄՈՒԼ

ՑԵԽՈՏՈՒԱԾ ԱԴԱՄԱՆԴՆԵՐ

oooo

Ֆիլատելֆիայի անկուսակցական «Հայ Միտ» չաբաթաթերթը խմբա-գրականի մը մէջ, այս խորագրով կը գրէ (28 փետր.).

— «Ամբոխավար գրագէտներու, կը-ղերականներու, մտաւորականներու կողմէ կը դատուին եւ կը դատապար-տուին պաշտելի հերոսներ, անձնու-րաց գործիչներ, ականաւոր գիտուն-ներ եւ բազմավաստակ գրագէտներ: Առնց բոլորն ալ առանց բացառու-թեան, գերեզմանի մեռելներէն մինչեւ ծնանելիք մանուկները զզուելի, գար-շելի, եպերելի ոճրագործներ են երէ կը պատկանէին եւ կամ պիտի պատ-կանին հալածուող կուսակցութեան եւ կամ ազատ մտածողներու դասակար-գին: Այս է օրուանս տիրող հոգեբա-նութիւնը:

Աննախապաշար հայուն հոգին կը խռովի եւ արիւնը կը սառի իր երակ-ներուն մէջ երբ կը լսէ անլուր հայ-հոյանքներու տարափը եւ անարգան-քի հրէշային արարքները որ կ'ուղ-ղուին, հայ դատին համար, հայ ա-զատագրութեան համար իրենց մատ-ղաշ կեանքերը կախաղաններու վրայ, պատերազմի մէջ, բանտերու մութ նկուղները զոհող կտրիճներուն հաս-ցէին: Այս բոլորը կը պատահին այս օրեր տիրող խելագար պայքարի պա-հուն «զարգացած» մարդոց եւ խել-ռած կիներու կողմէ: Այսպէս կը կանգնեն կոթողը այդ պաշտելի հե-րոսներուն անմահ յիշատակին:

Եկեղեցւոյ ռեիրին մասնակից կը նկատուին նոյնպէս անցեալին ու ներ-կայի հայ գրականութեան տիտան դէմքերը որոնք հալածեալ կուսակ-ցութեան կը պատկանին: Անխնայ կ'անարգուին գրագէտներ, որոնց թո-ղած անմահ գործերը դարաւոր ժա-ռանգութիւն մը պիտի մնայ հայ սե-րունդին: Հեղինակներ՝ որոնց երկերը պիտի ապրին որքան ապրի աշխար-հիս վրայ հայերէն գրել կարդալ գիտ-ցող մարդ: Զարդարեան, Խաժակ, Սիամանթօ, Ակնունի, Որբերեան, եւ ուրիշ բազմաթիւ դէմքեր, որոնք սա-տարած են մեր գրականութեան՝ կ'ամբաստանուին:

Աւետիս Ահարոնեանի ներարկուած ուղեղային կաթուածը մեծ ուրախու-թիւն պատճառեց հանրածանօթ խնէ-լիկէնտ շրջանակներու մէջ: Եռանդ-դագին կը հրճուին անոնք, փողոցնե-րու մէջ զիրար կը շնորհաւորեն ցըն-ծութեամբ: «Անէծքին պատիժն է» կ'ըսեն: Կը սփռեն նախապաշարում մատղաշ մտքերու եւ հոգիներու մէջ: Տգէտ շրջանակներու իմաստուն ա-ռաջնորդներու գործած աւերները են սոնք որ սրբութեան անունով կը քանդեն եւ առաքինութեան անունով առաքինութիւն կը սպաննեն մինչեւ որ երկուքն ալ անյայտանան ցոր սե-րունդէն:

Ցեխոտուած այդ ադամանդներու կարգին են նաեւ խումբ մը անբասիր եկեղեցականներ, որոնք ամբաստան-ուած են ծանօթ ռեիրով: Առնք մե-ծաւ մասամբ քրիստոնէական նկա-րագրով հայ ժողովուրդին ծառայեր են, իրենց բարձրագոյն մտաւորական կարողութիւնները ի սպաս դրած են տարիներու ընթացքին իրենց ցեղին բարոյական եւ մտաւորական բարձ-րացմանը համար, եւ սակայն կը հա-լածուին, կը նախատուին անիրաւա-բար, որովհետեւ յանդգնած են խու-ժանէն տարբեր խորհելու, մերժած են մասնակցիլ սնոտի ցոյցերու եւ արտաքին սգահանդէսներու, քարո-զած են սէր, համերաշխութիւն եւ անյիշաչարութիւն պառակտուած հա-յութեան: Այս ռեիրը բաւ է իրենց դատապարտութեան համար: Խաչը կը հանեն զանոնք իրենց քարոզած Յիսուսին պէս, հայանուն հրէաներու ձեռքով:

Մի՛ ցեխոտեր քու ադամանդներդ, հա՛յ ժողովուրդ, ազնուականի մը պէս գուրգուրա՛ անոնց վրայ, յիշե-լով որ ադամանդը ցեխի մէջ իյնալով իր փայլէն ու արժէքէն բան մը չի կորսնցներ»:

ՀՍԿԱՅ ՀԵՌԱԴԻՏԱԿ ՄԸ

»»»·«««

Աշխարհի չորս կողմերէն 4000 գիտնականներ ներկայ գտնուեցան, վերջերս, աշխարհի ամենամեծ հեռա-դիտակին պատրաստութեան: Այս հե-ռադիտակը, որ հինգ մէթր երկարու-թիւն ունի, պիտի զետեղուի Նիւ Եոր-քի մօտ, Ուիլսընի լերան վրայի դի-տարանին մէջ: Հեռադիտակին ոսպ-նեակը պատրաստելու համար մասնա-ւոր կաղապարի մը մէջ հալեցուցին 40,000 լիպրա ապակի: Հալեցուած ապակին չատ դժուար կը պաղի,— օ-րական հազիւ մէկ — երկու աստիճան: Այնպէս որ հազիւ թէ տասը ամիսէն պաղի ամբողջ ոսպնեակը: Պաղելէն վերջն է, որ ոսպնեակը պիտի դրուի դիտարանին տրամադրութեան տակ:

Ներկայ գիտնականներուն կարծի-քով, պատրաստուած ոսպնեակը մեծ արդիւնքներ պիտի տայ:

Աշխարհիս ամենամեծ ոսպնեակն է Ուիլսընի լերան դիտարանին հին ոսպնեակը: Նոր ոսպնեակը անկէց չորս անգամ աւելի մեծ է: Այնպէս որ հեռադիտակը պիտի կարենայ երեւան հանել բիւրաւոր աստղեր եւ միգա-մածներ, մինչեւ այժմ անծանօթ կամ արդի հեռադիտակներու տեսողու-թենէն վեր:

Հեռադիտակին չինութիւնը պիտի արժէ 5 միլիոն տոլար:

ՎԻՃԱԿԱԽԱՂ «ՅԱՌԱՋ»Ի

(ԱԶԳ. ՊԱՐԳԵՒԱԽԱՂԻ

ՑՐԴ

ՎԻՃԱԿԱՀԱՆՈՒԹԵԱՆ ՀԱՄԱՐ)

6 ԱՊՐԻԼ 1934 - ԿՏՐՕՆ ԹԻՒ 50

ԿԸ ԽՆԴՐՈՒԻ յօդուածագիրներէ եւ թղթակիցներէ իրենց գրութիւնները գրել թուղթին մէկ երեսին վրայ եւ մելանով:

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (8)

ՀԱԼԱԾ ՄՈՄԻՆ ՀԵՏՔԸ

Հեղինակ՝ ԷՏԿԸՐ ՈՒՕԼԸՍ — Թարգ. Ժ. Մ.

— •• —

— Պէտք է տեղեկութիւններ հաւա-քէք Բէմինկթըն Գարտ անունով մար-դու մը մասին որ հարուստ ձայն մըն է, բնակարան մը վարձեր է վերջերս Քէտօկըն Սքուէրի մէջ. անիկա մաս-նաւոր դերք մը չունի Լոնտոնի աղ-նուապետական չրջանակներուն մէջ. հետեւաբար այստեղ հաստատելու պատճառներ ալ չի կրնար ունենալ, չի սիրեր մեր կլիման, ընդարձակ կալուածներ ունի եղեր Պալքաններուն մէջ. կ'ըսեն թէ լաւ ձի կը նստի, վարպետ նշանառու է, ինչպէս նաեւ օդաչու...

Թ. Ք. գլխու նշան մը ըրաւ իր ստո-րադաս պաշտօնակցին որ գոհունակ արտայայտութիւնով մը դուրս գնաց:

— Հիմա որ առանձին ենք, սկսաւ Թ. Ք. գրասեղանին վրայ նստելով եւ գրպանէն սիկարէթին տուփը հանե-լով, խնդրեմ ըսէք թէ ինչո՞ւ այդ աս-տիճան կը հետաքրքրուիք այդ կարգի երեւելիներով:

— Կը հետաքրքրուիմ պաշտօնիս բերումով, ըսաւ Սըր Ճորճ: Այսինքն կ'ուզեմ տեղեկութիւններ հաւաքել արտասովոր մարդոց մասին: Տարօ-րինակ դիմում մը ստացանք իրմէ, երեւի կը վախնայ որ իր կեանքը վը-տանգի տակ է — պատճառները ան-ծանօթ են մեզի — եւ կը փափաքի հեռաձայնի մասնաւոր թել մը հաս-տատել իր տունէն մինչեւ ընդհանուր ոստիկանութիւնը: Բացատրեցինք ի-րեն թէ աւելորդ էր, քանի որ միշտ կրնար հեռաձայնով յարաբերութեան մտնել ամէնէն մօտակայ ոստիկանա-տան հետ. չգոհացաւ: Թշնամի հայ-րենակիցներ ունի եղեր որոնք օրին մէկը կրնան իր կոկորդը կտրել...

Թ. Ք. հաստատեց այդ բոլորը:

— Գիտեմ, գիտեմ, ըսաւ Համբե-րութեամբ. եթէ բարեհաճիք քիչ մը եւս պարզելու գաղտնիքը, կրնամ ներշնչուիլ, Սըր Ճորճ...

— Ներշնչուելու բան չկայ, ըսաւ ոստիկանապետը ոտքի ելլելով. կը յիշեմ Մակեդոնացիներուն մահափոր-ձը որ կատարուեցաւ Լոնտոնի մէջ, քանի մը տարի առաջ եւ չեմ ուզեր որ այդ տեսակ դէպք մը պատահի դարձեալ. եթէ մարդիկ արեան վրէժ լուծել կ'ուզեն, թող դուրս ելլեն այն չրջանէն որուն ապահովութիւնը յանձնուած է ինծի...

— Ի հարկէ այդպէս է, թող երթան ուր որ կ'ուզեն: Բայց եթէ ձեր ամբողջ տեղեկութիւնը այդքան է, ես կրնամ աւելի ճոխացնել զայն: Ահագին փո-փոխութիւններ ըրել տուած է Քէտօ-կըն Սքուէրի բնակարանին մէջ. այն սենեակը որուն մէջ կ'ապրի, կը նմա-նի ամրակուռ դրամարկղի մը...

Սըր Ճորճ աչքերը չորս բացաւ:

— Դրամարկղի՛...

— Այո՛, այո՛. գող չի կրնար մտնել այնտեղ. տախտակամածն ու ձեղունը ծեփուած են չատ կարծր բաղադրու-թիւնով մը, դուռը իր սովորական փականքէն զատ ունի պողպատէ ուրիշ կղպանք մը զոր ինք անձամբ կը գոցէ ամէն գիշեր անկողին երթալէ առաջ եւ անձամբ կը բանայ առտուն: Կա-րելի չէ պատուհանէն հասնիլ. վեր-ջապէս սենեակը այնպէս մը շինուած է որ կրնայ դէմ դնել որ եւ է պաշա-րումի:

Սըր Ճորճ չափազանց հետաքրքրուած էր:

— Ուրի՞շ...

— Կեցէք նայիմ, ըսաւ Թ. Ք. ձե-ղունը նայելով... այս... սենեակին կահ կարասին չատ պարզ է. խոշոր վառարան մը կայ, զարդարուն մահճա-կալ մը եւ պողպատեայ դրամարկղ մը՝ պատին մէջ հիւսուած զոր փողոցը պտտող ոստիկանը կրնայ տեսնել դուրսի կողմէն:

— Ինչպէ՞ս իմացաք այս բոլորը, հարցուց Սըր Ճորճ:

— Որովհետեւ այդ սենեակէն ներս մտած եմ մեքենայութեամբ մը՝ չնոր-հիւ Գարտայի տանտիրուհիին որ, ինչ-պէս կ'երեւի, չատ ալ հաւատարիմ չէ իրեն:

Թ. Ք. թուղթի կտորի մը վրայ գը-րեց անոր անունը եւ չարունակեց.

— Զմոռնամ ըսելու որ տանտիրու-հին վաղը գործէն պիտի ելլէ եւ նոր տեղ մը պէտք է ճարենք իրեն:

— Կասկածելի որ եւ է...

— Ո՛չ կասկածելի բան չկայ ըսաւ. արտասովոր ոչինչ, բացի կատարուած փոփոխութիւններէն: Գարտ ըսեր է թէ նպատակ ունի տարուան երեք ա-միսը Անգլիա, իսկ ինը ամիսը ար-տասահման անցընելու. չատ հարուստ է, ծանօթներ չունի, բայց կ'աշխատի ամէն գնով իշխանութեան տիրանալ:

— Ուրեմն անոր վերջը կախաղանն է, դիտել տուաւ ոստիկանապետը:

— Ձեր կարծեր, հարուստ մարդիկ չատ քիչ անգամ կը կախուին... Կա-խաղանը դրամ ուզողին համար է, ո՛չ թէ ունեցողին...

— Հետեւաբար դուն ալ վտանգի տակ ես, ըսաւ Սըր Ճորճ խնդալով, որովհետեւ գրպանդ միշտ ծակ է...

— Ահաւասիկ արդար անուանար-կում մը, ըսաւ, Թ. Ք... «գրպանդ ծակ է» ըսիք եւ միտքս ինկաւ... այ-սօր Ձեր Լէքմընը տեսայ, կը ճանչ-նաք... կարծեմ չատ նեղ վիճակի մէջ է... Ռումանական արժեթուղ-թերու զեղծումին զոհերէն մէկը: Իր մելամաղձոտ բնաւորութեան պատ-ճառով զոր մարդիկ կ'ունենան երբ սիրահարած են— թէեւ անորը սիրա-հարութիւն չի կրնար ըլլալ, քանի որ ամուսնացած է— կամ պարտական են, Լէքմըն տակաւին ինքզինքը չէ գը-տած:

Այդ վայրկեանին սենեակին մէկ անկիւնէն հեռաձայնը հնչեց յան-կարծ. Թ. Ք. վերցուց մեքենան եւ մտիկ ըրաւ:

— Հեռուէն է, ըսաւ ոստիկանապե-տին դառնալով. Թերեւս հետաքրքրա-կան լուր մը կայ...

Սպասեց. յետոյ խռպոտ ձայն մը խօսեցաւ գործիքին մէջէն.

— Դո՞ւն ես, Թ. Ք...

— Այո՛, ես եմ, պատասխանեց Մէրէտիթ:

— Ես Ձօն Լէքմընն եմ...

— Ձայնդ չճանչցայ... ի՞նչ կայ նորէն ... պատմութեանդ հանգո՞յցը չգտար...

— Անմիջապէս այստեղ եկուր, չարունակեց ձայնը որուն մէջ անձ-կութիւն կար. մէկը զա՛րկի, մեռ-ցուցի ...

— Վա՜յ ապուշ, վա՜յ ... Աստուած իմ, պատասխան տուաւ Թ. Ք. չուն-չը կտրած ...

(Շար.)

Հ. Յ. Դ.

Փարիզ եւ շրջակաները

ՍԱՐՍԷԼԻ Հըայր խումբի ընկերական ընդհ. ժողովը տեղի կ'ունենայ այս Կիրակի առաւօտ ժամը 9էն մինչեւ կէս օր ընկ. Օննիկ Կարապետեանի բնակարանին մէջ։ Ներկայ կ'ըլլայ Կոմիտէի ներկայացուցիչը։ Բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը անհրաժեշտ է։

Ազգիւր Սերոբ, Հրազդան եւ Քրիստափոր միացեալ խումբերու ժողովը յառաջիկայ Երկուշաբթի երեկոյ ժամը 8.30ին 32. Ave. Gobelins-ի սրճարանին վերնայարկը։ Կարեւոր օրակարգ։

Գաւառ

ԼԻՈՆԻ Կոմիտէն ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ բոլոր ընկերները վաղը, Ուրբաթ երեկոյ ժամը 8.30ին ընկեր Քէնտիրեանի ճաշարանը, 14 rue François Garcin։ Պարտաւորիչ ներկայութիւն։ Ներկայանալ անդամատետրով։

ՄԱՐՍԷՅԼԻ Պատ. Միութեան ընդհ. ժողովը այս Կիրակի առաւօտ ժամը 10ին Ընթերցարան-Դրադարանին մէջ։ Կարեւոր օրակարգ։ Ներկայանալ անդամատետրներով։

ԸՆԿԵՐԱՀԱՄԱԿՐԱԿԱՆ ԽՆՋՈՅՔ

կազմակերպուած՝ Հ. Յ. Դ. ԻՍԻ ԼԷ ՄՈՒԼԻՆՈՅԻ «ՄՋՕ» ԽՈՒՄԲԻ ԿՈՂՄԷ

Այս կիրակի կէս օրէ վերջ ժամը 2.30ին

պ. գարակէօզեանի սրահին մէջ 45 rue de la Défense

Ներկայ կ'ըլլան ընկերներ՝ Ս. ՎՐԱՑԵԱՆ, Գ. ԲԱԼԱՅԵԱՆ, Լ. ԳԵՒՈՆԵԱՆ, Բ. ՔԻԹՆԷՐԵԱՆ եւ Ս. ԹՈՐՈՍԵԱՆ։

Մուտք՝ 5 Ֆրանք։

Հաղորդ. միջոց.— փորթ վէրսայլէն առնել 23 եւ 32 թիւ ճանրակառքերը եւ իջնել կար տ'իսի։

ԴԱՍԱԽՕՍԱԿԱՆ ԺՈՂՈՎ

ՌՈՍՏՈՄ խումբի դասախօսական ժողովը տեղի կ'ունենայ յառաջիկայ երկուշաբթի երեկոյ ժամը 8.30ին, 131, Fbg. du Temple-ի սրճարանին մէջ։ կը խօսի՝ ընկ. ՀՐԱՆՏ-ՍԱՄՈՒԷԼ, «Ներկայ Թուրքիոյ շուրջ» նիւթի մասին։

կը հրաւիրուին նաեւ համակիրները ու բոլոր հայրենակիցները։

„ՅԱՌԱՋ"Ի ՎԻՃԱԿԱՀԱՆՈՒԹԻՒՆԸ ԻՐ ԸՆԹԵՐՑՈՂՆԵՐՈՒՆ ՀԱՄԱՐ

« Յառաջ » բաժանորդներուն սահմանուած տոմսերէն ոչ մէկը շահեցաւ, դժբախտաբար։

Ինչպէս գիտեն ընթերցողները, գնած են նաեւ հետեւեալ երեք տոմսերը, 9րդ շերտէն, ԱՅՆ ԸՆԹԵՐՑՈՂՆԵՐՈՒՆ ՀԱՄԱՐ ՈՐ ԱՄԷՆ ՕՐ ՁԵՌՔԷ ԿԸ ԳՆԵՆ։

9րդ շերտ թիւ	28,474	շարք	Y.
- - -	54,726	-	X.
- - -	81,172	-	R.

Այս թիւերն ալ շահած պարագային, ԱՐԴԻՒՆՔԻՆ ԿԷՍԸ պիտի բաժնուի բոլոր այն ընթերցողներուն որոնք վարչութեան կը ներկայացնեն ՑԻՍՈՒՆ ՅԱՋՈՐԴԱԿԱՆ ԿՏՐՈՆՆԵՐ, սկսելով 1934 փետրուար 6էն։

Կտրօնները ամէն օր պիտի հրատարակուին Գ. էջի թերթօնին տակը, ԹԻՒՈՎ ԵՒ ԹՈՒԱԿԱՆՈՎ։

ԹԱՏԵՐԱԿԱՆ ԵՐԵԿՈՅԹ

կազմակերպուած՝ ՍԷՎՐԱՆԻ ՀԱՅ ԿՐԹԱԿԱՆ ՄԻՈՒԹԵԱՆ ԿՈՂՄԷ

վաղը, Շաբաթ երեկոյ ժամը 9ին

Café Marronnier-ի սրահին մէջ 28 Ave. Livry

Նախագահութեամբ՝ ԱՐԺ. ՏԷՐ ՎԱՀԱՆ Ա. ՔՀՆՅ. ԽՈՅԵԱՆԻ

Կը խօսի յայտնի պատմագէտ եւ բանասէր Պ. Կ. Յ. ԲԱՍՄԱՋԵԱՆ

կը նուագէ Թառիստ ԱԲԳԱՐ, երգ Ս. ԿԻՒԼԵԱՆ

Սէվրանի հայ երիտասարդներու կողմէ կը ներկայացուի՝

«ՊԱՇՏՕՆՍ ԽՈՒՄԲԱԼ Է» եւ «ԴԴՈՒՄԻ ՎԱՃԱՌԱԿԱՆԸ»

Դպրոցական պզտիկներու կողմէ երգ, արտասանութիւն եւլն.։

Շոգեկառք՝ Կառ տիւ Նորէն ժամը 19.49 եւ 20.28 իջնել Սէվրան։

ՀՐԱՊԱՐԱԿԱՅԻՆ ԲԱՆԱԽՕՍՈՒԹԻՒՆ

կազմակերպուած՝ ՏԷՍԻՆԷԻ ՎԱՍՊ. ՀԱՅՐԵՆԱԿՑԱԿԱՆ ՄԻՈՒԹԵԱՆ ԿՈՂՄԷ

վասպ. Ապրիլեան հերոսամարտի 19րդ տարեդարձին առթիւ, 1915-1934

Այս Կիրակի կէս օրէ վերջ ժամը 2ին Հ. Յ. Դ. Ժող. Տան մէջ

կը խօսի փարիզէն հրաւիրուած հերոսամարտի ղեկավարներէն եւ Հայ կամաւորներու ու Մարտիկներու Միութեան Նախագահ՝

ԳՆԴԱՊԵՏ ՏԻԳՐԱՆ ՊՂՏԱՍԱՐԵԱՆ

գեղարուեստական ճոխ եւ խնամուած բաժին, մասնակցութեամբ վասպ. ԱՐԾՒԻ ֆանֆառի, ղեկավարութեամբ Պ. Ժ. Խտրկեանի։

Տախքերու մասնակցութեան համար մուտք 2 ֆրանք։

Ծանօթ.— Հանդէսէն վերջ հրապարակային խնջոյք, Հ. Յ. Դ. Տան մէջ, ժամը 8էն մինչեւ 12 ի պատիւ Գնդապետին։

Մուտքը ազատ է։

ՖՐԱՆՍԱՀԱՅ Կ. ԽԱՉԻ ՓԱՐԻԶԻ ՄԱՍՆԱՃԻՒՂԸ

Կը սօնէ «ԿԱՐՄԻՐ ԽԱՉԻ ՕՐ»ը

ԿԻՐԱԿԻ ԱՊՐԻԼ 8ԻՆ ԿԷՍ ՕՐԷ ՎԵՐՋ ԺԱՄԸ 3ԻՆ

Salle Géographie-ի մէջ 184, Bld St. Germain

Բացման խօսք.— Շրջ. Ժողովրդեան նախագահ Տիկ. ՄԻՍԱՔԵԱՆԻ կողմէ

Ողջոյնի խօսք.— Պ. Հ. ՉԱՐԴԱՐԵԱՆ, Ա. ԽՈՆԴԿԱՐԵԱՆ, Ա. ՉԱՄԱԼԵԱՆ

գեղարուեստական ճոխ բաժին սիրայօժար մասնակցութեամբ՝

Ա. ՇԱՀԽԱԹՈՒՆԻԻ

Տիկիններ՝ Ա. ԳԷՈՐԳԵԱՆ — ԱՐՂՈՒԹԵԱՆ եւ Ա. ԳԵՒՈՆԵԱՆ (երգ)

Օրիորդ Զ. ՇԱՀԼԱՄԵԱՆ (ջութակ)

Mlle X. (պար)

Պ. Ռ. ՉԱՐԴԱՐԵԱՆ (արտասանութիւն)։

ՄՈՒՏՔ՝ 5 եւ 3 ՖՐԱՆՔ։

ԵՐԵԿՈՅԹ

կազմակերպուած՝ ԱԼՖՈՐՎԻԼԻ Հ. Կ. ԽԱՉԻ ՄԱՍՆԱՃԻՒՂԻՆ ԿՈՂՄԷ

վաղը Շաբաթ երեկոյ ժամը 8.30ին Ակումբին մէջ 1 Bld. Carnot

Կը ներկայացուին՝ **ԷԼ ՄԻ ԱՂՕԹԻՐ** (պատկեր)

եւ **ՊԷՊԷՔՍ** (զաւեշտ 3 արար)

կը մասնակցին տեղւոյն սիրողները։ Մուտք՝ 3 Ֆր.։

Փարիզի Գրական Ակումբ վաղը Շաբաթ իրիկուն, ժամը 9ին, 5 rue Paul Berruel (Նախկին rue Cambron, 131) Մեթրօ՝ Vaugirard։ Կը խօսի՝ Պ. Լեւոն Բաշալեան։ Նիւթ՝ Եղիշէ Չարենցի Արուեստը։ Մուտքը ազատ է։

ԴԱՍԱԽՕՍՈՒԹԻՒՆ ՊԷԼՎԻԼԻ ՄԷՋ

Հայ կամաւորներու եւ Մարտիկներու միութեան կողմէ, ապրիլ 15ին։ Մանրամասնութիւնները շուտով։

Matinée - Soirée Dansante

կազմակերպուած՝ ՓԱՐԻԶԻ ՀԱՅ ՈՒՍԱՆՈՂԱԿԱՆ ՄԻՈՒԹԵԱՆ ԿՈՂՄԷ

ի նպաստ իր օգնութեան սնտուկին

Հովանաւորութեամբ՝ ՓԱՐԻԶԻ ՀԱՅ ՏԻԿՆԱՆՑ ՄԻՈՒԹԵԱՆ

կը նախագահէ Պ. ՊՕՂՈՍ ԷՍՄԷՐԵԱՆ

ԿԻՐԱԿԻ, 8 ԱՊՐԻԼ ԺԱՄԸ 4էն 12

Salon de l'AÉRO-CLUB DE FRANCE-ի մէջ 6 rue Galilée (Métro: Boissière)

Orchestre - Attractions մասնակցութեամբ Mlle Rosi Mac Donald-ի Շաթըլէի Թատրոնէն։ — Անակնկալներ — Buffet դիւրամատչելի գիներով Bridge-ի սեղաններ։ ՄՈՒՏՔ՝ 15 ֆրանք։ ՈՒՍԱՆՈՂՆԵՐՈՒ՝ 10։

ՀԱՅ ԺՈՂՈՎՐԴԱԿԱՆ ԹԱՏՐՈՆ

15 ԱՊՐԻԼ ԿԷՍ ՕՐԷ ՎԵՐՋԸ ԺԱՄԸ ՃԻՇԴ 3ԻՆ

ՍԷՒՐԻ «ՊԷՇԻԿԹԱՇԼԵԱՆ» սրահին մէջ

26, Rue Troyon (Métro: Pont de Sèvres)

ԱՌԱՋԻՆ ԱՆԳԱՄ ԸԼԼԱԼՈՎ ԿԸ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒԻ

Ա. ՄԱՐՎԱՋԵԱՆԻ

«ԳԻԾԷՆ ԴՈՒՐՍ»

ընտանեկան յուզիչ տրամ չորս արար

կը մասնակցին՝ տիկիններ ԼԻՒՍԻ ՊԵՏՐՈՍԵԱՆ, ՔՆԱՐԻԿ-ՄԱՔԴՈՆԱԼՏ։ Օրիորդներ՝ ՍԻՄԱ, ՅԱՍՄԻԿ, պարոններ՝ ԱՐՄԱՆ ԿՈԹԻԿԵԱՆ, Ա. ԴՄԲԷԹԵԱՆ եւ Ս. ԹՈՐՈՍԵԱՆ։

Տեղերու գիները՝ 10, 7.50 եւ 5 ֆրանք։

Սահմանափակ թիւով բէզերվներ։

Տոմսերու համար դիմել դրմել՝ Գրատուն Հրանտ-Սամուէլ, (51, rue Mr. le Prince), Ֆլօրիա ճաշարանը (61, rue Mr. le Prince) եւ Պ. Լ. Գեւոնեանին (17, rue Damesme. Paris 13)։

"ԵՐԿՈՒՆՔ"

ՕՐԿԱՆ Զ. Ռ. ՄԻՈՒԹԵԱՆ

ԱՄՍԱԹԵՐԹ ԳՐԱԿԱՆ, ԳԵՂԱՐՈՒԵՍՏԱԿԱՆ, ՊԱՏՄԱԿԱՆ ՈՒՍՈՒՄՆԱՍԻՐԱԿԱՆ ԲՈՎԱՆԴԱԿՈՒԹԵԱՄԲ ԵՒ ՊԱՏԿԵՐԱԶԱՐԴ

Դ. ՏԱՐԻ

Խմբագիր Շ. ՆԱՐԴՈՒՆԻ

Երիտասարդութեան միակ պարբերաթերթը, որ կ'ապրի եւ կը տեւէ 4 տարիէ ի վեր։ Ապրիլեան սաներու, վահանզնեան երիտասարդներու բեմը,— ԵՐԿՈՒՆՔ կը հրատարակէ նիւթեր հայ որբերու պատմութեան, յուշեր աքսորէ եւ ջարդէ ազատած բեկորներու կեանքէն, ուսումնասիրութիւններ Հայոց գրականութեան եւ պատմութեան մասին, յօդուածներ յեղափոխեալ երիտասարդ սերունդի մը նկարագրին կազմութեան համար, առողջապահական եւ մարզական հրահանգներ, վերագնահատութեան փորձեր մեր անցեալին ու ներկային վրայ, որբերու նամակներ, որբերու ագարակի աշխատանքները։

Վերջապէս բեմ մը, ուր պէտք է հաւաքուին մեր գաղութներու բոլոր երիտասարդները։

Տարեկան բաժնեգին.— 15 ֆրանք՝ Ֆրանսա, 20 ֆրանք՝ արտասահման։ Դիմել՝ A. KAPIKIAN, 17 Ave. Philippe Auguste, PARIS։

ԱԶԳԱՅԻՆ ՎԻՃԱԿԱՀԱՆՈՒԹԵԱՆ

9րդ ՇԵՐՏԻ ՏՈՄՍԱԿՆԵՐԸ

ԱՄԲՈՂՋ, ԿԷՍ, ՔԱՌՈՐԴ ԵՒ ՄԷԿ ՏԱՍՆԵՐՈՐԴ

ԿՐՆԱՔ ԳՆԵԼ ԱՅՍՕՐ ԻՍԿ, 6 ԱՊՐԻԼ, ՄԻՆՉԵՒ ԻՐԻԿՈՒԱՆ Ժ. 9Ը

ՈՉ ՈՔԻ ՉԻ ՄԵՐԺՈՒԻՐ ՏՈՄՍԱԿՆԵՐԸ, բայց խուճապի տեղի չտալու համար, կը խնդրուի գնումը չյետաձգել վերջին վայրկեանին։

ԴՐԱՄԵՆԵԱԿԻ ՄՈՒՏՔՆ Է՝ 2, Ave. RENÉ BOYLESVE

A. GODOVANNIKOFF

30, Quai de Passy, Paris (16)

Tél. Jasmin: 0!-50 Métro: Passy

ԲԱՑՈՒԱԾ Է

ՅՈՎՀԱՆՆԷՍ ԽԱՆՋԵՐԵԱՆԻ

ԱՐԴԻԱԿԱՆ ԴԵՐՁԱԿԱՏՈՒՆԸ

97 Route d'Orléans. Cachan

Անգլիական եւ ֆրանսական ընտիր կերպասներ, վերջին նորաձեւութիւն, խնամուած կար։ Գիներու վրայ կարեւոր զեղչ։

13 ՏՐԱՄԱԴՐԵԼԻ ԵՆ գեղեցիկ եւ ընդարձակ սրահներ՝ (ամէն յարմարութիւններով եւ օժտուած ելեկտրական գոյնզգոյն լամբարներով) հարսանեկան հանդէսներու, ժողովներու, ցերեկոյթներու, պարահանդէսներու եւլն.։ դիմել **13**

ՅՈՎՀԱՆՆԷՍԵԱՆԻ 13 rue Pierre Curie. K. Bicètre. Metro: Porte d'Italie

ԵՓՐԱՏ ՆՈՒԱԳԱԽՈՒՄԲ

ՀԱՐՍԱՆԻՔՆԵՐՈՒ, ՆՇԱՆՏՈՒՔՆԵՐՈՒ, ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍՆԵՐՈՒ եւ ՀԱՆԴԷՍՆԵՐՈՒ համար դիմեցէք «ԵՓՐԱՏ» նուագախումբին որ կը նուագէ հայկական, եւրոպական, կովկասեան եւ արեւելեան եղանակներ։ Մատչելի գին բոլորին համար։ Դիմումները կատարել նախօրօք, անձամբ կամ նամակաւ Պ. ՕՆՈՍԵԱՆի, 15, Rue Pourtour, Clamart, Seine.

ԼՈՅՍ ՏԵՍԱՒ

ՀԱՅ ՄԿԱՌՈՒՏ

Պաշտօնաթերթ Հ.Մ.Ը.Մ.ի (կիսամսեայ)

Տարեկան բաժնեգին Ֆրանսա՝ 25 ֆրանք, Սուրիա, Յունաստան եւ Պալքաններ՝ 20, միւս բոլոր երկիրները՝ 30 ֆր.։ Զատէ հատը՝ 1.25 ֆր.։ Հասցէ.— M Kurkdjian, 39, rue Maubeuge, Փարիզ (9)։

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ԵՐԶՆԿԱՅԻ եւ ՇՐՋԱԿԱՅԻՑ ՀԱՅՐԵՆԱԿԻՑՆԵՐՈՒՆ

Երզնկայի եւ Շրջակայից Հայր. Միութեան առժամեայ յանձնախումբը ժողովի կը հրաւիրէ Փարիզի եւ շրջակայից երկսեռ բոլոր հայրենակիցները այս Կիրակի կէս օրէ վերջ ժամը 2ին 40, Րիւ տը Պէլվիլ։ Օրակարգ.— Ծրագիր-Կանոնագրի վաւերացում եւ վարչութեան ընտրութիւն։

Առժամեայ վարչութիւն

Փարիզ, 4 Ապրիլ 934

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

Պարտիզակցի Տիկ. Դչխուհի Գաբրիէլեան (Ծնեալ Թիւթիւնճեան), հայրը՝ Օննիկ (սպաննուած), մայրը՝ Մարիամ (մեռած) կը փնտռէ իր երկու եղբայրները՝ Կարապետ եւ Յակոբ եւ իր քոյրերը՝ Թագուհի եւ Մաքրուհի։ Տեղահանութեան միջոցին տարագրուած է իր եղբայրներուն եւ քոյրերուն հետ Պոլիս, ուր կորսնցուցած է իր եղբայրը Կարապետ։ Իսկ իրենք տարագրուած են Եաթման, այդ շրջանին մէջ ալ անյայտացած են իր եղբայրը Յակոբ եւ իր երկու քոյրերը։ Իրենց մասին լուր ունեցողներէն կը խնդրուի իմացնել S. Kaprielian c/o Pharmacie Melikian, Tcharrah Vezarat-DJeng, Teheran, Perse (Via U. R. S. S.)։

— Կը փնտռեմ Հայաստանի Նախիջեւան քաղաքէն Սահփան, կինը՝ Մարիամ, զաւակները՝ Ագնիւ, Ծիլան եւ Ալպէր Մաթոսեանները, որոնք կը գտնուէին եղեր Isère նահանգին մէջ։ Իրենց հասցէն գիտցողներէն կը խնդրուի իմացնել՝ Պ. Ղազար Մարկոսեանի, 11, rue de la Fare. Marselle.

— Կը փնտռեմ եղբայրս Օրտուցի Յովհաննէս Թորոսեան, հօր անունը՝ Նշան, մօր անուն Իսկուհի Թորոսեան, եւ հօրեղբօրորդի Նշան Թորոսեան, հօր անունը՝ Կարապետ որոնք 1919ին Օրտուի որբանոցէն փոխադրուած են Պոլիս։ Օրտուի մէջ Յովհաննէս կը ստանայէր մէկ քի ցաւէ եւ կը դարմանուէր բժիշկներու կողմէ։

Իրենց Պոլիս փոխադրուելէն ի վեր որ եւ է լուր չունինք իրենց մասին։ Իրենց մասին լուր ունեցողներէն եւ հասցէն գիտցողներէն կը խնդրուի իմացնել Անդրանիկ Թորոսեանի, St. Arroman par Mirande, Gers, France.

ԻՆՉՊԷՍ ԿԱԶՄԱԿԵՐՊՈՒԵՑԱՒ 1915Ի ԴԱՒԱԴՐՈՒԹԻՒՆԸ (9)

"ԹԷՇՔԻԼԱԹԸ ՄԱԽՍՈՒՍԷ,,

(ԻԹԹԻՀԱՏԱԿԱՆԻ ՄԸ ՅՈՒՇԵՐԸ ԻՐԵՆՑ ԳԱՂՏՆԻ ԿԱԶՄԱԿԵՐՊՈՒԹԵԱՆ ՄԱՍԻՆ)

Ռուսիոյ իսլամ — Թուրք հակայ զանգուածը կը բաժնուի երեք մասի — րու,— Հարաւայիններ, արեւելեան — ներ եւ արեւմտեաններ։ Այս երեք մասերուն միջեւ, հին ժամանակներէ ի վեր, անկեղծ սիրոյ եւ յարաբերութեան շրջաններ գոյութիւն ունեցած են։ Իսկ այժմ անոնք ընկերային կապեր ունին։ Հարաւային եւ արեւելեան մասերուն միջեւ, վերջերս, մամուլի միջոցաւ, աւելցած են կրօնական, աղանդային կապերն ու յարաբերութիւնները։ Հակառակ իրենց միջեւ գտնուած հեռաւորութեան եւ կատարուած քարոզչութեանց, Ռուսիոյ Թուրքերը հետզհետէ իրարու կը մօտենան ինքնաբերաբար։ Անիկա անտարակոյս ճշմարտութիւն մըն է։ Իսկ այսպիսի հսկայ ու բնական շարժման մը հանդէպ Օսմանեան պետութիւնը պարտականութիւններ ունի։ Այդ պարտականութիւնները կը բաժնուին երկու մասերու, որոնցմէ մին այսօրուան, իսկ միւսը վաղուան կը պատկանին։ Այսօրուանները՝ «առօրեայ պարտականութիւններ», իսկ վաղուանները՝ «ատեխանաբար ի գործ դրուելիք» են։

Սոխալաղական պարտականութիւնները հետեւեալներն են.—

1. Պոլսոյ մէջ պէտք է կազմել մարմին մը, որ բաղկացած ըլլայ իսլամ — Թուրք տարրերու վիճակին տեղեակ անձերէ։ Այդ մարմնին գործը պիտի ըլլայ քննել այն դերը զոր պիտի ունենայ շարժման կեդրոնը, ինչպէս նաեւ ճշդել անհրաժեշտ աշխատանքներն ու միջոցները։ Այդ մարմինը պէտք է անմիջապէս գործի ձեռնարկէ։ Այն խնդիրները զորս ան ամէնէն առաջ պիտի լուծէ, նշանակուած են երկրորդ յօդուածին մէջ։

2. Ռուսիոյ կազմալուծման իբրեւ հետեւանք, ազատ վիճակ մը ստացած են իսլամ — Թուրք տարրերը։ Անոնց հետ ուղղակի յարաբերելու համար՝ կամ մեր դեսպանատան կից եւ կամ կեդրոնական վարչութեան մը ենթակայ մէյմէկ պաշտօնէութիւն հաստատել Կովկասի, Խիվայի, Պուխարայի, Թուրքիստանի, Ուֆայի, Գազանի Սիպերիոյ, Ալթայի, Աստրախանի, Քեռչկեարի մէջ եւ այդ պաշտօնէութեանց զգացողական եւ նիւթական վիճակները բացորոշապէս ճշդելով, անմիջապէս զանոնք գործի մղել։

Այդ պաշտօնէութեանց պարտականութիւններն են.

ա) Ջանալ որ մեր ազգային եւ քաղաքական ձգտումներուն համապատասխան ձեւով կազմուին ու բիւրեղանան այն եղբայր տարրերը, որոնք, քաղաքական եւ զգացողական տեսակէտէն, տէր են եղած բարգաւաճման պատեհութեան մը։

բ) Այս նպատակներուն իրականացման համար ճառեր կազմակերպել, հրատարակութիւններ ընել, գործօն տարրերու հետ շփման մէջ ըլլալ, եւ բոլոր միւս աղբակներէն օգտուիլ։

գ) Թուրք — իսլամ տարրերու միջեւ գոյութիւն ունեցող բոլոր քաղաքական եւ ազգային հոսանքները հետապնդել եւ այդ բոլորէն տեղեակ պահել կեդրոնը։

3. Թերթերէն եւ մասնաւոր միջոցներէ ստացուած տեղեկութեանց համաձայն, թէեւ Կովկասի կարգ մը իսլամ — Թուրք տարրերուն մէջ զինուորական կազմակերպութեանց ձեռնարկուած է, բայց կը հասկցուի որ այդ գործը դանդաղ կ'ընթանայ անփորձութեան պատճառաւ։ Ահա մեր եղբայրներուն այս բարեդէպ ձեռնարկներուն պէտք է սոխալաղաբար օգնութեան հասնիլ՝ պաշտպանութեան կեդրոնին կողմէ։

Գալով ատեխանաբար ի գործ դրուելիք պարտականութեանց, անոնք կը վերաբերին իսլամ — Թուրք տարրերու փոխյարաբերութիւններու դիւրացման։ Անոնք եւս կը բաժնուին երկու մասերու — « գիտական պարտականութիւններ » եւ « գործնական պարտականութիւններ »։

Գիտական պարտականութիւնները կարելի է ամփոփել սա նախադասութեան մէջ — « Թուրք տարրերուն եւ համախմբումներուն յատուկ ընկերային հաստատութիւնները գիտականօրէն քննել »։ Գիտական այս քննութիւնները մասնագիտական գործ մը ըլլալուն, համալսարանին, գիտական խորհուրդներու, ընկերաբաններու եւ պատմագէտներու յատուկ պարտականութիւն մըն է։ Միայն այսպիսի գիտական քննութեամբ է որ տարրերու հողամասերու խկութիւնը, անոնց միջեւ գոյութիւն ունեցող տարածութիւնը եւ այդ տարածութիւնը յառաջ բերող միացեալ ու զանազան հաստատութիւններ երեւան կ'ելլեն։ Այս տարրերը եւ հողամասերը իրարու մօտեցնող միացեալ, եւ զանոնք իրարմէ հեռացնող զանազան հաստատութեանց երեւան գալէն, ու միացման ու զանազանութեան կէտերը բացայայտօրէն տեսնելէ վերջ է որ մեր պարտականութեանց աղդեցութիւնը կ'աւելնայ։ Ընդհանուր պարտականութիւնները կէտ նպատակ պէտք է ունենան միացեալ հաստատութեանց ուժեղացումը եւ զանազան հաստատութեանց միացումը։ Այդ կէտերը առաւելապէս կը դիւրացնեն տարրերու եւ հողամասերու միջեւ յարաբերութիւնները եւ շփումները։ Ասոր համար ալ՝ առայժմ պէտք է դիմել հետեւեալ միջոցներուն,—

1. Ուրալեան անոնց պատկանող երիտասարդները, ուսանողները Թուրքիոյ վարժարաններուն եւ համալսարաններուն մէջ ուսանին, թէ Թուրքիոյ եւ թէ խնդրոյ առարկայ երկիրներու կամ զանգուածներու կողմէ դիւրութիւններ պէտք է ընծայուին։

2. Օսմանեան կայսրութեան եւ այդ հողամասերուն միջեւ ճամբորդութիւններ կազմակերպել։

3. Գիտական եւ ցեղային խնդիրներու խորհրդակցութեանց համար կազմել համագումարներ՝ բոլոր իսլամ — Թուրք գիտուններու եւ պատուիրակներու մասնակցութեամբ։

4. Հողամասերու եւ տարրերու միջեւ եթէ հնարաւոր է անտեսական յարաբերութիւն հաստատել, իսլամ, Թուրք կեդրոններու ոմանց մէջ ընդհանուր տօնավաճառներ, տաղաւարներ կազմակերպելու աշխատիլ։ (Անշուշտ, ժամանակի կը կարօտի անոր իրականացումը)։

(Շար.)

Le Gérant: H. STEPHAN

Imprimerie A. DER (AGOPIAN)

17, Rue Damesme, PARIS (13e)

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ՝ ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ, ԳՐԱԿԱՆ

HARATCH

(Fondé en 1925) R. C. Seine 276.286

Directeur et Propriétaire : Sch. Missakian

Rédaction & Administration

ԽՄԲԱԳՐՈՒԹԻՒՆ ԵՒ ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ

17, Rue Damesme PARIS (13e)

Téléphone : Glacière 15-70

(ԵՐԹԵՒԵԿԻ ՀԱՄԱՐ՝ Métro : TOLBIAC)

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԵԱՆ ՊԱՅՄԱՆՆԵՐ.—	ՏԱՐԵԿԱՆ	ՎԵՑԱՄՍԵԱՅ	ԵՌԱՄՍԵԱՅ
Ֆրանսա եւ գաղութներ	140 ֆրանք	70 ֆրանք	35 ֆր.
Անգլիա, Եգիպտոս, Զուիցերիա, Իտալիա	250 »	130 »	—
Ամերիկա	200 »	100 »	—
Ուրիշ Երկիրներ	200 ֆրանք	100 ֆրանք	—

ՇԱԲԱԹ 7 ԱՊՐԻԼ SAMEDI 7 Avril 1934

10ՐԴ ՏԱՐԻ - 10e Année N° 2464

Խմբագիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

ԳԻՆ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ԵՐԿՈՒ ԽՕՍՔ

ԶՐՈՅՑ ԱՂՋԿԱՆ ՄԸ ՀԵՏ

— Տարօրինակ մեր երեսին կը զարնէք թէ չենք մասնակցիր հանրային կեանքին: Ո՞վ ըսեր ձեզ կ. Խաչը, ապահովելով անոր տեւականութիւնը ամէն տեղ, հակառակ այնքան խոչընդոտներու:

— Բայց ո՞վ ուրացաւ կ. Խաչը կամ ուրիշ ձեռնարկներ: Մեր գանգատը այն է թէ հայ կինը եւ աղջիկը հարեւանցի կը նային, քաշելով կ'անցնին հանրային ասպարէզէն, մինչդեռ այնքան պահանջներ աշխոյժ, խանդակաթ ձեռքերու կը սպասեն: Շատ ալ մի պարծենաք կ. Խաչով: Տարիներ առաջ՝ Ազգանուէրը ունէինք···

— Մի՛ մոռնաք որ այն ատեն հող ունէինք, տուն – տեղ եւ աւելի քան երկու միլիոն ժողովուրդ՝ համախումբ եւ հաստատուն: Իսկ այսօր, հազար ցամաքի վրայ ցրուած, քարէ քար կը զարնըւինք պատառ մը հացի համար, քամելով օտարութեան մրուրը:

— Զենք անտեսեր այդ բոլորը եւ դեռ աւելին: Եւ սակայն, նոյն այդ անողոք իրականութիւնը պիտի մղէր ձեզ եւ մեզ՝ բազմապատկելու որ եւ է ճիգ որ կը կատարուի արմատախիլ բազմութեանց բարօրութեան համար: Օրինակ, ի՞նչ կը ներկայացնէ ձեր կ. Խաչը, Փարիզի կամ ամբողջ Ֆրանսայի մէջ:

— Ճիտակը չեմ հետաքրքրուած, բայց կը կարծեմ թէ անդամներուն թիւը հազարի կը մօտենայ:

— Մեր տեղեկութիւնները կը հաստատեն թէ իրականին մէջ շատ պակաս է: Գիտէք որ մօտ 60,000 ժողովուրդ ունինք Ֆրանսայի մէջ: Եթէ կէսը կիներ եւ աղջիկներ ըլլան, եւ այդ կէսին 25,000ը գեղչենք իբրեւ անչափահաս, անտարբեր կամ ուրիշ հոգերով տարուած, անդին հինգ հազար սիրտեր եւ ձեռքեր···

— Ի՞նչ արժէք ունին թուղթի վրայ եղած հաշիւները: Ձեր ո՞ր կազմակերպութիւնը կրցած է հազարներու հասնիլ, միեւնոյն գաղութին մէջ:

— Ճիշդ է, բայց եռանդուն աշխատանքը, յարատեւութիւնը եւ մանաւանդ կենդանի գործը հրաշքներ կը գործեն: Միւս կողմէ, կ. Խաչի նպատակն ու առաջադրութիւնները գերազանցապէս մարդասիրական ըլլալով, պատրուակ չեն դառնար զանազան հակամարտութեանց կամ կաշկանդումներու:

— Մենք ալ կը տուժենք զանազան մրցակցութիւններէ, տեսակէտի տարբերութիւններէ կամ չկամութիւններէ:

— Ձեր գլխաւոր մրցակիցը Տիկնանց կ. Խաչն է, որ կը կոչուի «պետական»: Բայց ան ամփոփուած է իր պատեանին մէջ, տարապէս կապուած է Կարմիր Խաչի ծրագրին եւ չի խանգարեր ձեզ: Մանաւանդ որ, Փարիզէն դուրս ալ եղած չունի: Դուք բուն ժողովուրդին մէջ ըլլալով, աւելի լայն ասպարէզ կը գտնէք: Մեր կարծիքով, դժուար չէ եթէ ոչ գործակցութիւն, գոնէ մերձեցում հաստատել երկուքին միջեւ: Մէկը միւսին լրացուցիչ թեւը կրնայ դառնալ:

— Հապա կուսակցական հակամարտութիւննե՞րը ···

— Ներելի չէ ազդուիլ առօրեայ տաղտուկներէն: Ժողովուրդը կատարուած գործերով կը դատէ ամէն բան: Ճպուռներն ու ճճռոցները միայն հայկական դժբախտութիւններ չեն: Երբ դուք տանիք տեղ չունենաք, երբ ձեր ծաղկոցներուն մանուկները հարիւրներով համրուին, երբ կարենաք աւելի բազմաթիւ չքաւորներ եւ հիւանդներ խնամել, երբ ձեր ձեռքը հասնի սահմանէն ալ անդին, աւելի կարօտ վայրեր ···

— Ինչո՞ւ նկատի չէք առներ նիւթական միջոցները: Գիտէ՞ք ինչ դժուարութիւններ կը քաշենք նուազագոյն ծրագիր մը գործադրելու համար: Մի՛ մոռնաք որ մենք ալ աշխատաւորներ ենք, եւ աւելցած ժամանակը միայն կրնանք տրամադրել:

— Թոյլ տուէք բաղդատութիւն մը կատարել, պատահաբար: Կ'ընդունի՞ք որ Պուլկարիոյ հայ գաղութը աւելի ծանր կացութեան մը մէջ կը գտնուի, տնտեսական տեսակէտով: Թիւն ալ մեր գաղութին կէսն է, 30–35,000: Արդ, միասին կարդանք անոնց կ. Խաչին (Գթութեան Խաչ) վերջին տեղեկագիրը.— 1929–30ին անդամներու թիւը եղած է 559, երկրորդ շրջանին՝ 764, երրորդին՝ 811, իսկ 1932–33ին՝ 991: Տարեկան մուտքը 51,800 լեւայէն բարձրացած է 145,695 լեւայի, նոյն չորս տարուան ընթացքին: Այս տեղեկութիւնները չե՞ն ապացուցաներ թէ տեղական պայմանները երկրորդական են, երբ կամքն ու աշխատանքը չեն պակսիր: Ուրիշ բաղդատութիւն մը,— Ամերիկայի պայմանները շատ կը նմանին Ֆրանսայի: Գաղութին կիներն ու աղջիկներն ալ աւելի զարգացած կամ բախտաւոր չեն: Արդ, ինչո՞ւ անոնց կ. Խաչը կըրնայ տարին 10–13–15,000 տոլար ճարել եւ հարիւրներ կամ հազարներ տոլարներ ղրկել աւելի կարօտ գաղութներու, նոր սերունդին փրկութեան, Թրքահայ բեկորներու ապաստրութեան կամ ուրիշ կարեւոր ձեռնարկներու համար, իսկ ձեր կ. Խաչը հազիւ կը հասնի մեր գաղութին տարրական պէտքերուն ···

— Եթէ այդ բաղդատութիւնները կ'ընէք ապացուցանելու համար թէ Պուլկարիոյ, Ամերիկայի կամ Յունաստանի մէջ աւելի շատ կ'աշխատին, անիրաւ էք: Մենք ալ դժգոհ ենք այս վիճակէն, եւ կարելին կը փորձենք, բայց, ի՞նչ օգուտ, երբ քաջալերութիւնը կը պակսի:

— Քաջալերման՝ բուն աղբիւրն ալ դուք ձեր մէջ պիտի գտնէք, կարելի եղածին չափ դրդուելով ձեր քոյրերուն բարի նախանձը, պարտականութեան հրաւիրելով, ասպարէզ քաշելով զանոնք: Եւ յետոյ, ինչո՞ւ չէք հետեւիր Ամերիկայի օրինակին, ձեռնարկ մը կատարելով անճար գաղութի մը մէջ: Վաղը ձեր «Օր»ն է, եւ անշուշտ պիտի ուզէիք նոր առաջադրութիւններ յանձնել ժողովուրդի ուշադրութեան:

Շ.

ՎԵՐՋԻՆ ԺԱՄ

ԿԱՌԱՎԱՐՈՒԹԻՒՆԸ ԶՈՀՈՂՈՒԹԵԱՆ ԿԸ ՀՐԱՒԻՐԷ ՊԵՏԱԿԱՆ ԲՈԼՈՐ ՊԱՇՏՕՆԵԱՆԵՐԸ

ՁԱԽԱԿՈՂՄԵԱՆ ՏԱՐՐԵՐՈՒ ԽԼՐՏՈՒՄԸ Ն. ԲՈՂՈՔԻ ԺՈՂՈՎՆԵՐ

Աջակողմեան շրջանակներու մէջ գոհունակութիւն պատճառեցին Տումէրկի կառավարութեան 14 հրամանագիր – օրէնքները, որոնց շնորհիւ 2,760,000,000 ֆրանք պիտի խնայուի: Յառաջիկայ չորեքշաբթի պիտի հրատարակուին միւս հրամանագիրները, ամբողջովին փակելու համար ելմտացոյցին բացը որ կ'անցնի չորս միլիառը: Ձախակողմեան տարրերը, եւ մանաւանդ ընկերվարականներն ու համայնավարները խորապէս դժգոհ են հրատարակուած օրէնքներէն եւ կ'արծարծեն բողոքի շարժումները, նոյնիսկ ընդհ. գործադուլի հրաւէր ուղղելով: Երկուքն ալ գիտել կուտան թէ հրամանագրուած կրճատումները չպիտի կրնան ապահովել ելմտական վերակազմութիւնը, այլ պիտի խանգարեն զայն, քանի որ թոշակներու կրճատումով պիտի նուազի պաշտօնեաներու գնելու կարողութիւնը: Կ'ըսեն նաեւ թէ՝ գործատէրերը օգտուելով պետական պաշտօնեաներու թոշակներու կրճատումէն, պիտի փութան անմիջապէս կրճատել բանուորներու աշխատավարձը: «Իւմանիթէ» ընդհ. գործադուլի կը հրաւիրէ բոլոր դժգոհները, մայիս 1ի համար, յանձնարարելով միացեալ ճակատ կազմել եւ ցոյցեր սարքել «կառավարութեան դէմ որ կը կողոպտէ ձեզ»: Թղթատարական պաշտօնեաներու կարմիր Դաշնակցութիւնը գործադուլ սարքած է ապրիլ 13ի համար եւ կը յանձնարարէ առնուազն մէկ ժամ դադրեցնել ամէն աշխատանք:

Պ. Ժուհօ, Աշխատանքի Դաշնակցութեան ընդհ. քարտուղարը, ունկնդրութիւն խնդրած է վարչապետէն, բացատրելու համար իրենց ընդդիմութեան պատճառները: Միեւնոյն ատեն պիտի պարզէ Աշխատանքի Դաշնակցութեան ծրագիրը՝ իբրեւ դարման տիրող տագնապին:

Պետական պաշտօնեաներու դաշնակցութեան դիւանը բացառիկ նիստ մը գումարեց հինգշաբթի առտու, քննելու համար 14 հրամանագիր – օրէնքներուն հետեւանքները եւ իրենց բռնելիք դիրքը: Որոշուեցաւ արտակարգ նիստի հրաւիրել միութեան ազգ. խորհուրդը, այսօր իսկ:

Հինգշաբթի օր փոլերանոցի բանուորներէն 500 հոգի ցոյց մը կատարեցին հաստատութեան մէջ: Կէս ժամ ուշացնելով օրուան աշխատանքը, ճառեր լսեցին եւ բանաձեւ մը քուէարկեցին, որով «ապօրէն կը հռչակեն ապրիլ 5ի հրամանագիրները եւ պատրաստակամութիւն կը յայտնեն հետեւելու դիմադրութեան որ եւ է ձեւի»: Հեռախօսի կեդրոնին մէջ ալ բազմաթիւ պաշտօնեաներ աշխատանքը դադրեցնելով, ցոյց մը կատարեցին հաստատութեան բակին մէջ:

Այս կարգի բազմաթիւ ցոյցեր կատարուեցան եւ դեռ կը կատարուին պետական պաշտօնէութեան բոլոր ճիւղերուն մէջ, Փարիզ թէ գաւառ:

Աշխատանքի Դաշնակցութիւնը խոշոր միթինկ մը սարքած է այսօրուան համար: Պաշտօնեաներու ընդհ. դաշնակցութեան քարտուղարը խստօրէն կը դատապարտէ հրատարակուած հրամանագիրներուն «հակընկերային» հանգամանքը, անիրագործելի համարելով զանոնք: Այս առթիւ դիտել կուտայ թէ 8000 ֆրանքի հանգստեան թոշակ մը 5800ի պիտի իջնէ, 14,000 ֆրանքը՝ 9500ի եւայլն: Ինչ կը վերաբերի 80,000 պետական պաշտօնեաներ արձակելու որոշման (10 առ հարիւր), քարտուղարը կը յայտարարէ թէ անկարելի է գործադրել զայն:

Հրատարակուած հրամանագիրներուն համաձայն, թոշակներու կրճատումը պիտի կատարուի ապրիլ 1էն, եւ հետեւեալ համեմատութեամբ.—

0էն 20,000 տարեթոշակի համար հարիւրին 5, 20,000 — 30,000ի համար՝ 6, 30,000 — 50,000ի համար՝ 7, 50,000 — 80,000ի համար՝ 8, 80 հազարէն հարիւր հազարի համար՝ 9, 100,000էն վեր թոշակներու համար՝ հարիւրին 10: Նախարարական թոշակներուն համար՝ հարիւրին 15, հանրապետութեան նախագահին համար՝ հարիւրին 20:

«Միւս բոլոր միջոցները սպառած են»

Կառավարութիւնը նախատեսած ըլլալով համատարած ընդդիմութիւնը, հրամանագիրներուն հրատարակութենէն անմիջապէս վերջը յայտարարութիւն մը ուղղեց պետական պաշտօնեաներուն: Յայտարարութիւնը ուշադրութեան կը յանձնէ կացութեան չափազանց ծանրակշիռ հանգամանքը, որ հարկադրած է այս միջոցներուն դիմելու եւ կ'ըսէ.

— «Ելմտական անհրաժեշտ վերականգնումը ապահովելու համար, իրարու յաջորդող դահլիճները ջանացած են ամենախիստ խնայողութիւններ կատարել բոլոր ասպարէզներուն մէջ: Երկու տարիէ ի վեր, աւելի քան երկու միլիառ ֆրանքի կրճատումներ կատարուած են ազգ. պաշտպանութեան նախահաշիւներուն մէջ եւ 500 միլիոն՝ հանրօգուտ շինութեանց գլուխէն, պարտաթուղթերու փոխման շնորհիւ ապահովուեցաւ 1500 միլիոն ֆրանքի խնայողութեան մը: Վերջապէս 4000 միլիոն ֆրանքի յաւելուածական հասոյթ մը նախատեսուած է տուրքերու յաւելումէն եւ հսկողութեան խստացումէն: Հակառակ այս ջանքերուն, չորս միլիառ ֆրանքի բաց մը կը մնայ: Անհրաժեշտ է գոցել զայն, որովհետեւ պետութիւն մը ինչպէս անհատ մը չի կրնար անվերջ ապրիլ իր եկամուտներէն աւելի ծախսելով. իսկ փոխառութեան դիմել ամսավերջի վճարումները կատարելու համար՝ կը նշանակէ շարունակ բարձրացնել տոկոսը, ինչ որ ծանրագոյն անպատեհութիւններ ունի տնտեսական եւ ելմտական տեսակէտով:

«Միւս բոլոր միջոցները սպառած ըլլալով, կառավարութիւնը հարկադրուած է կրճատում մը խնդրել պետական պաշտօնեաներէն՝ իրենց թոշակներուն եւ կենսաթոշակներուն վրայ: Ուրիշ ելք չունինք բայց եթէ 1. ընդունիլ այս ծրագիրը. 2. փակել հանրային սնտուկները եւ կամ 3. նոր թղթադրամ հանել: Կառավարութիւնը համոզուած է թէ պաշտօնեաները պիտի հասկնան հրատարակուած հրամանագիրներուն բացարձակ անհրաժեշտութիւնը: Այն պահուն երբ ժողովուրդին բոլոր դասակարգերը այնքան դառնօրէն կը զգան տագնապին հետեւանքները, երբ գործազրկութիւնը այնքան ծանրօրէն կ'ազդէ բանուորութեան վրայ եւ վաճառումներու ջլատումը այնքան անողորմաբար կը հարուածէ հողագործական աշխարհը, անոնք պիտի ընդունին հարիւրին 5–10 կրճատումը որ կը պահանջուի իրենցմէ եւ որ վար կը մնայ ապրուստի ծախքին նուազումէն»:

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

ՆԱԽԱՐԱՐԱԿԱՆ···

»»»·«««

Ի՜նչ պատկերներ, ի՜նչ պատկերազարդ պատմութիւններ, Սթավիսքիի սարքած գործերուն առթիւ:

Եւ դեռ «սկիզբն է երկանց»:

Պայմանաւ որ, երկուքը իսկապէս տեղի ունենան, եթէ ոչ բնական ճամբով, գէթ գիտական – մեքենական միջոցներով:

Ուշադրութիւն բրա՞ծ էք,— ամէն անգամ որ ականաւոր անձնաւորութիւն մը հարցաքննութեան կը կանչուի, իր նախարարը կամ վերջաբանը կ'ըլլայ.

— Սանթիմ չեմ առած··· Նիւթապէս (կամ անձնապէս) չեմ օգտուած այդ մարդէն···

— Կամ, Ալեքսանտրը կը ճանչնայի, բայց չէի գիտեր թէ Սթավիսքի կը կոչուի···

Ու վերջապէս.

— Այո՛, այդ չէքը ես գանձած եմ, բայց առնելիքներուս հաշիւն է: Հաշուստ կարած էի, պարտք ունէր: (Կամ – տան բժիշկն էի, իրաւունքս էր):

Անշուշտ ամէն մարդ իր ուզած եղանակով կը բացատրէ այս յայտարարութիւնները:

Մինչեւ հիմա, մեքենագիր աղջիկ մըն էր — նախկին վարչապետ Փոլ Պոնքուրի քարտուղարուհին — որ յայտարարեց թէ հինգ հազար ֆրանք ստացած է «կանոնական աշխատանքի համար»:

Մէկ ալ՝ վիպագիր Ժոզէֆ Քէսէլը, որ բացատրեց թէ 75,000ֆրանք ստացած էր ամսագիր մը հրատարակելու համար, բայց յետոյ վերադարձուց, իր ծրագրէն հրաժարած ըլլալով:

Վերջերս, խորհրդարանական քննիչ Յանձնաժողովը մասնաւորապէս քրտնեցուց Պ. Տալիմիէն:

Այս նախկին նախարարը միամտութիւնն ունեցած է յանձնարարական նամակ մը գրելու Սթավիսքիի հանած պարտաթուղթերուն տեղաւորման համար, տեղի տալով իր բարեկամին՝ «Լա Վոլոնթէ»ի տնօրէն Պ. Տիւպառիի աղաչանքին:

Սթավիսքիի մեղսակիցները նամակը շրջաբերականի վերածելով, օգտագործեր են իրենց ուզածին պէս:

— Այս նամակը դո՞ւք էք գրած, կը հարցնեն քննիչները:

— Այո՛, բայց անձնական, բարեկամական էր, ոչ թէ շրջաբերական:

— Անձնական նամակի մը կոչականը կ'ըլլայ «Սիրելի բարեկամս», մինչդեռ գրուած է «Պարոն տնօրէն», որով պաշտօնական հանգամանք ունի:

— Նամակները կը խմբագրեն գրասենեակի գրագիրները:

— Բայց նախարարները կը ստորագրեն:

— Բայց ոչ գիշերուան ժամը 12էն յետոյ: Մնաց որ, եթէ այդպէս չգրուէր, նկատի չէին առներ:

— Ճիշդ այդ էր որ կ'ուզէինք հասկնալ···

Պ. Տալիմիէի չար բախտէն, «Լա Վոլոնթէ»ի տնօրէնն ալ, որ այժմ բանտարկուած է, իսկ կը լցնէ կրակին վրայ.

— Երեսուն տարուան բարեկամս է Պ. Տալիմիէն եւ միշտ եզակի կը խօսէինք: Կը խոստովանիմ թէ դիմում կատարեցի, բայց չեմ հասկնար թէ ինչո՛ւ այդպէս գրած է նամակը···

Եթէ Սթավիսքին մեռած չըլլար, անշուշտ ինքնին կը լուծուէին այս «ինչո՛ւ»ները:

ՎԱՀԷ

Պէյրութի գաղթակայաններր պիտի քանդուին

Պէյրութի թերթերը կը գրեն թէ Պուրճ Համուտի քաղաքապետութիւնը որոշած է մինչեւ ապրիլի կէսը քանդել այդ շրջանի հիւղակները: Քաղաքապետութիւնը իր յայտարարութեան մէջ կը շեշտէ նաեւ որ, եթէ, մինչեւ որոշուած թուականը չքանդուին այդ տախտակեայ ու թիթեղեայ «պարաք»ները, կառավարութիւնը պիտի ստիպուի բռնի միջոցներով փլցնել եւ այդ նպատակի համար եղած ծախքերն ալ գանձել հիւղակներու տէրերէն:

Եթէ այս անակնկալ որոշումը գործադրուի, մօտաւորապէս 800 ընտանիքներ պիտի մնան անտուն եւ անպատսպար: Մեծ մասը օրուան հացի կարօտ վիճակ մը ունին եւ անկարող են իրենց անձնական միջոցներով տեղաւորուելու:

Այս որոշումը խոր յուզում պատճառած է մեր տարաբախտ հայրենակիցներուն եւ չեն գիտեր թէ՝ ի՞նչ ընեն: Դիմումներ կատարուած են Ազգերու Դաշնակցութեան տեղաւորման յանձնախումբի ներկայացուցիչ Պ. Պիւրնիէին, Ազգային Առաջնորդարան եւ Պուրճ Համուտի Քաղաքապետութեան, խնդրելով որ միջոցներ ձեռք առնուին՝ երկարաձգելու համար պայմանաժամը: Միեւնոյն ատեն հանգանակութիւններ պատրաստուած են:

Առայժմ թէեւ նոր կարգադրութիւն մը չկայ Ամանոս գաղթակայանին համար, սակայն նկատի ունենալով նախապէս տրուած որոշումը մինչեւ 1935 փլցնելու համար բոլոր հիւղակները, կը վախցուի որ այս օրերս նոր կարգադրութիւններ ըլլան նաեւ այդ շրջանին համար:

Ցաղթականներր չեն հանդուրժեր վերաքննութեան

Ապրիլ 4ին ուշագրաւ վիճաբանութիւն մը տեղի ունեցաւ Ռումանիոյ երեսփ. ժողովին մէջ: Պատասխանելով արտաքին քաղաքականութեան եւ մասնաւորապէս դաշնագիրներու վերաքննութեան մասին եղած հարցումներու, շատ երկար ճառ մը խօսեցաւ Պ. Թիթուլէսքօ, արտաքին նախարարը: Ըստ թէ՝ տարբեր բաներ են Իտալիոյ եւ Հունգարիոյ վերաքննական շարժումները: Իտալական վերաքննութիւնը հիմնուած է այն տեսակէտին վրայ թէ դաշնագիրները յաւիտենական չեն, մինչդեռ հունգարական վերաքննութիւնը գործնական իմաստ ունի եւ կը ձգտի յօշոտել դրացի պետութիւնները, աւելցնելու համար Հունգարիոյ հողային ստացուածքը:

Այս զանազանումը կատարելէ յետոյ, Պ. Թիթուլէսքօ բացատրեց թէ չարգարացներ իտալական վերաքննութիւնը ընդդէմ հունգարականին, այլ երկուքն ալ անընդունելի եւ վնասակար կը գտնէ: Բայց, եթէ առաջինը սխալ տեսակէտ է, երկրորդը յանցապարտ ըմբռնում մըն է Ռումանիոյ համար: Այդ պատճառով, որքան ալ դառն ըլլայ Իտալիոյ վերաքննական շարժումը, չի կրնար ազդել Իտալիոյ եւ Ռումանիոյ բարեկամական յարաբերութեանց վրայ: Իր կարծիքով, միակ ելքն է պահպանել իրերու ներկայ վիճակը եւ տնտեսական գործակցութիւն հաստատել Դանուբի աւազանին պետութեանց միջեւ: Այս գործակցութեան համար Ռումանիա պատրաստ է անհրաժեշտ միջոցները ձեռք առնելու որ եւ է ատեն:

ՌՈՒՄԱՆԻՈՅ ՎԱՐՉԱՊԵՏԻՆ ՍՊԱՆՈՒԹԵԱՆ ԴԱՏԸ

Պուքրէշի զինուորական ատեանը ապրիլ 5ին արձակեց իր վճիռը, վարչապետ Տուքայի սպանութեան առթիւ: Երեք գլխաւոր ամբաստանեալները դատապարտուեցան ցկեանս տաժանակիր աշխատանքի, իսկ 49 հոգի անպարտ արձակուեցան:

Այս մեղմ վճիռը զարմանք պատճառած է եւ կը վախցուի որ նախարարական տագնապ մը ծագի:

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ Դ. էջ)

"ԿՏՐԵԼ ԲՈԼՈՐ ՀՐԵԱՆԵՐՈՒՆ ԳԼՈՒԽԸ..."

Ուսկի՞ց ներշնչուած է Հիթլէր, ցեղային գերիշխանութեան այս ուշացած առաքեալը:

Մուսոլինի իր ամբողջ ներշնչումը կը ստանայ հռովմէական քաղաքակրթութեան պատմութենէն: Իսկ Հիթլէ՞ր:

Կը բաւէ արագ ընթերցում մը կատարել գերման փիլիսոփաներէն, որոնք երեւան եկան Բարենորոգչական շարժումէն ետքը, եւ հարցումը կը գտնէ իր պատասխանը: Հիթլէր աշակերտ մըն է Ֆիխտէի, Հէգէլի, Ֆրէտրիխ Շլէգէլի, Կարլ Լամպրէխտի, Ալպրէխտ Վիրթի, Լանգէի, Վոլթմանի, Ռայմէրի, Կլաուս Վակնէրի եւ Ֆոն Պէրնհարտիի: Վերջապէս բոլոր անոնց, որոնք կազմեցին համադերմանութեան փիլիսոփայութեան դըպրոցը:

Կ'արժէ ներկայացնել այս փիլիսոփաները, քաղուածքներ տալով անոնց յատկանշական գործերէն, որոնք ներշնչարանը կը համարուին Հիթլէրի:

X

Ահա Ֆիխտէն:

Կարծես Ֆիխտէն է, որ Եհովայի մը վրէժխնդրութեամբ, կը հրամայէ Հիթլէրի կոտորել կամ երկրէն վտարել Հրեաները:

Ֆիխտէ ծնած է 1762ին: Ծնողքը աղքատ էր: Եւ Ֆիխտէ ստիպուած էր սագերու հովուութիւն ընել: Սուր յիշողութեամբ եւ պիրկ ուշադրութեամբ օժտուած, լսելով դոց կ'ընէր քարոզները, որ կ'արտասանուէին եկեղեցիին մէջ: Օր մը, հարուստ կալուածատէր մը, որ չէր կրցած կիրակնօրեայ քարոզին հասնիլ, ծանօթներու յանձնարարութեամբ՝ իր մօտ կը կանչէ սագերու հովիւը, Ֆիխտէն, եւ կրկնել կուտայ քարոզը: Այնուհետեւ կալուածատէրը կը ստանձնէ պատանիին ուսման հոգը եւ կը ղրկէ բարձրագոյն վարժարան: Ֆիխտէ Եհովայի, յետոյ Լայփցիկի մէջ կ'ուսանի աստուածաբանութիւն եւ փիլիսոփայութիւն: Բարերարը կը մեռնի, ծնողքը չի կրնար օգնել, եւ Ֆիխտէ կը մատնուի խոր թշուառութեան: Մայրը կը խնդրէ զաւկէն, որ քարոզչութեան հետեւի: Ֆիխտէ կը մերժէ յամառութեամբ, ուսուցչական պաշտօն մը կը գտնէ Ցուրիխի մէջ: Այստեղ կը նըշանուի աղջկան մը հետ, որ իր գիրքով մեծապէս կը նպաստէ ապագայ փիլիսոփային յառաջացման: Նշանածին նիւթական օժանդակութեան շընորհիւ, կը ճամբորդէ, ուսումնասիրութիւններ կը կատարէ: Լայփցիկի մէջ կը հրատարակէ իր առաջին գործը, Քանթի փիլիսոփայութենէն ազդուած: Յաջողութիւն կը գտնէ, եւ այնուհետեւ կը նուիրուի Քանթի փիլիսոփայութեան վերլուծման, այնպէս որ յաճախ կը պարծենար թէ իրմէ զատ ոչ ոք կրնայ Քանթը հասկնալ. իր ուսումնասիրութիւնները եւ յաջորդաբար հրատարակած գործերը մեծ աղմուկ կը հանեն, մանաւորաբար իր կրօնական գաղափարներուն պատճառով կ'ենթարկուի աստուածաբաններու թշնամութեան: Կը կռուի նոյն իսկ ուսանողներու հետ, որոնք կը յարձակին իր տան վրայ, փախուստի մատնելով զինք: Ու երբ, ամբաստանուած ըլլալով թէ անաստուածութիւն կ'ուսուցանէ Եհովայի համալսարանին մէջ, Վայմարի կառավարութիւնը կը միջամտէ, Ֆիխտէ խիստ լեզուով մը կը յարձակի Վայմարի կառավարութեան վրայ, առանց խնայելու նոյն իսկ Կէօթէին: Կը ճամբուի: Կ'անցնի Պերլին: Կը ծագի պատերազմը: Եհովայի ճակատամարտէն վերջ Պերլին կ'իյնայ եւ Ֆիխտէ կ'ապաստանի Քէօնիկսպէրկ, համալսարանին դասախօս կը նշանակուի: Այս քաղաքը եւս թշնամիին ձեռքը կ'իյնայ շուտով եւ Ֆիխտէ կը ստիպուի ապաստանիլ Քոփէնհակ: Հաշտութենէն յետոյ կը վերադառնայ Պերլին: Երբ անկախութեան պատերազմը կը սկսի, կը վարակուի տարափոխիկ հիւանդութեամբ մը, զոր կինը իրեն փոխանցած էր՝ մանրէն առնելով խնամելու ատեն վիրաւորները, ու կը մեռնի 27 յունուար 1814ին:

Ունի բազմաթիւ գործեր: Ուժեղ անհատապաշտ մը,— «իրապէս ես հիմնադիրն եմ նոր դարագլուխի մը, — յատակութեան դարաշրջանին» կ'ըսէր: Այստեղ զանց առնելով ուժի եւ ներքին եսերու պաշտամունքին նըւիրուած իր ուսումնասիրութիւնները որոնք իրապէս ներշնչած են Հիթլէրը, թարգմանաբար կուտանք իր մէկ յօդուածը Հրեաներու մասին: Այդ յօդուածը, Ֆիխտէի երիտասարդութեան օրերուն գրուած, շատ որոշ եւ յստակ ապացոյց մըն է Ֆիխտէի եւ Հիթլէրի գաղափարական հաղորդակցութեան: Կարծես Ֆիխտէ կը հրամայէ եւ Հիթլէր կը գործադրէ.—

X

«Եւրոպայի գրեթէ բոլոր երկիրներուն մէջ համասփիւռ կ'ապրի թշնամի եւ հզօր ժողովուրդ մը, որ յաւիտենական պայքար մը կը մղէ բոլոր միւս ժողովուրդներուն դէմ, եւ նոյն իսկ, կարգ մը երկիրներու մէջ, ամենայն խստութեամբ կը ճնշէ ու կը հարստահարէ իրմէ տարբեր քաղաքացիները,— հրեայ ժողովուրդն է այդ: Չեմ հաւատար, որ այս ժողովուրդը սարսափ կը ներշնչէ ոչ թէ որովհետեւ կը կազմէ ազգ մը մեկուսացած բայց ամրապէս միացած, այլ որովհետեւ այդ ազգը կազմուած է ատելութեամբ մը հանդէպ մարդկային սեռին: Անհաւանելի ժողովուրդ մը որուն յետին անհատը կը կարծէ թէ իր նախահայրերը կ'ապրէին շատ աւելի հին թուականի մը, քան մեր նախահայրերը, եւ իր ցեղին հիմնադիր կը ճանչնայ նահապետ մը աւելի հին քան մեր ցեղին նահապետը,— աւանդութիւն մը զոր մենք եւս ընդունած ենք: Այս ժողովուրդը բոլոր միւս ազգերուն մէջ կը հաւատայ տեսնել ժառանգորդները անոնց որ զինք վտարեցին իր տենչալի հայրենիքէն, այսպէս դատապարտուած ապրելու շնորհիւ աղտոտ առեւտուրի մը, որ կը թուլցնէ մարմինը եւ կը սպաննէ ազնուական զգացումներու կարողութիւնը: Կրօնքով եւ օրէնքներով՝ այս ժողովուրդը վտարուած է մեր համագիտութիւններէն ու զուարճութիւններէն: Եւ ինք եւս մեկուսի կ'ապրի մեզմէ: Ի՞նչ կը սպասէք այլ եւս այսպիսի ժողովուրդէ մը, եթէ ոչ այն որ կը տեսնենք: Պետութեան մը մէջ, որուն գերագոյն վեհապետն իսկ իրաւունք չունի ձեռքէս խլելու հօրենական խրճիթս, ուր ես կրնամ արժեցնել իմ ազատութիւնս ամէնէն ազդեցիկ նախարարին իսկ դէմ, առաջին հասած Հրեան կրնայ անխնայ կողոպտել զիս, եթէ փափաքի: Այդ իրողութեան վկայ էք դուք բոլորդ, չէք կրնար ուրանալ, եւ սակայն ներողամտութեան անուշ խօսքեր կ'արտասանէք, «մարդու եւ քաղաքացիի իրաւունքներու» մասին կը խօսիք, մինչ կը վնասէք մարդոց ամէնէն նախնական իրաւունքներուն: Դուք չէք գիտեր թէ ի՞նչպէս գթութիւն ցոյց տաք անոնց որ չեն հաւատար Քրիստոսի, ընդհակառակն անոնք որոնց ամբողջ մեղքն այն է որ Քրիստոսի կը հաւատան տարբեր ձեւով մը, կ'ենթարկէք հրապարակային նախատինքի, կը խըլէք անոնց ձեռքէն պատուով շահուած հացն ալ: Բայց գիտէ՞ք, թէ ի՛նչ է «պետութիւնը պետութեան մէջ»: Հրեաներուն,— որոնք մաս կը կազմեն ուրիշ պետութեան մը, աւելի զօրաւոր եւ ամուր քան ձեր բոլոր պետութիւնները,— երբ քաղաքացիական իրաւունք կը շնորհէք՝ թողլով որ ըլլան ձեր հետ, չէ՞ք կարծեր որ անոնք այսպէս միջոց կ'ունենան ամբողջովին ճզմելու ձեր քաղաքացիները:

Թող ոչ ոք աններող ոգիով մը թունաւորուած համարի այս տողերը: Կ'ընդունիմ, որ պէտք է Հրեաներուն շնորհել մարդոց բնական իրաւունքները, թէեւ անոնք կը մերժեն ճանչնալ մեր իրաւունքները, վասնզի Հրեաներն ալ մարդ են, եւ իրենց անարդարութիւնը չարտօներ մեզ որ հետեւինք իրենց՝ անարդարութեան մէջ: Մի չարչարէք Հրեաները,— տարրական պարտականութիւն մըն է այդ: Եթէ երէկ կշտացաւ փորդ եւ այսօր անօթի ես, բայց միայն այսօրուան հացդ ունիս, անօթի Հրեային տուր այսօրուան հացդ ալ, եթէ Հրեան երէկ ալ չէ կերած,— լաւ գործ է այդ: Սակայն Հրեաներուն քաղաքացիական իրաւունք շնորհե՛լ,— տարիկա կարելի է մէկ պայմանով միայն,— մէկ գիշերուան մէջ կտրել բոլոր Հրեաներուն գլուխը եւ անոնց տալ նոր գլուխ մը, որ երբեք հրէական գաղափար մը չպարունակէ: Հրեաներուն դէմ մեզ պաշտպանելու համար, մէկ միջոց միայն կը տեսնեմ,— իրենց հաշւոյն երթալ գրաւել Աւետեաց երկիրը եւ բոլորը այնտեղ ճամբել»:

X

Հակահրէական պայքարի այս տողերը գրուած են 1793ին: Բայց կարծես Հիթլէրն է որ կը խօսի:

Ֆիխտէի փիլիսոփայական գիրքերուն մէջ կարելի է գտնել նաեւ տողեր, որոնք կ'ոգեկոչեն հզօր «առաջնորդ» մը, որ պիտի հովուէ գերման ժողովուրդը բռունցքով: Ոմանք Մաքիավէլն է, կ'ըսեն, այդ «առաջնորդ»ը: Գերմանիոյ արդի առաջնորդը լաւագոյնս կը պատշաճի Ֆիխտէի ոգեկոչած մարդուն.—

«Մեռելներուն մէջէն թող ոտքի կանգնի մարդ մը, որ ոչ անծանօթ մըն է, ոչ ալ համբաւաւոր մէկը, որպէսզի ցոյց տայ ճամբան որուն պիտի հետեւինք»:

Այսպէ՛ս կ'ոգեկոչէր Ֆիխտէ շուրջ մէկուկէս դար առաջ: Հիթլէր, Ֆիխտէի ոգեկոչած գաղափարներուն ծանօթ, յանկարծ կը ցցուի մէջտեղ՝ ցոյց տալու համար ճամբան, որուն պիտի հետեւին Գերմանները:

Մեր այս յօդուածով ուզեցինք հաստատել թէ Հիթլէր կ'առաջնորդուի գերման փիլիսոփաներու գերմանապաշտութեամբ,— նախ տուինք Ֆիխտէի հակահրէական քարոզը: Յաջորդական յօդուածներով, պիտի ներկայացնենք Հիթլէրի ցեղապաշտութեան աղբիւրները, իր վարդապետութեան դէմ յանդիման դնելով ԺԹ. դարու գերման փիլիսոփաներուն փառաբանութիւնը գերման ցեղին մասին:

Շ. ՆԱՐԴՈՒՆԻ

"ՄԻԱՑԵԱԼ ՃԱԿԱՏ"

»»»·«««

«Միացեալ ճակատ» ...

Բայց որո՞ւ դէմ: Որո՞ւ դէմ սպառնալիքներ կը տեղան թուղթէ թնդանօթներ չարելով: Գաղափարներու քամուքը...

Մարդիկ որ ոչ ազգութիւն կը ճանչնան, ոչ հայրենիք ունին, ոչ ալ ցեղային սրբութիւն, տենդագին լծուած են խլրդային աշխատանքի, մէկ առաջադրութեամբ,— քանդել, ոչնչացնել ցեղային սրբութիւններու միակ պաշտպան կազմակերպութիւնը — Դաշնակցութիւնը:

Բայց ի՞նչն է որ պիտի քանդեք: Աղխատ շինուած ճարտարապու՞ստ մըն է որ բահ ու բրիչ առնելով յարձակիք քանդելու:

Ո՞վ է Դաշնակցականը, եւ ո՞վ կ'ուզէք ոչնչացնել:

Դուք դաճաճներ, չէք գիտեր թէ ի՛նչ կ'ընէք եւ ինչո՞ւ է որ կ'ընէք: Դուք վերջապէս կը ստիպէք որ ցեղը իր բաշերը ցցէ եւ գոռայ ձեր երեսին.— «Սահման քաջաց զէն իւրեանց»:

Այս տողերը գրողը Դաշնակցական չէ: Վահագնեան ցեղին շառաւիղներէն է որ պարտք կը սեպէ ըսել թէ բաւական է այսքան աւեր եւ աւերածութիւն: Վերջ տուէք անտեղի հակամարտութեանց: Այս ցեղը կազդուրուելու, վերանորոգուելու պէտք ունի: Յոգնած է այս արի արանց ժողովուրդը. քիչ մը խնայեցէք իր ուժին որ չորս հազար տարիէ ի վեր կը սպառի:

Կարելի չէ հանդուրժել, երբ մէկը Դաշնակցականը Հայաստանի թշնամի կը հռչակէ, իսկ ինքզինքը բարեկամ:

Ս. Ահարոնեանները Հայաստանի թշնամի կը հռչակուին, երբ անոնք իրենց սիրտ են տուած, երբ Արարատի շունչով են կեանք առած եւ անոր տառապանքով թրծուած են. իսկ իրենք բարեկա՛մ Հայաստանի որոնց բուքն են տեսած, ոչ ոսկեշող արեւն են վայելած, ոչ քրտնած եւ ոչ արքնած:

Ծիծաղ այնպէս ինչպէս անծանօթ մէկը գար եւ երեսս ի վեր պոռար թէ դուն ապիրատ, (Ատրուշանդ) զաւակդ չես սիրեր, չես կսկծար որքան ես: Ա՛հ, անհանդուրժելի այս:

Այս գոյնզգոյն մարդիկը կը ստիպեն որ Դաշնակցութենէն հեռու մնացողները, չէզոք բազմութիւնները զան իրենք զիրենք յանձնեն Դաշնակցութեան...

Դաշնակցական մը չըլլալուս համար աւելի ուժով կը պոռամ,— Վերջ տուէք այս խարդախ «միացեալ ճակատ»ներուն: Վերջ տուէք Հայաստանի բարեկամ եւ թշնամի որակումներուն: Մենք հանգիստի եւ կազդուրուելու պէտք ունինք:

Մարդ գլխու պտոյտ կ'ունենայ, երբ կը մտածէ այս խառնիճաղանճ կացութեան մասին:

Դաշնակցականը կը մատնեն, կը հալածեն, կը քարկոծեն, բայց հայ ժողովուրդն է որ կը տուժէ: Չեն հանդուրժեր Դաշնակցութեան, եթէ նոյն իսկ ան դրախտ մը կերտած ըլլայ: Դաշնակցութիւնը երբ բարեգործ մը դառնայ, անոնց աչքին չար կ'երեւայ: Ինչպէս որ ձիու մը աչքին կանանչ ակնոց դնելով ամէն ինչ կանանչ խոտ կը կարծէ ուտելու համար:

Դաշնակցութիւնը երբ հայ ցեղին պահպանման համար վառարան մը, «Համազգային»ը հիմնէ, ոճրագործութեան բոյն կը համարեն: Ազգային եւ վարչական ընտրութիւններու ժամանակ Դաշնակցութիւնը քուէ շահի — չեղա՛ւ, չեղաւ, խարդախութիւն կայ,— կ'ըսեն: Հակառակ անոր որ ամիսներ առաջ «պլօք» կազմած, թռուցիկներ ցրուած եւ հայ բանուորութիւնը Դաշնակցութեան դէմ լարած են, շահողը դարձեալ Դաշնակցութիւնը կ'ըլլայ: Ինչո՞ւ համար այս հալածանքը Դաշնակցութեան դէմ. այդ բոլոր Հայերը, բոլոր չէզոքները լաւ գիտենք:

Երբ Համազգայինի Մարսէյլի մասնաճիւղը կը հրաւիրէր Ա. Ահարոնեանը խօսելու համար, շաբաթներ առաջ խայտառակ թռուցիկներով հրապարակը ողողեցին, որպէսզի հայ բանուորութիւնը չերթայ քաջալերելու այս «ոճրագործ» կազմակերպութիւնը, եւ սակայն բոլորովին հակառակն եղաւ:

Միացեալ ճակատ, բայց ո՞վ որու դէմ:

Մի ստիպէք որ անպատճառ նետուինք Դաշնակցութեան գիրկը, մեր «ալատ» խօսքը ըսելու համար: Մենք պատնէշէն դուրս ենք եւ սրտցաւ Հայու խօսք է որ կ'ուղղենք բոլոր «միացեալ ճակատ»ներուն, որպէսզի վերջ տան այս քայքայիչ քարոզութիւններուն:

Ի սէր...

ՄԻՍԱՔ ԽՐԱԼԵԱՆ

ՀԱՅ Կ. ԽԱՉԻ ՕՐՆ Է
ՎԱՂԸ, ԿԻՐԱԿԻ
ՀԱՅ ԿԻՆ ԵՒ ՕՐԻՈՐԴ, ՈՒԺ ՏՈՒՐ
ՔՈՒ ԿԱԶՄԱԿԵՐՊՈՒԹԵԱՆԴ,
Մանուկ մը աւելի փրկելու, վէրք մը աւելի դարմանելու համար

ՅՈՎՀԱՆՆԷՍ ԻՓԼԻՔՃԵԱՆ

»»»·«««

ՊԵՐԼԻՆ, 2 ապրիլ.— Մեր փոքրաթիւ գաղութը մի ծանր կորուստ կրեց այս օրերս: Յանկարծամահ եղաւ Յովհաննէս (Անէս) Իփլիքճեան, գաղութիս բարեխիղճ եւ յարգուած անդամներից մէկը, որ յաջողած էր կարեւոր դիրք գրաւել Գերմանիոյ ծխախոտի ճարտարարուեստին մէջ:

Հազիւ քառասունեւչորս տարեկան, անսպասելի մահը խլեց նրան իր հարազատներից, բարեկամներից եւ շրջապատից, խոր եւ անկեղծ վիշտ պատճառելով ամէնքին, անխտիր: Իր յուղարկաւորութեանը ներկայ եղան մի քանի հարիւր Հայ եւ Գերմանացի բարեկամներ ու ծանօթներ եւ խոր կսկիծով հողին յանձնեցին մարմինը այդ ազնիւ մարդու, որի յիշատակը դեռ երկար պիտի ապրի շատերի սրտում:

Հանգուցեալը բնիկ Իզմիրցի էր: Միջնակարգ եւ բարձրագոյն ուսում մը Գերմանիայում (Դրեզդէն) աւարտելուց յետոյ, վերադառնում է հայրենի քաղաքը: Բայց շատ չանցած, պատերազմի նախօրէին կրկին գալիս է Գերմանիա եւ հաստատւում Պերլին, երեւան բերելով աչքի զարնող ընդունակութիւն՝ առեւտրական մարզի մէջ: Սկսելով համեստ պաշտօնից՝ տեղւոյս «Մուրատտի» ծխախոտի գործարանում, հանգուցեալը կարճ ժամանակի մէջ իր ձեռքն է առնում նրա ղեկավարութիւնը, նշանակուելով բաժնետիրական այդ խոշոր ձեռնարկութեան ընդհանուր տնօրէն: Այդ դիրքի մէջ եւ մնում է մինչեւ մահ:

Հանգուցեալ Իփլիքճեան միեւնոյն ժամանակ օգտակար մասնակցութիւն է բերել մեր գաղութիս եւ առհասարակ հանրային գործերին, լինի անձնական աշխատանքներով թէ նիւթական աջակցութեամբ: Եկեղեցի, դպրոց, հանրային ուրիշ ձեռնարկներ՝ շարունակ ջերմ վերաբերմունք են գտել իր կողմից: Նա երբեք չի զլացել իր օգնութիւնը՝ ուր եւ ինչ չափով որ պէտք է եղել: Երկար տարիների ընթացքում ու բացառիկ կանոնաւորութեամբ կարեւոր ամսավճարներ է մուծել գաղութիս դանձարկղը եւ այդպէսով մեծապէս նպաստել տեղւոյս հանրային ձեռնարկների գոյութեան:

Հանգուցեալը իր գործօն մասնակցութիւնն է բերել նաեւ Գերմանահայ ընկերութեան աշխատանքներին, լինելով մէկը նրա հիմնադիրներից (1914 թուականին): Անցեալ տարի եւս, 1933ին, նա սիրով ընդունեց մեր առաջարկը եւ մտաւ Գերմանահայ ընկերութեան վարչական կազմի մէջ ու մինչեւ մահ կենդանի մասնակցութիւն ցոյց տուաւ նրա աշխատանքներին: Հանգուցեալի նիւթական զոհաբերութեան ու եռանդին ենք պարտական մի զգալի չափով, որ կարելի եղաւ վերջերս հրապարակ հանել «Հայութիւն եւ Արիականութիւն» անունով գերմաներէն ժողովածուն:

Իփլիքճեան ոչ միայն անտեսութեան, այլ եւ մտաւորական մարզերի կենդանի հասկացողութիւն եւ հետա—

ՆԻՒԹԵՐ ՊԱՏՄՈՒԹԵԱՆ ՀԱՄԱՐ

ՀԵԹՈՒՄ ՊԱՏՄԻՉԻ "ԺԱՄԱՆԱԿԱԳՐՈՒԹԻՒՆ"Ը

1268 (ՉԺԷ).— Պնտուխտար սուլտանն Մսրա եառ զՃաւֆն եւ փլոյց զՊխափուրթն: Եւ դարձեալ եառ զԱնտաք եւ փլոյց: Ջեռնադրեցին կաթողիկոս զՏէր Յակոբ: Ազատեցաւ թագաւորորդին Հայոց ի Մսրայ: Ըռիջաուէն խանկրեաց զՔուատինն եւ եսպան զնա:

1269 (ՉԺԸ).— Փլան ի չարժէ Սարվանդիքարն եւ Համուսն: Եւ ի այն ամի ծնաւ դուստր Լեւոն թագաւորին Հայոց՝ Սպլին:

1270 (ՉԺԹ).— Ըռէ ար Ֆրանցն պաշարեաց զԴունիզ, եւ անդ մեռաւ: Եւ թագաւորեաց որդի նորա՝ Ֆիլիպըն: Վախճանեցաւ թագաւորն Հայոց Հեթում, եւ տիրեաց որդի նորա Լեւոն: Պնդուխտար սուլտանն եառ զՔրատն յՈսպիթլէն, եւ զՋաստիլպըլանկն ի Դամըլէն, եւ զՃպլաքարն ի Բրընձէն, եւ զՄունֆաւրթն յԱլամանեացն, եւ բերդն մի ի Հաշիշեցն: Տաճիկ զալէք ԺԴ կոտորեցան ի Կիպրաւս, եւ բռնեցան ի Տաճկացն ԳՌ (3000) ծառայ: Սիր Օտաւարտ՝ որդի թագաւորին Ընկլիզաց՝ եկն ի յԱքա: Ընտրեցին Պապ Հռովմայ՝ զարժանաւորն Գրիգորիոս, որ եկեալ էր յաղաւթաւորութիւն՝ հետ Սիր Աւտաւարտին, եւ կայր յԱքայ, եւ անտի եկեալ տարան զնա ի Հռոմ: Ծնաւ որդի թագաւորին Լեւոնի՝ Թորոսն:

1272 (ՉԻԱ).— Հաշիշիքն զարկին Սիր Աւտաւարտին Ե դանակ զաւրք ի յԱրքայոյ բերդն. եւ ի սոյն ամի անցեալ գնաց յիւր աշխարհն: Ծնաւ որդի թագաւորին Լեւոնի՝ Ռուբէն: Մոլոլոնին տէրն Սիր Լեւոն, ու Ապըլղարիպն մտեցին ու բռնեցին ի Փարվանայն, ու ի Թաթարն. ու գնաց Պարոն Սմբատ Գունդուստապլն ի Թաթարն, ի յԱբղու, ի վերայ Լեւոն թագաւորին: Ի սոյն ամի զարկին Հաշիշիքն Պարոն Վահրմայ: Լեւոն թագաւորին փեսայն մտեց Սիրիկի ու գնաց ի Փարուանայն ու ի Թաթարն՝ ի յԱրղու, ի վերայ իր Պարոնին թաղն:

1273 (ՉԻԲ).— Գրիգոր Պապ արար ժողով ընթրական ի Լիոն քաղաք: Վախճանեցաւ Պէմունդ Բրինձն, յազգէ նորա: Ի սոյն ամի ծնաւ դուստր Լէոն թագաւորին Հայոց՝ Զապլոն:

1274 (ՉԻԳ).— Պնդուխտար սուլտանն եմուտ զաւրաւք՝ յերկիրն Հայոց, եւ խլեաց զՄսականդարայն, եւ աւերեաց զամենայն երկիրն, ի Մարշա մինչեւ ի Կաւփկոս: Վախճանեցաւ Ճուլիան, Սայիտոյ տէրն(1):

1276 (ՉԻԵ).— Թագաւորին Հայոց՝ Լէոնի ծնաւ Սմբատն եւ Սպլին, խեղեփք:

1277 (ՉԻԶ).— Ըռէ Ջառլին Զ խալէ եկին յԱքայ եւ տիրեցին Աքայոյ, ընդ Ըռէ Ջառլին դիհաց. եւ կոչեցաւ Ըռէ Ջառլն՝ թագաւոր Երուսաղեմի: Եւ ի սոյն ամի ծնաւ թագաւորն Հայոց Լէոնի՝ Կոստանդինն:

1278 (ՉԻԷ).— Թագաւորին Հայոց Լէոնի՝ ծնաւ Ռիթայն ու Թիֆանուն, խեղեփք:

1279 (ՉԻԸ).— Թագաւորին Հայոց՝ Լէոնի՝ ծնաւ Ներսէսն:

1282 (ՉԼԱ).— Մանկու Տամուր, եղբայր Ապաղա խանին, պատերազմեցաւ մուղալ զաւրաւք՝ ընդ Ալֆի, Մսրա սուլտանին, ի դուռն Համսա. կոտորեցան յանաւրինաց բազումք: Եւ ապա՝ Մուղալն ի փախուստ դարձաւ: Եւ յայնմ փախստի կորեան ի զաւրացն Հայոց՝ աւելի քանզ ԲՌ (2000) այր(1):

1283 (ՉԼԲ).— Թուրքմանքն տիրեցին Մանուէլին, յետ Ե ամի պաշարման նորա: Եւ վախճանեցաւ Ապաղա խանն, եւ իւր եղբայրն՝ Մանկօ Տամուրն: Եւ Ահմատն՝ խան նստաւ: Եւ ի սոյն ամի ծնաւ թագաւորին Հայոց՝ Լէոնի՝ Աւշինն եւ Ալինախն, խեղեփք:

1284 (ՉԼԳ).— Եւ եղեւ թաղումն Անամուրին: Վախճանեցաւ թագաւորն Կիպրոսի՝ Ոյկն Սզազանիա: Եւ թագաւորեաց որդի նորա՝ Ճուանն:

1285 (ՉԼԴ).— Փոխեցաւ ի Քրիստոս, ամենագովելին հոգւով եւ գեղեցիկ տեսքով, առաքինի մայրն իմ՝ Կեռան թագուհին Հայոց, յաւուեստանի ԻԹ:

1285 (ՉԼԴ).— Սպանաւ Ահմատ խանն, եւ Արղունն՝ որդին Ապաղային՝ եղեւ խան: Վախճանեցաւ թագաւորն Կիպրոսի՝ Աճուանն: Եւ թագաւորեաց իւր աղբայրն՝ Հիւոն: Ալֆի սուլտանն Մսրա եառ զՄարգապն յՈսպիթլէն:

1286 (ՉԼԵ).— Վախճանեցաւ Ֆիլիպ, Ըռէ ար Ֆրանցն: Եւ թագաւորեաց որդի նորա՝ Ֆիլիպն: Վախճանեցաւ թագաւորն Արակոնաց՝ Փեռն, եւ թագաւորեաց իւր որդին՝ Ալթուսն: Հեռի՝ թագաւոր Կիպրոսի՝ գնաց ի յԱքայ, եւ բռնութեամբ եառ զԱքայոյ պարոնութիւնն յռէ Ջառլին գործաւորացն. եւ անտի գնաց ի Սուր, եւ անդ թագաւորեցաւ՝ թագաւոր Երուսաղեմի:

1287 (ՉԼԶ).— Ալֆի սուլտանն Մսրայ՝ եառ զԼատիկն ի Բրընձէն: Եւ ի սոյն ամի կարգուեցաւ Պարոն Թորոսի քոյրն՝ ընդ թագաւորն Կիպրաւսայ: Սեկիլիոյ(?) զալէքն խանկրեցին ծովով զռէ Ջառլին որդին եւ զիւր իշխանսն:

1288 (ՉԼԷ).— Փոխեցաւ ի Քրիստոս բարեպաշտ թագաւորն Հայոց՝ Լէոն, ի փետրուարի Զ.: Եւ նստաւ յաթոռն՝ Պարոն անդրանիկ որդին իւր Հեթում:

Այստեղ՝ 1288 թուականի կէսէն մինչեւ 1294ի կէսը պատմած դէպքերը նոյն են Աւգերեանի բնագրին հետ. ուստի՝ 1294էն կը շարունակենք, ըստ Արտաւազդ եպիսկ.ի յիշեալ ձեռագրին:

1294 (ՉԽԳ).— Սպանաւ Քեղաթուն խանն. եւ նստաւ Պայտուն խան: Եւ ի սոյն ամի սպանաւ Պայտուն, եւ նստաւ խան՝ Խազան, որդին Արղունին: Եւ ի նոյն ամին գնաց թագաւորն Հայոց՝ Հեթում՝ առ Պայտուն. եւ գտաւ խան՝ զԽազանն: Եւ ի նոյն ամի մեռաւ մարաջախտն Հայոց՝ Պարոն Աւշին, որդի Պարոն Կոստանդեա, Լամբրունին տիրոջն: Եւ ի սոյն՝ կարգեաց զքոյր իւր, զՌիթայն. եւ եղեւ Ըմբրուրտս ամենայն Կոստանդինուպաւլսի: Եւ ի սոյն ամի փոխեաւ Պարոն Հեթում, Կաւռիկոսոյ տէրն, եւ իւր աղբայրն՝ Պարոն Աւշինն:

1296 (ՉԽԵ).— Հեթում թագաւոր Հայոց՝ ետ զՊարոնութիւն ի յիւր աղբայրն՝ ի Պարոն Թորոս: Եւ ի նոյն ամի գաւ եղեւ նմա իշխանացն, որ էին գլուխք՝ Պր. Աւշին սնեիջալն, որդի Պր. Սմբատ Գունդուստապլին, եւ Պր. Աւշին Բակուրեանց, որ էր սպասալար Դարպասին, եւ այլ բազում իշխանայք եւ ձիաւորք: Հեթում թագաւոր Հայոց եւ իւր աղբայրն՝ Պր. Թորոս ետուն զՊարոնութիւն՝ ի Պր. Սմբատ, եւ ինքեանք գնացին ի Կոստանդնուպաւլիս: Եւ ի սոյն ամի մեռեաւ Պալթօ, ընդդէմ Խազանին: Խոսլթուլշահ պար. երեկ ի վերայ իր, նա կռուեցաւ ընդ իր առաջնաւորն, որ կոչի Արապ: Խանկրեաց զինք Սուլամիշն, եւ փախոյց յԱշրաֆին որդին ի յանլի Ջրի կղզի մի: Կռուեցան Ծըրուէգքն ընդ Վնիտանքն, եւ սպանին զպայլն, ու ԾԶ (56) ոգի ի յայլոցն, ի քաղաքն Կոստանդինուպաւլիս. եւ առեալ՝ առ աւար բազում: Եւ ի սոյն ամի սպանաւ սուլտանն Քիթպուղայն. եւ նստաւ սուլտան՝ Հուսամատին Աչինն: Եւ ի սոյն ամի եղեւ պատերազմ մեծ ընդ Ֆրանկաց թագաւորին հեծելն եւ ընդ Ընկլիզաց թագաւորին հեծելն:

Հոս կը վերջանայ Օշին թագաւորի ժամագիրքին կցուած ժամանակագրութեան բնագիրը:

Ինչպէս կը տեսնուի, Հեթում պատմիչ իր թափառական կեանքին մէջ Ֆրանսայի հողին վրայ հաստատուելէ ետք ալ՝ շարունակած է իր ժամանակագրութիւնը, անշուշտ մինչեւ իր մահը, որ տեղի ունեցած է 1310ին: Չենք կրնար ուրիշ կերպ մեկնել այն հատուածին գոյութիւնը, որ կը նկարագրէ 1307ի դէպքերը, Աւգերեանի հրատարակութեան մէջ:

Կ. Ց. ԲԱՍՄԱՋԵԱՆ

(Վերջ)

1) Այս երկու հատուածները կան Աւգերեանի հրատարակութեան մէջ:

քրքրութիւն ունէր գիտական եւ գրական հարցերի շուրջը ու եռանդուն ընթերցող էր «Յառաջ»ի: Եւ որովհետեւ նիւթական միջոցների ու մտաւորական հետաքրքրութեան հետ միասին ունէր եւ զգայուն սիրտ՝ քանիցս յայտնել էր ինքնաբուխ եւ ջերմ պատրաստակամութիւն, չխնայելու իր գործօն աջակցութիւնը նման գործերի: Իր սրտին մօտ էին մասնաւորաբար գերմանահայ ժողովուրդների մշակութային կապի ու փոխադարձ ճանաչողութեան խնդիրները: Ցաւել պէտք է շատ, որ իր մահով անկատար պիտի մնան մտածուած ու ծրագրուած մի քանի գործեր:

Անհատական կեանքում խիստ դժբախտ եղաւ այդ բարի, ազնիւ Հայը: Դեռ երեք տարի առաջ, կորցրեց իր կեանքի ընկերը, անհունօրէն սիրած կինը, գրեթէ ծաղիկ հասակում: Այնուհետեւ բոլորովին խորտակուած էր իր կեանքը: Նա մահուան թախիծն էր կրում իր մէջ, մինչեւ որ ինքն եւս իջաւ ցուրտ գերեզման, կատարեալ որբ վիճակում թողնելով երկու մանկահասակ զաւակներ:

Հանգիստ ազնիւ մարդու, բարի Հայու եւ անկեղծ բարեկամի ոսկորներին:

Ա. ԱԲԵՂԵԱՆ

×

Հանգուցեալին յուղարկաւորութիւնը տեղի ունեցաւ արտասովոր բազմութեան մը ներկայութեան: Ներկայ էին գործարանի աշխատաւոր — աշխատաւորուհիները մօտ 400 հոգի, բազմաթիւ բարեկամներ եւ յարգողներ, Պերլինի հայ գաղութէն ստուար թիւ մը, Տրէզդէնէն Տիկին Մուրատի, Համպուրկէն Տէր եւ Տիկին Պասմաճեան, իսկ Պրիւսէլէն Տէր եւ Տիկին Մարգեան:

Դամբանական խօսեցան Դր. Ծ. Վ. Շահլամեան, երբ հոգեւոր պաշտօնեայ յիշելով հանգուցեալին «պահապան ամենայնի»ն զոր ամէն իրիկուն չարտասանած չէր կրնար ըլլալ ան, Պ. Տքթ. Կրինֆիլտ հայ գաղութին կողմէ գերմաներէն, Պ. Տքթ. Արտ. Աբեղեան հայեւգերման միութեան կողմէ հայերէն եւ գերմաներէն, Պ. Զահոթիս՝ գործաւորներուն կողմէ:

Մարմինը ամփոփուեցաւ Պերլին — Թանտորֆի Վիլմէյստորֆէյ գերեզմանատան ընտանեկան դամբարանին մէջ, զոր ներկաները ծածկեցին բազմաթիւ ծաղիկներով ... Դժբախտ բարեկամ հանգիստ քեզ:

Հպարտ էր հանգուցեալը իր Հայ ըլլալուն համար. միշտ պաշտպան հայ անունին եւ օժտուած սրի ոգիով: Հայ քրիստոնեայի հաւատքով կապուած էր իր ցեղին եւ կրօնքը կը նոյնանար իր մէջ ազգին հետ, այլ անկեղծ հաւատք մը աւելի բարձր կը համարէր եկեղեցական կարգերէ: Ազգային գործի համար իրեն դիմողներէն ոչ մէկը ձեռնունայն կը վերադառնար: Եւ հայ հարուստներուն մէջ քիչ կան իրեն պէս մարդիկ, որ, առատաձեռն տալով հանդերձ, ջերմապէս հետաքրքրուին ազգային կեանքով: Ո եւ է կուսակցութեան չէր պատկաներ, այլ չէզոք եւ ազնիւ Հայ մըն էր. բարձր եւ գիտակից Հայ մը որուն օրինակելի անձնաւորութիւնը անմոռանալի պիտի մնայ ամէն անոնց որ առիթը ունեցած էին զինք մօտէն ճանչնալու:

Պ. ՖՐՈՒՆՃԵԱՆ

ՓԱՐԻԶԻ ՀԱՅ ԴՐԱԿԱՆ ԱԿՈՒՄԲԸ

»»»·«««

Փարիզի Հայ Դրական Ակումբի շաբաթօրեայ հաւաքոյթները վերջերս ընդհատուած էին, սրահի մասին ծագած դժուարութիւններու հետեւանքով: Այդ դժուարութիւնները այժմ հարթուած են, եւ այս շաբաթ օրէն սկսած հաւաքոյթները կը վերսկսին: Այսուհետեւ Ակումբի հաւաքոյթները տեղի պիտի ունենան իւրաքանչիւր ամսու առաջին երկու շաբաթ օրերը եւ յաջորդող ուրբաթ օրերը, նախկին տեղը, Պիոքէրափի հաստատութեան սրահը: Հաւաքոյթներու մասին, առաջուան պէս տեղեկութիւններ պիտի հաղորդուին մամուլին:

Այսօր, շաբաթ, ապրիլ 7, Ակումբի հաւաքոյթին պիտի դասախօսէ Պ. Լեւոն Բաշալեան «Եղիշէ Չարենցի արուեստը» նիւթի մասին: Նիւթը եւ դասախօսին անձը, անշուշտ, Ակումբի հաւաքավայրը կը համախմբեն, բացի անդամներէն, նաեւ շատ հիւրեր: Նիւթը մասնաւոր հետաքրքրութիւն կը ներկայացնէ, մանաւանդ երիտասարդ բանաստեղծներու համար:

Ակումբին յաջորդ հաւաքոյթը պիտի նուիրուի հռչակաւոր զօրավար եւ Ռուսաստանի պետական դէմք Մ. Լորիս — Մելիքեանին: Պիտի խօսի Ակումբի անդամ դերասան Պ. Ա. Շախխաթունին: Դասախօսութեան առիթ ծառայած է վերջերս Մոսկուայի մէջ լոյս տեսած կենսագրական — վիպական հատոր մը՝ Լորիս Մելիքեանի մասին՝ «Թաւշէ դիկտատոր» անունով:

Ի միջի այլոց, Ակումբի հաւաքոյթի մէջ դասախօսելու հրաւիրուած է Սեւրի Մուրատ — Ռափայէլեան վարժարանի տեսուչ Հ. Սահակ Տէր Մովսէսեանը, որ մայիս 5ին պիտի խօսի պատմական նիւթի մը մասին:

Շուտով տեղի պիտի ունենայ Ակումբի անդամներու եւ համակիրներու տարեկան հաւաքոյթ — ընթրիքը:

Տ.

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ՇԻՆՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ ԵՐԵՒԱՆԻ ՄԷՋ

ooooo

Եղանակը տաքցած ըլլալով, շինարարական աշխատանքները տենդագին վերսկսան Երեւանի մէջ:

Այս տարուան շինարարական եղանակին պիտի կառուցուին առաւելապէս հանրային եւ գիտական հաստատութեանց շէնքերը: Վերսկսած է արդէն պետական թատրոնի, հնչունշարժանկարի, հին պոլշեւիկներու տան, (որ թատրոն մը եւս պիտի ունենայ), թղթատարական տան, հանրային գրադարանի, վաճառանոցի շինութիւնը:

Սկսած է նոյնպէս, նոր շէնքերէն, բարձրագոյն գիւղատնտեսական դպրոցին (Թամանեանի նախագիծով), Մարքսիզմի եւ Լէնինիզմի կաճառին (Մարգարեանի նախագիծով), Գրքի պալատին (Պէնի նախագիծով), պատանեկան թատրոնին (Բունիաթեանի նախագիծով) շինութիւնը:

Բնակարանային շինութեանց վարչութիւնը իր ուշադրութիւնը կեդրոնացուցած է այն շէնքերուն վրայ, որոնք թերաւարտ կը մնան անցեալ տարուընէ:

Այս տարի քաղաքային խորհուրդը Երեւանը կանաչազարդելու, փողոցները սալարկելու եւ մաքրելու համար պիտի ծախսէ 3,592,000 ռուբլի: Սկսած է բարեզարդել Ղուկասեան հրապարակը: Պիտի սալարկուին Լէնինի, Աբովեանի հրապարակները, պիտի կանաչազարդուին Ազիզբէկովի եւ Շահումեան հրապարակները: Նոր փողոց մը պիտի բացուի Շրջանային անունով, 140 մեթր երկար, Նալբանդեան փողոցէն մինչեւ Տէրեան փողոցը, անցնելով Անասնաբուժական վարժարանին քովէն եւ կտրելով Աբովեան պողոտան: Շահումեանի արձանին շուրջը, 20 մեթր տարածութեան վրայ, վանդակորմով մը բաժնուած, պիտի պատրաստուի ծաղկանոց մը: Աշխատանքի պալատը եւս պիտի ունենայ պարտէզ մը: Այս նպատակով Ղարաքիլիսայէն, Պաթումէն ու Բագուէն վակոններով ծառեր եւ արեւադարձային ծաղիկներ կը բերուին Երեւան:

ՋԵՐՄԱԽՏԻ ԴԷՄ

Ջերմախտ կամ ճահճատենդ կը նշանակէ մալարիա: Հայաստանի առողջապահական իշխանութիւնը, փճացնելու համար մժեղները, որոնք ջերմախտը կը տարածեն դաշտի աշխատաւորներուն մէջ, անցեալ տարի օդանաւով դեղեց բոլոր այն ճահիճները, որոնք վարակուած են մժեղներով: Ջերմախտի մասնագէտ եւ մալարիայի դէմ պայքարի վարիչ բժիշկ Միրզոյեան 1933ին օդանաւով Փարիզեան կանաչ շաղ տուաւ Ղուրդուղուլի բամպակամշակութեան յատկացուած հողամասին ճահիճներուն վրայ (Ղուրի — Արազի եւ Խվշիլարի ճահիճները): Այդ փորձերը կրկնուեցան նաեւ հոն ուր ճահիճներ կային: Արդիւնքը քաջալերական եղաւ:

1932ին Մոլլաբադալի գիւղատնտեսական կայանը 615 օր կորսնցուց, իսկ օդանաւով ճահիճները դեղելէ յետոյ, այսինքն անցեալ տարի՝ միայն 61 օր: Արտաշատի գիւղատնտեսական կայանը 1932ին կորսնցուց 206 օր, 1933ին՝ 15 օր: Ղուրի — Արազի գիւղատնտեսական կայանը 1932ին կորսնցուց 2428 օր, 1933ին՝ 146 օր: Խվշիլարի գիւղատնտեսական կայանը 1932ին կորսնցուց 305 օր, 1933ին՝ 60 օր:

Ճահճատենդի դէմ պայքարը պիտի շարունակուի այս տարի եւս, աւելի տարածուն ձեւով մը:

ՌՈՒՍԱԿԱՆ ԹԱՏՐՈՆ ԼԷՆԻՆԱԿԱՆԻ ՄԷՋ

oooo

Մարտ 11ին սկսաւ գործել, Լէնինականի մէջ, ռուսական մնայուն թատերախումբ մը: Այս մնայուն թատերախումբը իր ներկայացումները պիտի տայ Կարմիր Բանակի նորակառոյց տանը մէջ: Խումբը կազմուած է Մոսկուայի եւ ուրիշ մեծ քաղաքներու դերասաններէն: Ներկայիս 22 հոգի: Այս տարուան իրենց խաղացանկին մէջ կան «Մարտական ընկեր», «Ուրիշի երախան», «Թարթիւֆ», «Անմեղ մեղաւորներ», «Թշնամիներ» եւայլն:

Թատերախումբը ներկայացումներ պիտի տայ Լէնինականի զօրանոցին, ռուսական զօրաբաժնին, ինչպէս նաեւ երկաթուղիի եւ հիւսուածեղէնի ռուս բանուորներուն համար:

⁂ Ապրիլ 1ին Մոսկուայէն Երեւան գնաց ռուս պարախումբ մը, որ 2 տարի առաջ անգամ մըն ալ այցելած էր Երեւան: Խումբը կը կրէ նշանաւոր պարուհի Իզիտորա Տունքանի անունը:

ՆԱՐ — ԴՈՍԻ ԵՐԿԵՐՈՒ ԺՈՂՈՎԱԾՈՒՆ

Պետական հրատարակչականը սկսած է լոյս ընծայել Նար-Դոսի ամբողջական գործերը: Արդէն լոյս տեսած են առաջին եւ երկրորդ հատորները: Առաջին հատորին մէջ կը մտնեն Մինաս Փափաքչեան, Խմբագիրը, Անհետ կորածը, եւ ուրիշ քանի մը պատմուածքներ, որոնք նորութիւն են գրեթէ, որովհետեւ արտատպուած են «Նոր — Դար», «Տարազ» եւ «Նոր Հոսանք» պարբերականներէն, այժմ հազուագիւտ: Նորութիւն է նաեւ Զազունեան վէպը, որ կը գրաւէ ամբողջ երկրորդ հատորը: Այս վէպը լոյս տեսած է 1890ին, «Նոր — Դարի» մէջ եւ առաջին անգամ է որ կը հրատարակուի առանձին հատորով: Բ. հատորին մէջ կ'երեւի Գ. Վանանդեցիի յառաջաբանը:

Գ. հատորը պիտի բովանդակէ Սպանուած աղաւնին, Պայքար գործերը:

Այս երեք հատորներուն բովանդակած նիւթերը վերամշակուած են հեղինակին կողմէ:

Դ. հատորը պիտի բովանդակէ Մահը վէպը:

Ե. հատորին մէջ պիտի դրուին Նար-Դոսի թատերական գործերը եւ բանաստեղծութիւնները, հէքեաթները եւ աւանդութիւնները, նամակները եւ կիսատ մնացած գրութիւնները: Այս հատորին վերջը պիտի դրուին լոյս տեսած երկերուն մասին ծանօթութիւններ, գործերու ժամանակագրական տախտակը, մատենախօսութիւնը:

Դ. եւ Ե. հատորները խմբագրած է Ռ. Զարեան: Հինգ հատորները ամբողջ կը հրատարակուին մինչեւ այս տարուան վերջը:

ԹՂԹԱՏԱՐԱԿԱՆ ԿԵԴՐ. ՏՈՒՆ

«Խորհրդային Հայաստան» կը հրատարակէ Երեւանի թղթատարական կեդր. տան նախագծին պատկերը: Երեւանի թղթատարական այս տունը, որ շինութեան մէջ է, պիտի բաղկանայ 5 յարկէ, ուր պիտի տեղաւորուին քաղաքին կեդրոնական նամակատունը, հեռագրատունը, միջքաղաքային հեռախօսական կայանը, լրագիրներու առաքման վարչութիւնը, քաղաքին տեղեկատուութեան դիւանը, ինքնավար հեռախօսներու կեդրոնը: Չորրորդ յարկը մասնաւորապէս պիտի յատկացուի հեռասփիւռի (ռատիօ) վարչութեան:

Շէնքին գլխաւոր ճակատը, որ անկիւն մը պիտի կազմէ, պիտի ուղղուի դէպի Լէնինականի հրապարակը: Այդ ճակատին վրայ պիտի զետեղուի եռաքուկէս մեթր բարձր եւ երեքուկէս մեթր լայնքով ժամացոյց մը: Դրասենեակներուն մէջ պիտի դրուին ելեկտրական ժամացոյցներ, որոնք պիտի միացուին քաղաքային ժամացոյցին հետ, ժամական տարբերութեան տեղի չտալու համար:

Երբ շէնքը պատրաստ ըլլայ, Երեւանի հեռախօսային ցանցը անմիջապէս պիտի վերածուի ինքնավար հեռախօսական ցանցի: Այն ատեն 300 հեռախօսական կէտեր եւս պիտի աւելնան ցանցին վրայ: Շինութեան անհրաժեշտ ամէն ինչ ապահովուած է, այնպէս որ կը յուսացուի թէ շէնքը «շահագործման կը յանձնուի գալ դեկտեմբերին:

ՄԱՄՈՒԼ

ԵՐԷ՞Կ ՍՈՒՏ ԿԸ ԽՕՍԷԻՆ ԹԷ ԱՅՍՕՐ

oooo

Սոֆիայի «Ազատ Խօսք»ը հետեւեալ խորհրդածութիւնները կ'ընէ ռամկավարներու Ամերիկայի Շրջ. Վարչութեան «Պաշտօնական յայտարարութեան» մասին, զոր արտատպեր էինք անցեալ շաբթու (29 մարտ).

— «Սեւով սպիտակի վրայ, Ռամկ. Ազատ. կուսակցութեան Ամերիկայի Շրջ. Վարչութիւնը կը յայտարարէ թէ՝

«Համայնավար Հայերը ազգային կուսակցութիւն մը չեն եւ պէտք չէ որ մասնակցին մեր ազգային ներքին հարցերուն, նկատի առնելով մանաւանդ որ, անոնք իրենց ուղղութիւնն ու գործունէութեան հրահանգները կը ստանան ամերիկեան Ուորքըրզ Փարթիէն, որուն մէկ հատուածն են եւ որ կոմունիստ կազմակերպութիւն մըն է»: («Պայքար» 9 մարտ):

Այս իրողութիւնը հարկաւ բնաւ նորութիւն չէ ո՛չ մեզ, ոչ ալ հայ կեանքով քիչ շատ հետաքրքրուողի մը համար:

Բայց կատարեալ նորութիւն մըն է այդ ծանրակշիռ խոստովանութիւնը ռամկավար պաշտօնական մարմնի մը բերնին մէջ:

Տասներեք տարիներէ ի վեր, «հայ համայնավարները» կը գործեն հայ կեանքի մէջ, «իրենց ուղղութիւնն ու գործունէութեան հրահանգները ստանալով օտար համայնավար կուսակցութենէն», բայց ռամկավարները ոչ միայն բնական ու դրական համարած են այդ, այլեւ բանիւ եւ գործով աջակցած են այդ հայ համայնավարներուն, գործակցած են անոնց եւ «լորձնաշուրթն փառաբանած» են զանոնք:

Կասկածէ դուրս է, ի հարկէ, որ «հայ համայնավարները ազգային կուսակցութիւն մը չեն եւ պէտք չէ որ մասնակցին մեր ներքին ազգային հարցերուն»: Բայց ինչո՞ւ ռամկավարները իրաւունք կուտան այդ նոյն հայ համայնավարներուն վարելու հայ հայրենիքի եւ ժողովուրդի ճակատագիրը, ու կը զլանան անոնց մասնակցութեան իրաւունքը գաղթահայ համեմատաբար անկարեւոր գործերու, նոյնիսկ հայ եկեղեցականի մը սպանութեան «դատի»ն մէջ···

Միւս կողմէ, հայ համայնավարները արտասահմանեան որ եւ է երկրի մէջ չեն ներկայանար իբրեւ կուսակցութիւն, այլ լեցուած են «Հօկ»ի շարքերը եւ կը գործեն անոր անունով: Արդ, ինչո՞ւ ռամկավարները կը շարունակեն գործակցիլ «Հօկ»ին···

Յետոյ՝ տարիներ շարունակ ռամկավարները, սիզիֆեան աշխատանքի լծուած, կը պայքարին Դաշնակցութեան դէմ, մեղադրելով զայն «հակահայաստանեան» քաղաքականութեան մէջ, շատ լաւ գիտնալով ի հարկէ, թէ այդ քաղաքականութիւնը ուղղուած է ոչ թէ Հայաստանի, այլ համայնավար րէժիմի դէմ, որ օտար է եւ հետեւաբար ոչ կամք եւ ոչ ալ իրաւասութիւն ունի «մասնակցելու մեր ազգային ներքին հարցերուն»: Արդ, ասկէ յետոյ ռամկավարները ի՞նչպէս պիտի արդարացնեն իրենց պայքարը «հակահայաստանեան» Դաշնակցութեան դէմ եւ մանաւանդ ի՞նչպէս պիտի արդարացնեն իրենց գոյութեան իրաւունքը, երբ Դաշնակցութեան պէս կը մտածեն հայ համայնավարներու մասին, բայց հայ համայնավարներու պէս կը գործեն Դաշնակցութեան դէմ···

Այս հարցումները կրնան անպատասխան մնալ ի հարկէ, բայց իրողութիւնն այն է, որ ռամկավարները կրկին կեղծ դերի մէջ դրած են իրենք զիրենք ու հայ կեանքի մեծագոյն ու կենսօտ հարցերուն կը մօտենան կուսակցական ամէնէն նեղ հաշիւներով ու ամէնէն թշուառ մտահոգութեամբ:

Իրողութիւնն այն է, որ ռամկավարները «դարձի եկած են» պնակ մը ոսպապուրի համար միայն: Ամերիկայի մէջ հայ համայնավարները նեղը լծած էին ռամկավարները, հակադաշնակցական պայքարի առաջնութեան դափնին խլած էին անոնցմէ եւ Դուրեանի դիակը նիւթապէս եւ բարոյապէս շահագործելու գործին մէջ աւելի ճարպիկ փրթած:

Կասկածէ դուրս է նաեւ, որ հայ համայնավարներու աղմկարար գործունէութիւնը Ամերիկայի մէջ վտանգած է «բարեկամ» ռամկավարներու գոյութիւնը, պառակտած անոնց շարքերը ու նաեւ ըստ արժանւոյն վարկաբեկած անոնց դերն ու անունը յաչս հայ գաղութի ստուար մեծամասնութեան եւ ամերիկեան հանրային ու կառավարական շրջանակներուն»:

ԿՈՒՍԱԿՑԱԿԱՆ ԿԵԱՆՔ

ԵՐԻՏԱՍԱՐԴ ՄԸ ԵՒՍ···

»»»·«««

ՖԻԼԻՊԷ, 25 մարտ (Յառաջ).— Տարին չլրացած, ահա երկրորդ կսկիծ մը: Երէկ կորսնցուցինք երիտասարդ ընկեր մը եւս,— Պետրոս Գազանճեան: Բնիկ Ռոտոսթոցի, երեսուն տարեկան, Պետրոս ուսումը առած է Պոլիս եւ տասը տարիէ ի վեր կը մնար Ֆիլիպէ: Կուրացին ութ օր առաջ բորբոքում մը ունեցաւ: Մեկնեցաւ Սոֆիա՝ գործողութեան ենթարկուելու համար: Ու մինչ կը սպասէինք իր վերադարձին, գոյժը եկաւ···

Ուրեմն, մինչ կը գրեմ այս քանի մը տողերը, անդին, Սոֆիայի մէջ, հողին կը յանձնեն բարձրահասակ, թուխ ու քաջառողջ Պետրոսը, որ համակ շարժում ու ժպիտ, եւ բոլոր հաւաքոյթները ոգեւորողն էր: Ընկերական, հեզ, պատրաստակամ ու զոհաբերող, Պետրոս անբաժանելին էր Հրանտ Մալաքեանի, որ, անցեալ տարի, պտոյտէ մը վերադարձին, ինքնաշարժի արկածին զոհ գնաց եւ մահուան վիշտը կը կրծէր իր սիրտը, որովհետեւ իր քշած ինքնաշարժին զոհն էր եղած իր սրտակիցը:

Ու հիմա, քանի մը ամիս վերջ, ինքն ալ նոյնքան ցաւագին կերպով կը փակէ իր աչքերը՝ յաւիտենականութեան մէջ վերագտնելու համար իր «պաթէ»ն (Հրանտը), քանի որ՝ կեանքը, անողոք ու միշտ դաժան, այնքան ժլատ եղաւ ապրելու արժանի այդ իրապէս անփոխարինելի տղոցը···:

ԿԸ ԽՆԴՐՈՒԻ յօդուածագիրներէ եւ թղթակիցներէ իրենց գրութիւնները գրել թուղթին մէկ երեսին վրայ եւ մելանով:

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (9)

ՀԱԼԱԾ ՄՈՄԻՆ ՀԵՏՔԸ

Հեղինակ՝ ԷՏԿԸՐ ՈՒՕԼԸՍ — Թարգ. Ժ. Մ.

— •• —

ԳԼՈՒԽ ԵՐՐՈՐԴ

Առտուն կանուխ խումբ մը մարդիկ հաւաքուած էին Պէնթըն Թրէյսիի տան աշխատանոցին մէջ: Ճօն Լէքամըն կնոջը հետ նստած էր բազմոցին վրայ՝ շուարած եւ տխուր: Գիւղին ոստիկանը քննութիւններ կը կատարէր ներանցքին մէջ, իսկ Թ. Ք. Մէրէտիթ սեղանին առջեւ նստած գրի կ'առնէր տրուած տեղեկութիւնները:

Հեղինակը ընդհանուր գիծերով պատմեր էր օրուան անցուդարձերը եւ բացատրեր էր նախորդ օրուան իր տեսակցութիւնը՝ վաշխառուին հետ:

— Նամակը պահա՞ծ ես, հարցուց Թ. Ք.:

Լէքամըն գլխու նշանով մը հաստատական պատասխան տուաւ:

— Ուրախ եմ, շարունակեց ան գոհունակ հառաչով մը. առիկա կրնայ քեզի կարգ մը դժուարութիւններէ փրկել, խեղճ բարեկամս. յետոյ ի՞նչ պատահեցաւ, ըսէ նայիմ:

— Գիւղ հասայ, ըսաւ Լէքամըն. մարդ մարդասանք չկար. անձրեւը չէր դադրած տակաւին. ժամադրավայրը հասայ հինգ վայրկեան առաջ. այնտեղ ինծի կը սպասէր Վասալարօն: Ի հարկէ շատ ամօթ զգացի որ այդ պայմաններուն մէջ կը հանդիպէի իրեն, բայց եւ այնպէս չէի ուզեր որ ան տունս գայ եւ վախցնէ կինս: Ամէնէն ապուշ բանը այդ գետնին տակն անցնելիք ատրճանակն էր որ ամէն քայլ առնելուս սրունքիս կը զարնուէր, կարծես ազդարարելու համար թէ ըրածս յիմարութիւն էր···

— Ո՞ւր հանդիպեցար Վասալարոյին:

— Ճամբուն միւս կողմն էր. երբ ինծի տեսաւ, մօտեցաւ, նախ շատ զուարթ էր, թէեւ քիչ մը գրգռուած, բայց յանկարծ տարօրինակ կերպով փոխուեցաւ իր վարմունքը, հետզհետէ կատղեցաւ: Կարեւոր գումար մը խոստացայ իրեն առ հաշիւ, սակայն աւելի փրփրեցաւ եւ յետոյ յանկարծ ատրճանակը բռնեց քթիս՝ սպառնալիքներ տեղացնելով: Այդ պահուն էր որ յիշեցի Գարայի ազդարարութիւնը:

— Գարա՞յի, հարցուց Թ. Ք.:

— Այո, այն մարդը որուն միջոցաւ ծանօթացայ Վասալարոյին. չափէն աւելի հարուստ մարդ մըն է···

— Յետո՞յ···

— Յիշեցի անոր ազդարարութիւնը, շարունակեց Լէքամըն եւ խորհեցայ թէ կ'արժէր ապաւորութիւն գործել այս մարդուն վրայ. հետեւաբար դուրս քաշեցի ատրճանակս, սպառնացի եւ··· սեղմեցի ձգանը··· ատրճանակը չորս անգամ պայթեցաւ, մինչեւ որ ես սթափեցայ եւ մատս վերցուցի ձգանին վրայէն··· մարդը գետին փռուեցաւ առանց բառ մը արտասանելու. նետեցի զէնքը եւ ծունկի եկայ անոր քովը. հասկցայ թէ մահացու կերպով վիրաւորուած էր եւ ազատելու յոյս չկար. գնդակները մտած էին իր սրտին մէջ···

Լէքամըն սարսուռ մը զգաց եւ գլուխը առաւ երկու ձեռքերուն մէջ. Կրէյս գուրգուրանքով թեւը նետեց անոր ուսին եւ քանի մը բառեր փսփսաց: Լէքամըն սթափեցաւ:

— Մեռած չէր··· բաներ մը ըսաւ բայց չհասկցայ··· շիտակ գիւղ գացի, ոստիկան մը գտայ եւ դիակը վերցնել տուի···

Թ. Ք. ոտքի ելաւ, դուռը բացաւ եւ կանչեց գիւղին ոստիկանը.

— Ներս եկուր, ըսաւ անոր. բնականաբար դիակը զգուշութեամբ վերցնել տուիր եւ հաւաքեցիր ինչ որ կար մօտիկները···

— Այո, պարոն, պատասխանեց մարդը. վերցուցի գլխարկն ու գաւազանը, եթէ այդ մասին է ձեր ակնարկը:

— Իսկ ատրճանա՞կը···

— Ատրճանակ չկար, պարոն, բացի Պարոն Լէքամընի զէնքէն:

Ոստիկանը գրպանէն հանեց զայն եւ տուաւ օգնական ոստիկանապետին:

— Ես կը հսկեմ այս բանտարկեալին վրայ, ըսաւ Թ. Ք. դուն գնա, օգնականներ առ հետդ եւ լաւ փնտռտուք մը կատարէ սպանութեան վայրը. ատրճանակը գտիր եւ ինծի բեր. թերեւս ճամբուն եզերքը՝ փոսի մը մէջ նետուած է. գտնողին մէկ ոսկի նուէր···

Ոստիկանը բարեւեց եւ դուրս ելաւ:

— Հանելուկ, ըսաւ Թ. Ք. գրասեղանին մօտենալով, չե՞ս տեսներ, Լէքամըն, որ տարօրինակ երեւոյթներ կան այս գործին մէջ: Ի հարկէ պարտք ունենալդ զարմանալի չէ. նոյնպէս, զարմանալի չէ որ փոխատուն իր դրամը ետ ուզէ. բայց ինչո՞ւ այս անգամ անիկա վճարումի կը սպասէ պայմանաժամէն առաջ. եւ կը պահանջէ սպառնալիքով: Սովորական վաշխառու մը իր յաճախորդներուն մօտ չերթար լեցուն ատրճանակով: Յետոյ, եթէ անիկա կ'ուզէր քեզ վախցնել, այսինքն, քեզ վարկաբեկել բարեկամներուդ առջեւ, ինչու համար ժամադրավայր ընտրեց մութ եւ ամայի անկիւն մը, փոխանակ տունդ գալու ուր կրնար աւելի մեծ բարոյական ճնշում բանեցնել վրադ: Վերջապէս ինչո՞ւ սպառնական նամակ կը գրէ քանի որ գիտէ թէ այդպէսով յանցաւոր է օրէնքին առջեւ եւ գիտէ թէ այդ նամակը կրնայ ազատել քեզ կարգ մը անախորժութիւններէ:

Թ. Ք. մատիտը ակռաներուն զարկաւ ու յանկարծ շարունակեց.

— Նայիմ սա նամակը···

Ճօն Լէքամըն ոտքի ելաւ, մօտեցաւ դրամարկղին, բացաւ փականքը ու փոքրիկ բանալին անցուց պողպատէ դարակին որուն մէջ պահուած էր նամակը. բանալին ձեռքին մէջ էր տակաւին երբ Թ. Ք. զարմանքի արտայայտութիւն մը նշմարեց անոր դէմքին վրայ:

— Ի՞նչ կայ, հարցուց գաղտնի ոստիկանը:

— Դարակը շատ տաք էր, ըսաւ Ճօն:

Եւ ետին դարձաւ կարծես չափելու համար հեռաւորութիւնը որ կը բաժնէր դրամարկղը վառարանէն:

Թ. Ք. ինքն ալ ձեռքը դրաւ դարակին վրայ. այո, շատ տաք էր:

— Բաց, ըսաւ անոր:

Լէքամըն բանալին դարձուց եւ դուրս քաշեց դարակը:

Յանկարծ կարմիր բոց մը տեսնուեցաւ. որ տեւեց միայն քանի մը երկվայրկեան ու մարեցաւ՝ եւ մուխի ամպով մը պատեց դրամարկղը:

— Ջուր մի դպցներ, հրամայեց Թ. Ք. որ զգուշութեամբ վերցուց դարակը ու լոյսին տակ՝ նայեցաւ: Բարակ մոխիր մը կար անոր մէջ եւ այրուցքներ՝ ներկին վրայ:

(Շար.)

ԸՆԴՀԱՐՈՒՄ ՅՈՅՆԵՒՊՈՒԼԿԱՐ ՍԱՀՄԱՆԻՆ ՎՐԱՅ

Պուլկարիոյ հեռագրական գործակալութիւնը կը հաղորդէ,— Խումբ մը անհատներ կը փորձէին գիշերանց գաղտնի անցնիլ յոյնեւպուլկարական սահմանը, Տարըտէրէի մօտ: Պուլկար պահակները նշմարելով, քանի մը անգամ հրամայեցին որ կենան. բայց անծանօթները կրակ բացին պահակներուն վրայ որոնք պատասխանեցին եւ քանի մը փախստականներ սպաննուեցան: Անմիջապէս քննութիւն կատարուեցաւ եւ հաստատուեցաւ թէ խումբ մը Փոմաքներ են (իսլամացած Պուլկարներ) որոնք ազդուելով խարդախ պրոպագանտէ մը, կը փորձէին գաղտնապէս հեռանալ Պուլկարիայէն:

ԸՄԲՈՍՏՈՒԹԻՒՆ ՌՈՒԶՎԷԼԹԻ ՈՐՈՇՈՒՄՆԵՐՈՒՆ ԴԷՄ

Ուաշինկթընէն կը հեռագրեն թէ Ալապամայի ածխահանքերը փակուեցան, իբրեւ բողոք նախագահ Ռուզվէլթի այն որոշման դէմ որ կը հրամայէր շաբաթական աշխատանքը վերածել 35 ժամուան եւ օրական 1.20 տոլար աւելցնել աշխատավարձը:

Հանքատէրերը այս կերպով փողոց նետած կ'ըլլան 15,000 բանուորներ: Կ'ըսուի թէ ուրիշ նահանգներու հանքատէրեր ալ պիտի միանան բողոքի ցոյցին, անգործութեան մատնելով 35,000 բանուորներ:

ԹՈՒՐՔԻԱ ԵՒ ՄՈՒՍՈԼԻՆԻԻ ՃԱՌԸ

Ընթերցողները կը յիշեն Թուրք մամուլին իրարանցումը՝ Մուսոլինիի վերջին ճառին առթիւ: Լաւատեղեակ շրջանակներէ կը հաղորդեն թէ Հռոմի թրքական դեսպանը այս մասին երկար տեսակցութիւն մը ունեցած է Պ. Մուսոլինիի հետ: Կը սպասուի որ Ազգ. Մեծ Ժողովին մէջ լուսաբանութիւններ տրուին այս տեսակցութեան մասին:

ՀՊԱՏԱԿՈՒԹԵՆԷ ԶՐԿՈՒԱԾ

Աւստրիոյ կառավարութիւնը հպատակութենէ զրկեց հինգ ընկերվարական առաջնորդներ, որոնք Փրակա փախած էին փետրուարի դէպքերուն հետեւանքով: Անոնք են Օթթօ Պաուէր, ընկերվարական կուսակցութեան խորհրդարանական խմբակցութեան նախագահը, Եուլիոս Տէօչ, անդամ խորհրդարանի եւ հրամանատար ընկերվարական պահակազօրքին, Հայնց, նոյնպէս վարիչ այդ զօրքին, Քէօնիկ, նախագահ երկաթուղիի պաշտօնեաներու Միութեան եւ հրապարակագիր Ատոլֆ Շթուրմապ:

ԱՆԳԼԻԱ՞Ն ԱԼ ՊԱՐՏԱԶԱՆՑ Է

Գրած էինք թէ ամերիկեան խորհրդարանը օրինագիծ մը քուէարկած է, որով պարտազանց պետութիւններուն կ'արգիլուի արժեթուղթերու առեւտուր կատարել Մ. Նահանգներուն մէջ:

Այս որոշումը ծանր տպաւորութիւն գործած է նաեւ Անգլիոյ մէջ, որ առ հաշիւ վճարումներ կը կատարէ պատերազմական պարտքերու վրայ, սպասելով վերջնական կարգադրութեան: Յայտնի չէ թէ նոր օրէնքը բացարձակ պարտազանցներո՞ւն կը վերաբերի (ինչպէս է Ֆրանսան), թէ բոլորին ալ: Կառավարութեան անդամները կը խուսափին որոշ պատասխան տալ այս հարցին եւ կը գոհանան ըսելով թէ նախագահ Ռուզվէլթի հայեցողութենէն կախում ունի խնդիրը:

ՄԱՐԶԱԿԱՆ ԿԵԱՆՔ

Մեր աշխատակցին շաբաթական տեսութիւնը յետաձգելու հարկադրուած ըլլալով, քաղուածաբար կուտանք մէկ — երկու անմիջական լուրեր.—

Վաղը, կիրակի, տեղի կ'ունենան *Քուփ տը Ֆրանսի* երկու վերջընթեր մրցումները, որոնք իրարու դէմ պիտի հանեն՝ Փարիզի մէջ՝ Սէթ եւ Լիլ, Լիոնի մէջ՝ Մարսէյլ եւ Ռուպէ: Մարսէյլ, Սէթ եւ Լիլ, *փրոֆէսիոնէլ* խումբերու դասաւորման մէջ գրեթէ իրարու հաւասար են, եւ կարգով կը գրաւեն երեք առաջին տեղերը, իսկ Ռուպէ որ երկու վերջին տարիները մինչեւ վերջին մրցումը հասաւ առանց երբեք կարենալ խլելու համբաւաւոր բաժակը (1932ին պարտուելով Քանէն, իսկ 1933ին ալ Էքսէլսիորէն) երկրորդ դասակարգին դասաւորման մէջ վեցերորդ է: Բայց իր այդ աննպաստ կացութիւնը երբեք չի նշանակեր թէ Մարսէյլ դիւրութեամբ պիտի յաղթէ իրեն: Ռուպէ կրնայ շատ լաւ անակնկալ մը պատճառել կիրակի օր յաղթելով Մարսիլիոյ:

⁂ Կիրակի օր հեծելանիւի մեծ մրցում մը տեղի ունեցաւ Իտալիոյ մէջ, 75 հազար հոգիի ներկայութեամբ եւ 283 քիլոմէթրի վրայ: Մրցումին մասնակցեցան 35 իտալացի ախոյեաններ, որոնց մէջ կը գտնուէին ճիրարտէնգօ, Պինտա, Կամուզօ, Կուէռա, տի Փազօ, Օրէչիա, Պարալ, Փիէօմէնթէսի: 35 հեծելանուորդները միասին հասան որոշեալ հանգրուանը եւ Իտալիոյ 1933տարուան հեծելանիւի ախոյեանը՝ Կուէռա առաջին հանդիսացաւ:

⁂ Վաղը, կիրակի, տեղի կ'ունենայ հեծելանիւի մեծ մրցում մը, Փարիզ Պրիւքսէլ 393 քիլոմէթր երկարութեան վրայ: Պիտի մասնակցին 142 մրցակիցներ, ֆրանսացի, պելճիքացի, գերմանացի, հոլանտացի, զուիցերիացի եւ աւստրիացի նշանաւոր հեծելանուորդներ: Անցեալ տարուան շահողն է պելճիքացի Պարթէլէմի:

ԸՆԿԵՐԱՀԱՄԱԿԱՐԱԿԱՆ ԽՆՋՈՅՔ

կազմակերպուած՝ *Հ. Յ. Դ. ԻՍԻ ԼԷ ՄՈՒԼԻՆՈՅԻ «ՄՋՕ» ԽՈՒՄԲԻ ԿՈՂՄԷ*

վաղը կիրակի կէս օրէ վերջ ժամը 2.30ին

Պ. Գարակէօզեանի սրահին մէջ 45 rue de la Défense

Ներկայ կ'ըլլան ընկերներ՝ Ս. ՎՐԱՑԵԱՆ, Գ. ԲԱԼԱՑԵԱՆ, Լ. ԳԵՒՈՆԵԱՆ, Բ. ՔԻՒԹՆԷՐԵԱՆ եւ Ս. ԹՈՐՈՍԵԱՆ:

Մուտք՝ 5 Փրանք:

Հաղորդ. միջոց.— փորթ վ.էրսայլէն առնել 23 եւ 32 թիւ հանրակառքերը եւ իջնել կաբ տ'իսի:

Հ. Յ. Դ.

Փարիզ եւ արուարձաններ

ՍԱՐՍԷԼԻ Հրայր խումբի ընկերական ընդհ. ժողովը տեղի կ'ունենայ վաղը Կիրակի առաւօտ ժամը 9էն մինչեւ կէս օր ընկ. Օննիկ Կարապետեանի բնակարանին մէջ: Ներկայ կ'ըլլայ Կոմիտէի ներկայացուցիչը: Բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը անհրաժեշտ է:

Աղբիւր Սերոբ, Հրազդան *եւ* Քրիստափոր *միացեալ խումբերու ժողովը յառաջիկայ Երկուշաբթի երեկոյ ժամը 8.30ին* 32 Ave. Gobelins*ի սրճարանին վերնայարկը: Կարեւոր օրակարգ:*

Գաւառ

ՄԱՐՍԷՅԼԻ Պատ. Միութեան ընդհ. ժողովը վաղը Կիրակի առաւօտ ժամը 10ին Ընթերցարան-Գրադարանին մէջ: Կարեւոր օրակարգ: Ներկայանալ անդամատետրներով:

Փարիզի Գրական Ակումբ *Այսօր Շաբաթ իրիկուն, ժամը 9ին,* 5 rue Paul Berruel (*Նախկին* rue Cambron, *131*) *Մէթրօ՝* Vaugirard: *Կը խօսի՝ Պ. Լեւոն Բաշալեան:* *Նիւթ՝* եղիշէ Չարենցի Արուեստը: *Մուտքը ազատ է:*

ԴԱՍԱԽՕՍԱԿԱՆ ԺՈՂՈՎ

ՌՈՍՏՈՄ խումբի դասախօսական ժողովը տեղի կ'ունենայ յառաջիկայ երկուշաբթի երեկոյ ժամը *8.30*ին, 131, Fbg. du Templeի սրճարանին մէջ: կը խօսի՝ ընկ. *ՀՐԱՆՏ-ՍԱՄՈՒԷԼ*, «Ներկայ Թուրքիոյ շուրջ» նիւթի մասին:

կը հրաւիրուին նաեւ համակիրները ու բոլոր հայրենակիցները:

"Մանուկներու Օր,,ը Առնուվիլի մէջ

Ֆրանսահայ Կարմիր Խաչի Առնուվիլի մասնաճիւղը «ՄԱՆՈՒԿՆԵՐՈՒ» Օրը կը տօնէ Առնուվիլի մէջ այսօր, Շաբաթ երեկոյ ժամը 9ին **Maison Beck***ի սրահին մէջ (կայարանին դիմաց):*

Տեղի կ'ունենայ հանդէս-պարահանդէս ինքնատիպ տեղւոյն մանկապարտէզի բանախօսութիւն, երգ, նուագ եւ արտասանութիւն: Եւրոպական եւ Արեւելեան պարեր մինչեւ լոյս, մասնակցութեամբ *ԵՓՐԱՏ* նուագախումբի:

Մուտք 5 ֆրանք: Անգործներու 3 ֆրանք:

Matinée - Soirée Dansante

կազմակերպուած՝ ՓԱՐԻԶԻ ՀԱՅ ՈՒՍԱՆՈՂԱԿԱՆ ՄԻՈՒԹԵԱՆ ԿՈՂՄԷ

ի նպաստ իր օգնութեան սնտուկին

Հովանաւորութեամբ՝ ՓԱՐԻԶԻ ՀԱՅ ՏԻԿՆԱՆՑ ՄԻՈՒԹԵԱՆ

Կը նախագահէ Պ. ՊՕՂՈՍ ԷՍՄԷՐԵԱՆ

ՎԱՂԸ ԿԻՐԱԿԻ, ԺԱՄԸ 4էն 12

Salon de l'AÉRO-CLUB DE FRANCE*ի մէջ* 6 rue Galilée (Métro: Boissière)

Orchestre - Attractions *մասնակցութեամբ* Mlle Rosi Mac Donald*ի Շաթըլէյի թատրոնէն: — Անակնկալներ —* Buffet *դիւրամատչելի գիներով* Bridge*ի սեղաններ:*

ՄՈՒՏՔ՝ 15 *ֆրանք: ՈՒՍԱՆՈՂՆԵՐՈՒ՝* 10:

Հայ Կարմիր Խաչի Օրը Նիսի մէջ

Այսօր Շաբաթ երեկոյ ժամը 8.30*ին*

Փավիյօն Արժանթինի սրահին մէջ (Մաալէն)

Բանախօսութիւն, արտասանութիւն, երգ, մեներգ, հայկ. պարեր եւ նուագ:

Մուտքը ազատ է:

Հանդէսէն վերջ տեղի կ'ունենայ մասնաճիւղիս կազմակերպած վիճակահանութիւնը, որուն 30 թիւերը պիտի շահին գեղեցիկ նուէրներ:

ՀՐԱՊԱՐԱԿԱՅԻՆ ԲԱՆԱԽՕՍՈՒԹԻՒՆ

կազմակերպուած՝ *ՏԷՍԻՆԻ ՎԱՍՊ. ՀԱՅՐԵՆԱԿՑԱԿԱՆ ՄԻՈՒԹԵԱՆ ԿՈՂՄԷ*

վասպ. Ապրիլեան հերոսամարտի *19րդ* տարեդարձին առթիւ, *1915-1934*

վաղը Կիրակի կէս օրէ վերջ ժամը 2ին Հ. Յ. Դ. Ժող. Տան մէջ

կը խօսի փարիզէն հրաւիրուած հերոսամարտի ղեկավարներէն եւ Հայ կամաւորներու ու Մարտիկներու Միութեան նախագահ՝

ԳՆԴԱՊԵՏ ՏԻԳՐԱՆ ՊԱՂՏԱՍԱՐԵԱՆ

գեղարուեստական ճոխ եւ խնամուած բաժին, մասնակցութեամբ վասպ. *ԱՐԾԻՒ* ֆանֆառի, ղեկավարութեամբ Պ. *Ժ. Խաչիկեանի*:

Տախքերու մասնակցութեան համար մուտք 2 ֆրանք:

Ծանօթ.— Հանդէսէն վերջ հրապարակային խնջոյք, Հ. Յ. Դ. Տան մէջ, ժամը 8էն մինչեւ *12* ի պատիւ Գնդապետին:

Մուտքը ազատ է:

ԹԱՏԵՐԱԿԱՆ ԵՐԵԿՈՅԹ

կազմակերպուած՝ *ՍԷՎՐԱՆԻ ՀԱՅ ԿՐԹԱԿԱՆ ՄԻՈՒԹԵԱՆ ԿՈՂՄԷ*

Այսօր Շաբաթ երեկոյ ժամը *9*ին

Café Marronnierեի սրահին մէջ 28 Ave. Livry

Նախագահութեամբ՝ ԱՐԺ. ՏԷՐ ՎԱՀԱՆ Ա. ՔՀՆՅ. ԽՈՅԵԱՆԻ

Կը խօսի յայտնի պատմագէտ եւ բանասէր Պ. Կ. Յ. ԲԱՍՄԱՋԵԱՆ

կը նուագէ Թառիստ *ԱԲԳԱՐ*, երգ *Ս. ԿԻՒԼԵԱՆ*

Սէվրանի հայ երիտասարդներու կողմէ կը ներկայացուի՝

«ՊԱՇՏՕՆՍ ԽՈՒՄԲԱԼ Է» եւ «ԴԴՈՒՄԻ ՎԱՃԱՌԱԿԱՆԸ»

Դպրոցական աշակերտներու կողմէ երգ, արտասանութիւն եւլն.:

Շոգեկառք՝ Կառ տիւ Նորէն ժամը 19.49 եւ 20.28 իջնել Սէվրան:

ՖՐԱՆՍԱՀԱՅ Կ. ԽԱՉԻ ՓԱՐԻԶԻ ՄԱՍՆԱՃԻՒՂԸ

Կը տօնէ «ԿԱՐՄԻՐ ԽԱՉԻ ՕՐ»*ը*

ՎԱՂԸ ԿԻՐԱԿԻ ԿԷՍ ՕՐԷ ՎԵՐՋ ԺԱՄԸ 3ԻՆ

Salle Géographieի ՄԷՋ **184, Bld St. Germain**

Բացման խօսք.— Շրջ. վարչութեան նախագահ Տիկ. ՄԻՍԱՔԵԱՆԻ կողմէ

Օրուան խօսք.— Պ. Հ. ՉԱՐԴԱՐԵԱՆ, Ա. ԽՈՆԴԿԱՐԵԱՆ, Ա. ՉԱՄԱԼԵԱՆ

Գեղարուեստական ճոխ բաժին սիրայօժար մասնակցութեամբ՝

Ա. ՇԱՀԽԱԹՈՒՆԻԻ

Տիկիններ՝ Ա. ԳԷՈՐԳԵԱՆ — ԱՐՂՈՒԹԵԱՆ եւ Ա. ԳԵՒՈՆԵԱՆ (երգ)

Օրիորդ Զ. ՇԱՀԼԱՄԵԱՆ (ջութակ)

Mlle X. *(պար)*

Պ. Ռ. ՉԱՐԴԱՐԵԱՆ (արտասանութիւն):

ՄՈՒՏՔ՝ 5 *եւ* 3 *ՖՐԱՆՔ:*

ԵՐԵԿՈՅԹ

Կազմակերպուած՝ ԱԼՖՈՐՎԻԼԻ Հ. Կ. ԽԱՉԻ ՄԱՍՆԱՃԻՒՂԻՆ ԿՈՂՄԷ

Այսօր Շաբաթ երեկոյ ժամը 8.30ին Ակումբին մէջ 1 Bld. Carnot

Կը ներկայացուին՝ ***ԷԼ ՄԻ ԱՂՕԹԻՐ*** *(պատկեր)*

եւ ***ՊԷՊԷՔՍ*** *(զաւեշտ 3 արար)*

կը մասնակցին տեղւոյն սիրողները: *Մուտք՝* 3 *ֆր.*

ԱԶԳԱՅԻՆ ՎԻՃԱԿԱՀԱՆՈՒԹԵԱՆ

9րդ ԹԵՐՏԻ ՏՈՄՍԱԿՆԵՐԸ

ԱՄԲՈՂՋ, ԿԷՍ, ՔԱՌՈՐԴ ԵՒ ՄԷԿ ՏԱՍՆԵՐՈՐԴ

ԿՐՆԱՔ ԳՆԵԼ ԱՅՍՕՐ ԻՍԿ, 7 ԱՊՐԻԼ, ՄԻՆՉԵՒ ԻՐԻԿՈՒԱՆ Ժ. 9Ը

ՈՉ ՈՔԻ ՉԻ ՄԵՐԺՈՒԻՐ ՏՈՄՍԱԿՆԵՐԸ, բայց խուճապի տեղի չտալու համար, կը խնդրուի գնումը չյետաձգել վերջին վայրկեանին:

ԴՐԱՄԵՆԵԱԿԻ ՄՈՒՏՔՆ Է՝ **2, Ave. RENÉ BOYLESVE**

A. GODOVANNIKOFF

30, Quai de Passy, Paris (16)

Tél. Jasmin: 0 -50 **Métro: Passy**

13 ՏՐԱՄԱԴՐԵԼԻ ԵՆ գեղեցիկ եւ ընդարձակ սրահներ՝ (ամէն յարմարութիւններով եւ օժտուած ելեկտրական գոյնզգոյն լամբարներով) հարսանեկան հանդէսներու, ժողովներու, ցերեկոյթներու, պարահանդէսներու եւլն.-դիմել **13**

ՅՈՎՀԱՆՆԷՍԵԱՆԻ *13 rue Pierre Curie.* K. *Bicètre. Metro: Porte d'Italie.*

Մ. ՀՐԱՉԵԱՆ

11, Rue FLEGIER. MARSEILLE. Tél. Nat. 31 - 59

Թէյ Հրաչ

Ներածում եւ արտածում ամէն տեսակ նպարեղէններու, Պուլկարական քաշքավալ, Պոլսական եւ Յունական ամէն տեսակ գոնսերվաներ, Հէթապուղ, Իզմիրի չամիչ, տերեւ, ճերմակ պանիր, քաշէր եւ համեմներ:

Raki ERIVAN. p. r.

Ներկայացուցիչ **NIEL** *ճերմակ պանիրի ընկերութեան:*

ՑԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ

Հ. Մ. Ը. Մ.ի Վիէնի մասնաճիւղը իր խորին ցաւակցութիւնը կը յայտնէ Հ. Մ. Ը. Մ.ի հիմնադիր եւ սկաուտ ազգային պետ Գրիգոր Ցակորեանի եւ պարագաներուն, իրենց 14ամեայ սիրելի աղջկան՝

ՍԵԴԱ ՑԱԿՈԲԵԱՆԻ

դառնաղէտ մահուան առթիւ:

ԵՐԶՆԿԱՅԻ ԵՒ ՇՐՋԱԿԱՅԻՑ ՀԱՅՐԵՆԱԿԻՑՆԵՐՈՒՆ

Երզնկայի եւ Շրջակայից՝ Հայր. Միութեան առժամեայ յանձնախումբը ժողովի կը հրաւիրէ Փարիզի եւ շրջակայից երկսեռ բոլոր հայրենակիցները վաղը Կիրակի կէս օրէ վերջ ժամը 2ին 40, Րիւ տը Պէլվիլ: Օրակարգ.— Ծրագիր-կանոնագրի վաւերացում եւ վարչութեան ընտրութիւն:

ԻՆՉՊԷՍ ԿԱԶՄԱԿԵՐՊՈՒԵՑԱՒ 1915Ի ԴԱՒԱԴՐՈՒԹԻՒՆԸ (92)

"ԹԷՇՔԻԼԱԹԸ ՄԱԽՍՈՒՍԷ,,

(ԻԹԹԻՀԱՏԱԿԱՆԻ ՄԸ ՅՈՒՇԵՐԸ ԻՐԵՆՑ ԳԱՂՏՆԻ ԿԱԶՄԱԿԵՐՊՈՒԹԵԱՆ ՄԱՍԻՆ)

Ահա այս ու ասոր նման առաջարկներով եւ տեղեկագիրներով Իթթիհատ եւ Թէրագգըի վարիչներուն ուշադրութիւնը կը հրաւիրէին ռուսաբնակ Իսլամներուն վրայ, եւ, Ռուսիոյ կազմալուծումին իբրեւ հետեւանք ներկայացած պատեհ առիթը չփախցնելու համար կը յանձնարարէին անմիջապէս գործի անցնիլ: Եւ սակայն, այն պահուն երբ այս դաղափարները կրկին հրապարակ էին հանած, գործը գործէն անցած էր: Որովհետեւ, ընդհ. պատերազմը իր վերջին շրջանը կ'ապրէր: Բոլշեւիզմը, որ Ռուսիոյ մէջ կը հաստատուէր, ամէն պարագայի աւելի ազդեցիկ եւ ուժով էր, քան՝ այն քարոզչութիւնները զորս պիտի ընէր Պոլսոյ Իթթիհատ Թէրագգըն՝ Ռուսաբնակ Թուրքերուն միջեւ: Թերեւս աշխարհ այն տեսն դեռ հասկցած չէր թէ ինչ բան է բոլշեւիզմը, եւ Թուրքիաբնակ կարգ մը ռուսիացի Թուրքեր, իրենց ցեղակիցներուն այլեւս ազատ մնալուն համոզուած՝ կը կարծէին թէ պատեհ առիթ մը ներկայացած է զանոնք միացնելու, եւ այդ ուղղութեամբ կը ջանային Իթթիհատ եւ Թէրագգըի կառավարութիւնը արթնցնել: Բայց, մէկ կողմէ բոլշեւիզմը, եւ միւս կողմէ 5— 6 ամիս յետոյ ընդհ. պատերազմին արդիւնքը արգելք էր եղած ռուսաբնակ Թուրքերը միացնելու նման մեծ պատրաստականութիւն մը Թէշքիլաթը Մախսուսէի Պոլսոյ կեդրոնին յանձնուելուն:

Աւելի վերջ, երբ բոլշեւիկները նահանջեցին Կովկասեան ճակատէն եւ Թուրք բանակը սկսաւ յառաջանալ, Համաձայնական պետութիւններէն առաջ Օսմանցիները(*) եղան որ ուզեցին արգելք ըլլալ Կովկասի Թուրքերուն Օսմանեան պետութեան հետ միացման:

Գերմանացիները, որոնց հետ չորս տարի ու կէս ուսի ուսի պատերազմ մղեցինք, այս կերպով գործնապէս ցոյց տուած էին թէ ինչ կը նշանակէ զէնքի ընկերակցութիւնը եւ թէ ինչու մեզ պատերազմի մղած էին: 1918ի մայիսի վերջաւորութեան, 3000 հոգինոց ուժ մը, որ հարաւային Ռուսիա կը գտնուէր եւ կը պատկանէր գերման բանակին եւ Պավարիացիներէ կազմուած էր, Թուրք բանակէն առաջ Բագու հասնելով ուզած էր Բագուն գրաւել եւ մեզ կատարուած իրողութեան առջեւ դնել: Բայց, Թուրք գնդուորները, Էնվէր փաշայի եղբօրը՝ Նուրի փաշայի հրամանատարութեան տակ, աւելի առաջ հասնելով հոն յաղթած էին անգլիացի հրամանատար Տընսթէրվիլի 1500 հոգինոց ուժին,— զոր Անգլիացիները Իրաքի ճակատէն անապատներով ղրկած էին՝ հասկնալով որ Բագուի քարիւղի հանքերը ձեռքէ կ'երթան,—, ու յաջողած էին քաղաք մտնել: Ասոր վրայ, զօրավար Տընսթէրվիլ Կասպից ծովու վրայով ետ դարձած էր, իսկ Գերմանացիները համարձակելով Բագու մտնել, ստիպուած էին քաշուիլ Հիւսիսային Կովկաս: Զօրավար Ֆոն Քրէս, որ ընդհ. պատերազմի ընթացքին մեր բանակին մէջ մեծ դիրքեր գրաւած էր, այդ միջոցին կը հրամայէր գերմանական այդ պավարիական գունդին, որ Սեւասդոփոլէն չոգենաւ դրուած՝ Փոթիի նաւահանգիստը հանուած եւ Բագու ղրկուած էր:

Այս դէպքը եւս կը փաստէր թէ եթէ նոյնիսկ պատերազմը շահէինք, Կովկասը Թուրքիոյ միացնելուն պիտի հակառակէր Գերմանիան՝ ընդհ. պատերազմի մեր թշնամի պետութիւններէն առաջ:

Այն ատեն պիտի հասկցուէր թէ՝ Գերմանիոյ օժանդակութեամբ հսկայ Օսմանեան պետութիւն մը կազմելու մասին Էնվէր փաշայի ճիգերը դարձեալ Գերմանիոյ օժանդակութեամբ ջուրը ինկած էին, եւ, այդ նպատակին համար թափուած հարիւր հազարաւոր Թուրք արիւնները հոսած էին Գերմանիոյ շահերուն համար:

Թարգ. Վ. ԻՇԽԱՆԵԱՆ

(*) Ինչպէս յետագայ տողերէն ալ կը հասկցուի, բնագրին մէջ «Օսմանցիներ» բառը վրիպակ պէտք է ըլլայ, եւ զայն պէտք է հասկնալ «Գերմանացիները»:

Վ. Ի.

ԾԱՆՕԹ. ԹԱՐԳՄ.— Հոս կը վերջացնենք «Թէշքիլաթը Մախսուսէ»ի թարգմանութիւնը, որովհետեւ երկրորդ մասը, որ կը սկսի ասկէ յետոյ, կը վերաբերի Պաղեստինեան ճակատին, ինչ որ չի շահագրգռեր մեզ:

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

Պարտիզակցի Տիկ. Դշխուհի Գաբրիէլեան (Ծնեալ Թիւթիւնճեան), հայրը՝ Օննիկ (սպաննուած), մայրը՝ Մարիամ (մեռած) կը փնտռէ իր երկու եղբայրները՝ Կարապետ եւ Ցակոբ եւ իր քոյրերը՝ Թագուհի եւ Մաքրուհի: Տեղահանութեան միջոցին տարագրուած է իր եղբայրներուն եւ քոյրերուն հետ Գոնիա, ուր կորսնցուցած է իր եղբայրը Կարապետ: Իսկ իրենք տարագրուած են Խաթմայ, այդ շրջանին մէջ ալ անյայտացած են իր եղբայրը Ցակոբ եւ իր երկու քոյրերը: Իրենց մասին լուր ունեցողներէն կը խնդրուի իմացնել S. Kaprielian c/o Pharmacie Melikian, Tcharrah Vezarat-DJeng, Téhéran, Perse (Via U. R. S. S.):

— Կը փնտռեմ եղբայրս Օրտուցի Յովհաննէս Թորոսեան, հօր անուն՝ Նշան, մօր անուն Իսկուհի Թորոսեան, եւ հօրեղբօրորդի Նշան Թորոսեան, հօր անուն՝ Կարապետ որոնք 1919ին Օրտուի որբանոցէն փոխադրուած են Պոլիս: Օրտուի մէջ Յովհաննէս կը տառապէր մէկ քի ցաւէ եւ կը դարմանուէր բժիշկներու կողմէ:

Իրենց Պոլիս փոխադրուելէն ի վեր որ եւ է լուր չունին իրենց մասին: Իրենց մասին լուր ունեցողներէն եւ հասցէն գիտցողներէն կը խնդրուի իմացնել Անդրանիկ Թորոսեանի, St. Arroman par Mirande, Gers, France.

Le Gérant: H. STEPHAN

Imprimerie A. DER (AGOPIAN)

17, Rue Damesme, PARIS (13e)

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ՝ ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ, ԳՐԱԿԱՆ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

HARATCH

(Fondé en 1925) R. Seine 276.286

Directeur et Propriétaire : Sch. Missakian

Rédaction & Administration

ԽՄԲԱԳՐՈՒԹԻՒՆ ԵՒ ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ

17, Rue Damesme PARIS (13e)

Téléphone : Glacière 15-70

(ԵՐԹԵՒԵԿԻ ՀԱՄԱՐ՝ Métro : TOLBIAC)

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԵԱՆ ՊԱՅՄԱՆՆԵՐ.—

	ՏԱՐԵԿԱՆ	ՎԵՑԱՄՍԵԱՅ	ԵՌԱՄՍԵԱՅ
Ֆրանսա եւ գաղութներ	140 ֆրանք	70 ֆրանք	35 ֆր.
Անգլիա, Եգիպտոս, Զուիցերիա, Իտալիա	250 »	130 »	—
Ամերիկա	200 »	100 »	—
Ուրիշ Երկիրներ	200 ֆրանք	100 ֆրանք	—

ԿԻՐԱԿԻ 8 ԱՊՐԻԼ — DIMANCHE 8 Avril 1934

10ՐԴ ՏԱՐԻ - 10e Année N° 2465

Խմբագիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

ԳԻՆ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ԵՐԿՈՒ ԽՕՍՔ

ԶՐՈՅՑ ԸՆԹԵՐՑՈՂԻ ՄԸ ՀԵՏ

— Մեր թերթերը չափազանցութեան չե՞ն երթար, չարունակ արտնջալով թէ ժողովուրդը հայերէն թերթ եւ գիրք չի կարդար կամ կը կարդայ եւ չի վճարեր։

— Ընդհանրապէս։ Տակաւին ոչ մէկ թերթ կրցաւ լիովին պատկերացնել այդ ողբերգութիւնը։ Աւանդական ընթերցասիրութիւնը բան չապացուցաներ։ Եթէ թուանշաններով ծանօթանա– յիք հայերէն թերթի եւ գրքի սպառման քանակին, պիտի սարսա– փէիք խեղճութենէն։ Եւ այս՝ ամէն գաղութի մէջ։ Կը թուի թէ օրէ օր աւելի եւ կ՚երթանք, նոյնիսկ բաղդատելով Պոլսոյ հետ։

— Հապա ի՞նչպէս կը դիմանան այսքան թերթեր...

— Մի՛ հարցնէք։ Նախ որ, նուազագոյն չափին իջեցուած են իրենց առօրեայ ծախքերը։ Եթէ վեց խմբագրի պէտք ունին, կը գոհանան երկու – երեքով, որոնք ստիպուած են բանուորի պէս աշխատիլ,— գրել, թարգմանել, սրբագրել, փորձ կարդալ, նա– մակներու պատասխանել եւն.։ Աշխատանքի բաժանումը երեւա– կական է։ Պիտի ընես ինչ որ կրնաս, պիտի մաշեցնես ինչ որ ու– նիս։ Երկրորդ, շատ քիչերը կը վճարեն աշխատակիցներու, այն ալ ողորմելի սակերով։ Մեծագոյն մասը ապաւինած է աշխատա– կիցներու բարեհաճութեան, որ ինչքան ալ սրտագին ըլլայ, չի կր– նար գոհացնել օրուան պահանջները։ Աշխատակիցն ալ պիտի ապ– րի, չէ՞։ Արդ, եթէ ազատ գրիչին կապուած է, կը վհատի. իսկ եթէ նիւթապէս անկախ է, կը գրէ իր ուզած ատենը, կամ հա– ճոյքին իր նախասիրութեան։ Այս պայմաններուն մէջ, կրնա՞ս կազմակերպուած, տեւական աշխատակիցներու ցանց մը ապահո– վել, գոնէ ութ – տասը գլխաւոր բաժիններու համար։

— Բայց թերթերը իրենց բաժանորդներէն եւ հատավաճառէն զատ ունին ծանուցումներ։ Շատ մը թերթեր չորրորդ էջը ամ– բողջովին եւ երրորդէն ալ մէկ – երկու սիւնակ ծանուցում կը հրա– տարակեն։

— Եթէ գիտնայի՛ք թէ ինչ եկամուտ կը բերեն այդ ազդերը... Շատերը կը տրուին «ազգասիրաբար», մղում տալու համար ազ– գային որ եւ է շարժումի, կամ պայմանաւորուած՝ խեղճ ու կրակ սակագիններով։ Ցաւոյ, նոյնիսկ հայ առեւտրական ազդերը մեծ բան մը չեն ներկայացներ, թէ քանակով եւ թէ եկամուտով։ Եթէ կան բախտաւոր թերթեր, անոնք ալ մեծ մասով կը պարտին օտար առեւտրական ազդերու։ Օտարը գիտէ գնահատել ծանուցումին արժէքը, եթէ նոյն իսկ երկու յաճախորդ չահի։ Մեր մէջ ծանու– ցումն ալ ազգասիրական գործ կը սեպեն...

— Չէ՞ք ընդունիր որ այսքան թերթ շատ է մեզի պէս ժողո– վուրդի մը համար։

— Չենք վիճիր։ Բայց թշուառութեան բուն պատճառը այդ չէ։ Եթէ 25 — 30,000 հոգինոց գաղութի մը մէջ կարելի ըլլար 5— 8000 բաժանորդ ապահովել եւ լաւագոյն թերթը հրատարակել, անշուշտ առաւել կանուխ արթնցողը չպիտի համարձակէր թերթ հանել։ Խնդիրը այն է որ, նոյն իսկ 50-60,000 ժողովուրդի մէջ այդքան թերթ չսպառիր, իսկ 120,000ի մէջ երեք – չորս թերթի սպառումն ալ տասը հազարի չի հասնիր, հաւաքաբար։ Այո, շա– տերը կը կարդան։ Կարելի է ըսել թէ ամէն թերթ երկու – երեք ձեռքէ կ՚անցնի, այսինքն կրկնապատիկ, եռապատիկ ընթերցող ունի.. թուղթի վրայ։ Եւ նկատեցէք որ հազարաւորներ օտար թերթ կ՚առնեն ամէն օր, յաճախ երկու երեք հատ, կանխիկ վճա– րելով եւ ընդհանրապէս բան չհասկնալով. բայց երբ կարգը հայե– րէն թերթին կուգայ... Այստեղ ալ կանխակալ կարծիքներն ու օ– տարամոլութիւնը աւեր կը գործեն։

— Բայց օտար թերթերը շատ մը առաւելութիւններ ունին, լուրեր, պատկերներ, այլազան բաժիններ...

— Պէտք է խիղճ ունենալ եւ այդ առաւելութիւնները բաղդա– տել հայկական մամուլի պայմաններուն հետ։ Ոճիր – արկածնե– րու պատկերազարդ նկարագրութիւնները, օտար պողոտաներու չնչալից պատմութի՞ւններն են որ պիտի լեցնեն այս տարագիր ժողովուրդին, մանաւանդ անոր երիտասարդութեան հոգին։ Հայ– կական մամուլը աւելի բարեխիղճ է նոյն իսկ միջազգային լուրե– րու տեսակէտէն։ Դուք ստիպուած էք 8-10 օտար թերթ թղթա– տել, օրուան լուրերը իմանալու համար։

— Ձեր տեղեկութիւններէն կը հետեւի թէ շատ աւելի թշուառ է պարբերական հրատարակութեանց եւ գիրքերու հրապարակը։

— Կը տարակուսի՞ք։ Պատահաբար յիշենք մէկ – երկու օրի– նակներ։ Ամէնքդ ալ կ՚ընդունիք մանկական հրատարակու– թեանց անհրաժեշտութիւնը։ Արդ, Ամերիկայէն ընկեր մը ձեռ– նարկեց մանկական հանդէս մը հրատարակելու, երկու տարի ա– ռաջ։ Նախ կը հրատարակէր ամիսը երկու անգամ, շուտով չարա– թաթերթի վերածելու միտումով։ Երկու տարուան փորձէն յետոյ, ստիպուեցաւ ամսաթերթի վերածել։ Ընտիր թուղթ, գե– ղեցիկ բովանդակութիւն, պատկերներ,— եւ սակայն, պիտի հա– ւատա՞ք, եթէ ըսենք թէ Փարիզի մէջ նոյն իսկ տասը բաժանորդ կամ կանոնաւոր գնորդ չգտնուեցաւ այդ հրատարակութեան (Արփի)։ Կը կարծէ՞ք թէ աւելի բախտաւոր պիտի ըլլար, եթէ Փա– րիզի մէջ տպուէր այդ ամսագիրը։ Կրնաք առար վրայ չափել գրքի հրապարակը։ Եւրոպայի մէջ որ եւ է գրքի դրոշմատախտը կամ ազդը տասնեակ հազարաւոր յաճախորդներ կ՚ապահովէ։ Մեր մէջ՝ արիւն – քրտինք մտնելով, հազիւ կը յաջողիս 3-400 գիրք տեղա– ւորել 1500-2000 տպագրութենէ։ Եւ պէտք է գիտնալ որ տեղաւո– րելը անպատճառ ծախել եւ դրամ ստանալ չի նշանակեր։ Կրնաս սպասել ամիսներով եւ տարիներով։ Օտարին հետ համեմատու– թիւնները պահելով հանդերձ, այնպիսի ընդվզեցուցիչ պարագա– ներ կան որ ... կը բացատրենք ուրիշ առիթով մը, եթէ խիկարէս կը հետաքրքրուիք։

Շ.

ՎԵՐՋԻՆ ԺԱՄ

ՀՐԱՀԱՆԳՆԵՐ ԶԷՆՔԻ ՄԱՔՍԱՆԵՆԳՈՒԹԵԱՆ ԴԷՄ

ԽԻՍՏ ՔՆՆՈՒԹԻՒՆ ՄԱՔՍԱՏՈՒՆՆԵՐՈՒ ՄԷՋ

Կառավարութիւնը շարունակելով իր հետապնդումները քաղաքայիններու եւ քաղաքական կազմակերպութեանց գաղտնի սպառազինութեան մասին, մասնաւոր հրամաններ տուաւ Ֆրանսայի բոլոր մաքսային իշխանութեանց, որպէսզի թոյլ չտան որ զէնք փախցուի սահմանակից երկիրներ։

Մաքսային պաշտօնեաները խիստ եւ լրիւ խուզարկութիւններ պիտի կատարեն կարելի եղածին չափ յաճախ։ Ուրիշ խօսքով, շոգեկառքերու, նաւերու եւ ինքնաշարժներու բեռները պիտի քննուին հատ – հատ, փոխանակ գաւազանով զարնելու անտուկին զանազան մասերուն։ Մաքսային իշխանութիւնը կ՚առարկէ թէ կարելի չէ միշտ կատարեալ խուզարկութեան ձեռնարկել, որովհետեւ բեռներու փոխադրութիւնը կ՚ուշանայ եւ խճողումներ կը պատահին։ Բայց եւ այնպէս կարելի եղածին չափ շատ եւ լրիւ խուզարկութիւններ պիտի կատարուին, ամէն անգամ որ մաքսային պաշտօնեայ մը կասկածներ ունենայ։

Փարիզեան թերթերը կը շարունակեն զարմանազան պատմութիւններ պատմել, զէնքի մաքսանենգութեան մասին։ Պահպանողական թերթերէն մին– չեւ համայնավար «Իւմանիթէ»ն կը գրեն թէ արգիլուած զէնքեր, նոյնիսկ հրացաններ եւ գնդացիրներ կը ներածուին սահմանակից երկիրներէ, ի պէտս քաղաքական կուսակցութեանց։ Թերթերը վերջերս լուր մը արտատպեցին զուիցերիական թերթէ մը, որ կ՚ըսէ թէ Ֆրանսայի մաքսային պաշտօնեաները ինքնաշարժ մը լեցուն հրացան բռնած են Զուիցերիոյ սահմանին վրայ։ Ինքնաշարժին վարիչը դիւանագիտական անցագիր մը ցոյց տուած էր, բայց հաստատուեցաւ որ կեղծ է։ Հրացանները պիտի փոխադրուէին հիւսիսային Ֆրանսա։

Հակառակ տրուած խիստ հրահանգներուն, մաքսային իշխանութիւնները գիտեն կուսան թէ զէնքի մաքսանենգութիւնը կրնայ շարունակուիլ զանազան ձեւերով եւ անշատ – անջատ, եւ յետոյ կեդրոնացուիլ երկրին զանազան մասերուն մէջ։

Ձախակողմեան թերթերը կը պնդատեն թէ ազգայնականներն են որ զէնքեր կը հաւաքեն եւ կը գնուին, հանրապետութեան դէմ դաւելու համար, իսկ աջակողմեան թերթերն ալ իբրեւ խոովարար կը մեղադրեն միւսները...

ՄՈՒՍՈԼԻՆԻ ՀԱՆԳՍՏԱՑՈՒՑԱԾ Է ԷՆԿԻՒՐԻՆ

«ԹՈՒՐՔԻԱՆ ԵՒՐՈՊԱԿԱՆ ՊԵՏՈՒԹԻՒՆ Է»

Գրած էինք թէ Հռոմի թրքական դեսպանը լուսաբանութիւններ խնդրած է Պ. Մուսոլինիէն, անոր մարտ 16ի ճառին առթիւ, որ կ՚ըսէր թէ Իտալիոյ ծաւալման ճամբան Ասիան եւ Ափրիկէն են։

Դեսպանը իր տեղեկագիրը հաղորդած ըլլալով Էնկիւրի, Ազգ. Մեծ Ժողովը գոհունակութեամբ լսեց արտաքին գործավար Թէվֆիք Րիւշտի պէյի յայտարարութիւնը, որուն համաձայն Հռոմի թրքական դեսպանին բացատրուած է թէ Իտալիա եւրոպական պետութիւն կը համարի Թուրքիան, հետեւաբար Պ. Մուսոլինիի խօսքերը կապ չունին անոր հետ։ Արտաքին գործավարը աւել– ցուց թէ Պ. Մուսոլինի անձամբ նոյնիմաստ հաւաստիք մը տուած է դեսպանին, միեւնոյն ատեն իր անկեղծ բարեկամութեան զգացումները եւ հիացումը յայտնելով նոր Թուրքիոյ հանդէպ։

⁂ Անցեալ օր արտատպած էինք Թուրք երեսփոխան եւ գրող Աղա Կիւնտիւզի մէկ երգիծանքը՝ ուղղուած իտալացի բանաստեղծ Կապրիէլէ տ՚Անունցիոյի։ Երկրորդ «բաց նամակ»ով մը, որ կը կրէ «Իտալիա եւ Անթալիա» խորագիրը, Աղա Կիւնտիւզ կը գրէ

— «Իտալիան չեմ ճանչնար. միայն անգամ մը Նափոլին տեսած եմ. շատ կը նմանի մեր Ղալաթիոյ։ Բայց Իտալիոյ մասին շատ գովասանք լսած եւ կարդացած եմ։ Գեղեցիկ վայր է եղեր եւ վերածնունդը անկէ բխած է։ Մանաւանդ բնական գեղեցկութիւնը աննկարագրելի է եղեր։

Կը պնդես թէ Իտալացի ես, եւ բանաստեղծ ես, աւելի լաւ գիտես։ Ժամանակին, Եւրոպացի քերթողները Իտալիա կ՚երթան եղեր, բանաստեղծ դառնալու համար։ Նափոլէօն Պօնափարթ անգամ գեղեցիկ Իտալիոյ վրայ արշաւեց։ Կուսազան Տօլֆուսի փափկանկատ հայրենակիցներն անգամ ժամանակին ու– զեցին բնակիլ Իզօնցոյի հարաւը։

Ես աչք չունիմ ո եւ է մէկու գեղեցիկ կամ տգեղ հայրենիքին։ Որովհետեւ մարդ եւ Թուրք եմ։ Թուրք ըլլալուս համար, շատ կը սիրեմ Թուրքիան, եւ ոչ միայն անոր թիզը, այլ մէկ մասնիկ հողն իսկ չեմ կրնար ուրիշներուն նուիրել։ Մարդ ըլլալուս համար ալ, չեմ կրնար աչք ունենալ ուրիշի հողին։

Միայն կ՚ուզեմ ըսել թէ Թուրքիա կոչուող մեր հայրենիքը շատ գեղեցիկ է. մանաւանդ Միջերկրականի եզերքները, մասնաւորաբար եւ մանաւանդ Անթալիան... Քեզի նման բանաստեղծ մը անգամ չի կրնար նկարագրել այդ վայրերու գեղեցկութիւնը։ Անթալիան չկա՞յ մի։ Կ՚երդնում թէ իւրաքանչիւր թիզ հողին մէջ քօն մը ոսկիի ձոյլ կայ։ Բնական գեղեցկութեանց խօսքը չեմ ըներ։ Տնտեսական, ճարտարարուեստական եւ առեւտրական տեսակէտով ալ դրախտ է։ Իւրաքանչիւր գետակը կը բաւէ ելեկտրական գործարան մը բանեցնելու։ Իւրաքանչիւր թիզ հողը ընտանիք մը կը հարստացնէ։ Քանի՞ փարա կ՚ընեն Պէնկազի, Տրիպոլիս, Թօպրուք։ Թունուզին, Մարօքին, Աղեքսանդրիոյ, Պէյրութի խօ՞սքը կ՚ըլլայ։

Անատօլու՝ կը նշանակէ սաղենական եւ անդենական դրախտներուն դրախտը։ Երբ բանաստեղծականութիւնդ թուլցած է, մեզի եկուր։ Արուեստագէտներու Իտալիա ճամբորդելու նորոյթը անցած է այլեւս։ Հիմա նորոյթ է Անատօլու ճամբորդելը։ Մենք հիւրասէր ենք եւ պիտի տեսնես որ երկու երեք օրէն պիտի երիտասարդանաս։ Ձայնդ պիտի բացուի, յանգերդ պիտի շատնան, ոնդ ալ հոմերական պիտի ըլլայ։

Եկուր, քեզ պտտցնեմ գեղեցիկ եւ հարուստ հայրենիքիս ամէն կողմը։ Կ՚ուզես սաւառնակով եկուր,— ինչպէս գացիր Ֆիումէ,— կ՚ուզես շոգենաւով եկուր, կ՚ուզես առագաստանաւով, նաւակով կամ լողալու զօտիով... Անթալիա աչքերը յառած հորիզոնին եւ զրկաբաց, քեզի նման մեծ բանաստեղծի մը կը սպասէ։ Մեզ տխուր եւ կարօտով մի՛ թողուր»։

ԱՄԱՌՆԱՅԻՆ ԺԱՄԱՑՈՅՑԸ

Երէկ գիշեր սկսաւ ամառնային ժամացոյցը։ Մէկ ժամ առաջ տարէք ձեր ժամացոյցը։

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

ԱՌԱՆՑ ՄԵԿՆՈՒԹԵԱՆ

»»»·«««

Պէյրութի «Լիբանան»ը, որ իրարու ետեւէ տէր փոխեց, գարշելի Սամուէլ Թումաճանէն մինչեւ «քաջարի» Միհրան Աղազարեանը, սեւով ճերմակի վրայ կը գրէ, մարտ 3ին, Ա. Ահարոնեանի հիւանդութեան առթիւ.

— «Այժմ, ԿՈՅՐ ԱՇՈՒՂԸ փոխադրուած է հիւանդանոց, իսկ իր ընկերները անմխիթար, իշամեղուներու նման կը բզզան խեղճ Աւօի մահիճին մօտ»։

Անշուշտ չէք սպասեր որ... պարզապէս վերլուծումներ կատարեմ։

Եւ որպէսզի չտխրուիք հայհոյել, փոխ կ՚առնեմ «Յուսաբեր»ի երկտողը.

— «Նշանակենք տեղ մը՝ չմոռնալու համար։

Օր մը պէտք պիտի ունենանք»։ (26 մարտ)։

Դեռ աւելի գարշելին, աննկարագրելին, անբացատրելին։

«Հայրենիք»ը լաւ գտած է խորագիրը, — «Գարշապատում»։

Լաւ կ՚ըլլար որ երբեք եւ երբեք չգրաղէր։ Ոչ միայն մարդկային միտքին ուժերը, այլեւ գրիչն ու տպագրական մեքենան անգամ կ՚ըմբոստանան։

Բայց քանի որ գրած եւ տպած է, կ՚օրինակեմ նոյնութեամբ.

— «Բազմաթիւ «Հայեր», որոնք Թուրքի եւ պոլշեւիկի չափ ատելութիւն ունին հայ Եռագոյնի հանդէպ, այս օրերուս Եռագոյն դրօշներ կը պատրաստեն, զանոնք իրենց արտաքնոցներու մէջ կ՚ազդատեն եւ ամերիկեան փոստով կ՚ուղարկեն իրենց ճանչցած դրօշակեաններու հասցէներուն։ Կը ղրկուին այդ ծրարները բնակարաններու, օֆիսներու, անգամ եկեղեցիներու հասցէով։ Այս անգամ ալ եկեղեցիներու հովիւներուն, նոյնինքն եկեղեցւոյ հասցէով։

Մարգարէ ըլլալու չէ, կռահելու համար, որ այս նողկալի արարքներու հեղինակները հոգեւոր զաւակներն են բոլոր անոնց, որոնք նիւթեցին եւ վարեցին զազիր պայքար մը ընդդէմ հայ Եռագոյնին։

Դժուար, ի՞նչ կ՚ըսեմ, անհնարին է պատշաճ բառեր գտնել որակելու համար այս գարշելի, քամնելի, անարգ արարքը։

Ոչ միայն Հայը, այլ օտարն իսկ չի կրնար զսպել իր նողկանքը ի տես այս գարշելի արարքներուն։

— Կենդանիներու մէջ չունի նկատուած է անմաքրասէր կենդանի մը,— կ՚ըսէր ոստիկանական պաշտօնատար մը, որուն ներկայացուած էր տրցակ մը այդ գարշելի պահարաններէն.— Սակայն, եթէ ձեր չունին անկիւն մը յատկացնէք ձեր տան ներքնայարկի մէջ եւ լաթ մը փռէք հոն իրեն համար, չունը կը հասկնայ եւ չաղտոտեր իր անկիւնը փռուած լաթը։ Ասոնք ի՞նչ տեսակ մարդիկ են... Սակայն, ներեցէք այս կոշտ համեմատութիւնը, չէ՞ որ անոնք ալ Հայեր են»... (20 մարտ)։

Մնացեալը դուք բացատրեցէք։

ՎԱՀԷ

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆՆԵՐԸ

«Թէշքիլաթը Մախսուսէ»ն վերջացած ըլլալով, երեքշաբթի կը սկսինք հրատարակել ՆՈՐ ԷՋԵՐ՝ ՀԱՅԱՋԻՆՋ ՍԱՐՍԱՓՆԵՐԷՆ, Գ. էջին մէջ։ Իսկ «ՀԱԼԱԾ ՄՈՄԻՆ ՀԵՏՔԸ» պիտի շարունակուի Չորրորդ էջին մէջ։

Ազգային Վիճակահանութեան նոր պայմանները

Ազգ. պարգեւախաղի 9րդ շերտին վիճակահանութիւնը պիտի կատարուի երեքշաբթի, 10 ապրիլ, իսկ տասներորդը ապրիլ 24ին։ Ասով կը վերջանայ 1933ի շրջանը։ 1934ի համար, նոր բարեփոխումներ կատարուած են։ Այսպէս, իւրաքանչիւր շերտի տոմսակներուն թիւը պիտի կրկնապատկուի (200,000ի փոխարէն 400,000)։ Օրէնքին տրամադրութեամբ պարգեւներու համեմատութիւնը պէտք է ըլլայ հարիւրին 60։ Ուրեմն, պարգեւներու թիւն ալ պիտի աւելնայ։

Այսպէս, իւրաքանչիւր շերտ պիտի ունենայ մէկ պարգեւ՝ հինգ միլիոն ֆրանքի, 20 պարգեւ՝ մէկ միլիոնի, 40 պարգեւ՝ 300,000 ֆրանքի, 80 պարգեւ՝ 100,000 ֆրանքի, 400 պարգեւ՝ 50,000 ֆրանքի, 400 պարգեւ՝ 25 հազար ֆր.ի, 4000 պարգեւ՝ 10 հազար ֆրանքի, 40,000 պարգեւ 1000 ֆր.ի եւ 400 հազար պարգեւ՝ 200 ֆրանքի, այսինքն ինչպէս անցեալ տարի, 10 տոմսակնոց իւրաքանչիւր տետրակին 200 ֆրանք։

Նոր շրջանի վիճակահանութեան առաւելութիւններէն մէկ ալ հատուցում– պարգեւը պիտի ըլլայ (քոնսոլասիոն)։ Այսպէս, 100,000 ֆրանքի պարգեւներ պիտի տրուին անոնց որոնց թիւերը կը համապատասխանեն հինգ միլիոնը շահող թիւին, բայց կը պատկանին տարբեր շարքերու։ 50,000 ֆրանք պարգեւ պիտի ստանան նաեւ այն տոմսերը որոնք միեւնոյն շարքէն ըլլալով, վերջին թիւը մէկ թիւ վեր կամ վար կը մնայ հինգ միլիոնը շահող թիւէն։ Վերջապէս, որպէսզի միեւնոյն շարքէն քանի մը թիւեր չկարենան շահիլ քանի մը հատ մէկ միլիոննոց պարգեւներ, մէկ միլիոնի քսան պարգեւները պիտի տրուին այն տոմսերուն որոնք միեւնոյն թիւը ունին, բայց կը պատկանին տարբեր շարքերու։

Պետական պաշտօնեաներու խլրտումը

Ոստիկանական Տեսչութիւնը արգիլեց խոշոր միթինկ մը, որ սարքուած էր այսօրուան համար, ձմեռնային մարզարանին մէջ, նախաձեռնութեամբ Աշխատանքի Դաշնակցութեան։ Արգիլուեցաւ նաեւ համայնավարներու սարքած միթինկը։ Աշխատանքի Դաշնակցութիւնը այս առթիւ նոր յայտարարութիւն մը հրատարակելով, կը մեղադրէ համայնավար կուսակցութիւնը եւ անոր հովանաւորած Աշխատանքի Դաշնակցութիւնը, իբրեւ պատասխանատու այս արգելքին եւ իբրեւ մեղսակից փաշականութեան։

Միւս կողմէ, բողոքներն ու ցոյցերը կը շարունակուին թոշակներու կրճատման դէմ, սահմանափակ շրջանակի մէջ։ Լիոնի, Մարսէյլի եւ ուրիշ քաղաքներու մէջ թղթատարական պաշտօնեաները տասը վայրկեան դադրեցուցին ամէն աշխատանք։

Աշխատանքի Դաշնակցութեան ընդհ. քարտուղարը վարչապետին ներկայացաւ ուրբաթ օր, առաւարաթիւ պատուիրակութեան մը հետ եւ մէկուկէս ժամ խօսեցաւ, ներկայացնելով պետական պաշտօնեաներու գանգատները։ Պ. Տումէրկ բացատրեց թէ ուրիշ ելք չկար եւ թէ մասնաւորներու օրինաւոր շահերէն վեր կայ Ֆրանսայի շահը։

Սկաճիկի ազգային վարժարանը կը փլի

«Հորիզոն»ի մէջ կը կարդանք (1 ապրիլ).—

Մարտ 31ի իրիկունը սահելի ճարճատիւն մը արձագանգեց Հայոց եկեղեցին ետեւի Քամարա փողոցին մէջ։ Դրացիները իրար անցած դուրս թափեցան եւ տեսան որ ազգային վարժարանի հին շէնքէն կը բարձրանայ փոշիի ամպ մը եւ շէնքը կէսէն ու կէս մը փուլ եկած է իր ձախ կողին վրայ։

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ Դ. էջ)

Կ. Խ. ԽԱՉԻ ՕՐԸ

ooooo

Կարմիր Խաչ, յոյսի վառարան, մշտահոս կենդանի աղբիւր, անապատի ովասիս եւ լուսատու փարոս, մշտավառ կանթեղ որ 24 տարիներ լոյս ես ցաներ ամենամութ անկիւնները, փունջ մը ծաղիկանթառամ՝ վշտաչարչար ժողովուրդի մը ծոցէն ծլած եւ անոր արցունքներով շաղախուած, Կ. Խաչ, Եդեմի ջրվէժ մը մշտահոս որ կը թափի ազգի մը խորը…

Կ. Խաչ, բարութեան եւ գթութեան կոթող, որուն վրայ կերտուած է ցաւի եւ օրհնութիւններու հաւատամքը, Կ. Խաչ հաստարմատ կաղնի, որ 24 տարիներ քու հովասուն շուքին տակ պատսպարեր ես բոլոր յոգնածներն ու տառապածները, ժպիտ ես բերեր դալկահար շրթունքներու, յոյս ես տուեր մթամած սրտերու եւ սպեղանի ես դրեր կոտտացող վէրքերու…,

Կ. Խաչ, եթէ դուն չունիս քու սեփական գթութեան շէնքդ ուր պատսպարէիր եղերաբախտ հայորդիները, բայց օտար յարկերու տակ տքացող անտէր անտէրունջ, հիւծող ու մաշող հիւանդներուն մայրական խնամք եւ գուրգուրանք ես շռայլեր, յոյսի շող մը սպրդեցնելով անոնց մութ հոգիէն ներս…

Կ. Խաչ, միակ վսեմ ապարէզ ուր հայ կինը ի յայտ պիտի բերէ իր ըստեղծագործ հոգին, իր աննկուն կամքը, տոհմիկ առաքինութիւնները, անընկճելի կորովը, իրջանքերն ու ճիգերը եւ իր անձնազոհութիւնը:…

Կ. Խաչ, դուն գերիվեր ես ամէն նկատումներէ, ամէն սին ու ճղճիմ հաշիւներէ, դուն անհաս բարձունքներու վրայ ես:

Եթէ հզօր եւ բախտաւոր ազգեր նպաստաւոր պայմաններով եւ լայն միջոցներով կազմեցին Կարմիր Խաչեր, հայ կինը ոչինչէն ստեղծեց իր Խաչը, ճղակոտոր եղած ցեղին բեկորներուն սրտաձմլիկ տեսքէն խռթռուած եւ յոյսը դրած միայն իր սեփական ուժերուն, իր անսպառ հաւատքին, յամառ աշխատանքին, պողպատէ կամքին եւ անձնուիրութեան վրայ: Եւ Հայ Կ. Խաչը աճեցաւ, բարգաւաճեցաւ, ճիւղաւորուեցաւ ու տարածուեցաւ ուր որ վտարանդի Հայ կար. կոխոտելով բոլոր չկամութիւններն ու արգելքները, անդուլ ու անդադար աշխատելով, գիշերը ցերեկին խառնելով, յաճախ աննպաստ պայմաններու տակ տունէ տուն, դուռէ դուռ իյնալով, եւ շատ անգամ նախատինք, թուք ու մուր կլլելով: Ան յանուն գթութեան, յանուն գաղափարի, հերոսութեան մօտեցող գերմարդկային ճիգերով յաղթեց բոլոր դժուարութիւններուն եւ 24 տարիներ կրցաւ կանգուն ու բարձր մնալ:

Կ. Խաչը լոյսի վառարաններ բացաւ, մանուկներ պաշտպանեց, որբեր պատսպարեց, սերունդ դաստիարակեց եւ հիւանդի սնարին մօտ սփոփիչ հրեշտակի դեր կատարեց: Ան այսօր իր ճամբան գտած է այլեւս եւ գեղեցիկ հպարտութեամբ ու բեռնաւոր մեծ պարտականութեան մը բովանդակ հմայքով, կանգնած է իբրեւ գիտակից ուխտաւոր իր մեծ եւ վսեմ գործին:

Պատիւ քեզի, Հ. Կարմիր Խաչ:

Հայուհիներ, ձեր ազնիւ զգացումներուն կը դիմեմ. եթէ ձեր մէջ հզօր է ցեղին յարատեւութեան ոգին, եթէ ձեր սրտին խորը պահուած է անմեռ կայծը, ապա ուրեմն, վառեցէք, հրահրեցէք այդ կայծը, նեցուկ ու թիկունք եղէք, քաջալերեցէք Կարմիր Խաչը, կուռ շարքերով մասնակցեցէք անոր: Թող միշտ պլպլայ այդ կենսատու կայծը, լուսարձակի նման լուսաւորելով ամենամութ անկիւնները, մինչեւ որ գեղեցիկ օր մը բուն իսկ մեր հայրենիքին մէջ երթանք կազմելու Կարմիր Խաչեր:

ՆԱՐԿԻԶ ՔԻՊՐԻԹՃԵԱՆ

ՈՎԱՍԻՍ ՄԸ

»»» · «««

«Ու որքան ալ ուժասպառ ու ճընշուած ըլլան մեր հոգիները՝ երբեմն հարցնենք մենք մեզի.— «Ի՞նչ կ'ընեմ ես»: Ապա թէ ոչ ի՞նչ օգուտ անվերջ հոլովումը բոլոր ուժեղ եւ կուռ ճառերուն, թելադրանքներուն եւ կամ լաւագոյն գրուածքներուն:

Ի՞ՆՉ ԵՆՔ ԵՒ Ի՞ՆՉ Կ'ԸՆԵՄ ԵՍ:

Թող այս ըլլայ նոր օրերու մեր հանգանակը»:

×

Եթէ վեց ամիս առաջ, դասախօսութեան մը առթիւ չեշտեցի սոյն էական գիծը դնել մեր, հայ կնոջ կեանքին մէջ, այսօր աւելի ուժգնօրէն կ'ընդգծեմ զայն:

Երբ տասը տարի առաջ դեռ լիովին անգիտակից այն աղէտին որուն մէջ գահավիժեր էին մեզ յեղակարծօրէն, մենք հաստատ յոյսերով կը տաքուբերէինք, վաղանցիկ համարելով այդ ահեղ փոթորիկները, երբ տասը տարի առաջ թարմ էին տակաւին մեր ուժերը, այն ատեն մէկ տարին տասը տարուան չափ երկար կը թուէր: Իսկ այժմ, մեր խուրաքանչիւր տարին մէկ օրուան պէս կը սուրայ գահավէժ, նոյնքան գահավիժօրէն բանալով փոսեր փորձութեան եւ կազմալուծման:

Եւ այժմ, աւելի քան երբեք եւ ամէն բոպէ, մեր ուժասպառ ժողովուրդը պէտք ունի փրկարար ձեռքերու, առողջ մտքերու եւ ուղիղ սիրտերու, դորովով ու գութով զեղուն հայ սիրտերու: Ամէն շարժում որ անկեղծ ու նուիրուած խանդով ու եռանդով կը ձգտի սոյն փրկարար նպատակին՝ միակ իրական բարիքն է մեր ազգային ամբողջութեանը համար: Եւ միմիայն այսպիսի ուժերու յարատեւ եւ աններկուն գործակցութեամբն է որ մեր ժողովուրդը պիտի կարենայ ընդ միշտ տոկալ, հասնելու համար փրկարար նաւահանգիստը:

Ազգերու կեանքին մէջ դժբախտ շրջաններ շատ են եկեր ու անցեր, առաւել կամ նուազ դառն համեմատութեամբ:

Ճիշդ է որ ոչ մէկը մեր աննպաստ պայմաններուն մէջ չի գտնուիր եւ այսչափ երկարատեւ տաժանքով մը: Ոչ մէկը չէ տեսեր քսմնելի բարդութիւններու այս գերագոյն աստիճանը, ուր քանդումի գործը անարգել կը կատարուի դուրսէն ու ներսէն, ամէն կողմէ, վատօրէն օգուտ քաղելով հայրենազուրկ, հազար անգամ կոտորակուած եւ տարագիր ժողովուրդի մը անտէր ու անզէն վիճակէն: Ինչ որ ալ ըլլայ սակայն, փրկուեր են բոլոր այն ժողովուրդները որոնց մէջ տիրական է եղեր հաւաքական ճիգը:

… Եւ դուն, հայ կին, քու սիրական հանդիսատեղ եւ անհատական երջանկութենէդ դուրս, քու հոգերէդ ու ցաւերէդ անկախ, երբ կը նուիրուիս այսպիսի վսեմ նպատակներու համար կազմուած միութեան մը, որչափ ալ համեստ ըլլայ իր ծրագիրը, ինչպէս է Կ. Խաչի նման գեղեցիկ կազմակերպութիւն մը, գիտես թէ ճշմարիտ բարիքի գաղափարն է որ կը նուիրագործես:

Այն քաղցր ու խոր վայելքը զոր կը զգաս, կարո՞ղ ես փոխարինել աշխարհի բոլոր գանձերուն հետ՝ ամէն անգամ որ հիւանդ մը կամ չքաւոր մը սփոփելու գործին կը սատարես. ամէն անգամ որ կը տեսնես թէ քու օժանդակութեանդ շնորհիւ յուսահատ մը եւ զրկեալ մը նոր շունչ մը կ'առնէ եւ կը մխիթարուի. ամէն անգամ որ այս համայնակուլ կեդրոններուն մէջ հայ մանկանհայերէն խօսիլ, հայերէն կարդալ ու երգելը կը տեսնես. երբ հայ կինն ու հայ օրիորդը կը բոլորուին օգտակար գործի մը շուրջ, ջանալով ծրագիր եւ միջոց որոճալ հայ կնոջ զարգացման, նկարագրի ազնուացմանը համար:

Այս նպատակներու իրականացման գործակցած ըլլալու հոգեկան վեհ գոհունակութիւնը չի՞ բարձրացներ քու անձդ քու իսկ աչքերուդ առջեւ. զգալով որ հոն է փրկութեան իրական գործը, մանաւանդ մեզի նման ցաւատանջ ժողովուրդի մը համար:

Գթութեան, կրթութեան եւ հայ սերունդի պահպանման սոյն մեծ նըպատակին ծառայող Կ. Խաչի Միութեան նուիրուած, անձնուրաց հոգով նուիրուածներու էութեանը մէջ այնպէ՞ս պաշտում մը կայ դէպի ճըշմարիտ գեղեցկութիւնները՝ որ միմիայն մեծ հոգիներուն է տրուած ըմբռնել: Ան գերիվեր է սովորական սրբումներու հոգերով տարուած անհատներու կամ բազմութիւններու սահմանափակ հասկացողութենէն եւ ճաշակէն: Այդպիսիները չեն կրնար ըմբռնել անձկութիւնն ու հպարտութիւնը բոլոր անոնց որ գիտակցելով մեր ահաւոր իրականութեան, կ'ուզեն գէթ մեղմացնել չարիքը եւ ամէն բան կը զոհեն յաճախ, պարզապէս ուրիշներու երջանկութեանը համար:

Անոնք չեն խօսիր, այլ կը գործեն յարատեւօրէն: Եւ կը հասնի՜ն իրենց նպատակին, որչափ ալ դանդաղ ըլլայ դէպի յաղթանակ տանող ընթացքը եւ ճամբան փուշերով լի:

Ինչպէս ամէն իրական եւ դրական օգուտ տուող կազմակերպութիւն՝ այս Կ. Խաչն ալ այդ ոգիով կերտած է սեբունդներ դրեթէ 25 տարիներէ ի վեր եւ ահա վեց եօթը տարի է իր ուժեղ ցանցը տարածեր է Ամերիկայէն դուրս ալ՝ Ֆրանսա, Ռումանիա, Պուլկարիա, Յունաստան, Սուրիա, Միջագետք, Եգիպտոս, Պարսկաստան Քուպա եւն., եւ կը տարածուի քանի պահանջը կայ:

Ամբողջ գրականութիւն մըն է այն, ամէն տարի կանոնաւորաբար հրատարակած իր տեղեկագրերով եւ կատարած անհամար ազգօգուտ գործունէութեամբը, որուն մանրամասնութիւնները, օրը օրին լոյս կը տեսնեն թերթերու մէջ: Բացի հրատարակութիւններէն՝ անտիպ եւ անգիր դրականութիւն մըն է անհամար սրտերու մէջ, կատարուած փրկարար գործերու սրտագրաւ եւ գեղեցիկ դրուագներով:

×

Հայ կին, երբ կ'ըմբռնենք թէ ժողովուրդներու ամէնէն դժբախտ ու տառապեալն ենք, ողբ մը չէ այս, այլ գիտակցիլը կէս մը յաղթել կը նշանակէ, իսկ կամքն ու գործունէութիւնը միակ միջոցներն են այդ յաղթանակը պսակելու:

Ուրեմն, դո՛ւն, մե՛նք, մեր համեբաշխ կամքովն ու լուրջ գիտակցութեամբ նուիրուելով այս միութեան, ոչ թէ խօսելով այլ գործով՝ ովասիսներ կը կազմենք անապատներէն անցնող մեր բազմաթիւ ճամբաներուն վրայ: Անոնք են որ կը կը կազդուրեն յոգնատանջ ու ծարաւի տարագիրները, ամէն անգամ որ անապակ ու զով աղբիւր մը գտնեն եւ դալարագեղ ծառի մը հովանիին տակ հանգչին:

Եւ այսպէս, նոր ոյժ եւ նոր լոյս մը իրենց հոգւոյն եւ երակներուն մէջ՝ քալեն ու քալեն ովասիսէ ովասիս, մինչեւ հասնին հոն, ուր պէտք է որ հասնին:

Հայ կի՛ն, թօթափէ՛ քու անհատական եւ ընտանեկան հոգերուդ ատթած թախիծն ու թմրութիւնը, խորհէ որ հազար հազարաւորներ կան քու ցեղէդ, քու արիւնէդ՝ որոնք քեզմէ շատ աւելի թշուառ են եւ անզօր:

Մատներովդ քերթէ՛, փորէ՛ հողը, կենսատու ակ մը գտնելու յոյսով: Փորէ՛ հողին սիրտը և թիփկ մը տնկէ, այն վաղը ծառ մը պիտի ըլլայ տերեւախիտ ու զմրուխտ, թռչունները զուարթօրէն պիտի երգեն հոն սէրը կեանքին, ու մահամերձ բազմութիւններ իրենց ճամբուն վրայ պիտի օրհնեն քեզ, օրհնե՛ն քեզ ու վերածնած թեւերով թռչին ու անցնին դէպի նոր կայաններ:

Հայ կի՛ն, սերունդներու փրկութեան գործն է որ ամէն քայլիդ եւ ամէն տեղ կեցած է ճամբուդ վրայ: Եւ Կ. Խաչի, Հայ Կարմիր Խաչի նման բազմակողմանի եւ իրապէս ազգօգուտ նպատակներով կազմուած Միութեան մը մէջ է քու բուն տեղդ, բուն դըպրոցդ, անկաշառ ու ամէն բանէ գերիվեր դպրոց մը, «Հայ Խաչ» կեանքի դպրոցը:

Հոն պիտի սորվիս յանուն փրկութեան գաղափարին գործելու նուիրումը, յանուն մշտադալար եւ աղբերահոս ովասիսներու: Այնտեղ է քու պարտականութեանդ սուրբ տաճարը: Այնտեղ է որ վառ պիտի պահես հայ կեանքի ճրագները: Դուն պիտի ըլլաս նուիրական վահանը ընդդէմ քու ցեղիդ ճրագը առ յաւէտ խաւարել ձգտող բոլոր մահացու խորշակներուն:

Թօթափէ՛ սխալ ու դատապարտելի համեստութիւնդ եւ լոյս աշխարհ նետէ քու սրտիդ ծալքերուն մէջ թաքնուած կամքի եւ գործի հզօր կորովդ:

Ու տես այն բազմաթիւ ու թարմ եւ նոր ուժերը որոնք գունդագունդ կը դիմեն ու կը լծուին այս մեծ ու գեղեցիկ ուխտին:

ՖԼՕՐԱ ԱՆԱՀԻՏ

×

Անօրում մի փունջ մեռնող վարդերի,
Կողքին ընդհատած տողեր մի քանի,
Նըրա մօտը թաշկինակ ճմլած,
Արցունքից թրջուած:

Ի՞նչ է կնոջ հոգին այստեղ թագուցեր.
Ինչե՞ր են տեսել երէկ այդ վարդեր.
Ո՞վ է մինչեւ լոյս գիշերն ողբացին
Լացել նրանց գլխին…

ՕԼ. ԶԻՄԻՆԱ

Թարգ. ԱՐ. ԿՐԱՍԻԼՆԻԿԵԱՆ

«ԻՄ ԴԱՒԱՆԱՆՔՍ»

»»» · «««

Որքա՜ն դժնդակ է եւ խաւարի նման անել այն ճանապարհը ուրկէ ներկայիս կոչուած է քալել ամէն գիտակից Կ. Խաչուհի:

Փոթորկեր է հայ գաղթային կեանքը եւ սեւ օրեր կ'ապրի:

Մատնութիւն, ոճիր, հալածանք, զրպարտութիւն:

Եւ այս ամէնքը որո՞ւ դէմ,— Եղբայր եղբօր դէմ:

Արդեօ՞ք օրհասական ժամու մը խելակորոյս յուսահատումն է, թէ յաւիտենական անէծք մը, որ կը թառի չարաշուք բուի մը նման հազար անգամ խաչեալ ցեղիս գլխուն:

Ի՜նչ բարոյական անկում. ի՜նչ վէրք է այս՝ որուն մահաբեր թարախը այսքան առատ կը հոսի ցիրուցան գաղութներու մէջ:

Ահա այս մահու չափ տխուր կեանքին մէջ է որ կը գործէ Կ. Խաչը: Ան հոն է ուր կայ ափ մը հայութիւն:

Ծանր է անոր կատարած աշխատանքը:

Մամուլը յաճախ կ'արձանագրէ շատ մը գեղեցիկ գործեր, որոնց պէտք ունի գաղթահայը:

Եւ այսօր, Կ. Խաչի օրուան առթիւ, պատմեմ այն ինչ որ կ'ընէ Կրընոպլի փոքր մասնաճիւղը, 1928էն ի վեր:

Բացի մարդասիրական ձեռնարկներէ, մեր մասնաճիւղը ունի 1931 մարտ 1էն ի վեր հայերէնի դասընթացք մը փոքրիկներու համար:

Երեք տարիէ ի վեր այս դասընթացքէն կ'օգտուին յիսունի չափ փոքրիկներ, կը կարդան ու կը գրեն մեր այնքան չքնաղ լեզուն:

Կ. Խաչը լուռ ու մունջ կ'աշխատի անպատում կսկիծը սրտին, ի տես եղբայրասպան դաւերու: Ան կ'աշխատի մաքուր հայ մեծցնել հայ երախան, անոր տալով անբիծ Հայու նկարագիր մը:

Դուք կը լսէք այս յիսուն փոքրիկներուն բերնէն դաւանանք մը որ գոց են սորված եւ որ կը կոչուի «Իմ դաւանանքս».—

Ես Հայ եմ, ազնիւ ցեղիս զաւակը,
Ես Հայ եմ եւ հպարտ եմ Հայ ըլլալուս,
Ամէն Հայ իմ հարազատ քոյրս ու եղբայրս է. հետեւաբար կը սիրեմ քոյրս ու եղբայրս.
Լաւ գիտեմ ազգիս պատմութիւնը,
Կը սիրեմ ազգս եւ պատրաստ եմ անոր ծառայելու:

Աղօթք մըն է այս փոքրիկներուն դաւանանքը, եւ ամենամաքուրը աղօթքներուն:

Այս դաւանանքին կարօտը կը քաշէ գաղթահայը:

Եւ Կ. Խաչն է որ կը դնէ այս աղօթքը իւրաքանչիւր հայ փոքրիկի շրթներուն վրայ:

ՀԵՐՄԻՆԷ

ՀԱՅ ԿԱՐՄԻՐ ԽԱՉԻ ՏՕՆՆ Է ԱՅՍՕՐ

ՏԻԿԻՆ,

ՕՐԻՈՐԴ,

ՊԱՐՈՆ,

ԻՆՉՈ՞Վ ԿԸ ԿԱՏԱՐԷՔ ՁԵՐ ՊԱՐՏԱԿԱՆՈՒԹԻՒՆԸ, ԱՒԵԼԻ ԶԱՐԳԱՑՆԵԼՈՒ ՀԱՄԱՐ ԱՅՍ ԿԱԶՄԱԿԵՐՊՈՒԹԻՒՆԸ, ՈՐ ԱՅՆՔԱՆ ՓՐԿԱՐԱՐ ԴԵՐ ՄԸ ԿԱՏԱՐԵԼՈՒ ԿՈՉՈՒԱԾ Է, ԱՅՍՏԵՂ ԵՒ ԱՄԷՆ ՏԵՂ:

Խ. ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ԳՐԱԿԱՆՈՒԹԻՒՆԷՆ

ՊԱՐՆԱՍԱՅԻՆ

»»» · «««

Լուսացաւ գարնան արեւն առաջին
Համբոյրով առած իր զօրքն անհամար
Վրան գարնելով լեռների լանջին,
Բարձրացաւ բոնց երկինքն ու աշխարհ:

Գարունն արեւից ցած իջաւ կարծես,
Ջրերը գարնան ճամբէքը բացին,
Ձմեռն էլ դաշտից, ճերմակ հաւքի պէս,
Թռաւ իր վերջին արցունքը աչքին:

Սեւ—սեւ դաշտերը մշուշից ելան,—
Գարունը եկաւ՝ կռունկի կանչով,
Հնչեցին նորից ճամբէքը կեռման
Գարնանացանը քայլեց շառաչով…

Բայց, տեսա՞ք ինչպէս այն [illegible]
Ձմրան դիակը՝ ձիւնի պատանով
Գարունն իր կեանքի կանչով առաջին
Թաղեց ու անցաւ մեր դաշտերը ծով:

ՑՈՎՀ. ՇԻՐԱԶ

Զ. Ո. Մ.Ի ՑԵՐԵԿՈՅԹԸ

oooo

Ջատկի առթիւ հաճելի ցերեկոյթ մը կազմակերպած էր Զ. Ո. Միութեան Փարիզի մասնաճիւղի վարչութիւնը, Պիւէթը Թաղին մէջ, Յովհաննէսեանի սրահը:

Բարեկամներու եւ համակիրներու բազմութիւնը լեցուցած էր սրահը, որուն չորս կողմը շարուած սեղաններուն վրայ կը տեսնուէին աւանդական կարմիր հաւկիթը, չէօրէկը եւ պատուղներ:

Պաշտօնական հանդէսէ մը աւելի ընտանեկան հաւաքոյթ մըն էր: Ներկաներու կողմէ յոտնկայս երգուած «Յառաջ նահատակ»էն վերջ, որուն սեղանապետը ընտրուեցաւ մեր ընկերներէն դերասան Ե. Գրիգորեանը, որ իր սրամիտ փանթէզիներով զուարճացուց ներկաները: Ցետոյ պարտադրեց որ բոլորն ալ իրենց բաժինը բերեն խնջոյքին գեղարուեստական բաժնին, ինչ որ հաճոյքով կատարեցին ընկերները եւ ընկերուհիները, ինչպէս նաեւ ծանօթ բարեկամները:

Թաւիստ Պ. Ռուբէն, իր նուագով թէ երգերուն ընկերացաւ եւ թէ վարեց հայկական եւ եւրոպական պարերը: Հաւկթախաղը պատուի էր բոլոր սեղաններուն վրայ, եւ խումբ մը երիտասարդներ, անկիւն մը քաշուած հաւկիթ զարնելով 90 ֆրանք հաւաքեցին, որով պիտի կարենային «Երկունք»ի վեց բաժնեգին նուիրել, հետեւաբար դպրոցներէ Զ. Ո. Մ.ի բոլշաւոնք պաշտօնաթերթը խնդրող աղջ:

«Ուրախութեան օր մըն է, ճառ խօսիլ չկայ» ըսաւ ընկեր Ծ. Նարդունին, երբ սեղանապետը իրեն հրամայեց, որ քանի մը խօսքով բանախօսէ: Բայց բացառութիւն մը եղաւ Զ. Ո. Մ.ի բարեկամներէն Պ. Ծ. Միսաքեանի, որ տեղի տալով ներկաներու փափաքին, քանի մը կարճ եւ գեղեցիկ խօսքերով բնորոշեց Ապրիլեան սերունդին դերը, այս մայլօրերուն: Երգերու եւ պարերու մէջ օրը իրիկուն եղաւ եւ սրահի առաստաղին վրայ հայկական եռագոյնը կարմիր լոյսերուն տակ, մամիկներով եւ պըտտիկներով շրջապատուած, հի՛ն երանելի օրերու պատրանքը ապրեցանք քանի մը ժամուան համար: Ներկաները լուսանկարուեցան խմբովին:

Հ.

«ՅԱՌԱՋ»Ի ՊԱՏՄՈՒԱԾՔՆԵՐԸ

ԸՆՏԱՆԻՔԸ ԽՈՐՀՐԴԱՅԻՆ ՌՈՒՍԻՈՅ ՄԷՋ

(Մոսկուայի «Քրոքոտիլ» երգիծաթերթէն)

Ութամեայ Միշան հիւրեր հրաւիրած էր: Ան շատ անգամներ խոստացած էր իր բարեկամներուն՝ զանոնք իր տունը հրաւիրել, ու վերջապէս կատարած էր իր խոստումը: Որոշուած ժամուն հիւրերը հասան: Հինգէն ինը տարեկան տղաք էին:

Քիչ մը լռելէ յետոյ, իննամեայ Իրօշքան Միշային հարցուց թէ եղբայր կամ քոյր ունի՞: Միշա ժխտական պատասխան տուաւ, բայց խօսակցութիւնը շարունակուեցաւ: Բոլոր հիւրերը բանուորներու տղաքներ էին ու իրենցմէ ոչ ոք քոյր կամ եղբայր ունէր:

Տղաքը երբ կերան իրենց համար բերուած նախընթրիքը, ներս մտաւ պայուսակը ձեռքին մարդ մը: Պայուսակը դրաւ սեղանին վրայ, յոգնած ձայնով մը բարեւեց Միշային մայրը եւ սենեակէն դուրս ելլելու պատրաստուեցաւ: Միշա, ուզելով ցոյց տալ ինքզինքը իր հիւրերուն, կանգնեցաւ անոր դէմը: Մարդը նուրբ խօսքերով փաղաքշեց Միշան, ըսաւ քանի մը հաճելի բաներ մեւս տղոց ալ, ու ելաւ դուրս:

Անոր հետեւեցաւ Միշային մայրը:

Երբ անոնք դուրս ելան, եօթնամեայ Քաթիան հարցուց.

— Միշա, ո՞վ էր այս մարդը:

— Հայրս, պատասխանեց Միշա, շարժելով ոտքերը:

— Այո՞: Իսկ մեզի թէյ տուողը մա՞յրդ էր:

— Այո՛:

— Ո՞ւրեմն:

— Ի՞նչպէս, սակայն:

Քաթիա թօթվեց ուսերը:

— Բայց, մայրերը եւ հայրերը միասի՞ն կ'ապրէին առնօք:

Հիմա, սակայն, Միշան անակնկալի եկաւ իր կարգին: Ան՝ լայն լայն բացաւ աչքերը, ու քիչ մնաց որ իր կերած կարկանդակը խեղդէր զինքը:

— Քու հայրդ ու մայրդ միասին չե՞ն ապրիր:

— Անշուշտ ոչ: Հայրս շատոնց թողած է մեզ: Մայրս սովետին առջեւ երկու անգամ… ոչ, երեք անգամ գանգատեցաւ անկէ:

— Իմ հայրս ալ գնաց, յետոյ վերադարձաւ ու կ'ուզէր զիս տեսնել, բայց մայրս չձգեց որ անոր քովը երթամ,— ըսաւ Իրօշքան:

Քաթիան պռստեց յօնքերը եւ չընչաց.

— Ախ, ես գիտեմ թէ ինչ պէտք է ընել անանկ հայրերուն որոնք փախուստ կուտան:

Սվէյթիք, ամենափոքրիկ հիւրը եւ, հետեւաբար, ամենայիմարը, ուրախութեամբ ըսաւ.

— Մայրիկս մեզ թողելէ վերջ, ամէն անգամ ինծի խաղալիք եւ շաքարեղէն կը բերէ: Շատ ուրախ է: Մայրիկս ինծի յանձնարարեց որ զինքը մոռնամ, բայց ես պիտի չմոռնամ զինքը, որովհետեւ լաւ կը յիշեմ:

Միւս տղաքը իրարու նայեցան. իսկ Իկոր ըսաւ.

— Ես ալ մայր չունիմ: Կ'ապրիմ հայրիկին ու ժէնիա մօրքուրին հետ: Հօրեղբայր Քօլիան կ'ապրի մեծ մայրիկին հետ, իսկ մեծ հայրիկը բոլորովին մինակ: Մենք անոր չենք այցելեր:

— Ինչպէ՞ս կ'ըլլայ: Մեծ մայրդ մեծ հօրդ հետ չապրի՞ր,— հարցուց Իրօշքան զարմացած:

— Ըսի քեզի թէ ան հօրեղբայր Քօլիային հետ կ'ապրի: Մեծ հայրիկս ուրիշ տեղ մեկնած է:

— Լաւ, ըսաւ Քաթիա, իսկ ո՞վ կ'ապրի Միշայենց տունը: Անոր մայրը հօրեղբօ՞րը հետ, թէ հայրը՝ մօրաքրոջը հետ:

Միշա ջանաց պաշտպանել տան պատիւը:

— Կ'երդնում յանուն Լէնինի որ ես մայր ու հայր ունիմ:

— Ատանկ չէ:

— Կ'երդնում յանուն Լէնինի որ այդպէս է:

—Լաւ չէ Լէնինի անունով երդնուլ՝ քանի որ կը ստես:

Իրօշքան միջամտեց եւ գրաւեց ուշադրութիւնը.

— Թերեւս յանցաւոր չէ. գուցէ չի գիտեր: Ես կը ճանչնամ աղջնակ մը որ հայր ունէր: Միշա միեւնոյն հայրը: Անգամ մը եկաւ ուրիշ մարդ մը ու այն ատեն ըսին աղջկան — «Ահա հայրդ»: — «Մի՞ւս հայրիկը»: — «Ոչ, ան քու հայրդ չէ, ան քու Վասիա հօրեղբայրդ է»: Հիմա աղջիկը չի գիտեր թէ ինչ ընէ: Ան վարժուած էր միւս հօրը. անոր խօսքը մտիկ կ'ընէր: Ու հիմա ահա երկու հայրիկներ… Թերեւս նոյնն է եւ Միշային պարագան: Մեծերը միշտ կ'ուզեն մեզ խաբել: Մեզի չեն արտօներ որ զիրենք խաբենք, բայց իրենք…: Երբ հայրս մեզ թողուց, ըսաւ. «Շաբթուան մը համար կ'երթամ, խաղալիք պիտի բերեմ քեզի»:

— Բերա՞ւ, հարցուց Իրօշքան:

— Ոչ, անշուշտ: Բայց, այդ չէ կարեւորը: Ան խոստացաւ վերադառնալ շաբաթ մը վերջ, ու հազիւ այս ամառ վերադարձաւ: Երբ մեզ թողուց, ես մանկապարտէզն էի, իսկ այժմ երկրորդ դասարանն եմ: Թերեւս Միշային հայրն ալ այդպէս ըրաւ: Հիմա, անոնց տունը «հայրիկ ու մայրիկ» են: Ցետոյ պիտի երթան եւ պիտի ըսեն. «մենք հայրիկ ու մայրիկ չենք. մենք հօրեղբայր եւ մօրաքոյր ենք»:

Միշային աչքերը արցունքով լեցուեցան: Կ'ուզէր ճչալ եւ իր ծնողքը օգնութեան կանչել: Բայց, ճիշդ նոյն պահուն հնչեց հեռախօսը: Մտաւ Միշային մայրը եւ ըսաւ.

— Իկոր, ժէնիա մօրաքո՞յրը քեզ կը կանչէ. երթաս տուն: Իսկ Տոնեան եկած է Իրօշքային համար: Տղաք՛ գացէք հագուեցէք:

Երբ հիւրերը գացին ու սենեակին օդը մաքրուեցաւ, Միշա գնաց հօրը քով եւ ըսաւ.

— Հայրի՛կ, հայրի՛կ, մեզ պիտի չձգես, այնպէս չէ՞:

— Ոչ, պիտի չձգեմ: Ինչո՞ւ կը հարցնես:

— Իրա՞ւ:

— Այո՛:

— Ու բոլորովին իրա՞ւ է որ դուն իմ հայրս ես: Իմ հօրեղբայրս ես թերեւս: Եթէ այդպէս է՝ ըսէ ինծի:

Միշային հայրը, ցնցուած, ձեռքէն ձգեց թերթը…:

ԿԸ ԽՆԴՐՈՒԻ յօդուածագիրներէ եւ թղթակիցներէ իրենց գրութիւնները գրել թուղթին մէկ երեսին վրայ եւ մելանով:

ՄԻՏՔ ԵՒ ԱՐՈՒԵՍՏ

Կանանչ կիրակի

Բանասիրական ի՞նչ գեղեցիկ ա–նուն։

Զատկէն վերջ կիրակիները զանա–զան անուններ ունին։ Առաջին կիրա–կին կը կոչուի Նոր կիրակի կամ Կրկ–նազատիկ, երկրորդ կիրակին՝ Կանաչ կիրակի կամ Տօն աշխարհամատրան, երրորդ կիրակին՝ Կարմիր կիրակի։

Այս անուններէն ոմանք կը մատնեն նախաքրիստոնէական աւանդութեան մը գոյութիւնը։ Երկրագործ ժողո–վուրդներու յատուկ գարնանային տօ–նի մը հեռաւոր յիշատակը, ինչպէս կը դրէինք Զատկի տօնին առթիւ։

Արդարեւ, գարնանային հեթանո–սական տօնի մը հետքը կը կրէ Հարս–նաէյրան հայկական աւանդութիւնը, որ կը կատարուի Մոկաց գաւառին մէջ, կանաչ կիրակի օրը։

«Այդ օրը մի առանձին շարժում է սկսւում կենտրոնի ու Ոստիւէի միջեւ. Տամոնից ճամբը, Աբբիասմենց քար–ռանքներ, մարգագետնի վրայ, ծա–ռերի տակ, քարի գլխին, առուի ա–փին ցած զանազան նստած է գեղի հար–սը գիւղացի։ Հեռուշ սեռի գեղեցկու–թիւնն այսօր ի ցոյց է դրուում, չնորհիւ նորահարսերի։ Տանտիկինը բաց է ա–նում ճաշի սեղանը, փռելով հացի սփռոցը կանաչ մարգի վրայ։ Զուար–ճի տրամադրութեան տակ, որ լցնի, փին, գետի եզերքին։ Մոկսի ամբողջ հայութիւնն այնտեղ է, քաղաքացի ամէն այցելուի հրամցնի գինին ու ա–րաղը եւ իր ձեռքով նրան պարգի։ Այ–ցելուն խմելուց եւ իր սրտի գեղում–ները յայտնելուց յետոյ պարտական է փոխադարձաբար հարսին եւս հրամ–ցնել նոյն ըմպելիքից։ Դրա համար նա ընդունում է նրա ձեռքի շիշն ու գաւաթը։ Այցելուն տալիս է հարսի մազանի, որ ինչքան թանգ եւ առա–ջուց պատրաստուած ու բերուած լի–նելով իր կողմից, ինչքան քաղցր ու անուշ լինի, այնքան մեծ է նանաչ–ւում այցելուի յարգանքը դէպի հարսի շնորհն ու գեղեցկութիւնը։ Նուագա–ծու խումբը ածելիս, սկսւում է երգն ու պարը, կեր ու խումը։ Այսօր ամէն իրաւունք հարսներինն է, չխօսկան հարսներն խօսում, պարում, զուար–ճանում են, սրախօսում, երգում են, աշխատելով ցոյց տալ իրենց գեղն ու շնորհը» (ՄՈՒՐՃ ամսագիր, 1903, Թիֆլիս, Թիւ 12)։

Այս աւանդութիւնը, հարսնաէյ–րան, որ թարգմանի հարսները դիտել կամ հարսներու զբօսանքը, շատ կը նմանի Բիւթանիոյ շրջանի խըտըրէլլէ–զին, որ կը կատարուի ոչ թէ կանաչ կիրակի օրը, այլ Ապրիլ 23ին։ Խըտը–րէլլէզ կը ծագի խըտրիլիաս անունէն (Եղիա մարգարէին տօնը), որ թրքա–կան է։ Թուրքերուն հետ Հայերն ալ կը տօնեն խըտըրէլլէզը, սակայն Հա–յերուն տօնախմբութեան եղանակը բոլորովին տարբեր է թրքականէն։ Այդ օրը ամբողջ գիւղը կը թափի դաշտերուն վրայ, ջուրերուն եզերքը, — սեղան կը բանան մարգագետիններ–րու վրայ, ու մինչ խորովածը կը ծը–խայ, սրինգն ու երգը կը թըթռան, ծափն ու զափը կը թնդան, աղջիկ–ներն ու տղաքը կը պարեն, մինչեւ իրիկուն։

Մոկաց գաւառի հարսնաէյրան ա–ւանդութիւնը, թէեւ գարնանային տօ–նի մը գոյնը ունի եւ կը կատարուի կանաչ կիրակի օրը, Ս. Սամուէլեան կը կապէ հեթանոսական հին աւան–դութեան մը, Անահիտի պաշտամուն–քին։ Հին Հայերը մասնաւոր օր մը ունէին, երբ իբրեւ գերագոյն նուի–րաբերութիւն իրենց Անահիտ աստ–ուածուհւոյն, աղջիկները կը յանձնը–ւէին այրերուն, այսպէս ուղելով Ա–նահիտի նուիրել իրենց կուսութիւնը։ Եւ փոխարէն նուէրներ կ՚ընդունէին այրերէն։ Հարսնաէյրան աւանդու–թեան մէջ ալ, ճիշդ է թէ, նոր հարս–ները դինի կը մատուցանեն երիտա–սարդներուն՝ առանց ծածկելու իրենց շնորհն ու գեղեցկութիւնը գինիով տաքցած այրերէն, սակայն խելքի աւելի մօտիկ է կանաչ կիրակիի այս աւանդութիւնը կապել գարնանային տօներուն, երկրագործ ժողովուրդի մը զուարճութիւններուն, որոնք կը սկսին ձմրան չուինը հալիւ փարա–տած։

⁂ Զատկի տօնին մասին մեր գրած տողերուն առթիւ, ընկ. Մ. Պարսամ–եան կը գրէ թէ, իր մանկութեանը, Ակնի մէջ եւս սովորութիւն էր, Զատ–կին օրը, եկեղեցիէն առջեւ, պար բռ–նել կիներով, աղջիկներով եւ պատա–նիներով։ Ուրիշներ եւս մեզի հաս–տատեցին թէ Նոր–Ջուղայի աւան–դութիւնը ծանօթ էր նաեւ իրենց գա–ւառներուն մէջ։

Քանի դեռ կը յիշեն, կը խնդրուի մեր բոլոր ընթերցողներէն, որ, ամ–փոփ եւ պարզ նկարագրեն ու խմբա–գրութեանս ղրկեն իրենց գիւղերուն ու գաւառներուն հին սովորութիւննե–րը, տօնախմբութիւնները եւ աւան–դութիւնները։ Հայ մշակոյթի պատ–մութեան համար թանկագին առաղձ–ներ են անոնք։ Ինչպէս քանի մը տարի առաջ այս ձեւով Հայ ժողովրդական երգեր հաւաքեցինք ՅԱՌԱՋի էջերով, այնպէս ալ հիմա այս էջերուն մէջ կ՚ուզենք հրատարակել եւ կորուստէ փրկել մեր հին կեանքի պատմութեան այդ պատառիկները։

ԱՂԻՔ ԵՒ... ԽԵՆԹՈՒԹԻՒՆ

Վերջերս Հ. Վէնսան Փրանսական Գիտութեանց Ակադեմիային ներկա–յացուց կարեւոր զեկոյց մը։

Աղեմանրէ (fołiպասիլ) կը կոչուի այն մակարոյծը, որ աղիքներու բոր–բոքում մը կը պատճառէ։ Այս հիւան–դութեան ենթակաները երբեմն խեն–թութեան նոպաներ կ՚ունենան,— կը նշանակէ թէ աղեմանրէին թոյնը կ՚ազդէ ջղային դրութեան վրայ։ Հ. Վէնսան քանի մը փորձեր կատարելով կը հաստատէ որ աղեմանրէին թոյնը երկուութիւն (տուալիթէ) ունի, նոյն թոյնը երբեմն կը ներգործէ միայն աղիքներուն վրայ (անթէրօթրոփ), երբեմն միայն ջղային դրութեան վը–րայ (նէօրօթրոփ),— եւ ահա կ՚ըս–կսին հոգեխանգարանական նշաններ։

Փորձերուն այս արդիւնքէն մեկնե–լով, Հ. Վէնսան կը հետեւցնէ թէ պէտք է ուշի ուշով քննել հոգեկան հիւանդութեանց ենթականերուն ա–ղիքներու վիճակը։ Բարեբախտաբար չհաղարմանումը կ՚ազդէ ոչ միայն աղետապին, այլեւ իրմէ ծագած հոգե–կան հիւանդութեան վրայ։

Այս առթիւ յիշեցնենք որ քանի մը տարի առաջ Փրոն կը հրատարակէր կարեւոր աշխատութիւն մը,— ստա–մոքսին եւ աղիքներուն ազդեցութիւնը ջղային դրութեան վրայ։ Եւ կը քննէր բազմաթիւ մտաւորականներու եւ գը–րողներու նկարագիրը, զուգահեռա–բար իրենց մարսողական գործարան–ներուն վիճակին։

ԵՐԻՏԱՍԱՐԴՈՒԹԻՒՆԸ ԹԻՒՈՎ

Երիտասարդ քննադատ մը, Ժաք Պուլանժէ, կարեւոր հարց մը կը շօ–շափէ Թանի մէջ,— երիտասարդու–թեան թուական արժէքը գերմանական եւ Փրանսական ազգերու մէջ։

Գերմանիա 36 միլիոն բնակիչ ունէր 1850ին։ 1914ին՝ 68 միլիոն։ Պատե–րազմին կորսնցուց 1,950,000 հոգի։ Անկից զատ գրաւեալ հողամասերուն հետ կորսնցուց 7,500,000 հոգի։ Այ–սուհանդերձ 1925ին Գերմանիոյ բը–նակչութեան թիւն էր դարձեալ 62 միլիոն հինգ հարիւր հազար։

Ֆրանսա 35 միլիոն բնակիչ ունէր 1850ին։ 1914ին կորսնցուց 1,380,000 հոգի։ Պատերազմէն վերջ վերագը–րաւեալ հողամասերու բերած բնակ–չութեամբ միասին, 1926ին, կ՚ունե–նար 40,220,000 բնակիչ։

Ինչպէս կը տեսնուի, Գերմանիա թուապէս կ՚անի շարունակ, եւ հա–կառակ վերջին տարիներու մեծ կո–րուստին։ Հարցը այդ չէ, սակայն։ Գերմանիոյ արեան աճումին հետ, որակն ալ կրած է այնպիսի փոփոխու–թիւն մը, որ մտահոգութիւն կը պատճառէ Ֆրանսացիներուն։

Արդարեւ, Գերմանիոյ բնակչու–թեան մէջ փոխուած են նաեւ ծերու–թեան եւ երիտասարդութեան թը–ւական յարաբերութիւնները։ 1900ին ծնունդներու թիւը մէկ միլիոնով ա–ւելի էր մահերու թիւէն,— ուրիշ խօսքով ամէն տարի 2,000,000 մա–նուկներ կուգային փոխարինելու մէկ միլիոն ծերուններ։ Այնպէս որ տար–ուէ տարի երիտասարդներուն թիւը շատցաւ բաղդատմամբ ծերերու թի–ւին։ 1925ին յիսունէնց Գերմանացի–ներու թիւն էր 11,717,000, այսինքն բնակչութեան հարիւրին 19,4ը։ Ընդ–հակառակն քսան տարեկաններուն թիւն էր 28,763,000, այսինքն բնակ–չութեան հարիւրին 46ը։

Անցնինք Ֆրանսա։ 1926ին յիսուն–նոցներուն թիւն էր Ֆրանսայի բնակ–չութեան հարիւրին 26, քսանրինգ տարեկաններուն թիւը՝ հարիւրին 39։

Այս համեմատութիւնները ցոյց կուտան որ գերման ազգը ներկայիս աւելի երիտասարդ է քան փրանսական ազգը։

Երկու ազգերու երիտասարդութեան թուական այս տարբերութիւնը ի՞նչ պատճառներէ կը ծագի եւ ի՞նչ հե–տեւանքներ կրնայ ունենալ ազգային քաղաքականութեան մէջ։ Այդ մասին յաջորդ անգամ։

ՄՈԼԻԷՌ ... ԲԱՆԱԳՈՂ

Պատերազմէն առաջ գրական ծանր վէճ մը ծագեցաւ փրանսական գրա–կան շրջանակներու մէջ։ Փիէր Լուիս, այս գեղապաշտ գրողը, որ խոր հըմ–տութիւն ունի գրական – գեղարուես–տական հարցերու մէջ, կը յայտարա–րէր թէ բանագող մըն է Մոլիէռ։ Աղ–մուկ մը փրթաւ ամէն կողմէ։ Շատեր յարձակեցան Փիէր Լուիսի վրայ, ո–մանք հայհոյեցին նոյն իսկ,— աղ–գային փառք մըն էր որ կը կործանէր։ Փիէր Լուիս պնդեց իր տեսակէտին վրայ, բայց հակառակորդները բերան բանալ չէին տար։ Թան, իր սիւնակ–ները դնելով Փիէր Լուիսի տրամա–դրութեան տակ, առաջարկեց ամե–նայն ազատութեամբ պարզել իր քըն–նութեանց արդիւնքը եւ հաստատել Մոլիէրի բանագողութիւնը։ Փիէր Լուիս տուաւ իր առաջին յօդուածը, բայց լոյս չտեսաւ շարունակութիւ–նը։ Ըսին թէ վշտացաւ կատարուած յարձակումներէն եւ ա՚լ չշարունա–կեց։ Երբ մեռաւ, շատեր յուսացին իր թուղթերուն մէջ գտնել Գորնէյլ–Մոլիէր հարցին ուսումնասիրութեան նօթերը։ Դժբախտաբար Փիէր Լուիսի ժառանգորդները հոգածու ձեռք մը չու–նեցան, այնպէս որ մինչեւ այժմ կա–րելի չեղաւ գտնել բազմաթիւ գրու–թիւններ։

Ֆ. Լաշէվր, որ մասնագէտ մըն է Փիէր Լուիսի գործերուն, կը վերար–ծարծէ այս հարցը, միշտ ուժ տալով Փիէր Լուիսի տեսակէտներուն։

Ի՞նչ կ՚ըսէ Փիէր Լուիս։

Պլիթիսի երգերուն հեղինակը կը պնդէ թէ Քորնէյլ նախապէս սովո–րութիւն ունէր գրելու առանց ստո–րագրելու։ Այդ շրջանի իր գործերէն են Տոն Ժուանը, Թարթիւֆը, Մար–դատեացը, Կիներու դպրոցը, եւ ու–րիշներ։ Ցետոյ Մոլիէրն է, որ իր ստորագրութեամբ, իբրեւ հեղինակ, հրապարակ կը հանէ զանոնք։

Էմիլ Անրիօ, քննութեան առնելով Լաշէվրի աշխատութիւնը այս հարցին մասին, կը մերժէ Փիէր Լուիսի տե–սակէտները։ Պլիթիսի երգերուն հե–ղինակը այնքան կը հիանար Քորնէյ–լի վրայ, որ Քորնէյլ կը տեսնէր ամէն կողմ։ Եթէ անպատեհութիւն մը կը տեսնէր Քորնէյլ իր գործերը ստորա–գրելուն մէջ, նոյն անպատեհութիւնը չտեսա՞ւ Մոլիէր՝ տէր կանգնելով այդ գործերուն։ Փիէր Լուիս կը պնդէ թէ Մոլիէր կարողութիւն չունէր նման գլուխ – գործոցներ գրելու։ Եւ ցոյց կուտայ գրագիտական այնպիսի նըր–բութիւններ, որոնք յատուկ են կամ ինքնատպութիւնը կը կազմեն Քորնէյ–լի։ Միւս կողմէ, Էմիլ Անրիօ եւս կ՚ընդունի որ խնամութիւն մը կայ Քորնէյլի եւ Մոլիէրի գործերուն մի–ջեւ, այնպէս որ կ՚աւելցնէ թէ Քոր–նէյլ թերեւս զաղտնապէս կոկեց, ձե–ւի բերաւ Մոլիէրի գործերը, մանա–ւանդ տաղաչափութիւնը,— այնքան զգալի է Քորնէյլի ձայնը Մոլիէրի ո–տանաւորներուն հնչականութեան մէջ։

Այս առթիւ աւելցնենք, որ ոմանք, իրենց կարգին, կը պնդեն թէ Մոլիէ–րի Ֆրանսիոն գործը կը պատկանի Շարլ Սորէլի։

Խթման գիշեր... երգով

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Եթէ Երաժշտական Միութիւնը իր համերգ – պարահան–դէսը Խթման գիշերը նշանակելով՝ կ՚ուզէր մեր հին օրերու յիշատակով ապրեցնել, գեղեցկօրէն յաջողեցաւ իր մտածումին մէջ։ Անցեալի ոգեկո–չումը, միջոցով մը որ յուզիչ է ու հուժկու, ուղղակի սիրտին զարնող, երգը՝ մարդու առաջին լեզուն։ Ու ի՞նչ անուշ ու ճոխ է Հայուն երգը։ Եթէ մեր ազգային մշակոյթի բոլոր ձեւերը անբաւական ըլլան, միայն հայ երգը կրնայ վկայել մեր քաղաքակր–թութեան գեղեցկութեան համար։ Մեր ժողովուրդի հոգին լրիւ կայ հոն իր բոլոր ցոլացումներով, իր պայծառ ու տաք լոյսերով ու իր մթին խորու–թեամբ։

Վ. Սարգիսեան կուտայ մեզի այդ երգը, իր բոլոր երանգներով, հարա–զատօրէն, խղճմտօրէն։

Քիչ եմ տեսած ղեկավարներ —կո–միտասը չեմ տեսած — որոնք իրենց անձով, իրենց շարժումներով, այդ–քան սքանչելապէս արտայայտեն խումբի երգած եղանակի ոգին։ Եթէ կարելիութիւն ըլլար ժողովուրդին՝ տեսնել Պ. Սարգիսեանը դիմացէն երբ ան կ՚առաջնորդէ խումբը, ես վստահ եմ որ շատեր իրենց աչքերով պիտի լսէին, այդ երգը ղեկավարի անձին վրայ։ Եղանակը կ՚երգուի իր աչքե–րուն, իր դէմքի մկաններուն, իր մա–տերուն ու բազուկին մէջ։ Որովհե–տեւ երգը նախ իրմէ կ՚ելլէ, ապա, կը ծաւալի երգիչներուն կուրծքերուն տակ ու անկէ դուրս կուգայ, ղեկա–վարի քմայքներուն հպատակ։

Այս՝ միայն մեծ արուեստագէտի մը յատկանիշն է։ Շաբաթ գիշեր Պ. Սարգիսեան դարձեալ մեզ ընծայեց աննման վայելքի պահեր։ Մանաւանդ վերջին բաժինը, յաղթերգները ուր խումբի բոլոր մասերը երեւան եկան իրենց ամբողջ թափով, միաձոյլ ու ներդաշնակ, ու տուին այդ առողջ, լայն ծիծաղը որ կայ հոն, այդ երգե–րուն մէջ, որ կայ հայ հոգիին մէջ։ Ի՞նչ գեղեցիկ է այդ թափը, չէնչող ու խանդավառ, որ այնքան տկար է ու տժգոյն հայ մշակոյթի միւս մար–զերուն մէջ, եւ որ հոս կը հոսի, ա–պառաժներէն վար թաւալող ջրվէժի մը նման։

Մեներգները, մէջ ընդ մէջ, նոյն–պէս յաջող էին։ Նորահաս ուժեր, մարզուած ղեկավարին ձեռքին տակ, կրնան ձգտիլ աւելի բարձր կարելիու–թիւններու, եթէ առիթը տրուի ա–նոնց։

Օր. Սիմոնեանի ձայնը իր մետա–ղային հնչականութեամբ խոր սար–սուռ մը կուտայ հոգիներուն, փայլուն մետաղի մը ցուրտ հպումը մորթին։ Օր. Աճեմեան, քնքոյշ եւ զգայնիկ կը թրթռացնէ հոգիի ամենանուրբ լարե–րը։ Պ. Գասէհճեան, գեղեցիկ թէնօր մըն է, շատ հաճելի ու գրաւիչ ձայ–նով որ եթէ կոկուի ու եւրոպական իմաստով կրթուի, անպայման կ՚ու–նենանք լաւ երգիչ մը։

Կ՚ըսէի թէ Երաժշտական Միու–թիւնը յաջողեցաւ իր նպատակին մէջ։ Արդարեւ, շատ մը ունկնդիրներու հո–գիին մէջ այդ երգերը ծնցուցին ան–պայման այս Խթման գիշերով, զգայ–նութիւններ ու մտածումներ որոնք պէտք է սնուցանել ու այսպէս ար–ծարծել մերթ ընդ մերթ։

Կ. ՓՕԼԱՏԵԱՆ

Ց.Գ.— Հանդէսին ներկայ էին Պ. Վ. Խօրասանճեան, ծանօթ բարերարը եւ Հ. Հանրապետութեան նախկին վարչապետ բժիշկ Հ. Օհանջանեան, ինչպէս նաեւ օտար եւ հայ դէմքեր։

«ՅԱՌԱՋ»-Ի ՄԱՆԿԱՊԱՐՏԷԶԸ

ՄԵՐ ԼԵԶՈՒՆ

Պարտէզի մը մէջ տղաքներ փոքրիկ,
Ու պատանիներ քնքոյշ, անուշիկ,
Կը խաղային ժիր խաղե՛ր զանազան
Մերթ ամէնը մէկ, մե՛րթ բաժան, բաժան։

Կը վազվզէին, կը ցատկըտէին,
Կը նըլլային, երգե՛ր կ՚երգէին։
Իրենց ճիշդ մօտը, ծառի մը տակը
Եկա՛ւ նստելու տղոց մէկ պապը։
Տղաքը իսկոյն մօտեցան անկոչ,
Ու համբուրեցին ձեռքերը դողդոջ։
Պապը յուզուեցաւ տղոց շարժումէն
Ու երկու արցունք ինկան աչքերէն։
Հանեց գրպանէն նամակ մը խոշոր,
Խնդրեց որ կարդան զայն իրեն բոլոր։
Տղաքը կարգով առին նամակը
Բայց անոնց մէջէն չելան շիտակը…
Ու ամօթահար՝ սահեցան մէկ կողմ։
Միա՛յն Արամն էր որ մնաց իր քով
Ու քա՛ջ, քա՛ջ կարդաց նամակը բոլոր
Մինչ ծերուկն անշարժ կը նայէր ա–նոր։
— «Ապրի՛ս զաւակս, շա՛տ երկա՛ր ապրիս,
Որ բարի յուրեր տուիր ծերուկիս,
Ա՛յս ժամացոյցը թո՛ղ քուկդ ըլլայ,
Ա՛լ ինծի պէտք չէ, տե՛ս, շա՛տ ծերա–ցայ.
Ամէ՛ն անգամ որ դուն լսես անոր
Թիքթաքը ուժգին ու կանոնաւոր՝
Յիշէ՛ ծերունի պապդ ալեւոր
Որ օրհնեց քեզի երջանի՛կ մէկ օր։
Իսկ դուք, մանուկնե՛ր, բաւ միւս տղոց,
Դո՛ւք ալ չէ՞ք երթար նեմարան, դպրոց
Որ չի կարդացիք նամակս քա՛ջ, քա՛ջ,
Փախա՛ք, հեռացա՛ք, թողլով զիս ապ–շած…
— «Ա՛հ, մենք հայերէն կարդալ չենք գիտեր
Ըսաւ անոնցմէ մէկը անվեհեր,
Մենք փրանսական դպրոցը կ՚երթանք
Ու փրանսերէն սահուն կը կարդանք,
Հայերէնն այնքա՛ն չէ ալ կարեւոր,
Մենք պէտք է սորվինք ուսումներ, նո՛ր, նո՛ր»։
— «Լսէ՛ դու, որդեակ, ապերա՛խտ տղայ,
Թէ մենք մեր լեզուն, Աստուա՛ծ ալ վկայ,
Դարերէ ի վեր կանգուն ենք պահեր,
Հուրի՛ ու սուրի՛ մէջէն պահպաներ,
Անոր գոյութեան համար ենք կռուեր,
Ու մեզմէ շատեր կռուի մէջ ինկեր։
… Ինչպէս դրօշ մը հոգին է ցեղին՝
Նո՛յնն է նաեւ լեզուն այդ ազգին.
Ու զինուորը որ չի ուզեր մեռնիլ
Դրօշին համար կամ իրեն լեզուին՝
Վա՛տ մըն է ստոր, դասալի՛ք մըլիղծ,
Որ չունի պատիւ, չունի սէր եւ իղձ։
Սերունդէ սերունդ, ամէն հայր ու մայր
Իր լեզուն պահեց իր զաւկին համար,
Դուն ալ երբ մեծնաս ու ըլլաս մե՛ծ հայր՝
Պիտի չունենա՞ս քու զաւկիդ համար
Իբրեւ վե՛հ ընծայ դարաւոր ու նոյն
Լեզուդ հայկական վսեմ ու շողշող։
Օ՛ն, գուրգուրա՛ դուն քու լեզուիդ վրայ,
Ջերմին փափաքով սորվէ՛, գուրգու–րա՛,
Իբրեւ սո՛ւրբ աւանդ սորվեցո՛ւր նաեւ
Քու զաւկըներուդ սիրով մշտատեւ,
Եւ թո՛ղ ապրի դեռ մեր լեզուն երկա՛ր
Մինչեւ դառնանք մենք կրկին մեր աշխարհ»։
Տղաքը բոլոր լռին ու խոհուն՝
Լսեցին պապուն խօսքերը զեղուն.
Ուխտեցին սիրել ջերմեռանդօրէն
Մեր չքնաղ լեզուն, սորվիլ լրջօրէն
Ու զինուորի պէս պաշտպանել միշտ զայն
Սերունդէ սերունդ, փուրգուրալ վը–րան։

ԱՐՄԱՒԵՆԻ

ԿԱՐԴԱՑԷՔ ԵՒ ՏԱՐԱԾԵՑԷՔ «ՅԱՌԱՋ»Ը

ՀԱԼԱԾ ՄՈՄԻՆ ՀԵՏՔԸ

Հեղինակ՝ ԷՏԿԸՐ ՎՈՒՕԼԸՍ — Թարգ. Ժ. Մ.

— Հասկցայ, ըսաւ Թ. Ք.։

Անիկա մոխիրէն զատ տեսաւ այն վտանգը որուն ենթարկուած էր հիմա իր բարեկամը. չէ՞ որ անոր ի նպաստ ապացոյց մը անվերադարձ ոչնչացած էր…

— Այդ նամակը, գրուած էր քի–միական մասնաւոր բաղադրութեամբ շինուած թուղթի մը վրայ որ անմի–ջապէս կ՚այրի ազատ օդին մէջ. հա–ւանաբար եթէ քանի մը վայրկեան վերջը դնէիր զայն դարակին մէջ, քու աչքիդ առջեւ պիտի վառէր, երեւոյ–դէն սկսած էր մխալ երբ դարակը բա–ցիր… Ո՞ւր է պահարանը…

— Գարան կրակին մէջ նետեց զայն, պատասխանեց Լէքմըն. ես աչքերովս տեսայ։

— Ուրեմն այդ փաստն ալ չունինք հիմա, դիտել տուաւ Թ. Ք. յուսա–հատ շեշտով։

Ու երբ ժամ մը վերջ գիւղէն ոստի–կանը վերադարձաւ եւ յայտնեց թէ հակառակ իր երկար փնտռտուքներուն ատրճանակը չէր գտնուած, Թ. Ք. համոզուեցաւ որ ճիշդ էին իր չա–րագուշակ գուշակութիւնները իր սի–րելի բարեկամին մասին։

Ցաջորդ առտուն Ճօն Լէքմըն ա–ռաջնորդուեցաւ Լուիսի բանտը՝ կան–խամտած սպանութեան ամբաստանու–թեամբ։

×

Լոնտոնէն հեռագրով Պէսթըն Թրէյ–սի կանչուեցաւ ոստիկան Մէնըըը։

— Մասնաւորաբար քեզ կանչել տուի, Մէնըըս, որովհետեւ տակաւին կը հաւատամ թէ իմ գրասենեակիս ամէնէն խելացին դուն ես, երեսիդ ը–սել չըլլայ… ըսաւ Թ. Ք. Մէրէտիթ։

— Շատ երախտապարտ եմ ձեզի, պարոն, որ կարգադրեցիք իմ վէճս Ոստիկանապետին հետ, ըսաւ Մէն–ըըս. բայց Թ. Ք. ընդմիջեց զայն։

— Ամէն մեծաւորի պարտականու–թիւնն է պարտկել իր ստորադասնե–րուն անկարողութիւնը, այդպէսով միայն կարելի է պահպանել հանրային բարոյականը։ Աս կարդա նայիմ։

Մէրէտիթ ոստիկանին տուաւ սպա–նութեան մանրամասնութիւնները զորս համառօտ կերպով գրի առած էր թուղթի մը վրայ։

— Լէքմընի դէմ եղած փաստերը շատ ծանր են, չարունակեց ան. դրամ փոխ առեր է այդ մարդէն որ իր դը–պանին մէջ ունէր անոր ստորագրու–թիւնը։ Ձեմ գիտեր թէ սպանեալը ին–չու միասին բերեր է մուրհակը. դժ–ուար պիտի ըլլայ Ճօնի համար՝ իր պատմութեան հաւաստացող երդուեալ–ներ գտնել. մէկ միջոց կայ մեզի հա–մար, պէտք է գտնենք Ցոյնին ատր–ճանակը, շատ յոյս չունինք, բայց պարտաւոր ենք փնտռել, եթէ կ՚ու–զենք յաջող դուրս գալ այս գործէն…

Մէրէտիթ մեկնելէ առաջ տեսակցե–ցաւ Տիկին Լէքմընի հետ։ Անոր յոգ–նած աչքերէն յայտնի էր թէ քնացած չէր ամբողջ գիշերը. տժգոյն էր եւ չափազանց հանդարտ։

— Քանի մը բաներ կան զորս պէտք է ձեզի պատմեմ, ըսաւ Կրէյս ներս մտնելով հիւրանոցէն որուն դուռը փակեց։

— Անշուշտ Գարայի մասին, չէ՞, հարցուց Թ. Ք.։

Կրէյս զարմացած նայեցաւ անոր.

— Ինչէ՞ն հասկցաք…

— Բան մը չեմ հասկցած դեռ…

Մէրէտիթ ընդհանրապէս համայ–նագիտութիւն կը ծախէր, սակայն տեսնելով Տիկին Լէքմընի տառա–պանքը, հրաժարեցաւ այդ փափաքէն։

— Իրաւ կ՚ըսեմ, բան չեմ գիտեր տակաւին, բայց շատ մը ենթադրու–թիւններ կրնամ ընել։

— Նախ եւ առաջ, սկսաւ Կրէյս, պէտք է գիտնաք որ Գարան կ՚ուզէր հետս ամուսնանալ եւ, հիմնուելով այն պատճառներուն վրայ զորս ձեզի պիտի յայտնեմ, չափազանց կը վախ–նամ այդ մարդէն։

Կրէյս մանրամասնօրէն պատմեց թէ ինչպէս հանդիպած էր անոր՝ Սելա–նիկի մէջ, Գարան ինչպէս կառչած էր իր մերժումէն եւ ինչ յարձակում գործած էին իր վրայ։

— Ձեր ամուսինը գիտէ՞ր այդ բո–լորը։

— Ոչ, երանի թէ պատմած ըլլայի, երանի թէ…

Կրէյսի արտայայտութեան մէջ տա–ռապանք եւ խղճահարութիւն կար։

Թ. Ք. կարեկցութեամբ նայեցաւ անոր. յետոյ հարցուց.

— Գարան երբ եւ ուր խօսեցա՞ւ ձեզի հետ Ճօնի նիւթական վիճակին մասին։

— Երբեք։

— Ձեր ամուսինը ինչպէ՞ս ծանօ–թացաւ Վասալարոյին։

— Անիկա կրնամ ըսել։ Անգլիոյ մէջ առաջին անգամ Գարայի հանդի–պեցանք գիւղը ուր մեր մեղրալուսի–նէն անմիջապէս յետոյ օդափոխու–թեան գացած էինք. ան ալ մեր պան–դոկը կ՚ապրէր։ Իսկ Վասալարօն այն–տեղ գացեր էր մեզմէ առաջ. ամէն պարագայի մէջ անոնք ծանօթ էին ի–րարու։ Գարան ներկայացուց զայն Ճօնին, մնացածը հասկնալի է։ Ի՞նչ կրնամ ընել ամուսնոյս հիմա…

— Ոչինչ, ըսաւ Թ. Ք., ինչ կը վե–րաբերի ձեր պատմութեան, հիմա այլեւս օգուտ չունի որ իրեն յայտնէք զայն. չեմ կարծեր որ Գարան կապ ունենայ այս գործին հետ, պարագա–ները ցաւ պիտի պատճառէք իրեն. ես պէտք եղածը կ՚ընեմ։

Տիկին Լէքմըն ուժով սեղմեց անոր ձեռքը։ Այդ վայրկեանին գաղտնի ոս–տիկանը նոր ուժ մը եւ նոր հաւատք մը ստացաւ ու վճռեց ամէն գնով լու–ծել այս խորհրդաւոր հանելուկը։

Մէնըըս իրեն կը սպասէր ինքնա–շարժին մէջ։ Քանի մը վայրկեան վերջ անոնք հասան սպանութեան վայրը։ Հետաքրքիր բազմութիւն մը հաւաք–ուած էր։ Տեղական ոստիկանի մը յանձնուած էր հետաքրքիր գիւղացի–ները հեռու պահելու հոգը։ Փնտռ–տուք եղած էր արդէն։ Երկու ճամ–բաներ իրար կը կտրէին այնտեղ՝ գրեթէ ուղիղ անկիւն մը կազմելով. ճիշդ այդ անկիւնէն ներս կը տես–նուէր բաց դաշտ մը որուն եռեւը հա–ւանաբար կը գտնուէր ագարակ մը։ Ցանկապատին վրայ բաւական լայն տեղ մը բացուած էր մուտքին համար, որուն առջեւ կ՚երեւային երկաթեայ թելեր, եւ սակայն անկարելի չէր ցատկել անոնց վրայէն՝ դաշտին մէջ անցնելու համար։ Այդ մուտքն էր որ ամէնէն աւելի գրաւեց Թ. Ք.ի ուշա–դրութիւնը։ Շրջակայ բոլոր դաշտե–րուն մէջ փնտռտուք կատարուած էր. ճամբաները եզերող ջրոս փոսերը ամ–բողջովին մաքրուած էին. բայց այս բոլոր ջանքերը ապարդիւն մնացին եւ օգնական ոստիկանապետը խորհեցաւ թէ հետքեր կրնային գտնել մացառ–ներուն ետեւը՝ դաշտին մէջ։

(Շար.)

ՄԱՍԻՍ ԱԹՃԵԱՆ ALIMENTATION GÉNÉRALE

9, rue des Fêtes, Paris. Tél. Combat 12-02 *Մէթրօ՝ Փլաս տէ Ֆէթ:*

ԱՐԵՒԵԼԵԱՆ եւ ԵՒՐՈՊԱԿԱՆ ամէնալաւ տեսակի նպարեղէններ ամէնաժան գիներով: Անթերի մաքրութիւն եւ արագ սպասարկութիւն: Ուղղնիւրուն՝ ապրանքը կը յանձնուի բնակարանը:

Այցելեցէք անգամ մը՝ տեւական յաճախորդ դառնալու համար: Բոլոր գնումներուն կուտանք նուէրի դրոշմաթուղթ:

Երբ ճաքճատիւնը կը կենայ, քանի մը յոյն թաղեցիներ կը փութան հետաքրքրուիլ, թէ մի գուցէ փլատակներուն տակ մէկը մնացած կրնայ ըլլալ: Ոչ եւ է նիչ եւայլն չեն լսեր, մանաւանդ որ օրը, բարեբախտաբար շաբաթ ըլլալուն, կէս օրէ վերջ դպրոցը փակ էր, եւ, ոչ մէկ աշակերտ կամ ուսուցիչ կը գտնուէր շէնքին մէջ: Այլապէս, զոհեր եւս սգալու առիթը պիտի տրուէր Սելանիկի Հայերուն:

Տնտեսուհին ալ, որ դպրոցին վարի յարկը կը բնակի, դուրսը կը գտնուէր այդ պահուն եւ իրական վտանգէ մը ազատեցաւ:

Դպրոցը այս վիճակին մէջ անգործածելի է եւ պէտք պիտի ըլլայ հիմէն քանդել զայն: Վերի յարկը բոլորովին կքած է եւ սանդուխն ու առջեւի պատին մէկ մասը փլած են:

Պարսկաստան երկաթուղին Թուրքիայէն պիտի անցնի

Ինչպէս յայտնի է, բանակցութիւններ սկսած էին մէկ կողմէ Ֆրանսայի եւ Պաղտատի կառավարութեան միջեւ եւ միւս կողմէ Ֆրանսայի եւ Թուրք կառավարութեան միջեւ, Սուրիա — Պարսկաստան երկաթուղիին շինութեան մասին: Իրաքի եւ Թէհրանի կառավարութեանց հետ սկսած բանակցութիւնները կը վարէր Իրաքի ֆրանսական հիւպատոս Պ. Լէփիսիէ, իսկ Թուրքիոյ հետ սկսած բանակցութիւնները կը վարէր Էնկիւրիի ֆրանսական դեսպանը:

Պէյրութի թերթերը կը գրեն թէ առաջինը ձախողած է իր բանակցութեանց մէջ, Սուրիայէն Պարսկաստան երկարելիք երկաթուղին Իրաքէն անցնելու ծրագրին շուրջ: Անգլիական կառավարութիւնը, իր շահերուն համապատասխան չէ գտած այդ գիծի Իրաքէն անցնիլը:

Իսկ Էնկիւրիի հիւպատոսը զանազան դժուարութիւններէ վերջ կրցած է համաձայնութեան գալ Թուրք կառավարութեան հետ, այս վերջնոյն սահմանէն անցնելու համար դէպի Պարսկաստան երկարելիք գիծը:

Դեռ յայտնի չեն մանրամասնութիւնները Ֆրանսայի եւ Թուրքիոյ միջեւ գոյացած այս վերջին համաձայնագրին: Միայն որոշ է որ երկաթուղին պիտի անցնի Թրքական սահմանէն եւ երկու բանակցող կողմերը համաձայնած են պայմաններու մասին:

Ֆրանսայի պատասխանը Զինաթափութեան մասին

Նախարարական խորհուրդը վաւերացուց այն յուշագիրը, որ կը պատասխանէ Անգլիոյ պահանջած լուսաբանութիւններուն, ապահովութեան եւ ուրիշ հարցերու մասին: Այս յուշագրով, Ֆրանսա յանձն կ'առնէ բանակցիլ Անգլիոյ հետ, անոր վերջին ծանուցագրին հիման վրայ: Պ. Հէնտըրսըն, զինաթափութեան խորհրդաժողովին նախագահը, Փարիզ եկած է, խորհրդակցելու համար այս մասին: Զինաթափութեան խորհրդաժողովին գլխանը կը գումարուի ե — րեքշաբթի օր: Կը կարծուի թէ ապառազինութեանց կրճատում չպիտի ըլլայ, այլ զանազան պետութիւններ յանձն պիտի առնեն եղած վիճակին մէջ պահել իրենց սպառազինութիւնները, համաձայն խալական ծրագրին: Նոյն իսկ այս վիճակին մէջ Ֆրանսա երաշխիքներ կը պահանջէ ապահովութեան մասին:

ԱՐԻԱՆ ԾԱԳՈՒՄ ՊԻՏԻ ՓՆՏՌՈՒԻ ՄԻՆՉԵՒ 1800 ԹՈՒԱԿԱՆԸ

Գերմանիոյ հիթլէրական կազմակերպութեան Գերագոյն Ատեանը որոշեց պրպտումներ կատարել մինչեւ 1800 յունուար 1, թեկնածուներու արիական ծագումը ստուգելու համար, որպէսզի հրէական արիւն խառնուած չըլլայ: 870 ազգաբաններ կամ ցեղագիրներ գործի ձեռնարկած են ներքին նախարարութեան մէջ, թեկնածուներու ճիւղահամարը կազմելու համար: Ասոնց կարծիքով, 1800էն առաջ հրէական արիւն խառնուած չի կրնար ըլլալ, որովհետեւ այն թուականին էր որ Հրեաները ազատագրուեցան եւ սկսան ամուսնութիւններ կնքել հեթանոսներու հետ: Միեւնոյն կարգադրութեամբ, կուսակցութեան անդամ չեն կրնար ըլլալ անոնք որ կ'ամուսնանան Հրեաներու կամ ոչ — արիականներու հետ: Դարձեալ, այն ազատ—որմնադիրները որոնք չեն հրաժարած 1933 յունուար 30էն առաջ, չեն կրնար անդամ ըլլալ ազգային — ընկերվարական կուսակցութեան:

Պուլկարիոյ Պոմաքները կը փախչին

Ինչպէս գրած էինք, խումբ մը Պոմաքներ (իսլամացած Պուլկարներ) Պուլկարիայէն Յունաստան փախած ատեն, սահմանապահ զօրքի կրակին հանդիպեցան եւ վեց հոգի սպաննուեցան: Այս դէպքը մեծ յուզում պատճառեց Պոմաք ժողովուրդին մէջ: Ռոտոփի շրջանին մէջ կը գտնուին 90,000 Պոմաքներ, որոնք դժգոհ են իրենց վիճակէն եւ կ'ուզեն խմբովին Թրքական Թրակիա կամ Յունաստան գաղթել, անսալով Թրքական գրգռութեանց:

ԻՆՔՆԱՇԱՐԺԻ ԾԱՆՐ ԱՐԿԱԾ ՄԸ

Ատամնաբոյժ Անտոն Բաշայեանի կառքը արկածի մը հանդիպեցաւ Փաշփոււ փողոցին մէջ: Պ. Տելեմաք Իզմիրլեան, իր շոքանչը եւ կինը թեթեւապէս վիրաւորուեցան, իսկ Պ. Բաշայեան ծանրապէս վիրաւորուած ըլլալով հիւանդանոց փոխադրուեցաւ:

Յ. Հ. Դ.

Փարիզ եւ շրջակաները

ՍԱՐՍԷԼԻ Հրայր խումբի ընկերական ընդհ. ժողովը տեղի կ'ունենայ այսօր Կիր. առաւօտ ժամը 9էն մինչեւ կէս օր ընկ. Օննիկ Կարապետեանի բնակարանին մէջ: Ներկայ կ'ըլլայ Կոմիտէի ներկայացուցիչը: Բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը անհրաժեշտ է:

Աղբիւր Սերոբ, Հրազդան եւ Քրիստափոր *միացեալ խումբերու ժողովը վաղը, Երկուշաբթի երեկոյ ժամը 8.30ին* 32 Ave. Gobelins*ի սրճարանին վերնայարկը: Կարեւոր օրակարգ:*

« *ՌՈՍՏՈՄ* » ԽՈՒՄԲԻ ԴԱՍԱԽՕՍՈՒԹԻՒՆԸ ՅԵՏԱՁԳՈՒԱԾ Է:

ՖՐԱՆՍԱՀԱՅ Կ. ԽԱՉԻ ՓԱՐԻԶԻ ՄԱՍՆԱՃԻՒՂԸ

Կը սարքէ «ԿԱՐՄԻՐ ԽԱՉԻ ՕՐ»ը

ԱՅՍՕՐ ԿԻՐԱԿԻ ԿԷՍ ՕՐԷ ՎԵՐՋ ԺԱՄԸ 3ԻՆ

Salle Géographie*ի* մէջ 184, Bld St. Germain

Բացման խօսք.— Շրջ. վարչութեան նախագահ տիկ. ՄԻՍԱՔԵԱՆԻ կողմէ

Ողջոյնի խօսք.— Պ. Հ. ՉԱՐԴԱՐԵԱՆ, Ա. ԽՈՆԴԿԱՐԵԱՆ, Ա. ՋԱՄԱԼԵԱՆ

Գեղարուեստական ճոխ բաժին սիրայօժար մասնակցութեամբ՝

Ա. ՇԱՀԽԱԹՈՒՆԻԻ

Տիկիններ՝ Ա. ԳԷՈՐԳԵԱՆ — ԱՐՂՈՒԹԵԱՆ եւ Ա. ԳԵՒՈՆԵԱՆ (երգ) ընկերակցութեամբ Տիկին ԱՆԱՀԻՏ ԽԵՐԳԷԿԵԱՆԻ (դաշնակ):

Օրիորդ Զ. ՇԱՀԼԱՄԵԱՆ (ջութակ)

Mlle X. *(պար)*

Պ. Ռ. ՉԱՐԴԱՐԵԱՆ (արտասանութիւն):

ՄՈՒՏՔ՝ 5 *եւ* 3 *ՖՐԱՆՔ.*

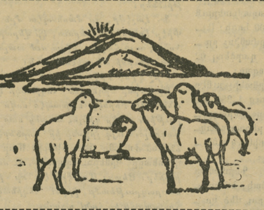

Tricots TERZIAN

Tél.: Central 93-75 3, rue Poissonnière. Paris (2)

Nouvelle Série d'Été: Tricots d'enfant et maillot de bains d'anfant à partir de 4 frs. Gillet et pullover femme, etc. etc.

Լաւ տեսակի ապրանք, խիստ աժան գիներ եւ ուղղամիտ աշխատելակերպ. ահա՛ այս յատկութիւնները որ կազմեցին **Tricots TERZIAN** *Տան համբաւը: Արագ առաքումներ Ֆրանսայի ամէն կողմը:*

ԸՆԿԵՐԱՀԱՄԱԿՐԱԿԱՆ ԽՆՋՈՅՔ

կազմակերպուած՝ Հ. Յ. Դ. ԻՍԻ ԼԷ ՄՈՒԼԻՆՈՅԻ «ՄՋՕ» ԽՈՒՄԲԻ ԿՈՂՄԷ

Այսօր կիրակի կէս օրէ վերջ ժամը 2.30ին

Պ. Գարակէօզեանի սրահին մէջ 45 rue de la Défense

Ներկայ կ'ըլլան ընկերներ՝ Ս. ՎՐԱՑԵԱՆ, Գ. ԲԱԼԱՅԵԱՆ, Լ. ԳԵՒՈՆԵԱՆ, Ր. ՔԻՒԹՆԵՐԵԱՆ եւ Ս. ԹՈՐՈՍԵԱՆ:

Մուտք՝ 5 *Ֆրանք:*

Հաղորդ. միջոց.— փորթ վէրսայլէն առնել 23 եւ 32 թիւ ճանրակառքերը եւ իջնել կար տ'իսի:

ԵՐԵԿՈՅԹ—ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ

կազմակերպուած փարիզի

ՀԱՄԱԽԱՐԲԵՐԴՑԻԱԿԱՆ ՀԱՅՐԵՆԱԿՑ. ՄԻՈՒԹԵԱՆ ԿՈՂՄԷ

14 Ապրիլ, Շաբաթ երեկոյ ժամը *3.30*էն մինչեւ առաւօտ

Salle des Ingenieurs Civils*ի սրահին մէջ* 19, Rue Blanche

Metro: Blanche *կամ* Trinité

Բանախօսութիւն, երգ. նուագ, արտասանութիւն: Orchestre ARIS

Matinée - Soirée Dansante

կազմակերպուած՝ ՓԱՐԻԶԻ ՀԱՅ ՈՒՍԱՆՈՂԱԿԱՆ ՄԻՈՒԹԵԱՆ ԿՈՂՄԷ

ի նպաստ իր Օգնութեան Սնտուկին

Հովանաւորութեամբ՝ ՓԱՐԻԶԻ ՀԱՅ ՏԻԿՆԱՆՑ ՄԻՈՒԹԵԱՆ

Կը նախագահէ Պ. ՊՕՂՈՍ ԷՍՄԷՐԵԱՆ

ԱՅՍՕՐ ԿԻՐԱԿԻ, ԺԱՄԸ 4*էն* 12

ՄՈՒՏՔ՝ 15 *ֆրանք: ՈՒՍԱՆՈՂՆԵՐՈՒ՝* 10

13 ՏՐԱՄԱԴՐԵԼԻ ԵՆ գեղեցիկ եւ ընդարձակ սրահներ՝ (ամէն յարմարութիւններով եւ օժտուած ելեկտրական գոյնզգոյն լամբարներով) ճարսանեկան ճաշկերոյթներու, ժողովներու, ցերեկոյթներու, պարահանդէսներու եւլն. դիմել **13**

ՅՈՎՀԱՆՆԷՍԵԱՆԻ *13 rue Pierre Curie.* K. *Bicètre. Metro: Porte d'Italie.*

Հայերու ժողովավայրը

ճաշարան **Ֆ Լ Օ Ր Ի Ա**

61, Rue Monsieur le Prince, Paris (6)

Մէթրօ՝ Օտէօն եւ Սէն Միշէլ *Հեռաձայն* **Danton:** 52-73

Արեւելեան եւ եւրոպական խնամուած կերակուրներ

ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԻՒՆ

Կարող դերձակուհի Տիկին ԳՈՀԱՐ ՎԱՐԴԱՆԵԱՆ, **12 rue Saint Sulpice.** *Փարիզ. Մէթրօ՝* **Odeon.** *կը կարէ ամենավերջին նորաձեւութիւն թուալով* Manteau, Robe de Soir, Robe de Mariage *եւ* Robe d'Après midi:

ՄԱՍՆԱՒՈՐ ՋԵՂՉ ՔՐԻԶԻ ՊԱՏՃԱՌԱՒ

Կարող գիտցողներու դիւրութեան համար, եթէ կը փափաքին, կերպասը կը կտրէ իրենց վրայ յարմար գնով: Կ'ընդունի Կիրակի եւ շաբթուայ բոլոր օրերը: Գիշերներն ալ կարելի է: Կը ղրկենք վերջին նորաձեւութեան թուղթեր օտար երկիրներ բնակողներուն:

ՄԻՋԱԶԳԱՅԻՆ ԴԱՐՄԱՆԱՏՈՒՆ

ՏԷՐ ԵՒ ՏՆՕՐԷՆ ՏՕՔԹ. ՄԻՀՐԱՆ Կ. ՔԷՇԻՇԵԱՆ

Նախկին բժշկապետ Մերսինի ֆրանս. հիւանդանոցներու

Պատուոյ մէտայլ ֆրանս. Առողջապահ. նախարարութենէն

85, Rue Julien Lacroix, Paris (20e)

Métro BELLEVILLE կամ COURONNE Tél. MENIL. 45—43

Բաց է ամէն օր կէսօրէ վերջ ժամը 2.50էն 7.50, (կէսօրէ առաջ միմիայն ժամադրութեամբ) կիրակի եւ տօն օրերը 10—12:

Հոն կը կատարուին՝ Ք. ճառագայթներով ամէն կերպ քննութիւն, շողանկարում (radiographie), գեր-մանիշակագոյն, յետ-կարմրագոյն եւ ուլտրակլեան դարմանում (radiothérapie profonde), նաեւ ՏԻԱԹԷՐՄԻԻ բոլոր կիրարկումները եւ ելեկտրաբուժական բոլոր ձեւերը, որ ներքին, արտաքին եւ մորթային բազմաթիւ հիւանդութիւններու դէմ գործուած գիտական ամենավերջին եւ զօրաւոր ազդակներն են:

Թոքախտաւորներու համար pneumothoraxի գործողութիւն: Հակաշիւծախտային կանխարգելիչ եւ բուժիչ պատուաստ եւ շինուկ (կատարելապէս անվտանգ):

Ջղային եւ հոգեկան հիւանդութիւններու դէս բնէածական Թելադրական եւ ֆրէօտեան մէթոտներ:

Դարմանատունը ունի իր մասնագէտ բժիշկները աչքի, քթի, ականջի, ինչպէս նաեւ արանց եւ կանանց ծննդամիզային եւ վեներային հիւանդութիւններու համար:

Assurance Socialeի պատկանող հիւանդներու կը տրուի լուրջ խնամք:

Տօքթ. Մ. Քէշիշեան, որպէս մասնագէտ ներքին հիւանդութեանց, կ'այցելէ նաեւ դրսի հիւանդներուն.

Ատամնաբուժարանը կը ղեկավարուի Փարիզի Համալսարանէն շրջանաւարտ ատամնաբոյժի մը կողմէ: Ամենալայն պայմաններ ակռաներու խնամքի եւ ոսկի կազմածներու (քուրօն եւլն.) շինութեան համար:

ՖՐԱՆՍԵՐԷՆ ՍՈՐՎԵՑԷՔ

Foyer Français *ձեռնարկած է ֆրանսերէնի գիշերային դասընթացք հաստատել Պէլվիլի եւ Ալֆորվիլի Հայերուն համար: Ամսական 5 ֆրանք:*

Փափաքողները կրնան գրել Պ. Գ.Ր. ԹԷԼԼԱԼԵԱՆԻ, 5, Rue Emile Desvaux. Paris 19:

Le Gérant: H. STEPHAN
Imprimerie A. DER (AGOPIAN)
17, Rue Damesme, PARIS (13e)

ԵՐԶՆԿԱՅԻ եւ ՇՐՋԱԿԱՅԻՑ ՀԱՅՐԵՆԱԿԻՑՆԵՐՈՒՆ

Երզնկայի եւ Շրջակայից Հայր. Միութեան առժամեայ յանձնախումբը ժողովի կը հրաւիրէ Փարիզի եւ շրջակայից երկսեռ բոլոր հայրենակիցները այսօր Կիրակի կէս օրէ վերջ ժամը 2ին 40, Rue de Belleville: Օրակարգ.— Ծրագիր-Կանոնագրի վաւերացում եւ վարչութեան ընտրութիւն:

Առժամեայ վարչութիւն

Փարիզ, 4 Ապրիլ 934

ԱԶԳԱՅԻՆ ՎԻՃԱԿԱՀԱՆՈՒԹԵԱՆ

9ՐԴ ՇԵՐՏԻ ՏՈՄՍԱԿՆԵՐԸ

ԱՄԲՈՂՋ, ԿԷՍ, ՔԱՌՈՐԴ ԵՒ ՄԷԿ ՏԱՍՆԵՐՈՐԴ

ԿՐՆԱՔ ԳՆԵԼ ԱՅՍՕՐ ԻՍԿ, 8 ԱՊՐԻԼ, ՄԻՆՉԵՒ ԻՐԻԿՈՒԱՆ Ժ. 9Ը

ՈՉ ՈՔԻ ՉԻ ՄԵՐԺՈՒԻՐ ՏՈՄՍԱԿՆԵՐԸ, բայց խուճապի տեղի չտալու համար, կը խնդրուի գնումը չյետաձգել վերջին վայրկեանին:

ԴՐԱՄԱՏՆԵԱԿԻ ՄՈՒՏՔՆ Է **2, Ave. RENÉ BOYLESVE**

A. GODOVANNIKOFF

30, Quai de Passy, Paris (16)

Tél. Jasmin: 01-50 Métro: Passy

Ֆրանսայի մէջ շատոնց փնտռուած Արեւելքի իսկական օղիին մենաշնորհը ստացած ըլլալով, հրապարակ հանած ենք՝

ԵՐԵՒԱՆ ԱՆԱՐԱՏ ՕՂԻՆ

փնտռեցէ՛ք զայն կարմիր պիտակով: Անգամ մը ճաշակելէ յետոյ ա՛լ չպիտի հրաժարիք անկէ:

ԱՐՏՕՆԱՏԷՐ ՖՐԱՆՍԱՅԻ ՀԱՄԱՐ՝

Société "PEUREUX"

48 Bld. des Vignes, MARSEILLE Téléphone: COLBERT 58-10

ԼԻՈՆԻ եւ ՇՐՋԱՆՆԵՐՈՒ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՑԻՉ

D.N.BAHADOURIAN 32 rue Sévigné. Lyon Rhône)

ՆԻՍԻ ԳՈՐԾԱԿԱԼ.—

M. M. H. Khatchadourian et Danielian *24,* rue Assalit. Nice (A. M.)

ՄԱՅՐԱՆՈՑ

Villa ANNETTE

6, rue de d'Atlas, 6

(Buttes Chaumont*ի պարտէզէն* 25 *մէթր հեռու*)

Tél. NORD: 46-65

Վիրաբուժական գործողութեանց եւ ծննդաբերութեանց ընդարձակ սրահներ՝ արդիական ամէն յարմարութիւններով. լուսաւոր օդասուն, գեղեցիկ սենեակներ:

Կ'ընդունինք Assurance Sociale*ի հիւանդներ:*

ԺՈՂՈՎՐԴԱԿԱՆ ԳԻՆԵՐ

Մէթրօ՝ Belleville et Simon Bolivar. *Հանրակառք՝ թիւ 5, 26: Օթօպիւս՝* N. BF. BN.

ԲԱՑՈՒԱԾ Է

ՅՈՎՀԱՆՆԷՍ ԽԱՆՋԵՐԵԱՆԻ

ԱՐԴԻԱԿԱՆ ԴԵՐՁԱԿԱՏԱՆԸ

97 Route d'Orléans. Cachan

Անգլիական եւ ֆրանսական ընտիր կերպասներ, վերջին նորաձեւութիւն, խնամուած կար: Գիներու վրայ կարեւոր զեղչ:

ՏՕՔԹ. ՍՊԱՐԹԱԼԻ

ՓԱՐԻԶԻ ԲԺՇ. ՀԱՄԱԼՍԱՐԱՆԷՆ

Նախկին գլխաւոր բժիշկ եւ վիրաբոյժ Իզմիրի Ազգ. հիւանդանոցին

33, Rue Poissonnière (Rex սինէմային ճիշտ քովը)

Մէթրօ՝ Bonne-Nouvelle

ընդունելութիւն ամէն օր ժամը *14—18* եւ ժամադրութեամբ

Etude de Me BERNARD WAHL

(*12* année)

Licencié en Droit de la Faculté de Paris

Ancien élève de l'École des Hautes Etudes Sociales

JURISCONSULTE

Droit Français et International Privé

94, Rue St. Lazare (*Սէն Լազար կայարանին մօտ*) Tél. Pigalle 67-69

Կը ստանձնէ ամէն տեսակ դատական խնդիրներ, ինչպէս նաեւ փողոցի արկածներ, անձամբ կը պաշտպանէ առեւտրական եւ ճաշտարար դատարաններու առջեւ, կուտայ certificats de coutumesներ, կը կատարէ ամուսնութեան եւ ամուսնալուծման վերաբերեալ բոլոր գործողութիւնները:

Կ'ընդունի ժամը 9—10 եւ 17—19: Նաեւ ժամադրութեամբ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ՝ ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ, ԳՐԱԿԱՆ

HARATCH

(Fondé en 1925) R. C. Seine 276.286

Directeur et Propriétaire : Sch. Missakian

Rédaction & Administration

ԽՄԲԱԳՐՈՒԹԻՒՆ ԵՒ ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ

17, Rue Damesme PARIS (13e)

Téléphone : Glacière 15-70

(ԵՐԹԵՒԵԿԻ ՀԱՄԱՐ՝ Métro : TOLBIAC)

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԵԱՆ ՊԱՅՄԱՆՆԵՐ.—	ՏԱՐԵԿԱՆ	ՎԵՑԱՄՍԵԱՅ	ԵՌԱՄՍԵԱՅ
Ֆրանսա եւ գաղութներ	140 ֆրանք	70 ֆրանք	35 ֆր.
Անգլիա, Եգիպտոս, Զուիցերիա, Իտալիա	250 »	130 »	—
Ամերիկա	200 »	100 »	—
Ուրիշ Երկիրներ	200 ֆրանք	100 ֆրանք	—

ՆԵՐԵՔՇԱԲԹԻ 10 ԱՊՐԻԼ — MARDI 10 Avril 1934

10 ՐԴ ՏԱՐԻ - 10e Année N° 2466

Խմբագիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

ԳԻՆ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ԵՐԿՈՒ ԽՕՍՔ

Ո՞ՒՐ Կ'ՈՒԶԵՆ ՅԱՆԳԻԼ...

1933 դեկտ. 24ի դէպքէն ի վեր, առաջին անգամ է որ հայկական խռովութեանց մասին լուր մը կ'երեւայ եւրոպական թերթերու մէջ:

Կը նշանակէ թէ՝ խիստ ծանր են եղած Պոսթընի եւ Շիքակոյի խռովութիւնները (Տես «Վերջին Ժամ»ը):

Մնաց որ, հեռագիրը իր չոր ու ցամաք վիճակին մէջ ալ շատ բան կը պատմէ.— Ինը վիրաւոր եւ բազմաթիւ ձերբակալութիւններ՝ Պոսթընի մէջ: Եօթը վիրաւոր եւ հինգ ձերբակալութիւն՝ Շիքակոյի մէջ...

Վերջերս փողոցային ցոյցերն ու ընդհարումները սովորական դարձած են Մ. Նահանգներու զանազան քաղաքներուն մէջ, իբրեւ հետեւանք ջղագրգիռ մթնոլորտի մը որուն վրայ անդադար իւղ կը լեցնէ հակադաշնակցական խառնիճաղանճը:

«Միացեալ ճակատ» կոչուած արշակաւան մը անսպառ դրամագլուխի վերածելով Ղեւոնդ արք.ի սպանութիւնը, երեք ամիսէ ի վեր թոյն կը սրսկէ սանձակոտոր խուժանավարութեամբ:

Եթէ մէկը ժամանակ ունենար հաւաքելու այս առթիւ խօսուած ճառերն ու եղած հրատարակութիւնները, պիտի չշմէր անոնց պարզած անբարոյականութենէն:

Այնքան պղծութիւն, կիրք եւ գարշանք՝ ոչ իսկ ջարդարարներու հասցէին արտասանուած եւ գրի առնուած էին, տարիներէ ի վեր:

Զայլոյ հաւատաք, եթէ ըսենք թէ եղան գրիչներ որ Թուրքէն ալ աւելի գազան, հրէշ եւ ճիւաղ հռչակեցին Դաշնակցութիւնը, հիներով եւ նորերով, մեռածներով եւ ողջերով:

Ամէն մէկ ճառ որ կը խօսուէր, ամէն մէկ տող որ կը գրուէր այս առթիւ, ուղղակի կամ անուղղակի հրաւէր մըն էր եւ է՝ խոյանալու «Դաշնակ»ին վրայ, անարգելու, զզուելու, ոչնչացնելու դայն:

Շատ մը «բողոք»ի ժողովներ այնքան գրգռիչ եւ սրիկայական տեսարաններ պարզեցին որ, «Միացեալ»ի հրամանատարները իրենք ալ սարսափեցան:

Այդ հրամանատարներուն ամէնէն զգուշաւորն, պատուելիներու «Կոչնակ»ը, վերջերս խեղճացած՝ յորդոր կը կարդար թէ պէտք չէ «սահմանէն դուրս ելլել, թէ եղած սանձարձակութիւններէն տուժողը հայ ժողովուրդն է» եւ թէ «ծայրայեղութիւնները կըրնան ծանր հետեւանքներու հասնիլ»:

— «Ժողովրդային յուզումնալից շրջաններու մէջ, երբ մարդիկ կարծես խելք գործածելէ դադրած՝ միայն զգացումներով կը շարժին, բնական է որ ծայրայեղութիւններ տեղի ունենան ... Սակայն ժողովուրդին բանիմաց դասին պարտականութիւնն է իրենց ազդեցութիւնը գործածել եւ չթողուլ որ անպատասխանատու անհատներ անխորհուրդ եւ անխոհեմ վարմունքներու հետեւին»:

Եւ այս այն թերթն է, որ մէկը միւսէն թունահոտ խմբագրականներ հրատարակեց, ապացուցելու համար թէ Դաշնակցութիւնը «պատերազմ» է հռչակած «ազգին դէմ»...

Պատուելիներու օրկանը պարտք սեպած էր խելքի կանչելու նաեւ կիները.— «Հայ կինը երբեք կորսնցնելու չէ արդարութեան զգացումը»:

Արդարեւ, կարգ մը կիներ ալ, կորսնցուցած՝ խղճի եւ ամօթխածութեան ամէն զգացում, փողոցէ փողոց եւ տուներու մէջ փայլեցան այս ճակատին վրայ, անպատմելի զռեհկութիւններ գործելով:

Անոնք էին — հայ մայրեր եւ քոյրե՛ր — որոնք մէկ – երկու անգամ դարանի կեցան փողոցներու անկիւնը, անարգելու, հրմշտկելու, բիրերով եւ քարերով խոշտանգելու համար բանտէն դատարան փոխադրուած ամբաստանեալները: Այն աստիճան որ, ոստիկանութիւնը հարկադրուեցաւ ամուր շղթաներ կազմել:

Հակադաշնակցական մամուլը յաւելեալ եւ ճոխացեալ մանրամասնութիւններով, բոշայական պարծանքով եւ գարշելի չարախնդութեամբ կ'արձանագրէր այս «քաջագործութիւնները»:

Դեռ վերջերս, Նիւ Եորքի Դաշնակցական ժողովին առթիւ, որ տեղի ունեցաւ կատարեալ բարեկարգութեամբ եւ մեծ յաջողութեամբ, հակադաշնակցական մամուլը չողոքոտ նկարագրութիւններ կը հրատարակէր խայտառակ ցոյցի մը ակնարկելով:

Մինչ ամերիկեան թերթերը կը գրէին թէ երեք հարիւր հոգի շարուած էին ճամբուն վրայ, հակառակորդ մամուլը հազարի, նոյն իսկ երեք հազարի վերածեց բազմութիւնը, եւ գրեց ու գրեց բանե՛ր որոնք սահմանուած էին ոտքի վրայ քուն բերելու:

Եւ բոլոր նկարագրութեանց մէջ, մարդիկ պատի՛ւ կը սեպէին չէնել թէ՝ Դաշնակներու բռնած եռագոյնը «բրդքտուեցաւ», թէ «գոյն բռնողներու աչքերը սեւցան», թէ եռագոյնը «ցեխերուն մէջ նետուեցաւ», թէ փողոցը «ռազմադաշտ»ի փոխուած էր...

Ուրեմն, պարտ՛րտ գետնի վրայ ինկած էին կուսակցական մոլեռանդութեան, հանրային անբարոյականութեան, խուժանային խաչկրութեան հունտերը:

Եւ ահա երկու նոր դէպքեր, երկու տարբեր քաղաքներու մէջ, հաւասարապէս ծանրակշիռ եւ արիւնալի:

Հեռագիրը մանրամասնութիւններ չի տար: Այնպէս որ, կարելի չէ ճշդել թէ ո՛ր կողմն է եղած նախայարձակը կամ պատասխանատուն:

Հաւանաբար եկեղեցիները գրաւելու փորձ մըն է կատարուած, քանի որ, անցեալ սեպտեմբերէն ի վեր, գաղութը երկուքի բաժնուած ըլլալով, երկու Առաջնորդարան եւ երկու Ազգ. Վարչութիւն իրենց միջեւ բաժնած են եկեղեցիներն ու ազգ. հաստատութիւնները:

Սպասելով մանրամասնութեանց, կ'ուզէինք իմանալ թէ ո՛ւր պիտի յանգի այս փոթորիկը:

Շ.

ՎԵՐՋԻՆ ԺԱՄ

ԾԱՆՐ ԽՌՈՎՈՒԹԻՒՆՆԵՐ ՊՈՍԹԸՆԻ ԵՒ ՇԻՔԱԿՈՅԻ ՄԷՋ

Ղեւոնդ արք.ի սպանութեան առթիւ

ԲԱԶՄԱԹԻՒ ՎԻՐԱՒՈՐՆԵՐ ԵՒ ՁԵՐԲԱԿԱԼՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

Նիւ Եորքէն կը հեռագրեն ապրիլ 9 թուականով.—

Պոսթընէն կը հաղորդեն թէ հայկական եկեղեցիին հակառակորդ խմբակցութիւնները իրարու վրայ նետելով Ղեւոնդ արք.ի սպանութեան պատասխանատուութիւնը, կռուի բռնուեցան: Հակառակորդները դանակներով զինուած իրարու դէմ նետուեցան փողոցներուն մէջ :9 հոգի վիրաւորուեցան :Ոստիկանական կարեւոր ուժեր վերահաստատեցին բարեկարգութիւնը եւ բազմաթիւ ձերբակալութիւններ կատարեցին: Ոստիկանի մը ակնոցը փրթաւ:

Շիքակոյի մէջ ալ խռովութիւններ ծագեցան նոյն պատճառով: Չորս կիներ եւ երեք այրեր վիրաւորուեցան եւ հիւանդանոց փոխադրուեցան: Չորս կիներ եւ այր մը ձերբակալուեցան:

⁂ Նոր լուրերու համաձայն (անթել), 250 ոստիկաններ արտասովոր ուժերով յարձակեցան ցուցարարներուն վրայ: Հազարաւոր Հայեր խռնըւած էին Պոսթընի եկեղեցիին յարակից փողոցներուն մէջ:

ԹՈՒՐՔԻԱ Կ'ԱՒԵԼՑՆԷ ԻՐ ՍՊԱՌԱԶԻՆՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ

Պոլսէն կը հեռագրեն «Թայմզ»ի.— Դահլիճը որոշեց աւելցնել ծովային եւ օդային ուժերը: Այս առթիւ անհրաժեշտ վարկերը պիտի նախատեսուին ելմտացոյցին մէջ որ շուտով կը ներկայացուի Ազգ. Մեծ Ժողովին:

Թուրքերը կը տագնապին, Իտալացիները կը շոյեն

Գրած էինք թէ իտալական կառավարութիւնը հանգստացուցիչ հաւաստիքներ տուած է Հռոմի թրքական դեսպանին, Մուսոլինիի ճառին առթիւ: Այս առթիւ արտաքին գործավարն ալ յայտարարութիւններ ըրաւ Ազգ. Մեծ Ժողովին մէջ:

Հակառակ այս հաւաստիքներուն, թուրք մամուլը կը շարունակէ բողոքել այդ ճառին դէմ, մանաւանդ որ, իտալական մամուլը վերջերս գրած էր թէ Թուրքիա Պալքանեան ուխտին հետ ստորագրեր է նաեւ պայմանագիր մը որով յանձն կ'առնէ Յունաստանի վերադարձնել Տոտեկանէս կղզիները:

Մինչդ այս բանակցեցին ընթացքին ստորագրուեցաւ առեւտրական դաշնագիր մը, 1929 օգոստոս 3ի առժամեայ պայմանագրին փոխարէն, մեծ գոհունակութիւն պատճառելով երկու երկիրներուն: Իտալական մամուլը գոհունակութեամբ կ'արձանագրէ այս իրողութիւնը, շեշտելով թէ Թուրքիոյ եւ Իտալիոյ գործակցութիւնը անհրաժեշտ է, պահպանելու համար հաւասարակշռութիւնը՝ Մօտաւոր Արեւելքի եւ արեւելեան Միջերկրականի մէջ: «Իտալիա եւ Թուրքիա հակամարտ շահեր չունին, կ'ըսէ «Մէսաճէրօ», ընդհակառակն, երկու երկիրները ամէն պատճառ ունին գործակցելու ծովային երթեւեկի եւ առեւտրական փոխանակութեանց համար: Ահա թէ ինչու Էնկիւրիի մէջ ստորագրուած նոր դաշնագիրը անկասկած սքանչելի արդիւնքներ պիտի տայ»:

Ինչպէս կ'երեւայ, իտալական թերթերն ալ կ'ուզեն փարատել Թուրքերու կասկածները՝ Մուսոլինիի դիտումներու մասին:

Ըսմէթ փաշա պիտի պատասխանէ Մուսոլինիի

Իզմիրէն կը հեռագրեն.— Մ. Քէմալ Իզմիր մեկնեցաւ, ուր Ըսմէթ փաշա մեծ ճառ մը պիտի խօսի Թուրքիոյ արտաքին քաղաքականութեան մասին, մասնաւորապէս ծանրանալով Մուսոլինիի վերջին ճառին վրայ:

Իտալիոյ դերը Արեւելքի մէջ

Անցեալ դեկտեմբերին արեւելեան ուսանողներու համաժողով մը գումարուեցաւ Հռոմի մէջ: Իբրեւ արդիւնք, կազմուած է մնայուն գրասենեակ մը որուն կեդրոնը կը գտնուի Հռոմի մէջ եւ որ իր առաջին ժողովը սարքեց անցեալ շաբթու: Արաբներու պատուիրակը այս առթիւ պարզեց կազմակերպութեան երեք նպատակները.— մտաւոր համերաշխութիւն մը հաստատել եւ զարգացնել ընկերական ոգին՝ արեւելեան ուսանողներուն միջեւ, դիւրացնել ուսանողներու բնակութիւնը՝ Եւրոպայի մէջ, քաջալերել Արեւելքի եւ Արեւմուտքի մերձեցումը: Պոմպէյի համալսարանէն ուսուցիչ մը խօսեցաւ Հնդկաստանի տենչերու մասին. ուրիշ Հնդիկ մը բացատրեց ուսանողներու պատասխանատուութիւնը՝ խաղաղութեան մասին:

Իտալական մամուլը կը դնահատէ այս ձեռնարկը, իբրեւ սկզբնաւորութիւնը Արեւելքի եւ Արեւմուտքի գործակցութեան, այնպէս ինչպէս բացատրած էր Մուսոլինի, համագումարին բացման առթիւ:

Արդեօք հայ ուսանողներն ալ որ եւ է կապ ունի՞ն այս ձեռնարկներուն հետ...

Նախկին ռազմիկներէն ալ զոհողութիւն կը պահանջուի

ՎԱՐՉԱՊԵՏ ՏՈՒՄԷՐԿԻ ՅՈՐԴՈՐՆԵՐԸ

Երէկ, երկուշաբթի, նախկին ռազմիկներու պատուիրակութիւն մը հրաւիրուեցաւ վարչապետ Գ. Տումէրկի քով, որ խնդրեց կամաւոր զոհողութիւններ ընել, օգնելու համար ելմտացոյցին հաւասարակշռութեան: Նախկին ռազմիկները նախընթաց օր ժողով գումարելով, որոշած էին ընդդիմանալ իրենց հանգստեան թոշակներու կրճատման: Բայց կը թուի թէ պիտի համակերպին եւ կառավարութիւնը վաղն իսկ, չորեքշաբթի, հրապարակ պիտի հանէ հրամանագիր – օրէնքներու նոր շարքը, լրացնելու համար չորս միլիառ փրանքի խնայողութիւնը: (Անցեալ շաբթուան հրամանագիրներով կրճատուած էր 2,760,000,000 փրանք): Կը կարծուի թէ հարիւրին 3 ընդհանուր զեղչ մը պիտի կատարուի բոլոր կենսաթոշակներուն վրայ, բացառութիւն համարելով հարիւրին հարիւր անկարները (իբրեւ հետեւանք պատերազմի վէրքերու): Այս կրճատումէն պիտի գոյանայ 125–150 միլիոն: Պիտի կրճատուի նաեւ հանգստեան թոշակներու գումարը, որ 1,360,000,000 փր. է ներկայ ելմտացոյցին մէջ: Այսպէս, կը կարծուի թէ 500,000 նախկին պատերազմիկներ, որոնք տարեկան 1200 փր. կը ստանան, այսուհետեւ պիտի ստանան միայն 500, իսկ իբր 500,000 հոգի որ կը ստանան տարեկան 500 փր., պիտի զրկուին որեւէ նպաստէ: Կը յուսացուի 500 միլիոն փրանք խնայել այս կրճատումներով: Իսկ ազգ. վիճակահանութեան եկամուտը, որ 600 միլիոն փրանքէն պակաս չէ եղած, ելմտացոյցէն պիտի հանուի եւ պիտի յատկացուի նախկին ռազմիկներուն:

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

ՄԷԿԸ ՄԻՒՍԻՆ ԳԼԽՈՒՆ

»»»·«««

«Միացեալ ճակատ»ի կարմիր եւ դեղին խաչակիրները կը շարունակեն մուր եւ փրփուր տեղալ Դաշնակցութեան եւ Դաշնակցականներու գլխուն, այստեղ եւ ամէն տեղ:

Բայց, միայն Դաշնակցութեա՞ն դէմ:

Ճակատը ճակատ է կազմած նաեւ «ճակատ»ին դէմ, որ կը նարնատի ինքն իր մէջ:

Զէ՞ք յիշեր վէճը.— Ռամկավարները «Դուրեան յանձնախումբ» մը կազմեր էին Հնչակեաններուն հետ, ժողովներ սարքելու, տոլար ժողվելու եւ.. դատական ծախքերը հոգալու համար:

«*Բանուոր*», Ամերիկայի բոլշեւիկներուն օրկանը, առեն մը կարաւանին պոչ կազմելէ յետոյ, բաժնուեցաւ եւ ուրիշ յանձնախումբ մը կազմեց:

Այս առթիւ, ծանր մեղադրանքներ կ'ուղղէր Ռամկավարներուն, պատմելով թէ «ԱՌԱՏ ԴՐԱՄ ԿԸ ԿՈՐԶԵՆ» յանձնախումբին «ԾԱԽՍԱԼԻՑ ԾԱՆՈՒՑՈՒՄՆԵՐԷՆ» եւ կ'ուզեն «չաղ – չաղ» ամսականներ ապահովել:

Իսկ «*Պայքար*», Ռամկավարներուն պաշտօնաթերթը, «ԹԵՐԹԻ ԲԱԺԱՆՈՐԴ ԱՒԵԼՑՆԵԼՈՒ ՆԿԱՏՈՒՄՆԵՐ» վերագրեց «Բանուոր»ի խմբակին:

Միւս կողմէ, Ռամկավարներու Շրջ. Վարչութիւնը պաշտօնական յայտարարութիւն մը հրատարակեց, որով կ'ազդարարէ թէ «համայնավար Հայերը ազգային կուսակցութիւն մը չեն, հետեւաբար պէտք չէ որ մասնակցին մեր ազգային կեանքին», թէ անոնք Ամերիկայի կոմունիստ կազմակերպութեան «մէկ հատուածն են»:

Այս ճամբուն վրայ, Ռամկավարներուն օգնութեան կը հասնի «Երիտասարդ Հայաստան»ը, կարմրած Հընչակեաններուն օրկանը, որ կատաղի հակադաշնակցական է իր ծնած օրէն, եւ որուն աչքին «Նոր Երկիր»ն ալ իրաւունք չունի Հնչակեան կոչուելու:

Զէ՞ք ուզեր կարդալ իր վերջին յայտնութիւնները. (*Խօսքը բանուորականներու մասին է*).

— «*Այսպէս ըրին անոնք երէկ, ներդաղթի հարցին մէջ, երբ ինքնագլուխ ճամբայ ելան եւ ամբողջ ամերիկահայ գաղութէն հաւլու հաւ կրցին չորս հազար տոլարի գումար մը փրցնել, եւ յետոյ, այդ գումարն իսկ անցուցին «Բանուոր» թերթին կոկորդը, հակառակ այս ու այն կողմէն եղած բողոքներուն եւ հաշիւներու փնտռտուքին:*

Այսպէս ըրին անոնք մուտք գործելով Հօկի եւ պետական Կարմիր Խաչի մէջ, եւ բացառապէս Խորհ. Հայաստանի նիւթապէս օգնելու եւ անոր շինարարական աշխատանքներուն նըպաստելու կոչուող այս երկու հաստատութիւնները քանդեցին ու այդ հաստատութիւններու գանձը դատարկեցին «Բանուոր» թերթի հաշւոյն:

Այդպէս կ'ընեն անոնք այսօր ամերիկահայութեան մէջ կատարուած ծանօթ ոճիրի մը հետ կապուած աշխատանքներու եւ շարժումներու մէջ: Երէկուան պայքարին մէջ Ղեւոնդ արք. Դուրեանը կալլիկ չինող այս խմբակին մարդիկը, այսօր՝ անոր դիակին շուրջ պար կը դառնան, կոկորդիլոսի արցունքներ կը թափեն եւ կը ջանան իրենց կեղծ ելոյթներով՝ հայ ղանդուածի համակրութիւնը իրենց կողմը առնել, ու դրամ քաշել, դրամ՝ կարգ մը դատարկապորտ ծոյլեր ապրեցնելու համար»:

Կրնայի՞ք ըսել, խնամիներու այս «գաղափարական» պայքարին մէջ, ո՞րն է ամէնէն թշուառը կամ թըշուառականը,— հայ – լուսաւորչական ռամկավա՞րը, բոլշեւիկ բանուորակա՞նը թէ սոցիալ – դեմոկրատ հընչակեանը...

ՎԱՐԴԳԷՍ

Պետական պաշտօնեաներու խլրտումները

Առաջին 14 հրամանագիրներու հրատարակութենէն ի վեր ժողովները, բողոքները եւ խորհրդակցութիւնները իրարու կը յաջորդեն: Զօրաշարժի ենթարկուած են պետական պաշտօնեաներու բոլոր կազմակերպութիւնները, թղթատարականէն մինչեւ ուսուցչականը: Եւ սակայն, տիրող կարծիքը այն է թէ ընդհանուր գործադուլ չպիտի հռչակուի, բացի համայնավարական խմբակցութեանց խլրտումներէն: Պետական պաշտօնեաներու Դաշնակցութիւնը յանձնարարեց իր ազգ. խորհուրդին՝ գործունէութեան միջոցներ մշակել, մէջն ըլլալով նաեւ գործադուլը, բայց առ այժմ բողոքը պիտի ունենայ համաշտարած պրոպագանտի մը հանգամանքը, ընդդէմ տուրքէ խուսափողներու: Արդարեւ, հազարաւորներ կան որ տուրք չեն վճարեր կամ պակաս կը վճարեն, ինչպէս կը խոստովանէր վերջերս ելմտական նախկին նախարար մը: Պետական պաշտօնեաներու դաշնակցութիւնը ի հարկին հրապարակ պիտի հանէ այս պարտազանցներուն անունները եւ պիտի պահանջէ անոնց տուրքերով գոցել ելմտացոյցին բացը, փոխանակ իրենց թոշակները կրճատելու:

Եղած բողոքներուն եւ հեռախօսի կեդրոնին մէջ կատարուած ցոյցի մը հետեւանքով, կառավարութիւնը հարկադրուեցաւ կարգ մը լուսաբանութիւններ հրատարակել, 14 հրամանագիրներու մասին: Միւս կողմէ, կ'ըսուի թէ ի հարկին խստութեան պիտի դիմէ:

Աշխատանքի Դաշնակցութեան ընդհ. ժողովին մէջ, որ վերջացաւ կիրակի օր, ընդհ. քարտուղարը նորէն յարձակեցաւ համայնավարներուն վրայ, զանոնք պատասխանատու հռչակելով կիրակի օրուան միթինկին խափանման: Ընկերվարականները մեծ զգուշութիւններ ձեռք առած էին կիրակի օր, ապահովելու համար իրենց միթինկին բարեկարգութիւնը: Որ եւ է դէպք չպատահեցաւ:

Մահ Արմենակ Մանիսալեանի

Պուքրէշի մէջ իր մահկանացուն կնքած է ծանօթ առեւտրական Գ. Արմենակ Մանիսալեան, որ կարեւոր դեր կատարած է ռումանահայ ազգ. կեանքին մէջ:

Ծնած 1874ին Էնկիւրի, եւ իր ուսումը ստացած Պոլիս, Պէրպէրեանի մէջ, հանգուցեալը իր պատանի հասակին գացած էր Ռումանիա՝ գործակցելու Մանիսալեան եղբարց առեւտրական տան: Շնորհիւ իր յամառ աշխատանքին, Արմենակ Մանիսալեան կրցած էր հետզհետէ դէմք մը դառնալ առեւտրական տան: Շնորհիւ իր յամառ աշխատանքին Արմենակ Մանիսալեան կրցած էր հետզհետէ դէմք մը դառնալ առեւտրական հրապարակի վրայ, եւ վայելել պաշտօնական շրջանակներու վստահութիւնն ու համակրանքը: Անկախ Մանիսալեան տան բերած իր գործակցութենէն, Արմենակ Մանիսալեան դեր կատարեց նաեւ երկրին տնտեսական կեանքին մէջ, մանաւանդ պատերազմի շրջանին, երբ նախագահն էր Արմտիքի վաճառականներու ընկերակցութեան, եւ իր այդ հանգամանքով իր աջակցութիւնը կը բերէր երկրին՝ դժուարին վայրկեաններու մէջ: Մանիսալեան անդամակցած է նաեւ Առեւտրական Սենեակին եւ Սակարանի Իրաւարար Մարմնին, իր բոլոր պաշտօններուն մէջ ալ օգտակար հանդիսանալով իր ազգակիցներուն: Մանիսալեան տան փլուզումէն յե –

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ Դ. էջ)

ԹՈՒՐՔԻԱՆ՝ ԻՐ ՀՈԳԵՐՈՎ ՈՒ ՓՈՐՁԵՐՈՎ

«ՀՆԳԱՄԵԱՅ ԾՐԱԳԻՐԸ»

ՏԵՍԱԿԷՏՆԵՐ ԵՒ ՆՊԱՏԱԿՆԵՐ

Ուրեմն, ճարտարարուեստականացման իր Հնգամեայ ծրագրով, Թուրքիա միանգամ ընդ միշտ կը լուծէ «երկրագործութի՞ւն թէ ճարտարարուեստ» հարցը, որ տարիներ շարունակ զբաղեցուց մամուլն ու վարիչները: Ասիկա չի նշանակեր թէ երկրագործութիւնը մէկ կողմ թողուած է: Ինկիւլըի երկուքն ալ կը նկատէ իբրեւ միջոց եւ ոչ թէ նպատակ: Իրեն համար նշանակէտը Թուրքիոյ «ազգային տնտեսութիւնն» է: Իսկ տնտեսութիւն մը ոչ առանձնապէս ճարտարարուեստ է, ոչ ալ՝ առանձնապէս երկրագործութիւն: Մնաց որ, եթէ ան կը ձգտի տնտեսական արտադրութեանց բարգաւաճումին, ատիկա կարելի է լոկ հաւասարակշիռ գործունէութեամբ մը՝ արտադրական զանազան ճիւղերուն մէջ: Այսինքն հաւասարապէս ուժ տալ եւ ճարտարարուեստին եւ երկրագործութեան: Որպէսզի ազգային տնտեսութեան կառքը կարենայ քալել, հարկ է որ երկու ձիերն ալ հաւասարապէս քաշեն ու յառաջանան:

Այս պարագան ստիպողութիւն մըն է մանաւանդ հիմա, տնտեսական տագնապի այս շրջանին, երբ ամէն մէկ երկիր ինքնաբաւարարման քաղաքականութիւնը որդեգրելու ստիպուած է:

Իտալիոյ գլխաւոր ձգտումներէն մէկն եղաւ իր փորը իր ցորենով կշտացնել: Ու յաջողեցաւ: Թուրքիա, որ այնքան մտահոգ է իր առեւտրական եւ, հետեւաբար, պետական պիւտճէներուն անհաւասարակշռութեան պատճառաւ, աւելի մեծ պատճառներ ունի ինքնաբաւարարման քաղաքականութեան հետեւելու, իր հարստութիւններէն ինք օգտուելու, եւ իր ունեցածը սահմաններէն դուրս չհանելու համար:

Այդ է պատճառը որ, Թուրքիոյ տնտեսական գործավարը, իշխանութեան գալու իր առաջին իսկ օրէն, ջանաց անշեղ քալել այդ ճամբան, եւ եթէ չյաջողեցաւ Թուրքիան իր իւղովը տապկել — երկրին հողագործականորէն թէ ճարտարարուեստականորէն յետամնացութեան պատճառով — այսուհանդերձ մաքսային սահմանները խստօրէն նեղցուց՝ յաճախ դժգոհութեան պատճառ դառնալով:

Որպէսզի աւելի պարզ ըլլայ թէ ինչ է Ինկիւլըի տեսակէտը այս մասին, յիշեցնեմ այն բանաձեւը, զոր ներկայացուց Լոնտոնի Տնտեսական Խորհրդաժողովին: Թուրքիա, իր պատուիրակութեան միջոցաւ, այդ խորհրդաժողովին ներկայացուց յիշատակագիր մը, որ կը վերաբերէր համաշխարհային տագնապի մասին իր ըմբռնումին եւ կը պարզէր, մասամբ, իր ազգային տնտեսական ծրագիրը: Կարելի չըլլալով զայն ամբողջովին տալ այստեղ, մէջ կը բերեմ գլխաւոր կէտերը, իբրեւ Թրքական «ազգային թէզ»:

Այսպէս, այդ ծրագիր — յիշատակագրին մէջ կ՚ըսուէր թէ՝ «Որպէսզի միջազգային տնտեսական ընդարձակութեան հիմը անխախտ մնայ, հարկ է որ, բոլոր ազգերը, բարօրութեամբ ապրեցնող մտայնութեամբ մը միաձայնաբար աշխատին»: Այս տեսակէտը նոյնութեամբ արտայայտած էր Մ. Քէմալ՝ Ազգ. Ժողովի բացման առթիւ:

Այդպիսի տեսակէտ մը յայտնած էր նաեւ վարչապետ Ըսմէթը՝ ըսելով.— «Աշխարհի մէջ ձեռք առնուելիք բոլոր միջոցները պէտք է հիմնուած ըլլան այն տեսակէտին թէ բոլոր ազգերը իրաւունք ունին բարօրութեան մէջ ապրելու»:

Ուրեմն, Թուրքիա կը հետապնդէ Յտնտեսական սիստէմ մը, եւ ամէն առթիւ կը փնտռէ միջազգային գործակցութիւնը ու զայն կը կիրարկէ ամէն տեսակ խորհրդակցութիւններով ու հասկացողութիւններով»:

Աւելին համաձայն Ինկիւլըի տեսակէտին, «ներկայի պայմաններուն մէջ միջազգային գործակցութիւն մը կարելի է տնտեսապէս կազմակերպուած անկախ եւ հաւասարակշիռ ազգերու միջեւ. այդ պարագային է որ գործակցութիւնը արդիւնաւոր կ՚ըլլայ: Այդ համոզման մղումովն է որ, պետութիւնները, քաղաքական հանգամանքներէն եւ պատասխանատուութիւններէն անջատ, ունին նաեւ տնտեսական դեր մը»:

Ինկիւլըի եւ իր ներկայացուցիչները կը խորհին նաեւ թէ՝ «պետութիւնը միայն տնտեսական խնդիրներու ետեւէն քաշքշուող ուժ մը չէ, այլ շարժող ուժ մը»: Կը հաստատեն թէ «պետութիւնը տնտեսութեան ուղղութիւն ու թափ տուող ուժ մըն է եւ այդ կոչումն ունի»: Ու կը խորհին թէ «միայն այս սկզբունքին կիրարկումովն է որ միջազգային տնտեսական եւ առեւտրական յարաբերութիւնները պտղաբեր կ՚ըլլան»:

Ստոյգ կ՚երեւի որ այդ քանի մը տողերուն մէջ խտացած է նաեւ առհասարակ պետականութեան մասին Ինկիւլըի ըմբռնումը: Թէեւ պէտք է ըսել որ Ինկիւլըին այդ մասին այնքան կարծիք ունի որքան... թերթ ու գրող:

Աւելին: Այդ ըմբռնումին մէջ կարելի է գտնել նաեւ այն քաղաքականութիւնը զոր պիտի գործ դնէ ան՝ իր Հնգամեայ ծրագրով, եւ որուն ակնարկեր էի նախորդ յօդուածիս մէջ: Այսինքն՝ պետականացած ճարտարարուեստ մը:

Հոս եւս, սակայն, Ինկիւլըի շատ աստոստուն ու անկայուն է: Հնգամեայ ծրագրի մասին խօսուածներն ու գրուածները եթէ նկատի առնէք, զարմանալի հակասութիւններ կը տեսնէք: Ի՞նչ պիտի ըլլայ հոդ անհատին դերը, ձեռնարկը, այդ ձեռնարկին սահմանները, պետական թէ անհատական ձեռնարկներու փոխյարաբերութիւնները եւն.: Ասոնք կէտեր են որոնք խոր ուսումնասիրութեան կը կարօտին: Ապագան պիտի գայ ճշդել ամէն ինչ: Իսկ Ինկիւլըի կը բաւականանայ խորհելով թէ «այդ սկզբունքը (պետութեան մասին) ոչ միայն չի մեռցներ անձնական ձեռնարկը, այլ անոր կեանք կուտայ. մենք հաւատացած ենք տնտեսական կարգապահութեան անհրաժեշտութեան, որ արգելք կ՚ըլլայ անձնական ձեռնարկներուն փոխադարձ փճացումին»:

Անշուշտ, այս վերջինը կապ չունի այն ծրագրին հետ զոր մէջտեղ դրած է Ինկիւլըի: Ուրիշ բան է պետութեան անունով եւ անոր նախաձեռնութեամբ ճարտարարուեստ հիմնել, ուրիշ բան՝ անձնական նախաձեռնութեամբ հիմնուած ճարտարարուեստներուն մէջ փոխադարձ շահերու պաշտպանութեան հսկել:

Ինկիւլըի առաջինն է զոր կ՚ընէ:

Եւ, ինչպէ՛ս ըսուեցաւ, կը հետապնդէ թէ խաղաղութեան եւ թէ պատերազմական շրջանի յատուկ նպատակներ:

Մէհմէտ Ասըմ «Վագըթ»ի խմբագրապետը, գրելով այս մասին, կը յիշէր թէ ինչպէս տուքթ. Նէշէթ Էօմէր պէյ, ընդհ. պատերազմին, Սուրիոյ ճակատէն խօսելով ըսած էր.— «Ատեն մը եկաւ երբ բանակը մեծ նեղութեան մատնուեցաւ: Պատճառը պարկի պակասն էր ու կարելի չէր ըլլար արմտիք փոխադրել: Անմիջապէս զգացի որ պարկի պակասը աղէտ մը կրնայ ըլլալ: Նոյն իսկ, քանի մը ընկերներու ըսի.— Եթէ պարկ չգտնենք, լոկ այդ պատճառաւ կրնանք պարտուիլ: Եւ վերջապէս այդ կարծիքս իրականացաւ: Որովհետեւ եկաւ օր մը, երբ կրակի ճակտին զինուորները կերակրելու համար ցորենի փոխադրութիւնը անկարելի եղաւ. մինչդեռ բանակը ցորենէ զատ ամէն բան ունէր դիմադրելու համար»:

Իսկ Մէհմէտ Ասըմ իր կողմէ կ՚աւելցնէ.— «Ուրեմն, հարկ չկայ ճարտարարուեստի մասին աւելի աւելի խօսելու անոնց որոնք ընդհանուր պատերազմի աղէտը ապրեցան: Այսօր եթէ տնտեսական տագնապ գոյութիւն չունենար եւ մեր երկիրը պէտք չունենար իր հում նիւթերը բանեցնելու իր սահմաններուն մէջ, մենք դարձեալ պիտի պատրաստէինք ճարտարարուեստական ծրագիր մը, մղուած լոկ ազգային պաշտպանութեան պահանջէն»:

Ուրիշ յօդուածագիր մը, «Միլլիէթ»ի մէջ կրկնելով նոյն տեսակէտը, կ՚աւելցնէր թէ «մեր ճարտարարուեստականացման քաղաքականութիւնը բնական հետեւանքն է երկաթուղիի քաղաքականութեան: Սկսելով Ինկիւլըիէն՝ Անատոլուի արեւմուտքը, հարաւը, հիւսիսն ու արեւելքը ամէն տարի քիչ մը աւելի երկարող երկաթուղիին ցանցը լոկ լաւ մտածուած ու լաւ գծուած ճարտարարուեստականացման քաղաքականութեամբ մը կրնար կատարելագործուիլ ու սպասուած արդիւնքը տալ»:

Այդ տեսակէտէն, ուշագրաւ էր նաեւ ներքին նախարար Շիւքրի Գայայի ճառը զոր խօսեցաւ «Խնայողութեան շաբաթ»ի առթիւ՝ Ինկիւլըի մէջ: Գործավարը նախ յիշեց թէ ինչպէս երկրագործական երկիրները կը ճարտարարուեստականանան, իսկ ճարտարարուեստի երկիրները կը հողագործականանան, ըստ իրեն «ներկայի ամէնէն ուշագրաւ դէպքը ասիկա է»:

Յետոյ դիտել կուտար թէ «ազատ փոխանակութեան դրութիւնը որ աշխարհի տնտեսութիւնը կը բաժնէր երկու մասի — տնտեսապէս յառաջադէմ եւ իշխող, եւ տնտեսապէս յետամնաց ու ենթակայ երկիրներու, — այժմ սկսած է անհետանալ: Ասկէ զատ, ամէն երկիր սկսաւ իր ապրանքը գործածել: Բայց կայ տարբերութիւն մը: Ճարտարարուեստ ունեցող երկիրները, գործածելով տեղական ապրանք, բան կ՚ունենան: Թուրքիա նոր ճարտարարուեստականանալով, մուտք կ՚ունենայ: Որով հարկ է հասկնալ թէ իրապէս ազգային, ճշմարտօրէն կենսական դատի մը առջեւն ենք»:

Այս կրկնակ պահանջներէն մղուած Թուրքիա, ուրեմն, մէջտեղ է դրած իր Հնգամեայ ծրագիրը: Զմոռնանք, սակայն որ, տնտեսական կեանքի մէջ, պետութիւնները գլխաւորաբար չորս շրջաններ կը բոլորեն: Այսպէս.

Ա.— Երկրագործութեան բարգաւաճման շրջան: Այս շրջանին, երկիրը իր երկրագործական արտադրութիւնները կ՚արտածէ եւ փոխարէն օտար արտադրութիւններ կը ներածէ:

Բ.— Երկրագործութեան եւ ճարտարարուեստի խառն գործունէութեան շրջան: Այսինքն, երկիրը իր արտադրութեան մէկ մասը կը բանեցնէ եւ կը գործածէ, բայց կրկին օտար արտադրութիւններու պէտք կ՚ունենայ:

Գ.— Այն շրջանը, երբ երկրագործութիւնը կը շարունակուի, բայց, ազգային ճարտարարուեստը կը գոհացնէ երկրին զինուորական պէտքերը:

Դ.— Այն շրջանը, երբ ազգային ճարտարարուեստը իր արտադրութիւնները կը հանէ օտար շուկաներ, եւ անոնց փոխարէն, ոչ թէ աշխատուած, այլ հում նիւթեր կը ներածէ:

Թուրքիա այժմ կը գտնուի երկրորդ շրջանին մէջ: Այսինքն՝ դեռ նոր կը մտնէ այդ շրջանէն ներս:

Եւ եթէ ամբողջովին իրականացնէ իսկ իր Հնգամեայ ծրագիրը, կրկին պիտի մնայ հոն, քանի որ իր ճարտարարուեստական արտադրութիւնները պիտի չըլլան այն քանակութեամբ որ այլ եւս պէտք չզգացնեն օտար ապրանքներու ներածման:

Թուրքիա, երբ դեռ աշխարհը մեքենականացած չէր, իր արտադրութիւններովը կը պարծէր: Բայց, երբ եկաւ մեքենականութիւնը, ան չկրցաւ մեքենային յառաջդիմութեանը հետեւիլ ու մնաց վերոյիշեալ չորս շրջաններէն առաջինին՝ երկրագործութեան մէջ: Իսկ այն ալ շատ յետամնաց ձեւով...

Արդ, Թուրքիա իր ծրագիրը գործադրութեան դնելով պիտի կարենա՞յ անցնիլ յաջորդ շրջանին,— երրորդին, ինչպէս ինք կը կարծէ, ու կը պնդէ: Թէեւ, ինչպէս ըսի, իրենը քայլ մըն է դէպի երկրորդը, քանի որ Մահմուտ Ճէլալ Նազըլլըի (բամպակեղէնի գործարանի համար ճշդուած վայր մը) մէջ խօսած ճառով կը խոստովանէր թէ «կրկին պէտք պիտի ունենանք բամպակեղէն ներածելու»... ինչպէս եւ ուրիշ նիւթեր:

Փորձենք քննել այդ ծրագրին յաջողութիւնը ապահովող պայմանները:

Վ. ԻՇԽԱՆԵԱՆ

ԱՆԿԱԽՈՒԹԵԱՆ ԳԱՂԱՓԱՐԻՆ ԵՐԿՈՒՆՔԸ

Արտասահմանի մէջ ծաւալած հակադաշնակցական պայքարները բոլոր պարագաներու տակ դրական գործ մը կը կատարեն,— անոնք կը բիւրեղացնեն հայ քաղաքական միտքը իր բոլոր շերտաւորումներով:

Այս պայքարներու հետեւանքով այսօր երկու հակընդդէմ բանակներ որոշապէս ճակատած են իրարու դէմ, — Բոլշեւիզմ եւ Դաշնակցութիւն:

Բոլոր միջին հոսանքներն ու խաւերը, պահելով հանդերձ իրենց անուանական գոյութիւնը, խմբուած են կամ բոլշեւիկեան եւ կամ դաշնակցական ճակատներուն վրայ:

Բազմաթիւ են տարբերութիւնները Բոլշեւիզմի եւ Դաշնակցութեան միջեւ: Սակայն որոշիչ դեր կը կատարէ, այս բոլոր տարբերութեանց մէջ հիմնական հարց մը, որ ճակատագրական նշանակութիւն ունի մեր ժողովուրդին համար:

Մեր խօսքը — անկախութեան մասին է:

Տակաւ առ տակաւ այս կենսական հարցը կը դառնայ առանցքը բոլոր պայքարներու եւ տարբերութեան անհաշտելի կէտը Դաշնակցութեան եւ Բոլշեւիզմի միջեւ:

Դաշնակցութեան հետ են հայ ժողովուրդի բոլոր այն տարրերն ու հոսանքները, որոնք կեցած են մեր երկրի անկախութեան տեսակէտի վրայ:

Բոլշեւիզմի հետ են, ընդհակառակն, այն բոլոր տարրերն ու հոսանքները, որոնք այս կամ այն պատճառաբանութեամբ այդ տեսակէտը չունին:

Ծաւալած պայքարներու այս թաքուն իմաստը աստիճան առ աստիճան պիտի պայծառանայ եւ յստակօրէն ցցուի ամէնուն առջեւ:

Տարակոյս չունինք, որ վաղը, վճռական ժամին, երբ ռազմաճակատներու վրայ քակուին միջազգային կնճիռները եւ անցքեր տեղի ունենան նաեւ մեր հողերուն վրայ,— բաժանումը հայ ժողովուրդի տարբեր ուղղութեամբ և հոսանքներու միջեւ պիտի կատարուի ճիշդ այս որոշիչ գծով,— Անկախականներ եւ Հականկախականներ:

Առաջինները պիտի անցնին դաշնակցական բանակը, իսկ երկրորդները՝ բոլշեւիկեան:

Մեր ժողովուրդի համար ճակատագրական արժէք ունեցող այս աշխատանքն է, որ Բոլշեւիզմը այնքան հմուտ կերպով այսօր կը տանի գաղթաշխարհի մէջ: Թերեւս չափազանցութիւն չըլլայ եթէ ըսենք, որ ռուսական տիրապետութեան գաղափարը մեր հողերու վրայ երբեք այնքան մոլեռնաբար քարոզուած չէ մեր մէջ, որքան այսօր: Եթէ անցեալին մէջ «ռուսասիրութիւն»ը լոկ տրամադրութիւն էր մեր մէջ, այսօր քաղաքական առաջադրութիւն դարձած է: Եթէ այդ գաղափարը երէկ կ՚արտայայտուէր իբրեւ անձեւ զգացում, այսօր հրապարակ դրուած է իբրեւ ձեւաւորուած միտք: Հայութեան սիրտէն ճակատագրական կռիւ ունեցող գաղափար մը յամառաբար կը տեղափոխուի նաեւ անոր ուղեղը՝ հիմնական հարցի մը մէջ պառակտելով մեր ժողովուրդը:

Քաղաքականապէս բոլոր «Միացեալ»ները ճիշդ այս մթին դերը կը կատարեն այսօր. անոնք գիտակցաբար խողովակը կը հանդիսանան ռուս տիրապետութեան ճակատագրակիր գաղափարի՝ Մոսկուայի ղեկավարութեամբ կռուելով մեր երկրի անկախութեան դէմ եւ առ այդ քայքայելով ու պառակտելով մեր փրկութեան ամէնէն յուսատու զէնքը հայութեան քաղաքական ուժը:

Եւ ողբերգութիւնը հոն է, որ «ռուսասիրութիւն»ը ճիշդ այն ատեն կ՚աճի ու կը ձեւաւորուի գաղթաշխարհի մէջ, երբ այդ նոյն զգացումը, անկախութեան գաղափարի ծաւալումին զուգահեռ, տակաւ առ տակաւ կը մարի մայր երկրի մէջ: Ճաշակած ըլլալով անկախութեան քաղցրութիւնը (թէեւ կարճատեւ շրջանի մը մէջ) եւ լիուլի պարպած ըլլալով օտար տիրապետութեան դառնութեանց բաժակը (մանաւանդ բոլշեւիկեան լուծին տակ),— բնաշխարհի հայութիւնը, գրեթէ իր ամբողջութեանը մէջ, այսօր աւելի ջերմօրէն քան երբեք եւ երբեք աւելի պայծառ գիտակցութեամբ քան այսօր՝ փարած է իր հողի անկախութեան երազին:

Այս բաժանումը Սփիւռքի եւ Հայրենիքի միջեւ անկարող է իր աղետալի հետեւանքները չունենալ մանաւանդ վաղը, վճռական ժամին:

Ըսինք, որ քայլ առ քայլ, գաղութաբնակ հայութեան այն մասին մէջ, որ իսպառ ուծացած է իր հայրենիքէն եւ ամբողջովին կապուած է օտարութեան տնտեսական եւ հոգեկան բազմաթիւ կապերով, «ռուսասիրութիւն»ը, իբրեւ ձրի «ազգասիրութեան» ամէնէն դիւրին ճամբան, տակաւ առ տակաւ ձեւ ու մարմին կ՚առնէ:

Սակայն միաժամանակ, զուգահեռ այս աշխատանքին, տարագիր հայութեան ստուար մասին մէջ կը խորանայ ու կը ծաւալի անկախութեան գաղափարը, դառնալով հայ ժողովուրդի քաղաքական անմերժելի պահանջը:

Անազատ ազգ մը իր անկախութեան տիրանալու համար պէտք ունի երեք հիմնական նախապայմաններու.

Ա. Անկախութենէ զուրկ ազգ մը նախ ինք ձգտում պիտի ունենայ իր անկախութեան տիրանալու.

Բ. Այդ ձգտումին պէտք չէ որ դէմ ըլլան զինք օղակող եւ իրեն դրկից ժողովուրդները, — ազատ կամ անազատ.

Գ. Այդ ձգտումին պէտք չէ որ հակառակ ըլլան այն մեծ ոյժերը, որոնք աշխարհագրօրէն կապուած չըլլալով մաքառող երկրին՝ բազմաթիւ այլ շահերով կապուած են անոր:

Երբ կան այս նախապայմանները՝ ինքնին դիւրացած է պայքարին գործը. երբ չկայ անոնցմէ ո եւ է մէկը՝ բացակայող նախադրեալին համարժէք չափով դժուարացած է նաեւ նպատակին իրագործումը:

Պայքարը առաւելագոյն չափով ապահովագրուած կ՚ըլլայ հիւանդագին ցնցումներէ, երբ իր յաջողութիւնը երաշխաւորող երեք հիմնական ազդակներու միջեւ կը պահուի այն յաջորդականութիւնը, ինչ որ քիչ վերը մատնանշեցինք: Այլ խօսքով՝ անհրաժեշտ է, որ նախ ազգ մը ինք ձգտում ունենայ անկախ ըլլալու. երկրորդ՝ նախապայմանն է, որ այդ ձգտումը հակառակ չըլլայ կենսական շահերուն այն ժողովուրդներու, որոնք զինք կը շրջապատեն, եւ, վերջապէս, երրորդ՝ հիմնական պահանջն է, որ նաեւ աւելի մեծ ոյժեր համակիր վերաբերում ունենան տուեալ երկրի անկախութեան նկատմամբ:

Այսպէս է սակայն տեսութեան, բայց ոչ իրական կեանքի մէջ: Նաեւ հոս, այս հիմնական հարցի մէջ, օրէնքը իր անխուսափելի շեղումներն ունի: Պատմութիւնը բազմաթիւ դէպքեր գիտէ, երբ ազգերը տիրացած են իրենց անկախութեան՝ առանց մեր մատնանշած երեք ազդակներու ներդաշնակ համագործակցութեան, եւ առանց անոնց միջեւ հաստատուած բնականոն յաջորդականութեան: Ինչպէս եւ ընդհակառակն: Պատմութիւնը արձանագրած է բազմաթիւ այլ, ճշմարտապէս ողբերգական դէպքեր, երբ անկախութեան պայքարի կրկէսը նետուած ազգերը ջարդուած ու փշրուած են՝ մեր մատնանշած ազդակներու համագործակցութեան պակասին եւ անոնց միջեւ հաստատուած յաջորդականութեան խախտումին հետեւանքով:

Այս վերջին ազգերու թիւին կը պատկանինք նաեւ մենք:

Հայկական արիւնալի Ազատամարտը հարուածներ ստացաւ ոչ թէ մէկ, այլ լրիւ երեք կէտերու վրայ ալ:

Ա. Ազգովին հայ ժողովուրդը անկախութեան ձգտում չունեցաւ եւ ազգովին ալ յանուն անոր չմաքառեցաւ.

Բ. Մեզ հետ կողք — կողքի չմաքառեցան, յանուն իրենց հայրենիքներու ազատութեան, նաեւ այն ժողովուրդները, որոնք դրկից էին մեզ, անոնցմէ ոմանք մինչեւ իսկ զէնք առին մեր դէմ.

Գ. Բարդ շահերով մեր երկրին կապուած մեծ ոյժերը հակընդդէմ ձգտումներ ունեցան մեր անկախութեան հարցին մէջ՝ մեծապէս դժուարացնելով մեր պայքարի գործը:

Այսպէս էր երէկ: Եւ այդ պատճառով մենք տուինք աւեր հայրենիք մը սահմանէն անդին եւ անազատ երկիր մը՝ սահմանէն այս կողմ:

Այս ծանրագոյն տուրքը ինքնին բաւական պիտի ըլլայ համոզուելու համար, որ հայ երկրի անկախութեան հարցը ճակատագրորոշ կնճիռ մըն է ոչ միայն մեզի, այլ եւ մեզ օղակող ժողովուրդներու ու մեզմէ հողով թէեւ բաժան, սակայն շահերով մեզի կապուած աւելի մեծ ու հզօր ուժերու համար:

Եզրակացութեան դիմելէ առաջ հոս մատնանշենք այն փոփոխութիւնները, որ վերջին մէկ — մէկուկէս տասնամեակներուն տեղի ունեցան մեր պայքարի երեք ճակատներուն վրայ ալ.

Ա. Անկախութեան ձգտումը այսօր հայ ժողովուրդի մէջ շատ աւելի հզօր զգացում մըն է եւ շատ աւելի ծաւալուն գաղափար մը քան երէկ:

Բ. Այսօր մեզ օղակող ու մեզ բախտակից գրեթէ բոլոր ժողովուրդները հաւասարապէս լծուած են անկախութեան պայքարի.

Գ. Մեծ ուժերէն անոնք, որոնք երէկ կողմնակից էին մեր անկախութեան, սակայն աշխարհագրօրէն բաժան էին մեզմէ, այսօր աշխարհագրօրէն դրկից դարձած են մեզի:

Այս փոփոխութիւնները խոշորագոյն չափով կը նախորոշեն արդէն մեր բանելիք դերը: Ասոնցմէ իւրաքանչիւրը կարող է հիմէն փոխել մեր Դատի ընթացքը եւ խորապէս անդրադառնալ մեր ճակատագրի վրայ: Օրինակ, մեր հարեւանները այսօր անվերապահօրէն կողմնակից են անկախութեան: Ոչ միայն մեր ընդդիմութիւնը, այլ մեր վերապահումներն իսկ կրնան հարկադրել, որ վաղը մեր այդ հարեւանները իրենց պայքարը փոխանակ մեզ հետ շարունակելու, մեր վրայէն շարունակեն:

Բազմաթիւ բարդ շահերով մեր երկրին կապուած մեծ ոյժերը, որոնք շահագրգռուած են Մերձաւոր Արեւելքի քաղաքական ճակատագրով, վերջնապէս վաղը պիտի ճշդեն իրենց դերը մեր հանդէպ համաձայն այն վերաբերումին, որ մենք ունինք դէպի մեր երկրի անկախութեան հարցը:

Մենք իսկ ներքնաբար կամ ոյժ պիտի դառնանք եւ կամ փոշիանանք իբրեւ ազգ ու հաւաքականութիւն համաձայն այն դիրքի, որ կ՚ունենանք անկախութեան նկատմամբ:

Մեր դարը կ՚ընթանայ անազատ ազգերու ազատագրութեան նշանաբանին տակ:

Եթէ պիտի լուծուի մեր հարցը ու եթէ պիտի փրկուի մեր ժողովուրդը, այդ պիտի ըլլայ միայն անկախութեան ճանապարհով: (Խմբագրական «ՅՈՒՍԱԲԵՐ»էն):

ԳԻՏԱԿԱՆ ԱՍՈՒԼԻՍ

ՕՐՈՒԱՆ ՆՈՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ

oooo

Վիրաբուժութիւնը օրէ օր կը յառաջդիմէ եւ նորանոր յաջողութիւններով կը կատարելագործուի: Ջանք կը թափուի գործողութեանց համար գտնելու դիւրին եւ նուազ վտանգաւոր միջոցներ:

Ամերիկայի եւ Անգլիոյ մէջ գրեթէ ընդհանրանալու վրայ է նոր դրութիւն մը, որ կը կայանայ առանց արիւնահոսութեան գործողութիւն կատարելուն մէջ: Այդ նպատակաւ հնարուած է ելեկտրական ասեղ կոչուած մեքենայ մը, որ վիրաբուժական գործողութիւնը կը կատարէ, միեւնոյն ատեն արգելք հանդիսանալով արիւնահոսութեան:

Անգլիոյ մէջ վիրաբուժական խիստ ճարտար գործողութեան մը շնորհիւ կարելի եղած է բանալ աչքերը Ուաթըրն անուն կոյրի մը, որ երկար տարիներէ ի վեր կորսնցուցած էր իր տեսողութիւնը:

Այդ գործողութեան ընթացքին կոյրին աչքերուն մէջ զետեղուած են 300ի մօտ ասեղներ, որոնցմով կարելի եղած է յաջողութեամբ գլուխ հանել այդ դժուարին ու փափուկ գործողութիւնը:

Սմիրնով անուն ռուս բժիշկ մը, որ երկար տարիներէ ի վեր մեծ համբաւ հանած է սրտերու վրայ կատարած իր յանդուգն ու վտանգաւոր գործողութիւններով, վերջերս յաջողած է կենդանացնել մեռած շուն մը, անոր վրայ կատարելով վիրաբուժական նորօրինակ գործողութիւն մը:

Ռուս բժիշկը կը պնդէ թէ կարելի է սրտին վրայ կատարուած ներարկումով ողջնցնել այն անձերը, որոնք սրտի կաթուածէ մեռած են:

Աւելորդ է ըսել թէ Տոքթ. Սմիրնովի այս հրաշալի փորձերը մեծ հետաքրքրութիւն յառաջ բերած են բժշկական աշխարհին մէջ:

⁂ Վերջերս Լոնտոնի մանուկներու յատուկ հիւանդանոցի մը մէջ սկսած են բանեցնել շնչառական նոր մեքենայ մը, որ նախապէս Ամերիկայի մէջ արդէն գործածութեան դրուած էր, եւ որուն շնորհիւ կարելի եղած է փրկել կեանքը շատ մը մարդոց, մանաւորապէս փոքր տղոց:

Գործիքը կը բաղկանայ տեսակ մը խցիկէ, որուն մէջ ամբողջ մարմինը փակուած կը մնայ, բացի գլուխէն: Ան կը ստիպէ հիւանդին շնչառական շարժումներ ընել, խցիկին ներքին ու արտաքին օդին միջեւ գոյութիւն ունեցող մթնոլորտային ճնշման տարբերութեան հետեւանքով:

Այդ մեքենան ամէնէն աւելի զօրաւոր ազդեցութիւն մը կը ներգործէ շնչառական մկաններու անդամալուծութեան պարագաներուն մէջ: Կարելի է զայն գործածել 5—6 շաբաթ, առանց ամենափոքր վտանգի:

Վերոյիշեալ գործիքով կը դարմանուին մանուկներու անդամալուծութիւնը, մուխէն կամ կազերէ առաջ եկած շնչահեղձութիւնները, ելեկտրական զօրաւոր հոսանքներուն պատճառած մահացու արկածները, բնածխային օքսիտի թունաւորումները, ջրահեղձութիւնը, ինչպէս նաեւ շնչառական անդամալուծութեան ենթակայ նորածինները:

⁂ Ամերիկայի մէջ վերջերս շինուեցան բոլորովին նոր դրութեամբ վիթխարի հրասայլեր, որոնք շրջուն հրակայ բերդերու նման տոկուն են ու անառիկ: Հրասայլերէն իւրաքանչիւրը իր մէջ կրնայ բովանդակել 650 սպառազէն զինուոր, եւ կատարել քսան հազար հետեւակազօրքերէ բաղկացած

բանակի մը գործը:

** Վերջերս Ֆրանսայի օդային ուժերուն մէջ աւելցուած են Թռչող մարտանաւ մը, որ շինուած է երեք գնդացիրով եւ արագ ռմբակոծութեան յատուկ խոշոր սաւառնակով մը: Այս ծովային օդանաւը Ֆրանսայի մէջ մինչեւ հիմա շինուածներուն ամէնէն խոշորն է, եւ կրնայ 14 տակառաչափ բեռ փոխադրել: Ան կրնայ թռչիլ ջուրերու վրայ, եւ ի հարկին ռմբակոծել թշնամի մարտանաւերը: Իր գնդացիրները պիտի գործածուին հետապնդող օդանաւերու դէմ: Ունի 2400 ձիու ուժ եւ ժամը 155 մղոն արագութիւն: Եօթը վայրկեանի մէջ կրնայ մէկ մղոն բարձրանալ:

ՀՐ. ՏԷՐՈՍԿԻ

«Թրակիոյ Օր»ը Պուլկարիոյ մէջ

»»»·«««

ՖԻԼԻՊԷ, 2 ապրիլ (Յառաջ). — Գրած էի թէ պուլկար կառավարութիւնը այս տարի արգիլեց հանդիսաւոր հանգամանք տալ Էտիրնէի անկման տարեդարձին, որ միանգամայն իբրեւ «Թրակիոյ Օր» կը տօնուի տարիներէ ի վեր: Աւելցուցեր էի նոյնպէս, որ հակառակ այդ արգելքին, մայրաքաղաքի ինչպէս նաեւ այլ քաղաքներու մէջ, այդ օրը տօնուեցաւ քաղաքացիներու եւ զինուորականութեան կողմէ:

Այսպէս, Սոֆիայի մէջ, ուր հոգեհանգիստն իսկ արգիլուած էր, հոգեհանգիստ կատարուեցաւ Էտիրնէցիներու յիշատակարանին առջեւ: Անտոն Թրաեանոփոլսքի եպիսկոպոսը ճառ մը խօսեցաւ ու յիշեց Թրակիան: Էտիրնէի առջեւ ինկողներու յիշատակը վեր առաւ նաեւ Ց. Սթօեանով: Բոլոր ներկաները, բազմաթիւ զինուորականներ ու զինուորական ջոկատներ, ինչպէս նաեւ ազնուակ «քալփաք»ներով Թրակիացիներու շարքերը ծնկաչոք յարգանք մատուցին զոհերու յիշատակին: Հրաշունչ ճառ մը խօսեցաւ նաեւ զօրավար Սոլարով, — «Հոն ուր ջուր է հոսած, կրկին պիտի հոսի, պատրաստ ըլլանք»: Հոգեհանգիստէն վերջ, պահեստի սպաները, զինուորականներ եւ զինուորական ջոկատներ անցք մը կատարեցին զօրավարին առջեւէն: Իսկ գիշերը զինուորական ակումբին մէջ «Էտիրնէի երեկոյթ» մը տրուեցաւ:

Պուրկազի մէջ, դրուած արգելքը աւելի շահագրգռութիւն ստեղծեց դէպի տօնն ու Թրակիան: Թրակիացի գաղթականները, շարք շարք, մեկնեցան եկեղեցի՝ հոգեհանգիստի: Հոն ճառ մը խօսեցաւ բարձրաստիճան կղերականներէն մին: Հոգեհանգիստին ներկայ էին Պուրկազի պահակազօրքին հրամանատարը, նահանգապետը, քաղաքապետը եւն.: Պաշտօնական մարմիններու ներկայացուցիչները շնորհաւորեցին Թրակիացիներու միութիւնը եւ մաղթանքներ ըրին Թրակեան դատին համար:

Սթ. Զակորայի մէջ, հակառակ արգելքին ու ոստիկանական խիստ միջամտութեան, Թրակիացիներ եւ տեղւոյն բնակչութենէն մեծ թիւ մը իրենց յարգանքը մատուցին ինկածներու յիշատակին: Հանդիսութիւնը տեղի ունեցաւ քաղաքէն դուրս, զօրանոցներու քով: Ընտրուած էր գործադիր մարմին մը՝ բոլոր հայրենասիրական միութիւններէն ընտրուած: Ցոյց մը տեղի ունեցաւ մասնակցութեամբ զինուորներու, զինուորականներու, միութիւններու եւ աշակերտներու: Ճառեր խօսեցան հազարապետ Իվանով եւ բժիշկ մը ու վեր առին Էտիրնէի դիւցազնամարտին արժէքը: Յաջորդ օրը, կիրակի, հոգեհանգիստին, խօսեցաւ զօրավար Սթարչէվ եւ Էտիրնէի եւ Զաթալճայի յաղթութիւնները պանծացուց: Յետոյ, զօրագունդին հրամանին տակ, անցք մը տեղի ունեցաւ որուն մասնակցեցան եւ պահեստի սպաները: Գլխաւոր պողոտային վրայ, քաղաքային վարչութեան պետը ոստիկաններու միջոցաւ ուզեց կասեցնել այդ հսկայ բազմութիւնը որ հայրենասիրական երգերով կը յառաջանար: Բազմութիւնը չզգուեցաւ նոյն իսկ օդը պարպուած հրացաններէն: Ցոյցը փակեց նախկին քաղաքապետը ու դէմ խօսեցաւ դըրուած արգելքին: Իր ճառը ուզեց ընդհատել քաղաքային իշխանութիւնը, բայց ան չյաջողեց:

Խասքովոյի տօնակատարութեան մասին գրած էի նախորդով: Եամպոլի մէջ արգիլուած էր նոյն իսկ քահանային խօսիլ այդ օրուան մասին եկեղեցիին մէջ: Եամպոլը զոհեր տըուած է Էտիրնէի առջեւ, ինչպէս Սթ. Զակորան: Գնդապետ Նէշթէրով, որ հեծելազօրքի 4րդ վաշտին հրամանատարն է, ըսած է, — «Հոն Պուլկարներ են ինկած եւ ոչ թէ Թուրքեր»:

Զարմանալի ուշագրաւ է այն պարագան, որ «Թրակիոյ Օր»ուան իրենց մասնակցութիւնը բերին, նախ, եկեղեցականներ, հրաշունչ ճառեր խօսելով: Մարդ ակամայ կ'անդրադառնայ մեր եկեղեցականներու մեծ մասին ու խորապէս կը ցաւի: Յետոյ՝ զինուորականութեան պաշտօնական մասնակցութիւնը: Իսկ տեղ տեղ՝ նոյն իսկ նահանգապետներ եւ քաղաքապետներ անգամ:

ԽԱՉԱՏՐԵԱՆԻ ՆԿԱՐԱՀԱՆԴԷՍԸ

oooo

Ինչպէս գրեցինք, նկարիչ Ս. Խաչատրեան վերջերս նկարահանդէս մը բացած էր Փարիզի մէջ, ցուցադրելով կարգ մը գործեր, զորս արտանկարած էր Պարսկաստանի հին պալատական շէնքերու մոռացութեան դատապարտուած նկարներուն վրայէն:

Լուվրի Թանգարանին տեսուչներէն Պ. Մէթժան այցելելով նկարահանդէսին, իր հիացումն յայտնեց: Եւ այս առթիւ ըսաւ թէ Լուվրի Թանգարանին տնօրէնութիւնը կը փափաքի գնել կարգ մը նկարներ, պայմանով որ հայ մեկենաս մը նուէրապէս օժանդակէ:

Նկարահանդէսը պիտի տեւէ մինչեւ յառաջիկայ կիրակի օր: Նկարահանդէսին մասին գնահատական տողեր նուիրեցին ֆրանսական եւ անգլիական թերթերը, Տէպա, Փարի Միտի, Լ'Էքօ տը Փարի, Պօ — զ'Ար, Տէյլի Մէյլ, Նիւ Եորք Հէրըլտ, Լը Թան, Լ'Էնթրանսիժան: Փարի Միտի կը հրատարակէ նաեւ արտանկար մը: Արուեստի քննադատ մը, Կրօ, խօսելով այս նկարահանդէսին մասին եւ յիշեցնելով հայ նկարիչին 1932ի ցուցահանդէսը եւս, գնահատութեամբ կը խօսի պարսկական արուեստին, Խաչատրեանի կրած դժուարութիւններուն, անոր արուեստագէտի զգայնութեան եւ երեւակայութեան վրայ, որով կրցած է մաչած ու կիսովին կորսուած արուեստ մը վերակենդանացնել իր լրիւ գեղեցկութեան մէջ:

— «Երեք դարերու իրենց քունէն արթնցուցի հաճոյքի եւ սիրոյ աստուածները, կ'ըսէ Խաչատրեան, որպէսզի միջոցն ունենան հիանալու այն պանծալի ժամանակաշրջանին վրայ, ուր կ'ապրէր պարսիկ ժողովուրդը Փէհլէվի հարստութեան տակ»:

Էնթրանսիժանի մէջ այս ցուցահանդէսին մասին կը գրէ Արսէն Ալեքսանդըր, որ «ջերմեռանդ եւ նրբաճաշակ արուեստագէտ» կ'անուանէ Խաչատրեանը:

Թանի մէջ կը գրէ ծանօթ քննադատ Թիէպօ — Սիսոն, որ Խաչատրեանի մասին խօսելով, կ'ըսէ. — «Խաչատրեան այս արտանկարները պատրաստած է անհաս ճշդրտութեամբ, ճարտարութեամբ եւ խղճմտութեամբ: Վերահաստատած է Պարսկաստանի ամէնէն փայլուն անցեալին այս վկաները իրենց պայծառութեան, իրենց գոյներու անհուն շնորհին մէջ:

Աշխատակից մը «Յառաջ»ի մէջ գրած ըլլալով ցուցադրուած նկարներու մասին, զանց կ'ընենք Ֆրանսացի քննադատներու երկար մեկնութիւնները:

ԳԱՂՈՒԹԷ ԳԱՂՈՒԹ

ՊԱՐՍԿԱՀԱՅԵՐՈՒ ԹԻՒԸ

»»»·«««

Վերջին վիճակագրական տուեալներու համաձայն Պարսկաստանի հայութեան թիւն է մօտ 80,000, որմէ 26,000ը կ'ապրի զանազան քաղաքներու մէջ: Դպրոցներու թիւը այս քաղաքներու մէջ 18 է, 216 ուսուցիչներով եւ 4440 աշակերտներով (2297 մանչ, 2143 աղջիկ): 51,324 անձ կ'ապրին 125 գիւղերու մէջ, որոնցմէ միայն 55ին մէջ կան դպրոցներ. աշակերտներուն թիւն է 2220 (1662 մանչ եւ 558 աղջիկ): Ուսուցիչներու մեծագոյն մասը զուրկ է պատրաստութենէ: Դպրոցներէ զուրկ 70 գիւղեր ունին 33,366 բնակչութիւն:

Դպրոցներէ զուրկ գիւղերը մեծ մասամբ կը գտնուին Սպահանի նահանգին Բիրիա, Գեավազ, Կապլա — Բարուար եւ Ղարաս Մաալյիր գաւառներուն մէջ:

Հնդկաստանի հին եւ նոր բոլոր բարերարները իրենց ամբողջ բարերարութիւնը կեդրոնացուցած են Ջուղայի վրայ, պզտիկ տեղ մը շինելով 24 եկեղեցիներ, որոնցմէ 13ը դեռ կը պահեն իրենց պայծառութիւնը: Հնդկահայ բարերարները միտքէ հանած են 1605 թուին իրենց հայրերուն հետ Թէհրան — Սուլթանապատ — Սպահան ճամբուն վրայ թափուած գիւղացիութիւնը որ ամբողջ պարսկահայութեան թիւին 55 առ 100ը կը կազմեն:

Օրուան գիրքեր

»»»·«««

1. ՄԵՂԵԴԻՆԵՐ, ՄԵՂԵԴԻՆԵՐ: (Հէքեաթ եւ բանաստեղծութիւն): Գրեց՝ Շաւարշ Նարդունի: Մատենաշար «Յառաջ» Թիւ 1. Գին՝ 15 Ֆր.:

2. ԱՐԵ՛Ւ, ԱՐԵ՛Ւ, (հիւծախտաւորի մը կեանքէն): Գրեց՝ Փայլակ Միքայէլեան: Մատենաշար «Յառաջ» Թիւ 2: Գին 10 Ֆրանք:

ՆԱՄԱԿ ԽՄԲԱԳՐՈՒԹԵԱՆ

ՆԱՄԱԿ ԽՄԲԱԳՐՈՒԹԵԱՆ

»»»·«««

Մեզի ղրկուած կոչէ մը կը տեղեկանանք թէ հանգուցեալ Մեսրոպ Նուպարեանի համար Մարսէյլի Սէն Փիէռ գերեզմանատան մէջ վարձուած գերեզմանին հնգամեայ պայմանաժամը կը լրանայ քանի մը ամիսէն:

«Որպէսզի կարելի ըլլայ ապահովել մշտնջենական շիրիմ մը, նուազագոյն 10,000 Ֆրանքի պէտք կայ: Նկատի առնելով սակայն որ Ցոբելենական Հանգանակութենէն աւելցած է միայն 3449.30 Ֆրանք, այս վերջին պարտականութիւնը կարենալ կատարելու համար կոչ կ'ուղղենք հանգուցեալին բարեկամներուն եւ աշակերտներուն, եւ մասնաւորապէս Իզմիրցի հայրենակիցներուն, որ իրենց նուէրներով ժամ առաջ հնարաւոր ընծայեն մշտնջենական հողի մը գնումը, յիշեալ Սէն Փիէռ գերեզմանատան մէջ, եւ կանգնումը համեստ դամբանի մը, յաւերժացնելու համար յիշատակը անոր որ եօթանասուն տարի անընդհատ եւ անվհատ ծառայեց հայ լեզուին, ճոխացնելով զայն իր առձեռն բառգիրքերով եւ Ֆրանսական թարգմանութիւններով»:

Նուէրները ուղղել գանձապահին հասցէին՝ Տոքթ. Ալլահվերդի, 27 րիւ տէ Սապլոն, Փարիզ:

ՀԱՅ ԳՐՈՂՆԵՐՈՒ ԸՆԿԵՐԱԿՑՈՒԹԻՒՆ

ooooo

Գրական առաջին մրցանակը

Հ. Գ. Ընկերակցութեան վարչութիւնը սահմանած է գրական մրցանակ մը հետեւեալ պայմաններով:

1. Գրական մրցանակի նիւթն է վէպ մը, անտիպ կամ տպագրուած: Վերջին պարագային պէտք է լոյս տեսած ըլլայ 1 ապրիլ 1934էն նոյեմբերին վերջը 1934:

2. Մրցումին կրնան մասնակցիլ միայն ընկերակցութեան անդամները: (Մեր կանոնագրին համաձայն ընկերակցութեան կրնան անդամակցիլ Ֆրանսա եւ արտասահման գտնուող բոլոր հայ գրողները):

3. Մրցանակի գումարն է 1000 ֆր.:

4. Հեղինակը ազատ է նիւթի ընտրութեան մէջ:

5. Ներկայացնելու պայմանաժամն է մինչեւ 30 նոյեմբեր 1934:

6. Ներկայացուած երկը եթէ արդէն լոյս տեսած է պէտք է յանձնել 3 օրինակ, ձեռագիր ըլլալու պարագային մէկ օրինակ եւ դիւրընթեռնլի:

7. Մրցումին արդիւնքը պիտի յայտարարուի դեկտեմբերի վերջը:

8. Յանձնուած երկերու քննութեան համար կազմուած է ժիւրի մը, ծանօթ գրողներէ:

** Ընկերակցութեան հասցէն կը մնայ անփոփոխ (261 Ֆօպուրկ Սէն Մարթէն, Փարիզ (10):

Բացակայ անդամներէն կը խնդրուի 1934ի անդամավճարը, ինչպէս նաեւ անցեալ տարուան անդամատոմսը ղըրկել վերի հասցէին:

Վարչութիւն

ԿԸ ԽՆԴՐՈՒԻ յօդուածագիրներէ եւ թղթակիցներէ իրենց գրութիւնները գրել թուղթին մէկ երեսին վրայ եւ մելանով:

ՄԱՄՈՒԼ

Ի՞ՆՉ Է ՉԵԿԱՆ

«Հայրենիք» կը գրէ այս խորագրով խմբագրականի մը մէջ (24 մարտ).

— «Չեկայի յանձնակի յիշատակութիւնը մեր կողմէն չափազանց կը ջղայնացնէ մեր հակառակորդները, որոնք գործիք են դարձած Չեկայի ձեռքը:

Չեկայի մասին մեր ըրած մերկացումներուն թողուցած տպաւորութիւնը փարատելու համար, մեր հակառակորդները փորձ կ'ընեն ծաղրի ենթարկելու եւ բացարձակապէս ժխտելու մեր մեղադրանքները եւ կամ երբեմն ալ շնականօրէն կը յայտարարեն, թէ Չեկան Խորհրդային կառավարութեան գաղտնի ոստիկանութիւնն է, թէ ամէն կառավարութիւն իրաւունք ունի ինքնապաշտպանութեան համար ոստիկանութիւն պահելու եւ թէ նոյն իսկ Չեկան տեսակ մը պահապան հրեշտակի դեր կը կատարէ Հայաստանի վերաբերմամբ:

Սակայն, այսպէս ըսողները կամ բացարձակապէս գաղափար չունին Չեկայի մասին եւ կամ գիտեն, թէ ան ի՞նչ տեսակի հաստատութիւն մըն է, բայց կը կեղծեն՝ իրենց տխուր դերը ծածկելու եւ Չեկայի ազգադաւ խաղերը դիւրացնելու համար:

Նախ եւ առաջ, Չեկան գաղտնի ոստիկանութիւն մը չէ ամերիկեան իմաստով եւ կը ծառայէ ոչ թէ պետութեան կամ ժողովուրդին, այլ միմիայն Խորհրդային կառավարութեան, բոլշեւիկեան կուսակցութեան:

Երկրորդ՝ Չեկան հետախուզութիւն եւ հետապնդում միայն չի կատարեր, այլ տեսակ մը գերագոյն իշխանութիւն է, որ առանց դատի եւ դատաստանի կրնայ ձերբակալել, բանտարկել, աքսորել եւ գնդակահարել իր ուզած մարդիկը:

Երրորդ՝ Չեկան, օրէնքէ վեր իշխանութիւն մը ըլլալով լրտեսական ծաւալուն ցանցի մը հսկողութեան եւ հետապնդումին ենթարկած է բոլոր քաղաքացիները: Ան ստեղծած է փոխադարձ կասկածի, լրտեսութեան եւ մատնութեան ահաւոր վիճակ մը, ուր հայրը կը վախնայ իր հարազատ զաւակէն, ամուսինը իր կնոջմէն, ուսուցիչը իր աշակերտէն եւն.:

Չորրորդ՝ Չեկան խտրութիւն չի դներ միջոցներու մէջ: Ան փրովոքասիոններ կը սարքէ, ոճիրներ կը կազմակերպէ, սպանութիւններ կը գործէ, խոովութիւններ առաջ կը բերէ՝ իր մութ նպատակները կարենալ իրագործելու համար:

Հինգերորդ՝ իր գոյութեան սկիզբէն մինչեւ այսօր Չեկան, ինչպէս յայտնի է, կոտորած է տասնեակ հազարաւոր մարդիկ ժողովուրդի բոլոր խաւերէն, բանտարկած եւ աքսորած է հարիւր հազարաւոր անձեր եւ փըճացուցած զանոնք հիւսիսային սառնամանիքներու մէջ: Չեկան այսօր ալ կը հետապնդէ, կը բանտարկէ եւ յաճախ կը սպաննէ բոլոր անոնք, որ կը յանդգնին քննադատել բոլշեւիկները:

Վեցերորդ՝ Չեկան հայկական կազմակերպութիւն մըն ալ չէ, այլ օտար իշխանութեան մը հլու հնազանդ գործիքն է, որ իր բոլոր հրահանգները կը ստանայ Մոսկուայի իր կեդրոնէն, օտար իշխանութեան շահերը կը հետապնդէ եւ իր օտար կեդրոնի մութ նպատակները կը հետապնդէ, — նըպատակներ, որոնք յաճախ տրամագծօրէն հակառակ են հայ ազգի շահերուն:

Ութերորդ, վերջապէս, Չեկան կը գործէ ոչ միայն Խորհ. Միութեան սահմաններուն մէջ, այլ եւ արտասահմանի մէջ, ուր իրեն գործակից դարձուցած է զանազան երկիրներու մէջ գործող բոլշեւիկները, իսկ վերջիններուս միջոցաւ ալ անոնց համակիր տարրերը»:

ԸՆԿ. ՄԱՏԹԻԱ ԼՈՒՍԻԿԵԱՆ

»»»·«««

Օտար հողը, հայրենիքէն հազարաւոր մղոններ հեռու, վերջերս ծածկեց նաեւ մեր այս լաւ երիտասարդը, որուն թարմ հողակոյտին վրայ, մեռելոցի օրով այցի գացինք «Ռոստոմ» խումբի եւ շրջաններու քանի մը ընկերներս:

Թիէի գերեզմանատան մէջ, Օհան Կարօէն քիչ անդին հանգչող ընկերոջ գերեզմանին վրայ, իր վշտահար այրիին լուռ արցունքներուն հետ, անգամ մը եւս ապրեցանք անհետացող ընկերոջ մտերմութիւնը:

Ընկերը ծնած էր Կարնոյ՝ Օձնի գիւղը եւ մեծցած քաղաքին մէջ: Յաճախած է Սանասարեան վարժարանը, ուր աշակերտած է Ռոստոմի: Տարագրութեան ժամանակ կը կորսնցնէ իր ընտանիքին մեծամասնութիւնը, որոնց վրէժը առնելու համար, իր չափահաս տարիքին կամաւոր կ'արձանագրուի յունական բանակին մէջ: Նախ քան այդ, եղած է Արմաշի գիւղատնտեսական վարժարանը եւ յետոյ Հայաստան գացող տղոց մէջ:

Տասը տարիէ ի վեր հաստատուած էր Փարիզի մէջ, ուր իր յամառ աշխատանքին շնորհիւ, տուն մը բաւական լաւ դիրք մը շինած էր, իր սեփական կօշիկի աշխատանոցը ունենալով:

Կը պատկանէր Ռոստոմ խումբին, ուր վարչական զանազան աշխատանքներ տարած է: Բնաւորութեամբ՝ համեստ, խելօք ընկեր մըն էր, բառին բովանդակ առումով: Հաճոյակատար եւ մանաւանդ, օգտակար ըլլալու անհատնում փափաքով: Իր քսակը, գործը եւ տունը միշտ բաց եղած են բոլոր ընկերներուն առջեւ:

Կը թողու պզտիկ աղջիկ մը, որ իր մանկական շնորհալի պարերով յաճախ մեր երեկոյթներուն զարդը եղած է:

Ընկերոջ հողակոյտէն ճմլուած սրտով հեռանալէ առաջ, վայրկեան մը բոլոր միւս ընկերներու յիշատակը ոգեկոչելով, մեր մտքերուն մէջ կը կրկնենք այն ուխտը զոր միշտ կ'ընենք մեզմէ հեռացողներու դագաղին վրայ:

Այս, այն բախտաւոր օրը — որուն հաւատքը մեզի հետ միս եւ ոսկոր է դարձած — երբ այս ժողովուրդին թափառական կեանքը իր հայրենիքին ճամբան ձեռք կ'առնէ, մեր այնքան թանկագին ընկերներու վրայէն պիտի առնենք մէյ մէկ ափ հող, հայրենիքի մէջ շինելու համար հսկայ յիշատակարան մը, որուն վրայ պիտի գրենք:

«Յիշատակին բոլոր անոնց որ օտար երկնքի տակ, թէ յուսահատութեան եւ թէ շլացումի օրերուն, վառ պահեցին հայրենիքի սրբազան կրակը»:

Հողը թեթեւ վրադ, սիրելի Մատաթ:

Հրանդ

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (1)

ԷՋԵՐ ՀԱՅԱՋԻՆՋ ՍԱՐՍԱՓՆԵՐԷՆ, 1914-20

1.— ԱՐԵՒԻՆ ԽԱՒԱՐՈՒՄԸ

1914ին կալոց ատենն էր, մեծ մայրս սափորը տուաւ եւ ըսաւ որ երթամ Մանուկ — Աղբիւրէն պաղ ջուր մը առնեմ կալը: Գեղեցիկ սափոր մըն էր. մայրս մէկ տարի առաջ Մշոյ Սուլթան Ս. Կարապետ ուխտի գացած եւ այդ սափորը ինծի նուէր բերած էր: Անմիջապէս վազեցի Մանուկ — Աղբիւր, սափորը պաղ ջուր լեցուցի եւ գացի կալերը: Մեծ հայրս զիս տեսնելուն պէս եկաւ սափորը ձեռքէս առաւ եւ զիս ալ տարաւ կամին վրայ նստեցուց, ձեռքս երկար փայտ մը տուաւ որու ծայրը խթան մը կար: (Դերջանի բարբառով «մասա» կ'ըսէին այդ երկար փայտին): Ու սկսայ ես ալ կամնել: Երբ եզները կենային, կը խթանէի: Այդ միջոցին արեւը խաւարեցաւ: Ես մասան կամին վրայ ձգեցի եւ գացի մեծ հօրս քով ու ըսի. — Ահա իրիկուն է, ես տուն կ'երթամ:

— Չէ զաւակս, ըսաւ մեծ հայրս, արեւը խաւարեցաւ եւ հիմա կը լուսնայ:

Իրապէս ալ լուսցաւ: Քիչ յետոյ մեծ հայրիկիս քով մեծահարուստ Ակօ քեռիս եկաւ եւ արեւի խաւարման մասին հարցեր տուաւ: Մեծ հայրիկս պատմեց իր քահանայ հօրը կարդացածները: Թէ ինչպէս մայրը մանուկը պիտի մոռնայ, թէ ողջերը կ'երթան գերեզմանի մեռելներուն կը ձայնեն որպէսզի դուրս գան ու իրենք երթան անոնց տեղը պառկին: «Ահա այս դարը ճիշդ ան է, խնամի Ակօ, ըսաւ մեծ հայրս»:

2.— ԴՊՐՈՑԻ ՊԱՏԻՆ ՓԱԿՑՈՒԱԾ ԱԶԴԸ

Կիրակի օր մըն էր. հասակէս երկար լաւաշ հաց մը առած տունէն դուրս կ'ելլէի: Փողոցային շուն Ֆինդէն եկաւ հացը ձեռքէս յափշտակելով փախաւ: Ես սկսայ լալ: Մէկ ալ մերոնց Խաչիկը եկաւ քովս, ականջէս ի վար ըսաւ որ շատ կռճակ ունի, երթանք Հայվէն (Հայրապետ) հոլ գնենք կռճակով: Հոլը լսելուս պէս վեր ցատկեցի: Մեր երդիքէն Զախոյենց երդիքը վազեցինք. Հայվէն գտնելու յոյսով, բայց զարմանալի բան, տղաքը չկային ամէն օրուան հաւաքատեղին: Մենք բարձրացանք Մղաեսոնց երդիքը, անկէ ալ Թաղոյենց երդիքի վրայէն իջանք եկեղեցիին փողոցը ու յետոյ Տ. Աղամենց ձիթհանի երդիքը բարձրացանք: Դարձեալ ոչ ոք գտանք մեր խաղընկերներէն: Այս անգամ ուղղուեցանք դէպի դպրոց, ուր գտանք, բացի մեր ընկերներէն շատ մը հասակաւոր մարդիկ ալ: Կառավարութեան կողմէ ազդարարութիւն մը փակցուած էր պատը որով կը յանձնարարուէր բոլոր զինուորցուներուն ինքնաբերաբար Երզնկա երթալ եւ ներկայանալ զինուորական իշխանութեան:

Ամիս մը վերջ կալերը դատարկ էին. չկային որայի դէզեր ոչ մէկ տեղ: Իւրաքանչիւր տուն պատրաստած էր իր ձմրան պաշարը: Աշնան առաւօտ մը խումբ մը երիտասարդներ Թաղոյենց կալերը հաւաքուած, կը պատրաստուէին մեկնիլ Դերջանի Սարքայա գիւղէն դէպի Երզնկա: Ասոնց մէջ էին հօրեղբայրներս: Եւ ահա այսպէս Դերջանի բոլոր հայ գիւղերէն երիտասարդութիւնը խումբովին կը դիմէր Երզնկա: Արձանագրութիւնը «կեավուր օղլու»ով կը սկսի: Հայ երիտասարդութեան գիւղ չի գար պետական պաշտօնեաներուն գռեհիկ խօսքերը: Շատերը խոյս կը վերադառնան իրենց հայրենի գիւղերը, յոյս ունենալով որ մօտ օրէն կը գրաւուի Կարինը, յետոյ Դերջանը: Բայց չեղաւ ինչ որ կը յուսային: Կառավարութիւնը տեսնելով հայ երիտասարդներուն վերադարձը դէպի իրենց գիւղերը, Մամախաթունէն պաշտօնի կը հրաւիրէ Բարսինիկցի Հաճի Տէրվիշը, իբրեւ լիազօր զինուորագրութեան: Եւ այս հրէշը կը սկսի բոլոր փախստականներուն տուները այրել: Օրին մէկն ալ, մեր Սարիքայա գիւղը եկաւ Հաճի Տէրվիշը: Երբ մեր գիւղն եկաւ, մեծ հայրս մեծ յոյս ունէր իր վաղեմի ծանօթին վրայ, յուսալով թէ բարեացակամ պիտի վարուի դէպի մեր գիւղը: Բայց հրէշը եկած՝ հօրեղբայրս Եղիազարը, իբր փախստական կը պահանջէր: Մինչդեռ ան զինուոր էր Մամախաթունի մօտերը եւ ճամբաներու վերաշինութեան կ'աշխատէր: Հաճի Տէրվիշը այդ չէր ուզեր գիտնալ: Որոշած էր վառել մեր տունը որ ախոռին կից էր: Բոլոր կենդանիները դուրս հանեցին ախոռէն, գացին մեր մարագէն քանի մը խուրձ խոտ բերին դրան առջեւ դիզեցին եւ պիտի այրէին մեր տունը: Մեծ հայրս շատ աղաչեց Հաճի Տէրվիշին որ զոնէ երեք ժամ միջոց տայ, մինչեւ որ երթայ հօրեղբօրս բանակատեղիէն պաշտօնագիր մը բերէ: Վերջապէս բարեհաճեցաւ երեք ժամ միջոց տալ իր վաղեմի ծանօթին: Խեղճ պապս 90 տարիներու բեռին տակ կքած, հետիոտն գնաց հօրեղբօրս բանակատեղին, ուրկէ պաշտօնագիր մը բերաւ, որու շնորհիւ մեր տունը զերծ կը մնար այրուելէն: Հաճի Տէրվիշը շատ մը Հայերու տուները վառեց, ձիուն ձմրան բոլոր երախաները ձգելով փողոց: Բայց իր չարագործութիւնը անպատիժ չմնաց: Օր մը իր պիղծ գլուխը գտան Բարսինիկի մօտերը: Իսկ հայ գիւղերն ալ հանգիստ չունեցան, միշտ ենթակայ եղան կեղեքումներու:

3.— ՍԱՐՍԱՓԻ ԳԻՇԵՐԸ

Ռուսեւթուրք պատերազմի կատաղի շրջանն էր: Գոնիայի բանակէն ազատ արձակուած հրէշները իբրեւ կամաւոր ճակատ կը մեկնէին: Բայց փոխանակ ճակատ երթալու, իրենց վրէժը հայ գիւղերէն կ'առնէին: Անցած են 18 երկար տարիներ, բայց երէկուան պէս կը յիշեմ սարսափի գիշերը: Մեր Սարիքայա գիւղը բերնէ բերան լեցուեցաւ այդ հրէշներով: Իրենց հանդիպած տղամարդերը անխնայ կը ծեծէին: Գիւղին բոլոր տղամարդիկը պահուեցան. գիւղը ոչ ոք մնացած էր, միայն «քէհեա»ն ու գզիրը մնացեր էին: Իւրաքանչիւր տուն 5—6 հոգի բաժնեցին այդ հրէշներէն, գիշեր մը մնալու պայմանով: Մեր տունն ալ վեց հոգի բերաւ գզիրը եւ առաջնորդեց հիւրանոցը: Ես եւ մեծ մայրիկս մնացած էինք մէջտեղ. ես ութ տարեկան էի, իսկ մեծ մայրս 80 տարեկան. մենք պիտի սպասարկէինք մեր հրէշ հիւրերուն: Եկանք գացինք հիւրերուն մօտ: Հրէշներէն մէկը մեծ մայրիկիս ըսաւ որ պէտք է վեց հաւ մորթես եւ ջուրէն ալ ձաւարէ փիլաւ եփես: Մեծ մայրս ըսաւ.

— Ամենայն սիրով, ինչ որ կը փափաքիք, պատրաստ ենք ընելու:

ՄԱՆՈՒԿ ՏԷՐ ԱՆԱՆԵԱՆ

(Շար.)

տոյ կը վարէր տնօրէնութիւնը Արմտիէի վաճառականներու ընկերակցու-թեան, թէեւ մեծապէս ընկճուած եւ առողջութեամբ ալ տուժած :

Հանգուցեալը գլխաւոր հիմնադիրն էր այն հիւանդանոցին՝ զոր պատերազմի ընթացքին բացին Հայերը Պուքրէշի մէջ եւ որ մեծապէս ծառայեց հայանուան շուրջ համակրանք ստեղծելու : Ինքն էր սիւնը Ռումանահայ որբանոցին :

Տասը տարի մաս կազմեց Թեմ. Գործ. Մարմնին՝ վարելով անոր ատենապետութիւնը : Իր մեծագոյն օգտակարութիւնը բերաւ իբր նախագահ Ռումանահայ Միութեան, 1922 — 1927, իր կապերուն, իր վայելած համակրանքին եւ վստահութեանը շնորհիւ յաջողելով Հայերը զերծ կացուցանել օտարահպատակներու նկատմամբ ի գործ դրուած սեղմումներէն, թոյլտուութիւն մը որուն պտուղները մինչեւ այսօր ալ կը վայելէ հայ տարրը :

Արեւմտեան կողմի լրագրավաճառներու միջեւ

Կարգ մը թերթեր ցրուիչներու միջոցաւ կը ծախուին, փողոցէ փողոց եւ բանուկ հրապարակներու վրայ : Կիրակի իրիկուն քանի հոգի վիրաւորուեցան Էթուալի հրապարակին վրայ, կռիւ մը ծագած ըլլալով հակառակորդ ցրուիչներու միջեւ : Երկու կողմէն ալ տասը հոգի ծանր վէրքեր ստացան, սալայատակի քարերով, դմելիներով եւ գաւազաններով : Կուսակալներուն թիւը հարիւրի կը հասնէր : Ցրուիչներուն մէկ մասը ազգայնական թերթեր կը ծախէր, միւս մասը՝ ընկերվարական թերթ մը : Պահ մը կռիւը այնքան սաստկացած էր որ, բազմաթիւ անցորդներ, այր թէ կին, ստիպուեցան հարեւան շէնքերը ապաստանիլ, որպէսզի քար մը չիյնայ իրենց գլխուն : Բարեբախտաբար ոստիկանութիւնը ժամանակին հասաւ եւ ցրուեց կռուարարները : Ազգայնական ցրուիչները կը պատկանէին հռչակաւոր Քաթիլի խմբակցութեան :

Շաբաթ օրն ալ կռիւ մը ծագեցաւ Երիտասարդ Հայրենասէրներու եւ համայնավարներու միջեւ, Քլիշիի կողմը : Այս կարգի խառնակութիւններ յաճախադէպ են վերջերս ի վեր, որովհետեւ թէ ազգայնական եւ թէ ձախակողմեան թերթերը իրարու հետ մրցումի ելած ըլլալով, կ'աւելցնեն շրջուն լրագրավաճառներու թիւը, շաբաթ կէս օրէն յետոյ եւ կիրակի :

Մուրճ, մանգաղ, կեռ խաչ եւ կէօթէ

Մայիս 1ին, 25 միլիոն Գերմանացիներ պիտի գործածեն նոր խորհրդանշան մը, որ կը ներկայացնէ համայնավարական մուրճ — մանգաղը, հիթլէրական կեռ խաչը, գերմանական արծիւը եւ Կէօթէի գլուխը : Հիթլէրի պաշտօնաթերթը կը պանծացնէ նոր շքանշանին գեղարուեստական արժէքն ու խորհուրդը : Կէօթէի գլխուն աջ կողմը պիտի գտնուի մուրճը, ձախ կողմը՝ մանգաղը, տակը՝ գերմանական արծիւը, իր ճանկերուն մէջ բռնած կեռ խաչը : Արծիւին թեւերը պիտի բռնեն մուրճ — մանգաղը : Տրուած բացատրութեան համաձայն, Կէօթէի գլուխը կը ներկայացնէ մտաւոր աշխատանքը, մանգաղը՝ գիւղացիին խաղաղ սուրը, իսկ մուրճը՝ աշխատանքէն բրտացած ձեռքով բանուորը : Այս խորհրդանշանով, հիթլէրական Գերմանիան կ'ուզէ ներկայացնել մտքի եւ ձեռքի աշխատաւորներու միութիւնը : Կը կարծուի թէ առնուազն 25 միլիոն Գերմանացիներ պիտի կրեն այս շքանշանը, մայիս 1ին, ի պատիւ Աշխատանքի տօնին :

ՀԱՅ ԵՐԻՏԱՍԱՐԴ ՄԸ ԱՐԿԱԾԻ ԶՈՀ ՎԱԼԱՆՍԻ ՄԷՋ

Վալանսէն կը գրեն մեզի.— Ուրբաթ օր հողին յանձնուեցաւ հայ երիտասարդ մը, Յակոբ Քէօմիւրեան, զոհ հեծելանիւի արկածի մը, Մարսէյլ Վալանսի ճամբուն վրայ :

Յաղթանդամ երիտասարդ մըն էր հազիւ 30ը բոլորած : Երեքշաբթի օր Քրէի տօնավաճառէն վերադարձէն երկու հայ երիտասարդներ տեսնելով արկածը, Վալանս փութացած եւ անմիջապէս հիւանդանոց փոխադրած էին վիրաւորը : Չկարենալով դիմանալ իր ծանր վէրքերուն, խեղճ երիտասարդը մեռաւ օտար հողի վրայ :

Գործազրկութիւնը Ֆրանսայի մէջ

Պաշտօնական տեղեկագրին համաձայն, մարտ 31ին նպաստընկալ գործազուրկներու թիւն էր 345,780, որոնց 275,330ը այր, 70,450ը կին : Նախընթաց շաբթու այս թիւն էր 347,050, ուրեմն մէկ շաբթուան մէջ պակսած են 1267 հոգի : Անցեալ տարի միեւնոյն ժամանակամիջոցին նպաստընկալ գործազուրկներու թիւն էր 314,190 : Ուրեմն, այս տարի աւելցած են 31,593 գործազուրկներ : Սէնի նահանգին մէջ գործազուրկներու թիւն է 172,649 որոնց 98,488ը միայն Փարիզի մէջ : Իսկ միւս նահանգներու մէջ կան 173,134 գործազուրկներ, որոնց 145,538ը այր, մնացեալը կին :

Մարտ 26էն 31 Ֆրանսա մտած են միայն 64 օտար աշխատաւորներ, իսկ մեկնած են 663 հոգի :

⁂ Քաղաքապետական պաշտօնաթերթը հետեւեալ կերպով կը ներկայացնէ օտար բանուորներու թիւը՝ միայն Սէնի նահանգին մէջ.— նպարեղէն 8588, շինութիւններ՝ 56,545, հանդերձեղէն՝ 27,978, պաշտօնեաներ՝ 36,108, տանը ծառայողներ՝ 23,986, հողագործներ՝ 1364, ուրիշ պաշտօնեաներ՝ 78,639 : Համագումար՝ 233,208 : Աշխատանքի նախարարը անցեալ օր հաղորդած ըլլալով թէ 180,000 գործազուրկներ կան Սէնի նահանգին մէջ, թերթերը կը հարցնեն.— Օտար բանուորներու վրայ հսկողութիւնը իսկապէս այնքան խի՞ստ է որքան պէտք է...

Պուլկարիոյ Թուրքիոյ սահմանագծին փախուստը

Նոր լուրերու համաձայն, յոյնեւպուլկար սահմանին վրայ պատահած դէպքը շատ աւելի ծանր հանգամանք ունի : Եօթը փոմաք ընտանիքներ կ'ուզէին Թուրքիա երթալ Ցունաստանի ճամբով : Պուլկար սահմանապահները կրակի բռնեցին փախստականները, սպաննելով 11 այր եւ կին : Երեք այրեր, իրենց կիները եւ վեց մանուկներ ձերբակալուեցան, իսկ հինգ հոգի յաջողեցան փախչիլ :

ՆԵՐԳԱՂԹԸ ԱՐԳԻԼՈՒԱ՞Ծ Է ՍՈՒՐԻՈՅ ՄԷՋ

Պէյրութի «Լիբանան» թերթը կը գրէ թէ կառավարութիւնը արգիլած է Հայաստանի ներգաղթի արձանագրութիւնները :

ՄԱՐԶԱԿԱՆ ԿԵԱՆՔ

Կիրակի օր տեղի ունեցան *Փրթի Փարիզիէն*ի կազմակերպած ֆութպոլի Ֆրանսայի Բաժակի *Տրմի Ֆինալ*ի երկու մրցումները, մէկը՝ Փարիզի (Սթատ Քոլոմպ) եւ միւսը՝ Լիոնի մէջ, խուռն բազմութեան մը ներկայութեան : Ֆութպոլ Գլիպ Սէթի հակառակորդն էր Օլէմփիք Լիլուան որ պարտուեցաւ 0ի դէմ 1 նշանակէտով : Իսկ Օլէմպիք Մարսէյլի հակառակորդն էր Ռասինկ Գլիպ Ռուպէ, որ նոյնպէս պարտուեցաւ 0ի դէմ 1 նշանակէտով : Ֆինալի մրցումին մնացին երկու Միջերկրականեան զօրաւոր խումբերը : Արդէն այս երկու խումբերը ախոյեանական մրցումներուն դասաւորման մէջ ալ, գլուխը կը կը գտնուէին :

⁂ Գալով համաշխարհային բաժակին, Ամսթէրտամի մէջ 40,000 հոգիի ներկայութեան Հոլանտա յաղթեց Իրլանտայի 5ի դէմ 2 նշանակէտով :

⁂ Փարիզ—Պրիւքսէլ հեծելանիւի մրցումն ալ նոյնքան հետաքրքրական եղաւ, որովհետեւ 6 ազգերու նշանաւոր հեծելանուորդները դէմ առ դէմ կը գտնուէին : Պրիւքսէլի 30 քիլոմէթր մնացած վեց պելճիքացի հեծելանուորդներ կարգը խանգարելով մտան, Պրիւքսէլ, բայց Ֆրանսուա Պօնտուէլ առաջին յայտարարուեցաւ : Հեծելանուորդը 393քիլոմէթր ճամբան կտրած էր 11 ժամէն (ժամոյն 34 քիլոմէթր 795 արագութեամբ) :

Սեբաստացի ՄՈՒՐԱՏի յիշատակին

Հ.Յ.Դ. Իսի լէ Մուլինոյի ՄՈՒՐԱՏխումբը հովանաւորութեամբ ՋԱՒԱՐԵԱՆ Կոմիտէի կը տօնէ ՄՈՒՐԱՏի մահուան 15ամեակը եւ իր ծննդեան 60ամեակը Ապրիլ 29ին Կիրակի օր։

կը խնդրուի նկատի ունենալ այդ Թուականը։

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Մեր խորին շնորհակալութիւնները կը յայտնենք ամէն անոնց որոնք անձամբ, նամակով, հեռագրով եւ մամուլով ցաւակցութիւն յայտնեցին մեր սիրելի որդւոյն ԺԻՐԱՅՐԻ (5 տարեկան) եղերական մահուան առթիւ, որ Մարտ 24ին իր տարեկիցներով խաղացած միջոցին արկածով ջուրը իյնալով խեղդամահ եղաւ: Մեր մասնաւոր շնորհակալութիւնները Պ. Պ. Յ. Ուզունեանի, Վ. Հովիւեանի, Մ. Տօնապետեանի եւ Կ. Բարունակեանններու, որոնք ամէն վտանգ արհամարհելով ինծի հետ ջուրը մտնելով փոքրիկին դիակը ջուրէն հանելով կրցինք փառաւոր Թաղում մը կատարել:

Մեր խորին շնորհակալութիւնները նաեւ Պ. Պ. Ը. Մինասեան, Հ. Թորոսեան, Վ. Հովիւեան, Մ. Տօնապետեան, Յ. Ղարիպեան, Այրի Տիկին Այանեան, Լ. Յովսէփեան եւ Կ. Աբգարեաններու, որոնք մեր այսքան ծոգեկան ցաւալի կացութեան մէջ 5 օր շարունակ ճաշ տուին մեզի:

Վիէն, Սգակիր ծնողք՝ *Տէր եւ տիկին ՄԱՐԳԱՐԵԱՆ*

ՀԱՅ ԺՈՂՈՎՐԴԱԿԱՆ ԹԱՏՐՈՆ

15 ԱՊՐԻԼ ԿԷՍ ՕՐԷ ՎԵՐՋԸ ԺԱՄԸ ՃԻՇԴ 3ԻՆ

ՍԵՒՐԻ «ՊԷՇԻԿԹԱՇԼԵԱՆ» սրահին մէջ

26, Rue Troyon (Métro: Pont de Sèvres)

ԱՌԱՋԻՆ ԱՆԳԱՄ ԸԼԼԱԼՈՎ ԿԸ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒԻ

Ա. ՍԱՐՎԱԶԵԱՆԻ

«ԳԻՃԷՆ ԴՈՒՐՍ»

ընտանեկան յուզիչ տրամ չորս արար

կը մասնակցին՝ տիկիններ *ԼԻՒՍԻ ՊԵՏՐՈՍԵԱՆ, ՔՆԱՐԻԿ - ՄԻՔԴՈՆԱԼՏ* Օրիորդներ՝ *ՍԻՄԱ, ՑԱՍՄԻԿ,* պարոններ *ԱՐՄԱՆ ԿՈԹԻԿԵԱՆ, Ա. ԴՄԲԷԹԵԱՆ* եւ *Ս. ԹՈՐՈՍԵԱՆ*:

Տեղերու գիները՝ 10, 7.50 *եւ* 5 *ֆրանք:*

Սահմանափակ Թիւով ըէզերվէներ:

Տոմսերու համար դիմել՝ Գրատուն Հրանդ - Սամուէլ, (51, rue Mr. le Prince), Ֆլորիա ճաշարանը (61, rue Mr. le Prince) *եւ* Պ. Լ. Գեւոնեանին (17, rue Damesme. Paris 13):

Զ. Ո. ՄԻՈՒԹԵԱՆ Վալանսի մասնաճիւղին պարգեւաբաշխութիւնը յետաձգուած է ապրիլ 14ին : Մանրամասնութիւնները մօտ օրէն :

LOTERIE NATIONALEի

ՑՐԴ ՇԵՐՏԻ ՏՈՄՍԱԿՆԵՐՈՒՆ ՎԻՃԱԿԱՀԱՆՈՒԹԻՒՆԸ ՏԵՂԻ Կ'ՈՒՆԵՆԱՅ

ԱՅՍՕՐ, ԺԱՄԸ 19·50ԻՆ

Salle Trocadero*ի մէջ*

Le Gérant: H. STEPHAN

Imprimerie A. DER (AGOPIAN) 17, Rue Damesme, PARIS (13e)

ԱԶԳԱՅԻՆ ՎԻՃԱԿԱՀԱՆՈՒԹԵԱՆ

9ՐԴ ՇԵՐՏԻ ՏՈՄՍԱԿՆԵՐԸ

ԱՄԲՈՂՋ, ԿԷՍ, ՔԱՌՈՐԴ ԵՒ ՄԷԿ ՏԱՍՆԵՐՈՐԴ

ԿՐՆԱՔ ԳՆԵԼ ԱՅՍՕՐ ԻՍԿ, 10 ԱՊՐԻԼ, ՄԻՆՉԵՒ ԻՐԻԿՈՒԱՆ Ժ. 9Ը

ՈՉ ՈՔԻ ՉԻ ՄԵՐԺՈՒԻՐ ՏՈՄՍԱԿՆԵՐԸ, բայց խուճապի տեղի չտալու համար, կը խնդրուի գնումը չյետաձգել վերջին վայրկեանին :

ԳՐԱՍԵՆԵԱԿԻ ՄՈՒՏՔՆ Է՝ **2, Ave. RENÉ BOYLESVE**

A. GODOVANNIKOFF

30, Quai de Passy, Paris (16)

Tél. Jasmin: 01-50 Métro: Passy

Ֆրանսայի մէջ շատոնց փնտռուած Արեւելքի իսկական օղին մենաշնորհը ստացած ըլլալով, հրապարակ հանած ենք՝

ԵՐԵՒԱՆ ԱՆԱՐԱՏ ՕՂԻՆ

փնտռեցէ՛ք զայն կարմիր պիտակով: Անգամ մը ճաշակելէ յետոյ ա՛լ չպիտի հրաժարիք անկէ:

ԱՐՏՕՆԱՏԷՐ ՖՐԱՆՍԱՅԻ ՀԱՄԱՐ՝

Société "PEUREUX"

48 Bld. des Vignes, MARSEILLE Téléphone: COLBERT 58-10

ԼԻՈՆԻ ԵՒ ՇՐՋԱՆՆԵՐՈՒ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՑԻՉ

D.N.BAHADOURIAN 32 rue Sévigné. Lyon Rhône)

ՆԻՍԻ ԳՈՐԾԱԿԱԼ.—

M. M. H. Khatchadourian et Danielian *24*, rue Assalit. Nice (A. M.)

13 ՏՐԱՄԱԴՐԵԼԻ ԵՆ գեղեցիկ եւ ընդարձակ սրահներ՝ (ամէն յարմարութիւններով եւ օժտուած ելեկտրական գոյնզգոյն լամբարներով) հարսանեկան հանդէսներու, ժողովներու, ցերեկոյթներու, պարահանդէսներու եւլն.՝ դիմել **13**

ՅՈՎՀԱՆՆԷՍԵԱՆԻ *13 rue Pierre Curie*. K. *Bicètre. Metro: Porte d'Italie*

Հայերու ժամադրավայրը

ճաշարան ***ՖԼՈՐԻԱ***

61, Rue Monsieur le Prince, Paris (6)

Մէթրօ՝ Օտէօն եւ Սէն Միշէլ *Հեռաձայն* **Danton: 52-73**

Արեւելեան եւ եւրոպական խնամուած կերակուրներ

ԷՓՐԱՏ ՆՈՒԱԳԱԽՈՒՄԲ

ՀԱՐՍԱՆԻՔՆԵՐՈՒ, ՆՇԱՆՏՈՒՔՆԵՐՈՒ, ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍՆԵՐՈՒ եւ ՀԱՆԴԷՍՆԵՐՈՒ համար դիմեցէք «ԷՓՐԱՏ» նուագախումբին որ կը նուագէ հայկական, եւրոպական, կովկասեան եւ արեւելեան եղանակներ: Մատչելի գին բոլորին համար: Դիմումները կատարել նախօրօք, անձամբ կամ նամակաւ Պ. ՕՆՈՍԵԱՆի, 15, Rue Pourtour, Clamart, Seine.

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

Պարտիզակցի Տիկ. Դշխուհի Գաբրիէլեան (Ծնեալ Թիւթիւնճեան), հայրը՝ Օննիկ (սպաննուած), մայրը՝ Մարիամ (մեռած) կը փնտռէ իր երկու եղբայրները՝ Կարապետ եւ Յակոբ եւ իր քոյրերը՝ Թագուհի եւ Մաքրուհի: Տեղահանութեան միջոցին տարագրուած է իր եղբայրներուն եւ քոյրերուն հետ Պոնիա, ուր կորսնցուցած է իր եղբայրը Կարապետ: Իսկ իրենք տարագրուած են Խամա, այդ շրջանին մէջ ալ անյայտացած են իր եղբայրը Յակոբ եւ իր երկու քոյրերը: Իրենց մասին լուր ունեցողներէն կը խնդրուի իմացնել S. Kaprielian c/o Pharmacie Melikian, Tcharrah Vezarat-DJeng, Teheran, Perse (Via U. R. S. S.):

— Կը փնտռեմ եղբայրս Օրտուցի Յովհաննէսիթորոսեան, հօր անունը՝ Նշան, մօր անուն Իսկուհի Թորոսեան, եւ հօրեղբօրորդի Նշան Թորոսեան, հօր անուն՝ Կարապետ որոնք 1919ին Օրտուի որբանոցէն փոխադրուած են Պոլիս: Օրտուի մէջ Յովհաննէս կը տառապէր աչքի ցաւէ եւ կը դարմանուէր բժիշկներու կողմէ:

Իրենց Պոլիս փոխադրուելէն ի վեր որ եւ է լուր չունիմ իրենց մասին: Իրենց մասին լուր ունեցողներէն եւ հասցէն գիտցողներէն կը խնդրուի իմացնել Անդրանիկ Թորոսեանի, St. Arroman par Mirande, Gers, France.

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (11)

ՀԱԼԱԾ ՄՈՄԻՆ ՀԵՏՔԸ

Հեղինակ՝ ԷՏԿԸՐ ՈՒՕԼԸՍ *Թարգ. Ժ. Մ.*

— oo —

— Օհ, այս ի՞նչ է, ըսաւ յանկարծ Մէնըրս գետնէն բան մը վերցնելով զոր Թ. Ք. անմիջապէս խլեց :

Առըճանակի փամփուշտ մըն էր. գաւազանը ամբացուց հոն ուր գտնըւած էր փամփուշտը եւ շարունակեց իր փնտռտուքը. անօգուտ :

— Վախնամ բան չպիտի կրնանք գտնել այստեղ, ըսաւ Թ. Ք. կէս ժամ աշխատելէ յետոյ. ծնօտը առաւ ձեռքին մէջ ու մտածեց :

— Մէնըրս, ենթադրէ պահ մը որ երեք հոգի ներկայ էին այստեղ — Լէքմըրը, վաշխառուն եւ ուրիշ մը, ու ենթադրէ նաեւ որ այդ երրորդ անձն էր թելադրած ժամադրավայրը եւ խօսակցութեան կը հետեւէր անտեսանելի կէտէ մը. այդ պարագային չի՞ կրնար ըլլալ որ անիկա պահուըտած ըլլար այս մացառներուն ետեւը՝ առանց երկու խօսակիցներէն տեսնուելու...

Մէնըրս մտածեց :

— Այո, այդ երկու մացառներուն ետեւէն ալ կրնար դիտել անցուդարձը՝ առանց նշմարուելու :

— Ապրիս, խելացի ես վերջապէս, ըսաւ Թ. Ք... մտքէս ալ անցաւ ատիկա. մի մոռնար, Մէնըրս որ առաջին անգամ ըլլալով ինծի պէս մտածեցիր...

Մէնըրս խնդաց :

— Այո, այդ երրորդ անձին համար ասկէ անյարմար տեղ չկայ, շարունակեց Թ. Ք. հետեւաբար անիկա այս անկիւնը եկած կրնայ ըլլալ որ եւ է ուղղութենէ, բնականաբար սա ճամբէն չէ եկած, որովհետեւ Լէքմըրին սպասող Ցոյնը պիտի տեսնէր զինքը՝ երբ մացառներուն վրայէն դաշտին մէջ ցատկէր. ուրեմն այս դաշտը ուրիշ դուռ մըն ալ ունի ուրկէ ներս մտնելով ու ցանկապատին քովէն քալելով եկած է այս անկիւնը եւ... դուռնէն մինչեւ հոս երկարող ճամբուն վրայ նետած ըլլալու է իր սիկառէթը...

— Սիկա՞ռէթը...

— Այո, առանձին ըլլալով անիկա իր սիկառը պիտի ծխէր մինչեւ վերջը...

— Կարելի է ճամբան նետած է...

— Պարապ խօսքեր մի ըներ, ըսաւ Թ. Ք. եւ իր ստորադասին հետ սկըսաւ քալել ցանկապատին եզերքէն :

Դաշտին գլխաւոր դուռը կը տեսնուէր արդէն, հազիւ տասը քայլ մընացեր էր այնտեղ հասնելու համար, երբ Թ. Ք. գտաւ սիկառէթ մը որուն կէսը ծխուած էր միայն. թաց էր ան. զգուշութեամբ վերցուց :

— Եւ ինչ լաւ տեսակի սիկառէթ... գրպանի դմելիով մը կտրուած. ծխողը ծխափող ալ կը գործածէ եղեր...

Ցանկապատին գլխաւոր մուտքէն դուրս ելան. քալեցին ու հասան երկրորդ քառուղի մը որուն ճամբաներէն մէկը կ'երկարէր Լուխի կայարանը : Թ. Ք. յանկարծ նշմարեց ինքնաշարժի մը անիւներուն հետքը :

— Ուրեմն կառքը այստեղ հասնելուն ետ դարձեր է, ըսաւ ու քանի մը քայլ եւս յառաջացաւ. ինքնաշարժը հոս կանգ առեր է, յայտնի է. ահաւասիկ մեքենային իւղին հետքը...

Թ. Ք. վար ծռեցաւ.

— Լուցկիներ... ուրեմն կառքը վարողը լուցկի վառեր է... մէկ, երկու, երեք, չորս, հինգ, վեց... եթէ տասնը օղով մէկ սիկառէթը երկու լուցկի ուտէ, կը նշանակէ երեք սիկարէթ...

Օ՛հ, ահաւասիկ սիկարէթի մը ծայրը... ընդհանրապէս մէկ սիկառէթը տասներկու վայրկեան կը տեւէ, բայց այս օդին՝ հազիւ ութը վայրկեան... հետեւաբար ինքնաշարժը այստեղ մնացեր է քսանչորս վայրկեան, ի՞նչ ըսիր, Մէնըրս...

— Կարելի է այդպէս եզրակացնել եթէ ձեր փնտռած ինքնաշարժն է, ըսաւ ոստիկանը :

— Իմ փնտռածս որ եւ է ինքնաշարժ է, ըսաւ Թ. Ք. :

Կառքի ուրիշ հետք չգտան, որովհետեւ մինչեւ լոյս անձրեւ եկած էր :

Մէրէտիթ իր ստորադասին հետ կայարան վերադարձաւ, Լոնտոնի շոգեկառքը առնելու համար :

— Շիտակ Քէտօկըն Սքուէր կ'երթաս եւ կը ձերբակալես Գարայի մեքենավարը, հրամայեց Մէրէտիթ ոստիկանին :

— Ի՞նչ ամբաստանութեամբ՝

— Որ եւ է ամբաստանութիւն, մինչեւ հոն հասնիս միտքդ բան մը կ'իյնայ հարկաւ... Իմացած եմ որ մեքենավարը Ցունաստան պիտի երթար այս առտուան նաւով. եթէ այդպէս է, հիմա արդէն Պուլօնը հասած է. իսկ եթէ տակաւին չէ մեկնած, գրաւեցուր զինքը մինչեւ որ ես գամ :

Թ. Ք. բազմաթիւ զբաղումներ ունէր այդ օրը եւ հազիւ իրիկուան ուշ ատեն Պէսթըն Թրէյսի հասաւ : Հեռագիր մը կը սպասէր իրեն այնտեղ. բացաւ ու կարդաց.—

«Մեքենավարին անունը Կուլ. եղած է սպասաւոր անգլիական Ակումբին մէջ, Պոլիս : Մեկներ է այս առտու հիւանդ մօրը քով...

— Հիւանդ մօրը քո՞վ... հարցուց Թ. Ք. ինքնիրեն. պարա՛պ խօսք, Գարան աւելի վարպետ՞ ստախօս կը կարծէի...

Թ. Ք. Մէրէտիթ կը գտնուէր ծոն Լէքմըրի աշխատանոցը. ճիշդ այդ վայրկեանին սպասուհին դուռը բացաւ եւ յայտնեց թէ պարոն Գարան զինքը տեսնել կ'ուզէր :

ԳԼՈՒԽ ՉՈՐՐՈՐԴ

Թ. Ք. զգուշութեամբ ծալլեց հեռագիրը եւ գրպանը դրաւ : Թեթեւ խոնարհութեամբ մը ընդունեց հեռը եւ աթոռ մը հրամցուց անոր :

— Կարծեմ իմ անունս գիտէք, ըսաւ Գարա հանդարտ շեշտով մը. ես՝ Լէքմըրին մէկ բարեկամն եմ :

— Այդպէս ըսին, պատասխանեց Թ. Ք... բայց ատոր համար ներկայանալու պէտք չունիք...

Գարա չէր սպասեր այդ հեղինակային վերաբերումին, ժպիտով մը քալեց աթոռը եւ նստաւ գրասեղանին քով:

— Զափազանց ազդուած եմ այս դէպքէն, մանաւանդ որ ես էի Լէքմըրը այդ մարդուն ներկայացնողը եւ կերպով մը պատասխանատու եմ եղածին :

— Եթէ ես ձեր տեղն ըլլայի, ըսաւ Թ. Ք. դիմացինին աչքերուն մէջ նայելով, ատոր համար գիշերը անքուն չէի մնար. շատ անգամ երբ մէկը կը սպաննուի, ուրիշի մը միջոցաւ ներկայացուած է ոճրագործին. հազուադէպ է որ ոճրագործը բոլորովին անծանօթ մէկը սպաննէ...

(Շար.)

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ՝ ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ, ԳՐԱԿԱՆ

HARATCH

(Fondé en 1925) R. Seine 276.286

Directeur et Propriétaire : Sch. Missakian

Rédaction & Administration

ԽՄԲԱԳՐՈՒԹԻՒՆ ԵՒ ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ

17, Rue Damesme PARIS (13e)

Téléphone : Glacière 15-70

(ԵՐԹԵՒԵԿԻ ՀԱՄԱՐ՝ Métro : TOLBIAC)

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԵԱՆ ՊԱՅՄԱՆՆԵՐ.—

	ՏԱՐԵԿԱՆ	ՎԵՑԱՄՍԵԱՅ	ԵՌԱՄՍԵԱՅ
Ֆրանսա եւ գաղութներ	140 ֆրանք	70 ֆրանք	35 ֆր.
Անգլիա, Եգիպտոս, Զուիցերիա, Իտալիա	250 »	130 »	—
Ամերիկա	200 »	100 »	—
Ուրիշ երկիրներ	200 ֆրանք	100 ֆրանք	—

ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ 11 ԱՊՐԻԼ

MERCREDI 11 Avril 1934

10րդ ՏԱՐԻ - 10e Année N° 2467

Խմբագիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

ԳԻՆ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ԵՐԿՈՒ ԽՕՍՔ

ԶՐՈՅՑ ՀԱՍՈՒՆ ՄԱՐԴՈՒ ՄԸ ՀԵՏ

— Այլեւս աւելորդ չե՞ն հայաջինջ սարսափներու նկարագրութիւնները, յուշերն ու պատմութիւնները որոնց լայնօրէն տեղ կու տաք «Յառաջ»ի մէջ։ Արդէն 19 — 20 տարի է անցեր, ի՞նչ օգուտ արծարծումէն...

— Նախ որ, հակառակ անցած տարիներուն, շատ քիչ բան գիտենք տակաւին։ Քանի պրպտենք եւ փորենք, այնքան աւելի պիտի ըմբռնենք այդ աննախընթաց Արհաւիրքին, ամբողջ ժողովուրդի մը անճիտման անասելի խորութիւնն ու տարողութիւնը։ Յետոյ, ուշադրութիւն չէ՞ք ըներ, պատմողները բոլորովին տարբեր տարբեր են. ճիշդ անոնք որ, տակաւին 8 — 10 տարեկան, տեսան ամէն բան, եւ հատ — հատ ողջ մնացած ըլլալով, իսկ այժմ արդէն չափահաս, կրնան լիովին պատկերացնել Զարհուրանքը։

— Բայց, չէ՞ որ ծանր տպաւորութիւն կը գործեն, մղձաւանջի մը պէս կը հալածեն ընթերցողը, քուն կը խանգարեն...

— Միայն այդ իրողութիւնը բաւական էր, արդարացնելու համար անոնց հաւաքումը, խմբագրութիւնն ու հրատարակութիւնը։ Ի՞նչ, կը կարծէք թէ շա՞տ երկար տեւեց մղձաւանջը. շատ շատերու ոչ միայն ջիղերը, այլ եւ սիրտերը թմրիլ սկսած են արդէն...

— Գէշ կ'ազդեն նաեւ մեր բարոյական կորովին վրայ։ Տարօրինակ «ջարդեցի՜ն, ջարդուեցա՜նք» ըսելով — ըսելով սրտաբեկութիւն կը պատճառեն, արգահատանքի եւ խեղճութեան տպաւորութիւն կը գործեն։

— Այդ ալ ճիշդ չէ։ Եթէ ուշադրութեամբ հետեւած ըլլաք, պիտի տեսնէք որ, համատարած տհուսաբրափի դժոխքին մէջ, ի՜նչքան առաքինութիւններ ալ երեւան եկեր են, — մայրեր, քոյրեր, նոյն իսկ պառաւ մամիկներ որ ամէնէն յուսահատական պահերուն սիրտ են տուեր դէպի սպանդանոց քշուած բազմութիւններուն, ուրիշներ որ խումբ խումբ գետը կամ կրակը նետուած են, իրենց պատիւը փրկելու համար, պատանիներ որ մինչեւ վերջին փամփուշտը կռուեր են, իրենց քրոջը կամ մայրիկին պատիւը փրկելու համար։ (Կարդալ Դերջանի սարսափները, Գ. էջ)։ Ամբողջ կտակ մըն է Մշեցի մամիկին օրհասական աղաղակը. — «Լաօ՛, չմոռնաք զմր արուն, զմր արուն, զմր արուն»։ (ԻՄ ՏԵՍԱԾՆԵՐՍ 1915 – 1924, Լ. Տօնիկեան)։ Հպարտութիւն մը չզգացի՞ք խմանալով պատմութիւնը Իզմիրցի մանկամարդ կնոջ, որ երբ իր ծծկեր երախան գրկած կը հանուի Կեսարիոյ եւ Տէր Զօրի ճամբին, Չէքի պէյի առջեւ, անձնատուր ըլլալու համար, կ'որոտայ աստուածային ցասումով. — «Ձեզի պէս «պլշաճ»ները ոչ թէ ամուսինս, շունս անգամ կոչել չեմ զիջանիր։ Ահաւասիկ ես եւ զաւակս, շուտ կատարէ ինչ շնութիւն որ մտածեր ես»։ Եւ գազանը նախ երախան կը զարնէ մօրը կուրծքին վրայ, յետոյ երկուքը մէկտեղ գետին կը փռէ։ (ՅՈՒՇԵՐ ՏԷՐ ԶՕՐԻ ՍՊԱՆԴԱՆՈՑԷՆ, Սամուէլ Սահակ, «Յառաջ», մարտ 15–27)։ Տակաւին դէզերով ունինք այս կարգի դրուագներ։ Եւ դէզերով ձեռագիր, տետրակ – տետրակ, շրջանէ շրջան։ Անշուշտ ձեր աչքէն չէ վրիպած պատմողներուն այնքան բնական և անպաճոյճ, առով իսկ հարազատ ու վաւերական շարադրութիւնը։ Գիտէք որ շատերը դպրոց իսկ չեն տեսած, կամ կէս ձգած են...

— Կարելի չէ՞ր գրքի ձեւով հրատարակել այս յուշերը, իբրեւ նիւթեր պատմութեան համար, փոխանակ ցրուելու օրաթերթի մէջ որ երկու ժամուան կեանք ունի։

— Անշուշտ աւելի լաւ կ'ըլլար, եթէ ունենայինք ազգ. հաստատութիւն մը, այս կարգի բոլոր յուշերը հաւաքելու, խմբագրելու եւ պարբերաբար հրատարակելու համար, իբրեւ Դիւան Ժամանակակից Պատմութեան։ Դժբախտաբար ցնորքի մը չափ անմատչելի է կամ հեռաւոր՝ այդ ծրագիրը։ Ուրեմն, մենք մեր կրցածն է որ կ'ընենք, որպէսզի չմոռցուին եւ չկորսուին։ Բոլոր անոնք որ ձեռագիրներ յանձնած են մեզի, միեւնոյն ատեն բաղձանք յայտնած են գրքի վերածելու զանոնք։ Ան որ միջոց ունի, «Յառաջ»ի մէջ հրատարակուելէ յետոյ գրքի ալ կը վերածէ։ (Կէս առ կէս աժան է այս միջոցը, քանի որ շարելու ծախքէն ազատած կ'ըլլայ)։ Մենք սիրով պիտի ստանձնէինք այս գործն ալ, եթէ մեր միջոցները թոյլատու ըլլային։ Ամէն պարագայի մէջ, գրել, գրել տալ, հաւաքել եւ հրատարակելն ալ աշխատանք մըն է որ առաջին դեր կը կատարէ, յիշողութիւնները թարմացնելու, ներշնչելու եւ ներշնչուելու, հոգեկան հաղորդակցութեան կապերը ամրապնդելու, ոգին վառ պահելու համար։ Նոյն իսկ ջարդէն ողջ մնացածը կրնայ սայթաքիլ, այս լպրծուն պողոտաներուն վրայ։ Օրաթերթին կեանքը կարճ է։ Բայց օրաթերթը ունենալով սպառում՝ լայն խաւերու մէջ, իբրեւ առօրեայ ընկեր, կը ներգործէ ուղղակի, կը վարակէ անմիջականօրէն եւ ալիք – ալիք։

— Քանի որ Յուշեր ունիք ամէն շրջանէ, գիւղ կամ քաղաք, ինչո՞ւ անոնց հայրենակիցները միջոցներ չեն մտածեր, զանոնք ամփոփելու եւ գրքի վերածելու համար։

— Կը մտածեն թէ ոչ, մեր գործը չէ։ Մենք մեր պարտականութիւնը կը կատարենք, ուրիշներն ալ թող մտածեն իրենց մասին։ Մենք ուրախ ենք որ բարի նախանձ մը ստեղծուած է «մնացորդաց» բեկորներուն մէջ, իրենց գիտցածները գրի առնելու համար։ Արդէն հինգ – վեց տետրակներ կարգի կը սպասեն։ Նոյն իսկ շատերը անհամբեր են, անգամ մը գրած եւ յանձնած ըլլալով։ Ի հարկէ ստիպուած ենք նկատի առնել օրաթերթի պայմանները, միեւնոյն ատեն զգուշանալով սրտաբեկութիւն պատճառել ո եւ է մէկուն։

Շ.

ՎԵՐՋԻՆ ԺԱՄ

ՊՈՍԹԸՆԻ ԵՒ ՇԻՔԱԿՈՅԻ ԴԷՊՔԵՐՈՒՆ ԱՌԹԻՒ

Եւրոպական թերթերուն մէջ նոր տեղեկութիւն չկայ Պոսթընի եւ Շիքակոյի դէպքերու մասին, որոնց առաջին լուրը տուած էինք երէկ։ Բոլոր թերթերն ալ, «Նիւ Եորք Հէրըլտ», «Շիքակօ Թրիպիւն», «Թայմզ», «Տէյլա» եւայլն միեւնոյն ձեւով կը պատմեն։ Վիրաւորներու թիւն ալ նոյնն է։ Շիքակոյէն «Թրիպիւն»ի կը հեռագրեն թէ հայ գաղութը ոստիկանական խիստ հսկողութեան տակ է։

Ինչպէս կ'երեւայ, այս առթիւ ալ «գործօն» դեր կատարած են կարգ մը հայ կիներ, քանի որ Շիքակոյի հինգ ձերբակալեալներէն չորսը կիներ են եւ միայն մէկը այր...

«Նիւ Եորք Հէրըլտ», որ առաջին լուրը տուած էր երկուշաբթի օր, երէկ նոր հեռագիր մը կը հրատարակէր Շիքակոյի մասին, միեւնոյն տեղեկութիւններով, — ոստիկանութիւնը արտասովոր ուժեր գործածելով, յաջողեցաւ վերահաստատել խաղաղութիւնը, չորս կին եւ մէկ այր ձերբակալելէ յետոյ։

Երեւի խռովութիւնները ծագած են Զատկի տօնին առթիւ (հին տոմար), կիրակի՝ Պոսթընի, իսկ երկուշաբթի՝ Շիքակոյի մէջ։

ԹՈՒՐՔԵՐՈՒ ԻՐԱՐԱՆՑՈՒՄԸ ՄՈՒՍՈԼԻՆԻԻ ԾԱՆՕԹ ՃԱՌԻՆ ԱՌԹԻՒ

Մուսոլինիի պատասխանը Հռոմի թուրք դեսպանին

Ինչպէս գրած էինք, ապրիլ 5ին Թուրքիոյ Ազգ. Մեծ Ժողովին մէջ հարցումներ եղան Մուսոլինիի ծանօթ ճառի մասին։ Թուրք թերթերը ընդարձակ մանրամասնութիւններ կը հրատարակեն այդ մասին։ Տեղի անձկութեան պատճառաւ, այսօր կու տանք միայն արտաքին գործավար Թէվֆիք Րիւշտի պէյի յայտարարութեանց հիմնական մասը.

— «Ներքին քաղաքականութեան առթիւ եւ մասնաւորաբար Իտալիոյ ընտրութեանցնախօրեակին արտասանուած այս ճառին արտաքին քաղաքականութիւնը շօշափող մասերուն մէջ, Ափրիկէի հետ կը խօսուէր նաեւ Ասիոյ մասին։ Շատ լաւ գիտէք թէ մեր երկիրը, որ թէ՛ իր աշխարհագրական կացութեամբ եւ թէ՛ իր ճակատագրով եւրոպական պետութիւն մըն է, Ասիոյ մէջ ունի հայրենիքէն անբաժանելի հողեր, թանկագին բարեկամներ եւ մեծ շահեր։

Այս տեսակէտով, մեր սովորութիւնն է շահագրգռուիլ մասնաւորաբար Միջերկրականի եւ կեդրոնական Եւրոպայի վերաբերեալ ամէն տեսակ քաղաքական գործունէութեամբ։ Արդէն, եթէ ճառը չշօշափէր ալ այս պարագաները, մենք նորէն պիտի շահագրգռուէինք արտաքին քաղաքականութեան մասին Իտալիոյ վարչապետին ըրած յայտարարութիւններով, նկատելով որ ճառախօսը կը ներկայացնէ Միջերկրականեան մեծ պետութեան մը գաղափարները, եւ մեր երկրին մարմինը կը գտնուի Միջերկրականի եւ ծովեզերեայ երկու մեծ թերակղզիներու մէջ։

Միեւնոյն ատեն, այդ ճառին մէջ կային զինաթափութեան համաժողովին եւ սպառազինման վերաբերեալ խօսքեր, արժանի գրաւելու բոլորին շահագրգռութիւնը եւ ուշադրութիւնը։

Մէկ խօսքով, ուշադրութեամբ կարդացինք Իտալիոյ վարչապետին ճառը որ կարեւոր է իմ յիշած բոլոր այս պատճառներով։ Հետեւեցանք նաեւ միւս շահագրգռուող պետութեանց եւ թերթերուն այս ճառին առթիւ ըրած խորհրդածութեանց։

Ամէնէն առաջ ուզեցինք լուսաբանութիւն առնել Հռոմի կառավարութենէն, որուն կապուած ենք բարեկամութեան եւ չէզոքութեան դաշնագրով եւ որուն հետ լաւ յարաբերութեանց մէջ ենք»։

Կ'ամփոփեմ Հռոմի մեր դեսպանէն ստացուած մարտ 30 թուակիր հեռագիրը.

«Այսօր, ժամը 4ին, շատ փափկանկատութեամբ եւ անկեղծութեամբ ընդունուեցայ Պ. Մուսոլինիի կողմէ։ Անոր ընթացքին եւ խօսքերուն մէջ մեծ փափկանկատութիւն մը եւ անկեղծութիւն մը կար։ Պ. Մուսոլինի այս առթիւ հետեւեալ յայտարարութիւնը ըրաւ.

«Անկեղծօրէն եւ վճռապէս կը հաւաստեմ ձեզի թէ ճառիս մէջ բնաւ չեմ ակնարկած Թուրքիոյ, եւ ատիկա վայրկեան մը անգամ չէ անցած միտքէս։ Ասիոյ մասին խօսած ատեն, ուզեցի շեշտել մեծ Ասիոյ կարգ մը երկիրներու հետ գործակցութիւն մը։ Ես բազմաթիւ անգամներ ըսած եմ ձեզի թէ Թուրքիոյ իրական մէկ բարեկամն եմ եւ որեւէ յետին նկատում չեմ սնուցաներ։ Բարեկամ եղած ժամանակ՝ իրական բարեկամ կ'ըլլամ։ Մասնաւորաբար խոր համակրանք ունիմ Թուրքիոյ եւ անոր յեղափոխական վարչաձեւի մասին զոր միշտ գնահատած եմ։ Վստահ եղէք թէ ձեզ եւրոպացի կը նկատեմ, եւ եթէ որոշած ըլլայի միայն հարեւան երկիրներու մասին խօսիլ իմ ճառիս մէջ, վստահ եղէք թէ շատ բարեկամաբար պիտի խօսէի Թուրքիոյ եւ Յունաստանի մասին։ Առաջին անգամ մեր ստորագրած բարեկամութեան դաշնագրէն ի վեր, քաղաքականութիւնս եւ բարեկամութիւնս բնաւ չէ փոխուած, միշտ նոյնն է։ Արդէն, պայմանաժամը դեռ չլրացած, երկարաձգեցի մեր միջեւ գտնուող բարեկամութեան դաշնագիրը։ Երբ որոշեմ լուրջ եւ շատ բաց բարեկամութիւն մը չմշակել, ոչ կ'երկարաձգեմ, ոչ ալ դաշնագիր կը կնքեմ։ Թուրքիոյ հետ իմ բարեկամութիւնս անկեղծ, ուղղամիտ եւ յստակ է։ Կրնաք վճռապէս ապահով ըլլալ ատոր»։

Նախկին ռազմիկները

արտակարգ ժողով կը գումարեն

ԿԱՌԱՎԱՐՈՒԹԻՒՆԸ ՀԱՐԻՒՐԻՆ 3 ԸՆԴՀ. ԶԵՂՉ ՊԱՀԱՆՋԵՑ

Ինչպէս գրած էինք, երկուշաբթի օր նախկին ռազմիկներու կողմէ պատուիրակութիւն մը ներկայացաւ վարչապետ Պ. Տումէրկի, լսելու համար կառավարութեան առաջարկները։ Վարչապետը բացատրեց թէ ելմտացոյցը հաւասարակշռելու համար անհրաժեշտ է որ նախկին ռազմիկները հայրենասիրաբար յանձն առնեն հարիւրին 3 կրճատում՝ իրենց կենսաթոշակներուն եւ հատուցման գումարներուն վրայ։ Այսպէս, 1. խիստ վերաքննութեան պիտի

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ Դ. էջ)

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

ԳԱՅԹԱԿՂՈՒԹԵԱՆ ՄԸ ԱՌԹԻՒ

Առաջին անգամ չէ, որ կ'իմանամ նման գայթակղութիւններ, — բազմաթիւ մեծահարուստ Հայեր, մեռնելէ յետոյ, իրենց հարստութիւնը կտակ ձգած են օտարներուն, նոյնիսկ... Թուրքին։

Եւ հիմա նոր պատմութիւն մը։

Բարեգործականի «բարի ծաղիկներէն», Պ. Սինապեան, նախկին *նազըր* (թրքական նախարար), նախկին *էքսէլանս*, նախկին *էֆէնտի*, նախկին ... արքայազն Նուպար փաշայի, մեռաւ վերջերս։

Թէ որքան Հայ էր այս... *անխթար-ման*, տեղը չէ յիշատակել։

Գիտէինք որ, Բարեգործականի *քօմ իլ ֆօ* մարդոցմէն ըլլալով, տնօրէն նշանակուած էր Ազգային Մատենադարանին, զոր հիմնեց Պօղոս Նուպար փաշան։ Եւ իբրեւ տնօրէն, կը ստանար երեք հազար ֆրանք ամսական, երե՛ք հազա՛ր ֆրա՛նք, (այսինքն *Լօթըրի Նասիոնալ* կը զարնէր ամէն ամսագլուխ)։ Որովհետեւ պաշտօնը, որ տրուած էր իրեն, *սինէքիւր* մըն էր պարզապէս։ Այսինքն, շաբաթը երկու օր եւ օրը երկու ժամ Բարեգործականի մէկ աթոռին վրայ նստելու ձանձրոյթին փոխարժէք ստանալու պաշտօն ունէր։ Տեղը չէ յիշատակելու, դարձեալ, թէ Ազգ. Պատուիրակութեան մէջ, ժամանակին, ուրիշ *սինէքիւրիսթ*ներու հետ ո՞ր ժամերուն շուք ընելու հրաւիրուած էր *Ֆոպուրկ Սէնթ Օնորէ*ի կամ *Րիւ* *Պօքքատօր*ի շէնքին մէջ, եւ որքա՞ն կ'արժէր իր շուքին մէթրը։

Օրուան գայթակղութիւնն այն է, որ Սինապեան *էքսէլանսը* իր *էքսէլան* մատենադարանը կտակեր է Ֆրանսայի Ակադեմիային։

Ֆրանսական մատենադարանները շատ հարուստ են, պէտք ունի՞ն այդպիսի հարուստ նուէրներու, ուրիշ հարց է։ Խնդիրն այն է թէ ազգային հարստութենէ մը ամիսը երեք հազար ֆրանք ամսական առնելէ յետոյ, այս մարդը ի՞նչ կտակեց ազգին։ Ի՞նչ տուաւ ազգին, որ շատ բան տուաւ իրեն։

Ցաւալի մեր մամուլը զանգատեցաւ որ մեր ազգային հարստութիւնները օտարներուն ձեռքը կ'անցնին։ Գիտենք թէ Հայաստան շատ սիրող, Հայաստանի բարեշինութեան համար երդուընցող եւ ներգաղթ կազմակերպող Բարեգործականը, իր դրամագլուխին արտագաղթը շարունակելով, օտարին պիտի թողու այդքան հարստութիւն։ Հաւանական կը նկատենք, որ վաղը Աղաթօն պէյն ալ իր հարստութիւնը կտակէ Մոսկուայի, Մալէզեանն ալ, անգլիացի օրիորդի մը օրինակին հետեւելով, իր փիսիկին կտակէ հարստութիւնը։

Բայց Մալէզեաններու, Սինապեաններու հարստութիւնը իրենց *պապային քէսէէն* ժառանգ մնացած չէ, այլ այս թշուառ հայ ժողովուրդին լումաներով է կազմուած։ Որո՞ւ հարստութիւնը որո՞ւ կը կտակեն։

Պատասխան կ'ուզենք։

Այս գայթակղութիւնները բացատրութիւն կ'ուզեն։

ԱՐԱԶ

Նոր կարգադրութիւն հայ եւ ռուս գաղթականներու համար

ԻՆՔՆՕԳՆՈՒԹԵԱՆ ՏՈՒՐՔԸ

ԽՄԲ. — Ֆրանսայի երեսփ. ժողովը եւ ծերակոյտը վերջերս օրէնք մը քուէարկեցին Նանսէնեան նոր տուրքի մասին, որ պիտի հրատարակուի շուտով։ Այս առթիւ Հայ Գաղթ. Գրասենեակի վարիչ ընկ. Ա. Խատիսեան հետեւեալ տեղեկութիւնները կը հաղորդէ մեզի. —

Այս օրէնքին հիման վրայ, ռուս եւ հայ գաղթականներ, որոնք կ'օգտուին Նանսէնեան անցագրէն, իրենց տեղափոխութեան ընթացքին եւ ստիպուած են երկու տարին մէկ անգամ ինքնութեան թուղթ առնել, այս տարի մայիս 1էն պիտի վճարեն յաւելուածական տուրք մը։ 100 ֆրանքնոց անձնագրի համար պիտի վճարեն տարեկան 25 ֆր., իսկ 20 ֆրանքնոցի համար՝ 12.50 ֆրանք։ Ըստ կառավարութեան հրահանգի, որ պիտի հրատարակուի, մեր Գաղթ. Գրասենեակները իրաւունք պիտի ունենան աղքատներուն տալ վկայականներ, որոնց հիման վրայ անոնք կամ կէսը պիտի վճարեն (տարին 6 ֆրանք) կամ բոլորովին ազատ պիտի ըլլան վճարումէ։ Հաշիւ եղած է թէ տարեկան այս տուրքը պիտի արտադրէ, Ռուսերու համար՝ մօտաւորապէս մէկ միլիոն ֆր., իսկ Հայերուն՝ մօտ 200,000 ֆրանք։ Այս գումարը պիտի բաժնուի Ռուսերու եւ Հայերու բարեգործական հիմնարկութիւններու միջեւ։ Ամբողջ գումարին կէսը պիտի ուղարկեն Ժընեւ, Նանսէնեան գրասենեակին, որ զայն պիտի բաժնէ զանազան երկիրներու մէջ գոյութիւն ունեցող ընկերութիւններու մէջ, իսկ միւս կէսը պիտի բաժնուի բացառապէս Ֆրանսայի մէջ։ Ուրեմն կը յուսացուի թէ Ֆրանսայի մէջ գործող հայկական բարեգործական ընկերութիւնները տարեկան պիտի ստանան մօտաւորապէս 100,000 ֆրանք նպաստ։ Եթէ գաղթականներու մեծագոյն մասը ձգտի ազատիլ այս յաւելեալ տուրքէն, գումարը շատ աւելի պակաս պիտի ըլլայ։ Նոյնը եւ Ռուսերու համար, որոնք տարեկան կը սպասեն մօտաւորապէս 500,000 ֆրանք, քանի որ ռուս գաղթականներու թիւը հինգ անգամ աւելի մեծ է, քան Հայերու։ Ռուս եւ հայ գաղթականներու բարեգործական հիմնարկութիւնները (դպրոցական, Կարմիր Խաչ, որբանոցներ, փոխադարձ օգնութիւն, մանկապարտէզներ, անկարներ եւն.), տագնապի հետեւանքով զրկուած ըլլալով իրենց սովորական եկամուտներէն, յաճախ կը ստիպուին փակել իրենց դուռները ամէնէն արդար պահանջներու եւ կարիքներու առջեւ։ Ուստի այս նոր տուրքը — *ինքնօգնութեան տուրքը* — պէտք է ողջունել, իբրեւ նոր միջոց մը պահպանելու մեր ազգօգուտ եւ կարեւոր հիմնարկութիւնները։ Քանի որ մենք չունինք ոչ ազգային, ոչ ալ պետական որ եւ է պարտաւորիչ տուրք, այս է միակ միջոցը աջակցելու մեր հիմնարկութիւններուն։ Կը մնայ որ բաժանումը ըլլայ արդար եւ առանց որ եւ է կողմնակցութեան։ Այս տեսակէտէն ալ միջոցներ խորհուած են։ Առաջին անգամ տուրքը պիտի բաժնուի 1935 յունուարին եւ տարին երկու անգամ։

Երկու անհամ կատակներ

Սելանիկի «*Հորիզոն*»ը ապրիլ 1ի թիւով կը ծանուցանէր թէ ազգ. վարժարանի շէնքը փլած է։ Այս առթիւ կուտար շատ բնական մանրամասնութիւններ, որոնք որ եւ է կասկած չէին ձգեր դէպքի մասին, թէեւ թերթին բուական կրնար շփոթութիւն պատճառել։

Նոյն թերթին ապրիլ 3ի թիւէն կ'իմանանք թէ լուրը... ապրիլ 1ի կատակ էր։

Աւելի անվնաս խաղ մը փորձած էր «*Նոր Օր*»ը, գրելով թէ Պ. Գ. Կիւլպէնկեան Աթէնք հասած եւ այսինչ պանդոկը իջած է։

Պիտի թելադրէինք մեր երկու պաշտօնակիցներուն՝ զգուշանալ այս անհամ խաղերէն որոնք շատոնց «տէմոտէ» եղած են։

ՆԱՄԱԿՆԵՐ ՀՆԴԿԱՍՏԱՆԷՆ

ՀԱՅ ԱՐԻՆԵՐԸ ԿԱԼԿԱԹԱՅԻ ՄԷՋ

Յաճախ կարդում ենք թերթերում, մանաւանդ «Յառաջ»ում հայ արիների կամ արենուշների մասին: Ընթեր — ցողը չի կարող երեւակայել թէ այս հատ — հատ յօղուածները որքան են մեզ հետաքրքրում: Զափազանց ու — րախանում ենք լսելով մեր եղբայր — ների եւ քոյրերի յառաջադէմ գործե — րը այս մարզում, մանաւանդ երբ մր — ցում են օտարների հետ եւ յաճախ յաղթանակում: Պաշտելի մի գործ է որ այսօր մեր հայրենակիցները անում են — կրթում հայ զաւակներին սկաուտական ոգով:

Ինձ աւելի է հետաքրքրում հայ արենուշների կեանքը. այն կեանքը որ Էլլէն Բիւզանդ նկարագրում է: Նրանի թէ ես էլ բախտ ունենայի ներկայ գտնուելու այն տեսարանին ուր հայ քոյրերս կայարանում ձեռք ձեռքի տուած, պարելով ու թռչկոտելով գընում էին բանակատեղի: Հոգիս հրճուում է երբ միայն կարդում եմ նրանց մասին, ապա եթէ տեսնեմ, եթէ շընչեմ նրանց շնչած օդը եւ քայլեմ այն վայրերը ուր ոտք են կոխել… Վերջապէս հայ կինն ես ապարէզ իջաւ այսպիսի մարզերում. այժմ եղբայր ու քոյր, արի եւ արենուշ կողք կողքի կը քայլեն:

Դառնանք մեր նիւթին:

Կալկաթայում հայ սկաուտական կեանքը սկսել է Հ. Մ. ճեմարանում: Որոշ թուական չեմ կարող ասել նրա սկզբնաւորութեան համար, միայն գիտեմ որ նախապատերազմեան տարիներում արիներ ունեցել է մեր ճեմարանը: Այս երկարատեւ կեանքի մասին դժուար թէ կարողանամ դըհացուցիչ տեղեկութիւններ տալ, բայց կարող եմ ասել որ սկաուտական կեանքը, միայն մի քանի տարի յետոյ իր ծննդեան օրուանից այնպէս յառաջացաւ որ 1917 փետր. 8ին արժանացաւ թագաւորական զինանշանին: Այդ ժամանակուայ լուսանկարը այսօր ունենք դպրոցում. նրա մէջ ներկայ են մի քանի նշանաւոր անձնաւորութիւններ Բէնգալի նահանգապետի հետ, իսկ որոնց շուրջ կանգնած են հայ արիները մէջտեղ պահած մրցանիշը: Չորս տարի յաջորդաբար մեր արիները այդ ժամանակ տանում են այս մեծ փառքին, սակայն օտար արիների նախանձը թոյլ չի տար երկար շարունակելու: Ընկերութիւնը (Պոյ Սկաուտ Էսօ.) տեսնելով որ սկաուտական ոգին փճանում է շնորհիւ այդ մրցանիշին, վերացընում է այս սովորութիւնը:

Սրանից յետոյ շարունակւում է միեւնոյն կեանքը: Ունենում ենք մի քանի լաւ ղեկավարներ, որոնք յառաջացնում են մեր տղաներին: Մինչեւ 1927 ունեցել ենք երկու խումբեր, մէկը մեծերից, իսկ միւսը փոքրերից, բացի գայլիկներից: Բայց քանի որ աշակերտութեան թիւը հետզհետէ նըւազում էր, ուստի երկուսը միացրին եւ այսպէս շարունակւում է մինչեւ մեր օրերը: Երկու, երեք տարի սրանից առաջ մեր արիները յետադիմական նշաններ էին ցոյց տալիս, թէեւ ունէին աւելի կարող տղաներ քան ունենք այսօր, բայց վերջերս շնորհիւ լուրջ աշխատանքի վերականգնում ենք: Ունենք 25 արիներ եւ մօտաւորապէս 18 գայլիկներ դպրոցի աշակերտներից որոնց թիւն է 88: Անցեալում ինչպէս եւ այժմս մեր արիները Կալկաթայում եղել են միշտ յառաջադէմ եւ ոչ յետամնացներից: Արդար խղճով կարող ենք ասել որ բոլոր օտար խմբերից մեր արիները առաջին տեղն են բռնում իրենց նըպաստով, իրենց ֆիզիքական թէ հոգեկան առողջութեամբ: Սա մի անմնաշնորհ է որ վայելում ենք ընդհանուրի մէջ: Մրցումների մէջ ոչ թէ փառ արդիւնք ենք տուել, այլ շատ լաւ: Երեք տարի յաջորդաբար արժանացանք սպորտի մրցանիշին: Փողոցում խմբով քայլելիս օտար արիների նախանձն ենք գրգռում, որոնք գառնալով իրենց ընկերներին, ասում են յաճախ.

— Նայեցէք հայ արիներին, ինչպէս աչխոյժ են, զինուորներու պէս կը քայլեն:

Տեղը չէ այստեղ մեզ գովելու, այլ ճշմարտութիւնն եմ ասում: Մեր այս փոքր խմբով յաճախ յաղթում ենք ցոյց տալ օտարին հայու ընդունակութիւնը իր ձեռնարկած գործում:

Յոյս ունենք ապագայում, շնորհիւ լուրջ աշխատանքի աւելի բաստար արդիւնքներ տանք: Ունենք մի անգլիացի առաջնորդ եւ մի հայ օգնական:

Այս տարի ունեցանք մեր բանակատեղին: Վերջին երկու տարին չէինք ունեցած: Անհամբեր սպասում էինք այն օրին որ նորից խումբով դուրս ենք գնալու: Եւ եկաւ այն օրը երբ 44 տղաներ, որոնք կազմում էին մեր արիների եւ գայլիկների խումբերը, երկու առաջնորդների հետ պատրաստուեցինք թողնելու մեր դպրոցը դէպի բանակավայր:

Հոկտեմբեր 4ն էր. Հնդկաստանի մուսոնի վերջին օրերից մէկը, երբ ամէն բոպէ անձրեւը անխուսափելի էր: Ամբողջ օրը ամպամած եւ մի քանի անգամ անձրեւ եկած, վերջապէս երեկոյեան պարզեց: Անհամբեր սպասում էինք թողնելու բոպէին: Ամէն քիս երեսին փայլում էր ուրախ ժպիտը, վերջապէս եկաւ այն բոպէն երբ պիտի թողնէինք: Մայր չունէինք որ մեզ խրատէր, զգուշացնէր վտանգներից, ազգական չունէինք որ մեզ բարի ճանապարհ մաղթէին, այլ ունէինք մեր առաջնորդները, որոնք մեզ առաջնորդելու էին դէպի սպասուած վայրը:

Երեկոյեան ժամը 6ին թողեցինք դպրոցը դէպի կայարան: Ճանապարհին քայլում էինք արտակարգօրէն ուրախ, աշխատելով ցոյց տալ օտարներին թէ գնում ենք բանակատեղի: Մեր առջեւից արիներից մէկը տանում էր հայկական դրօշը. մեր պանծալի եռագոյնը Կալկաթայի փողոցներում ծածանւում էր ազատօրէն եւ այսպիսով մեզ աւելի ոգեւորում:

Հասանք կայարան. նստանք վարձած վակոնը եւ սկսանք տեղաւորուել: Տեղեր պատրաստեցինք գայլիկների համար, եւ ուրիշ օգտակար պատրաստութիւններից յետոյ սպասեցինք գնացքի շարժման:

Գնացքը շարժուեց. մեր ոտքերի տակ դղրդում էր հսկայ կայարանը: Բայց ոչ ոք չկար մեզ ձեռք շարժելու, վերջին հրաժեշտը տալու: Անցնում ենք կայարանից կայարան: մեր առջեւ բացւում են մութ տեսարաններ. փոքրիկ անտառներին հետեւում են լայնածաւալ դաշտերը եւ բրինձի մեծ արտերը:

Շատերը քնում են, միայն երբեմն արթնանում անհանգստութիւնից, տեղերը աւելի լայնացնում եւ նորից աչքերը փակում: Ես էլ ձանձրոյթից սկսայ աչքերս փակել. եւ չգիտեմ ինչպէս երբ մէկ էլ բացի, արդէն առաւօտ ծագել էր:

Գնացքը շարունակում էր իր սրընթաց վազքը. մօտ ենք հասնելու Բըրհամպուր կայարանը, ուր պիտի իջնենք: Արդէն ճանապարհորդում ենք Մադրաս նահանգում, երկու ժամ սայլ ճանապարհ ունենք կտրելու. ուտում ենք մեր նախաճաշը եւ պատրաստւում թողնելու գնացքը:

Անցնում ենք գեղեցիկ տեսարաններ միջով. աջ կողմերս է արեւելեան լեռնաշղթան, որ մեզ հետ կարծես վազելով տեղ տեղ կտրւում է մասերի, իսկ մեր ձախ կողմն է Հնդկաստանի ամենագեղեցիկ լճերից մէկը, Չիլկա անունով: Իսկապէս լիճ չէ այդ, այլ մի անծայրածիր խորութիւն, որ ջուր է առնում Բէնգալ ծովախորշից: Շրջակայ տարածութիւնն իր ջուրն առնում է այդ լըճից, որից օգտագործւում են բրինձի դաշտերը. բայց այդ լճը նաւարկութեան համար անյարմար է, քանզի բաւականին խորութիւն չունի, իսկ երբեմն նաւակներ գնում են այնտեղ ձկնորսութեան համար:

Անցնում ենք այդ լճի կողքով. մեր առաջնորդն որ աշխարհագրութիւնից շատ տեղեակ է, սկսում է բացատրել մեզ թափթփած անծանօթ ժայռերի մասին: Եւ իսկապէս որ տարօրինակ ժայռեր էին. կարծես փտած, բայց պարունակում էին ամէն տեսակի ծովային խեցիներ: Սա ցոյց է տալիս որ ժամանակին այդ կողմերում գոյութիւն է ունեցել մի ծով, ինչպէս այսօր գիտնականները յայտնում են թէ աշխարհիս ամենաբարձր լեռան՝ Էվերեստի տեղ եղել է ժամանակին ջուր:

Թողնում ենք այդտեղը եւ անցնում նոր տեսարաններ. մեր երկու կողմերն են բրինձի դաշտեր: Մարդ ապշում է թէ ինչպէս բնիկը կարողանում է հարիւրաւոր միլիոններով բրինձ մըշակել: Ամէն քայլափոխում բրինձ եւ բրինձ, կարծես վախճան չկայ: Զարմանալի չէ՞ արդեօք որ 320 միլիոն ժողովրդից երեք չորրորդը ապրում է լոկ բրինձով:

Մօտ ենք կայարանին. անցնում ենք մի քանի բլուրներ որոնց միջով վազում է գնացքը. կարծես յոգնած՝ աշխատում է հասնել հանգստավայր: Կէս ժամ եւս եւ հասնում ենք. հազիւ մի քանի բոպէ ունենք մեր կապոցները վար առնելու: Բոլորս միմեանց օգնելով ամէն բան դուրս ենք բերում վակոնից եւ շարւում գետին:

Երկար ճանապարհ ունենք քայլելու. փոքրերին տեղաւորում ենք սայլերի մէջ, իսկ մեծերս խումբով ըսկսում ենք քայլել դէպի բանակատեղը: Կալկաթայից մինչեւ այդտեղ, մէկ գիշերուայ մէջ անցել ենք 380 մղոն. այժմ գտնւում ենք հարաւային Հնդկաստանում: Ծովը մօտ է մեզ, երկու ժամից յետոյ շնչելու ենք նրա զով օդը: Ճանապարհը երկար է, բայց հեշտ քայլելու համար. երգում ենք, սուլում, կատակներ անում որպէսզի յոգնածութիւնը շատ չզգանք:

Երկու ժամ քայլելուց յետոյ, հասանք Գոպալպուր, որ հիմնուած է ճիշդ ծովեզերքում: Երկու անգամ միեւնոյն նպատակի համար եղած եմ այդտեղ, բայց այս անգամ նա գրեթէ փոխուած էր, այսինքն աւելի զարգացած: Մի գիւղաքաղաք է, շատ յարմար արձակուրդների համար: Եւրոպացիք, գլխաւորապէս Անգլիացիք, միշտ անցնում են իրենց արձակուրդները այնտեղ, ուր յարմարութիւն կայ ծովային լողանքի: Իսկ շատերը մնայուն կեանք են վարում:

Վերջապէս հասանք մեր ցանկացած վայրը. մեզ ընդառաջ եկան օտար արիներ որոնք նոյնպէս եկել էին բանակումի համար: Պատրաստի կար մի փոքրիկ տուն, որ բաղկացած էր 5 սենեակներից:

Ե. ՎԱՐԴԱՆԵԱՆ

(Մնացեալը յաջորդով)

ԴԱՇՆԱԿՑԱԿԱՆ ԱԿՈՒՄԲՆԵՐԸ

Այս անգամ խօսինք մեր ակումբներու մասին:

Այս համեստ բայց կարեւոր հաստատութիւնները, երկրէ երկիր, քաղաքէ քաղաք տարբեր հանգամանք, տարբեր բովանդակութիւն, տարբեր անուանում ունին:

Այս հաստատութիւնները անկառոյց կամ երկրորդական համարուած են: Այդ իսկ պատճառաւ, մասնաւոր խնամքի, մասնաւոր թելադրանքի, մասնաւոր դրադարձի առարկայ չեն դարձուցած դանոնք, ոչ մեր մամուլը, ոչ ալ մեր կուսակցական մարմինները:

«Յառաջ» յաճախ կը խօսի կեդրոնացած ճիգերու, համագործակցութեամբ աշխատելու, համագաղութային միաւորներ ստեղծելու մասին եւ իրաւամբ: Մեր շրջապատը կը փոխուի, ամէն կողմ հարուածային ձեռնարկներ կ'ըլլան, «փեսերասիոն»ներ կը հիմնուին, վիթխարի գործեր կը կատարուին, մինչ մենք կը տեղացանանք, կը սպառաժանուինք, կը պառակտինք, կը մեղկանանք եւ չենք կրնար թօթափել հնութեան փոշին, չենք կրնար որ եւ է ձեռնարկի համագաղութային հանգամանք տալ:

Նախ եւ առաջ, մենք Դաշնակցականներս պիտի շարժինք, նախ մենք ապացոյցը պիտի տանք համագործակցութեան օգտակարութեան եւ պիտի ստեղծենք համագաղութային միութիւն մը բոլոր Դաշնակցական ակումբներու:

Փոքրիկ ակնարկ մը մեր ակումբներուն վրայ, — եւ ամէն բան կը բացայայտուի:

Ամէն տեղ պատահականօրէն հիմնուած են, տեղական նախաձեռնութիւններով, առանց ՎԵՐԻՆ թելադրանքի կամ ցուցմունքի, տեղ մը ընթերցարան, տեղ մը սրճարան, ուրիշ տեղ մը գրադարանի հանգամանքով: Կան վայրեր կուսակցական հանգամանքով, օրինակ «Հ. Յ. Դ. Տուն», կան վայրեր ուր Միչակութային Միութիւն են, — Եգիպտոս՝ Հ. Յ. Դ. Երիտ. Միութիւն, Մարսիլիա՝ Հ. Յ. Դ. Պատ. Միութիւն, Պուլկարիա՝ «Բարզէն Սիւնի ընթերցարան», Ռումանիոյ մէջ «Րաֆֆի Մշակ. Միութիւն»: Այսպէս կը տիրէ անյանկալի այլազանութիւն մը, քիչ մը շատ «ապակեդրոնացում» որ ունի իր բացասական կողմերը:

Պուլկարիոյ մէջ անգամ, մէկ քաղաքէ միւսը համանմանութիւն չկայ: Չկայ նաեւ համագործակցութիւն:

Կացութիւնը այլ է Ռումանիոյ մէջ, Հ. Յ. Դ. Մեկուսի Կոմիտէի թելադրանքով հիմնուեցաւ «Րաֆֆի» Մշակութային Միութիւնը, կանխորոշ ծրագրով, ունեցաւ իր մասնաճիւղերը՝ Քոնսթանցա, Սիլիսթրէ եւ Փաշաքնը: Ուրեմն, միատեսակ ծրագրով, միատեսակ կազմակերպութեամբ Ռումանիոյ քաղաքներու մէջ կը գործեն մեր ակումբները, որոնք թէեւ կուսակցական չեն, իրաւապէս եւ իրապէս, սակայն կը գործեն Դաշնակցութեան բարոյական հովանաւորութեան տակ եւ կը ձգտին ստեղծել ճակատական մտածողութիւն եւ գիտակից կուսակցական տարրեր:

«Րաֆֆի»ի Տնօրէն Խորհուրդը գիտէ որ, ամէն կիրակի եւ հինգշաբթի որոշեալ ժամերուն այդ ակումբները կը կատարեն իրենց դերը, հայ միտքը, հայ խօսքը, հայ կեանքը կը ծանօթացնեն իրենց բաժերէն:

«Րաֆֆի»ի Տնօրէն Խորհուրդը գիտէ թէ, երգչախումբերը, թատերախումբերը կը կատարեն իրենց դերը եւ գրադարանները ինչպիսի գիրքեր պիտի տարածեն եւ թերթերը պարտադրաբար պիտի կարդալ տան նախ անդամներուն:

Արդ, դաշնակցական մամուլը պիտի ունենայ ցանկը բոլոր մեր ակումբներուն: Եւ «Յառաջ»ը, որ դարձած է կեդր. օրկան մը իր Փարիզ հրատարակուելու հանգամանքով, ունի բազմաթիւ թղթակիցներ եւ աշխատակիցներ, Ամերիկայի ու Ասիոյ միջեւն կայն է, եւ կրնայ ստանալ բոլոր երկիրներէն ցանկը մեր ակումբներուն, ընթերցարաններուն: Արդ, չի կրնա՞ր թելադրել որ այդ ակումբներէն ամենակարեւորը յայտարարուի Կեդր. Մարմին, որ մշակէ ընկերական յարաբերութիւն, կարենալ յառաջ բերելու համար միատեսակ գործունէութիւն եւ համագործակցութիւն բոլոր ակումբներու:

Ցունաստան, Պուլկարիա, Եգիպտոս եւ Ռումանիա դիւրաւ կրնան յարաբերուիլ, եթէ «Զուարթնոց», «Նոր Օր», «Հորիզոն», «Ազատ խօսք», «Արազ» եւ «Ազդակ» տրամադրեն իրենց էջերը, տպեն տեղեկագիր, վիճակագրութիւն, ինչ որ փոխադարձ ծանօթացումի համար անհրաժեշտ պայման է:

«Դաշնակցական ակումբներ»ը, վերնագրին տակ «Յառաջ» կրնայ ծըրարարթ բոլոր ակումբներու ցանկը եւ հասցէները տալ: Նոյնը «Հայրենիք» օրաթերթը:

Անգամ մը որ կրցանք ձեռքի տակ ունենալ ցուցակը եւ հասցէները բոլոր մեր ակումբներուն, գրադարաններուն եւ ընթերցարաններուն, դիւրաւ կրնանք որոշել Կեդր. Շրջանը, տալ անոր Կեդր. վարիչի հանգամանք, ներքին յարաբերութիւն մը շակել եւ կազմել Դաշնակցական Ակումբներու միացեալ ցանցը:

Այս գործին իրականացման համար կը դիմենք նաեւ մեր սիրելի ընկեր Շաւարշ Նարդունիի, որ մեր երիտասարդ սերունդի սիրելի արտայայտիչն է: Ան կրնայ օժանդակել այս գործին նախնական քայլերուն մէջ, կոչ ընելով բոլոր Ակումբներու վարիչներուն, փոխադարձ կապ հաստատելու գործին, որպէսզի այդ ակումբները, միատեսակ, միաժամանակ, միաձոյլ, միակամ գործեն, Դաշնակցութեան եւ Զ. Ո. Մ. ի հետ, ամէն տեղ տօնեն Ապրիլեան սգատօնը, Մայիս 28ը, Մշակոյթի Օրը: Ազգային ոգին բարձր պահող, հող չէ թէ անշափահաս, կամ տարէց, բայց խանդավառ երիտասարդութիւնը, բոլորն ալ քաղաքականօրէն տակաւին որբ, կազմենք ճակատ բոլոր տեսակի թշնամիներուն դէմ:

Կազմակերպենք Դաշնակցական Ակումբները:

Կապ հաստատենք Ակումբներու միջեւ, կատարենք կուսակցութեան մըշակութային քարոզչական գործը, առանց աղմուկի, առանց կարեւորութիւն տալու հակառակորդներու վըլվլուկին:

Գ. ՔԻՍՏԱՆԵԱՆ

ՀԱՅ ԱՂՋՆԱԿԻ ՄԸ ՅԱՋՈՂՈՒԹԻՒՆԸ

Վերջերս Լոնտոնի մէջ կատարուեցաւ փոքրիկ երաժիշտներու մրցում մը: Անգլիոյ բոլոր կողմերէն մինչեւ 15 տարեկան 2500 աշակերտներ մասնակցեցան մրցումին, որ էր կտոր մը նուագել յանպատրաստից: Թրինիթի երաժշտական քօլէճը, որ մասնաճիւղեր ունի ամէն կողմ եւ նմանօրինակ հաստատութեանց ամէնէն խստապահանջն է, միամիայն ծրի դասի 12 մրցանակ սահմանած էր:

Այդ 12 բախտաւոր յաջողածներէն մէկը եղած է 8ամեայ հայ աղջնակ մը, Սօնա Արտոնց, որ անսովոր կերպով բարձր նիշ մը առած է, 99 (հարիւրի վրայ):

Միւս կողմէ, իբրեւ բացառիկ վարձատրութիւն մը, Սօնա նուէր ստացած է նաեւ Շոփէնի գործերուն գեղակազմ մէկ հատորը:

ՄԵՆՔ ԱԼ ՁԱՅՆ ՈՒՆԻՆՔ

ՄԱՐՍԷՅԼ. — Թերթերէն կ'իմանամ թէ Ամերիկայի մէջ կիներն ալ փողոց իջեր են, քաղաքական խնդիրներու կը խառնուին, եպիսկոպոսի մը համար կուլան եւ մազ կը փետտեն:

Ես ալ կին մըն եմ որ գիտեմ արտասուել, երբ ցեղիս բիւրաւոր վէրքերը կ'արիւնոտին եւ մենք չենք կրնար ապիացնել:

Բայց իմ արցունքներս Ղեւոնդները չէին որ պիտի խլեն, այլ մէկ միլիոն անթաղ սիրելիները, Հայաստանի բանտերուն մէջ խոշտանգուած դըժբախտները եւ այն մայրերը որ ազգին ու հայրենիքին ազատագրութեան համար հարազատ զաւակներ պատրաստեցին ու նուիրեցին: Թող ամէն հայ կին գիտակցի թէ իրենց արցունքի չիթերը որոնց եւ ինչ բանի համար պէտք է թափել: Կ'արժէ՞ դժբախտ սպանութեան մը առթիւ չափ ու սահման կորսնցնել, խոր խրամատներ բանալով հայ ժողովուրդին արդէն լըրծուն կեանքին մէջ: Ղեւոնդ արք. իր կոչման հաւատարիմ չգտնուեցաւ եւ քաղաքականութիւն խաղաց: Երանի թէ իր դժբախտութիւնը դաս մը ըլլար բոլոր սքեմաւորներուն, որպէսզի քաղաքականութիւն չխաղան:

Այսօր Ամերիկայի գաղութը մէկ մէկու դէմ լարուած են այնպիսի ատելութեամբ մը որ կարծես իրարու դարաւոր ոխերիմ թշնամիներ ըլլային:

Դուրեան արք. պատճառ եղաւ որ Ամերիկայ հայ կիներն ալ ասպարէզ նետուին, ազգային ցոյցերու եւ միթինկներու մասնակցին: Ապա ուրեմն ես ալ որպէս ձեր սեռակիցը պիտի ըսեմ թէ անկեղծ չէք ձեր արտայայտութեան մէջ, երբ ողբ ու կոծ կ'ընէք եպիսկոպոսի մը եաւէն: Եթէ իսկապէս անկեղծ հայրենասէրներ էք, պէտք է նախ լմբռնած ըլլայիք թէ հանդուցեալ արքեպիսկոպոսը անդիտացաւ ժողովուրդին շահերուն վայել ընթացք մը բռնել եւ ի վերջոյ տուժեց իր կեանքին գնով: Եթէ մենք կիներս մեզ այնքան քաջ կը զգանք որ հանրային գործերուն խառնուինք, ուրեմն թոյլ տուէք ձեզի ըսելու թէ ձեր բռնած ընթացքին հակառակ, հարիւր հազարաւորներ կան որոնք ձեր տեսակէտը չեն ընդունիր եւ եպիսկոպոսի մը սպանութեան համար հրապարակ չեն գար, հայ ժողովուրդին գերադրգռուած վիճակին վրայ խելքինելու: Ո՞ւր էիք, հայ մայրեր, երբ Ճիքակոյի ցուցահանդէսին մէջ ձեր պաշտած եպիսկոպոսը արհմով դընուած եռագոյնը վար կ'առնէր: Այն ատեն ձեզմէ ոչ ոք զայրացաւ եւ ըմբոստացաւ այս արարքին դէմ: Այս օրուան բողոքի միթինկներու մասնակցող կիները պէտք է խորապէս ուսումնասիրեն ստեղծուած կացութեան պատճառները եւ ապա այնպէս շարժին:

Մեզի չ'իյնար քաղաքական գործերու միջամուխ ըլլալ: Եթէ դարերը, դէպքերը փոխուած են եւ հայ կինն ալ կ'ուզէ իր ձայնը լսելի ընել, հարիւր հազարներ են այն կիները որոնք իրենց կորիճները կարմիր հեղեղատին զոհ տալէ վերջ, դաւադիր թշնամիին դէմ դասալիք չգտնուելու համար ի գին զոհողութեան պաշտպանեցին եւ միշտ բարձր բռնեցին հայ դրօշը, որ մեր միակ պատւին է: Ասոնց մէջ թերեւս դուք չէիք գտնուեր եւ ատոր համար է որ հայկական դրօշին անարգումը ձեզ երբեք չհետաքրքրեց: Ո՞րն է աւելի նուիրական. մէկ միլիոն նահատակներու արիւնով գնուած եռագո՞յնը, թէ անոր սրբութիւնը անարգող մը:

Այս լարուած վիճակը մեզ շատ հեռուները կը տանի: Լաւ է որ այժմէն ամփոփուինք եւ լրջօրէն մտածենք կացութիւնը դարմանելու մասին: Պէտք է վերջ դնել Ամերիկայի խռովահար վիճակը, որ դէպի անդունդ կը տանի մեզ ազգովին: Եկէք, հայ մայրեր, համերաշխութեան շաղախ մը պատրաստենք եւ վերջակէտ մը դնել այս քաոսային վիճակին:

Հակառակը մի ըսէք, միայն ու միայն այս է մեր իրաւունքի սահմանը: Եթէ ոչ, շատեր տարբեր կը խորհին եւ երբեք թոյլ չեն տար որ դուք իրաւունք ունենաք Դուրեանի մը մահը եղերում ընելու, իսկ հակառակը պաշտպանողները՝ ոչ: Մենք (ես) շատ բան գիտենք, բայց յանուն համեբաշխութեան կը լռենք: Ես այդ եռագոյնին համար իմ կեանքիս անբաժան ընկերը զոհ տուած եմ 1918ի յեղափոխութեան շրջանին, իրաւունք չունի՞մ քիչ մը աւելի բարձր խօսելու: Եւ ինծի պէս հազարներ կան: Մեր կիներուս պատւին ու շահը կը պահանջէ քիչ մը աւելի լուրջ ըլլալ եւ ծծմաղելի չդառնալ:

ՍԻՐԱՆՈՒՇ Ս. ԲԱՂԻԿԵԱՆ

ԹԱՏՐՈՆ

ԽԱՒԱՔԱՐՏԷ ԹԱԳԸ

Գ. Ժան Սարմանի այս գործը (Լա քուրօն տը քարթօն) որոշ ժամանակ մը — մօտ տաս տարի առաջ — Օտէոնի բեմին վրայ ապրելէ յետոյ, վերջին անգամ Քոմէտի Ֆրանսէզի բեմին վրայ յայտնուեցաւ. հրապարակներու հոծ բազմութեան մը առջեւ:

Երիտասարդ հեղինակին այս գործը կը կրէ որոշ տպաւորութիւն եւ ազդեցութիւններ Շէյքսփիրեան դպրոցէն, ըլլալով հանդերձ նոր ուղղութեան եւ հոգեբանութեան համակիր:

Այդ իսկ պատճառով, ան — մանաւանդ երրորդ եւ չորրորդ արարներուն — կը մթագնի եւ կը կորսնցնէ իր միութիւնը, դառնալով երկարաձգուած ու անբնական հոգեբանութիւններու հանգոյց մը, որուն եզրակացութիւնը մեզ չի գոհացներ:

Եւրոպական գահի մը ժառանգին իշխան Օթիչէլի — պատմութիւնն է այս: Իր հօր հեղինակութեան տակ ճնշուած, ան կ'երազէ ապրիլ իր կեանքը, ազատ՝ պարզ մահկանացուի մը պէս: Կ'ուզէ կեանքը եւ սէրը ճանչնալ:

Իր հօրը հրամանները զուր կ'անցնին: Ան որոշած է — կեղծ անունի մը տակ — խառնուիլ հասարակ մարդկութեան, բաժնելով անոնց յոյզերը եւ ուրախութիւնները:

Վիլիէ կեղծանունով — երկրորդ արարին — արդէն շրջուն թատերախումբի մը կը հետեւի, ապրելով անոնց մտերմութեան մէջ, գնահատելով մէկ քանին, մանաւանդ երկու կիները՝ Ֆաննի եւ Մառի, որոնց առաջինը ամուսնացած է:

Գրաւ մը զինքը կը պարտադրէ — հակառակ իր Ֆաննիի համար զգացած անտարբերութեան — զայն գըրաւել, եւ ստիպել իր թեւերուն մէջ ինկալու…

Բայց Մառիի մասին իր զգացումները տարբեր են: Զայն կը սիրէ իր զգացումներուն բոլոր թարմութեամբ: Ֆաննիի պատրաստակամութիւնները զինքը չեն գրաւեր:

Մառի նոյնպէս անտարբեր չէ Վիլիէի հմայքին եւ իր բնականէն տիրող նկարագրին:

Պանդոկի մը սրահին մէջ, ներկայացումէ մը յետոյ է՝ որ կը հասնի Քոնթեան Զորրորդի — իր հօր — մահուան լուրը, յայտնուելով նաեւ որ գահաժառանգը արտասահման կ'ապրի եւ կը թուի թէ հրաժարած է գահէն:

Եւ ոչ ոք կը կասկածի, որ նոր թագաւորը հոն է, ներկայ, եւ ստիպուած անտարբեր ձեւանալ այդ դոյժին առջեւ:

Իր հարեւանցի տխրութիւնը ծաղրանքի կ'ենթարկուի, ու բռնադատուած զուարթութեան մը մէջ բեմական թագ ու ծիրանի մը հագնելով, թագաւորի դեր մը կը խաղայ դերասաններուն առջեւ՝ որոնք զինքը կը ծափահարեն: Մառի ալ զուարճացողներէն մէկն է:

Ու ինք կը տառապի ներքնապէս այդ վիճակէն: Մառի իբր ճշմարիտ կ'ընդունի ինչ որ կեղծիք է:

Հետեւեալ օրը պատշգամին վրայ խոստակցութիւն մը աւելի կը բարդացնէ թիւրիմացութիւնը. Վիլիէի սիրային խոստովանութիւնը դարձեալ Մառիի կողմէն կ'ընդունուի իբրեւ խաղ, եւ կը մերժուի:

Ցուսահատ եւ սրտաբեկ, Վիլիէ կը մեկնի գաղտնօրէն իր երկիրը, ուր թագաւորի «արհեստ»ը կը սպասէ իրեն:

Երեք տարիներ անցած են: Թատերախումբ մը հասած է Վիլիէի մայրաքաղաքը, եւ Մառի անոնց մէջն է:

Իր սէրը չէ մեռած, եւ կ'ուզէ զայն տեսնել: Զայն հրաւիրել կուտայ պալատ: Տեսակցութիւնը տպաւորիչ է: Հին օրերու յուշերը կ'արթննան: Մառի կը պատմէ թէ խումբին երիտասարդ սիրահարը զինքը դրաւած է արդէն — Վիլիէի հակառակորդն էր ժամանակին — եւ միասին կ'ապրին:

Թագաւորին սրտին մէջ նախանձն է որ կ'արթննայ այժմ:

Խոստովանութիւններու ընթացքին կը յայտնուի որ եթէ ան նուազ կեղծ ըլլար, պիտի սիրուէր:

Իր հեղնանքն ու կեղծ ձեւերը իր իրական հմայքն էին:

Այդ լուսաբանութեան առջեւ իր սէրը կը մեռնի: Տարօրինակ զգացում մը՝ իր ցաւը ծաղրելու, — այդ կնոջ զգացումներուն հետ խաղալու ցանկութիւնը — զինք կը մղէ քանի մը տարի առաջ խաղացած դերը կապկելու:

Խաւաքարտէ Թագը եւ ծիրանին պահած է դեռ: Զանոնք կը հագնի եւ Մառիի առջեւ կը կեղծէ իր ցաւն ու նկարագիրը: Կը խնդայ այժմ. իր ըղձապատը, արարողապետը կը դայթակղեցնէ, եւ երբ այդ կատակներուն ազատութեան տակ կը նկատէ Մառիի վրայ վերատացած տիրապետութիւնը, յանկարծ կը հրամայէ անոր սիրահարը ներս մտցնել, ու Մառիին կ'առաջարկէ իրենց երկուքին մէջ ընտրութիւն մը ընել:

Երիտասարդ դերասանը, Վէնսան լաքեր վիրաւորուած եւ նուաստացած է Թագաւորին առջեւ:

Այս վերջինը սակայն կը սպասէ, կ'ընդունի որ իր անցեալ սիրոյն յիշատակը կուրծքին՝ մեռնի, սիրահարին ձեռքէն արձակուած գնդակով մը: Արձանակ մը կուտայ անոր ձեռքը, կը հրամայէ կրակել՝ նուաստացնող խօսքերով: Հարուածը կը մեկնի: Վիրաւոր է, բայց Մառի խոյանքի մը մէջ կը նետուի իր բազուկներուն մէջ: Ընտրած է ան:

Թագաւորը փորձը բաւական կը նկատէ: Ետ կը մղէ Մառին, եւ կը յայտնէ թէ կատակերգութիւն մըն էր իր խաղացածը: Զզուանք միայն ունի իր կեղծիքին յաջողութեան մասին:

Ցիշատակի մոխիր մը մնացած է իր միակ սէրէն: Իր երիտասարդութիւնն իսկ մեռած է:

Ու կը հեռացնէ Մառին: Իր գահին դժուարութիւնները կը մնան իրեն:

Եօնէլ՝ Վիլիէ դերին մէջ ճգնեցաւ արտայայտել Թագաւորին հակասական զգացումները, յեղաշրջումները, եւ անբնական ցանկութիւնները: Օր. Մ. Բէլաու, Մառիի նոյնքան դժուարին հոգեբանութիւնը ջանաց հասկնալի դարձնել, իր սովորական նուրբ եւ զգայուն խաղարկութեամբ: Պ. Պ. Լըռու, Տօրիվալ, Շամպրեօյլ, Տիպոսկ են. գեղեցիկ ամբողջութիւն մը կազմեցին, տալով այդ գործին իրենց տաղանդին լաւագոյնը, իրենց արժանիքով լրացնելով եւ գեղեցկացնելով շարք մը տկարութիւններ:

ՀՐ. ԱԼԵԱՆԱՔ

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

Մեծ Սարդարաբադը ոռոգելու համար

Հայաստանի ջրային տնտեսութիւնը կը շարունակէ աշխատիլ Մեծ Սարդարաբադի ոռոգման ծրագրին շուրջ:

Մեծ Սարդարաբադի մէջ ոռոգելի հողերուն տարածութիւնն է 102,800 հեկտար: Այս դաշտին սահմաններն են՝ արեւմուտքէն Արփաչայի գետը, արեւելքէն՝ Գառնի գետը, հարաւէն՝ Փոքր Սարդարաբադի գլխաւոր ջրանցքը, հիւսիսէն՝ Արագած լերան լանջերը, որոնք կը գտնուին ծովի մակերեւոյթէն 1500–1700 մէթր բարձրութեան վրայ: Մեծ Սարդարաբադի տարածութիւնը, իբրեւ Արարատեան դաշտի նախալեռնային մաս, ընդարձակ հեռանկարներ ունի արհեստագործական մշակութեանց՝ մասնաւորապէս բամպակի, շաքարի, ճակնդեղի, ինչպէս նաեւ բազմամեայ մշակութիւններու զարգացման համար:

Ծրագրուած է Մեծ Սարդարաբադի մէջ ոռոգել 35,000 հեկտար բամպակի դաշտ, 21,700 հեկտար պտղատու տարածութիւն, 10,700 հեկտար այգի:

Ցետագային, Մեծ Սարդարաբադի ոռոգման համար կ'օգտագործուի Սեւան – Զանգի ջրատանդուխը: Ընթացիկ տարուան վերջը պատրաստ կ'ըլլայ Մեծ Սարդարաբադի ոռոգման նախագիծը:

ԲՆԱԲՈՒԺԱԿԱՆ ԴԱՐՄԱՆԱՏՈՒՆԵՐ

Երեւանի բժշկական վարժարանի դասախօսներէն Ա. Ցակոբեանի մէկ յօդուածէն.—

1930 Նոյեմբերին Հայաստան եւս օժտուեցաւ բնաբուժական հիմնարկութեամբ մը (կուրորթ-իրու փիզիօթէ – րափէօփիf), շարք մը գաւառային բաժանումներով:

Հայաստանի բնաբուժական հիմնարկութիւնը, գործնական եւ հետազօտական աշխատանքներէ զատ, պիտի աշխատի նաեւ ժողովրդականացնել բնաբուժական դարմանումի մեթոդները, մասնաւորապէս ծանօթացնելով արդիւնաբերական վայրերու աշխատաւորութեան, որպէսզի, առանց աշխատանքէ կտրուելու, գործաւորը կարենայ օգտուիլ նոր մեթոդներու բարիքներէն:

Երկրին կլիմայաբուժական կայանները օժտել բնաբուժական դարմանումի մեթոդներով, այնտեղ կազմակերպելով բնաբուժական դարմանատուներ: Եւ այս նպատակով՝ պատրաստել մասնագէտներ:

Բնաբուժութիւնը նախընթաց պատմութիւն չունի Հայաստանի մէջ: Ներկայիս, սակայն, բաւական զարգացած է այս հիմնարկութիւնը, այնպէս որ վերջին երկու տարուան ընթացքին բնաբուժական դարմանում ստացան 63,000 հոգի:

Լէնինականի մէջ կը գործէ երկու սենեակէ բաղկացած դարմանատուն մը, որ օրական կ'ընդունի 250 հիւանդ: Արթիկի, Ղափանի եւ Ալլահվերդիի մէջ եւս սկսած են գործել բնաբուժական նման դարմանատուներ: Ալլահվերդիի բանուորներուն բնաբուժական դարմանումին նպաստելու համար Մանէսի մէջ բացուած է մասնաւոր դարմանատուն մը: Դիլիջանի բնաբուժական դարմանատունը ունի լուսաբուժական եւ ելեկտրաբուժական, (մասնաւորապէս անդրմանիշակագոյն ճառագայթներու յատուկ) գործիքներ, անարեւ օրերուն՝ արհեստական արեւաբուժութիւն կատարելու համար:

Բնաբուժական հիմնարկութիւնը, իր կազմութենէն ի վեր շատ կարճ ժամանակ անցած ըլլալով հանդերձ, բաւական աշխատանք կատարած է նաեւ մասնագէտներու պատրաստութեան համար: Լէնինականէն, Արդ – նիէն, Արթիկէն, Ղարաքիլիսայէն 4 բժիշկներ մասնագիտական դասընթացքներու հետեւած են Երեւանի մէջ:

Բնաբուժական հիմնարկութիւնը ուսումնասիրութեան առարկայ դարձուցած է կարգ մը հիւանդութիւններ, քննած է Հայաստանի կլիմայաբուժական վայրերը եւ կազմակերպած է շարք մը դասախօսութիւններ: Այդ դասախօսութիւններէն տպագրուած են, բանուորներուն մէջ տարածելու համար, Ա. Ցակոբեանի Ջղային հիւանդութիւնների բուժումն Արզնու կլիմայաբուժական վայրում եւ Հայաստանի կլիմայաբուժական վայրերի շինարարութիւնն ու նրա զարգացման հեռանկարները, բժիշկ Սաղեանի Դիլիջանի կլիման աշխատութիւնները եւ այլ գրքոյկներ:

Բնաբուժական հիմնարկութեան կլիմայաբուժագիտութեան ճիւղը, իր արդի դեռ շատ փոքր բաժանումով, կը գործէ 1933 օգոստոսէն ի վեր: Կազմակերպած է գիտական արշաւներ, որոնց մասնակցած են Մոսկուայէն եւ Օտեսայէն հրաւիրուած կլիմայաբոյժներ: Կատարուած ուսումնասիրութիւնները, հաւաքուած նիւթերու հարստութիւնը նկատի առնելով, ծրագրուած է յառաջիկային բանալ ցուցահանդէս մը:

Հայաստանի առողջապահական գործավարութիւնը կ'աշխատի աւելի եւս զարգացնել կլիմայաբուժական աշխատանքները, երկրին կլիմայական եւ բնական հարստութիւններուն օգտագործումը: Ցունուար 1էն սկսեալ, Հայաստանի բնաբուժական հիմնարկութիւնը կոչուեցաւ Հանրապետական կլիմայաբուժական եւ բնաբուժական հիմնարկութիւն:

Ձիւն կը տեղայ

Խորհ. Հայաստան կը հրատարակէ հետեւեալ հեռագիրները.

ՄԱՐՏՈՒՆԻ, 22 Ապրիլ.— Անսպասելի կերպով գարնանային եղանակին յաջորդեցին ձմեռնային օրեր: Մարտ 22ի գիշերը 20 սանթիմեթր բարձրութեամբ ձիւն տեղաց:

ՂԱՐԱՔԻԼԻՍԱ.— Մարտ 21ի գիշերը ձիւն տեղաց եւ դաշտերը ծածկուեցան թանձր խաւով: Ձիւնը կը շարունակէ տեղալ: Գարնանային ցանքը կանգ առաւ: Հեռախօսային հաղորդակցութիւնը քաղաքին ու գիւղերուն միջեւ կտրուեցաւ: Միջոցներ ձեռք առնուեցան վերահաստատելու հեռախօսային հաղորդակցութիւնը:

ԱԽՏԱ.— Մարտ 21ի գիշերը, սաստիկ հովէ մը յետոյ, ձիւն տեղաց: Ձիւնը շարունակուեցաւ մինչեւ լոյս: Տեղ տեղ ձիւնին բարձրութիւնը կը հասնի մինչեւ քսան սանթիմեթր:

ՆՈՐ ՓՐՈՖԷՍՈՐՆԵՐ

Կրթական գործավարութիւնը վերջերս փրոֆէսոր տիտղոսը տուաւ Ղորղանեանին, Տէր Ղեւոնդեանին, Մնացականեանին, Լեկկերին: Օգնական փրոֆէսոր տիտղոսը տուաւ Ստեփանեանին, Սողոմոնեանին, Կոտլիարեւսկիին, Բուդաղեանին, Զաքարեանին, Կազարեանին, Տէր Գրիգորեանին: Դիմում կատարուեցաւ վաստակաւոր գործիչ տիտղոսը տալու համար Վ. Դ. Կարգանեանին, Պէթհովէնի եւ Մոցարտի մասին կատարած իր խոշոր աշխատութիւններուն առթիւ:

Այս առթիւ Երաժշտանոցին մէջ տեղի ունեցաւ դասախօսներու եւ ուսանողներու հանդիսաւոր հաւաքոյթ մը: Կրթական գործավարութեան կողմէ Խոջամիրեան ներկայացուց Երաժշտանոցին կարեւորութիւնը երաժիշտներ պատրաստելու տեսակէտով եւ Հայաստանի մէջ երաժշտութիւնը տարածելու նպատակով, եւ աւելցուց որ Երաժշտանոցը մեծ դեր խաղաց պետական օփերայի կազմակերպութեան մէջ:

ԱՐԱԳԱԾԻ ԴԵՂԻՆ ՁԻՒՆԸ

Արագած լերան վրայ վերջերս դեղին ձիւն տեղաց: Այս դեղին ձիւնը ուսումնասիրելու եւ քիմիական քննութեան ենթարկելու համար, մարտ 12ին ջրա – օդերեւութաբանական մարմնին կողմէ բնագէտ Գրիգորեանի ղեկավարութեան տակ արշաւախումբ մը մեկնեցաւ Ալագեազ: Սակայն արշաւախումբը Ղոշաբուլաղ հասնելէ յետոյ, (Արագած կայարանէն 15 քիլոմէթր հեռու), կէս ճամբէն ետ դարձաւ, որովհետեւ Արագածի ձիւնհալքին պատճառով չէր կրնար դահուկներով բարձրանալ մինչեւ կայան: Ուստի, դեղին ձիւն ունենալու համար, ջրա – օդերեւութաբանական մարմինը որոշեց դեղին ձիւն առնել եւ պահել մասնաւոր անօթներու մէջ, քննութեան ենթարկելու համար յետագային:

Նոյն մարմինին տուած տեղեկութիւններուն համաձայն, Արագածի վրայ դեղին ձիւն տեղացած է անգամ մը 1933ին, իսկ երկու անգամ՝ այս տարի:

ՃԱՆԱՃԱՆ ԼՈՒՐԵՐ

Կրթական գործավարութիւնը հրահանգ տուած է երաժիշտ Ցարօ Ստեփանեանին պատրաստել Սասունցի Դաւիթ օփերան: Խօսքերը պիտի պատրաստէ Դ. Դէմիրճեան: Կրթական գործավարութիւնը բանակցութիւն կը վարէ Լէնինկրատի երաժշտանոցին փրոֆէսորներէն Կուշնարեանի հետ, որմէ խնդրած է գրել օփերա մը հայերէն լեզուով:

⁂ Երեւանի համայնական թանգարանը ձեռնարկեց մաքէթներու ձեւով հաւաքել ու պահել հին ու մեռնող Երեւանը իր արժէքաւոր բեկորներով, հին տուներով, թաղերով, փողոցներով, եւն.: Արդէն հաւաքած է բաւական թուով հնութիւններ, ինչպէս՝ խաներու եւ ցարերու օրուան պատերազմներէ մնացած դրօշներ, զէնքեր, տուներու եւ թաղամասի մաքէթներ, Երեւանի բերդին բանալիները, եւն.:

⁂ Հայերէն լեզուով ձեռնարկուած է Լէնինի համրնտիր գործերուն հրատարակութեան, ամբողջ վեց հատորի մէջ: Լոյս տեսաւ արդէն երրորդ հատորը, որ կը բաղկանայ երկու մասէ,— առաջին մասը կը պարունակէ «Իմպերիալիզմը եւ պատերազմը», երկրորդը՝ «Բուրժուական յեղափոխութիւնից դէպի պրոլետարական յեղափոխութիւն»:

⁂ Լոյս տեսաւ Շիրվանզադէի երկերու ժողովածուին 8րդ եւ վերջին հատորը: Ամբողջ այս գործերը կը կազմեն 160 պրակ: Պիտի հրատարակուի նաեւ համրնտիր գործերէն հատոր մը, 50 պրակ:

Լոյս տեսաւ նոյնպէս Սունդուկեանի երկերու ժողովածուին մէկ հատորը:

Մայիսին լոյս կը տեսնէ Ց. Թումանեանի երկերու ժողովածուին մէկ հատորը, 50 պրակ:

ԿԸ ԽՆԴՐՈՒԻ յօդուածագիրներէ եւ թղթակիցներէ իրենց գրութիւնները գրել թուղթին մէկ երեսին վրայ եւ մելանով:

ՆԱՄՈՒԼ

ՀՕԿԸ ԵՒ ՌԱՄԿԱՎԱՐՆԵՐԸ

Սելանիկի «Հորիզոն»ը գիտել կուտայ այս խորագրով խմբագրականի մը մէջ (28 մարտ).

— «Դաշնակցութեան դէմ իրենց պայքարին ուժ տալու նիգով, ռամկավար կոչուած պառաւներու «կուսակցութիւնը», շատ մը գաղութներու մէջ կ'աշխատի ձեռք անցընել Հօկերու վարչութիւնը: Ռամկավարները կ'ուզեն թափանցել Հօկերու ղեկավար շրջանակներուն մէջ, պարզապէս անոնց ունեցած անդամներու համրանքը շահագործելու համար յօգուտ իրենց կուսակցական նպատակներուն: Անոնց այս աշխատանքը բացատրող պատճառը շատ պարզ է: Ռամկավարները կուսակցական սեփական դանդուած չունին որ եւ է տեղ: Անոնց «ակումբ»ները կամ մեր հասկցած լեզուով՝ մասնաճիւղերը կը բաղկանան փոքրաթիւ անձերէ, եւ, իրենց կուսակցական նեղ շրջանակէն դուրս, ժողովրդական խաւերու մօտ, յարգ ու համակրանք չեն վայելեր: Առանձին են: Ուղղակի իրենց օժանդակող բազմութիւններ չունին: Եւ ամէն տեղ կը ներկայանան իբրեւ զանցառելի փոքրամասնութիւն մը: Եւ որպէսզի կարենան իրենց շրջապատի այդ պարապութիւնը լեցնել, անոնք անհրաժեշտօրէն պէտք ունին հակադաշնակցական այլ հոսանքներու գործակցութեան: Գործակցութիւն մը, սակայն, որուն մէջ իրենք կ'ուզեն միշտ ունենալ վարիչի դեր, որպէսզի իրենց գործակից եւ իրենց երեսը ներմակ հանելու սահմանուած այդ ուժերը ներկայացնեն իբրեւ իրենց սեփական դրամագլուխը:

Այս ուղղութեամբ անոնք փակած են Հօկերու օձիքին: Այսպէս կամ այնպէս, Հօկը հակադաշնակցական կազմակերպութիւն է: Անոր անդամները — մեծ մասով՝ ոչ – կուսակցականներ — հարիւրին ութսուն համեմատութեամբ, Հայաստան երթալու փափաքով տոգորուած, ակամայ, կը գտնուին հակադաշնակցական ճակատի վրայ: Եւ ամէն առթիւ, իբրեւ զանգուած, կը շահագործուին Դաշնակցութեան դէմ մղուած պայքարներու մէջ, իրենց հակադաշնակցական ղեկավարներուն ձեռքով: Ռամկավարները կրնա՞յին անտեսել իրենց չպատկանող բայց հակադաշնակցական պայքարի մէջ իրենց համակարծիք այս ուժը, գաղութներու մէջ: Կրնա՞յին ձեռնածալ նստիլ եւ Հօկերը չառնել իրենց մականին տակ, իրենց ցանկութեան համաձայն եւ իրենց կուսակցական շահերու ուղղութեամբ զանոնք շահագործելու համար: Ի հարկէ ոչ: Եւ այդ նիգը, բերդը ներսէն գրաւելու այդ ծրագիրը անոնք աշխատած են գլուխ հանել ամէն տեղ ուր ասպարէզը ազատ գտած են, ամէն տեղ, ուր անոնք կրցած են մեկուսացնել իրենցմէ չեղող, բայց Հօկերը ժառանգութեան իրաւունքով վարելու ձգտող միւս տարրերը:

Սելանիկը մէջտեղն է: Հոս, մինչեւ այսօր, Հօկի վարչութիւնը մեծ մասով գտնուած է ռամկավարներու կամ ռամկավարամիտներու ձեռքը: Այստեղի ռամկավարները կրցած են թափանցել Հօկէն ներս եւ չէզոքացնել՝ իրենց հակառակորդ որոշ տարրեր: Կրցած են ձեռք առնել, մէկ խօսքով, Հօկի ղեկավարութիւնը: Այս է պատճառն ալ, որ ազգային մարմնոյ վերջին ընտրութեանց նախօրեակին, անոնք, լայն բերնով համարձակեցան յայտարարել, թէ Դաշնակցութիւնը, այդ պայքարին մէջ իր դէմը ունի «Ռ. Ա. Կուսակցութի՛ւնը» միայն: Համարձակութիւնը ուժ կ'առնէր այն իրողութենէն, որ Հօկը, ամբողջութեամբ պիտի քուէարկէր — եւ քուէարկեց — իրենց ի նպաստ: Մինչդեռ Սելանիկցի ո եւ է Հայու համար բացարձակօրէն պարզ էր այն փաստը, թէ ռամկավարները, իբրեւ «կուսակցութիւն», խոշոր զէրօ մըն են այս համայնքին մէջ, որ իրենց անդամներով, իրենց եօթը պորտով եւ բոլոր համակիրներով, յիսուն ձայն իսկ չէին կրնար կեդրոնացնել իրենց թեկնածուներուն շուրջը:

Ի հարկէ, Սելանիկը միակը չէ իբրեւ օրինակ: Իրողութիւնը նոյնն է այն բոլոր գաղութներու մէջ, ուր Հօկը կազմակերպութիւններ ունի: Ռամկավարները, ոչ մէկ ատեն, այդ գաղութներու մէջ չեն յանդգնած առանձին չափուիլ Դաշնակցութեան հետ: Այլ, միշտ ապաստանած են Հօկի շուքին տակ, անոր ունեցած ուժը իբրեւ իրենց «սեփականութիւնը» շահագործելու եւ «ժողովուրդը ռամկավարներուն հետ է» կարենալ ըսելու համար: Խնդիրը հոն է սակայն, որ յաճախ, տան հաշիւը սխալ դուրս կուգայ շուկային մէջ եւ ռամկավարներու կրած պարտութիւնը կ'անդրադառնայ նաեւ Հօկին վրայ, ինչպէս պատահեցաւ անցեալ շաբթու, Սելանիկի մէջ ռամկավարներու պարտութեամբ սեւցաւ ու պարտուեցաւ նաեւ Հօկը»:

ՁԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌԷՆ

ԿԱՆԱՆՉ ՏԵՐԵՒ ՄԸ ԵՒՍ

ՎԱԼԱՆՍ (8 ապրիլ).— Զատիկը կարմիր եղաւ մեզի համար: Երէկ կսկիծով հողին յանձնեցինք մեր տարաբախտ ընկերոջ՝ Ցակոբ Կօչկարեանի կինը իր ծաղիկ հասակին մէջ: Ապրիլեան արհաւիրքէն հալածական զոյգ մը, հողին բոյն դրած այս օտար ափերու վրայ. ահա չար բախտը կը տորէ Հայու օճախ մը եւս: Ընկ. Ց. Կօչկարեան, մէկը հիմնադիրներէն Զ. Ռ. Միութեան Վալանսի մասնաճիւղին, ամուսնացած էր 1928ին: Անիծեալ հիւանդութիւնը դաղանի բոյն դրած՝ կարճ ժամանակէն խլեց մեզմէ հայ մայր մը եւս:

Ցուղարկաւորութեան ներկայ եղան աւելի քան երեք հարիւր հոգի: Այս ընտանիքը սիրուած էր անխտիր բոլորին կողմէ: Ներկայ եղան եւ Ֆրանսացիներ: Ի յարգանս ընկերոջ՝ ծաղկեպսակ մը ղրկուած էր Հ. Ց. Դ. Վալանսի «Քրիստափոր» ենթակոմիտէին կողմէ:

Հէք կինը իր ետեւ կը թողու երկու մանուկներ հազիւ 2 եւ 4 տարեկան: Քու զաւակներուդ ապագան թող քեզի մխիթարութիւն ըլլայ, ո՛վ հայ մայր: Թող անոնք զօրավիգ հանդիսանան մեր տարաբախտ ընկերոջ:

Գաւառացի

ԿԱՐԴԱՑԷՔ ԵՒ ՏԱՐԱԾԵՑԷՔ «ՅԱՌԱՋ»Ը

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (2)

ԷՋԵՐ ՀԱՅԱՋԻՆՋ ՍԱՐՍԱՓՆԵՐԷՆ, 1914-20

Կերակուրները տարինք, կերան – խմեցին. երբ կարգը եկաւ պառկելու՝ մեզի ըսին, որ վեց ձեռք անկողին պիտի բերէք, բայց պայմանաւ որ անոնց մէջ, մինչեւ այսօր, ոչ ոք պառկած ըլլայ: Այս խօսքը մեծ մայրիկս շուարման մատնեց: Խեղճ կինը սկսաւ աղաչել. ո՞ւրկէ պիտի կարենայ գտնել այդ ըսած անկողինները, քանի որ ամբողջ գիւղը լեցուած է իրենցմով: Հրէշներէն մէկը որ քիչ – շատ մարդու կը նմանէր, դարձաւ մեծ մայրիկիս եւ ըսաւ.— Գնա՛, մայրիկ, գնա, ինչ որ ունիս այն բեր:

Եւ մենք տունէն վեց ձեռք անկողին տրամադրեցինք այդ մարդագայլերուն: Այդ գիշերը մենք փախթիներու վրայ պառկեցանք, բայց նորէն հանգիստ չթողուցին. գիշերանց մերիններուն պարտադրեցին իրենց համար ճամբու պաշար պատրաստել եւ առտուն կանուխ մեկնեցան:

Երկու ամիս եղած էր մարդագայլերուն մեր գիւղէն հեռանալը: Օրին մէկը մեր շուներէն շրջապատուած, մարդ մը տեսայ, կարծես դիմագիծը ինծի ծանօթ էր. հագուստները պատառ պատառ, ոտքերը տրեխ չկար: Մայրիկէս պատառ մը հաց կ'ուզէր որպէսզի անօթի փորը կշտացնէր: Այս այն մարդն էր որ երկու ամիս առաջ մեծ մայրիկէս «մարդ չպառկած» անկողին կ'ուզէր... Մեզի պատմեց թէ ինչպէս ռուսական թնդանօթները մանղաղի պէս հնձեր էին իր բոլոր ընկերները եւ միայն ինքը ազատած էր:

1915ի փետրուարի սկիզբն էր: Մեր գիւղը բերին պարենակիր անկեալ ձիեր որոնք մեր կենդանիներուն հետ պիտի խնամուէին: Իւրաքանչիւր տուն իր կարողութեան չափ պիտի խնամէր պետական անկեալ ձիերը, ի հարկէ, անոնց հետ ալ 2–3 զինուորներ: Բարեբախտաբար սպան Պոլսեցի հայ երիտասարդ մըն էր, իսկ գիւղն ալ զուտ հայաբնակ, որով գիւղացին ծանրութիւն չէր զգար: Այս երիտասարդը Բասենէն հինգ հայ զինուորական փախստականներ բերած էր մեր գիւղը: Երիտասարդները բնիկ Շապին – Գարահիսարցի էին, բայց ոչ ոք գիտէր թէ զինուորական փախստական են: Շատերը կը կարծէին թէ ձիերու հոգատար պաշտօնեաներ են: Բայց երկար չմնաց հայ սպան. հրամանատարին կարգադրութեամբ պէտք է հեռանար հայ գիւղէն: Մեկնելէ առաջ սպան ներկայացուց մերոնց Ընչանին եւ յայտնեց թէ տղաքը փախստականներ են, այլ եւս միասին չի կրնար տանիլ եւ պէտք է գիւղը մնան: Մերոնք սիրով ընդունեցին եւ տղաքը մեր գիւղը մնացին. իսկ սպան դրկուեցաւ Բաղաուճ: Տղաքը Հէյլէկ լերան վրայ գետնափոր տնակի մը մէջ կը մնային ցերեկը, իսկ գիշերը գիւղ կուգային: Անուններն ալ կը յիշեմ, երկու Սարգիս, Զարեհ, Վահան եւ Խորէն: Վերջինը մեր տունը կը կենար եւ կը պատմէր մեզի թէ երբ Ռուսը գրաւէ Դերջանը, երկաթուղի կը շինէ եւ մէկ ժամէն Շապին – Գարահիսար կը հասնինք: Այս տղաքը մինչեւ Ջաղդին երեք շաբաթ մնացած, եղբայրներուս՝ Օվանի եւ Նիկոյի առաջնորդութեամբ Կոտեր գիւղը մեկնեցան: Անկէ Ուլուսնոց Սաքօի եւ Մոսոյենց Փաշիկի օգնութեամբ արեմտեան Եփրատը կ'անցնին ու կը մեկնին դէպի իրենց ծննդավայրը: Գալով սպային՝ Բաղաուճ քանի մը շաբաթ կը մնայ եւ գործուած չարիքներուն գիտողութիւն կ'ընէ: Զանազան ըմբոստութիւններ վերագրելով, Կարինի զինուորական ատեանը կը փոխադրեն եւ կը կախեն: Որքան կը ցաւիմ իր անունը չգիտնալուս: Ցետոյ եկաւ անասնաբոյժ հարիւրապետ Գառնիկ էֆէնտին, ան ալ երկար չմնաց մեր գիւղը, փոխադրուեցաւ Դիվնիկ եւ ճամբան սպաննուեցաւ: Այս ոճիրը քիւրտ աւազակներուն վերագրուեցաւ, մինչդեռ բուն հեղինակը Թուրք կառավարութիւնն ինքն էր: Այսպէսով վերջ կուտար շատ մը հայ զինուորականներու կեանքին:

4.— ՀԱՅ ԱՐԵԱՆ ԾԱՐԱՒԻ ԳԱԶԱՆԸ

Ամէնէն վերջը հայրենի գիւղս եկաւ իսկապէս գազան մը որ Հայ արեան ծարաւի էր: Այս հրէշը ուզեց հայ գիւղացին պատիւը անարգել: Բացէ ի բաց քէհեային առաջարկեց որ Մըղտեսնց հարսը իրեն յանձնուի: Հայ գիւղացին չէր կրնար հանդուրժել այս անարգանքին: Անմիջապէս հարսը տեղափոխեցինք, որպէսզի գազանին ձեռքը չիյնայ: Հրէշը հարսին փախուստի վրէժը լուծեց 12 անմեղ երիտասարդներէ: Իբրեւ զինուոր հաւաքեց, Մամախաթուն ղրկելու պատրուակով եւ Խուձորի եւ Խումլարի կանանչ արտերուն մէջ գնդակահարել տուաւ: Ասոնց մէջ էր նաեւ հարսին ամուսինը: Գիւղէն գացին, սայլերու վրայ դրին անմեղ զոհերուն արիւնլուայ դիակները եւ գիւղ բերելով եկեղեցին շարեցին: Ամբողջ գիւղը ողբաց երիտասարդներուն եղերական մահը: Դերջանի հայ ժողովուրդը տակաւին չէր մոռցած իր մէկ սիրելի զաւկին Տիգրան Մեղրիկեանի կորուստը եւ ահա 12 զոհեր եւս: Այս առթիւ երկու խօսք Տ. Մեղրիկեանի (Շըջիկ) մասին: Հ. Ց. Դաշնակցութեան Դերջանի շրջանին գործիչը եւ միեւնոյն ատեն վաստակաւոր ուսուցիչ էր: Ծանօթ էր նաեւ Բաբերդի շրջանին: Իր սպանութիւնը հետեւեալ պարագաներուն մէջ տեղի ունեցաւ.— Զըլխնոց գիւղը քաշուած էր որպէսզի կառավարութեան աչքին չզարնէ: Այնտեղ Թուրքիկներ կը գրէ հայ գիւղերը ցրուելու համար, որպէսզի երիտասարդները պատրաստ ըլլան պաշտպանելու հայրենի գիւղերը: Դժբախտաբար դաւաճանի մը մատնութեամբ ողբացեալ Շըջիկը կը ձերբակալուի Թուրքիկ գրելու պահուն: Զինուորները կ'ըսեն թէ մեր գիւղը պիտի տանին, բայց Թերբիսէք ըսուած գիւղին մօտ կը սպաննեն եւ դիակը գետին մէջ կը նետեն: Իր աղջիկը մեր գիւղը եկաւ եւ իմանալով որ չէ եկած, կ'երթայ Կողեր, հոն ալ չէր գացած: Մէկ ժամ վերջը Թուրքերը կուգան լուր կուտան մեր գիւղացիներուն թէ Մեղրիկեան էֆէնտին սպաննուած է այս ինչ տեղը: Իր սաները զոյգ մը եզ կը լծեն սայլին եւ տարաբախտ վարժապետին պաշտօնակից Խճիկեանն ալ միասին առնելով, կ'երթան զոհին դիակը կը բերեն եւ կը թաղեն իր սիրած Սարիքայա գիւղին գերեզմանատունը: Մեղրիկեանը Համիտի օրով ալ շատ հալածուած է: Եթէ չեմ սխալիր, իր կեանքն ու գործը «Դրօշակ»ի մէջ գրուած է իր պաշտօնակից Ցովհաննէս Սահակեանի կողմէ:

ՄԱՆՈՒԿ ՏԷՐ ԱՆԱՆԵԱՆ

(Շար.)

ներարկումին կենսաթոշակները եւ նախկին ռազմիկներու տոմսերը: Այս գլուխէն կը նախատեսուի 150 միլիոն փրանք:— 2. Զրի խնամքներու ծախքը պիտի կրճատուի նոր կանոնագրով մը.— խնայողութիւն՝ 25 միլիոն.— 3. Պատուոյ Լեգէոնի եւ զինուորական շքանշանի թոշակները պիտի կրճատուին հարիւրին 20 (30 միլիոն).— 4. Նախկին ռազմիկներու հանգստեան թոշակին մատակարարութիւնը պիտի ստանձնէ պատերազմիկներու Ազգ. Գրասենեակը, կառավարութենէն ստանալով 500 միլիոն փրանքի միանուագ գումար մը եւ ազգ. վիճակահանութեան ամբողջ արդիւնքը: Այս կերպով պետական ելմտացոյցը պիտի շահի 856 միլիոն փրանք: (Այս նոր կարգադրութիւնը ի զօրու պիտի ըլլայ 1934 յուլիս 1էն):— 5. Իբրեւ նախկին ռազմիկներու եւ պատերազմիզոհերու նպաստ՝ ելմտացոյցի հաւասարակշռութեան համար, 3 առ հարիւր համեմատութեամբ դրոշմաթուղթ պիտի փակցուի բոլոր թոշակներուն վրայ: Այս տուրքէն ազատ են բացարձակապէս անկար ռազմիկները (հարիւրին հարիւր վիրաւոր, ինչպէս կ'ըսեն): Շահ՝ 206 միլիոն: Համագումար խնայողութիւն՝ 1267 միլիոն, որով ամբողջովին կը փակուի ելմտացոյցին ացը (չորս միլիառ):

Տեսակցութիւնը շատ սիրալիր էր, բայց նախկին ռազմիկները վերապահեցին իրենց պատասխանը, յայտնելով թէ Ազգ. Խորհուրդը բացառիկ նիստի պիտի հրաւիրեն, որովհետեւան է միակ իրաւասու իշխանութիւնը: Ժողովը տեղի պիտի ունենայ վաղը, հինգշաբթի, որով պատասխանի կը սպասուի ուրբաթ օր: Կառավարութիւնը լաւատես է արդիւնքի մասին. թէեւ նախկին ռազմիկներու դաշնակցութիւնը իր վերջին համագումարին մէջ որոշած էր բացարձակապէս ընդդիմանալ որ եւ է կրճատման եւ ի հարկին քաղաքական գործունէութեան դիմել: Նախկին ռազմիկներու պատուիրակութեան վրայ ազդելու համար, Պ. Տումէրկի ունկնդրութեան ներկայ էին նաեւ մարաջախտ Փէթէն, կենսաթոշակներու նախարար Ռիվոլէ, որ Ռազմիկներու Դաշնակցութեան ընդհ. քարտուղարն է, եւ ելմտական նախարարը:

Մինչ այս մինչ այն, հակասական տեղեկութիւններ կը հասնին զանազան շրջաններէ: Հօթ Սավուայի նախկին ռազմիկները ընդհ. ժողով գումարելով, որոշեցին առաջարկել կեդր. վարչութեան որ ընդունի կառավարութեան պահանջած զոհողութիւնները: Լիւնէվիլի ռազմիկներն ալ նոյն բանաձեւը քուէարկեցին, յանուն 32,000 անդամներու: Իսկ Փիռէնէ — Օրիանթալի ռազմիկները հեռագիր մը ուղղելով Պ. Ռիվոլէի, պահանջեցին պահել ռազմիկներու անձեռնմխելի իրաւունքները:

Զախակողմեան տարրերու խլրտումները

Զախակողմեան տարրերը, եւ մասնաւորապէս ընկերվարականներն ու համայնավարները կը շարունակեն գրգռել հանրային կարծիքը, կառավարութեան քաղաքականութեան դէմ: Երկուշաբթի օր նորցոյցեր տեղի ունեցան Հեռախօսի կեդրոնին մէջ: Երբ առտուն ժամը 8ին գործի սկսան, բանուորները սկսան պոռալ.— «Անկցի՜ն տվամահութեան հրամանագիրները», «Զենք ընդունիր թոշակներու կրճատումը»: Ամէն ինչ հանդարտ անցաւ մինչեւ կէսօր, երբ նոր ցոյցեր տեղի ունեցան որոնք տեւեցին 15 վայրկեան: Կ'ըսուի թէ ամէն օր պիտի կրկնուին այս կարգի ցոյցերը:

Պետական պաշտօնեաներու Դաշնակցութիւնը տաքը տաքին եւ երկար պատասխան մը հրատարակեց, կառավարութեան տուած լուսաբանութեանց դէմ:

Պաշտօնեաներու ընկերվարական դաշնակցութիւնն ալ ժողով գումարեց, որոշելու համար իր բռնելիք դիրքը:

Անտոլ Տէլմա, ուսուցիչներու ազգ. Սէնտիքային ընկերվարական քարտուղարը, բուռն յայտարարութիւն մը հրատարակեց, յայտնելով թէ ամէն միջոցի պիտի դիմեն, պայքարելու համար «անարդար եւ տխմար» հրամանագիրներուն դէմ եւ «քշելու համար Փաշական կառավարութիւնը»:

Համայնավարները միթինկ մը սարքած են ապրիլ 20ի համար, Օթէլ տը Վիլի մէջ: Կ'ըսուի թէ գաւառներէն ալ պատուիրակներ պիտի գան:

Ընկերվարական պաշտօնաթերթը եւ պահպանողական թերթերը միաժամանակ կը գրեն թէ Լիոնի մէջ անծանօթ մը խորտակելով զինավաճառի մը խանութը, 30 հրացան եւ 30 ատրճանակ թռցուցած է, բոլորն ալ նոր դրութեամբ: Անշուշտ քաղաքական նպատակներով:

Պ. Արամ Պօյաճեան, Մերիէմգուլի եւ Չիչէք ընտանիքները ցաւով կը ծանուցանեն իրենց մօր եւ ազգականուհիին՝

ԱՅՐԻ ՏԻԿԻՆ ՄԱՔՐՈՒՀԻ ՊՕՅԱՃԵԱՆԻ
(ծնեալ ՄԵՐԻԷՄԳՈՒԼԻ)

դառնաղէտ մահը:

Յուղարկաւորութիւնը տեղի կ'ունենայ այսօր, Չորեքշաբթի առաւօտ ժամը *10.30*ին իր բնակարանին մէջ *13, rue d'Orcel, Paris (18)*, մեթրօ *Barbès*:

Մահազդ չստացողներէն կը խնդրուի ներկայ իբր այդ նկատել:

Տէր եւ Տիկին Երուանդ Յարութիւնեան 50 փրանք կը նուիրեն «Համազգային» Միութեան, փոխան ծաղկեպսակի, Տիկին Մաքրուհի Պօյաճեանի մահուան առթիւ:

Սեբաստացի ՄՈՒՐԱՏի յիշատակին

Հ.Յ.Դ. Իսի լէ Մուլինոյի ՄՈՒՐԱՏխումբը հովանաւորութեամբ ԶԱՒԱՐԵԱՆ Կոմիտէի կը տօնէ ՄՈՒՐԱՏԻ մահուան 15ամեակը եւ իր ծննդեան 60ամեակը Ապրիլ 29ին Կիրակի օր:

կը խնդրուի նկատի ունենալ այդ Թուականը:

Փարիզ եւ արուարձաններ

Հ. Յ. Դ.

ԻՍԻ ԼԷ ՄՈՒԼԻՆՈՅԻ Զաւարեան Կոմիտէն ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ այս Շաբաթ երեկոյ ժամը 9ին Ակումբին մէջ: Բացակաները նկատի կ'առնուին:

ԱՆԻԷՌ Պուա Քոլոմպի «Վիշապ» Ենթակոմիտէն ընդհանուր ժողովի կը հրաւիրէ բոլոր ընկերները այս Ուրբաթ երեկոյ ժամը 9ին սովորական հաւաքատեղին:

Գաւառ

ՎԻԷՆԻ Կոմիտէն ժողովի կը հրաւիրէ իր շրջանի երեք խումբերը.— Քրիստափոր խումբը վաղը, Հինգշաբթի երեկոյ ժամը ճիշտ 8ին, Ոաժակ Ակումբին մէջ: «Ապառաժ» խումբը այս Շաբաթ իրիկուն ժամը 8ին, Ռաժակ Ակումբին մէջ:

Իսկ Շասի Ռոստոմ խումբը այս Կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 3ին ծանօթ հաւաքատեղին: Բոլոր ժողովներուն ներկայ կ'ըլլայ Կոմիտէի ներկայացուցիչը: Կարեւոր օրակարգ: Կը խնդրուի բոլոր ընկերներէն ներկայ գտնուիլ որոշեալ ժամուն:

ՀԱՆԴԷՍ ԲԱՆԱԽՕՍՈՒԹԻՒՆ

կազմակերպուած ԳՈՒՍԷՆՎԻԼԻ Հ. Յ. Դ. *ՏԱՒՐՈՍ* խումբի կողմէ

Այս կիրակի կէս օրէ վերջ ժամը 2ին

Ferme des Noues à Goussainville, Salle de Réunion*ի մէջ*

Կ'երգեն Տիկ. Ս. Խաչատրեան, Օր. Հ. Գնեազեան եւ Պ. Օ. Սպարթալեան:

Կ'արտասանեն՝ Օր. Օսմանճեան, Պ. Տիլանեան *եւ ընկերներ՝* Օ. Կարապետեան *եւ* Կ. Օսմանճեան:

Նուագ թառի վրայ: *Մուտք 3 փրանք:*

Շոգեկառք կար տիւ Նորէն ժամը *1.17* եւ *1.27* եւ իջնել *Goussainville*ի կայարանը:

ԵՐԵԿՈՅԹ—ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ

կազմակերպուած փարիզի

ԽԱՄԱԽԱՐԲԵՐԴՑԻԱԿԱՆ ՀԱՅՐԵՆԱԿՑ. ՄԻՈՒԹԵԱՆ ԿՈՂՄԷ

14 Ապրիլ, Շաբաթ երեկոյ ժամը *8.30*էն մինչեւ առաւօտ

Salle des Ingenieurs Civils*ի սրահին մէջ* 19, Rue Blanche

Metro: Blanche *կամ* Trinité

Բանախօսութիւններ՝ Սահակ կաթողիկոսի, Թլկատինցիի, Ռ. Զարդարեանի, Ռ. Որբերեանի *եւ* Գ. Պէշկէօթիւրեանի *մասին:*

Գեղարուեստական ճոխ բաժին սիրայօժար մասնակցութեամբ՝

Ա. ՇԱՀԽԱԹՈՒՆԻԻ

Տիկիններ Թերզիպաշեան *եւ* Սիրարփի Աժտէրեան (*Լօզանի քօնսէրվաթուարէն*): *Օրիորդներ՝* Աստղիկ Առաքելեան *եւ* Էլիզ Մուժճեան,

Պ. Պ. Դ. Մէհթէրեան, Ա. Կոթիկեան *եւ* Ա. Գմբէթեան:

Նուագախումբ *Արիս* եւ Թառիստ *Աբգար* իր Թառով:

Պարերու մրցում, ղեկավարութեամբ փրօֆէսէօր *Պաղտասարեանի:*

ՀԱՃԵԼԻ ԱՆԱԿՆԿԱԼՆԵՐ

Գին այրերու համար *10*, իսկ կիներու համար *7.50* ֆրանք:

ՊԱՏՐԱՍՏՈՒԵՑԷՔ ԴՊՐՈՑԱՍԷՐԻ ԱՆԿԷՆԻ ՕԺԱՆԴԱԿ ՕՐԻՈՐԴՆԵՐՈՒ

ՑԵՐԵԿՈՅԹ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍԻՆ

ՏԵՂԻ Կ'ՈՒՆԵՆԱՅ ԿԻՐԱԿԻ 13 ՄԱՅԻՍ ՍԱԼ ԶՕՇԻ ՄԵԾ ՍՐԱՀՆԵՐՈՒՆ ՄԷՋ

Կը խնդրուի միութիւններէն նկատի ունենալ սոյն թուականը:

«ԵՐԿՈՒՆՔ»

ՕՐԿԱՆ Զ. Ո. ՄԻՈՒԹԵԱՆ

ԱՄՍԱԹԵՐԹ ԳՐԱԿԱՆ, ԳԵՂԱՐՈՒԵՍՏԱԿԱՆ, ՊԱՏՄԱԿԱՆ

ՈՒՍՈՒՄՆԱՍԻՐԱԿԱՆ ԲՈՎԱՆԴԱԿՈՒԹԵԱՄԲ ԵՒ ՊԱՏԿԵՐԱԶԱՐԴ

Դ. ՏԱՐԻ

Խմբագիր Շ. ՆԱՐԴՈՒՆԻ

Երիտասարդութեան միակ պարբերաթերթը, որ կ'ապրի եւ կը տեւէ 4 տարիէ ի վեր: Ապրիլեան սաներու, Վահանգեան երիտասարդներու բեմը,— ԵՐԿՈՒՆՔ կը հրատարակէ նիւթեր հայ որբերու պատմութեան, յուշեր աքսորէ եւ ջարդէ ազատած բեկորներու կեանքէն, ուսումնասիրութիւններ Հայոց գրականութեան եւ պատմութեան մասին, յօդուածներ յեղափոխեալ երիտասարդ սերունդի մը նկարագրին կազմութեան համար, առողջապահական եւ մարզական հրահանգներ, վերագնահատութեան փորձեր մեր անցեալին ու ներկային վրայ, որբերու նամակներ, որբերու ագարակի աշխատանքները:

Վեհօրէն բեմ մը, ուր պէտք է հաւաքուին մեր գաղութներու բոլոր երիտասարդները:

Տարեկան բաժնեգին.— 15 *ֆրանք՝ Ֆրանսա*, 20 *ֆրանք՝ արտասահման:*

Դիմել՝ A. KAPIKIAN, 17 Ave. Philippe Auguste, PARIS:

Le Gérant: H. STEPHAN

Imprimerie A. DER (AGOPIAN) 17, Rue Damesme, PARIS (13e)

ՀԱՅ ԺՈՂՈՎՐԴԱԿԱՆ ԹԱՏՐՈՆ

15 ԱՊՐԻԼ ԿԷՍ ՕՐԷ ՎԵՐՋԸ ԺԱՄԸ ՃԻՇՏ 3ԻՆ

ՍԵՒՐԻ «ՊԷՇԻԿԹԱՇԼԵԱՆ» սրահին մէջ

26, Rue Troyon (Métro: Pont de Sèvres)

ԱՌԱՋԻՆ ԱՆԳԱՄ ԸԼԼԱԼՈՎ ԿԸ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒԻ

Ա. ՍԱՐՎԱԶԵԱՆԻ

«ԳԻՆԷՆ ԴՈՒՐՍ»

ընտանեկան յուզիչ դրամ չորս արար

կը մասնակցին՝ տիկիններ *ԼԻՒՍԻ ՊԵՏՐՈՍԵԱՆ, ՔՆԱՐԻԿ-ՄԱՔԴՈՆԱԼՏ*

Օրիորդներ՝ *ՍԻՄԱ, ՑԱՍՄԻԿ*, պարոններ *ԱՐՄԱՆ ԿՈԹԻԿԵԱՆ, Ա. ԳՄԲԷԹԵԱՆ* եւ *Ս. ԹՈՐՈՍԵԱՆ*:

Տեղերու գիները՝ 10, 7.50 *եւ* 5 *ֆրանք:*

Սահմանափակ թիւով բէզերվէներ:

Տոմսերու համար դիմել՝ Գրասուն Հրանտ-Սամուէլ, (51, rue Mr. le Prince), Ֆլօրիա ճաշարանը (61, rue Mr. le Prince) *եւ* Պ. Լ. Գեւոնեանին (17, rue Damesme, Paris 13):

Զ. Ո. ՄԻՈՒԹԻՒՆ

ԿԵԴՐ. ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆԸ ԽՈՐՀՐԴԱԿՑՈՒԹԵԱՆ ԿԸ ԿԱՆՉԷ

ՓԱՐԻԶԻ ԵՒ ՇՐՋԱԿԱՅՔԻ ԲՈԼՈՐ ԸՆԿԵՐՆԵՐԸ

Այս Ուրբաթ երեկոյ ժամը 9ին Ֆլորիայի վերնայարկը

ԿԱՐԵՒՈՐ

ԲԱՑՈՒԱԾ Է

ՅՈՎՀԱՆՆԷՍ ԽԱՆՉԵՐԵԱՆԻ

ԱՐԴԻԱԿԱՆ ԴԵՐՁԱԿԱՏՈՒՆԸ

97 Route d'Orléans. Cachan

Անգլիական եւ ֆրանսական ընտիր կերպասներ, վերջին նորաձեւութիւն, խնամուած կար: Գիներու վրայ կարեւոր զեղչ:

13 ՏՐԱՄԱԴՐԵԼԻ ԵՆ գեղեցիկ եւ ընդարձակ սրահներ՝ (ամէն յարմարութիւններով եւ օժտուած ելեկտրական գոյնզգոյն լամբարներով) հարսանեկան հանդէսներու, ժողովներու, ցերեկոյթներու, պարահանդէսներու եւլն. դիմել **13**

ՅՈՎՀԱՆՆԷՍԵԱՆԻ *13 rue Pierre Curie*. *K. Bicètre. Metro: Porte d'Italie*

Մ. ՀՐԱՉԵԱՆ

11, Rue FLEGIER. MARSEILLE. Tél. Nat. 31-59

Թէյ

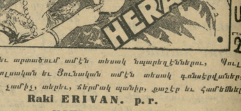

Հրաչ

Ներածում եւ արտածում ամէն տեսակ նպարեղէններու, Պուլկարական քաշքավալ, Պոլսական եւ Յունական ամէն տեսակ գոնսերվաներ, հիթապուղ, Իզմիրի չամիչ, տերեւ, ճերմակ պանիր, քաշէր եւ համեմներ:

Raki ERIVAN. p. r.

Ներկայացուցիչ **NIEL** *ճերմակ պանիրի ընկերութեան:*

ՖՈՒԹԲՈԼ ՏԵՏՐ

Հրաւէր բոլոր հայ ֆութպոլիստներուն

Փարիզահայ ֆութպոլիստներու խորհրդակցական ընդհ. ժողովը տեղի կ'ունենայ վաղը երեկոյ ժամը ճիշտ 9ին La Chope du Nord*ի մէջ*, 7, Bld. Denain (Gare du Nord): *Բոլոր հին եւ նոր ֆութպոլիստները կը հրաւիրուին ներկայ գտնուիլ այս խիստ կարեւոր ժողովին, ուր պիտի որոշուի հայ ֆութպոլիստներու կացութիւնը:*

Ժողովին ներկայ կ'ըլլայ Փարիզի Ֆութպոլի Համադաշնակցութեան ներկայացուցիչը:

Հ. Մ. Ը. Մ.ի ֆութպոլի Առժամեայ յանձնախումբ

Վ. Փափազեան, Մ. Ասատուրեան, Հ. Ցակոբեան:

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Տէր եւ Տիկին Գրիգոր Ցակոբեան եւ պարագաները շնորհակալութիւն կը յայտնեն ամէն անոնց, որոնք անձամբ, գրաւոր եւ ծաղկեպսակով ցաւակցութիւն յայտնեցին իրենց սիրելի աղջկան՝

ՍԵԴԱ ՑԱԿՈԲԵԱՆԻ

դառնաղէտ մահուան առթիւ:

ՑԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսայի Հ. Մ. Ը. Մ.ի Շրջանային Վարչութիւնը իր խորին ցաւակցութիւնը կը յայտնէ ազգային սկաուտ պետ Պ. Գրիգոր Ցակոբեանի իր աղջկան դառնակսկիծ մահուան առթիւ:

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (12)

ՀԱԼԱԾ ՄՈՄԻՆ ՀԵՏՔԸ

Հեղինակ՝ ԷՏԿԸՐ ՈՒՕԼԸՍ *Թարգ. Ժ. Մ.*

Գաղտնի ոստիկանին այդ տարօրինակ եւ անփոյթ վերաբերումը զարմացուց Գարան. անիկա աւելի պաշտօնականութիւն կը սպասէր այդ մարդէն:

— Վերջին անգամ ե՞րբ հանդիպեցաք Վասալարօյին, հարցուց Թ. Ք. զուարթ շեշտով մը:

— Կարծեմ շաբաթ մը առաջ, պատասխանեց Գարա:

— Լաւ խորհեցէք...

Ցոյնը մտածեց քանի մը բոպէ ու ինդալով ըսաւ.

— Կարծեմ...

— Ինչ որ է, կարեւորութիւն չունի, ընդմիջեց Թ. Ք... Ուրիշ հարցում մը եւս — դուք ո՞ւր էիք երէկ գիշեր երբ պարոն Լէքմըն նամակ մը ստացաւ. այդ մասին փաստեր կան, օրինակ սպասուհիին եւ գրուիչին յայտարարութիւնները...

— Այո, այստեղ էի երբ պարոն Լէքմըն նամակ մը ստացաւ, պատասխանեց Գարա, լաւ մը խորհելէ յետոյ:

— Նամակ մը որուն թուղթը դեղին էր եւ քիչ մըն ալ հաստիկեկ, այնպէս չէ՞...

Գարա վարանեցաւ.

— Ոչ գոյնին, ոչ ալ տեսակին մասին երդում չեմ կրնար ընել չիտակը:

— Իսկ ես կ'ենթադրէի թէ պիտի կրնայիք երդում ընել, քանի որ դուք էիք որ վառեցիք պահարանը...

—Ես որ եւ է պահարան չվառեցի, ըսաւ Ցոյնը:

— Ինչ որ է, շարունակեց Թ. Ք., երբ Պ. Լէքմըն նամակը ձեզի կարդաց...

— Ի՞նչ նամակի մասին է ձեր խօսքը, հարցուց Գարա յօնքերը բարձրացնելով:

— Պ. Լէքմըն սպառնական նամակ մը ստացաւ Վասալարօյէն, կրկնեց Թ. Ք., ահա այդ նամակն էր որ ձեզի կարդաց եւ յետոյ, ինչպէս դուք ալ գիտէք, դրամարկղին մէջ դրաւ զայն:

Գարա գլուխը թօթուեց եւ խնդաց.

— Կարծեմ կը սխալիք. ճիշդ է որ կը յիշեմ թէ անիկա նամակ մը ստացաւ, բայց ինծի չկարդաց անոր պարունակութիւնը, ոչ ալ ինծի տուաւ...

Գաղտնի ոստիկանը աչքերը կէս մը փակեց եւ ուժեղ շեշտով մը ըսաւ.

— Եթէ ձեզ դատարան տանէին, պիտի համարձակէ՞իք երդում ընել թէ անիկա նամակը չկարդաց ձեզի կամ դուք չկարդացիք, պիտի կրնա՞յիք երդում ընել որ Լէքմընը նամակ չստացաւ.

— Բնականաբար, պատասխանեց Ցոյնը:

— Պիտի կրնա՞յիք երդում ընել թէ Վասալարօն չէք տեսած շաբաթէ մը ի վեր....

— Անշուշտ....

— Պիտի կրնայի՞ք երդում ընել թէ անոր չհանդիպեցաք երէկ գիշեր Լուխի կայարանին քարափին վրայ, կամ անկէ բաժնուելէ յետոյ Լոնտոնի ճամբան չբռնեցիք, բայց ետքը Պէօթըն Թրէյսի չվերադարձաք...

Գարա անշարժ մնաց.

— Պիտի կրնայի՞ք երդում ընել թէ քառուղիին անկիւնը չսպասեցիք, ռաշտին մէջ չմտաք եւ չդիտեցիք ինչ որ կ'անցնէր կը դառնար այնտեղ...

— Այո, կրնամ երդում ընել, ըսաւ Ցոյնը:

— Իսկ երդո՞ւմ ձեր Լոնտոն ժամանումին մասին..

— Լոնտոն հասայ տասնին կամ տասնըմէկին...

Թ. Ք. խնդաց:

— Կրնայի՞ք երդում ընել թէ ժամը տասներկուքուկէսին առեններ Կիլտֆըրտէն չանցաք եւ ձեր ինքնաշարժին քարիւղը չնորոգեցիք:

Ցոյնը ինքզինքը գտած էր հիմա. ոտքի ելաւ.

— Շատ վարպետ մարդ էք, պարոն Մէրէտիթ... կարծեմ այդպէս է ձեր անունը...

— Այո, Մէրէտիթ է անունս. պէտք չեմ ունեցած փոխելու զայն այնքան յաճախ որքան դուք կը փոխէք ձերինը...

Թ. Ք. նշմարեց կրակը որ կը վառէր դիմացինին աչքերուն մէջ: Իր վերջին խօսքը շատ ազդած էր անոր վրայ:

— Պէտք է երթամ, ըսաւ Գարա. այստեղ եկայ Տիկին Լէքմընը տեսնելու եւ միտքս չէր անցներ ոստիկանի մը հանդիպիլ...

— Սիրելի Պ. Գարա, ըսաւ Թ. Ք. ոտքի ելլելով եւ սիկարէթ մը վառելով, այդ տեսակ տխուր հանդիպումներ դեռ շատ պիտի ունենաք...

— Ի՞նչ ըսել կ'ուզէք...

— Ինչ որ ըսի. շատ անգամ պիտի ուզէք «այսինչ»ին հանդիպիլ եւ պիտի հանդիպիք «այնինչ»ին եւ այս վերջինը պիտի ըլլայ միշտ ոստիկան մը...

Թ. Ք.ի բարկութիւնը իջած էր արդէն:

Երկու կարեւոր ապացոյցներ կան զորս պէտք է ունենամ՝ Լէքմընը լուրջ փորձանքէ մը ազատելու համար. անոնց առաջինն է նամակը որ այրուեր է, ինչպէս դուք ալ գիտէք...

— Այո, ըսաւ Գարա:

— Ի՞նչպէս գիտէք, հարցուց Թ. Ք. յանկարծ:

— Մէկը ըսաւ, միտքս չէ թէ ով էր...

— Ոչ, ինձմէ եւ տիկին Լէքմընէն զատ մարդ բան չէր գիտեր այդ մասին...

— Բայց դուք հարցուցէք ինծի թէ նամակը վառուը ե՞ս էի...

— Ես հարցուցի պահարանին մասին, ըսաւ Թ. Ք. խնդալով:

— Իսկ երկրորդ ապացոյցներ ո՞րն է, հարցուց Ցոյնը:

— Ատրճանակը...

— Պարոն Լէքմընի՞ ատրճանակը:

— Ոչ, անիկա հոս է. մենք կ'ուզենք Ցոյնին ատրճանակը...

— Կը ցաւիմ որ օգտակար չեմ կրնար ըլլալ, ըսաւ Գարա եւ մօտեցաւ դուռին: Թ. Ք. հետեւեցաւ անոր:

— Կարծեմ Տիկին Լէքմընը պէտք է տեսնեմ անգամ մը...

— Չեմ կարծեր, ըսաւ Թ. Ք.:

— Ա՞ն ալ ձերբակալուած է, հարցուց Ցոյնը:

— Դուք մի խառնուիք, պատասխանեց Թ. Ք. խստութեամբ եւ զայն առաջնորդեց դէպի իր ինքնաշարժը:

— Նոր մեքենավար մը ունիք այս գիշեր...

Գարա բարկացած ինքնաշարժը մտաւ:

— Եթէ ձեր միւս մեքենավարին նամակ գրէք, մի մոռնաք իմ յարգանքներս մատուցանելու եւ իմ կողմէս հարցուցէք թէ ինչպէս է մայրիկը...

Գարա պատասխան չտուաւ: Ինքնաշարժը ճամբայ ելաւ. եւ ինք բարձրերուն վրայ ընկողմանած կատղօրէն հայհոյեց:

(Շար.)

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ՝ ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ, ԳՐԱԿԱՆ

HARATCH

(Fondé en 1925) R. C. Seine 276.286

Directeur et Propriétaire : Sch. Missakian
Rédaction & Administration
ԽՄԲԱԳՐՈՒԹԻՒՆ ԵՒ ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ

17, Rue Damesme PARIS (13e)
Téléphone : Glacière 15-70
(ՆՐԹԵՒԵԿԻ ՀԱՄԱՐ՝ Métro : TOLBIAC)

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԵԱՆ ՊԱՅՄԱՆՆԵՐ.—	ՏԱՐԵԿԱՆ	ՎԵՑԱՄՍԵԱՅ	ԵՌԱՄՍԵԱՅ
Ֆրանսա եւ գաղութներ	140 ֆրանք	70 ֆրանք	35 ֆր.
Անգլիա, Եգիպտոս, Զուիցերիա, Իտալիա	250 »	130 »	—
Ամերիկա	200 »	100 »	—
Ուրիշ Երկիրներ	200 ֆրանք	100 ֆրանք	—

ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ 12 ԱՊՐԻԼ
JEUDI 12 Avril 1934

10ՐԴ ՏԱՐԻ - 10e Année Nº 2468

Խմբագիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

ԳԻՆ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ՁԳՈ՜ՅՇ

(ԽՄԲԱԳՐԱԿԱՆ «ՅՈՒՍԱԲԵՐ»Ի, 29 ՄԱՐՏ)

Այն հին ու երանելի օրերուն, երբ տակաւին միւռոն կար մեր հակառակորդներուն ճակտին, ժուռնալիստութիւնը կը նկատուէր սուրբին արհեստ մը։ Կը մտնէին՝ դաղտնաբար, իսկ երբ բանուէին՝ ուրանալով կ'ուրանային իրենց գործած արարքը։

Մտնիչը — այն հին ու երանելի օրերուն — միշտ կը շնչէր երկու մահերու խեղդող սարսափին տակ,— ֆիզիքական մահ՝ մատնուածին կողմէ, եւ բարոյական մահ՝ հանրութեան կողմէ։

Մատնութիւնը բարք չէր հանրութեան համար եւ մատնիչը հանդուրժելի անդամ չէր այն հաւաքականութեան մէջ՝ ուր ինք կը գործէր։

Բացառութիւններ էին արտառուրները, ֆիզիքապէս եւ բարոյապէս հալածուած հանրութենէն։

Այլ է պատկերը այսօր։

Մեծ պատերազմէն ասդին հիմնապէս փոխուած են բարքերը, մանաւանդ մեր մէջ։

Բանաստեղծը (Պետրոսի) կ'ըսէր·

Մի ժամանակ իմաստունը էշ էր հեծնում շրջելիս·
Մեր օրերին փողոցները այլ պատկեր են ցոյց տալիս։
Տակն ու վրայ եղան հիմա
Հին բարքերը երկրի վրայ···
Այժմ արդէն էշերն իրենք ձի են հեծնում շրջելիս,
Իմաստունը բոպիկ ոտով հազիւ հազ է քարշ գալիս···

«Իմաստուն»ի տեղ դրէք բարոյապէս պարկեշտ Հայը, եւ բանաստեղծին գծած պատկերը հայելին կը դառնայ այն այլանդակութեան, որ պատերազմէն վերջ վիճակուեցաւ մեզ։

— «Մենք պիտի ընենք գովելի մատնութիւնը՝ մեր կռնակը տուած հայ ժողովուրդին»,— իր յունուար 26ի թիւով բարձրաձայն կ'աղաղակէր «Եր. Հայաստան»։

Ու բացառիկ երեւոյթ չէ այս։

Ինչպէս խորքին մէջ բացառիկ երեւոյթ չէ նաեւ այն դաշիր ժուռնալը, որ Աթէնքի Կարապետը տուած է լոյս կառավարութեան·

— «Երախտապարտ պիտի ըլլայինք Ձեզի հանդէպ, Վսեմափայլ Տէր, եթէ անխնայ կերպով ջախջախէիք Դաշնակցական ահաբեկչական կազմակերպութիւնը, որ հեռլէն հիւրընկալ հողը յարմար վայր կը նկատէ քաղաքական ոճիրներ գործելու համար»։

Սեւով ճերմակի վրայ այս աղերսանքը կ'ուղղէր զաղութի մը «Հոգեւոր պետ»ը ըլլալ հիւրընկալող կառավարութեան պետին՝ «իր» հօտի մէկ առուար մասին դէմ։

Այլ տեսակ «Վաղըթ»ը, որ երբեք չէր ակնկալէր, թէ հայ ժողովուրդը իր անկումին մէջ երբեւէ կարող է Գրոմը Սիսայի բարքերը հարազատել, իր յունուար 15ի թիւով կը գրէր·

«Այս ուղղութեամբ որոշելը լաւ է։ Բայց խնդիրը որոշում տալուն մէջ չի կայանար, այլ տրուած որոշումը ի գործ դնելուն եւ ի գործ դնել տալուն մէջ։ Այս որոշումը տուողները արդեօք պիտի կարենա՞ն յարգել տալ իրենց որոշումը»։

Որոշ էր բարեկին ակնարկը։

«Վաղըթ» կը ներշնչէր ոչ միայն Դաշնակցականներու վտարման խնդիր յարուցանել, այլ եւ այդ վտարումը ի գլուխ հանել· ոչ միայն Դաշնակ կազմակերպութեան ջախջախումը պահանջել, այլ եւ այդ ջարդը իրագործել։

Իսկ անդին, Ֆիլիպէի «խումբ մը Հայեր», արձագանգելով «Վաղըթ»ի եւ եղբայրական այցելութիւն տալով «Ռոտոփ» թուրք լրթի խմբագրութեան՝ յանուն «Հայ ժողովուրդ»ի կ'ողջագուրուէին եւ կը համբուրուէին ջարդարարներու հետ ընդդէմ Դաշնակցութեան···

«Դոյլելի մատնութիւն»ը, որու անունէն կը սպառնայ «Եր. Հայաստան», չէնչով կը տարբերի սովորական մատնութենէն, որու ճամբան շատոնց ի վեր կ'ան Արամեանցներն ու Եասեանները։

«Միացեալ»ի վեղարաւոր եւ անվեղար անդամները գրաւոր եւ բանաւոր հետեւեալ ցուցմունքները կուտան իշխանութիւններուն այն երկիրներու մէջ, ուր հիւրընկալուած ենք մենք·

Ա.— Դաշնակցութիւնը յեղափոխական կազմակերպութիւն մըն է, որ կը կռուի յեղափոխական զէնքերով·

Բ.— Դաշնակցութիւնը ընկերվար հոսանք մըն է, որ իր բնակած երկիրներու մէջ ընկերվարութիւն կը քարոզէ·

Գ.— Դաշնակցութիւնը ոճրագործ խմբակ մըն է, որ շարունակ ոճիրներ կը կազմակերպէ·

Դ.— Դաշնակցութիւնը կ'ուրանայ դրօշը այն երկիրներու, ուր ինք կը բնակի·

Ե.— Դաշնակցութիւնը տեւաբար խռովութեանց կը մղէ հայ ժողովուրդը այն վայրերուն մէջ, ուր մուտք գործած է։

Այս ամբաստանութիւնները թէ՛ հաստատելու եւ թէ անոնց ընթացք տալու համար, «Միացեալ»ին անդամները·—

ա. Ցականէ յանուանէ ցուցմունքներ կ'ընեն·

բ. Խուզարկութիւններ կատարել կուտան Դաշնակցականներու տուներու եւ խանութներու մէջ·

գ. «Փաստեր» կը հայթայթեն ոստիկանութեանց·

դ. Դաշնակցական ձեռնարկներու դէմ իշխանութիւնները կը նախապաշարեն.

ե. Հետամուտ կ'ըլլան ձերբակալութեանց·

զ. Լկտի մատնանշումներով վտարումը կը պահանջեն այն Դաշնակցականներու, որոնք այս կամ այն պատճառով հանելի չեն իրենց։

Այսինքն լրիւ կերպով կը սպառեն հատընտիր լրտեսներու եւ մատնիչներու «ծառայութեանց ցուցակ»ը։

Դժուար է մատնանշել մատնութեան եւ լրտեսութեան արարք մը, որ խորթ ըլլար «Միացեալ»ի անդամներուն։

ՆՄԱՆ ԱՐԱՐՔ ԳՈՅՈՒԹԻՒՆ ՉՈՒՆԻ։

Դաշնակցութիւնը «Միացեալ»ի անդամներէն այսօր կը պաշտպանուի ճիշդ այնպէս, ինչպէս իր ատենին կը պաշտպանուէր սուլթանական լրտեսներէն եւ ցարական մատնիչներէն։

ՎԵՐՋԻՆ ԺԱՄ

ԽՌՈՎԱՅՈՅՑ ՏՐԱՄԱԴՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ ՊԵՏԱԿԱՆ ԹՈՇԱԿՆԵՐՈՒ ԿՐՃԱՏՄԱՆ ԱՌԹԻՒ

Բողոքի ընդհանուր ցոյցեր ապրիլ 15ին

Ժողովները, բողոքներն ու ցոյցերը կը շարունակուին ամէն կողմ, հրամանագիր — օրէնքներուն դէմ։

Պետական պաշտօնեաներու Դաշնակցային Միութիւնը (Քարթէլ) առջի օր ժողով գումարելով, հետեւեալ որոշումները տուաւ, բողոքելու համար այդ հրամանագիրներու «ընդվզեցուցիչ անարդարութեան դէմ»·—

1. Պէտք է նահանգներու եւ մեծ կեդրոններու գլխաւոր քաղաքներուն մէջ համախմբուին բոլոր պետական պաշտօնեաները, գործօն թէ հանգստեան կոչուած։ Այդ համախմբումը տեղի պիտի ունենայ կիրակի օր, 15 ապրիլ, եւ յետոյ ցոյցեր պիտի սարքուին փողոցներու մէջ։ Փարիզի մէջ համախմբումը պիտի կատարուի խրախճանքի արհեստապետութեան կամ դաշնակցութեան համար առանձին — առանձին, իրենց յարմար դատած թուականին։

2. Բողոքի ազգային օր պիտի հռչակուի երկուշաբթի, 16 ապրիլ, որու միջոցին ցոյցեր պիտի կատարուին աշխատանքի վայրին մէջ, համաձայն կեդրոնի հրահանգներուն։

3. Անմիջապէս տետրակներ եւ յայտարարութիւններ պիտի հրատարակուին, մերկացնելու համար հարկային խարդախութիւնները, սեղանաւորական գայթակղութիւնները, ինչպէս եւ կառավարութեան ելմտական քաղաքանութեան անհեթեթութիւնը, որ աւելի պիտի ծանրացնէ բոլոր աշխատաւորներու, բանուորներու, գիւղացիներու եւ առեւտրականներու վիճակը։

Պետական պաշտօնեաներու մեծամասնութիւնը այս «Քարթէլ»ին կապուած ըլլալով, կարելի է գաղափար կազմել սարքուած բողոքին տարողութեան մասին։ Միւս կողմէ, կը վախցուի որ աջակողմեան եւ մանաւանդ ֆաշական տարրերը փորձեն խափանել այս ցոյցերը։ Այդ պարագային ընդհարումներն անխուսափելի են։

Պաշտօնեաներու ազգ. սէնտիքան ալ իր կարգին ուժգին բողոք մը հրատարակեց հրամանագիր — օրէնքներուն եւ մասնաւորապէս 80,000 պետական պաշտօնեաներու կրճատման դէմ։ Բողոքագիրը կառավարութեան ուշադրութիւնը կը հրաւիրէ այս զանգուածային արձակման հետեւանքներու մասին, որոնց առաջինը պիտի ըլլայ գործազրկութեան սաստկացումը։

Պետական պաշտօնեաներու ինքնավար դաշնակցութիւնն ալ գեկոյց մը հրատարակեց, կրկնելով իր բողոքները։

Երեքշաբթի օր եւ չորրորդ անգամն ըլլալով, հեռախօսի կեդրոնին պաշտօնեաները նոր ցոյց մը կատարեցին հրամանագիր — օրէնքներուն դէմ։ Ինչպէս կ'երեւայ, յատուկ ազդանշանի մը կը հետեւին եւ ամէն օր պիտի շարունակեն 10 — 15 վայրկեան, «անկցի՜ն ամբողջութեան հրամանագիրները» աղաղակելով։

Նախկին ռազմիկները առ այժմ հանդարտ են, սպասելով իրենց ազգ. խորհուրդի արտակարգ նիստին։ Շատ մը գաւառական կեդրոններու միութիւնները հեռագիրներ ուղղած են վարչապետին, հաւանութիւն յայտնելով կենսաթոշակներու հարկերին երեք կրճատման համար։

Մինչ այս մինչ այն, նախարարները սկսած են գործադրել կրճատումներն ու արձակումները։ Նոր — ընկերվարական Մառքէ, աշխատանքի նախարարը, որոշեց ապրիլ 20էն արձակել ընկերային ապահովագրութեան վարչութեան 26 տնօրէններ, յայտնելով թէ արդէն հանգստեան թոշակ կը ստանան 11,000էն մինչեւ 31,000 ֆրանք։

Յետոյ, նախարարը խիստ շրջաբերական մը ուղղեց իր նախարարութեան պաշտօնեաներուն, յանձնարարելով որ ամէն մէկը միայն եւ միայն իր պաշտօնով զբաղի։ Նախարարը կ'ըսէ թէ բազմաթիւ պաշտօնեաներ մէկ օր պաշտօնատուն հանդիպելէ յետոյ, կ'երթան անհատ գործատէրերու քով կ'աշխատին, «ինչ որ այպանելի է որ եւ է ատեն, իսկ յանցապարտ՝ այնպիսի ժամանակ մը երբ հազարաւոր բանուորներ գործէ զրկուած են»։ Նախարարը կը պատուիրէ գրասենեակի վարիչներուն՝ խիստ հսկողութիւն կատարել, նախ լուրջ ազդարարութիւն մը ուղղել եւ յետոյ, եթէ չհպատակին, «պարժանն անօրինել»։

ՎԺՌԱԲԵԿ ԱՏԵԱՆԻՆ Ա. ՆԱԽԱԳԱՀԸ ԾԱՆՐԱՊԷՍ Կ'ԱՄԲԱՍՏԱՆԷ

ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹԵԱՆ ՆԱԽԿԻՆ ԸՆԴՀԱՆՈՒՐ ԴԱՏԱԽԱԶԸ

Սթավիսքիի գործին խորհրդարանական քննիչ յանձնաժողովը երեքշաբթի օր վերսկսաւ իր աշխատանքները, լրացուցած ըլլալով Զառկի արձակուրդը։

Վկայութեան կանչուած էին վճռաբեկ ատեանի Ա. նախագահը, Պ. Լէքուվէ եւ հանրապետութեան պաշտօնակ դատախազը, Փռէսար (նախկին վարչապետ Շօթանի քեռայրը)։ Բայց հազիւ Պ. Լէքուվէն կրցան լսել։ Թերթերը կը գրեն թէ այս վկայութիւնը ջախջախիչ ամբաստանագիր մըն է Պ. Փռէսարի դէմ։ Յանձնաժողովը կ'ուզէր լուսաբանուիլ Պ. Լէքուվէի երկու տեղեկագիրներուն — յունուար 27 եւ փետրուար 27 — հակասութեանց մասին։ Վճռաբեկ ատեանի նախագահը բացատրեց թէ հակասութիւնը երեւութական է եւ եթէ շատ խիստ գրած է երկրորդը, պատճառը այն է որ սպանեալ դատաւորը, Պ. Փռէնս նորութիւններ պատմած էր իրեն որոնք աննպաստ էին Պ. Փռէսարի համար։ Յունուար 15ին, Պ. Փռէնս կը յայտնէ Պ. Լէքուվէի, խոր յուզումով. — «Ողճի խայթ մը պատեցայ»։ Պ. Լէքուվէ չեշտեց.

— «Այդ օրն իսկ իր մահավճիռը ստորագրած եղաւ, առանց գիտնալու»։

Յետոյ պատմեց թէ ինչպէս ստացած էր Կրիփուայի տեղեկագիրը եւ նախկին ոստիկան Փաշոյի նամակը։

(Վկային յայտարարութեան համաձայն, եթէ ժամանակին ընթացք տրուած ըլլար այս տեղեկագրին, Սթավիսքի կրնար ձերբակալուիլ 1930ին)։ Այս փաստաթուղթերը յանձնուած էին հանրապետութեան դատախազին, որ ուղեց ծանօթանալ տեղեկագրին, «զայն ցուցնելու համար»։ Որո՞ւ. անշուշտ ընդհ. դատախազին կամ դատական նախարարին։ Ատեան մը նորէն կը խօսուի տեղեկագրի մասին եւ նոր նամակ մը կը ստացուի Պ. Փաշոյէն։ Հանրապետութեան դատախազը կը պատասխանէ թէ տակաւին եզրակացութեան չէ յանգած։ Ատեն մը վերջը, դատախազը կը խնդրէ Պ. Փռէնսէն այս փաստաթուղթերը վերստին դասաւորել Սթավիսքիի թղթածրարին մէջ։ Վկան (Լէքուվէ) Պ. Փռէնսի յայտարարութիւնները լսելէ յետոյ, գիտել կուտայ թէ իր խօսքերը շատ ծանրակշիռ հանգամանք ունին։ Պ. Փռէնս կրկին կը պնդէ իր յայտարարութեանց ճշդութեան վրայ եւ կ'աւելցնէ. «Տունը ծանօթագրութիւններ եւ փաստաթուղթեր ունիմ որոնց շնորհիւ կրնամ ճշդել իմ խօսակցութիւններս Պ. դատախազին հետ»։ Վկան խորապէս ազդուած էր Պ. Փռէնսի յուզումէն եւ անկեղծ շեշտէն։ Պ. Փռէնսի յուզումը այնքան ուժգին էր որ ինք (Լէքուվէ) նախընտրեց նոյն օրը չստանալ իր յայտարարութիւնը։ Համաձայնեցան որ Պ. Փռէնս տուն պիտի երթար, զեկոյց մը պիտի խմբագրէր եւ իրեն պիտի յանձնէր փետր. 18ին, շարք մը փաստաթուղթերու հետ որոնց էութիւնը չէր պարզած։ Փետրուար 18ին վկան այս իրողութիւնները հաղորդեց դատական նախարարին, որ խնդրեց դատախազէն հասկնալ թէ ինչո՞ւ ընթացք չէ տրուած Կրիփուայի տեղեկագրին։ Նոյն օրը Պ. Փռէնս գրեց իրեն թէ Փոնսիէի տեղեկագիրը հանրապետութեան դատախազին քով մնացած է մինչեւ շաբաթ, թէ կ'ուզէ տեսնել այդ փաստաթուղթերը եւ հետեւաբար պիտի սպասէ մինչեւ չորեքշաբթի, երբ պատրաստ կ'ըլլայ, խոստացած զեկոյցը գրելու համար։ Երեքշաբթի օր Պ. Փռէնս Տիժօն կանչուեցաւ։ Չորեքշաբթի օր իմացանք իր մահը եւ անհետացումը այն փաստաթուղթերուն զորս միասին տարած էր, ճամբան քննելու համար։ Պայուսակին մէջ գտնուեցաւ միայն իր հրաւիրագիրը։

Իր յայտարարութիւններէն յետոյ, վճռաբեկ ատեանի նախագահը պատասխանեց նաեւ բազմաթիւ հարցումներու որոնք կարկուտի պէս կը տեղային։ Այս առթիւ երեւան եկաւ թէ սպանեալ դատաւորը շարունակ Պ. Փռէսարի երեսին կը զարնէր իր հաճոյակատարութիւնը։ Վկան ինքն ալ ճշդեց թէ հանրապետութեան դատախազը «ոչ» ըսել չէր գիտեր։ Այս առթիւ, Պ. Լէքուվէ զանօրէն զանգատեցաւ թէ շատ մը քաղաքական դէմքեր բարոյական ճնշում կը բանեցնեն դատաւորներուն վրայ։ Քննիչներէն մէկը գիտել տուաւ թէ վկան ինքն ալ ազատ չէ մնացած այդ ազդեցութիւններէն, յանձնարարականներ ստացած ըլլալով Փուանքարէէն, Պաոթուէն եւայլն։

*** Հարցաքննիչ դատաւորին հրամանով ձերբակալուեցաւ նախկին ոստիկան եւ Պայոնի հռչակաւոր դրամատան պաշտօնեայ Անթուան Տիկուան, որ 50,000 ֆրանք ստացած է Սթավիսքիէն եւ 1931ին Պայոնի դրամատունը աւանդ ձգած է խաչագողին գոհարեղէնները, 12 միլիոն ֆրանք առնելով անոր հաշւոյն։ Արդ, մասնագէտներ կ'ըսեն թէ այդ գոհարեղէնները ոչ իսկ երկու միլիոն կ'արժեն։

Միեւնոյն օրը հարցաքննուեցաւ ծերակուտական Ժան Օտէն, որ յայտնեց թէ մերժած է իրաւագէտ փաստաբանի դեր կատարել Սթավիսքիի զանազան գործերուն համար եւ սանթիմ չէ ստացած։

ԱՊՐՈՒՍՏԻ ՍՂՈՒԹԵԱՆ ԴԷՄ

Նախարարական խորհուրդը միջոցներ կը խորհի, ապրուստի սղութիւնը կասեցնելու համար։ Մասնաւորապէս պիտի քննուի նպարեղէններու խնդիրը, որ ամէնէն աւելի մտահոգութիւն կը պատճառէ։ Մասնաւոր յանձնախումբ մը կազմուեցաւ որուն անդամ են Պ. Պ. Լոիօ, Թառտիէօ եւայլն։

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ Դ. էջ)

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

ՉՈՐՍ ԿԻՆ ԵՒ ՄԷԿ ԱՅՐ

»»»·«««

Չափազանց յատկանշական կէտ մը ուշադրութիւնս գրաւեց, Շիքակոյի վերջին դէպքին առթիւ (ապրիլ 8—9)։

Հեռագիրը կ'ըսէր· — ՉՈՐՍ կիներ եւ երեք այրեր վիրաւորուեցան եւ հիւանդանոց փոխադրուեցան։ ՉՈՐՍ կիներ եւ մէկ այր ձերբակալուեցան։

Այս նախադասութիւնը նոյնութեամբ կ'երեւար թէ Փարիզի ամեն ռիկեան թերթերու եւ թէ Ռիւթէրի գործակալութեան հեռագիրներուն մէջ։

Ի՞նչ կ'ապացուցանէ այս իրողութիւնը։

— Այս անգամ ալ, ինչպէս Ղեւոնդ արք.ի սգահանդէսներուն եւ մանաւանդ ամբաստանեալներու դէմ սարքուած խայտառակ, թրքավարի ցոյցերուն մէջ, յառաջապահի դեր կատարած կամ ճակատի առաջին գիծերը գրաւած են կիները։

Ուրիշ ինչպէս կրնայիք բացատրել, երբ հոդը ծանր վիրաւորներէն չորսը, եւ հինգ ձերբակալեալներէն դարձեալ չորսը կիներ կ'ըլլան։

Մինչեւ հիմա լսե՞ր էիք որ ժամուն դուռը կռիւ ծագէր եւ կին վիրաւորուէր կամ ձերբակալուէր։

Ուրեմն, տիրաբար եւ հերոսաբար խօսքէն գործի անցած են «զինուոր — հայ կանայք», համաձայն «Եկեղեցասէր Տիկնանց Միութեան» կոչին, որ հրատարակուեցաւ Պոսթընի ռամկավար պաշտօնաթերթին մէջ. (Պայքար, 20 մարտ)։

Կոչը կ'ըսէր·

— «Մենք, եկեղեցասէր տիկին — ներս, որ Հայաստանեայց առաքելական եկեղեցւոյ ԿԱՄԱՒՈՐ ԵՒ ՈՒԽՏԵԱԼ ԵՒ ՀԱՒԱՏԱՐԻՄ ԶԻՆՈՒՈՐՆԵՐՆ ԵՆՔ, հարկ է որ կատարենք մեր ԶԻՆՈՒՈՐԱԿԱՆ պարտականութիւնը այսուհետեւ եւ միշտ։

«··· Նախ գտնենք ոճրագործները եւ գտնենք դատապարտենք ՏԵՂՆ ՈՒ ՏԵՂԸ»։

Դեռ աւելի թանկագին վկայութիւն մը։

Պատուելիներու «Կոչնակ»ը, այդ Քաւոր Պետրոսը, խեղդուելով իր իսկ պղտորած ջուրերուն մէջ, կ'աղաղակէր քրիստոնէակա՞ն քաղցրութեամբ (17 մարտ)·

— «Երբ անմեղունակ զաւակը կը տեսնէ թէ մայրը իր բնական հանդարտութիւնը, աչքերուն անուշութիւնը, դէմքին սիրունութիւնը կորսնցուցած՝ չափազանց կը գրգռուի եւ վէճի կը բռնուի էրկանը կամ դրացիին եւ կամ երբեմնի իր բարեկամին հետ, եւ երբ կը տեսնէ թէ հայրն ու մայրը իրենց քրոջն ու եղբօրը հետ սիրալիր յարաբերութիւնին խզած՝ թոյն կը փչեն անոնց դէմ, առնք բարոյական ի՛նչ աւերներ են որ կը գործեն նորահաս մանկան կեանքին մէջ։

Հետեւաբար հայ կիներ այս ալեկոծեալ օրերուն մէջ՝ ջանալու են որքան կարելի է հանդարտ մնալ, եւ չափաւորութեան, խոհեմութեան սահմաններէն դուրս չելլել···»։

Ուրեմն, հասկցաք թէ ինչո՛ւ Շիքակոյի հոդը վիրաւորներէն չորսը եւ հինգ կալանաւորներէն դարձեալ չորսը կիներ կ'ըլլան։

Յնծա՛, հայ կին։ Եւ դեռ «կանացի» պատմութիւն մըն ալ կայ որ ոչ իսկ ականջիդ պիտի համարձակէի փսփսալ···

ՎԱՀԷ

ԱԶԳ. ՎԻՃԱԿԱՀԱՆՈՒԹԻՒՆԸ ԵՒ «ՅԱՌԱՋ»Ի ԸՆԹԵՐՑՈՂՆԵՐԸ

«Յառաջ»ի ընթերցողներուն համար 9րդ վիճակահանութենէն գնուած եւ ութ տոմսակներէն մէկը 6ով կը վերջանայ· ուրեմն շահած է 200 (երկու հարիւր) ֆրանք։

Ի՞նչպէս բաժնէինք այս գումարը···Որոշեցինք երկու տոմսակ գնել 10րդ վիճակահանութեան համար, միեւնոյն պայմաններով։ Հետեւաբար, անհրաժեշտ է պահել կտրօնները։ (Խոշոր պարգեւ մը շահելու պարագային, բաժանորդներն ալ պիտի օգտուին)։

ԹՈՒՐՔԻԱ ՆԵՐՍԷՆ ԵՒ ԴՈՒՐՍԷՆ

ԷՆԿԻՒՐԻ ԿՐԿԻՆ ՀՌՈՄԻ ՍԱՐՍԱՓԻՆ ՏԱԿ

— oo —

Մուսթաֆա Քէմալի Թուրքիան, որ մէկ – երկու տարիէ ի վեր, շնորհիւ իր նոր բարեկամութեանց, բոլորովին ապահով կը զգար ինքզինքը, յանկարծ սարսափի կը մատնուի կրկին: Ու այդ սարսափին իբրեւ հետեւանք, գործավարներու խորհուրդը իր ապրիլ 7ի նիստին մէջ որոշած է աւելցնել երկրին նաւային եւ ցամաքային ուժերը: Այս առթիւ յաւելուածական նոր վարկեր պիտի քուէարկուին, խախտելով ելմտացոյցին հաւասարակշռութիւնը, զոր հազիւ յաջողած էին ձեռք բերել:

Գաղտնիք չէ թէ այդ սարսափին պատճառն է Մուսոլինիի վերջին ճառը, արտասանուած մարտ 18ին Հռոմի Օփերային մէջ, Փաշական Բ. հնգամեայ ընդհ. ժողովին առթիւ: Պանծացնելէ վերջ երկրէն ներս փաշականութեան իրագործած հրաշքները, Մուսոլինի իր տեսակէտները պարզեց արտաքին քաղաքականութեան մասին, ու իբրեւ եզրակացութիւն, հետեւեալ յատկանշական խօսքերն ըսաւ.

«Իտալիոյ պատմական նպատակակէտները են Ասիան ու Աֆրիկէն: Ընելիք շատ քիչ բան կայ կամ գրեթէ չկայ հիւսիսի մէջ, ոչինչ՝ արեւմուտքի մէջ: Արագ հաղորդակցութիւններ Իտալիան կը կապեն Աֆրիկէի եւ Ասիոյ»:

Եւ որպէսզի այս խօսքերը յոռետես մեկնութեանց տեղի չտան, Իտալիոյ դիկտատորը բացատրեց.

«Իտալիա հողային աշխարհակալութիւն կատարելու միտք չունի. թո՛ղ իմանան անոնք որ մօտն են եւ անոնք որ հեռուն են: Մեր նպատակն է հոգեկան եւ բնական տարածում մը, փութացնելու համար Աֆրիկէի եւ Ասիոյ հարստութեանց օգտագործումը, որպէսզի ծաւալին քաղաքակրթութեան բարիքները: Այժմ որ Միջերկրականը վերստացած է իր կարեւորութիւնը Արեւելքի եւ Արեւմուտքի հաղորդակցութեան մէջ, այդ իրաւունքն ու պարտականութիւնը աւելի քան երբեք կը պարտադրուին Իտալիոյ»:

Այս բացատրութիւնները ո՛չ մէկ կերպով կը մեղմացնեն սակայն իր միտ բանին, որ աւելի եւս կը շեշտուի իր ճառին վերջաւորութեան.

«Կ'ուզենք, կը պահանջենք որ չտեսները, յափրացածները ու պահպանողականները չխափանեն փաշական Իտալիոյ հոգեկան, տնտեսական եւ քաղաքական ծաւալումը: Ամբողջ ժողովուրդը համաձայն է այս մասին: Հակափաշականութիւնը մեռած է»:

Աշխարհի բոլոր թերթերն ալ արձանագրեցին այս ճառը, եւ առաջին մէկ – երկու օրերուն զանազան մեկնութիւններ տալէ վերջ, խնդիրը փակեցին:

Այդպէս չեղաւ Թուրքիոյ համար: Ընդհակառակն: Թուրք թերթերը առաջին օրերուն շատ իրար չանցան: «Իտալիան մեր բարեկամն է, Ասիա ըսելով Անատոլուի չակնարկեր անշուշտ» գրեցին: Բայց քանի օրեր սահեցան, սարսափը պատեց Էնկիւրիէն մինչեւ Պոլիս, ու այսօր օրակարգի առաջին խնդիր դարձած է իտալական վտանգը: Հռոմի Թուրք դեսպան Վասըֆ պէյ բացատրութիւն ուզեց ուղղակի Մուսոլինիէն՝ հանդարտեցնելու համար յուզուած Թուրք հանրային կարծիքը: Իտալիոյ վարչապետը կարճ կապեց՝ յայտնելով թէ ինք Թուրքիան եւրոպական պետութիւն կը նկատէ, որով Ասիան երբեք Անատոլու չի նշանակեր:

Թուրքերը գիտեն սակայն թէ Մուսոլինի ինչ կը մտածէ եւ կը ծրագրէ իրենց մասին: Պաշտօնական հաւաստիքներու պէտք չունին՝ հասկնալու համար թէ ինչ կ'անցնի կը դառնայ Հռոմի մէջ եւ թէ Իտալիան որո՞ւ գլխուն պիտի անցընէ ի վերջոյ Թրքական համբաւաւոր «քիւլահ»ը: 1911ի դէպքը տակաւին շատ թարմ է Էնկիւրիի այսօրուան վարիչներու մտքին մէջ: Այն ատեն ալ Իտալիան սիրալիր խօսքեր կը շռայլէր Պապը Ալիին եւ իր զարաւոր բարեկամութենէն կը ճառէր: Բայց տակաւ արդէն չեղաւ որ առաւօտ մը յանկարծ ռմբակոծէ Տրիպոլիսը եւ զինուոր ցամաք հանէ աֆրիկեան եզերքներուն վրայ: Արդիւնքը յայտնի է: Թուրքիան ի սպառ քշուեցաւ Աֆրիկէէն, ուր կառչած կը մնար դեռ, Տրիպոլիսն ու Պէնկազին պահելով իբրեւ յիշատակ Օսմանեան սուլթաններու հին օրերու աշխարհակալութեան:

Ասիկա երէկի պատմութիւնն է:

Նոր օրերու Թուրքերուն համար գաղտնիք չէ թէ Իտալիա տարիներէ ի վեր ինչ հսկայ պատրաստութիւններ կը տեսնէ Անատոլուի եզերքներէն քանի մը մղոն միայն հեռաւորութեան վրայ: Անոնք շատ լաւ գիտեն թէ Հռոդոսի մէջ մթերուած ռազմանիւթերը, զինուորական օդանաւերը, այնտեղ կատարուած պատերազմական ձեռնարկները Թուրքէն զատ ուրիշ պետութեան մը դէմ ուղղուած չեն: Այդ պատճառով ալ դեռ մինչեւ երէկ Էնկիւրիի վարիչները յարգանքով կը վերաբերուէին Իտալացիներուն հետ: Մինչ մէկ կողմէ ռուսական սարսափը Էնկիւրին դրած էր Մոսկուայի թաթին տակ, միւս կողմէ իտալական սարսափը Թուրքիան ենթարկած էր Հռոմի հրամաններուն:

Ինչպէս հանգուցեալ Օսմանեան կայսրութիւնը, նոյնպէս նոր Թուրքիա երբեք չէ ունեցած անկախ քաղաքականութիւն եւ չի կրնար ունենալ: Միայն իր արտաքին քաղաքականութեան տուն տուող հզօր պետութիւններն են որ կը փոխուին երբեմն, համաձայն միջազգային քաղաքականութեան ստացած երեւոյթներուն: Մինչեւ երէկ, ինչպէս ըսինք, Մոսկուան եւ Հռոմը իրենց ձեռքին մէջ բռնած էին նոր Թուրքիոյ ղեկը: Վերջերս սակայն Հռոմ քշուեցաւ ասպարէզէն՝ տեղի տալով Փարիզին: Այս է որ չկրցաւ մարսել Մուսոլինի: Ու այսօր ինչ որ տեղի կ'ունենայ Մերձաւոր Արեւելքի մէջ — կարելի է ըսել նաեւ արեւմտեան ճակատին վրայ — ֆրանսաիտալական մրցակցութեան պայքար է սոսկ:

Իտալիան յաջողած էր երէկ գերակշիռ դիրք մը ստեղծել իրեն համար Պալքաններու մէջ — մէջն ըլլալով Թուրքիան: Փոքր Համաձայնութեան դիմաց — որ ենթարկուած է Ֆրանսայի — ոտքի դրած էր ուրիշ խմբակցութիւն մը՝ Հունգարիա, Ալպանիա, Յունաստան, Թուրքիա եւ Պուլկարիա, իր հովանիին եւ հսկողութեան ենթակայ: Այս դժուարին գործը գլուխ հանեց այն ատեն, երբ Ֆրանսա շատ զբաղած էր գերմանական վտանգով եւ չէր կրնար հետաքրքրուիլ մօտաւոր արեւելքով: Երկար չտեւեց իր այս յաջողութիւնը: Ֆրանսական դիւանագիտութիւնը աւելի ճարպիկ գտնուեցաւ, մանաւանդ գիտցաւ աւելի հրապուրիչ խայծեր հրապարակ նետել, ու չուշացաւ քաղելու անոր պտուղները: Օսմանեան Հանրային պարտքէն Թուրքիոյ ինկած բաժինը, 107 միլիոն ոսկի ոսկեդրամէն 8 միլիոնի զեղչելը պզտիկ խայծ մը չէր անշուշտ: Մանաւանդ որ Ֆրանսա հողային ցանկութիւններ չունի Թուրքիոյ մէջ: Էնկիւրիի համար ֆրանսական պաշտպանութիւնը ընդդէմ իտալական վտանգին երկնատուր պարգեւ մըն էր, որ հասաւ ճիշդ ժամանակին: Նման երկնատուր շնորհներ պակաս չէին եղած, երբ հելլէն բանակը գրաւած էր Անատոլուն, Իզմիրէն մինչեւ Սաքարիա:

Լօզանի դաշնագրով, Թուրքիա կարեւոր գումար մը կը ստանձնէր իբրեւ իր բաժինը Օսմանեան Հանրային պարտքէն: Տարիներով չկամութիւն ցոյց տուաւ Էնկիւրին՝ այդ պարտքը վճարելու, ձգձգեց, սակարկեց եւ ի վերջոյ 1928ի յուլիսին յաջողեցաւ կարեւոր զեղչ մը ձեռք բերել: Այս անգամ դարձեալ չվճարեց — բացի մէկ մասնավճարէ — եւ 1933ի գարնան հարիւրին 80 նոր զեղչ մը եւս շնորհուեցաւ իրեն: Գաղտնիք չէ անշուշտ, որ Օսմ. Հանրային Պարտքի բաժնետէրերը ջախջախիչ մեծամասնութեամբ Ֆրանսացիներ են:

Իտալիա հասկցաւ անմիջապէս թէ Թուրքիոյ կատարուած այս զիջումին նպատակը քաղաքական է: Ֆրանսա այս ձեւով կ'ուզէր Թուրքիան առնել շարքին մէջ այն պետութեանց, որոնք, ինչպէս Ֆրանսան, հակառակ են դաշնագիրներու վերաքննութեան եւ կողմնակից յետպատերազմեան գոյավիճակի պահպանման: Այս շարքին մէջ կը մտնեն Փոքր Համաձայնութիւնը — Չեխոսլովաքիա, Եուկոսլաւիա եւ Ռումանիա —, Լեհաստան, Պելճիքա եւայլն: Մինչդեռ Իտալիան գլուխն անցած է շարժումի մը, որուն նպատակն է վերաքննել դաշնագիրները — ինչպէս Գերմանիան — եւ սահմանային սրբագրութիւններ կատարել, տալ ի հարկէ կարգ մը պետութեանց, որոնք անիրաւուած են: Այս շարքին ամէնէն կարկառուն ներկայացուցիչն է Պուլկարիան, որ կատարելապէս ենթարկուած է Իտալիոյ ազդեցութեան եւ անոր ապաւինած՝ իր հողային պահանջներուն համար բարձր կը պոռայ երկու տարիէ ի վեր:

Անցեալ տարուան գարնան երբ մէկ կողմէ շշուկներ կը շրջէին թէ Իտալիա պիտի յարձակի Թրքական եզերքներուն վրայ, միւս կողմէ Պուլկարիոյ մէջ հակաթուրք ցոյցեր տեղի կ'ունենային — Ռազկրատի Թուրք գերեզմանատան դէպքը: Միեւնոյն ժամանակ Մուսթաֆա Քէմալ յանկարծակի կը մեկնէր դէպի Ատալիա, որուն պաշտպանութեան համար մեծ ծախքեր կատարուած են տասը տարիէ ի վեր: Էնկիւրիի վարիչները սարսափած էին այն ատեն մանաւանդ անոր համար, որ իտալական զօրաւոր նաւատորմ մը՝ Անատոլուի եզերքներէն ո՛չ – շատ հեռու, մեծ ռազմափորձեր կատարած էր՝ քիչ մը դղրդագին կերպով:

Ուրեմն ճիշդ տարի մը վերջ, Թուրքերը դարձեալ իրարանցումի ենթարկուած են եւ կը վախնան իտալական յարձակումէ մը: Մուսթաֆա Քէմալ փութացած է Իզմիր եւ Ըսմէթ փաշա ճառով մը կ'ուզէ պատասխանել Մուսոլինիի՝ Միջերկրականի եզերքներէն:

Անցնող տարուան ընթացքին, Յունաստանի հետ իր բարեկամական յարաբերութիւններուն զարկ տալով, Թուրքիա կնքեց զինուորական (պաշտպանողական եւ յարձակողական) դաշնագիր մը, որ գաղտնի կը պահուի: Աթէնք եւս ենթակայ ըլլալով իտալական վտանգին — կղզիներու խնդիր — ջերմօրէն բռնեց Էնկիւրիի երկարած ձեռքը: Եւ անցեալ հոկտեմբերին, երբ Էնկիւրիի մէջ Ցալտարիս ու Ըսմէթ փաշան կը կնքէին Թուրքեւհելլէն զինուորական դաշինքը, անդին Իտալիոյ աչքին տակ Թրքական եւ հելլենական միացեալ նաւատորմները ցոյց կը կատարէին Ատալիոյ առջեւ: Եւ սակայն Թուրքեւհելլէն միացեալ նաւատորմները խիստ անզօր են իտալական նաւատորմին դիմաց, որ մեծապէս զօրացած է Աւստրիայէն ստացած տրէտնօթներով եւ նոր մարտանաւերով:

Առաջին անգամը չէ որ Մուսոլինի հրապարակով եւ հանդիսաւոր կերպով կը սպառնայ Թուրքիոյ: Մուսոլինի անգլեւթուրք վէճին ատեն ալ նման ճառ մը խօսած էր, յայտնելով թէ Իտալիան աչքերը ուղղած է դէպի Արեւելք: Այն ատեն ալ Թուրքերը ահուդողի մատնուեցան եւ Իտալիան առիթէն օգտուելով՝ կարգ մը տնտեսական շահաբեր պայմանագրութիւններ կնքեց Թուրքիոյ հետ: Մասնաւորապէս Միջերկրականի եզերքի կարգ մը նաւահանգիստներու եւ երկաթուղիներու շինութեան մենաշնորհըն առաւ: Իտալացի ճարտարագէտներ եւ 100,000 բանուորներ պիտի կրնային մտնել Թուրքիա՝ այդ աշխատանքները կատարելու համար:

Չենք գիտեր թէ այս անգամուան սպառնալիքը ի՛նչ նոր շահեր պիտի ապահովէ Մուսոլինիի երկրին:

ՀՐԱՆՏ ՍԱՄՈՒԷԼ

ՆԱՄԱԿՆԵՐ ՀՆԴԿԱՍՏԱՆԷՆ

ՀԱՅ ԱՐԻՆԵՐԸ ԿԱԼԿԱԹԱՅԻ ՄԷՋ

(Բ. եւ վերջին մաս)

Ծովը աղմկում էր, փրփրում, բայց չէինք վախենում այդ ձայնից, նոյն իսկ փոքրերը փոյթ չէին անում, այլ սպասում սուլիչի հնչիւնին որ ներս թափենք: Երկու բնիկ վարձեցինք որոնք պիտի հսկէին եւ սովորեցնէին մեզ ալիքների հետ կռուել: Հասաւ րոպէն. ներս թափեցինք. փոքրերը աւազների հետ խաղում էին, իսկ մեծերս առաջին օրից սկսանք խորը գնալ: Ի՛նչքան գեղեցիկ է լինում ալիքների հետ վեր բարձրանալը եւ ապա իջնելը. կամ սուզուել խորը, երբ ալիքները կոտրուելու էին: Բայց անզգուշութեան ժամանակ փրփրած ալիքները ոլորում էին, քարշ տալիս նաւակին եւ ապա ձգում մօտաւորապէս ափը: Դեռ անփորձ էինք, եւ այս անփորձութեամբ մենք այդ օրը դառն ու աղի ջուր խմեցինք:

Մօտաւորապէս կէս ժամ լողացինք. լողալուց յետոյ ունեցանք մեր պատրաստած թէյը: Ժամը չորսն էր, տղաներին ուղարկեցինք ծովափը շրջելու, իսկ խմբապետներս աւագ խմբապետի հետ սկսանք կարգադրութիւններ անել, կերակուր պատրաստել գիշերուան համար: Քիչ յետոյ բաց օդում վառեցինք չորս կրակներ եւ սկսանք եփել որոշած կերակուրը: Իսկապէս կարծես բոլորս էլ հմուտ խոհարարներ լինէինք: Մէկ ժամից վերջ արդէն պատրաստ էր: Այնքան լաւ էինք եփել մեր անփորձ տեղով որ հպարտանում էինք եւ սքանչանում մեր հմտութեան համար: Ի հարկէ նանի եփած չէր, բայց կարծեմ աւելի լաւ էինք պատրաստել քան մեր գիւղի հնդիկ խոհարարը: Տղաները մեծ ախորժակով կերան, ինչպէս ասում են մատներն անգամ լիզեցին:

Մեր օտար եղբայր արիներից հրաւիրուած էինք իրենց խարոյկի համար: Վերադառնալու էին յաջորդ առաւօտեան, ուստի այդ գիշեր ունեցան իրենց ամենամեծ խարոյկը, հրաւիրուած էին նաեւ դրսեցիները: Կերակուրից յետոյ շտապեցինք այնտեղ. աշխոյժ բազմութիւն կար, մենք եւս աւելացանք:

Մօտաւորապէս երկու ժամուան երգեցողութիւնից եւ զուարճութիւնից յետոյ բարի գիշեր մաղթելով հեռացանք մեր վայրը, որ մօտաւորապէս 200 քայլ հեռու էր:

Յոգնութիւնը շատ էր ազդել: Մանաւանդ որ անցած գիշեր հանգիստ քուն չէինք ունեցել: Անկողինները պատրաստելուց յետոյ պառկեցինք: Այսպէս առաջին գիշերը ունեցանք խաղաղ, հանգիստ եւ անուշ քուն:

Ահա մէկ օր բանակումի կեանքից:

Առաւօտ, ժամը հինգուկէսը: Հնչում է փողը արթնանալու համար. մի վայրկեանում բոլորս վեր ենք ցատկում եւ սկսում միմեանց ողջունել: Փոխում ենք գիշերուան հագուստները եւ հագնում մարզականը եւ ապա գնում դուրս, շրջան կազմում ուր մեր առաջնորդը կարդում է մեզ համար աղօթք: Աղօթքից յետոյ խումբ խումբ գնում ենք մարզանքի: Օրուան խոհարարները ազատ են:

Կէս ժամ ունենք մարզանքի համար: Բոլորս անցնում ենք ծովափը եւ սկսում գրեթէ մեր առօրեայ մարզանքները: Բայց այստեղ մենք վայելում ենք մաքուր օդ, որ կարծես միայն մեզ համար լինէր: Բոպիկ ոտքերով, աւազի վրայ շատ հաճելի է լինում վազելը, ուստի սկսում ենք թռչկոտել, յաճախ ընկնում ջուրը, կանգնում եւ այսպիսով վերջացնում մեր «մարզանքը»:

Իսկ ի՞նչ են անում խոհարարները բանակատեղում: Նրանք պատրաստում են կրակը եւ սկսում են եփել որոշած կերակուրը, թէյը եւն., մինչ այս, մարզանք անողներս վերադառնում ենք տուն եւ սկսում լուացուել, մաքրուել եւ հագնուել: Սրանցից յետոյ դուրս ենք տանում գրեթէ ամէն բան — մեր անկողինները փռում ենք արեւի տակ, մեր հագուստները դուրս տանում եւ յետոյ սկսում ենք սենեակները մաքրել:

Արին պիտի մաքրասէր լինի, եւ մենք աշխատում ենք լաւ մաքրել: Ամէն բանի համար մրցում կայ, ամէն գործի համար թուանշան:

Ժամը ութն է. ամէն խումբ իր սենեակում, կերակրի սեղան պատրաստած է եւ պնակներ դրած սպասում է փողի հրաւէրին: Հնչում է փողը. բոլորս նստում ենք կերակրի: Խմբապետները սկսում են բաժանել կերակուրը, ամէն մէկին տալով հաւասար բաժին:

— Ո՞վ չի ստացել, ձայնում է խմբապետը:

— Հայկազը, նրան մոռացել էք:

— Խմբապետ, ես կարագ չեմ սիրում, ինձ մի տալ, աւելցնում է մէկ ուրիշը:

Կամ ներս է գալիս աւագ խմբապետը եւ հարցնում.

— Ի՞նչ պակասութիւն կայ այստեղ:

— Ոչինչ, շնորհակալ ենք, պատասխանում են բոլորը:

Եւ այսպէս մինչեւ վերջանում է կերակուր ուտելը:

Խումբ խումբ շտապում ենք պնակները լուանալ, իսկ աւելորդ սպասները մնում են հերթապահ խմբերին, ինչպէս նաեւ բանակատեղի մաքրելը, եւ այլ գործեր կատարելը, որոնք իր օրուան պարտականութիւնն է:

Ժամը ինն է, առաջնորդը աւագ խմբապետի հետ պիտի քննէ ամէն մէկ սենեակ, ամէն մի արի: Ով կեղտոտ է, ում հագուստները պատռուած կամ առանց կոճակի եւ կամ որ եւ է անկողին անմաքուր, թուանշան կը կորսի:

Քննութիւնից յետոյ շտապելով շրջան ենք կազմում դրօշների ձողերի շուրջ: Երկու խմբապետներ մօտենում են ձողերին, քանդում կապերը եւ մի վայրկեանից յետոյ բոլորս բարեւի կանգնած խոնարհում ենք մեր պաշտելի եռագոյնին, մինչ նա մեր գլխին ծածանւում է: Այդ րոպէին կարծես մենք գտնւում էինք Հայոց աշխարհում, այն կտոր մը հողի վրայ ուր դարեր շարունակ իր ժողովուրդը կռուեց եռագոյնի համար, կռւում է եւ պիտի կռուի:

Հրճուում ենք մենք, երբ տեսնում ենք բրիտանական կայսրութեան դրօշի կողքին թրթռում է հայ եռագոյնը, որի հետ նաեւ թրթռում են հայ արիների սիրտերը, որովհետեւ արժանացան գէթ մի քանի օր ապրել հայ դրօշին շուքին տակ:

Այս արարողութիւնից յետոյ պատրաստւում ենք դուրս գնալ սովորելու սկաուտական բաներ: Ամէն օր գրեթէ ունենում էինք մի նոր առարկայ: Աւելի լաւ է վերցնենք մէկը նրանցից:

Այսօր ունենք մրցուղի: Աւագ խմբապետը մի օգնականի հետ վաղուց գնացել է ճանապարհը պատրաստելու: Մենք եւս պատրաստւում ենք գնալ խումբ խումբ: Նախ ասեմ որ մեր խումբը բաժանուած է չորս խմբակներից: Դժբախտաբար օտարներից օրինակուած, եւ միջավայրից ազդուած մեր խմբակներին կոչում ենք անգլերէն անուններով, ինչպէս նաեւ ամէն մի հրաման:

Առաջին խումբը սկսում է գնալ, իսկ երկրորդը 10 րոպէ յետոյ սկսում է հետեւել եւ այսպէս մինչեւ վերջին խումբը (իմ խումբս):

Վեց հոգի ենք. սկսում ենք վազել փնտռելով աղեղներ, խաչեր, նամակներ եւ այլ նշաններ: Սաստիկ շոգ է, աւազն այրում է, մանաւանդ երբ մեր ոտքերը խրւում են աւազի մէջ: Շտապում ենք անցնել ստուերոտ տեղեր կամ ծովեզրի մօտով գնալ, որպէսզի զովացնենք մեր ոտքերը:

Շուտով թողնում ենք աւազոտ վայրերը եւ անցնում անտառներ. դժուարանում է մեր ճանապարհը. մեծ զգուշութիւն է պէտք ուղին չկորցնելու համար:

—Խմբապետ, ահա այս ճիւղին, ծառի ճիւղը կոտրած է դէպի այս կողմը:

— Ո՛չ, ո՛չ, այդ պատահական կոտրուած է, գտէք ճիշդ ուղին:

— Ահա ես գտայ. այս կողմ, խմբապետ:

Եւ իսկապէս գնում, տեսնում եմ կոտրուած ճիւղերով շինուած աղեղ կամ ճիւղը թեքուած մէկ կողմը: Ճանապարհներս շարունակում ենք: Բարձրանում ենք մի բլուր. նորից ցած իջնում, անցնում առուերի միջով, դարձեալ բարձրանում բլուրները: Եւ ահա մի նամակ, որ յայտնում էր, եթէ այս ուղղութեամբ գնանք՝ կը գտնէք թաքցուած պտուղներ: Յոգնած եւ ծարաւ լինելով, այդ պտուղները մեզ շատ են զովացնում: Անցել են միւս խմբակները այս կողմով, բայց կամ չեն գտել պտուղները կամ խղճացել են մեզ:

Շարունակում ենք ուղին որ տանում է մեզ դէպի բանակը: Ամբողջ երեք ժամ է տեւել, այժմ յոգնած սպասում ենք կերակրի, որ մեր «հմուտ» խոհարարները պատրաստել են մեզ համար: Բայց նախքան կերակուրը, բոլորս շտապում ենք լողանալու: Ծովը մօտ է, հազիւ 50 քայլ հեռու, եւ մեզ գրկաբաց ընդունում է իր ալեաց մէջ:

Քսան րոպէ լողանում ենք, թարմանում եւ ապա պատրաստւում կերակրի համար: Ժամը 1ին կէսօրէն վերջ:

Միեւնոյն խանդավառութիւնը, միեւնոյն ոգեւորութիւնը, մինչ առաւօտ էր:

Կերակրից յետոյ մէկ ժամ ունենք հանգստանալու. բոլորս տարածում ենք մեր անկողինները եւ պառկում հանգստանալու:

Իսկ կան ոմանք որ զբաղւում են լուսանկար վերցնելով: Այստեղ պիտի ասեմ որ բոլորիս փափաքն էր հայ դրօշի հետ նկարուել: Շատերս թէեւ ոչ բոլորս ունեցանք այդ բախտաւորութիւնը. ոմանք բարեւի կեցան, ոմանք ձեռքերում պահած: Իսկ այն յարգանքն որ մենք ունէինք դէպի եռագոյնը, մեծ էր որպէս Մասիս, լայն որպէս Հայաստանի ծաղկաւէտ դաշտերը եւ հաստատուն որպէս հայ ցեղը:

Դրօշին հակառակորդներ չունէինք, եւ ինչո՞ւ պիտի ունենայինք այդ խաղաղ վայրում. բայց ոմանք մեզանից զանգատւում էին թէ ինչո՞ւ եռագոյնը չի ծածանւում այնպէս ինչպէս ծածանւում է բրիտանական դրօշը, ինչո՞ւ վերջինը թրթռում է քամու հետ իսկ մերը ոչ: Եւ իրենք իրենց գոհացնելով տալիս էին պատասխանը թէ մեր դրօշը թէեւ գեղեցիկ է միայն, բայց շատ հաստ կտորից շինուած լինելով թեթեւ քամու հետ չի ծածանւում:

Ժամը չորսն է. սուլիչը հրաւիրում է մեզ կրկին լողալու: Այս անգամ պիտի նախ աւազի վրայ խաղանք փութպօլ կամ այլ խաղեր եւ յետոյ անցնենք ջրի մէջ: Լողանալու ընթացքում ունենում ենք մեծ հաճոյք. աշխատում ենք կռուել ալիքների հետ, որոնք անխնայ գլորում են մեզ ցած, քարշ տալիս յատակին կամ ուժեղ թափով ուղարկում դէպի ափ:

Ժամը չորս եւ կէսին ունենում ենք մեր թէյը, իսկ հինգին երկու փողահարներս կանգնում ենք դրօշների ձողերի շուրջ եւ հնչեցնում դադարը, որից յետոյ կամաց սահում են ցած դրօշները մինչ տղաները իրենց տեղերում պատուի են կենում:

Սրանից յետոյ բոլորս պատրաստ ենք, հանգիստ. գնում ենք ծովեզրը դիտելու բնութեան սքանչելիքները: Ծովի խորքում երեւում են ձկնորսական նաւակներ. տատանւում են ալիքների հետ, մի րոպէ չքանում տեսողութիւնից, միւս րոպէին ալիքների վրայ հեծած պարում են կեանքի ու մահուան պարը: Արեւը մտնում է իր հանգստավայրը. ամպերը ձիթէ հրագների պէս սկսում են աղօտ լոյս տալ, ապա լուսաւորում եւ մի քանի րոպէ յետոյ միլիոնաւոր լամպարներ կախուած են երկնքից:

Ժամը վեցն է. բոլորս էլ դուրսը զբօսնում ենք, բացի այն խմբակից որ նշանակուած է օրուան արտակարգ գործերը վարելու: Այդ խմբակը որ բաղկացած է վեց արիներից, զբաղուած է պատրաստելով խարոյկը, նաեւ պարտաւոր է պատրաստել ցանկը այն տղաների որ կ'ուզեն երգել: Ուստի խմբապետը շրջում է մէկ կողմից միւսը եւ հրաւիրում արիներին մասնակցելու երգերին:

Ժամը եօթին սուլիչը հրաւիրում է մեզ խարոյկի համար: Մօտենում է մեր առաջնորդը, ձեռքերը պարզում կրակի վրայ եւ ապա ասում.

— Եղբայր արիներ, բանակի խարոյկը կը վառի:

Դրանից յետոյ սկսում ենք երգել թէ հայերէն, թէ անգլերէն երգեր, խաղալ, զուարճանալ: Ունենք ընդամէնը մէկ ժամ խարոյկի համար: Այդ մէկ ժամում այնպիսի մի մթնոլորտ ենք ստեղծում մեր շուրջը որ գրեթէ մոռանում ենք ամէն տխրութիւն: Բոլորս պարտաւոր ենք երգելու կամ անելու մի զուարճալիք, եւ մէկս միւսի յետեւից ցատկում ենք վեր, երգում կամ խաղում մեր դերը, ապա նստում եւ սպասում միւսին: Այսպէս անընդհատ երգում ենք թէ բոլոր խմբով եւ թէ խմբակներով, իսկ երբեմն նաեւ հրաւիրելով մեր առաջնորդներին մասնակցելու մեզ, կամ առանձին երգելու:

Զանց առնելով ուրիշ մանրամասնութիւնները ահա այսպէս տասներկու օրուան ընթացքում, բոլորս ինչպէս հարազատ եղբայրներ ապրեցինք միասին եւ երազեցինք այն օրը երբ բախտ պիտի ունենանք հաւաքուելու միասին այն սուրբ վայրը որ կոչւում է Հայրենիք...

Ե. ՎԱՐԴԱՆԵԱՆ

ՍԵՌԱՅԻՆ ՄՈԼՈՒԹԵԱՆՑ ԴԷՄ

»»»·«««

«Խորհ. Հայաստան»ի մէջ կը կարդանք.—

Միութեան եւ դաշնակից հանրապետութիւններու քրէական օրէնսդրութեան հիմնական սկզբունքներու երրորդ յօդուածին հիման վրայ ԽՍՀՄի Կեդրոնական Գործադիր Կոմիտէն կ'որոշէ.—

Առաջարկել դաշնակից հանրապետութիւններու Գործադիր Կոմիտէներուն՝ դաշնակից հանրապետութիւններու քրէական օրէնսդրութիւնը լրացնել հետեւեալ բովանդակութիւնը կրող յօդուածներով.— Տղամարդու տղամարդու հետ սեռային յարաբերութիւն ունենալու պարագային (արուամոլութիւն) մեղաւորը կ'ենթարկուի ազատազրկման՝ երեքէն մինչեւ հինգ տարի ժամանակամիջոցով:

Այն արուամոլութեան համար, որ կը կատարուի բռնութիւն գործադրելով կամ ենթակային կացութիւնը օգտագործելով, մեղաւորը կ'ենթարկուի ազատազրկման՝ հինգէն մինչեւ ութ տարի ժամանակով:

ԽՍՀՄ·ի Կեդր·Գործ· Կոմ· Նախագահ՝ *Մ· Կալինին:* Քարտուղար՝ *Ենուկիձէ:*

Մոսկուա, 4 մարտ

ՕՐՈՒԱՆ ՀԱՆԴԷՍՆԵՐԸ

Ֆ. Կ. ԽԱՉԻ ՑԵՐԵԿՈՅԹԸ

Գերազանցօրէն կանացի առաքինութեան՝ Գթութեան Օրն էր որ կը տօնէին մեր քոյրերը, բոլորուած Ֆր. Կ. Խաչի վարչութեան շուրջը:

Սալ տը Ժէօկրաֆիի սիրուն սրահը լեցուած էր համակիր ու հաւատացեալ հասարակութեամբ մը, ուր հայ տիկինները մեծամասնութիւն մը կը կազմէին:

Շրջ. Վարչութեան ատենապետուհի Տիկ. Ծ. Միսաքեան հանդէսը բացաւ հակիրճ զեկոյցով մը, ուրկէ յայտնուեցաւ թէ Կ. Խաչի Փարիզի մասնաճիւղը իր համեմատաբար կարճ կենսաշրջանին — հինգ տարի —, կատարած է խորապէս գնահատելի աշխատանք մը, լռիկ — մնջիկ, յարատեւ ու բոլորանուէր, ամոքելով բազմատեսակ ցաւեր ու հոգեր, իր մտահոգութիւնը եւ հոգածութիւնը տարածելով նոյն իսկ տարրական մտադրութեան սահմաններէն հեռու գտնուող կրթական գործին վրայ:

Հետեւեալ թիւերը եւ տեղեկութիւնները կը հաստատեն այդ գերազանցօրէն մարդկային ու ազգային գործին կարեւորութիւնը, մանաւանդ այս օտար աստղերուն տակ:

Հինգ տարի առաջ քանի մը տասնեակ անդամուհիներով կազմուած Կ. Խաչը այսօր Ֆրանսայի մէջ ունի 600 գործօն անդամ, հետեւեալ մասնաճիւղերով.— Փարիզ, Ալֆորվիլ, Իսի, Անկէն, Առնուվիլ, Լիոն, Տեսին, Սէնթ Էթիէն, Սէն Շամօն, Կրընոպլ, Ռոման, Վիէն, Վալանս, Մարսէյլ, Կարտան եւ Նիս: Իր տարեկան ընդհ. պիւտճէն է 75,000 ֆր. բաժնուած հետեւեալ ձեռնարկներուն վրայ.— Փարիզի մասնաճիւղը, Իսիի օգնութեամբ, կը պահէ դարմանատուն մը Իսիի մէջ ուր կարօտ հիւանդներ կանոնաւորաբար կը ստանան ձրի դարման ու դեղ: Իր հիմնարկութենէն ի վեր Իսիի մէջ հայ մայրերու կ'օգնէ՝ օգտուելու համար ֆրանսական առողջապահական հաստատութիւններէն. դրամական օգնութիւններ կ'ընէ բազմանդամ կարօտ ընտանիքներու եւ օգափոխութեան գացող չքաւոր երախաներուն: Ալֆորվիլի մասնաճիւղը տարիներէ ի վեր կը պահէ հայերէնի դասընթացք մը ամսական 750 ֆրանք պիւտճէով: Կ'օգտուին 80ի չափ մանուկներ: Առնուվիլի մասնաճիւղը ունի բժշկական այցելութիւն կարօտ հիւանդներու եւ դպրոցի երախաներու համար եւ կ'օգնէ մանկապարտէզին: Անկէնի մասնաճիւղը նոյնպէս կը զբաղի երախաներու հայերէնի դաստիարակութեամբ: Կրընոպլ, Լանսէյ, Սէնթ Էթիէն, Սէն Շամօն եւ Վիէն ունին հայերէնի դասընթացքներ: Վալանսի վերակազմուած մասնաճիւղը ձեռնարկեր է դարմանատան մը հաստատման: Ռոման, Նիս եւ Մարսէյլ կանոնաւոր կերպով կ'այցելեն հիւանդանոցներու մէջ դարմանուող մեր հայրենակիցներուն եւ նիւթապէս կ'օգնեն անոնց: Այդ նպատակով քանիցս Մարսէյլի մեր մասնաճիւղը կարեւոր գումարներ տրամադրեց տեղական հիւանդանոցի վարչութեան, հայ հիւանդներու համար: Լիոնի, Կարտանի եւ Տեսինի, ինչպէս եւ մեր բոլոր մասնաճիւղերը կ'օգնեն կարօտ հիւանդներու, չքաւորներու եւ անգործ բազմանդամ ընտանիքներու:

Ցերեկոյթին գեղարուեստական բաժինը սկսաւ օրիորդ Զ. Շահլամեան, իր ջութակին վրայ շատ վարժ ու գնահատելի ըմբռնումով վերարտադրելով կոնչէրտօ մը Վիվալտին, ցոյց տալով երանգներու զգայնութեան հետ ամուր թէքնիքի մը փաստերը:

Հասարակութեան գնահատանքի ծափերուն վրայ, համակրելի արուեստագիտուհին նուագեց «Մեծենակ»ը եւ «Հովուի սրինգ»ը անծանօթ հեղինակէ մը, որուն սրտառուչ եւ խորհրդաւոր մեղեդիները խորապէս տպաւորիչ եղան: Պ. Օսկար Ֆըրիտլէնտէր դաշնակի վրայ կ'ընկերանար օրիորդին:

Պ. Հրաչ Զարդարեան քանի մը տըպաւորիչ խօսքերով ծանրացաւ գործին կարեւորութեան վրայ շեշտելով որ եթէ օտարներուն մէջ Կ. Խաչը զուտ մարդասիրական գործ մըն է, մեր մէջ կը ներկայանայ ազգային նկարագրով, կոչուած ցեղին պահպանումին բարոյական ու ֆիզիքական աշխատանքին զօրավիգ ըլլալու: Բացատրեց թէ հաւատքի գեղեցիկ ապացոյց մըն է հայ կիներուն կատարած ներկայ գործը, անշեղ, անվարան եւ անսասան ուղեգիծով մը: «Մենք կը հաւատա՛նք» վերջացուց երիտասարդ բանախօսը:

Տիկին Լ. Գեւոնեան դաշնակի ընկերակցութեամբ իրեն յատուկ զգայնութեամբ եւ հայրենի ըմբռնումով երգեց «Շուշան»ը, «Սախօ»ն, եւ «Զինչ ու զինչ»ը, համակրանքի բուռն ծափերով գնահատուած՝ ինչպէս իր բոլոր երեւումներուն մեր ազգային հանդէսներուն մէջ:

Տպաւորիչ ու ծանր լռութեան մը մէջ լսեցինք Պ. Ռաֆայէլ Զարդարեանի իր ողբացեալ հօր եւ ազնուական գրագէտ Ռ. Զարդարեանի «Բագինին փառաբանութիւնը»:

Կարճ դադարէ մը յետոյ, Պ. Ա. Խօնդկարեան եկաւ քանի մը ցնցող նախադասութիւններով բացատրելու Կ. Խաչին հոգեբանութիւնը, նմանցնելով մեր ներկայ գոյավիճակը պատերազմական կեանքի մը, եւ այդ իսկ պատճառով արդարացնելով եւ շեշտելով այդ սուրբ գործին անհրաժեշտութիւնը: Անդրադառնալով այն կարգ մը յարձակումներուն որոնց երբեմն առարկայ կ'ըլլայ Ֆրանսահայ Կ. Խաչը, ան նկատեց թէ պատերազմական շրջանին թշնամիներն իսկ յարգանք կը տածեն այդպիսի մարմիններուն հանդէպ, մինչդեռ մեր հակառակորդները այդ տարրական առաքինութիւնն ալ չունին:

Ցայտնութիւն մը վերապահուած էր մեզի. այդ եղաւ երգչուհի Տիկին Գէորգեանի առաջին երեւումը մեր մէջ:

Տիկնոջ «Քէլէր — ցօլեր»ը, «Անուշ գարունը», Ռախմանինովի «Մի՛ երգեր»ը եւն. եկան յայտնելու թէ ան օժտուած է շատ ախորժալուր ու ջինջ ձայնով մը, քնքոյշ նկարագրով, եւ իր ձայնը վարելու գնահատելի կարողութեամբ: Ցայտնուեցաւ ինձ թէ ան իբրեւ դաստիարակ ունի մեր տաղանդաւոր երգչուհի Օր. Մ. Բաբաեանը: Չեմ զարմանար:

Ինչպէս միշտ, հաճոյքով ունկնդրեցան մեր համակրելի Շահխաթունիին մէկ — երկու պատմութիւնները, «Կոյրը եւ չունը», եւն., որոնց գիտէ տալ ինքնայատուկ եւ տպաւորիչ նըկարագիր մը:

Վերջին խօսողը եղաւ Պ. Ա. Ջամալեան, որ ընդհանուր ակնարկով մը նշանակեց ինը տարուան մէջ կատարուած գործը, հայ կնոջ դերը ազգապահպանման գործին մէջ, եւ հըրաւէր կարդաց բազմապատկել ճիգերը:

Հերքեց այն անիմաստ փսփսուքը՝ թէ Կ. Խաչը Դաշնակցական է: Անոր անդամներուն կէսէն աւելին անկուսակցական տիկիններէ եւ պարոններէ կը բաղկանայ: Նոյնքան անհիմն է թէ անոր անդամները Ռուսահայեր են, մինչդեռ մեծ մասով Թրքահայեր են անոնք: Բանախօսը հրաւիրեց բոլորը պայքարիլ այդ բարբարոսական մըտայնութեան դէմ:

Շրջ. Վարչութիւնը մտադրած է այս տարի ամէն տեղ կրկնապատկել իր անդամներուն թիւը: Հայ կինը, այստեղ ալ, պարտականութիւն ունի շեշտելու իր գործունէութիւնը, որպէս զի Ֆր. Կ. Խաչը կարենայ իր առաջադրած նպատակներուն հասնիլ:

Հանդէսէն յետոյ եղան նոր անդամներու, անդամուհիներու եւ բարեկամներու արձանագրութիւններ:

×

ՌՈՒՍ. ՄԻՈՒԹԵԱՆ ՀԱՆԴԷՍԸ

»»» · «««

Նոյն օրը Փարիզի Հայ Ուս. Միութիւնը կուտար՝ ի նպաստ իր սնտուկին, Աէրօ Քլիւպի շքեղ սրահին մէջ՝ պարանցիկ ցերեկոյթ մը, ժամը չորսէն մինչեւ կէս գիշեր:

Սրահը լեցուած էր երիտասարդ զոյգերով, որոնց կենսուրախ երեւոյթը եւ ծիծաղները սրտապնդիչ բան մը ունէին:

Համակրանքի մթնոլորտ մը կար սրահին մէջ, եւ չենք վարանիր շնորհաւորելու Ուս. Միութեան վարչութիւնը, այդ ձեռնարկին համար:

Երկար ատեն է որ ուսանողները թմրած էին, առանց շարժումի եւ կեանքի՝ գրեթէ անծանօթ հայ գաղութին:

Այսօր անոնք յուսատու կենդանութիւն մը ցոյց տալու կը ձգտին եւ իրենց շուրջը ստեղծուած է համակրութիւն մը, որ պէտք է զիրենք քաջալերէ աւելի ստէպ յայտնուելու գաղութի կեանքի բեմին վրայ, ուր իրենց տեղը միշտ կայ եւ կը մնայ՝ իբրեւ ապագայի խոստումներ:

Եղան քանի մը միջանկեալ տեսարաններ, ինչպէս Պ. Մակօի Ազատ արուեստագէտներու երեկոյթին ցուցադրած իր ծպտումները՝ իբրեւ Տումէրկ, Պալպօ, Հիթլէր եւն.: Իր խաղը եւ անոր կարեւորութիւնը բացատրող տեսակ մը ելոյթը — իր կողմէն — անիմաստ էր եւ անտեղի՝ մանաւանդ ֆրանսերէն, օտար հիւրերու առջեւ...

Օր. Մաքտօնալտի երկու երեւումները գեղեցիկ ու ներդաշնակ պարերով հաճելի էին:

Շնորհաւորելի համախմբում մը, որուն բազմապատկումը ցանկալի է, ուսանողներուն եւ հայ հասարակութեան կապերը ամրացնելու տեսակէտէն:

ՀՐ. ԱԼԵԱՆԱՔ

ՆԱՄԱԿԱՏՈՒՓ

ՄԱՐՍԷՅԼ, Արտաշէս.— Կրնաք ղրկել:

ՎԻԷՆ, Խ. Ե.— Ստացած ենք երկուքն ալ:

ԹՈՒՐՔԻՈՅ ԱՐՏԱՔԻՆ ԳՈՐԾԱՎԱՐԻՆ ԽՕՍՔԵՐԸ ՄՈՒՍՈԼԻՆԻԻ ՃԱՌԻՆ ՄԱՍԻՆ

«Ստիպուած ենք շատ ուժեղ գտնուիլ»

Երէկ հաղորդած էինք Թուրքիոյ արտաքին գործավար Թէվֆիք Րիւշտի պէյի յայտարարութեանց առաջին մասը՝ Մուսոլինիի ճառին առթիւ: Կուտանք նաեւ մնացեալ մասը.—

— Շատ լաւ գիտէք մեր արտաքին քաղաքականութիւնը, որ սկսաւ Մոսկուայի դաշնագրով (դաշնագիր մը որուն տրամադրութիւնները եւ տարողութիւնը միշտ ի զօրու պիտի մընան) եւ շարունակուեցաւ Լօզանի դաշնագրով, անժխտելիօրէն հաստատեց թէ որքան կապուած ենք խաղաղութեան դատին եւ ինչ տեսակ խաղաղութիւն մը կ'ուզենք: Արդարեւ, տասը տարիէ ի վեր մեր բոլոր առկախ խնդիրները լուծեցինք բոլոր երկիրներու հետ: Բարեկամական յարաբերութիւններ հաստատեցինք մօտաւոր եւ հեռաւոր բոլոր երկիրներու հետ: Եւ հաստատուած բարեկամութիւնները պահպանելու եւ անոնց հետ հաշտ ըլլալու պայմանաւ, նոր բարեկամութիւններ փնտռեցինք, գտանք եւ ըրինք:

Մեր այս քաղաքականութիւնը կը հաստատեն այն ուխտերը որոնցմով յանձն առած ենք իրարու վրայ չյարձակիլ եւ որ եւ է յարձակումի չմասնակցիլ, ինչպէս նաեւ Թուրքեւսովէտ, Թուրքեւհելլէն եւ պալքանեան ուխտերը:

Խաղաղասիրական մեր անկեղծ քաղաքականութիւնը կարելի է ամփոփել երկու նախադասութեան մէջ: Ընդհանուր գործերու մէջ՝ մասնակցութիւն խաղաղութեան ձեռնարկներուն եւ կազմակերպութեանց, եւ մեր փափաքով չէզոքութիւն մը: Իսկ մեր երկրին պատկանած շրջանակներուն մէջ խաղաղութիւնը պահելու եւ պաշտպանելու համար՝ շահագրգռուող պետութեանց հետ գործակցութիւն:

Կառավարութիւնը երբեք աչքէ չէ հեռացուցած այս քաղաքականութեան անհրաժեշտութիւնները, չէ անտեսուած միջազգային ներկայ կացութեան հարկ դարձուցած ինքնապաշտպանութեան միջոցները որոնց վրայ կը կռթնի մեր խաղաղասիրական քաղաքականութիւնը:

Այս կէտին վերաբերեալ մանրամասնութիւնները մօտ ատենէն պիտի լսէք մեր վարչապետին հեղինակաւոր բերնէն: Միայն սա կրնամ ըսել, թէ, որպէս զի կարենանք ձեր կողմէ վաւերացուած մեր յանձնառութիւնները կատարել, խաղաղութեան հետ Թուրքիոյ կապակցութիւնը պահպանել, ամենամեծ ուժին դէմ այնպէս մը պաշտպանել Թուրքիոյ հողերը որ անոնք ոչ միայն անձեռնմխելի ըլլան այլ եւ կարելի չըլլայ ծուռ նայիլ անոնց, որպէս զի կարենանք, Պ. Մուսոլինիին այնքան յստակօրէն եւ իրաւամբ ըսածին պէս, բնաւ չյարձակիլ, բայց ամէն հաւանականութեան դէմ դնել եւ մեր մեծ յեղափոխութեան շինարար ձեռնարկները պահպանել, ստիպուած ենք շատ ուժեղ գտնուելու ջանադիր ըլլալ: Ես վստահ եմ թէ մեր մեծ ազգը եւ մեծ ժողովը, ինչպէս մինչեւ հիմա, ասկէ վերջ ալ այս ճամբուն վրայ չպիտի խնայեն որ եւ է օգնութիւն եւ զոհողութիւն:

Մէկ խօսքով, այս բեմէն կրնամ բացէ ի բաց յայտարարել թէ ընդհ. կացութիւնը թէեւ վարդաստան մը չէ, բայց մեր լաւատեսութիւնը չենք կորսնցներ ընդհ. խաղաղութեան մասին: Հետեւաբար կը յանձնարարենք մեր հայրենակիցներուն միշտ աչալըրջութեամբ, բայց խաղաղութեամբ եւ առանց մտահոգութեան զբաղիլ իրենց գործերով, եւ որ եւ է կերպով չդադրեցնել մեր տնտեսական զարգացումը:

Այս յայտարարութենէն յետոյ, երկար ճառ մը խօսեցաւ դատական նախկին գործավար Մահմուտ Էսատ պէյ, շարք մըն ալ զառանցանքներ դուրս տալով: Ահա գլխաւոր մասերը, որոնք լուրջ մտահոգութիւններ կը մատնեն.

— «Յարգելի էֆէնտիներ, թոյլ տուէք որ, իբրեւ երեսփոխան, երեք կէտ պարզեմ բացէ ի բաց: Նախ պիտի անդրադառնամ այն կէտին, որ քաղաքական ճառերու մէջ երբեմն կը խօսուի պատմական իրաւունքներու եւ պարտականութեանց մասին: Թուրք ազգը եւ անոր բոլոր զաւակները գիտնալու են որ ունին բարձր պատմութիւն մը որուն հետ չեն կրնար չափուիլ միւս պատմութիւնները:

Եթէ պատմական աւանդութիւնները իրաւունք կը շնորհեն ազգի մը, Թուրք երիտասարդութիւնը թող շատ լաւ գիտնայ թէ այս դատին մէջ ամէնէն իրաւացին ինքը կ'ըլլէ: Հռոմի կայսրութիւնը որուն յիշատակը կ'ուզեն իբրեւ յենարան ծառայեցնել շատ մը յոյսերու, իր արեւելեան թէ արեւմտեան մասերով Թուրք պատմութեան եւ Թուրք երիտասարդութեան անծանօթ վայրեր չեն:

Ըսել կ'ուզեմ թէ չկայ ո եւ է ուժ որ կարենայ պատմական փաստերը Թուրք ազգին դէմ գործածել: Իբրեւ մօտաւոր պատմութիւն սա ըսեմ որ, Թուրք յեղափոխութիւնը, ամենադժուար պահերու, ամէնէն աննպաստ պայմաններու մէջ, չափուեցաւ աշխարհի մեծ պետութեանց հետ եւ նոր Թուրքիան հիմնելու ընդունակութիւնը ցուցուց:

Թուրք ազգը անշուշտ պատրաստ է՝ տասը տարի առաջուընէ աւելի վճռական եւ աւելի արագ կերպով ցուցնելու իր այս կարողութիւնը: Թող ոչ ոք կասկած ունենայ այս մասին:

Երկրորդ մտածումս կը վերաբերի այն նպատակներուն զոր Թուրք յեղափոխութիւնը ցուցուցած է Թուրք ազգին: Այդ նպատակակէտները հետեւեալներն են.— Ա.— Թուրք երիտասարդութիւն, քաղի եւ գալիք բոլոր սերունդներուն մեր ընելիք յանձնարարութիւնը սա է — նիւթապէս եւ բարոյապէս անդադար զօրանալ եւ բարձրանալ. Բ.— Ազգային սահմաններու Թուրք հողերը շատ նուիրական են: Ով որ յանդգնի ոտք կոխել այս հողերուն վրայ, անպատճառ պիտի կոտրէ անոր մէջքը:

Երրորդ մտածումս կը վերաբերի միջազգային կացութեան: Մեր բարեկամական պայմաններուն մէջ անգամ, պէտք է միշտ զօրացնենք մեր նիւթական ինքնութիւնը եւ ազգային միութիւնը: Հազուադէպ ըլլալով հանդերձ, միջազգային կեանքին մէջ դժբախտաբար տեսնուած է որ պետութիւններ ճիշդ ժամանակին յարձակած են նոյն իսկ իրենց զինակիցներուն վրայ:

Մեր պատմութեան եւ նկարագրին բերումով, մենք մեր անձը կը նուիրենք եւ մեր բարեկամութիւնը կը յարգենք: Կասկած չունիմ թէ այս տեսակ բնաւորութիւն մը ի վերջոյ կը յաջողի եւ կը յաղթէ ամէն թեթեւամտութեան: Բայց ասոր համար, պէտք է վերջին աստիճան բծախնդիր եւ աչալուրջ գտնուինք հաւանական անհաւատարմութեանց հանդէպ: Այս պայմաններուն մէջ օրինաւոր գոյութեան միջոցն է՝ կարեւորութիւն տալ նիւթապէս եւ բարոյապէս ուժեղ ըլլալուն: Արտաքին գործավարին խօսքերը կը ցուցնեն թէ միջազգային պայմանները այսօր աւելի քան երբեք իրաւունք կուտան իմ մտահոգութիւններուս: Այսօրուան համար ամէնէն ապահով միջոցն է արժէք տալ հաւատարմութիւն խոստացող բարեկամութեանց, խաղաղութեան մէջ երկրին զարգացման աշխատիլ, բայց միշտ զինուած եւ պատրաստ գտնուիլ:

Յարգելի էֆէնտիներ, շատ լաւ կը գնահատեմ արժէքը այն խօսքերուն, որով մեր արտաքին գործավարը կ'ուզէ որ փոխադարձաբար լաւ յարաբերութիւններ գտնուին մեր բոլոր հարեւաններուն հետ: Կ'ուզենք ամէն մարդու հետ լաւ ապրիլ: Ասիկա մեր միակ անկեղծ փափաքն է: Միայն թէ թող ամէն մարդ կասկած չունենայ թէ վախը տեղ չունի մեր այս փափաքին մէջ: Թուրք ազգը ոչ ոքէ, բացարձակապէս ոչ ոքէ կը վախնայ: Պետերը ողջ են եւ Թուրք ազգը ոտքի վրայ է: Բարեկամն ալ, թշնամին ալ թող գիտնայ ասիկա: (Զայներ, պրաւօ, բուռն եւ երկարատեւ ծափեր):

ԱՆԿՑԻ՛Ն ԿՂԵՐԱԿԱՆՆԵՐԸ

Կը լսե՞ն ռամկավարները:

Մոսկուայէն կը հեռագրեն թէ Զատկական տօներու առթիւ, կարմիր մայրաքաղաքին մէջ տեղի ունեցան հակակրօնական եւ հակակղերական ցոյցեր: Դպրոցներու մէջ ներկայացուեցան հակակրօնական կատակերգութիւններ, ծիծաղելի դարձնելով կղերականները, «դրամատէրներու ծառաները»: Բոլոր դպրոցականները կատարած են հակակրօնական երգումներ, կրկնելով Կարլ Մարքսի ծանօթ խօսքը,— «կրօնքը ափիոն է ժողովուրդին համար»: Հակակրօնական թանգարանները բացած են նոր մասնաճիւղեր: Ռուսական մամուլը կը հաղորդէ թէ հակակրօնական թանգարաններու այցելուները շատ աւելի եղած են քան նախորդ տարիներուն: Այսուհանդերձ հաւատացեալները, իրենց կարգին, գացած են աղօթելու չփակուած եկեղեցիներուն մէջ, որոնց թիւը շատ քիչ է: Մոսկուայի թերթերը ասկից կը հետեւցնեն, որ կրօնքին ազդեցութիւնը տակաւին կը մնայ ժողովուրդին վրայ:

Անշուշտ Զատկական տօներու առթիւ, հակակրօնական ցոյցեր կատարուեցան նաեւ Հայաստանի մէջ: Ռամկավարները կրնա՞ն բացատրել թէ ինչու Մոսկուա հակակրօնական ցոյցեր կը կազմակերպէ կարմիր գիծէն ներս, կը հալածէ կղերականները ամէն կողմ, բայց կաթողիկոս կ'ընտրէ Հայոց եւ եպիսկոպոս գործակալներ կը նշանակէ արտասահմանի հայ գաղութներուն մէջ:

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (3)

ԷՋԵՐ ՅԱՑԱՋԻՆՋ ՍԱՐՍԱՓՆԵՐԷՆ, 1914-20

5.— ՀԱՒՈՒ ՉԱՓ ԱԼ ԱՐԺԷՔ ՉՈՒՆԷԻՆՔ

Օր մըն ալ Չըլխնոցի Վահանենց մանուկը ողջ այրեցին իր պարագաներուն առջեւ: Վերջի օրերը անտանելի դարձած էր Հայերուն համար: Գիշեր մը գիւղը լեցուեցան քանի մը տասնեակ զինուորներ եւ սկսան հանդիպած շուները սպաննել, քէհեան եւ քահանաները անխնայ ծեծել, որպէս զի զէնքերը յանձնեն իրենց: Գիշերանց տունէ տուն պտտելով բոլոր տղամարդիկը հաւաքեցին: Կարգը մեր տան եկած էր: Մեծ հայրս ալ կ'ուզէին. բայց այդ գիշեր ան կը բացակայէր գիւղէն: Տնեցիներէն պահանջեցին երթալ գտնել ուր որ է: Կէս գիշերանց հայրս եւ կնքամայրս՝ Պահարը գացին Կողերին եւ պապս բերին: Ամբողջ գիւղին ծեր թէ պատանի բոլորին ձեռքերը շղթայակապեցին եւ սկսան անխղճօրէն ծեծել, որպէս զի զէնքերը իրենց յանձնուին: Զյանձնելու պարագային բոլորն ալ պիտի գնդակահարուէին: Գիւղապետը չկրնալով տոկալ անտանելի ծեծին, իսկ միւս կողմէն նկատի առնելով անմեղ պատանիներուն գնդակահարուիլը, ստիպուեցաւ զէնքերը յանձնել: Այդ գիշեր Գարակեավուրենց Վարդան քէհեան սպաննեցին, Սրապենց Գալուստն ալ միասին առնելով հեռացան գիւղէն: Այդ օրերը Հայու մը կեանքը հաւասար էր հաւու մը կեանքին: Ամէն օր նոր սպանութիւններ կը կատարուէին: Ո՞վ էր հարցնողը: Յուսահատական օրեր կ'ապրէինք: Մեծ հայրս եղբօրս նամակ մը գրել տուաւ, նամակը տարինք Մամախաթուն, նամակատան յանձնելու եւ Զօնկուլտաք հայրենիկիս ղրկելու: Երբ Մամախաթունի դետին մօտեցանք, տեսանք որ քիչ մը հեռու արեան ճապաղիքներուն մէջ, յաղթանդամ երիտասարդ մը կը գալարուէր եւ պուտ մը ջուր կ'աղերսէր: Այս երիտասարդը Բասենէն տեղահանուած Հայերէն էր: Մօտեցանք մահամերձին, ջուր տըւինք, խմեց, անուշ նայուածքով մեզ դիտեց եւ մեռաւ: Տեսայ որ պապս կուլար, ես ալ սկսայ լալ: Պապիկ ու թոռնիկ եղանք անծանօթ երիտասարդին յուղարկաւորները: Իր դիակը արեւին տակ չձգելու համար յանձնեցինք Մամախաթունի դետին: Ո՞վ գիտէ իրմէ առաջ քանի քանիներու դիակները յանձնուած էին նոյն գետին:

Մամախաթունի մէջ նամակը նամակատուն յանձնելէ վերջ վերադարձանք գիւղ: Դուռ — դրկից հաւաքուած պապուս շուրջ, նորութիւն կը սպասէին: Լուսահոգի պապս պատմեց ինչ որ տեսած էր եւ յետոյ ընկճուած ըսաւ.

— Այս պատերազմը հայ ժողովուրդին գերեզմանը պիտի ըլլայ: Շատ չի տեւեր, մեր գիւղն ալ կը տեղահանուի, չէ՞ք տեսներ, ինչպէս բուերը կը վայեն գիւղին շուրջ, այս կը նշանակէ ամայութիւն:

6.— ՏԱՍՆԸՀԻՆԳ ՀԱԶԱՐԻ ԶԱՐԴԸ

Տերսիմի Քիւրտերէն աւազակախումբ մը բոլոր Ղըղըմի մօտակայ հայ գիւղերը կողոպտելէ վերջը կարգը մեր գիւղին եկած էր: Քիւրտերը եկած Հէյպէկ լեռը գրաւած էին, բայց չէին համարձակեր գիւղին վրայ իջնել: Անոնք նախկին գիւղը կը կարծէին: Մինչդեռ ոչ զէնք մնացած էր, ոչ ալ երիտասարդ. նախիրը եւ հօտերը գիւղին շուրջ կ'արածէին. ոչ ոք կը համարձակէր Հէյպէկ բարձրանալ: Քիւրտերը յափշտակելու պատրաստ էին:

Քանի մը օր վերջը գիւղը 500 զօրք եկաւ, իբր թէ հայ գիւղացին պիտի պաշտպանէին: Երկու ժամ գիւղը մընալէ վերջ, գիւղին կը հրամայեն լուր տալ գիւղացիներուն որ պատրաստ ըլլան մէկ ժամէն տեղահանուելու: Տ. Ադամենց Գաբրիէլ քահանային ոտքերը պայտեցին, խարազանի հարուածներու տակ ամբողջ գիւղը շրջան ընել տալով տարին եկեղեցի խորանին մէջտեղը այրեցին: Այս ահաւոր տեսարանին առջեւ մարդոց աղիողորմ ձայները կը խորտակէին երկինքի դռները: Իմ գրիչս անզօր է նկարագրելու այդ սարսափը: Կը լսեմ մելանոյշ ձայնը մեր Վարդերին որ կ'երգէր.

Դարձիր, ո՛վ Հայաստան, մեղքերդ լալով,
Լալագին սիրտերը տխրօք տալով,
Երբ որ սուրը եկաւ մեզ կոտորելով,
Մեր բոլոր սիրտերը Տիրոջը տալով...
Գիշերը դուրս ելանք, օդն էր մթնած,
Վարդապետ, սրբազան բոլորն ալ կոտորուած.
Ա՜խ, հայրենիք, քու վրէժը ո՞ւր մնաց,
Մի թողուր թաղուի զմեր Հայաստան:
Տանկաստանի Հայերը գերի մնացին,
Հայրիկներ, մայրիկներ որդիք կորուսին...

Երգի ձայնէն յուզուեցաւ մեր տունը բնակող անկեալ ձիերու վերակացու Տիգրանակերտցի Օսման էֆ.ին եւ մայրիկիս ըսաւ թէ կառավարութեան ծրագիրն է,— մեզ պիտի սպաննեն Կողերու կամուրջին քով: Այս կամուրջը կը գտնուի մեր գիւղէն մէկ ժամ հեռու, արեւմտեան Եփրատի վրայ, մեր նախահայրերուն կողմէ շինուած կամար աչքերով եւ տակէն կը հոսի ահեղագոռ Եփրատը: Ուրեմն հոդ պիտի ըլլար ամբողջ Դերջանի հայութեան գերեզմանը: Մայրս ձեռքէս բռնած վերջին անգամ մեր տունը մտանք հրաժեշտ առնելու համար: Հոն գտանք մեծ հայրիկս որ ձեռքը պարկ մը բռնած ալիւր կը լեցնէր:

— Արա, ի՞նչ կ'ընես, ըսաւ մայրիկս:

— Ի՞նչ ընեմ, զաւակս, քիչ մը ալիւր առնեմ որ տղաքը ճամբան սովամահ չըլլան:

Մայրս լալով ըսաւ.

— Անհոգ եղիր, ճամբանիս շատ կարճ է, մեզ սպաննելու կը տանին...

Յետոյ ընտանիքի բոլոր անդամներով գացինք միանալու կարաւանին որ հաւաքուած էր Զախալենց կալերը: Խումբ մը զինուորներ սկսան ամբողջ կենդանիներուն հօտը դէպի Մամախաթուն տանիլ: Հոդ իսկական ռազմաճակատ էր ոխերիմ զոմէշներու, ցուլերու եւ խոյերու համար: Սրապենց Շէկօն եւ Ասլանը սարսափ ազդած էին կենդանիներուն եւ զինուորներուն: Այս զոյգ զոմէշները եօթը գիւղի ախոյեան էին. բացի երիտասարդ Համբոյէն, ոչ ոք չէին ճանչնար, իսկ Համբօն իրենց տունին առջեւ սպաննեցին: Ասլանին համար ըսին թէ կատղած է եւ սկսան գնդակի բռնել, զոմէշները փախան դէպի ախոռ, իսկ մեր կարաւանը սկսաւ շարժիլ դէպի սպանդանոց:

ՄԱՆՈՒԿ ՏԷՐ ԱՆԱՆԵԱՆ

(Շար.)

Դաւադիրներ գիծէն հանեցին Փարիզ-Վիեննա ճեպընթացը

Չորեքշաբթի օր ծանր արկած մը պատահեցաւ Լինցի մօտ (Աւստրիա)։ Վիեննա — Փարիզ ճեպընթացը գիծէն ելլելով, մեքենավարը եւ օգնականը սպաննուեցան եւ 15 հոգի վիրաւորուեցան։ Արկածը հետեւանք է դաւադրութեան մը։ Երկաթ գիծը հանուած էր երկու կայարաններու միջեւ, 25 մեթր տարածութեան վրայ։ Կառախումբը սրընթաց հասաւ մնացուած տեղը, վայրաշարժը եւ երկու առաջին վակոնները անմիջապէս ելան գիծէն, իրենց ետեւէն քաշելով միւս վակոնները։ Ճամբորդները սկսան լեղապատառ ճիչեր արձակել, մութին մէջ եւ տեղատարափ անձրեւին տակ։ Աննկարագրելի էր խուճապը։ Գրեթէ բոլոր պաշտօնեաները վիրաւորուած էին։ Զոհերուն մեծ մասը կառախումբին պաշտօնեաներն են։ Ճիշդ միեւնոյն տեղը նմանօրինակ երկու դաւադրութիւններ սարքուած էին 1932ին եւ 1933ին։ Աւստրիոյ երկաթուղիներու վարչութիւնը 5000 շիլին պարգեւ խոստացած է, գիւտացնելու համար դաւադիրներուն ձերբակալութիւնը։

Կարոլ թագաւորը սպաննե՞լ կ'ուզէին

Պուքրէշէն կը հեռագրեն թէ ապրիլ 10ին խիստ խուզարկութիւններ կատարուեցան շատ մը սպաներու տուներուն մէջ։ Զէնքեր եւ ուժանակի փամփուշտներ գտնուած ըլլալով, ութ սպաներ եւ վեց քաղաքացիներ ձերբակալուեցան։ Այս առթիւ զարմանազան զրոյցներ շրջան կ'ընեն։ Իբրեւ թէ դաւադրութիւն մը սարքուած էր, սպաննելու համար Կարոլ Թագաւորը։ Բայց իրազեկներ կ'ըսեն թէ անհիմն է այս լուրը, եւ խնդիրը կապ ունի Տիկին Լուփէսքոյի հետ, որ իբրեւ թէ կը շարունակէ ազդել Թագաւորին քաղաքականութեան վրայ, իբրեւ անոր նախկին սիրուհին։ Կատարուած քննութեանց հետեւանքով, քանի մը սպաներ կ'ուզէին սպաննել տիկինը։ Դլխաւոր դաւադիրն է դեր — գնդապետ Փրէքուփ, որ Թագաւորին երբեմնի մտերիմն է եւ վերջերս ունկնդրութեան ընդունուած էր։ Կ'ըսուի թէ մահափորձը պիտի կատարուէր օրթոտոքսներու Զատկին օրը, օդը հանելով Պուքրէշի մայր եկեղեցին։ Դեր-գնդապետին երկու եղբայրներն ալ ձերբակալուած են, ինչպէս եւ չորս ուսանողներ, որոնց գործը պիտի ըլլար խռովութիւններ յարուցանել։ Դաւադիրները բոլորն ալ Թրանսիլվանիացի են։

Նոր հեռագրի մը համաձայն, բանտարկեալներուն թիւը 130ի կը հասնի։

LOTERIE NATIONALE

Թ. ՎԻՃԱԿԱՀԱՆՈՒԹԻՒՆԸ

»»»·«««

Ինչպէս գրած ենք, Ֆրանսայի Ազգային Պարգեւախաղին Թ. շերտին վիճակահանութիւնը տեղի ունեցաւ երեքշաբթի, 10 ապրիլ։

Հինգ միլիոնի մեծ պարգեւը շահած է G. շարքէն 082.993 թիւը։

Հետեւեալ թիւերէն իւրաքանչիւրը շահած է մէկ միլիոն փրանք. —

Շարք G	no 51.608
Շարք S	no 76.243
Շարք H	no 28.838
Շարք T	no 65.565
Շարք Y	no 75.805
Շարք U	no 90.971
Շարք R	no 03.893
Շարք U	no 66.943
Շարք X	no 04.990
Շարք E	no 89.675
Շարք K	no 95.038
Շարք E	no 94.293
Շարք K	no 59.821
Շարք T	no 64.994
Շարք A	no 23.856

Բոլոր շարքերուն մէջ (20 հատ) 18.521 թիւը շահած է 500,000 փրանք։

100.000 փրանք կը շահին 6.175 վերջացող թիւերը։

50.000 փրանք կը շահին 9.597 վերջացող թիւերը։

10.000 փրանք կը շահին 817 վերջացող թիւերը։

200 փրանք կը շահին 6 վերջացող թիւերը։

Հրապարակային Բ. դասախօսութիւն

կազմակերպուած ՀԱՅ ԿԱՄ. ԵՒ ՄԱՐՏԻԿ. ԿԵԴՐ. ՎԱՐՉՈՒԹԵԱՆ ԿՈՂՄԷ

Կիրակի Ապրիլ 15ին ժամը ճիշդ 2.30ին

120, Bld. de Belleville. Métro Belleville

Կը խօսի՝ ԳՆԴԱՊԵՏ Ա. ՇԱՀԽԱԹՈՒՆԻ

նիւթ ունենալով «ԶԻՆՈՒՈՐԱԿԱՆՈՒԹԻՒՆԸ ՀԱՅՈՑ ՄԷՋ»

Մուտքը ազատ է։

ՀԱՅ ԺՈՂՈՎՐԴԱԿԱՆ ԹԱՏՐՈՆ

15 ԱՊՐԻԼ ԿԷՍ ՕՐԷ ՎԵՐՋԸ ԺԱՄԸ ՃԻՇԴ 3ԻՆ

ՍԵՒՐԻ «ՊԸՇԻԿԹԱՇԼԵԱՆ» սրահին մէջ

26, Rue Troyon (Métro: Pont de Sèvres)

ԱՌԱՋԻՆ ԱՆԳԱՄ ԸԼԼԱԼՈՎ ԿԸ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒԻ

Ա. ՍԱՐՎԱՋԵԱՆԻ

«ԳԻՇԷՆ ԴՈՒՐՍ»

ընտանեկան յուզիչ տրամ չորս արար

կը մասնակցին՝ տիկիններ ԼԻՍԻ ՊԵՏՐՈՍԵԱՆ, ՔՆԱՐԻԿ - ՄԱՔԴՈՆԱԼՏ Օրիորդներ՝ ՍԻՄԱ, ՅԱՍՄԻԿ, պարոններ ԱՐՄԱՆ ԿՈԹԻԿԵԱՆ, Ա. ԳՄԲԷԹԵԱՆ եւ Ս. ԹՈՐՈՍԵԱՆ։

Տեղերու գիները՝ 10, 7.50 եւ 5 փրանք։

Սահմանափակ թիւով ընգերվէներ։

Տոմսերու համար դիմել՝ Գրատուն Հրանդ-Սամուէլ, (51, rue Mr. le Prince), Ֆլորիա ճաշարանը (61, rue Mr. le Prince) եւ Պ. Լ. Գեւոնեանին (17, rue Damesme. Paris 13):

Յ. Դ.

Փարիզ եւ արուարձաններ

ԻՍԻ ԼԷ ՄՈՒԼԻՆՈՅԻ Զաւարեան Կոմիտէն ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ այս Շաբաթ երեկոյ ժամը 9ին Ակումբին մէջ։ Բացականները նկատի կ'առնուին։

ԻՍԻ ԼԷ ՄՈՒԼԻՆՈՅԻ Վռամեան խումբի ժողովը վաղը Ուրբաթ երեկոյ ժամը 8.30ին Ակումբին մէջ։ Կարեւոր օրակարգ։

ԱՆԻԷՌ Պոլս Քոլոնպի «Վիշապ» Ենթակոմիտէն ընդհանուր ժողովի կը հրաւիրէ բոլոր ընկերները վաղը Ուրբաթ երեկոյ ժամը 9ին սովորական հաւաքատեղին։

Գաւառ

ՎԻԷՆԻ Կոմիտէն ժողովի կը հրաւիրէ իր շրջանի երեք խումբերը.— Քրիստափոր խումբը այսօր Հինգշաբթի երեկոյ ժամը ճիշդ 8ին, Խաժակ Ակումբին մէջ։ «Ապառաժ» խումբը այս Շաբաթ իրիկուն ժամը 8ին, Խաժակ Ակումբին մէջ։

Իսկ Շասի Ռոստոմ խումբը այս Կիրակի կէս օրէ վերջ ժամը 3ին ծանօթ հաւաքատեղին։ Բոլոր ժողովներուն ներկայ կ'ըլլայ Կոմիտէի ներկայացուցիչը։ Կարեւոր օրակարգ։ Կը խնդրուի բոլոր ընկերներէն ներկայ գտնուիլ որոշեալ ժամուն։

ՍԷՆԹ ԱՆԹՈՒԱՆ (Մարսէյլ) Ընկեր Կարօ խումբի ընկերական ժողովը տեղի կ'ունենայ այս Կիրակի երեկոյ ժամը 6ին ընկ. Ս. Պօյաճեանի բնակարանին մէջ։ Կարեւոր օրակարգ։ Պարտաւորիչ ներկայութիւն։

ՍԷՆ ԺԻՒԼԻԷՆԻ (Մարսէյլ) Զաւարեան Ենթակոմիտէի ընկերական ընդհ. ժողովը այս Շաբաթ երեկոյ ժամը 8.30ին Պար Թապայի սրահին մէջ։ Պարտաւորիչ ներկայութիւն։

ԴԱՍԱԽՕՍԱԿԱՆ ԺՈՂՈՎ

ՌՈՍՏՈՄ խումբի դասախօսական ժողովը տեղի կ'ունենայ այս երկուշաբթի երեկոյ ժամը 8.30ին, 131, Fbg. du Templeի սրճարանին մէջ։ կը խօսի՝ ընկ. ՀՐԱՆԴ-ՍԱՄՈՒԷԼ, «Ներկայ Թուրքիոյ շուրջ» նիւթի մասին։ Կը հրաւիրուին նաեւ համակիրները։

ԵՐԵԿՈՅԹ_ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ

կազմակերպուած փարիզի

ԽԱՄԱԽԱՐԲԵՐԴՑԻԱԿԱՆ ՀԱՅՐԵՆԱԿՑ. ՄԻՈՒԹԵԱՆ ԿՈՂՄԷ

14 Ապրիլ, Շաբաթ երեկոյ ժամը 8.30էն մինչեւ առաւօտ

Salle des Ingenieurs Civilsի սրահին մէջ 19, Rue Blanche

Metro: Blanche կամ Trinité

Բանախօսութիւններ՝ Սահակ կաթողիկոսի, Թլկատինցիի, Ռ. Զարդարեանի, Ռ. Որբերեանի եւ Գ. Պէշկէօթիւրեանի մասին։

Գեղարուեստական ճոխ բաժին սիրայօժար մասնակցութեամբ՝

Ա. ՇԱՀԽԱԹՈՒՆԻԻ

Տիկիններ Թէրզիպաշեան եւ Սիրարփի Աժտէրեան (Լօզանի քոնսէրվաթուարէն)։ Օրիորդներ՝ Աստղիկ Առաքելեան եւ Էլիզ Մուժճեան,

Պ. Պ. Գ. Մէհթէրեան, Ա. Կոթիկեան եւ Ա. Գմբէթեան։

Նուագախումբ Արիս եւ Թառխտ Աբգար իր Թառով։

Պարերու մրցում, ղեկավարութեամբ փրոֆէսէօր Պաղտասարեանի։

ՀԱՃԵԼԻ ԱՆԱԿՆԿԱԼՆԵՐ

Գին այրերու համար 10, իսկ կիներու համար 7.50 փրանք։

ՊԱՏՐԱՍՏՈՒԵՑԷՔ ԴՊՐՈՑԱՍԷՐ ԱՆԿԷՆԻ ՕԺԱՆԴԱԿ ՕՐԻՈՐԴՆԵՐՈՒ

ՑԵՐԵԿՈՅԹ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍԻՆ

ՏԵՂԻ Կ'ՈՒՆԵՆԱՅ ԿԻՐԱԿԻ 13 ՄԱՅԻՍ ՍԱԼ ԼՕՇԻ ՄԵԾ ՍՐԱՀՆԵՐՈՒՆ ՄԷՋ

Կը խնդրուի միութիւններէն նկատի ունենալ սոյն թուականը։

Կ'ՈՒԶՈՒԻ

Կ'ուզուի 25-35 տարեկան վստահելի հայ կին մը տնական գործերու եւ երկու երախաներ (7 եւ 10 տարեկան) խնամելու համար։ Թուրքերէն գիտնալը պայման է։ Գրել՝ Jean Abdalianի, quartier Colombe, Mougins (Alpes Maritimes):

ԱՏԱՄՆԱԲՈՒԺԱՐԱՆ

L. LECORCHÉ Chir. Den.

Ex. Interne des Hôpitaux de Paris

Chef de Clinique à l'Ecole Dentaire Française

Assistant Ա. Տ. ԿԱՐԱՊԵՏԵԱՆ chir. dent. D.E.D.F.

ԽՆԱՄՈՒԱԾ ԱՇԽԱՏԱՆՔ ԵՒ ՉԱՓԱՒՈՐ ԳԻՆ

Ակռայ կը քաշենք առանց ցաւի, միայն մէկ վայրկեան քուն՝ Somylով։ Քուրոն եւ պրիճ. ատամնաշար՝ շատ թեթեւ քրոմէ մետաղով, կը վերափոխենք հին ատամնաշարեր։ Երախաներու ատամներու շտկում։

Կ'ընդունի 9-12 եւ 2-7 Հեռախօս Inv. 27-95

28 Avenue d'Orléans

Métro Denfert Rocherau ou Mouton Duvernet

Ֆրանսայի մէջ շատոնց փնտռուած Արեւելքի իսկական օղիին մենաշնորհը ստացած ըլլալով, հրապարակ հանած ենք՝

ԵՐԵՒԱՆ ԱՆԱՐԱՏ ՕՂԻՆ

փնտռեցէ՛ք զայն կարմիր պիտակով։ Անգամ մը ճաշակելէ յետոյ ա՛լ չպիտի հրաժարիք անկէ։

ԱՐՏՕՆԱՏԷՐ ՖՐԱՆՍԱՅԻ ՀԱՄԱՐ՝

Société "PEUREUX"

48 Bld. des Vignes, MARSEILLE Téléphone: COLBERT 58-10

ԼԻՈՆԻ ԵՒ ՇՐՋԱՆՆԵՐՈՒ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՑԻՉ

D.N.BAHADOURIAN 32 rue Sévigné. Lyon Rhône)

ՆԻՍԻ ԳՈՐԾԱԿԱԼ.—

M. M. H. Khatchadourian et Danielian 24, rue Assalit. Nice (A. M.)

13 ՏՐԱՄԱԴՐԵԼԻ ԵՆ գեղեցիկ եւ ընդարձակ սրահներ՝ (ամէն յարմարութիւններով եւ օժտուած ելեկտրական գոյնզգոյն լամբարներով) հարսանեկան հանդէսներու, ժողովներու, ցերեկոյթներու, պարահանդէսներու եւլն. դիմել 13

ՅՈՎՀԱՆՆԷՍԵԱՆԻ 13 rue Pierre Curie. K. Bicètre. Metro: Porte d'Italie

Etude de Me BERNARD WAHL

(12 année)

Licencié en Droit de la Faculté de Paris

Ancien élève de l'École des Hautes Etudes Sociales

JURISCONSULTE

Droit Français et International Privé

94, Rue St. Lazare (Սէն Լազար կայարանին մօտ) Tél. Pigalle 67 - 69

Կը ստանձնէ ամէն տեսակ դատական խնդիրներ, ինչպէս նաեւ փողոցի արկածներ, անձամբ կը պաշտպանէ առեւտրական եւ հաշտարար դատարաններու առջեւ, կու տայ certificats de coutumeներ, կը կատարէ ամուսնութեան եւ ամուսնալուծման վերաբերեալ բոլոր գործողութիւնները։

Կ'ընդունի ժամը 9—10 եւ 17—19։ Նաեւ ժամադրութեամբ

ՑԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ

Հ. Յ. Դ. Վալանսի Քրիստափոր Ենթակոմիտէն, Ռոմանի Անդրանիկ խումբը, Սէն Ժիւլիէնի Վրէժ խումբը իրենց խորին ցաւակցութիւնները կը յայտնեն ընկեր Յակոբ Կօշկակարեանի իր տիկնոջ վաղամեռ մահուան առթիւ։

Հ.Յ.Դ.ՓԱՐԻԶԻ ՌՈՍՏՈՄ խումբը ի յիշատակ իր ընկերներէն Մաթատիա Լուսիկեանի, կը նուիրէ Զ. Ռ. Մ.ի գրադարաններուն 10 օրինակ Միք. Վարանդեանի «Բանտարկեալ Հրապարակօս» գիրքէն եւ 5 օրինակ «Փետրուար 18»էն։

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Այրի Տիկին Թագուհի Վարպետեան եւ զաւակունք, Տէր եւ Տիկին Զաւէն Վարպետեան եւ ազգականները շնորհակալութիւն կը յայտնեն ամէն անոնց որոնք անձամբ, նամակով եւ ծաղկեպսակով ցաւակցութիւն յայտնեցին՝

Պ. ԿԱՐԱՊԵՏ ՎԱՐՊԵՏԵԱՆԻ

դառնակսկիծ մահուան առթիւ։

L'ARMÉNIE

Աթէնք հրատարակուող լ'Արմէնի ֆրանսերէն պարբերաթերթը կը ծախուի Փարիզ, Լիոն եւ Մարսէյլ Hachetteի գործակալութեան այն քէօշկերը, ուր կը ծախուին նաեւ յունարէն թերթեր։

Վարչութիւն «լ'Արմէնի»ի

Փարիզի ամենալաւ շինուած շէնքը

Parc Buttes Chaumont

1 փիէս, մուտք, խոհանոց, լոգարան 2900

2 փիէս, մուտք, խոհանոց, լոգարան 3900

կեդր. ջեռուցիչ, տաք ջուր, վերելակ, հեռաձայն, աղբանոց։

19, rue de l'Atlas.

Métro: Belleville

Հրաւէր բոլոր հայ ֆուտպոլիստներուն

Փարիզահայ ֆութպոլիստներու խորհրդակցական ընդհ. ժողովը տեղի կ'ունենայ վաղը երեկոյ ժամը ճիշդ 9ին La Chope du Nordի մէջ, 7, Bld. Denain (Gare du Nord): Բոլոր հին եւ նոր ֆութպոլիստները կը հրաւիրուին ներկայ գտնուիլ այս խիստ կարեւոր ժողովին, ուր պիտի որոշուի հայ ֆութպոլիստներու կացութիւնը։

Ժողովին ներկայ կ'ըլլայ Փարիզի Ֆութպոլի Համադաշնակցութեան ներկայացուցիչը։

Հ. Մ. Ը. Մ.ի ֆութպոլի Առժամեայ Յանձնախումբ

Վ. Փափազեան, Մ. Ասատուրեան, Հ. Յակոբեան։

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ԱՐԱԲԿԻՐԻ Հայրենակց. Միութեան բոլոր անդամները ընդհ. ժողովի կը հրաւիրուին այս Շաբաթ երեկոյ ժամը 8.30ին Ֆլօրիա ճաշարանին վերնայարկը։ Կարեւոր օրակարգ։ Կը խնդրուի բոլոր հայրենակիցներէն ներկայ գտնուիլ։

«ՀԱՅ ԿՐԹԱԿԱՆ եւ Հրատարակչական Համազգային ընկերութեան» Վալանսի մասնախումբը, ընդհ. անդամական ժողովի կը հրաւիրէ իր անդամ-անդամուհիները եւ անդամագրուիլ փափաքողները վաղը Ուրբաթ երեկոյ ժամը 8.30ին Պ. Պաղայեանի սրճարանը։

ՀՐԱՊԱՐԱԿԱՅԻՆ դատավարութիւն Լեւոն Շանթի «Ինկած Բերդի Իշխանուհին»ի մասին։ Կազմակերպուած Մարսէյլի Հայ Ուսանողական Միութեան կողմէ այս Շաբաթ երեկոյ ժամը 9ին նախկին Ֆաքիւլթէ տէ Սիանսի մեծ Ամփիթատրոնին մէջ, 40, Allée Léon Gambetta.

Le Gérant: H. STEPHAN

Imprimerie A. DER (AGOPIAN)

17, Rue Damesme, PARIS (13e)

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (1)

ՀԱԼԱԾ ՄՈՄԻՆ ՀԵՏՔԸ

Հեղինակ՝ ԷՏԿԸՐ ՈՒՈԼԸՍ Թարգ. Ժ. Մ.

ԳԼՈՒԽ ՀԻՆԳԵՐՈՐԴ

»»»·«««

Վեց ամիս վերջ, օր մը երբ Թ. Ք. Մէրէտիթ Սըրէքսի նահանգին քարտէսը կը քննէր, ներս մտաւ Ընդհանուր Ոստիկանապետը։

Համաձայն Սըր Ճորճին, պետական պաշտօնատար մը Թ. Ք.էն աւելի կազդուրիչ օգնական մը չէր կրնար ունենալ. այդ պատճառով իսկ, ա — ռիթը չէր փախցներ երբեք անոր, այսինքն իր բառով, «տորպղաստալին» հանդիպելու։

— Ըրածդ ի՞նչ է, հարցուց Սըր Ճորճ։

— Այս տարուան դասերնիս քար — տիսագիտութիւն է, ըսաւ Թ. Ք. ա — ռանց գլուխը բարձրացնելու։

Սըր Ճորճ անոր ետեւը անցաւ եւ ուսին վրայէն նայեցաւ քարտէսին։

— Բայց շատ հին քարտէս է, չէ՞...

— Պատրաստուած է 1876ին, սա — կայն այստեղ կան կարգ մը գիտակ — ներ որոնք նշանակուած չեն նորերուն մէջ, չեմ գիտեր ինչու... վստահ եմ որ այդ գետակներէն մէկուն մէջ պիտի գտնեմ փնտռածս...

— Ուրեմն տակաւին յոյս ունիս Լէքմընի մասին...

— Երբեք չպիտի յուսահատիմ մինչեւ մահս. թերեւս այն ատեն ալ յոյսս կորած չըլլամ տակաւին...

— Քանի՞ տարի տուին, տասնը — հի՞նգ...

— Այո, տասնըհինգ, բախտաւոր էր որ մահուան չդատապարտուեցաւ։

Սըր Ճորճ պատուհանին մօտեցաւ եւ դիտեց Ուայթհոլի հրապարակը։

— Իմացայ որ նորէն բարեկամացեր ես Գարային հետ, հարցուց։

Թ. Ք. հաստատական պատասխան տուաւ։

— Հարկաւ գիտես թէ այդ մարդը հերոսական ճիգ թափեց քեզ պաշ — տօնէդ վտարել տալու համար...

— Զարմանալու պէտք չկայ, ես ալ նոյնքան հերոսական ճիգ թափեցի զինքը կախել տալու համար... եր — կուքս ալ իրարմէ վար չենք մնար... ի՞նչ ըրեր է... նախարա՞ր եւայլն ... տեսեր է...

— Այո՛...

— Ապա՛...

— Այս, այդ բոլորը հասկնալի են, ըսաւ Սըր Ճորճ անդին դառնալով, բայց չեմ հասկնար թէ ինչու խերո — ղութիւն խնդրեցիր իրմէ...

— Տակաւին ինչեր կան որ չէք հասկնար, ըսաւ Թ. Ք. կծու շեշտով մը, կրնայի աւելին ցանկ մը պատ — րաստել...

— Լիրբ անպիտան... ճաշի պիտի գա՞ս հետս...

— Ո՞ւր...

— Մեր ակումբը...

— Կը ցաւիմ, պատասխանեց Թ. Ք. քաղաքավարօրէն. մէկ անգամ ճաշած եմ ձեր Ակումբը եւ...

Օգնական ոստիկանապետը Սըր Ճորճի մեկնելէն յետոյ շարունակեց իր աշխատանքը։

Գարան շատ անսովոր մարդ էր։

Գիտէր թէ գեղեցկադէմ էր եւ հարուստ։ Շատ պատշաճ վարմունք մը ունեցեր էր, քանի որ ոչ միայն ըն — դուներ էր Թ. Ք.ի «ներողութիւնը», այլ ամէն միջոցի կը դիմէր՝ ցոյց տալու համար թէ կը փափաքէր լաւ տպաւորութիւն գործել զինքը նախա — տել ուզող այդ մարդուն վրայ։

Թ. Ք. ընդուներ էր Գարայի հրա — ւէրը շաբաթ օրուան արձակուրդը անցնելու գիւղը գտնուող անոր «փոք — րիկ բնակարանին» մէջ։ Ցոյցը այն — տեղ հրաւիրեր էր նաեւ նշանաւոր քաղաքագէտներ — որոնք կրնային թերեւս օգտակար ըլլալ՝ փառասիրու — թիւններ ունեցող երիտասարդ ոստի — կանին համար — ինչպէս նաեւ գե — ղեցիկ աղջիկներ որոնք նուազ հետա — քրքրական ու հաճելի չէին։ Գարա նոյնիսկ դերասաններ կանչեր էր եւ սրահներէն մէկը թատրոնի վերածեր էր ներկայացնել տալու համար «Անուշաբոյր Ծաղիկներ» անունով թա — տերգութիւնը։

Նոյն գիշերը երբ Թ. Ք. Մէրէտիթ անկողին կը մտնէր, յիշեց որ ըսած էր Գարային թէ «Անուշաբոյր Ծաղիկներ»ը իր նախընտրած կտոր — ներէն մէկն էր. ուրեմն պատիւը եղած էր մասնաւորաբար իր հաճոյքին հա — մար։

Գարա ուրիշ զանազան ձեւերով աշ — խատեցաւ բարեկամութիւն մշակել Թ. Ք.ի հետ։ Խորհուրդ տուաւ անոր որպէսզի գնէ Փոքր Ասիոյ մէջ բանող երկաթուղիի ընկերութեան մը ար — ժեթուղթերը որոնց գինը ինկած էր, սակայն դաղտնի ոստիկանը շնորհա — կալութեամբ մերժեց այդ խորհուրդը եւ չգնեց. իրաւ է որ երեք շաբաթ վերջը արժեթուղթերը երեք ոսկիի բարձրացան, սակայն Թ. Ք. ցաւ չզ — գաց իր մերժումին համար։

Ճոն Լէքմընի տունը ծախուած էր. վաճառման եւ կալուածներուն Լոնտոն փոխադրութեան գործողութիւննե — րուն հսկած էր օգնական ոստիկանա — պետը։ Տիկին Կրէյս Լէքմըն յարկա — բաժին մը ունէր հիմա ուր կ'ապրէր առանձին։ Իր անձնական եկամուտ — ները ինչպէս նաեւ Ճոնի գիրքերուն հասոյթը որ — դառն էր ըսել — դա — տավարութենէն ետք սկսած էր աճիլ, շատ ապահով վիճակ մը ստեղծած էին իրեն համար։

— Տասնըհինգ տարի, կրկնեց Թ. Ք. եւ սուլեց։

Ճոն Լէքմընի վիճակը սկիզբէն յուսահատական էր։ Պարտք ունէր այն մարդուն զոր սպաններ էր, անի — կա չկրցաւ ապացուցանել սպաննու — կան նամակի մը գոյութիւնը. Ցոյնին ատրճանակն ալ գտնուած չէր։ Երկու հոգի միայն լսելեայն կը հաւատային անոր պատմութեան. մէկը՝ ներքին գործերու նախարարը, իսկ միւսը օգ — նական ոստիկանապետը։ Նախարարը վստահացուցեր էր այս վերջինը որ եթէ գտնէր կորսուած ատրճանակը եւ կապ մը հաստատէր անոր եւ գոր — ծուած ոճիրին միջեւ, այն ատեն Լէ — քմընը պիտի արձակուէր։

Ոճիրին վայրը շրջապատող բոլոր տուներուն մէջ փնտռտուք կատարած էին. նոյնիսկ անոնց մէկուն ջուրը պարպելով մաղէ անցուցեր էին անոր յատակը ծածկող ցեխը. եւ սակայն ատրճանակը չկար։ Թ. Ք. դիմեր էր աւելի ազդու եւ քիչ մըն ալ ապօրէն միջոցներու։

Խորհրդաւոր երեւոյթով ելեկտրա — գէտ մը Գարայի բացակայութեան, քննա — զացեր է անոր բնակարանը՝ քէտօ — կըն Սքուէր եւ առանց որ եւ է գոր — ծակցութեան առաջնորդուեր էր ուղ — ղակի Ցոյնին անձնական սենեակը՝ կարգ մը գործիքներ քննելու նպատա — կով։

(Շար.)

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ՝ ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ, ԳՐԱԿԱՆ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

HARATCH

(Fondé en 1925) R. Seine 276.286

Directeur et Propriétaire : Sch. Missakian

Rédaction & Administration

ԽՄԲԱԳՐՈՒԹԻՒՆ ԵՒ ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ

17, Rue Damesme PARIS (13e)

Téléphone : Glacière 15-70

(ԵՐԹԵՒԵԿԻ ՀԱՄԱՐ՝ Métro : TOLBIAC)

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԵԱՆ ՊԱՅՄԱՆՆԵՐ.—

	ՏԱՐԵԿԱՆ	ՎԵՑԱՄՍԵԱՅ	ԵՌԱՄՍԵԱՅ
Ֆրանսա եւ գաղութներ	140 ֆրանք	70 ֆրանք	35 ֆր.
Անգլիա, Եգիպտոս, Զուիցերիա, Իտալիա	250 »	130 »	—
Ամերիկա	200 »	100 »	—
Բուրիշ Երկիրներ	200 ֆրանք	100 ֆրանք	—

ՈՒՐԲԱԹ 13 ԱՊՐԻԼ — VENDREDI 13 Avril 1934

10ՐԴ ՏԱՐԻ - 10e Année N° 2469

Խմբագիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

ԳԻՆ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ԵՐԿՈՒ ԽՕՍՔ

ԶՐՈՅՑ ԲՈԼՇԵՒԻԿ ԽՄԲԱԳՐԻ ՄԸ ՀԵՏ

— Մինչեւ ե՞րբ պիտի շարունակէք խաթարել, այլանդակել, անճանաչելի դարձնել հայերէնը։ Հայ բանուորներն ու գիւղացիները որոնց անունով երդում կ'ընէք տարին տասներկու ամիս, որ եւ է բան կը հասկնա՞ն այդ խառնիճաղանճ չարադրութենէն, պոչ-պոչի կապուած այդ բառակոյտերէն, անճարակ եւ անճոռնի բառակազմութիւններէն...

— Մենք լեզուն ալ կ'ուզենք ազատագրել պուրժուա — նացիոնալիստական տենդենցներէն, կ'ուզենք ճոխացնել զայն եւ ստեղծել գիտական — հասարակական հարուստ տերմինոլոգիա։

— Մոռցաւ մանրամասնեցէք որ ոչ միայն տարրական տրամաբանութեան, այլ եւ գիտութեան պահանջներուն կը հակասէ ձեր այդ ամբողջ աշխատանքը։ Չէ՞ք յիշեր, ձեր վարպետն անգամ ըմբոստացած է այս կապկութեան դէմ։ Լէնինը չէ՞ր որ կը գրէր, տարիներ առաջ.— «Ռուսերէն լեզուն մենք փճացնում ենք։ Օտար բառերը գործ ենք ածում առանց հարկի։ Ինչո՞ւ ասել «դեֆեկտ»ներ, երբ կարելի է ասել թերութիւններ, կամ պակասութիւններ կամ բացեր... ժամանակը չէ՞ արդեօք առանց հարկի օտար բառեր գործածելու դէմ պատերազմ հրատարարկելու... ժամանակը չէ՞ արդեօք պատերազմ յայտարարել ռուսերէն լեզուի աղաւաղման դէմ»։ (Գրական Թերթ, 20 յունուար 1934)։

Արդ, երբ ձեր վարպետն իսկ այսքան կը զայրանայ ռուսերէնի աղաւաղման դէմ, թելադրելով պատերազմ սարքել, դուք ինչպէս կ'արդարացնէք հայերէնի աղաւաղումը, որ չափ ու սահման չի ճանչնար, ռուսերէնն ալ գերազանցելով։ Մնաց որ, դուք պարզապէս ռուսերէնը կ'ընդօրինակէք, հայերէնը վերածելով հայատառ չինարէնի։ Անշուշտ մտքի ծուլութիւն...

— Շատ յառաջ կ'երթաք։ Մենք այնպէս համոզուած ենք լեզուն որ, մեր բոլոր մտքերը կրնանք արտայայտել առանց դժուարութեան։

— Որպէսզի մեր զրոյցը չճապաղի, ձեզի խօսինք օրինակներով։ Առէք «Խ. Հայաստան»ի որ եւ է թիւ։ Ձեր լաւագոյն օրաթերթը չէ՞, բովանդակութեամբ եւ խմբագրութեամբ։ Կառավարութեան ալ բերանն է, եւ տարին տասնեւմէկ երկու անգամ խմբագիր կը փոխեն, «գծի թեքում» կամ ուրիշ մեղքեր պատրուակելով։ Ահա մարտ 29ի թիւը։ Սկսինք խմբագրականէն։ Խորագիրը՝ «Կազմակերպել Տնտեսվարկը խանութներում»։ Ի՞նչ կը նշանակէ «Տնտեսվարկ», թլփատուած եւ իրարու փակցուած երեք բառերով։ Հարեւանցի չարենք ուրիշներ ալ,— Քաղկօօպ, Հայ-յառ, ապրանքաշրջանառութիւն, փունկցիոնալութիւն, տնտեսվարկային, սորտիմէնտ եւն.։ Աչք մը նետեցէք ամբողջ թերթին վրայ,— կուսհրատ, կուսլրատու, կուսշրջկոմի պլենումը, կոմկուս, կենտկոմ, մարզկոմ, քաղկոմ, կուսկազմակերպութիւն, Անդրերկոմի կուլտուրա, կամպանեական բնոյթ, միջոցառում, կուսհամագումար, քաղնարեադ, կուսկազմակերպիչ, կովադր-կութիւն (անշուշտ նաեւ իշադրկութիւն), բանդիտ։ Ահա ուրիշ թիւ մը, կարդացէք,— ֆրոնտ, քադրաժին, պագա, զոմաշխնտարութիւն, սանիտարական դրութիւն, ռեպրեսիաներ, մանուածքային, գործուածքային (Լէնինականի մանարանն անգամ Լենտեքստիլ կամ մանուածքային գործարան կը կոչէք), ֆիզկուլտուրա, էքսկուրս, դրակտորային բրիգադներ, շրջսպառկօօպ։ Եւ այս բոլորը ձեր ուղղագրութեամբ, որ նոյնքան անճոռնի է եւ որ ռամկավարներն անգամ լեզու հանեց...

— Մենք բոլորովին նոր ռէժիմ մը հաստատած ըլլալով, պէտք ունինք համապատասխան բառերու։ Կ'ուզէիք որ Հայկազեան բառարա՞նը նայէինք, համաշխարհային յեղափոխութեան լոզունգներն ու տերմինոլոգիան կազմելու համար...

— Լսեցէ՛ք. տարակոյս չկայ որ ամէն դարաշրջան, ամէն ընկերային կամ քաղաքական յեղափոխութիւն իրեն հետ կը բերէ նոր ըմբռնումներ, նոյն իսկ հաստատութիւններ եւ առարկաներ, որոնք համապատասխան բառեր կը պահանջեն։ Արդ, ձեր ըրածը այդ չէ։ Այնքան պերճախօս «բաց»ը ունինք տարիներէ ի վեր, եւրոպական իմաստով, բայց դուք յամառօրէն կը գրէք «դեֆի-ցիտ», որ ընդօրինակութիւնն է լատիներէնի կամ աղաւաղումը ֆրանսերէնի (տէֆիսի)։ Նոյն բառը կը գործածէք նաեւ պակասի, թերութեան համար։ Ունինք «բաժին» եւ «բաժնետիրական» բառերը. դուք աւանդաբար, թութակօրէն կը գրէք «փայ» եւ... «փայատիրական»։ Ունինք առողջապահականը. դուք առանց աչքածախ նայելու կը գրէք «սանիտարական», քովն ալ՝ «դրութիւն», որ կը նշանակէ «սխտեմ», մինչդեռ ձեզի համար (եւ դժբախտաբար մեզմէ շատերուն համար) կը գործածուի իբրեւ «կացու-թիւն», կամ «վիճակ»։ Կը գրէք «ֆրոնտ», երբ ունինք հրաշալի ճակատ, «աէնեկատ», փոխան հաւատուրացի կամ ուրացողի, «դեզերտիր» — դասալիք, «ռեսուրս» — աղբիւր, միջոց. «տրանսպորտ» — փոխադրութիւն։ Բայց ո՞ր մէկը յիշէինք, հազարաւորներ են, բոնի հայացուած՝ ռուսերէնէ, լատիներէնէ, գերմաներէնէ, թաթարերէնէ, բոլորովին աւելորդ եւ զզուելի։ Եթէ մտքի ծուլութիւն չէ այս, ուրեմն տգիտութիւն է, աններելի եւ քրէական, քանի որ կ'աղճատէ այնքան գեղեցկօրէն կազմաւորուած լեզու մը։ Միեւնոյն ատեն մեր լեզուն այնքան ճկուն է որ, գիւրաւ կ'ընտելանայ նորութեանց, կը բաւէ որ ըմբռնած ըլլաք ոգին եւ օրէնքները, եւ քիչ մըն ալ օժտուած՝ գեղեցկագիտական ճաշակով։ Բայց դուք ուրիշ ոճիր մըն ալ գործեցիք։

— Շատ ծանր են ձեր բառերը, պարոն, մենք դաս առնելու պէտք չունինք։

— Դասը մեզմէ մի՛ առնէք, այլ առէք ձեր վարպետէն։ Լէնինի եւ միւսներուն ամէն մէկ խօսքը, իւրաքանչիւր բառը պատգամ է ձեզի համար։

Շ.

Վ Ե Ր Ջ Ի Ն Ժ Ա Մ

ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹԵԱՆ ՊԱՇՏՕՆԱՆԿ ԴԱՏԱԽԱԶԸ

Կ'ԱՐԴԱՐԱՑՆԷ ԻՐ ԿԱՏԱՐԱԾ ԴԵՐԸ

Սթավիսքիի գործին խորհրդարանական քննիչ յանձնաժողովը չորեքշաբթի օր լսեց հանրապետութեան պաշտօնանկ դատախազը, Պ. Փռէսար։

Ինչպէս գրած էինք երէկ, Վճռաբեկ Ատեանի Ա. նախագահը իր վկայութեան ընթացքին ծանրակշիռ յայտնութիւններ ըրած էր Պ. Փռէսարի մասին, որուն գլխաւոր յանցանքն է չափազանց հաճոյակատարութիւնը։ «Ոչ» ըսել չի գիտեր, ինչպէս չեշտեց Պ. Լէքուվէ, որ միեւնոյն յայտնեց թէ ան պահած է գաղտնի ոստիկան Կրեփուայի տեղեկագիրը։ Եթէ ժամանակին ընթացք տրուած ըլլար այդ տեղեկագրին, Սթավիսքի կրնար ձերբակալուիլ 1930ին։

Պաշտօնանկ դատախազը երդում ընելով, յայտարարեց թէ ինք Կրեփուայի տեղեկագրէն տեղեկութիւն չունէր մինչեւ այս տարի։ Եւ զարմանալի չգտաւ որ ոստիկանական պարզ տեղեկագիրներ չեն հասնիր մինչեւ հանրապետութեան ընդհ. դատախազին գրասենեակը, քանի որ ան տարին 110,000 խնդիրներ կը քննէ։ Յետոյ չեշտեց թէ միշտ լաւ յարաբերութիւններ ունեցած է դատաւոր Փռէնսի հետ եւ մերժեց Պ. Լէքուվէի այն վերագրումը թէ ինք ճնշում բանեցուցած է սպանեալ դատաւորին վրայ։

Վկան այս առթիւ յիշեց թէ օգնական դատախազ Ֆոնթէն կրնայ հաստատել իր ըսածները։ Ինք անոր ներկայութեանը հարցուցած է Փռէնսի. «Դուք ինծի յանձնեցի՞ք Կրեփուայի տեղեկագիրը», եւ Փռէնս ժխտական պատասխան տուած է։ Իր վկայութեան համաձայն, Փռէնս ինք արժէք չէր տար այդ տեղեկագրին։ Վկայ մը յայտնած էր թէ Փռէսար երկու անգամ նամակ գրելով Փռէնսի, յանձնարարեր է. «Որ եւ է բան չընել առանց ինծի հարցնելու։ Դատաւորել Սթավիսքիի գործը»։ Պ. Փռէսար վճռապէս հերքեց այս պատմութիւնը։ «Ինչո՞ւ նամակ պիտի գրէի Պ. Փռէնսի զոր ամէն օր կը տեսնէի եւ որուն հետ հեռախօսի ուղղակի գիծ ունէի։ Մնաց որ, Պ. Փռէնս որ եւ է նամակ չէ ցուցուցած ոչ Պ. Լէքուվէի, ոչ ալ ուրիշի մը։ Այդպիսի նամակները պաշտօնական կ'ըլլան, որոնց պատճէնները կը պահուին թղթածրարներու մէջ։ Կա՞ն այդպիսի թղթածրարներ։ Կարելի է ստուգել»։

Վկան նորէն պիտի լսուի։ Հաւանական է որ դէմ դիմաց հանուի Վճռաբեկ Ատեանի նախագահին հետ։

Յանձնաժողովը լսեց նաեւ երեք վկաներ, երեւան հանելու համար նախկին նախարար Պ. Տալիմիէի յանձնարարական նամակին վերափոխման եւ խորհրդաւոր հեռախօսի մը գաղտնիքը։

Յանձնաժողովին կողմէ պատուիրակութիւն մը տեսակցեցաւ հարցաքննիչ դատաւորին հետ։ Կ'ըսուի թէ պիտի պահանջուի ջնջել Պ. Տալիմիէի խորհրդարանական ապատութիւնը, որպէսզի կարելի ըլլայ դատական քննութեան ենթարկել։

ՊԵՏԱԿԱՆ ՊԱՇՏՕՆԵԱՆԵՐՈՒ ԽԼՐՏՈՒՄՆԵՐԸ

ԱՅՍՕՐՈՒԱՆ ԳՈՐԾԱԴՈՒԼԸ ՊԻՏԻ ՅԱՋՈՂԻ՞

Պետական պաշտօնեաներու խլրտումները կը շարունակուին ամէն ուղղութեամբ, եւ մասնաւորապէս այն խմբակցութեանց մէջ ուր զօրաւոր են ընկերվարականներն ու համայնավարները։

Ինչպէս գրած էինք, համայնավարները այսօր, ուրբաթ, մէկ ժամ գործադուլի հրաւիրած են թղթատարական պաշտօնեաները։ (Իրենց կուսակիցները)։ Այս առթիւ հրաւէր ուղղուած է նաեւ բոլոր պաշտօնեաներուն, բայց հաւանական չէ որ անոնք մասնակցին։ Պաշտօնեաներու ջախջախիչ մեծամասնութիւնը կը սպասէ կիրակի եւ երկուշաբթի օրուան բողոքի ցոյցերուն, որոնք միաժամանակ պիտի կատարուին ամբողջ երկրին մէջ։

Չորեքշաբթի օր նորէն 15 վայրկեան ցոյց մը կատարեցին Փարիզի հեռախօսի կեդրոնին պաշտօնեաները, միեւնոյն արտայայտութիւններով։ Երեւի այսպէս պիտի շարունակուի մինչեւ ցնոր տնօրինութիւն։

Շատ աւելի կարեւոր ցոյց մը տեղի ունեցաւ Լիոնի թղթատարական վարչութեան մէջ։ Մէկ ժամ յետաձգուեցաւ հեռագիրներու եւ նամակներու բաշխումը։ Առտուն ժամը 6ին գործի ձեռնարկելով, ներքին պաշտօնեաները եւ ցրուիչները որոշեցին մէկ ժամ ցոյց կատարել։ Եւ այդպէս ալ ըրին, մէկ ժամ ձեռնածալ նստելով կամ ման գալով։ Ցոյցը խաղաղ հանդամանք ունէր, եւ մէկ ժամը լրանալէ յետոյ, բոլորը գործի ձեռնարկեցին փութոյ պնդութեամբ, կորսուած ժամանակը տեղը բերելու համար։

Թղթատարական նախարարութիւնը հանդարտութեամբ կը հետեւի դէպքերուն եւ կը սպասէ տեղեկագիրներուն, պատասխանատուութիւնները ճշդելու եւ ի հարկին պատիժներ տնօրինելու համար։

Ինչո՞ւ կը զաղթեն Թումաքները

Թումաքներու արտագաղթը եւ մանաւանդ վերջին՝ արիւնալի դէպքը, որու ընթացքին 11 փախստականներ սպաննուեցան պուլկար սահմանապահ գինուորներու կողմէ, օրուան խնդիր է Պուլկարիոյ մէջ։ Կիսապաշտօնական «Զնամէ» վերլուծելով այս իրողութեան շարժառիթները, կ'ըսէ թէ մէկ պատճառը Թումաքներուն թշուառութիւնն է, հակառակ ցորենի առատութեան, երկրորդ՝ կարգ մը պաշտօնեաներու ձախաւերութիւնը եւ գեղծարար ընթացքը, իսկ երրորդ՝ Կիւմիւլճինայի (Յունաստան) մէջ մղուած քէմալական պրոպագանտը, որ կը ձգտի Թրքական Թրակիա փոխադրել Թումաքները։

Ուրիշ պուլկարական թերթեր աւելի բաց կը խօսին, չեշտելով թէ այս բոլորը հետեւանք են այն պայքարին զոր Պոլսոյ Թուրք մամուլը ամիսներէ ի վեր կը մղէ Պուլկարիոյ դէմ։

Եուկոսլաւիոյ արտաքին նախարարը Թուրքիոյ մէջ

Պաշտօնապէս կը հաստատուի թէ Պ. Եէվթիչ, Եուկոսլավիոյ արտաքին նախարարը Թուրքիա պիտի մեկնի ապրիլ 15ին, կիրակի։ Սահմանին վրայ պիտի ընդունուի Թէվֆիք Րիւշտի դիւանապետին կողմէ եւ ապրիլ 17ին Պոլսէն Էնկիւրի պիտի երթայ մասնաւոր կառախումբով մը։ Կայարանին մէջ պաշտօնապէս պիտի ընդունուի Թուրքիոյ արտաքին գործավարին կողմէ եւ զինուորական պատիւներ պիտի ըլլան, ընկերակցութեամբ նուագախումբի։ Նախարարը երեք օր պիտի մնայ Էնկիւրիի մէջ, ներկայ ըլլալով զանազան արարողութեանց եւ ընդունելութեանց։ Ապրիլ 19ին պիտի ընդունուի Մ. Քէմալի կողմէ եւ վերադարձին երկու օր պիտի մնայ Պոլիս։

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

« ՆՇԱՆԱԿԱԼԻՑ » ԼՌՈՒԹԻՒՆ

»»». «««

Քունէն ընդոստ արթնցողի մը տրպաւորութիւնը չէ՞ք ստանար, կարդալով Բարեգործականի Դիւանին վերջին զեկոյցը, ներգաղթի մասին (9 ապրիլ).—

1. Հայաստանի վարչապետ Ս. Տէր Գաբրիէլեան « նշանակալից » նամակով մը հաղորդած էր թէ ներկայ տարուան ընթացքին քաղաքացի Շահվէրտեան Եւրոպա պիտի գայ, «Միութեան ղեկավարներուն հետ խորհրդակցելու համար եւ թէ ապրիլին 2—3000 գաղթականներու փոխադրումը եւ տեղաւորումը կրնայ ապահովել նկատուիլ»։

Յունուարը եկաւ ու գնաց, բայց « քաղաքացի »ն չերեւցաւ։

Ի՞նչ է կացութիւնը, « նշանակալից » նամակէն յետոյ.—

2. «Ներգաղթի կարգադրութեանց մասին ցարդ որ եւ է տեղեկութիւն հաղորդուած չըլլալով, ոչ մեր միութեան եւ ոչ ալ Ներգաղթի Ֆոնտի կեդր. Յանձնաժողովին, ի վիճակի ենք յայտարարելու որ թերթերու մէջ եղած այլազան յայտարարութիւնները անհիմն են եւ թէ հեռահետէ կատարուած արձանագրութիւնները արդիւնք չեն պետական հրահանգի, այլ ինքնաբերաբար կատարուած նախապատրաստական աշխատանքի մը բնոյթը ունին պարզապէս»։

Այս ամբողջ նախադասութեան մէջ փուշի մը պէս չի՞ ցցուիր « ի վիճակի ենք »ը։

Մեր գիտցածը, մարդ « ի վիճակի» կ'ըլլայ դրական բան մը ըսելու կամ ընելու։ Արդ, այս պարագային, Բարեգործականը յուսախաբութեան մատնուած ըլլալով, պիտի ըսէր « ՍՏԻՊՈՒԱԾ ԵՆՔ յայտարարելու »։ Մանաւանդ որ, իր նպատակն է սուտ հաւատիքները ճշդել, եւ ազդարարել որ չանապարհն։

Նախադասութիւնը կը պարզէ նաեւ երկրորդ նշանաւոր պարագայ մը։

Երեւան կուգայ որ, առտուն կանուխ արթնցողը ներգաղթի արձանագրութիւն կը կատարէ, « ինքնաբերաբար », առանց պետական հրահանգի։

Այս անապարանքը կամ անպարտութիւնը գաղտնիք չէր մեզի համար, բայց քանի որ Բարեգործականն ալ պաշտօնապէս կը հաստատէ, կը յանձնենք « Հայաստանը սիրող »ներու բարեհան ուշադրութեան։

Ինչպէս կ'երեւայ, Բարեգործականն ալ սկսած է մտատանջուիլ այս անպարտութեան հետեւանքներէն։

Կարդացէք եւ... արթնցէք.—

3. « Հետեւաբար, հարկ կը տեսնենք նախազգուշացնել ներգաղթել փափաքողները, որ սխալ տեղեկութեանց եւ հաւաստումներու վրայ հիմնուելով չաճապարեն, մինչեւ որ Հայաստանի կառավարութեան եւ անոր լիազօրին կողմէ ներգաղթի մասին բացորոշ զեկուցում չըլլայ։ Այն ատեն միայն յայտնի պիտի ըլլայ թէ ներգաղթը ո՞ր թուականին տեղի պիտի ունենայ, ո՞ր համայնքներէն եւ ի՞նչ թիւով գաղթականներ պիտի կրնան Հայաստան փոխադրուիլ եւլն.»։

Անշուշտ այդ « սխալ տեղեկութիւններն ու հաւաստումներ »ն ալ Դաշնակցական թերթերը կամ անոնց... «Թաւրիզի օջախը » տարածած էր, որպէսզի Հօկի մարդիկը եւ անոնց «բոլորտիքեան »ները վերսկսին ներգաղթի անուրդը, ցանկեր կազմելով Ռումանիայէն մինչեւ Սուրիա, ինքնաբերաբար եւ առանց պետական հրահանգի...

Բարեկամաբար պիտի առաջարկէի Բարեգործականի Դիւանին, « նշանակալից » նամակ մը եւս բերել տալ քաղաքացի Սահակ Տէր Գաբրիէլեանէն կամ Խանջեանէն, այս «պրովակացիոն աշխատանք »ին դէմ։

ՎԱՐԴԳԷՍ

«ՈՉ ՈՔԻ ԲԱՆ ԿՈՒՏԱՆՔ»

Հինթչերի պաշտօնաթերթին թղթակիցը վերջերս տեսակցութիւն մը ունեցած էր Թուրքիոյ արտաքին գործավարին հետ։ Թէվֆիք Րիւշտի պէյ հետեւեալ յայտարարութիւններն ըրած է, իբրեւ պատասխան թղթակցին հարցումներուն.

— Պալքանեան ուխտը միայն տեղական կարեւորութիւն մը ունի եւ նպատակն է՝ փոխադարձ ապահովութիւններով երաշխաւորել ներկայ սահմանները եւ այս ձեւով տեւական խաղաղութիւն ապահովել Պալքաններու մէջ։ Ասկէ զատ, ուխտը ստորագրող պետութեանց մինչեւ հիմա ստանձնած պարտաւորութիւնները ամբողջովին ի զօրու կը մնան։

Պալքանները շահագրգռող տնտեսական եւ քաղաքական խնդիրներու մէջ, ոչ միայն ուխտին, այլեւ Պալքանեան համաժողովին նշդած զանազան համաձայնութեանց բերումով, պայմանադիր կողմերը եթէ ոչ բացարձակ եւ ամբողջական, գոնէ լայն միութիւն մը եւ գործակցութիւն մը պիտի ունենան։ Այս ներքին կապը բոլորովին տարբեր հանգամանք մը ունի Փոքր Համաձայնութենէն, որ կը ձգտի հաւաքաբար եւ զօրաւոր ձեւով մը ներկայանալ արտաքին աշխարհին։ Պալքանեան ուխտը աւելի ընդարձակ է, եւ ամէն բանէ առաջ մէկ արտայայտութիւնն է հակակրաքննութեան։ Իմ կարծիքով, այս ուխտը շատ բնական մէկ հետեւանքն է Պալքանեան երկիրներու անկախութեան գործի զարգացումին։ Քիչ մը կը զարմանաք, բայց իրողութիւնը այն է որ այլեւս անցած է աշխարհակալութեան շրջանը։ Բնականաբար Պուլկարիա շատ մը պահանջներ եւ պէտքեր ունի, եւ լաւ գիտենք որ այդ երկիրը տագնապի մէջ է։ Մենք շատ լաւ կ'ըմբռնենք այս վիճակը, որովհետեւ կրած ենք տառապանքներ որոնց ոչ մէկ ազգ ենթարկուած է աշխարհի մէջ։ Ահա թէ ինչո՞ւ միշտ պատրաստ ենք գոյութիւն ունեցող դաշնագիրներու տրամադրութեանց սահմանին մէջ օգնելու Պուլկարիոյ եւ բարեկամութիւն ցուցնելու։

Քէմալական Թուրքիան իր քաղաքականութիւնը հիմնեց բոլոր ազգերու հետ բարեկամանալու սկզբունքին վրայ եւ իրականին մէջ յաջողութեամբ առաջ տարաւ։ Ձեզի կը հաւաստեմ թէ ամբողջովին վստահութիւնս կը վերցնեմ ամէն մարդէ որ թիզ մը թրքական հող կ'ուզէ ինծմէ. որովհետեւ ոչ ոքի բան մը կուտանք, եւ ասոր փոխարէն ալ ոչ ոքէ բան մը կ'ուզենք։

Մենք բոլոր ազգերու կենսական շահերը կը գնահատենք։ Այս ազգերը ինչ դրութիւն ալ ընտրեն իրենց հանրային կեանքին համար, մենք միշտ կը շարունակենք բարեկամութեան եւ անկեղծութեան հիման վրայ յարաբերիլ անոնց հետ։ Արդարեւ, մենք ներկայիս շատ անկեղծ բարեկամ ենք թէ՛ խորհրդային Ռուսիոյ, թէ խորհրդարանական երկիրներու, թէ՛ ազգային – ընկերվար Գերմանիոյ եւ թէ փաշական Իտալիոյ։ Եւ այսօր քէմալականութեան ներդաշնակ օրէնքները ի զօրու են Թուրքիոյ մէջ։

Հերոսական թռիչք մը եւ ազատում

Երէք ռուս օդանաւորդներ յաջողեցան ստոյգ մահէ փրկել 23 հոգի՝ խորհրդային « Չէլիուսքին » սառնաբեկ նաւէն, որ գիտական գնութիւններ կատարելու գացած էր, բայց աղէտի մը հանդիպեցաւ Պէհրինկայի Նեղուցին մէջ։ Տակաւին 28 հոգի կը մնան սառնակոյտներուն մէջ։

Վ.աղը կուտանք մանրամասնութիւնները այս հերոսական արշաւին։

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ Դ. էջ)

ՕՐՈՒԱՆ ՇԱՐԺՈՒՄԻՆ ՀԵՏ

ԻՆՉՊԷՍ ՑԱՋՈՂԵՑԱՒ ԸՄԲՈՍՏ ԹՈՒՐՔԻԱՆ

— oo —

ԹՈՒՐՔ ՊԱՏՈՒԻՐԱԿՈՒԹԻՒՆԸ ՀԱՇՏՈՒԹԵԱՆ ՀԱՄԱԺՈՂՈՎԻՆ ԱՌՋԵՒ.— Մ. ՔԷՄԱԼ ՍԱՄՍՈՆ ՑԱՄԱՔ Կ'ԵԼԼԷ.— ԷՐԶՐՈՒՄԻ ԵՒ ՍԸՎԱԶԻ ՀԱՄԱԺՈՂՈՎՆԵՐԸ.— ԱԶԳ. ՈՒԽՏ.— ԳԱՂՏՆԻ ՀԱՄԱՁԱՅՆՈՒԹԻՒՆ ԱՆԳԼԻՈՅ ԵՒ ՍՈՒԼԹԱՆԻՆ ՄԻՋԵՒ.— ՊՈԼՍՈՅ ԳՐԱՒՈՒՄԸ:

1920 ապրիլ 24ին, Փարիզի Զորսերու խորհուրդը տագնապալի կացութեան մը կը մատնուի: Իտալիա Ադրիականի կարգ մը ծովեզերեայ շրջանները կը պահանջէ, մինչդեռ պետութիւնները այս տեղերը Եուկոսլաւիոյ տալ կ'ուզեն: Իտալիոյ վարչապետը կը հեռանայ խորհրդաժողովէն: Այս կացութիւնը կը տեւէ մինչեւ մայիս 5, որու ընթացքին Իտալիա կը լծուի գործունէութեան: Զինուորական առաքումներ կը կատարէ Գոնիա, Անթալիա եւ Մարմարա, իսկ Իզմիրի առջեւ կը ...

պետութիւնները եւ Սուլթանը յօժարած են Մ. Քէմալը Անատոլու ղրկել: «Այս կարգի բարձր հրամանատար մը անհրաժեշտ էր Պոլսոյ մէջ պահել»: Մուսթաֆա Քէմալ յաճախ սուր վիճաբանութիւններ ունեցած է էնվէրի փաշայի հետ, եւ շատ շատեր այնպէս ենթադրած են թէ, Մ. Քէմալ հակաիթթիհատական է: Այդ միջոցին ծանր խռովութիւններ պատահած էին Սամսոնի մէջ եւ այս խառնակութիւնները կը վերագրէին իթթիհատական դըրգռութեանց: Անգլիացիները Ռուսիա-...

ԿԱՐԴԱՑԷՔ ԵՒ ԻՐԱՐՈՒ ՊԱՏՄԵՑԷՔ

ԽՄԲ.— Անցեալները արտատպեր էինք Հնչակեան վաստակաւոր գործիչի մը, Պ. Պետրոս Տօնապետեանի խորհրդածութիւնները՝ Նիւ Եորքի դէպքին առթիւ:

Ուրիշ Հնչակեան գործիչ մը, Պ. Գրիգոր Եղիկեան, որ պարսկերէն — ռուսերէն թերթ մըն ալ կը հրատարակէ Թէհրանի մէջ (Սէտաէթը Պէշար), այսպէս ուշագրաւ խորհրդածութիւններ կ'ընէ միեւնոյն առիթով, եւ աւելի սուր խօսքերով, «Նոր Երկիր»ի մէջ: Ահաւասիկ առաջին մասը (ԽՕՍՔԵՐ, ՈՐ ՉԷԻ ԿԱՄԵՆԱԼ ԱՍԵԼ. 7 ապրիլ).—

Ամերիկեան քաղաքներից մէկում սպանւում է մի մարդ, մի Հայ, մի կրօնաւոր, մի եպիսկոպոս կամ արքեպիսկոպոս:

Այդ Հայը կամ այդ մարդը սպանւում է եկեղեցում իր կրօնաւորի պարտքը կատարելիս, փայլուն եւ շքեղ հագուստների մէջ, թագը գլխին, գաւազանը ձեռին:

Նրա եպիսկոպոս կամ արքեպիսկոպոս լինելու հանգամանքը ինձ համար ոչ մի առանձին արժէք չունի:

Ինձ համար նոյնպէս արժէք չունի, թէ նա որտե՞ղ սպանուեց. եկեղեցո՞ւմ թէ փողոցում, շքեղ եւ փայլուն հագուստների՞ մէջ, թէ փարաջա հագած, գլխին թա՞գ թէ վեղար:

Այդ բոլորը արտաքինն է: Այդ բոլորը զարդ է: Այդ բոլորը դեկորասիոն է:

Ինձ համար արժէք ունի միայն մի հանգամանք, այն է, սպանուած է մի մարդ, մի մարդ, որ դեռ իրաւունք ունէր ապրելու, մի մարդ, որ դեռ թարմ էր ու առողջ:

Դա ցաւալի դէպք է:

Առ հասարակ մարդ սպանելը մեղք է. ոճիր է, ինչ անունով ուզում է լինի սպանուած մարդը:

Մարդասպանութիւնը մարդասպանութիւն լինելուց չի դադարում, եթէ նոյն իսկ նրան օրինականացնեն կամ այլ եւ այլ խոհականների անունով արդարացնեն:

Ուրեմն ամերիկեան մի քաղաքում կատարուած մարդասպանութիւնն էլ մնում է մարդասպանութիւն, եւ, ոճրագործները ճարեն թէ չճարեն՝ ոճրագործներ լինելուց չեն դադարում:

Բայց ամերիկեան մի քաղաքում կատարուած մարդասպանութիւնը կամ ոճրագործութիւնը ստացաւ քաղաքական — ազգային բնոյթ:

Շարժուեց հայ ամբոխը, շարժուեցին հայ օրագրողները, հայ կուսակցութիւնները, հայ ժողովրդի ղեկավարները:

Շարժուեցին որոշ կառավարութեանց ներկայացուցիչները, օտար օրագրողներ, օտար քաղաքական գործիչներ, օտար հոգեւորականներ:

Ի՞նչ էր պատահել:

Ըստ իս՝ սովորական մի ոճրագործութիւն, սովորական մի մարդասպանութիւն, աւելի ոչինչ:

Ըստ այդ բոլոր շարժուողների՝ կատարուել էր քաղաքական մի մեծ ակտ, մի հսկայական ընկերային դէպք, որ կարող էր մարդկութեան, գոնէ հայ ժողովրդի թշուառութեան պատճառ դառնալ:

Կազմուեց սպանուածի անունով մի հայկական միութիւն, որ պաշտօն ստանձնեց հայ ժողովրդի տասնեակ հազար տոլարները եւ լիրաները հաւաքել եւ ծախսել, պատժել տալու համար ոճրագործներին:

Աշխարհի բոլոր անկիւններում, ուր կան մի զոյգ, երկու թէք Հայեր, եւ, ուր տեղական իշխանութիւնները արգելք չեղան, կազմուեցին բողոքի միթինկներ, խօսուեցին հրաշունչ ճառեր, որոնք բոլորն էլ վերջացան դարձեալ ամենախիստ պատիժ պահանջելով ոճրագործներին:

Աշխարհի բոլոր կողմերից բազմաթիւ հայ մարդիկ, կաթողիկոս, պատրիարք, արքեպիսկոպոս, վարդապետ, տէրտէր, ժամհար, ընկերվարական, տիրացու, համայնավարական, պատուելի, ռամկավարական, սարկաւագ, կին, աղջիկ, երախայ, ծեր, ամուսնացած, ամուրի, հարուստ, աղքատ, հեռագրերով, նամակներով, յօդուածներով, ճառերով իրենց վրդովմունքը յայտնեցին կատարուած ոճիրի դէմ եւ պահանջեցին ամենախիստ պատիժ ոճրագործներին:

Կարդում էի այդ ճառերը, յօդուածները, բողոքները, հեռագիրները, եւ, չգիտէի, զարմանա՞լ, գայրանա՞լ, թէ ցաւել կամ ծիծաղել:

Ոճրի հանդէպ մարդ բնականաբար ծիծաղել չէր կարող:

Ոճրի հանդէպ մարդ ցաւ է զգում, գայրոյթ է զգում:

Ոճրի հանդէպ մարդ զարմանալ էլ չի կարող, քանի որ մեր հասարակական պայմաններում ոճիր կատարելը բացառիկ երեւոյթ չէ:

Այստեղ սակայն ոճրի հանդէպ չէի գտնւում:

Ոճիրը դադարեց ոճիր լինելուց: Նրան դարձրին քաղաքական — հասարակական ակտ:

Նրան տուին արտակարգ նշանակութիւն եւ երեւան բերին մարդկային հոգու ամենատգեղ, ամենացաւալի եւ ամենայուսահատեցնող կողմերը:

Ահա այս վերջին հանգամանքն էր, որ ինձ անհասկանալի էր թւում, եւ, ես չգիտէի գայրանալ, զարմանալ, ծիծաղել թէ ցաւել:

Մի խումբ հայ եկեղեցականներ կանայք իրենց հեռագրով պահանջում են ամենախիստ պատիժ ոճրագործներին:

Մի ուրիշ խումբ հայ կանայք, հաւանօրէն նոյնքան եկեղեցասէր, իրենց տան գործերը թողած, իրենց երախաներին ուրիշների խնամքին յանձնած՝ մի քանի օր մի անդամհաւաքում են ոստիկանութեան կամ դատարանի դրան առաջ թքելու, մրելու, լինչի ենթարկելու համար ոճրագործներին:

Հայ կինը գազանացե՞լ է, թէ գիտակից է դարձել: Մահուան պատիժ պահանջող կամ լինչի ենթարկել ուզող հայ կինը յիրաւի, այնքան է վրդովուել կատարուած ոճրի հանդէպ, որ մոռացել է քրիստոնէական ներողամտութի՞ւնը, թէ նա կորցրել է ո՛չ միայն քրիստոնէական հասկացողութիւնները, այլ եւ կանացի նրբազգացութիւնը: Չգիտեմ: Եւ ուզում եմ, որ չգիտենամ:

Որովհետեւ ինձ հաճելի է հայ կանանց տեսնել աւելի լաւ դիրքի մէջ, աւելի բարձր զգացումներով օժտուած:

Ես կը կամենայի, որ նա հրեշտակային մարդասիրութիւն եւ քրիստոնէական ներողամտութիւն երեւան բերէր սոյնպիսի դժբախտ պարագաներում:

Եւ իր վրդովմունքը, իր սրբազան վրդովմունքը պահէր հասարակական մեծ աղէտների օրերի համար, նա իր եռանդն ու ժամանակը գործադրէր քաղաքական մեծ աղէտների առաջն առնելու կամ այդ աղէտների դէմ պայքարելու համար:

ԳՐԻԳՈՐ ԵՂԻԿԵԱՆ

ՄԵԿ ՇԱԲԱԹ ԵՐԱԺՇՏ. ՄԻՈՒԹԵԱՆ ՀԵՏ

»»» · «««

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Ծաղկազարդ է: Հարաւի արեւը կանխահասօրէն պտկեցուցեր է ծառերու դեռ կմախային ճիւղերը, որոնք լուռ պչրանքով կը պատասխանեն սոնքացող մշտադալար դափնեծառերուն մաշած կանանչին:

Միջերկրականը եզերող ցամաքամասերը, որոնց մէջ եւ Մարսէյլը, հարուստ են մանուանդձիթենիներով, հի՛ն խորհրդանշան տառապանքի եւ փառքի, իմաստութեան եւ խաղաղութեան:

Ու այդ դափնիներու խոնարհ ոստերը կը պահեն իրենց իմաստը գոնէ հաւատացեալներուն համար, որոնք ամբողջ շաբաթ մը ունին իրենց առջեւ, կրօնական աւագ հանդիսութեանց մէջ փնտռելու իրենց հոգեւոր մխիթարութիւնը եւ յագեցնելու հաշտութեան ու խաղաղութեան իրենց ծարաւը:

Արձակուրդի այս օրերուն, հեռաւոր գաղութներէն — մինչեւ Ցունաստանէն — Մարսէյլ հասած Հայը, հեթանոս թէ հաւատացեալ, հետաքրքրիր արտորանքով կ'ուղղուի դէպի Փրատօ, Թարգմանչաց Մայր — Եկեղեցին, որուն առջեւ պահ մը կը մնայ պշուցեալ, ապա կը լեցուի զարմանքով, ի լուր այն հոգեպարար երգեցողութեան որ դաշն ու մաքուր կը ծաւալի գեղակերտ սրբարանին կամարներէն:

Տոհմիկ արուեստի այս կրկնակ միացումը այնպիսի խոր տպաւորութիւն կը ներգործէ, որ ամէնէն անհաւատն իսկ զղջումի կուգայ պահ մը եւ ամէնէն սկեպտիկն ալ իր խորքին մէջ կը ցնցուի, ծունկի գալու ներքին խենթ մղումէ մը տարուած:

Խաղաղութի՛ւն ամենեցուն:

— Եւ ընդ հոգւո՛յդ քում:

Մարսէյլի Երաժշտ. Միութեան երգիչներն են հոն, վերնատան մէջ

ՄԱՐԶԱԿԱՆ ԿԵԱՆՔ

Ֆութպոլի չեմփիոնութիւն

»»» · «««

Ուրեմն ինչպէս 1924ին, այս տարի ալ երկու միջերկրականեան խումբերն են Սէթ եւ Մարսէյլ որ յառաջիկայ Մայիս 6ին Փարիզի մէջ տեղի ունենալիք Ֆրանսայի Բաժակին վերջին մրցումը կատարելու պատիւը պիտի ունենան: Այդ տարին, այսինքն 1924ին Սէթ պարտուեցաւ իր դրացիէն, որ յետոյ 1926ին եւ 27ին կրկին — ուրեմն ընդամէնը երեք անգամ — շահեցաւ բաժակը: Այս տարի ինչ ըլլալու մասին նախատեսել դեռ կանուխ է: Ըսենք որ Սէթ եւ Մարսէյլ առաջին դասակարգի խումբերուն դասաւորման մէջ առաջին են. ինչ որ ցոյց կուտայ թէ իրենց կիրակի օրուան յաղթանակներ պատահական չեն, այլ իրենց իրապէս Ֆրանսայի երկու զօրաւոր խումբերը ըլլալը կը հաստատեն: Խնդիր է թէ այդ երկու խումբերէն մին պիտի կրնա՞յ շահիլ թէ բաժակը, թէ միեւնոյն ատեն «փրոֆէսիոնէլ» խումբերուն ախոյենութիւնը, ինչ որ իրապէս եզական բան մը պիտի ըլլայ: Թէ ոչ այդ տիտղոսը պիտի ձգեն Լիլի որ նոյնպէս դասաւորման մէջ լաւ դիրք մը կը պահէ, եւ որ արդէն անցեալ տարի շահած էր զայն:

Ծիշդ ըսելով կիրակի օրուան մրցումներուն մէջ եթէ Ռուպէի խիզախ ինքնապաշտպանութիւնը կը նախատեսուէր — ինչ որ կ՚ապացուցանէ Մարսէյլի 1-0ով դժուարին յաղթանակը — Սէթի մասին շատեր կասկածոտ էին, քանի որ Լիլ այս տարի երկու անգամ արդէն յաղթած էր իրեն. բայց բաժակի մրցումի մը մթնոլորտը բոլորովին տարբեր է ախոյենական մրցման մը մթնոլորտէն: կիրակի օր Սէթ է որ աւելի դիւրին ընտելացաւ անոր, եւ խլեց յաղթանակ մը որուն շատ չէր յուսար թերեւս:

** Օլէմփիք Լիլուա Ֆրանսայի մեծագոյն մարզական ակումբներէն մին է: Միայն ֆութպոլը չէ որ ի պատուի է հոն: Կիրակի օր մինչ ֆութպոլի խումբը կը ջանար Քոլոմպի մարզարանին մէջ բաժակի վերջին մրցման համար դասուիլ, իր «պասքէթ-պոլ»ի խումբը՝ աւելի բախտաւոր՝ կը յաջողէր այդ խաղին Ֆրանսայի ախոյենութեան վերջին մրցումին հասնիլ, յաղթելով Թրուայի մէջ Փարիզի Սթատ Ֆրանսէ խումբին: Լիլի հակառակորդը՝ վերջին մրցումին մէջ պիտի ըլլայ Միւլհուզի Ֆուայէ խումբը:

Ֆրանսայի երկրորդ դասակարգի խումբերուն վերջին մրցումին մէջ Փարիզի Զուիցերիացիները պարտուեցան Ռոմիյիէ:

Փարիզի Ռուսերուն եւ Զուիցերիացիներուն քով, Հայերը ե՞րբ պիտի հասնին գոնէ պասքէթ պոլի մէջ գրաւելու արժանի տեղ մը: Ժամանակ է «պասքէթ պոլ»ըսիրող քանի մը հայ մարզիկներ հաւաքելով գործի սկսիլ Հ.Մ.Ը.Մ.ի կողքին:

** Ըսենք թէ կիրակի օր Հոլանտա Ամսթերտամի մէջ յաղթեց Իրլանտայի, որ չունի բրիտանական միւս ազգերուն ուժը ֆութպոլի մէջ:

Այժմ գիտենք թէ Պրազիլիա, Եգիպտոս, Շուէտ, Սպանիա, Իտալիա Հունգարիա, Հոլանտա եւ Գերմանիա Իտալիոյ մէջ 27 Մայիսին տեղի ունենալիք առաջին շրջանի մրցումներուն համար թեկնածու են, չնորհիւ իրենց առաջին յաղթանակներուն:

Այս կիրակի օր հաւանաբար Ֆրանսա աւելնայ այդ խմբակին վրայ, արդարեւ Ֆրանսա Լիւքսէմպուրկի մէջ պիտի երթայ խաղալու Մեծ Դքսութեան ֆութպոլի խումբին դէմ, որուն յաղթել իրեն համար շատ դիւրին պիտի ըլլայ, կը կարծենք: Նոյնպէս Զեխօսլովաքիան որ Փրակայի մէջ կ՚ընդունի Լեհաստանի այցելութիւնը: Դեռ կը պակսին քանի մը խումբեր որոնք պիտի յայտնի ըլլան մինչեւ այս ամսու վերջը:

** Անգլիոյ փրոֆէսիոնէլ առաջին դասակարգին մէջ այս տարի տիտղոսը հաւանաբար երթայ Հանրածանօթ «Արսընալ»ի որ անցեալ շաբաթ օր իր Հայպըրիի դաշտին վրայ — Լոնտոնի մօտ — պարտութեան մատնեց դասաւորման մէջ իր հետ գացող «Հըտէրսֆիլտ»ը: Արսընալ այժմ ունի 52 կէտ, իսկ Հըտէրսֆիլտ 48 կէտ: Ինչպէս կը յիշուի Արսընալ Անգլիոյ բաժակին խաղերուն մէջ անցեալ ամիս պարտուեցաւ Աստոն Վիլլայէ, որ յետոյ իր կարգին տեղի տուաւ Մանչէսթըր աջեւ. ուրեմն բաժակը այս տարի պիտի երթայ կամ Մանչէսթըր կամ Փորթսմութ՝ որոնք ախոյենական խաղերուն մէջ շատ փայլուն դիրք մը չունեցան այս տարի:

Անգլիոյ մէջ, սպասելով այդ ապրիլ 28ի մեծ օրին, Ուէմպլիի մարզարանը այս շաբաթ օր պիտի տեսնէ եղանակին միջազգային մեծագոյն մրցումը՝ Անգլիոյ եւ Սկովտիոյ ներկայացուցչական խումբերուն միջեւ:

** Կիրակի օրուան դրօշարշաւին — որուն խօսքը կ՚ընենք քիչ անդին — Սթատ Ժան Պուէնի մէջ ֆութպոլի մրցում մը տեղի պիտի ունենայ Փարիզի ամաթէօր խումբերէն Սթատ Ֆրանսէի եւ անգլիական համբաւաւոր «Կորնթացիներ» խումբին միջեւ. այդ վերջինը տեսակ մը ազնուական ֆութպոլիստներու, այսինքն բառին բովանդակ առումով ֆութպոլ խաղալէն ոչ իսկ սու մը սպասող — ամաթէօր խաղացողներու խմբապահանջ ակումբ մըն է որուն անդամները տարին քանի մը անգամ քով քովի կուգան, բացառիկ պարագաներու տակ մրցումներ կատարելու համար: Իրենց բերդապահը, քանի մը տարի առաջ անգլիական մեծ խումբի մը հետ կը խաղար — փրոֆէսիոնէլ խումբ — առանց փոխարինութիւն ստանալու:

** Այս կիրակի օր դրօշարշաւի շատ ինքնատիպ մրցում մը տեղի կ՚ունենայ Փարիզի մէջ, կազմակերպուած ֆրանսական մեծ միութեան՝ Սթատ Ֆրանսէի կողմէ, հովանաւորութեամբ «Լը Ժուռ» թերթին. արշաւը պիտի սկսի Փորթ Մօլիթօռ գտնուող Ժան Պուէն մարզարանէն եւ պիտի վերջանայ դարձեալ հոն, անցնելով Փարիզի մէջէն՝ Սէնի ձախ ափէն, մինչեւ Պէրսի, վերադարձ՝ Սէնի աջ ափէն: Իւրաքանչիւր խումբ պիտի ունենայ յիսուն վազող, որոնք պիտի կատարեն 135էն 1585 մեթրի վրայ տարբերող հանգրուաններու միջեւ վազքեր, իրենց ստացած դաւազանիկը փոխանցելով իրենց ընկերոջ: Ֆրանսական բազմաթիւ խումբերու կարգին պելժիական եւ անգլիական երկու զօրաւոր խումբեր պիտի մասնակցին սոյն դրօշարշաւին. մասնաւորաբար անգլիական խումբը կը թուի զօրաւոր ըլլալ, քանի որ իր մէջ պիտի հաշուէ երկու մեծ համալսարաններուն՝ Օքսֆորտի եւ Քէմպրիճի մարզիկները իրենց գլուխը ունենալով աշխարհի 2-3 լաւագոյն վազողներէն Լըվլօք Նոր Զելանտացի մարզիկը, որ ուսանող է անգլ. համալսարանին մէջ:

Ժ. Ե.

Ապրիլ տասներեկ

ooooo

Զ. Ռ. Միութեան մասնաճիւղերը, Փարիզի եւ գաւառներուն մէջ, եռանդագին կ՚աշխատին աննախընթաց շուքով մը տօնելու համար Ապրիլ Տասներէկը:

Փարիզի մէջ սգահանդէսը պիտի կատարուի Ապրիլ 22ին, կիրակի երեկոյ, Սալ Կավոյի մէջ: Կը նախագահէ Պ. Քրաֆթ Պոնար, որ յատկապէս հրաւիրուած է Զուիցերիայէն: Հարկ չկայ Պ. Քրաֆթ Պոնարը ներկայացնել մեր ընթերցողներուն, հայասէր եւ որբապաշտպան այս մեծ Զուիցերիացին անձնուէր բարեկամ մըն է մեր ժողովուրդին: Սգահանդէսին կը խօսին գրագիտուհի Տիկին Անայիս, Պ. Շաւարշ Միսաքեան եւ Պ. Արշաւիր Խանէտանեան: Հանդէսին գեղարուեստական բաժնին իր սիրայօժար մասնակցութիւնը կը բերէ սիրուած տաղանդաւոր երգչուհի Հայկանուշ Թորոսեան: Նոյնպէս, սգահանդէսին իր թանկագին մասնակցութիւնը կը բերէ Փարիզի Ֆրանսական Ազգ. Երաժշտանոցի դասախօսներէն Պ. Փոլ Ֆօշէ, որ երգեհոնով (օռկ) պիտի մասնակցի երաժշտական բաժնին: Ֆրանսացի տաղանդաւոր երաժիշտներ պիտի նուագեն հայկական կտորներ, եկեղեցական եւ աշխարհական, — քանի մը կտորներ ալ արդի Հայաստանի երաժիշտներուն գործերէն:

Պ. Նշան Պէշիկթաշլեան պիտի արտասանէ Յովհ. Թումանեանի մէկ յուզիչ քերթուածը, «Հոգեհանգիստ»:

Այս փառաշուք եւ տպաւորիչ հանդէսին պիտի հրաւիրուին օտարներ, մասնաւորաբար մամուլի ներկայացուցիչներ:

Ամէն տարի բազմութեան խճողումը պատճառ կ՚ըլլայ հանդիսականներու աթոռէ աթոռ վազքին, նստելու տեղ մը փնտռելու չփոթ դիրքով: Այս անպատեհութիւնը փարատելու համար, հանդէսին կարգադիր յանձնախումբը յարմար նկատեց այս տարի առաջուընէ շրջաբերութեան հանել մուտքի տոմսեր: Եւ ծախքերը գոցելու համար, մուտքի տոմսերէն գանձել 3 եւ 5 ֆրանք:

Օթեակները եւ գետնայարկը 5 Ֆր. Բ. եւ Գ. յարկերու պատշգամները՝ 3 ֆրանք:

Տոմսերը փնտռել Զ.Ռ.Միութեան պաշտօնատարներէն մօտ.—

Քիւրքճեան, 67 րիւ Ժիւլիէն Լաքրուա:

Քէշիշեան, 59 րիւ Շաթոտէօն:

Ֆլօրիա, 51 րիւ Մէօսիէօ Լը Փրէնս

Գրատուն Հ. Սամուէլ, 61 րիւ Մէօսիէօ Լը Փրէնս:

«Յառաջ»ի խմբագրատուն:

Տեղ ապահովելու համար, պէտք է այժմէն տոմսակ ճարել:

Զ.Ռ.Միութեան անդամները, նոյն կիրակի առաւօտ, ժամը տասին, առաջնորդութեամբ ֆրանսական բանակի հայ կամաւորներու Միութեան ներկայացուցիչներուն, ընկերակցութեամբ Հ. Մ. Ը. Մ.ի սկաուտական խումբերուն, ինչպէս նաեւ համակիրներուն, հսկայ թափօրով մը պիտի երթայ ծաղկեպսակ մը դնել Ֆրանսացի Անծանօթ Զինուորի գերեզմանին վրայ, Յաղթութեան կամարին տակ, Էթուալ:

Աննախընթաց շուքով մը, Ապրիլ Տասներէկը կը տօնուի նաեւ Լիոնի մէջ, 21 ապրիլ, շաբաթ երեկոյ, Գ. Թաղապետարանին մէջ: Զ. Ռ. Միութեան մասնաճիւղը հանդէսին նախագահութեան հրաւիրած է Տոքթ. Ա. Պիգոն, նախագահ Ֆրանսական Նախկին պատերազմիկներու ընկերակցութեան: Սգահանդէսին հրաւիրուած են նաեւ Լիոնի քաղաքապետութիւնը, Ռոնի նահանգապետութիւնը, Լիոնի զինուորական կառավարչութիւնը: Կը խօսին գրագիտուհի Տիկ. Էլլէն Բիւզանդ, Զ. Ռ. Միութեան կողմէ Խ. Սողիկեան: Պատրաստուած է գեղարուեստական յայտագիր մը, որուն կը մասնակցի հայ եւ ֆրանսացի արուեստագէտներէ բաղկացած նուագախումբ մը, ղեկավարութեամբ Պ.Ա. Մելքոնեանի: Պիտի նուագուին Կոմիտասեան եղանակներ, մեներգ Օր. Ծ. Տէր Պետրոսեանի, արտասանութիւն Օր. Մ. Աճէմեանի, Պ. Լեւոն Ալէմեանի եւ Միսաք Միրզէի կողմէ:

Վիէնի մասնաճիւղը Ապրիլ Տասներէկը կը տօնէ 22 Ապրիլ, կիրակի օրը:

Մարսէյլի մասնաճիւղը կը տօնէ Ապրիլ 28ին, շաբաթ երեկոյ: Կը նախագահէ Պ. Մ. Վարանդեան եւ կը խօսի ընկ. Շ. Նարդունի (Փարիզէն): Մանրամասնութիւնները և միւս մասնաճիւղերու սգահանդէսին մասին քանի մը օրէն:

Վահագնեան

ՁԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌԷՆ

Կ. ԽԱՉԻ ԵՐԵԿՈՅԹԸ

▪▪▪

ԼԻՈՆ, 8 ապրիլ (Յառաջ).— Ֆր. Կ. Խաչի Լիոնի մասնաճիւղը սարքած էր երեկոյթ մը, շաբաթ երեկոյ, Գ. Թաղապետարանի սրահին մէջ: Հանդէսը ունէր գեղարուեստական ճոխ բաժին մը, փոքրիկներու կողմէ պարեր, երգեր, «Յառաջ»ի մէջ երեւցած տրամախօսութիւններէն հատ մը, «Տիկինն ու սպասուհին»: Բայց ո՞ր մէկը յիշել: Եռագոյն հագուստ հագուած փոքրիկ հայ աղջիկներու պարե՞րը, դրօշակներով բեմին վրայ եկած փոքր տողա՞նցքը, կենդանի պատկերնե՞րը, թէ «Լճի մէջ մեղմօրէն ծփացող» նաւակը: Տիկին Գրըդճեան իբրեւ հանդէսին նախագահուհի կարդաց գրութիւն մը, որ կը բացատրէր Կ. Խաչին օգտակարութիւնը: Հանդէսին բանախօսելու համար Վալանսէն հրաւիրուած էր Օր. Տուրպալի: Օրիորդը բացատրելով Պոլսոյ մէջ Կարմիր Խաչի բացած դարմանատան օգտակարութիւնը, չեշտեց. — Երբ երիտասարդ մը հիւանդանար եւ դարմանատուն բերուէր, դարմանումները յաճախ բարոյապէս կ՚ազդէին հիւանդին վրայ, որովհետեւ հիւանդին հետ հայերէն կը խօսէին եւ դարմանողները հայ քոյրեր էին: Ինչո՞ւ համար հոս ալ չունենանք փոքր դարմանատուն մը, ուր մեր հիւանդները իրենց հասկցած ձեւով բացատրէին իրենց ցաւերը: «Կարմիր Խաչի մասին կարգ մը նախապաշարումներ կան,— «Դաշնակցական է» կ՚ըսեն եւն.: Մենք կը յայտարարենք որ չէզոք ենք»: Վերաւորի մը վէրքը դարմանած ատեն չենք հարցներ — դո՞ւն ռամկավար ես թէ Հնչակ: Եթէ օր մը հայդուկային խումբեր կազմուին Հնչակեաններէ կամ ռամկավարներէ, մենք անոնց կողքին ենք»: Օրիորդը թելադրեց որ մայրերը աւելի բծախնդիր ըլլան իրենց զաւակներուն հանդէպ, տունէ-րուն մէջ հայերէն խօսին, ազգ.դաստիարակութիւն տան, եւ փոքր դըրուագներ պատմեն հայկական անցեալէն:

Օր. Տուրպալի երգեց նաեւ երկու գեղջկական երգեր: Հանդէսին բացումը եւ թէ փակումը կատարուեցաւ «Մեր հայրենիք» խմբերգով՝ փոքրիկներու կողմէ եւ մասնակցութեամբ մեր Սասունցի ընկերոջ ճաշին:

Մ. Տէր Պետրոսեան

ԽՄԲ.— Ընթերցող մըն ալ մեծապէս խանդավառուած, երկարօրէն կը նկարագրէ հանդէսը, մասնաւորապէս գնահատելով փոքրիկներու պարերը, երգերը եւ արտասանութիւնները: Տեղի անձկութեան պատճառաւ ըստիպուած ենք զոհանալ մեր թղթակցին նամակով:

ՄԱՄՈՒԼ

ԱՆԿԵԱԼ ԿՂԵՐ

oooo

Պուքրէշի «Արազ»ը կը չեշտէ այս խորագրով խմբագրականի մը մէջ (29 մարտ).

— «Չէ եղած Հայոց պատմութեան մէջ որ եւ է շրջան ուր այնքան ինկած ըլլայ հայ կղերը որքան այս օրերուն:

Որկրամոլ, տգէտ, անբարոյական պաշտօնեաներ շատ է ունեցած հայ եկեղեցին. անպակաս չեն եղած նաեւ մատնիչներն ու դաւաճանները: Բայց ոչ մէկ ատեն ինկածներու այսքան թիւ լեցուցած է հայ եկեղեցին:

Պահ մը ձեր միտքը բերէք սա վերջին քառորդ դարը: Այն սքանչելի հոգեւորականներու կողքին՝ որոնք իրենց ժողովուրդին հետ Գողգոթա ելան ու իրենց մարտիրոսի արիւնը խառնեցին ցեղին արեան, եղան շատեր ալ որոնք թշնամիին քծնեցան ու անոր ծախեցին իրենց սեւ հոգին: Եթէ ծերունին Ստեփաննոս իր հօտին հետ քալեց աքսորի ճամբան՝ մերժելով Թուրքին կարեկցութիւնը, եւ եղան ուրիշ շատեր որոնք ինկան թուրք եաթաղանին տակ, պակաս չեղան դաւաճաններն ալ, որոնք ծախեցին թշնամիին հացը:

Պատկերը աւելի մթագնեցաւ զինադադարէն յետոյ, մանաւանդ երբ գաղութները ինկան: Արքեպիսկոպոսներ եղան որոնք տարիներով կեղծելէ յետոյ, յանկարծ պատռեցին իրենց երեսի դիմակը, ու սեւը նետեցին:

Եղան որ ինկան մը համարձակութեան տիղմի մէջ, եւ ուրիշներ ալ որ պառակտեցին թեմերը՝ աւելի դիւրաւ բուծանելու համար իրենց պորտը: Դեռ խօսք չըրինք անոնց որ մաքառեցան հայ սրբութիւններուն դէմ, գրգռեցին եղբօրը դէմ եղբայրը, ու արիւն թափելու իսկ մղեցին իրենց հօտը:

Բայց ոչ մէկը չի հաւասարիր այն վեղարաւոր խառնակիչին որ Աթէնքի մէջ կը բազմի: Ամբողջ քառասուն տարի է պատուհաս մըն էր ան հայ ժողովուրդի գլխուն, Ատափազարէն մինչեւ Պանտրմա, իր գոյնզգոյն պատմութիւններով ու բազմազան գայթակղութիւններով: Բայց իր վերջին ժուռնալը, տրուած հելլէն վարչապետին, այնպիսի գլուխ գործոց մըն է որ իր նախընթացը չունի բովանդակ հայ եկեղեցւոյ պատմութեան մէջ: Հայ եկեղեցւոյ բարձրաստիճան պաշտօնեայ՝ որ իբր ահաբեկիչ կը մատնանշէ հայ կուսակցութիւն մը եւ կը պահանջէ իշխանութիւններէն «անողոքաբար ճզմել»զայն պարզապէս անոր համար որ ան չի բաժներ իր վարած քաղաքականութիւնը:

Բառ չունինք որակելու համար իր զարհուրելի յանդգնութիւնը: Ու եթէ ընդգծեցինք հոս իր պարագան, անոր համար էր որ Աթէնքի վեղարաւորդաւադիրը ախտանշանն է վէրքի մը, որ կը կրծէ այս պահուս հայ եկեղեցին, ու կը սպառնայ դիակի վերածել զայն»:

Վերջին ազդարարութիւն

«Ալիք»ի, «Յառաջ»ի, «Յուսաբեր»ի եւ «Հայրենիք» ամսագրի

ԲԱԺԱՆՈՐԴՆԵՐՈՒՆ

ԹԱՒՐԻԶ, 31 մարտ.— Թաւրիզում եւ շրջաններում գտնուող այն բաժանորդները, որոնք ամիսներ շարունակ կարդացել են յիշեալ թերթերը, տակաւին չեն վճարել բաժնեգինները եւ ձգձգել են, հակառակ իրենց եղած դիմումներին:

Սրանով վերջին անգամ յայտարարում եմ այդ անպարտաճանաչ բաժանորդներին, որ մինչեւ 1934 թիւ մայիս 20ը փակեն իրենց հաշիւները, հակառակ դէպքում ստիպուած կը լինիմ այդպիսիների անունները թերթերում յայտարարելու եւ օրինական միջոցների դիմելու: Իսկ այն բաժանորդները որոնք իւրաքանչիւր ամսի վերջին իրենց հաշիւները չեն փակի, այդպիսիների թերթը անմիջապէս կը դադարեցուի:

Գործակալ՝ ԽԱՉԻԿ ՄԵԼՔՈՒՄԵԱՆ

Հռչակաւոր վիրաբոյժ Լորտ Լիսթըր անգամ մը կէս գիշերուան պահուն կանչուեցաւ հիւանդի մը կողմէ:

— Ա՜խ, Պ. բժիշկ, շատ գէշ կը զգամ ինքզինքս, այն տպաւորութիւնը ունիմ, թէ պիտի մեռնիմ:

Լորտ Լիսթըր քննեց հիւանդը, եւ վերջապէս առանց գուրթի նշան մը ցուցնելու ըսաւ.

— Կտակդ գրեցի՞ր:

— Ո՛չ, պատասխանեց սարսափած յաճախորդը, ուրեմն կը կարծէ՞ք որ..

— Ո՞վ է ձեր նոտարը.

— Պարոն Ք... սակայն սիրելի բժիշկ...

— Անմիջապէս կանչել տուէք:

— Բայց սիրելի Պ. բժիշկ... այս տարիքիս մէջ...

— Կանչել տուէք նաեւ՝ կանչել տուէք ձեր հայրն ու երկու զաւակները:

— Ուրեմն պէ՛տք է մեռնի՞լ...

— Ո՛չ. բայց չեմ ուզեր որ այս գիշեր պարապ տեղը քունէս արթնցուցած ըլլաք զիս...

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (4)

ԷՋԵՐ ՅԱՅԱՋԻՆՋ ՍԱՐՍԱՓՆԵՐԷՆ, 1914-20

Գիւղին գերեզմանոցի քով տասնեակ մը երիտասարդներ զատեցին կարաւանէն եւ տարին սպաննեցին: Մայրերը ուզեցին գրկել գոնէ իրենց մեռած զաւակներուն սառն դիակը, բայց իրենք ալ սպաննուեցան երիտասարդներուն քով: Իսկ Հէյպէկի վրայ սպասող քիւրտ աւազակները կարկուտի նման գնդակներ կը տեղացնէին գիւղին վրայ, որպէս զի քիչ մը աւար ձեռք ձգեն: Կարգ մը Քիւրտեր եւ Թուրքեր եկած էին պապուս առաջարկելու որ իսլամանայ: Պապուս համար, կրօնափոխութիւնը մահ կը նշանակէր: Եւ ըսաւ.

— Քանի որ ամբողջ հայութիւնը կը սպաննուի, ի՞նչ կ՚արժէ եթէ Տէրտրանց եօթը տունը ազատի. Հայ ծնած ենք, պէտք է Հայ մեռնինք: Ո՛չ, ո՛չ,ես չեմ ուզեր իմ նախահայրերուս անէծքը ընդունիլ: Ինծի համար փառք է մեռնիլ պապենական հողին վրայ:

Եւ մեռաւ: Սիրելի պապս, այսօր հեռաւոր Պալքաններէն իմ յարգանքի խօսքս կ՚ուղղեմ քեզի եւ քեզի նման բիւրաւորներու անթաղ ոսկորներուն. դուք մեռաք ճշմարիտ Հայերու պէս, միշտ բարձր բռնելով Հայ անունը:

Մեծ հայրս մեծ դպրոց մը չէր տեսած, ինչ որ գիտէր՝ իր քահանայ հօր քով սորված էր, բայց լաւ աստղագէտ էր, գիտէր թէ ո՞ր տարին ձմեռը երկար պիտի տեւէ, կամ ո՞ր ամառուն անձրեւ պիտի տեղայ: Լաւ ալ վարպետ էր քանի մը արհեստով, իսկ եղբայրս, եղբօրորդիները բոլորն ալ ջուլհակ էին: Ահա այս էր պատճառը որ Քիւրտերն ու Թուրքերը կ՚առաջարկէին որ մերոնք Թուրք ըլլան, որովհետեւ իրենց արօրը նորոգող, կապերտները հիւսող չկար այլեւս: Երբ Խուլզոր գիւղը անցանք, մեծ հօրս եղբայր Թորոս պապուկը, Սարգիս պապուկը, տղան Համբարձումը, սանիկ Մինասը, Թոռն եւ անոնց հետ հարիւրներով պատանի թէ ծեր Լուսաղբիւրի մօտ սպաննեցին: Այս սպաննութեանց վրայ մեր կարաւանը սկսաւ լալ, աղաղակել: Զօրքերը բիրերու հարուածներուն տակ մեր ձայները դադրեցուցին: Մեզի կ՚ըսէին.

— Ի՞նչ կը պոռաք, վաղը ձեզ ալ կը ղրկենք անոնց քով:

Վերջապէս հասանք սպանդանոցը, Կոզերու կամուրջին քով: Մայրս եղբօրս՝ Անանիային կնոջ հագուստ հագցուցած էր որ չնշմարուի զինուորներուն կողմէ: Հոդ մօտաւորապէս 15,000 հոգի հաւաքուած էր, շրջապատուած զինուորներով, խուժանով եւ քիւրտ աւազակներով: Գիշերը հոդ կեցանք: Առտուն կանուխ սկսան ամբողջ կարաւանը կողոպտել, մինչեւ իսկ նոր շորերը կը հանէին մեր վրայէն ու կը ձգէին մերկ: Այդ օրը հազարաւոր գիւղացիներ՝ հագած իրենց ուխտագնացութեան զգեստները, անէծք կարդալով դահիճներուն, իրենք զիրենք կը յանձնէին ահեղագոռ Եփրատին, իսկ հազարաւոր մայրեր նախ իրենց սիրասուն զաւակները կը յանձնէին Եփրատի ալիքներուն, յետոյ իրենք զիրենք: Մեր գիւղացի Սըրապենց Հայկանոյշը երկու զինուորներ կը քաշքշէին, որպէսզի իրենց անասնական կիրքերուն գոհացում տան: Այդ կենաց եւ մահու պայքարի միջոցին իր 15 տարեկան աղան՝ Գարեգինը մօրը չարչարանքը տեսնելով, այլեւս չհամբերեց, պատռեց կնոջ հագուստները եւ ատրճանակի հարուածներով գետին փռեց երկու զինուորները: Այս առիթ պատանին մինչեւ վերջին գնդակը կրակեց ուրիշ զինուորներու վրայ եւ փամփուշտները սպառելէ յետոյ յանձնուեցաւ Եփրատի ալիքներուն...:

7.— ՍԱՐՍԱՓԻ ԵՐԿՐՈՐԴ ԳԻՇԵՐԸ

Այդ գիշեր մահաբեր գիշեր մը պիտի ըլլար Դերջանի հայութեան համար:

Կէս գիշերին մեզ գնդակի բռնել սկսան, երեք ուղղութեամբ: Կամուրջի արեւմտեան կողմէն՝ քիւրտ աւազակախումբը, Կոզերի կողմէն՝ խուժանը, իսկ Բագառիճի կողմէն՝ զօրքը: Քանի մը ժամէն ինկած էին բոլորը, մեծ մայրիկիս գիրկով մայրս գիս եւ եղբայրս ծածկեց, պզտիկ քոյրըս եւ հօրեղբօրս կինը որ մեր քով էին, անհետացած էին: Այդ գիշերուան խժդժութիւնները լաւ չեմ յիշեր: Նոյնպէս չեմ յիշեր թէ ինչպէս ազատուած եմ սպանդանոցէն: Երազիս մէջ հայրենի տունն էի, բոլորն ալ զիս կը սիրէին, ոմանք լալաչ հացին մէջ կարագ փաթթած ինծի կուտան, իսկ ոմանք չոր սեր, անդին կանգնած խաղընկերներս ինծի վէգ խաղալու կը կանչէին: Յանկարծ, կաթիլ մը արցունք երեսիս ինկաւ, աչքերս բացի եւ տեսայ որ կամուրջէն հեռու կանանչ արտի մը մէջ էինք ես, 16 տարեկան եղբայրս՝ Անանիան:

— Մարէ՛, ո՞ւր են մերոնք:

— Չկան, զաւակս, Թուրքերը մորթեցին:

— Ուրեմն, մե՞զ ալ պիտի մորթեն:

— Չէ՛, տղաս, չէ:

Մայրս լալագին կ՚ըսէր.

— Բոլորը մեռան, ես ինչո՞ւ կ՚ապրիմ. ի՞նչ կ՚արժէ այս կեանքը.պէտք է ես ալ մեռնիմ այս գիշեր:

Իսկ Անանիային կ՚ըսէր.

— Ե՛լ, տղաս, երթանք: Սեւ ջուրին մօտ, նախ Մանուկը նետենք ջուրը, յետոյ քեզ, վերջը զիս կը յանձնեմ, ու կ՚երթանք կը միանանք մեր սիրելիներուն...

— Չէ մայր, մեր ողջ մնալուն մէջ նախախնամութեան ձեռքը կար: Ինչո՞ւ չ՚ինկանք որ եւ է հարուածի տակ. ինչո՞ւ 15,000 հայ ժողովուրդ մէկ գիշերուան մէջ սպաննուեցաւ ու մենք դիակներու մէջ ողջ մնացինք:

Մայրս միշտ կուլար 4 տարեկան քրոջս համար, որ դիակներուն մէջ մնացած էր: Կը յիշեմ լուսահոգի պապուս խօսքերը,— Մայրը մանուկը պիտի մոռնայ:

Այդ գիշեր մենք ուռչեցինք Քիւնպէլները երթալ. օր առաջ քոյրս Ագուլին եւ տունէն կարգ մը կահկարասիներ ղրկած էինք պապուս ծանօթ քիւրտ աղային տունը:Մենք ուղղակի Հէյպէկ լեռը բարձրացանք. լերան լանջին նստանք կրկին, անգամ մըն ալ հայրենի աւեր գիւղը դիտեցինք ու անցանք լերան միւս կողմը, ուր այլ եւս չէր երեւար Դերջանը: Մենք կը գտնուէինք Ղրտըմի շրջանին մէջ: Բաւական քալելով հասանք Քիւմպէթները, գացինք Հիւսէյին քիւրտային տունը, հոն գտանք հօրեղբայրս, եղբայրս՝ Օվանը եւ մերոնց Նշանը եւ Արմենակը: Քիչ վերջը եղբօրս Անանիային քով եկաւ Հիւսէյին քիւրտային տղան Կիւզէլը: Այս տղան մեր գիւղը կարդացած էր Ծրջիկի (Տ. Մեղրիկեանի) քով: Եղբօրս դասընկերն էր, լաւ ալ հայերէն կը խօսէր, միշտ իր դասընկերներուն մասին հարցեր կ՚ուղղէր եղբօրս: Եղբայրս պատմեց Գարեգինին քաջութիւնը, իսկ միւսներուն համար ըսաւ թէ մեռած են Թուրքի գնդակով:

ՄԱՆՈՒԿ ՏԷՐ ԱՆԱՆԵԱՆ

(Շար.)

Թանկագին նկար մը գողցուած

Երեքշաբթի գիշեր Կանի (Պելժիա) մայր եկեղեցիէն գողցուեցաւ Վան Էյքի հռչակաւոր մէկ նկարը, «Խորհրդաւոր Գառնուկը», որ շինուած է 1420–ին եւ հրաշալիք մըն է ֆլաման արուեստի։ Արժէքը 12 միլիոն ֆրանք կը գնահատուի։ Այս պատմական զարդանկարները 12 հատ են, ցիրուցան եղած՝ դարերու ընթացքին, արշաւանքներու եւ գրաւումներու հետեւանքով։ Ութ հատը Փրուսիոյ Թագաւորին կողմէ գնուեցան 1815ին եւ Պելժիոյ վերադարձուեցան, համաձայն հաշտութեան դաշնագրին։ Այս ութ հատէն մէկն է գողցուածը։

ԱՌԱՋԻՆ ԱՆԳԱՄ բլլալով խլամ բաղաքապետ մը ընտրուեցաւ Կալկաթայի մէջ։ Այս ընտրութիւնը մեծ զարմանք պատճառած է Լոնտոնի մէջ։

ՊՈՒՔՐԷՇԷՆ կը հեռագրեն թէ հիմք չունի կարոլ թագաւորին դէմ սարքուած դաւադրութիւնը։ Ամբողջ խնդիրը անձնական փառասիրութեան փորձ մըն է, սարքուած՝ սպայի մը կողմէ, որ թագաւորին մտերիմն է եղած ժամանակին։

ՓԱԽՍՏԱԿԱՆ ՄԻԼԻՈՆԱՏԷՐ Ինսըլ, որ վերջին պահուն ուզած էր թրքական նպատակ դառնալ փրկուելու համար, երէկ Իզմիր առաջնորդուեցաւ եւ ամերիկեան նաւ մը պիտի դրուի, Նիւ Եորք ղրկուելու համար։ Փախստականը յանձնուած է Պոլսոյ ամերիկեան փոխ — հիւպատոսին։ Ճամբորդութիւնը պիտի տեւէ 25 օր։

ՀԱՆԴԷՍ ԲԱՆԱԽՕՍՈՒԹԻՒՆ

կազմակերպուած ԿՈՒՍԷՆՎԻԼԻ Հ. Յ. Դ. ՏԱՒՐՈՍ խումբի կողմէ

Այս կիրակի կէս օրէ վերջ ժամը 2ին

Ferme des Noues à Goussainville, Salle de Réunionի մէջ

Կ'երգեն Տիկ. Ս. Խաչատրեան, Օր. Հ. Գնեազեան եւ Պ. Օ. Իսկիւտարլեան։ Կ'արտասանեն՝ Օր. Օսմանեան, Պ. Տիլանեան եւ ընկերներ՝ Օ. Կարապետեան եւ Կ. Օսմանեան։

Նուագ Թառի վրայ։ Մուտք 3 ֆրանք։

Կը ներկայացուի՝ ԴԴՈՒՄԻ ՎԱՃԱՌԱԿԱՆԸ (զաւեշտ)

Շոգեկառք կար տիւ Նորէն ժամը 1.17 եւ 1.27 եւ իջնել Goussainvilleի կայարանը։

Զ. Ռ. ՄԻՈՒԹԻՒՆ

ԿԵԴՐ. ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆԸ ԽՈՐՀՐԴԱԿՑՈՒԹԵԱՆ ԿԸ ԿԱՆՉԷ ՓԱՐԻԶԻ ԵՒ ՇՐՋԱԿԱՅՔԻ ԲՈԼՈՐ ԸՆԿԵՐՆԵՐԸ

Այսօր Ուրբաթ երեկոյ ժամը 9ին Ֆլորիայի վերնայարկը

ԱՊՐԻԼ 11-24Ը ԿԸ ՏՕՆՈՒԻ ՏԷՍԻՆԻ ՄԷՋ

22 ԱՊՐԻԼ, ԿԻՐԱԿԻ, ԿԷՍ ՕՐԷ ՎԵՐՋ ԺԱՄԸ 2ին Հ. Յ. Դ. ՏԱՆ ՄԷՋ

նախաձեռնութեամբ ԶԷՅԹՈՒՆԻ ԵՐԻՏԱՍԱՐԴԱՑ ՄԻՈՒԹԵԱՆ

մասնակցութեամբ Հ. Յ. Դ. ՏԷՍԻՆԻ ԿՈՄԻՏԷԻ, ՊԱՏԱՆԵԿՍ ՄԻՈՒԹԵԱՆ, ՖՐ. Կ. ԽԱՉԻ, ՍԵԲԱՍՏԻՈՅ եւ ՎԱՍՊՈՒՐԱԿԱՆԻ ՀԱՅՐ. ՄԻՈՒԹԵԱՆՑ

Մանրամասնութիւնները մօտ օրէն։

Փարիզի Գրական Ակումբ վաղը Շաբաթ իրիկուն, ժամը 9ին, 5 rue Paul Berruel (Նախկին rue Cambronne,131) Մէթրօ՝ Vaugirard։ Կը դասախօսէ՝ Գնդապետ Ա. Շահխաթունի։ Նիւթ՝ կոմս Լորիս Մելիքեան իբրեւ զինուորական եւ պետական մարդ։

Մուտքը ազատ է։

ԱՊՐԻԼ ՏԱՍՆԸՄԷԿ

Զ. Ռ. ՄԻՈՒԹԻՒՆԸ ԿԸ ՏՕՆԷ ՓԱՐԻԶԻ ՄԷՋ

22 ԱՊՐԻԼ, ԿԻՐԱԿԻ ԵՐԵԿՈՅ, ՍԱԼ ԿԱՎՈՅԻ ՇՔԵՂ ՍՐԱՀԻՆ ՄԷՋ

ԿԸ ՆԱԽԱԳԱՀԷ՝ Պ. ՔՐԱՖԹ ՊՈՆԱՐ

(Զուիցերիայէն հրաւիրուած)

Կը խօսին՝

ՏԻԿ. ԱՆԱՅԻՍ, ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ, ԱՐՇԱՒԻՐ ԽԱՆԷՏԱՆԵԱՆ

Գեղարուեստական բաժնին մասին յաջորդիւ։

Զ. Ռ. ՄԻՈՒԹԵԱՆ ԼԻՈՆԻ ՄԱՍՆԱՃԻՒՂԸ ԱՊՐԻԼ 11Ը ԿԸ ՏՕՆԷ

21 ԱՊՐԻԼ ՇԱԲԱԹ ԳԻՇԵՐ Գ. ԹԱՂԱՊԵՏԱՐԱՆԻ ՍՐԱՀԻՆ ՄԷՋ

Բարձր հովանաւորութեամբ ՏՈՔԹ. Ա. ՊԻՏՕՆԻ

(Նախագահութեամբ Նախկին Պատերազմիկներու Միութեան)

Եւ ներկայութեամբ ԼԻՈՆԻ ՔԱՂԱՔԱՊԵՏԻՆ, ՌՈՆԻ ՆԱՀԱՆԳԱՊԵՏԻՆ, ԼԻՈՆԻ ԶԻՆ. ԿԱՌԱՎԱՐԻՉԻՆ։

Կը նախագահէ՝ ԸՆԿ. Խ. ՍՈՂԻԿԵԱՆ

Կը խօսի՝ ՏԻԿԻՆ ԷԼԼԷՆ ԲԻՒԶԱՆԴ

Մասնակցութեամբ հայ եւ ֆրանսացի արուեստագէտներէ բաղկացած նուագախումբի, ղեկավարութեամբ Ս. ՄԵԼՔՈՆԵԱՆԻ, մեներգ ՕՐ. Ծ. ՏԷՐ ՊԵՏՐՈՍԵԱՆԻ, արտասանութիւն՝ ՕՐ. Մ. ԱՃԷՄԵԱՆԻ, Պ. ԼԵՒՈՆ ԱԼԷՄԵԱՆԻ եւ ՄԻՍԱՔ — ՄԻՐԶԷԻ կողմէ։

ՎԻԷՆԻ ՄԷՋ

22 ԱՊՐԻԼ, ԿԻՐԱԿԻ

Կը խօսի՝ ՏԻԿԻՆ ԷԼԼԷՆ ԲԻՒԶԱՆԴ

Մանրամասնութիւնները յաջորդիւ։

Յ. Հ. Դ.

Փարիզ եւ շրջակաները

ԻՍԻ ԼԷ ՄՈՒԼԻՆՈՅԻ Զաւարեան Կոմիտէն ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ վաղը Շաբաթ երեկոյ ժամը 9ին Ակումբին մէջ։ Բացականները նկատի կ'առնուին։

ԻՍԻ ԼԷ ՄՈՒԼԻՆՈՅԻ Վռամեան խումբի ժողովը այսօր Ուրբաթ երեկոյ ժամը 8.30ին Ակումբին մէջ։ Կարեւոր օրակարգ։

ԱՆԻԷՐ Պօլս Քոլոնպի «Վիշապ» Ենթակոմիտէն ընդհանուր ժողովի կը հրաւիրէ բոլոր ընկերները այսօր Ուրբաթ երեկոյ ժամը 9ին սովորական հաւաքատեղին։

Գաւառ

ՎԻԷՆԻ Կոմիտէն ժողովի կը հրաւիրէ իր շրջանի «Ապառաժ» խումբը այս Շաբաթ իրիկուն ժամը 8ին, Խաժակ Ակումբին մէջ։

Իսկ Շասի Ռոստոմ խումբը այս Կիրակի կէս օրէ վերջ ժամը 3ին ծանօթ հաւաքատեղին։ Բոլոր ժողովներուն ներկայ կ'ըլլայ Կոմիտէի ներկայացուցիչը։ Կարեւոր օրակարգ։ Կը խնդրուի բոլոր ընկերներէն ներկայ գտնուիլ որոշեալ ժամուն։

ՍԷՆԹ ԱՆԹՈՒԱՆ (Մարսէյլ) Ընկեր Կարօ խումբի ընկերական ժողովը տեղի կ'ունենայ այս Կիրակի երեկոյ ժամը 6ին ընկ. Ս. Պօյաճեանի բնակարանին մէջ։ Կարեւոր օրակարգ։ Պարտաւորիչ ներկայութիւն։

ՍԷՆ ԺԻՒԼԻԷՆԻ (Մարսէյլ) Զաւարեան Ենթակոմիտէի ընկերական ընդհ. ժողովը վաղը Շաբաթ երեկոյ ժամը 8.30ին Պար Թապայի սրահին մէջ։ Պարտաւորիչ ներկայութիւն։

ԻՇԽԱՆ Ենթակոմիտէի (Մարսէյլ) ընդհ. ընկերական ժողովը այս Կիրակի կէս օրէ վերջ ժամը 4ին սովորական հաւաքատեղին։ Կարեւոր օրակարգ։ Բացականները նկատի կ'առնուին։

ՌՕՄԱՆԻ Անդրանիկ խումբի հերթական ժողովը վաղը Շաբաթ երեկոյ ժամը 8.30ին ընկերվարականներու սրահին մէջ։ Ընկերներու ներկայութիւնը պարտաւորիչ է։ Խիստ կարեւոր օրակարգ։ Ներկայանալ անդամատետրով։ Ներկայ կ'ըլլայ Կոմիտէի ներկայացուցիչը։

ԴԱՍԱԽՕՍԱԿԱՆ ԺՈՂՈՎ

ՌՈՍՏՈՄ խումբի դասախօսական ժողովը տեղի կ'ունենայ այս երկուշաբթի երեկոյ ժամը 8.30ին, 131, Fbg. du Templeի սրճարանին մէջ։ կը խօսի՝ ընկ. ՀՐԱՆՏ-ՍԱՄՈՒԷԼ, «Ներկայ Թուրքիոյ շուրջ» նիւթի մասին։ Կը հրաւիրուին նաեւ համակիրները։

ՀԱՅ ԺՈՂՈՎՐԴԱԿԱՆ ԹԱՏՐՈՆ

15 ԱՊՐԻԼ ԿԷՍ ՕՐԷ ՎԵՐՋԸ ԺԱՄԸ ՃԻՇԴ 3ԻՆ

ՑՄԵՐԻՐԻ «ՊԷՇԻԿԹԱՇԼԵԱՆ» սրահին մէջ

26, Rue Troyon (Métro: Pont de Sèvres)

ԱՌԱՋԻՆ ԱՆԳԱՄ ԸԼԼԱԼՈՎ ԿԸ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒԻ

Ա. ՍԱՐՎԱԶԵԱՆԻ

«ԳԻԾԷՆ ԴՈՒՐՍ»

ընտանեկան յուզիչ դրամ չորս արար

Բեմադրութեամբ՝ ԱՐՄԱՆ ԿՈԹԻԿԵԱՆԻ

կը մասնակցին՝ տիկիններ ԼԻՒՍԻ ՊԵՏՐՈՍԵԱՆ, ՔՆԱՐԻԿ - ՄԱՔԴՈՆԸԼՏ Օրիորդներ՝ ՍԻՄԱ, ՅԱՍՄԻԿ, պարոններ ԱՐՄԱՆ ԿՈԹԻԿԵԱՆ, Ա. ԳՄԲԷԹԵԱՆ եւ Ս. ԹՈՐՈՍԵԱՆ։

Տեղերու գինները՝ 10, 7.50 եւ 5 ֆրանք։

Սահմանափակ թիւով բէզերվէներ։

Տոմսերու համար դիմել՝ Գրասուն Հրանտ-Սամուէլ, (51, rue Mr. le Prince), Ֆլորիա ճաշարանը (61, rue Mr. le Prince) եւ Պ. Լ. Գեւոնեանին (17, rue Damesme. Paris 13):

ԵՐԵԿՈՅԹ_ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ

կազմակերպուած փարիզի

ՀԱՄԱԽԱՐԲԵՐԴՑԻԱԿԱՆ ՀԱՅՐԵՆԱԿՑ. ՄԻՈՒԹԵԱՆ ԿՈՂՄԷ

14 Ապրիլ, Շաբաթ երեկոյ ժամը 8.30էն մինչեւ առաւօտ

Salle des Ingenieurs Civilsի սրահին մէջ 19, Rue Blanche

Metro: Blanche կամ Trinité

Բանախօսութիւններ՝ Սահակ կաթողիկոսի, Թլկատինցիի, Ռ. Զարդարեանի, Ռ. Որբերեանի եւ Գ. Պէշկէօթիւրեանի մասին։

գեղարուեստական ճոխ բաժին սիրայօժար մասնակցութեամբ՝

Ա. ՇԱՀԽԱԹՈՒՆԻԻ

Տիկիններ Թէրզիպաշեան եւ Սիրարփի Աժտէրեան (Լօղանի քոնսէրվաթուարէն)։ Օրիորդներ՝ Աստղիկ Առաքելեան, Էլիլ Մուժճեան եւ Օր. Շահլամեան (Ջութակ), Պ. Պ. դ. Մէհթէրեան, Ա. կոթիկեան եւ Ա. Գմբէթեան։

Նուագախումբ Արիս եւ Թառիստ Աբգար իր Թառով։

Պարերու մրցում, ղեկավարութեամբ փրօֆէսէօր Պաղտասարեանի։

ՀԱՃԵԼԻ ԱՆԱԿՆԿԱԼՆԵՐ

Գին այրերու համար 10, իսկ կիներու համար 7.50 ֆրանք։

Հրապարակային Բ. դասախօսութիւն

կազմակերպուած ՀԱՅ ԿԱՄ. ԵՒ ՄԱՐՏԻԿ. ԿԵԴՐ. ՎԱՐՉՈՒԹԵԱՆ ԿՈՂՄԷ

Կիրակի Ապրիլ 15ին ժամը ճիշդ 2.30ին

120, Bld. de Belleville. Métro Belleville

Կը խօսի՝ ԳՆԴԱՊԵՏ Ա. ՇԱՀԽԱԹՈՒՆԻ

Նիւթ ունենալով «ԶԻՆՈՒՈՐԱԿԱՆՈՒԹԻՒՆԸ ՀԱՅՈՑ ՄԷՋ»

Մուտքը ազատ է։

ԲԱՑՈՒԱԾ Է

ՅՈՎՀԱՆՆԷՍ ԽԱՆՉԵՐԵԱՆԻ

ԱՐԴԻԱԿԱՆ ԴԵՐՁԱԿԱՏՈՒՆԸ

97 Route d'Orléans. Cachan

Անգլիական եւ ֆրանսական ընտիր կերպասներ, վերջին նորաձեւութիւն, խնամուած կար։ Գիներու վրայ կարեւոր զեղչ։

13 ՏՐԱՄԱԴՐԵԼԻ ԵՆ գեղեցիկ եւ ընդարձակ սրահներ՝ (ամէն յարմարութիւններով եւ օժտուած ելեկտրական գոյնզգոյն լամբարներով) հարսանեկան հանդէսներու, ժողովներու, ցերեկոյթներու, պարահանդէսներու եւլն.։ դիմել **13**

ՅՈՎՀԱՆՆԷՍԵԱՆԻ 13 rue Pierre Curie. K. Bicètre. Metro: Porte d'Italie

ԴԱՍԱԽՕՍՈՒԹԻՒՆ

Կազմակերպուած՝ Ֆր. Կ. Խաչի Իսի լէ Մուլինոյի մասնաճիւղին կողմէ վաղը Շաբաթ երեկոյ ժամը 8.30ին 253, J. J. Rousseau դարմանատան մէջ։ Կը խօսի Տիկին Փափազեան առողջապահութեան մասին։ Փափաքողները կրնան ներկայ ըլլալ։ Մուտքը ազատ է։

ԱՌՆՈՒՎԻԼԻ Արարատ Միութեան Վարչութիւնը իր շնորհակալութիւնը կը յայտնէ ստորեւ նշանակուած հայրենակիցներուն, որոնք վարչութեան անդամ Պ. Օննիկ Վարսամեանի տան մէջ տեղի ունեցած ընտանեկան հաւաքոյթին միջոցին բրած են նուիրատուութիւններ աեղւոյս մանկապարտէզի օգտին։

Պ. Օննիկ Վարսամեան 20 ֆր.։ Պ. Պ. Սաքօ Յակոբեան, Տիգ. Տէրոյեան, Ս. Բագումեան, Տ. Կարապետեան, Յ. Թորգոմեան, Գ. Ղազարեան, Կ. Կոճիկեան եւ Ս. Կնհազեան 10ական ֆրանք։ Պ. Պ. Ն. Տակառեան եւ Ծատուրով 5ական ֆրանք։ Գումար 110 ֆրանք։

ԳՈՐԾ ԿԸ ՓՆՏՌԷ

Գործ կը փնտռէ Տրակինեանի մէջ բնակող աշխոյժ, վստահելի եւ ընտանիքի տէր հայրենակից մը, որ գիտէ ֆրանսերէն, հայերէն, հաշուակալութիւն, մեքենագիր եւ սթէնօ։ Կը ստանձնէ աշխատանք որ եւ է քաղաքի մէջ։ Կուտայ նիւթական եւ բարոյական երաշխաւորութիւն։

Դիմել՝ Ervand Terzianի. B. P. 31, Droguignan (Var).

ԲԱԼՈՒ քաղաքի Վեր. Միութեան Մարսէյլի մասնաճիւղի կազմակերպած պարգեւաբաշխութենէն շահաց են հետեւեալ թիւերը.—

608 պատի ճօճականաւոր ժամացոյց։ 731 մետաքս ծածկոց։ 373 Փութպոլ։ 506 սեղանի ծածկոց։ 614 զոյգ մը Թաւիշէ բարձ։ 963 փօլատ։ 638 չիչ մը օ տը քօլօնիը։ 581 զոյգ մը ծաղկաման։ 42 վեց հատ Թաշկինակ։ Առարկաները ստանալու համար դիմել Վարչութեան։

ՇԱՅՏԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆ

Մարսէյլի Հ. Յ. Դ. Պատ. Միութեան 1935ի «Գոյամարտ» օրացոյցի պատրաստութեան համար, կը խնդրենք բոլոր այն հայրենակիցներէն, որոնք մինչեւ ցարդ հասարակութեան անծանօթ մնացած յեղափոխական դէմքերու կենսագրականներ, եւ կարեւոր դէպքերու մասին ծանօթութիւններ ունին մէկ ամիսէն ղրկեն Միութեանս հասցէին K. Antikian, 49, rue Nationale Marseille.

Ի դիմաց Հ. Յ. Դ. Պատ. Միութեան «Գոյամարտ»օրացոյցի Յանձնախումբ

ՑՈՒՑԱՏԵՏՐ

ԱՐԱԲԿԻՐԻ Հայրենակց. Միութեան բոլոր անդամները ընդհ. ժողովի կը հրաւիրուին վաղը Շաբաթ երեկոյ ժամը 8.30ին Ֆլորիա ճաշարանին վերնայարկը։ Կարեւոր օրակարգ։ Կը խնդրուի բոլոր հայրենակիցներէն ներկայ գտնուիլ։

«ՀԱՅ ԿՐԹԱԿԱՆ եւ Հրատարակչական Համազգային ընկերութեան Վալանսի մասնախումբը, ընդհ. անդամական ժողովի կը հրաւիրէ իր անդամ-անդամուհիները եւ անդամագրուիլ փափաքողները այսօր Ուրբաթ երեկոյ ժամը 8.30ին Պ. Պագայեանի սրճարանը։

ՀՐԱՊԱՐԱԿԱՅԻՆ դատավարութիւն Լեւոն Շանթի «Ինկած Բերդի Իշխանուհին»ի մասին։ Կազմակերպուած Մարսէյլի Հայ Ուսանողական Միութեան կողմէ վաղը Շաբաթ երեկոյ ժամը 9ին նախկին Ֆաքիւլթէ տէ Սիանսի մեծ Ամփիթատրոնին մէջ, 40, Allée Lèon Gambetta.

L'ARMÉNIE

Աթէնք հրատարակուող լ'Արմէնի ֆրանսերէն պարբերաթերթը կը ծախուի Փարիզ, Լիոն եւ Մարսէյլ Hachetteի գործակալութեան այն քէօշկերը, ուր կը ծախուին նաեւ յունարէն թերթեր։

Վարչութիւն «լ'Արմէնի»

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (14)

ՀԱԼԱԾ ՄՈՄԻՆ ՀԵՏՔԸ

Հեղինակ՝ ԷՏԿԸՐ ՈՒՕԼԸՍ

Թարգ. Ժ. Մ.

Գարս տուն վերադարձեր էր յաջորդ օրը. կարեւորութիւն իսկ չէր տուած այդ այցելութեան, սակայն գիշերը ուշ ատեն գրամարկղը բանալուն տեսեր էր որ գինքը կողոպտեր էին։

Բարեբախտաբար անոր ամէնէն թանկագին ու անձնական գոյքերը գրամատունն էին։ Խուճապահար՝ ան շինել տուած էր ուրիշ գրամարկղ մը՝ այս անգամ շատ աւելի զօրաւոր. շինողները խոստացեր էին գողութեան մը պարագային փոխարինել իր վնասը։

Թ. Ք. Մէրէտիթ աւարտեց աշխատանքը. ձեռքերը լուաց ու երբ կը սրբուէր, յանկարծ ներս իյնաւ Մէնսըս։ Ոստիկանը ընդհանրապէս այդ ձեւով չէ որ կը մտնէր գրասենեակներէն ներս. ղանդաղ, մեթոտիկ եւ խղճամիտ մարդ մըն էր. խոհուն ու պաշտօնական հով մը կար իր վրայ։

— Ի՞նչ կայ նորէն, հարցուց Թ. Ք.։

— Վասալարոյին բնակարանը խուզարկութիւն չկատարեցինք, պատաց Մէնսըս չնչասպառ, ճիշդ հիմա երբ օթոպիւսով Ուէսթմինսթրի կամուրջէն կ'անցնէի, միտքս իյնաւ որ...

— Ո՞վ ըսաւ որ չխուզարկեցինք... դուն կը քնանաս դեռ...

— Ո՛չ, պարոն, ո՛չ, ըսաւ Մէնսըս յաղթական շեշտով... անիկա Կրէյթ Ճէյմս փողոց կը բնակէր...

— Ոչ, Աաէլֆի կը բնակէր, ճշդեց Թ. Ք.։

— Երկու հասցէ ունէր, ըսաւ Մէնսըս։

— Ինչպէ՞ս իմացար, հարցուց օգնական ոստիկանապետը՝ աւելի լրջօրէն։

— Այս առտու. օթոպիւսով Ուէսթմինսթրի կամուրջէն կ'անցնէի. առջեւս երկու հոգի նստած էին. լսեցի «Վասալարօ» անունը եւ բնականաբար ականջներս տնկեցի...

— Շատ ալ բնական չէ քեզի համար, բայց, ինչ որ է, շարունակէ նայիմ, ըսաւ Թ. Ք.։

— Երկու անծանօթներէն մէկը որ շնորհքով մարդ մըն էր, ըսաւ. «Այդ Վասալարօն իմ տունս կը բնակէր. անոր գոյքերը քովս են տակաւին, ինչ ընելու է չեմ գիտեր...»

— Դուն ի՞նչ ըրիր այդ խօսքին վրայ...

— Վախցուցի. «Ես ոստիկան մըն եմ եւ պէտք է ինծի ընկերանաս», ըսի։

— Եւ ի հարկէ պատասխան չկրցաւ տալ, ըսաւ Թ. Ք.։

— Այո, այդպէս եղաւ. բայց քանի մը բոպէ ետք բերանը բանալ տուի. Վասալարօն Կրէյթ Ճէյմս փողոց կը բնակէր, թիւ 604 տան երրորդ յարկը. անոր կահ կարասիները հոն են դեռ. կարեւոր պատճառներ ունէր երկու հասցէ պահելու համար...

— Ի՞նչ պատճառ...

— Վասալարօն կին մը ունէր որ զինքը լքեր էր սպաննուելէն չորս ամիս առաջ. Աաէլֆիի հասցէն գործի հասցէն էր եւ ինչպէս կ'երեւայ, չարթուան երկու, երեք գիշերը Կրէյթ Ճէյմս փողոց կը մնար... մարդուն ըսի որ ամէն բան եղածին պէս ձգէ մինչեւ որ մենք երթանք...

Տասը վայրկեան վերջ երկու ոստիկանները կը գտնուէին Վասալարոյի տունը։ Տանտէրը բացատրեց թէ կարասիներուն մեծ մասը կը պատկանէր իրեն, իսկ քանի մը առարկաներ կը վերաբերէին սպաննուածին։ Աւելցուց նաեւ, տխուր շեշտով մը, թէ վեց ամիսէ ի վեր վարձք չէր վճարած։

Վասալարոյի գոյքերուն մաս կը կազմէին թիթեղէ շինուած սնտուկ մը, պզտիկ գրասեղան մը, գիրքերու դարակ մը ինչպէս նաեւ քանի մը կտոր հագուստ։ Գրասեղանն ու գիրքերու դարակը բանալիով գոցուած էին, բայց սնտուկը փականք չունէր։

Մէնսըս գրեթէ առանց դժուարութեան բացաւ երկու կարասիները. գրասեղանին մէջ գտաւ բազմաթիւ նամակներ, հաշիւներ եւայլն։ Թ. Ք. ուշադրութեամբ քննեց անոնցմէ իւրաքանչիւրը, սակայն որ եւ է շահեկան նիւթ չգտաւ։ Կը թուէր թէ բոլորովին աւելորդ էր իրենց խուզարկութիւնը եւ կարեւոր բաներ մը չպիտի գտնէին այդ թուղթերուն մէջ։ Բայց յանկարծ Թ. Ք.ի աչքին զարկաւ թիթեղէ քառանկիւն տուփ մը որ կը տեսնուէր գրասեղանին փոքրիկ դարակներէն մէկուն մէջ։

Դուրս հանեց տուփը եւ անոր մէջ գտաւ արծաթ թերթի մէջ փաթթուած թուղթի փոքրիկ կապոց մը։

— Այս ի՞նչ է, ըսաւ Թ. Ք. ուրախութեամբ։

ooooo

ԳԼՈՒԽ ՎԵՑԵՐՈՐԴ

Տարթմուրի բանտին պարտէզը՝ տնօրէնին յատկացուած շէնքին առջեւ կեցած էր կալանաւորի տարազով մէկը։ Անոր մազերը շատ կարճ կտրուած էին եւ իր թախծոտ դէմքին վրայ կը տեսնուէր երկու օրուան մօրուք մը։ Ձեռքերը ետին կապած՝ հրամանի կը սպասէր աշխատանքի սկսելու համար։

Ճօն Լէքմըրն էր այդ մարդը՝ բանտարկեալ թիւ 43։ Կապուտակ երկինքին նայեցաւ ու հարց տուաւ ինքնիրեն թէ այդ օրը արդեօք ինչեր վերապահած էր իրեն։

Որովհետեւ օրը անոր համար սկիզբն էր ու վախճանը յաւիտենականութեան։ Անիկա չէր համարձակեր խորհիլ յառաջիկայ երկար ու ցաւատանջ տարիներուն մասին եւ չէր կրնար աչքին առջեւ պատկերացնել իր կինը կամ այն տառապանքը որուն ենթարկուած էր ան։ Ինք չէր պատկաներ այլ եւս այն աշխարհին զոր կը սիրէր, այն աշխարհին որուն ծանօթ էր կամ այն բոլոր բաներուն որոնք մաս կը կազմէին մարդոց կեանքին։ Ամէն ինչ փշրուած ու այլափոխուած էր հիմա անոր համար Փրինսթաունի քարահանքերուն կրանիթէ պատերուն տակ ուր կ'աշխատէր եւ իր հորիզոնը կծկուեր էր շրջապատի ամայի տարածութիւններուն մէջ։

Կեանքը տանելի դարձնելու համար սկսեր էր մշակել նոր նախասիրութիւններ, որոնցմէ առաջինն էր բանտին ուտելիքը, իսկ երկրորդը՝ գիրքը զոր պիտի ստանար բանտին գրադարանէն։ Ապագան անոր համար կիրակի օրուան մատուցն էր, ներկան՝ այն աշխատանքը զոր իրեն պիտի տային։

Այդ օրը Ճօն Լէքմըրն պիտի ներկէր բանտապահներէն մէկուն յատկացուած տնակին դուռներն ու պատուհանները։ Պատճառ մը կար. հարկէ որ բանտապահը, նախորդ օրը, շատ ազնիւ ու քաղաքավար կերպով խօսած էր անոր հետ։

(Շար.)

Le Gérant: H. STEPHAN

Imprimerie A. DER (AGOPIAN)

17, Rue Damesme, PARIS (13e)

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ՝ ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ, ԳՐԱԿԱՆ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

HARATCH

(Fondé en 1925) R. Seine 276.286

Directeur et Propriétaire : Sch. Missakian

Rédaction & Administration

ԽՄԲԱԳՐՈՒԹԻՒՆ ԵՒ ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ

17, Rue Damesme PARIS (13e)

Téléphone : Glacière 15-70

(ՆԵՐԹԵՒԵԿԻ ՀԱՄԱՐ՝ Métro : TOLBIAC)

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԵԱՆ ՊԱՅՄԱՆՆԵՐ.—

	ՏԱՐԵԿԱՆ	ՎԵՑԱՄՍԵԱՅ	ԵՌԱՄՍԵԱՅ
Ֆրանսա եւ գաղութներ	140 ֆրանք	70 ֆրանք	35 ֆր.
Անգլիա, Եգիպտոս, Զուիցերիա, Իտալիա	250 »	130 »	—
Ամերիկա	200 »	100 »	—
Ուրիշ երկիրներ	200 ֆրանք	100 ֆրանք	—

ԿԻՐԱԿԻ 15 ԱՊՐԻԼ

DIMANCHE 15 Avril 1934

10րդ ՏԱՐԻ - 10e Année № 2471

Խմբագիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

ԳԻՆ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ԵՐԿՈՒ ԽՕՍՔ

...ՄԻՆՉԵՒ ՈՐ ՍՈՒՐԻՆ ԲԵՐԱՆԸ ՄԱՇԵՑԱՒ

Քէմալականութիւնը տենդագին աշխատանքի լծուած է, քաղաքական սերունդ մը հասցնելու համար, իր կաղապարին վրայ:

Այդ աշխատանքին յատկացուած են «Խալք էվի»ները (Ժողովուրդի տուն. նախկին «Թուրք օճաղի»ները):

Նոյն ծրագրին լրացուցիչ մասը կը կազմէ Թուրք Յեղափոխութեան դասընթացքը, որ սկսաւ վերջերս եւ որու մասին ոչ միայն լայն տեղեկութիւններ, այլեւ մանաւոր վերլուծումներ հրատարակեցինք եւ պիտի հրատարակենք տակաւին:

Երեքշաբթի օր պիտի կարդաք ամփոփումը՝ վերջին երկու դասախօսութեանց, մէկը՝ կրթական գործավարին, միւսը՝ դատական նախկին գործավարի մը, Մահմուտ Էսատ բերնով:

Զարմանալի պերճախօս է այս վերջինը, ոչ միայն տիրող հոգեբանութեան, այլեւ ծրագրուած առաջադրութեան տեսակէտով:

Մինչ կրթական գործավարը, Հիքմէթ պէյ, բաղդատաբար պաղարիւն վերլուծումներ կ՚ընէ, միւսը, Մահմուտ Էսատ փըր-փուրը բերնին կ՚որոտայ, կը սպառնայ, չանթ ու բոց կ՚արձակէ:

Իրականին մէջ, կապելիք խենդ մըն է այս մարդը եւ միշտ միջադէպեր կը ստեղծէ: Անցեալ տարի քիչ մնաց արիւն թափել պիտի տար Իզմիրի մէջ: Թոյն, մաղձ եւ արիւն կը հոսի իր արտասանած ամէն մէկ բառէն:

Եւ սակայն, հին խօսք է,— ճշմարտութիւնը լաէ խենդերէն:

Իր վերջին «դասախօսութեան» մէջ, Մահմուտ Էսատ կ՚ըսէ ճշմարտութիւններ, որոնք ամբողջ քաղաքականութիւն մը կը պարզեն:

Իր ըսելու ձեւն անգամ — խուժանային եւ մարտագոռ — եղանակը, ագդանշանն է այդ քաղաքականութեան:

— «Թուրք երիտասա՛րդ, ո՞վ ես դուն: խորհէ՛ անգամ մը, ո՞վ ես դուն եւ ի՛նչ տեսակ պատմութեան մը տղան ես» ...

Իթթիհատի օրերէն կը սկսի այս կոչականը, բանաստեղծ Մէհմէտ Էմինները «է՛յ Թուրք» կամ «Թուրանի որդի»ով. բայց շատ աւելի բիւրեղացած, զարգացած եւ գունաւորուած է այսօր:

Երէկ՝ տակաւին «բանաստեղծական» էին խօսքերը: Որոշ, թանձրացեալ գոյներ չունէին բառերը, եւ աւելի շատ կը ձգտէին միայն մթնոլորտ ստեղծելու, ոգի արծարծելու:

Այսօր արդէն ուղեգիծ — մարտակոչն է որ կը հնչէ, համայնաբանի բեմէն, եւ հատընտիր բազմութեան մը առջեւ.

— «Թուրք երիտասա՛րդ, շատ հեռուները մի՛ երթար, մինչեւ հին սեբուններդ, պապերդ կամ հայրերդ մի՛ երթար... Մի՛ մոռնար թէ ի՛նչ տեսակ ցեղի մը զաւակն ես: Ալփասլան, Մանազկերտի պատերազմին մէջ, միայն 20,000 հոգիով գերի բռնեց բիւզանդական 220,000նոց բանակը, իր կայսեր հետ: Գըլըճ Ասլան, Անատոլու արշաւող մէկ միլիոն խաչակիրները կոտորեց, մինչեւ որ իր սուրին բերանը մաշեցաւ»:

Այսքանը՝ իբրեւ «պատմութիւն»: Դուք ըսէք՝ հէքեաթ:

Հարցը այն է որ, այստեղ անգամ, դասախօսը չի ծամծմեր պատմական ճշմարտութիւն մը,— Թուրքին աւերելու, կոտորելու, ջարդելու առաքինութիւնը:

— «Թուրք հողերը շատ նուիրական են. անոնք որ ոտք կը կոխեն այդ հողերուն վրայ, դատապարտուած են սուրէ անցնելու: Ամբողջ աշխարհի առջեւ պիտի սպասես, մէկ ձեռքդ բռնած թուրք յեղափոխութեան իտէալին ջահը, միւս ձեռքդ՝ սուրը: Բնաւ չպիտի ձգես սուրը՝ եւ պիտի գիտնաս թէ սուրն է միակ միջոցը որ ճամբայ կը բանայ միտքին եւ տրամաբանութեան առջեւ»:

Այս միեւնոյն մարդը նոյն ոգիով կը խօսէր նաեւ Ազգ. Մեծ Ժողովին մէջ, ապրիլ 5ին, բուռն հարցապնդում մը ուղղելով Մուսոլինիի ծանօթ ճառին առթիւ.

— «Ով որ կը համարձակի ոտք դնել թուրք հողերուն վրայ, անպատճառ պիտի կոտրենք անոր մէջքը»:

Եւ նոյն առիթով, կապելիք խենդը կոկոզավիզ կը պանծացնէ՜ր նաեւ Թրքական քաղաքակրթութիւնը, արհամարհելով նոյն իսկ հռոմէական կայսրութիւնը:

— «Թուրք ազգը եւ անոր զաւակները գիտնալու են թէ ունին շատ բարձր պատմութիւն մը, որուն հետ չեն կրնար չափուիլ միւս պատմութիւնները... Հռոմի կայսրութիւնը, որուն յիշատակը կ՚ուզեն իբրեւ յենարան ծառայեցնել շատ մը յոյսերու, իր արեւելեան թէ արեւմտեան մասերով անծանօթ վայրեր չէ թուրք պատմութեան եւ թուրք երիտասարդութեան համար: Ըսել կ՚ուզեմ թէ՝ չկայ ուժ մը որ կարենայ պատմական փաստերը թուրք ազգին դէմ գործածել»:

Հակասակա՞ն են այս երկու ճառերը: Ո՛չ. անոնք իրար կը լրացնեն:

Իրար խառնելով սուտն ու իրաւը, Մահմուտ Էսատները տրբարար յառաջ կը տանին իրենց հիմնական քաղաքականութիւնը,— բազմութիւնները սերտօրէն կապել իրենց սեփական պատմութեան հետ, պաշտամունքի վերածել հայրենիքը, անոր հողերուն ամբողջականութիւնն ու անկախութիւնը: Կարճ,— սերունդ հասցնել, մինչեւ անգամ գլխիվայր շրջելով պատմութիւնը:

Եւ քանի որ թրքական ամբողջ պատմութիւնը հուրի եւ սուրի ժամանակագրութիւն մըն է, Մահմուտ Էսատները տրամաբանօրէն Թուրք նոր սերունդին ալ կը յանձնարարեն «ձեռքէ չձգել սուրը» եւ «սուրէ անցնել»:

×

— Ինչո՞ւ կրկին եւ կրկին կը յիշեցնէք այս ճշմարտութիւնը:

— Ի պէտս զարգացելոց... Հաստատելու համար թէ Թուրքը առանց վերապահութեան կը պարծենայ իր պատմութեամբ — ջարդապատում — իսկ մեր մէջ մարդիկ բոշաներու նախանձը կը շարժեն, եղած — չեղած պատմութիւն, քաջութիւն, փառատ, արիւն, խորհրդանշան, իտէալ, «անկորնչելի», «Մեծ Տեսիլք», ցեղային առաքինութիւններ, փառքեր կամ սուգեր ծաղրանկարի վերածելու համար: Բայց, չչեղինք նիւթէն...

Շ.

ՎԵՐՋԻՆ ԺԱՄ

ՊԵՏԱԿԱՆ ՊԱՇՏՕՆԵԱՆԵՐՈՒ ԽԼՐՏՈՒՄՆԵՐԸ

28 ղեկավարներ կախակայուեցան

ԱՅՍՕՐՈՒԱՆ ԵՒ ՎԱՂՈՒԱՆ ՑՈՅՑԵՐԸ

Պետական պաշտօնեաները ուրբաթ օր սկսան առաջին շարքը խաղաղ ցոյցերուն, իբրեւ բողոք հրամանագիր — օրէնքներուն դէմ որոնց համաձայն թոշակի կրճատումներ պիտի կատարուին եւ 80,000 պաշտօնեաներ պիտի արձակուին:

Ուրբաթ օրուան մէկ ժամ գործադուլը սահմանափակուեցաւ գրեթէ միայն Թղթատարական վարչութեան մէջ, առաջնորդութեամբ համայնավարական միութեանց: Շատ մը պարագաներու մէջ ընկերվարական կամ անկախ միութեանց անդամները մերժեցին միանալ համայնավարներուն, սպասելով Կիրակի եւ երկուշաբթի օրուան հրապարակային ցոյցերուն եւ բողոքներուն:

Ուրբաթ օրուան գործադուլին ամէնէն կարեւորը տեղի ունեցաւ Կըլընէլ փողոցի հեռագրական կեդրոնին մէջ: Պաշտօնեաները ամէն աշխատանք դադրեցուցին ժամը 11·30ին եւ ցոյցեր կատարեցին բակին, փողոցին եւ նրբանցքներուն մէջ, մինչեւ ժամը 12·30, այնպէս որ հեռագիրներու բաշխումը մէկ ժամ ուշացաւ: Իբրեւ հետեւանք, Թղթատարական նախարարը հրամայեց կախակայել 28 ղեկավարներ, որոնց երկուքը կիներ են: Այս կախակայումները առժամեայ տնօրինութիւններ են: Վերջնական պատիժները պիտի սահմանուին իւրաքանչիւր յանցաւոր անջատ — անջատ հարցաքննուելէ յետոյ: Այս 28ին մէջ են նաեւ անոնք որ մէկ շաբաթէ ի վեր ամէն օր 15 վայրկեան ցոյց կը կատարէին:

Աշխատանքները 45 վայրկեան դադրեցան նաեւ Թղթատարական կեդրոնին մէջ, առանց որ եւ է միջադէպի: Նմանօրինակ ցոյցեր տեղի ունեցան Փարիզի գրեթէ բոլոր նամակատուններուն մէջ:

Ռուանի մէջ աշխատանքը դադրեցաւ երկու ժամ, իսկ Մարսէյլի մէջ ցոյցերը տարածուեցան փողոցէ փողոց: Լիոնի մէջ ալ կէս ժամ գործադուլ տեղի ունեցաւ:

Ինչպէս յայտնի է, բուն ցոյցերը տեղի պիտի ունենան այսօր եւ վաղը: Ընկերվարական եւ համայնավարական պաշտօնեաներու միութիւնները ժողով գումարելով, խորհրդակցեցան երկուշաբթի օրուան գործադուլի մասին, որ պիտի տարածուի ամբողջ երկրին մէջ եւ պիտի տեւէ մէկ ժամ: Հէնէն-Լիէթառի մէջ (Փա տը Քալէ) հանքագործները գործադուլ պիտի ընեն ամբողջ երկուշաբթի օրը, որովհետեւ քանի մը օր առաջ-կոփիներ ծագելով, համայնավար մը սպաննուեցաւ արքայականի մը կողմէ:

Սէֆորվիլի մէջ, որուն քաղաքապետը համայնավար է, քանի մը օրէ ի վեր ուսուցիչները դասերը ուշ կը սկսին, իբրեւ բողոքի ցոյց:

Նախկին պատերազմիկներու խնդիրը

Պ. ՏՈՒՄԵՐԿ ՊԻՏԻ ՀՐԱԺԱՐԷՐ, ԵԹԷ...

Նախկին պատերազմիկներու ազգ. խորհուրդին որոշումները լսելէ յետոյ, վարչապետը եւ ելմտական նախարարը առանձին տեսակցութիւններ ունեցան մասնաւոր պատուիրակութեան մը հետ: Երկու տեսակցութիւններն ալ սիրալիր էին, թէեւ տաք վիճաբանութիւններ տեղի ունեցան զանազան հարցերու մասին: Կառավարութիւնը հաւանեցաւ որ վերահաստատուի տասը միլիոն ֆրանքի վարկը, պատերազմի սաներու կրթութեան եւ խնամատարութեան համար: Ուրիշ կարգ մը հարցերու մասին ալ միջին բանաձեւեր գտնուեցան: Նախկին ռազմիկները պնդեցին որ կրճատումները սկսին յուլիս 1ին, եւ ոչ թէ ապրիլէն, ինչպէս կը պահանջէ կառավարութիւնը: Ելմտական նախարարը սպառնաց հրաժարիլ, պնդելով ապրիլի վրայ: Կ՚ըսուի թէ Պ. Տումէրկ ալ սպառնաց հրաժարիլ, եթէ նախկին ռազմիկները չհամարկերպէին:

Կէս օրէն յետոյ, գոյացած համաձայնութիւնը եւ նոր հրամանագիրները ենթարկուեցան դահլիճին վաւերացման, եւ պիտի հրատարակուին այսօր իսկ:

Իրազեկ շրջանակներէ կը հաւաստեն թէ Պ. Տումէրկ բացորոշապէս հաւկցուցած է որ պիտի հրաժարի, եթէ նախկին ռազմիկները հրապարակային ցոյցեր կատարեն հրամանագիր — օրէնքներուն դէմ:

Նորանոր յայտնութիւններ

ՆԱԽԿԻՆ ՆԱԽԱՐԱՐ ՄԸ ԵՒՍ ԿԸ ՍԵՒՆԱՅ

Խորհրդարանական քննիչ յանձնաժողովը առջի օր լսեց շատ կարեւոր վկայութիւններ, որոնք ճիշդ ութ ժամ տեւեցին: Վկաներն էին Փարիզի դատաւորներէն Կլառ, Քովէս եւ Քոժոլ, որոնք երեքն ալ պատմեցին թէ սպաննեալ դատաւոր Փռէնս իրենց հաղորդած էր իր դառնութիւնը՝ հանրապետութեան դատախազ Պ. Փռէսարի դէմ: Մասնաւորապէս Պ. Քովէս յուզուած պատմեց թէ իր տարաբախտ պաշտօնակիցը մտերմական յայտնութիւններ ըրած էր փետրուար 15ին եւ 16ին, (սպանութիւնը տեղի ունեցաւ փետր. 20ին):

Այս վկայութիւններէն երեւան ելաւ որ ծանր պատասխանատուութեան տակ կ՚իյնան դատական նախկին նախարար Պ. Ռընէ Ռընու եւ երեսփոխան Պ. Անտոն Հէս: Այսպէս, կը յայտնուի որ 1926էն ի վեր, Սթավիսքի սովորական ամբաստանեալ մը չէ, նախկին նախարար մը (դատական) միշտ կը պնդէր որ ջնջեն իրեն դէմ հանուած հրամանագիրը, երբ արդէն փախած էր: Ուրիշ նախարար մը կը փորձէր արգիլել հարցաքննիչ դատաւորի մը աշխատանքը՝ այս գործին մէջ: Դարձեալ, երեւան կուգայ որ խաչագողը սերտ կապեր ունէր ոստիկանական արդարադատութեան եւ աշխատանքի նախարարութեան մէջ, եւ գիտէր դատական — ոստիկանական այն բոլոր կապակցութիւնները որ առնչութիւն ունէին իրեն հետ: Երեք դատաւորները աննպաստ վկայութիւններ տուին նաեւ հանրապետութեան պաշտօնանկ դատախազին՝ Պ. Փռէսարի մասին:

Երեքշաբթի օր ուրիշ դատաւորներ ալ պիտի լսուին, Սէնի շրջանէն:

⁂ Նոր քննութեանց հիման վրայ, լուրջ կասկածներ կան թէ Սթավիսքիի թղթածրարէն անհետացած 1200 փաստաթուղթերը թաքուցեր է անոր փաստաբանը, Կոլէ, որ բանտը կը գտնուի:

⁂ Տակաւին կարելի չէ եղած ճշդել թէ ո՛վ էր որ հեռախօսով փոխել տուաւ նախարար Պ. Տալիմիէի ծանօթ նամակը, յետոյ շրջաբերականի վերածելու համար:

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

Ա՞ՅՍ ԱԼ ՇԱՏ ՏԵՍԱՆ...

Բարեպաշտ բարեկամ մը առջի օր հեւ ի հեւ ներս մտնելով խմբագրատունէն, աղաղակեց.

— Իմացա՞ր եղածը: Այսքան ալ...

— Ի՞նչ է պատահեր, ոճի՞ր, սպանութի՞ւն, առեւանգո՞ւմ:

— Ոչ, ոչ. շատ բան կ՚երեւակայէի, բայց այս մէկը...

— Սթավիսքիի գործին մէջէ՞ն ալ Հայ ելաւ:

— Ի սէր Աստուծոյ, մի՛ զուար — ճանար: Եթէ իմանա՜ս...

— Լա՛ւ, ինչո՞ւ մէկ անգամէն չես ըսեր:

— Սի՞րտ մնաց որ պատմեմ: Էջմիածնի 1934ի տօնացոյցէն ջնջուած է Նախատակաց տօնը:

Այնքան յուզուած էր բարեպաշտ բարեկամս, որ ես ալ վարակուեցայ: Յետոյ փորձեցի մխիթարել:

— Թերեւս թիւրիմացութեան մը զոհ գացած ես: Դուն աչքովդ կարդացի՞ր:

— Ինչո՞ւ չես հաւատար, բարեկամ աստր կատակը կ՚ըլլա՞յ:

— Հիմա ամէն բան կ՚ըլլայ. պաշտօնակից մը ապրիլ 1ը տօնելու համար փչցուցած էր Սելանիկի դպրոցը. ուրիշ մը՝ սպաննել տուած էր Մ. Քէմալը...:

— Տեսայ, կարդացի եւ եկայ քեզի պատմելու:

— Լաւ. ինչո՞ւ այդքան կը յուզուիս:

— Դուն ալ ամէն բանի մասին տէրվիշի պէս կը մտածես: Երբ Ամենայն Հայոց կաթողիկոսը տօնացոյցէն կը ջնջէ մէկ միլիոն նահատակներու տօնը, կը նշանակէ թէ ա՛լ իրաւունք չունինք տօնելու: Մեր եկեղեցականները նորէն գլուխ պիտի բռնեն, նոր փորձանքներ պիտի ծագին..

— Ի՞նչ կը կորսնցնենք եթէ եկեղեցին եւ կղերը նոյնիսկ հոգեհանգիստ չկատարեն, հաւատարիմ մնալու համար Ամենայն Հայոց կաթողիկոսին: Ո՛ղջ մնայ ամենայն Հայոց ժողովուրդը:

— Եկեղեցական արարողութիւնն ալ ուրիշ արժէք ունի: Եւ յետոյ, քանի որ Էջմիածնի տօնացոյցէն ջնջեր են, ժողովուրդն ալ երկուքի պիտի բաժնուի:

— Հո՛գդ. ո՛վ որ չի կրնար տարբերութիւն դնել մէկ միլիոն զոհերու յիշատակին եւ տօնացոյցին կամ վեղարին միջեւ, թող տունը նստի եւ սաղմոս քաղէ:

— Ես չեմ հաւնիր այս բաներուն: Ո՞ւր պիտի երթանք այսպէս: Արդեօք դիւանագիտութեա՞ն համար ըրած են. որպէսզի Թուրքերը չվշտանա՞ն..

— Բայց չէ՞ որ խ. Հայաստանը ազատ է եւ անկախ:

— Կառավարութիւնը թող չմասնակցի. բայց ի՞նչ կ՚ուզեն տօնացոյցէն: Արդեօք օգտակար չըլլա՞ր եթէ հեռագիր — աղերսագիր մը զարնենք Ամենայն Հայոց կաթողիկոսին.

— «Միացեալ ճակատ»ին հարցուր:

Եւ բարեկամս բաժնուեցաւ սրտաբեկ:

ՎԱՐԴԳԷՍ

Ս. Անդրանիկի առողջական վիճակը

Բժ. Օհանջանեան կը գրէ Մարսէյլէն, (11 ապրիլ).— Անդրանիկի ապաքինումը կ՚ընթանայ շատ դանդաղ, բայց միշտ փոքր բարելաւումով: Գիտակցութիւնը պարզ է: Ոտքի եւ ձեռքի շարժումները դեռ չեն վերահաստատուած: Լեզուի շարժումները կանոնաւոր են, խօսքեր եւ վանկեր արտասանելու կարողութիւնը պահպանուած, բայց արտասանած խօսքերուն եւ վանկերուն միտք եւ նշանակութիւն տալու ընդունակութիւնը կը պակսի: Դարմանումը կը կատարուի կանոնաւորապէս: Ապրիլ 15ին պիտի սկսի ելեկտրաբուժական դարմանումը:

Թուրք-պուլկար բարեկամութիւնը

Ո՞Վ ՈՐՈ՛Ւ ԿԸ ՍՊԱՌՆԱՅ

Սոֆիայի «Զօրա» թերթը կը գրէ ապրիլ 7 թուականով.—

«Կիսապաշտօնական «Ճումհուրիէթ»ի համաձայն, Թիթուլէսքու, Մաքսիմոս եւ Եվթիչ, Էնկիւրի հաւաքուելէ յետոյ, Թէվֆիք Րիւշտի պէյի հետ Էտիրնէ պիտի երթան: Թուրք թերթը կ՚աւելցնէ թէ այն օրէն ասդին որ Պուլկարիա մերժեց մասնակցիլ Պալքանեան ուխտին, Թուրքիա, Յունաստան, Ռումանիա եւ Եուկոսլաւիա կարեւորութիւն կուտան Էտիրնէին, պալքանեան խաղաղութիւնը պահպանելու տեսակէտով:

Խաղաղութեան պահպանման համար Էտիրնէն առաջ քշելուն իմաստը որոշ է: Այդ քաղաքը մեկնակէտը պիտի կազմէ Պուլկարիոյ վրայ կատարուելիք յարձակումի մը: Ասիկա բացէ ի բաց սպառնալիք մըն է մեր երկրին դէմ, որովհետեւ Պուլկարիա անզէն է ոչ միայն նիւթապէս, այլեւ բարոյապէս: Մեր մէջ, միայն կարգ մը անհաւասարակշիռներ կրնան խօսիլ Էտիրնէի եւ Թէքիրտաղի մեր կողմէ գրաւման մասին, ինչպէս գրեց երեսփոխանի հանգամանքին փաթթուած գրգռիչ մը: Փոքր Պուլկարիան միտքէն անգամ չանցըներ գրաւել այդ շրջանները որոնք Նեղուցներու շուրջը կը գտնուին:

Այս առթիւ կ՚ուզենք յիշեցնել Թուրքերուն թէ իրենց գնդուորները պէտք է հեռու պահեն այդ վայրերէն, ինչպէս կը տրամադրեն դաշնագիրները:

Մեզի համար մասնաւոր կարեւորութիւն մը ունի այն պարագան, որ Պալքանեան ուխտը ստորագրողները Էնկիւրիէն Էտիրնէ կը փոխադրուին եւ մեր սահմանին վրայ ցոյցի ձեւով մը կը վերջացնեն իրենց ժողովը: Եուկոսլաւ արտաքին նախարարին Էտիրնէ երթալը պիտի փարատէ բոլոր վարանումները եւ պիտի բանայ գոց աչքերը»:

Այս առթիւ «Ճումհուրիէթ» դիտել կուտայ.— Կարգ մը թերթեր կը սիրեն լուռ ուղտի վերածել: Արդարեւ, մեր տուած լուրը այն էր թէ «արտաքին նախարարները, Էնկիւրի այցելելէ յետոյ, հաւանաբար Էտիրնէ հաւաքուին եւ հոն խորհրդակցին»:

Ահա այս պարզ լուրն է որ մղած է «Զօրա»ն այդ ծանր հետեւութիւնները հանելու: Որպէսզի Էտիրնէն կարենայ յարձակման մեկնակէտ մը ըլլալ, պէտք է որ առաջուան նման ամրացուի: Մինչդեռ այսօր թնդանօթ մը անգամ չկայ գեղեցիկ Էտիրնէի մէջ: «Զօրա» թերթը լաւ կ՚ընէ, եթէ բանայ աչքերը այն անհաւասարակշիռներուն, որոնք Էտիրնէի, Թրակիոյ եւ Թէքիրտաղի վերագրաւումէն կը ճառեն: Այս կը պահանջէ իրական խաղաղասիրութիւնը»:

ՀԻՒՍԻՍԱՅԻՆ ՍՈՒՐԻՈՅ ԵՐԿԱԹՈՒՂԻՆ

Պէյրութի թերթերը կը հաստատեն թէ Էնկիւրիի ֆրանսական դեսպանը հովանաւորեալ երկիրներու անունով, թրքական կառավարութեան հետ մշակած է համաձայնութիւն մը, որով Թուրքիա կ՚ընդունի որ Սուրիան Պարսկաստանի միացնող երկաթուղին անցնի թրքական հողէն:

Համաձայնագիրը պիտի ստորագրուի եւ հրատարակուի մօտ ատենէն:

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ Դ. էջ)

ՀԵԳԵԼԷՆ ՄԻՆՉԵՒ ՀԻԹԼԷՐ

Ուզելով ցոյց տալ թէ Հիթլէր կ'աշակերտի գերման փիլիսոփաներու այն խումբին, որ հիմնեց «Գերմանիա ամէն բանէ վեր» դպրոցը, նախ ներկայացուցինք Ֆիխտէն եւ իր հակահրէական պայքարը:

Այժմ Հէգէլ եւ իր քաղաքականութիւնը Գերմանիոյ «միութեան», իր տեսակէտները գերման ցեղին «զտարիւնութեան» մասին:

×

Հէգէլ(*) ծնած է 27 Օգոստոս 1770ին, Շթութկարտի մէջ: Իր ուսանողական տարիներուն, մասնաւոր սէր մը ցոյց տուաւ նախ Ռուսոյի եւ Քանթի վարդապետութիւններուն, բնութեան ուսումնասիրութեան, (գրած է նաեւ բանաստեղծութիւններ), եւ նետուած է քաղաքական հարցերու վիճաբանութեան մէջ: Ժամանակ մը դաստիարակ քաղաքէ քաղաք (Պէրն, Ֆրանքֆորթ), երբ մէկ կողմէ փիլիսոփայութիւն կ'ուսանէր եւ հետզհետէ հեղինակութիւն մը կը դառնար,—1801ին դասախօս նշանակուած է արդէն Ենայի համալսարանին մէջ: Այս համալսարանը, այդ շրջանին, վառարանն էր մտաւորական շարժման մը, որուն գլուխը կը կանգնէին Ֆիխտէ, Շէլլինկ, Շիլլէր: Այս շրջանէն կը սկսի Հէգէլի բեղուն աշխատանքը: 1806ին, Ենայի ճակատամարտէն յետոյ, Հէգէլ կ'ապաստանի հարաւային Գերմանիա, կ'ուզէ քաշուիլ խաղաղ անկիւն մը՝ նուիրուելու համար իր փիլիսոփայական աշխատանքներուն:

Կը զգար թէ տեղի կ'ունենայ պատմական դէպք մը, որուն թէեւ հանդիսատես՝ կը նախընտրէր փիլիսոփայի հանդարտ անկիւն մը: Չբոցավառեցաւ իր մէջ հայրենասիրութիւնը, երբ օտար ուժ մը, Նափոլէոն,— «տիեզերական այս ձիաւորեալ իմացականութիւնը»,— կ'արշաւէր գերմանական հողերուն վրայ: Աւելի եւս կ'աճի մեր զարմանքը, երբ կը տեսնենք, որ Հէգէլ պահ մը կը խորհի իր յարգանքը յայտնել Նափոլէոնի,— Հէգէ՛լ որ կը բանաձեւէր Գերմանիոյ պետական միութիւնը եւ գերման ցեղին արեան մաքրութիւնը: Ժամանակ մը խմբագիր է Պամպէրկի մէջ, յետոյ, 1808ին, տնօրէն Նուրէմպէրկի դպրոցին, 1816ին՝ դասախօս Հայտէլպէրկի համալսարանին, աւելի վերջ՝ Պերլինի համալսարանին, երբ կը հասնի իր վարդապետութեան փառքի շրջանին: Այլ եւս հեղինակ է բազմաթիւ գործերու, եւ իր ազդեցութիւնը խորապէս զգալի ժամանակին վրայ: 14 նոյեմբեր 1831ին կը մեռնի, վարակուելով սեւախտէ (քոլերա):

(*) Շփոթութեան տեղի չտալու համար, պէտք է յիշատակել այստեղ թէ Հէգէլէ զատ ծանօթ են նաեւ երկու Հէգէլներ, մէկը փրանսացի, բնապատմագէտ, ծնած 1843ին Թուլոն, մեռած 1916ին, հեղինակ բազմաթիւ բուսաբանական եւ քիմիական գործերու: Երկրորդը՝ գերմանացի, դարձեալ բնապատմագէտ, ծնած 1834ին Փոցտամ, մեռած 1919ին, հեղինակ բազմաթիւ կենդանաբանական գործերու, Տարվինական, շրջափոխութեան ջերմեռանդ հաւատացեալ,— Ֆրանսայի մէջ իր վարդապետութիւնը գրական քննադատութեան վերածելու փորձ մը բրաւ Իփոլիթ Թէն:

×

Վերը գրեցինք թէ Հէգէլ կողմնակից էր Գերմանիոյ «միութեան»,— ներքին պետութիւններու ձուլման:

Դեռ երիտասարդ, երբ Հէգէլ ջերմեռանդութեամբ կ'ուսումնասիրէր հնապատմական շրջանները՝ հելլենական ու հռովմէական քաղաքակրթութիւնը, յամառ étatiste մըն էր, եւ իր իտէալը կը կազմէր դասական կամ հնապատմական (antique) պետութիւնը: Դասական պետութիւնը կը մատնէր աստուածպետութեան բարեշրջումը,— տեսակ մը աստուածային իշխանութիւն, որ իր մէջ կը ձուլէր բոլոր անհատները, ճիշդ հակառակը արդի անհատապաշտ ըմբռնումին, որ պետութիւնը կը համարի անհատական եսասիրութեանց մէկ պայմանագրութիւնը:

Հէգէլ վերջերը եւս պետութիւնը կը համարէր միակ ընկերային պայմանը,— կամ «Աստուծոյ արշաւը երկրի վրայ»: Եւ սակայն շատ բան փոխած էր նախկին համոզումներէն: Պետութեան լաւագոյն ձեւը կը նկատէր այն որ որդեգրած էր Փրուսիա:

Բայց Փրուսիա չէր կրնար ներկայացնել ամբողջ Գերմանիան: Հիմնելու համար պետութիւնը, որ ներկայացնէր բովանդակ Գերմանիան, անհրաժեշտ կը համարէր ձուլել բոլոր գերման ներքին ինքնավարութիւնները: Եւ ահա, այստեղ, Հէգէլ կը կանգնի իբրեւ ուսուցիչ մը Հիթլէրի:

Գերմանիա բաժնուած էր Reicheslandeներու (պետութիւններու),— այսինքն իշխաններ եւ եպիսկոպոսներ, որոնք հողատիրական իրաւունքներ կը վայելէին նախապէս՝ առանց վեհապետական իրաւունքներ ունենալու: Ետքէն վեհապետական երկիրներ դարձան այդ հողապետութիւնները: Ահա այս սքանտներու դէմ կ'արտայայտուի Հէգէլ, եւ կ'առաջարկէ ձուլել զանոնք, ինչ որ բրաւ Հիթլէր մէկ դար վերջ:

«Անցաւ այն շրջանը, երբ փոքրիկ պետութիւնները կրնային դիմադրել մեծերուն: Միւս կողմէ գերման պետութեանց վեհապետականութիւնը ծնունդ առաւ այն շրջանին, երբ եւս փոքր պետութիւնները չէին կրնար դիմադրել մեծերուն: Հետեւաբար գերման պետութիւնները միութենէն չանցան տարաջատման, այլ ընդհակառակն ստեղծեցին տեսակ մը նոր ու բազմաթիւ միութիւններ: Զանգուածը կտորներու չբաժնուեցաւ, այլ ընդհակառակն զանգուածին մէջ կազմուեցան նոր կորիզներ, որոնց շուրջ անջատեալ տարրեր միանալով՝ կազմեցին նոր զանգուածներ»:

Հէգէլ բացատրելէ յետոյ թէ իշխաններու եւ եպիսկոպոսներու շահերն էին, որ ներքին պետութիւններ ստեղծեցին Գերմանիոյ մէջ, կը յայտարարէ թէ անհրաժեշտ է այլ եւս ջնջել գերմանական այդ փոքրիկ պետութիւնները,— ստեղծել մէկ երկիր, մէկ պետութիւն:

Ի՞նչ միջոցով:

Միջոցը եւս, Հէգէլի կողմէ բանաձեւուած, Հիթլէր որդեգրեց գրեթէ նոյնութեամբ:

«Ճիշդ է, անշուշտ, որ ամէնէս պիտի շահինք՝ եթէ Գերմանիա դառնայ պետութիւն մը: Սակայն այսպիսի դէպք մը, եթէ նոյն իսկ ընդունինք որ պահանջն իսկ է ընդհանուր քաղաքակրթութեան, անհրաժեշտութիւն մըն է ընդունուած բոլորին կողմէ, դարձեալ չի կրնար կատարուիլ մտքի ուժով, այլ միայն բռնի ուժով: Գերման ժողովուրդին հոծ զանգուածը վարժ է եւ ծանօթ միայն գերման ժողովուրդին անջատ անջատ գոյութեան: Իրեն բոլորովին օտար կը թուի գերման ժողովուրդներու միացումը: Պէտք է տիրակալի մը ուժով թրծել ու շաղուել բոլորը, դարձնել միաձոյլ զանգուած մը, բոլորին պարտադրելով որ իրենք զիրենք զգան Գերմանիոյ ամբողջականութեան մաս»:

Ի՞նչ աւելի գեղեցիկ փաստաբանութիւն, քան դերը այդ «տիրակալին», զոր ուզեց ըլլալ Հիթլէր:

Հէգէլ չէր կրնար մարգարէանալ, ուստի դառնալով հելլէն քաղաքակրթութեան պատմութեան հին շրջաններուն, Գերմանիոյ ապագայ «տիրակալ»ին պատկերը գծեց՝ ցոյց տալով Թէզէոսը: Առասպելական հերոս մըն է Թէզէոս, Հերքիւլէսեան նկարագիրով: Թէեւ դիցաբանական էակ մը դարձած, Հելլէնները Թէզէոսի կը վերագրեն Ատտիկէի կազմակերպումը:

«Գերմանիոյ Թէզէոսը անշուշտ պիտի ունենայ վեհանձնութիւնը տարբաժան ժողովրդներու ձուլումով կազմուած զանգուածին շնորհելու քիչ մը ազատութիւն հասարակաց գործերու մէջ:

Եւ որովհետեւ ժողովրդապետական սահմանադրութիւնը, այն ձեւով որ Թէզէոս տուաւ իր ժողովուրդին, կը հակասէ մեր դարաշրջանին ու մեծ պետութեանց, շնորհուած այդ ազատութիւնը պէտք է ըլլայ միայն երկրին վերակազմութեան համար: Անհրաժեշտ է որ ունենայ նկարագիրը հանդուրժելու չափ ատելութիւնը, զոր կրեցին Ռիշլիէօ եւ ուրիշ մեծ մարդիկ, երբ ջնջեցին մարդոց անհատական շահերը»:

Հէգէլի այս գերպետութիւնը, անշուշտ, կոչուած է մեծ առաքելութեան մը,— կռուելու հարաւային իմացականութեան դէմ, յանուն գերման ցեղերու ազատագրութեան: Եւ ահա ցեղապաշտութիւնը:

Մեր այս յօդուածաշարքին մէջ, կարգով պիտի յիշատակենք գերման ուրիշ փիլիսոփաներ ալ, որոնք նպաստած են Հիթլէրի ցեղապաշտ վարդապետութեան կազմութեան: Այստեղ քանի մը խօսք այն նպաստին մասին, զոր Հէգէլ կը բերէ Հիթլէրի:

Հէգէլ կ'ընդունի, որ գերման ժողովուրդին արեան երբեք խառնուած չէ օտար արիւն:

«Այն երկիրները, որոնք ժամանակին մաս կը կազմէին հռովմէական կայսրութեան, դատապարտուեցան կրելու Բարբարոսներու լուծը: Անմիջապէս երեւան եկաւ հակադրութիւն մը նոյն այդ երկիրներու քաղաքակրթեալ բնակչութեան եւ տիրապետող ժողովուրդին միջեւ: Այդ հակադրութիւնը ի վերջոյ ծնունդ տուաւ նոր ժողովուրդներու, որոնք խառնացեղ (hybride) էին էութեամբ: Այս նոր ժողովուրդներուն իմացական կեանքը կը յատկանշուի ներքին երկուութեամբ (dualisme) մը,— իրենց ներգոյութեան (interiorité) մէջ արտագոյութեամբ մը: Այս երկուութիւնը այնուհետեւ արտաքնապէս զգալի դարձաւ լեզուին մէջ, որ բաղադրութիւն մըն է բնաշխարհիկ բարբառին, արդէն իսկ հին լատիներէնով խառն, որուն վրայ եկաւ պատուաստուիլ գերմանական բարբառը: Մենք կրնանք բոլոր այս ժողովուրդները համախմբել «լատինական ժողովուրդներ» անունին տակ,— Իտալացիները, Սպանիացիները, Փորթուկէզները, Ֆրանսացիները: Ասոնց դէմ կը ճակատին երեք այլ ժողովուրդներ, առաւել կամ նուազ չափով մը գերմանական բառ իրենց լեզուին: Այս ժողովուրդները կրցին անեղծ պահել իրենց ներգոյութեան դրոշմը,— Գերմանիա, Սկանտինաւիա, Անգլիա: Ճիշդ է որ Անգլիա կցուեցաւ հռովմէական կայսրութեան, սակայն, ինչպէս Գերմանիա, Անգլիա եւս հռովմէական քաղաքակրթութենէն ազդուեցաւ միայն իր շրջագիծին վրայ: Յետոյ Անգլերը եւ Սաքսոնները զայն վերստին գերմանականացուցին: Իսկ բուն Գերմանիան անեղծ եւ անարատ մնաց ամէն օտար խառնուրդէ, բացի իր հարաւային եւ արեւմտեան սահմանագլուխէն, ուր Դանուբի եւ Հռենոսի եզերքը, հողի ժապաւէն մը կրեց Հռովմէացիներուն լուծը: Էլպայի եւ Հռենոսի միջեւ գտնուած ամբողջ երկրամասը բացարձակապէս մաքրացեղ է»:

Յառաջիկային պիտի գրենք թէ գերման ուրիշ փիլիսոփայ մը ի՞նչ կ'առաջարկէ ընել այդ խառնացեղ հողամասը, երբ անցնին Հռենոսէն, դրաւեն ամբողջ Ֆրանսան եւ կազմեն գերմանական գերպետութիւն մը (հսկայ կայսրութիւն), որուն կորիզը պիտի մնայ Հէգէլի բառով, gemütը, գերմանական հոգւոյն ընկերային տարազը:

Ինչպէս կը տեսնուի, այստեղ եւս Հիթլէր կ'աշակերտի Հէգէլի: Աճապարելով անցնիլ քննելու այլ փիլիսոփաներու գործին եւ Հիթլէրի աշխատանքին նմանութիւնը, դժբախտաբար պիտի չկրնամ ներկայացնել Հէգէլի «Պատմութեան փիլիսոփայութեան» մէկ կարեւոր էջը,— դերը կամ առաքելութիւնը զոր կուտայ գերմանական իմացականութեան: Ատիկա տեսակ մը հակադրութիւն է, գեղեցիկ հակապատկեր, հելլէն եւ հռովմէական եւ գերմանական քաղաքակրթութիւններով կազմուած:

Շ. ՆԱՐԴՈՒՆԻ

ՑԵՂԻՆ ՈԳԻՆ ԵՒ 11 ՏԱՐԵԿԱՆ ԱՂՋԻԿ ՄԸ

«ԿԷՍ ՀԱՅ ԿԷՍ ԶՈՒԻՑԵՐԻԱՑԻ ԵՄ»

ԽՄԲ.— Տասնըմէկ տարեկան հայ աղջիկ մը, Սիրվարդ, որ Ցիւրիխ ծնած է եւ առաջինն է նախակրթարանի Ե. դասարանին մէջ, վերջերս առիթ կ'ունենայ կարդալու Ֆրանց Վերֆէլի «Մուսա Լերան Քառասուն Օրերը» (գերմաներէն բնագիրը, որ հազար էջը կ'անցնի): Խորապէս ազդուած, մեր միջոցաւ հետեւեալ նամակը կ'ուղղէ, այն վստահութեամբ թէ շուտով պիտի ստանայ պատասխանը (գրքին հերոսներու մասին):

Սիրելի հայրենակիցներս,

Տասնըմէկ տարեկան եմ, անունս է Սիրվարդ եւ կը բնակիմ Ցիւրիխ:

Հիացումով կարդացի ձեր քաջութիւնը, զոր ցոյց տուիք Մուսա լերան վրայ: Շատ երջանիկ պիտի ըլլամ հանդիպելով ձեզմէ մէկուն, եւ ազատ ասպարէզ տալու շատ մը հարցումներու, որոնք կը ծանրանան սիրտիս վրայ: Բայց գոնէ զոյգ մը հարցում կ'ուղղեմ ձեզի: Իսկուհի եւ Ովաննէս ո՞ւր են տակաւին: Ի՞նչ եղաւ վերջը Գաբրիէլ Բագրատեանի: Սարգիս Կիլիկեանը իրօք տակաւին ձեր մէ՞ջ է, ի՞նչ եղած է Ժիւլիէթ: Հաշտուա՞ծ էք անոր հետ: Գիտէ՞ք, ես Թուրքերը կ'ատեմ ամբողջ սրտովս, թէեւ տարագրութեան սարսափները չեմ կրած: Բայց հայրս շատ բաներ պատմած է հին ջարդերուն վրայ, որուն ինք ալ ենթարկուած է: Թուրքերուն դէմ ատելութիւնս անմարելի է:

Ես կէս Հայ կէս Զուիցերիացի եմ: Հայրս Հայ է, մայրս Զուիցերուհի:

Կը յուսամ, սիրելի հայրենակիցներս, թէ հիմա աւելի լաւ էք քան երբեմն [illegible] մէջ:

Շա՛տ, շատ սրտագին բարեւներ կ'ուղղեմ ձեզի:

Սիրվարդ Քիրիշճեան

Հ Ր Ա Ց Ր Ք

Ստեղ հեւքը տատրուան հեզ ու սիրաբաղձ զեփիւռին,
Փախչող ցայգուն քօղն ալեծուփ ծուէ՛ն ծուէ՛ն կը տանի,
Ու զարթօնքի անըրջական ծափն ու ծըծղան մեղմագին՝
Ջանգերուն հետ կը բանան փակ դըռներն ամէ՛ն տընակի:

Հորիզոնի աղեղն ի վեր արշալոյսը կ'ը յառի,
Եւ ծամն ոսկի կը նետէ վեր ինչպէս հրրթիռ համասփիւռ,
Կ'իջնէ հեշտանքն անուշ լոյսի որպէս նըշխար հոգիի,
Ու կը շատնայ եւ ամէնո՛ւն կը բաշխուի անխտիր:

Շաղի շողի հիր ու ճերմակ թիթեռնիկներ տարօրէն՝
Դէպի երեր թե՛ւ կը բանան, կը ծածանի՛ն, կը ծըփա՛ն,
Եւ կը մաղուի ոսկի մըշուշ վերը ճաւող ամպերէն՝
Թել - թել փախչող ըստուերներու քօղին վըրայ աղուական:

Ծիլ ու ծաղիկ իրենց ճակատն յուշի՛կ յուշի՛կ կը շըտկեն,
Կը ծըփա՛յ խունկն ալիք ալիք, ծաղիկներո՛ւ բուրվառին,
Սիւքը բարի հեւք ու համբո՛յր կը սերմանէ քաղցրօրէն,
Եւ ամէն ճիւղ կ'ըլլա՛յ քընար ու ամէն սիրտ ալ բագի՛ն:

Աղջընակներ կը սանտրրուին աղբիւրին քով սիրերգով,
Մանկիկ մ'իր մօր վիզը գըրկած սէր ու երա՛զ կը պատմէ,
Ու հովուուհին, թումբին վըրայ, իր ըստահակ ուլին քով՝
Աչքերն յառած հըրայրքներու բոց բաւիղին, շէ՛ր կ'ըսէ:

Հիր սաւանի տակէն ուղին ա՛լ կը սթափի, կը խայտա՛յ,
Եզներ հանդարտ ու օրօրուն վըտակին քով կը կանգնին,
Կը քակուի վար իրենց դունչէն շողիքի թե՛լ մ'արծաթեայ,
Եւ կը կապէ զիրենք մօտիկ ուռենիի մը բունին:

Ալ կը բացուի լըճին վըրայ այգուն անուրջն երփներանգ,
Աղօթողներ հեշտասարսուռ անդրաշխարհը կը մըտնեն,
Ճամբուն վըրայ կը վէտվէտի մըշակներու երգն անյանգ,
Ուր կը բուրէ դեռ խըրնկամածն այգաղօթքի բիլ հալուէն:

Կը դողայ լոյսն ինչպէս մերկ կոյս սարերուն վըրայ տեսլահար,
Ուր մեղմանուշ կը մըրմընջէ սըրինգ մ'աննիւթ ու անտես,
Ցերեկն հեռուն արծաթ թըմբուկ մը կը զարնէ խօլաբար,
Կեանքը կ'անցնի յայտ ու անյայտ ճամբաներէն հովի՛ պէս:

Սըրտիս խորքէն կ'անցնին նորէն լուռ ալիքներ տենչանքի,
Ուր ծով մ'յոյզի իր ափերէն դուրս կը նետուի մոլեգին,
Նոճիներու անտա՛ռ մ'անհուն հոգիիս մէջ կը վառի,
Ուր կ'այրի՛մ ես անառաւօտ իմ օրերուս հետ կրրկին:

Ծըղակըտոր թըմբիներուն տակ կը նըստիմ թախծադէմ,
Կը պարուրէ վարդ անուրջին մարմաջն հոգին իմ նորէն,
Կ'երթա՛ն դողով բաղձիս տըխուր ուղեւորներն օդաճեմ,
Մէգին մէջ դեռ սա քընացող ճամբաներէ՛ն, սարերէ՛ն:

Ու խոհերըս ինչպէս գինով ցայրաթիթեռ տարփագին՝
Դէպի ցաթող բորբ արեւին ու երազին կը սուրան,
Պահն անո՛ւշ է, մատուընեըս հեշտագըրգիռ կը դըպին
Սիրոյ երգի ոսկելարին, եւ հուրե՛րըս կը մըխան,
Ու յոյսերըս ալ կուլա՛ն:

ԱՐՏԱՇԷՍ

ՆՈՐ ՕՐԻ ՅՈՒՆԱՐԷՆ ԲԱԺԻՆԸ

Աթէնքի *Նոր Օր*ը իր 12րդ տարեշրջանին առթիւ որոշած է յաճախակի յունարէն յօդուածներ հրատարակել, ուր ներկայացուին հայ ժողովուրդի երախտագիտական զգացումները հանդէպ Յունաստանի: Ճշգրիտ տեղեկութիւններ պիտի տրուին, պարզելով յունահայ ամբողջ գաղութին դիրքը եւ հայ ժողովուրդին դրական առաւելութիւնները:

Միեւնոյն ատեն նմոյշներ պիտի հրատարակուին հայ գրականութենէն, հեղինակներու կենսագրական ծանօթութիւններով: Անցեալ շաբթու յունարէնի թարգմանուած էր Դանիէլ Վարուժանի գեղեցիկ մէկ բանաստեղծութիւնը:

« ՅԱՌԱՋ »Ի ՊԱՏՄՈՒԱԾՔՆԵՐԸ

ԳԱՐՆԱՆ ՍՐՏԻՆ ՄԷՋ

Կնճռած դէմքով ծերունի մը խոշտանգուած էր երազանքի մէջ: Անոր քով, կղզիին ափը, նստած էր տասնըեօթը տարեկան պատանի մը ու կը դիտէր ծիծեռնակները, որոնք կը մտնէին ջուրին մէջ՝ ճանճ որսալու համար: Անոնց ետեւ կ'երեւէր վանք մը: Թէեւ կրակէն աւերուած էր, բայց պատանին զայն ծածկած էր կանանչ ճիւղերով, այնպէս որ ծերունին պատսպարան ունէր՝ իր վերջին օրերուն: Շուրջը ծաղկած էին վարդեր եւ ծիրանածաղիկներ: Ամէն ինչ թաղուած էր կանաչութեան մէջ:

— Տէ՛ր, ըսաւ պատանին, այս երկար պահքն ու յամառ աշխատանքը՝ զոր ի գործ կը դնէք՝ ձեր գաւազանին հարուածներով տեւապէս կանչելու համար այն էակները, որոնք կ'ապրին ջուրին մէջ, շատ ծանր են ձեր ուժերուն համար: Հանգչեցէք քիչ մը. որովհետեւ, ձեր վիճակը ծանր կը թուի ձեր ուսերուն համար ու ձեր քայլերը՝ նուազ տոկուն:

Ան կը խօսէր ողեւորութեամբ ու սիրով. ու շարունակեց.

— Մարդիկ կ'ըսեն թէ արծիւներէն աւելի ծեր էք, այսուհանդերձ չէք փնտռեր հանգիստը որ ծերութեան բաժինն է:

Ծերունին պատասխանեց.

— Ձեզի պիտի պատմեմ թէ ինչու անկարելի է որ հանգստանամ: Ձեզի պարտաւոր եմ ընել այս խոստովանանքը որովհետեւ ահա հինգ տարի է որ հաւատարմօրէն ու սիրով կը ծառայէք ինծի, այնպէս որ բան մը նըմանեցուցած էք մենութեանս, որ իմաստուններուն է...

«Ու հիմա, իմ յաղթանակիս սեմին, պէտք է ամէն ինչ ըսեմ ձեզի»:

— Ո՛վ տէր, մի՛ կարծէք թէ ձեզ կը հարցաքննեմ, ո՛չ: Ես ձեզի ծառայեցի առանց հետաքրքրուելու. այդ եղաւ իմ իմաստութիւնս:

— Դուք կը վախնաք, ըսաւ ծերունին ու աչքերուն մէջ դայրոյթ մը փայլատակեց:

— Երբեմն, գիշեր ատեն, վրայ բերաւ պատանին, ձեր քով կը տեսնեմ մեծ ու գորշ մարդ մը. երբեմն կը տեսնեմ կարմիր գլխարկներ դրած թզուկներ, որոնք լճէն դուրս կուգան: Գորշ մարդէն իրապէս կը վախնամ... ես կը վախնամ սպիտակ ձեռքերով կիներէն, որոնք կը յայտնուին օդին մէջ... ու կը պտտին վարդերով եւ ծիրանածաղիկներով... Ու կը պարեն հերարձակ մազերով... Անոնք բոլորն ալ գեղեցիկ են: Իմաստուն Էնկիւս, որդի Ֆարլախի, բայց կը վախնամ, կը վախնամ անոնցմէ... կը վախնամ ձեր արուեստէն որով ձեր քով կը կանչէք զանոնք...

— Ինչո՞ւ, պատասխանեց ծերունին, կը վախնաք աստուածներէն: Ու թզուկներէն, որոնք կ'երգեն: Բայց պէտք է ձեզի ըսեմ թէ ինչո՞ւ նուիրուեցայ աշխատանքի ու պահքի՝ հակառակ իմ ծեր տարիքիս... Առանց ձեզի ես կորսուած կ'ըլլայի... գացէք այժմ ու կատարեցէք իմ վերջին հրամանս,— դուք պիտի երթաք, պիտի կառուցանէք ձեր տունը, պիտի ամուսնանաք: Ես պահած եմ բոլոր այն ոսկիները զորս ստացայ մեծամեծներէն՝ զանոնք չար աչքերէ ու կախարդանքէ պահած ըլլալով... պահեցի այն օրուան համար, երբ իմ աշխատանքս վերջացած պիտի ըլլայ: Ու հիմա, երբ վախճանը կը մօտենայ, դուք պիտի ստանաք ձեր բաժինը:

«Ես իմ ամբողջ կեանքիս ընթացքին փնտռեցի գոյութեան հնարքը: Երջանիկ չէի պատանեկութեանս, որովհետեւ գիտէի թէ ան արագ պիտի թռի... երջանիկ չէի երիտասարդութեանս, որովհետեւ գիտէի թէ անկէ վերջ ծերութիւնը պիտի գայ: Այսպէս շարունակ, ես փնտռեցի կեանքին գաղտնիքը: Ես արհամարհեցի կեանքը,— որ հոս՝ երկրի վրայ՝ այնքան կարճ է,— եւ ուզեցի Աստուած ըլլալ ու պիտի ըլլամ: Ես ուզեցի յաւիտենական ըլլալ՝ հին աստուածներուն նման: Երիտասարդութեանս շրջանին հնադարեան վանքի մը մէջ գտայ հրէական լեզուով ձեռագիր մը: Հոն կարդացի թէ կան վայրկեաններ, երբ Արեւը կը մտնէ Խոյ, նախ մտնելէ առաջ Առիւծէն, որ կը դողդղայ յաւիտենական ուժերու երգէն: Ով որ կը յաջողի տիրանալ այդ վայրկեանին, եւ ով որ կը լսէ այդ երգը, անմահ կը դառնայ, ինչպէս նոյնինքն՝ Անմահ ուժերը: Այսպէս, ես վերադարձայ Իռլանտա ու ամբողջ ժամանակս յատկացուցի այդ վայրկեանը ձեռք ձգելու. որովհետեւ, փափաքեցայ Անմահութիւնը: Այն ատեն, նուիրուեցայ կախարդանքին եւ կեանքս անցուցի պահքով ու աշխատանքով, որպէսզի աստուածներն [illegible]: Ահա քիչ առաջ այդ գիւթահրաշ աշխարհէն մէկը եկաւ ինծի հաղորդելու թէ այդ վայրկեանը կը մօտենայ: Ան ինծի չընչաց.— «Վաղը, արեւածագի առաջին ժամէն քիչ վերջ, վայրկեանը կուգայ»: Այն ատեն ես պիտի փոխադրուիմ նոր երկիր մը, հոն պիտի կառուցանեմ մարմարեայ պալատ՝ նարինջենիներու միջեւ: Իմ շուրջ պիտի հաւաքեմ գեղեցկութիւններ եւ ուժեր ու պիտի մտնեմ իմ երիտասարդութեանս յաւիտենական թագաւորութենէն ներս... եւ որպէսզի լսեմ հրաշալի երգը ամբողջովին, պէտք է որ հոս կանանչութեամբ ծածկէք: Յետոյ եկէք զիս գտնելու... Արեւածագէն յետոյ առաջին ժամուն...

— Այն ատեն իրապէս երիտասարդացած պիտի ըլլա՞ք:

— Այնքան երիտասարդ որքան դուք:

Տղան սենեակը ծածկեց վարդերով, ծիրանածաղիկներով եւ կանանչութեամբ: Ճշդուած ժամէն առաջ, ան մտաւ իր անկողինը ու սկսաւ մտածել իր հանդարտ ու լուռ կեանքին, իր անձնական երջանկութեան մասին, ընտրեալ կինը եկաւ իր քով ու [illegible] խնդուքը արձագանգեց ու թռչունները սկսան առաւօտեան դայլայլին: Ան ցատկեց ու գնաց իր տէրը փնտռելու:

Ամէն ինչ լոյսով ողողուած էր: Ծերունին նստած էր ձեռքը բռնած բազմաթիւ վարդեր ու ծիրանածաղիկներ, ու գլուխը ուսերուն: Ձախ կողմը, սեղանին վրայ կը գտնուէր ոսկիով լեցուն տոպրակ մը: Աջ կողմը՝ գետին դրուած էր գաւազանը: Տղան դպաւ անոր. ան չշարժեցաւ: Վերցուց անոր ձեռքերը. պաղ էին ու ծանրօրէն ինկան վար:

— Որքան խելացի գործ ըրած պիտի ըլլայ հէք ծերունին, եթէ ապրած ըլլար բոլոր մահկանացուներուն նման, ու իր կեանքը չնուիրէր՝ մահկանացուներու միջեւ իր անմահութիւնը փնտռելու... Ան աւելի լաւ ըրած պիտի ըլլար եթէ աղօթքներ կարդար եւ համրէր իր աղօթագիրքը:

Այդ պահուն, թռչունները կ'արթննային՝ գարնանային երգին համար:

Թարգմ. ՍՕՍԵԱՑ ՏՂԱՆ

ԿԱՐԴԱՑԷՔ ԵՒ ԻՐԱՐՈՒ ՊԱՏՄԵՑԷՔ

oooo

Ինծ պիտի ասեն, որ սպաննուած կրօնական պետը շատ սիրելի էր դարձել իր հօտին իր բարքով ու վարքով, իր բարոյականութեամբ ու պարտաճանաչութեամբ։

Գուցէ եւ շատ ուրիշ բաներ պիտի ասեն։

Իսկ ես ասում եմ.— «Արդեօ՞ք ոուս մեծ իշխանուհին աւելի ամուր չէր կապուած իր ամուսնու հետ քան մահուան պատիժ պահանջող հայ կանայք իրենց կրօնապետի հետ»։

Կամ պիտի ասեմ.—«Արդեօ՞ք ռուս նահանգապետուհին աւելի շատ առիթ չունէր սիրելու իր ամուսնուն քան հայ կանայք ունեն սիրելու իրենց կրօնապետին»։

Ինծ թւում է, որ որքան էլ մահուան պատիժ պահանջող հայ եկեղեցասէր կանայք սիրէին կամ կապուած լինէին իրենց կրօնապետի հետ, այնուամենայնիւ կինը աւելի ամուր է կապուած իր ամուսնու հետ։

Որովհետեւ իր ամուսինն է նրա մասին հոգացողը, նրա երեխաների հայրը, նրան սիրող ու փայփայողը, մինչդեռ կրօնապետը պատահական մի մարդ է, որին յաճախ չեն էլ ճանաչում։

Ես ընդունում եմ սակայն, որ սպանուած կրօնապետը շատ սիրուած էր, շատ ժողովրդական էր, այնուամենայնիւ դարձեալ դժուարանում եմ հաշտուել այն մտքի հետ, թէ հայ կինը պիտի մահուան պատիժ պահանջի այդ սիրուած կրօնապետին սպանողների համար կամ պիտի մտածի բզիկ բզիկ անել մի խումբ անմեղ մարդկանց։

Սա պահպանողականութիւն չէ, ոչ էլ ցանկութիւնը հայ կնոջը հասարակական գործունէութեան ասպարէզից հեռացնելու։

Ընդհակառակը սա միայն ցանկութիւն է հայ կնոջը տեսնելու աւելի բարձր դիրքում, երբ նա երկրպագութեան արժանի պիտի լինի։

Մահուան պատիժ պահանջել կամ մտածել Լինչի ենթարկել որոշ մարդկանց՝ հասարակական գործ չէ, այլ գազանային բնազդների բորբոքում։

Ես կը կամենայի որ հայ կինը այդպիսի դաժան, վայրենի եւ գազանային զգացումներ երեւան չբերէր։ Աւելի շուտ նա դառնար խաղաղութեան հրեշտակ։

Այո՛, խաղաղութեան հրեշտակ։

Այդ դերը կնոջ աւելի կը սազի։

Ուզում եմ հաւատալ, որ հայ կանանց բացարձակ մեծամասնութիւնը եթէ եկեղեցասէր էլ չէ, այնուամենայնիւ մահուան պատժի կողմնակից չէ։

Եւ որ գլխաւորն է, երբեք չի ձգտում իր ձեռքերով մահուան ենթարկել անմեղ կամ գոնէ անմեղ մարդկանց։

Ուզում եմ հաւատալ նաեւ, որ հայ կանանց բացարձակ մեծամասնութիւնը այնքան էլ համոզուած չի նայում այն հայ կանանց վրայ, որոնք մահուան պատիժ են պահանջում կամ կամենում են մարդկանց բզիկ բզիկ անել։

Եթէ այս հաւատքը չլինի, դժուար պիտի լինէր յուսալ հայ ժողովրդի ապագայի վերաբերմամբ։

Այս հաւատքն է, որ մեզ յոյս է ներշնչում։

Թէեւ գուցէ ուրիշները այդ երկրի վրայ այնքան էլ ուշադրութիւն չեն դարձրել կամ արժէք չեն տուել եւ չտան։

Բայց այդ բաւական չէ։ Հայ կանանց երկրից աւելի սոսկալի երկիրներ տեղի ունեցան այդ սպանութեան շուրջը։

Թերթերի սիւնակներից, բեմերից, միթինգներում, հեռագիրներով, նամակներով շատ պատասխանատու եւ անպատասխանատու մարդիկ օրեր եւ շաբաթներ շարունակ «արիւն» պահանջեցին։

— Մահ։

— Արիւն։

Քաղաքական կուսակցութիւններ եւ նրանց պատասխանատու ղեկավարներ էլ գոռացին եւ դեռ գոռում են.

— Մահ։

— Արիւն։

Սա ինձ յիշեցնում է Համիտական պատմութեան այն շրջանը, երբ բազմութիւնների ամբոխը ցիրկերում կռուող գազանների կամ գազանների դէմ կռուող մարդկանց արիւն էր պահանջում։

Ստրուկների այդ արիւնոտ խաղերը չափազանց հետաքրքիր էին, բայց բռնական էր։

Զրկուած ամէն բանից՝ նա միայն ցիրկումն էր իրան տէր զգում, եւ, ահա նրա առաջին ցանկութիւնն էր թափել մարդկանց արիւնը, գազանների արիւն։

Եւ զուարճանալ, ծափահարել։

Այդ ստրուկների վայրենի բնազդները քշտալու համար ժամանակի տիրակալները ջանում էին աւելի շատ արիւն թափել, աւելի շատ մարդ սպաննել ցիրկերում։

Եւ արժանանալ ստրուկների ծափահարութեան, գովասանքներին, գոհունակութեան, ովսաննաներին։

Մա՛հ։

Արի՛ւն։

Այո՛, մի մարդասպանութիւն առիթ տուեց, որ հայ ժողովրդի մի մասը, որոնց թւում եւ շատ զարգացած համարուած մարդիկ կարծես, վերեւից տրուած մի նշանի համաձայն միաձայնութեամբ արիւն պահանջեն։

Եւ երեւան բերին զարերի ստրկութեան հոգեբանութիւնը, ճիշդ նոյն հոգեբանութիւնը, ինչ որ ունէին Հռոմի ստրուկները ցիրկում «արիւն» պահանջելիս։

Եւ զարմանալի զուգադիպութեամբ արիւն եւ մահ պահանջողների թւում են գտնւում ընկերվարականներ, տէրտէրականներ, համայնավարներ, ռեֆորմիստներ, ռամկավարներ, պատուելիներ եւ այլ բազմապիսի եւ բազմագոյն անհատներ։

Հայ եկեղեցասէր կանանց մասին այսքան երկար կանգ առնելու պատճառը այն է, որ ամէնից ուշագրաւ երեւոյթը (Ամերիկայում կատարուած մարդասպանութեան հետ կապ ունեցող) նրանց ելոյթն է։

ԳՐԻԳՈՐ ԵՂԻԿԵԱՆ

(3)

ԿԸ ԽՆԴՐՈՒԻ յօդուածագիրներէ եւ թղթակիցներէ իրենց գրութիւնները գրել թուղթին մէկ երեսին վրայ եւ մելանով։

ՄԻՏՔ ԵՒ ԱՐՈՒԵՍՏ

Արաբկիր

ՀԱՅ ԺՈՂՈՎՐԴԱԿԱՆ ԵՐԳԵՐԸ

»»»·«««

Երիտասարդ մը, Ս. Բախտիկեան, խնամուած ձեւով կը ներկայացնէ Արաբկիր եւ շրջակայ գիւղերը, զոր կ'անուանէ «պատմական - ազգագրական համառօտ տեսութիւն»։ Գիրքին բաժանումներն իսկ կը վկայեն կարեւորութեան մասին, որ կը ներկայացնէ այս «տեսութիւնը»։ Հետաքրքրութիւն քաղաքին պատմութեան մասին, Արաբկիրցիներու զբաղումները (մանուսայագործութիւն, շինութիւն, ուտելիք), տօներ եւ աւանդութիւններ, տնական բժշկութիւն, առածներ, անէծքներ, ընտանեկան սովորութիւններ ու բարքեր, բանահիւսութիւն, բառարան, գիւղերը։ Կարելի էր քիչ մը եւս խորանալ այս նիւթերուն քննութեան մէջ։

Համառօտ այս աշխատութիւնն իսկ պատրաստելու ատեն, հեղինակը չէ մոռցեր քրքրել զանազան աղբիւրներ, — այսպէս հատորին սկիզբը կը դնէ երկու էջ մատենախօսութիւն։ Այդ շատ լաւ է,— կրնայ դաս մը դառնալ շատերու, որոնք գրքի երես տեսած չեն եւ երբ բազմաթիւ գիրքերու թերթում մը կ'ըլլայ՝ նախանձը կը խօսի իրենց մէջ։

Ճիշդ է, մատենախօսութիւնը նոր կը մտնէ մեր մէջ, եւ այսօր բազմաթիւ մտաւորականներ կան, որոնք ոչ միայն չեն կրնար մատենախօսութիւն պատրաստել ուսումնասիրութեան մը առթիւ, այլ եւ չեն կրնար կարդալ պատրաստուած մատենախօսութիւն մը։

Առանց մատենախօսութեան՝ այսօր սակայն, որ եւ է ուսումնասիրութիւն կամ գիտական գործ զուրկ է արժէքէ։

Կարելի չէ ըսել թէ Բախտիկեան սպառած է ամէն աղբիւր կամ վկայութիւն, որ կապուած է Արաբկիրի պատմութեան։ Այսուհանդերձ, իր գիրքը կը պատկերացնէ հայկական բնագաւառ մը կեանքը, որ, բարաւխէ յետոյ դարեր շարունակ, կը լռէ հիմա։

Բանահիւսութեան մէջ Արաբկիր տկար է դժբախտաբար։ Բախտիկեանի քաղած երգերէն, իբրեւ գեղեցիկ նմոյշ, ահա քանի մը տուն.—

Պաղչան փշնէն հասեր է,
Ծածկէ', տղան մսեր է,
Աչքը քորնա' այն մօրը
Հարսին պզնել տեսեր է:

Թութ պատեխ, կայմիր կտաւ,
Լուսունկան մարը մտաւ,
Էլին աղջիկը իմ ի՞նչս է,
Զրլլըղցաւ, ծոցս մտաւ:

Մատնիքս ակը օսկի է,
Աղուորութիւնդ ուսկի՞ է,
Եկուր բնծի պագ մը տուր,
Էլն ի՞նչ գիտի, ուսկի՞ է:

Ուռին տակը քէլքէ է,
Քիչ կայնիմ՝ շատ փայտա է,
Երբոր դէմս էլլաս նէ
Կէնն էօմիւրիս փայտա է:

Արաբկիրի հարսը կ'երգէ իր եարը ճամբու դնելէ յետոյ դէպի պանդխտութիւն.—

Առուօտուն զով ատեն,
Պիլպիլներուն երգած ատեն,
Եարըս ճամբու դրրի,
Լեռներու կանանչ ատեն:

Քարբօն եմ սազեր, մտեր եմ մէջը,
Եարս եմ դրկեր քաղնիս մէջը,
Եթիմ տի.վնենցնիմ ես ասկից վերջը:

Տալդա տալդա կ'ըսէ Պոլսայ ծովը,
Ի՞նչ անուշ կու փչէ սէվտային հովը,
Տէրը նաւին ըսէր երթայի բովը,
Առնայի մուրատս, էլնայի ծովը:

Ստամպոլայ ճամբան վարէն կու բանի,
Ուրիշին գէշ խօսքէն սիրտս կու զանի,
Գիտցիր քի խմեր եմ եօթը տարւայ գինի,
Տարիքդ միտքս իյնայ նէ խելքս կու տանի:

Էջ մը Միխրալէն

»»»·«««

Հարաւային Ֆրանսայի այս արեւաշունչ բանաստեղծը, Միսթրալ, ունի քանի մը գեղեցիկ գործեր, որոնց մէջ լաւագոյնն է Միրէյլը։ Այս հրաշալի պոէմային հատուած մը ահա.—

— Միրէ՛յլ, ոչ կը խմեմ,ոչ ալ կ'ուտեմ, տես սէրը, որ կը ներշնչես ինծի։ Միրէ՛յլ, կ'ուզէի արեւուն մէջ պարփակել շունչդ որ կը գողնայ հովը։ Գոնէ, արշալոյսէ արշալոյս, թոյլ տուր որ թաւալիմ շրջագծօրէն քղանցքին վրայ՝ համբոյրներու տակ ծածկելով։

— Վէնսա՛ն, սեւ մեղք մըն է այդ, շիկահաւերն ու արեղունկները կ'երթան կը յանձնեն սիրահարի մեր գաղտնիքը։

— Ո՛չ, մի վախնար որ կը խօսին մեր սիրոյն մասին, որովհետեւ ես վաղը թռչունները պիտի տարագրեմ ամբողջ Քրօյէն մինչեւ Արլ։

— Միրէ՛յլ, քու մէջդ կը տեսնեմ իրական դրախտը։ Միրէ՛յլ, մտիկ ըրէ,— Ամպրուազ վարժապետին տղան կ'ըսէր, որ Ռոն գետին մէջ խոտ մը կայ, անունը «խոպոպաւոր խոտ»։ Երկու ցողունի վրայ երկու ծաղիկներ ունին, մէկը միւսէն զատուած, զով ալիքներուն յատակը թաղուած։ Երբ իրենց սիրոյ եղանակը հասնի, ծաղիկներէն մին, առանձին, վեր կը խոյանայ ծիծղուն ջուրերէն, որպէսզի արեւին տակ փթթի իր կոկոնը։ Միւս ծաղիկն ալ,տեսնելով զայն այսպէս գեղեցկացած, կը սարսռայ իր կարգին, ու սիրով լեցուած, կը լողայ որքան կրնայ՝ մօտենալու եւ համբուրելու համար զայն։Կ'աշխատի իր խոպոպներն ազատել լօռէն, որ բռներ է զինք, մինչեւ որ, ափսո՛ս, փրթի ցողունը։ Վերջապէս ազատած, բայց արդէն մահամերձ, իր գունատ շրթներուն ծայրով կը հպի իր եղբօր մակ ֆրոյ...։— Մէկ հեղ համբուրեմ, յետոյ մեռնիմ, Միրէ՛յլ, մինակ նէֆ։

Տժգոյն էր Միրէյլ։ Վէնսան, յափշտակութեան մէջ, կը հիանար սիրականին վրայ։ Գլուխը տաքցած, վայրի կատուի մը պէս, ոտքի կը կանգնի յանկարծ, կը փաթթուի Միրէյլի, սակայն կը խրտչի աղջիկը, եւ իր կլոր երանքներէն կ'ուզէ հեռացնել համարձակ ձեռքը,որ փաթթուեր է մէջքին։ Տղան նորէն կը գրկէ զինք։ «Ձգէ զիս», կը հեծէ աղջիկը, պայքարելով եւ զալարուելով։ Սակայն այրող սէրով մը երիտասարդը կուրծքին վրայ կը սեղմէ զինք, երեսը երեսին կը դնէ։ Աղջիկը կը կոմբէ զայն կ'ազատի եւ կը փախչի խնդալով։ Ցեխոյ, աշխոյժ եւ չարաճճի կը սկսի հեռուէն ծաղրել ֆիթուլոնչ ըսելով, վերջն ալ երկուքը միասին, վերջալոյսին, կը սիրտելին,կը փոխանակեն զողունի համբոյրներ, զորս Աստուած տեսած կուտայ թագաւորներուն ու շինականներուն։

ԳՐԱԿԱՆ ԱԿՈՒՄԲ

Զարենցի արուեստը

ooooo

Փարիզի Հայ Գրական Ակումբի ապրիլ 7ի հաւաքոյթին զեկուցում կարդաց Պ. Լեւոն Բաշալեան «Եղիշէ Չարենցի Արուեստը»ի մասին։ Սրահը լեցուն էր։ Զեկուցումէն առաջ ընդհանուր ժողովի նախագահ Ա. Վրացեան յայտարարեց,թէ այսուհետեւ Ակումբի հաւաքոյթները տեղի պիտի ունենան իւրաքանչիւր ամսու առաջին եւ երկրորդ շաբաթ օրերը ու յաջորդող ուրբաթ օրերը եւ խօսք տուաւ զեկուցողին։

Պ. Լեւոն Բաշալեան յայտնեց, թէ պիտի խօսի ոչ թէ Զարենցի ամբողջական գործին, այլ միայն առաջին շրջանի ստեղծագործութիւններու մասին։ Այս շրջանի գործերէն ալ պէտք է առնէ միայն մէկ մասը, որովհետեւ Զարենցի բովանդակ ստեղծագործութեան մասին խօսելու համար պէտք պիտի ըլլար յատկացնել բազմաթիւ դասախօսութիւններ։

Զարենցը մեծ բանաստեղծ մըն է։ Ունի արտայայտութեան եւ բառերու բազմազանութիւն մը, որմէ զուրկ են ուսահայ բանաստեղծները, եւ նոյն իսկ ռուս մեծ բանաստեղծներ, որոնց ազդեցութեան տակ կը գտնուին վերջիններս։ Զարենց խորութեամբ եւ արտայայտութեան բազմազանութեամբ աւելի նման է արեւմտահայ բանաստեղծներուն՝ Դուրեան, Մեծարենց եւն., այլ եւ արեւելահայ Տէրեանի։

Ո՞ւրկէ կրցած է Կարսեցի այս տղան առնել այդ հարստութիւնը, հայ լեզուի տիրապետութիւնը։ Ան իր դաստիարակութիւնը ստացած է եւրոպական գրականութենէն, Ռուսերու միջոցաւ, այլ եւ ուսումնասիրած է արեւմտահայ բանաստեղծներու երկերը։

Զարենցի երկերը կը բաժնուին երկու շրջանի։ Առաջին շրջանը 1916—21 երկրորդ՝ խորհրդայնացումէն մինչեւ հիմա։ Վերջին շրջանին՝ անձնական յոյզերէ եւ ապրումներէ հեռացած՝ դարձած է իր հայրենիքի պաշտօնական բանաստեղծը։Զարենցի ի'ր կարծիքին համաձայն նախընտրելի է առաջին շրջանի բանաստեղծը։ Երկրորդ շրջանինը պակաս արժէքաւոր է եւ ոչ մնայուն։

Ապա, Պ. Բաշալեան կարդաց կարգ մը նմոյշներ Զարենցի բանաստեղծութիւններէն, ցոյց տալու համար անոր զանազան յատկութիւնները։ Զարենց ստեղծագործութեան առաջին տարիները գտնուած է «սէմպոլիստ» հեղինակներու ազդեցութեան տակ։ Այդ ոգիով են գրուած, օրինակ, «Կան անտես հիւրեր», «Այս չէնքիս վրայ ամպեր են թառել» ոտանաւորները եւն.։

Օր. ՀԱՅԿՈՒՀԻ ՍՐԱՊԵԱՆ
եւ
Պ. ՀԱՅՐԱՊԵՏ ԳԱՌՆԻԿԵԱՆ
նշանուած
8 Ապրիլ 1934
Պանծօ Շավիլ (Վէլիզի)

Զարենցի լեզուն ճոխ է, գեղեցիկ եւ երաժշտական։ Օրինակ, «Դի՛ր մատներդ կոյս աչքերիս վրայ», «Իրիկուն է վարդ» եւն.։

Զարենց տարօրինակօրէն ինքնասիրահաւան է եւ յանդգնութիւն ունեցող իր դերին վրայ. «Ես իմ հիմա մի պոէտ եւ իմ անունը Զարենց»։

Զարենցի գլուխ գործոցը այն քանի ոտանաւորներն են, զոր ինք անուանած է Տաղարան, հետեւողութեամբ Սայաթ Նովայի։ Զարենց կրցած է հայկական եւ արեւելեան ոգին խառնել եւ արտադրել նոր ոգիով մը։

Պ. Բաշալեան մանրամասն քննութեան առաւ Զարենցի յատկապէս երկու ոտանաւորները, «Երազ տեսայ, Սայաթ Նովան մօտս եկաւ սազը ձեռին» եւ «Ես իմ անուշ Հայաստանի»ն։ Շատ քիչ տաղ կայ մեր նոր մատենագրութեան մէջ, որ հաւասարի «արեւահամ բառն եմ սիրում» արտայայտութեան։ Պէտք է հեռանալ մինչեւ Շնորհալի որուն«լուսակարկաչ» բառը կրնայ համեմատուիլ «արեւահամ»ի հետ։

Ապա Պ. Բաշալեան քննեց այս երկու ոտանաւորները լեզուի, ոճի, չափի ու յանգի տեսակէտով ցոյց տալով առանձնութիւններն ու թերի կողմերը։ Զարենց չափի սխալ չունի։ Այս տեսակէտով շատ կը տարբերի կովկասահայ միւս բանաստեղծներէն։

Գեղեցիկ են մանաւանդ Զարենցի ներքին յանգերը, ան կը գործածէ յանգեր բանաստեղծութեան ներսը ինչ որ արեւմտահայերը չունին, դժբախտաբար։

Ջերմ զգացումներով եւ հայ մշակոյթի եւ Զարենցի բանաստեղծութեան հանդէպ անսահման սիրով համակուած դասախօսութիւնը ունկնդիրներու կողմէն ընդունուեցաւ բուռն ծափերով։ Ժամանակը ուշ ըլլալով միտքերու փոխանակութիւն տեղի չունեցաւ։

ՇՐՋՈՒՆ ԹՂԹԱԿԻՑ

ԵՐԵՒԱՆԻ ԵՐԱԺՇՏԱՆՈՑԸ

oooo

Պետական Երաժշտանոցի վարչութիւնը, համաձայնութեան գալով վերպատաս մարմիններուն հետ, ձեռնարկեց կարգ մը բարեփոխութիւններու։ Այսպէս պիտի ջնջուին Երաժշտանոցին վեց բաժանումները եւ պիտի կազմուին երեք հիմնական բաժանումներ,— գործնական, մանկավարժական եւ տեսական — երաժշտագիտական։ Այս ձեւով, ոչ միայն կը քիչնան զանազան բաժանումները, այլ եւ կարելի կը դառնայ կեդրոնացնել աշխատանքները։

Անկից զատ, այս տարի Երաժշտանոցին կից պիտի բացուի հեռասփիւռային երաժշտութեան (ռատիօ) դասարան մը, որ ձայնասփիւռով երաժիշտ — վարիչներ պիտի պատրաստէ Հայաստանի զանազան շրջաններու հեռասփիւռի կայաններուն համար։

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (6)

ԷՋԵՐ ՀԱՅԱՋԻՆՋ ՍԱՐՍԱՓՆԵՐԷՆ, 1914-20

Աղջկան դեր ստանձնողը միշտ կ'ըլլար Արմենակը։ Վերջին տարիներուն իր հայրենի գիւղը ուսուցչութիւն կ'ընէր։

1200 ՊԱՏԱՆԻՆԵՐ ԿԸ ՎԱՌԵՆ
300 ԱԼ ԿԸ ՄՈՐԹԵՆ

Տղան հետեւեալ քամենելի պատմութիւնը ըրաւ ինծի։

Տասնըութ տարի անցած է եւ իմ դրչիս կ'իյնայ գրել։ Ես ալ կը պատմեմ դալիք սերունդին, աչքերս արցունքով լեցուն ...։

Վժան գիւղը Սանսայի ձորին վերեւը կը գտնուի (արեւմտեան Եփրատը գիւղին առջեւէն կը հոսի)։ Այս գիւղը զօրք չերթար մերիններուն պէս։ Գիւղին թուրքերը պարզապէս կը մորթեն հայերը եւ դիակները կը յանձնեն Եփրատի։ Արմենակը ժայռէ մը վար կը ձգեն ու կը նահատակեն։ Իսկ պզտիկ եղբայրը երբ կը տեսնէ որ հայերը կը մորթեն, կը փախչի գիւղէն քիչ մը հեռու մամուխի մը տակ կը պահուի։ Երբ գիշեր կ'ըլլայ,տղեկը կը սկսի անծանօթ ուղղութեամբ փախչիլ։ Կը հասնի կանանչ արտերուն մէջ ուր կը մնայ մօտ շաբաթ մը. ցերեկը քաղմուկ — քեղմութ եւ սինձ կ'ուտէ, բայց վերջին օրերը տեսնելով որ անօթութեան չպիտի դիմանայ կ'երթայ գիւղ մը, Խորահոչակ Խարխին։ Գիւղ մտնելուն պէս, թուրք լակոտները տղեկը կ'առնեն կը տանին չիտակ եկեղեցի, ուր Դերջանի Բրիզ, Տվնիկ, Մանց, Հողիք գիւղերէն, Բաղառիճ եւ Վարդուկի հր — ջանի կանանչ արտերուն մօտ 1500 տղաքներ հաւաքած էին, 7—15 տարեկան։ Այս տղաքը երկու մասի կը բաժնեն,—պզտիկներու խումբը,որ իբր թէ Երզնկայի որբանոցը պիտի փոխադրէին, իսկ ՄԻՒՍՆԵՐԸ ԵԿԵՂԵՑԻՆ ԿԸ ՓԱԿԵՆ ԵՒ ԿՐԱԿԻ ՏԱԼՈՎ ԿԸ ՎԱՌԵՆ 1200 ՊԱՏԱՆԻՆԵՐ։

Այս խժդժութեան ականատես կ'ըլլան Երզնկայի որբանոցը փոխադրուող տղեկներն ալ։

Հետեւեալ օրը երկու ժանտարմաներ իրենց առջեւ խառնած ԵՐԵՔ ՀԱՐԻՒՐ մանուկներ, կ'ուղղուին դէպի Վժան։ Գիշերը այդ գիւղին մէկ մարագին մէջ կ'անցընեն, իսկ առտուն կանուխ ժանտարմաները կ'երթան, տղեկները կը հանեն եւ կը շարունակեն իրենց ճամբան դէպի Երզնկա։Երբ Սանսայի ձորը կը հասնին, փաթթոցաւոր մէկը կը հանդիպի ժանտարմաներուն եւ բաներ մը կը խօսին, ի հարկէ չեն հասկնար։Մէկ ալ մանուկներուն կը հրամայեն դէպի լեռնալանջը քալել։ Խեղճ տղաները,օրերով անօթի ծարաւ կը սկսին դէպի լեռ բարձրանալ։ ԶՈՐԱԿԻ ՄԸ ՄԷՋ ԴԱՀԻՃՆԵՐԸ ՍՈՒՐԵՐԸ ԿԸ ՍՐԵՆ ԵՒ ԿԸ ՍԿՍԻՆ ՄԷԿ ՄԷԿ ՏՂՈՑ ՎԻԶԵՐԸ ԿՏՐԵԼ։ Երբ կարգը Արմենակին եղբօրը կուգայ, դահիճը սուրը բարձրացնելով կ'ուզէ մէկ զարկով տղեկին վիզը թռցնել, բայց ոտքերը կը սահին եւ սուրը ուժով չիջներ մանուկին վզին, որ անմիջապէս կտրէ։ Տղեկը վար կ'իյնայ։ Հրէշը կը կարծէ թէ մեռած է, կը ձգէ ու կը հեռանայ։

Երբ գիշեր կ'ըլլայ,լռութիւն կը տիրէ ամէն կողմ. իր վէրքը կը պաղի, կը սկսի հառաչել։ Ամայի լեռնալանջին վրայ ո՞վ պիտի հոգար իր վէրքը։ Հեռուէն կը լսուի Եփրատի դոռումը, որուն խառնուած էր մահամերձ տղոց «Ո՛ւհ, մայրի՛կ, մեռնիմ կը», աղաղակը։ Թէեւ մութ գիշեր էր, բայց ինքը որոշապէս կը տեսնէ մորթուած ընկերներուն գլուխները, որոնք կարծես կը քնանային հրեղէն լոյսերու մէջ։ Իսկ ինք ամբողջ գիշերը կը տառապի ստացած վէրքէն։ Ճիշդ է որ կ'ըսեն ոճիրներով յղի են գիշերները եւ երկար կը տեւեն։ Այդ գիշերը տարի էր իրեն համար։

Վերջապէս հազարումէկ դժուարութեամբ կը լուսցնէ անտանելի ցաւերուն մէջ եւ ահա առաւօտ է։ Արեւը կը ծագի Դերջանի լեռնաշղթայէն։ Ինք ո՞ւր պիտի դիմէր, ո՞վ կ'ընդունի արիւնլուայ կեավուրի մը տղան։

Այդ օրը Քրտուհիները լուճ (բանջար) հաւաքելու եկած էին ձորակին կողմը։ Անոնք տեսնելով մորթուած անմեղ տղեկներու դիակները, կը սկսին լալ եւ հառաչել.

— Աստուա՛ծ, այս ի՞նչ զուլում է, ի՞նչ մեղք են գործած այս մանուկները, որ այսպէս մորթուած են...

Ցետոյ տեսնելով Արմենակի եղբայրը, Քրտուհի մը կ'առնէ կը տանի իր տունը, անունը Մէմօ կը դնէ, երկար ատեն պառաւական դեղերով կը խնամէ վէրքերը եւ կը նշանակէ իր այծերուն հովիւ։ Օր մը դայլեր կ'իջնեն այծերուն մէջ եւ կը փախցնեն քանի մը այծեր։ Երբ իրիկունը պակաս այծերով տուն կուգայ, Քրտուհին կը սպառնայ հայ տղեկին եւ կ'ըսէ.

— Դուք չարչարանքի համար ծնած ազգ էք, պէտք է տառապիք, անխնայ ցեղի զաւակ, վաղ առաւօտ իսկ պէտք է հեռանաս տունէս։

Հետեւեալ օրը, Մէմօն, ձեռքը փայտ մը գիւղէ գիւղ թափառելով, վերջապէս կուգայ Քիւմպէթները, ուր կը կենայ ինծի պէս քիւրտ աղային քով, որուն գոմէշները կ'արածէր։

Մենք եղանք երկու անբաժան ընկերներ։ Մէմօյին հետ միշտ կը խօսէինք մեր գիւղերուն վրայ։ Օր մը, խօսքի բռնուած մենք մեզի մոռցած էինք, երբ մեր արածած գոմէշները սկսան իրարու հետ կռուիլ։ Մենք երբեք նկատի չէինք առած մեր շուրջի անցուդարձերը, մանաւանդ որ ես ալ շատ յուզուած էի այդ օրերը։ Մօրս Մամախաթուն մեկնելէն ի վեր շատ մը չար լուրեր կը հրջէին բերնէ բերան,— թէ մերոնք սպաննուած են Թուրք գաղթականներու կողմէ, մեր գիւղին մօտ։ Այդ օրերը մեր գիւղը Պալուլիտի թուրք գաղթականներով լեցուած էր, բայց Մէմօն միշտ ինծի յոյս կուտար թէ ինչ որ ըսեն,մխիթարութ, մայրիկդ սպաննուած չէ։ Երբ եկայ գոմէշներուն նայելու, տեսայ որ կը կռուին։ Վա՜յ Մէմօ, ի՞նչ պիտի ընենք, տես գոմէշները ի՛նչպէս կատաղօրէն կը կռուին իրարու հետ։ Ուրիշ ճար չկար։ Մեզմէ մէկը պէտք էր որ գիւղ երթար, լուր տար թէ Մէմոյի եւ թէ իմ աղայիս, որպէսզի գային եւ գոմէշները բաժնէին իրարմէ։ Մէմօն ինծի պատուիրեց գոմէշներուն քով կենալ, իսկ ինքը գիւղ գնաց լուր տալու գիւղացիներուն։ Պարաններով բաժնեցին կռուող գոմէշները։

Այդ օրը մենք լաւ ծեծ մը կերանք Մէմօյին հետ։ Կէս օրուան մօտերը գոմէշները տարինք գիւղ։ Աղայիս տունին վերեւ աղբիւր մը կար, առջեւն ալ լճակ մը։ Գոմէշները մտան լճակին մէջ եւ պառկեցան, իսկ ես ծառի մը շուքին տակ նստայ եւ երկար լացի։ Եղբայրս Անանիան եկաւ քովս եւ սաստեց լալուս համար։

ՄԱՆՈՒԿ ՏԷՐ ԱՆԱՆԵԱՆ

(Շար.)

ՄԱՏԱՄ ՃԱԹԵԱՆ ALIMENTATION GÉNÉRALE

9, rue des Fêtes, Paris. Tél. Combat 12-02 *Մէթրօ՝ Փլաս տէ Ֆէթ:*

ԱՐԵՒԵԼԵԱՆ եւ ԵՒՐՈՊԱԿԱՆ ամենալաւ տեսակի նպարեղէններ ամենաաժան գիներով: Անթերի մաքրութիւն եւ արագ սպասարկութիւն: Ուղղնիրուն՝ ապրանքը կը յանձնուի բնակարանը:

Այցելեցէք անգամ մը՝ մշտական յաճախորդ դառնալու համար: Բոլոր գնումներուն կուտանք նուէրի դրոշմաթուղթ:

Այսօր կը ներկայացուի ԳԻԾԷՆ ԴՈՒՐՍ *նոր տարազը*

ՄԱՆՐԱՄԱՍՆՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ ՍՏՈՐԵՒ՝ ՅԱՅՏԱՐԱՐՈՒԹԵԱՆ ՄԷՋ

Օտար աշխատաւորներու դէմ

Սէնի նահանգապետը ընդ. առաջ երթալով զանազան հարցապնդումներու, քննութեան ձեռնարկած է, ստուգելու համար թէ իրապէս կը գործադրուի՞ օտար աշխատաւորներու վերաբերեալ օրէնքը: Քննութենէն կ'երեւայ որ հարիւրին տասը համեմատութիւնը պահուած է քաղաքապետական չինութեանց մէջ: Բայց եւ այնպէս, հետապնդումները պիտի շարունակուին, որ — պէսզի զեղծումներ չպատահին:

300րդ գլխատումը

Տէպլէր, պետական դահիճը, ապրիլ 13ին կատարեց իր 300րդ գլխատումը, կիյոթինը իջեցնելով Քորսիքացի աւազակ Պասթիայի վզին: Քանի մը օր առաջ ալ գլխատած էր ծանօթ ոճրագործ Սառէն, Էքսի մէջ: (Այս մարդը որ փրանսացած Հունգար մըն է, իր զոհը հալեցուցած էր «ասիտ սիւլֆիւրիք»ով):

Դահիճը Նիս գնաց, ուրիշ երկու մահապարտներ գլխատելու համար:

150 ՊԱՂԵՍՏԻՆՑԻ ԴՐԱՄԱՏԷՐՆԵՐ ԴԱՄԱՍԿՈՍԻ ՄԷՋ

Անցեալ շաբթու, 150 հրեայ դրամատէրներ Պաղեստինէն Պէյրութ հասան եւ մեկնեցան Դամասկոս:

Կը կարծուի թէ այս դրամատէրները կ'ուզեն հողեր գնել Դամասկոսի շրջաններու եւ հոն հաստատուիլ:

ՖՈՒԹՊՈԼԻ ՄՐՑՈՒՄ

Հ. Մ. Ը. Մ.ի Փարիզի ֆութպոլի Ա. խումբը այսօր կիրակի կը մրցի S. C. Argenteuil*ի խումբին դէմ: Ժամադրավայր Փորթ տը Քլիշի ժամը ճիշդ 1.30ին:*

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Զատկական տօներու առթիւ Մարսէյլի Պոլսեցիներու Միութեան կողմէ՝ Տիկիններ Մառլէն Նավէր, Նըւարդ Վարժապետեան եւ Բերրոն Ունճեան, ու Պարոններ Միհրան Աստուածատուր, Հրանդ Ունճեան, Օննիկ Վարժապետեան, Միքայէլ Նավէր, Արամ Քիթապճեան եւ Հաճի Յակոբ Պահչէճեան, այսօր Քոնսէփսիոն հիւանդանոցի յարկաբաժինները այցելելով, հայ հիւանդներուս անխտիր բաժնեցին յոյժ ծրարներով՝ կարմիր հաւկիթներ, զատկական չէօրէքներ, չօքօլաներ եւ պտուղներ:

Հրապարակաւ մեր ջերմագին երախտագիտութիւնը յայտնելով Պոլսեցիներու պատուարժան Միութեան, կը յուսանք որ յետ այսու ուրիշ քոյր միութիւններ եւս անոնց բարի օրինակին պիտի հետեւին, հիւանդանոցներու մէջ անյոյս, լքուած ու բախտին թողուած հիւանդներուն:

Քոնսէփսիոն հիւանդանոցի հայ հիւանդներ:

Յ. Հ. Դ.

Դաշնակցութիւն

ՄԱՐՍԷՅԼԻ Ռոստոմ կոմիտէի ընդհ. ընկեր. ժողովը վաղը երկուշաբթի երեկոյ ժամը 8.30ին սովորական հաւաքատեղին: Ընկերներու ներկայութիւնը անհրաժեշտ է: Կարեւոր օրակարգ: Ներկայանալ անդամատոմսով:

ՀԱՆԴԷՍ ԲԱՆԱԽՕՍՈՒԹԻՒՆ

կազմակերպուած ԿՈՒՍԷՆՎԻԼԻ Հ. Յ. Դ. *ՏԱՒՐՈՍ* խումբի կողմէ

Այսօր կիրակի կէս օրէ վերջ ժամը 2ին

Ferme des Noues à Goussainville, Salle de Réunion*ի մէջ*

Կ'երգեն Տիկ. Ս. Խաչատրեան, Օր. Հ. Գնեազեան, Տիկին Ծաղիկեան եւ Պ. Օ. Իսկիւտարլեան:

Կ'արտասանեն Օր. Օսմանեան, Պ. Տիլանեան *եւ ընկերներ* Օ. Կարապետեան *եւ* Կ. Օսմանեան:

Կը խօսի Վ. ՀԱՄԲԱՐՁՈՒՄԵԱՆ

Նուագ Թառի վրայ: *Մուտք 3 ֆրանք:*

Կը ներկայացուի՝ ԴԴՈՒՄԻ ՎԱՃԱՌԱԿԱՆԸ (*զաւեշտ*)

Շոգեկառք կար տիւ Նորէն ժամը *1.17* եւ *1.27* եւ իջնել *Goussainville*ի կայարանը:

ՀԱՅ ԺՈՂՈՎՐԴԱԿԱՆ ԹԱՏՐՈՆ

ԱՅՍՕՐ ԿԻՐԱԿԻ ԿԷՍ ՕՐԷ ՎԵՐՋԸ ԺԱՄԸ ՃԻՇԴ 3ԻՆ

ՍԵՒՐԻ «ՊԷՇԻԿԹԱՇԼԵԱՆ» սրահին մէջ

26, Rue Troyon (Métro: Pont de Sèvres)

ԱՌԱՋԻՆ ԱՆԳԱՄ ԸԼԼԱԼՈՎ ԿԸ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒԻ

Ա. ՍԱՐՎԱՁԵԱՆԻ

«ԳԻԾԷՆ ԴՈՒՐՍ»

ընտանեկան յուզիչ դրամ չորս արար

Բեմադրութեամբ՝ ԱՐՄԱՆ ԿՈԹԻԿԵԱՆԻ

կը մասնակցին՝ տիկիններ *ԼԻՒՍԻ ՊԵՏՐՈՍԵԱՆ, ՔՆԱՐԻԿ-ՄԱՔԴՈՆԱԼՏ* Օրիորդներ՝ *ՍԻՄԱ, ՅԱՍՄԻԿ*, պարոններ *ԱՐՄԱՆ ԿՈԹԻԿԵԱՆ, Ա. ԴՄԲԷԹԵԱՆ* եւ *Ս. ԹՈՐՈՍԵԱՆ*:

Տեղերու գիները՝ 10, 7.50 *եւ* 5 *ֆրանք:*

Սահմանափակ թիւով ըէզերվէներ:

ՅՈՒՆԻՍ 2, ՇԱԲԱԹ ԵՐԵԿՈՅ ԺԱՄԸ 21ԻՆ

Salle Gaveauի ՄԷՋ

Գ. Մ. ԱԼԷՄՇԱՀԻ

ՀԱՅԿԱԿԱՆ եւ ԱՐԵՒԵԼԵԱՆ ԵՐԱԺՇՏՈՒԹԵԱՆ ՆՈՒԻՐՈՒԱԾ ՆՈՒԱԳԱՀԱՆԴԷՍԸ

Սպենդիարեանի, Կոմիտաս Վարդապետի, Տէր Ղեւոնդեանի *եւ* Գ. Մ. Ալէմշահի *բոլորովին նոր գործերը:*

Հրապարակային Բ. դասախօսութիւն

կազմակերպուած *ՀԱՅ ԿԱՄ. ԵՒ ՄԱՐՏԻԿ. ԿԵԴՐ. ՎԱՐՉՈՒԹԵԱՆ ԿՈՂՄԷ*

Այսօր կիրակի Ապրիլ 15*ին ժամը ճիշդ* 2.30*ին*

120, Bld. de Belleville. Métro Belleville

Կը խօսի՝ ԳՆԴԱՊԵՏ Ա. ՇԱՀԽԱԹՈՒՆԻ

նիւթ ունենալով *«ՁԻՆՈՒՈՐԱԿԱՆՈՒԹԻՒՆԸ ՀԱՅՈՑ ՄԷՋ»*

Մուտքը ազատ է:

Հայերու ժամադրավայրը

ճաշարան Ֆ Լ Օ Ր Ի Ա

61, Rue Monsieur le Prince, Paris (6)

Մէթրօ՝ Օտէօն եւ Սէն Միշէլ *Հեռաձայն* **Danton:** 52-73

Արեւելեան եւ եւրոպական խնամուած կերակուրներ

13 ՏՐԱՄԱԴՐԵԼԻ ԵՆ գեղեցիկ եւ ընդարձակ սրահներ՝ (ամէն յարմարութիւններով եւ օժտուած ելեկտրական գոյնզգոյն լամբարներով) հարսանեկան հանդէսներու, ժողովներու, ցերեկոյթներու, պարահանդէսներու եւլն.: դիմել **13**

ՅՈՎՀԱՆՆԷՍԵԱՆԻ *13 rue Pierre Curie*, K. *Bicêtre. Metro: Porte d'Italie.*

ԱՊՐԻԼ ՏԱՍՆԸՄԷԿ

Զ. Ռ. ՄԻՈՒԹԻՒՆԸ ԿԸ ՏՕՆԷ

ՓԱՐԻԶԻ ՄԷՋ

22 ԱՊՐԻԼ, ԿԻՐԱԿԻ ԵՐԵԿՈՅ, ԿԱՎՈՅԻ ՃՔԵՂ ՍՐԱՀԻՆ ՄԷՋ

ԿԸ ՆԱԽԱԳԱՀԷ՝ Պ. ՔՐԱՖԹ ՊՈՆԱՐ (Զուիցերիայէն հրաւիրուած)

Կը խօսին՝ ՏԻԿ. ԱՆԱՅԻՍ, ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ, ԱՐՇԱՒԻՐ ԽԱՆՃԵՏԱՆԵԱՆ

Գեղարուեստական բաժնի ղեկավարութիւնը եւ երգեհոնի (orgue) բաժինը կը ստանձնէ ֆրանսացի յայտնի երաժշտագէտ *ՓՕԼ ՖՈՇԷ*, ուսուցիչ Փարիզի Պետական Երաժշտանոցի:

կը նուագեն, առանձին եւ խմբովին, Օրիորդներ՝ *ՆԷԼԼԻ ԿՕԹԻԷ* (Թաւ ջութակ), *ԼՈՎԷՐԺՈՆ* (ալթօ), *ԿՐՄՆԺՕ* (ջութակ), *ՓՐՕՏԷԼ* (դաշնակ): Պարոններ՝ *ՓԻԷՐ ՊԱԺԷՕ* (Թաւ սրինգ.hautbois, օփերայէն) եւ *ԼԻՒՍԻԷՆ ՊՐԷՕ* (սրինգ), բոլորն ալ Ա. մրցանակով պսակաւորներ Փարիզի Պետական Երաժշտանոցէն:

կը նուագեն հայ եկեղեցական եւ աշխարհիկ եղանակներ, եւ Հայաստանի արդի երաժիշտներու գործերէն:

Կ'արտասանէ ՆՇԱՆ ՊԷՇԻԿԹԱՇԼԵԱՆ *Յ. Թումանեանի «ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏԸ»*

Կ'ԵՐԳԷ ՀԱՅԿԱՆՈՅՇ ԹՈՐՈՍԵԱՆ

Մուտքը՝ ազատ է: *ԾԱՆՕԹ.— Ծախքերու մասնակցութեան համար 3 եւ 5 ֆր. տեղուոյն համաձայն:*

ԼԻՈՆԻ ՄԷՋ

21 ԱՊՐԻԼ ՇԱԲԱԹ ԳԻՇԵՐ Գ. ԹԱՂԱՊԵՏԱՐԱՆԻ ՍՐԱՀԻՆ ՄԷՋ

Բարձր հովանաւորութեամբ ՏՈՔԹ. Ա. ՊԻՏՈՆԻ (Նախագահ Նախկին Պատերազմիկներու Միութեան)

Եւ ներկայութեամբ ԼԻՈՆԻ ՔԱՂԱՔԱՊԵՏԻՆ, ՌՈՆԻ ՆԱՀԱՆԳԱՊԵՏԻՆ,

ԼԻՈՆԻ ԶԻՆ. ԿԱՌԱՎԱՐԻՉԻՆ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՑԻՉՆԵՐՈՒՆ:

Կը նախագահէ՝ ԸՆԿ. Խ. ՍՈՂԻԿԵԱՆ Կը խօսի՝ ՏԻԿԻՆ ԷԼԼԷՆ ԲԻՒԶԱՆԴ

Մասնակցութեամբ հայ եւ փրանսացի արուեստագէտներէ բաղկացած նուագախումբի, ղեկավարութեամբ Ա. ՄԵԼՔՈՆԵԱՆԻ, մեներգ. Օր. Ծ. ՏԷՐ ՊԵՏՐՈՍԵԱՆԻ, Արտասանութիւն Օր. Մ. ԱՃԷՄԵԱՆԻ, Պ. ԼԵՒՈՆ ԱԼԷՄԵԱՆԻ եւ ՄԻՍԱՔ-ՄԻՐԶԷԻ կողմէ:

ՎԻԷՆԻ ՄԷՋ

22 *ԱՊՐԻԼ, ԿԻՐԱԿԻ*

Կը խօսի՝ ՏԻԿԻՆ ԷԼԼԷՆ ԲԻՒԶԱՆԴ *Կը նախագահէ՝* Ս. ԳԱԼՈՒՍՏԵԱՆ

Le Gérant: H. STEPHAN
Imprimerie A. DER (AGOPIAN)
17, Rue Damesme, PARIS (13e)

Tricots TERZIAN

Tél.: Central 93-75 3, rue Poissonnière. Paris (2)

Nouvelle Série d'Été: Tricots d'enfant et maillot de bains d'anfant à partir de 4 frs. Gillet et pullover femme, etc. etc.

Լաւ տեսակի ապրանք, խիստ աժան գիներ եւ ուղղամիտ աշխատելակերպ. ահա՛ այս յատկութիւնները որ կազմեցին **Tricots TERZIAN** *Տան համբաւը:*

Արագ առաքումներ Ֆրանսայի ամէն կողմը:

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ

ԵՐԵԿՈՅԹ-ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ

ԴՊՐՈՑԱՍԷՐԻ ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԱՍՆԱՃԻՒՂԻՆ ԿՈՂՄԷ

28 *ԱՊՐԻԼ, ՇԱԲԱԹ ԳԻՇԵՐ ԺԱՄԸ* 9.30*ին* **Salons COLISÉE***ի ՄԷՋ*

Մարսէյլի մէջ առաջին անգամ ըլլալով կը ներկայացուի Դպրոցասէրի նախկին սանուհիներու կողմէ՝

Ա. ՊԱՏՄԱԳՐԵԱՆԻ **ՏԷՐՆ ՈՒ ԾԱՌԱՆ** օփերէթը

„ԷԼ ՈՒ ԷԼ" հայկական պատկեր նահապետական կեանքէ առնուած ընկերացած երգի ու պարի

ՆԱՒԱՍՏԻՆԵՐՈՒ ՊԱՐԸ երգախառն

Դպրոցասէրի նորաբաց վարժարանին սաներուն կողմէ

Կը նուագէ Մարսիլիոյ հանրածանօթ 12 *հոգինոց* **Arman-Guy** *ճազը*

ՄԵՆԵՐԳՆԵՐ ծանօթ երգչուհիներու կողմէ:

Մուտք՝ 10 *եւ* 5 *ֆրանք:*

Տոմսերը կը ծախուին Դպրոցասէրի սանուհիներուն եւ անդամներուն քով:

Etude de Me BERNARD WAHL

(*12* année)

Licencié en Droit de la Faculté de Paris

Ancien élève de l'École des Hautes Etudes Sociales

JURISCONSULTE

Droit Français et International Privé

94, Rue St. Lazare (*Սէն Լազար կայարանին մօտ*) Tél. Pigalle 67 - 69

Կը ստանձնէ ամէն տեսակ դատական խնդիրներ, ինչպէս նաեւ փողոցի արկածներ, անձամբ կը պաշտպանէ առեւտրական եւ հաշտարար դատարաններու առջեւ, կուտայ certificats de coutumes-ներ, կը կատարէ ամուսնութեան եւ ամուսնալուծման վերաբերեալ բոլոր գործողութիւնները:

Կ'ընդունի ժամը 9—10 *եւ* 17—19: *Նաեւ ժամադրութեամբ*

ԲԱՑՈՒԱԾ Է

ՅՈՎՀԱՆՆԷՍ ԽԱՆՁԵՐԵԱՆԻ

ԱՐԴԻԱԿԱՆ ԴԵՐՁԱԿԱՏՈՒՆԸ

97 Route d'Orléans. Cachan

Անգլիական եւ ֆրանսական ընտիր կերպասներ, վերջին նորաձեւութիւն, խնամուած կար: Գիներու վրայ կարեւոր զեղչ:

Կ'ՈՒԶՈՒԻ

Կ'ուզուի 25-35 տարեկան վստահելի հայ կին մը տնական գործերու եւ երկու երախաներ (7 եւ 10 տարեկան) խնամելու համար: Թուրքերէն գիտնալը պայման է: Գրել՝ Jean Abdalian*ի,* quartier Colombe, Mougins (Alpes Maritimes):

Ֆրանսայի մէջ շատոնց փնտռուած Արեւելքի իսկական օղիին մենաշնորհը ստացած ըլլալով, հրապարակ հանած ենք՝

ԵՐԵՒԱՆ ԱՆԱՐԱՏ ՕՂԻՆ

փնտռեցէ՛ք զայն կարմիր պիտակով: Անգամ մը ճաշակելէ յետոյ ա՛լ չպիտի հրաժարիք անկէ:

ԱՐՏՕՆԱՏԷՐ ՖՐԱՆՍԱՅԻ ՀԱՄԱՐ՝

Société "PEUREUX"

48 Bld. des Vignes, MARSEILLE Téléphone: COLBERT 58-10

ԼԻՈՆԻ ԵՒ ՇՐՋԱՆՆԵՐՈՒ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՑԻՉ

D.N.BAHADOURIAN 32 rue Sévigné. Lyon (Rhône)

ՆԻՍԻ ԳՈՐԾԱԿԱԼ.—

M. M. H. Khatchadourian et Danielian 24, rue Assalit. Nice (A. M.)

ՄԱՅՐԱՆՈՑ

Villa ANNETTE

6, rue de d'Atlas, 6

(**Buttes Chaumont***ի պարտէզէն 25 մէթր հեռու*)

Tél. NORD: 46-65

Վիրաբուժական գործողութեանց եւ ծննդաբերութեանց ընդարձակ սրահներ՝ արդիական ամէն յարմարութիւններով. լուսաւոր օդասուն, գեղեցիկ սենեակներ:

Կ'ընդունինք Assurance Sociale*ի հիւանդներ:*

ԺՈՂՈՎՐԴԱԿԱՆ ԳԻՆԵՐ

Մէթրօ՝ **Belleville et Simon Bolivar**, *Հանրակառք՝ թիւ 5, 26:* *Օթօպիւս՝* **N. BF. BN.**

ՏՕՔԹ. ՍՊԱՐԹԱԼԻ

ՓԱՐԻԶԻ ԲԺՇ. ՀԱՄԱԼՍԱՐԱՆԷՆ

Նախկին գլխաւոր բժիշկ եւ վիրաբոյժ Իզմիրի Ազգ. Հիւանդանոցին

38, Rue Poissonnière (Rex սինէմային ճիշդ քովը)

Մէթրօ՝ Bonne-Nouvelle

Ընդունելութիւն ամէն օր ժամը *14—18* եւ ժամադրութեամբ:

Կ'ՈՒԶՈՒԻ

Կ'ՈՒԶՈՒԻ հայ չափահաս կին մը մէկուկէս տարեկան երախայ մը խնամելու եւ տնական գործեր կատարելու: Փոխադրուցիչ վճարում: Դիմել՝ MANIAN, 28, rue Auger, Bourg-la-Reine. (Seine).

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ՝ ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ, ԳՐԱԿԱՆ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

HARATCH

(Fondé en 1925) R. C. Seine 276.286

Directeur et Propriétaire : Sch. Missakian

Rédaction & Administration

ԽՄԲԱԳՐՈՒԹԻՒՆ ԵՒ ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ

17, Rue Damesme PARIS (13e)

Téléphone : Glacière 15-70

(ԵՐԹԵՒԵԿԻ ՀԱՄԱՐ՝ Métro : TOLBIAC)

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԵԱՆ ՊԱՅՄԱՆՆԵՐ.—

	ՏԱՐԵԿԱՆ	ՎԵՑԱՄՍԵԱՅ	ԵՌԱՄՍԵԱՅ
Ֆրանսա եւ գաղութներ	140 ֆրանք	70 ֆրանք	35 ֆր.
Անգլիա, Եգիպտոս, Զուիցերիա, Իտալիա	250 »	130 »	—
Ամերիկա	200 »	100 »	—
Ուրիշ երկիրներ	200 ֆրանք	100 ֆրանք	—

ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ 17 ԱՊՐԻԼ — MARDI 17 Avril 1934

10ՐԴ ՏԱՐԻ - 10e Année Nº 2472 — Խմբագիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ — ԳԻՆ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ՎԵՐՋԻՆ ԺԱՄ

ԵՐԲ ՕԴԱՆԱՒ ՄԸ ԹՌՉԻ ԹՈՒՐՔԻՈՅ ՎՐԱՅ

ԱՐՏԱԿԱՐԳ ԽՍՏՈՒԹԻՒՆՆԵՐ ԿԸ ԾՐԱԳՐՈՒԻՆ

Էնկիւրիէն կը հեռագրեն ապրիլ 15 թուականով.— *Լաւատեղեակ շրջանակներու մէջ կը հաստատեն թէ կառավարութիւնը Ազգ. Մեծ Ժողովին յանձնած է օրինագիծ մը՝ օտար թղթատարական օդանաւերու մասին: Կ՚ըսուի թէ կարգ մը օդանաւեր բռնաբարած են պայմանագրութեանց տրամադրութիւնները, իսկ ուրիշներ սաւառնած են արգիլեալ գօտիներու վրայ: Օրինագծին տրամադրութեամբ, այն օդանաւերը որոնց վարիչները չեն համակերպիր մասնաւոր պայմանագիրներով նախատեսուած պայմաններուն, վար պիտի առնուին եւ վարիչները պիտի ձերբակալուին զինու զօրութեամբ: Ոը եւ է օդանաւ որ Թրքական հողի վրայ կը սաւառնի 800 մէթրէն պակաս բարձրութեամբ կամ արգիլեալ գօտիներու վրայ, գնդացիրի պիտի բռնուի: Երբ օտար օդանաւեր թռչին Թրքական հողի վրայ, պարտաւոր պիտի ըլլան վար իջնել եւ միասին առնել Թուրք վարիչ մը, որ իրենց պիտի ընկերանայ երկրին վրայ թռած միջոցին:*

ՊԵՏԱԿԱՆ ՊԱՇՏՕՆԵԱՆԵՐՈՒ ԽԼՐՏՈՒՄՆԵՐԸ

ԿԱՌԱՎԱՐՈՒԹԻՒՆԸ ՍԿՍԱՒ ՊԱՏԻԺՆԵՐ ՏՆՕՐԻՆԵԼ

Համաձայն տրուած որոշման, կիրակի օր եւ երէկ բողոքի ցոյցեր տեղի ունեցան ամբողջ Ֆրանսայի մէջ, ընդդէմ հրամանագիր օրէնքներուն: 140 գլխաւոր քաղաքներ մասնակցեցան այս ցոյցերուն, հրապարակային ժողովներով եւ թափօրներով: Թշնամական կանչեր արձակուեցան կառավարութեան դէմ եւ շատ մը տեղերու մէջ պարզուեցաւ կարմիր դրօշ, մուրճ — մանգաղով: Ամբողջ երկիրը վարակուած էր ջղագրգռութեամբ, սակայն ծանր դէպքեր չպատահեցան: Ցոյցերուն մեծ մասը վերջացաւ թափօրներով: Ցուցարարները ուղղուեցան դէպի նահանգապետութեանց կամ քաղաքապետութեանց կեդրոնները, բողոքի բանաձեւեր յանձնելու համար: Այս ցոյցերը փորձ մըն էին երկուշաբթի օրուան գործադուլին համար, որ տեւեց մէկ ժամ, ամբողջ Ֆրանսայի մէջ: Գործադուլի ժամը կը փոխուէր տեղէն համեմատ:

Կիրակին խաղաղ անցաւ Փարիզի մէջ, որովհետեւ պաշտօնեաները պզուեցան գրգռիչ ցոյցերէ, որպէսզի ընդհարումներ չունենան ֆաշական տարրերուն հետ: Սովորականէն կրկնապատիկը ոստիկաններ կազմ եւ պատրաստ կը սպասէին, բարեկարգութիւնը պահպանելու համար: Տարբեր հասանքէ լրագրավաճառներուն միջեւ ալ ընդհարումներ տեղի չունեցան, որովհետեւ կառավարութիւնը հրահանգած էր որ ոստիկանները իրարմէ հեռու պահեն հակառակորդ լրագրավաճառները: Սաւառնակներ, ոստիկաններ գիրք բռնած էին մեծ պողոտաներուն վրայ: Բարեբախտաբար օդը լաւ ըլլալով, հազարաւոր քաղաքացիներ նախընտրած էին գիւղ երթալ:

Շաբաթ օր կրկին գործադուլ սարքուեցաւ հեռագրական կեդրոնին մէջ: Գործադուլը սկսաւ կէսօրին: Ժամը 3ին 3—4000 պաշտօնեաներէն միայն հարիւրին 2ը կ՚աշխատէին, իսկ միւսները ցոյցեր կը կատարէին բակին մէջ եւ փողոցը, կամ ժողովներ կը գումարէին յարակից սրահներուն մէջ: Ցուցարարները պատուիրակութիւն մը ղրկեցին թղթատարական նախարարին, որ մերժեց ընդունիլ: Այդ միջոցին կախակայուած 29 պաշտօնեաներէն ոմանք — յայտնի համայնավարներ — գործադուլի կը մղէին պաշտօնեաները: Նախարարը հեռախօսով լուր տուաւ ոստիկանութեան, եւ երկու հոգի ձերբակալուեցան: Յետոյ նախարարը հաւանեցաւ ընդունիլ պատուիրակութիւնը, բայց մերժեց անոնց պահանջը՝ անմիջապէս վերահաստատելու համար 29 կախակայուած պաշտօնեաները: Ասոր վրայ գործադուլը շարունակուեցաւ, դադրեցնելով հեռագիրներու առաքումը եւ բաշխումը: Այս դադարը խանգարեց նաեւ շատ մը նախարարութեանց գործերը: Հարկ եղաւ մասնաւոր սուրհանդակով ստանալ կեդրոնական հեռագրատունը դրկել հեռագիրները, որպէսզի այն տեղէն ղրկուին:

Այս ցոյցերուն հետեւանքով, Թղթատարական նախարարը վերջնապէս պաշտօնանկ ըրաւ 23 գլխաւոր պաշտօնեաներ, եւ կարգապահական տնօրինու*թիւններ որոշեց ուրիշ եօթը պաշտօնեաներու դէմ, որոնց երկուքը կիներ են: Արձակուեցան նաեւ երկու պաշտօնեաներ՝ Կան տը Լիոնի նամակատունէն: Գործադուլը տեւած էր ինը ժամ: Երկու պաշտօնեաներ ձերբակալուեցան իբրեւ խռովարար:*

Երկուշաբթի օրուան ցոյցերուն մասնաւորապէս աչքի կը զարնէին թղթատար — հեռագրական պաշտօնեաները, Փարիզէն մինչեւ յետին գիւղը: Ուսուցիչներու դաշնակցութիւնն ալ հրահանգած էր համախմբուիլ եւ բողոքի բանաձեւեր ստորագրել:

*** *Ներքին գործերու նախարարին հրամանով, նահանգապետները մերժեցին ընդունիլ այն պատուիրակութիւնները որոնք բողոքի բանաձեւեր պիտի յանձնէին:*

*** *Բոլոր կազմակերպութիւնները եւ ձախակողմեան թերթերը բողոքի եւ գործադուլի հրաւէր ուղղելով, կը պատուիրէին ցոյցերը կատարել աշխատանքի վայրին մէջ, արժանավայել դիրքով եւ կարգապահութեամբ: Երկուշաբթի օրուան ցոյցերուն պատասխանատուութիւնը ստանձնած էր թղթատարական պաշտօնեաներու դաշնակցութիւնը, եւ կը յանձնարարէր տառապէս հետեւիլ դրած հրահանգներուն:*

ԱՆՍՈՎՈՐ ՏԱՔ ՓԱՐԻԶԻ ՄԷՋ

Կիրակի օր գեղեցիկ օդ մը վայելեցինք Փարիզի մէջ: Թերթերը կը գրեն թէ այս եղանակին այսքան տաք (29 աստիճան) չէր տեսնուած 60 տարիէ ի վեր: Քաղաքին կէսը գիւղերը թափած էր:

Նոյն երեւոյթը նաեւ Լոնտոնի մէջ:

ԴԱՏԱՒՈՐ ՓՈՒԷՆՍԻ ՍՊԱՆԻՉԸ ՍՊԱՆՆՈՒԱ՞Ծ Է

Օր նոր, պատմութիւն նոր: Շաթու բնակող անգլիացի մը, Ուոթսըն, պատմած ըլլալով թէ դատաւոր Փուէնսի սպանիչը իր վարձակալներէն Պ. Պոլիծոն է, ոստիկանութիւնը պաշարեց տունը եւ քննութեան ձեռնարկեց: Պ. Պոլիծօ հարցաքննուեցաւ եւ յայտնեց թէ վստահ է որ իր զարկածը Փուէնսի սպանիչն է...

Քննութիւնները կը շարունակուին:

ՄԱՀ ՍՏԵՓԱՆՆՈՍ ԱՐՔ. ՅՈՎԱԿԻՄԵԱՆԻ

Սոֆիայի մեր թղթակիցը կը գրէ ապրիլ 11 թուականով.—

Երէկ, 10 ապրիլ, վախճանեցաւ Ստեփաննոս արք. Յովակիմեան, 88 տարեկան հասակին մէջ:

Հակառակ իր խոր ծերութեան, Նիկոմիդիոյ նախկին առաջնորդը, քաջառողջ էր, բայց վերջերս այնքան բարոյական եւ ֆիզիքական զրկանքներ կրեց որ, օրէ օր կը ծիւրէր: «Թեմական» կոչուած խառնիճաղանճը օրերով անօթի ձգած էր վաստակաւոր եպիսկոպոսը, իսկ վերջերս «պաշտօնանկ» ընելով, որոշած էր որ Ռուսճուք երթայ: Առաջնորդը մերժեց, քանի որ էջմիածինը կը շարունակէր ճանչնալ զինքը: Բժշկական քննութիւնը հաստատեց թէ թոքատապէ կը տառապէր:

Վերջերս շրջաբերական մը հրատարակած էր, պարզելով իր դէմ սարքուած դաւերը: Եւ Բիւթանացիները, խորապէս ազդուած, հանգանակութեան ձեռնարկեր էին (ինչպէս Ալփորվիլի մէջ):

Շուտով կը ներկայացնենք այս վաղեմի վաստակաւորին կեանքն ու գործը, Նիկոմիդիոյ բազմամեայ առաջնորդութենէն մինչեւ աքսորը:

Կաթողիկոսին նոր կոնդակը Ղեւոնդ արք.ի սպանութեան առթիւ

Ամենայն Հայոց Կաթողիկոսը մարտ 16 թուակիր կոնդակ մը ուղղած է ազգ. իշխանութեանց, դատապարտելով Ղեւոնդ արք.ի սպանութիւնը: Ահա քանի մը հատուածներ այդ կոնդակէն, որուն ամբողջութիւնը պիտի հրատարակենք առանձին, իր կարգին զբաղելու համար.—

— *«Ամենայն փորձ մարդասպանութեան ինքնին արժանի է դատապարտութեան, զի տէր կենաց եւ մահու՝ Աստուած է միայն, բայց գեր ի վերոյ է քան զսովորական ոճիր եւ սրբապղծութիւն մեծագոյն՝ բարձրացուցանել զձեռն ի վերայ բարձրաստիճան հոգեւոր պաշտօնէին եկեղեցւոյ ի տան Տեառն, ուր պարտ էր մտանել երկիւղածութեամբ միայն եւ բարեպաշտական զգացմամբ:*

Բայց առաւել դատապարտելի է ոճիրդ, որ կատարեցաւ ի վերայ բարձրաստիճան պաշտօնէին եկեղեցւոյ, որ ըստ բարոյական պարտուց եւ հայրական սիրոյն, զոր ունէր նա առ հօտն իւր, եւ ըստ հրահանգաց մերոց առաջնորդէր ի շաւիղ խոհեմութեան եւ ազգաշահ գործունէութեան ջանալով հեռու պահել ի մոլորութեանց եւ ի յազգավնաս գործոց: Նզովք հասարակաց համարեմք զայդպիսի ոճիրս անլուր, զոր ոչ տեսանեմք յընթացս դարաւոր պատմութեանց ի մեզ եւ յօտար ազգս:

... Այսու Հայրապետական կոնդակաւ մերով, յայտնելով զխորին մեր վիշտ և զցաւ վասն տարապարտ եղերական մահուան որդւոյ մերոյ սիրելւոյ Տ. Ղեւոնդ արք.ի, դատապարտեմք զոճրագործս եւ զոճիրն, որպէս զհետեւանս մոլար մտածողութեանց եւ յորդորեմք զամենեսին, որպէս հայր հասարակաց՝ զգաստանալ, թողուլ զանօգուտ վէճս եւ զերկպառակութիւնս, հեռու մնալ մանաւանդ յանդգնալ գործողութեանց, որք վնասաբերք են եւ անվայելք անուան բարեկիրթ ազգի եւ ժողովրդեան, ոչ ի շահ բնիկ հայրենեաց՝ Խորհրդային Հայաստանի եւ կառավարութեան, հասեալ մեզ ի բաժին որպէս որպէս զերական եւ զթանկագին ժառանգութիւն, խաղաղ պահպանութիւն որոյ խարխիս յուսոյ եւ արմատ կենդանութեան է ըստ իմաստուն ասացուածոյ, թէ «Տան՝ արմատովն է ծառ, եւ տունն՝ հիմամբ»:

Ծանօթ սեղանաւոր Ռոշէթ կոկորդը կտրեց ածելիով

ԻՐ ՁԳԱԾ ՆԱՄԱԿՆԵՐՈՎ ԿԱՄԲԱՍՏԱՆԷ ՇԱՏ ՄԸ ՊԱՇՏՕՆԵԱՆԵՐ

Ծանօթ սեղանաւոր Անրի Ռոշէթ, որ Սթավիսքիի առաջին տպագրութիւնը եղած է պատերազմէն առաջ, շաբաթ օր ածելիով մը կտրեց վիզը, Փարիզի 9րդ ատեանին առջեւ: Սեղանաւորը երեք տարի բանտարկութեան նոր պատիժ մը կրած էր այդ ատեանէն, եւ այդ առթիւ յայտարարած էր,—«Դատապարտեցի՞ք զիս: Արիւն պիտի թափի այս գործէն»:

Սեղանաւորը շաբաթ օր դատարան գացած էր, իբրեւ պարզ ունկնդիր: Ցանկարծ ածելի մը հանելով, կտրեց կոկորդը: Արիւնը ժայթքեց փաստաբան Մօրօ Ժիաֆէրիի վրայ, որ ուրիշ դատ մը կը պաշտպանէր այդ օրը: Անմիջապէս փոխադրեցին հիւանդանոց, բայց մեռաւ, 13 սանթիմեթր խորութեամբ վէրք մը բացուած ըլլալով: Աջ ձեռքը բռնած էր ածելին, իսկ ձախ ձեռքը՝ նամակ մը:

Արկածալի կեանք մը ունեցած է հանգուցեալը, ճիշդ Սթավիսքիի պէս գործեր սարքելով: Վերջին անգամ դատապարտուեցաւ սեղանաւորական թերթ մը հրատարակած եւ ընթերցողները մոլորեցուցած ըլլալով կարգ մը արժեթուղթերու մասին: Իր խաչագողութիւնները կը սկսին 1907էն եւ ճիշդ այսօրուան պէս իրարանցում պատճառած են, խորհրդարանական քննիչ ատեաններու յանգելով: Ինքն ալ միլիոններ շորթած է, որոնք աւելի մեծ արժէք ունէին պատերազմէն առաջ: Ծնած էր 1878ին, լաւ ընտանիքէ: Սեղանաւորական ասպարէզը մտաւ կանուխէն, եւ շուտով մասնագէտ մը դարձաւ խարերայութեանց: 30 տարեկան էր երբ ձերբակալուեցաւ 200 միլիոն ֆրանքի խաչագողութեան մը համար: Այն ատեն օրուան նորոյթն էր հանքերու շահագործումը: 1908ին ձերբակալուեցաւ եւ երկու ամիս վերջը առժամապէս ազատ արձակուեցաւ: 1910ին քննիչ յանձնաժողով մը կազմուեցաւ ժոռէսի նախագահութեամբ եւ այս առթիւ ալ պետական պաշտօնեաներ եւ երեսփոխաններ սեւցան: Սեղանաւորը դատապարտուեցաւ երեք տարի բանտարկութեան, եւ 1912ին, երբ պիտի ձերբակալուէր, անհետացաւ: Մեքսիքա փախած էր, եւ հարկ եղաւ երկրորդ քննիչ յանձնաժողով մը կազմել, իր դատերուն յետաձգումը լուսաբանելու համար: (1914): Երկու տարի յետոյ, ոստիկանութիւնը Կրանվիլի մէջ (Ֆրանսա) կը ձերբակալէր փախստական զինուոր մը: Ռոշէթն էր: 1908ին երկու տարի բանտարկութեան դատապարտուեցաւ: 1927ին նորէն ձերբակալուեցաւ, «Պուրս է Ֆինանս» թերթին խմբագրատան մէջ: Իր ձգած նամակներով կ՚ըսէ թէ «ամբողջ կեանքին մէջ զոհ մը եղած է», եւ թէ գիրք մը գրած է իր կեանքի մասին: Յետոյ կ՚ամբաստանէ շատ մը բարձրաստիճան պաշտօնեաներ:

Նոր հրամանագիրները հրատարակուեցան

ԵՐԿԱԹՈՒՂԻՆԵՐՈՒ ՊԱՇՏՕՆԵԱՆԵՐԷՆ ԱԼ 60,000 ՀՈԳԻ ՊԻՏԻ ԿՐՃԱՏՈՒԻՆ

Ինչպէս գրած էինք, ապրիլ 15ին (կիրակի) հրատարակուեցաւ հրամանագիր — օրէնքներու երկրորդ շարքը, որ կը վերաբերի նախկին ռազմիկներուն:

Նոր հրամանագիրները վեց հատ են: (Առաջին շարքը 14 հատ էր): Անոնց գործադրութեամբ, կառավարութիւնը պիտի խնայէ 1,200,000,000 ֆրանք, որ բարդուելով պաշտօնեաներու կրճատման եւ ուրիշ փոփոխութեանց շնորհիւ գոյացած խնայողութեանց վրայ, պիտի գոցէ չորս միլիառ ֆրանքի բացը: Նախկին ռազմիկները շատ մը առարկութեանց կարգին խնդրած էին որ կենսաթոշակներու հարիւրին 3 կրճատումը սկսի յուլիս 1էն, բայց կառավարութիւնը մերժեց եւ կրճատումը պիտի սկսի ապրիլ 1էն, ինչպէս պետական պաշտօնեաներու համար: Վարչապետը եւ ելմտական նախարարը բացորոշապէս յայտնած են թէ պիտի հրաժարին, եթէ նախկին ռազմիկները ցոյցեր կատարեն կամ ընդդիմանան տրուած որոշումներուն:

Նոր կնճիռ մը եւս պիտի աւելնայ օրուան հոգերուն վրայ, իբրեւ հետեւանք երկաթուղիներու վարչական վերակազմութեան: Հանրօգուտ շինութեանց նախարարը ծրագիր մը կազմած է, որուն համաձայն հարիւրին 5 պիտի կրճատուին թոշակները, խնայելով 350 միլիոն ֆրանք, հարիւրին 15 պիտի կրճատուին հանգստեան թոշակները (486 միլիոն), պիտի ջնջուին երկրորդական գիծերը, արձակելով 60,000 պաշտօնեաներ (1164 միլիոն): Երկրորդական գիծերու շոգեկառքերուն տեղ օթօպիւսներ պիտի բանին:

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

ՀԱՅՈՐԴԻՔ — ՇԱՆՈՐԴԻՔ

Դեկտեմբեր 24ի դէպքը կատղեցուց ոչ միայն դաս մը կիներ, այլեւ տարիքն առած երեւելիներ: Պարոնեանի բառով՝ «ազգային ջոջեր»:

Կարելի չէ որ եւ է թերթ ձեռք առնել, առանց հանդիպելու մէկուն կամ միւսին քաջագործութեան:

Այդ «քաջ»երէն է Պ. Հայկ Խօճասարեան, ծանօթ ազգային երեսփոխանը:

Այս վարժապետը փետրուար 14ին ճառ մը կը խօսի Նիւ Եորքի Ս. Խաչ եկեղեցին, Ղեւոնդ արք.ի ազահանդէսին, եւ գռեհկօրէն կ՚անարգէ պատանիներու կազմակերպութիւն մը, «Հայորդիք»:

«*Հայրենիք*»ի թղթակիցը կը գրէր, այս անարգանքին առթիւ (21 փետր.)

— » *Հ. Յ. Դաշնակցութեան հայհոյելէ վերջ, Պ. Խօճասարեան զգուշացուց ներկայ կիները, որ մայրեր հեռու պահել իրենց զաւակները այնպիսի կազմակերպութիւններէ, որպիսին է » Հայորդիք »* — շանորդիք *միութիւնը »:*

Պ. Խօճասարեան մէկ ամիս եւ մէկ շաբաթ լռելէ յետոյ, մարտ 27ին լուսաբանութիւն մը կը հրատարակէ ռամկավար « *Պայքար* »ի մէջ: Լուսաբանութիւն մը որ անմիջապէս կը յիշեցնէ թրքական առածը,— «էօ - գիւրի գապահաթընտան պէօյիւք »: (Զքմեղանքը յանցանքէն աւելի ծանր):

Ի՞նչ է կ՚ըսէ ազգային երեւելին:

Պարզապէս հրատարակութեան կուտայ « *Հայրենիք* »ի վարչութեան եւ իր միջեւ փոխանակուած նամակները:

«Հայորդիք»ը փետրուար 24ին բացատրութիւն պահանջած ըլլալով «*շանորդիք*»ի մասին, Հայկ Խօճասարեան փետրուար 26ին կը պատասխանէ նամակով մը, ուր կը կարդանք.

— « Ես « Հայորդիք »ը *շանորդիք* անուանած չեմ: Որպէսզի յստակ ըմբռնէք թէ ինչպէս գործածուած է այդ բառը, նոյնութեամբ կ՚արտագրեմ ձեզ շահագրգռող այդ հատուածը: Ահա խօսածս.

— *« Ո՛վ կրնար երեւակայել թէ հայրենիքի ազատագրութեան համար կազմուած յեղափոխական կուսակցութիւն մը, տարիներ յետոյ պիտի լքէր իր գոյութեան ծնունդ տուող միակ նպատակը, եւ իր ուժը պիտի գործածէր բուն իսկ հայրենիքի դէմ, ստեղծելով ներքին մահաբեր պայքարներ:*

«Զգո՛յշ, Մայրեր, Դաշնակցութիւնը ճարպիկ է գունաւոր բառերով, ցեղակրօն, այլակրօն, Հայորդիք, շանորդիք, հրապուրել ձեր զաւակները, մղելու համար դէպի ոճիր, դաշունահարել տալու համար ազգին արժէքաւոր զաւակները, որոնցմէ մին էր եղերաբախտ Դուրեան Սրբազան »:

Եւ այս եղաւ « լուսաբանութիւն », իսկ « *Հայրենիք* »ի թղթակցին գրածը՝ «չարամտօրէն այլափոխուած»:

Պ. Խօճասարեան ինքն ալ չհաւատալով իր ըսածին, վարժապետական բացատրութիւն մը եւս կուտայ.— « *Շանորդիք* բառը գործածուած է առանձնապէս եւ ոչ թէ իբրեւ լծորդ «Հայորդիք»ի»:

Այս տրամաբանութեամբ, կրնաք ըսել, առանց չարամտութեան.

— « *Զգոյշ, հայրենակիցներ, ռամկավար, սամավար, ողջամիտ, ոչ — խարամիտ, գովական, կովական, խորհրդային, խլրդային ...* »:

Ո՞վ իրաւունք ունի վշտանալու: «Վարժապետն ասաց» թէ մէկը միւսին լծորդ չէ:

ՎԱՀԷ

Թրոցքի պահուած էր Փարիզի մօտերը

ՉՈՐՐՈՐԴ ՄԻՋԱԶԳԱՅԻՆ ԿԱԶՄԵԼՈՒ ԾՐԱԳԻՐ

Ապահովութեան տեսչութիւնը մտքէ չանցած գաղտնիք մը երեւան հանեց շաբաթ օր:

Ատենէ մը ի վեր զրոյց կը շրջէր թէ խորհրդաւոր լրտեսներ կը բնակին Պարպիզոնի մէջ (Սէն — է — Մառն, Փարիզի շրջակաները): Ոստիկանութիւնը մեծ կարեւորութիւն տուած էր այս լուրերուն, որովհետեւ մասնաւորապէս վայրին մօտ կը գտնուի Ֆոնթէնէպլոյի թնդանօթաձիգներու վարժարանը: Ուրիշ զրոյցի մը համաձայն, մասնաւոր վիլլային մէջ կը բնակէին ... դատաւոր Փուէնսի սպանիչները: Ամիսներ տեւեց այս խորհրդաւորութիւնը: Տեղացիներն ալ զարմանքի մատնուած էին, որովհետեւ վիլլային բնակիչները ոչ միայն կը մերժէին որ եւ է տեղեկութիւն տալ իրենց մասին, այլ եւ նամակ ալ չէին ստանար ուղղակի ցրուիչէն: Ամէն օր հեծելանիւ մը կուգար Փարիզէն, դէզ — դէզ կապոցներով:

Այս տեղեկութեանց վրայ, գաղտնի ոստիկաններ քննութեան ձեռնարկեցին: Հեծելանուորդը ուրբաթ իրիկուն խանգարման մը մատնուելով, առանց լոյսի կ՚երթար: Ոստիկանները բռնեցին մարդը, որ մերժեց յայտնել իր անունը կամ որ եւ է հասցէ: Իր պայուսակին մէջ գտնուեցան կապոց մը նամակներ՝ « Քէր Մոնիք » վիլլային անունով: Ոստիկանները անմիջապէս պաշարեցին վիլլան: Առտուն արշալոյսին Մէլէօնի հարցաքննիչ դատաւորը հասաւ եւ բաւական դժուարութիւն քաշելէ յետոյ կրցաւ ներս մտնել: Կարգով հարցաքննեց կին մը, երկու գերման ծառաներ, գերման քարտուղար մը եւ լեհ քարտուղար մը: Յետոյ առաջին յարկը բարձրանալով, դուռ մը բացին եւ մտան խառնաշփոթ սենեակ մը ուր գրասեղանին առջեւ նստած էր մարդ մը, երկու խոշոր ապրճանակներով:

— Ո՞վ էք դուք: — Ստրով: — Դուք Լէոն Թրոցքին էք, ըսաւ հարցաքննիչ դատաւորը: — Այո՛, պատասխանեց նախկին գործավարը, հեղինական

(Յուրերու շարունակութիւնը կարդալ Դ. էջ)

ՀԱՅ ԽՕՍՔԸ, ԵՐԳԸ, ԲԵՄԸ ԵՒ ՊԱՐԸ

— oo —

Նախորդ յօդուածներով խօսեցանք Դաշնակցական Ժամուլի, գրականութեան եւ ակումբներու մասին:

Այս անգամ կը խօսինք անկարեւոր, երկրորդական համարուած շարք մը հարցերու մասին, որոնք ոչ գիրքերու ոչ ալ մամուլի նիւթ կը դառնան, որոնք սակայն թէ կուսակցական հանգամանք ունին եւ թէ ազգային — մշակութային:

ՀԱՅ ԽՕՍՔԸ

Ա.— Հայ կենդանի խօսքը, գիր — քերէ եւ մամուլէ անկախաբար, իր դերը ունի մեր գաղութներուն մէջ: Տեղական մտաւորական եւ կիսամտաւորական տարրեր, պարտաւոր են, սխտէմաթիք կերպով ամէն կիրակի լսելի ընել ակումբներու բեմէն, հայ խօսքը (քաղաքական, գրական, ազգային), հայ միտքը, հայ լեզուն, հայ պատմութիւնը, որպէսզի հին եւ նոր սերունդը վարժուի հայ մթնոլորտին եւ հոն կեդրոնանայ իր ուշադրութիւնը, հոն թրծուի իր մտածումը, ապա ուրեմն ուշանայ իր օտարացումը:

Դասախօսութիւնները եւ բանախօսութիւնները մեր սեփական ակումբներու բեմէն, պարտաւորիչ պէտք է դարձնել, եթէ կ'ուզենք Հայը Հայ պահել արտասահմանի մէջ, Հայաստանի ապագայ քաղաքացի:

Եկեղեցին ժամանակին կատարած է իր դերը, այժմ աշխարհական բեմերը պիտի կատարեն այդ գործը: Ակումբներն են որ պիտի քաշեն բազմութիւնները եւ պիտի դաստիարակեն համաձայն ժամանակի պահանջներուն:

Ուրեմն մեր մարմինները, մեր մամուլը վճռապէս պիտի պահանջեն մեր Ակումբներու վարիչներէն, դասախօսութեանց հաստատումը եւ այդ առաջադրութեամբ պիտի մշակուի նաեւ ծրագիր, աւելի ճիշդ՝ ուղեցոյց որպէսզի ըստ այնմ տարուին գործերը եւ ըլլան աւելի արդիւնաւոր:

Մենք, Ռումանահայերս, այդ ուղղութեամբ փորձեր կատարած ենք եւ համոզուած որ, յաջող եւ արդիւնաւոր կ'ըլլայ, եթէ նախաձեռնող մարմինները հաւատքը, վճռական կամքը եւ յարատեւութեան ոգին ունենան:

Ահա Պուքրէշի «Րաֆֆի» Մշակ. Միութիւնը երկու տարի է, առանց ընդհատումի, յարատեւօրէն կը շարունակէ իր կիրակնօրեայ դասախօսութիւնները եւ միշտ ալ բազմութիւն կ'ունենայ:

Քոսթանցան եւս սկսաւ շարքը իր դասախօսութեանց, որ յաջողած կը համարուի, քանի որ հոն եւս միջին թիւով 70–80 ունկնդիր կ'ունենան:

Շուտով արձագանգը պիտի ըլլանք Փաղարճըքի եւ Սիլիստրէի «Րաֆֆի»ի մասնաճիւղերու դասախօսութեանց յաջողութեան:

ՀԱՅ ԵՐԳԸ

Բ.— Հայ երգը, գաղութներու մէջ սկսած է մոռցուիլ: Մէկ մասը մեր երգերէն «տէմոտէ» եղած են, հինցած եւ գործածութենէ դուրս ձգուած, մաս մը երգերու ձայնագրութիւնները չունին, կամ սորվեցնողները կը պակսին, նոր երգեր չկան հրապարակին վրայ, հետեւաբար ճաղի սերունդը, պարի սերունդը օտար եւ աշխարհիկ երգերով կը սնանի եւ մեր ազգային երգերը տեղի կուտան օտարութեան:

Այս պայմաններու մէջ, մեր Ակումբներու նուիրական պարտականութիւնը պէտք է ըլլայ թերթերու եւ գիրքերու չափ կարեւոր, հայ երգերու, հայ երգարաններու տարածումը ապահովել, համերգներ կազմակերպել եւ ժողովրդական երգերը ընդհանրացնել ամէն գնով:

Մեր նորահաս տղաքը չեն իսկ լսած մեր երգերուն մեծագոյն մասը, գաղափար իսկ չունին Կոմիտասեան երգերու մասին, չպիտի կրնան սորվիլ եւ սորվեցնել մեր երգերը, եթէ մասնաւոր, արտասովոր միջոցներ ձեռք չառնուին:

Հայ երգը, հայ երաժշտութիւնը վտանգուած է, պէտք է փրկել: Միայն ակումբները կրնան նուիրուիլ այդ գործին, քանի ուշ չէ, քանի տակաւին կարելիութիւն կայ:

Երկսեռ երգչախումբերը մեծ բարիք կը հասցնեն, երգերը ժողովրդականացնելու տեսակէտէն:

Բոլոր գաղութներու բոլոր Ակումբները պէտք է հայ երգարան — երգը տարածելու գործով:

Բոլոր գաղութներու, բոլոր Ակումբները պէտք է, հայ երգարան — ներ եւ բոլոր երգերու ձայնագրութիւնները ունենան, երգչախումբե — րու եւ նուագախումբերու յատուկ: Մրցանակներ պէտք է հաստատել, նոր հայերէն երգեր յօրինող երաժիշտներու համար: Եւ այդ երգերը տարածել բոլոր ակումբները:

ՀԱՅ ԲԵՄԸ

Գ.— Հայ բեմը եւս բացառիկ դիրք ունի մեր մէջ, մինչ ուրիշ ազգեր եւ ժողովուրդներ ունին դերասանական խումբեր, որոնք կը ծառայեն բեմի արուեստին եւ պետութիւնը կը քաջալերէ այդ շարժումը:

Բեմը արուեստ է եւ անոր ծառայողները արուեստագէտ, հետեւաբար կը զարգանայ նաեւ թատերական գրականութիւնը, կարող թատերագիրներու երեւումով եւ լաւագոյն թարգմանութիւններով:

Գաղութներու մէջ տարբեր են պայմանները: Հայկական ԲԵՄ գրեթէ չկայ, դերասաններ շատ քիչ ունինք, նաեւ չկայ թատերական գրականութիւն: Գաղութներու մէջ կան «սիրողներ» (թատերասէր) որոնք փոքր բեմերու վրայ, համեստ ուժերով, կ'ապրեցնեն հայկական կեանքը, հայ բեմը:

Համեստ բեմերու վրայ, համեստ սիրողներով, անկարելի է, Համլէթ, Օթէլլօ եւ այլապէս արժէք ներկայացնող թատերգութիւններ ներկայացնել: Շանթի և Շիրվանզադէի թատերագրութիւններն անգամ անկարող ենք օգտագործել, դաւատական չափանիշով, համեստ, բայց հասկնալի թատերախաղեր աւելին դեր կրնան կատարել, եթէ գրուին կամ պատրաստուած ըլլան մեր պահանջներուն գոհացում տալու համար:

Տակաւին երկու տասնեակ տարիներ գուցէ պիտի կաղայ մեր բեմական գործը: Գաղթական ենք, գաղթահայ կեանքի յատուկ թատերագրութիւններու պէտք կայ, որպէսզի դուրս նետենք «Արարօ»ի պէս ճռուած թատերախաղերը եւ մեր սիրողները կարենան գրական գործ կատարել արտասահմանի մէջ:

Պարոնեանի եւ Եր. Օտեանի թատերախաղերը համեմատաբար մատչելի են գաղութներու մէջ, քան Շանթի «Հին Աստուածները», Ա. Ահարոնեանի «Արցունքի հովիտը» կամ Շանթի նոր երկերը, որոնց յատուկ բեմ եւ կարող դերասաններ պէտք են:

Թատերախաղը պէտք են, որ մեր կեանքը, տառապանքը, տարեգրութիւնները, գաղթահայ բարքերը ներկայացնեն, հոգչէթէ նուագարուեստով հասկնալի եւ մատչելի: Նշան Պէշիկթաշլեան կրնայ մեծապէս նպաստել զուարթ բեմի գործեր տալով, ծաղրելով մեր բարքերը:

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՊԱՐԵՐԸ

Դ.— Այս մասին քիչ բան ունինք գրելիք. նոյնպէս արհամարհուած, նոյնպէս անուշադիր ձգուած եւ գրեթէ մոռցուած:

Մեր ակումբները չե՞ն կրնար այս գետնի վրայ եւս երգին հետ միասին հայկ. պարի տարածման գործին սատարել:

Կը հաւատանք թէ այս ՉՈՐՍ պահանջները,— հայ խօսքը, երգը, բեմը եւ պարը, իրար լրացնող, Հայը Հայ պահող կարեւորագոյն ազդակներէն ըլլալով, մեր ակումբները կրնան մեծ դեր կատարել, եթէ սակայն առաջ գայ բոլոր Ակումբներու դաշնակցութիւնը կամ համագործակցութիւնը:

Միացեալ ուժերով, միացեալ ծրագրով, միացեալ ճիգերով տանինք այս գործը, փրկելու համար մեր գաղութները օտարացումէ:

Գ. ՔԻՍՏԱՆԵԱՆ

Յ.Գ.— Հայ լրագրութիւնը եւ կամ մեր խմբագիրները որքան լաւ գործ ըրած պիտի ըլլան, եթէ գաղութներուն ծանօթացնեն նոր թատերախաղերը որ կը հրատարակուին այս կամ այն հանդէսին մէջ (օրինակ Հայրենիք ամսագիր) եւ թելադրեն զանոնք մեր սիրողներուն, առ ի գործածութիւն: Նոյնը երգերու մասին՝ թէ եւս կան զանազան գաղութներու մէջ հրատարակուած երգեր:

Բարեկամ մը բսաւ որ, Ամերիկայի մէջ տպուած է ձայնագրուած երգարան մը, ինչպէս նաեւ Թիֆլիզէ՝ խմբերգային քառաձայն երգեր:

Ծանօթանանք մեր երգերուն եւ մեր թատերագրութիւններուն:

ԿԱՐԴԱՑԷՔ ԵՒ ՏԱՐԱԾԵՑԷՔ «ՅԱՌԱՋ»ը

ՋԱՐԴԵՑԻՆ ՄԻՆՉԵՒ ՈՐ ՍՈՒՐԵՐԸ ՄԱՇԵՑԱՆ...

— oo —

«ԹՈՒՐՔ ՀՈՂԵՐԸ ՆՈՒԻՐԱԿԱՆ ԵՆ, ԱՆՈՆՑ ՎՐԱՅ ՅԱՐՁԱԿՈՂԸ ԴԱՏԱՊԱՐՏՈՒԱԾ Է ՍՈՒՐԷ ԱՆՑՆԵԼՈՒ »

Պոլսոյ համալսարանին մէջ կը շարունակուին յեղափոխութեան դասախօսութիւնները: Ապրիլ 9ին Սեվրի դաշնագրի մասին խօսեցաւ Մահմուտ Էսատ պէյ, դատական նախկին գործավարը, որ կատաղի խուժանավար մըն է: Ստորեւ՝ ամփոփումը իր դասախօսութեան.—

Բացատրելէ յետոյ Սեվրի դաշնագրին անմիջապէս յօդուածները, դասախօսը մէջբերում մը ըրաւ Իտալիոյ նախկին վարչապետ Նիթթիի մէկ գիրքէն, ուր կ'ըսուի թէ «նոր պատմութեան ամենամեծ դէպքերէն մէկը պատահեցաւ, եւ Թուրք ազգը ոտքի ելաւ: Մուսթաֆա Քէմալը, պատմութեան հազուագիւտօրէն հասցուցած այս մարդը, բուռ մը Թուրքերու գլուխը անցաւ, գրաւողները ծովը թափեց եւ ստեղծեց նոր Թուրքիան որ ամէն տեսակէտով ուժեղ է»:

Մահմուտ Էսատ պէյ յետոյ անցաւ այն պատկերին զոր կը պարզէր Օսմանեան խորհրդարանը: «Երեսփ. ժողովին թէ ծերակոյտին մէջ, ամէն հայրենասէրի համար լալիք դէպքեր կը պատահէին: Յոյն երեսփոխան մը ժամերով կը հայհոյէր Թուրքերու հասցէին: Հայերը կը մասնակցէին առոր եւ նոյնիսկ արաբ երեսփոխանները կը ծափահարէին: Երկու միլիոն հարազատ զաւակներ կորսնցնող վիրաւոր Թուրք ազգին առջեւ, ոչ—Թուրք երեսփոխանները, այս լիրբ եւ անպատկառ մարդիկը, հրճուանքի կանչեր կ'արձակէին, Թուրք ազգին բոլոր նուիրականութեանց կը հայհոյէին»:

Խօսելով ազգային ըմբոստութեան մասին որ միւս կողմէ կը կատարուէր այդ միջոցին, Մահմուտ Էսատ պէյ ըսաւ, խօսքը ուղղելով Թուրք երիտասարդութեան.

— «Թուրք երիտասա՛րդ, ո՞վ ես դուն: Խորհէ անգամ մը, ո՞վ ես դուն եւ ի՞նչ տեսակ պատմութեան մը տղան ես: Շատ հեռուները մի երթար, մինչեւ հին սերունդները եւ պապերդ կամ հայրերդ մի երթար: Մեծ եղբայրներդ եւ քոյրերդ չէին կրնար հանդուրժել գերութեան: Մի մոռնար թէ ի՞նչ տեսակ ցեղի մը զաւակն ես: Ալփասլան, Մանազկերտի պատերազմին մէջ, միայն 20,000 հոգիով գերի բռնեց բիւզանդական 220 հազարնոց բանակը, իր կայսեր հետ: Գըլըճ Ասլան Անատոլու արշաւող մէկ միլիոն խաչակիրները կոտորեց, մինչեւ որ իր սուրին բերանը մաշեցաւ: Թուրք հողերը շատ նուիրական են, եւ հոն ոտք կոխողներուն վիճակուած է սուրէ անցնիլ: Ամբողջ աշխարհի առջեւ պիտի սպասես, մէկ ձեռքդ բռնած թուրք յեղափոխութեան լուսաւորեալ? — "իտէալին ջահը, եւ միւս ձեռքդ սուրը: Բնաւ չպիտի լքես սուրը, եւ պիտի գիտնաս թէ սուրն է միակ միջոցը որ ճամբայ կը բանայ միտքի եւ տրամաբանութեան առջեւ:

Յոյն երեսփոխան մը խօսք կ'առնէ եւ ամբողջ ուժովը կը պոռայ այն խժդժութեանց մասին, որոնց ենթարկուած են եղեր իր ազգակիցները: Եւ կը պահանջէ պատժել յանցաւորները: Հայ երեսփոխաններն ալ կը ձայնակցին անոր, եւ փոքր կը տեսնեն Թուրք ազգին պատմութիւնը:

Հալէպի Թուրք երեսփոխանը չի կրնար հանդուրժել այլեւս եւ կը պոռայ.

— «Յունաստանի մէջ այս տեսակ բաներ ըսել չէք տար խալամ երեսփոխանի մը»:

Բայց ո՞վ մտիկ կ'ընէ: Ոչ — խալամ երեսփոխանները իրենց ձայնին ամբողջ ուժով կ'ամբաստանեն կառավարութիւնը եւ մանաւանդ Թուրք ազգը:

Թուրք երեսփոխան մը կը յիշէ այն առանձնաշնորհները որ ոչ խալամները կը վայելեն Թաթիսի? — "Թաթիսի օրերէն ի վեր: Իսկ ոչ — խալամ երեսփոխանները կը հեգնեն Թաթիսի չըջանը: Երկու երեք լիրբ անպարարներ, ճիշդ գինովներ յիշեցնող հայհոյանքներով բերան կ'առնեն ամբողջ Թուրք ազգը, անոր միլիոնաւոր նահատակները:

Միւս կողմէ, Ահմէտ Րիզա պէյ «Թագրիր» մը կուտայ Ծերակոյտին, ի մէջ այլոց ըսելով. «Կը պահանջեմ անմիջապէս դատարանի յանձնել անոնք որոնք յանցաւոր են մեր հայ, յոյն եւ արաբ եղբայրներու ջարդին եւ տարագրութեանց մէջ»:

Այդ միջոցին կը ծագի նաեւ թագաւորին յայտարարութեան տրուելիք պատասխանին խնդիրը: Թնդանօթաձիգ Րիզա փաշա դիտել կուտայ թէ, քանի որ պատասխանին մէջ կը յիշուին յոյն, հայ եւ արաբ եղբայրներ, պէտք է յիշել նաեւ Թուրք ազգին անունը:

Ահմէտ Րիզա պէյ կ'առարկէ եւ առանց ամչնալու կ'ըսէ.— Թուրք անունը յիշելէն յետոյ, գնչո՞ւն ալ աւելցնենք գահաճառի պատասխանին մէջ:

Հայ ծերակուտական էֆէնտին շատ կը հաւնի Ահմէտ Րիզա պէյի, կը ծափահարէ զայն եւ կշտամբէ Րիզա փաշան:

Րիզա փաշա կ'ըսէ թէ իր նպատակը սխալ հասկցուած է եւ կը խնդրէ որ էֆէնտին ներէ իրեն, բայց Հայը կը պատասխանէ թէ չպիտի ներէ:

Մեծ աղմուկ մը ծայր կուտայ եւ ի վերջոյ կ'որոշուի «Օսմանլը» բառը գործածել «հայ, յոյն եւ արաբ» բառերուն տեղ: Միայն Րիզա փաշան է որ կը պնդէ «Թուրք» բառը աւելցնելու տեսակէտին վրայ:

«ԻՆՉՊԷՍ Ի ԴԵՐԵՒ ԵԼԱՆ ԼՈՅՏ ՃՈՐՃԻ ԵՐԱԶՆԵՐԸ»

Կրթական գործավար Հիքմէթ պէյ ալ շարունակելով իր դասախօսութիւնները, պատմեց.

1922ին կացութիւնը այսպէս էր: Ռուսիա հրապարակէ ընդունած էր ազգ. ուխտը, իսկ Ֆրանսա՝ լռելեայն: Միւս կողմէ հելլէն բանակը պարտուած էր Սաքարիոյ առջեւ եւ կորսնցուցած յարձակման իր ընդունակութիւնը: Բայց, Էսկիշէհիրէն Էնկիւրի եւ Աֆիոնէն Գոնիա գացող երկու թեւերէն զատ, միւս բոլոր երկաթուղիները հելլէն բանակին ձեռքը կը գտնուէին: Թէ երկաթուղիի եւ թէ ռազմամթերքի տեսակէտով Հելլէններուն դիրքը զօրաւոր էր: Նոյնիսկ անգլ. սպայակոյտը համոզուած էր թէ մենք չպիտի կարենանք գրաւել Աֆիոն Գարահիսարը, եթէ վեց ամիս անգամ յարձակում գործենք:

Անգլիացիներուն նպատակն էր շարունակել հելլենական դիմադրութիւնը եւ այս ձեւով Թուրքիան անդամահատել: Երբ մէկ կողմէ յարձակումի կը պատրաստուէինք, միւս կողմէ արտաքին գործավար Եուսուֆ Քէմալ պէյ Եւրոպա գնաց, միջազգային հանրային կարծիքը շօշափելու համար: Երբ գործավարը 1922ի Փետրուար եւ Մարտ ամիսներուն Եւրոպա գնաց, Պոլսոյ կառավարութիւնն ալ Փարիզ եւ Լոնտոն փութացուց իր արտաքին նախարարը:

Եուսուֆ Քէմալ պէյ թէեւ բարեկամական ընդունելութիւն գտաւ Փուանքարէի կողմէ, բայց պատասխանատու վարիչները զգացուցին թէ չեն կրնար հրապարակաւ պաշտպանել մեր պահանջները: Իսկ Ֆրանսայի երկրորդ եւ երրորդ կարգի վարիչները միշտ քաջալերեցին մեզ:

Անգլիա ալ կ'ուզէր գիտնալ թէ Ռուսիոյ հետ մեր բարեկամութեան սահմանը ի՞նչ է, եւ թէ նպատակ ունի՞նք թէ ոչ Պարսկաստանի վրայ ալ յարձակելու:

Հիքմէթ պէյ յետոյ կարդաց Լորտ Քըրզընի կողմէ Աթէնք ղրկուած հեռագիր մը որ կը հաղորդէր թէ ուղղուած օգնութիւնը պիտի փութացուի եւ կ'ըսէր թէ «ձեր բանակը հերոս է, այնքան վախկոտ մի ըլլաք»:

22 Մարտ 1922ին, համաձայնականները զինադադար առաջարկեցին մեզի եւ Յունաստանի: Երկու կողմի բանակները հինգական քիլոմէթր ետ պիտի քաշուէին եւ բանակցութեան պիտի ձեռնարկուէր: Եթէ երեք ամիսէն հաշտութիւն չգոյանար, զինադադարը երեք ամիս ալ պիտի երկարաձգուէր:

Զինադադարի առաջարկէն յետոյ, դաշնակիցները մեզի հաղորդեցին հաշտութեան իրենց պայմանները, որոնց համաձայն Արեւելքի մէջ Հայկ. օճախ մը հիմնուելու էր, Էտիրնէն եւ Գըրք Քիլիսէն Յունաստանի պիտի վերադարձուէր, բայց Յոյներն ալ պիտի մասնակցէին քաղաքին վարչութեան:

Յուլիս 29ին, ծանուցագիր մը տալով դաշնակիցներուն, Յունաստան ըսաւ թէ միայն զէնքով կարելի է հաշտութիւն պարտադրել Թուրքերուն: Եւ Հելլէնները սկսան զօրք հանել Թէքիրտաղ, Պոլիսը գրաւելու համար:

Իտալիոյ եւ Ֆրանսայի ընդդիմութեան վրայ, Անգլիա ստիպուեցաւ Յունաստանի հաղորդել թէ դաշնակից ուժերը պիտի դիմադրեն, եթէ հելլէն բանակը փորձէ Պոլսոյ վրայ քալել:

Վարչապետ Լոյտ Ճորճ կը խորհէր թէ Պոլիսը հելլենական բանակին գրաւել տալով միայն կարելի է խաղաղութիւն հաստատել: Օգոստոսի առաջին շաբթուն, ներքին գործավար Ֆէթհի պէյ Եւրոպա գնաց: Փարիզի մէջ լաւ ընդունեցին զայն, բայց Լոնտոնի մէջ Լորտ Քըրզըն մերժեց ընդունիլ անգամ:

Օգոստոս 24ի յարձակումէն 14 օր յետոյ, Իզմիրը վերագրաւուեցաւ եւ հելլէն բանակը փճացաւ: Եւ անգլ. կառավարութիւնը որ մեր գործավարն անգամ չընդունեց, վերին հրամատարութեան դիմելով հարցուց թէ ե՞րբ կրնայ ընդունիլ դաշնակից հիւպատոսները:

Զայրացած Իզմիրի գրաւումէն, Լոյտ Ճորճ յաջողեցաւ Դաշնակիցները համոզել եւ սեպտ. 11ին մեզի հաղորդեց իր որոշումը Նեղուցներու մասին: Միւս կողմէ սկսաւ զօրք ղրկել Նեղուցներու Անատոլուի կողմը:

Ֆրանսա անմիջապէս բողոքեց եւ Անատոլուի իր զօրքերը Րումէլի քաշեց: Շատ չանցած, Իտալիա ալ հետեւեցաւ անոր օրինակին:

Բայց Թուրք բանակին յաղթանակը եկաւ տակն ու վրայ ընելու այդ բոլոր ծրագիրները եւ ծանր պարտութեան մը մատնելու Լոյտ Ճորճը:

ԿԱՐԴԱՑԷՔ ԵՒ ԻՐԱՐՈՒ ՊԱՏՄԵՑԷՔ

Ցիրաւի, բոլորն էլ Հայեր են այդ բոպէին: Հայեր ստրկական հոգեբանութեամբ: Քծնող ուժեղների առաջ, Ռուսի առաջ, կարմիր դիկտատորների առաջ, Խալիֆաների առաջ, քէմալականների առաջ:

Եւ շատ քաջ Հայերի առաջ, անզէն եւ ձերբակալուած մի շարք մարդկանց առաջ, մի քանի հայ քաղաքական - հասարակական գործիչների առաջ:

Թուրքերը այն կարծիքը ունեն, թէ Հայը քաջ կը լինի իր տանը, իր կնոջ հանդէպ, եւ, վախկոտ դուրսը, օտարների հանդէպ:

Ցաւալին այն է, որ հաստատեցին արիւն եւ մահ պահանջող Հայերը որ ճիշդ որ քաջ են իրենց տանը, իրենց կանանց առաջ, մանաւանդ երբ կանանց էլ ուղարկում էին լինչի ենթարկել տալու համար ոճրագործներին:

Ո՞րտեղ էին այն արիւն եւ մահ պահանջող քաջերը այն օրերին, երբ ամբողջ հայ ժողովուրդն էր նահատակւում:

Ո՞րտեղ էին այդ արիւն եւ մահ պահանջող հերոսները, երբ ամբողջ հայ ժողովուրդն էր արիւնաքամ լինում:

Ի՞նչ էր պատահել, որ այդ բոլորը միանգամից վրդովուեցին:

Թէ տէրտէր, թէ տիրացու, թէ վարդապետ, թէ ռամկավար, թէ ընկերվար, թէ համայնավար:

Ո՞ւմ դէմ էին ճօճում դրանք իրենց նիզակները կամ շառաչեցնում իրենց սրերը:

Մեր դարաւոր ոսոխների դէ՞մ:

Ո՛չ:

Այդ բոլորը վաղուց են ներել մեր ոսոխներին եւ նրանցից փշրանքներ են ուզում:

Այդ բոլոր քաջութիւններն ու ըսպառնալիքները ուղղուած էին մի քանի ուրիշ Հայերի դէմ, որոնք իրենց նման չէին մտածում:

Սա ցաւալի երեւոյթ էր:

Նոյնքան ցաւալի, ինչքան եկեղեցական հայ կանանց մահուան պատիժ պահանջելը կամ մի քանի մարդկանց լինչի ենթարկելու համար ոստիկանական կամ դատարանի դրան առաջ հաւաքուելը:

Այս ցաւալի երեւոյթի պատճառը ի՞նչ էր:

Մի դիակ:

Մի սովորական դիակ:

Ո՛չ, ասում են մեզ, այդ դիակը սովորական չէր, այդ դիակը մի արքեպիսկոպոսի դիակ էր, մի արքեպիսկոպոսի, որ հագել էր փայլուն շքեղ հագուստ, գլխին ականակուռ թագ ունէր, ձեռքին գաւազան եւ կրօնական պաշտամունք էր կատարում:

Տէրտէրական ժողովուրդ:

Համայնավարն էլ տէրտէրական է այս ժողովրդի մէջ, ընկերվարականն էլ, ռամկավարն էլ, պատուելին էլ, վարժապետն էլ, տիրացուն էլ:

Կարելի է բազմաթիւ մարդիկ սպանել, կարելի է մի ամբողջ ժողովուրդ նահատակել, բայց մի եպիսկոպոսի սպաննել եկեղեցում, ոսկեշող թագը գլխին, այդ անկարելի է:

Կարելի է ներել բոլոր մարդասպաններին, բայց եպիսկոպոսին սպաննողները պէտք է անպայման մեռնեն, նրա հետ ենթադրական կապեր ունեցողներն էլ պէտք է օրէնքից դուրս յայտարարուեն:

Սա է տէրտէրական - տիրացուական ժողովրդի հոգեբանութիւնը:

Սա է սրտկացած ժողովրդի հոգեբանութիւնը:

Արիւն:

Մահ՝

Թոյլերին:

Սողալ

Ուժեղների առաջ:

Բարեբախտաբար հայ ժողովրդի բացարձակ մեծամասնութիւնը սկսել է ազատուել ստրկական այդ զգացումներից եւ գիտէ բարին զանազանել չարից, թշնամին բարեկամից:

Հայ ժողովուրդը իր գլխին եկած բոլոր փորձանքներից յետոյ էլ կարողացել է իր անհատականութիւնը պահել եւ ուզում է պահել, դրա համար էլ նա աշխատում է ազատ մնալ, ազատ մտածել, ազատ գործել:

Մենք հաւատացած ենք, ստրկական աղաղակները երկար ժամանակ չպիտի տեւեն, ոչ էլ արիւն եւ մահ պահանջելը պիտի ոգեւորեն հայ ժողովրդի լայն խաւերին:

Հաւատացած ենք, որ հայ ժողովուրդը պիտի պահէ իր առողջ բնազդը, որով մինչեւ այսօր նա ապրել է եւ որով պիտի շարունակի երկար ապրել:

Դիակը չահագործւեց:

Պարզ սպանութեան տուեց մեծ քաղաքական — հասարակական գոյն:

Եւ կրքերը գրգռեցին, գրգռեցին մինչեւ այն աստիճան, որ հայ կինը դուրս եկաւ իր տնից եւ ամերիկեան մեծ քաղաքի փողոցներում լինչ անելու պատրաստւեց:

Ինչո՞ւ համար:

Ի՞նչ չահ:

Արժէ՞ր այդ բոլորը:

Մենք շատ աւելի մեծ կորուստներ ենք ունեցել եւ այժմ էլ ունենք: Մենք բազմաթիւ եպիսկոպոսներ ենք կորցրել եւ դեռ կարող ենք կորցնել:

Եւ այդ բոլորը տարել ենք լուռ եւ անձայն, տարել ենք համբերութեամբ տարել ենք սառնասրտութեամբ:

Մի սովորական հոգեւորականի կորուստն էլ պէտք է, որ տանէինք նոյն համբերութեամբ եւ նոյն սառնասրտութեամբ:

Եւ, եթէ կարծում էինք, որ անիրաւութիւն է պատահել, թողնէինք, որ դատարանը որոշի անիրաւութեան չափը եւ պատժի յանցաւորներին:

Այդպէս պիտի մտածէինք բոլորս էլ եւ մեր վէճի մէջ, եթէ, յիրաւի, մի սովորական հոգեւորականի մահը մեծ վիշտ է, այո, մեր վէճի մէջ պիտի լինէինք չափաւոր, վերապահ, հանգիստ:

Եւ, եթէ մեր այդ վէճի պատճառները մեր եղբայրներն էին, մեր ազգակիցները, պիտի միջոց ճարէինք այդ մեր եղբայրներին կամ ազգակիցներին խելքի բերելու, խրատելու եւ ոչ թէ նրանց արիւնը պահանջելու:

(Մնացեալը յաջորդով)

ԳՐԻԳՈՐ ԵՂԻԿԵԱՆ

ԸՆԿԵՐ ՄԸ ԱՆՁՆԱՍՊԱՆ

Աղեքսանդրիայէն կը գրեն «Յուսաբեր»ի (4 ապրիլ).— Մէկ ամիս առաջ մեր ընկերներէն Ներսէս Նաւարեան զանազան պատճառներով ստիպուած կ'ըլլայ լքելու իր գործը եւ կը մեկնի Գահիրէ հոն գործի մը մտնելու: Անյաջողութեան մատնուելով, կ'անցնի Իսմայիլիէ, բայց այնտեղ ալ աշխատանք գտնելու իր բոլոր ջանքերը ապարդիւն կ'անցնին: Ու Ներսէս, յուսահատած, կ'երթայ պարտէզ ու հոն, ծառէ մը կախուելով, վերջ կուտայ իր դեռատի կեանքին:

Հանգուցեալին գրպանը յունարէն գրուած եւ յոյն անունով ստորագրուած թուղթ մը կը գտնուի, որով ան ուզած էր ծածկել իր Հայ ըլլալը եւ ինքզինքը Յոյն ցուցնել:

Ներսէս Բաղէշի Նեմրութ գիւղէն էր, 25–26 տարեկան: Մանկութեան եւ ճաշակած էր տեղահանութեան եւ աքսորի բոլոր դառնութիւնները: Ետքը, բերուելով Աղեքսանդրիա, ժամանակի ընթացքին կրցած էր իրեն համար ընկերներու լաւ շրջանակ մը ստեղծել եւ սիրելի դառնալ ամէնուն: Երկու տարի Ապրիլեան Սերունդ Միութեան ատենապետի պաշտօնը վարած էր, ընդհանուր յարգանքի արժանանալով: Ապագայ խոստացող տարր մըն էր: Դաշնակցական մըն էր: Ջերմ ատենաշող? — "Զգեստ…" ;

ԿԸ ԽՆԴՐՈՒԻ յօդուածագիրներէն եւ թղթակիցներէն իրենց գրութիւնները գրել թուղթին մէկ երեսին վրայ եւ մելանով:

«ՀԱՄԱԶԳԱՅԻՆ»

ԿՈՉ

ԸՆԹԵՐՑԱՍԷՐ ՀԱՍԱՐԱԿՈՒԹԵԱՆ

»»» · «««

Բոլորին համար ծանօթ իրողութիւն է որ Պէյրութի ճեմարանին կրթական մակարդակը զգալապէս կը բարձրանայ տարուէ տարի: Ներկայ տարիէն նոր անյետաձգելի պահանջ մըն է նոյնպէս, ունենալ վարժարանին կից, բարձրագոյն աշակերտութեան զոհացում տուող ճոխ մատենադարան մը:

«Համազգային»ի Ֆրանսայի Կեդր. Մարմինս համախորհուրդ ճեմարանի տնօրէնութեան հետ, կը ձեռնարկէ յիշեալ մատենադարանի հիմնարկութեան:

Մեր նպատակն է ճեմարանին մէջ ունենալ որոշ ծրագրի մը համաձայն մատենադարան առ այժմ հետեւեալ բաժանումներով.—

Ա.— Մերձաւոր արեւելք.— Սկսեալ նախապատմական շրջանէն մինչեւ մեր օրերը, մեզ շրջապատող ժողովուրդներու եւ հին քաղաքակրթութեանց մասին (պատմութիւն, աշխարհագրութիւն, լեզուաբանութիւն): Եգիպտական եւ հիթիթ քաղաքակրթութիւն, Ասորեստան, Յունաստան, Հռոմ, Բիւզանդիոն, Պարսկաստան, Արաբներ, Ռուսաստան, Թուրքիա, Թաթարներ, Վրացիներ, եւրոպական գլխաւոր լեզուներով: Փաստեր յիշեալ երկիրներու հին (պատմական) եւ նոր շրջանի:

Բ.— Հայագիտական գրականութիւն.— Հայկական մատենագրութիւնը. նախ պատմիչներու բնագրի հրատարակութիւններ, յետոյ անոնց մասին լոյս տեսած քննական աշխատութիւններ: Ազգագրական եւ բանասիրական հանդէսներ: Հայագիտութեան շուրջ լոյս տեսած օտար լեզուներով հրատարակութիւններ:

Հայ գեղարուեստական գրականութիւն: Առաւելապէս ժամանակակից շրջան, սկսեալ Մխիթարեաններու գրականութենէն մինչեւ արդի Հայաստանի եւ գաղութներու գրականութիւնը: Երկեր եւ անոնց մասին քննադատական հրատարակութիւններ:

Գ.— Հայ մամուլ եւ հանդէս.— 1850ական թուականներէն սկսեալ հայակեդրոն քաղաքներու մէջ լոյս տեսած ամսաթերթեր, հանդէսներ, տարեգիրքեր եւ մասնաւոր հաւաքածոներ: Եղած ժամանակակից հանդէսներէն՝ «Հանդէս Ամսօրեայ», «Բազմավէպ», «Հայրենիք» ամսագիր, «Անահիտ» (հին եւ նոր), «Վէմ» եւն.:

Դ.— Աշակերտներու ընթերցանութեան համար գիտական հանրամատչելի գրականութիւն, առաւելապէս ֆրանսերէն լեզուով: Նոյնպէս բառգիրքեր աշխարհագրական, պատմական բովանդակութեամբ:

Ըսենք անմիջապէս թէ, արդէն ճեմարանին մէջ հիմը դրուած է նախատեսուած մատենադարանին: Ներկայիս ան ունի 1800 հատոր գիրք: Առոր ձեւաւորման իրենց գգալի օժանդակութիւնը հասցուցին հանգուցեալ մատուրականներէն Մ. Տէրպէտէրեան եւ Օհան Կարօ, նուիրելով իրենց ամբողջական գրադարանները: Այժմ յիշեալ մատենադարանին խւկական հիմնարկութեանն ու լրացմանն է ձեռնարկած Կեդր. Մարմինս:

Մեր առաջադրութիւնը հնարաւորութեան չափով իրագործելու համար կը կարօտինք նուիրատուութիւններու: Ամէն անոնք որ նախանձախնդիր են մեր մտաւոր սերունդի դաստիարակութեան խնդրոյն, իրենց ունեցած գիրքերը փոխանակ փոշոտ անկիւններ պահելու, կը խնդրենք որ կ'ողորմացնեն վարչութեանս մօտ, որպէսզի աչէն ու ձախէն հաւաքուելիք կաթիլ կաթիլ հատորներով կազմենք որոշ գումար մը հրատարակութեանց եւ փոխանցենք Պէյրութի ճեմարանին:

Այս առթիւ նուէրներ կ'ընդունինք Ֆրանսայի բոլոր քաղաքներէն.Նոյնպէս Եւրոպայի, Ասիոյ, Ամերիկայի ամենահեռաւոր անկիւններէն: Թըղթատարի եւ այլ փոխադրութեան ծախքը կը տանէ Կեդր. Մարմինս եթէ նախօրօք մեզի հաղորդուի գիրքերուն ցանկը:

Ներկայ նպատակին համար դրամական առաքումները կեդրոնացնել գանձապահութեանս՝ թժ. Ալլահվէրտի Որդի մօտ, 27 րիւ տէ Սապլօն, Փարիզ. իսկ գիրքերու ծրարները քարտուղարութեան, 1 րիւ տ'Աքլիմաթ Փարիզ:

Ընդունուած նուիրատուութիւններ ազգանունը եւ տրուած գիրքերու քանակը կը հրատարակուի մամուլի մէջ:

«ՀԱՄԱԶԳԱՅԻՆ»Ի ՖՐԱՆՍԱՅԻ ԿԵԴՐ. ՄԱՐՄԻՆ

Նախագահ՝ Ա. Ահարոնեան, փոխնախագահ՝ Ռ. Բերբերեան, գանձապահ՝ թժ. Ալլահվէրդի Որդի, քարտուղար՝ Հ. Բալուեան:

Փարիզ, 8 փետր. 1934

Յ. Գ.— Կը խնդրենք արտասահմանեան հայ մամուլէն արտատպել ներկայ կոչը:

ՁԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌԷՆ

Վասպուրականի

ԱՊՐԻԼԵԱՆ ՀԵՐՈՍԱՄԱՐՏԸ

ՏԵՍԻՆ, 10 ապրիլ (Յառաջ).— Վասպուրականի Ապրիլեան հերոսամարտի 19րդ տարեդարձի տօնակատարութիւնը — 1915 — տեղի ունեցաւ ապրիլ 8ին, կիրակի ցերեկէ վերջ ժամը երեքին, Հ. Յ. Դ. ժող. Տան սրահին մէջ, նախագահութեամբ Վասպ. Հայր. Միութեան: Հակառակ նոյն օրը եւ նոյն ժամուն սարքուած խաչձեւումին, սրահը լեցուած էր խուռն բազմութեամբ:

Սրահի ղուրսի դրան վրայ կը ծածանէին զոյգ եռագոյնները: Իսկ ներքը բեմին կողքին փառաւոր հայկական եռագոյնը: Բեմին ճակատը զետեղուած էր Դաշնակցութեան երբորդութեան մեծադիր նկարը, անոր ճիշդ վարը «հայկական անկախութեան ակեալ»ը խոշոր բաղանկարը, (գծուած Օր. Տուրպախի կողմէն), «...» կողքերուն գրուած էր հերոսամարտի ղեկավարներուն (Արամ, Իշխան, Վռամեան, Եկարեան եւ Շաոջեան) եւ Անդրանիկի ու Արամի խոշոր խմբանկարները. իսկ ատոնց մէջտեղը Սեբաստացի Մուրատի եւ Դ. Վարուժանի խոշոր խմբանկարը եռագոյնով միասին գծուած: Հանդէսը բացուեցաւ Վասպ. «Արծիւ» փանփարի «Մեր հայրենիք»ով, ղեկավարութեամբ Պ. Ժ. Խաչիկեանի: Ներկաները ոտնկայս ունկնդրեցին յոտնկայս: Նախագահ ընկ. Վ. Հիւսեանը տօնակատարութեան նպատակը պարզելով ըսաւ.

— «Հ. Յ. Դաշնակցութեան տասնեակ տարիներու յեղափոխական կուսի դաստիարակութեամբ սնած Վանի հայութիւնը, Արամ փաշայի ղեկավարութեամբ գլուխ հանեց Վասպուրականի Ապրիլեան անմոռանալի հերոսամարտը: Հերոսամարտ մը որ ոսկի տառերով պիտի արձանագրուի հայկական ազատագրական պատմութեան մէջ: Ապրիլեան հերոսամարտի տօնը, յաղթանակի տօնն է Վասպուրականի ազատատենչ, ռազմական եւ հայրենասէր ժողովուրդին, ատոնց կուսակցական խորութեան, որովհետեւ Վասպուրականցին փառքը պահուն կեցած է իր կոչման բարձրութեան վրայ եւ գինցած է հայրենիքի ու ազգի շահը գերադասել կուսակցական բոլոր շահերէն: Վկայ՝ իր հերոսամարտի յաղթական վախճանը եւ հայկական առաջին ազատութիւնը»: Ցետոյ յանուն այն բոլոր հերոսներուն՝ հրաւիրեց ներկաները մի վայրկեան յոտնկայս յարգել անոնց յիշատակը:

«Արծիւ» Փանփարի «Մշակ բանուոր» քայլերգէն յետոյ, որ նոյնպէս ունկնդրուեցաւ յոտնկայս, նախագահը քանի մը խօսքով ներկայացուց օրուան բանախօսը՝ գնդապետ Տիգրան Պաղտասարեան գինուորական գործունէութիւնը Վանի եւ Հայաստանի մէջ: Իրբեւ ականատես եւ ղեկավարներէն մէկը, բանախօսը մանրամասնօրէն նկարագրեց ապրիլեան հերոսամարտի դէպքերը (Բէյլու, Աթանանց, Շատախ, Հայոց — Ձոր, Փեսանդաշտ, Վարագ, Արճակ, Աւերակ, Քաղաքամէջ եւ Այգեստան) եւ դէմքեր (Ճէվտէթ, Արամ, Իշխան, Վռամեան, Շիրին, Կայծակ Առաքել, Պուլկարացի Գրիգոր, Եկարեան եւն.) որոնք այդ կռիւներու ընթացքին եւ անկէ առաջ մեծ դեր կատարեցին...

—«Անհնարելի ուրախ եւ հպարտ եմ, որ բախտ կ'ունենամ գտնուելու դարձեալ այն քաջ հայրենակիցներու մէջ, որ քանի տարի առաջ իրենց անվեհեր եւ հերոսական խոյանքով ոչ միայն Վասպ. այլեւ ամբողջ հայ ժողովուրդի համար ամենադեղեցիկ պատմութիւնը հիւսեցին — գեղեցիկ եւ աննման ուրիշ ժողովուրդներու մէջ: Ո՞վ տեսեր էր որ հալածուած, հալածաչարուած եւ բռնութեան շղթաներու տակ հեծող ժողովուրդ մը, ոտի կանգնի զինուորի նման, կռուի ամբողջ պետութեան անհաւասար ուժի դէմ, ի վերջոյ փախուստի մատնելով ամբողջ կառավարութիւնը եւ յաղթանակ չահելով իր ազատութեան դրօշը պարզէ հնադարեան Շամիրամական բերդի գագաթին վրայ: Արդար ըլլանք եւ ըսենք. Վասպուրականի հերոսական դրուագը մենք կը պարտինք յեղափոխական եւ ազատագրական այն քարոզչութեան ու դաստիարակութեան, զոր տուին մեզի մեր յեղափոխական առաքեալները, սկսած Տէրոյեանէն, Պետոյէն, Մարտիկէն, Աւետիսէն մինչեւ Ռոստոմը, Շէրոյէն, Միքոյէն մինչեւ անհամար վաղամեռիկ եւ կատաղի Իշխանը որ ինկաւ Շատախի ճամբուն եւ որոնց չունէին ու ոգին թեւաւորեց մեր գլխի վերեւ ամբողջ պայքարի ընթացքին: Փառք ինկածներուն եւ պատիւ վերապրող ձեզ պէս մարտիկներուն եւ զինուորներուն»: (Երկարատեւ ծափեր):

Գեղարուեստական ճոխ եւ խնամուած բաժնին իրենց մասնակցութիւնը բերած էին Օր. Օր. Կակոյեան, Աստուրեան (Կորիճ սիպէր), Հիւսեան (Պատերազմի կոչ), Տիկ. Հ. Ցակորեան (Զէյ, մի չինար), Ժ. Մէրիքեան (Կովկասի քաջեր), Ա. Մարգարեան (Միջնորդութիւն), (Արիւն — արցունք), «Ցեղակրօնեան» խմբապետ Ա. Ճէլլաեան (Փառք եմ տալիս) արտասանութիւններով: Բոլորն ալ ծափերու արժանացան: Մեներգեց Օր. Տուրպախ «Եար կիւլայ» երեւանի դեղջկական երգերէն, փանփարի ղեկավար Պ. Ժ. Խաչիկեանի «Մեծանուն» սօլօն արժանացաւ ծափերու. իսկ Լիոնէն հրաւիրուած ընկ. Ե. Գըրըքճեանի պամձոյով նուագած «Կռուեցէք տղերք» եւ «Մենք պէտք է կռուինք» յեղ. երգերը, ընկերակցութեամբ փոքրիկ Ռուբէն Գըրըքճեանի իր փիփոռ — ճազին, հանդէսին մեծ փայլ մը տուին: Գեղեցիկ եւ յաջող էր նոյնպէս փոքրիկ Ռուբէնի ռուսական տարազով եւ դանակներով պարած Շամիլը, որուն կ'ընկերակցէր իր հայրը պամձոյով: Հակառակ իր տարիքի անյարմարութեան, յաջող արտասանեց պզտիկն Գ. Ցակորեան «Հայ եմ ես»ը: Հանդէսի ընթացքին «Արծիւ» փանփարը կը նուագէր ազգային եւ յեղափոխական կտորներ: Հանդէսը փակուեցաւ փանփարի «Յառաջ նահատակ»ով եւ ներկաները մեկնեցան սրահէն, տանելով իրենց հետ հայրենի յուշերը եւ հայ ռազմիկներու յաղթանակի պարծանքը:

Հանդէսէն վերջ ժամը 8-12, Հ. Յ. Դ. Տան Ակումբին մէջ տեղի ունեցաւ ընտանեկան խնջոյք մը, ի պատիւ գնդապետ Պաղտասարեանի, սեղանապետութեամբ ընկ. Յ. Նուրեանի: Խնջոյքը բացուեցաւ «Աղամ Ասուած» խմբերգով, զոր երգեցին բոլորը միասին: Երգուեցան ազգային — յեղափոխական երգեր եւ բաժակաճառերով մթնոլորտը ելեկտրականացած էր, որ պահ մը գիրենք փոխադրուած զգացին հայրենի դաշտերը: Հոս դարձեալ փայլեցաւ փոքրիկն Գըրըքճեանը իր ռուսական պարերով: Մեներգեցին Օր. Տուրպախ, Պ. Պ. Ա. Միրզոյեան՝ Բեոփի երգը, Ռ. Կէնճոյեան, Տէրունեան, ընկերներ Համազասպ, Տէր Պօղոսեան եւ ուրիշներ. իսկ գնդ. Պաղտասարեան յաջողութեամբ երգեց Վանի ժողովրդ. երգերէն «Արեւն առեր Վանայ ծովին» եւ «Ախչի բախտաւոր»ը: Հերոսամարտի մասին խօսեցան ընկերներ Փիլոս եւ Հերոյեան: Գնդ. Պաղտասարեան պատասխանելով առաջարկեց խմել ներկայ Վասպուրականցիներու կենաց, որոնց մէջէն Տարօնցիները թէ մօտիկ են մեզ եւ թէ զէնքի ընկերներ եղած են սկիզբէն մինչեւ վերջը:

Միութեան կողմէն հերոսամարտի ղեկավարներու խմբանկարը աճուրդի դրուելով բարձրացաւ 185 ֆրանքի, եւ շահեցաւ ընկ. Գ. Ալթունեան, որ 5 ֆր. եւս նուէր տուաւ: Աճուրդը կը վարէին Պ. Ա. Միրզոյեան եւ ընկերներ Հերոյեան ու Առաքելեան: Աճուրդէն յետոյ սկսաւ Վանեցիական երկսեռ պարը, (Գովանդ) որուն մասնակցեցաւ եւ առաջնորդեցօրուանբանախօսը: Ընդհ. երգ ու պարի մէջ կէս գիշեր եղաւ եւ ներկաները մեծ գոհունակութեամբ բաժնուեցան այդ մտերմական եւ կենսուրախ մթնոլորտէն:

Վ. Խուճի

ՄԱՄՈՒԼ

ՆԱՀԱՏԱԿԱՑ ՏՕՆԸ ՋՆՋՈՒԱԾ

»»» · «««

«Աւետիք» կը գրէ այս խորագրով խմբագրականի մը մէջ (30 մարտ).

— «Էջմիածնի 1934ի տօնացոյցին մէջէն ջնջուած է Նահատակաց տօնը:

Նահատակաց տօնը Հայաստանեայց եկեղեցական կանոնական հաստատուած էր մեծ պատերազմի զինադադարէն անմիջապէս յետոյ, ի յիշատակ մեր անմահ մտաւորականներու եւ մէկ միլիոն նահատակներու: Անոր մէջ ամփոփուած են մեր հին նահատակներու փառքը, որոնք ազգի եւ կրօնքի պաշտպանութեան նահատակներն եղած են:

Տօնի օր նշանակուած էր այն օրը (Ապրիլ 11 — 24), որ մեր մտքի եւ գրչի տիտանները աքսորուեցան Պոլսէն՝ դէպի նահատակութեան ճամբան:

Այս տօնն է որ ջնջուած է զայն կոնդակով հաստատող Էջմիածնի հայ պապետութեան կողմէ:

Այս տօնի ջնջման մասին որ եւ է բացատրութիւն չկայ ո՛չ տօնացոյցին եւ ոչ ալ որ եւ է ուրիշ գրութեան մը մէջ:

Քանի որ բացատրութիւն չկայ, մենք իրրեւ ջնջումի պատճառ պիտի նկատենք այն փաստարկութիւնները, որոնք տարիներէ ի վեր կը լսենք:

Օտար իշխանութեան մը ուժին յենլով՝ Հայաստանի ճակատագիրը վարող հայանուն բոլշեւիկի բացատրութեամբ, հայ հին թէ նոր «նահատակները» նոյնքան մեղաւոր եղած են, որքան հայ ժողովուրդի չարդարարները. պարզապէս, երկուստեք ազգայնամոլական պայքարի հետեւանք: Դարմանելու համար այս վնասակար զգացումը երկու հարեւան բանուոր եւ գիւղացի ժողովուրդին մէջ, պէտք է ջնջել այդ հիւանդոտ եւ վնասակար պայքարը յիշեցնող պատճառները: Նահատակաց տօնը անոնցմէ մէկն ու գլխաւորն է:

Հանգուցեալ Դեւոնդ Արքեպիսկ. Դուրեան, երկու տարի առաջ երբ արգիլեց Տիրայր Արքեպիսկ.ին նախագահելու Նիւ Եորքի Նահատակաց տօնին հանդէսին, իր արարքը փորձեց արդարացնել այս փաստարկութեամբ, որ Թուրք կառավարութիւնը գրգռուած պիտի ըլլայ եթէ տօնի:

Այս վերջին բացատրութիւնը էջմիածնի Հայրապետութեան համար կարեւորութիւն զուրկ է: Կայ ու կը մնայ ուրեմն առաջին փաստարկութիւնը, իբրեւ պատճառ նահատակաց տօնի ջնջման:

Այժմ ինքնաբերաբար կը դրուի մեծ հարցական մը իւրաքանչիւր հայ մարդու մտքին առջեւ — էջմիածնի Հայրապետութիւնը կը բաժնէ՞ բոլշեւիկեան տեսակէտները նահատակաց տօնի մասին: Ան կ'ընդունի՞ թէ հին ու նոր նահատակները նոյնքան մեղաւոր եղած են, որքան հայ ժողովուրդի վայրագ չարդարարները: Կը հաւատա՞յ թէ մեր նահատակաց տօնը ջնջելով կը փոխուի Թուրքը մեծով ու պզտիկով, ղեկավարներով ու ժողովուրդով, ու կը դադրի չարդարարութենէ:

Կը հաւատանք առանց կասկածի որ էջմիածնի Հայրապետութիւնը բաժնէր բոլշեւիկեան տեսակէտները: Համոզուած ենք նաեւ թէ՝ չկայ Հայ մը այս աշխարհին մէջ, որ տարբեր մտածում ունենայ էջմիածնի Հայրապետութեան մասին:

Փաստը այն է սակայն, որ տօնացոյցէն ջնջուած է Նահատակաց տօնը. սակայն կան ու կը մնան Հայ ժողովուրդին հետ որ եւ է կապ չունեցող տօներ, ինչպէս Լենինի օրուան տօնը, հոկտ. 27ի տօնը, որուն հետ կապուած է 25 միլիոն անմեղներու կոտորածի եւ զնդակահարութեան յիշողութիւնը, Պաքուի «26 կոմունարներու» տօնը, եւայլն:

Էջմիածնի Հայրապետութիւնը որ եւ է կապ կը զգա՞յ այս վերջին «տօն»երուն եւ Հայ եկեղեցւոյ ու ազգին միջեւ: Բացարձակապէս ո՛չ:

Ուրեմն ինչո՞ւ այս անըմբռնելի վերաբերումը:

Պատասխանը չափազանց պարզ է.— որովհետեւ այդպէս է իշխանութեան անփոփոխելի կամքը: Էջմիածինը պիտի ենթարկուի այս պարտադրութեան կամ... գոցէ իր դռները: Էջմիածինը նախընտրած է առաջինը... չփակելու համար իր դռները:

Այժմ որ կը մօտենանք Նահատակաց տօնի օրուան, արտասահմանի գաղութները հաւաքականօրէն կը դրուին ծանր փորձի մը առջեւ »:

ԲԱՌԱՎԻՃ

••••

Սթավիզքիի գայթակղութեան շնորհիւ, անուանի քաղաք մը դարձաւ Պայոն: Ոմանք սկսան գրել Պայոն քաղաքին պատմութիւնը, ուրիշներ փնտռեցին Պայոն քաղաքին անուան ստուգաբանութիւնը: Եւ յանկարծ վէճ մը ծագեցաւ բանասէրներուն միջեւ:

Այսպէս բանասէր մը գրեց թէ Պայոն մայրաքաղաքն է Լապուր կոչուած նահանգին: Այս փոքրիկ երկիրը ժամանակին գոլերու բնակավայր մըն էր: Այդ պատճառով է, որ կոչուած է Լապուր, ինչ որ կը նշանակէ գողերու քաղաք:

Այս ստուգաբանութիւնը կատղեցուց Պայոնցիները, որոնք ընդունելով հանդերձ որ Սթավիզքի դրամաշորթ մըն է պատահաբար Պայոն ինկած, կը մերժեն ճանչնալ իրենց մէջ որ եւ է գող հայրենակից, պատմութեան բակերէն ի վեր:

Եւ ահա ուրիշ բանասէր մը, թափառելով մինչեւ 340 թուականները, կը հաստատէ որ երկիրը, ուր կը գտնուի Պայոն, կը կոչուէր Լափուրտում, լատիններէն բառ մը, որ կը կը սերի պաշտերէն Լափուրտի բառէն: Պատմութեան այս շրջանը կ'առոգէին չորս գետակներ, այդ պատճառով երկրամասը կոչուած է Լափուրտի կամ չորս ջուրեր:

Կը թուի թէ Պայոնցիները գոհ չեն նաեւ այս ստուգաբանութենէն: Բանասէր սրբայ մը կը պնդէ թէ Լափուրտում անունը կը սերի պասքերէն լափուրրա բառէն, որ կը նշանակէ անմարդաբնակ երկիր: Լաւ, կ'ըսեն ոմանք ալ, անմարդաբնակ երկիր մը միշտ բնակավայր է գողերու:

Գալով բուն Պայոն քաղաքին անուան, կը նշանակէ սուրին, որովհետեւ առաջին անգամ Պայոնցիներն են որ գործածած են սուրին:

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (7)

ԷՋԵՐ ՀԱՅԱՇԻՆՋ ՍԱՐՍԱՓՆԵՐԷՆ, 1914-20

Ըսաւ թէ ինչո՞ւ կուլամ, հայրենի տունը չեմ, ինչ որ ըսեն պիտի տանիմ, օտար տեղ է, կը ծեծեն ալ, հաց ալ չեն տար, տունէն ալ կը վռնտեն, ինչո՞ւ աչքերս չեմ բանար եւն.:

Պատասխանեցի թէ աղային գլխ ծեծելուն համար չէ որ կուլամ, այլ մայրիկիս համար, որ երեք չաբաթ կ'ընէ գնաց եւ տակաւին լուր մը չենք առած... Եւ աւելի բարձր ձայնով սկսայ լալ: Տեսայ որ եղբայրս ալ յուզուած էր, գլխ ձգեց, հեռացաւ:

Այդ օրը շատ տաք էր. աղային տըղան ինծի ըսաւ որ գոմէշները թող ջուրին մէջ կենան, մինչեւ որ իրիկուան զովը սկսի: Հող իր վէրքը լըւալու համար հայ հարս մը եկաւ, ինծի հարցուց մայրիկիս մասին: Ըսի թէ տակաւին որոշ տեղեկութիւն մը չենք առած: Հարցուցի հարսին թէ դո՞ւք ալ Կողերու կամուրջէն փախած էք: Ոչ, ըսաւ, մեր կամուրջը սա դէմի լեռն էր: Եւ սկսաւ պատմել: Ինքը

Ապրանքցի է, տակաւին ջարդ չեղած իր հօրը ծանօթ քիւրտ աղան կ'երթայ Ապրանք գիւղը եւ կ'ըսէ հարսին հօրը.

— Սարգիս քիրվա, ա՛ռ զաւակներդ եւ եկուր մեր գիւղը. մեր քով ապահով կը մնաս:

Սարգիսը իր եղած — չեղածով կ'երթայ Մազան, ծանօթ Քիւրտին տունը: Հազ քանի մը օր մնալէ յետոյ ջարդը կը սկսի: Ապրանքի Հայերը ամբողջ Քէօսէ Մէմօ կոչուած հրէշը կը սպաննէ: Հարսին հօր ծանօթ աղան տեւն մը պահելէ վերջ, միտքը կը փոխէ եւ կ'ըսէ.

— Սարգիս քիրվա, կառավարութիւնը խիստ հրամաններ արձակած է, ո՛վ Հայ պահէ, մահուան պիտի դատապարտուի, լաւ կ'ըլլայ ձեզ քրոջս քով փոխադրեմ, ուր աւելի ապահով կ'ըլլաք:

Քրոջը գիւղը Տերսիմի մօտերն էր: Ցաջորդ օրը Սարգիսը իր ընտանիքով, Պալասանը, նաեւ երկու աղջիկները՝ Լուսաբերը եւ պզտիկը, զինուած Քիւրտի մը առաջնորդութեամբ Մազանէն դէպի Եասըղ կ'ուղեւորին:

Եասըղէն արահետ մը բռնելով, դէպի անտառին խորը կը յառաջանան: Երբ բոլորովին ամայի տեղ մը կը հասնին, Քիւրտը սուրը քաշելով անմիջապէս Սարգիսը կը սպաննէ, յետոյ Պալասանին երեք — չորս տարեկան աղջիկը կ'երթայ Քիւրտին ոտքը կ'իյնայ որ խնայէ իրեն: Հրէշը սուրի այնպիսի հարուած մը կ'իջեցնէ պզտիկին գլխուն որ երկուքի կը բաժնէ: Վերջը կը խոյանայ Լուսաբերին վըրայ եւ ծծկեր մանուկը խլելով վիզը կը կտրէ: Երախային ծծած կաթը բերնէն դուրս կուգայ: Այս ամէնուն ականատես հարսը՝ Լուսաբեր, սուրի ուժգին հարուած մը ընդունելով ինքն ալ կ'իյնայ: Հրէշ Քիւրտը կը կարծէ թէ մեռած է եւ ձգելով կը հեռանայ: Մէկ ժամ վերջը հարսը ուշքի կուգայ, ծնողքը մեռած էին: Վիզը մէկ կողմ հակած, արիւնլուայ եկած ճամբայէն կը վերադառնայ դէպի Եասըղ: Երբ այդ գիւղը կուգայ, ոչ ոք կ'ընդունի իր տան մէջ, իսկ հօրը ծանօթին գիւղը երթալու կը վախնայ: Ուստի կ'երթայ Թաովայ Խաչերի(*) աղբիւրին քով կը նստի: Հոն Քիմպեյլցի Իսմայիլը կը հանդիպի, կ'առնէ իր տունը կը տանի եւ նախնական դեղերով հարսին վէրքը կ'աղէկցնէ: Խեղճ Հայուհին լալով պատմեց այս քստմնելի պատմութիւնը: Ցետոյ ելաւ գնաց. ես ալ գոմէշները լճակէն հանեցի եւ տարի արօտավայրը, ուր գտայ Մէմօն, Թաովըցի Մանուկը, Ապրանքցի Գրիգորը եւ Կողերցի Սարգիսը: Այս երեքը չափահաս էին եւ թոյլ չէին տար որ քիւրտ լաճերը մեզ ծեծէին: Երբ իրիկուն եղաւ, գոմէշները գիւղ բերի, տարի ախոռը, ուր հօրեղբայրս կը կենար, գոմէշները կապեցի եւ գացի պառկելու: Կէս գիշերին մեր պառկած տեղը եկաւ եղբայրս Օվանը եւ մեր կասկածը փարատեց մօրս մասին, տեղեկութիւն տուաւ թէ ողջ առողջ հասած է Մամախաթուն: Եղբայրս մեզի պտուղ եւ ուրիշ բաներ բերած էր, քիչ մըն ալ դրամ տուաւ հօրեղբօրս ու գիշերանց մեկնեցաւ դէպի Դերջան: Հոն պիտի գտնէր իր ընկերներէն Կողերցի Փալիկը:

Անցան քանի մը օրեր, մերոնք Մամախաթունէն վերադարձան, եկան Քիմպեկլիները: Մայրս պատմեց մեզի ճամբան քաշած չարչարանքը: Երբ Հէյպէկի լերան ստորոտը կ'իջնեն, մեր գիւղը բնակող Թուրք գաղթականները կը շրջապատեն եւ կը սկսին խուզարկել, բայց տեսնելով որ խեղճ ու կրակ են, ազատ կ'արձակեն: Մերինները կ'երթան Սարըքայա գիւղը Մանուկ աղբիւրին վրայ եւ բարտիի մը շուքին տակ կը հանգչին: Ջուր բերելու եկած Թրքուհիի մը կը հարցնեն թէ գիւղապետը ուր կը նստի: Թրքուհին կ'ըսէ.— Վարի թաղը, այս ինչ տեղը: Մերոնք կը հասկնան որ Թաղոյենց տունն է: (Հօրաքոյրս Թաղոյենց հարսն էր): Մերինները խեղդելով իրենց յուզումը, կը մօտենան գիւղապետին տան: Գիւղապետը բարի մարդ մըն է եղած. կը հիւրասիրէ եւ կը հարցնէ թէ ուրտեղացի են: Անշուշտ կ'ուրանան թէ Սարըքայացի են, կ'ըսեն թէ Ղրտըմի շրջանի հայ գիւղերէն են, եւ Մամախաթուն կ'երթան: Գիւղապետը կը խոստանայ մարդ մըն ալ ընկերացնել որպէսզի ապահով երթան: Մխոյենց Լալան (Համր) տեսնելով գիւղապետին բարեացակամութիւնը, տեղէն կ'ելլէ, կը սկսի ձեռքի շարժումներով հասկցնել գիւղապետին թէ մենք այս գիւղէն ենք, հօրաքոյրս ալ կը մատնանշէ իբրեւ այս տունին հարսը: Գիւղապետը կը հասկնայ իրողութիւնը եւ մերոնց կ'ըսէ որ եթէ պահած բան մը ունիք, ըսէք, երթանք հանենք: Մերինները կ'երթան փնտռելու իրենց պահեստները, բայց բան մը չեն գտներ, որովհետեւ օրեր առաջ շրջանի Թուրք եւ քիւրտ գիւղերէն եկած գտած էին պահուած գոյքերը:

Հետեւեալ առաւօտ մերոնք ընկերակցութեամբ Թուրք գաղթականի մը, ճամբայ կ'ելլեն դէպի Մամախաթուն: Թուրքը կէս ճամբէն կը վերադառնայ, իսկ մերոնք կը սկսին աւելի արագ քալել: Ճամբան ամէն մէկ քայլին կը հանդիպին դիակներու, որոնք տաքէն հալած էին եւ կը հոտէին: Երբ կը հասնին Լուսաղբիւրի մօտ, Թուրքերը կը կանչեն դէպի ձորին կողմը եւ սպաննել կ'ուզեն: Մերոնք կը սկսին շնչասպառ փախչիլ, մինչեւ որ Մամախաթունի գետը կը հասնին եւ կ'ազատին: Ջուրը անցնելու համար կը դիմեն Թուրք նաւավարի մը:

ՄԱՆՈՒԿ ՏԷՐ ԱՆԱՆԵԱՆ

(Շար.)

(*) Թաովայ — խաչերը Դերջանի հայ թէ քիւրտ ժողովուրդի համար ուխտավայր մըն էր:

ժպիտով մը։

Պաշտօնեաները կարծեցին թէ մեծ գիւտ մը կատարած են, քանի որ Թրոցքի արտօնուած էր միայն Քորսիքա բնակելու։ Բայց կարմիր բանակին կազմակերպիչը անցագիր մը ցուցուց որ հանուած էր 1933 դեկտեմբերին, օրինապէս ստորագրուած, եւ որով ներքին նախարար Պ. Շոթան կ'արտօնէր Սէն-է-Մառնի նահանգին մէջ բնակելու։ Թրոցքի յայտարարեց.

— Այստեղ կը բնակիմ ազատելու համար սպիտակ Ռուսերու հետապնդումներէն։ Միեւնոյն ատեն կ'աշխատիմ Չորրորդ Միջազգային մը կազմել։

Հարցաքննիչ դատաւորը ստիպուեցաւ վերադառնալ, ցնոր տնօրինութիւն։ Հաւանական է որ Թրոցքի Քորսիքա կամ ուրիշ տեղ մը երթայ, քանի որ թաքստոցը երեւան ելաւ եւ իր թշնամիները արթուն են։

«Ցոյց Էտիրնէի մէջ»

Սոֆիայի Սլովօ թերթը գրած է հետեւեալը, խմբագրական սիւնակին մէջ, (6 ապրիլ).—

Թուրքիոյ արտաքին գործավարը, Թէվֆիք Րիւշտիւ պէյ, անբացատրելի սրտնեղութեամբ մը կը ձգնի ցուցադրել Պուլկարիոյ հանդէպ իր անբարեացակամ զգացումները։ Ուրիշ ի՞նչպէս բացատրել իր այն նախաձեռնութիւնը, որով Էտիրնէի մէջ պիտի հաւաքուին իր այն բոլոր պաշտօնակիցները որոնք Աթէնքի ուխտը ստորագրեցին։ Մենք չենք կրնար իր դիւանագիտական ծրագիրներուն խոր իմաստութիւնը գուշակել, բայց, ամբողջ այս աւելորդ աղմուկին մէջ, որ կ'ելլէ Պալքանեան ադմկայացոյց ուխտին շուրջ, երեւան կու գայ վախ մը, թէ Թէվֆիք Րիւշտիւ պէյ վստահ չէ իր գործակիցներու անկեղծութեանը, եւ, այդ պատճառաւ, կ'ուզէ զանոնք աւելի ամուր կերպով կապել՝ կարգ մը այցելութիւններով եւ ցոյցերով, որպէսզի թատերական ձեւով մը ընդգծած ըլլայ իրենց միաձայնութիւնը։ Իսկ ամէնէն ծիծաղելին այն է որ այս բոլորը տեղի կ'ունենան ոչ թէ Թուրքիոյ սահմաններու պաշտպանութեան համար որ ոչ ոքի կողմէ վտանգուած են, այլ՝ գոհացում տալու համար յաւակնութիւններուն դիւանագէտի մը, որ կ'ուզէ մեծ ասպարէզ մը չինել իրեն եւ որ ուխտին հեղինակը կը նկատուի։ Հեղինակի ինքնասիրութիւնը միակ խեցուկն է ամբողջ այս ջղագար գործունէութեան, որով Թէվֆիք Րիւշտիւ պէյ կ'ուզէ իր անձնաւորութիւնը բնորոշել իբրեւ առաջնակարգ դիւանագէտ մը՝ Եւրոպայի մէջ։ Եւ, իրապէս, ի՞նչ են այդ գործունէութեան արդիւնքները։ Միայն կոյրերը չեն տեսներ թէ՝ շնորհիւ այդ գործունէութեան, մթագնեցան բարեկամական զգացումները Պուլկարիոյ որ մինչեւ երկու երեք տարի առաջ շափազանց լաւ կերպով տրամադրուած էր դէպի Թուրքիան։ Այսօր, այդ զգացումները զգալապէս պաղած են՝ շնորհիւ երիտասարդ եւ յաւակնոտ մարդու մը «գործունէութեան» որ իրեն նպատակ է բրած Պալքաններու մէջ ոստիկան զօրքի դեր կատարել։

Այդ գործունէութեան իրական արդիւնքները ասոնք են ահա։

Միամիտներ չենք հասկնալու համար թէ ինչ նպատակ կը հետապնդուի խորհրդի ցոյցով։ Անոր նպատակն է քար մը եւս դնել Պուլկարեւ-Եուկոսլաւ մերձեցման առջեւ, որովհետեւ հոն ներկայ պիտի ըլլայ նաեւ Պ. Եէվթիչ (Եուկոսլավիոյ արտաքին նախարարը)։ Պարտաւոր ենք այժմէն իսկ յայտարարելու թէ՝ մեր եւ Եուկոսլաւիոյ մերձեցման միջեւ գոյութիւն ունեցող բոլոր քարերուն ամենափոքրն ու ամէնէն անարժէքը պիտի ըլլայ ասիկա։ Բայց, Պելկրատի մէջ եւս պէտք է լաւ հաշուեն թէ՝ որեւէ իմաստ կա՞յ ընկերելի դիւանագէտի մը «կայտառ»յովը պարելուն մէջ, դիւանագէտի մը որ շատ ուշ սկսած է Պալքանեան քաղաքականութիւն ընելու։

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Ֆրանսահայ Կարմիր Խաչի Փարիզի մասնաճիւղի Վարչութիւնը իր խորին շնորհակալութիւնները կը յայտնէ Պ. Ա. Շահխաթունիի, Տիկիններ՝ Ա. Գեւոնեանի, Ա. Գէորգեան-Արղութեանի, Օր. Շահլամեանի եւ Պ. Ռ. Զարդարեանի, որոնք իրենց սիրալիր մասնակցութեամբ փայլ տուին «Կարմիր Խաչի Օր»ի հանդէսին։

ՑԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ

Մեր ցաւակցութիւնը կը յայտնենք ընկ. Ղազարոս Մարկոսեանի, որ իր ինքնաշարժով փոսի մը մէջ իյնալով, կորսնցուցած է իր մէկ թեւը։

Խումբ մը ընկերներու կողմէ
Այվազեան

Թուլուզ, 12 Ապրիլ 934

ԳՈՐԾ ԿԸ ՓՆՏՌԷ

Գործ կը փնտռէ Տրակինեանի մէջ բնակող աշխոյժ, վստահելի եւ ընտանիքի տէր հայրենակից մը, որ գիտէ ֆրանսերէն, հայերէն, հաշուակալութիւն, մեքենագիր եւ սթէնօ։ Կը ստանձնէ աշխատանք որ եւ է քաղաքի մէջ։ Կուտայ նիւթական եւ բարոյական երաշխաւորութիւն։

Դիմել՝ Ervand Terzian*ի*. B. P. 31, Draguignan (Var).

ՇԱՑՏԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆ

Մարսէյլի Հ. Յ. Դ. Պատ. Միութեան 1935ի «Գոյամարտ» օրացոյցի պատրաստութեան համար, կը խնդրենք բոլոր այն հայրենակիցներէն, որոնք ցարդ հասարակութեան անծանօթ մնացած, յեղափոխական դէմքերու կենսագրականներ, եւ կարեւոր դէպքերու մասին ծանօթութիւններ ունին մէկ ամիսէն ղրկեն Միութեանս հասցէին K. Antikian, 49. rue Nationale. Marseille.

Ի դիմաց Հ. Յ. Դ. Պատ. Միութեան «Գոյամարտ» օրացոյցի Յանձնախումբ

ԱՊՐԻԼ ՏԱՍՆԸՄԷԿ
Զ. Ռ. ՄԻՈՒԹԻՒՆԸ ԿԸ ՏՕՆԷ

ՓԱՐԻԶԻ ՄԷՋ

22 ԱՊՐԻԼ, ԿԻՐԱԿԻ ԵՐԵԿՈՅ, ԿԱՎՈՅԻ ՇՓԵՂ ՍՐԱՀԻՆ ՄԷՋ
ԿԸ ՆԱԽԱԳԱՀԷ՝ Պ. ՔՐԱՖԹ ՊՈՆԱՐ (Զուիցերիայէն հրաւիրուած)
Կը խօսին՝ ՏԻԿ. ԱՆԱՅԻՍ, ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ, ԱՐՇԱԻՐ ԽԱՆԷՏԱՆԵԱՆ

Գեղարուեստական բաժնի ղեկավարութիւնը եւ երգեհոնի (orgue) բաժինը կը ստանձնէ ֆրանսացի յայտնի երաժշտագէտ ՓՕԼ ՖՈՇԷ, ուսուցիչ Փարիզի պետական երաժշտանոցի։

Կը նուագեն, առանձին եւ խմբովին, Օրիորդներ՝ ՆԷԼԼԻ ԿՕԹԻԷ (թաւ ջութակ), ԼՈՎԷՐԺՈՆ (ալթօ), ԿՐԱՆԺՕ (ջութակ), ՓՐԱՏԻԼ (դաշնակ)։ Պարոններ՝ ՓԻԷՐ ՊԱԺԷՕ (թաւ սրինգ. hautbois, օփերայէն) եւ ԼԻՍՄԻՆ ՊՐԻՕՆ (սրինգ), բոլորն ալ Ա. մրցանակով պսակաւորներ Փարիզի պետական երաժշտանոցէն։

Կը նուագեն հայ եկեղեցական եւ աշխարհիկ եղանակներ, եւ Հայաստանի արդի երաժիշտներու գործերէն։

Կ'արտասանէ ՆՇԱՆ ՊԷՇԻԿԹԱՇԼԵԱՆ Յ. Թումանեանի «ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏԸ»

Կ'ԵՐԳԷ ՀԱՅԿԱՆՈՅՇ ԹՈՐՈՍԵԱՆ

Մուտքը՝ ազատ է։ ԾԱՆՕԹ.— Տախտակներու մասնակցութեան համար 3 եւ 5 ֆր. տեղւոյն համաձայն.

ԼԻՈՆԻ ՄԷՋ

21 ԱՊՐԻԼ ՇԱԲԱԹ ԳԻՇԵՐ Գ. ԹԱՂԱՊԵՏԱՐԱՆԻ ՍՐԱՀԻՆ ՄԷՋ

Բարձր հովանաւորութեամբ ՏՈՔԹ. Ա. ՊԻՅՈՆԻ (Նախագահ նախկին պատերազմիկներու Միութեան)

Եւ ներկայութեամբ ԼԻՈՆԻ ՔԱՂԱՔԱՊԵՏԻՆ, ՌՈՆԻ ՆԱՀԱՆԳԱՊԵՏԻՆ,
ԼԻՈՆԻ ԶԻՆ. ԿԱՌԱՎԱՐԻՉԻՆ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՑԻՉՆԵՐՈՒՆ։

Կը նախագահէ՝ ԸՆԿ. Խ. ՍՈՂԻԿԵԱՆ — Կը խօսի՝ ՏԻԿԻՆ ԷԼԼԷՆ ԲԻՒԶԱՆԴ

Մասնակցութեամբ հայ եւ ֆրանսացի արուեստագէտներէ բաղկացած նուագախումբի, ղեկավարութեամբ Ա. ՄԵԼՔՈՆԵԱՆԻ, մեներգ, Օր. Ծ. ՏԷՐ ՊԵՏՐՈՍԵԱՆԻ, Արտասանութիւն Օր. Մ. ԱՃԷՄԵԱՆԻ, Պ. ԼԵՒՈՆ ԱԼԷՄԵԱՆԻ եւ ՄԻՍԱՔ-ՄԻՐԶԷԻ կողմէ։

ՄԱՐՍԻԼԻՈՅ ՄԷՋ

22 ԱՊՐԻԼ, ԿԻՐԱԿԻ ԵՐԵԿՈՅ ԺԱՄԸ ՃԻՇԴ 8.30ին, Սինէմա Թափիվէռի մէջ

Կը նախագահէ՝ Մ. ՎԱՐԱՆԴԵԱՆ
Կը խօսի՝ ՇԱՒԱՐՇ ՆԱՐԴՈՒՆԻ

Գեղարուեստական ճոխ բաժին։

ՎԻԷՆԻ ՄԷՋ

22 ԱՊՐԻԼ, ԿԻՐԱԿԻ

Կը խօսի՝ ՏԻԿԻՆ ԷԼԼԷՆ ԲԻՒԶԱՆԴ — Կը նախագահէ՝ Ս. ԳԱԼՈՒՍՏԵԱՆ

Տէր եւ Տիկին Գ. Ղազարոսեան եւ զաւակը (Գրզանըրֆ), Տէր եւ Տիկին կար. Ղազարոսեան, Տէր եւ Տիկին Մ. Գալստեան (Գրզանըրֆ), Տէր եւ Տիկին Յ. Թէմիրճեան (Կ. Պոլիս), Արժ. Տ. Վաղինակ քհնյ. Տէր Մինասեան եւ ընտանիք, Այրի Տիկին Ն. Թարաքճեան եւ որդի (Մոնթէվիտիօ), Տէր եւ Տիկին Օ. Թարաքճեան (Մոնթէվիտիօ), Այրի Տիկին Ե. Փափազեան (Սլիվէն), Տէր եւ Տիկին Կ. Փափազեան (Սլիվէն), Տէր եւ Տիկին Մ. Յովանովիկ եւ զաւակունք (Սլիվէն), Տէր եւ Տիկին Թ. Պեզիրճեան եւ զաւակունք (Աղեքսանդրիա), Տէր եւ Տիկին Կ. Փափազեան (Սելանիկ), Տէր եւ Տիկին Գ. Փափազեան (Սելանիկ), Տէր եւ Տիկին Վ. Տօնապետեան (Դամասկոս), Տէր եւ Տիկին Գ. Զաքարեան եւ որդիք (Լիպիմէց), Տէր եւ Տիկին Լ. Զաքարեան եւ Այրի Տիկին Ա. Զաքարեան (Սուլինա), Տէր եւ Տիկին Մ. Զաքարեան եւ զաւակունք, Տէր եւ Տիկին Թ. Զաքարեան եւ զաւակունք (Կ. Պոլիս), ինչպէս նաեւ Յ. Թագւորեան, Գ. Պաքլաեան, Թ. Պաքլաեան, Կ. Ռիզով ընտանիքները սրտի խորունկ կսկիծով կը ծանուցանեն իրենց սիրելի մօր, մեծ մօր, զոքանչին, մօրաքրոջ, հօրաքրոջ եւ ազգականին՝

ԱՅՐԻ ՏԻԿԻՆ ԵՂԻՍԱԲԵԹ ՂԱԶԱՐՈՍԵԱՆԻ

(Ծնեալ Ռուսչուք, 1859ին)

դառնաղէտ մահը, որ տեղի ունեցաւ այսօր, 11 ապրիլ 1934, ժամը 3ին տառապալից հիւանդութենէ յետոյ։

Յուղարկաւորութիւնը կատարուեցաւ Ապրիլ 12ին, Ֆիլիպէի Ս. Գէորգ եկեղեցւոյ մէջ։

Ֆիլիպէ, 11 ապրիլ 1934

ՍԱՐՍԷԼԻ ՀՐԱՅՐ ԽՈՒՄԲԸ կը տօնէ ՀՐԱՅՐի մահուան 30ամեակը, Կիրակի Մայիս 6ին կէսօրէ վերջ ժամը 2.30ին Salle Géographie*ի* մէջ։
Նկատի առնել այդ թուականը։

Սեբաստացի ՄՈՒՐԱՏի յիշատակին

Հ.Յ.Դ. Իսի լէ Մուլինոյի ՄՈՒՐԱՏ խումբը հովանաւորութեամբ ԶԱՒԱՐԵԱՆ Կոմիտէի կը տօնէ ՄՈՒՐԱՏի մահուան 15ամեակը եւ իր ծննդեան 60ամեակը Ապրիլ 29ին Կիրակի օր։
Կը խնդրուի նկատի ունենալ այդ թուականը։

ԵՐԵԿՈՅԹ–ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ

Նախաձեռնութեամբ՝ Ֆր. Կ. ԽԱՉԻ ՓԱՐԻԶԻ ՄԱՍՆԱՃԻՒՂԻ եւ «ՍԻՓԱՆ» ԵՐԳՉԱԽՈՒՄԲԻ «ՀԱՄԲԱՐՁՄԱՆ ՏՕՆ»Ի ԱՌԹԻՒ

9 Մայիս Չորեքշաբթի երեկոյ

Կը ներկայացուի «ԱՆՈՅՇ»ի ճանկլիւլիւմի տեսարանը, խմբական երգերով եւ գեղջկական սիրուած պարերով։ Գեղարուեստական խնամուած բաժին։

Մանրամասնութիւնները մօտ ատենէն։

Կազմակերպութիւններէ կը խնդրուի նկատի ունենալ այդ թուականը։

ԵՓՐԱՏ ՆՈՒԱԳԱԽՈՒՄԲ

ՀԱՐՍԱՆԻՔՆԵՐՈՒ, ՆՇԱՆՏՈՒՔՆԵՐՈՒ, ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍՆԵՐՈՒ եւ ՀԱՆԴԷՍՆԵՐՈՒ համար դիմեցէք «ԵՓՐԱՏ» նուագախումբին որ կը նուագէ հայկական, եւրոպական, կովկասեան եւ արեւելեան եղանակներ։ Մատչելի գին բոլորին համար։ Դիմումները կատարել նախօրօք, անձամբ կամ նամակաւ Պ. ՕՆՈՍԵԱՆի, 15, Rue Pourtour, Clamart, Seine.

Կ'ՈՒԶՈՒԻ

Կ'ուզուի 25-35 տարեկան վստահելի հայ կին մը տնական գործերու եւ երկու երախաներ (7 եւ 10 տարեկան) խնամելու համար։ Գրել՝ Jean Abdalian*ի*, quartier Colombe, Mougins (Alpes Maritimes)։

Ֆրանսայի մէջ շատոնց փնտռուած Արեւելքի իսկական օղիին մենաշնորհը ստացած ըլլալով, հրապարակ հանած ենք՝

ԵՐԵՒԱՆ ԱՆԱՐԱՏ ՕՂԻՆ

Փնտռեցէ՛ք զայն կարմիր պիտակով։ Անգամ մը ճաշակելէ յետոյ ա՛լ չպիտի հրաժարիք անկէ։

ԱՐՏՕՆԱՏԷՐ ՖՐԱՆՍԱՅԻ ՀԱՄԱՐ՝
Société "PEUREUX"
48 Bld. des Vignes, MARSEILLE — Téléphone: COLBERT 58-10

ԼԻՈՆԻ ԵՒ ՇՐՋԱՆՆԵՐՈՒ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՑԻՉ
D.N.BAHADOURIAN 32 rue Sévigné. Lyon Rhône)

ՆԻՍԻ ԳՈՐԾԱԿԱԼ.—
M. M. H. Khatchadourian et Danielian 24, rue Assalit. Nice (A. M.)

13 ՏՐԱՄԱԴՐԵԼԻ ԵՆ գեղեցիկ եւ ընդարձակ սրահներ՝ (ամէն յարմարութիւններով եւ օժտուած ելեկտրական գոյնզգոյն լամբարներով) հարսանեկան հանդէսներու, ժողովներու, ցերեկոյթներու, պարահանդէսներու եւլն. դիմել **13**

ՅՈՎՀԱՆՆԷՍԵԱՆԻ՝ 13 rue Pierre Curie. K. Bicêtre. Metro: Porte d'Italie.

Եւրոպայի հայկական մեծագոյն գրատունը
Գրատուն ՀՐԱՆՏ-ՍԱՄՈՒԷԼ

51, Rue Monsieur - le - Prince, Paris (5e) Métro: Odéon Tél. Danton 88 — 65

Հայերէն, ֆրանսերէն, անգլիերէն եւլն. ամէն տեսակ գրքեր
Արդիական կազմատուն։ Տպագրական գործեր։
Աշխարհի բոլոր կողմերէն հասած ապսպրանքները կը կատարուին արագ եւ խղճամիտ կերպով։

Կ'ՈՒԶՈՒԻ

Կ'ՈՒԶՈՒԻ հայ չափահաս կին մը մէկուկէս տարեկան երախայ մը խնամելու եւ տնական գործեր կատարելու։ Գոհացուցիչ վճարում։ Դիմել MANIAN, 28, rue Auger, Bourg-la-Reine. (Seine).

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (16)

ՀԱԼԱԾ ՄՈՄԻՆ ՀԵՏՔԸ

Հեղինակ՝ ԷՏԿԸՐ ՈՒՕԼԸՍ — Թարգ. Ժ. Մ.

Երբ ինքնաշարժը մօտեցաւ պարտէզին ցանկապատին, Ճօն ցատկեց անոր մէջ եւ պահուըտեցաւ։ Կառքը սկսաւ սուրալ՝ հետզհետէ աւելի արագ։ Ճօն Լէքմըն չէր գիտեր թէ ուր կ'երթար, թէեւ կառքին ուղղութենէն հասկցեր էր թէ կը սուրային դէպի ամէնէն ամայի տարածութիւնները որոնք կը գտնուէին բանտին ձախ կողմը՝ շատ հեռուն։

Ցանկարծ ինքնաշարժը կանգ առաւ.

— Դուրս ելիր, պոռաց ձայն մը։

Ճօն Լէքմըն վրայէն անդին նետեց ծածկոցը եւ դուրս ցատկեց. ինքնաշարժը դարձեալ ճամբայ ելաւ եւ սուրաց դէպի այն կողմը ուրկէ եկած էր։

Ճօն կարծեց թէ առանձին էր այդ ամայի տեղը։ Ո՞ւր պիտի երթար, ի՞նչ պիտի ընէր հիմա։

Ձայն մը լսեց յանկարծ ու ետին դարձաւ. կեցաւ զառիվերի մը գագաթը որուն ստորոտը կը տեսնուէր կանանչ դաշտ մը, այդ դաշտին մէջն էր որ կը կատարուէին Տարթմուրի աւմառուան ճիւրշաւները։ Բայց ձիու մը հետքն անգամ չկար այնտեղ, Ճօն Լէքմըն տեսաւ թռչունի նմանող խոշոր գործիք մը որ իր սպիտակ թեւերը բացած՝ կեցած էր դաշտին ճիշդ մէջտեղը. գործիքին քով կար օդանաւորդի տարազով մէկը։

Լէքմըն զառիվերէն իջաւ ու երբ գործիքին մօտեցաւ, ապշած մնաց...

— Գարա..., ճչաց ու մարդը խնդաց։

×

— Բայց չեմ հասկնար, ի՞նչ է միտքդ, հարցուց Լէքմըն երբ սթափեցաւ։

— Քեզ ապահով տեղ մը պիտի տանիմ, ըսաւ Ցոյնը։

— Պատճառ չկայ որ երախտապարտ ըլլամ քեզի, Գարա, ըսաւ Ճօն հառաչով մը. մէկ բառով կրնայիր զիս ազատել...

— Սուտ չէի կրնար խօսիլ, Լէքմըն. եթէ ակնարկդ նամակին մասին է, իրաւ որ անոր գոյութիւնն իսկ մոցեր էի. բայց եւ այնպէս կրցածս պիտի ընեմ քեզի եւ կնոջդ համար...

— Կնո՞ջս...

— Քեզի կը սպասէ...

Հեռուէն թնդանօթի մը որոտը լսուեցաւ։

— Վիճաբանելու ատեն չունինք. փախուստդ իմացեր են, շուտ, մէջը ցատկէ...

Եւ օդանաւին մէջ անցաւ. Գարա հետեւեցաւ անոր։

— Ինքնիրեն ճամբայ կ'ելլէ, ըսաւ Գարա, նոր գիւտ մը...

Վար հրեց լծակը եւ գործիքը մռնչելով սողալ դաշտին մէջ։ Ցետոյ բազմաթիւ ոստումներ կատարելով սկսաւ արագանալ ու հետզհետէ վեր բարձրացաւ։ Սրարշաւ թռչունի մը պէս կտրեց ամպերը եւ հասաւ կապոյտ ծովուն վրայ։

Մեքենաներուն որոտը անկարելի կը դարձնէր երկու ճամբորդներուն խօսակցութիւնը։

Ցայտնի էր թէ Գարա վարպետ օդանաւորդ մըն էր։ Ցանկարծ գրպանէն թուղթ մը հանեց եւ վրան քանի մը բառեր գրելով տուաւ Ճօնին որ կարդաց.—

«Եթէ լողալ չես գիտեր, ազատարար գօտի մը կայ բազմոցիդ տակը»։

Ճօն գլխու նշանով մը հասկցուց թէ լողալ գիտէ։

Գարա ծովուն վրայ կը փնտռէր բան մը զոր անմիջապէս գտաւ։

Դիտելով այն բարձրութենէն ուր իրենք կը գտնուէին, անիկա սպիտակ կէտ մըն էր կապոյտ ծովուն մակերեսին վրայ։

Ցանկարծ օդանաւը ահաւոր արագութեամբ սկսաւ վար իջնել. Ճօն Լէքմըն վախ մը զգաց։ Ամէն ինչ անհաւատալի կը թուէր իրեն հիմա. արթո՞ւն էր թէ կ'երազէր... իր բանտարկութի՞ւնն ալ երազ մըն էր արդեօք։ Կէտը որուն կ'ուզէր հասնիլ Գարան, ճերմակ ու երկար զբօսանաւ մըն էր։ Երբ օդանաւը վար իջաւ, Ճօն տեսաւ թէ նաւակ մը կը մօտենար իրենց։

— Կրնանք տաքը վայրկեան ծփալ ջուրին երեսը, ըսաւ Գարա. մինչեւ այն ատեն կուզան մեզ կ'առնեն։ Հինգ վայրկեան վերջ նաւակը որուն նաւաստիները Ցոյներ էին — Լէքմըն անմիջապէս հասկցաւ — մօտեցաւ օդանաւին։

Երկու ճամբորդները նետուեցան անոր մէջ ու քանի մը վայրկեան ետքը Ճօն Լէքմըն ու Գարա կեցած էին զբօսանաւին կամրջակին վրայ ու կը դիտէին օդանաւը որ հետզհետէ կը սուզէր ծովուն մէջ։

— Ահաւասիկ հազար հինգ հարիւր ոսկի եւս որ կը կորսուի, դիտել տուաւ Գարա ծիծաղով մը. Աւելցուր երկու հազարին վրայ զոր բանտապահին տուի եւ կ'ունենաս կլորիկ գումար մը... Բայց բաներ կան որ աշխարհիս բոլոր հարստութիւնները կ'արժեն...

ԳԼՈՒԽ ԵՕԹԵՐՈՐԴ

Գիշեր մը ժամը տասնըմէկին, Թ. Ք. Մէրէտիթ Տաունինկ Սթրիթէն կը վերադառնար ուրախ — զուարթ տրամադրութեամբ։

Երբ փողոցին ծայրը հասաւ՝ զաւազանը օդին մէջ պտտցնելով, պահակ ոստիկանը ճանչցաւ զինքը, բարեւ տուաւ եւ աւելորդ սեպեց ազդարարել թէ ըրածը վտանգաւոր բան էր։

Սանդուղներէն վեր վազելով գրասենեակը մտաւ։ Մէնըրս իրիկուան թերթը կը կարդար։

— Խեղճ բարեկամս, ըսաւ Թ. Ք. կարծեմ քեզ շատ սպասցուցի, այնպէս չէ՞... վաղը քեզի հետ մինչեւ Տէվընշըր պիտի երկնանք... այնտեղ օդը քեզի համար լաւ է, Մէնըրս... Աստուած կը սիրես, ուրտեղէն ալ գտար այդ ապուշ անունը...

— Մեղքը իմս չէ, պատասխանեց ոստիկանը։

— Ըսած եմ, նորէն կ'ըսեմ, իմաստութեան կայծ մը կայ մէջդ, ըսաւ Թ. Ք. հեգնանքով։

Ցետոյ աւելի լրջացաւ. գրպանէն հանեց կապոյտ երկար պահարան մը որուն պարունակութիւնը ձեռք բերելու համար այնքան աշխատած էր։

— Ասրճանակին գտնուիլը քու գլուխ գործոցդ էր, Մէնըրս, ըսաւ Թ. Ք. սրտանց։

(Շար.)

L'ARMENIE

Աթէնք հրատարակուող «L'Arménie» կը ֆրանսերէն պարբերաթերթը կը ծախուի Փարիզ, Լիոն եւ Մարսէյլ Hachette*ի* գործակալութեան այն քէօշկերը, ուր կը ծախուին նաեւ յունարէն թերթեր։

::: LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE :::

ՅԱՌԱՋ

HARATCH

ՕՐԱԹԵՐԹ՝ ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ, ԳՐԱԿԱՆ

(Fondé en 1925) R. Seine 276.286

Directeur et Propriétaire : Sch. Missakian

Rédaction & Administration

ԽՄԲԱԳՐՈՒԹԻՒՆ ԵՒ ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ

17, Rue Damesme PARIS (13e)

Téléphone : Glacière 15-70

(ԵՐԹԵՒԵԿԻ ՀԱՄԱՐ՝ Métro : TOLBIAC)

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԵԱՆ ՊԱՅՄԱՆՆԵՐ.—

	ՏԱՐԵԿԱՆ	ՎԵՑԱՄՍԵԱՅ	ԵՌԱՄՍԵԱՅ
Ֆրանսա եւ գաղութներ	140 ֆրանք	70 ֆրանք	35 ֆր.
Անգլիա, Եգիպտոս, Զուիցերիա, Իտալիա	250 »	130 »	—
Ամերիկա	200 »	100 »	—
Ուրիշ Երկիրներ	200 ֆրանք	100 ֆրանք	—

ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ 18 ԱՊՐԻԼ

MERCREDI 18 Avril 1934

10ՐԴ ՏԱՐԻ - 10e Année N° 2473

Խմբագիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

ԳԻՆ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ԵՐԿՈՒ ԽՕՍՔ

ԿՈՆԴԱԿՆԵՐՈՒ "ՏՐՄՓԻՆԿ„Ը

1933 յունիս 1էն ի վեր, երրորդ կոնդակն է որ կը հասնի Էջմիածինէն, իբրեւ թէ խաղաղութիւն սերմանելու, բայց իրապէս միտք պղտորելու համար: (Առանց հաշուելու զանազան շրջաբերականներ եւ նամակներ):

Իրազեկներ կը պնդեն թէ կաթողիկոսը յանցանք չունի եւ իր շրջապատն է որ կը բռնանայ, զանազան թուղթեր ստորագրել տալու համար:

Այս առթիւ կը յիշուին, բուն կառավարութենէն զատ, երկու անուններ,— Արսէն եպիսկ. Ղլտճեան եւ Գէորգ արք. Չէօրէքճեան, իբրեւ չար ոգիներ:

Հարցը այն է որ, «Ամենայն Հայոց Կաթողիկոսը»,— ինչպէս կը կոչէ «Յուսաբեր»— ուղղակի կամ անուղղակի ինչ կը լեցնէ կրակին վրայ, իր ստորագրութիւնը դնելով կասկածելի թուղթերու տակ:

Այդ տեսակէտէն չափազանց պերճախօս է վերջին կոնդակը, մարտ 16 թուականով. (Տես Բ. էջ):

Անշուշտ կաթողիկոսն ալ իրաւունք ունէր իր ցաւն ու զատապարտութիւնը յայտնելու դեկտ. 24ի դէպքին առթիւ:

Ո՞վ ցաւ չյայտնեց, առաջին օրէն իսկ:

Եւ սակայն, կաթողիկոսը հայրապետական կոնդակի մը մէջ փռելով իր մարդկային եւ քրիստոնէական պարտականութիւնը, կը գործածէ բառեր ու բացատրութիւններ, կը յայտնէ միտքեր, որոնք ուրիշ բանի չպիտի ծառայեն, եթէ ոչ կեր հայթայթել ամբոխին:

Առանց այդ կոնդակին ալ, մթնոլորտը այնքան թունաւորուած, խուժանային հոգեբանութիւնը այնքան լարուած է որ, մա՛րդ չի կրնար նախատեսել հետեւանքները:

Ի՞նչ կ՚ըսէ կաթողիկոսը, իր նոր կոնդակով:

Պարզապէս «օրհնաձիր» եւ «սրբատառ» մագաղաթի մը վրայ կ՚արձանագրէ այն բոլոր տեսութիւններն ու բացատրութիւնները, որ դեկտ. 24էն ի վեր դրամագլուխ ծառայեցին խուժանավարներուն, վեղարաւոր թէ անվեղար, կարմիր կամ դեղին, այր թէ կին, կուսակցական թէ «բոլորակեան»:

Խորէն Ա. ալ կ՚ուզէ այն տպաւորութիւնը գործել թէ Ղեւոնդ արք. Դուրեան ո՛ր եւ է մեղք չունէր, այլ «ընթանայր ըստ ցուցման եւ հրահանգաց մերոց, ջան ի գործ եդեալ հեռու պահել զեկեղեցին մեր եւ զհաստատութիւն նորա ի կուսակցական պայքարաց»:

Էջմիածնի մէջ արգելափակուած եւ միայն մէկ ձայն, մէկ եղանակ լսելով, Խորէն Ա. ալ կը կարծէ թէ Ղեւոնդ արք. «հայրական սէր» ունէր «առ հօտն իւր», եւ զայն կ՚առաջնորդէր «ի շաւիղ խոհեմութեան եւ ազգաշահ գործունէութեան, ջանալով հեռու պահել ի մոլորութեանց եւ յազգավնաս գործոց»:

Մինչդեռ, իրականութիւնը բոլորովին հակառակն է:

Մենք այստեղ չպիտի արտատպենք նախորդ առաջնորդին «ցուցակ ծառայութեանց»ը, որ յանգեցաւ քաւմնելի դէպքի մը: Ոչ ալ պիտի արդարացնենք սպանութիւնը:

Բայց, բաւակա՛ն է, բաւակա՛ն է որքան չահագործուեցաւ այս թեթեւամիտ եւ սառն խիղճ դժբախտ մարդուն դիակը:

Բաւական է որքան բերնէ բերան, բեմէ բեմ, թերթէ թերթ արձակուեցաւ սոփեստական կանչ մը,— «Ոճիրներուն ոճիրը», «աննախընթա՜ց», «ազգակործա՜ն» եւն.:

Դժբախտաբար, կաթողիկոսը ինքն ալ մոլորած է այս լպրծուն ճամբուն վրայ, երբ կը յայտարարէ իր կոնդակին մէջ.

— «Նզովք հասարակաց համարեմք զայդպիսի ոճիրս անլուր, զոր ոչ տեսեմք յընթացս դարաւոր պատմութեանց ի մեզ եւ յօտար ազգս»:

Կաթողիկոսը պատմութիւն չէ՞ կարդացած: Եթէ օտար ազգերու պատմութիւնը չէ սերտած, հայկակա՞նն ալ չէ տեսած, Էջմիածնի կամ Երեւանի Մատենադարանին մէջ:

Այս առթիւ, ի՞նչպէս չյիշել հնչակեան վաղեմի գործիչին, Գրիգոր Եղիկեանի այնքան կծու յօդուածաշարքը, որուն վերջին մասը արտատպած ենք այսօր:

Տակաւին ոչ մէկ Դաշնակցական արտայայտուեցաւ Եղիկեանի բառերով ու միտքերով: Կամ եթէ կ՚ուզէր արտայայտուիլ, չգտաւ դաշնակցական թերթ մը որ տպէր.

— «Այս ցաւալի երեւոյթի պատճառը ի՞նչ էր: Մի դիակ: Մի սովորական դիակ: Ո՛չ, ասում են մեզ, այդ դիակը սովորական չէր, այդ դիակը մի արքեպիսկոպոսի դիակ էր, մի արքեպիսկոպոսի, որ հագել էր փայլուն շքեղ հագուստ, գլխին ականակուռ թագ ունէր, ձեռքին գաւազան եւ կրօնական պաշտամունք էր կատարում:

Տէրտէրական ժողովուրդ:

Համայնավարն էլ տէրտէրական է այս ժողովրդի մէջ, ընկերվարականն էլ, ռամկավարն էլ, պատուելին էլ, վարժապետն էլ, տիրացուն էլ:

Կարելի է բազմաթիւ մարդիկ սպանել, կարելի է ամբողջ ժողովուրդ մը նահատակել, բայց մի եպիսկոպոսի սպանել եկեղեցում, ոսկեշող թագը գլխին, այդ անկարելի է:

Կարելի է ներել բոլոր մարդասպաններին, բայց եպիսկոպոսին սպանողները պէտք է անպայման մեռնեն, նրա հետ ներքաղաքական կապեր ունեցողներն էլ պէտք է օրէնքից դուրս յայտարարուեն:

Սա է տէրտէրական — տիրացուական ժողովրդի հոգեբանութիւնը:

Սա է ստրկացած ժողովրդի հոգեբանութիւնը»:

. . . Բայց հարցը կաթողիկոսական կոնդակի մասին էր:

Կ՚ուզէինք իմանալ թէ՝ ո՛ւր պիտի յանգի կոնդակներու այս «տրմփինկ»ը:

Էջմիածինը ի՞նչպէս կը յաւակնի գաղութ կառավարել կոնդակներով, ներշնչուած եւ յատկապէս խմբագրուած թուղթերով:

Կաթողիկոսը ինչո՞ւ կը միջամտէ այնպիսի գործերու, որոնք եպիսկոպոսի եւ վարդապետի խնդիրներ չեն, այլ կապ ունին գաղութներու ինքնավարութեան եւ ինքնապաշտպանութեան հետ:

Շ.

ՎԵՐՋԻՆ ԺԱՄ

ՊԵՏԱԿԱՆ ՊԱՇՏՕՆԵԱՆԵՐՈՒ ԳՈՐԾԱԴՈՒԼԸ

ԿԱՐՃ ՏԵՒԵՑ

ԿԱՌԱՎԱՐՈՒԹԻՒՆԸ ՎՃՌԱՊԷՍ ԿԸ ԳՈՐԾԱԴՐԷ ՆՈՐ ՕՐԷՆՔՆԵՐԸ

Երկուշաբթի օրուան բողոքի գործադուլը չունեցաւ սպասուած յաջողութիւնը: Հազարաւոր պետական պաշտօնեաներ ընդհանրապէս մէկ ժամ դադրեցուցին աշխատանքը, բայց ուրիշ հազարաւորներ ալ չարունակեցին: «Բողոքի ազգային օր»ը մասամբ միայն յաջողեցաւ: Ծանր դէպքեր չպատահեցան, եւ Փարիզի ոստիկանութիւնը միայն մէկ — երկու անգամ միջամտեց, ձերբակալելով ութ ղեկավարներ, երբ ցոյցերը ապմկալի հանգամանք ստացան Սէն Միշէլի ելմտական պաշտօնատան առջեւ:

Առ հասարակ, ժողովուրդը չհասկցաւ թէ գործադուլ կը կատարուի. միայն նամակներու եւ մասնաւորապէս հեռագիրներու բաշխումը, ինչպէս եւ հեռախօսի հաղորդակցութիւնը յապաղեցան քիչ մը: Տեղ — տեղ աղբահաւաքներն ալ ուշ գործի սկսան: Երթեւեկի միջոցները կանոնաւորապէս բանեցան, ջուրի եւ ելեկտրականութեան բաշխումը չխանգարուեցաւ, թէեւ պաշտօնեաները մէկ ժամ ուշ գործի սկսան:

Գաւառներու մէջ ալ առօրեայ կեանքը մեծ փոփոխութիւններ չկրեց: Շատ մը քաղաքներու մէջ — Մարսէյլ, Լիոն, Լիլ, Թուլուզ եւայլն — ինչպէս Փարիզի մէջ, գործադուլի մասնակցողներուն մեծագոյն մասը թղթատարական պաշտօնեաներն էին:

Արտակարգ միջոցներ ձեռք առնուած էին Կրընէլ փողոցի հեռագրական կեդրոնին մէջ, որովհետեւ այնտեղ էր որ աշխատանքները ինը ժամ դադրեցան շաբաթ օր, երբ թղթատարական նախարարը կախակայեց 29 պաշտօնեաներ: (Անոնց 23ը պաշտօնանկ եղան վերջնապէս): Գրեթէ բոլոր մուտքերը փակուած էին եւ ապակեայ դուռներուն տեղ տախտակեայ դուռներ դրուած էին: Ոստիկաններ կազմ եւ պատրաստ կը սպասէին: Ժամը 11.15ին իրենց կարգը լրացուցած պաշտօնեաները պաշարած էին սանդուղները եւ յաջորդ հերթապահները չէին կրնար գործի սկսիլ: Մնաց որ, իրենց ուզածն ալ այդ էր: Այս գործադուլը տեւեց մէկ ժամ: Պաշտօնեաները դիրք բռնեցին սանդուղներուն վրայ եւ բակերուն մէջ, բայց նախորդ օրերու եռանդը չունէին: Ժամը 12.15ին համայնավարները ըսին թէ գործադուլը պիտի շարունակեն մինչեւ գիշերուան ժամը 9, բայց ընկերվարականները որոշեցին վերսկսիլ աշխատանքը: Շատ մը համայնավար պաշտօնեաներ մերժեցին աշխատիլ կէսօրէն յետոյ:

Նմանօրինակ գործադուլ մը տեղի ունեցաւ Սակարանի (Պուրս) թղթատարական կեդրոնին մէջ, ուշացնելով նամակներու եւ հեռագիրներու բաշխումը: Լուվրի թղթատարական կեդրոնին մէջ պաշտօնեաները 45 վայրկեան կամ մէկ ժամ ուշ եկան:

Գործադուլին մասնակցողները երեք տեսակ էին: Տեղ — տեղ պաշտօնեաները իրենց գործը ձգելով փողոց կ՚իջնէին. ուրիշներ պարզապէս կը նստէին իրենց տեղերը, ձեռքերը ծալլած եւ խօսքի բռնուած. իսկ երրորդ դաս մը ցնցցաօրէն կը մասնակցէր:

Իրիկուան ժամը 5ին ուսուցիչներու բազմանդամ պատուիրակութիւն մը հաւաքուեցաւ քաղաքապետարանին առջեւ, բողոքագիր մը ներկայացնելու համար Սէնի Նահանգապետին: Բազմաթիւ ոստիկաններ կը հսկէին բարեկարգութեան: Հակառակ տիրող ջղագրգռութեան, ծանր դէպքեր չպատահեցան: Ցուցարարները կ՚աղաղակէին.— Մեր թոշակները լման կ՚ուզենք: Վաթսունի չափ պաշտօնեաներ խռնուած էին քաղաքապետարանին մէջ. մէկը սկսաւ ճառ մը խօսիլ. ոստիկանները միջամտեցին եւ թեւէն բռնելով պատուիրեցին որ կարճ կապէ: Միւս պաշտօնեաները համախմբուեցան իր շուրջը եւ վերարկուն բռնելով, ցոյց տուին զինուորական շքանշանները: Ցուցարարներուն մէջ էր նաեւ Զիրոմսքի, ընկերվարական ծանօթ գործիչը: Քանի մը ընդհարումներ պատահեցան հրապարակին վրայ, եւ տասը հոգի ձերբակալուեցան:

Փոխերանոցի պաշտօնեաներն ու բանուորները մէկ ժամ դադրեցնելով ամէն աշխատանք, ճառեր խօսեցան եւ ազմկալի ցոյցեր ըրին: Աշխատանքը վերսկսելու վրայ էին, երբ իմացան թէ 11 պաշտօնեաներ պաշտօնանկ եղած են: Ասոր վրայ մէկ ժամ եւս գործադուլ ըրին:

Պաշտօնեաներու կազմակերպութիւնները եւ ձախակողմեան մամուլը գոհունակութեամբ կ՚արձանագրեն ցոյցերուն յաջողութիւնը, մասնաւորապէս շեշտելով անոր կարգապահ եւ արժանավայել հանգամանքը: Այս առթիւ կը բողոքեն կատարուած պաշտօնանկութեանց, կախակայումներուն եւ ձերբակալութեանց դէմ:

⁂ Երկաթուղիի պաշտօնեաներու դաշնակցութիւնը արտակարգ ժողով մը գումարեց երկուշաբթի օր, մասնակցութեամբ 76 պատուիրակներու որոնք կը ներկայացնէին ամբողջ Ֆրանսայի եւ գաղթավայրերու երկաթուղիները: Երկար վիճաբանութիւններէ յետոյ, որոշուեցաւ բանաձեւ մը քուէարկել, բողոքելով թոշակներու կրճատման, բազմաթիւ պաշտօնեաներու արձակման եւ ուրիշ տնօրինութեանց դէմ: Այս առթիւ հրապարակային ժողովներ եւ ցոյցեր պիտի սարքուին: Պատուիրակութիւն մը ներկայացաւ հանրօգուտ շինութեանց նախարարին, բողոքագիրը յանձնելու համար:

Մոսկուայի նոր փոխառութիւնը 3,500,000,000 ռուբլի

Խորհրդային կառավարութիւնը ներքին նոր փոխառութիւն մը հրապարակ հանեց, 3,500,000,000 ռուբլի ճարելու համար, ինչ որ 500,000,000 ռուբլի աւելի է անցեալ տարուան փոխառութենէն: Ինչպէս միշտ, այս անգամ ալ բանուորներն են որ ինքնաբերաբար առաջարկած կ՚ըլլան այս փոխառութիւնը, եւ կառավարութիւնը պարզապէս ընդառաջ կ՚երթայ . . . Անհամար թռուցիկներ եւ յայտարարութիւններ հրատարակուած են, ուժ տալու համար փոխառութեան: Ամէն ջանք պիտի թափուի, որպէսզի փոխառութիւնը յաջողութեամբ պսակուի: Եթէ հաւատանք տրուած լուրերուն, այս անգամ 40 միլիոն բանուորներ արձանագրուած են, մինչ 1929ին հազիւ վեց միլիոնի կը հասնէր թիւը: Բանուորները պարտաւոր են փոխառութեան յատկացնել իրենց աշխատավարձին երեք չորրորդը, բայց թերթերը կը գրեն թէ շատ մը գործարաններու մէջ «ինքնաբերաբար» կ՚արձանագրուին մէկ — երկու ամսական:

Ներքին փոխառութիւնը սովորական երեւոյթ է Խ. Միութեան համար, եւ գրեթէ ամէն տարի կը կրկնուի, քանի որ կարելի չէ դրամ ստանալ արտասահմանէն:

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

ՍՏԵՓԱՆՆՈՍ ՆԻԿՈՄԻԴԻՈՅ

Հնամենի եւ տեւական կղերապետութեան վերջին նմոյշն էր Ստեփաննոս արք. Յովակիմեան, որ հոգին աւանդեց Սոֆիայի մէջ, ապրիլ 10ին:

Մօտաւորապէս իննսուն տարեկան այս վաստակաւորը, որ իր 60 — 65 տարուան առաջնորդութեան երեք չորրորդը անցուցած է Նիկոմիդիոյ մէջ, շատ կը նմանէր Սեբաստիոյ Պետրոս արքեպիսկոպոսին, նոյնպէս ասպարէզին մէջ մեծցած եւ կեանքին մեծագոյն մասը միեւնոյն թեմին մէջ անցուցած:

Երկուքն ալ առաջնորդէ աւելի բան մըն էին. տեսակ մը «խալիֆա» կամ պատրիարք:

Պարբերաբար կուգային Պոլիս, կ՚երթային Երուսաղէմ, եւ ընդհանրապէս իրենց գործերը կը կարգադրէին առանց օրուան պատրիարքին աջակցութեան:

Թունդ աւանդապաշտ եւ հակառակ՝ գրոց — բրոցներու, Ստեփաննոս արքեպիսկոպոս կը սիրէր միշտ հեգնութիւններ սահեցնել իր քարոզներուն մէջ, Արմաշի եւ արմաշականներու հասցէին:

Պատմական էր իր ոճը, բառերը հատիկ — հատիկ, երկարաձիգ եւ եղանակաւոր, միշտ ալ խառն ռամկաբանութիւններով.

— Օրմանեան սրբազան գրաբարն գիտէ. ինկլիզէն եւ փրանսըզճա գիտէ. հատտա լատինճէ ալ գիտէ . . .

— Ուշադրութի՛ւն պէ՛ ճանըմ . . .

Մանրավէպերու շտեմարան մըն էր հանգուցեալ առաջնորդը: Ժողովուրդն ալ բազմաթիւ մանրավէպեր հիւսած է իր անունին շուրջը:

Կը յիշեմ երկու հատ, իբրեւ քիչ — շատ վաւերական եւ արտայայտիչ:

1915ի սարսափներուն առթեն, Նիկոմիդիոյ եկեղեցին կը վերածուի պատերազմական առեւանի: Ստեփաննոս արք.ին ալ կը հրամայեն որ դուրս ելլէ:

Առաջնորդը կ՚ընդդիմանայ, յայտարարելով թէ ինք «ֆէրման» ունի Սուլթանէն:

Երբ նորէն կը պնդեն, Ստեփաննոս Արք. միջոց կը խնդրէ պատրաստուելու: Կը մտնէ առաջնորդարանի դահլիճը, կուրծքէն կը կախէ ստացած բոլոր պատուանշանները (մէկը՝ Ֆրանց Եոզէֆ կայսեր կողմէ) և կայսերական ֆէրմանն ալ ձեռքը, կ՚աղաղակէ.

— Այս բոլորը ոտքի տակ առէք, եւ յետոյ դուրս հանեցէք զիս . . .

Չեմ գիտեր ի՛նչպէս կը վերջանայ պատմութիւնը: Բայց շատ չանցած Նիկոմիդիոյ առաջնորդն ալ կը խառնուի կարաւանին եւ կը քշուի դէպի աքսոր:

Այդ միջոցին քսան հազար աքսորականներ խռնուած էին Գոնիայի մէջ, վրաններու տակ: Հիւանդութիւնը սաստիկօրէն ճարակած էր: Շուները երախաներ կը թողնէին վրաններէն . . .

Ոստիկանները կ՚ուզեն դէպի Հալէպ քշել առաջնորդը եւ հետեւորդները, որպէսզի ժողովուրդը յուսահատի: Ստեփաննոս արք. աջ — ձախ կ՚իյնայ, կը հիմշտկուի, կը նախատեսուի, բայց վերջապէս կը յաջողի մօտենալ կուսակալ Ճէլալ պէյին եւ իր բողոքը ներկայացնել: (Այս կուսակալը ինքն ալ հակառակ էր տեղահանութեան եւ ետ կանչուեցաւ):

Ուրիշ մանրավէպ մը, նորէն ի պատիւ իրեն:

Զինադադարին, երբ քէմալականները սկսած էին ջարդել Բիւթանիոյ վերակազմուած գիւղերը, Ստեփաննոս արք. անգամ մը կը դիմէ Պոլսոյ բրիտանական մարզպանին, ընկերակցութեամբ թարգմանի մը:

Նախնական խօսակցութիւններէն յետոյ, մարզպանը կը հարցնէ թէ ի՛նչ կ՚ուզէ Սրբազանը:

Ստեփաննոս արք. կը թելադրէ թարգմանին, նշանացի, ձեռքն ալ գլուխն տակ դնելով:

— Ըսէ որ ժողովուրդիս համար բարձ մը կ՚ուզեմ, բարձ մը . . .

Իր յատկանշական գործերէն մէկն է եղած բաղնիքներու եւ աղբիւրներու շինութիւնը՝ իբրեւ կալուած դպրոցներու համար: Ուրիշ մը՝ բազմաթիւ գիւղերու անուններուն հայացումը,— Արամ գիւղ, Գեղամ գիւղ, Մանիշակ գիւղ եւայլն:

Բայց, քահանայ ձեռնադրած առեն, մասնաւոր մարմաջ մը ունէր ընտրելու ամէնէն լրբթին անունները, ճիշդ Պետրոս արք.ի պէս: Այս երկու առաջնորդներն էին որ շարժման մէջ դրին Ոնոփրիոսները, Դիոնեսիոսները, Սիոնները, Թէոսները եւ Թէոփիլոսները:

ՎԱՐԴԳԷՍ

ԵՐԻՏԱՍԱՐԴ ԱՇԽԱՏԱԿՑԻ ՄԸ ՍՈՒԳԸ

Ընկեր Կարօ Ղազարոսեան, (*Յառաջ*ի Վ. Իշխանեանը եւ Սօսեաց տղան), դժբախտութիւնն ունեցած է կորսնցնելու իր մայրը, Այրի Տիկին Եղիսաբեթ Ղազարոսեան, ինչպէս կ՚երեւար երէկ հրատարակուած մահազդէն:

Դժբախտ մայրիկը ծանր հիւանդութենէ մը կը տառապէր չորս ամիսէ ի վեր, եւ բժշկական բոլոր խնամքները անօգուտ անցան:

Մեր սրտագին վշտակցութիւնը՝ *Յառաջ*ի երիտասարդ աշխատակցին եւ պարագաներուն:

ԲՈՒՌՆ ՅԱՍՈՒՄ ԹՐՈՑՔԻ ԴԷՄ

« ՊԷՏՔ Է ՔՇԵԼ ՇՈՒՆԻ ՄԸ ՊԷՍ . . . »

Երէկ հաղորդած էինք թէ ինչպէս Փարիզէն կէս ժամ հեռու թաքստոց մը ճարած էր Թրոցքի, կարմիր բանակին կազմակերպիչը եւ Ստալինի ախոյեանը:

Այս յայտնութիւնը կատաղութեան մատնած է աջակողմեան մամուլը, որ միաբերան կը պահանջէ վտարել Թրոցքին: «Սահմանէն դո՛ւրս», կը բացագանչէ «Էքօ տը Փարի».— «Պէտք է շունի մը պէս քշել այդ մարդը», կը ձայնակցի «Լա Լիպէրթէ», շեշտելով թէ ոչ միայն Ֆրանսայի, այլեւ Քորսիքայի դուռները փակուելու են անոր առջեւ: Ֆրանսա ոճրագործներուն համար միայն մէկ վայր ունի իր անդրծովեան ստացուածքներուն մէջ,— հողի պատառ մը Մարոնի գետին բերանը»: (Կ՚ակնարկէ Ֆրանսական Կուեանայի աքսորավայրին): «Մաթէն» խոշոր տառերով դիտել կուտայ թէ ինչպէս Ստավիսքիի խայտառակութեան, նոյնպէս այս գործին մէջ վարչական իշխանութիւնները չափը անցուցին: «Երբ ազատ ասպարէզ կուտան Ստավիսքիներու ջոլիրին, բնական է որ ազատ ասպարէզ տան նաեւ պոլշեւիկեան ջոլիրին: Երկուքը իրարու խնամի են»: Եւ կ՚աղաղակէ.

— «Մենք պարտականութիւն չունինք տեղաւորելու շնորհազուրկ Մոսկովցիները եւ աշխատանք մը ճարելու անոնց, որպէսզի համայնավարութեան նոր ձեւ մը գտնեն: Թող ուրիշ տեղ երթան, եւ եթէ իրենց կամքով չեն երթար, պէտք է քշել: Քորսիքան 25,000 հոգի կորսնցուց իր զաւակներէն, իբրեւ հետեւանք ռուսական դաւաճանութեան: Ողջ մնացողները չեն կրնար նոր անարգանք մը կրել: Այլ եւս ոչ մէկ դաւաճան եւ խռովարար՝ Ֆրանսայի մէջ: Պէտք է մաքրել մեր տունը»:

Վերջին լուրի մը համաձայն, Թրոցքի հեռացած է Պարպիզոնի թաքստոցէն, անծանօթ ուղղութեամբ:

Իտալիան ալ կը զեղչէ

Իտալական կառավարութիւնն ալ որոշեց ընդհանուր կրճատման ենթարկել

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ Դ. էջ)

ԹՈՒՐՔԻԱ ՆԵՐՍԷՆ ԵՒ ԴՈՒՐՍԷՆ

ՖՐԱՆՍԱՅԻ ԵՒ ԻՏԱԼԻՈՅ ՄՐՑԱԿՑՈՒԹԻՒՆԸ

— oo —

Մարտ 18ին Մուսոլինիի խօսած ճառը որոշ դժգոհութեան ալիք մը բարձրացուց նաեւ Ֆրանսայի մէջ: Որովհետեւ բացի ուրիշ հարցերէ որոնք առաւել կամ նուազ չափով հաճելի չէին Փարիզի դիւանագէտներուն, Մուսոլինի բացէ ի բաց կը պաշտպանէր Գերմանիան, վերազինուելու եւ միւս ազգերուն հաւասար բանակ ունենալու իրաւունք կը պահանջէր անոր համար:

Յետոյ նաեւ կար ակնարկութիւն մը՝ ուղղուած մասնաւորապէս Ֆրանսայի դէմ, որ արգելք կ'ուզէ ըլլալ Իտալիոյ ծաւալումին: « Կ'ուզենք, կը պահանջենք որ չտեսնենք, յափրացածները եւ պահպանողականները չխափանեն փաշական Իտալիոյ հոգեկան, տնտեսական եւ քաղաքական ծաւալումը »:

Իսկապէս վերջին տարիներուն, Ֆրանսան չեչտուած մրցակից մը դարձած է Իտալիոյ դէմ, մասնաւորապէս արգելք հանդիսանալով անոր զօրացումին մօտաւոր Արեւելքի եւ Պալքաններու մէջ:

Ամենավերջին մրցակցութիւնն է Պալքանեան դաշինքը, որ փետրուար 9ին կնքուեցաւ Թուրքիոյ, Յունաստանի, Եուկոսլաւիոյ եւ Ռումանիոյ միջեւ: Տարակոյս չկայ թէ՝ ֆրանսական դիւանագիտութեան կարեւոր մէկ յաղթանակն է այս դաշինքը: Իտալիոյ բոլոր ջանքերը անոր դէմ՝ յանգեցան միայն Պուլկարիոյ մերժումին: Այս ալ փոքրիկ յաջողութիւն մը կրնայ նկատուիլ, քանի որ առանց Պուլկարիոյ մասնակցութեան, Պալքանեան Դաշինքը չի կրնար տալ ըսպասուած արդիւնքը:

Ռումանիա եւ Եուկոսլաւիա, որոնք արդէն մաս կը կազմէին Փոքր Համաձայնութեան, դաշնագիր կողմ կը դառնան նաեւ Պալքանեան Դաշինքին: Այս ձեւով, Փոքր Համաձայնութեան ազդեցութեան շրջանակը կ'ընդլայնի՝ տարածուելով մինչեւ Յունաստան եւ Թուրքիա: Ֆրանսական դիւանագիտութիւնը աւելի կարեւոր յաղթանակ չէր արձանագրած վերջին տարիներուն արեւելեան Եւրոպայի մէջ:

Ներկայիս Իտալիա ամէն ճիգ կը թափէ՝ աշխարհի այս մասին մէջ Ֆրանսայէն ետ չմնալու համար: Այս տեսակէտէն, յատկանշական են Մուսոլինիի վերջին շփումները Աւստրիոյ եւ Հունգարիոյ վարչապետներուն հետ: Հռոմի մէջ, Իտալիոյ, Աւստրիոյ եւ Հունգարիոյ միջեւ կնքուած համաձայնագիրները՝ անուղղակի պատասխան մը կարելի է նկատել Աթէնքի Պալքանեան Դաշինքին: Եթէ Պուլկարիան եւ Ալպանիան ալ աւելցնենք Աւստրիոյ եւ Հունգարիոյ վրայ, կը տեսնենք որ իտալական դիւանագիտութիւնը շատ ալ նախանձելի բան չունի ֆրանսականէն՝ Դանուբեան աւազանին եւ Պալքաններու մէջ:

Կարեւոր է քննել Ֆրանքեւիտալական մրցակցութեան իսկական պատճառները, հասկնալու համար այսօրուան քաղաքական անցուդարձերը, որոնք կրնան բախտորոշ դեր կատարել համաշխարհային քաղաքականութեան մէջ:

Առանց հեռուները երթալու, քննենք Մեծ Պատերազմի հետեւանքով ծագած վէճերը:

Իտալիա պատերազմի մտաւ 1915ին՝ ի նպաստ Ֆրանսայի եւ իր դաշնակիցներուն՝ ընդդէմ իր իսկ սեփական դաշնակիցներուն՝ Գերմանիոյ եւ Աւստրեւհունգարիոյ (Եռեակ դաշնակցութիւն): Իտալիա ստիպուած չէր մասնակցելու պատերազմին, սակայն զանազան նկատումներ մղեցին զայն Դաշնակիցներու կողմը բռնելու:

Հակառակ զինակիցը ըլլալուն՝ Իտալիա իր գլխաւոր հակառակորդը կը նկատէր Աւստրեւհունգար կայսրութիւնը, որմէ կը վախնար: Դաշնակիցներու յաղթելու պարագային, Իտալիա պիտի կրնար միանգամընդմիշտ ձերբազատուիլ աչարկու հակառակորդէ եւ մրցակիցէ մը: Պիտի կրնար իր գերիշխանութեան ենթարկել Ադրիականը: Յետոյ նաեւ Իտալիա կ'ուզէր գաղթավայրեր ձեռք անցընել, նախ՝ իրեն պակսած նախանիւթերը (մասնաւորապէս ածուխ, երկաթ ու ատաղձ) հայթայթելու, երկրորդ՝ իր յարաճուն բնակչութեան համար բնակավայր ճարելու մտահոգութեամբ:

Եռեակ Համաձայնութիւնը (Անգլիա, Ֆրանսա եւ Ռուսիա) զանազան հրապուրիչ խոստումներ ըրաւ, Իտալիոյ՝ զայն իր կողմը շահելու համար (1915): Յետոյ պատերազմի ամէնէն տաք օրերուն (1917) այդ խոստումները կրկնուեցան աւելի բացորոշ կերպով:

Իտալիոյ համար կենսական էր Ադրիականի տիրապետութիւնը: Այս ծովի երկայնութիւնն է 600 մղոն, լայնքը 100–150 մղոն, այնպէս որ սովորական թորփիլանաւ մը մէկ ծայրէն միւսը կրնայ ճեղքել զայն չորս ժամէն: Իտալական եզերքները շատ տափարակ էին՝ առանց խորութեանց, ջուրերը՝ ծանծաղ, բացի Վենետիկէն եւ Պրինտիզիէն ուրիշ կարեւոր նաւահանգիստ չունէր: Ընդհակառակն աւստրիական բաժինը՝ Թրիէսթէէն մինչեւ Սփեցցա՝ շատ ռազմագիտական կէտեր ունէր, բազմաթիւ կղզեակներու շղթայով մը պատուած էր, ջուրը խորունկ էր: Փոլան իր զինուորական գլխաւոր նաւահանգիստն էր: Թրիէսթէի, Ֆիումէի, Զարայի, Սփալաթոյի եւ Ռակուզայի պէս վաճառաշահ նաւահանգիստներ ունէր:

Առանց Ադրիականի աւստրիական եզերքներուն, Իտալիա ապահով չէր զգար ինքզինքը իր նեղ թերակղզիին մէջ: Այդ պատճառով ալ դաշնակիցները Լոնտոնի գաղտնի դաշնագրով (26 ապրիլ 1915) Իտալիոյ խոստացան բացի Թրէնթինոյէն, հարաւային Թիրոլէն, Կորիցիա եւ Կրատիսքա նահանգներէն, Թրիէսթէ քաղաքն ու շրջակայքը, ամբողջ Իստրիան, Տալմացիան եւ անոր շրջակայ կղզիները, Վալոնայի ծոցը եւն.:

Գալով Թուրքիայէն ստանալիք բաժնին, Լոնտոնի գաղտնի դաշնագրին 9րդ յօդուածը կ'ըսէ.

«Ֆրանսա, Անգլիա եւ Ռուսիա կը ճանչնան, որ Իտալիա իրենց հաւասար իրաւունք ունի Թուրքիոյ բաժանման մէջ, մասնաւորաբար Փոքր Ասիոյ Ատալիա նահանգի շրջանի մէջ, ուր Իտալիա արդէն մասնաւոր իրաւունքներ եւ շահեր ձեռք բերած է, ինչպէս սահմանուած է իտալեւ-անգլիական պայմանագրութեան մէջ: Իտալիոյ սեփականութիւնը դառնալիք գօտին յարմար ժամանակին աւելի բացորոշ կերպով պիտի ճշդենք Ֆրանսայի եւ Անգլիոյ կենսական շահերուն համապատասխան ձեւով մը»:

Ետքն՝ 1917 ապրիլին, երբ դաշնակիցները խորհրդաժողով ունէին Ս. Ժան տը Մորիէնի մէջ, Աւստրիոյ կողմէ անջատ հաշտութեան առաջարկը քննելու համար, Սոնինօ, Լոյտ Ճօրճ եւ Ռիպօ կնքեցին ուրիշ գաղտնի դաշնագիր մը, որով Իտալիոյ կը տրուէր բացի Ատալիայէն, Իզմիրի շրջանը, Գոնիան, մինչեւ իսկ առանձնաշնորհներ Կիլիկիոյ վրայ (19–21 ապրիլ 1917):

Երբոր պատերազմը վերջացաւ, յաղթական դաշնակիցները աւարը իրարու մէջ բաժնեցին: Առիւծի բաժինը ստացան Անգլիան եւ Ֆրանսան: Իսկ Իտալիա գոհ չմնաց իրեն տրուածէն, որովհետեւ աւելին խոստացած էին: Սակայն եւ այնպէս պէտք է ըսել թէ՝ զանցառելի չէր իր ստացածը: Հիւսիս–արեւելեան սահմանագլուխին վրայ եւ Ադրիականի աւազանին մէջ ստացաւ հողամասեր, որոնք երկու անգամ աւելի ընդարձակ էին քան Ֆրանսայի ստացած Ալզաս–Լօռէնը, բնակչութիւնն ալ գրեթէ այս վերջինոյն հաւասար:

Միայն թէ չէր իրականացած Ադրիականը իտալական լիճ մը դարձնելու երազը: Ընդհակառակն, հանգուցեալ աւստրեւհունգար կայսրութեան տեղ՝ ուրիշ նոր մրցակից մը կը ցցուէր իրեն դէմ՝ Եուկոսլաւիան, որ աւելի միատարր եւ աւելի առողջ բնակչութիւն ունէր:

Գաղթավայրերու եւ հոգատարութեանց բաշխումին մէջ անտեսուեցաւ Իտալիան: 1919ին Ֆրանսան Իտալիոյ թողուց 120,000 քառ. քիլոմէթր տարածութեամբ հողամաս մը Սահարա–տրիպոլիսեան շրջանին մէջ (Ղաթի եւ Ղատամէսի միջեւ), իսկ Անգլիան, 1920ին Ճուպա գետին աջ եզերքին վրայ, Սոմալիի արեւմտեան կողմը 90,000 քառ. քիլ. հողամաս մը տուաւ Իտալիոյ:

Իսկ Թուրքիայէն թիզ մը հող չտրուեցաւ Իտալիոյ, մինչ Անգլիա եւ Ֆրանսա իրենց միջեւ բաժնեցին Պաղեստինը, Սուրիան եւ Իրաքը:

Իտալիոյ հակառակութեան գլխաւոր պատճառն այս է ուրեմն: Ուրիշ պատճառ մը այն է որ Ֆրանքեւիտալական մրցակցութեան ռազմադաշտ մը դարձած է պալքանեան Թերակղզին, ինչպէս տեսանք:

Իտալիա չի կրնար տանիլ մասնաւորապէս Ֆրանսայի ընձեռած աջակցութիւնը Եուկոսլաւիոյ: Այս վերջինը աւստրեւհունգար կայսրութեան տեղը գրաւած է Իտալիոյ աչքին եւ արգելք կ'ըլլայ անոր ծաւալման:

Իտալիա դժգոհ է նաեւ Ֆրանսայէն՝ Թունուզի Իտալացիներուն հանդէպ տարուած քաղաքականութեան համար: Թունուզը թէեւ ֆրանսական գաղթավայր է, սակայն հոն Իտալացիները Ֆրանսացիներէն աւելի մեծ թիւ մը կը կազմեն: Յետոյ այս հողամասը սահմանակից է Տրիպոլիսի, որ իտալական գաղթավայր է:

Իտալիոյ կողմէ Ֆրանսայի հասցէին կ'ուղղուին նաեւ ուրիշ կարգ մը մեղադրանքներ: Օրինակ, Ֆրանսա հակառակեցաւ Հապէշստան թափանցելու համար 1926ին կնքուած իտալեւանգլիական համաձայնագրին: Ֆրանսա չուզեր որ Իտալիա իրեն հաւասար նաւային ուժ ունենայ: Չուզեր որ Մարոքէն իտալական շոգենաւեր ապրանք փոխադրեն Ֆրանսա: Չուզեր որ իտալական ապրանքներ ներածուին Ֆրանսա բաւարար չափով, եւն.:

Անշուշտ ասոնք երկրորդական են:

Էականը քաղաքական եւ հողային է:

Գերմանիոյ բռնած անհաշտ դիրքին պատճառով, Ֆրանսա զօրաւոր բարեկամներ կը փնտռէ իր շուրջ: Նոր պատերազմի մը պարագային, որքան Անգլիոյ, նոյնքան եւ Իտալիոյ աջակցութիւնը անհրաժեշտ է Ֆրանսայի: Հետեւաբար Ֆրանսա պիտի ուզէ ո եւ է ձեւով գոհացում տալ Իտալիոյ դժգոհութիւններուն, զայն սիրաշահելու համար: Սակայն այդ գոհացումը որո՞ւ հաշւոյն պիտի ըլլայ: Ա՛յդ է խնդիրը:

Մուսոլինիի մարտ 18ի ճառը յատկանշական է այն իմաստով, որ կը հասկցնէ թէ ո՛ր կողմէն կը սպասէ այդ գոհացումը: Մուսթաֆա Քէմալի իրարանցումը շատ հասկնալի է: Ֆրանսա ի վերջոյ բան մը չի կորսնցներ եթէ Իտալիա իրագործել ուզէ 1915ի Լոնտոնի գաղտնի դաշնագրին Անատոլուի վերաբերեալ տրամադրութիւնները:

Բայց Միջերկրականի ջուրերուն մէջ նոր պատերազմ մը կրնայ ուրիշ բարդութիւններ առաջ բերել: Դէպքերը չեն հասունցած դեռ՝ յախուռն չարժումներու համար:

ՀՐԱՆՏ – ՍԱՄՈՒԷԼ

ԿԱՐԴԱՑԷՔ ԵՒ ԻՐԱՐՈՒ ՊԱՏՄԵՑԷՔ

(Հինգերորդ եւ վերջին մաս)

Մէկը, կարծեմ, նոյնպէս եկեղեցական միութիւն, գուցէ բողոքական, այդ սպանութեան մասին ցաւակցութիւն յայտնելով՝ ի մէջ այլոց ասում էր.— «Մաղթենք որ Աստուած Հայերին խելքի բերի, Հայերին միջից տայ վերջ տալու ներքին երկպառակութեանց»:

Լաւ մաղթանք է, գովելի մաղթանք է:

Բոլոր Հայերը այսպէս պիտի մտածէին:

Բարեբախտաբար այդպէս մտածող Հայերի թիւը շատ է:

Եւ աւելի շատ կը լինէր, եթէ արտաքին ազդեցութիւնները չստիպէին շատ Հայերի արիւն եւ մահ պահանջել իրենց ազգակիցների համար:

Գոնէ ուզում եմ ինձ մխիթարել, որ արիւն եւ մահ գոռացող Հայերը ինքնաբերաբար չեն գոռում, այլ գոռում են արտաքին ազդեցութեան տակ:

Դա աւելի մխիթարական կը լինէր քան հաւատալ, որ Հայերիս մէջ դեռ գոյութիւն ունի հին Հռոմի ստրուկների հոգեբանութիւնը:

Գոնէ, որպէս Հայ վիրաւորական է ինձ համար իմ ազգակիցների մէջ ըստրկական հոգեբանութիւն տեսնել:

Իսկ արտաքին ազդեցութեան ենթարկուող մարդիկ կարող են շատ գտնուել բոլոր ազգերի մէջ, կարող են ուրեմն գտնուել եւ մեր մէջ, մեր ժողովրդի մէջ:

Դա ժամանակաւոր երեւոյթ է: Դա կ'անցնի:

Իսկ ստրկական հոգեբանութիւնը դարերի ժառանգութիւն է եւ դարեր են պէտք ոչնչացնելու համար նրան:

Այսպէս թէ այնպէս մի սովորական կղերականի վրայ կատարուած մարդասպանութիւնը ստացաւ քաղաքական — ազգային, նոյն իսկ քաղաքական — միջազգային բնաւորութիւն:

Խառնուեցին գործի մէջ օտար պետութեանց ներկայացուցիչները:

Մի պետութեան ներկայացուցիչը գնաց սպաննուածի դագաղի յետեւից որպէս սգակիր՝ պատճառաբանելով, որ սպաննուածը իր հպատակն էր:

Իսկ ինքը պետութիւնը, ըստ լրագրական տեղեկութեանց իբր թէ իր վրայ է վերցնում սպաննուածի դատի պաշտպանութիւնը:

Ո՞ւմ դէմ:

Չգիտեմ ինչո՞ւ, եւ հաւանօրէն չպիտի իմանամ:

Երկրորդ պետութեան ներկայացուցիչը իր վշտակցութիւնը յայտնեց Հայ ժողովրդին նրա ունեցած ծանր կորուստի համար:

Իսկ ինքը այդ երկրորդ պետութիւնը իրաւունք տուաւ սպաննուածի դիակը փոխադրել իր երկիրը եւ թաղել այդ երկրի սահմաններում:

Չգիտեմ, եւ հաւանօրէն չպիտի իմանամ:

Բայց մի քանի բան պիտի հետաքրքրի մեզ բոլորիս:

Նախ՝ ինչո՞ւ երկու իրար հետ տրամագծօրէն հակառակ պետութիւններ այնքան հոգածու եւ բարեացակամ են հանդիսանում մի Հայ հոգեւորականի վերաբերմամբ, եւ մէկը նրան տանում է իր երկրում թաղելու, միւսն էլ նրա դատն է պաշտպանում, մէկի ներկայացուցիչը սըգակիր է, միւսի ներկայացուցիչը վըշտակից է:

Ի՞նչ է պատահել:

Ի՞նչ արժէք ունի այդ հոգեւորականը:

Ինչո՞ւ երկուսը միանգամից են դըրսեւորում նրան երկու տարբեր տեսակէտներից մղուած:

Երկրորդ՝ երբ երկու մեծ պետութիւններ ասպարէզ են դուրս եկել մի սպաննուածի շահերը պաշտպանելու կամ յիշատակը յաւերժացնելու, այլ եւս մենք ինչացո՞ւ ենք, որ իրար ենք անցել:

Մենք ինչո՞ւ ենք դրամ հաւաքում, որպէսզի պաշտպանենք սպաննուածի դատը կամ աւելի ճիշդը, պատժել տանք ոճրագործներին:

Ինչո՞ւ չենք թողնում, որ այդ դէլիքատ, նուրբ եւ մարդասիրական աշխատանքը այն երկու բարեացակամ պետութիւնները անեն:

Մանաւանդ երկու պետութիւններն էլ հարուստ են, ազդեցիկ են, կապեր ունեն:

Արդեօ՞ք այն դրամը, որ հաւաքուել է եւ հաւաքւում է, աւելի լաւ չէ՞ր լինի, եթէ յատկացւէր, հէնց ենթադրենք, ներգաղթի ֆոնտին կամ մի ուրիշ ստեղծագործող աշխատանք արդիւնաբեր դարձնելու համար:

Եթէ նոյնիսկ վերոյիշեալ երկու մեծ պետութիւնները մէջտեղ չգային, արդեօ՞ք ամերիկեան դատախազութիւնը բաւական խստապահանջ չէ մարդասպանների համար խիստ պատիժ պահանջելու եւ կարիք է լինում Հայերիս միջամտութեան, որպէսզի այդ խիստ պատիժը պահանջի:

Կամ արդե՞օք Ամերիկայի դատարանը այնքան պարտաճանաչ եւ գիտակից չէ, որ արդարին զանազանի մեղաւորից եւ մեղաւորին պատժի:

Մի՞թէ մենք, Հայերս, պիտի ցոյց տանք յանցաւորին, թելադրենք մեր կամքը դատարանին եւ արիւն ստանանք:

Մի քիչ էլ աւելի խոհեմ լինենք, աւելի զգոյշ լինենք, աւելի հեռատես լինենք եւ մտածենք, արդեօ՞ք մեր հանած սոյն բոլոր աղմուկը մի հոգեւորականի դիակի շուրջ նրա համար չէ, որ ուրիշները օգտուեն:

Կամ գուցէ առանց հասկանալու, առանց գիտակցելու եւ ըմբռնելու, ուրիշների թելադրանքներն ենք գործադրում եւ մեր աղմուկը պիտի իւղ քսի ուրիշների հացին:

Եւ կամ գուցէ մեր աղմուկի ժխորի մէջ պիտի չլսուի արդարութեան ձայնը:

Սրանք մտքեր են, որոնց պիտի անդրադառնալ, սրանք հաւանականութիւններ են որոնք պէտք է նկատի առնուեն, սրանք հանգամանքներ են, որոնք պէտք է, որ ըմբռնելի դառնան:

Մինչեւ ե՞րբ պիտի չարունակենք կամ միամիտ լինել կամ ստրկութիւն երեւան բերել:

Մտածենք: Դատենք: Փորձենք ըմբռնել:

ԳՐԻԳՈՐ ԵՂԻԿԵԱՆ

ԿԱՐԴԱՑԷՔ ԵՒ ՏԱՐԱԾԵՑԷՔ «ՅԱՌԱՋ»ը

ԿԱԹՈՂԻԿՈՍԻՆ ԿՈՆԴԱԿԸ

ՂԵՒՈՆԴ ԱՐՔ.Ի ՍՊԱՆՈՒԹԵԱՆ ԱՌԹԻՒ

oooo

ԽՄԲ.— Նոյնութեամբ հրատարակութեան կուտանք այս կոնդակը, իբրեւ նիւթ պատմութեան համար: Կոնդակին թուականն է 16 մարտ 1934 հայկ. տոմար՝ ՌՅՁԳ: Թուահամարը 20:

Մեր արտատպման աղբիւրը՝ Պոլսոյ «Նոր Լուր»ը (11 ապրիլ 1934).—

Խորէն ծառայ Յիսուսի Քրիստոսի, եւ անհասանելի կամօքն Աստուծոյ Եպիսկոպոսապետ եւ Կաթողիկոս Ամենայն Հայոց, Ծայրագոյն Պատրիարք համազգական նախամեծար Աթոռոյ Արարատեան Առաքելական Մայր Եկեղեցւոյ Սրբոյ Կաթողիկէ Էջմիածնի, Առաջնորդաց մերոց եւ հոգեւոր պաշտօնէից, Կեդրոնական եւ Գաւառական Վարչութեանց եւ ամենայն հաւատացելոց, ի վիճակս Հայաստանեայց առաքելական Ս. Եկեղեցւոյ, որք յԵւրոպա, յԱմերիկա, յԵգիպտոս, ի Պարսկաստան, յԻրաք եւ այլուր, շնորհք սէր եւ խաղաղութիւն Տեառն, եւ ողջոյն Հայրապետական եւ օրհնութիւն ի Լուսաւորչաշէն Տաճարէս Ս. Էջմիածնի, Ամէն:

Եհաս մեզ լուր բօթաբեր եղերական մահուան Տ. Ղեւոնդ արք.ի Դուրեան ի Նիւ Եորք, Առաջնորդի արեւելեան թեմին Միացեալ Նահանգաց Հիւսիսային Ամերիկայի որ ի ցունց եհան զհոգիս մեր եւ զսիրտ, համակելով ի վիշտ եւ ի ցաւ խորին: Անազան հասեալ մեզ մանրամասնութիւնք դժպհի եղեռնագործութեանդ, որ ելից զպէտ մեր համայն համայն վշտօք, արտաւորելով զկրօնն մեր քրիստոնէական եւ զհաւատ յաչս ամենայն աշխարհի. յապաղեցան եւ բանք մեր կսկծանաց հայրական սրտի եւ զգաստապարտութեան դիպաց, որք զամօթ միայն եւ զնախատինս բերեն անուան ժողովրդեանս:

Ողբամք զմահ Տ. Ղեւոնդ արք.ի սիրեցեալ Որդւոյ Մերոյ եւ զանփոխարինելի կորուստ այնպիսի անձին, որ կարէր տակաւին կեալ զամս երկարս յօգուտ հասարակաց գործի եւ ի պայծառութիւն Եկեղեցւոյ մերոյ Սրբոյ, որ ընթանայր ըստ ցուցման եւ հրահանգաց մերոց, ջան ի գործ եդեալ հեռի պահել զԵկեղեցին մեր եւ զհաւատացեալսն նորա ի կուսակցական պայքարաց, ուղղելով եւ զաչս հաւատացելոց ի հեռաստանէ առ հոգեւոր մայրս մեր Ս. Էջմիածին, առ հայրենի երկիր մեր եւ բնիկ ժողովուրդ նորա:

Ամենայն փորձ մարդասպանութեան ինքնին արժանի է դատապարտութեան, զի տէր կենաց եւ մահու՝ Աստուած է միայն, բայց գեր ի վերոյ է քան զսովորական ոճիր եւ սրբապղծութիւն մեծագոյն՝ բարձրացուցանել զձեռն ի վերայ բարձրաստիճան հոգեւոր պաշտօնէին եկեղեցւոյ ի տան Տեառն, ուր պարտ էր մըտանել երկիւղածութեամբ միայն եւ բարեպաշտական զգացմամբ:

Բայց առաւել դատապարտելի է ոճիրդ, որ կատարեցաւ ի վերայ բարձրաստիճան պաշտօնէին եկեղեցւոյ, որ ըստ բարոյական պարտուց եւ հայրական սիրոյն, զոր ունէր նա առ հօտն իւր, եւ ըստ հրահանգաց մերոց առաջնորդէր ի շաւիղ խոհեմութեան եւ ազգաշահ գործունէութեան, ջանալով հեռի պահել ի մոլորութեանց եւ յաղգավնաս գործոց: Նզովք հասարակաց համարեմք զայդպիսի ոճիրս անլուր, զոր ոչ տեսանեմք յընթացս դարաւոր պատմութեանց ի մեզ եւ յօտար ազգս:

Յանդրանիկ Կոնդակի մերում ցուցանելով զճանապարհ ազգօգուտ գործունէութեան ըստ մտաց քրիստոնէական կրօնի եւ Եկեղեցւոյ Մերոյ ուղղեալ էր առ ամենայն Առաջնորդս, առ դասս եպիսկոպոսաց եւ վարդապետաց համայն հաւատացելոց Հայաստանեայց Եկեղեցւոյ եւ զբանս զայսոսիկ.— «Զգուշացուցանեմք մանաւանդ զառաջնորդս արտասահմանեան թեմօրէից հեռի կալ եւ պահել զհաւատացեալ Ձեր ժողովուրդ ի կուսակցական պայքարաց եւ յանախորժութեանց, հայելով միայն ի բարոյական եւ ի կրօնական շինութիւն հօտից: Հայրենի երկիրս եւ համայն ազգ ի սփիւռս կարօտին խաղաղութեան առ ի բուժել զընկալեալ վէրս իւրեանց, ուստի եւ պարտիք գուն գործել վասն ի միջոյ հաւատացելոց զամենայն ինչ որ հակառակ կայ խաղաղութեան, եւ մի թողուլ զթշնամական արարս ընդդէմ մայր Հայրենեաց մերոյ՝ Խորհրդային Հայաստանի եւ կառավարութեան նորին»: (Անդրանիկ կոնդակ 1 Յունիսի 1933 թ.):

Արդ, Տ. Ղեւոնդ Արքեպիսկոպոսն ընթանալով զհետ Հայրապետական յորդորանաց, որպէս հարազատ որդի Մայր Աթոռոյս կատարելով զպատուէրս մեր յօգուտ եկեղեցւոյ եւ սիրեցեալ ժողովրդեան, յօգուտ հայրենեաց զԽորհրդային Հայաստանեան, որ վերստին, կոչի ի կեանս, եղեւ տարապարտ զոհ ի կատարման ազգանուէր պարտականութեանց ի ձեռն մոլորեալ եղեռնագործաց:

Այսու Հայրապետական Կոնդակաւ մերով, յայտնելով զխորին մեր վիշտ եւ զցաւ վասն տարապարտ եղերական մահուանորդւոյ մերոյ սիրելւոյ Տ. Ղեւոնդ Արքեպիսկոպոսի, դատապարտեմք զոճրագործս եւ զոճիրն, որպէս զհետեւանս մոլար մտածողութեանց եւ յորդորեմք զամենեսին, որպէս հայր հասարակաց՝ զգաստանալ, թողուլ զանօգուտ վէճս եւ զերկպառակութիւնս, հեռու մնալ մանաւանդ յանգուսպ գործողութեանց, որք վնասաբերք են եւ անվայել անուան բարեկիրթ ազգի եւ ժողովրդեան, ոչ ի շահ բնիկ հայրենեաց՝ Խորհրդային Հայաստանի եւ կառավարութեան, հասեալ մեզ ի բաժին որպէս զիրական եւ զթանկագին ժառանգութիւն, խաղաղ պահպանութիւն որոյ խարիսխ յուսոյ եւ արմատ կենդանութեան է ըստ իմաստուն ասացուածոյ, թէ «Ծառն՝ արմատովն է ծառ, եւ տունն՝ հիմամբ»:

Յորդորեմք զամենայն հաւատացեալս, զմտաւորականս եւ զգործիչս յասպարէզի ազգային եւ եկեղեցական հաստատութեանց՝ մղել զպայքար եռանդուն յանուն խաղաղութեան, խըզելով զարմատ ազգակործան երկպառակութեան եւ համակելով զսիրտ համայն զաւակաց մերոց, ի սէր զաւուր Ս. Եկեղեցւոյս եւ Ս. Էջմիածնի, հայրենեաց մերոց Խորհրդային Հայաստանի, առ որս ուղղել ցանկամք զաչս հաւատացեալ զաւակաց մերոց, որպէս առ կեդրոնս հոգեւոր եւ ազգային յառաջդիմութեան:

Յաւելումն եւ զՀայրապետական սաստ եւ զգուշացուցանեմք զայնպիսիս յեկեղեցականաց, մանաւանդ յարեւելեան թեմին Միացեալ Նահանգաց, որք փոխանակ քարոզիչ սիրոյ եւ գործակիցք Առաջնորդին լինելոյ ըստ կոչմանն՝ մասնակից եղեն պայքարաց ընդդէմ նորա, առաւել եւս խորացուցանելով զայն ի վնաս ազգի եւ եկեղեցւոյ:

Եւ մեք վշտագին սրտիւ աղօթեմք առ Բարձրեալն, զի զհոգի հանգուցելոյն ի լոյս երեսաց իւրոց ընկալցի, եւ զհոգի իմաստութեան եւ զգաստութեան հեղցէ ի վերայ ժողովրդեան մերոյ, ամէն:

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ՃԱՐՏԱՐԱԳԷՏ ԼԻՍԻՑԵԱՆԻ ՄԱՀԸ

●●●●

Ճարտարագէտ Սահակ Լիսիցեան մեռաւ մարտ 30ին, Երեւանի մէջ, սրտի երկարատեւ հիւանդութենէ մը ետք:

Ծնած է 1864ին Թիֆլիզ: Հայրը բըժիշկ: Մասնագիտական բարձրագոյն կրթութիւնը Լիէժ (Պելժիա), ուր կ'աւարտէ բազմարուեստեան վարժարանը: 1887 – 1918 անընդհատ պաշտօնավարած է Թիֆլիզ, իբրեւ ջըրմուղներու եւ գործնականառողջապահութեան բաժնի վարիչ՝ կատարելով ջրմուղներու ընդարձակման բոլոր աշխատանքները: Այսպէս, մեծ դեր խաղաց Անդրկովկասի քաղաքային բարեկարգութեան եւ առաւելապէս ջրմուղներու շինութեանց գործին մէջ: Երբ Ավճալայի աղբիւրներու ջուրը պակսեցաւ ըստ պահանջին, աւելցուց ջուրին քանակը՝ շինելով աւելի կատարելագործուած զտիչներ, իր սիստէմով: Այս զտիչներով կը մաքրէր Կուր գետին ջուրը: 1909ին, ջրմուղի համագումարին մէջ, զեկոյց մը տուաւ Նաղախտարի աղբիւրներէն օգտուելու առաւելութիւններուն մասին եւ մշակեց ջրմուղի նոր ծրագիր մը, որ գործադրուած է ներկայիս: Գործադրուած է նոյնպէս իր միւս ծրագիրը Կուր գետին աջ բազուկը լեցնելու եւ փողոցի վերածելու մասին: Իր մասնակցութեամբ՝ շինուած են Անդրկովկասի զանազան քաղաքներու ջրմուղները,— Երեւանի առաջին ջրմուղը եւ Շուլավերինը: Լիսիցեանի կը պատկանի Այղըր լճին ջուրը ելեկտրականութեամբ բարձրացնելու գաղափարը: Ճարտարագէտ Լիսիցեան 1925էն ի վեր կ'աշխատէր Երեւանի մէջ, իբրեւ Երեւանի ջրմուղի վարիչ: Այս պաշտօնին մէջ կատա–

բեց զանազան բարեկարգութիւններ, սարքաւորեց առաջին բաղնիքը, չի-թաքարեց Գետառի գոտիները 46 հազար կորով, աւելցնելով քաղաքին տրուած ջուրին քանակը (200 հազար), մշա-կեց նոր ջրմուղի ծրագիրը եւ գործադրեց:

Ճարտարագէտ Ալիքեան 1925-1930 կը դասախօսէր պետական համալսարանի արհեստագիտութեանց բաժնին, ապա բազմարուեստեան վարժարանին մէջ:

Հիւանդութեան պատճառով վեր-ջերս քաշուած էր գործնական ասպա-րէզէն եւ հանգստեան թոշակ կը ստանար:

ԼԵՆԻՆԱԿԱՆԻ ՊԵՏԱԿԱՆ ԹԱՏՐՈՆԻՆ ՀՆԳԱՄԵԱԿԸ

»»» · «««

Մարտ 30ին տօնուեցաւ Լենինականի պետական թատրոնին հնգամեակը: Հիմնուած է 1928ին:

Այս թատրոնը Հայաստանի պետական երկրորդ թատրոնն է, որ կը կոչուի նաեւ Մռաւեանի անունով:

Ինչպէս ցոյց կուտայ իր խաղացանկը, Լենինականի թատրոնը կ'աշխատի ներկայացնել միայն յեղափոխական թատերական արուեստը: Արդարեւ խաղացանկին նիւթերը առնուած են Մոսկուայի եւ ռուսական մեծ քաղաքներու թատրոններուն խաղացանկէն:

Ահա այդ խաղացանկը.— Ֆուրմանովի Խռովութիւնը, բեմադրութիւն Գուլկեանի, ներկայացուած 32 անգամ: Տրէտեակովի Մռնչի՛ր, Չինաստան, բեմադրութիւն Թ. Սարեանի, ներկայացուած 29 անգամ: Բեկում, բեմադրութիւն Վ. Աճէմեանի, ներկայացուած 37 անգամ: Լեռը, բեմադրութիւն Վ. Աճէմեանի, ներկայացուած 57 անգամ: Ցասումը, բեմադրութիւն Թ. Սարեանի, ներկայացուած 57 անգամ:

Լենինականի թատրոնին մէջ մեծ յաջողութիւն գտած են մանաւանդ պէս Հացը, Դաշտը, Իմ բարեկամը, Խնդութեան փողոցը, Ցատկումը:

Բեմադրական լուրջ աշխատանքներու շնորհիւ, թժ. Բաղդասարեանի Արփենու Անապատը (կոչուած է նաեւ Մարոֆ) այնպիսի յաջողութիւն գտաւ որ մինչեւ այժմ ներկայացուած է աւելի քան 80 անգամ:

Հայ հեղինակներու գործերէն յաջողութեամբ ներկայացուած են նաեւ Գ. Սունդուկեանի Խաթաբալան (բեմադրութիւն Սիմոնովի), Վ. Վաղարշեանի Նաւթը: Գալով Յակոբ Պարոնեանի Մեծապատիւ Մուրացկանները գործին բեմադրութեան, կարելի է ըսել թէ կը գտնուի Լենինականի թատրոնին գտած յաջողութեանց գլուխը:

Այս բեմադրութիւնը ցոյց կուտայ Հայաստանի թատերական զարգացման կարեւոր մէկ հանգրուանը:

Լենինականի թատրոնին գլխաւոր բեմավարն է Վարդան Աճէմեան:

Պետական այս երկրորդ թատրոնին ներկայացումներուն մէջ կը նշմարուի ներդաշնակութիւն մը բեմադրութեան, բեմայարդարութեան, դերասանական խաղի, երաժշտական մասնակցութեան:

Բեմադրութեանց յաջողութեան մէջ իր վճռական բաժինն ունի արտաքին ձեւաւորումը: Թատրոնին մնայուն նկարիչն է Վ. Շիրինեան, որ գործին համապատասխան ձեւով կը ստեղծէ ձեւերու, գիծերու, գոյներու ամբողջականութիւն մը: Իսկ բեմադրութեանց մեքենական յարդարման յաջողութեանց նպաստած է Գէորգ Արբահամեան:

Թատրոնն ունի երիտասարդ եւ հին փորձուած դերասաններու խումբ մը, որ կրնայ ներկայացնել ամէնէն լուրջ եւ պատասխանատու գործերը:

Երրորդ տարին է արդէն, որ Լենինականի թատրոնին մէկ կարեւոր ուժը դարձած է դերասան Յոլակ Ամեբիկեան: Իր խաղացած դերերուն մէջ կատարելութեան հասցուցած է Թուբինչիկը (Խնդութեան փողոց), Վիլհէլմ Կեօվին (Դատը), Մանուկ աղան (Մեծապատիւ Մուրացկաններ): Կատարելութիւնը վերջերս «վաստակաւոր դերասան» տիտղոսը տուաւ այս արուեստագէտին:

Իր խաղարկութեամբ յայտնի դարձաւ նոյնպէս դերասանուհի Արաքսեան, որ հակառակ իր պատկառելի տարիքին՝ թատրոնին նուիրած է իր ամբողջ ուժն ու եռանդը:

Հին արուեստագէտներէն պէտք է յիշել նաեւ դերասանուհի Դուրեան-Արմէնեանը: Դերասան Գավրոշի խաղացած դերերէն Նիկիտ աղան (Ցասում) եւ մանաւանդ Տեղտի Հօուկերմը (Խնդութեան փողոց) տիպարներ կը մնան այլեւս:

Կարեւոր ուժ մըն է նոյնպէս Ջոհարեան, որ նոր դերասան մը չէ, բայց շնորհալի եւ ընդունակ արուեստագէտ է,— իր յաջող դերերն են Մեկոնը (Խնդութեան փողոց), Լուկան (Ցատկում), Կլասսը (Դատ), Արխողոմ աղան (Մեծապատիւ Մուրացկաններ):

Դերասանուհիներու շարքին մէջ իր շնորհով աչքի զարկաւ Արուս Ասրեան: Իր դերերն են Ֆաթիման (Մարոֆ), Բոյլ (Մռնչի՛ր, Չինաստան), Քսենիան (Բեկում), Հիլդան (Դատ), Շողակաթը (Մեծապատիւ Մուրացկաններ): Ասրեան կը համարուի պետական երկրորդ թատրոնի առաջնակարգ դերասաններէն մէկը:

Շնորհալի դերասան է Սուրէն Սուքնեան, որուն Սպավլինտան (Խնդութեան փողոց), Անդրոսավը (Քսակով մարդը), Սուխովը (Դատավճիռ) կը մնան իբրեւ լաւագոյն խաղարկութիւններ:

Երիտասարդ ուժերէն պէտք է յիշել դերասան Գուրգէն Յակոբեանը, որ վերջերս պատասխանատու դերեր խաղաց,— Գայ (Իմ բարեկամ), Վասկա Պէպէլ (Ցատկում), Սռեպս (Խնդութեան փողոց):

Մնացեալ դերասաններէն յիշենք Արամ Բշտունի, Արամ Խոսրով, Արծրունի, Բուղաղեան, Գ. Յարութիւնեան, Գ. Ղազարեան, Ասխա Բերոյեան, Արուս Աղնաւորեան:

Թատրոնը դժբախտութիւնն ունեցաւ կորսնցնելու տաղանդաւոր դերասան վաղամեռիկ Բաբգէն Գաբրիէլեան, որ մեծ ապագայ կը խոստանար: Լենինեան թատրոնին մէջ խաղցած են նաեւ Ջանան եւ Մկրտումեան, որոնք հիմա մաս չեն կազմեր Լենինականի թատերախումբին:

Լենինականի թատրոնը յաջողութիւններ արձանագրած է ոչ միայն բեմադրութեան մէջ, այլ եւ հանդիսականներու հետաքրքրութեան տեսակէտով: Հանդիսականներուն թիւը կ'աւելնայ հետզհետէ: 1928-29 թատերական եղանակին, տրուած է 95 ներկայացում, 1932-33 եղանակին՝ 160 ներկայացում:

Լենինականի լաւագոյն բեմադրութիւններէն, Յակոբ Պարոնեանի Մեծապատիւ Մուրացկաններուն մասին պիտի խօսինք առանձին:

ՀՆԱԳԻՏԱԿԱՆ ՆՈՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

»»» · «««

Սեդրակ Բարխուդարեան կը գրէ Խորհ. Հայաստանի մէջ.—

Մշակոյթի պատմութեան կաճառին հնագիտական արշաւախումբը անցեալ տարի Սիսիանի շրջանին մէջ երեւան հանեց հնապատմական բնակավայրի մը հետքերը, որոնք Հայաստանի պատմական ճարտարապետութեան մէջ նորութիւններ են: Թէեւ հնագէտներուն ծանօթ էր այդ բնակավայրը, սակայն անոնք չէին նշմարած ինչ որ առանձնայատուկ էր եւ եզական:

Այս բնակավայրը կը գտնուի Ղարաքիլիսայէն մօտ երկու քիլոմէթր հեռու եւ ցից ցից կանգնած քարերուն պատճառով կը կոչուի Ղօշունտաղ (զօրքի լեռ):

Ղօշունդաղն իր ընդհանուր գիծերով կը պատկանի Հայաստանի կիկլոպեան շրջանի շինութեանց, որոնք կը յատկանշուին մեծամեծ, անտաշ, երբեմն թեթեւակի կոփուած քարերու անկանոն շարուածքով,— տեսակ մը ամրութիւններ, որոնց ներսն ու դուրսը կան բնակարաններ:

Ճարտարապետական այս նախնական ձեւին մասին արդէն շատ բան է գրուած, փորձեր եղած են ժամանակի եւ ձեւի տեսակէտով բնորոշել նման նախնական ճարտարապետութեանց մասնայատկութիւնները: Ուսումնասիրուած չէ միայն այդ շէնքերուն տանիքի ձեւը: Ծանօթ օրինակներով կարելի չէ եղած ճշդել այդ կէտը, այլ միայն կ'ենթադրուի թէ տանիքը փայտէ կը շինուէր:

Ղօշունդաղը որոշ կերպով կը ներկայացնէ տանիքի այնպիսի ձեւ մը, որ նորութիւն է Հայաստանի համար եւ բանալի՝ նոր ուսումնասիրութեանց:

Արշաւախումբը Ղօշունդաղի բերդաշէնքին մէջ կը հաշուէ աւելի քան 80 բնակարան, որոնք ունին նեղ ու երկար յատակագիծ, միջին հաշուով 7ական +3 մեթր, շինուած անտաշ քարերով, բոլորն ալ կիսագետնափոր:

Տանիքի համար ընտրուած են 3-3,50 մեթր երկարութեամբ քարեր եւ իւրաքանչիւր պատի վրայ դրուած են 4-7 քար, այն հաշուով որ ծանրութեան կեդրոնը մնալով պատին վրայ՝ մէկ մեթրէն աւելին կ'երկարի դէպի բնակարանին ներսը: Այսպէս երկու կողմերէն մէկական եւ աւելի մեթր ծածկուելէ յետոյ այդ «քարէ գերաններով», մնացած կեդրոնական մասն ալ կը փակուի սալաքարով: Այնուհետեւ ծակերը ծուկերը կը լցնեն խիճերով եւ կը ծածկեն հողի ծեփով մը:

«Քարէ գերաններուն» դէպի տան ներսը ցցուած ծայրերը ուղղուած են դէպի վեր, այնպէս որ տան ներսը տանիքը անկանոն կիսակամարի ձեւ ունի, ձեւ մը որ հաւանաբար յետագայ դարերու հայկական գլխատան նախատիպը կը հանդիսանայ:

Ասկից զատ, նորութիւն է նաեւ լաբիւրինթոսակերպ տոլմէններու (գետնադամբան) ձեւը, զոր արշաւախումբը առաջին անգամ երեւան հանեց այստեղ: Դամբարաններու այս ձեւը տեսնուած է նաեւ Ֆրանսայի եւ Ցունաստանի մէջ:

Առանձին «տոլմէն»ներ շատ կան Հայաստանի զանազան շրջաններուն մէջ, բայց իբրեւ իրարու շարունակութիւն եւ իրարմէ միայն քարով բաժնուած «տոլմէն»ներ գտնուեցան միայն Զանգեզուրի մէջ:

Այս «տոլմէն»ներուն մասնայատկութիւնն այն է, որ նախ շինուած են գետնի երեսին,— մէկուն մէջ ննջեցեալը դնելէ յետոյ, կողքին շիներ են յաջորդին համար ճիշդ առաջինին նմանը եւ այսպէս շարունակաբար: Ասկից՝ կազմուեր է երկար լաբիւրինթոս մը, իւրաքանչիւր գերեզման միւսէն բաժնուած քարէ պատուարով մը: Ապա այս լաբիւրինթոսին վրայ դիզեր են քարի կոյտեր, որով կազմուեր է երկար քարաթումբ մը: Իսկ այս ամբողջ տարածութիւնը շրջապատուած է մեծ եւ ցից-ցից քարերով, զորս Լալայեան թիւրիմացութեամբ մէնհիր անուանած է:

Արշաւախումբը Զանգեզուրի մէջ երեւան հանեց ոչ միայն «քարէ գերաններով» տանիքներ, այլ եւ «լաբիւրինթոսաձեւ դամբարաններ»:

Ժամանակի տեսակէտով, այս հնապատմական մնացորդները կը պատկանին կիկլոպեան կառուցումներու վերջին շրջաններուն, մօտաւորապէս առաջին դարերուն, մեր թուականէն առաջ եւ յետոյ:

Այս յայտնութիւններով, Զանգեզուրը կը դառնայ, պատմա-հնագիտական եւ ճարտարապետական տեսակէտով, այդ դարաշրջանին համար մասնայատուկ շրջան մը:

Մշակոյթի պատմութեան կաճառը որոշած է մանրագնին ուսումնասիրութեան ենթարկել Ղօշունդաղի ձեւով բոլոր աւերակները, որ կան Զանգեզուրի մէջ:

ՊԱՏԱՆԻ ԵՐԱԺԻՇՏՆԵՐ

Վերջերս Երեւանի մէջ մրցում մը կատարուեցաւ պատանի երաժիշտներու միջեւ: Այս մրցումը երեւան հանեց փոքրիկ տաղանդաւոր երաժիշտներ, ինչպէս տեսական-երգահիւսութեան, նոյնպէս նուագածութեան ճիւղերուն մէջ:

Դաշնամուրի մրցման մէջ 12 տարեկան Արմօ Բաբաջանեան ամենամեծ թիւերն ստացաւ: Մեծ յաջողութեամբ նուագեց Պեթհովէնի չորրորդ սոնաթը, Մէնտէլսոնի Ռոնտօ-կապրիչիոզօն, Մոցարթի 12րդ սոնաթը եւ ուրիշ դժուարին կտորներ, իր տարիքին բոլորովին անհամապատասխան: Արմօ Բաբաջանեան նուագել սկսած է 5 տարեկանին: Այժմ կ'ուսանի պետական Երաժշտանոցի Բ. դասարանին մէջ: Երաժշտանոցին տնօրէնութեան կարծիքով, այս պատանին օժտուած է ապագայ մեծ երաժշտագէտի մը տաղանդով:

ԱՌ ՈՐ ԱՆԿ Է

Յաճախ հերքումներ կամ պատասխաններ կը ստանանք ուրիշ թերթերու մէջ եղած սուտերու եւ խեղաթիւրումներու դէմ, մեր թղթակիցներէն կամ ընթերցողներէն:

Կը յանձնարարենք բոլորին ալ՝ զանոնք հրատարակելու տաղտուկը խընայել մեզի,— մանաւանդ այդ ճշդումները կամ հերքումները մեծ մասով ուղղուած կ'ըլլան արհեստով խառնակիչներու: Օգուտ ունի՞ սեւին՝ օճառը, խեւին խրատը...

⁂ Այս առթիւ կը յիշեցնենք ուրիշ հրահանգ մը,— ԿԱՐԵԼԻ ԵՂԱԾԻՆ ՉԱՓ ԿԱՐՃ ԿԱՊԵԼ տեղական հանդէսներու նկարագրութիւնները, խորհրդածութիւնները ու ճառերը, եւ ԳՐԵԼ ՕՐԸ ՕՐԻՆ:

ԽՄԲԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

ՍԱՄՈՒԼ

ԿԱԹՈՂԻԿՈՍԻՆ ՆԱՄԱԿԸ

»»» · «««

«Հայրենիք» հետեւեալ խորհրդածութիւնները կ'ընէ խմբագրականի մէջ (27 մարտ).

— «Վերջերս Ամենայն Հայոց Կաթողիկոսը Պոլսոյ Պատրիարքին գրած էր նամակ մը, ուր ցաւ կը յայտնէր Ղեւոնդ արք.ի մահուան առթիւ եւ կ'ըսէր ի մէջ այլոց.—

«Ողբում ենք այդ անփոխարինելի կորուստը, այդ տարապարտ դժնի մահը. բայց առաւել եւս անդարմանելի վիշտ է պատճառում մեզ սփիւռքի մեր հոգեւոր դաւակների մէջ տիրող երկպառակութիւնը, անհամերաշխութիւնը եւ մինչեւ կատարեալ թշնամութեան հասած այն մոլորութիւնը, որուն զոհն է Տ. Ղեւոնդ արք.: Մեր զոյգ կոնդակներով աշխատեցանք արտասահմանի մեր զաւակներին զգաստութեան հրաւիրել, աջակցութեան կոչելով ոչ միայն Առաջնորդները, այլ եւ բոլոր մտքի, գրչի, խօսքի բարեմիտ ներկայացուցիչներըր»:

Ինչպէս կը տեսնուի, Կաթողիկոսը Ղեւոնդ արք.ի կորուստը ողբալէն շատ աւելի՝ կ'ողբայ արտասահմանի մեր գաղութներու ներկայ խառնակ, պառակտեալ վիճակը: Կաթողիկոսը կը յիշեցնէ, որ երկու անգամ կոնդակներով զգաստութեան հրաւիրած է արտասահմանի հայութիւնը:

Յատկանշական է, որ Կաթողիկոսի անունը ամէնէն աւելի շահագործող ռամկավարներն են որ իրենց զինակից բոլշեւիկներու հետ միասին ոչ միայն ստեղծեցին ներկայ խառնակ ու պառակտեալ վիճակը, այլ եւ ամէն ջանք կը թափեն այժմ տեւականացնելու այդ պառակտեալ վիճակը, որ այնքան մեծ ցաւ կը պատճառէ Ամենայն Հայոց կաթողիկոսին:

Մի՞թէ պարզ չէ, որ եթէ այդ մարդիկը իրական յարգանք ունենային Կաթողիկոսին հանդէպ, չպիտի փորձէին երբեք անհունապէս վշտացնել զայն՝ ձգտելով տեւականացնել մեր համայնքներու ներկայ պառակտեալ վիճակը, չպիտի ջանային երբեք փաբինեցիօրէն փուտ պատրուակներ գտնել կամ հնարել՝ Կաթողիկոսի կամքը չկատարելու ու պառակտեալ եկեղեցիներու եւ համայնքներու միութեան վերահաստատումը անկարելի դարձնելու համար:

Յատկանշական չէ՞ միթէ, որ մինչ Ամենայն Հայոց Կաթողիկոսը կ'ողբայ մեր գաղութներու երկպառակութիւնը եւ անհամերաշխութիւնը եւ զգաստութեան հրաւէր կ'ուղղէ մտքի, գրչի եւ խօսքի բարեմիտ ներկայացուցիչներուն՝ անոնց աջակցութիւնը խնդրելով մեր գաղութներու խաղաղեցման համար, «Պայքար»ի եւ «Հ. Կոչնակ»ի խմբագիրները ամէն տեսակ կեղծ արդարացումներ կը փընտռեն՝ արգիլելու համար պառակտեալ հայ եկեղեցիներու եւ համայնքներու միութիւնը եւ, ինքզինքնին այս գաղութին աղաները երեւակայելով՝ կ'ըսեն շարունակ, թէ միութիւնը պէտք չէ եւ թէ իրենք չեն կրնար Դաշնակցականներու հետ միեւնոյն յարկին տակ ըլլալ:

Սակայն, բարեբախտաբար, բացի Պայքարի եւ Հ. Կոչնակի անուղղելի խմբագիրներէն, ամերիկահայ մեր հայրենակիցները ոչ մէկ շահ ունին տեւականացնելու մեր եկեղեցիի եւ գաղութի ներկայ պառակտեալ վիճակը եւ, վստահ ենք թէ, պիտի սթափին շուտով եւ օր առաջ պիտի ուզեն կատարել Կաթողիկոսին բաղձանքը, այն է՝ հայ եկեղեցիի միասնականութեան վերականգնումը, հայ գաղութներու խաղաղեցումը, եւ հայկական բոլոր ուժերու համագործակցութիւնը:

Այդ կը պահանջէ ոչ միայն Ամենայն Հայոց Կաթողիկոսը, այլ եւ հայ ազգին գերագոյն շահը»:

ՕՐՈՒԱՆ ՄԱՐԶԱԿԱՆ ԼՈՒՐԵՐԸ

Կիրակի օր Լիւքսէմպուրկի մէջ, Ֆրանսա յաղթեց Լիւքսէմպուրկի 6-1ով, ինչպէս նախատեսուած էր:

⁂ Իսկ Վիէննայի մէջ 65,000 հոգիի ներկայութեան տեղի ունեցաւ Աւստրիա-Հունգարիա բարեկամական մեծ մրցումը, ուր Աւստրիա յաղթեց Հունգարիոյ 5-2ով:

⁂ Շաբաթ օր Լոնտոնի մէջ տեղի ունեցաւ Անգլիա-Սկովտիա ֆութպոլի միջազգային մրցումը, որուն շատոնց կը սպասուէր: Ներկայ էին 95,000 հոգի, կայսերազուն իշխանները եւ ամբողջ նախարարները: Խաղը վերջացաւ Սկովտիացիներու պարտութեամբ 0ի դէմ 3 նշանակէտով:

⁂ Իսկ Սթատ Պիւֆալոյի մէջ տեղի ունեցաւ Անգլիա-Ֆրանսա ըրկպիի միջազգային մրցումը, 22,000 հոգիի ներկայութեան:

Անգլիա յաղթեց Ֆրանսայի ազգային խումբին 32ի դէմ 21 նշանակէտով:

⁂ Տեղի ունեցաւ նաեւ L'OTO թերթին կազմակերպած Փարի-Բան հեծելանիւի մրցումը, որուն հեռաւորութիւնն էր 275 քիլոմէթր: Կը մասնակցէին 245 ծանօթ ֆրանսացի, պելճիքացի, աւստրիացի, գերմանացի հեծելանւորդներ: Ջաժանելի նամբորդութենէ մը վերջ ֆրանսացի Ժան Նօրէթ շահեցաւ մրցումը ժամական 34 քիլոմէթր նամբայ կտրելով:

ՆԱՄԱԿԱՏՈՒՓ

Թուլչա, Մ. Կ.— Ստացած ենք եւ վերապահած:

Պլիտա, Անշէն Որբուկ.— Պիտի հրատարակուի:

ԿԸ ԽՆԴՐՈՒԻ յօդուածագիրներէ եւ թղթակիցներէ իրենց գրութիւնները գրել թուղթին մէկ երեսին վրայ եւ մելանով:

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (8)

ԷՋԵՐ ՀԱՅԱՋԻՆՋ ՍԱՐՍԱՓՆԵՐԷՆ, 1914-20

— Երկու զոյգ գուլպայ տուէք, ձեզ կ'անցընեմ:

Մերոնք իրենց ոտքերէն գուլպաները կը հանեն կուտան: Երբ, ջուրին միւս կողմը կ'անցնին, Թուրք մը կ'ըսէ քոյրս՝ Արեգնազը խլել: Մայրս որ մահէն չէր վախնար, կ'ըսէ.— Նախ զիս սպաննէ, յետոյ փորձէ աղջիկս ձեռքէս խլել: Թուրքը կը տեսնէ որ չպիտի կրնայ առնել, կը թողու եւ կ'սկսի հայհոյել մայրիկիս:

Մամախաթունի մէջ մերոնք կը գտնեն Դերջանի հայ գիւղերէն շատ մը ծանօթ դէմքեր, որոնց մէջ են մեր գիւղացի Տօնական Թովմասեանը եւ գիւղացի Առաջն. փոխանորդ Տէր Ռափայէլը, որ կը տանին եւ կը կերակրեն, յետոյ կառավարութեան կը ներկայանան, մերոնց համար «վէսիգա» կը հանեն եւ նորէն քիւրտ գիւղերը կը ցրուին: Հոդ քեռայրս՝ Մկրտիչը կուգայ, մօրմէս տեղեկութիւն կ'ուզէ քրոջս՝ Մաքիկին համար:

Մայրս Եփրատը ցոյց կուտայ,— Հոն է Մաքիկս գերեզմանը:

Հետեւեալ օրը երկու ժանտարմաներու առաջնորդութեամբ, մերիններ կ'ուղղուին դէպի Ղըռըմի գիւղերը: Ճամբան, հօրաքրոջս տղան՝ Ղազարը կ'ուզեն առնել: Դարձեալ մօրս ընդդիմութեան շնորհիւ կ'ազատուի:

25 ԳԻՒՂԷՆ 10 ՊԱՌԱՒ ՄՆԱՑ

Գալով Մամախաթուն ապաստանած Հայերուն, որքան որ դրամ կերցուցին, արժէք չունեցաւ: Մերիններուն Մամախաթունէն երթալէն երկու շաբաթ վերջը, կը տեղահանուին մինչեւ Քէմախի կիրճը եւ հոն բոլորը կը սպաննուին:

Ամբողջ Դերջանի 25 հայ գիւղերէն 10 ծեր կիներ իբրեւ աքսոր Տիգրանակերտ կը ղրկուին, իսկ մնացեալը բոլոր կը սպաննուին վայրագօրէն:

Իսկ մենք Քիւրտերուն մէջ էինք: Մայրս որոշեց որ Դերջանի թուրք գիւղերը երթանք: Աւելի ճիշդ Թերպխէք պիտի երթայինք, որովհետեւ այդ գիւղին մէջ լուսահոգի պապուս ծանօթ Մուղտատ աղան կար: Ես ու մայրս ճամբայ ելանք եւ կինքահայրս, Զախոյենց Գրիգորը, մինչեւ Հէյպէկ լերան գլուխը մեզի ընկերացաւ: Հոն առուակի մը ափը նստանք, դիտեցինք ամբողջ Դերջանի հովիտը իր գիւղերով: Ահա Հայերու ցանած կանաչ արտերը, որոնց տէր եղած են թուրք գաղթականները: Ահա զոյգ գետերը, արեւմտեան Եփրատը եւ Թուզլաչայ, որ Դերջանը երեք մասի կը բաժնեն: Ահա Հէյպէկը, մեր նախահայրերուն սրբավայրը, բոլորովին ամայի: Կընքահայրս բարի ճանապարհ մաղթեց մեզի եւ վերադարձաւ դէպի Քիմպելները, իսկ մենք ուղղուեցանք դէպի Թերպխէք: Այս լեռը հարուստ էր իր վայրի պտուղներով: Ջանանք ուտելով մեր ճամբան շարունակեցինք, իրիկունը Սէյկի հասանք եւ գացինք ծանօթ Թուրքի մը հիւր եղանք: Հոն տեսանք մեր տան գոյքերէն, տանտէրը խոստովանեցաւ եւ ըսաւ.

— Եթէ այսօր վերադառնաք ձեր գիւղը, ինչ որ բերած եմ պատրաստ եմ ձեզի տալու:

Մայրս պատասխանեց.

— Ի՞նչ կ'արժէ գոյքը, քանի որ բոլորը ջարդուեցան, 28 անդամնոց ընտանիքէն այսօր հինգ հոգի ողջ մընացած ենք եւ դեռ չենք գիտեր ինչ պիտի ըլլանք: Վերջը մեր քով եկաւ մերոնց Մաթոսը եւ Թովմասենց Արմենակը: Գիշերանց Քիմպելներէն Սէյկի եկան եղբայրս Անանիան եւ մերոնց Նշանը: Վախցեր են թէ թուրք գաղթականները կը սպաննեն մեզ: Նորէն վերադարձան Քիմպելները: Առտուն կանուխ գացինք Թերպխէք Մուղտատ աղային տունը: Մեզ սիրով ընդունեց, մօրս ըսաւ,— Գնա տղաքդ ալ բեր, քովս կեցէք: Մենք նորէն Քիմպելները գացինք: Գիշերանց ես, պզտիկ քոյրս, եղբայրս՝ Անանիան, մայրս Թերպխէք գացինք, իսկ միւսները Քիմպելները մնացին: Ես Մուղտատ աղային գառները կ'արածէի, եղբայրս գառատու էր աղային տղուն, իսկ մայրս հացթուխ: Հոդ ապահով կ'ապրէինք:

400 ՈՍԿԻՆ ԴԱՐՁԱՒ 100 ՂՐՈՒՇ

Օրին մէկը ես Սիրվի լեռնէն քսակ մը ոսկի գտայ, մայրս եւ եղբայրս Անանիան մեր քով չէին այդ օրերը, Սէյկի գացած էին, մերոնց Մաթոսը տեսնելու համար, որովհետեւ շատ հիւանդ էր. Մաթոս կատան (մեծ եղբայր) կը մեռնի, մերինները կը թաղեն եւ շաբաթ մը անցաւ մինչեւ որ եկան: Ես իրիկունը գառները գոմը տարի, յետոյ գացի քրոջս քով: Ըսի.— Արեգնազ, առ քեզի դրամ: Քսակը բանալով, մեծ ոսկի մը տուի (հինգը մէկնոց): Քոյրս ըսաւ.— Բեր համրենք: Ես ալ սկսայ համրել: Այդ միջոցին աղային ծառաները ներս մըտան եւ տեսան որ դրամի հետ կը խաղամ, անմիջապէս գացին Մուղտատ աղային լուր տուին: Աղան եկաւ ինծի ըսաւ որ գտած դրամս տամ որ համրէ: Տուի եւ տարաւ համրեց. յետոյ ինծի վերադարձուց: Նոյնպէս կարգով տնեցիները համրեցին, բայց միշտ ալ քսակիս դրամը կը շատնար: Նկատեցի որ դրամիս գոյնը փոխուած էր, կարմիրը ճերմակ եղած էր: Ամէնէն վերջը, Մուղտատ աղան պատուիրեց որ դրամը իրեն տամ պահելու: Տուի: Երբ մայրս եկաւ, Մուղտատ աղան դրամը մօրս տուաւ. մայրս համրեց,— Հարիւր դահեկան, մինչդեռ իմ գտածս 400 հնչուն էր: Քանի մը օր վերջը Մուղտատ Մամախաթուն գնաց եւ շատ մը գնումներով վերադարձաւ գիւղ: Իմ դրամ գտնելս տարածայնուեցաւ գիւղին մէջ: Ծեր Թուրք մը եկաւ ըսաւ թէ իր դրամն է, այս մարդը զիս խեղդել ուզեց, բայց չյաջողեցաւ:

Օր մը գառները երբ Սիրվիի լանջը կ'արածէի, տեսայ որ ծեր Թուրքը դէպի ինծի կուգայ, ձեռքը բռնած պարան մը, օղակ ըրած պատրաստ: Ես հասկցայ հրէշ ծերուկին միտքը, զիս խեղդել կ'ուզէր: «Օգնութի՛ւն, օգնութիւն» պոռալով սկսայ փախչիլ լեռն ի վեր: Այս լերան լանջը ամէն քայլիս մարդկային ոսկորներու կը հանդիպէի, որովհետեւ Չէլոյի Հայերը հոդ մորթած էին: Ետ դարձայ եւ տեսայ որ ծերուկը կուգայ դէպի ինձ: Բոլորովին յուսահատեցայ: Լալագին օգնութիւն կը պոռայի, բայց մարդ չկար զիս փրկելու համար հրէշին ձեռքէն: Մէկ այս կողմ կը փախչէի, մէկ միւս կողմ: Հրէշը ատանց յոգնելու զիս կը հալածէր: Վերջին վայրկեանին ինքզինքս ժայռէն վար պիտի նետէի, երբ տեսայ որ հրացանով մէկը դէպի ինձ կուգար: Արիւնս ջուր կտրեցաւ:

ՄԱՆՈՒԿ ՏԷՐ ԱՆԱՆԵԱՆ

(Շար.)

պետական պաշտօնեաներու թոշակները, խնայողութեան համար: Կրճատման չափը պիտի ըլլայ հարիւրին 20, դահլիճին անդամներուն համար, հարիւրին 12՝ ամսական 2000 լիրէի համար, եւ համեմատաբար մինչեւ հարիւրին 8 եւ 6: Այս կրճատումներով պիտի խնայուի 410 միլիոն լիրէ: Միեւնոյն ատեն, բնակարաններու վարձքերը պիտի կրճատուին հարիւրին 12, իսկ առեւտրական շէնքերու վարձքերը՝ հարիւրին 15:

Դիւանագիտական շաբաթ մը

ՆԱԽԱՐԱՐԱԿԱՆ ԱՅՑԵԼՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

Կարելի է դիւանագիտական կոչել այս շաբաթը:

Պ. Եէվթիչ, Եուկոսլավիոյ արտաքին նախարարը, կիրակի իրիկուն ճամբայ ելաւ դէպի Էնկիւրի, պաշտօնապէս այցելութիւն տալու համար Թուրք կառավարութեան: Պելկրատի թերթերը մեծ արժէք կուտան այս այցելութեան, ոչ միայն երկու երկիրներու յարաբերութեանց սերտացման, այլեւ Պալքաններու կացութեան ամրապնդման տեսակէտով: Մանաւանդ որ, Պ. Վենիզէլոս սկսած է բուռն պայքար մղել պալքանեան ուխտին դէմ:

Երկուշաբթի օր Փարիզ հասաւ Պ. Թիթուլէսքօ, Ռումանիոյ արտաքին նախարարը, որ պիտի մնայ մինչեւ չորեքշաբթի, կարեւոր խորհրդակցութիւններ կատարելով զինաթափութեան եւ ուրիշ քաղաքական խնդիրներու մասին:

Իսկ շաբաթ օր Վարշաւա պիտի երթայ Պ. Պարթու, Ֆրանսայի արտաքին նախարարը, պաշտօնապէս այցելելու համր լեհական կառավարութեան: Այնտեղ պիտի մնայ կիրակի եւ երկուշաբթի, յետոյ պիտի անցնի Փրակա, ուր պիտի հասնի ապրիլ 26ին եւ պիտի մնայ երեք օր:

Պերլինի մէջ ալ կը սպասէին Պ. Պարթուի այցելութեան, բայց հաւանական չէ:

ԱՐԿԱԾ ՄԸ ԵՒ ՍՊԱՆՈՒԹԻՒՆ ՄԸ

Ապրիլ 9ին հայ երիտասարդ մը, Տիգրան Հէօնէքեան, Պէյրութի հանրակառքին տակ մնալով, երկու սրունքները ջախջախուեցան: Հակառակ եղած դարմաններուն, երիտասարդը մեռաւ հիւանդանոցին մէջ, սրունքները կտրուելէ յետոյ: Ժամագործ էր եւ երեք քոյրեր եւ երկու եղբայրներ ունի Եգիպտոսի մէջ:

⁂ Սուրիոյ արաբական թերթերը կը գրեն թէ թրքական սահմանին վրայ սպաննուած է 17 տարեկան հայ աղջիկ մը, Սիրուհի Յովհաննէսեան, Գրիգոր անուն երիտասարդի մը կողմէ: Չարագործը որ Տէմիր Գափու կը բնակէր, թէեւ ամուսնացած եւ զաւակներու հայր, երկար ատենէ ի վեր կը հետապնդէր աղջիկը: Իր բոլոր դաւերը անօգուտ անցած ըլլալով, դանակի 22 հարուածներով կը սպաննէ դժբախտ աղջիկը, որ Ամերիկեան Նպաստամատոյցին կողմէ փրկուած էր 1922ին, դեռ հինգ տարեկան: Ոճրագործը անհետացած է:

Յ.

Փարիզ եւ գաւառներ

Հ. Դ.

ՊԱՆԵՔՕ - ՔԱՇԱՆԻ «Արծիւ» Ենթակոմիտէ հերթական ընդհ. անդամական դասախօսութիւնը տեղի կ'ունենայ այս Շաբաթ երեկոյ ժամը 8.30ին Պանեքօի սովորական հաւաքատեղին: Պարտաւորիչ ներկայութիւն:

Գաւառ

ԼԻՈՆԻ Կոմիտէի վիճաբանական ժողովը այս Ուրբաթ երեկոյ ժամը 8.30ին ընկեր Քէնտիրեանի ճաշարանը, 14, rue François Garcin: Նիւթ՝ Բռնապետութի՞ւն թէ ժողովրդավարութիւն:

ՄԱՐՍԷՅԼԻ Քրիստափոր խումբի ժողովը վաղը, Հինգշաբթի երեկոյ ժամը 8.30ին սովորական հաւաքատեղին: Պարտաւորիչ ներկայութիւն:

ԱՊՐԻԼ ՏԱՍՆԸՄԷԿ
Հ. Ռ. ՄԻՈՒԹԻՒՆԸ ԿԸ ՏՕՆԷ
ՓԱՐԻԶԻ ՄԷՋ

22 ԱՊՐԻԼ, ԿԻՐԱԿԻ ԵՐԵԿՈՅ, ԿԱՎՈՅԻ ՃՔԵՂ ՍՐԱՀԻՆ ՄԷՋ

ԿԸ ՆԱԽԱԳԱՀԷ՝ Պ. ՔՐԱՖԹ ՊՈՆԱՐ (Զուիցերիայէն հրաւիրուած)

Կը խօսին՝ ՏԻԿ. ԱՆԱՅԻՍ, ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ, ԱՐՇԱՒԻՐ ԽԱՆԷՏԱՆԵԱՆ

Գեղարուեստական բաժնի ղեկավարութիւնը եւ երգեհոնի (orgue) բաժինը կը ստանձնէ ֆրանսացի յայտնի երաժշտագէտ *ՓՕԼ ՖՈՇԷ*, ուսուցիչ փարիզի պետական երաժշտանոցի:
կը նուագեն, առանձին եւ խմբովին, օրիորդներ՝ *ՆԷԼԼԻ ԿՕԹԻԷ* (ջութակ), *ԼՈՎԷՐԺՈՆ* (ալթօ), *ԿՐՕՆԺՕ* (ջութակ), *ՓՐՕՏԷԼ* (դաշնակ): Պարոններ՝ *ՓԻԷՐ ՊԱԺԷՕ* (սրինգ. hautbois, օփերայէն) եւ *ԼԻՒՍԻԷՆ ՊՐԷՕՆ* (սրինգ), բոլորն ալ Ա. մրցանակով պսակաւորներ փարիզի պետական երաժշտանոցէն:
կը նուագեն հայ եկեղեցական եւ աշխարհիկ եղանակներ, եւ Հայաստանի արդի երաժիշտներու գործերէն:

Կ'արտասանէ ՆՇԱՆ ՊԷՇԻԿԹԱՇԼԵԱՆ *Յ. Թումանեանի «ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏԸ»*

Կ'ԵՐԳԷ **ՀԱՅԿԱՆՈՅՇ ԹՈՐՈՍԵԱՆ**

Մուտքը՝ ազատ է: *ԾԱՆՕԹ.— Ծախքերու մասնակցութեան համար 3 եւ 5 ֆր. տեղերն համաձայն:*

ԼԻՈՆԻ ՄԷՋ

21 ԱՊՐԻԼ ՇԱԲԱԹ ԳԻՇԵՐ Գ. ԹԱՂԱՊԵՏԱՐԱՆԻ ՍՐԱՀԻՆ ՄԷՋ

Բարձր հովանաւորութեամբ ՏՈՔԹ. Ա. ՊԻՏՈՆԻ (Նախագահ նախկին պատերազմիկներու միութեան)

Եւ ներկայութեամբ ԼԻՈՆԻ ՔԱՂԱՔԱՊԵՏԻՆ, ՌՈՆԻ ՆԱՀԱՆԳԱՊԵՏԻՆ, ԼԻՈՆԻ ԶԻՆ. ԿԱՌԱՎԱՐԻՉԻՆ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՑԻՉՆԵՐՈՒՆ:

Կը նախագահէ՝ ԸՆԿ. Խ. ՍՈՂԻԿԵԱՆ — Կը խօսի՝ ՏԻԿԻՆ ԷԼԼԷՆ ԲԻՒԶԱՆԴ

Մասնակցութեամբ հայ եւ ֆրանսացի արուեստագէտներէ բաղկացած նուագախումբի, ղեկավարութեամբ Ա. ՄԵԼՔՈՆԵԱՆԻ, մեներգ. Օր. Ծ. ՏԷՐ ՊԵՏՐՈՍԵԱՆԻ, Արտասանութիւն Օր. Մ. ԱՃԷՄԵԱՆԻ, Պ. ԼԵՒՈՆ ԱԼԷՄԵԱՆԻ եւ ՄԻՍԱՔ-ՄԻՐԶԷԻ կողմէ:

ՄԱՐՍԷԼԻՈՅ ՄԷՋ

22 *ԱՊՐԻԼ, ԿԻՐԱԿԻ ԵՐԵԿՈՅ ԺԱՄԸ ՃԻՇԴ* 8.30*ին, Սինէմա Թափիվէռի մէջ*

Կը նախագահէ՝ Մ. ՎԱՐԱՆԴԵԱՆ

Կը խօսի՝ ՇԱՒԱՐՇ ՆԱՐԴՈՒՆԻ

Գեղարուեստական ճոխ բաժին:

ՎԻԷՆԻ ՄԷՋ

ԱՅՍ ԿԻՐԱԿԻ ԿԷՍ ՕՐԷ ՎԵՐՋ ԺԱՄԸ 2.30*ին ՍԱԼ ՏԷ ՖԷԹԻ ՄԷՋ*

Կը նախագահէ՝ Ս. ԳԱԼՈՒՍՏԵԱՆ *Կը խօսի՝* ՏԻԿԻՆ ԷԼԼԷՆ ԲԻՒԶԱՆԴ

Գեղարուեստական բաժնին կը մասնակցին ընկերներ՝ Յ. ԲԱՆՃԱՐԵԱՆ, Ղ. ՂԱԶԱՐԵԱՆ ԵՒ ԱՐԹԱՔԻ
Ծախքերու մասնակցութեան համար մուտք 1 փրանք

ՏԷՍԻՆԻ ՄԷՋ

22 *ԱՊՐԻԼ, ԿԻՐԱԿԻ, ԿԷՍ ՕՐԷ ՎԵՐՋ ԺԱՄԸ* 2*ին Հ. Յ. Դ. ՏԱՆ ՄԷՋ*
նախաձեռնութեամբ *ՋԷՅԹՈՒՆԻ ԵՐԻՏԱՍԱՐԴԱՑ ՄԻՈՒԹԵԱՆ*
Մասնակցութեամբ *Հ. Յ. Դ. ՏԷՍԻՆԻ ԿՈՄԻՏԷԻ, ՊԱՏԱՆԵԿԱՆ ՄԻՈՒԹԵԱՆ*
ՖՐ. Կ. ԽԱՉԻ, ՍԵԲԱՍՏԻՈՅ եւ ՎԱՍՊՈՒՐԱԿԱՆԻ ՀԱՅՐ. ՄԻՈՒԹԵԱՆՑ

Կը նախագահէ՝ Պ. Յ. ՊԱՐՈՆԵԱՆ
Կը խօսի՝ Պ. Կ. ԽՐԱՅԵԱՆ
Երգ, արտասանութիւններ եւայլն:

ՆԱՄԱԿԱՏՈՒՓ

ՍՏԱՑԱՆՔ

ԹՐԻԷՍԹԷ, Վ. Յ.— 250:
ՏՐԱԿԻՆԵԱՆ, Գ. Լ.— 35:
ՔՐԷՕԶՕ, Յ. Ա.— 35:
ԼԱ ՍԻՕԹԱ, Գ. Դ.— 100:
ՏԷՍԻՆ, Գործ.— 550: Կարգադրեցինք:
ՓԱՐԻԶ, Թ. Փ.— 70:
ՊՈՏԷՍԱ, Գազ.— 200:
ՓՈՆ ԹԷՎԷՔ, Գ. Տ. Խ.— 100:
ՎԻԷՆ, Գործ.— 376.40:
ՌՕՄԱՆ, Ա. Վ.— 50:
ՀԱԼԷՊ, Հայր Մ.— 140:
ՎԱԼԱՆՍ, Գործ.— 213.50:
ՔԱՆՏԻԱ, Ա. Մ.— 50:
ԷՔԻԻԼԻ, Յ. Թ.— 85:
ԹԻԹՐՈՅԹ, Զ. Ակ.— 20 տոլար:
ՖՕՆԹԷՆ, Հաճ. Եղբ.— 35:
ՓԱՐԻԶ, Մ. Գ.— 70:
ՊՈՐՏՕ, Գործ.— 549:
ՏՐԱԿԻՆԵԱՆ, Ա. Հ.— 140:
ԼԻՈՆ, Գործ.— 600:
ԿԱՐՏԱՆ, Գործ.— 312.40:
ԿԱՐՏԱՆ, Կիւրճ.— 150:
ԼԻՈՆ, Մարկ.— 105:
ԼԻՈՆ, Ա. Կ.— 140:
ՎԻԷՆ, Լ. Տ.— 100:
ՓԷԱԺ ՏԸ ՌՈՒՍԻՅՕՆ, Թաշ.— 35:
ԼԱՆՍԷՅ, Փոթ.— 35:
ՍԷՆ ԺԷՌՈՄ, Շ. Հ.— 100:
ՓԱՐԻԶ (8), Տօֆր. Գ.— 140:
ԺՈՒԱՅԵԷՕԶ, Ս. Մ.— 47: Կարգադրեցինք:
ՍԷՆ ԿԼՕՏ, Ռում.— 35:
ԻՍԻ, Տէր Թ.— 70:
ԻՍԻ, Խ. Խաչ.— 100:
ՍԷՆ ԺԻԻԼԻԷՆ, Կ. Կ.— 150:
ԱՐԺԱՆԹԷՕՅ, Թ. Բ.— 35:
ՓԻԷՌՖԷՕ, Վարդ.— 35:
ՍԷՆ ԼՈՒԻ (Մարսէյլ), Բ. Հ.— 35:
ԿՐԸՆՕՊԼԸ, Օր. Հ. Մ.— 35:
ՍԷՆ ԹՐՕՓԷԶ, Զօր.— 35:
ՊՈՄՈՆ, Հ. Աւ. Քհնյ.— 35:
ՔՈՒՐՊԸՎՈՒԱ, Վ. Ու.— 140:
ՆԷՕՅԵԻ, Իշխ. Ա.— 50:
ՍԷՎՐԱՆ — ԼԻՎՐԻ, Մ. Պ.— 140:
ՄԱՐՍԷՅԼ, Գործ.— 632:
ՊՈԻԱ ՔՕԼՈՆՊ, Տօնէկեան.— 85:
ԼԱՆԷՍԹԵՐ, Կ. Ա.— 35:
ՏՐԱԿԻՆԵԱՆ, Կիւմ.— 50:
ՔՈՒՐՊԸՎՈՒԱ, Օ. Պ.— 35:
ՍԷՆ ԼՈՒԻ (Մարսէյլ), Փիլ.— 150:
ԼԻՈՆ, Պաղ.— 140:
ՄԱՐՍԷՅԼ, Պաղտ.— 280:
ՄԱՐՍԷՅԼ, Թէլ.— 280:
ՎԱԼԱՆՍ, Գործ.— 212:
ՓՐԱԿԱ, Էկին.— 250:

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ
ԵՐԵԿՈՅԹ-ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ

ԴՊՐՈՑԱՍԷՐԻ ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԱՍՆԱՃԻՒՂԻՆ ԿՈՂՄԷ

28 *ԱՊՐԻԼ, ՇԱԲԱԹ ԳԻՇԵՐ ԺԱՄԸ* 9.30*ին* **Salons COLISÉE***ի ՄԷՋ*

Մարսէյլի մէջ առաջին անգամ ըլլալով կը ներկայացուի դպրոցասէրի նախկին սանուհիներու կողմէ՝

Ա. ՊԱՏՄԱԳՐԵԱՆԻ **ՏԷՐՆ ՈՒ ԾԱՌԱՆ** օփերէթը
„ԵԼ ՈՒ ԵԼ" հայկական պատկեր նահապետական կեանքէ առնուած ընկերացած երգի ու պարի
ՆԱՒԱՍՏԻՆԵՐՈՒ ՊԱՐԸ երգախառն
դպրոցասէրի նորաբաց վարժարանին սաներուն կողմէ
Կը նուագէ Մարսիլիոյ հանրածանօթ 12 հոգինոց **Arman-Guy** *ճազը*
ՄԵՆԵՐԳՆԵՐ ծանօթ երգչուհիներու կողմէ:
Մուտք՝ 10 *եւ* 5 *ֆրանք:*
տոմսերը կը ծախուին դպրոցասէրի սանուհիներուն եւ անդամներուն քով:

ՇՕՖԷՕՐՆԵՐՈՒ ՄԻՈՒԹԻՒՆԸ

Փարիզահայ Շօֆէօրներու Միութիւնը իր նոր Վարչութիւնը կազմեց հետեւեալ կերպով.— Յ. Գալուստեան նախագահ, Խ. Փափազեան փոխ. նախագահ, Ժ. Տէր Ղազարեան ընդհ. քարտուղար, Խ. Վարդանեան օգն. քարտուղար, Խ. Ձէյրէքեան գանձապահ, Զ. Մանուկեան եւ Մ. Ժամկոչեան խորհրդականներ: Հասցէ.— 61, rue Mr. le Prince. restaurant «Floria»:

ՅՈՒՆԻՍ 2, ՇԱԲԱԹ ԵՐԵԿՈՅ ԺԱՄԸ 21ԻՆ
Salle Gaveauի ՄԷՋ
Գ. Մ. ԱԼԷՄՇԱՀԻ
ՀԱՅԿԱԿԱՆ ԵՒ ԱՐԵՒԵԼԵԱՆ ԵՐԱԺՇՏՈՒԹԵԱՆ ՆՈՒԻՐՈՒԱԾ ՆՈՒԱԳԱՀԱՆԴԷՍԸ
Սպենդիարեանի, կոմիտաս վարդապետի, Տէր Ղեւոնդեանի
եւ Գ. Մ. Ալէմշահի բոլորովին նոր գործերը:

---

13 ՏՐԱՄԱԴՐԵԼԻ ԵՆ գեղեցիկ եւ ընդարձակ սրահներ՝ (ամէն յարմարութիւններով եւ օժտուած ելեկտրական գոյնզգոյն լամբարներով) հարսանեկան հանդէսներու, ժողովներու, ցերեկոյթներու, պարահանդէսներու եւն. դիմել **13**
ՅՈՎՀԱՆՆԷՍԵԱՆԻ *13 rue Pierre Curie*, K. *Bicêtre. Metro: Porte d'Italie.*

Կ'ուզէ՞ք զուտ խաղողէ պատրաստուած Արեւելեան օղին խմել
ՓՆՏՌԵՑԷՔ

ՐԱՔԻ "ՏԻԻՋ„
«ԱՐՔԱՅԱԿԱՆ ԽՄԻՉՔԸ»

Որ, ձեր ուզածին պէս կը ճերմկնայ ու «քէյֆ» կուտայ
Ֆրանսայի համար աբսօնաշէր
Ա. ՏԱԼԱՔԻՒԲԷԵԱՆ
Dêpot Central des Grandes Marques
8, rue Suffren (Place de la Bourse) Marseille
Tél. D. 70-89
Պատուաւոր գործակալներ կ'ուզուին գաւառներուն համար:

Կ'ՈՒԶՈՒԻ

Կ'ՈՒԶՈՒԻ հայ չափահաս կին մը մէկուկէս տարեկան երախայ մը խնամելու եւ տնական գործեր կատարելու: Գոհացուցիչ վճարում: Դիմել՝ MANIAN, 28, rue Auger, Bourg-la-Reine. (Seine).

Կ'ՈՒԶՈՒԻ

Կ'ուզուի 25-35 տարեկան վստահելի հայ կին մը տնական գործերու եւ երկու երախաներ (7 եւ 10 տարեկան) խնամելու համար: Գրել՝ Jean Abdalian*ի*, quartier Colombe, Mougins (Alpes Maritimes):

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (17)

ՀԱԼԱԾ ՄՈՄԻՆ ՀԵՏՔԸ

Հեղինակ՝ ԷՏԿԸՐ ՈՒՕԼԸՍ — *Թարգ. Ժ. Մ.*

Ոստիկանը ուրախացաւ, որովհետեւ Թ. Ք.ի առաջադասեալները խնամքէս կը սիրէին զինքը եւ անոր գովասանքը գրեթէ հաւասար էր պաշտօնի բարձրացման:

Արդարեւ, Մէնըրսի թելադրութեամբ վրայ էր որ Լոնտոնէն Լուիս երկարող ճամբուն վրայ կատարուած էին ամէնէն մանրազնին քննութիւնները եւ այդ ճամբուն վրայ գտնուող գետակներուն մէջ փնտռած էին կորսուած հետքը:

Ատրճանակը գտնուած էր Կէթուիքի եւ Հօրլիի միջեւ: Դիւրութեամբ հաստատեր էին անոր տիրոջ ինքնութիւնը, որովհետեւ Վասալարօ իր անունը փորագրել տուած էր անոր վրայ. արծաթադոյն եւ սուղնոց ատրճանակ մըն էր՝ սատափէ կոթով:

— Աւազակի մը նուէրը ուրիշ աւազակի մը, դիտել տուեր էր Թ. Ք.:

Այդ կարեւոր հետքը երեւան հանելէ յետոյ, մնացածը բաւական դիւրին էր:

Ոստիկանութեան գատը աւելի եւս դիւրացաւ, սակայն, երբ Թ. Ք. Վասալարոյի թուղթերուն մէջ գտաւ անոր սպաննական նամակին մօտաւոր պատճէնը, որուն տառասխալներէն կարելի էր եզրակացնել թէ նամակին շարադրութիւնը ուրիշ մը թելադրած էր եւ այս վերջինը կատարեր էր պէտք եղած սրբագրութիւնները:

Բայց գաղտնիքը բոլորովին լուծուեցաւ, երբ Թ. Ք. Վասալարոյի դարակներուն մէջ գտաւ քիմիական բաղադրութիւններով պատրաստուած թուղթերու փոքրիկ կապոցը: Այդ թուղթերէն քանի մը հատը Թ. Ք.՝ ընդհանուր ոստիկանապետին եւ ներքին գործերու նախարարին ներկայութեան, «վառեց», պարզապէս քանի մը երկվայրկեան ելեկտրական լոյսին դիմացը բռնելով զանոնք: Կծու եւ գարշելի հոտ մը լեցուց նախարարին գրասենեակը:

Թ. Ք. ժամացոյցին նայեցաւ:

— Արդեօք ո՞ւր է Տիկին Լէքմըրին երթալու համար, հարցուց իր ստորադասեալին:

— Ձեմ կարծեր, որ եւ է ատեն կրնանք երթալ, ըսաւ Մէնըրս:

— Միասին եկուր...

Բայց յուսախաբ եղան: Տիկին Լէքմըրն տունը չէր. զանգակին ալ պատասխան տուող չկար: Շէնքին դռնապանը այն տպաւորութեան տակ էր թէ Տիկինը քաղաքը չէր այդ օրը: Անիկա ընդհանրապէս կը մեկնէր շաբաթ օրերը եւ կը վերադառնար երկուշաբթի՝ շատ քիչ անգամներ ալ երեքշաբթի:

Ոստիկաններուն այցելութիւնը երկուշաբթի գիշեր մըն էր որ տեղի կ'ունենար: Թ. Ք. հանելուկի մը առջեւ էր: Դռնապանը խորհելով թէ իր օգնականը որ ցերեկները կ'աշխատէր, կրնար աւելի տեղեկութիւններ տալ, արթնցուց զայն:

Այո, Տիկին Լէքմըրն գացած էր կիրակի — շաբաթական արձակուրդի գացողը օր մը առաջ ճամբայ կ'ելլէ սովորաբար — եւ միասին տարած էր երկու պայուսակ: Դռնապանը աւելցուց նաեւ թէ Տիկին Լէքմըրն յուզուած վիճակ ունէր: Երբ իրեն հարցուցին թէ ինչ ըսել կ'ուզէր, անկապակից բառեր շարեց իրարու քով.

— Այսինքն... կը հասկնաք... ինչպէս ըսեմ... սանկ ... տեսակ մը...

— Ձեմ հասնիր այս եղածներուն, ըսաւ յանկարծ Թ. Ք. մեր գտած հետքերուն մասին որ եւ է մէկը լուր ունի՞...

— Մեզմէ զատ ոչ ոք, ըսաւ Մէնըրս, բացի Թերեւս...

— «Բացի Թերեւս», ի՞նչ, բարկացաւ Թ. Ք. մի պապանձիր, եթէ լեզուիդ տակը բան մը կայ, ըսէ...

— Այսինքն, Կրէյթ Ճէյմս փողոցի տանտէրը բաներ մը ըսած չըլլայ... անիկա գիտէ թէ խուզարկութիւն կատարեցինք...

— Ատիկա կրնանք դիւրութեամբ ստուգել, ըսաւ Թ. Ք.:

Ինքնաշարժ մը առին եւ գացին շիտակ Կրէյթ Ճէյմս փողոց: Տանտէրը քնացած էր, դժուարաւ արթնցուցին:

— Դուք ինծի «մարդու բան մի ըսեր» չըսիք, պարոն Մէրէտիթ. ես ալ մարդու բան չըսի արդէն, բացի այն պարոնէն որ ձեր եկած օրը ինծի եկաւ...

— Ի՞նչ կ'ուզէր, հարցուց Թ. Ք.:

— Իմացեր է որ Վասալարօն այստեղ կը բնակէր եւ եկեր է անոր պարտքը վճարելու...

— Ի՞նչ տեսակ մարդ էր...

Տանտէրին նկարագրութիւնը սարսուռ մը տուաւ օգնական ոստիկանապետին:

— Աստուած վկայ Գարան է, ըսաւ ան ու հայհոյեց:

Ցետոյ կառքին տուաւ Քէտօկըն Սքուէրի հասցէն:

Դուռը անմիջապէս բացին: Պարոն Գարան քաղաքը չէր շաբաթ օրէն ի վեր: Ծառան, որ կասկածոտ աչքով մը նայեցաւ այցելուներուն վրայ, ատկէ աւելի բան չըսաւ, որովհետեւ յանկարծ յիշեց թէ նախորդ ծառան իր գործը կորսնցուցեր էր՝ կեղծ ելեկտրագէտին հետ բարեկամանալով: Գարայի վերադարձին մասին տեղեկութիւն չունէր ան, կրնար երկար ատեն բացակայիլ, կրնար անմիջապէս՝ նոյնիսկ այդ գիշերը վերադառնալ:

— Աղէկ բախտագուշակ կրնաս ըլլալ, դիտել տուաւ Թ. Ք. բարկութեամբ, ուրիշ ընելիք չմնաց, ըսաւ Մէնըրսին, երբ կը վերադառնային: Հասկցիր թէ Թէմիսթօքի առաջին շոգեկառքը քանիին կը մեկնի վաղ առտու եւ հեռագրէ ծորճ պանդոկը, որպէսզի ինքնաշարժ մը կայարան ղրկեն:

— Ինչո՞ւ այս գիշերուընէ չերթանք, ըսաւ Մէնըրս, կէս գիշերուան շոգեկառքը կ'առնենք, առտուն վեցին, , եօթին կը հասնինք:

— Շատ ուշ է հիմա, մէկ վայրկեանէն կայարան չենք հասնիր:

Ստուգան ճամբորդութիւնը դէպի Տէվընշըր, հակառակ գեղեցիկ օդին, հաճելի չէր երկու ոստիկաններուն համար: Թ. Ք. նախազգացում մը ունեցաւ թէ տխուր բան մը պատահած էր: Երբ շոգեկառքը դաշտերուն մէջէն կ'անցնէր, գարնան զեփիւռը նոր ոգեւորութիւն մը տուաւ անոր:

— Նայեցէք, ըսաւ Մէնըրս, յանկարծ ցոյց տալով երկինքը, ուր սպիտակ թեւերով օդանաւ մը կը փայլէր արեւուն ճառագայթներուն տակ:

(Շար.)

Le Gérant: H. STEPHAN
Imprimerie A. DER (AGOPIAN)
17, Rue Damesme, PARIS (13e)

:::: LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE ::::

ՅԱՌԱՋ

HARATCH

(Fondé en 1925) R. Seine 276.286

Directeur et Propriétaire : Sch. Missakian

Rédaction & Administration

ԽՄԲԱԳՐՈՒԹԻՒՆ ԵՒ ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ

17, Rue Damesme PARIS (13e)

Téléphone : Glacière 15-70

(ԵՐԹԵՒԵԿԻ ՀԱՄԱՐ՝ Métro : TOLBIAC)

ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ 19 ԱՊՐԻԼ

JEUDI 19 Avril 1934

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԵԱՆ ՊԱՅՄԱՆՆԵՐ.—

	ՏԱՐԵԿԱՆ	ՎԵՑԱՄՍԵԱՅ	ԵՌԱՄՍԵԱՅ
Ֆրանսա եւ գաղութներ	140 ֆրանք	70 ֆրանք	35 ֆր.
Անգլիա, Եգիպտոս, Զուիցերիա, Իտալիա	250 »	130 »	—
Ամերիկա	200 »	100 »	—
Ուրիշ երկիրներ	200 ֆրանք	100 ֆրանք	—

ՕՐԱԹԵՐԹ՝ ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ, ԳՐԱԿԱՆ

10ՐԴ ՏԱՐԻ - 10e Année N° 2474

Խմբագիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

ԳԻՆ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ԵՐԿՈՒ ԽՕՍՔ

ՀԱՄԱՏԱՐԱԾ ԱՆՍՏՈՒԳՈՒԹԵԱՆ ԱՌՋԵՒ

Մուսոլինիի ծանօթ ճառին առթիւ, բոլոր լաւատես յայտարարութիւններէն յետոյ, Թէվֆիք Րիւշտի պէյ անհրաժեշտ կը գտնէր ըսելու.

— «Կառավարութիւնը երբեք չէ անտեսած միջազգային կացութեան հարկադրած ինքնապաշտպանութեան միջոցները, որոնց վրայ հիմնուած է մեր խաղաղասիրական քաղաքականութիւնը :

«... Այս կէտին վերաբերեալ մանրամասնութիւնները մօտերս պիտի յըսէք մեր վարչապետին հեղինակաւոր բերնէն : Միայն սաչափ կրնամ ըսել թէ՝ որպէսզի կարենանք մեր յանձնառութիւնները կատարել եւ ամենամեծ ուժին դէմ պաշտպանել Թուրքիոյ հողերը, բնաւ չյարձակիլ բայց ամէն հաւանականութեան դէմ դնել, ստիպուած ենք շատ ուժեղ գտնուելու ջանք թափել» :

Այս առթիւ հրաշունչ խօսքեր արտասանեց կալեկիք խենդն ալ, Մահմուտ Էսատ, շեշտելով թէ անհրաժեշտ է «միշտ զինուած եւ պատրաստ գտնուիլ» : Թէեւ, միեւնոյն ամբոխավարին յայտարարութեամբ, «Թուրք ազգը ոչ ոքէ կը վախնայ» եւ «ոչ մէկ առեն պարտուած է» :

Այս հանդիսաւոր յայտարարութեանց զուգընթաց, հեռագիրը կը հաղորդէր թէ Էնկիւրի որոշած է աւելցնել ծովային եւ օդանաւային ուժերը, նոր վարկեր պահանջելով խորհրդարանէն :

Իսկ առջի օր, նոր հեռագիր մը կը ծանուցանէր թէ օրինագիծ մը կազմուած է, օտար օդանաւերու մասին : Օրինագծին տրամադրութեամբ,

— «Ո՛ր եւ է օտար օդանաւ որ թրքական հողի վերեւ կը սաւառնի 800 մեթրէն պակաս բարձրութեամբ կամ արգիլեալ գօտիներու վրայ, գնդացիրի պիտի բռնուի : Երբ օտար օդանաւեր թռչին թրքական հողի վրայ, պարտաւոր պիտի ըլլան վար իջնել եւ միասին առնել թուրք վարիչ մը, որ իրենց պիտի ընկերանայ երկրին վրայ թռած միջոցին» :

Օրինագիծը խստութիւններ կը պարունակէ նաեւ քաղաքական օդանաւերու մասին : «Այն օդանաւերը որոնց վարիչները չեն համակերպիր մասնաւոր պայմանագիրներով նախատեսուած պայմաններուն, վար պիտի առնուին եւ վարիչները պիտի ձերբակալուին զինուորական» :

Ուրեմն Թուրքիան ինք ալ չի հաւատար կնքուած դաշինքներուն եւ ուխտերուն, եւ, ապահովութեան միակ երաշխաւորութիւնը կը գտնէ ուժերու վերակազմութեան եւ բազմապատկութեան մէջ :

Արդար ըլլալու համար, պէտք էր չեշտել թէ՝ Թուրքիան միշտ արթուն եղած է այս տեսակէտէն :

Հաւաստիքներ ստանալով եւ անոնց տասնապատիկը չուայլելով հանդերձ, Թուրքը գիտցած է միշտ չոր պահել վառօդը, եւ խոփին ու արօրին դրամը յատկացնել հրացանի եւ թնդանօթի :

Ատոր համար էր որ կրցաւ դիմանալ յունական արշաւանքին, եւ «ծովը թափել թշնամին», ինչպէս ուխտած էր :

Զինադադարին, յաղթական Դաշնակիցներու ամէնէն զօրաւոր շրջանին ալ, Անատօլուն անպարտ չսեմարան մըն էր պէնքի եւ ռազմանիւթի : Պակասը լրացուցին յաղթականները իրենք, ոչ միայն խեղկատակութեան վերածելով զինաթափութիւնը, այլ եւ նորանոր սպառազինութիւններ ճարելով : Այս գետնին վրայ եւս անոնք մրցումի ելան իրարու հետ :

Տասներկու տարի անցած է թրքական յաղթանակէն ի վեր, եւ Էնկիւրի անընդհատ կը սպառազինուի : 200–220 միլիոն ոսկիի ելմտացոյցին 60–70 միլիոնը միշտ կ'երթար ազգ. պաշտպանութեան : Ու թէեւ նախահաշիւը կրճատուած է քանի մը տարիէ ի վեր, իջնելով մինչեւ 175–180 միլիոնի, բայց նորէն առիւծի բաժինը կը սպառէ ազգ. պաշտպանութիւնը :

Թուրքիոյ արտաքին գործավարը դիտել կուտար թէ «քաղաքական կացութիւնը վարդաստան մը չէ» :

Հետեւաբար, 12 տարիէ ի վեր եղած սպառազինութիւնները, պատերազմական ահագին աւարներն ու օդանաւային յաւելումներն ալ անբաւական կը համարուին այժմ : Օրուան նշանախօսքն է՝ «շատ ուժեղ գտնուիլ» : Ուրիշ խօսքով՝ զինարշաւ : Ինչպէս միւս բոլոր ազգերուն համար :

×

Անշուշտ ծիծաղելի պիտի ըլլար բերան առնել մեր անունը՝ յարաճուն սպառազինութեանց այս պատկերին առթիւ :

Եւ նոյնքան միամտութիւն պիտի ըլլար, տրուած տեղեկութիւններէն եզրակացնել թէ այսօր – վաղը անակնկալ մը պիտի պայթի Թուրքիոյ գլխուն, եւ չագանակներ պիտի հանուին մեզի համար :

Պահելով բոլոր համեմատութիւնները եւ ամուր կանգնելով անողոք իրականութեան գետնին վրայ, կ'ուզէինք ըսել թէ՝ երբ հզօրները, կազմակերպուած պետութիւններն անգամ լուրջ մտամուքներ ունին եւ կը բազմապատկեն իրենց հանրային եւ ռազմական ուժերը, նոր աղէտ մը չէ՞ որ կը սպառնայ մեզի, այս կազմալոյծ կացութեամբ եւ ներքին խաչակրութիւններով :

Ո՞վ կ'ուզենք խաբել, կարծելով թէ մեր բոլոր պահանջներուն կը բաւէ ինչ որ ունինք, եւ կը մնայ սպասել «Մեծ Տեւիլք»ին :

Նոյն իսկ Երեւանի ձգելով քաղաքական բոլոր մտահոգութիւնները — ինչպէս կ'ընեն զանազան հոսանքներ — կրնա՞նք հանգիստ սրտով դիտել գաղութներու վիճակը :

Ահա փշուր – փշուր կը քակուի ներքին ճակատը, մէկ տարիէն միւսը, եւ գաղութէ գաղութ :

Չկայ որ եւ է նշանախօսք, խորհրդանշան կամ ծրագիր, որ կարենար մեղմացնել կիրքերը, եւ տարամերժ տարրերը համախմբել միեւնոյն ճամբուն վրայ :

Նոյն իսկ Ապրիլ Տասնըմէկը ճեղքեր բացած է ու կը բանայ տարուէ տարի :

Ո՞ւր է այն համազգային սրբութիւնը որ պիտի կարենար խեղքի կանչել մեզ, գոնէ բարոյապէս սպառազինուելու համար, աշխարհի հրացանին եւ հրասայլին առջեւ . . .

Շ.

ՎԵՐՋԻՆ ԺԱՄ

ԹՐՈՑՔԻ ԿԸ ՎՏԱՐՈՒԻ ՖՐԱՆՍԱՅԷՆ

ՍԱՀՄԱՆԻՆ ՎՐԱՅ ՊԻՏԻ ՍՊԱՍԷ, ՄԻՆՉԵՒ ՈՐ ԱՊԱՍՏԱՆԵԼԻՔ ՏԵՂ ՄԸ ԳՏՆԷ

Նախարարական Խորհուրդը երեքշաբթի օր բացառիկ նիստ գումարելով, որոշեց սահմանէն դուրս հանել Թրոցքին : Հրամանը գործադրելի է անմիջապէս : Ամէն պարագայի մէջ, Թրոցքի այլեւս չի կրնար Փարիզ մնալ, եւ պիտի քշուի այս կամ այն սահմանը, մինչեւ որ մօտաւոր կամ հեռաւոր երկիր մը յանձն առնէ ընդունիլ աքսորականը : (Կ'ըսուի թէ Սպանիա գացած է) :

Վտարման հրամանը ստանալէ անմիջապէս վերջը, Թրոցքի եւ հետեւորդները Պարպիզոնի վիլլային փեղկերը փակելով, սկսան բեռ կապել : Թրոցքի ինքն ալ չի գիտեր թէ ո՛ւր պիտի երթայ : Կը կարծուի թէ Թուրքիան ալ այս անգամ չպիտի արտօնէ որ Փրինքիփօ բնակի :

Ազգայնական մամուլը կը շնորհաւորէ կառավարութեան կարգադրութիւնը, կրկին շեշտելով թէ Ֆրանսա չի կրնար որջ մը դառնալ ղաւաճաններու եւ խռովարարներու : Մասնաւորապէս կը յիշուի թէ Թրոցքին էր որ ստորագրեց Պրէսթ Լիթովսքի դաշնագիրը, ռազմաճակատէն քաշելով Ռուսաստանը եւ պատճառ դառնալով հազարաւոր Ֆրանսացի զինուորներու կորուստին եւ Մեծ Պատերազմին մէկ տարի երկարաձգման : «Մեր մեռած եւ նախկին զինուորներուն համար անարգանք է մեր երկրին մէջ տեղ տալ Թրոցքիին» : «Էքօ տը Փարի» կը պահանջէ խուզարկել Պարպիզոնի վիլլան, ստուգելու համար թէ Թրոցքի գաղտնի տպարան մը չունի՞ր հոն : «Ժուռնալ» առջի օր հրատարակած էր Թրոցքիի ռուսերէն թերթին ճակատին լուսանկարը : Թերթը կը կոչուի «Ընդդիմադիր տեղեկատու» եւ օրկանն է Չորրորդ Ինթէրնասիոնալին : Թրոցքիի ստորագրութեամբ յօդուածի մը մէջ կան հետեւեալ տողերը .— «Յեղափոխական գործի տեսակէտով Գ. Միջազգայինը մեռած է : Յեղափոխութիւնը ուրիշ միջոցներ պիտի ընտրէ : Լենինեան պոլշեւիկները (Թրոցքիական) իրաւունք ունին հպարտանալու որ դէպքերու բերումով իրենց կ'իյնայ գծել նոր ուղին» :

Թերթերը կը պնդեն թէ նախկին գործավարը գաղտնապէս Պարպիզոն բնակած ատեն աշխատանքներ կատարած է, նոր համայնավարական բջիջներ կազմելու համար, որոնց նպատակը պիտի ըլլար «ընդհանուր գործադուլ եւ քաղաքացիական պատերազմ» սարքել : Այս յայտնութեան հետեւանքով շատ մը գործիչներու անուններ եւ հասցէներ գտնուած են : «Ընդդիմադիր Տեղեկատու»ն վերջերս գոհունակութեամբ կ'արձանագրէր «յեղափոխական նոր կազմակերպութեան վճռական յառաջդիմութիւնը» :

Ամէնէն չափաւոր թերթերն ալ կը մեղադրեն թէ Թրոցքի չարաչար գործածած է նախկին կառավարութեան տուած արտօնութիւնը, խախտելով հիւրընկալութեան կանոնները :

Ֆրանսայի նոր պատասխանը սպառազինութեանց կրճատման մասին

Վ. ՃՌԱՊԷՍ ԿԸ ՄԵՐԺԷ ԳԵՐՄԱՆԻՈՅ ԱՆՄԻՋԱԿԱՆ ՎԵՐԱԶԻՆՈՒՄԸ

Նախարարական խորհուրդը իր առջի օրուան նիստին մէջ միաձայնութեամբ հաստատեց նոր ծանուցագիր մը, իբրեւ պատասխան Անգլիոյ պահանջած լուսաբանութեանց : Լսելէ յետոյ արտաքին նախարարին զեկուցումը, որոշուեցաւ անմիջապէս անգլիական դեսպանատան գործակատարին հաղորդել տրուած որոշումը :

Ծանուցագիրը բացորոշապէս կ'ըսէ թէ Ֆրանսա չի կրնար հաւանիլ որ ինք նոր կրճատումներ կատարէ, եւ միեւնոյն ատեն Գերմանիան վերազինուի : Ֆրանսա չընդունիր նաեւ իտալական տեսակէտը, որ կը տրամադրէ առ այժմ եղած վիճակին մէջ պահել ֆրանսական եւ գերմանական բանակներուն ուժը : Կարճ խօսքով, Փարիզ «ոչ կարեմք» կը պատասխանէ այնպիսի հարցերու մասին, որոնք ուղղակի կապ ունին զինաթափութեան խորհրդաժողովի գոյութեան հետ : Գերմանացիները արդէն շատոնց յայտարարած են խորհրդաժողովէն, միշտ պնդելով իրենց վերազինման իրաւունքին վրայ :

ՀԱՑԸ ԶԳԻՏԻ ՍՂԷ

Հացագործներու կողմէ պատուիրակութիւն մը ներկայացաւ վարչապետին եւ երկրագործական նախարարին, կարգ մը առաջարկներ ներկայացնելու համար : Վարչապետը խնդրեց որ, զոհողութիւններու այս շրջանին մէջ, հացագործներու ընկերակցութիւնն ալ հետեւի ընդհանուր օրինակին եւ գիները աւելցնելու խնդիր չյարուցանէ, մինչեւ յառաջիկայ հունձքը : Ընկերակցութեան նախագահը խոստացաւ կոչ մը ուղղել բոլոր մասնաճիւղերուն :

⁂ Այն յանձնախումբը որ կազմուած է ալիւրի գիները քննելու եւ աժանցնելու համար, առջի օր կարեւոր զեկոյց մը լսեց հրապարակի գիներու մասին : Այդ զեկոյցէն կ'երեւայ թէ՝ հացին գինը աւելցած է, թէ բանջարեղէնները եւ պտուղները սուղ են տակաւին, բայց զգալապէս աժանցած են կարը, կարագը, պանիրը, հաւկիթը, չոր բանջարեղէնները, բրինձը, սուրճը, եւ մանաւանդ ձէթը որուն գինը իջած է հարիւրին 30 : Այս առթիւ տեղեկութիւններ տրուեցան նաեւ խարդախութեանց դէմ ձեռք առնուած միջոցներու մասին : Յետոյ թեր ու դէմ վիճաբանութիւններ կատարուեցան, ստուգելու համար թէ կարելի՞ է զգալապէս աժանցնել ալիւրը : Վիճաբանութեանց ընթացքին խստօրէն քննադատուեցան տուրքերու եւ փոխադրական ծախքերու ծանրութիւնը, ինչպէս եւ կարգ մը օրէնքներ որոնք պատճառ կ'ըլլան հացի եւ շաքարի սղութեան : Որոշուեցաւ մասնախումբ մը կազմել, հրապարակի գիները մանրակրկիտ քննութեան ենթարկելու եւ առաջարկներ բերելու համար :

Մետաղի ճարտարագործութեան տագնապը Լիոնի մէջ

Լիոնի մետաղի գործարաններու սէնտիքային հերթական ընդհ. ժողովը գումարուեցաւ առջի օր : Նախագահը իր ճառին մէջ սեւ գոյներով նկարագրեց այս բանուկ ճարտարարուեստին ներկայ վիճակը : Արտածումները 200 միլիոն ֆրանք պակսած են, բաղդատելով 1932ի հետ : Արտածման մեծապէս կը վնասէ նաեւ այն յաւելուածական տուրքը զոր հաստատած է Անգլիա, փետրուարէն ի վեր : Զօրաւոր մրցակից մը դարձած է նաեւ Ճափոնը :

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

« ԵԿԵՂԵՑԱՍԷՐ » ՄԵԳԵՐԱՆԵՐ

Որքան ալ զզուելի դարձած ըլլայ, կը փորձուիս աչքէ անցընել եւ կարդալ :

Նիւ Եորքի մէջ, բողոքի ժողովի մը առթիւ — հոն ուր Հայկ խօսնասարեան «Հայորդիք – շանորդիք» խաղացած էր — կը խօսի նաեւ Տիկին Զարուհի Գալէմքեարեան :

« *Հայրենիք* »ի թղթակիցը կը գրէ թէ տիկինը գերազանցեց այդ բանախօսները, ատելութիւն սերմանելու տեսակէտէն :

Կարդացէք ձեր սեփական աչքերով .

— « *Ես գիտեմ, որ երբ դատավարութիւնը վերջանայ, ձենէ չատեր պիտի մոռնան իրենց ատելութիւնը եւ ձեռք մեկնեն անոնց, որոնք այսօր կ'անիծէք : ԵԹԷ ԱՅԴՊԷՍ ՎԱՐՈՒԻՔ, ԱՆԻԾԵԱԼ ԸԼԼԱՔ ԴՈՒՔ : ԱՅՍ ԱՏԵԼՈՒԹԻՒՆԸ ՊԱՐՏԱՒՈՐ ԵՆՔ ՓՈԽԱՆՑԵԼ ՄԵՐ ԶԱՒԱԿՆԵՐՈՒՆ, ՍԵՐՈՒՆԴԷ ՍԵՐՈՒՆԴ* » :

Պոլսեցիները պէտք է ճանչնան այս Տիկինը,— երբեմնի բանաստեղծ«Եւտերպէ»ն, որ այլապէս շահեկան պատմութիւններ ունի :

Կարդացէք շարունակութիւնն ալ .

— « *Եկեղեցասէր կիներու վեհ նըպատակները իրականացնելու եւ Հ. Յ. Դաշնակցութիւնը տապալելու համար, երգչուհի Տիկին Զապէլ Արամ Փանոսեան իր կողմէ հինգ տոլար նուիրեց : Իրեն հետեւեցան բոլոր «եկեղեցասէր» կիները* » :

Այս երկրորդն ալ հանրածանօթ է Պոլսէն մինչեւ Ամերիկա եւ Փարիզ : Եւ արուեստագիտուհի : Երգչուհի՜ :

Եթէ Շիլլէրը ողջ ըլլար, կը կար — ծէ՞ք թէ պիտի կրնար պնդել .— «Չարերը երգ չունին» :

Պ. Գրիգոր Եղիկեան, հնչակեան գործիչը, կը հարցնէր իր այնքան խռովիչ յօդուածաշարքին մէջ, ձաղկելով այս կարգի խայտառակութիւնները .

— « Հայ կինը գազանացե՞լ է թէ գիտակից է դարձել » :

Չեմ գիտեր : Ըսողներ կան թէ դաս մը կիներու համար — եկեղեցասէ՜ր — սանտրուած կամ ալեծածան մօրուք մը աւելի կ'արժէ, քան կնոջական կոչումը, մայրական բնազդը, մարդկային զգացումը, նոյնիսկ «Նահատակաց Տօն »ը :

— Բայց գրագիտուհին եւ երգչուհին պէտք չէ՞ որ տարբերութիւն մը ունենան մոլորեալ Ուսկուկներէն եւ Վարդուկներէն :

— Ո՞վ ըսաւ թէ չունին : Եթէ Ուսկուկներն ու Վարդուկները փայտերով զինուած՝ կը սպասեն Նիւ Եորքի ամբաստանեալներու ճամբուն վրայ, այդ « կէնճուկ կստրտելիքները » նախատելու եւ ծեծելու համար, գրագիտուհին եւ երգչուհին ալ հազարներու հոգին կը վառեն, անձնուի՜րաբար կ'արծարծեն նուիրական հուրը, սերունդէ սերունդ փոխանցելու համար ատելութիւնը . . .

ՎԱՀԷ

Անգլիա կը զեղչէ տուրքերը, ՎԵՐԱՀԱՍՏԱՏԵԼՈՎ ԿՐՃԱՏՈՒԱԾ ԹՈՇԱԿՆԵՐԸ

Անգլիոյ ելմտական նախարարը ապրիլ 17ին երեսփ. ժողովին ներկայացուց նոր նախահաշիւը, որ կը կոչուի «ապաքինման ելմտացոյց» : Վերջացող ելմտացոյցը 29 — 30 միլիոն ոսկիի շահ մը ձգած ըլլալով, կառավարութիւնը հետեւեալ առաւելութիւնները կ'ընծայէ նոր տարեշրջանին համար .— 1. Իւրաքանչիւր ոսկիի վրայ վեց փէննի կրճատել եկամուտի տուրքը, սկսելով յունուար 1էն .— 2. Ամբողջովին վերահաստատել, յառաջիկայ յուլիս 1էն սկսեալ, գործազրկութեան նպաստը որ կրճատուած էր 1931ի տագնապին ատեն .— 3. Հարիւրին 50 վերահաստատել 1931ին կրճատուած թոշակները եւ աշխատավարձերը .— 4. Հարիւրին 25 զեղչել ինքնաշարժներու տուրքը, իջեցնելով 15 շիլինի :

Այս տարի ալ, ելմտացոյցը որ եւ է գումար չի նախատեսեր, ի հաշիւ պատերազմական պարտքերու վճարման (Մ. Նահանգներուն) : Երեսփոխանները ջերմապէս ծափահարեցին ելմտական նախարարը, այս կազդուրիչ պատկերին առջեւ : 1934 — 35ի նախահաշիւը կը ներկայացնէ 727,200,000 ստերլին մուտք, 698,100,000 ստերլին ելք, որով շահ կը նախատեսուի 29,100,000 ոսկի :

Ելմտական նախարարը պատկերալից ճառ մը խօսեցաւ, նախահաշիւը ներկայացուցած ատեն :

— «Իմ լաւագոյն ելմտացոյցս ներկայացնելու համար, փոխ պիտի առնեմ Տիքընսի ամէնէն հռչակաւոր վէպերուն խորագիրները եւ պիտի ըսեմ թէ փակեցինք «Աւերակ Տան» դուռները եւ այսօր կը բանանք «Մեծ Յոյսեր»ու առաջին գլուխը : 1932ին շատ թանձր ամպեր կը կուտակուէին հորիզոնին վրայ . 1933ին մթնոլորտը քիչ մը պայծառացած էր, բայց հաւատք չունէինք թէ գեղեցիկ եղանակ մը պիտի ունենանք : Այսօր, պարոններ, պայծառ է երկինքը » :

Այս կազդուրումը գլխաւորապէս կը վերագրուի Անգլիոյ ներքին շուկային վերակազմութեան եւ զարգացման :

3000 ՀԱՅ ԵՐԻՏԱՍԱՐԴՆԵՐ ՍՈՒՐԻԱՅԷՆ ԵՐԵՒԱՆ Կ'ԵՐԹԱՆ ԶԻՆՈՒՈՐ ԸԼԼԱԼՈՒ ՀԱՄԱՐ?

Ճիւմհուրիէթ » կը գրէ այս վերնագրին տակ .— Ատանայի « Թուրք Սէօզիւ » թերթին Հալէպէն առած տեղեկութեանց համաձայն, Երեւանի կառավարութիւնը Դամասկոսի Հայկ. միութեան նախագահին նամակ մը գրելով, ըսած է թէ կառավարութիւնը չափազանց պէտք ունի զինուորի եւ հետեւաբար Հայաստան կը հրաւիրէ Սուրիա գտնուող բոլոր Հայերը : Այս առթիւ, Ֆրանս. բանակին մէջ ծառայող բազմաթիւ Հայեր հրաւիրուած են եւ կը պատրաստուին Հայաստան մեկնելու :

Ամբողջ երկրին մէջ հրճուանք պատճառած է այն պարագան որ 3000ի մօտ հայ երիտասարդներ, իրենց ընտանիքներով պիտի հեռանան Սուրիայէն :

ԽՄԲ .— Աւելորդ է բացատրել թէ՝ թուրք թերթը զեհիկօրէն կը խեղաթիւրէ ներգաղթի վերաբերեալ տեղեկութիւնները : Մնաց որ, դեռ ոչինչ կարգադրուած է :

Ճափոնական մարտանաւեր Պոլսոյ մէջ

Ապրիլ 12ին Պոլիս հասան ճափոնական «Ասամա» եւ «Իվաթէ» դպրոց — մարտանաւերը եւ դիմաւորուեցան «Համիտիէ» զրահաւորին կողմէ : Ճափոն ծովակալը զինուորական պատիւներով ընդունուեցաւ Տօլմա Պաղչէի քարափին վրայ, այցելեց Պոլսոյ կուսակալին եւ հրամանատարին, ծաղկեպսակ մը դրաւ հանրապետութեան յիշատակարանին վրայ եւ յաջորդ օրը գնաց Էնկիւրի : Վերադարձին 200 հոգիինոց ընդունելութիւն մը սարքեց իր մարտանաւին մէջ, փառաբանելով Թուրքեւճափոն բարեկամութիւնը :

Կարոլ թագաւորին դէմ սարքուած դաւը

Ուրբաթ օր Պուքրէշի զինուորական ատեանին առջեւ պիտի դատուին խումբ մը ամբաստանեալներ, որոնք դաւադրութիւն մը սարքած էին, սպաննելու համար Կարոլ թագաւորը : Այս առթիւ կազմուած ամբաստանագիրը

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ Դ. էջ)

ԼԵԶՈՒԻ ԽՆԴԻՐԸ ԲՈԼՇԵՒԻԿԵԱՆ ԸՄԲՌՆՈՒՄՈՎ

Լեզուի խնդիրը Հակադաշնակցական խմբակցութեան ամէնէն զօրաւոր զէնքերէն մէկն է:

— Դուք, Դաշնակցականներդ, Համայնավարները կը կոչէք ապազգային տարր, այն ինչ Հայերէնը Հայաստանի պետական լեզուն է եւ Համայնավարներն անգամ այդ լեզուով կը խօսին...

Եւ կը գտնուին Զօպանեանի նման մարդիկ, որոնք Փարիզեան բեմերէն զարմանքով ու հիացումով կը պատմեն, թէ ինչպէս իրենց ականջներով լսած են, որ Հայ բանուորը Զորագէսի մասին բացատրութիւններ տուած է հայերէն լեզուով:

Ինչպէս Զօպանեան պէտք է ըլլալ, զարմանալու համար, որ Հայաստանի մէջ Հայ մարդը հայերէն կը խօսի: Ի հարկէ, եթէ խնդրին մօտենանք այդչափ տարրական ու «միամիտ» ձեւով, լեզուի հարցը շատ դիւրին է լուծել: Սակայն, խնդիրը միայն հայերէն խօսելու մասին չէ:

«Յառաջ»ը իր ապրիլ 13ի խմբագրականով շատ փաստացի ու համոզիչ կերպով հաստատեց թէ ինչ ստորճան աղճատման ու այլանդակման է ենթարկուած հայերէնը Խորհրդային Հայաստանի մէջ: Այդ մասին երկու կարծիք չի կրնար ըլլալ: Համոզուելու համար բաւական է թղթատել խորհրդային որ եւ է թերթ:

Նկատի ունենալով, որ այդ խմբագրականին մէջ լրիւ ցուցադրուած էր լեզուի աղաւաղումը, մենք կանգ կ'առնենք ուրիշ կարեւոր խնդրի մը վրայ: Այն է, թէ իրենք, բոլշեւիկները, ինչպէս կը մօտենան լեզուի խնդրին:

«Յառաջ»ի ընթերցողներուն ծանօթ է որ Մ. Աբեղեանի նախագահութեամբ կազմուած է յանձնախումբ մը, որ պաշտօն ունի հայացնել օտար բառերը: Որքան գիտենք, յանձնաժողովն իր աշխատանքը չէ աւարտած տակաւին: Բայց խորհրդային թերթերու մէջ հրատարակուած շարք մը քննադատական յօդուածներ բացորոշապէս կը պարզեն այն մտայնութիւնը որ կը տիրապետէ համայնավարներու մէջ, լեզուի մասին:

«Խ. Հ.»ի մարտ 27 թիւին մէջ տպագրուած է ընդարձակ քննադատական մը՝ Լէնինի երկերու առաջին հատորի հայերէն հրատարակութեան առթիւ: Յօդուածագիրը բազմաթիւ մէջբերումներով ցոյց կուտայ թէ ինչպէս հայերէն թարգմանութեան մէջ սխալ դարձուածքներ ու անհամապատասխան բառեր գործածելով, խաթարուած է Լէնինի խօսքերուն իմաստը: Թարգմանողները նոյնպէս խիստ քննադատութեան կ'ենթարկուին անոր համար որ շարք մը բառերու տառացի թարգմանութեամբ ախտեռուած է հայերէն լեզուի առանձնայատկութիւնը: Օրինակ՝ փոխանակ «բղխեցնել»ու, գրուած է «դուրս բերել», «տարածելու» տեղ՝ «փոխադրել» եւ այլն: Համեմատելով ռուսերէն բնագրին հետ, պէտք է խոստովանիլ, որ եղած բոլոր մատնանշումներն ու դիտողութիւնները ճիշդ են:

Սակայն եւ այնպէս, յօդուածագիրը կը բողոքէ մէկ ուրիշ երեւոյթի մը դէմ: Եւ ահա այստեղ է, որ բոլշեւիկեան մտայնութիւնը երեւան կուգայ մերկապարանոց:

Ըստ համայնավար հրապարակագրի, գրքին թարգմանիչները մեծ յանցանք են գործեր հայերէնի վերածելով բոլոր բառերն անխտիր: Այն ինչ, իր կարծիքով, բազմաթիւ միջազգային ընորոշումներ եւ ռուսերէն բառեր հայ լեզուի մէջ արդէն քաղաքացիական իրաւունք են ստացած եւ Հայերս պարտաւոր ենք պահպանել զանոնք: Այսպէս, յօդուածագիրը կը բողոքէ որ ռուսերէն հետեւեալ բառերը նոյնութեամբ չեն ձգուած, այլ թարգմանուած են.— «Միխիխ» (միխին), առաւելութիւն, «իլլիւզիա» (իլլիւզիոն) պատրանք, «մէտաֆիզիչնոստ» բնազանցականութիւն, «ռեֆորմա» բարենորոգում, «կոալիցիա», համագործութիւն, «դոկումէնտ»—վաւերագիր, «սիստէմա» — համակարգ (դրութիւն), «սֆէրա» — ոլորտ (շրջան՝ ազդեցութեան իմաստով), «պատրիոտիզմ»— ազգասիրութիւն կամ հայրենասիրութիւն, «կուլտուրա» — մշակոյթ, «մոնոպոլ» — մենաշնորհ եւայլն:

Բաւական չէ, որ կարմիր հրապարակագիրը կը պահանջէ հայերէն լեզուի մէջ «գործածական» ռուսերէն այդ բառերը անձեռնմխելի համարել, այլ եւ դիտել կուտայ թէ այդ բառերը թարգմանել, կը նշանակէ «ազգային սահմանափակութեան լիատատ տալ»... «Սակայն պարզ կերպով պէտք է ընդգծել, — կ'եզրակացնէ յօդուածագիրը — որ միջազգային տերմինների գործածութեան այդ «փախուստից» եւ գրաբարական այդ հրապուրանքից փչում է նացիոնալիստական ազդեցութիւնների հոտ, որը գալիս է մանր — բուրժուական եւ բուրժուական ինտելիգենցիայի որոշ տարրերից: Վախկոտ եւ լպրծուն նացիոնալիզմն իրեն արտայայտելու համար խտրութիւն չի դնում կանալների մէջ, միայն թէ նա սողոսկելու անցք գտնի: Այս փաստը պէտք է միայն էլ աւելի սրի մեր զգաստութիւնը նացիոնալիզմի դէմ երկու փրոնտով մղուող պայքարում»:

Բայց ազգային ի՞նչ սահմանափակում կը ծագէր եթէ այս վերջին նախադասութեան մէջ «Տերմին»ի փոխարէն գործածուէր «յատկաբանութիւն», «նացիոնալիստական»ի տեղ՝ ազգայնական, «մանր — բուրժուական եւ բուրժուական»ի տեղ՝ մանր քաղքենի եւ քաղքենիական, «ինտէլիգէնցիա»ի տեղ՝ մտաւորականութիւն, «կանալների» տեղ՝ ուղիներ եւ «փրոնտ»ի տեղ՝ ճակատ: Միթէ մաքուր հայերէնով գրելն ու խօսիլն ալ խորհրդային աշխարհին մէջ յանցագործութի՞ւն կը համարուի:

Յօդուածագիրը իր առաջադրած պահանջը կը հիմնաւորէ այն իմաստակութեամբ որ ռուսերէնը շատ աւելի հարուստ է քան հայերէնը, հետեւաբար պէտք է օգտուիլ անոր բառապաշարութենէն (տերմինոլոգիա): Եւ երկրորդ, իբր թէ շարք մը միջազգային եւ ռուսերէն յատկաբանութիւններ մեր լեզուին հետ արդէն «միացած» են եւ ոչ պակաս հասկնալի ընթերցողին համար:

Այստեղ արդէն շատ բնորոշ է հայ համայնավարին ազգային ինքնանուաստացումն ու օտարամոլ, ստրկական հոգեբանութիւնը: Ո՞վ ըսաւ թէ ռուսերէնը շատ աւելի հարուստ է քան հայերէնը: Եւ եթէ ռուսերէնը «մէթաֆիզիկ, իլլիւզիոն եւ ռեֆորմ» բառերուն համապատասխան ռուսերէն բառեր ունենար, այդ օտար բառերը կը գործածէ՞ր ռուս գրողը: Երբեք: Շատ քիչ են այն օտար բառերը, (խօսք հրապարակագրութեան եւ գեղարուեստական գրականութեան մասին), որոնց համապատասխան հայերէն բառը չունենանք թերեւս: Այդ իսկ կ'ապացուցանէ, որ մեր լեզուն շատ աւելի հարուստ է: Օրինակ, ինչո՞վ են պակաս հասկնալի ու գեղեցիկ մեր «բնազանցական», «պատրանք» եւ «բարենորոգում» բառերը: Եւ միթէ՞ հայ բանուորն ու գիւղացին աւելի դիւրաւ կը հասկնան «մետաֆիզիկ» բառը, քան «բնազանցական»ը: Երկու պարագաներուն մէջ ալ պէտք է այդ բառին իմաստը բացատրել ու հասկնալի դարձնել հայ աշխատաւորին: Հետեւաբար, ինչո՞ւ, օրինակ, մեր սքանչելի «պատրանք» բառը ձգել եւ «իլլիւզիա» ռուսերէն բառը կպցնել:

Ոչ, խնդիրը միայն բառերու մէջ չէ, այլ եւ հոգեբանութեան ու որոշ քաղաքականութեան: Հոգեբանութիւնը՝ ստրկական ու օտարամոլ եւ քաղաքականութիւնը՝ հայ լեզուի ու «կուլտուրայի» (մշակոյթ) ազգային դիմագծի կերպարանափոխում:

Մեր այս վերջին կարծիքն աւելի հիմնաւորելու համար, բերենք ուրիշ օրինակ մը:

Վերջերս Մոսկուայի մէջ տեղի ունեցաւ համամիութենական խորհ. գրողներու ժողովը: Հայ Գրողներու Միութեան ներկայացուցիչ՝ Դրաստամատ Սիմոնեան այս առթիւ արտասանած ճառին մէջ կ'ըսէ.

— «Խորհ. Հայաստանի գրականութիւնը յագեցած է նոյն գաղափարներով ու իտէալներով, ինչ որ ռուսական գրականութիւնը: Այդ հանգամանքը ոռնոց է առաջացնում արտասահմանի հայկական հակայեղափոխական այն շրջաններում, որոնք ջատագովում են ինքնատիպ զարգացում: Սակայն մենք հպարտանում ենք դրանով, որովհետեւ ռուսական գրականութեան մեծ իտէալները միաժամանակ մեր իտէալներն են»: («Գրական Թերթ», մարտ 20):

Մինչեւ այժմ գրականութեան մասին եղած բոլշեւիկեան նշանաբանն էր՝ «ձեւով ազգային, բովանդակութեամբ միջազգային»: Իսկ ներկայիս, ինչպէս որ ցոյց կուտայ Դրաստամատի յայտարարութիւնը, այդ նշանաբանը փոփոխութեան է ենթարկուած եւ հետեւեալ ձեւով պէտք է հասկնալ,— խորհրդահայ գրականութիւնը ձեւով ազգային է, իսկ բովանդակութեամբ ռուսական: Սակայն, ինչպէս տեսանք «Խ. Հ.»ի մէջ լոյս տեսած քննադատական յօդուածէն, «ազգային ձեւն» ալ վտանգի տակ է եւ հայ համայնավարները կը ձգտին բովանդակութեան հետ մեր լեզուն ալ ռուսացնել:

Ահա թէ ինչու Դաշնակցականները համայնավարները կը կոչեն ապազգային եւ կը սաստկացնեն իրենց պայքարը «կուլտուրական ֆրոնտում»:

ԱՇՈՏ — ԱՐՇՐՈՒՆԻ

Յ. Գ.— Վերջերս Պերլինէն ստացայ հայ ուսանողի մը նամակը (ռուսերէն), ուր իր քաղաքական տեսակէտը կը պարզէ: Համաձայն իր տեսութեան, երբ Ռուսաստանի մէջ խորհրդային իշխանութիւնը տապալի եւ ռուս ազգային իշխանութիւն մը հաստատուի, Հայերը պէտք չէ ձգտին անջատուիլ Ռուսաստանէն, այլ պէտք է գոհանան մշակութային ինքնավարութեամբ:

Պերլինի հայրենակիցս կը յիշեցնեմ թէ ցարական իշխանութեան օրով Հայերը Կովկասի մէջ մշակութային որոշ ինքնավարութիւն ունէին: Սակայն, այդ հանգամանքը արգելք չէր որ այն ժամանակուան ռուս կառավարութիւնն ռուսացման կոյր քաղաքականութիւն մը վարէր: 13 տարի է, որ մեր հայրենիքը խորհրդային պիտակի տակ նոյնպէս միացած է Ռուսաստանին եւ կը վայելէ մշակութային ինքնավարութիւն: Այս գրութիւնս կը հաստատէ թէ այդ պարագան ալ արգելք չէ, որ մեր մշակոյթը թէ ձեւով եւ թէ բովանդակութեամբ դէպի ռուսացում երթայ: Չեմ կարծեր որ ապագայ ազգային Ռուսաստանի մէջ մեր վիճակն աւելի լաւ ըլլայ, նոյն իսկ կը վախնամ որ ազգայնական տրամադրութիւններու գերակշռութեան այս շրջանին, աւելի ծանր կացութեան մատնուինք:

Ազգային մշակոյթը կրնայ զարգանալ միայն քաղաքական ու պետական ազատ եւ անկախ պայմաններու մէջ: Իսկ մշակութային ինքնավարութիւնը կրնայ միայն միջոց ծառայել ազգային անկախութեան հասնելու համար:

Ա. Ա.

ՆԱՄԱԿՆԵՐ ՍՈՒՐԻԱՅԷՆ

Հ. Մ. Ը. Մ.Ի ՍՈՒՐԻՈՅ ԵՒ ԼԻԲԱՆԱՆԻ

ՏԱՍՆԸՄԷԿ ՄԱՍՆԱՃԻՒՂԵՐՈՒՆ ԱԽՈՅԵԱՆԱԿԱՆ ՄՐՑՈՒՄՆԵՐԸ

ՀԱԼԷՊ, 4 ապրիլ.— Այս շրջանի հայութեան մէջ Հ. Մ. Ը. Մ.ը ամէնէն մխիթարական եւ փրկարար երեւոյթն է: Իր գաղափարին ու դրօշին հաւատարիմ՝ ան կը շարունակէ իր ճամբան լուռ, բայց, հաստատուն քայլերով:

Գեղեցիկ ու հիանալի աւանդութիւն մը ստեղծած է ան իրեն համար, որ «Նաւասարդեան տօն»ը յիշեցնել կուտայ մեզի: Տարին մէկ անգամ, Զատկի տօնական օրերուն, իր տասնըմէկ մասնաճիւղերը կը հաւաքէ հայաշատ կեդրոններէն մէկուն մէջ, ուր իր մարզիկներն ու սկաուտները իրենց դրօշներուն ուժն ու հոգիներուն շնորհը ցուցնեն մեր ժողովուրդին:

Եօթներորդ տարին է այս, որ մեր շրջանի հայութիւնը հանդիսատես կ'ըլլայ իր կարիճ զաւակներուն մարմնակրթական ու հոգեկրթական հանդիսութիւններուն, եւ անխառն յուզումով մը կը վերապրի մեր ցեղին աւանդական «Նաւասարդեան տօներու» առաւօտեան փառքն ու «Ծխանի ծուխ»ին լիութիւնը:

Այս տարի դարձեալ Հալէպի մէջ եւ Հ.Մ.Ը.Մ.ի դաշտին վրայ տեղի ունեցան այս հանդիսութիւնները Զատկի կիրակի եւ երկուշաբթի օրերը առաւօտէն մինչեւ երեկոյ:

Խթումի իրիկուան ճրագալոյցի ուրախութիւններուն մէջ Հալէպի գաղութը անօրինակ խանդավառութեամբ կը սպասէ իր մարզիկներու եւ սկաուտներու գալուստին: Ամէն տուն մոմ մը աւելի կը վառէ իր սեղանին շուրջ եւ պնակ մը աւելի կը դնէ իր սեղանին վրայ այն սկաուտ հիւրին համար, որ քիչ վերջ իր սկաուտ գաւազանին հետ եղբօր նման ներս պիտի մտնէ իր սենէն:

Իրիկնամուտի խորհուրդներուն մէջ իրարու ետեւէ կը հասնին խումբերը Ալէքսանտրէթէն, Գըրդ — Խանէն, Անտիոքէն, Լաթաքիայէն, Հոմսէն, Տրիպոլսէն, Զահլէէն, Դամասկոսէն, Պուրճ — Համուտէն եւ Պէյրութէն: Ու բոլորը կը խռնուին Հ. Մ. Ը. Մ.ի խուցի մը նման փոքրիկ ակումբին մէջ, ուրկէ՝ կը ցրուին, մարզիկները իրենց յատկացուած պանդոկներուն մէջ, իսկ սկաուտները կ'ընկերանան Հալէպի իրենց սկաուտ եղբայրիկներուն:

Աննման խանդավառութիւն մը եւ խոր յուզում մը կայ Հալէպի սկաուտներուն եւ երիտասարդներուն մէջ որոնք շրջապատած են իրենց սիրելի հիւրերը: Կրնա՞ս նկարագրել ուրախութիւնը այն սկաուտին, որ սկաուտ եղբայրիկ մը հիւր ունի այդ իրիկուն. ան իր հիւրին հետ տուն կը դիմէ անպատում ցնծութեամբ: Գիտէ, որ սեղանին շուրջը իր ծնողքը իրենց կը սպասեն: Հապա այն սկաուտը, որ սկաուտ եղբայրիկ մը հիւր չունենար այդ իրիկուն, գիտէ՞ք թէ ինչ սարսուռ կը լեցուի սրտէն ներս, իր արցունքոտ աչքերով երբ կը հարցնէ.

—«Մայրիկ, ծնողքս սեղանին վրայ կը սպասեն, ի՞նչ ըսեմ անոնց երբ առանց հիւրի տուն դառնամ»... Ապրա՞ծ էք երբեք այդ հոգեցունց զգացումը...

Կիրակի առաւօտ: Լուսաւորչի եկեղեցին խաչի թեւերուն տակ պաշտումի թափն ունի, զանգերուն ղօղանջները կտուրէ կտուր կը շրջին, հաւատացեալները Յարութեան հանդէսին կը հրաւիրեն: Ծովածաւալ բազմութիւն մը կը խռնուի եկեղեցին: Սկաուտները դռներուն առջեւ կը հսկեն կարգապահութեան:

Անդին Հ.Մ.Ը.Մ.ի դաշտը կը ծփայ դրօշակներու մէջ. ամէն մէկ անկիւն նուիրական եռագոյնը մեր աւիւնին ու յոյսին խորհուրդները կը թափէ իր հովանիին տակ վազվզող ու պայքարող պատանիներուն սրտերէն ներս. եթէ Յարութիւնը յաւիտենական կեանքին, յաւիտեան ապրելուն հաւատքը կը նշանակէ, ապա ուրեմն Հ. Մ. Ը. Մ.ի դաշտն ալ անով լեցուն է: Ժողովուրդը եկեղեցիին մէջ, ու պատանիները դաշտին վրայ նոյն ոգիով եւ միեւնոյն հաւատքով լի: Աղօթք ու աշխատանք, այս չէ՞ արդէն մեր ժողովուրդի հոգին:

Ու կը պայքարին մարզիկները խումբ առ խումբ, կը պայքարին եռանդուն, կորովի եւ եղբայրօրէն:

Ահա Ալեքսանտրէթն ու Հոմսը, կը յաղթանակէ առաջինը 2ի դէմ 6ով. ահա Անտիոքն ու Զահլէն եւ Տրիպոլին ու Գըրդ — Խանը, կը պարտուին Զահլէն 4ի դէմ 2ով եւ Գըրդ — Խան 1ի դէմ 0ով: Յաղթականները «հուռա» կը պոռան իրենց պարտուող եղբայրներուն, որոնք խաղի ամբողջ տեւողութեանը յուսահատութիւն չճանչցան. պարտուողներն ալ ծափահարութեամբ կ'ողջունեն իրենց յաղթական եղբայրները:

Կէսօրէ վերջ բազմահազար բազմութիւն մը կը խռնուի դաշտին մէջն ու շուրջը: Օրուան Թագուհին՝ Տիկին Ն. Աթանասեան եւ պատուոյ օրիորդները՝ օրիորդ Խ. Շահէն, Օր. Զորեան եւ Օր. Թույուրեան կը գրաւեն իրենց աթոռները: Սեղանին վրայ Տիկին Խ. Շահէնի եւ Տոքթ. Ճիտէճեանի չքեղ ու գեղեցիկ բաժակները փայլը կ'աւելցնեն դաշտին:

Հրաւիրուած են մարզպանութեան Հալէպի պատուիրակը, Պ. Լավաստր, վալին, կրթական տեսուչը, ապահովութեան պետը, ոստիկանապետը, ֆրանսական եւ անգլիական հիւպատոսները, Սուրիոյ հայ երեսփոխանները՝ Պ. Պ. Հ. Փափազեան եւ Մովսէս Տէր Գալուստեան եւ ուրիշ բազմաթիւ բարձրաստիճան անձնաւորութիւններ:

Իրենց ներկայութեամբ դաշտը պատուած են ի մէջ այլոց նաեւ Գաւառ. Ժողովի ատենապետը, Քաղաք. Ժողովի ատենապետը՝ Պ. Գ. Ազիրեան, Հայր Հինդիէն, Հայր Պալեանը, Հալէպի Թաղ. Խորհուրդի ատենապետը, ազգային եւ կիլիկեան վարժարաններու տնօրէնները եւ ուրիշ ընկերութիւններու ու մարզական Միութիւններու ներկայացուցիչները:

Դաշտին մէկ անկիւնը Հայր Պալեանի վարժարանի նուագախումբը իր սիրայօժար մասնակցութիւնը բերած է հանդէսին, եւ Սուլթանիէ վարժարանի սկաուտներն ալ սիրայօժար կերպով կը հսկեն կարգապահութեան:

Հանդէսը կը սկսի սկաուտներուն եւ գայլուկներուն տողանցքովը, շուրջ 400 սկաուտներ եւ գայլուկներ թափօր կը կազմեն եռագոյնին ետեւէն, որ կը յառաջանայ սուրիական եւ ֆրանսական դրօշակներուն միջեւ բազմահազար ժողովուրդի խելայեղ ծափերուն մէջ:

Այդ փոքրիկ եւ անուշիկ գայլիկներուն ի տես՝ ամէն սիրտ գերագոյն յուզում մը կ'ապրի, շատեր չեն կրնար զսպել իրենց արցունքը:

Յետոյ կը սկսին մրցումները Ա. կարգի խումբերուն. նախ, Հալէպը Լաթաքիոյ դէմ, եւ ապա Դամասկոսը Պէյրութի դէմ: Հալէպը կը յաղթէ Լաթաքիոյ 1ի դէմ 6ով, եւ Դամասկոսը Պէյրութին 0ի դէմ 10ով: (Այս վերջին խումբերը անհաւասար ուժեր են):

Սկիզբէն մինչեւ վերջ կարգապահութիւնը կատարեալ է դաշտին ամէն կողմը եւ ժողովուրդը կը հետեւի խաղերուն խանդավառ տրամադրութիւնով:

×

Երկուշաբթի առաւօտ: Գիշերը կատաղի հով մը քանդած է դաշտին վրանները, յարդարուած բեմը, ու կը շարունակէ միեւնոյն սաստկութեամբ, բայց արգելք մը չի կրնար ըլլալ ան մեր մարզիկներու սրունքներու թափին առջեւ: Միեւնոյն թափով անոնք կը վերսկսին իրենց մրցումներուն, որոշեալ ժամուն: Նախորդ օրուան Բ. կարգի յաղթականներէն Ալեքսանտրէթն ու Անտիոքը կը մրցին իրարու հետ եւ յաղթական կ'ելլէ Ալեքսանտրէթը 1ի դէմ 2 եւ Պուրճ — Համուտը կը յաղթէ Տրիպոլին 0ի դէմ 6ով:

Կէսօրէ վերջն ալ տեղի կ'ունենան Բ. եւ Ա. կարգի խումբերուն «Ֆինալ»ներն ու պաշտօնական տողանցքը եւ բաժակներուն տուիլը:

Հակառակ աննպաստ օդին, Հալէպի մարզասէր հասարակութիւնը կը լեցնէ դաշտը եւ կը շրջապատէ զայն խուռներամ, շուրջ 8000 հոգի: Աննման կարգապահութիւն մը ամէն կողմ: Նախ՝ իրարու դէմ կը ճակատին Ալեքսանտրէթն ու Պուրճ — Համուտը: Պայքարը կ'ըլլայ բուռն եւ հետաքրքիր, յաղթութիւնը կը տանի Ալեքսանտրէթը 1ի դէմ 2 նշանակէտով, թէեւ շատ դժուարաւ: Յետոյ որոտընդոստ ծափերու մէջ դաշտ կ'իջնեն Դամասկոսն ու Հալէպը: Դատաւորն է դարձեալ Պ. Քեսըլը: Ողջոյնի հուռաներէն յետոյ կը սկսի խաղը եւ առաջին վայրկեանէն բուռն ու կրակոտ: Ժողովուրդը կը հետեւի հեւ ի հեւ: Հազիւ երեք վայրկեան անցած Հալէպի յառաջապահները գեղեցիկ վայրէջքով մը կը մօտենան Դամասկոսի բերդապահին, եւ Արտաշէսը ուժգին հարուածով մը կը նետէ գնդակը Դամասկոսի բերդէն ներս: Դամասկոսցիները ոչ մէկ շուարում ցոյց կուտան, եւ իրենց գեղեցիկ խաղարկութեամբ քանի մը վայրկեան վերջ կ'ընեն իրենց առաջին նշանակէտը: Հետզհետէ խաղը կը դառնայ աւելի հետաքրքրական եւ աւելի բուռն: Երկու կողմերն ալ աննման ճիգ մը կը ցուցադրեն: Դամասկոսի խումբի տղաքը շատ աւելի մեծ են եւ զօրաւոր մարմնով հին խաղացողներ. իրենց թէքնիքն ալ նոյնպէս զօրաւոր:

Մինչդեռ Հալէպի մարզիկները նոր պատանիներ են, փոքր հասակներով, ու թէպէտեւ իրենց կը պակսի թէքնիքը, սակայն, ճկուն, արագաշարժ եւ համարձակ յարձակողներ, եւ այդ պատճառաւ ալ կը նեղեն իրենց հակառակորդները: Բայց եւ այնպէս, Դամասկոսը կը յաջողի նշանակել իր երկրորդ, երրորդ եւ չորրորդ նշանակէտերը եւ կը շահի յաղթութիւնը 1ի դէմ 4ով: Յաղթութիւնները, սակայն որոնք շատ անգամ բախտի արդիւնք են, մեզի համար երկրորդական նշանակութիւն ունին, էականը խաղարկութեան ոգին եւ կարգապահութիւնն են: Ուրախ ենք ըսելու, որ երկու օր տեւող այդ մրցումներուն մէջ մեր մարզիկները ցոյց տուին անընկճելի ոգի մը եւ զմայլելի կարգապահութիւն մը:

Խաղին վերջաւորութեանը անձրեւը դադրեցաւ եւ օդը մեղմացաւ եւ երկինքը հիանալի ծիրանի գօտի մը կապեց. պահ մը այնպէս թուեցաւ թէ մարզիկներուն վրայ իջած էր այդ խաղաղութեան եօթներփեան ուխտը: Տեսիլքի մը տպաւորութիւնը ապրեցանք: Բազմահազար ժողովուրդ, մարզիկներուն հանդիսատես, երկնային վսեմ նարօտին տակ. իրաւ ալ դաշտին եղբայրական ոգին ու կարգապահութիւնը արժանի էր այդ պատիւին:

Անմիջապէս յետոյ տեղի ունեցաւ պաշտօնական տողանցքը շուրջ 400 սկաուտներու եւ 150 մարզիկներու: Թափօրը կը վարէր մարզիչ եւ սկաուտ խմբապետ եղբայր Լեւոն Արզարեանը: Խումբին առջեւէն կ'երթային Սուրիոյ եւ Լիբանանի հեծելանիւի ախոյեան՝ Պ. Յակոբ Պալըգճեանն ու իր եղբայր Օննիկ Պալըգճեանը (երկուքն ալ Զահլէի մասնաճիւղէն): Անոնց ետեւէն սկաուտ խմբապետներ կը տանէին ֆրանսական, սուրիական եւ հայկական դրօշակները, անոնց ետեւէն ալ կը քալէր Հ.Մ.Ը.Մ.ի դրօշը, որուն կը հետեւէին սկաուտները եւ տասնըմէկ մասնաճիւղերու պայքարող խումբերը իրենց դրօշներովը: Պահ մը ամբողջ դաշտը դրօշակներու եւ ժողովուրդի անվերջանալի ծափերուն մէջ վսեմ երեւոյթ մը կը պարզէր: Շատեր կ'արտասուէին իրենց յուզումէն:

Յետոյ տողանցքը կանգ առաւ դաշտին մէջտեղը մէկ ճակտի վրայ վարիչի «պատուի առ» կոչին երբ բոլոր դրօշները վար կը խոնարհին, օրուան Թագուհին ու պատուոյ օրիորդները ճերմակ աղաւնիներ կ'արձակեն. ժողովուրդը կ'ողջունէ որոտընդոստ ծափերով: Ու յաղթական խումբերը կարգաւ կը յառաջանան դէպի բաժակները: Նախ՝ Դամասկոսը ստացաւ օրուան Թագուհիէն 1934ի ախոյենական չքեղ բաժակը, որ նուիրած էր Տիկին Խաչատուր Շահէն, (այս բաժակը վերջնականապէս պիտի մնայ այն մասնաճիւղին մօտ, որ յաջորդաբար երեք անգամ յաղթական պիտի ելնէ): Յետոյ Ալէքսանտրէթը ստացաւ Բ. կարգի ախոյենական բաժակը, որ նուիրած էր Տոքթ. Ճիտէճեան:

Վերջին անգամ մարզիկներու եւ սկաուտներու ամբողջ խումբը ի պատիւ օրուան Թագուհիին, պատուոյ օրիորդներուն, Հալէպի մարզասէր ժողովուրդին ու Հ. Մ. Ը. Մ.ին, միահամուռ հուռաներ պոռալով մեկնեցան դաշտէն:

Մայրամուտի ստուերները իջած էին արդէն, դաշտը պարպուած էր, խաղաղութիւն մը իջած էր հոն, ուր այնքան պայքարներ մղուած էին երկու օրէ ի վեր: Ու Հալէպի ընտիր հայութիւնը արձանացած պարիսպներու նման դեռ կը մնար անշարժ դաշտին շուրջը:

Նաւասարդեան մեծաշուք տօներուն ոգին չէ՞ր արդեօք, որ այդ պահուն վսեմ ծանրութեամբ մը կը քալէր սրտերուն վրայէն...

Քանի մը տող եւս, յաջորդով:

ՍԱՐՀԱՏ

ԹԱՏՐՈՆ

«ԳԻԾԷՆ ԴՈՒՐՍ»

(Ա. Սարվազեանի)

Անցեալ կիրակի «Հայ Ժողովրդ. Թատրոն»ը Սէվրի Մուրատեան վարժարանի «Պէշիկթաշլեան» սրահին մէջ բեմադրեց առաջին անգամ ըլլալով՝ Պ. Ա. Սարվազեանի մէկ նոր թատերախաղը, որ ներկայացուած է մեզի իբրեւ «ընտանեկան դրամ» եւ անշուշտ իբրեւ հայ կեանքի պատկեր մը:

Վերջին արարուածին վրայ վարագոյրին փակումէն յետոյ անվարան կրնանք ըսել՝ որ «Գիծէն դուրս»ի հերոսներուն անունները կարելի է կոչել ոչ թէ Աննիկ, Գուրգէն կամ Շուշան, այլ կին մը, մարդ մը, մայր մը, քոյր մը եւն., եւ զետեղել գործողութիւնը երկինքին տակ՝ ուր եւ է տեղ:

Որովհետեւ — անմիջապէս ըսենք— նիւթը հայկական բնոյթ չունի մասնաւորապէս, եւ նոյն իսկ դիւրաւ կարելի է որ եւ է ազգի կամ ցեղի գրականութեան յատկանիշերուն արտայայտիչ կնճիռներէն մէկուն յայտնաբերումը նկատել: Գործը — այս սեղմ սահմաններէն անցնելով — կը տարածուի աւելի լայն, մարդկային ու բնախօսական աշխարհի մը վրայ, տարբեր՝ եւ գուցէ հեղինակին ցանկացածէն աւելի խորհրդանշանական նկարագիր մը ստանալով:

Անշուշտ կարելի էր — եւ է դարձեալ քանի մը սրբագրութեամբ — գործին տալ զուտ հայկական նկարագիր, բերել — դնելով զայն ցեղին պահպանման սրբազան մտահոգութիւններու կալուածին վրայ:

Բայց այդ ուղղութեամբ ցուցմունքները չեշտելէ առաջ, ակնարկ մը նետենք նիւթին վրայ:

Հայ նահապետական տուն մը՝ որուն ցեղագրական ծառին արմատները քանի մը դարու հող ունին իրենց տակ: Տիկին Շուշան Մելիք Ադամեան՝ այրի մայրը, Սօնա Մ. Ադամեան՝ քոյրը, Պ. Գուրգէն Մելիք Ադամեան՝ տղան եւ Աննիկ Մ. Ադամեան՝ այս վերջինին կինը կը կազմեն այդ հարուստ եւ աւանդապաշտ տան սիւները:

Շահէն Ասլանեան՝ Գուրգէնի հա—

...ժողովրդական ընկերը, կուգայ կա— տարելու ճակատագրական դեր մը, որ պիտի ցնցէ զանոնք:

Գաղտնութեան սկիզբը կ'իմանանք՝ թէ Աննիկ կը մեղադրուի չարունակ Շուշանէն իբրեւ ամուլ կին, անկարող իրեն թոռ մը պարգեւելու, եւ չարու— նակելու Մելիք — Ադամեաններու տոհմը, որուն հարստութիւնը պիտի կրնար սերունդներ ապրեցնել:

Գուրգէն նոյնպէս դժբախտ է իրեն զաւակ մը չունենալուն, եւ հաւա— տացած որ այդ ամլութեան պատաս— խանատուն իր կինն է:

Բժշկական երկարատեւ խնամքներ եւ խորհուրդներ ոչ մէկ դրական ար— դիւնք տուած են, ու կեանքը անտա— նելի դարձած է: Գուրգէնի մայրը մէկ կէտ միայն գտած է, ամուսնալուծում, եւ նոյնիսկ մեծ գումար մը Աննիկին վը— ճարելով:

Բայց Աննիկ հոգեւին կը սիրէ Գուրգէնը, եւ այս վերջինը զայն կը փոխադարձէ թէեւ, բայց չի կրնար ծածկել իր յուսալքումը:

Բժշկապետ Սմիրնովի Աննիկի հետ ունեցած մէկ տեսակցութեան միջո— ցին կը յայտնուի որ Աննիկ տէրն է իր ծննդագործական կարողութիւննե— րուն, եւ թէ Գուրգէնն է որ հակա— ռակ իր առողջ ու կորովի կազմը— ւածքին, զրկուած է կենսագործելու յատկութենէն:

Աննիկ չանթահար է այդ յայտ— նութեան առջեւ: Ան չուզեր բաժնուիլ իր սիրած մարդէն: Ան չուզեր որ Գուրգէն իմանայ իր կենսագործելու անկարողութիւնը, եւ դժբախտանայ:

Աննիկ հերոսական միջոց մը կը գտնէ: Շահէն Ասլանեան՝ Գուրգէնի ընկերը՝ ուսանողական օրերու սիրա— հառաչ թեկնածուն դեռ կը սիրէ զին— քը, թէեւ զայն հեռացուցած է ան— գթօրէն՝ չուզելով մտածել իսկ Գուր— գէնին անհաւատարիմ ըլլալու մասին: Բայց···:

Հեռախօսով հրաւէր մը, գլուխ գը— լուխ տեսակցութիւն մը, ալքոլի քանի մը գաւաթներ — իր զոհաբերութիւնը իրագործելու քաջութիւնը ունենալու համար, կարճ ընդվզումներ եւ պայ— քար, հոգեկան գալարում, եւ Գուր— գէնը յաւիտեան կորսնցնելու ահաւոր հեռապատկերին առջեւ Շահէնի թե— ւերուն մէջ անձնատուութիւն մը···

Ողջակէզ:

Գրեթէ երկու տարի է անցած: Գուրգէն Մելիք — Ադամեանի ժառան— գը ծնած եւ արեւ բերած է նահա— պետական տան մէջ: Գուրգէն երջա— նիկ է: ՀԱՅՐ է եղած: Իր սերունդը պիտի ապրի:

Զարթաստիկ նամակի մը կորուս— տը եւ յայտնագործումը Գուրգէնի երջանկութիւնը ջարդուփշուր կ'ընէ: Իր կինը խաբած է զինքը. ապօրէն զաւակ մը կայ իր յարկին տակ: Լու— տանք եւ վիրաւորանք ունի ան հիմա Ան— նիկի համար, որուն կուտայ փողոց— ներու մայթերը, իբրեւ ապաստան···

Հակառակ Աննիկի յայտնութիւն— ներուն եւ բացատրութիւններուն՝ ա— նոր սերնդագործելու անկարողու— թեան, եւ այդ դժբախտութիւնը զո— հաբերումով մը դարմանելու իր որո— շումի մասին, Գուրգէնը իր արուի ինքնասիրութեան եւ եսին մէջ յամառ, անկարեկիր իր մօր եւ քրոջ աղա— չանքներուն, որոնք ի զուր կը ճգնին նաեւ արգիլել որ Աննիկ իր զաւկին հետ մեկնի, անձնազոհ կինը — հո— գեւին վիրաւոր — անդրդուելի, կը հեռանայ բարոյապէս փլած բունէն···

Եզրակացութիւնը յուսախաբ ըրաւ մեզ: Գուրգէնի տիպարը շատ աւելի մարդկային — իր ազնուական զգա— ցումներուն դեղումի մը տեսարանով — պիտի ըլլար, մեր արդարատիրու— թեան եւ ներողամտութեան ստատա— ծատուր զգացումները բաւարարելով:

Եւ բարոյականի դասը — որ կը սպասենք ամէն գործէ — կը պար— տադրէր այդ լուծումը:

Վերջին պահուն խաղին ճախրանքը կը փշրուի, եւ փոխանակ մարդկային ազնիւ հոգիին գերագոյն ճառագայ— թումով լուսաւորուած տեսնելու՝ ապրուած մթին ճգնաժամերու հորի— զոնը, ան կրքին եւ եսին թելադրած զեռնաքարշ եւ անարժան մտածում— ներու եւ զգացումներու մշուշին տակ կը խաւարի, սրտի սեղմում մը պատ— ճառելով մեզի:

Աննիկ արժանի էր ներողամիտ ձեռ— քի մը երկարելը, երկու կարեկից բա— զուկներու բացուիլը տեսնելու···

Վրիպումը կարեւոր է:

Գործին հայկական բնոյթ չկրելու պարագան յիշեցինք քիչ վերը:

Աննիկները — անշուշտ հազուա— գիւտ նոյն իսկ ուրիշ ցեղերու մէջ — մեր իրականութեան ծնունդը չեն կր— նար ըլլալ:

Մեր ազգային — ընկերային մտայ— նութիւնը, աւանդական պարկեշտու— թիւնը եւ չիտակութիւնը, լոկ զո— հաբերուելու համակերպող հայ կնո— ջական ոգին Աննիկը կը դարձնեն օ— տար հայ նկարագրին եւ հոգիին:

Տոհմին տեւականութեան մտահո— գութիւնը նոյնպէս կը գունատի հա— րստութիւնը փոխանցելու նիւթական մտածումին առջեւ: Դրամ եւ հարս— տութիւն բառերը շատ յաճախ կուգան մօր եւ զաւակներու խօսակցութիւն— ներու ընթացքին:

Եւ սակայն կարելի է, ինչպէս ըսի, փրկել գործը շատ փոքր — բայց կա— րեւոր փոփոխութիւնով մը:

Շուշան Մելիք Ադամեան մը՝ եթէ մտահոգուէր, ոչ թէ իբրեւ տոհմի մը մայր, այլ իբրեւ ՀԱՅ ՄԱՅՐ, իր հարսին սերնդագործելու կարողու— թեան մասին, շատ աւելի համակրելի, օրինակելի տիպար մը — հայ տիպար մը պիտի ըլլար:

Եթէ Աննիկ իր զոհաբերութիւնը կատարէր ցեղին բարգաւաճումին խորանին վրայ — փոխանակ Գուր— գէնի մը սէրը չկորսնցնելու համար գործադրած եսասէր ու դիպուածա— կան նուիրումին, ան պիտի հագնէր խորհրդանշանի մը ծիրանին, մեզի պարտադրելով ակնածանքի եւ գուցէ գնահատանքի զգացումներ:

Այնպէս որ կայ, Սարվազեանի գործը կը մնայ մարդկային հոգեկան խաւարակուռ աշխարհին բաւիղնե— րուն մէկ խուզարկութեան յաջող եւ տպաւորիչ փորձ մը, նոր էութեան եւ ձեւին մէջ, գրուած հաճելի եւ սա— հուն կերպով, կառուցումի գնահա— տելի արժէքով:

Կան անշուշտ, ասդին անդին, որ— բադրութեան եւ ամբողջացման կա— րօտ կէտեր, երանգներու յաւելումով, տիպարներու նկարագրական կազմը— ւածքին աւելի մանրակրկիտ ձեւաւո— րումով եւն.:

Բեմադրուած մեր համակրելի դե— րասան Ա. Կոթիկեանի կողմէ, խղճ— մտօրէն եւ կարողութեամբ, խաղը անցաւ շատ սահուն, գրաւիչ, եւ յա— ճախ իրապէս սրտայոյզ ու տպաւո— րէչ:

Տիկին Մաքսուճալը շատ իրական Շուշան մը անձնաւորեց, խղճամիտ խաղարկութեամբ մը, ապրելով մա— նաւանդ իր թոռան բաղձանքէն խը— լումին անզուսպ վայրկեանները:

Տիկին Լ. Պետրոսեանի վրայ (Ան— նիկ) ծանրացած էր շատ պատասխա— նատու բաժին: Ան զինքը սակայն գնահատելի գիտակցութեամբ տանիլ գայն, զգացումներու յարափոփոխ փոթորիկներուն մէջէն: Եթէ իր անձ— նաւորութեան տեսարանը յանկարծ — ուածին չափ երանգաւոր չեղաւ, այդ պակասը թատերագրինն է, որ հարկ եղածին չափ չէր ծանրացած եւ ե— րանգաւորած այդ գլխաւոր տեսա— րանը:

Օր. Սիմայի Սօնան շնորհա— լորելի էր: Պարզ ու իրական խա— ղարկութիւն մը, տառապանքի ճշգրիտ արտայայտութիւններով, եւ իրապէս սրտայոյզ:

Պ. Ա. Կոթիկեան եղաւ՝ փոխն ի փոխ սիրավառ ու նախանձայոյզ Գուր— գէն մը, գնահատելի աշխատանքի մը փաստերը տալով:

Պ. Ա. Գմբէթեանին բացառապէս կը յաջողի իր ստեղծած որոշ տիպար— ները, ուր անփոխարինելի է, բայց երիտասարդ սիրահարի դերերուն մէջ որոշ չափով կը կորսնցնէ իր տաղան— դին հմայքը, չկրնալով լիովին տալ անոր բոլոր տարրերը՝ որոնց գնա— հատողներէն առաջինը եղած եմ: Իր Շահէնը սակայն գնահատելի ու խղ— ճամիտ ճիգ մը եղաւ — եւ յաջող — ընդհանուր ներդաշնակութեան մէջ մնալու:

Նոր Թատերգութիւնը իր էութեան մէջ արդարեւ մեր բարքերուն «Գինէն դուրս» կը մնայ: Ան կրնար հոգեբա— նական էթիւտի մը նկարագրէն դուրս գալով — ինչպէս նկատեցի — հոգ— նիլ հայ տարազ, մեր թատերախա— ղերու ցանկին մէջ գրաւելով պատ— ուաւոր ու բացառիկ տեղ:

ՀՐ. ԱԼԵԱՆԱՔ

ԿՈՒՍԱԿՑԱԿԱՆ ԿԵԱՆՔ

Կուսէնվիլի հանդէսը

ԱՌՆՈՒՎԻԼ.— Ապրիլ 15ին, կի— րակի կէսօրէ վերջ, Կուսէնվիլի մէջ տեղի ունեցաւ Հ. Յ. Դ. «Տարօն» խումբին առաջին հան— դէս — բանախօսութիւնը: Հակառակ անոր որ Կուսէնվիլի հայկական գա— ղութը փոքրաթիւ է, այնքան բազ— մութիւն էր եկած, որ շատեր ոտքի վրայ մնացին:

Ժամը 3ին Վարդան կոմիտէի ներ— կայացուցիչը հանդէսը բացուած յայտարարեց, որմէ յետոյ Թառի եւ սրինգի նուագածութեամբ «Մեր հայ— րենիք»ը երգուեցաւ: Ապա բեմ հրա— ւիրուեցաւ ընկ. Վահան Համբար— ձումեան, որ գեղեցիկ ու յստակ բա— նախօսութեամբ պարզեց Հ. Յ. Դաշ— նակցութեան գործունէութիւնը թէ արտաքին եւ թէ ներքին ճակատնե— րու վրայ: Ընկերն առանձնապէս կանգ առաւ մեր եւ համայնավարնե— րու տեսակէտներու եւ գործելակերպի տարբերութեանց վրայ եւ փաստացի նկարագրեց այն տառապանքները ո— րոնց ենթակայ է Հայաստանի ժողո— վուրդը խորհրդային վարչաձեւին տակ: Անցնելով գաղթաշխարհի ներքին պայքարներուն, բանախօսը ծափերու տակ յայտարարեց թէ Հ.Յ. Դաշնակցութիւնն այն կրանիթեայ անսասան ժայռն է, որուն զարնուե— լով պիտի փշրուին մեր հակառա— կորդներու բոլոր յարձակումները:

Գեղարուեստական բաժինը բաւա— կան ճոխ էր: Յաջորդաբար եւ խը— րապէս յուզելով ներկաները, երգեցին տիկիններ Խաչատրեան եւ Ծաղիկեան եւ Պ. Իսկիտարլեան: Գեղեցիկ ար— տասանութիւններ ըրին՝ Օր. Օսման— ճեան, Պ. Պ. Տիլանեան եւ Երկանեան եւ ընկերներ Կարապետեան ու Օս— մանճեան: Սրինգի վրայ նուագեց ըն— կեր Յ. Պալենցեան, իսկ Թառի վրայ Պ. Պ. Ռուբէն եւ Գ. Յովհաննիսեան: Յետոյ ընկերներ Յ. Խաչատրեանի, Յ. Թոսպալեանի, Գ. Ղազարեանի եւ Կ. Պալենցեանի մասնակցութեամբ յաջողապէս ներկայացուեցաւ «Դղու— մի վաճառականը» զաւեշտը, կուշտ մը խնդացնելով ներկաները:

Ժամը 6ին նախագահը քանի մը խը— րախուսիչ բառերով հանդէսը փակ— ուած յայտարարեց:

Հանդէսէն վերջ տեղի ունեցաւ ըն— կերա — համակրական խնջոյք, ուր եղան արտասանութիւններ, երգեցո— ղութիւն եւ կովկասեան ու հայկա— կան պարեր: Ոգեւորութիւնը մեծ էր եւ տրամադրութիւնը բարձր: Բոլորն ալ լեցուն խոր հաւատքով եւ անձնը— ւէր պատրաստակամութեամբ: Երկու երիտասարդներ արձանագրուեցան Դաշնակցական: Երդումը կատարուե— ցաւ տեղին վրայ: Զորս կողմէ կը տե— ղային մաղթանքներ ու շնորհաւո— րանքներ:

Թղթակից

ԿԵԱՆՔԸ ԱՐՈՒԱՐՁԱՆՆԵՐՈՒ ՄԷՋ

ԿՐԹ. ՄԻՈՒԹԵԱՆ ՀԱՆԴԷՍԸ

ՍԷՎՐԱՆ, (Յապաղած).— Ապրիլ 7ին տեղի ունեցաւ Սէվրանի Հայ Կր— թական Միութեան թատերական երե— կոյթը: Ժամը 9ին վարչութեան ատե— նապետը բացումը կատարեց: Թա— ռիստ Արզար քանի մը ազգային եր— գեր նուագելէ յետոյ, դպրոցական պզտիկները շատ մաքուր հայերէնով արտասանութիւններ ըրին եւ երգեր երգեցին: Մէկ տարի առաջ շատերը Ա.Բ.Գ.ը չէին գիտեր: Շնորհիւ Օր. Զուարթ Ժամկոչեանի (Դպրոցասէ— րի վարժուհին), պզտիկներու բաժինը շատ յաջող անցաւ: Մեր շը— նորհաւորութիւնները:

Օրուան նախագահ Վահան քհնյ. Խոյեան խօսելով ազգապահպանման մասին, եւ գովքը ընելով՝ օրուան բա— նախօս եւ յայտնի պատմագէտ — բա— նասէր Պ. Կ. Յ. Բասմաջեանի, բեմ հրաւիրեց զայն: Պ. բանախօսը ըսաւ թէ շատ կարճ պիտի խօսի: «Քանի որ դպրոցական պզտիկներ կան, թողունք որ անոնք խօսին: Հազար հինգ հա— րիւր տարի առաջ հայկական տառեր չունէինք: Ասորական եւ յունական տառեր կը գործածէինք: Այն ժամա— նակուան Հայերը մտածեցին,— Եթէ մենք մեր սեփական տառերը չունե— նանք, պիտի կորսուինք, այսինքն հայութիւնը պիտի անհետանայ աշ— խարհքի երեսէն: Եւ ահա մէջտեղ կու— գան Սահակ Պարթեւ հայրապետ եւ Մեսրոպ Մաշթոց եւ կը հնարեն մեր գործածած հայերէն տառերը: Այդ պատճառաւ կրցանք մինչեւ այսօր մեր ազգութիւնը պահպանել: Ուրեմն դուք ալ միշտ հայերէն խօսեցէք իրա— րու եւ ձեր պզտիկներու հետ, Ա.Բ.Գ.ը սորվեցուցէք անոնց որ հայերէն կար— դան եւ Հայոց պատմութիւն սորվին: Իմ ծնողքս ինծի օտար անուն մը դը— րած էր: Երբ մեծցայ եւ ազգային գիտակցութիւնս արթնցաւ մէջս, ըսի — Ինչո՞ւ համար ես օտար անուն պիտի կրեմ. պէտք է որ հայ անունով կոչուիմ, եւ անունս դրի Կարապետ: Եթէ օտար անունով կոչէին, չէի պա— տասխաներ՝ մինչեւ որ հայկական անունս տային: Ձեր պզտիկներուն հայկական անուններ դրէք եւ ձեր հայութիւնը մի մոռնաք»:

Մէջընդմէջ Թառիստ Արզար, ազ— գային եւ գեղջկական երգեր կը նը— ւագէր: Տեղական ուժերով (Օր. Սօ— նա, Պ. Պ. Քէօսէեան եղբայրներ, Ա. Քէյապաճեան, Գ. Պազրճեան, Մ. Խաչատուրեան եւ Պ. Մ. Ճիլլիբեան) ներկայացուեցաւ «Դղումի վաճառա— կան»ը եւ «Պաշտօնս է խօսիլ»ը: Ե— րեկոյթին հասոյթը գոհացուցիչ էր: Կէս գիշերին ժողովուրդը բաժնուե— ցաւ գնահատելով Կրթ. Միութեան գործունէութիւնը:

Վարչութիւնը իր խորին շնորհա— կալութիւնը կը յայտնէ Պ. Բասմաջ— եանին, հանդիսականներուն եւ բոլոր անոնց որ իրենց մասնակցութիւնը բերին երեկոյթին:

Կրթ. Միութիւնը ջանք չի խնայեր իր ունեցած չէնքը օր առաջ օգտա— գործելի վիճակի մը մէջ դնելու հա— մար:

Վարչութիւն

ՇԱՄՈՒԼ

ԵՒ ԿԱՅ ԵՒ ՉԿԱՅ

»»» · «««

«Յուսաբեր» Հեռաւոր խորհրդա— ծութիւնները կ'ընէ այս խորագրով խմբագրականին մէջ (6 ապրիլ).

— «Բնորոշ «մանրամասնութեան» մը վրայ կը հրաւիրենք ընթերցողին ուշադրութիւնը:

Հակադաշնակցական պայքարի յատկապէս վերջին շրջանին այլատիպ անուններու տակ բազմաթիւ «կոմի— տէ»ներ եւ «Յանձնախումբ»եր րս— տեղծուեցան,— «Դաշտերզոհպաշ— կոմ»ը՝ Ֆրանսայի մէջ, «Խ. Հայաս— տանի Բարեկամներու Հակադաշնակ— ցական Կոմիտէ»ն՝ Ամերիկայի մէջ, «Դառնացած Սրտաբեկ Հայ Ժողովր— դային Յանձնախումբ» մը Եգիպտոսի մէջ, «Սուրիոյ մէջ Դաշնակ Տեռո— րի դէմ Պայքարող Առժամեայ Կեդր. Կոմիտէ» մը՝ Սուրիոյ մէջ եւն., եւն.:

Այս բոլոր «Կոմիտէ»ներն ու «Յանձ— նախումբ»երը հրապարակ կուգան «ազգի»ն անունէն,— համայնավար, բարեգործականի, հնչակեան, հոկ— ենի, պլոքենի, ռամկավար, «միացեա— լ»ական, կղերական, հայրենակցա— կաններ, «գաղթախնամ»ներ եւն. եւն.:

Այս բոլոր «Կոմիտէ»ներուն եւ «Յանձնախումբ»երուն մէջ առանձնա— բար կը յիշատակուի նաեւ *Ռամկա— վարներու* անունը:

Բնորոշ «մանրամասնութիւն»ը, ո— րուն վրայ հրաւիրեցինք ընթերցողին ուշադրութիւնը, կը վերաբերի ճիշդ այս *Թայֆային*:

Ռամկավարները կա՞ն թէ չկան այս «կոմիտէ»ներուն եւ «Յանձնախում— բ»երուն մէջ:

Կը բաժնե՞ն թէ չեն բաժներ այն տեսակէտնե՛րն ու գաղափարնե՛րը, որ զանազանատիպ Թօղոսներ կ'ար— ծարծեն իրենց հրապարակած թռու— ցիկներուն մէջ:

Օրինակ, Սուրիոյ «Կեդր. Կոմի— տէ»ն իր թռուցիկին մէջ կը յայտա— րարէր որ իրեն մաս կը կազմէ նաեւ *Ռամկավար կոմիտէն*:

Ճի՞շդ է այս տեղեկութիւնը թէ սխալ:

Անտեղի հարցում չէ որ կ'ընենք: Այս կասկածանքը մեր մէջ կը ստեղ— ծէ ինքը ռամկավար «կուսակցութիւ— նը» իր «խորհրդաւոր» կեցուածքով այս աւելի քան «խորհրդաւոր» նի— ւաղներու հանդէպ:

Որովհետեւ, եթէ իրապէս մաս կը կազմէ այդ մարմիններուն եւ կը բաժնէ անոնց տեսակէտները, այդ պարագային ինչո՞ւ չի *հերքնակեր* այն թռուցիկները՝ որ կը հրատարա— կեն այդ «Կոմիտէ»ներն ու «Յանձ— նախումբ»երը: Ինչո՞ւ հրապարակով, մամուլի էջերէն, չի պաշտպաներ ա— նոնց արծարծած գաղափարները:

Իսկ եթէ մաս չի կազմեր ու չի բաժներ անոնց տեսակէտները, այդ պարագային ինչո՞ւ չի բողոքեր անոնց դէմ: Ինչո՞ւ հրապարակով, մամու— լի էջերէն, չի ձաղկեր անոնց ըն— թացքը եւ պաշտպան չի կենար իր ա— նարգուած անունին:

Ռամկավարութիւնը հրապարակաւ չի խարաներ «Սրտաբեկ»ները, որով— հետեւ *հոգիով ու մարմնով* անոնց հետ է ինք: Ու անոնց հետ է նաեւ կազմակերպչօրէն, գաղտնաբար:

Ռամկավարութիւնը հրապարակով չի պաշտպաներ «Սրտաբեկ»ները, ո— րովհետեւ իր մէջ ոյժ չունի բացնա— կատ այդ ապականութեան տէր կանգ— նելու, այնքան զազրելի եւ ստորին է ան:

Եւ որովհետեւ նաեւ արժանապատ— ուութեան զգացում չունի, ուստի ռամկավարութիւնը լռելեայն յօժար է, որ ամէն հակադաշնակցական ձեռնարկի համար, առանց իր բացա— յայտ համամտութեան, նաեւ իր ա— նունը յեղյեղուի:

Վերջին սրիկան իսկ վաղը կարող է շինծու անունի մը տակ հակադաշ— նակցական «Յանձնախումբ» մը ստեղ— ծել եւ անոր տակը նաեւ ռամկավա— րութիւնը պառկեցնել, այն հաստատ հաւատքով, որ ո եւ է բողոք պիտի չլսուի իր այս արարքին դէմ»:

ԱՐՈՒԵՍՏԻ ԼՐԱՔԱՂ

Մեզի կը հաղորդեն թէ մասնագի— տականներու յանձնախումբի մը հովանա— ւորութեամբ մօտերս պիտի ներկա— յացուի Շիլլէրի «Աւազակները» ող— բերգութիւնը, դերասան Արմէն Աժ— տէրեանի 25ամեայ բեմական գործու— նէութեան առթիւ: Ներկայացումը տեղի պիտի ունենայ Սոսիէթէ Սա— վանթի մէջ, 20 մայիս, կիրակի ցե— րեկ:

×

Կը տեղեկանանք թէ Արամ Զարըզի «Օմար Խայեամ»ը կը վերածուի Ֆը— րանսերէնի եւ անգլիերէնի, Հաշէթ մեծ հրատարակչական տան գրագէտ— թարգմանիչ Պ. Լուի Փոթիյի աշ— խատակցութեամբ:

Ճիշդ է թէ Ֆրանսերէնի թարգ— մանուած են արդէն Օմար Խայեամի քառեակները զանազան գրողներու կողմէ, (Թուսէն, Շարլ Կրօ Լօ եւ Լամպէր), սակայն բոլորն ալ պակա— սաւոր են:

ԷՋԵՐ ՅԱՅԱՋԻՆԶ ՍԱՐՍԱՓՆԵՐԷՆ, 1914-20

Ինքնիրենս ըսի.— Լաւ է որ գնդա— կով մեռնիմ: Ծերուկը պոռաց զին— ուած մարդուն:

— Էֆէնտի, բանէ այդ դող կեա— վուրի լակոտը, դրամներս գողցաւ:

Զինուած մարդը եկաւ քովս եւ հարցուց թէ որո՛ւն տղան եմ: Ըսի թէ Մուղատա աղային թոռն եմ:

— Ուրեմն հոս կեցիր, թող գայ ծերուկը տեսնենք ի՛նչ պիտի ընէ քե— զի: Լալով աղաչեցի, ոտքերուն փա— թեցայ, որպէսզի փրկէ զիս այդ ծե— րուկէն, որ հեւալով եկաւ եւ օգակը վրաս պիտի անցընէր:

Մէկ ալ տեսայ զինուած մարդուն դաշոյնը ծերուկին սիրտը ծակեց եւ հրէշը ինկաւ վար: Զինուած մարդը դառնալով ինծի ըսաւ, հայերէն.— — Դուն Օվասին պզտիկ եղբայրը չե՞ս: — Այո, ըսելով վազեցի եւ փաթեցայ աղատարարիս, որ զիս կուրծքին սեղմեց ու համբուրեց.

— Գիտե՞ս, պզտիկ, եղբայրդ Օ— վասը վիրաւոր է, մօրդ ըսէ, վաղը թող Ֆիւմպլեները երթայ:

Իսկոյն հասկցայ: Եղբօրս ընկերը՝ Կողերցի Փայլակն էր ազատարարս: «Դուք Փայլակն էք, այնպէս չէ՞»: — Այո, ըսաւ եւ սպաննած Թուրքին գի— ակը քաշեց փոս մը նետեց: Ինծի պատուիրեց որ մարդու չըսեմ եւ Թէրպիւնէք գնաց: Մխթարին աղօցը քով կը մնար, ապա համարձակ կը պտըտէր իր զէնքերով եւ ոչ ոք բան մը չէր ըսեր իրեն: Իսկ ես երբ իրի— կունը գառները տուն բերի, մայրի— կիս պատմեցի կրած սարսափներս եւ ըսի թէ Օվասը վիրաւոր է:

Հետեւեալ օրը մայրիկս Օվասի քով գնաց Անանիային հետ: Անցաւ մէկ երկու շաբաթ, մայրս չեկաւ: Մուղ— տատ աղան զոյգ մը եզ ծախեց էյտի— պէնկցի Թուրքի մը որուն հետ եզները տարինք էյտիպէնկ: Գիշեր մը հոն պառկեցայ: Հետեւեալ օրը նորէն Թէրպիւնէք վերադարձայ, նախապէս ուղղակի մեր Սարիքայա գիւղը եր— թալով: Մեր տուները գիւղի վարի ծայրը կը գտնուէին. չիտակ մեր տու— նը գացի: Տունին դրան առջեւ մեր շունը Տումօն կը պառկէր: Երբ անու— նը տուի, այս իմ մանկական ընկերս սկսաւ ձեռքերս եւ երեսս լզել: Յե— տոյ եկաւ Ֆիտէն. այս ալ Տումոյին պէս սկսաւ լզել երեսս: Շոյելով այս զոյգ շուները, ըսի.

— Ֆիտէ, այլ եւս հայ չկայ որ փախցնես, ես ալ քեզի պէս անտէր եմ:

Տեսնելով հայրենի տունս, երկու շուներուն մէջտեղ նստայ եւ սկսայ լալ: Մեր տունը բնակող Թրքուհին, Աթար, երբ զիս տեսաւ երկու շունե— րուն մէջտեղ, անմիջապէս օգնութեան եկաւ: Տեսաւ որ շուները ծանօթի պէս կը վարուին հետս, զիս իրենց տու— նը տարաւ, այսինքն իմ հայրենի տու— նըս, կերակրեց, յետոյ հարցուց ո՛ր տեղացի ըլլալս: Ըսի թէ այս տունէն եմ: Քիչ յետոյ հայրը եկաւ, զիս ներ— կայացուց անոր, իբրեւ «մեր նախկին տանուտէրոջը տղան»: Հայրը բարի մարդ մըն էր. ըսաւ որ իրենց քով մնամ, իբրեւ զաւակ: Պատասխանեցի թէ մայրս ողջ է, այսինչ գիւղը կը կենանք:

— Այն ատեն գնա մօրդ քով:

Ուշի ուշով դիտեցի հայրենի տունս: Ամէն մէկ անկիւնը ինծի համար ան— մոռանալի յիշատակ մը ունէր: Շատ պէչ աղուած էի հայրենի տանս դըր— թէ ամայի երեւոյթէն: Հրաժեշտ առ— նելով հեռացայ մեր գիւղէն: Ահա գիւղը հին փառքերով.— Այս գիւ— ղին մէջ էր ուսման տաճարը շնորհիւ Տրշիկի. հոս կուգային Դերջանի բո— լոր հայ գիւղերէն ուսման ծարաւ հայ պատանիները: Բացի Հայերէն, քիւրտ աղաներու տղաքն ալ կուգային այս— տեղ ուսում կ'առնէին քանի մը լե— զուներով: Այս գիւղին մէջ երկար ա— տեն մնացած են Հ. Յ. Դաշնակցու— թեան գործիչները Կարապետը եւ Մուշեղը: Վերջինիս համար կը պատ— մեն թէ ինչպէս Քղիի Ալթունհիւսէ— ցի Հայտար պէկի կեղեքումներուն վերջ կուտայ: Օր մը մեր գիւղին մէջ, Մուշեղը կը հանդիպի Հայտար պէկի եւ կ'ըսէ իր կցկտուր Թուրքերէնով.

— Ծօ Հայտօ, մէկ ալ այս գիւղին մէջ քեզ չտեսնեմ: Յետոյ կ'ապտակէ Հայտար պէկ չտանելով Մուշեղի ապ— տակը, պալար մը կ'ելլէ կռնակին վրայ եւ հոգին կը փչէ: Մուշեղէն առաջ, երբ հայ գիւղացին քիւրտ ա— ղայէն ոսկի մը փոխ առնէր եւ որոշ— եալ օրը չկարենար վճարել, տարին տասներկու ամիս ալ վճարելու ըլլար, դարձեալ պարտք կը մնար: Այսպէս չարիքներուն բոլորին վերջ կուտայ Հ. Յ. Դաշնակցութեան երիտասարդ գործիչը: Յետոյ այս գիւղին մէջ շատ մը դատեր կը տեսնուէին Հ. Յ. Դաշ— նակցութեան կոմիտէի կողմէ: Շր— ջակայ գիւղերէն Թուրքեր եւ Քիւր— տեր ուղղակի Սարըքայա կուգային իրենց դատը յանձնելու համար Հ.Յ. Դաշնակցութեան կոմիտէին:

Բաւական հեռացած էի գիւղէն, տե— սայ օր Տումօն ետեւէս կուգար: Ու— րախացայ, ձայն տուի եւ եկաւ զիս անցաւ եւ այսպէս խաղալով իրարու հետ, Թէրպիւնէք հասանք: Մայրս, եղբայրս՝ Անանիան եկած էին Քիւմ— պլեներէն, երբ Տումօն տեսան, շատ ուրախացան: Շունը մեր քով պահե— ցինք, բայց օր մը անհետացաւ եւ որքան որ փնտռեցինք՝ չգտանք: Վեր— ջը լսեցինք որ Մուղատա աղային ա— ներձագը գնչուներուն ծախեր է եւ փոխարէն ոսկի մը առեր է:

Անցան քանի մը շաբաթներ եղբայրս Օվասը մեր քովն եկաւ. իր վէրքը ա— ղեկցած էր: Մենք Թէրպիւնէք շատ հանգիստ կ'ապրէինք: Մուղատային ա— ներձագը տեսնելով մեր տանելի վի— ճակը, նախանձէն ժանտարմաներուն մատնեց Անանիան: Ժանտարմաները ձերբակալեցին եղբայրս: Մենք սկը— սանք լալ, ողբալ: Յանկարծ եղբայրս Օվասը ներս մտաւ: Եւ ըսաւ որ հոգ չընենք: Օվասը կը լսէ որ Անանիան ձերբակալուած է, անմիջապէս կու— գայ կը յանձնուի ժանտարմաներուն, քանի որ ան չէր գիտեր ճամբաները: Հետեւեալ օրը շատ մը փախստական— ներու հետ Մամախաթուն պիտի զը— կուէին: Եղբայրներս եկան մօրս ձեռ— քը համբուրեցին ըսելով թէ պիտի փախչինք, բայց այլ եւս Թէրպիւնէք չպիտի գային:

Եղբայրներս գացին անվերադարձ: Քանի մը շաբաթ վերջը, եղբօրս հետ Թէրպիւնէքէն զինուոր գացող Թուրք երիտասարդ մը եկաւ եւ պատմեց,— Իրենք Մամախաթունի մէջ կը բան— տարկուին մօտ երեք շաբաթ: Եղբայրս որ սրինգ կ'ածէր, բանտի բոլոր ըն— կերներուն համակրանքը կը շահի:

ՄԱՆՈՒԿ ՏԷՐ ԱՆԱՆԵԱՆ

(Շար.)

կ՚ըսէ թէ առաջին փորձ մը պիտի կատարուէր անցեալ նոյեմբեր 14ին, օգ–տուելով քաղաքական տագնապէն: Սակայն ձախողեցաւ եւ դեր – գնդապետ Փրէքոփ նոր դաւ մը սարքեց ապրիլ 7–8ին: Դաւադիրները պանդոկի մը պատուհաններուն առջեւ դիրք բռնելով, ռումբեր պիտի նետէին արքայական թափորին վրայ, երբ Թագաւորն ու Թագուհին մայր – եկեղեցի կ՚երթային Զատկի արարողութեանց առթիւ: Թագաւորը սպաննուած կամ ձերբակալուած ատեն, դաւադիրները ծագած խուճապէն օգտուելով, պիտի գրաւէին նախարա–րութիւնները: Միեւնոյն ատեն դաւ մը սարքած էին մայր – եկեղեցիին դէմ, խուճապը սաստկացնելու համար: Ամբաստանեալները 13 հոգի են:

ԱԶԳԱՅԻՆ ՎԻՃԱԿԱՀԱՆՈՒԹԵԱՆ ՆՈՐ ՇՐՋԱՆԸ

Վաղը, ուրբաթ, շրջաբերութեան կը հանուին ազգ· վիճակահանութեան 1934ի տոմսերը:

67 ՊԱՇՏՕՆԱՏԱՐՆԵՐ ՊԱՏԺՈՒԱԾ

Վերջին ցոյցերու հետեւանքով, կառավարութիւնը հետեւեալ վարչական տնօրինութիւնները բրաւ պետական պաշտօնեաներու մասին·— թղթատարա–կան վարչութենէն 23 պաշտօնատարներ պաշտօնանկ եղան, 13 հոգի պիտի տե–ղափոխուին, ուրիշներ ալ զանազան պատիժներ պիտի կրեն: Համագումար 47 հոգի: Փողերանոցի վարչութենէն պաշտօնանկ եղան 11 հոգի եւ չորս հոգի կախակայուեցան: Ընդհ· թիւը կը հասնի 67ի:

Աշխատանքի դաշնակցութիւնը նոր քողոքագիր մը հրատարակեց այս տնօ–րինութեանց դէմ: Վաղը ցոյց մը պիտի կատարուի քաղաքապետարանին առ–ջեւ:

Յ.
Հ. Դ.

Փարիզ եւ արուարձաններ

ՊԱՆԹԷՕ - ՔԱՇԱՆի «Արծիւ» Ենթակոմիտէ հերթական ընդհ. անդամական դասախօսու–թիւնը տեղի կ՚ունենայ այս Շաբաթ երեկոյ ժամը 8.30ին Պանթէօի սովորական հաւաքատե–ղին: Պարտաւորիչ ներկայութիւն:

ԻՍԻ ԼԷ ՄՈՒԼԻՆՈՅԻ Զաւարեան կոմիտէի դասախօսական ժողովը այս Շաբաթ երեկոյ ժամը 9ին Ակումբին մէջ: Բացակաները նկատի կ՚առնուին:

Գաւառ

ԼԻՈՆԻ Կոմիտէի վիճաբանական ժողովըվաղըՈւրբաթ երեկոյ ժամը 8.30ին ընկեր Քէնտիրեանի ճաշարանը, 14, rue François Garcin: Նիւթ՝ Բոնապետութի՞ւն թէ ժողովրդավարութիւն:

ՄԱՐՍԷՅԼԻ Քրիստափոր խումբի ժողովը այսօր Հինգշաբթի երեկոյ ժամը 8.30ին սովորական հաւաքատեղին: Պարտաւորիչ ներկայութիւն:

ՊՈՄՕՆԻ (մարսէյլ) Զաւարեան ենթակոմիտէի ընկերական ընդհ. ժողովը այս շաբաթ երեկոյ Պար Թապայի սրահին մէջ:

ՊՈՒԼՎԱՐ ՕՍՍՕԻ (Մարսէյլ) Վռամեան ենթակոմիտէն ընդհ· ժողովի կը հրաւիրէ Հրայր, Գայլ Վահան, կայծակ եւ Մուրատ խումբերու բոլոր ընկեր–ները այս կիրակի իրիկուան ժամը ճիշդ 6ին ծանօթ հաւաքատեղին: կարեւոր օրակարգ: Պարտաւորիչ ներկայութիւն:

Թ Է Յ Ա Ս Ե Ղ Ա Ն

ՖՐ. Կ. ԽԱՉԻ ԱՆԿԷՆԻ ՄԱՍՆԱՃԻՒՂԻՆ «ԿԱՐՄԻՐ ԽԱՉԻ ՕՐ»ՈՒԱՆ ԱՌԹԻՒ

29 Ապրիլ, կիրակի, կէս օրէ վերջ ժամը 2.30ին
Villa Chanteriveի մէջ, 4 Bld. d'Enghien. Enghien-les-Bains

Գեղարուեստական բաժնին իրենց սիրայօժար մասնակցութիւնը կը բե–րեն դաշնակով եւ ջութակով եւ մեներգով՝ Տիկ. ԱՆԱՀԻՏ ԽԷՐՊԷԿԵԱՆ, Օր. ՍԻՐԱՐՓԻ ԱՃԷՄԵԱՆ, Օր. ՀՈՒՐԻԿ ՉԻԹՈՒՆԻ եւ Օր.ներ ԱԼԻՍ եւ ՄԱՅՏԱ ՊԱՊՈՆ–ԵԱՆ եւայլն:

Մուտքը 5 ֆրանք Թէյասեղանի համար:

54 Թիւ հանրակառքը Trinitéէն կը մեկնի Անկէն: Շոգեկառք կար տիւ Նորէն կը մեկնի 13.47, 14.02ին եւ 14.28ին:

Թատերական ներկայացում Շավիլի մէջ

Ի ՆՊԱՍՏ ՇԱՎԻԼԻ ՄԱՆԿԱՊԱՐՏԷԶԻՆ
Այս Շաբաթ երեկոյ ժամը ճիշդ 8.30ին Salle Patinի մէջ
114, Grand'Rue, Chaville
կը ներկայացուին՝
« ՇՈՒԱՐԱԾ ՎԱՐԺԱՊԵՏ »Ը եւ « ՆԱՍՐԷՏՏԻՆ ՀՕՃԱ »
փարիզահայ Թատերախմբին կողմէ ղեկավարութեամբ Պ. Վ. Պաղտասարեանի
Հաղորդկց. միջոց.— Pont de Sèvresէն առնել 1 Թիւ հանրակառքը եւ իջնել Ancienne Mairie:

ԼՈՅՍ ՏԵՍԱՒ

«Մ Ե Ր Կ Ե Ա Ն Ք Ը»

ՎԷՊ ԺԱՄԱՆԱԿԱԿԻՑ ԿԵԱՆՔԷ Գրեց՝ ՀՐԱՉ ԶԱՐԴԱՐԵԱՆ
Ստուար հատոր մը՝ 300 էջով եւ ընտիր տպագրութեամբ:
Ստանալու համար դիմել.— H. Zartarian, 126, Ave. Simon. Bolivar, Paris (19):

Ա Պ Ր Ի Լ Տ Ա Ս Ն Ը Մ Է Կ
Զ. Ո. Մ Ի Ո Ւ Թ Ի Ւ Ն Ը Կ Ը Տ Օ Ն Է

ՓԱՐԻԶԻ ՄԷՋ

22 ԱՊՐԻԼ, ԿԻՐԱԿԻ ԵՐԵԿՈՅ, ԿԱՎՈՅԻ ՇՔԵՂ ՍՐԱՀԻՆ ՄԷՋ
45-47, Rue de la Boëtie, Métro: Miromesnil
ԿԸ ՆԱԽԱԳԱՀԷ՝ Պ. ՔՐԱՖԹ ՊՈՆԱՐ (Զուիցերիայէն հրաւիրուած)
կը խօսին՝ ՏԻԿ. ԱՆԱՅԻՍ, ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ, ԱՐՇԱՒԻՐ ԽԱՆԷՏԱՆԵԱՆ

Գեղարուեստական բաժնի ղեկավարութիւնը եւ երգեհոնի (orgue) բաժինը կը ստանձնէ ֆրանսացի յայտնի երաժշտագէտ ՓՕԼ ՖՈՇԷ, ուսուցիչ փարիզի Պետական երաժշտանոցի:
կը նուագեն, առանձին եւ խմբովին, Օրիորդներ՝ ՆԷԼԼԻ ԿՕԹԻԷ (Թաւ ջութակ), ԼՈՎԷՐԺՈՆ (ալթօ), ԿՐԱՆԺՕ (ջութակ), ՓՐԱՏԷԼ (դաշնակ): Պարոններ՝ ՓԻԷՐ ՊԱԺԷՕ (Թաւ սրինգ hautbois, օփերայէն) եւ ԼԻՒՍԻԷՆ ՊՐԷՕՆ (սրինգ), բոլորն ալ Ա· մրցանակով պսակուորներ փարիզի Պետական երաժշտանոցէն:
կը նուագեն հայ եկեղեցական եւ աշխարհիկ եղանակներ, եւ Հայաստանի արդի երաժիշտներու գործերէն:
Կ՚արտասանէ ՆՇԱՆ ՊԷՇԻԿԹԱՇԼԵԱՆ Յ. Թումանեանի «ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏԸ»
Կ՚ԵՐԳԷ ՀԱՅԿԱՆՈՅՇ ԹՈՐՈՍԵԱՆ
կարգապահութեան կը հսկեն Հ. Մ. Ը. Մ.ի սկաուտները:

Տախսերու մասնակցութեան համար 5 ֆր. օթեակները եւ միջնասրահը, 3 Ֆր. Բ. եւ Գ. յարկի պատշգամները:

ԼԻՈՆԻ ՄԷՋ

21 ԱՊՐԻԼ ՇԱԲԱԹ ԳԻՇԵՐ Գ. ԹԱՂԱՊԵՏԱՐԱՆԻ ՍՐԱՀԻՆ ՄԷՋ
Բարձր հովանաւորութեամբ ՏՈՔԹ. Ա. ՊԻՑՈՆԻ (Նախագահ Նախկին Պատերազմիկներու Միութեան)
Եւ ներկայութեամբ ԼԻՈՆԻ ՔԱՂԱՔԱՊԵՏԻՆ, ՌՈՆԻ ՆԱՀԱՆԳԱՊԵՏԻՆ,
ԼԻՈՆԻ ԶԻՆ. ԿԱՌԱՎԱՐԻՉԻՆ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՑԻՉՆԵՐՈՒՆ:
Կը նախագահէ՝ ԸՆԿ. Խ. ՍՈՂԻԿԵԱՆ — Կը խօսի՝ ՏԻԿԻՆ ԷԼԼԷՆ ԲԻՒԶԱՆԴ
Մասնակցութեամբ հայ եւ ֆրանսացի արուեստագէտներէ բաղկացած նուագախումբի, ղեկավարութեամբ Պ. Ա. ՄԵԼՔՈՆԵԱՆԻ, մեներգ, Օր. Մ. ՏԷՐ ՊԵՏՐՈՍԵԱՆԻ, արտասանութիւն Օր. Մ. ԱՃԷՄԵԱՆԻ, Պ. ԼԵՒՈՆ ԱԼԷՄԵԱՆԻ եւ ՄԻՍԱՔ - ՄԻՐԶԷԻ կողմէ:
կը նուագեն ՏԻԿԻՆ ՔԼԷՍՔԱ (ջութակ), ՏԻԿ. ՄԱՐԿՈՒԹ ՎԻՒՑԱՐ (Թաւջութակ), Օր. Մ. ՕՓԷՆ (դաշնակ), Պ. Ա. ՄԵԼՔՈՆԵԱՆ (ջութակ):
կ՚երգեն կոմիտասի հռչակաւոր «Տէր Ողորմեա»ն, եռաձայն ՉԱՆՏԵԱՆ, ԴՈԼԱՄԱՆԵԱՆ եւ ՄԵԼՔՈՆԵԱՆ («կոմիտաս» քառեակէն) ընկերակցութեամբ նուագախումբին:

ՄԱՐՍԻԼԻՈՅ ՄԷՋ

22 ԱՊՐԻԼ, ԿԻՐԱԿԻ ԵՐԵԿՈՅ ԺԱՄԸ ՃԻՇԴ 8.30ին, Սինէմա Թափիվէոի մէջ
կը նախագահէ՝ Մ. ՎԱՐԱՆԴԵԱՆ
Կը խօսին՝ ՇԱՒԱՐՇ ՆԱՐԴՈՒՆԻ ԵՒ ՏԻԿԻՆ ՔԻՊՐԻԹՃԵԱՆ
Գեղարուեստական ճոխ բաժին: — կը նուագէ Զ. Ո. միութեան Վ.ԱՀԱԳՆԵԱՆ նուագախումբը:

ՎԻԷՆԻ ՄԷՋ

ԱՅՍ ԿԻՐԱԿԻ ԿԷՍ ՕՐԷ ՎԵՐՋ ԺԱՄԸ 2.30ին ՍԱԼ ՏԷ ՖԷԹԻ ՄԷՋ
Կը նախագահէ՝ Ս. ԳԱԼՈՒՍՏԵԱՆ — Կը խօսի՝ ՏԻԿԻՆ ԷԼԼԷՆ ԲԻՒԶԱՆԴ
Գեղարուեստական բաժնին կը մասնակցին ընկերներ՝ Յ. ԲԱՆՃԱՐԵԱՆ, Ղ. ՂԱԶԱՐԵԱՆ ԵՒ ԱՐԹԱՔԻ
Տախսերու մասնակցութեան համար ՄՈՒՏՔ 1 ֆրանք

ՏԷՍԻՆԻ ՄԷՋ

22 ԱՊՐԻԼ, ԿԻՐԱԿԻ, ԿԷՍ ՕՐԷ ՎԵՐՋ ԺԱՄԸ 2ին Հ. Յ. Դ. ՏԱՆ ՄԷՋ
Նախաձեռնութեամբ ԶԷՅԹՈՒՆԻ ԵՐԻՏԱՍԱՐԴԱՑ ՄԻՈՒԹԵԱՆ
Մասնակցութեամբ Հ. Յ. Դ. ՏԷՍԻՆԻ ԿՈՄԻՏԷԻ, ՊԱՏԱՆԵԿԱՆ ՄԻՈՒԹԵԱՆ
ՖՐ. Կ. ԽԱՉԻ, ՍԵԲԱՍՏԻՈՅ եւ ՎԱՍՊՈՒՐԱԿԱՆԻ ՀԱՅՐ. ՄԻՈՒԹԵԱՆՑ
Կը նախագահէ՝ Պ. Յ. ՊԱՐՈՆԵԱՆ — Կը խօսի՝ Պ. Կ. ԽՐԱՅԵԱՆ
Երգ, արտասանութիւններ եւայլն:

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Գոնէսփոնի հիւանդանոցի երկու հիւանդները շնորհակալութիւն կը յայտնեն Մարսէյլի Հ. Կ. Խաչի մասնաճիւղի ատենապետուհի Տիկ. Քիպրիթճեանի, Տիկին գանձապետուհիին եւ բոլոր անդամներուն եւ անդամուհիներուն որ ամէն անգամ կ՚այցելեն հիւանդներուն եւ ցոյց կուտան նիւթական աջակցութիւն:

ՆՈՒԻՐԱՏՈՒՈՒԹԻՒՆ

Ֆր. Կ. Խաչի Անկէնի մասնաճիւղը շնորհակալութեամբ ստացած է փոխան ծաղկեպսակի 70 Ֆրանք տիկին Մաքրուհի Պօյաճեանի մահուան առթիւ, իր պարագաներէն:

ՅԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ

Զ. Ո. Միութեան Մարսէյլի մասնաճիւղը իր ցաւակցութիւնը կը յայտնէ ընկեր Ղ. Մարկոսեանի, իրեն պատահած օթօի ցաւալի արկածին առթիւ եւ կը մաղթէ արագ ապաքինում:

ՀԱՅՏԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆ

Մարսէյլի Հ. Յ. Դ. Պատ. Միութեան 1935ի «Գոյամարտ» օրացոյցի պատրաստութեան համար, կը խնդրենք բոլոր այն հայրենակիցներէն, որոնք ցարդ հասարակութեան անծանօթ մնացած, յեղափոխական դէմքերու կենսագրականներ, եւ կարեւոր դէպքերու մասին ծանօթութիւններ ունին մէկ ամիսէն ղրկեն Միութեանս հասցէին K. Antikian, 49, rue Nationale. Marseille.

Ի դիմաց Հ. Յ. Դ. Պատ. Միութեան «Գոյամարտ»օրացոյցի Յանձնախումբ

ՖՐԱՆՍԵՐԷՆ ՍՈՐՎԵՑԷՔ

Foyer Français ձեռնարկած է ֆրանսերէնի գիշերային դասընթացք հաստատելու Պէլվիլի եւ Ալֆորվիլի Հայերուն համար: Ամսական 5 ֆրանք:

Փափաքողները կրնան գրել Պ. ԳՐ. ԹԷԼԼԱԼԵԱՆի, 5, Rue Emile Desvaux. Paris 19:

L'ARMENIE

Ամէնք հրատարակուող Լ'Առմէնի ֆրանսերէն պարբերաթերթը կը ծախուի Փարիզ, Լիոն եւ Մարսէյլ Hachetteի գործակալութեան այն քիօշները, ուր կը ծախուին նաեւ յունարէն թերթեր:

ԲԱՑՈՒԱԾ Է

ՅՈՎՀԱՆՆԷՍ ԽԱՆՉԵՐԵԱՆԻ
ԱՐԴԻԱԿԱՆ ԴԵՐՁԱԿԱՏՈՒՆԸ

97 Route d'Orléans. Cachan

Անգլիական եւ ֆրանսական ընտիր կերպասներ, վերջին նորաձեւութիւն, խնամուած կար: Գիներու վրայ կարեւոր զեղչ:

13 ՏՐԱՄԱԴՐԵԼԻ ԵՆ գեղեցիկ եւ ընդարձակ սրահներ՝ (ամէն յարմարութիւններով եւ օժտուած ելեկտրական գոյնզգոյն լամբարներով) հարսանեկան հանդէսներու, ժողովներու, ցերեկոյթներու, պարահանդէսներու եւլն.։դիմել **13**

ՅՈՎՀԱՆՆԷՍԵԱՆԻ 13 rue Pierre Curie, K. Bicêtre. Metro: Porte d'Italie.

Le Gérant: H. STEPHAN
Imprimerie A. DER (AGOPIAN) 17, Rue Damesme, PARIS (13e)

Ֆրանսայի մէջ շատոնց փնտռուած Արեւելքի իսկական օղիին մենաշնորհը ստացած ըլլալով, հրապարակ հանած ենք՝

ԵՐԵՒԱՆ ԱՆԱՐԱՏ ՕՂԻՆ

փնտռեցէ՛ք զայն կարմիր պիտակով: Անգամ մը ճաշակելէ յետոյ ա՛լ չպիտի հրաժարիք անկէ:

ԱՐՏՕՆԱՏԷՐ ՖՐԱՆՍԱՅԻ ՀԱՄԱՐ՝
Société "PEUREUX"
48 Bld. des Vignes, MARSEILLE Téléphone: COLBERT 58-10
ԼԻՈՆԻ ԵՒ ՇՐՋԱՆՆԵՐՈՒ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՑԻՉ
D.N.BAHADOURIAN 32 rue Sévigné. Lyon (Rhône)
ՆԻՍԻ ԳՈՐԾԱԿԱԼ.—
M. M. H. Khatchadourian et Danielian 24, rue Assalit. Nice (A. M.)

Կ'ՈՒԶՈՒԻ

Կ'ուզուի 25-35 տարեկան վստահելի հայ կին մը տնական գործերու եւ երկու երախաներ (7 եւ 10 տարեկան) խնամելու համար: Գրել՝ Jean Abdalianի, quartier Colombe, Mougins (Alpes Maritimes):

„ՅԱՌԱՋ"Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (18)

ՀԱԼԱԾ ՄՈՄԻՆ ՀԵՏՔԸ

Հեղինակ՝ ԷՏԿԸՐ ՈՒՕԼԸՍ — Թարգ. Մ.

— Օ՜հ, ըսաւ Թ. Ք., անհաւասիկ փախուստի սքանչելի միջոց մը:

— Միակ միջոցը, աւելցուց Մէն–սըս:

Թ. Ք. օդանաւին նշանակութիւնը հասկցաւ քիչ յետոյ, երբ զինուած պահակ մը կեցուց զայն. տոմսը հանեց ու անցաւ իր ստորագասեալին հետ:

— Բայց ի՞նչ կայ, հարցուց պա–հակին:

— Բանտարկեալ մը փախաւ...

— Փախա՞ւ... օդանաւո՞վ...

— Ձեր գիտեր, պարոն, աշխատա–ւորներէն մէկն էր...

Բանտին դրան առջեւ, Թ. Ք. դուրս ցատկեց կառքէն եւ գնաց տնօրէնին: Այս վերջինը շատ յուզուած վիճակ ունէր, քանի որ բանտարկեալի մը փախուստը բաւական լուրջ խնդիր էր իրեն համար:

— Փորձանքն ինկայ, ըսաւ տնօրէ–նը, բանտարկեալներէս մէկը փախաւ, ինչպէս գիտէք անշուշտ...

— Եւ կարծեմ ուրիշ մըն ալ պիտի կորսնցնէք հիմա, պարոն, ըսաւ Թ. Ք. որ մեծ յարգանք ունէր զինուորա–կաններուն հանդէպ:

Գրպանէն հանեց կապոյտ պահարա–նը եւ տնօրէնին սեղանին վրայ դրաւ:

— Ասիկա հրամանագիրն է Ճօն Լէքմընի ազատ արձակման, աւել–ցուց օդնական ոստիկանապետը. դա–տապարտուած էր տասնըհինգ տար–ուան...

Տնօրէնը նայեցաւ նամակին:

— Երէկուան թուականով... զար–մացաւ ան եւ գոհունակ հառաչ մը արձակեց. փա՜ռք քեզ Աստուած... փախչողը ան էր արդէն...

ՈՒԹԵՐՈՐԴ ԳԼՈՒԽ

Եօթերորդ գլխուն մէջ նկարագ–րուած դէպքերէն երկու տարի ետք, օր մը երբ Թ. Ք. Մէրէտիթ Լոնտոն կը վերադառնար, «Մօրնինկ Փօսթ»ի մէջ կարդաց լուր մը որ իր ուշադրու–թիւնը գրաւեց: Համաձայն այդ լու–րին, Րէմինկթըն Գարա՝ յոյն զաղու–թին պղեցիկ անդամը, պատուոյ հիւրը եղած էր հելլենական ընկե–րակցութեան:

Թ. Ք. Գարային հանդիպած էր մի–այն մէկ անգամ, իր բարեկամին փախուստէն յետոյ: Ճօն Լէքմըն ան–յայտացեր էր աշխարհի երեսէն այն տեսակ ատեն մը երբ իր ազատ ար–ձակման հրամանը ստորագրուած էր. անոր հետ միաժամանակ անյայտացեր էր նաեւ Կրէյը: Այդ շրջանին Գա–րան ալ մէջտեղը չէր վեց ամիսի չափ: Երբ իրեն հարցուցեր էին Լէքմընին–րու մասին, պատասխաներ էր թէ ոչ մէկ տեղեկութիւն ունէր:

Թ. Ք. իր մտքին մէջ լուծեց այս հանելուկը. Ճօն Լէքմըն արդարու–թեան ձեռքէն փախած էր, կը գտ–նուէր աշխարհի մէկ անկիւնը եւ ան–պատճառ միասին տարած էր նաեւ իր կինը:

Օգնական ոստիկանապետը հրաժա–րական տուած էր ներման հրամանա–գիրը, ինչպէս նաեւ իր կատարած աշխատանքներուն եւ դիմումներուն մանրամասնութիւնները: Աւելին. հրա–մանագրին պատճէնը արտատպել տուած էր նոյնիսկ եւրոպական գըլ–խաւոր երկիրներու մամուլին մէջ:

Ճօն Լէքմընի փախուստաբորինական յանցանք մը կը նկատուէր տակաւին կարգ մը իրաւագէտներու կողմէ եւ վիճաբանութեան նիւթ հայթայթած էր անոնց, սակայն Թ. Ք. քունը չփախցուց ատոր համար: Փախուստի պարագաները ուշի ուշով քննութեան առնուած էին. բանտապահը որ իր պաշտօնէն արձակուած էր անմիջա–պէս, գինետուն մը ծախու առած էր Ֆալմըթհի մէջ. եւ գումարը զոր վը–ճարեր էր այդ գործին համար, կաս–կած չէր թողուր այլեւս թէ կարեւոր կաշառք մը ընդուներ էր:

Բայց ո՞վ սարքած էր փախուստը, Տիկին Լէ՞քմընը թէ Գարան...

Անկարելի էր մեղադրել Գարան: Ոստիկանութիւնը ստուգեր էր որ ինքնաշարժը վարձուած էր Էքսթէրի մէջ « օտարականի նմանող » մարդու մը կողմէ. մեքենավարը կծիկը դրած էր. իսկ Գարայի օդակայանին մէջ գտնուող երկու օդանաւերը այնտեղ կը մնային միշտ: Բայց որո՞ւ կը պատկանէր Ճօն Լէքմընը փախցնող օդանաւը: Իշխանութիւնները չէին ու–զեր հաւատալ թէ փախուստը կատար–ուած էր այդ ձեւով: Թ. Ք. խնդացեր էր անոնց քեքահաւատութեան վրայ:

Այս բոլոր դէպքերը վերյիշեց օգ–նական ոստիկանապետը, երբ շոգե–կառքը կը սուրար դաշտերուն մէջէն: Հառաչանք մը արձակեց, վար դը–րաւ թերթը, ոտքերը երկնցուց դի–մացի նստարանին վրայ ու սկսաւ մը–տածել: Քանի մը վայրկեան վերջ, դարձեալ ձեռք առաւ լրագիրները, զինքը հետաքրքրող բանիր մը գտնե–լու համար անոնց մէջ:

Աչքին զարկաւ երկու սիւնակնոց յօդուած մը, որուն խորագիրը այն–քան ալ շահեկան չէր թերեւս — Թի–էռա տէլ Գուէկօյի հանքային հարս–տութիւնները: Եւ սակայն գեղեցիկ ոճով գրուած եւ տեղեկութիւններով հարուստ յօդուած մըն էր: Հարաւա–յին Ամերիկայի ճահիճներուն եւ ան–տառներուն մասին ուսումնասիրու–թիւն մը, որուն վերջաբանին մէջ հե–ղինակը կը շեշտէր կարգ մը քարերու առեւտրական արժէքը:

Յօդուածը ստորագրած էր Ճ. Կ.: Օգնական ոստիկանապետը որուն գըլ–խաւոր առաքինութիւններէն մէկն ալ իր հետաքրքրութիւնն էր, մատերուն վրայ համրեց բոլոր երկրախոյզնե–րուն եւ հեղինակ – ճամբորդներուն անունները, բայց չկրցաւ գուշակել Ճ. Կ.ի ինքնութիւնը: Զափազանց բարկացաւ եւ Լոնտոնի իր գրասեն–եակը հասնելուն, առաջին գործը ե–ղաւ հեռաձայնել « Թայմզ »ի խմբագ–րատունը:

— Այդ հարցումը իմ գրասենեակիս չի վերաբերիր, պատասխանեց թեր–թին գրական աշխատակիցը որ Թ.Ք.ի անձնական բարեկամն էր. բացի այդ, մենք սովորութիւն չունինք մեր աշ–խատակիցներուն անունը յայտնելու. սակայն, անպաշտօն կերպով կրնամ ըսել թէ Ճ. Կ.ն Ճօրճ Կէյըրքըրն է, ա–սա ծանօթ երկրախոյզը, գիտես, ո–րուն թեւը առիւծ մը լափեր է եղեր...

— Ճօրճ Կէյըրքըր, կրկնեց Թ.Ք., ի՜նչ աւանակ ե՜մ...

— Այո, ըսաւ իր բարեկամը եւ հե–ռաձայնը գոցեց: Թ. Ք. ժամանակ չունեցաւ պատշաճ պատասխան մը տալու:

Թ. Ք. այդ գաղտնիքն ալ լուծեց ու այլեւս չխորհեցաւ այդ մասին:

Այդ օրը յատկացուցած էր Ճօն Լէ–քմընի նիւթական խնդիրներու կար–գադրութեան:

(Շար.)

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ՝ ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ, ԳՐԱԿԱՆ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

HARATCH

(Fondé en 1925) R. Seine 276.286

Directeur et Propriétaire : Sch. Missakian

Rédaction & Administration
ԽՄԲԱԳՐՈՒԹԻՒՆ եւ ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ

17, Rue Damesme PARIS (13e)
Téléphone : Glacière 15-70

(ԻՐԹԵՒԵԿԻ ՀԱՄԱՐ՝ Métro : TOLBIAC)

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԵԱՆ ՊԱՅՄԱՆՆԵՐ.—

	ՏԱՐԵԿԱՆ	ՎԵՑԱՄՍԵԱՅ	ԵՌԱՄՍԵԱՅ
Ֆրանսա եւ գաղութներ	140 ֆրանք	70 ֆրանք	35 ֆր.
Անգլիա, Եգիպտոս, Զուիցերիա, Իտալիա	250 »	130 »	—
Ամերիկա	200 »	100 »	—
Ուրիշ երկիրներ	200 ֆրանք	100 ֆրանք	—

ՈՒՐԲԱԹ 20 ԱՊՐԻԼ
VENDREDI 20 Avril 1934

10ՐԴ ՏԱՐԻ - 10e Année Nº 2475

Խմբագիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

ԳԻՆ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ԵՐԿՈՒ ԽՕՍՔ

ՉՐՈՅՑ ԲԱՐԵՊԱՇՏ ՄԱՐԴՈՒ ՄԸ ՀԵՏ

»»»· ·«««

— Կաթողիկոսական կոնդակն ալ խծբծել սկսաք : Ո՞ւր կ'ուզէք հասնիլ այսպէս պայքար բանալով ամէն բանի դէմ :

— Փոխանակ սկզբունքի խնդիր հանելու, լաւ կ'ըլլար որ ժամանոնչէիք մեր սխալները, ծուռն ու անարդարը : Չէ՞ որ գանազան խնդիրներ յուզած էինք, այդ կոնդակին առթիւ :

— Ամէն պարագայի մէջ, անյարմար էր լրագրական բանակռ֊ւի առարկայ դարձնել Ամենայն Հայոց կաթողիկոսը : Ի՞նչ կրնայ ընել խեղճը· հարկադրուած է համակերպիլ պայմաններուն : Կրօնա՞յ պետական քաղաքականութեան հակառակ երթալ :

— Եթէ ուշադրութեամբ հետեւած ըլլայիք, պիտի տեսնէիք որ մենք շատ քիչ կը զբաղինք էջմիածինով, կաթողիկոսով կամ իր կոնդակներով : Շատ պարզ է մեր դիրքը, կղերին եւ իր իշխանութեան հանդէպ : Նախ, ի՞նչ կը նշանակէ գաղութ կառավարել կոնդակներով : Երկրորդ, կաթողիկոսը ազատ չըլլալով, ստիպուած է իր կոնդակներուն մէջ գրի առնել եւ ստորագրել այնպիսի բաներ որոնք յայտնապէս վնասակար են եւ խեղ կը լեցնեն կրակին վրայ :

— Հապա ի՞նչպէս պիտի վերահաստատուի խաղաղութիւնը Ամերիկայի եւ ուրիշ գաղութներու մէջ : Ցորդոր, խրատ, երբեմն ալ հայրապետական սաստ. չէ՞ որ հովիւը կը կառավարէ հօտը :

— Անցա՛ն այդ օրերը, բարեկամ : Արտասահմանի հայ ժողովուրդը հօտ չէ : Որ եւ է ժողովուրդ հօտ չէ : Բայց թողունք տեսական հարցերը· կաթողիկոսը իր կոնդակներով կը միջամտէ այնպիսի հարցերու որոնք ոչ միայն մութ են իրեն համար, այլ եւ վեր՝ իր հայրապետական իրաւասութենէն : Այսպէս· վերջերս շրջաբերականով մը հրամայած էր հնազանդիլ առաջն· տեղապահ Մամբրէ-վարդապետին : Կը ճանչնա՞ք այս թշուառականը, առեւտրական ասպարէզի մէջ ձախողած այս բարի ծաղիկը որ հայերէն իսկ չի գիտեր, որուն համար կ'ըսեն թէ «քափէ շանթան»ի երգիչ է եղած Սուրիոյ մէջ… : Ի՞նչպէս կ'ուզէք որ մարդիկ հնազանդին այսպիսի տիպարի մը, «ինատ»ի համար ընտրուած եւ էջմիածին հաղորդուած տեղապահի մը, որ առաջին տեղը կը բռնէ իբրեւ պառակտիչ : Մեզի համար բուն խնդիրը այդ չէ : Կրօնաւոր կրօնաւորի կը հնազանդի կամ ոչ,— իրենց գործն է : Այս բոլորին մէջ ընդվզեցուցիչը այն է որ, էջմիածինը չըմբռներ ամերիկեան տագնապին բուն պատճառները, եւ կամ, ըմբռնելով հանդերձ, չարաչար կը գործածէ իր աւանդական հմայքն ու կաթողիկոսական կնիքը : Առաջնորդները կ'ընտրուին թեմերու ազգ· ժողովներէն : Արդ, Ամերիկան երկու մասի բաժնուած է այժմ, շատ խոր պատճառներով, եւ մինչեւ որ չլուծուի այդ վէճը, արտաքին որ եւ է միջամտութիւն վնասակար է : Եւ շատ աւելի վնասակար, երբ այդ միջամտութիւնը կը կատարուի կղերապետական մականով : էջմիածինը ո՛ւր, Ամերիկան ո՛ւր… Եթէ կ'ուզեն անպատճառ միջամտել, ինչո՞ւ քննիչ մը չեն ղրկեր, որպէսզի ամէն բան ստուգէ տեղին վրայ :

— Կը հաւատա՞ք թէ այդ միջոցը աւելի արդիւնաւոր պիտի ըլլայ : Եթէ բողոքողները նորէն չհամակերպին…

— Մենք ալ թերահաւատ ենք, հոգեբանական այս կացութեան մէջ, երբ նոյն իսկ դուռ – դրացի, այր եւ կին, քոյր եւ եղբայր, հարս ու փեսայ իրարու երես տեսնել չեն ուզեր, ազգային աղէտի մը վերածելով դեկտ. 24ի դէպքը : Բայց կոնդակները, հրամանագիրները երբե՛ք չեն կրնար լուծել տագնապը· ընդհակառակն, կը բարդացնեն զայն, զէնք դառնալով չարամիտներու ձեռքին մէջ :

— Բայց կաթողիկոսը շատ խելօք խրատներ ալ կուտայ, միշտ յանձնարարելով որ արտասահմանի առաջնորդները զգուշանան կուսակցական պայքարներէ, «հայելով միայն ի բարոյական եւ ի կրօնական շինութիւն» :

— Ո՞ւր էր թէ այդքանը միայն լսէին ոչ միայն վեղարաւոր առաջնորդները, այլ եւ անոնց անվեղար խորհրդականներն ու փոքրաւորները : Եթէ մեր հոգեւոր հովիւները ամփոփուէին իրենց սեփական ասպարէզին մէջ, մենք ինչո՞ւ պիտի ունենայինք Ղեւոնդի, Կարապետի, Մամբրէի կամ Մարդուկեանի խնդիր : Չէ՞ք տեսներ, ամէն մէկ վարդապետ կամ եպիսկոպոս տեսակ մը «տէրէպէյի» է դարձեր, եւ իր ուզածին պէս կը մեկնէ ու կը գործադրէ նոյն իսկ հայրապետական հրահանգները :

— Բայց ինչո՞ւ կը պահանջէք որ առաջնորդները թշնամական դիրք բռնեն Խ. Հայաստանի կառավարութեան հանդէպ, որուն ենթակայ է նաեւ էջմիածինը :

— Այդպիսի պահանջ դնող չկայ : Թող հոգեւոր հովիւները չխառնուին աշխարհական գործերու, թող հեռու մնան օրուան քաղաքական – կուսակցական պայքարներէն, եւ հաւատարմօրէն ծառայեն իրենց կոչումին· այն ատեն շատ մը փորձանքներ կը պակսին : Էջմիածնի ո՞ր կոնդակին արամադրութեամբ Ղեւոնդ արք. գնաց Շիքակոյի միջազգային ցուցահանդէսին, ազգ· խորհրդանշանը վար առնելու համար : Կաթողիկոսական ո՞ր հրահանգին կը համապատասխանէ Աթէնքի հրէշին, Կարապետ Մազլըմեանի «ժուռնալ»ը : Կամ եթէ վաղը Աթէնքի ժողովուրդը պաշտօնանկ հռչակէ այդ անուղղայ դաւաճանը եւ կաթողիկոսը հրամայէ որ պահեն եւ հնազանդին, հետեւանքը բարի՞ք պիտի ըլլայ թէ չարիք : Հարցերը պէտք է քննել այս ուղղութեամբ, եւ ոչ թէ կանխակալ կարծիքներով կամ բանաւոր հօտի հոգեբանութեամբ : Եթէ արդի հայ կղերը բարոյապէս ինկած չըլլար, նախ ինք դատի կը կանչէր Մամբրէներն ու Կարապետները, ու կը դատապարտէր իբրեւ անարժան վեղարի եւ գաւազանի : Բայց, ջուրը ջաղացքը տարեր է :

— Այս ընթացքով ջախջախին ալ վրայ պիտի տանք :

— Միասին փնտռենք դարմանը, փոխանակ հռաչանքներ արձակելու կամ աժան – կարապետ կարծիքներ յայտնելու :

Շ.

Վ Ե Ր Ջ Ի Ն Ժ Ա Մ

ՖՐԱՆՍԱՅԻ ՎՃՌԱԿԱՆ ՊԱՏԱՍԽԱՆԸ ՍՊԱՌԱԶԻՆՈՒԹԵԱՆՑ ԿՐՃԱՏՄԱՆ ՄԱՍԻՆ

ՎԱԽ ԿԱՅ ՈՐ ԽՈՐՀՐԴԱԺՈՂՈՎԸ ՎԵՐՋՆԱՊԷՍ ՎԻԺԻ

Ինչպէս հաղորդած էինք, Ֆրանսա անգլիական կառավարութեան հաղորդեց իր վերջին ծանուցագիրը, իբրեւ պատասխան զինաթափութեան պայմաններու մասին եղած հարցումներու :

Վերջերս Անգլիա տրամադրութիւն յայտնած էր երաշխաւորութիւններ տալու Ֆրանսայի՝ զինաթափութեան պայմանագրի գործադրութեան մասին եւ կը կարծուէր թէ Ֆրանսա պիտի ընդունի իտալական ծրագիրը, որ կը թելադրէ ներկայ վիճակին մէջ պահել միւս ազգերու սպառազինութիւնները եւ օրինականացնել Գերմանիոյ կատարած վերազինումը :

Արդ, Ֆրանսա վճռապէս կը յայտարարէ թէ՝ նկատի առնելով Գերմանիոյ վերազինումը, ուրիշ բան չի մնար ընել եթէ ոչ ամբողջ խնդիրը յղել Ժընեւի խորհրդաժողովին : Միեւնոյն ատեն կ'ըսէ թէ չի կրնար ներկայ վիճակին մէջ սահմանափակել իր սպառազինութիւնները, չեշտելով· «Ֆրանսայի խաղաղասիրութեան կամքը պէտք չէ շփոթել թէ պաշտպանութեան լքումին հետ » :

Ֆրանսական ծանուցագիրը դիտել կուտայ թէ՝ ճիշդ այն օրը որ կը հաղորդուէր բրիտանական ծանուցագիրը, հրատարակուեցան Գերմանիոյ զինուորական, ծովային եւ օդանաւային նախահաշիւները որոնք 352 միլիոն մառքի յաւելում մը կը ցուցնեն 1934ի համար : Անգլ· կառավարութիւնը այնքան ազդուեցաւ այս յաւելումէն որ, բացատրութիւններ պահանջեց Գերմանիայէն, եւ « այդ բացատրութիւնները արդարացումէ աւելի հաստատում եղան » :

Ուրիշ փաստեր ալ յիշելէ յետոյ, ծանուցագիրը կը շարունակէ·— Այս կը նշանակէ թէ գերմանական կառավարութիւնը կ'ուզէ իր կամքը պարտադրել, շարունակելով իր վերազինումը իր յարմար դատած սահմանին մէջ և հակառակ Վերսայլի դաշնագրին : Ան կ'ուզէ անմիջապէս աւելցնել եւ մեծ համեմատութեամբ աւելցնել ոչ միայն իր բանակին, այլեւ նաւատորմին եւ օդային տորմիղին ուժը : Աչքի առջեւ ունենալով այս վերջին կէտը, Գերմանիոյ դրացիները չեն կրնար անտեսել իրենց գլխուն վերեւ կախուած վտանգը, մանաւանդ որ վերջերս օդանաւային բազմաթիւ կայաններ կազմակերպուած են ապազինեալ շրջանին մէջ, նոյնպէս հակառակ հաշտութեան դաշնագրին » :

Ծանուցագիրը կ'ըսէ նաեւ թէ Գերմանիա չի փորձեր քաղաքացիական կազմակերպութեանց վերածել իր կէս – զինուորական միութիւնները, այլ «կը կատարելագործէ զանոնք, պատերազմի ատեն գործածելու համար» :

« Այս բոլորը կ'ապացուցանեն թէ գերմանական կառավարութիւնը գիտակցօրէն կամ ոչ, անկարելի դարձուցած է բանակցութիւնները որոնց հիմը ինքն իսկ քանդեց » : Ծանուցագիրը յետոյ կը բացատրէ թէ այս իսկ պատճառով, Ֆրանսա հարկադրուած է ամէն բանէ առաջ մտածել իր ապահովութեան մասին : Յետոյ կը յիշեցնէ թէ՝ բանակցութեանց յաջողութեան համար անհրաժեշտ է որ Գերմանիա Ժընեւ վերադառնայ : Անգլիան ալ անհրաժեշտ կը գտնէր այդ ներկայութիւնը, բայց չկրցաւ խոստում ստանալ Գերմանիայէն :

Շեշտելէ յետոյ թէ Ֆրանսա պէտք է զգոյշ եւ արթուն մնայ, որովհետեւ ամէնէն ծանր կորուստները կրեց Մեծ պատերազմին մէջ, ծանուցագիրը կ'եզրակացնէ·— « Ֆրանսա կը ցաւի որ օտար նախաձեռնութիւն մը այսպէս յանկարծակի ի դերեւ կը հանէ բանակցութիւնները երկու երկիրներու միջեւ որոնք հաւասարապէս տոգորուած են բարեացակամութեամբ եւ ուղղամտութեամբ» : Ե յոյս կը յայտնէ թէ Մեծն Բրիտանիա պիտի շարունակէ գործակցիլ Ֆրանսայի հետ, ամրապնդելու համար խաղաղութեան երաշխաւորութիւնները :

Այսպէս ուրեմն, զինաթափութեան խնդիրը կը վերադառնայ հոն ուր կը գտնուէր անցեալ հոկտ· 14ին, երբ Գերմանիան առաւ քալեց թէ Ժողովէն եւ թէ Ազգերու Դաշնակցութենէն : Մասնաւոր բանակցութիւններն ալ ձախողած ըլլալով, կը մնայ նոր ելք մը գտնել Ժընեւի մէջ : Թերթերը կ'ըսեն թէ Ֆրանսայի այս վճռական ընթացքը հետեւանք է ազգայնական տարրերու ճնշումին, եւ թէ արտաքին նախարար Պ· Պարթու տրամադիր էր ընդունելու սպառազինութեանց կրճատումը, նոյնիսկ Գերմանիոյ մինչեւ հիմա կատարած վերազինումը օրինականացնելու գնով : Կ'ըսուի թէ այս առթիւ դեր կատարած է նաեւ Պ· Թիթուլէսքօ, որ ոչ միայն Ռումանիոյ արտաքին նախարարն է, այլեւ Փոքր Համաձայնութեան ներկայացուցիչը եւ որ Փարիզ կը գտնուի այժմ :

Ի՞նչ կ'ըսեն Գերմանիոյ մէջ

Փարիզեան թերթերու թղթակիցները Պերլինէն կը հեռագրեն թէ Ֆրանսական պատասխանը շատ ծանր տպաւորութիւն գործեց Գերմանիոյ մէջ : Այս առթիւ, Գերմանական թերթերը ուժգնօրէն կը բողոքեն, հետեւեալ տեսակէտները պարզելով·— 1· Ֆրանսա սուտ կը խօսի, երբ կ'ըսէ թէ Գերմանիոյ վերազինումը հակառակ է Վերսայլի դաշնագրին·— 2· Գերմանիոյ վերազինումը շատ վար կը մնայ դաշնագրով արտօնուած մակարդակէն : Ֆրանսա ինքն է որ կը բռնաբարէ դաշնագիրը, սպառազինելով իր սահմանները, մինչդեռ պէտք էր զինաթափ ըլլար : Իրականին մէջ, Ֆրանսա ճակատ փոխած է, եւ բացէ ի բաց կը խուսափի համաձայնութեան գետին մը գտնելէ· չուզեր որ զինաթափութեան որ եւ է պայմանագիր կնքուի·— 3· Վերջապէս Ֆրանսա խնդիրը նորէն Ժընեւ փոխադրելով, կ'ուզէ վերջնապէս խափանել զինաթափութիւնը :

⁂ Ֆրանսական պատասխանը զարմանք պատճառեց Հռոմի մէջ, ուր կը կարծէին թէ Անգլիա կրցած է հարթել շատ մը թիւրիմացութիւններ : Մամուլը այլեւս ձախողած կը համարի զինաթափութեան խորհրդաժողովը :

Անգլիական կառավարութիւնը Սպիտակ տետրակ մը հրատարակեց, որ կը պարունակէ փետրուար 14էն ապրիլ 17 փոխանակուած ծանուցագիրները եւ ուրիշ վաւերագիրներ :

Մ. Նահանգներու անհաւասար բացը

Մինչ Անգլիոյ ելմտացոյցը 29 — 30 միլիոն ոսկիի շահ կը ցուցնէր, Մ· Նահանգներու ելմտացոյցին բացը կը հասնի 3,072,988,000 տոլարի, ներկայ ելմտական շրջանի առաջին ինը ամիսներուն համար : Այս գումարը աւելի բարձր է քան նախորդ տարեշրջանի ամբողջական բացը եւ գրեթէ հաւասար՝ պատերազմի օրերու բացին :

▪▪▪▪▪▪▪▪▪

ԷՆԿԻՒՐԻ հասաւ եւ մեծ պատիւներով ընդունուեցաւ Պ· Նէվթիչ, Եուկոսլաւիոյ արտաքին նախարարը :

ՊՈՒՔՐԷՇի մէջ մեռած է Պ· Պարոյր Լեւոնեան, երբեմն քաղաքապետ Ալեքսանդրապոլի, որ 1922ին Պուքրէշ հաստատուելով, «Նոր Արշալոյս» թերթը հիմնած էր :

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

ԱՅԳԵՊԱՆԸ ԵՒ «ՄԻԱՑԵԱԼ»Ը

●●●●●

Հայ մը, Քիւրտ մը եւ Թուրք մը ընկերակցաբար կը ճամբորդէին ամառնային տաք օր մը, երբ անցան այգիի մը քովէն :

Հասուն խաղողներուն տեսքը անոնց ախորժակը գրգռեց, եւ չկրցան դիմանալ ցանկապատէն ներս մտնելու փորձութեան :

Բայց հազիւ սկսած էին խաղողէն ճաշակել, ահա այգիին տէրը, նոյնպէս Թուրք մը, տնկուեցաւ իրենց գլխուն :

Այգեպանը տեսնելով որ գողերը երեք հոգի են, եւ առանձին չպիտի կրնայ պատժել զանոնք, խորամանկութեան կը դիմէ, եւ դառնալով Հայուն, կ'ըսէ·

— Հայտէ, այս մարդիկը ինծի պէս միւսլիմաններ են, թող իրենց կերածը հալալ ըլլայ, բայց դուն, ո՛վ կեավուր, ի՞նչպէս յանդգնեցար միւսլիմանի մը այգին մտնել :

Թուրքն ու Քիւրտը այս խօսքերը լսելով, լռելեայն իրաւունք կուտան այգեպանին, եւ փոխանակ իրենց ընկերը պաշտպանելու, կը ձգեն, որ Հայը փառաւոր ծեծ մը ուտէ ու ցանկապատէն դուրս նետուի :

Այգեպանը յետոյ կը դառնայ Քիւրտին եւ կ'ըսէ·

— Հայտէ՛, մենք այս մարդուն հետ միեւնոյն ազգին զաւակներն ենք, նոյն լեզուն եւ նոյն կրօնքը ունինք· թո՛ղ անոր կերածը հալալ ըլլայ, իսկ դուն, վայրենի՛ Քիւրտ, որ դեռ միւսլիման ըլլալու մեղքն ալ ունիս, ի՞նչպէս յանդգնեցար այգիս մտնել եւ խաղողներս փճացնել :

Քիւրտն ալ իր կարգին փառաւոր ծեծ մը կ'ուտէ ընկերոջ առջեւ որ իբրեւ ազգակից այգեպանին, ամբողջ սրտով իրաւունք կուտար անոր փաստարկութիւններուն :

Այգեպանը երբ առանձին կը մնայ Թուրքին հետ, խօսքը կ'ուղղէ անոր·

— Է՛յ, ես՛ւր տեսնենք, ազգակից : Դուն որ Աստուծոյ եւ Մուհամմէտի օրէնքները կը ճանչնաս, եւ գիտես թէ գողութիւնը մարդոցմէ առօք եւ Աստուծմէ մեղք սեպուած է, ի՞նչպէս յանդգնեցար լոյս ցերեկով այգիս մտնել եւ խաղող գողնալ :

Այս ըսելով կ'իյնայ անպաշտպան մնացած Թուրքին վրայ եւ անոր ալ փառաւոր ծեծ մը քաշելով, կը նետէ ցանկապատէն դուրս :

×

Կարդալով այս պատմութիւնը, ձեր միտքը չի՞յնար հռչակաւոր « միացեալ ճակատ »ը :

Փոխարէնաբար, այգեպանին տեղը դրէք Երեւանը կամ Էջմիածինը, իսկ հասուն խաղողի երեք «ընկեր»ներուն տեղ՝ ռամկավարը, հնչակ – բոլշեւիկը եւ… կղերը, որոնք «անձնուիրաբար» շրջապատած են այգին :

Անշուշտ այգեպանը պիտի արթննայ առտու մը :

Բայց, առաջին անգամ ո՞րու գլխուն պիտի իջեցնէ բիրը…

ՍԼԱՔ

ԹՐՈՑՔԻ ՏԵՂ ՉԷ ԳՏԱԾ ՏԱԿԱՒԻՆ

Թրոցքիի բարեկամները դուռնէ դուռ ինկած են ի սփիւռս աշխարհի, հիւրընկալ երկիր մը գտնելու համար : Առջի օր գրոյց կը շրջէր թէ Սպանիա գացած է, բայց յետոյ հերքուեցաւ : Դիմում կատարուած է մինչեւ Մ· Նահանգները : Ողբերգութիւնը հոն է որ, ոչ միայն ազգայնականներն ու բոլոր տեսակի հակայեղափոխականները, այլ եւ ուղղափառ համայնավարները ամէն միջոցի կը դիմեն, որպէսզի աքսորականը չընդունուի : Ստալինի կուսակիցներուն աչքին Թրոցքին նոյնքան հակայեղափոխական է որքան եւ ու դուն…

Մինչ այս մինչ այն, թերթերը կը շարունակեն զարմանազան յայտնութիւններ հրատարակել Թրոցքիի գաղտնի գործունէութեան մասին : Այսպէս, կը պատմեն թէ փետրուարեան դէպքերու սկիզբէն մինչեւ վերջը, նախկին գործավարը հետեւած է ամբողջ անցուդարձին, ժամը ժամին տեղեկութիւններ քաղելով սուրհանդակներու միջոցաւ : Միեւնոյն ատեն անդադար կը բանէր հեռախօսը : Միեւնոյն աղբիւրներէն կը հաւաստեն թէ Թրոցքիի գործակալները դիմած էին ընկերվարական եւ համայնավար կուսակցութեանց եւ արհեստակցական կազմակերպութեանց, միացեալ ճակատ կազմելու համար : Այս նպատակով, « Վէրիթէ » անուն թերթ մըն ալ հրատարակուեցաւ երեք օր անընդհատ, եւ հազարաւոր թռուցիկներ ցրուեցին : Այս թերթը խայլերէն տրպագրութիւն մըն ալ ունէր, Թրոցքիի գաղափարները տարածելու համար : Այս պատմութիւնները հրապարակ հանուած են «Ժուռնալ»ի կողմէ, որ կը յայտարարէ թէ զօրաւոր փաստեր ունի :

Ռուսամերիկեան յարաբերութիւնները

Վերջերս Ուաշինկթընի մէջ օրէնք մը քուէարկուեցաւ, որուն համաձայն կարգ մը արգելքներ կը հաստատուին այն երկիրներուն դէմ որ պարտք ունին Մ· Նահանգներուն : Այս օրէնքին հիման վրայ, ռուսական առեւտուրի ամերիկեան գրամատունը որոշեց վարկ չհանել Մոսկուայի, իսկ այս վերջինը կը սպառնայ դադրեցնել առեւտրական յարաբերութիւնները, որոնք նոր հաստատուեցան :

Կացութիւնը անորոշ ըլլալով խորհրդային պատուիրակութիւնը յետաձգեց իր մեկնումը դէպի Ամերիկա :

Երբ Լիթվինով Ուաշինկթըն այցելեց, Րուզվէլթի հետ համաձայնեցան որ ռուսական պարտքերու խնդիրը կարգադրուի դիւանագիտական ճամբով : (Պարտքերու գումարն է 325 միլիոն տոլար) : Այդ բանակցութիւնները առկախ կը մնան մինչեւ հիմա :

Խորհրդային Միութեան ծանր ճարտարարուեստի պաշտօնաթերթը կը բողոքէ Մ· Նահանգներու բռնած դիրքին դէմ, զայն համարելով իբրեւ բարոյական ճնշում եւ անօգուտ սպառնալիք :

Հայաստանի պատերազմական պարտքը

Անգլիոյ ելմտացոյցին մէջ, ամէն տարի պարտականներու կարգին կը յիշատակուի նաեւ Հայաստանը : Այս տարի պարտքին գումարը բարձրացած է 1,409,000 անգլ· ոսկիի…

300,000 հրացանակիր բանուորներ

Մոսկուայէն կը հեռագրեն թէ Կեդր· Արհեստակցական Միութեան խորհուրդը համաձայնութիւն մը կնքած է Օդանաւային եւ Քիմիական Պատերազմի Միութեան հետ, 300,000 մասնագէտ բանուորներ եւ գիւղացիներ ընտրելու եւ մարզելու համար իբրեւ «օժանդակ հրացանակիրներ, որպէսզի զօրացնեն երկրին զինուորական ուժը » :

Իւրաքանչիւր արհեստակցական միութիւն մինչեւ յուլիսի վերջերը պիտի ընտրէ առնուազն երկու մասնագէտ հրացանակիրներ՝ իւրաքանչիւր 100 քաղաքացի անդամի վրայ, իսկ մէկ հոգի՝ գիւղական հարիւր անդամի վրայ : Օգոստոսին ընդհանուր զօրահանդէս մը պիտի կատարուի եւ դրամական

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ Դ· էջ)

ԱՆԿՈՒՍԱԿՑԱԿԱՆ ՉԻ ՆՇԱՆԱԿԵՐ ԱՆԳՈՐԾ

— օօ —

Ինչով ալ վերջանալու ըլլան ներկայ ընկերային պայքարները, որոնք մարդկութիւնը ցնցումի են մատներ համաշխարհային պատերազմէն ասդին, անհնար է երեւակայել վաղուան կեանքը առանց կուսակցութիւններու: Ընկերային, տնտեսական եւ քաղաքական տագնապներէն յառաջ եկած փոփոխութիւնները՝ կարգ մը երկիրներու մէջ ի նպաստ մենատիրական կարգ ու սարքին կամ ազգային միութեան, երբեք պատճառներ չեն ենթադրելու թէ կուսակցութիւնները հաշուեյարդարի դատապարտուած են: Փոխանցման շրջանի յատուկ ներկայ տրամադրութիւնները, տիրող տագնապներու մէջ գերադնահատելով կուսակցութիւններու պատասխանատուութեան չափը, կրնան անշուշտ շատ երկիրներու մէջ նպաստել կուսակցութիւններու անհետացման, ինչպէս Խորհ. Միութեան, Գերմանիոյ, Իտալիոյ, Աւստրիոյ, Թուրքիոյ եւ ուրիշ երկիրներու մէջ: Միեւնոյն պատճառներով, կրնան դրաւել երկիրներ ալ որոնք չհանդուրժեն կուսակցութեանց ղեկավարութեան եւ անմիջական իշխանութեան, ինչպէս ներկայ Ֆրանսան:

Բայց ասոնք բոլորն ալ ժամանակաւոր, հիւանդագին երեւոյթներ են, եւ ուշ — կանուխ կրնան անհետանալ, տեղի տալով կեանքի եւ մարդկային յառաջդիմութեան անխուսափելի պահանջներուն:

Դեռ աւելին ըլլալով, ընդհակառակն պատճառներ կան խորհելու թէ վաղուան կեանքը գերադանցապէս պիտի ղեկավարուի կազմակերպուած կուսակցութեանց կողմէ: Որովհետեւ այդ ճամբով միայն կրնայ ապահովուիլ համակեցութիւնը մարդկային զանազան խմբակցութեանց, միեւնոյն երկրի սահմաններուն մէջ:

Այդ ճամբով միայն կարելի է հակակշռել եւ ապահովել մարդկային կեանքի զարգացման եւ անդորրութեան կարգ ու սարքը:

Այս հարեւանցի ակնարկը անոր համար որ, մեր մէջ ալ կան շատեր — գլխաւորաբար անկուսակցականներ — որոնք իրենց անշարժութեան ու ծուլութեան քօղին մէջ կուսակցութիւններու վախճանը կ'երազեն տեւական օրէն:

— Երբ Ֆրանսական լուսաւոր ազգն իսկ չի հանդուրժեր իր կուսակցութիւններու գոյութեան, ըսել է թէ կուսակցութիւնները իրապէս չարիք են բոլորին համար, կ'ըսեն եւ կը կրկնեն մեր անկուսակցականները:

— Իսկ մեր կուսակցութիւնները, որոնք արդէն իսկ չարիք են եղած իրենց գոյութեան առաջին օրէն, պէտք է միանգամընդմիշտ քշել մեր ազգային հրապարակէն, վերցնելու համար սա խայտառակ պառակտումները, կը վճռեն ուրիշներ:

Այս հոգեբանական վիճակին մէջ, կրնա՞ք երեւակայել պահ մը այն տպաւորութիւնը — որ կը թողու «Յառաջ»ի հերթական գրոյցը «Բոլորտիքեան»ի մը հետ:

— Եղբայր, չենք հասկնար թէ ի՞նչ կ'ուզէ «Յառաջ»ը չէզոքներէն կամ համակիրներէն:

Այստեղ արդէն իրենց այդ դժգոհութեան կամ շուարումին մէջ, մեր բարեկամները չեն խօսիր կուսակցութիւններու վերացման երազներու մասին: Անոնք հոս կը թողուն միջազգային կեանքի մասին իրենց ունեցած «տեսութիւնները», որովհետեւ իրենց ներքին կեանքին մէջ կուսակցական մըն է նորէն «կռուազան» Ծ.ը, որ կը նեղէ իր զանազան հարցերով:

Այս պարագաները կը մղեն գիս քննել խնդիրը, հասկացողութեան մը գալու յոյսով:

Իրապէս, ի՞նչ է համակիրին եւ չէզոքին դերը հանրային կեանքի մէջ: Անոնք ինչպէ՞ս կ'արժեցնեն իրենց գոյութեան իմաստը:

Համակիր ու չէզոք բացատրութիւնները մեր մէջ ընդհանրապէս սխալ կը մեկնուին, մանաւանդ թէ — կուսակցականներու կողմէ:

Այս սխալ բացատրութիւնը կը տեսնենք ամէնէն առաջ այն ատեն, երբ հարկ կ'ըլլայ ճշդել պատասխանատուութիւնները հանրային այս կամ այն ձեռնարկին հանդէպ: Առհասարակ հանրային ծանր ու պատասխանատու աշխատանքներէն խուսափող եւ համազգային ձեռնարկներու հանդէպ անտարբեր այս տարրերը, իրենց այս ընթացքը կը գտնեն իբրեւ բնական բացատրութիւնը իրենց կոչումին, այդ պատասխանատու ձեռնարկները բնական պարտականութիւնը համարելով կազմակերպուած կուսակցութիւններուն:

Եթէ պահ մը ճիշդ նկատենք այս դատաւորումը, ատով կը վերջանա՞յ համակիրի եւ չէզոքի դերը:

Մեր մէջ տիրող հոգեբանութիւնը դրական պատասխան կուտայ այս հարցումին: Որովհետեւ, շատ քիչ պարագաներու մէջ մեր անկուսակցականը լրջօրէն կը խորհի գործակցիլ այն բոլոր ձեռնարկներուն որոնց նախաձեռնութիւնը տրուած է կուսակցութեանց: (Փակագծի մէջ ըսենք թէ մեր խօսքը չի վերաբերիր այն զանգուածին որ միշտ ալ իրական զօրածակից ուժն է եղած կուսակցութիւններուն, մանաւանդ մեր ժողովրդական խոնարհ խաւերէն: Մեր խօսքը կը վերաբերի բոլոր այսպէս կոչուած մտաւորական, բանգէտ եւ քաղաքացի անկուսակցականներուն):

Այդ անկուսակցական զանգուածը դեռ աւելին ըլլալով, յաճախ ալ վերէն կը նայի կուսակցութիւններուն եւ անոնց կատարած ձեռնարկներն ալ փոքր աշխատանքներ կը նկատէ իրեն համար:

Իսկ ձախողութիւններու եւ անյաջողութիւններու պարագային, այս միեւնոյն զանգուածը հրապարակ կը նետէ իր պահած եւ անծանօթ «իմաստութիւն»ը, միաժամանակ դատելով ու դատապարտելով գործող կուսակցութիւնները:

Եւ ի՞նչ պատկեր է որ կը ցուցադրէ այս իրականութիւնը:

— Գործէն ու աշխատանքէն խուսափելով, բոլոր տեսակի նախաձեռնութիւններէն հրաժարելով, միշտ եւ ամէն պարագայի մէջ իր չընդունածն ու չըրածը կուսակցութիւններու համար ընդունելի եւ գործադրելի նկատելով, մեր ակնարկած անկուսակցական զանգուածը իրեն կը վերապահէ անյաջողութեան պարագաներուն քննադատելու դերը:

Սակայն հոս ալ քննադատութիւն ատանց գործնական աշխատանքի, եթէ նոյնիսկ հարկ ըլլայ իրենց գործնական աշխատանքովը փրկել շատ մը անախորժութիւններ եւ դժուարութիւններ: Որ եւ է ազգի եւ որ եւ է միջավայրի մէջ անհնար է գտնել այս տեսակ մտայնութիւն:

Ճիշդ է, այս բոլոր երկիրներու մէջ հանրային եւ քաղաքական կեանքի ղեկավարութիւնը կը գտնուի քաղաքական կուսակցութիւններու ուղղակի կամ անուղղակի ազդեցութեան տակ:

Սակայն միեւնոյն, ոչ — կուսակցական զանգուածներն ալ իրենց կարգին հսկայական գործ կը կատարեն, մանաւանդ բարեսիրական, կրթական եւ տնտեսական ասպարէզներու մէջ:

Կուսակցութեանց ղեկավարած համազգային աշխատանքները ոչ մէկ տեղ այնքան անտեսուած է ոչ — կուսակցականներու կողմէ, որքան մեր մէջ: Օտարներու մէջ անկուսակցականները իրենք են, որ յաճախ կը դառնան իրական արդիւնաւորողը կուսակցութեանց խոշոր ձեռնարկներուն: Գերմանիոյ արդի «Առաջնորդ»ը, Հիթլէր երբեք չպիտի յաջողէր իր պայքարին մէջ, առանց գերման անկուսակցական զանգուածի օժանդակութեանը եւ մանաւանդ դրամատիրութեան խոշոր զոհաբերութեան:

Այս իրողութիւնը ենթադրել կուտա՞յ թէ անկուսակցականը կը կորսնցնէ իր անկախութիւնը: Երբեք, որովհետեւ օգնելով կուսակցութեան մը ձեռնարկներուն, ի խնդիր այս կամ այն ընդհանուր նպատակին, ամէն բանէ առաջ քաղաքացիական պարտականութիւն մըն է որ կը կատարէ կուսակցութեան մը միջոցով: Հոն կուսակցութիւնը անկուսակցականին համար կը հանդիսանայ իբրեւ միջոց — իր պարտականութիւնը կատարելու գործին մէջ, եւ յետոյ իրական չարժէք ուժ — մեքենան — որ կը կերտէ ազգային այս կամ այն գործը, ծրագիրը:

Անկուսակցականը իր այս քայլով իր անկախութիւնը չի կորսնցներ եւ կուսակցական չի դառնար նաեւ այն բնական տարբերութեամբ որ կը մնայ իր և կուսակցականին միջեւ: Մինչդեռ անկուսակցականը լաւագոյն պարագային միայն օժանդակ մըն է կուսակցութեան մը ձեռնարկած աշխատանքի մէջ, վերջինը՝ կուսակցականը որուն կարգով ու կանոնադրութեամբ սահմանուած զինուորն է, հնազանդ եւ կարգապահ աշխատաւորը այդ նոյն ձեռնարկներուն մէջ: Ան չունի ոչ իր անձին, ոչ ալ իր նիւթական կարողութեան վրայ սեփականութեան իրաւունք: Յաճախ չունի նոյն իսկ ազատութեան իրաւունք ալ:

Տարբերութիւնը շատ մեծ է: «Կուսակցական կաշկանդումներէ» ազատ մնալու առաւելութեամբ փախչիլ կուսակցութեանց ղեկավարած հանրային ձեռնարկներէն, կը նշանակէ դասալքութեան դիմել:

Այս վտանգաւոր մեկուսացումը, որուն շնորհիւ մարդիկ կը կորսուին եւ անպէտ կը դառնան, կը վնասէ բազմաթիւ ազգօգուտ ձեռնարկներու եւ ամլութեան կը դատապարտէ շատ մը ճիգեր ու զոհաբերութիւններ: Եւ ատով իսկ, չէզոքը կամ անկուսակցականը կը կորսնցնէ նաեւ իր բարոյական հեղինակութիւնը, ինչ որ իր կարգին կը վնասէ հանրային կեանքին: Մինչդեռ անկուսակցականը կրնար հրաշքներ գործել իր չիտակութեամբ, զոհաբերութեամբ եւ գործօն մասնակցութեամբ: Ուրիշ խօսքով եթէ ան հասուած եւ ամրաբած ըլլար բարոյական դրամագլուխ մը, հանրութենէն եւ հանրութեան համար:

Այս պայմաններով, ան արդէն պիտի փնտռուէր այսօր իբրեւ իրաւարար կռուող կողմերուն միջեւ, իսկ հակառակ պարագային, իբրեւ թաքուն վարիչ ուժ մը, հոգ չէ առժամեայ, իբրեւ փոխանցման շրջանի յատուկ պահանջ մը:

Ո՞վ է մեղաւորը, երբ մեր մէջ անկուսակցականը փաստօրէն զրկուած է հանրային կեանքին մէջ կարեւոր դեր կատարելէ: Կուսակցութիւննե՞րը, իրենց ներքին պայքարներն ու վէճե՞րը, մեր ժողովրդի «կռուազան» նկարագի՞րը, աննպաստ պայմաննե՞րը:

Ո՛չ, հազար անգամ ոչ:

Բուն պատասխանատուն իրենք անկուսակցականներն են, իրենց ծոյլ ու վախկոտ ըմբռնումներով:

Որքան շատ ըլլան իրական գործօն տարրերը, որքան նահանջեն ձեռքերը ծալլած «խօսքի սիրահարներ»ն ու «կռիւ դիտողները», այնքան աւելի կը նուազին բամբասանքի եւ վէճերու պատճառները:

Ս. ԹԱԹՈՒԼ

ՍՏԵՓԱՆՆՈՍ ԱՐՔ.Ի ԿԵԱՆՔՆ ՈՒ ԳՈՐԾԸ

ooooo

Ստեփաննոս արք. Յովակիմեան ծնած էր Նիկոմիդիա, 1845 յունիս 12ին: Մկրտութեան անունն էր Սուրէն: Կ'ուսանի Արմաշի վանքին մէջ եւ, ըստ իր ժամանակի սովորութեան կը զբաղի տիրացութեամբ:

23 տարեկան հասակին կ'անցնի Պոլիս եւ կը յաճախէ Մայր վարժարանը: Ապա կ'ուսանի եւ միեւնոյն ատեն դասատուութիւն կ'ընէ Շահնազարեան դպրոցին մէջ: Կը դառնայ Ներսէս եպիսկ. Վարժապետեանի քարտուղարը եւ կը ձեռնադրուի սարկաւագ:

Իր եկեղեցական — շինարարական գործունէութիւնը կը սկսի 1871էն, երբ Նիկոմիդիոյ առաջնորդ Ներսէս եպիսկ. Վարժապետեանի օգնականն էր:

1873ին վարդապետ կը ձեռնադրուի Իզմիթի մէջ եւ կ'ընդունի այդ քաղաքայուած թեմին հովուութիւնը: Այս շրջանին իսկ յայտնի կը դառնայ իր շինարարական գործունէութեամբ: Կը նորոգէ քաղաքին երկսեռ վարժարանները, կը հիմնէ բազմաթիւ բարեսիրական եւ մշակութային ընկերութիւններ, շինել կուտայ աղբիւրներ, կը նորոգէ Նիկոմիդիոյ համբաւաւոր եկեղեցին, կը բարւոքէ թեմին վիճակը եւն.:

1874ին Առաջնորդարանի մէջ կը կառուցանէ աղջկանց առաջին վարժարանը, միեւնոյն ատեն հաստատելով կիրակնօրեայ չորս լսարաններ, յատկապէս կանանց համար: Ականատեսները կը վկայեն թէ այդ լսարաններուն յաճախ ներկայ կ'ըլլային 700է աւելի կիներ ու աղջիկներ...

Առաջնորդը կը զբաղի նաեւ ժողովուրդին առողջապահական վիճակով: 1874ին կը հանգանակէ 30,000 հատնոց խոշոր գումար մը եւ կը կառուցանէ փառաւոր բաղնիք մը, շարք մը աղբիւրներ եւ բազմաթիւ բնակարաններ՝ երկրաշարժէն վնասուածներուն համար: Ու ասկէ ալ կը սկսի իր մեծ ժողովրդականութիւնը:

Եռամբը գիւղին մէջ, ժողովուրդը հաւաքական աշխատանքի լծելով, կը կառուցանէ գեղեցիկ եկեղեցի մը, կը նորոգէ դպրոցը եւ կը շինէ ջրացոյց մը, եկամուտը յատկացնելով դպրոցին:

Թուս Թրքական պատերազմին հետեւանքով Հայ գաղթականութեան հոսանքը կը հասնի Նիկոմիդիոյ շրջանը: Յովակիմեան եպիսկ. այս գաղթականներուն համար կը հիմնէ բոլորովին նոր գիւղեր՝ Հայոց գիւղ եւ Արամ գիւղ, օժտելով զանոնք եկեղեցիով, դպրոցով եւ հաստատուն եկամուտներով: Արամ գիւղին մէջ տնկել կուտայ 3000 շագանակի եւ այլ պտղատու ծառեր, արդիւնքը յատկացնելով դպրոցին: Իր ջանքերով Օվաճըք Հայ գիւղը ոչ միայն կ'ազատուի իր պարտքերէն, այլ եւ կ'ունենայ հեռու լեռներէն բերուած աղբիւրներ, որոնք կատարեալ օրհնութիւն մը կը դառնան այդ գիւղին համար: Անոր ջանքերով կը վերաշինուի նաեւ հրդեհի զոհ գացած Արսլանպէկ գիւղը:

1880ին միայն, Երեսփ. ժողովի միաձայնութեամբ, Ստեփաննոս վարդ. Յովակիմեան առաջնորդ կը հռչակուի Նիկոմիդիոյ:

Իր քարոզներուն եւ անձամբ տուած օրինակներուն ազդեցութեան տակ, 1881ին կը հիմնուի Պարտիզակի Հայոց դպրոցը, 1000 քառ. մէթր տարածութեան վրայ: Այս դպրոցի տեսչութիւնը առին մը կը վարէր Եղիշէ արք. Դուրեան: Դպրոցը ունէր 1200է աւելի աշակերտներ, գեղեցիկ թատրոն եւ բեմ՝ ամէն յարմարութիւններով: Դպրոցներ, եկեղեցիներ եւ բաղնիքներ կը կառուցանէ նաեւ Գուրտպէլէնի, Արմաշի եւ Պոլսի մէջ, միշտ ալ ինքնաբերման եւ անձնուրացութեան միջոցով օրինակ եւ քաջալերութիւն հանդիսանալով ժողովուրդին եւ վայելելով օտարներու նոյն իսկ Թուրք պաշտօնական ներկայացուցիչներու յարգանքն ու համակրանքը:

1873էն 1915 յուլիս, իր պաշտօնավարութեան միջոցին շինած է երկու գիւղ Խանըէկի մօտ Հայոց եւ Հովլուանիններով, Խանտրայի մէջ Գեղամ եւ Արամ գիւղերը, Օվաճըքի լեռներուն մէջ ժամավայր գիւղը, Սապանճայի լերան մէջ Նոր գիւղը, Կատըտիկ գիւղը, 45 քաղաք եւ գիւղերու մէջ շինած է աղբիւր, բաղնիք, եկեղեցի, վարժարան, շօսէ եւն.:

1922ին կ'անցնի Վառնա, ուր երեք ամիս շատ մնալէ յետոյ, կը մեկնի Ռուսճուք որ կը մնայ մինչեւ իր ընտրութիւնը իբրեւ Առաջն. տեղապահ Պուլկարահայոց: 1926ին կը փոխադրուի Սոֆիա եւ իր ընտրութիւնը կը վաւերացուի կառավարութենէն, իսկ իր վաւերացումը Էջմիածնէն կը հասնի գրեթէ երկու տարի վերջ:

1930 յունիսին կատարուեցաւ իր յոբելեանը: Այս առթիւ հաւաքուած 110,000 լէվայի մօտ գումարը, որ այսօր տոկոսներով բարձրացած է 165,000ի յատկացուած է վարժարանի շինութեան:

Հանգարացի էմէրէկ Թէօֆիլէ տէ Քիւմարի մաճառ իշխանին ոսկերոտքին փոխադրութեան առթիւ անոր գերեզմանը անաղարտ պահած ըլլալուն եւ կարգ մը հիմնադրամներ Վիէննայի հնութեանց թանգարանին նուիրելուն իբր վարձատրութիւն, աւստրիական կառավարութիւնը պատուած էր զինքը «Ֆրանց Եօզէֆ» պատուանշանին մեծ ժապաւէնովը եւ միեւնոյն ժամանակ զրկած էր 300 ֆրանսական հնչուն ոսկի, զոր կը յատկացնէ ազգ. վարժարանի մը նորոգութենէն մնացած տոկոսաւոր պարտքին:

Հանգուցեալը իրեն յատուկ ոճով գրած է իր կենսագրականը, որմէ կը քաղենք հետեւեալ հատուածը, այնքան սրտառուչ եւ բնորոշ·

— «Իմ վիճակի ժողովուրդին գրեթէ ամառ ձմեռ կ'այցելէի եւ ամէն քաղաք ու գիւղերու մէջ տեղւոյն ժողովուրդին հանգանակութեամբ գրեթէ 45 քաղաք ու գիւղերու մէջ, աղբիւր ու բաղնիք, եկեղեցի, վարժարան, Ջուրի տէրմէն, հօվի տէրմէն, քարուկիր մաղազաներ, շօսէ եւն., եւն. շինած եմ Աստուծով եւ յամենայնի յաջողած: Եւ ատոր իրիկուն, ուր որ գտնուած եմ, քաղաք ու գիւղ, անխափան Ս. Եկեղեցի գնացեր եմ ժամերգութեանց, Ս. Պատարագի ու Եկեղեցի ներկայ ըլլալու, եւ գլխաւորապէս ամէն իրիկուն, ու քիչ անգամ առաւուններն՝ պատալիս լեզուովն Ս. Աւետարանի բարոյական խօսեր եմ ժողովրդեանս, եւ չեմ գիտեր թէ օր մը պակսած եմ եկեղեցիէն, վասնզի կը վախնայի որ քահանայք ու ժողովուրդ կը գայթակղին ու իրենց գէշ օրինակ կ'ըլլամ: Եւ այսպէս ապրեցայ 71էն մինչեւ 1873 իբրեւ հրամանաւ սարկաւագ հոգելոյս մեծաւորիս մօտ, Ներսէս Վարժապետեան սրբազանին մօտ, իբր Առաջնորդի եւ անոր Ս. Էջմիածին երթալէն, ուխտը ըսելէն, Պոլիս դառնալէն Պատրիարքութեան ատեն եւ անկից վերջն ալ մինչեւ 1915 ապրեցայ ժողովուրդիս հետ»:

ՆՇԱՆ ԴԱՐԲԻՆԵԱՆ

ooooo

Կսկիծը սրտիս եւ արցունքը աչքերուս մէջ գրի կ'առնեմ այս տողերը, մեր պաշտելի Նշանին կեանքի քանի մը դիծերը յանձնելու համար մամուլին:

Պալքանեան պատերազմի ընթացքին գերի ինկած եւ Սոֆիա փոխադրուած էր այս տղան: Բնիկ Ամասիացի, տեղին ազգային վարժարանին մէջ իր ուսումը լրացնելէ յետոյ, զինուորագրուած էր Թրքական բանակին եւ գերի կ'իյնար պուլկարական հողին վրայ: Ազգային մարմինը ազատեց զայն իր ընկերներուն հետ: Նշան հազիւ փրկուած, Տօնիկեան Գալուստի սրճարանը կը յաճախէր, կ'աշխատէր ընկերական մթնոլորտ մը ստեղծել այդ վայրին մէջ, որպէսզի սրտցաւ հայրենակիցները քով քովի գալով օգնեն իր տարաբախտ հայրենակիցներուն: Ինքն էր որ Զաւարեան լսարանին հիմը դրաւ: Վերջապէս Սոֆիայի մէջ ստեղծուած էր օճախը, ուր Դաշնակցութեան շունչով սերունդներ պիտի պատրաստուէին: Իր գերութեան ընկերները իր կողքին կանգնած էին: Ընդհանուր համակրանք ստեղծուած էր իր գործունէութեան շուրջը: Իբրեւ գերձակ կ'աշխատէր ինքնապահ դառնալ՝ որպէսզի կարենար աւելի օգտակար ըլլալ իր հայրենակիցներուն: Իր անհատական նախաձեռնութեան շնորհիւ յաջողեցաւ խանութ մը բանալ: Ուր որ նիւթականի պէտք մը կար, Նշանը հոն էր իր տրամադրելիութեամբ: Սոֆիայի բոլոր շարժումներու մէջ իր աջակցութիւնը աչքի կը զարնէր:

Վրայ հասաւ ընդհանուր պատերազմը: Կամաւորներ կը հաւաքուէին ամէն կողմ: Նշանը պատնէշին վրայ է. իր ազնիւ նկարագիրը եւ համոզիչ խօսքերը մեծ կշիռք ունէին: Իր ծախքերով շատեր անցած էին Ռումանիա եւ անկից երկիր: Թրքական բանակէն փախստական Հայերու ապաստան եւ ապրելու միջոցներ կը հայթայթէր, բոլոր դիմումներու, ազգային անհրաժեշտութիւններու առջեւ իր քսակը, տունը, սիրտը բաց էին: Ղեւոնդ եպիսկոպոսը առաջնորդ էր Պուլկարիոյ թեմին: Թուրքերը Գերմանիոյ միջնորդութեամբ կը պահանջէին անոր յանձնումը: Եպիսկոպոսը բանտարկուած էր: Նշանը զայրացած կ'աղաղակէր.—«Ի՞նչպէս կարելի է հայ կղերական մը յանձնել Թուրքին ձեռքը»: Դաշնակցական գործիչ ողբացեալ ընկեր Արզումանի հետ կը ստեղծեն ժողովրդական շարժում եւ պուլկար կառավարութիւնը մեր ընկերներուն ջանքերուն շնորհիւ Ղեւոնդ եպիսկոպոսը կը յանձնէ ազգին: (Այդ օրերը ջոջ պատները իրենց եասաէր պատեանին մէջ կծկուած, գոցած էին իրենց սիրտը եւ դուռները այս կարգի դիմումներու առջեւ):

Ձինադադար է: Հայաստանի Հանրապետութիւն, ներդաշթ, անկախութեան փառաւորութիւն... Նշանը այդ բոլոր ձեռնարկներուն գլուխն է: Երկար ատեններ Հ. Յ. Դ. Պալքանի Կոմիտէին անդամ եղած է: Ուր որ գործ կար եւ զոհողութեան պահանջ, հոն էր մեր ընկերը, ինքնամոռաց եւ սրտցաւ: Հ.Մ.Ը.Մ.ի կազմակերպութիւն, ազգային եւ դպրոցական հարցեր, բոլոր այս կարգի միութիւններ շատ բան կը պարտին Նշանին: Իր միակ հաճոյքը եղած է, ծառայել ժողովուրդին եւ լծուիլ իր պաշտած Հ. Յ. Դաշնակցութեան տաժանելի եւ դժնդակ պայքարներուն:

Ձախի մոռնամ այն երջանիկ պահերը զորս կ'ունենայի, երբ յաղթական վերադառնար կատարուած աշխատանքէ մը:

Ան չմոռցաւ իր մէկ ուրիշ պարտականութիւնն ալ: Տուն տեղ կազմեց, հայ համեստ ընտանիքի մը աղջկան հետ ամուսնանալով: Երկու տարի միայն տեւեց այդ երջանկութիւնը եւ աճա անողոք հարուած մը կուգայ մեզմէ բաժնելու մեր աննման Նշանը:

Հանգի՛ստ ոսկորներուդ, սիրելի Նշան:

ԳԵՂԵՑԻԿ

ԿԸ ԽՆԴՐՈՒԻ յօդուածագիրներէ եւ թղթակիցներէ իրենց գրութիւնները գրել թուղթին մէկ երեսին վրայ եւ մելանով:

ՄԱՐԶԱԿԱՆ ԿԵԱՆՔ

Շաբաթական տեսութիւն

»»» · «««

Անցեալ հինգշաբթի գիշեր Փարիզի հայ ֆութպոլիստ երիտասարդները դարձեալ հաւաքոյթ մը ունեցան, որուն ընթացքին կրկին շեշտուեցաւ, որ փափաքը զօր ունի «Լիկ Փարիզիէն»ը, բոլոր հայ խումբերը մէկ անունի մը՝ Հ. Մ. Ը. Մ.ի շուրջ բոլորուած տեսնել: Անջատ գործող խումբերէն միայն «Տորք»ի ներկայացուցիչն էր որ ներկայ էր, ինչպէս առաջին անգամուն. իսկ մնացեալ խումբերը — Խինիոն սփորթիվ, Ֆ. Ք. Արմէնիէն, եւն. — կը յուսան դեռ պզտոր ջուրի մէջ ձուկ որսալ, ինչպէս կ'ըսեն, շարունակելով իրենց անօգուտ գոյութիւնը, բայց ինչպէս ըսինք ֆութպոլի Ֆրանս. ղեկավար մարմինը զիրենք պիտի անդիտանայ:

Վերոյիշեալ հաւաքոյթին մէջ ընտրուեցաւ առժամեայ յանձնախումբ մը որ անմիջապէս գործի պիտի ձեռնարկէ, Հ.Մ.Ը.Մ.ի շուրջ հաւաքելով բոլոր հայ ֆութպոլիստ երիտասարդները, յառաջիկայ եղանակին սկիզբէն իսկ վերսկսելու համար բանաւոր եւ անշահախնդիր գործունէութիւն մը: Փափաք յայտնուեցաւ նոյնպէս որ ֆութպոլի հայ նախկին փառքերը — 1918—1928 շրջանին — վերստին մէջտեղ ելլեն եւ Հ. Մ. Ը. Մ.ի անունին տակ մասնակցին ամէն կիրակի ատաւօտ տեղի ունեցող պաշտօնական մրցումներուն որոնք վերապահուած են «նախկին»ներուն: Այնպէս որ Մատթէոսեան, Շահմիրեան, Աստուրեան, Տօլապճեան, Եասեան, Խուպէսէրեան, Արծիւեան, եւն., կրնան այժմէն պատրաստուիլ:

⁂ «Փարիզի մէջէն գրօշարշաւ»ը որ տեղի ունեցաւ կիրակի օր, մեծ յաջողութիւն մը ունեցաւ, տասնըչորս ակումբներ — իւրաքանչիւրը չորս մարզիկով — որոնցմէ երկուքը օտար, մասնակցեցան անոր. ըսենք թէ այդ գրօշարշաւը կը բաղկանար չորս հանգրուաններէ՝ 1355էն 1585 մէթրի միջեւ տարբերող, մեկնակէտ եւ իբր վերջաբան ունենալով Սթատ ժան Պուէնը:

Լըվըլօք՝ որ Համալսարանական Մարզական Ակումբի (Անգլիա) անունով կը մասնակցէր 710 մէթրնոց առաջին արշաւին, մարզարանին փիսթին վրայ իսկ, բնականաբար առաջին եկաւ եւ դաւազանիկը փոխանցեց իր ընկերոջ տասը մէթրի տարբերութեամբ մը: Երկրորդ հանգրուանին՝ 1585 մէթր հեռուն, Նէօյիի կամուրջին գլուխը՝ ֆրանս. Ռասինին է որ առաջին անցաւ, Անգլիացին հող գետին կորսնցուցած ըլլալով. Ռասինկ երկու հանգրուան եւս առաջնութիւնը պահելէ վերջ իր տեղը ձգեց ակամայ անշուշտ, Սթատ Ֆրանսէի որ զայն պահեց մինչեւ Սօլֆէրինոյի կամուրջը, ուրկից մինչեւ Փօն Ռուայալ դացող ճամբուն երկայնքին, Անգլիացիք յաջողեցան առաջ անցնիլ եւ մնալ առաջին մինչեւ Օսթէրլիցի կամուրջը ուր դարձեալ Սթատ Ֆրանսէի վազողն է որ գլուխ անցաւ եւ Պէրսիի կամուրջէն Սէնի միւս ափը՝ ռիվ կօշ — անցաւ Անգլիացիներէն առաջ: Անգլիացիք կրկին առաջին են Թօլպիաքի կամուրջին, այսինքն Երեսփ. ժողովի շէնքին առջեւ, բայց Սթատ Ֆրանսէի խումբը յաջողեցաւ դարձեալ առաջ անցնիլ Ալմայի կամուրջին մօտ. մինչեւ վերջին հանգրուանը, այսինքն Օթէօյի կամուրջին ալ ափը, երբ վազողները երկրորդ անգամ ըլլալով Սէնը կ'անցնէին, ֆրանս. խումբը առաջին էր, եւ ամէն ոք կը սպասէր անոր յաղթութեան, երբ վերջին եւ երկար հանգրուանին՝ 1585 մէթրի վրայ Անգլիացի վազողը քայլ առ քայլ մօտեցաւ իր մրցակցին, զայն անցաւ եւ դաւազանիկը իր ընկերոջ փոխանցեց մարզարանին դուռը մօտ տասը մէթր տարբերութեամբ մը. 415 մէթրնոց վերջին արշաւին մէջ Անգլիացի թիւ 50 վազողը ուրեմն դիւրութեամբ յաղթեց Սթատ Ֆրանսէի թիւ 50 վազողին: Որով Անգլիացի ուսանողները առաջին դասուեցան այս միջազգային առաջին դրօշարշաւին մէջ, 25 քիլոմէթր վազելով 1 ժամ 53 երկվայրկեանէն: Երկրորդ է Սթատ Ֆրանսէ մէկ ժամ 57 վրկ., Գ.— Ֆ. Ա. Ժան Պուէն, Դ.— Պելժիացիները, Ե.— Ռասինկ, Զ.— Սակարանին մարզիկները եւն.: Մասնակցող մարզիկներու անուանացանկին մէջ հանդիպեցանք Հայու մը Աֆրիկեան անունով որ կը մասնակցէր Ռընոյի խումբին եւ 12րդ եկաւ:

⁂ Հակառակ կիրակի օրուան փե-

րանս. յաղթանակին, մարզական շըրջանակներուն մէջ գոհ չեն ֆութպոլի ազգային խումբէն: Եթէ մինչեւ մայիսի վերջերը բարելաւում մը չնշմարուի, այնպէս կը կարծուի թէ Ֆրանսացիք համաշխարհային բաժակին խաղերուն մէջ շատ առաջ չպիտի կրնան երթալ եւ պիտի պարտուին առաջին հրջանին իսկ: Իտալիա երթալէ առաջ ֆրանս. ազգային խումբը մայիս տասնին Ամսթերտամի մէջ պիտի մրցի Հոլանտայի դէմ. այդ օրուան մրցումին սպասել նախամեծար է կը կարծենք այդ մասին որոշ յոռետեսութիւն մը ցոյց տալէ առաջ:

Համաշխարհային բաժակին մըրցումներուն ինչ աստիճանի հասած ըլլալուն մասին պիտի խօսինք առաջին:

*** Անգլիա եւ Սկովտիա որոնք չպիտի մասնակցին Համի մրցահանդէսին, իրարու մէջ որոշեցին, բառ ի բառ, աշխարհի ախոյեանը. անցեալ տարի Կլասկոյի մէջ Սկովտիա էր որ յաղթած էր. այս տարի Լոնտոնի մօտակայ Ուէմպլէյի հսկայ մարզարանին մէջ Անգլիա էր որ յաղթեց 3—0ով. Եթէ ամիսէ մը Անգլիա կրկին յաղթէ Փրակայի եւ Փէշթայի մէջ, այն ատեն ինչպէս ըսինք, համեմատութիւն մը պիտի փորձենք Համի մրցահանդէսէն յաղթական ելլալիք խումբին խաղին հետ: Ահա շաբաթ օրուան յաղթական անգլիական խումբին կազմը,— բերդապահ՝ Մոս (Արսընալ) վերջապահ՝ Քուփըր (Տերպի) եւ Հօփքըր (Արսընալ), միջնապահ՝ Սթօքէր (Պիրմինկէմ) Հարթ եւ Կոփինկ (Լէտս), յառաջապահ՝ Քրուկ (Տէրպի), Քարթէր (Սընտէրլանտ), Պօվէր (Տէրպի), Պասթին (Արսընալ) եւ Պրուք (Մանչէսթըր):

*** Կիրակի օր, նախանցեալ կիրակի օրուան Քոլոմպի երկու հակառակորդները Լիլ եւ Սէթ կրկին դէմ առ դէմ գտնուեցան Սէթի մէջ, այս անգամ առաջին դասակարգին խումբերուն ախոյեանական մրցումի մը մէջ. Սէթ հաստատելով իր գերակշռութիւնը դարձեալ յաղթական ելաւ 1—0ով, այսինքն ճիշդ շաբաթ մը առաջուան արդիւնքով: Այժմ ուրեմն Մարսէյլ եւ Սէթ կրկին առաջին են, իսկ Լիլ երրորդ:

*** Ըսած ենք թէ Անգլիացիները 1931էն ի վեր ամէն յարաբերութիւն խզած են Ֆրանսայի Ռըկպիի խումբերուն հետ, սա ամբաստանութեամբ թէ այդ խաղին հետեւորդները հոն զանազան չարաշահութիւններ կ'ընեն. առանց միջազգային հանդիպումներու որեւէ խաղի մէջ յառաջդիմել կարելի չէ. այդ պատճառաւ ալ ֆրանսացի ըըկպիմէնները ոչ միայն «տեղ քայլ» կ'ընեն, այլ հաւանաբար ետ ալ կ'երթան: Եթէ ձեր շարքերը մաքրագործէք, կրկին կը տեսնուինք կ'ըսեն Բրիտանացիները, եւ այդ պատճառաւ Ֆրանսացիք ամէն ջանք կը թափեն անոնց հաճելի երեւալու համար:

Անգլիոյ մէջ սակայն ատենէ մը ի վեր գոյութիւն ունի «ըըկպի լիկ» անունով անկախ կազմակերպութիւն մը որուն ենթակայ խումբերը այդ խաղը կը խաղան տասներեք խաղացողներով, փոխանակ բուն ըըկպիի խաղին ունեցած տասնըհինգին — իւրաքանչիւր խումբի համար: Այդ կազմակերպութիւնը կը ճանչնայ փրօֆէսիոնէլ խաղացողները, — կը տեսնէք թէ ամէն սփորի մէջ ցաւը նոյնն է — մինչ «տասնըհինգնոց խումբերուն ղեկավար մարմինը՝ Ռըկպի Եունեըն» բացարձակապէս կ'անգիտանայ զանոնք:

Ռըկպի-Լիկը ուրեմն ուզեց Ֆրանսայի մէջ հետեւորդներ ունենալ եւ յաջողեցաւ, օգտուելով այստեղի անորոշ կացութենէն. անցեալ յունուար մէկին Սթատ Փըրշինկի մէջ Անգլիա—Աւստրալիա մրցումով մը ցուցադրութիւն մ'ընելէ վերջ, անոնք Անգլիա հրաւիրեցին ֆրանսացի նորընծաները որոնք բաւական շուտ ընտելցան 13—նոց խաղին: Անցեալ կիրակի օր նոր կազմակերպութիւնը իր առաջին միջազգային մրցումը ըրաւ Սթատ Պիւֆալոյի մէջ — Անգլիա — Ֆրանսա — մեծ յաջողութիւն մը գտնելով: Այդ մրցումէն Անգլիա էր որ յաղթական ելաւ, ինչ որ բնական էր: Այժմ Ֆըրանսայի զանազան քաղաքներուն մէջ պիտի կազմուին ըըկպիի փրոֆէսիոնէլ խումբեր, որոնց խաղը, ինչպէս ըսինք բուն ըըկպիէն պիտի տարբերի քանի մը կէտերու մէջ:

*** Այս կիրակի օր Քոլոմպի մարզարանին մէջ ֆութպոլի ներկայացուցչական խումբը պիտի մրցի Սպանիոյ մայրաքաղաքին խումբին դէմ:

Իսկ պասքէթ — պոլի մէջ Ֆրանսայի ազգային խումբը պիտի ընդունի Պելճիքայի խումբին այցելութիւնը Սթատ Ռոլան Կարոսի մէջ:

Լիլի մէջ հիւսիսային Ֆրանսայի ներկայացուցչական խումբը պիտի ընդունի անգլիական ծանօթ խումբի մը՝ Սընտերլանտի այցելութիւնը: Ֆութպոլի փրօփականտին համար շրջակայի Լիկերուն ձգուած այս կիրակին պիտի տեսնէ նաեւ ուրիշ մրցում մը որ տեղի պիտի ունենայ Շթութկարտի մէջ Ֆրանսայի եւ Գերմանիոյ հարաւային շրջաններուն ներկայացուցչական խումբերուն միջեւ:

Ժ. Ե.

ՁԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌԷՆ

Կամաւորներ եւ...

»»» · «««

ՏԵՍԻՆ, 14 ապրիլ.— Բառը կիսատ ձգեցի, որովհետեւ չեմ գիտեր ինչ բառերով որակել արարքը այն խմբակին որ կը կոչուի «Կամաւորներու Ազգ. Միութիւն» եւ որ սկսած է խարդախութեան կամուրջ ծառայել հակադաշնակցական ճակատին: Չեմ կրնար «Կամաւորներ» անունը կրող Միութիւն մը վարկաբեկել, բայց անոր ղեկավարներուն օձիքէն ամուր բռնած, կը հարցնեմ թէ ի՞նչ նպատակով ուզեցին խաչաձեւել Համազգային սգատօնը որ տեղի կ'ունենայ ապրիլ 22ին: Այդ տօնը այս տարի առանձնեց Չէյթունի Երիտասարդաց Միութիւնը, որուն կողմէ հրաւիրուած խորհրդակցական ժողովներուն երկու անգամ ներկայ եղան ռամկավարները, հնչակեանները եւ զանազան հայրենակցական Միութիւններ, իսկ վերջին ժողովին ներկայ էր նաեւ կամաւորներու կարմրուկ ներկայացուցիչը, եւ զայն լրացնելու «հանդուցեալ» շարժումին մնացորդներէն պարոն մը: Եկան, ժողովներուն մասնակցեցան, խօսք առին, խօսքեր լըսեցին, ու երբ դրօշակի խնդիր մը ծարծուեցաւ, ռամկավար ծանօթ սարկաւագին կողմէ, անմօթաբար իրենց լիազօրագրերը ետ առին, ու մեկնեցան տուն: Մենք կը կարծէինք թէ, երբ այս մարդիկը փոքրամասնութեան մէջ մնացին՝ պարտաւոր էին հնազանդել մեծամասնութեան, իսկ եթէ բնաւ չէին ուզեր մասնակցիլ, կրնային հեռանալ: Արդ, ի՞նչ ըսել այս նորընծայ ու բոլոր ճակատներէն քշուած մարդոց՝ որոնք ամէն մեղքիս վրայ «մարտիկ»ներ ալ են, մինչդեռ անոնց մէջ կան 24—25 տարեկան տղաքներ՝ որոնք Մեծ Պատերազմի ընթացքին դեռ կաթ կը ծծէին:

Խնդիրը սակայն «կամաւոր» բառին մասին չէ, այլ այն զզուելի խաղերուն, զորս կը վարգացնեն այդ անունին տակ պահուած հակադաշնակցականները, առանց ամչնալու յայտարարելով թէ դրօշակը չեն ճանչնար, վասնզի ... պետութիւն չկայ:

Ա՜հ, սրտակեկ երկերեսութիւն, ինչքան զզուելի ես դուն, որ հեղհեղէ պարանը կը բանաս հայ ժողովուրդի կուրծքին վրայ: Եւ հիմա դրօշակ չճանչցող այդ կամաւորներն ու ռամկավարները, հնչակն ու տէրտէր պաշտող եկեղեցասէր Տիկնանց Միութինը՝ ձեռք ձեռքի տուած սգատօն կը կատարեն, առանց խղճահարելու որ այդ տօնը նախապէս ուրիշներ կազմակերպած են...

Ոչ, պարոններ, դուք իրաւունք չունիք կամաւորներ կամ մարտիկներ կոչուելու, որովհետեւ որ եւ է դինուորի համար չկայ աւելի նուիրական սրբութիւն, քան ազգ. դրօշը: Ու գիտենք որ այս խառնակչութիւնը ուղղուած է Հ. Յ. Դաշնակցութեան դէմ: Բայց, զգուշ, կը ճանչնանք ձեզ եւ ձեր շրջապատը դարձող մանկլաւիկները, իրենց բոլոր դիմակներով:

Կորիւն Դրօշակեան

ԱՊՐԻԼ ՏԱՍՆԸՄԷԿԻ ԱՌԹԻՒ

oooo

Զ. Ո. Միութեան Փարիզի մասնաճիւղը այս տարի ալ կը տօնէ Ազգային Սգատօնը օրուան պատշաճ վեհութիւնով եւ ընտիր գեղարուեստական բաժինով: Լրացուցիչ տեղեկութիւնները տեսնել մեր Դ. էջի յայտարարութեանց մէջ:

Հոս կը ծանրանանք միայն հանդէսին գեղարուեստական բաժնին վըրայ, որ կազմուած է խնամքով եւ տօնին համապատասխան ոգիով:

Սգահանդէսին բացումը կը կատարուի Պէթհովէնի Հերոսներու մահերգով, նուագախումբի մը կողմէ, ընկերակցութեամբ երգեհոնի:

Ջութակահար Տրնիզ Կրանժօ կը նուագէ Տիրան Ալիքսանեանի Կանչէ կռունկը եւ Սէն Սանսի Հավանուհին:

Նշան Պէշիկթաշլեան կ'արտասանէ Յ. Թումանեանի «Հոգեհանգիստը», օրուան տօնին իմաստը խորհրդանշող յուղումնառատ բանաստեղծութիւն մը դիւցազնավէպի մը շունչով:

Այս մասը կը վերջանայ նուագախումբով, որ Փարիզի մէջ առաջին անգամ ըլլալով, պիտի նուագէ Հայաստանի կարողագոյն երաժշտագէտներէն Ալ. Սպենդիարեանի Ղայթարմա կտորը, զոր լարային քառեակի վերածած է Գ. Ադամեան եւ Զուռնի Տրընգի, հայկական կտոր մը, երեք ջութակի եւ դաշնակի համար, հեղինակութիւն Ն. Տիգրանեանի:

Զ. Ո. Միութիւնը, ուրեմն, այս առիթով գաղութի հայութեան կը ծանօթացնէ մեր հայրենիքի երաժշտագէտներուն նոր ու լաւագոյն գործերէն մէկ քանին:

Երկրորդ բաժնին մէջ կը լսենք յայտնի թաւջութակահարուհի Նէլլի Կոթիէ, որ պիտի նուագէ Ա. Պարթեւեանի Հերոսին մահը, Փօլ Ֆոշէի վերջալոյսի երգը, եւ Կ. Ֆորէի Մանող կինը:

Յետոյ կ'երգէ Հայկանուշ Թորոսեան, իր լաւագոյն եղանակներէն Ա.— «Կալին երգը», սրինգի ընկերակցութիւնով: (Յայտնի երաժշտագէտ Փօլ Ֆոշէ Կոմիտաս վարդապետի ձայնագրած այս գեղեցիկ մեղեդիին տուած է սրինգի բաժին մը, համապատասխան երգի ոճին, ոգիին): Բ.— Կ'երգէ նաեւ, առաջին անգամ ըլլալով տաղանդաւոր երգահան Վարդան Սարգսեանի գործերէն Հուրիներու Ողբերգը, որ նախերգանքն է Յ. Թումանեանի «Անուշ» քնարերգակ թատերգութեան, որուն պատրաստութեան ձեռնարկած է Վ. Սարգսեան: Հուրիներու Ողբերգին կ'ընկերանայ նուագարաններու քառեակ մը (երկու ջութակ, թաւջութակ եւ դաշնակ): Գ.— Ու վերջապէս անմահ Տէր Ողորմեան, որուն վեհ գեղեցկութիւնը գընահատեցինք 17 մարտի իր վերջին երգահանդէսին մէջ: Եւ այս՝ երգեհոնի եւ նուագախումբի ընկերակցութեամբ:

Հանդէսը կը փակուի Կրիկի Մահերգով (Լա մօռ տ'Ազ), նուագախումբին կողմէ:

Լիոնի Զ. Ո. Միութեան մասնաճիւղը եւս, շաբաթ երեկոյ, սգահանդէսին համար կազմած է նմանօրէն գեղեցիկ յայտագիր մը, գեղարուեստական ճոխ բաժին մը, շնորհիւ մեր երիտասարդ երաժիշտներէն Ա. Մելքոնեանի:

Այսպէս, տարուոյն ամէնէն գեղեցիկ հանդէսները կը մնան, իրենց վեհութեամբ եւ կազմակերպութեամբ, սըգահանդէսները, զորս կուտայ Զ. Ո. Միութիւնը:

Զ. Ո. Մ.ը կազմակերպած է այս սգահանդէսը անշահախնդիր եւ խանդավառ նուիրումով, տալով մեզի առիթը տարին անգամ մը խմբովին սըգալու մեր նահատակները եւ սիրոյ եւ համերաշխութեան մթնոլորտի մը մէջ հաղորդուելու անոնց յիշատակով:

Հայոց ժողովուրդ, ուրեմն Սալ Կավօ, այս կիրակի երեկոյ:

ՍԻԿԱՐԻ ԹՈՒՂԹԻ ՏԱԳՆԱՊԸ

»»» · «««

Սիկարի թուղթի ֆրանսական արտադրութիւնը տագնապի մէջ է ներկայիս:

Այս արդիւնաբերութիւնը, որ աւելի քան մէկ դարէ ի վեր կը շարունակուի Ֆրանսայի մէջ, հարիւրին 90 համեմատութեամբ կ'արտածուէր աշխարհի բոլոր շուկաներուն վրայ: Այսինքն տարեկան քառսուն միլիոն քիլօ սիկարի թուղթ կ'արտածուէր, քանակութիւն մը, որ անհրաժեշտ է 500 միլիառ սիկարէթի պատրաստութեան — սիկարէթի համաշխարհային ըսպառման հարիւրին 70ը: Կը նշանակէ թէ հարիւրաւոր միլիոններ կը հոսէին Ֆրանսայէն ներս: Հիմա նուազած է այդ աղբիւրին հոսանքը:

Երբ համաշխարհային տագնապը ծագեցաւ, ամէն կողմ սկսան թռչիլ տնտեսական նոր միտքեր ու ծրագիրներ: Եւ երկիրները, այդ գաղափարներէն թելադրուած, սկսան սահմանափակել ներածումները, փակել դուռները օտար ապրանքներու առջեւ: Ֆրանսական սիկարի թուղթի մեծագոյն շուկան էին Մ. Նահանգները: Տոլարին անկումը, Միացեալ Նահանգներու մէջ սիկարի թուղթի նոր գործարաններու կառուցումը մեծ հարուած մը տուին ֆրանսական արդիւնաբերութեան, որ հոգեվարքի օրեր կ'ապրի:

ՄԱՄՈՒԼ

«ԵՐԿՈՒ ՏԱՍՆԵԱԿ ԴԱՏԱՐԿԱՊՈՐՏՆԵՐ»

»»» · «««

Որո՞ւ մասին է խօսքը.— Հօկի: Ո՞վ է գրողը.— «Երիտասարդ Հայաստան», «օրկան Սոցիալ — Դեմոկրատ Հնչակեան կուսակցութեան Ամերիկայի շրջանին», որ ոչ ոքի կուտայ Հնչակեանութեան պատիւը եւ «Հայաստանը սիրելու» առաքինութիւնը:

Կարդացէք եւ դատեցէք. խմբագրական է, ոչ թէ պատահական յօդուած (17 մարտ).

— «Արտասահմանեան Հօկերու շարքերը հետզհետէ կը նօսրանան, կը քայքայուին դժբախտաբար եւ մինչեւ հիմա Հօկի Հայաստանի Գլխաւոր վարչութիւնը թերացաւ իրմէն ըսպասուած միջոցներուն եւ դարմանումներուն մէջ: Ներքին, կազմակերպական կեանքի մէջ յառաջացած պատեհութիւններու մէջ կը լողան արտասահմանեան Հօկերը եւ սակայն՝ Հայաստանի գլխաւոր վարչութիւնը՝ ստեղծուած այդ կացութիւնը կը դիտէ միայն՝ դատապարտելի անտարբերութեամբ մը եւ կը սպասէ անշուշտ որ, ինքնաբերաբար լուծուին դժուարութիւնները եւ ինք կարենայ միայն, հանգիստ սրտով՝ բանի մը տարին անգամ մը արտասահման մարդ հանել քիչ մը դրամ հաւաքելու եւ կրկին Հայաստան դառնալու ցանկութեամբ:

ՀՕԿի Գլխաւոր Վարչութեան կողմէ արտասահմանեան գաղութներու այցելող կամ եկող ու գացող ներկայացուցիչները, առանց ուժ տալու Հօկերու զօրեղացման եւ աւելի եւս կազմակերպման աշխատանքներուն, տարին իրենց հետ այն՝ ինչ որ գտան, գոհացան եղածովն ու երբեք միտք չունեցան քրքրելու ներքին պատեհութիւնները, որոնք այսօր՝ աւելի քան ստացած են վտանգաւոր հանգամանք եւ կը սպառնան քերել ու հատցնել արտասահմանեան Հօկերը: Ո՛չ միայն այդ, այլ նոյնիսկ, Հօկի Գլխաւոր վարչութեան պատասխանատու ներկայացուցիչներէն ոմանք, իրենց ոտքերը գաղութները նետելէ յետոյ, փոխանակ կարգաւորելու եւ նորմալ հունի մէջ դնելու Հօկերու մէջ ստեղծուած անկարգութիւնները, աւելի եւս խորացուցին զայն եւ թերեւս գիտակցաբար հարկադրեցին որ, մաքուր եւ զոհաբերող տարրերը՝ Հօկերէն դուրս գան, որպէսզի քայքայումը փութացուի եւ այդպէսով կաղայ Խ. Հայաստանի օժանդակելու ո եւ է շարժում ու ձեռնարկ:

Այս ուղղութեամբ տարիներ առաջ, ցցուն ու նշմարելի աշխատանք կատարեց Հօկի Գլխ. Վարչութեան ներկայացուցիչը, քաղաքացի Գրիգոր Վարդանեան իր Ամերիկա այցելութեան օրերուն: Ան՝ այս գաղութ ոտք դնելէ անմիջապէս յետոյ՝ Հօկի ողնայարը կազմող Հնչակեան ընկերներու օձիքէն բռնեց եւ զանազան նարպիկ դարձուածքներով հարկադրեց որ՝ Հնչակեաններ դուրս գան Հօկիմասնաճիւղերէն, կարգ մը հասկնալի շարժառիթներով՝ որոնք իրապարակեցին իր ժամանակին: Ու Գ. Վարդանեան, հազիւ իր քայլերը Ամերիկայէն դուրս նետած, քայքայումը ծայր տուաւ Հօկի շարքերու մէջ եւ այսօր կացութիւնը ծանօթ է բոլորին արդէն: Մենք ատենին բողոքեցինք կատարուած անարդարութեան դէմ, Խ. Հայաստանի շահերը պաշտպանելու եւ վտանգաւոր հետեւանքներու առջեւն առնելու թելադրանքներէն մղուած եւ սակայն, Հայաստանի Գլխ. Վարչութիւնը ո՛չ միայն պատասխանատուութեան չկանչեց Գ. Վարդանեանը, այլեւ քաջալերեց զայն, որովհետեւ մեզ անծանօթ մնացած առաքելութեամբ մը զայն կրկին ուղարկեց Ամերիկա եւ յետոյ Ֆրանսա եւ միւս հայաշատ գաղութները:

Մեր բողոքն ու քննադատութիւնները չդադրեցուցին ու կը շարունակենք տակաւին, սպասելով որ Հօկի Գլխ. վարչութիւնը, գէթ նուազագոյն չափով հետաքրքրուի Հօկերու քայքայման եւ նօսրացման պատճառ հանդիսացող խնդիրներով եւ տանի անհրաժեշտ աշխատանքները Հօկերու քայքայման եւ նօսրացման պատճառ ւալիօրէն սակայն, ակնարկուած վարչութիւնը, ոչ իսկ այդ ուղղութեամբ թերեւ քայլ մը առաւ մինչեւ հիմա, ընդհակառակը՝ կարգ մը թափթըփուքներու կողմէ հրատարակուած թերթի մը մէջ երեւցած սուտ, եւ շինծու ասացուածքներուն ականջ տըւաւ եւ անտեսեց Հօկերու վրայ իրապէսգուրգուրացող տարրին բողոքներն ու անկեղծ ցանկութիւնները: Ու այսօր՝ մեր քթին տակ գտնուող Ամերիկայի ՀՕԿը, հազիւ իր շարքերուն մէջ կը համրէ երկու տասնեակ մը դատարկապորտներ, որոնք Խ. Հայաստանի օգնելու մտածումէն աւելի, կը մտածեն իրենց ստամոքսի կերակրման, կռնակնին տուած Հօկի եւ Պետ. Կարմիր Խաչի արդէն իսկ հատնելու վրայ եղող գանձանակին, որոնք հայ աշխատաւորներու սէնթերով են գոյացած: Քանի՞ սէնթ գացած է Ամերիկայի Հօկէն դէպի Խ. Հայաստան: Ի՞նչ ուժ կը ներկայացնէ օրինակի համար, Ամերիկայի Հօկը: Որո՞նք են անոր շուրջ բոլորուողները: Որո՞ւ կրթուած են անոնք: Հարցումներ են ասոնք՝ որոնց պատասխանը՝ Ամերիկահայ աշխատաւոր զանգուածը կրնայ տալ, եթէ Հօկի Հայաստանի Գլխ. վարչութիւնը, անկեղծօրէն ցանկայ հետաքրքրուիլ Հօկի այստեղի գործերով եւ փութացնէ իր ներկայացուցիչը, որ եթէ հնար է, կարենայ գործել ու խնդիրներուն մօտենալ անշահախնդիր ակնոցով»:

ՍՏԱՑԱՆՔ

«ՄԵՐ ԿԵԱՆՔԸ», վէպ: Գրեց Հրաչ Զարդարեան: 304 էջ: Գին 15 ֆրանք: Ստանալու համար դիմել Հ. Զարդարեան, 126 Ավընիւ Սիմոն Պոլիվար, Փարիզ:

ԿԱՐԴԱՑԷՔ ԵՒ ՏԱՐԱԾԵՑԷՔ «ՅԱՌԱՋ»ը

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (10)

ԷՋԵՐ ՀԱՅԱՋԻՆԷ ՍԱՐՍԱՓՆԵՐԷՆ, 1914-20

Օր մը բանակէն քառասուն հոգի կը ղրկուին Խարխինի մօտերը, ճամբայ շինելու (երեսունը Հայեր, մնացեալը Թուրք եւ Քիւրտ): Այս քառասուն հոգիին երեք ժանտարմա կ'ընկերանային: Կողերի կամուրջին քով եղբայրս Օվսէպ եւ երկու յաղթանդամ Հայեր զինուորները կը խեղդեն, զէնքերը կ'առնեն եւ կ'ըսեն միւսներուն.— Անզէն մարդոց հետ գործ չունինք, կրնաք երթալ ձեր գիւղերը: Յետոյ դառնալով Թերպիսէքցի Տուրսունին, Օվսէպ կ'ըսէ.— Երբ մօրս քով երթաս ըսէ որ տղաքդ փախան»: Եղբայրներս դէպի Կարին կ'ուղղուին զինուորի հագուստով: Օվսէպ միշտ ըմբոստ է եղած: Իր մասին մայրս հետեւեալը կը պատմէր.— Երբ մեր գիւղը Ընկերութեան (Հ. Յ. Դաշնակցութիւնը) տղաքը եկան, Գոհարենց Ասատը, Տէր Ադամենց տէրտէրին տղան, Բարսեղը, Սրապենց Օվսէպ, Զախալենց Օվսէպ (Յովհաննէս), Զախոյենց Գէորգը, Խարբերդենց Վարդանը եւ Տօնականենց Իգնատիոսը, Մղսեսենց Գալուստը եւ Նիկօն մէկ խումբ էին. խմբապետը Ասատն էր: Այս երիտասարդները սարսափի մատնած էին թէ գիւղը եւ թէ շրջակաները: Յետոյ խումբին միացան Կողերցի լաւագոյն երիտասարդները, նաեւ Բադալիճի: Տղոց նպատակն է եղած իրականացնել Շրջիկի քարոզը,— Ով կով մը ունի, թող ծախէ եւ զէնք դնէ: Խեղճ գիւղացիին ունեցածը արդէն մէկ կով էր, որու շնորհիւ թթու թան մը կ'ուտէր, իսկ եթէ ծախէր, ի՞նչ պիտի ընէր: Այս տղաքը դիմելով Հ. Յ. Դաշնակցութեան մեր գիւղի կոմիտէին, կը յայտնեն թէ իրենք միջոցներ պիտի ստեղծեն հայ գիւղացին զինելու համար, թէեւ այդ միջոցը քիչ մը անպատուաբեր պիտի ըլլար: Կոմիտէն կ'ըսէ.— Հայ ժողովուրդը զինելու համար անպատուութեան խնդիր չկայ: Խաչգիւղէն քեռիներս տարեկան հինգ — վեց հարիւր սրճագոյն ոչխար կը տանէին Երզնկա ծախելու: Երբ մեր գիւղը կուգային, մէկէն հինգ տաս հատ կը պակսէր: Քեռիս լաւ գիտէր իր քրոջը տղուն միտքը: Կ'ըսէր,— Օվսէ, նորէն խոյերը պակսած են, առ սա տասը ոսկին, գնա գտիր: Օվսէ կ'երթայ պահած ոչխարը կը վերադարձնէ, իսկ ոսկիները կը յանձնէ խմբապետին, որով իսկոյն զէնք կը գնուի: Եւ այսպէս շատ մը միջոցներով, կարճ ժամանակէ մը Սարիքայան զինուած էր բոլոր տուներով: Դերջանի միակ գիւղըն էր, զուտ Հայ, միեւնոյն ատեն ալ Հ. Յ. Դաշնակցական: Միւս գիւղերը մեծամասնութեամբ Ս. Դ. Հնչակեան էին, Հ. Յ. Դաշնակցութեան հետ խառն: Դերջանի հայութիւնը անակնկալի եկաւ. չկրցաւ պաշտպանել, նախ երիտասարդութիւնը զինուոր տարուած, ղեկավարները սպաննուած էին, որով Թուրքը ուզածին պէս մորթեց:

Տուրսունը պատմած էր ամբողջ Թերպիսէքցիներուն թէ եղբայրս զինուորը խեղդած է: Ասոր վրայ գիւղացիները մեզի դէմ լարուեցան: Հօրաքրոջս տղան, Գարեգին, Մուշտատ աղային քրոջը տղուն քով էր, կ'ուզէին սպաննել, Մուշտատին տղան ինծի պատուիրեց որ հօրաքրոջս տըղան մեր քով բերենք: Գացի բերի: Անեն մը մէկտեղ կեցանք:

1916 փետր. ամսուն մէջ էր, ռուսական բանակը Կարինը գրաւած դէպի Դերջան կը յառաջանար: Թուրք զինուորները նահանջի ճամբան բըռնած էին, իրենց հրացանները ճամբաները նետելով կը փախչէին: Հայ կամաւորներուն վրէժխնդրութեան արձագանգը բերնէ բերան կը խօսուէր: Քանի մը օր առաջ Փալիկի մօտերմ Ղուսամը եւ Ալին ճաչելու պահուն յանկարծակիի բերելով կը սպաննեն Փալիկը:

Իրիկուն մը մեր պառկած սաքուին մէջ, որ միեւնոյն ատեն գիւղացիներուն հաւաքատեղին էր, ես ու Գարեգինը մսուրի մը մէջ նստած մտիկ կ'ընէինք գիւղացիներուն խօսքերը: Հարցը մեր շուրջը կը դառնար. կ'ուզէին մեզ սպաննել: Այս գործին լըծուած էր երկու աչքերը կորսուած հաշմանդամ մը որ պիտի ըլլար մեզ ըսպաննողը: Թէեւ Մուշտատ աղան մեզ կը պաշտպանէր, հակառակելով եղած առաջարկին. բայց ի՞նչ կ'արժէր Մուշտատ աղային ընդդիմութիւնը, քանի որ բոլոր գիւղացիները վճռած էին մեր մահը: Սպանութիւնը պիտի կատարուէր այսպէս.— Վաղը գիշեր պիտի գան մեզի պիտի ձայնեն թէ Չըլխնցէն ժանտարմաները ձեզ կ'ուզեն: Երբ մենք երթանք, ճամբան պիտի սպաննեն, հակառակ պարագային պիտի խեղդէին:

Պառկած ատեն Գարեգինը այս բոլորը պատմեց մայրիկիս: Խեղճ կինը ի՞նչ կրնար ընել. քանի որ փախչելու ճար չկար: Ամբողջ լեռները ձիւնով պատած էր. անկարելի էր որ լեռ բարձրանայինք: Իսկ Քիւմպեթները երթալու համար միակ ճամբան նահանջող զօրքերով լեցուած էր: Ուրեմն մահը անխուսափելի էր, կամ գիւղը մնալով պիտի սպաննուէինք գիւղացիներէն, կամ փախչելով պիտի ըսպաննուէինք զօրքէն:

Այդ գիշեր, գրեթէ չքնացանք: Առտուն մայրս հաց եփելու գնաց, իսկ ես ու Գարեգինը ախոռը աւլեցինք, եղած թրիքը քթոցը լեցուցինք, Գարեգինը շալկեց քթոցը եւ միասին տարինք թրիքնոցը թափելու: Երբ թրիքնոցը հասանք, տեսանք շատ մը Քիւրտեր Քիւմպեթներէն: Անոնց մէջ էր Մէմոյին աղան՝ էյտօն: Այս Քիւրտերը եկած էին իմանալու թէ ռուսական բանակը մինչեւ ո՞ւր հասած էր: Քիւրտն ըսաւ.— Պատրաստուեցէք, ձեզի հետ Քիւմպեթները տանիմ: Մենք գացինք մայրիկիս պատմեցինք այս նորութիւնը: Մայրս հացի գունտերը թոնիրին առջեւ թողուց, քոյրս Արեգնազը հօրաքրոջս տղան շալկեց եւ գացինք միացանք Քիւրտերուն:

Սոսկալի ցուրտ մը կար: Երբ մեր գիւղն անցանք, Գարեգինը յոգնած էր, ուզեցինք որ քոյրս քիչ մը քալէ, չկըցաւ: Մօրս կ'ըսէր,— Մարէ, մարէ, ղուրպան, ի՞նչ կ'ըլլի կտոր մը քնանամ: Մայրս գիտէր որ եթէ քնանայ, այլ եւս չպիտի արթննայ եւ սկսաւ լալ: Ինքն ալ տկար էր, չէր կրնար շալկել: Եթէ քիչ մըն ալ ուշ մնայինք, բոլորս մէկ պիտի սառէինք:

Էյտօ քիւրտն տեսաւ որ ճամբան պիտի մնանք, թաղիքէ մը մէջ փաթթեց քոյրս, գիրկը առաւ եւ սկսաւ քալել: Վերջապէս Քիւմպեթները հասանք. մերոնք եկան մեր քով:

ՄԱՆՈՒԿ ՏԷՐ ԱՆԱՆԵԱՆ

(Շար.)

պարգեւներ պիտի տրուին ամէնէն յաջող անդամներուն եւ խումբերուն համար:

Այս 300,000 հատընտիր հրացանակիրները պիտի կոչուին « վորոշիլովի արձակազէններ » եւ պիտի կազմակերպուին զինապետ Կամենեւի կողմէ, որ նախկին ցարական սպայ մըն է: Ցանձնարարուած է 500,000 այս կարգի հրացանակիրներ կազմակերպել օգոստոս 15էն առաջ:

»»»· ·«««

ՍԹԱՎԻՑՔԻ գործին խորհրդարանական քննիչ յանձնաժողովը առջի օր լսեց Պ. Տալատիէն, վերաքննիչ Ատեանի նախագահ Պ. Տրէյֆիւսը եւ ուրիշ բազմաթիւ կարեւոր անձեր:

Ց.

Հ. Դ.

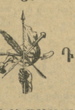

Փարիզ եւ շրջակայք

ՊԱՆԵԷՕ - ՔԱՇԱՆԻ «Արծիւ» Ենթակոմիտէ ընդհ. անդամական դասախօսութիւնը տեղի կ'ունենայ վաղը Շաբաթ երեկոյ ժամը 8.30ին Պանեէօի սովորական հաւաքատեղին: Պարտաւորիչ ներկայութիւն:

ԻՍԻ ԼԷ ՄՈՒԼԻՆՈՅԻ Ջաւարեան Կոմիտէի դասախօսական ժողովը վաղը Շաբաթ երեկոյ ժամը 9ին Ակումբին մէջ: Բացականները նկատի կ'առնուին:

ԻՍԻ ԼԷ ՄՈՒԼԻՆՈՅԻ «Մուրատ» խումբի ժողովը վաղը Շաբաթ երեկոյ ժամը 9ին Ակումբին մէջ: Կարեւոր օրակարգ: Բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը պարտաւորիչ է:

Գաւառ

ԼԻՈՆԻ Կոմիտէի վիճաբանական ժողովը այսօր Ուրբաթ երեկոյ ժամը 8.30ին ընկեր Քէնտիրեանի ճաշարանը, 14, rue François Garcin: Նիւթ՝ Բանապետութի՞ւն թէ ժողովրդավարութիւն:

ՊՈՄՕՆԻ (Մարսէյլ) Ջաւարեան ենթակոմիտէի ընկերական ընդհ. ժողովը վաղը Շաբաթ երեկոյ Պար Թապայի սրահին մէջ:

ՊՈՒԼՎԱՐ ՕՏՏՕԻ (Մարսէյլ) Վռամեան Ենթակոմիտէն ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ Հրայր, Գայլ Վահան, Կայծակ եւ Մուրատ խումբերու բոլոր ընկերները այս կիրակի իրիկուան ժամը ճիշդ 6ին ծանօթ հաւաքատեղին: կարեւոր օրակարգ: Պարտաւորիչ ներկայութիւն:

ՄԱՐՍԷՅԼԻ «Աղբիւր Սերոբ» Ենթակոմիտէի ժողովը տեղի կ'ունենայ այս կիրակի կէս օրէ վերջ ժամը 3ին սովորական հաւաքատեղին: Բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը անհրաժեշտ է:

ՍԷՆԹ Թ'ԷԹԻԷՆԻ Անտոք Ենթակոմիտէին ընդհ. ընկերական ժողովը վաղը Շաբաթ երեկոյ ժամը 8ին սովորական հաւաքատեղին: Ներկայանալ անդամատետրով: Պարտաւորիչ ներկայութիւն:

ԱՊՐԻԼ ՏԱՍՆԸՄԷԿ
Չ. Ռ. ՄԻՈՒԹԻՒՆԸ ԿԸ ՏՕՆԷ
ՓԱՐԻԶԻ ՄԷՋ

ԱՅՍ ԿԻՐԱԿԻ ԵՐԵԿՈՅ, ԿԱՎՈՅԻ ՇՔԵՂ ՍՐԱՀԻՆ ՄԷՋ
45-47, Rue de la Boëtie, Métro: Miromesnil

ԿԸ ՆԱԽԱԳԱՀԷ՝ Պ. ՔՐԱՖԹ ՊՈՆԱՐ (Ջուիցերիայէն հրաւիրուած)

կը խօսին՝ ՏԻԿ. ԱՆԱՅԻՍ, ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ, ԱՐՇԱՒԻՐ ԽԱՆԷՏԱՆԵԱՆ

գեղարուեստական բաժնի ղեկավարութիւնը եւ երգեհոնի (orgue) բաժինը կը ստանձնէ ֆրանսացի յայտնի երաժշտագէտ *ՓՕԼ ՖՈՇԷ*, ուսուցիչ փարիզի Պետական երաժշտանոցի:

կը նուագեն, առանձին եւ խմբովին, Օրիորդներ՝ *ՆԷԼԼԻ ԿՕԹԻԷ* (Թաւ ջութակ), *ԼՈՎԷՐԺՈՆ* (ալթօ), *ԿՐԱՆԺՕ* (ջութակ), *ՓՐԱՏԷԼ* (դաշնակ): Պարոններ՝ *ՓԻԷՐ ՊԱԺԷՕ* (Թաւ սրինգ.hautbois, օփերայէն) եւ *ԼԻՒՍԻԷՆ ՊՐԷՕՆ* (սրինգ), բոլորն ալ Ա. մրցանակով պսակաւորներ փարիզի Պետական երաժշտանոցէն:

կը նուագեն հայ եկեղեցական եւ աշխարհիկ եղանակներ, եւ Հայաստանի արդի երաժիշտներու գործերէն:

Կ'արտասանէ ՆՇԱՆ ՊԷՇԻԿԹԱՇԼԵԱՆ *Յ. Թումանեանի «ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏԸ»*

Կ'ԵՐԳԷ **ՀԱՅԿԱՆՈՅՇ ԹՈՐՈՍԵԱՆ**

կարգապահութեան կը հսկեն Հ. Մ. Ը. Մ.ի սկաուտները:

Տոմսերու մասնակցութեան համար 5 ֆր. օթեակները եւ միջնասրահը, 3 ֆր. բ. եւ գ. յարկի պատշգամները:

ԼԻՈՆԻ ՄԷՋ

ՎԱՂԸ ՇԱԲԱԹ ԳԻՇԵՐ Գ. ԹԱՂԱՊԵՏԱՐԱՆԻ ՍՐԱՀԻՆ ՄԷՋ

Բարձր հովանաւորութեամբ ՏՈՔԹ. Ա. ՊԻՏՈՆԻ (նախագահ նախկին Պատերազմիկներու Միութեան)
եւ ներկայութեամբ ԼԻՈՆԻ ՔԱՂԱՔԱՊԵՏԻՆ, ՌՈՆԻ ՆԱՀԱՆԳԱՊԵՏԻՆ,
ԼԻՈՆԻ ԶԻՆ. ԿԱՌԱՎԱՐԻՉԻՆ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՑԻՉՆԵՐՈՒՆ:

Կը նախագահէ՝ ԸՆԿ. Խ. ՍՈՂԻԿԵԱՆ   Կը խօսի՝ ՏԻԿԻՆ ԷԼԼԷՆ ԲԻՒԶԱՆԴ

Մասնակցութեամբ հայ եւ ֆրանսացի արուեստագէտներէ բաղկացած նուագախումբի, ղեկավարութեամբ Գ. Ա. ՄԵԼՔՈՆԵԱՆԻ, մեներգ, Օր. Մ. ՏԷՐ ՊԵՏՐՈՍԵԱՆԻ, արտասանութիւն Օր. Մ. ԱՃԷՄԵԱՆԻ, Պ. ԼԵՒՈՆ ԱԼԷՄԵԱՆԻ եւ ՄԻՍԱՔ - ՄԻՐԶԷԻ կողմէ:

կը նուագեն ՏԻԿԻՆ ՔԼԷՍՔԱ (ջութակ), ՏԻԿ. ՄԱՐԿՐԻԹ ՎԻՒՅԱՐ (Թաւջութակ), Օր. Մ. ՕՓԷՆ (դաշնակ), Պ. Ա. ՄԵԼՔՈՆԵԱՆ (ջութակ):

կ'երգեն կոմիտասի հուչակաւոր «Տէր Ողորմեա»ն, եռաձայն ՉԱՆՏԵԱՆ, ԳՈԼԱՄԱՆԵԱՆ եւ ՄԵԼՔՈՆԵԱՆ («կոմիտաս» քառեակէն) ընկերակցութեամբ նուագախումբին:

ՄԱՐՍԻԼԻՈՅ ՄԷՋ

ԱՅՍ ԿԻՐԱԿԻ ԱՌԱՒՕՏ ԺԱՄԸ ՃԻՇԴ 8.30ին, *Սինէմա Թափիվէռի մէջ*

կը նախագահէ՝ Մ. ՎԱՐԱՆԴԵԱՆ

Կը խօսին՝ ՇԱՒԱՐՇ ՆԱՐԴՈՒՆԻ ԵՒ ՏԻԿԻՆ ՔԻՊՐԻԹՃԵԱՆ

գեղարուեստական ճոխ բաժին: կը նուագէ Չ. Ռ. միութեան ՎԱՀԱԳՆԵԱՆ նուագախումբը:

ՎԻԷՆԻ ՄԷՋ

ԱՅՍ ԿԻՐԱԿԻ ԿԷՍ ՕՐԷ ՎԵՐՋ ԺԱՄԸ 2.30ին *ՍԱԼ ՏԷ ՖԷԹԻ ՄԷՋ*

Կը նախագահէ՝ Ս. ԳԱԼՈՒՍՏԵԱՆ   *Կը խօսի՝* ՏԻԿԻՆ ԷԼԼԷՆ ԲԻՒԶԱՆԴ

Գեղարուեստական բաժնին կը մասնակցին ընկերներ՝ Յ. ԲԱՆՃԱՐԵԱՆ, Ղ. ՂԱԶԱՐԵԱՆ ԵՒ ԱՐԹԱՔԻ

Տախսերու մասնակցութեան համար ՄՈՒՏՔ 1 ֆրանք

ՏԷՍԻՆԻ ՄԷՋ

ԱՅՍ ԿԻՐԱԿԻ, ԿԷՍ ՕՐԷ ՎԵՐՋ ԺԱՄԸ 2ին Հ. Յ. Դ. ՏԱՆ ՄԷՋ

նախաձեռնութեամբ *ՁԷՅԹՈՒՆԻ ԵՐԻՏԱՍԱՐԴԱՑ ՄԻՈՒԹԵԱՆ*

Մասնակցութեամբ *Հ. Յ. Դ. ՏԷՍԻՆԻ ԿՈՄԻՏԷԻ, ՊԱՏԱՆԵԿԱՆ ՄԻՈՒԹԵԱՆ*

ՖՐ. Կ. ԽԱՉԻ, ՍԵԲԱՍՏԻՈՅ եւ ՎԱՍՊՈՒՐԱԿԱՆԻ ՀԱՅՐ. ՄԻՈՒԹԵԱՆՑ

Կը նախագահէ՝ Պ. Յ. ՊԱՐՈՆԵԱՆ   Կը խօսի՝ Պ. Կ. ԽՐԱՅԵԱՆ

Երգ, արտասանութիւններ եւայլն:

ԸՆԿԵՐԱՀԱՄԱԽՄԲԱԿԱՆ ԹԷՅԱՍԵՂԱՆ

ի պատիւ ընկերներ՝ Զ. ՕԶԱՆՋԱՆԵԱՆԻ ԵՒ Մ. ՎԱՐԱՆԴԵԱՆԻ
կազմակերպուած *ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՇՐՋ. ԿՈՄԻՏԷԻ* կողմէ
վաղը, Շաբաթ երեկոյ ժամը 8.30ին Salon St. Jaquesի մէջ
4, rue Saint Jaques
5 ֆրանք մուտք ծախսերու մասնակցութեան համար

Թատերական ներկայացում Շավիլի մէջ

Ի ՆՊԱՍՏ ՇԱՎԻԼԻ ՄԱՆԿԱՊԱՐՏԷԶԻՆ
վաղը Շաբաթ երեկոյ ժամը ճիշդ 8.30ին Salle Patinի մէջ
114, Grand'Rue, Chaville
կը ներկայացուին՝
« ՇՈՒԱՐԱԾ ՎԱՐԺԱՊԵՏ »Ը եւ « ՆԱՍՐԷՏՏԻՆ ՀՕՃԱ »
փարիզահայ Թատերախումբին կողմէ ղեկավարութեամբ Պ. Վ. Պաղտասարեանի
Հաղորդակց. միջոց.— Pont de Sèvresէն առնել 1 Թիւ համրակառքը եւ իջնել Ancienne Mairie:

Կ'ՈՒԶՈՒԻՆ, *քրէփ որ չինէ եւ քրէփ ժօրժէթի չըմիզիէ կարող անթրրփրրնէօրներ: Ներկայանալ նմոյներով առաւօտները ժամը* 9—11: *Դիմել՝* DARONIAN, 2, rue St Philippe. *Փարիզ*

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

Ալֆորվիլի Հայ Երկսեռ Երիտասարդաց Միութիւնը ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ հին եւ նոր բոլոր անդամ - անդամուհիները այս երեկոյ ժամը 9ին Հայ Ակումբին մէջ:

ԿԱՐԵՒՈՐ

Ծանօթ օրիորդ մը կը ստանձնէ ֆրանսերէնի, անգլիերէնի, գերմաներէնի եւ հայերէնի դասեր տալ տուներու մէջ: Դիմել Ե. Յարութիւնեանի 13, rue d'Orcel, *Փարիզ* (18), *Մէթրօ* Barbès.

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

Պարտիզակցի Տիկ. Դշխուհի Գաբրիէլեան (Ծնեալ Թիւթիւնճեան), հայրը՝ Օննիկ (սպաննուած), մայրը՝ Մարիամ (մեռած) կը փնտռէ իր երկու եղբայրները՝ Կարապետ եւ Յակոբ եւ իր քոյրերը՝ Թագուհի եւ Մաքրուհի. Տեղահանութեան միջոցին տարագրուած է իր եղբայրներուն եւ քոյրերուն հետ Գոնիա, ուր կորսնցուցած է իր եղբայրը Կարապետ, իսկ իրենք տարագրուած են Խաթմա, այդ շրջանին մէջ ալ անյայտացած են իր եղբայրը Յակոբ եւ իր երկու քոյրերը: Իրենց մասին լուր ունեցողներէն կը խնդրուի իմացնել S. Kaprielian c/o Pharmacie Melikian, Tcharrah Vezarat-DJeng, Teheran, Perse (Via U. R. S. S.):

ԳՈՐԾ ԿԸ ՓՆՏՌԷ

Գործ կը փնտռէ Տրակինեանի մէջ բնակող աշխոյժ, վստահելի եւ ընտանիքի տէր հայրենակից մը, որ գիտէ ֆրանսերէն, հայերէն, հաշուակալութիւն, մեքենագիր եւ այլն: Կը ստանձնէ աշխատանք որ եւ է քաղաքի մէջ: Կուտայ նիւթական եւ բարոյական երաշխաւորութիւն:

Դիմել՝ Ervand Terzian*ի.* B. P. 31, Draguignan (Var).

ՖՐԱՆՍԵՐԷՆ ՍՈՐՎԵՑԷՔ

Foyer Français *ձեռնարկած է ֆրանսերէնի գիշերային դասընթացք հաստատելու* Պէլվիլի *եւ* Ալֆորվիլի *Հայերուն համար: Ամսական* 5 *ֆրանք:*

Փափաքողները կրնան գրել Պ. Գ.Ր. ԹԷԼԼԱԼԵԱՆի, 25, Rue Emile Desvaux. Paris 19:

ԲԱՑՈՒԱԾ Է

ՅՈՎՀԱՆՆԷՍ ԽԱՆՉԵՐԵԱՆԻ

ԱՐԴԻԱԿԱՆ ԴԵՐՁԱԿԱՏՈՒՆԸ

97 Route d'Orléans. Cachan

Անգլիական եւ ֆրանսական ընտիր կերպասներ, վերջին նորաձեւութիւն, խնամուած կար: Գիներու վրայ կարեւոր զեղչ:

---

13 ՏՐԱՄԱԴՐԵԼԻ ԵՆ գեղեցիկ եւ ընդարձակ սրահներ՝ (ամէն յարմարութիւններով եւ օժտուած ելեկտրական գոյնզգոյն լամբարներով) հարսանեկան հանդէսներու, ժողովներու, ցերեկոյթներու, պարահանդէսներու եւլն. դիմել 13

ՅՈՎՀԱՆՆԷՍԵԱՆԻ *13 rue Pierre Curie*, K. *Bicètre. Metro: Porte d'Italie.*

Le Gérant: H. STEPHAN
Imprimerie A. DER (AGOPIAN)   17, Rue Damesme, PARIS (13e)

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (19)

ՀԱԼԱԾ ՄՈՄԻՆ ՀԵՏՔԸ

Հեղինակ՝ ԷՏԿԸՐ ՈՒՕԼԸՍ   *Թարգ. Մ.*

Լէքմընիներու անհետացումէն յետոյ այդ խնդիրներով ինքն էր որ կը զբաղէր: Իրեն համար ընաւ տարբերութիւն չըրաւ, երբ յայտնի եղաւ թէ Ճօն գինքը կտակակատար նշանակած էր եւ արդէն իսկ իբր խնամակալ աշխատած էր Տիկին Լէքմընի գործերուն համար: Անկէ զատ վկայ եղած էր Ճօնի Հարսնիքէն առաջ կնքուած ամուսնական պայմանագրութեան մէջ: Լէքմընիներու եկամուտը զգալապէս աւելցած էր. հեղինակին գիրքերը ջուրի պէս կը սպառէին, իսկ Տիկին Լէքմընի հօրաքրոջ անժամանակ մահուան պատճառաւ, աւելի եւս ծանրացած էին խնամակալին հոգերը, քանի որ հարուստ հօրաքոյրը իր ունեցածը — չունեցածը ձգած էր իր « դժբախտ եղբօրը աղջկան »:

— Տարի մը եւս կը պահեմ խնամակալի պաշտօնս, ըսաւ Թ. Ք. փաստաբանին. յետոյ կը հրաժարիմ:

— Կը կարծէ՞ք որ երբեւան պիտի ելլեն, հարցուց՝ բաւական ծեր ու խելքը կարճ փաստաբանը:

— Անշուշտ, պատասխանեց Թ. Ք. անհամբերութեամբ. Լէքմընի գիրքերուն բոլոր հերոսները ուշ — կանուխ մէջտեղ կ'ելլեն. յարմար առիթին պիտի գայ եւ պիտի զարմացնէ մեզ:

Լէքմընի վերադարձին մասին չատ ապահով էր Թ. Ք. ու երբեք չկորսնցուց այդ հաւատքը:

Ներքնապէս համոզուած էր նաեւ թէ Գարան օրին մէկը իր ձեռքին մէջ պիտի իյնար:

Տարօրինակ պատմութիւններ շրջան կ'ընէին Ցոյնին մասին. բայց ընդհանրապէս այդ պատմութիւններն ու զրոյցները հաւասար էին այն բամբասանքներուն որոնց չատ անգամ ենթակայ են հարուստներն ու կեանքի մէջ յաջողութիւն գտած մարդիկ:

Այդ պատմութիւններէն մէկը կ'ըսէր թէ Գարան Ալպանացի ղեկավար մը ըլլալէ աւելի, բարձր դերքի մը կը ձգտէր: Արդէն իսկ ղեկավարող ուժ մըն էր Ալպանիոյ մէջ: Իրաւ է որ անոր հայրը Ցոյն էր, սակայն ինք չաւուրացն էր ալպանական ազդեցիկ ընտանիքի մը որ կարճատեւ տիրապետութիւն մը ունեցած էր այդ ապրուտանքի երկրին վրայ:

Գարա իշխանութեան համար հոգի տուող մէկն էր. այդ բանին համար ինքզինքին ալ չէր խնայեր. իր ամբողջ հարստութիւնը ի սպաս դրած էր միայն այդ նպատակը յաջողցնելու մտահոգութեամբ եւ ինչ ալ ըլլային իր երիտասարդի խենթութիւնները — այդ մասին փաստեր կային — իր իտէալին իրագործման համար կ'աշխատէր այնպիսի թափով մը որուն անկարելի էր չհիանալ:

Թ. Ք. իր դարակին մէջ կը պահէր պզտիկ, կարմիր գիրք մը՝ երկաթէ կափարիչով զոր կարելի էր բանալով կղպել. այդ գիրքին մէջ որուն անունը դրած էր « Գայթակղապատում », իր աղտոտ գիրով գրի կ'առնէր մանր — մունր տեղեկութիւններ զորս չէր կրնար հրապարակել, չէր արհամարհեր տեղեկութեան ոչ մէկ աղբիւր եւ ամէն բան կ'արձանագրէր այնտեղ:

Ճօն Լէքմընի գործերը յիշեցուցին Գարան եւ Գարայի համար եղած ընդունելութիւնը: Մէնսըս կրնար, այդ ընդունելութեան երթալով, իրեն բերել արտասանուած ճառերուն ամփոփումը:

Բայց Մէնսըս չէր իրեն տեղեկացնողը թէ Գարան նիւթապէս կ'օժանդակէր կարգ մը ազդեցիկ մարդոց եւ թէ անոր օգնութեան շնորհիւ էր որ փոխ — նախարարներէն մէկը անանկութենէ խուսափած էր: Թ. Ք. այս տեղեկութիւնը ստացած էր այնպիսի միջոցով մը որուն կարելի չէ թերեւս « պատուաւոր » անունը տալ:

Մէնսըս գիտէր թէ պաքարայի ակումբ մը կարՍլպէմարլ փողոցին մէջ, բայց չէր գիտեր թէ նոյն ինքն դատական նախարարին ջղային կինը մէկ գիշերուան մէջ վեց հազար ոսկի կորսնցուցած էր այնտեղ:

Շատ աղտոտ բան էր, բայց դժբախտաբար, պայմանադրական, ու — րովհետեւ դիրք ունեցողները այդ տեսակ ձեւքի — տակէ բաներ պիտի ընեն միշտ, երբ մէջտեղը կայ դրամն ու կինը: Սակայն Թ. Ք. իր պաշտօնին բարւոք կատարումին համար պարտաւոր կը զգար « առ ի գիտութիւն » արձանագրելու այդ սայթաքումները, որ աստիճան ալ աղտոտ ու պայմանադրական ըլլային: Որովհետեւ, կը մտածէր ան, « չես գիտեր ինչ կը պատահի »:

Դատական նախարարը շատ կարեւոր մարդ մըն էր, որովհետեւ կը ճանչնար Եւրոպայի վեհապետներուն մեծագոյն մասը: Ազգատ մարդ մըն էր, տարեկան երկու — երեք հազար ոսկի եկամուտով: Քաղաքական որոշ համոզումներ չունէր եւ չէր մասնակցեր երկու կուսակցութիւններուն պայքարներուն եւ երկուքին համար ալ փոխն ի փոխ աշխատած էր, իր շահերը նկատի ունենալով եւ առանց դատապարտուելու մէկուն կամ միւսին կողմէ: Անիկա յաջորդաբար նախարար եղած էր չորս տարբեր վարչութիւններու մէջ, միշտ սատանալով իր Թոշակը, թէեւ այդ չորս վարչութիւններուն քաղաքական ուղեծիրը իրարմէ հիմնովին տարբեր էին:

Լէյտի Պարթօլէմիու, այս «ամէն բանի յարմարող» նախարարին կինը Սան Րէմօ գացած էր վերջերս: Թերթերը լուրը հաղորդելով, անորոշ կերպով խօսած էին նաեւ անոր առողջութեան մասին:

Թ. Ք. սուտ թէ ո՛չ մէկ բժիշկ այցելութեան գացած էր նախարարին պաշտօնական բնակարանը որ կը գտնուէր Տաունինկ փողոցին մէջ. հետեւաբար, երբեւ կասկածոտ մարդ, տարբեր ենթադրութիւններ ըրաւ: Իր « երեւելիներու ցանկ »ին մէջ կ'արձանագրէր իր զոհերուն նախընտրած ժամանցի տեսակները, որոնք, կըրնանք միջանկեալ ըսել, համապատասխան չէին միշտ այն դրօսանքներուն որ նշանակուած են համանուն պաշտօնական հատորին մէջ երեւցող անուններուն դիմացը: Թ. Ք. պէտք եղածէն աւելի մանրամասնութեամբ նկարագրած էր իր « երեւելիներուն » խենթութիւններն ու տկարութիւնները:

Այդ գրքին մէջ Լէյտի Պարթօլէմիուին անունը յիշատակուած էր քանի մը տեղ: Անառարկելի իրողութիւն մըն էր որ անիկա ծնած էր 1874ին, եօթերորդ աղջիկն էր Պամօրլիի կոմսին եւ Պէլինտա Մէրի անունով աղջիկ մը ունէր:

(Տար.)

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ՝ ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ, ԳՐԱԿԱՆ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

HARATCH

(Fondé en 1925) R. C. Seine 276.286

Directeur et Propriétaire : Sch. Missakian

Rédaction & Administration
ԽՄԲԱԳՐՈՒԹԻՒՆ եւ ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ

17, Rue Damesme PARIS (13e)
Téléphone : Glacière 15-70

(ԻՐԹԻԻԵԿԻ ՀԱՄԱՐ՝ Métro : TOLBIAC)

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԵԱՆ ՊԱՅՄԱՆՆԵՐ.—

	ՏԱՐԵԿԱՆ	ՎԵՑԱՄՍԵԱՅ	ԵՌԱՄՍԵԱՅ
Ֆրանսա եւ գաղութներ	140 ֆրանք	70 ֆրանք	35 ֆր.
Անգլիա, Եգիպտոս, Զուիցերիա, Իտալիա	250 »	130 »	—
Ամերիկա	200 »	100 »	—
Ուրիշ երկիրներ	200 ֆրանք	100 ֆրանք	—

ՇԱԲԱԹ 21 ԱՊՐԻԼ SAMEDI 21 Avril 1934

10 ՐԴ ՏԱՐԻ - 10e Année № 2476

Խմբագիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

ԳԻՆ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ԵՐԿՈՒ ԽՕՍՔ

ՄԻԱՑԵԱԼ "ՊԱՏԻՒ,, ՄԸ՝ ՓՈՂՈՑԷ ՓՈՂՈՑ

»»»..«««

«Ո՞ւր կ'ուզեն յանգիլ...» — կը հարցնէինք ապրիլ 10ին, երբ հեռագիրը կը հաղորդէր հայկական նոր խռովութիւններ՝ Պոսթընի եւ Շիքակոյի մէջ:

Մանրամասնութիւններ չունինք տակաւին, երկու դէպքերու մասին:

Կը սպասենք այսօր — վաղը:

Այսօր, Բ. էջին մէջ հրատարակած ենք թղթակցութիւն մը, որ հաւանօրէն կը վերաբերի Պոսթընի խռովութեան, դատելով ծանօթ հեռագրին եւ այս թղթակցութեան թուականներէն: Թէեւ, հեռագիրը այն տպաւորութիւնը կը ձգէր թէ ընդհարումները տեղի ունեցած են եկեղեցիներու շուրջ: Եւ շատ աւելի ծանր կը ներկայացնէր հետեւանքները:

Ուրեմն, մեր խօսքը Պոսթընի այն դէպքի մասին է որուն նկարագրութիւնը պիտի կարդաք այսօր իսկ:

Ինչպէս կը տեսնէք, նախայարձակները նորէն «միացեալ ճակատ»ի զինուորեալներն են:

Դաշնակցութիւնը հանդէս — բանախօսութիւն կը սարքէ: Ծանօթ խառնիճաղանճը կ'երթայ խանգարելու: Կ'երթայ սպառազինուած բիրերով ու երկաթի կտորներով, իսկ ամէնէն յատկանշականը՝ կիներով ու մանուկներով:

Նոր ռազմախաղ մըն է այս, որուն առաջին փորձը կատարուեցաւ Նիւ Եորքի մէջ, նորէն Դաշնակցութեան սարքած հրապարակային ժողովին առթիւ:

Այն ատեն ալ (25 փետր.), ճամբուն վրայ դիրք բռնած էին 2-300 ցուցարարներ,—«հայ, հրեայ, սեւամորթ, թափառաշրջիկներ, հայ պառաւ կիներ, փոքր տղաներ եւ աղջիկներ», ինչպէս կը նկարագրէր «Հայրենիք»ի թղթակիցը: (Հակառակորդները այս թիւը վերածեցին քանի մը հազարի...):

Այն ատեն ալ, ինչպէս այս անգամ, խուժանը իր կատաղութիւնը կը թափէր ոչ միայն Դաշնակցութեան, այլ եւ ազգ. խորհրդանշանին դէմ:

Եւ խուժանին կարմիր կամ դեղին բերանները, յաջորդ օրը պարծանքո՛վ կ'աւետէին թէ եռագոյնը բզքտուեցաւ, ցեխերու մէջ կոխկրտուեցաւ եւն.: (Անշուշտ այս այն խորհրդանշանը չէ որուն տեւէն «բանակ է քալած», այլ «սանճաքը շէրիֆ»ը կամ քէմալական մահիկը...):

Ուրեմն, ազդանշանը տրուած է: Ո՛ւր որ դաշնակցական հանդէս մը կամ հրապարակային ժողով մը սարքուի, «միացեալ»ը զօրակոչ պիտի կատարէ, առանց ազգի, դաւանանքի, սեռի եւ տարիքի խտրութեան, զայն խանգարելու, փողոցային կռիւներ յարուցանելու եւ... շքանշան ստանալու համար:

Ճիշդ չորս ամիս է որ, գոյնզգոյն խաչակիրները անհամար ժողովներ կը կատարեն Մ. Նահանգներու բոլոր քաղաքներուն մէջ, վայրենօրէն շահագործելով դիակ մը, նոյն իսկ դրամական աղբիւրի վերածելով զայն, իսկ Դաշնակցութիւնը իրաւունք չունի կուսակցական բանախօսութիւն իսկ սարքելու:

Ո՞վ արձակեց հրամանը,— «Միացեալ»ը: Ո՞վ է «միացեալ»ը.— Ամենազազրելի խառնիճաղանճը որ երբեք երեւան եկած ըլլայ մեր հանրային կեանքին մէջ, ոտքի տակ առնելով ամէն սրբութիւն:

Խոստովանինք թէ չափազանց միամիտ հարցում էր մերինը,— «Ո՞ւր կ'ուզեն յանգիլ»:

«Միացեալ»ը շատոնց տուած է պատասխանը:

Դեռ յունուարին, բողոքի ժողովներու մեղրալուսնի օրերուն, «միացեալ»ը հրատարակութեան կուտար 11 յօդուածներէ բաղկացած բանաձեւ մը, կը տրամադրէր.—

Պօյքոթի ենթարկել Դաշնակցութեան մտաւորականութիւնն ու գործօն անդամները, հանրային բոլոր ասպարէզներուն մէջ,— Վտարել Դաշնակցական պաշտօնէութիւնը՝ ազգ. հաստատութիւններէն եւ պօյքոթի ենթարկել այն հաստատութիւնները որոնք Դաշնակցականներ կը պահեն,— Պահանջել Մ. Նահանգներու կառավարութենէն, որ դնէ քննութեան ենթարկէ Դաշնակցութեան ամբողջ քաղաքական գործունէութիւնը,— Պահանջել նոյն կառավարութենէն՝ որ պատժէ Դաշնակցական ամբողջ ղեկավարութիւնը,— Կազմակերպել ժողովրդական դատավարութիւններ բոլոր գաղութներու մէջ, Դաշնակցութիւնը նստեցնելով ամբաստանեալի աթոռին վրայ:

Չի՞ բաւեր այսքան արտայայտում, ապացուցանելու համար սարքուած դաւադրութեան ամբողջ անբարոյականութիւնը:

Անշուշտ այս բոլորը սահմանուած էին «ահուսարսափի» մատնելու Դաշնակցութիւնը:

Իրենց չար բախտէն, ոչ միայն մազ չշարժեցաւ Դաշնակցութեան գլխուն վրայ, այլ եւ աւելի խտացան շարքերը, նորանոր կորիզներ կազմուեցան կամ հիներ կրկնապատկուեցան, պատանեկան միութիւնները բազմացան, «Հայրենիք»ը անգլերէն շաբաթաթերթ մըն ալ ունեցաւ, աւելի քան երկու հազար բաժանորդներով, աւելի աշխուժացան այն կազմակերպութիւնները որ ուղղակի կապ ունին Դաշնակցութեան հետ, եւ,—

Ահա «միացեալ»ը փողոց իջած կիներով եւ մանուկներով...

Այսինքն այնքան մանրացած ու ինկած որ, իր անզօր կատաղութեան թափին մէջ, փողոցային ցոյցեր կազմակերպելու, կռիւ յարուցանելու, դրօշակ բզքտելու պաշտօնն անգամ՝ կիներու եւ մանուկներու կը վստահի:

Կրնայի՞ք երեւակայել դուք այսքան գազանային ազդանշան՝ հայ կնոջ բերնին մէջ, օտար պողոտաներու վրայ.

— Զարկէ՛ք անիծեալ Դաշնակներուն, զարկէ՛ք որ սատկին, զարկէ՛ք որ վերնան: (Ցապաւած ենք շատ աւելի գռեհիկ բացագանչութիւններ):

Կրնայի՞ք երեւակայել «ճակատ» մը այսքան անպատիւ, եւ պարտութիւն մը այսքան փողոցային...

Շ.

ՎԵՐՋԻՆ ԺԱՄ

ԱՏԱՆԱՅԻ ԿՈՒՍԱԿԱԼԸ ԻՍՔԵՆՏԵՐՈՒՆԻ ՄԷՋ

Ապրիլ 6ին Իսքենտէրուն գնաց Ատանայի կուսակալ Միմթազ պէյ եւ քանի մը ժամ հիւր եղաւ մարզպանութեան պատուիրակին որուն հետ ճաշելէ յետոյ մեկնեցաւ: Այս այցելութիւնը տեղի տուած է զանազան մեկնութեանց. մասնաւորապէս Թուրքերը կը շահագործեն զայն, կապելով Իսքենտէրունի սանճաքը Թուրքերուն ձգելու ծրագրին հետ:

«Ազդակ»ի թղթակիցը այս առթիւ կը գրէ Անտիոքէն (14 ապրիլ).

— Իրաւասու շրջանակներու հետ հետաքրքրուեցանք, այս առթիւ շրջան ընող զրոյցներու իսկութիւնը ճշդելու համար. վճռապէս կը հերքեն նման խնդիրի մը ճո՛յնիսկ հաւանականութիւնը, որ եւ է առթիւ, արեւելեան երեւակայութեան վերագրելով այս լուրերու աղբիւրը: Գալով Ատանայի կուսակալին Իսքէնտէրուն այցելութեան, այդ կը վերաբերի սահմանային եւ վարչական խնդիրներու կարգադրման: Ասկէ առաջ ըստ թրքական վարչական բաժանումին Իսքէնտէրունի սահմանային խնդիրներու առթիւ պաշտօնական յարաբերութիւնը տեղի կ'ունենար Ճէպէլ Պէրէքէթի վիլայէթին հետ, իսկ այժմ վարչական նոր կարգադրութեամբ Թուրքերը Ճէպէլ Պէրէքէթի վիլայէթը լուծելով վարչականօրէն բաժնած են Ատանայի եւ Այնթապի միջեւ, որով Ալէքսանտրէթի թրքական սահմանը կը պատկանի վարչականօրէն Ատանայի կուսակալութեան եւ որուն հետ ի հարկէ պիտի կատարուին պաշտօնական յարաբերութիւնները սահմանային հարցերու շուրջ: Իբրեւ դրացի կուսակալ բարեկամական այցելութիւն մըն է որ կը տրուի թուրք կուսակալին կողմէ՝ Սանճաքի փրանսական ներկայացուցչին:

Նոր հրամանագիրներ երկաթուղիներու մասին

»»»..«««

Պաշտօնաթերթը երէկ հրատարակեց երեք նոր հրամանագիրներ, երկաթուղիներու վերակազմութեան եւ ծախքերու կրճատման մասին: Այս օրէնքներուն շնորհիւ կը յուսան խնայել 2,000,000,000 փրանք: Կազմուած է մանրամասն ծրագիր մը, որուն համաձայն պիտի ջնջուին շատ մը երկրորդական գիծեր, անոնց տեղ հաստատելով օթօպիւսներ եւ ուրիշ կառքեր: Միեւնոյն ատեն կրճատումներ պիտի կատարուին թոշակներու եւ հանգստեան թոշակներու վրայ, հարիւրին 5 — 10 համեմատութեամբ, որքան ալ փոքր ըլլայ գումարը: Հարիւրին 20 պիտի կրճատուին պարգեւները (բարուք աշխատանքի, արագութեան եւայլնի համար), հարիւրին տասը՝ բնակութեան համար յատկացուած գումարները եւայլն: Շատ մը աւելորդ պաշտօններ ալ պիտի ջնջուին: Այս խնայողութիւնները ի զօրու պիտի ըլլան տարուան երկրորդ կէսին համար:

Արդէն իսկ խլրտումներ սկսած են պաշտօնեաներուն մէջ, որոնց վրայ տիրական ազդեցութիւն ունին ընկերվարականները եւ համայնավարները:

Պետական պաշտօնեաներու ցոյցերը

»»»..«««

Հակառակ ոստիկանական արգելքին, ընկերվարական եւ համայնավարական օրկաններն ու արհեստակցական կազմակերպութիւնները երէկ քաղաքապետութեան հրապարակը հրաւիրած էին իրենց կուսակիցները եւ բոլոր պետական պաշտօնեաները, բողոքի ցոյցեր կատարելու համար: Ոստիկանութիւնը արտակարգ միջոցներ ձեռք առած էր:

Հրատարակուած կոչերը կը հրաւիրէին գրասենեակներէն, արհեստանոցներէն եւ գործարաններէն փողոց իջնել խմբովին, իրիկուան ժամը 6ին, «ուժգնօրէն բողոքելու համար թշուառութեան հրամանագիրներուն, վերջին խռովութիւններէն ծնած յափշտակիչ կառավարութեան եւ ֆաշական մարդասպաններուն դէմ»: Միեւնոյն ատեն կը պահանջէին լուծել քաղաքապետական խորհուրդը, երեսփ. ժողովը եւ միացեալ ճակատ հաստատել: Բոլոր կոչերն ալ ուղղուած էին պետական պաշտօնեաներուն, բանուորներուն, գործազուրկներուն եւ նախկին ռազմիկներուն:

Համայնավարներու կոչը յատկապէս կը պահանջէր ջնջել հրամանագիր-օրէնքները, վերահաստատել արձակուած պաշտօնեաներն ու կրճատուած թոշակները, լուծել ֆաշական միութիւնները, լուծել Փարիզի քաղաքապետական խորհուրդը, նոր ընտրութիւնները կատարել համեմատական դրութեամբ եւն.:

*** Կ'ըսուի թէ Թղթատարական նախարարը պատժած է 150 պաշտօնեաներ, մէկ մասը հրաժարեցնելով եւ միւսները տեղափոխելով: Ելմտական նախարարն ալ խիստ միջոցներ ձեռք առած է:

Երկու կարեւոր դէպքեր Սթավիսքիի գործին մէջ

»»»..«««

Պ. Լէքուվէ, Վճռաբեկ Ատեանին Ա. նախագահը, որ վերջերս վկայութեան կանչուած էր քննիչ յանձնաժողովին առջեւ, մերժեց երկրորդ անգամ ներկայանալ: Աւելի ճիշդ, չուզեր երես երեսի գալ պաշտօնանկ դատախազ Փռէսարի հետ եւ առանձին լուսաբանութիւններ պիտի տայ իր առաջին յայտարարութեանց մասին: Այս մերժումը զարմանք պատճառեց քննիչ յանձնաժողովին, որ կրկնեց իր հրաւէրը: Պ. Լէքուվէ նամակ մը գրելով դատական նախարարին, կ'ըսէ թէ տեղեկագիր մը պատրաստած է Փռէսարի մասին, հետեւաբար անպատեհ կը համարէ դէմ դիմաց ըլլալ անոր հետ:

Առջի օր հարցաքննուեցաւ դատական նախկին նախարար մը եւս, Պ. Փէնանսիէ, առանց նոր բան մը յայտնելու:

*** Երէկ, ուրբաթ, Տիժոնի մէջ 24 վկաներ կարգով դէմ դիմաց հանուեցան երեք ամբաստանեալներու, Պառոն Լուսացի, Քարպոնէի եւ Սփիրիթոյի հետ, որոնք ձերբակալուած են իբրեւ հեղինակները կամ մեղսակիցները դատաւոր Փռէնսի սպանութեան: Խիստ հսկողութեան տակ առնուած էր դատարանը: Հարցաքննութիւնները պիտի շարունակուին նաեւ այսօր, շաբաթ:

ԿԻՆ ԼՐՏԵՍ ՄԸ ԵՒՍ

Ոստիկանութիւնը կը փնտռէ 32 տարեկան Ֆրանսուհի մը, Օր. Լուիզ Տիվալ, իբրեւ մեղսակից զինուորական լրտեսութեան: Օրիորդը իբրեւ միջնորդ ծառայած է ձերբակալուած լրտեսներուն, որոնց թիւը կը հասնի քսանի:

Անցեալ օր կրկին հարցաքննութեան ենթարկուեցան Տէր եւ Տիկին Սուից (ամերիկացի), որոնք բուն կազմակերպիչներն են ամբողջ գործին: Առջի օր յանկարծակի բռնուեցան, երբ փաստաթուղթեր կը փճացնէին, սիկառներու մէջ տեղաւորելով...

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

ԿԱՐԿՏԵԼ ԳԻՏԷ՞Ս

Համբաւը չունին հիթլէրական իշխանութեան հաստատած նորութիւնները:

Ապրիլ 15ին վերջացաւ քննութիւնը մեքենագիրներու: Կը մասնակցէին երկու սեռէ 1,200,000 երիտասարդներ, պատասխանելով իրենց արհեստին եւ քաղաքացիական գիտելիքներու մասին եղած հարցումներու: Քննութիւնը ոչ միայն տեսական էր, այլ եւ գործնական:

Երիտասարդները բաղդատաբար աժան ազատեցան: Իսկ աղջիկները, որոնք ընդհանրապէս 14 — 16 տարեկան էին, պարզապէս քրտնեցան:

Երկու սեռին համար ալ, հարցումները կը սկսէին ընդհանուր գիտելիքներով:

Այսպէս, ենթակաները պարտաւոր էին պատասխանել սա տեսակ հարցումներու.

— «Հիթլէրական երիտասարդութիւնը ի՞նչ նշանակութիւն ունի ինծի համար»:

Մոլեռանդ հիթլէրական մը տուած էր հետեւեալ պատասխանը.

— «Հիթլէրական երիտասարդութիւնը ինծի համար չէ, այլ ե՛ս հիթլէրական երիտասարդութեան համար եմ»:

Աղջիկներուն մասնաւորապէս կը հարցնէին.

— Ի՞նչ կ'ընես, եթէ մէկուն քիթէն արիւն վազէ:

Յետոյ, ենթական ալ աւելի մօտեցնելով իր կոչումին, կը հարցնէին.

— Կարկտել գիտե՞ս: Ի՞նչ կ'ընես, երբ գուլպայ մը ծակի կամ կօճակ մը փրթի:

Մի կարծէք թէ աղջիկը կ'ազատէր պատասխանելով այս հարցումներուն:

Ոչ. պարտաւոր էր գործնապէս ապացուցանել թէ գիտէ կարկտել, նորոգել, լուալ, արդուկել, դարձնել, յարմարցնել եւայլն:

Որովհետեւ, Հիթլէրի համար գերման կնոջ եւ աղջկան բուն կոչումը ընտանիքն է, տուն — տեղ կազմել եւ արտադրել... Մնացեալը երկրորդական է:

Ճիշդ ատոր համար ալ, մրցանակներ հաստատեց հարսնցու աղջիկներու համար, հազարաւորներ կտրելով շուկայի եւ գրասենեակներու կեանքէն:

Պատերազմէն առաջ, Վիլհէլմ կայսրն ալ գերման կնոջ համար ունէր «ընտանիքի պատուական հօր» նշանախօսք մը, երեք «Ք»երը. (*Քիրխէ* — եկեղեցի, *Քիւխէ* — խոհանոց. *Քինտէր* — երախաներ):

Պատերազմը վեր ի վայր շրջեց ամէն բան, եւ հիմա Հիթլէր կ'ուզէ վերահաստատել հին կարգ ու սարքը:

... Քանի՞ հայ աղջիկներ ներման երես պիտի ելլէին, եթէ կարկտելու կամ կերակուր եփելու քննութիւն մըն ալ բացուէր մեր մէջ: Սկսելով Փարիզէն:

ՎԱՀԷ

ՍԳԵՐԹ ԱՆԾԱՆՕԹ ԶԻՆՈՒՈՐԻՆ

Զ. Ո. Միութիւնը, վաղը, կիրակի, առաւօտուն, սգերթ մը կազմակերպած է դէպի Յաղթական Կամար, ծաղկեպսակ մը դնելու Անծանօթ Զինուորի դամբարանին վրայ:

Սգերթի թափօրին առջեւէն պիտի երթան Ֆրանսական Բանակի հայ նախկին կամաւորները, Հ.Մ.Ը.Մ.ի սկաուտական խումբերը, յետոյ Զօրամիք եւ ժողովուրդը:

Թափօրին ժամադրավայրը՝ Մէթրօ Էթուալ, ժամը 9·30ին (Ավընիւ Վակրամի մուտքին անկիւնը):

×

«ՅԱՌԱՋ»Ի ՎԱՂՈՒԱՆ ԹԻՒԸ յատկացուած է հայաջինջ սարսափներու, Ապրիլ Տասնըմէկի սգահանդէսին առթիւ:

ՆԻՒ ԵՈՐՔԻ ԴԷՊՔԻՆ ԴԱՏԱՎԱՐՈՒԹԻՒՆԸ

»»»..«««

«Հայրենիք»ի մէջ կը կարդանք (6 ապրիլ).—

Մեր ստացած տեղեկութիւններու համաձայն, Ղեւոնդ Արքեպիսկոպոս Դուրեանի սպանութեան գործին մէջ ամբաստանուած ութը մեղադրեալներու դատավարութիւնը պիտի սկսի մայիսի առաջին երկուշաբթի օրը:

Կրնայ պատահիլ, որ դատախազի կամ պաշտպան փաստաբանի պահանջին վրայ դատավարութիւնը յետաձգուի մէկ երկու շաբաթ եւս նշանակուած օրէն:

Ութը ամբաստանեալներու պաշտպանութիւնը ստանձնած են.—

Ճ. Պէնթըն, գլխաւոր պաշտպան փաստաբան, Թ. Շէրիտըն եւ Վահան Գարտաշեան, գործակից փաստաբաններ: Պ. Պէնթըն եղած է ութը տարի Նիւ Եորքի շրջանային դատախազ, Պ. Շէրիտըն՝ շրջանային դատախազի օգնական եւ Նիւ Եորքի նահանգին ծերակուտական:

Սթավիսքիի գործ մըն ալ Պոլսոյ մէջ

—··—

«ԷՍՆԱՖ» ԴՐԱՄԱՏԱՆ 400,000 ՈՍԿԻՆ ՀԱԼԱԾ

Պոլսոյ քաղաքապետական ընդհ. ժողովը ապրիլ 15ին գումարեց իր վերջին նիստը, որ շատ աղմկալից անցաւ: Ասոր պատճառն եղաւ այն խնդիրը թէ ի՞նչպէս հալեցան էսնաֆ դրամատան 400,000 ոսկիները: Անդամներէն Կալիպ Պախթիար պէյ կարդաց քննիչ յանձնաժողովին տեղեկագիրը որ կ'ըսէ.—

«Ցաւով կը յայտնենք թէ դրամատան բոլոր պաշտօնեաները թերացած են իրենց պարտականութեան մէջ: Առանց ապահովութեան, բուռերով դրամ գացած է, եւ 400,000 ոսկի հոս հոն տրուած է, առանց ո եւ է երաշխաւորութեան»:

Կալիպ Պախթիար պէյ շարունակելով իր բացատրութիւնը, ըսաւ թէ դրամատունը 100,000 ոսկի դրամագլուխով հիմնուած է 3 հոկտ. 1925ին: Աւելի վերջը որոշուեցաւ 500,000ի բարձրացնել դրամագլուխը, Քաղաքապետութիւնը 200,000 տուաւ, իսկ մնացեալ բաժնեթուղթերն ալ ժողովուրդին կողմէ վճարուեցան:

— 400,500 ոսկիի աւանդ գումարը ամբողջովին փճացած է, ըսաւ ատենախօսը: Կ'ըսուի թէ դրամատունը առնելիք ալ ունի եւ պարտքերը վճարելէ յետոյ դեռ 10,000 ոսկի կը մնայ: Ատիկա ճիշդ չէ. դրամատունը ամբողջովին սպառած է իր դրամագլուխը: Առնելիքները առանց երաշխաւորութեան են եւ մէկ մասն ալ ժամանցումի ենթարկուած է:

Թրոցքի նորէն Թուրքիա՞ կ'երթայ

Ապահովութեան տեսչութիւնը ապրիլ 19ին Թրոցքիի յանձնեց Ֆրանսայէն վտարման պաշտօնագիրը: Մինչեւ սահմանագլուխ իրեն պիտի ընկերանայ գաղտնի ոստիկան մը: Կ'ըսուի թէ նախկին գործավարը նորէն դիմած է թրքական կառավարութեան, որպէսզի արտօնէ Պոլիս վերադառնալու: Ցոյներ կան նաեւ Սպանիոյ մասին:

ԹՈՒՐՔԻԱՆ՝ ԻՐ ՀՈԳԵՐՈՎ ՈՒ ՓՈՐՁԵՐՈՎ

ՍՏՈՒԵՐԸ ԵՒ ԻՐԱԿԱՆՈՒԹԻՒՆԸ

»»»· ·«««

Կ'ըսէի, նախորդով, թէ Թուրքիա, «Հնգամեայ ծրագիր»ով կը ձգտի «ազգային պահանջները գոհացնել ազգային ճարտարարուեստի միջոցով»:

Կ'ըսէի նաեւ, որ այս կերպով, վերջ մը տրուած կ'ըլլայ, գոնէ առ այժմ, երկրագործութի՞ւն թէ ճարտարարուեստ վէճին: Քանի որ ճարտարարուեստին յառաջդիմութիւնը կ'ենթադրէ եւ երկրագործութեան յառաջդիմութիւն:

Որովհետեւ,

1.— Երկրագործական կարգ մը արտադրութիւններ, որոնք արտասահմանեան շուկաներուն վրայ սպառում չունին՝ իբրեւ ճարտարարուեստական հում նիւթեր, տեղական ճարտարարուեստին գոյութիւնը անոնց կ'ապահովէ տեւական սպառում մը: Թուրքիոյ մէջ, վերջերս, տեղական սպառումի պէտքը շատ զգալի կ'ըլլայ, որովհետեւ այդ տեսակ արտադրութիւններու քանակը համապատասխան չէն ըրած արտասահմանէն եղած պահանջներու քանակին:

2.— Տեղական այդ արտադրութիւնները ենթակայ չեն ըլլար արտասահմանեան շուկաներու քմահաճ գիներուն, եւ, երբեմն, կրնան աւելի գին գտնել՝ տեղական ճարտարարուեստին ծառայելու համար, քան արտասահմանի մէջ (օրինակ, անցեալ տարի, մետաքսը 5—6 ոսկի աւելի կ'արժէր տեղին վրայ, քան դուրսը):

3.— Կարգ մը երկրագործական հում նիւթեր կան, որոնք Թուրքիոյ մէջ չեն արտադրուիր, բայց համապատասխան կլիմայ ունի երկիրը: Այնպէս որ՝ ճարտարարուեստի զարգացման շնորհիւ, զարկ կը տրուի, նաեւ, երկրագործական այդ տեսակ նիւթերու արտադրութեան:

Հնգամեայ ծրագրին նախաձեռնողները կը խորհին, նաեւ, թէ ճարտարարուեստը պետութեան համար հաստատուն ու մնայուն տուրքերու եկամուտ մըն է:

Անշուշտ, թէ երկրագործութեան եւս զարգացման եւ թէ հաստատ եկամուտի պարագաները տեսական են եւ չօշափելի կրնան ըլլալ այն ատեն, երբ ճարտարարուեստը իրականութիւն կը դառնայ եւ կը ստեղծէ նոր պայմաններ (նպաստաւոր ըլլալու պարագային):

Ուրեմն բաւական մեծ յոյսեր կապած է Էնկիւրի իր այս ծրագրին: Ինչպէս ըսի, տեսութիւնը չփոթուած է գործնականութեան հետ ու բոլոր տեսակէտներն ու եզրակացութիւնները տրուած կամ հանուած են, նախ առանց նկատի առնելու ներքին ու արտաքին կարելիութիւններն ու պայմանները, որոնք յաճախ անողոք են ու պարտադրող:

Մանաւանդ հիմա, երբ տագնապը կը ճնշէ ամէն երկրի վրայ ու բոլորը արտակարգ ճիգերով իսկ չեն կրնար իրենց տնտեսական կեանքը վտանգներէ զերծ պահել: Պարագան աւելի դժուար է, անշուշտ, երկրի մը համար, որ դեռ նոր պիտի սկսի իր ճարտարարուեստին, որ ոչ համապատասխան դրամագլուխ մը ունի որ իրը ըլլար, ոչ այդ ճարտարարուեստը պահող պայմաններ եւ ոչ ալ վարժ բանուորութիւն կամ մասնագէտներ:

Եթէ նկատի ունենանք մանաւանդ անօրինակ մրցակցութիւնը, ինքնին կը պարզուի թէ որքան մեծ անորոշութեան մէջ քայլ նետել կը փորձէ Էնկիւրին:

Վասնզի, ենթադրենք, պահ մը, որ այդ գործարանները հիմնուեցան: Սկսան բանիլ եւ գործածել երկրին հում նիւթն ալ: Ճարտարարուեստի մէջ, սակայն, կան պայմաններ,— շուկայ գտնել, կարելի եղածին չափ աժան ապրանք ընել, ուրիշին պատրաստածէն աւելի լաւը պատրաստել: Թուրքիա առաջին հոգը չունի: Դեռ 20 տարի, առնուազն, եթէ ծրագիրներ շինէ ու զանոնք իրականացնէ ալ, հազիւ կրնայ իր պէտք ունեցածը իր սահմաններուն մէջ հայթայթել: Միւս երկու պայմանները եւս բաւարարելու անընդունակ է ու պիտի ըլլայ դեռ քանի տարի: Նախ, անկարելի բան է որ Թուրքիա եւրոպականին հաւասար արտադրութիւն ունենայ: Երկրորդ, չի կրնար մրցիլ դուրսէն գալիքին հետ: Ասոր համար հարկ չկայ, կը կարծեմ, փաստեր բերելու: Երբ խորհինք թէ՝ ժամացոյցներու հայրենիքին՝ Զուիցերիոյ մէջ աւելի աժան ժամացոյց կը վաճառէ Ճափոնը՝ ծայրագոյն Արեւելքէն մինչեւ հոն փոխադրելով, մեզի համար պարզ կ'ըլլայ թէ՝ շուկայի համար իրար զգետնելու պատրաստ ճարտարարուեստի երկիրներ, նոյնպէս եւ Ճափոնը, ինչքան ուժեղ մրցակիցներ կրնան ըլլալ՝ Թուրքիոյ մէջ՝ Թուրքիոյ դէմ:

Էնկիւրին նախատեսած չէ՞ այդ բոլորը, հաշուած չէ՞:

Նոյն Էնկիւրին նոյն լաւատեսութիւնն ու խանդավառութիւնը ունէր, երբ երկաթուղիներու շինութեան ընկաւ: Հսկայ ծրագիր մըն էր ան ալ, — «երկաթեայ ցանց»: Ու նոյնքան ողողուն՝ «պիտի»ներով, որոնք բոլորն ալ տեսական հանգամանք ունէին, ու կը սկսէին, ճիշդ հնգամեայ ծրագրին նման «եթէ»ներով: Այն ատեն ալ՝ եթէ շոգեկառք ըլլար՝ փոխադրութիւնը կը դիւրանար, եթէ փոխադրութիւնը դիւրանար՝ երկրագործական արտադրութիւնները կը սպառէին, եթէ սպառէին՝ դրամ կը մտնէր երկիր, եթէ դրամ մտնէր՝ երկրին տնտեսութիւնը կը բարելաւէր, եթէ տնտեսութիւնը բարելաւէր՝ առեւտրական եւ պետական պիւտճէները կը հաւասարակշռէին, եթէ անոնք հաւասարակշռուէին՝ երկրին վերաշինութիւնը մեծ թափ կը ստանար, եթէ... Չշարունակենք, սակայն: Այդ «եթէ»ները կրնանք այսօրուան ծրագրին ալ յատկացնել: Եւ նոյն պատրանքին հանդիպիլ: Երբ հոգեբանօրէն վերլուծել ուզենք պիտի գանք այն եզրակացութեան թէ՝ այսօրուան Թուրքիան ալ, իր «եթէ»ները հատիկ հատիկ նետելով՝ խորքով կը յիշեցնէ երէկուան Թուրքը որ, համբիչը քաշելէն, նստած տեղը, ու ծնօտը շարժելէն՝ մինչեւ ... Մեքքէ կ'երթար: Չէ կարելի անտեսել անշուշտ, որ այսօր ոտքի կանգնած է Թուրքիան: Ու կը շարժի: Փա՞ստ,— օրինակ երկաթուղիներու ցանցը: Ի՞նչ բերաւ, սակայն, անիկա: Աճազին ըսի ըսաւ վէճ, բախումներ, ամբողջ քաղաքականութեան մը փոփոխման առաջարկ. ընդդիմութիւն: Աւելին, արմտիքները նորէն շարունակեցին փտիլ հոս ու հոն, Պոլիսը կրկին կերաւ օտար ալիւր, փոխադրութիւնը երբեք չդիւրացաւ (գինները իջեցնել անկարելի եղաւ), եւ նոյն իսկ մարդոց փոխադրութեանը համար յանկարծ ինքնաշարժերը եղան իբրեւ մրցակից...: Ու, մամուլ թէ առեւտրական, սկսան դժգոհիլ:

Ուրեմն, Թուրքիան փորձով գիտէ թէ ամէն նախատեսութիւն իրականութիւն չէ: Սուլիչը լաւ է, աղուոր, բայց, եթէ սուլէ, ինչպէս իրենք՝ Թուրքերը կ'ըսեն...: Նոյն իսկ, վաղը կրնան սուլել գործարաններու սուլոցներն ալ, բայց առանց նպաստաւոր արդիւնքի, ինչպէս կը սուլեն այսօր Թուրքիոյ շոգեկառքերը, իրենց պարապ վակոնները քաշքշելով Անատոլուի լերկ տափաստաններուն մէջէն...:

Հնգամեայ ծրագրին հետ սերտօրէն կապուած է նաեւ ստորաբաժանում մը:

Այսպէս.—

Ա.— Ճարտարարուեստի այս ճիւղը, որուն արտադրութիւնները երկրին մէջ մեծ քանակութեամբ կը սպառին, եւ որուն հում նիւթերը երկիրը կ'արտադրէ:

Բ.— Այն ճիւղը, որ երկրին հում նիւթերը,— որոնք արտածելի են — ամբողջ կամ կիսով կը պատրաստէ:

Գ.— Այն ճիւղը որուն արտադրութիւնները մեծ քանակութեամբ կը սպառին երկրին մէջ, բայց անոնց հում նիւթերը երկիրը այժմ չարտադրեր: Բայց՝ կարելի է արտադրել:

Դ.— Այն ճիւղը որուն հում նիւթերը այժմ չ'արտադրեր եւ կարող չէ արտադրել երկիրը:

Հնգամեայ ծրագիրը անտեսած չէ, անշուշտ, այս տարբերութիւնները: Ընդհակառակն, ան ձգտած է նախընտրել այն ճիւղերը, որոնք ոչ միայն լոկ օգուտ, այլ միւսներէն աւելի օգտակար կը նկատուին:

Այսպէս, գլխաւոր տեղը կը տրուի, շատ բնականօրէն, առաջին ճիւղին: Այդպիսի ճարտարարուեստ մը նախ երկրին արտադրութիւնները գործածած կ'ըլլայ, եւ, յետոյ, զանոնք տեղին վրայ շինելով, դրամ դուրս չի հաներ: Աւելին. զանոնք արտադրող երկրագործին հետ գործ կը դնէ, նաեւ, բանուորը: Օրինակ՝ բամպակեղէնը: Եթէ երկրին արտադրութիւնը չի բաւեր, առիթ մը կը ստեղծուի աւելի քանակութեամբ մշակելու, ու նոր աղբիւր մը, ահաւասիկ, գիւղացիին համար: Բայց, հարց է թէ՝ այդ հիւսուածեղէնը պիտի կարենա՞յ մրցիլ դուրսէն եկածին հետ: Ի՞նչ ընել, եթէ Ճափոնը բեռնաւորէ շոգենաւերն ու, օրինակ, հինգ ղրուշէն «քապօթ» վաճառէ, որուն շինութեանը համար Թուրքիա ստիպուած է առ նուազն տասը ղրուշ ծախսել...: Այս «եթէ»ն ի՞նչպէս լուծել: Արգիլե՞լ: Բաժնետիրութի՞ւն: Մաքսի խա՞յծ: Պետական պիւտճէ՞ն: Զինուորական անվերջ պատրաստութեանց ստիպողութի՞ւնը...

Երկրորդ ճիւղին օրինակ կրնան ծառայել թաց մորթը, բուրդը, ձէթը եւն.:

Հոս, այլ եւս ներքին գործածութեան հարց չկայ: Աւելորդ մասի մը արտածումն է խնդրոյ առարկան: Բայց, այս պարագային ալ, շուկայ գտնելու, լաւը հայթայթելու եւ աւելի աժան կարենալ տալու խնդիրը կայ: Թուզին եւ չամիչին ցաւը մէջտեղն է:

Երրորդ ճիւղը կը նախատեսէ նոր ձեռնարկ մը,— արտադրելու սկսիլ նիւթեր որոնց շինութիւնները շատ կը սպառին երկրին մէջ: Այսինքն՝ ներածուած կարգ մը ապրանքներ տեղին վրայ շինել ամբողջովին: Այս ճիւղին մէջ մասամբ յաջողեցան ասկէ առաջ, փորձելով շաքարի պատրաստութիւնը: Եւ թափ ստացաւ ճակնդեղի մշակումը: Բայց, հարց է թէ շաքարը այժմ քանի՞ի կ'ուտէ Թուրքիոյ ժողովուրդը եւ քանի՞ի կրնայ ուտել, եթէ գները պատօրէն բանայ:

Չորրորդ ճիւղը կաշկանդումի կ'ուզէ ենթարկել Էնկիւրի: Օրինակ, այժմ ձգախէժի գործարաններ կան երկրին մէջ: Ասոնց հարկ եղած հում նիւթերը ոչ կ'արտադրէ, ոչ ալ կրնայ արտադրել Թուրքիան: Ճիշդ է որ, հում նիւթերը ներածելով եւ տեղին վրայ պատրաստելով, դէշ — աղէկ օրական մը կը ստանան որոշ թիւով աշխատաւորութիւն մը: Բայց, ատոր փոխարէն կը վնասուին այն կօշկակարները որոնք տեղական հում նիւթերով զանազան ձեւի կօշիկներ կը շինեն:

Այս բոլորը կը փաստեն թէ բաւական կնճռոտ ու բարդ խնդիր է «հնգամեայ ծրագիր» կոչուածը: Այդ կնճռոտութիւնը աւելի լաւ ըմբռնած կ'ըլլանք, եթէ նկատի ունենանք նաեւ որ, ծրագրէն առաջ, հովանաւորութեան թէ քաջալերութեան օրէնքներէն օգտուելով, անհրաժեշտօրէն ու պատահաբար հիմնուած մեծ ու պզտիկ գործարաններ կան, որոնցմէ ոմանք կը շահին, ուրիշներ, աւելի տկար, կրնան ճզմուիլ եթէ ծրագիրը իրականանայ, կրնայ, շատ բնականօրէն, մրցում մը ծայր տալ անհատական եւ պետական ձեռնարկներու միջեւ, եւ կրնայ պատահիլ որ ուրիշ ճիւղերու «փորձ»եր գան Թուրքիա՝ հսկայ դրամագլուխներով ու լրջօրէն սպառնան Մոսկուայէն թէ այլ տեղերէ եկած փոխառութեամբ շինուելիք գործարաններուն:

Որովհետեւ, երբ բաժնեցուցակի դրութիւնը, արգելք կ'ըլլայ իրեն՝ ապրանք ներածելու Թուրքիա, ան կրնայ գալ անձամբ (դրամագլուխ) եւ տեղին վրայ ապահովել իր շուկան, մինչեւ որ անգործութեան դատապարտէ ծրագրով կառուցուածները:

Եւ կուգայ՝ Թուրքի մը, նոյն իսկ այդ ծրագիրը քուէարկող կամ զայն մշակող երեսփոխանին թէ գործավարին ընկերակցութեամբ...

Վ. ԻՇԽԱՆԵԱՆ

ՀՐԱՊԱՐԱԿԱՅԻՆ ՄԵԾ ԺՈՂՈՎ ՄԸ ՊՈՍԹԸՆԻ ՄԷՋ

»»»· ·«««

ԵՐԵՔ ՀԱՐԻՒՐ ՀԱԿԱՌԱԿՈՐԴՆԵՐ ԿԸ ՅԱՐՁԱԿԻՆ ԲԻՐԵՐՈՎ, ԵՐԿԱԹԻ ԿՏՈՐՆԵՐՈՎ ԵՒ... ԿԻՆԵՐՈՎ

ԽՄԲ.— Երէկ Պոսթընէն ստացանք հետեւեալ թղթակցութիւնը, ապրիլ 8 թուականով: Հեռագիրներու հաղորդած լուրն ալ ապրիլ 9 թուական էր: Արդեօք ա՞յս է Պոսթընի մէջ պատահած դէպքը: Ամէն պարագայի մէջ, նոյնութեամբ կը հրատարակենք թղթակցութիւնը, սպասելով ամերիկեան թերթերին.—

Տողերս գրի առնելէ քանի մը ժամ առաջ, տեղի ունեցաւ մեծագոյն Պոսթընի հրապարակային ժողովը, ինը քոյր կոմիտէներու նախաձեռնութեամբ:

«Միացեալ ճակատ»ի խմբամուտը՝ ամէն ուղղութեամբ քայլեր առած էր ժողովը խանգարելու միտումով:

«Ճակատական»ները իրենց վայել զարշելի եղանակով մը, դիմած էին մեր կողմէ վարձուած սրահի վարչութեան, որպէսզի սրահը մեզ չտրամադրեն:

Սրահի (Թրիմընթ Թէմփլ) վարչութիւնը երկար խորհրդակցութենէ մը յետոյ, մեր կարգադիր յանձնախումբի անդամ ընկերներուն կը հաղորդէ, թէ դժբախտաբար սրահը չպիտի կրնան տրամադրել. եւ այդ՝ ոչ թէ հակառակորդներու քսութենէն վախնալով, այլ սրահին անունը որ եւ է անախորժ միջադէպի կապուած չտեսնելու ցանկութեամբ: Եւ կ'առաջարկեն իրենց կողմէ ըլլալիք յիսուն տոլարի կանխավճարով վարձել քաղաքին շքեղ եւ մեծագոյն թատրոններէն մին, (Քօլօնիըլ Թէաթր), ուր եւ տեղի ունեցաւ մեր խանդավառ ու յաղթական ժողովը:

«Միացեալ ճակատ»ի թափթփուքները, ինչպէս Նիւ Եորքի եւ ուրիշ գաղութներու մէջ, իրենց եպերելի «աշխատանք»ին լծուած, փողոցային մամուլի մէջ թէ մասնաւոր թռուցիկներով, ժողովուրդին կը պատուիրէին չերթալ «Դաշնակ ոճրագործներու» ժողովին: Եւ խորապէս գիտակցելով որ հայ ժողովուրդը իր ջախջախիչ մեծամասնութեամբ ինչպիսի ապտակ մը պիտի իջեցնէ իրենց երեսին, կը փութան յայտարարուած նոր ժողովասրահին վարչութեան մօտ ու երկու հարիւր տոլար մեզմէ աւելի վճարելու խոստում կ'ընեն, եթէ սրահը մեզմէ առնելով իրենց տրուի: Ու երբ այս անգամ վճռապէս կը մերժուին, կը ջանան ու կը յաջողին խիստ մօտ սրահ մը վարձել, ապաղակելու համար — «Պէտք չէ թողուլ որ Դուրեանի սպանիչները ազատ գործունէութիւն ունենան»:

Մենք չէինք քնանար: Օրեր առաջ անհրաժեշտ միջոցները ձեռք առնուած էին: Խումբ — խումբ ընկերներ կեցած էին բոլոր անցքերուն վրայ:

Ըստ յայտագրի, մեր ժողովասրահին դուռները պիտի բացուէին ժամը մէկին եւ ժողովը պիտի սկսէր ժամը երկուքին:

Ժամը 12ը անց, «Հայրենիք»ի ակումբէն (որ ժողովասրահէն քանի մը վայրկեան հեռու կը գտնուի), երբ ցեղակրօնները պաշտելի եռագոյնին ու ամերիկեան աստղազարդին առաջնորդութեամբ ու տպաւորիչ կարգապահ թափօրով կը յառաջանային դէպի ժողովատեղին, յանկարծական յարձակումի ենթարկուեցան «միացեալ ճակատ»ի շուրջ ԵՐԵՔ ՀԱՐԻՒՐ կին, մանուկ եւ այր «քաջ»երէն: Մեր տղաքը, 40է ոչ աւելի, այնպիսի դաս մը տուին, որ բնաւ չպիտի կրնան մոռնալ:

Ռամկավար — Հնչակ — համայնավար կատղած խուժանը բացայայտ ձգտումն ունէր եռագոյնը բզքտելու, բայց մեր արի տղոց շնորհիւ՝ ազգ. խորհրդանշանը մնաց իր փառաւոր բարձրութեան վրայ եւ որ եւ է կեղտոտ ձեռք չկրցաւ հպիլ անոր:

Անզէն էին մեր տղաքը, բայց դասը տուին նոյն այն զէնքերով, — լախտեր, երկաթէ խողովակներ, սրբածայր երկաթներ, եւն. — որոնցմով թրքաբարոյ տականքները յարձակում գործեցին: Մեր ընկերներէն միայն երեք հոգի թեթեւ վէրքեր ստացան, իսկ խուժանին վիրաւորուածներուն թիւը աւելի քան տասնապատիկ եղաւ:

Այրերէն աւելի գիժացած էին ամբոխին մանուկները եւ մանաւանդ կիները, որոնք իրենց քղանցքին ապաւինած այրերը կը քաջալերէին վայրենի պոռչտուքներով.

— «Զարկէ՛ք անիծեալ Դաշնակներուն, զարկէք որ սատկին, զարկէք որ վերնան, զարկէ՛ք, զարկէ՛ք, զարկէ՛ք»...

Այս միջոցին պաշտօնի վրայ գտնուող եօթը ոստիկաններուն միացան ուրիշ հարիւրաւոր ուժեր, որոնք կրցան վերջացնել քսան վայրկեանէ աւելի տեւող կռիւը:

Ապա մեր տղաքը յաղթական մտան ժողովատեղին: Յետոյ, ոստիկանները խուժեցին «միացեալ»ի սրահը եւ հոն տեղի թափթփուքները դուրս քշելով հեռացուցին մեր շրջապատէն: Խեղճերը այլ եւս չյանդգնելով մօտ գալ, հեռու վայրի մը մէջ Բ. սրահ մը վարձեցին, ողբալու համար իրենց պարտութեան եւ անզօրութեան վրայ:

Տեղական թերթերու միահամուռ հաւաստումով, եւ հակառակ կարգ մը արգելիչ ազդակներուն, մեր ժողովին ներկայ էին 2—3 հազար ազատատենչ Հայեր, իսկ բոլոր գոյնի թափթփուքներու ժողովին՝ 300էն քիչ մը աւելի: Մէջն ըլլալով այլադգիները:

Մեր ժողովը բացուեցաւ ու վերջացաւ ըստ յայտագրի: Ատենապետեց ընկ. Մ. Օզանեան եւ նախագահեցին Զօր. Սեպուհ ու Վ. Գարաջեան: Ատենախօսեցին ընկերներ Վ. Քրմոյեան, Վ. Ահարոնեան եւ Պ. Գարաջեան (անգլերէն): Երգեցին Օր. Էլմասեան եւ ընկ. Բագրատունի: Ջութակի վրայ նուագեց Օր. Կրէյս Տիրան: Ընկ. Նուրեան արտասանեց Ա. Ահարոնեանի «Հայրենիք իմ, ներիր ինձ»ն ու կտոր մըն ալ ձօնուած պաշտելի եռագոյնին: Ամերիկեան նուագախումբը միջնարարներուն նուագեց ազգային ու ամերիկեան քայլերգներ: Ցեղակրօնները տպաւորիչ եղանակով մը հսկեցին այս մեծ, ներշնչող ու խանդավառ ժողովին կարգապահութեան:

Ժողովի վերջաւորութեան, երբ նուագախումբը քայլերու թափ տալ կ'աշխատէր, բազմահազար ներկաները չէին ուզեր բաժնուիլ այս պատմական օրուան ժողովավայրէն:

Ժողովէն վերջ, ի պատիւ օրուան բանախօսներուն, արուեստագէտներուն եւ հիւրերուն, ճաշ մը տրուեցաւ «Հ.»ի ակումբին մէջ, եւ ընկերական ջերմ մթնոլորտով մը շարունակուեցաւ մինչեւ իրիկուն ուշ ատեն:

Հ. Ա. ԴԱՐԲԱՍԵԱՆ

ՅԱՍՈՒՆ ՍԵՐՈՒՆԴԻ ՓՐԿՈՒԹԵԱՆ

ՀԱԼԷՊ.— Քանի մը լրացուցիչ տեղեկութիւններ եւս, Հ. Մ. Ը. Մ.ի փառաւոր մրցումներուն եւ այդ առթիւ եղած արտայայտութեանց մասին, որոնց նկարագրութիւնը զրկեր էի «Յառաջ»ին (Տես 19 ապրիլ):

Կրնա՞նք յարգանքի չկենալ Հալէպի մեր ընտիր ժողովուրդին առջեւ, որ չորս տարիէ ի վեր խուռներամ միեւնոյն դաշտը կը խուժէ միշտ աւելի ոգեւորուած, ողջունելու եւ քաջալերելու համար իրենց մարզիկներուն եւ սկաուտներու մկաններուն ուժն ու ճիգը, եւ գուրգուրալու անոնց վրայ: Աւելի մեծ վայելք մը, հրճուանք մը չունի ան, քան իր մարզիկ ու սկաուտ զաւակներուն տողանցքը: Երբ կը յիշեմ վերջին մրցման ատեն կատաղի հովը, փոշին ու անձրեւը, ու այդ պահուն երբ կը յիշեմ այն մեծաքանչ ոգին, որ ցոյց տուաւ Հալէպի գաղութը իր սկաուտներուն ու մարզիկներուն հանդէպ, իրենց աթոռներուն վրայ անշարժ մնալով, չեմ կրնար չկրկնել մեր տառապանքի մեծ երգիչին հետ՝ «Յարգանք քեզ, հայ ժողովուրդ»...:

Ուրախութեամբ եւ գոհունակութեամբ հոս կ'ուզեմ յիշել նաեւ թէ, օրուան թագուհին, Տիկին Ն. Աթանասեան հինգ ձեռք սկաուտի հագուստ նուիրեց անոք սկաուտներու համար. իսկ պատւոյ օրիորդներէն Թուլսիզեան եւ Զօրեան մէկ մէկ սկաուտական վրան նուիրեցին իրենց սկաուտ եղբայրներուն:

Հրաժեշտի իրիկուն: — Դաշտային խաղերէն վերջ, ըստ սովորութեան, իրիկունը, բոլոր մարզիկներն ու սկաուտները իրարու հրաժեշտ տալու համար հաւաքուեցան ազգ. մանկապարտէզի սրահը, զոր սիրով տրամադրած էին առաջնորդը ու յարգոյ հոգաբարձութիւնը: Ներկայ էին նաեւ օրուան թագուհին եւ ուրիշ ընտանիքներ: Հոս եւս անոնք միասնաբար ապրեցան գեղեցիկ իրիկուն մը:

Հ. Մ. Ը. Մ.ի հիմնադիր մարզիկներէն ծանօթ վազող եղբայր Վահրամ Ս. Փափազեան ներկայացուց անոնց Հ.Մ.Ը.Մ.ի ոգին, պատմեց դրուագներ ու մանաւորապէս ծանրացաւ նահատակներ Քրիսեանի եւ Վ. Ջերազի անձնուիրութեան մասին:

Խօսեցաւ նաեւ Հալէպի սկաուտ յանձնախումբի ատենապետ Տոքթ. Յ. Գասապեան, սկաուտական ոգիի բարձրութեան եւ նուիրումի մասին: Խորունկ յուզումներու մէջ պատմեց դրուագ մը իրենց մասնաճիւղի կեանքէն,— թէ ինչպէս Հալէպի սկաուտ խմբապետներէն եղբայր Լեւոն Աբգարեանը եւ ուրիշներ իրենց արիւնը տալով կրցած են մահուան ճիրաններէն խլել իրենց մէկ սկաուտ եղբայրը: Խորունկ տպաւորութիւն թողուց այս պատմութիւնը բոլոր ներկաներուն վրայ: Տոքթ. Գասապեան իր խօսքը վերջացուց հետեւեալը ուղղելով սկաուտներուն ու ներկաներուն «Այս է Հ. Մ. Ը. Մ.ի ոգին, եւ եղբայրութեան ու զոհաբերութեան այս ոգիով միայն կրնանք օգտակար ըլլալ մեր հալածական ցեղին»:

Յետոյ, եղբայր Երուանդ Պժեանը շուրջ մէկ ժամ Հ.Մ.Ը.Մ.ի կեանքէն՝ մարզանք, տողանցք, բուրգեր, երդման արարողութիւն, դաշտային խաղեր եւն., ու Ճէպէլ Մուսայի յուշարձանի բացման արարողութենէն գեղեցիկ տեսարաններ ցոյց տուաւ շարժանկարով: Եղան նաեւ սիրուն զաւեշտներ մարզիկներու կողմէ:

Ուշ ատեն Տրք. Վարչութեան ներկայացուցիչը շնորհակալութիւն յայտնեց մասնաճիւղերէն եկող բոլոր մարզիկներուն ու սկաուտներուն եւ շնորհաւորեց զանոնք, որոնք այնքան դժուարութիւններով հեռաւոր վայրերէ եկեր հաւաքուեր էին Հալէպ, իրենց կամքն ու ճիգը ցուցնելու իրենց ժողովուրդին:

— «Երթաք բարով, ըսաւ, ան, գացէք, բայց մի՛ մոռնաք միշտ եւ ամէն տեղ բարձր պահելու Հ.Մ.Ը.Մ.ի պատիւն ու ոգին, որ միեւնոյն ատեն պատիւն է ձեր ազգին: Միշտ բարձրացէք ու բարձրացուցէք ձեզ հետ ձեր բոլոր հայ փոքրիկ աղբարիկները: Մոռնաք, ձեզի համար չկայ ոչ յաղթանակ, ոչ փառք, դուք պիտի ծառայէք միայն ձեր ժողովուրդին ու ձեր հայրենիքին: Երթաք բարով, եղբայրներ»:

Եղբայրական ջերմ ու քաղցր մթնոլորտի մէջ բաժնուեցան իրարմէ մարզիկներն ու սկաուտները իրենց տեղերը վերադառնալու համար ոմանք նոյն գիշերն իսկ, ուրիշներ յաջորդ առաւօտ:

Մեկնեցան անոնք, բայց ծանօթ ենք մենք այդ սրբազան մասունքներուն, անոնց կեանքին, վիճակին ու պահանջին: Անոնք որ այդքան ապրումներ բաշխեցին մեզ ու պիտի բաշխեն տակաւին, գիտէ՞ք որ հրաշքով ապրած մէկ — մէկ բեկոր են, ամէն մէկը գաւառէ մը, ու նահապետական ընտանիքէ մը: Գիտէ՞ք թէ ինչ տաժանելի ճիգով ու դժուարութիւնով կը շահին անոնք այս օրերուն իրենց ապրուստը:

Ամէն մէկը տարբեր տարբեր ծննդավայրէ եկած, այսօր քով քովի շարուած ու սիրտ սրտի կը կազմեն Հ.Մ.Ը.Մ.ի մեծ ու ազնիւ ընտանիքը, որուն մէջ կը գտնեն իրենց մխիթարութիւնը:

Եւ գիտէ՞ք թէ, ի՞նչ է իրենց պահանջը: Անոնք կը խնդրեն մարզադաշտ մը կամ ակումբ մը, որպէսզի հոն կարենան շատ անգամ հաւաքուիլ ու մարզել իրենց մկաններն ու հոգիները:

Ահա, այս խնդրանքն է որ կ'ուզենք յանձնել մեր ժողովրդի ունեւոր դասի ուշադրութեան: Դաշտ մը տուէք ձեր մարզիկ եւ սկաուտ զաւակներուն, ու վստահ եղէք որ անոնք աւելին պիտի տան ձեզի, յաղթանակէն աւելի գեղեցիկ փառք մը պիտի տան ձեզի. անոնք ձեզի պիտի տան նոր սերունդ մը անընկճելի կամքով եւ պողպատէ բազուկներով, պիտի տան ձեզի սերունդ մը պայծառ խղճմտանքով, անոխակալ եւ ներող սրտով, որոնց այնքան պէտք ունի մեր դժբախտ ու տառապակոծ ազգը:

ՍԱՐՀԱՏ

ՊԷՅՐՈՒԹ, 4 ապրիլ (Յառաջ).— Հ. Մ. Ը. Մ.ի անպարտելի ախոյեանը, Պ. Յակոբ Պալըգճեան, այս տարի եւս շահեցաւ հեծելանիւի Սուրիոյ եւ Լիբանանի արագութեան ախոյեանութիւնը:

Ապրիլ 8ին Զահլէի մէջ, ՇթըլՏէպպասի պողոտային վրայ տեղի ունեցաւ մրցումը, Խնամող վէլօսիփէտիք տը Ֆրանսի հսկողութեան տակ: Ներկայ էին վերոյիշեալ միութեան նախագահը՝ Պ. Բամիւէլ, պատուոյ նախագահ Պ. Ֆիէօթի, ընդհ. քարտուղար Պ. Մաթէր եւ վարչութեան բոլոր անդամները:

Կարգապահութեան կը հսկէին Լիբանանի ոստիկանները եւ մրցորդներու առջեւէն կ'երթային երկու ժանտարմաներ հեծելանիւով:

Մրցումին մասնակցեցան Ֆրանսացի, տեղացի եւ հայ մրցորդներ, որոնց մէջ նաեւ Հ. Մ. Ը. Մ.ի անյաղթելի հեծելանուորդը՝ Պ. Յակոբ Պալըգճեանը:

Ֆրանսացի Ֆիլոյի տարբանակէ հարուածով մը տրուած մեկնումի նշանին վրայ, Յակոբ անմիջապէս առաջ կ'անցնի, խուռներամ բազմութիւն մը «Ակո՛բ, Ակո՛բ» կը կանչէ:

Իրեն արժանաւոր մրցորդը եղած է դասապետ Էսքէյը: Էսքէյին բոլոր ճիգերը ապարդիւն կ'անցնին եւ մէկ քիլոմէթրի այդ վազքը կը շահի Պալըգճեանը տեղատարափ ծափերու տակ եւ կ'արժանանայ 1934ի ախոյեանութեան պատիւին: Երկու յաջորդական մրցումներու մէջ Էսքէյն ու ինք մնացեր էին ֆինալիստ:

Փարիզի «Մաչ» թերթին կողմէ տրուած Ա. կարգի պաշտօնական պատուանշանը կը տրուի Յակոբին ֆրանսական եռագոյնին մէջ փաթթուած վկայականով մը:

Այսպիսով իր պատուանշաններուն թիւը կը բարձրանայ 16ի, իսկ յաղթութիւններու չափը 21ի:

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

Երեւանի

ՀԱՆՐԱՅԻՆ ՄԱՏԵՆԱԴԱՐԱՆԸ

»»» · «««

Յաճախ գրած ենք Երեւանի Հանրային մատենադարանին մասին, որ օրէ օր կը հարստանայ նոր հրատարակութիւններով եւ հին գիրքերով: Ներկայիս ունի 800,000 կտոր գիրք, որոնք դասաւորուած են հետեւեալ բաժիններուն մէջ.— Հայ, ռուս, թուրք, եւ քիւրտ ժողովուրդներու, եւրոպական լեզուներու եւ մամուլի բաժին: Ասկից զատ, մատենադարանը ունի մասնաւոր գրադարաններ՝ Միասնիկեանի, Արղութեանի, Ղորղանեանի, Լազարեան ճեմարանի, ճարտարապետ Սերեբրակեանի, Լ. Մսերեանի անուններով:

Վերջերս մատենադարանը կրեց բարեկարգութիւն մը, այսպէս գրականութեան բաժինը գիրքերը դասաւորեց ըստ լեզուներու եւ այսպէս դիւրացնելով ընթերցողներուն աշխատանքը:

Ընթերցողներուն թիւը տարուէ տարի կ'աճի: 1930ին մատենադարանի ընթերցողներուն թիւն էր 96,700, յաջորդ տարի՝ 98,880, բայց 1932ին մէկ տառով կը բարձրանայ մինչեւ 117,859: Անցեալ տարի նոր աճում մը եւս՝ 131,122:

Ապրիլի սկիզբը կրթական գործավարը, մատենադարան այցելելով, թելադրեց աւելի եւս ուժ տալ հայերէն գիրքերու ճոխացման, մասնաւոր ուշադրութեան յանձնեց արեւելեան եւ կովկասեան բաժիններուն կարեւորութիւնը, յետոյ հրահանգ տըւաւ որ աւելի լայն ձեւով մը փոխանակութիւն կատարուի արտասահմանի հայկական նոր հրատարակութեանց հետ:

ՀԻՒԾԱԽՏԻ ՀԱՆՐԱՊԵՏԱԿԱՆ ՏՈՒՆ

0000

300,000 րուբլի յատկացուեցաւ շինելու համար Հիւծախտի Հանրապետական տուն մը: Այս շէնքին ամբողջական ծախք կը նախատեսուի 920,000 րուբլի:

Հիւծախտի հանրապետական տան մէջ պիտի տեղաւորուին հիւծախտի յատուկ բուժարանը, մանկական բաժինով միասին, գիշերային ապաքինարան (սանաթօրիում) 40 հոգինոց, առողջապահական մանկապարտէզը, արեւաբուժարան 50 երախաներու համար, ոսկրային հիւծախտի բաժին եւ մնայուն բուժարան 35 մահճակալով՝ թոքախտաւորներու յատուկ:

Հիւծախտի տունը պիտի ունենայ նաեւ փորձարան (լապորաթուար), Ռէօնթկէնեան ճառագայթի բաժին, թանգարան: Այստեղ պիտի կեդրոնացուի նաեւ հիւծախտի դէմ պայքարի աշխատանքը:

Հիւծախտի տունը կը սկսի աշխատիլ այս տարի, օգոստոսին:

Նոր հիւանդանոցներ

●●●●

Այս տարի Հայաստանի զանազան շրջաններուն մէջ ծաւալուն կերպով սկսած են հիւանդանոցներու եւ պանդոկներու շինութիւնները:

Հիւանդանոցներու շինութեանց յատկացուած է 1,100,000 րուբլի: Շուտով կ'աւարտի Երեւանի տարափոխիկ հիւանդութեանց հիւանդանոցը, բնաբուժական եւ կլիմայաբուժական ինստիտուտը, մանկաբուժական ինստուտի 3րդ յարկը: Արթիկի հանքաւանին մէջ 50 մահճակալով հիւանդանոց մը շինելու համար 150,000 րուբլի վարկ յատկացուած է: Որոշուած է ընդարձակել Ղամարլուի եւ Թալինի հիւանդանոցները:

Երեւանի մէջ մօտ օրէն շահագործման կը յանձնուի մեքենական կեդրոնական լուացարանը:

⁂ Մարտունիի գիւղերուն մէջ բակսած են ծաղկի դէմ պատուաստել բոլոր մանուկները: Ապրիլ 15էն նոյն գիւղերուն մէջ սկսան բնակչութիւնը պատուաստել կեղծմաշկի եւ ժանտատենդի դէմ:

Երկրաբանական քննութիւններ

00000

Հայաստանի լեռնա - ջրա - երկրաբանական յանձնաժողովը ձեռնարկած է այս տարի կարեւոր հետախուզութեանց: Երկրաբանական խոր քննութեան պիտի ենթարկուի Ստեփանաւանի լեռնային շրջանը, ուր կը յուսացուի պղինձի հանքեր գտնել, իբրեւ շարունակութիւնը Ալլահվերդի - Շ. լուղ պղնձահանքերու երակին: Քննութիւն պիտի կատարուի նաեւ Լէնինական - Ջաջուռ ուղղութեամբ, պարզելու համար այդ հողամասի բնական հանքային հարստութիւնները, մասնաւորապէս քարածուխի գոյութիւնը:

Լէնինկրատի կեդրոնական մարմնոյն կողմէ յանձնախումբ մը ներկայիս կ'ուսումնասիրէ Ագարակի շրջանը, ուր, ինչպէս գրած էինք, կապարաքարի եւ պղինձի հանքեր կան:

Արուեստագէտներու ողիմպիական

»»» · «««

Ապրիլ ամսուան ընթացքին, Երեւանի մէջ տեղի կ'ունենայ արուեստագէտներու ողիմպիական մը, որուն կը մասնակցին երիտասարդ նկարիչներ, քանդակագործներ, երաժիշտներ, գրողներ, բազմարուեստեան վարժարանի ուսանողներ: Կը մասնակցին նոյնպէս պետական թատրոնը, բանուորական թատրոնը, պատանեկան թատրոնը, պետական օփերան:

Այս առթիւ պիտի կատարուի բացումը Գ. Ղուկասեանի արձանին:

⁂ Ղարաքիլիսայի մէջ եւս տեղի ունեցաւ երիտասարդ արուեստագէտներու աշխատանքի ցուցահանդէս մը, որուն կը մասնակցէին 51 երիտասարդ գրողներ, նուագածուներ, երգչուհիներ, նկարիչներ: Բոլորը ցուցադրեցին իրենց շնորհքն ու տաղանդի բերքը: 23 երիտասարդներ վարձատրուեցան զանազան մրցանակներով:

ՄԱՆՐ ԼՈՒՐԵՐ

Ապրիլ 3ին Ղարաքիլիսայէն կը հեռագրեն Երեւան թէ ամբողջ գիշերը ձիւն տեղաց: Ձիւնը նստաւ 20 սանթիմեթր: Ձիւնը կը շարունակուի:

Նոյն թուականով Արթիկէն եւս կը հեռագրեն թէ սաստիկ ձիւն կը տեղայ:

⁂ Երեւանի քաղաքային պարտէզին մէջ հողային աշխատանքներ կատարուած միջոցին, երեւան ելան փխքարէ ջրատար խողովակներ, որոնք կ'են-թադրուին որ զետեղուած են ԺԶ. դարուն: Այս ջրատար խողովակները զետեղուած էին պարսիկ սարդարին հին պալատին ուղղութեամբ: Ճշդուած չէ թէ ո՞ւր է սկիզբը այս ջրատար խողովակներուն:

⁂ Լէնինականի արդիւնաբերական հաստատութեանց (սպանդանոց եւ մանարան) ընդարձակման պատճառով, որոշուեցաւ նոյն քաղաքին ջրաելեկտրակայանին ուժը հասցնել մինչեւ 5280 քիլովաթ: Այս տարի, այդ աշխատանքներուն համար, յատկացուած է 586,000 րուբլի: Անհրաժեշտ նկատուած է Արփաչայ գետին վերին մասերուն վրայ շինել ջրամբար, որպէսզի ջրաելեկտրակայանը կանոնաւորապէս բանի ամբողջ տարին:

⁂ Մարտունիի շրջանին մէջ բացուեցաւ մասնաւոր բուծարան մը կովկասեան գամփռներու համար: Այս գամփռները հրաշալի հովիւներ կ'ըլլան, տոկուն են, արթուն եւ ուժեղ:

ԵՕԹԸ ՊՈՐՏԷՆ ԱԼ ՎԵՐ

Բովանդակ Գերմանիոյ մէջ, նորահաս երիտասարդութիւնը խումբ առ խումբ կը դիմէ Նացիներու շարքերը: Եթէ թոյլ տրուի, ոչ մէկ երիտասարդ պիտի մնայ դուրսը: Ինչպէս գրեցինք, վերջերս շրջաբերական մը կարգ մը արգելքներ դրաւ այս խուժումին առջեւ: Ամէն երիտասարդ, որ կ'ուզէ արձանագրուիլ Նացիներու շարքերուն մէջ, պիտի ենթարկուի մասնաւոր քննութեան մը, որ պիտի ճշդէ իր ծննդոցը մինչեւ 1800 թուականը: Մինչեւ այդ թուականը իր արիական արեան օտար կամ սեմական արիւն խառնուա՞ծ է թէ ոչ: Այդ թուականէն առաջին քննութիւնը անհրաժեշտ չէ նկատուած, որովհետեւ մինչեւ 1800 Հրեաները ազատագրուած չէին Գերմանիոյ մէջ, հետեւաբար չէին կրնար ամուսնութիւն կնքել Գերմանացիներու հետ:

Այս հրահանգով, կուսակցութենէն կը հրաժարեցուին բոլոր այն Նացիները, որոնց եօթը պորտէն ալ վեր, իրենց գերդաստանին մէջ օտար ամուսնութիւն մը կնքուած է: Ասկից զատ, ազատ որմնադրութեան յարած երիտասարդները, Նացիներու շարքերուն մէջ մտնելէ առաջ, պարտաւոր են երդումով յայտարարել թէ այլ եւս ոչ մէկ կապ եւ յարաբերութիւն պիտի մշակեն իրենց նախկին «եղբայր»-ներուն [illegible]: Նախկին ազատ - որմնադիրները, ընդունուելէ յետոյ Նացիներուն մէջ, պիտի չկարենան ղեկավար դիրքեր գրաւել: Նոյն արգելքները նաեւ կաթոլիկ կազմակերպութեանց նախկին անդամներուն մասին:

⁂ Գերմանական թերթերը վերջերս սկսած են պայքար մը 600 երախաներու մասին, որոնք ծնած են Հռենոսի գրաւման շրջանին, Գերմանուհիներու եւ ալճերիացի զինուորներու յարաբերութեանց պտուղ:

«Տէօյչէ Ցայթունկ»ի մէջ յօդուածագիր մը կ'առաջարկէ ամլացնել այս 600 երախաները, որոնք ծնած ըլլալով 1919ին, այսօր 15 տարեկան են, եւ շուտով ամուսնանալով՝ կրնան պղտորել գերմանական արիւնը: Յօդուածագիրը կ'աւելցնէ թէ ցեղախառնութիւնը վտանգաւոր է, որովհետեւ ֆիզիքական եւ իմացական այլասերման կ'ենթարկէ:

Թագաւորի մը մահը շարժանկարելու համար

Հարկ եղաւ կոչ ուղղել պատմական խուզարկութեանց շատ մը մասնագէտներու Metro Goldwyn Mayerի նոր արտադրութեան՝ La Reine Christineի տեսարաններէն մին շարժանկարելու համար, որուն գլխաւոր դերակատարն է Greta Garbo:

Այդ տեսարանը ցոյց կու տայ աւելի քան 300 տարի առաջ, Լիւծէնի ճակատամարտի դաշտին վրայ Քրիստինէի հօր՝ Կիւսթավ Ատոլֆ թագաւորին մահը: Այս տեսարանը ճշգրտօրէն ներկայացնելու համար պէտք եղաւ պրպտել բազմաթիւ թանգարաններու մէջ փոշիով ծածկուած եւ բորբոսած հատորները: Հարկ էր գիտնալ,— ժամը քանի՞ն սպաննուած էր Կիւսթավ Ատոլֆ, օդը պայծա՞ռ էր թէ ամպամած, թագաւորը ի՞նչ համազգեստ կը կրէր, ի՞նչպէս էր սուրը, թամբան ունէ՞ր, գլխարկին վրայ փետուր կա՞ր, ի՞նչպէս հագած էին թշնամի զինուորները, այդ թուականին ի՞նչ կերպով կը հագուեցնէին ձիերը: Այդ ժամանակ ատրճանակ կը գործածուէ՞ր: Երկար շաբաթներու պրպտումներէ յետոյ, պատերազմի դաշտին յատակագիծը, Կիւսթավ Ատոլֆի մահը ներկայացնող նկարներ եւ ուրիշ վաւերաթուղթեր ներկայացուեցան բեմադրիչ Ռուբէն Մամուլեանի: Եւ այս դժուարին տեսարանը թէեւ ֆիլմին մէջ առաջին, ամէնէն վերջ շարժանկարուեցաւ, երբ ճշդումը պէտք եղած կերպով տեղի ունեցաւ: Արդիւնքը բացարձակապէս հիանալի եղաւ եւ ամէն քննադատութենէ զերծ: La Reine Christineը մեզի ցոյց պիտի տայ թէ Կիւսթավ Ատոլֆ թագաւորը մեռաւ ամպամած օր մը՝ ճակատամարտի դաշտին վրայ որ ամէն կողմէ մշուշով ծածկուած էր: Կը կրէր կաշիէ համազգեստ, ժանեկաւոր բարձր օձիք մը: Սուրը արծաթէ էր, շեղբը 3 թթամատ, իսկ գեղաքանդակ երախակալը ոսկի էր: Երբ իր բանակները խուճապի մատնուեցան, երեք թշնամի զրահապատ զինուորներ՝ որոնց ցցունազարդ սաղաւարտներուն եղերքները վար իջած էին, ճակատամարտի ծխացող աճիւններէն վեր առին թագաւորը:

Այս երեք զինուորները զինուած էին ատրճանակներով եւ դաշոյններով:

Կիւսթավ թագաւորին խօսքը ի պատասխան իրենց հարցումին՝ «Ո՞վ էք դուք», եղաւ .·. «Շուէտի թագաւորն էի»:

ՀՐԵԱՆԵՐԸ ՀԱՒՐԱՆԻ ՄԷՋ

Հրէական ներգաղթի լուրը բաւական ըսի ըսուներու եւ վիճաբանութեանց նիւթ դարձաւ Լիբանանեան եւ Սուրիական մամուլին մէջ: Հակառակ քանի մը փոքր թերթերու պաշտպանութեան, մեծ մասը սուրիական եւ լիբանանեան թերթերու, աղէտ մը կը նկատեն Հրեաներու գաղթը հովանաւորեալ երկիրներ: Իսլամական թերթերը սկսած են բուռն պայքարի:

Հաւրանցիները խիստ գրգռուած այն լուրէն թէ սիոնականներուն պայման դրուած է բնակիլ եւ հողեր գնել Հաւրանի շրջանները, պատուիրակութիւն մը ղրկած են վարչապետին՝ բողոքելու համար այդ համաձայնութեան դէմ: Վարչապետ Շէյխ Թաճէտտին պատուիրակութեան յայտարարած է. «Որքան ատեն որ ես իշխանութեան գլուխ մնամ, Հրեաները ոչ կրնան հող գնել եւ ոչ ալ վարձել Հաւրանի շրջաններուն մէջ»:

ՍԱՄՈՒԻԼ

ԿԱՐՄԻՐ ԹԱԹԸ ԳԱՂՈՒԹՆԵՐՈՒ ՄԷՋ

»»» · «««

Ամէնքի «Նոր Օր»ը հետեւեալ խորհրդածութիւնները կ'ընէ խմբագրականի մը մէջ (11 Ապրիլ).

— «Անուրանալի է որ զանազան դիմակներու տակ, բոլշեւիզմը կը գործէ գաղութներու մէջ, յենարաններ կը գտնէ, բարեկամներ կը ճարէ: Անոր համար դիւրին եղաւ որս գտնելը, առանց յոգնութեան եւ քրտինք թափելու: Առաջին քայլին իսկ, դիմաւորողներ ունեցաւ, որոնք անվերապահ բարեկամութիւն եւ հնազանդութիւն առաջարկեցին, փոխարէն առանց բան ըսպասելու: Բոլշեւիզմը զարմացաւ այս երեւոյթին ի տես: Մինչ՝ կը խորհէր թէ աւելի մեծ դժուարութիւններու եւ ընդդիմութեան պիտի հանդիպէր գաղութներու մէջ, գրկաբաց ընդունելութեան եւ սիրալիր հրաւէրներու առջեւ գտնուեցաւ, ներքնապէս գարշանք զգալով ցուցադրուած ստրկամտութենէն եւ ինքնամատուցումէն:

Առաջին քայլափոխին իսկ, բոլշեւիզմը իր առջեւ գտաւ հայ կղերը, ձեռքերը խաչաձեւած կուրծքին վրայ, գլխահակ եւ հրաման սպասողի վիճակին մէջ: Սեւազգեստներէն: Գոնէ առաջին հանդիպումը չէր ուզեր ունենալ անոնց հետ: Յեղափոխութեան առաջին տարիներուն, բոլշեւիկութիւնը կարմրելու առաքինութիւնը մասամբ կը պահէր եւ պայքարի միջոցներուն ընտրութիւնը կ'ընէր, գաղափարական շրջագիծին մէջ մնալու համար: Յեղափոխութեան կուսութիւնը պղծըւած չէր տակաւին:

Ասկէ՝ անհաճոյ տպաւորութիւնը՝ որ ստացաւ հայ կղերէն, որ եղաւ առաջին հանդիպողը իր ճամբուն վրայ:

Երկարած ձեռքը չեն մերժեր: Ու բոլշեւիզմը գիրկը բացաւ հայ կղերին, անոր հոգիին մէջ կուտակուած մաղձէն եւ անսահման տգիտութենէն օգտուելու համար: Հայ կղերը բոլշեւիկ չեղաւ, բայց կատարեց ալպան կաթոլիկ կղերին դերը՝ աւելի ճարպիկութեամբ: Հայ կղերը խաչը եւ աւետարանը ձեռքէ չձգեց, բայց եկեղեցին վերածեց առեւտրական կեդրոնի մը, ուր կը յաճախէին միայն հաշիւ ունեցողները:

Մեր եկեղեցիներուն մէջ ցուցադրուեցան ամէնէն տխուր եւ ողկալի բարքերը: Ամուսնական խայտառակութիւններ, կաշառք, զայթակղութիւններ, դաւեր՝ անձերու եւ զանգըւածներու դէմ:

Հայ կղերը աստիճանաբար, քայլ առ քայլ անդունդ առաջնորդեց թէ ինքզինք, թէ եկեղեցին եւ թէ միամիտ հաւատացեալները, բոլշեւիզմի ազդեցութեան տակ:

Երեւակայեցէք որ էջմիածնի որոշումով Մ. Նահանգներու Հայոց առաջնորդական տեղապահ կարգուած Մամբրէ վրդ. Գալֆայեանը պատերազմէն առաջ, Սուրիոյ մէջ Ք ա փ է Ճ ա ն թ ա ն ի երգիչ եղած է, ժամանակ մը յետոյ կաթոլիկ կրօնաւորի վերարկուն հագնելու համար:

Այս բոլորը տեղի կ'ունենան բոլշեւիզմի ազդեցութեան տակ: Բոլշեւիզմը մեծ գաղութի մը առաջնորդական պաշտօնը կու տայ նախկին ք է օ չ է կ ի մը: Բոլշեւիզմը պատուաւոր քաղաքացի կը հռչակէ նախկին առաւ-փախաւ մը: Բոլշեւիզմը փողոցային միջնորդներ իբր իր ներկայացուցիչները կը նստեցնէ ազգային մարմիններու մէջ, հայ կղերի կողքին:

Ինչ որ տեղի կ'ունենայ գաղութներու մէջ, բարքերու անկման առնչութեամբ, բոլշեւիզմն է որ կ'ընէ, զանազան դիմակներ անցուցած դէմքին:

Թաթը հայ կղերին ու եկեղեցին վրայ դնելէ յետոյ, բոլշեւիզմը չպիտի դժուարանար շրջանակը ընդլայնելու եւ գործունէութեան ցանցը ընդարձակելու, Հայ կղերին ետին կեցած էր հայ դրամատէրը, հայ կրեսոսը, որ արդէն սնած ու մեծցած ապականած միջավայրի եւ գէշ բարքերու շրջանակին մէջ, երբեք չըթթուեցուց դէմքը, երբ դէմ յանդիման եկաւ բոլշեւիզմին հետ:

Հրաշք էր: Բոլշեւիզմը եւ հայ դրամատիրութիւնը առաջին հանդիպումին իսկ սիրահարուեցան իրարու: Ի՜նչ փաղաքշանքներ, ի՜նչ գուրգուրանք իրարու հանդէպ: Ճաշասեղաններ փալասներու մէջ, պատուոյ ընդունելութիւններ սալոններու մէջ ու դեռ ինչեր:»:

ՍՏԱՑԱՆՔ

«ԵՐԿՈՒՆՔ», պաշտօնաթերթ Զ.Ո. Միութեան, Դ. տարի, թիւ 10—12, բացառիկ բովանդակութեամբ, 48 էջ, նուիրուած Ապրիլեան նահատակներու յիշատակին: Յօդուածներ ունին.— Յ. Թումանեան, Մ. Վարանդեան, Ծ. Միսաքեան, Ս. Պարթեւեան, Յ. Ճ. Սիրունի, Գ. Կոստվարենց, Կ. Յ. Բասմաջեան, Ենովք Արմէն, Փայլակ Սանասար, Ուխտաւոր, Մկրտիչ Պարսամեան, Վահան Գույումճեան, Գ. վրդ. Սրուանձտեանց, Գեղամ Տէր Կարապետեան, Զարեհ Փալաք, Մ.Ա. Մանուկեան, Օ. Զարմունի, Ե. Տարօնեան, Ռուբէն Զարդարեան, Ոսկան Օհան, Կ. Պօլիկեան, Յակոբ Տէր Յակոբեան, Վ. Սարգսեան, Գ. Մխիթարեան, Զմշկիկ, Հ. Ակոնայեան, Արամ Յ. Գաբրիէլեան, Մ. Խրալեան, Ս.Ա. Կարինեան, Հ. Կապրաչեան, Տ. Զալկարացի, Ս. Ընտրիկեան, Ծ. Նարդունի, Անչէն Որբուկ: Եւ բազմաթիւ նկարներ, խմբանկարներ, խորհրդանշաններ: Այս բացառիկ թիւին գինն է 3 ֆրանք: Կը ծախուի Ապրիլ Տասնըմէկի սգահանդէսի սրահներուն մէջ, ամէն կողմ:

Բացուած է Ե. տարուան բաժանորդագրութիւնը:

Տարեկան բաժնեգինը, Ֆրանսա 15 ֆրանք, արտասահման՝ 20 ֆրանք: դիմել A. Kapikian, 17 Ave. Philippe Auguste, PARIS:

ՍՊԱՆՈՒԹԻՒՆ ԵԿԵՂԵՑԻԻՆ ՄԷՋ

Մատրիտէն կը հեռագրեն թէ քաղաքին կեդրոնական թաղին եկեղեցիին մէջ, անծանօթ մը դանակի մէկ հարուածով անշունչ գետին փռեց տիկին Անճէլա Ֆէրնանտէզ, 76 տարեկան, որ կ'աղօթէր պատարագի պահուն: Մարդասպանը ձերբակալուեցաւ եկեղեցիին մէջ: Կատաղի անիշխանական մըն է մարդասպանը, 1932ին Արժանթինի հանրապետութենէն վտարուած: Տակաւին յայտնի չէ ոճիրին պատճառը:

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (11)

ԷՋԵՐ ՀԱՅԱՋԻՆՋ ՍԱՐՍԱՓՆԵՐԷՆ, 1914-20

Եղբայրներուս ձերբակալումը լսելով, ամէնքն ալ մայրիկս դատապարտեցին, թէ ինչո՞ւ Թերպէնէք գնաց եւ տղոցը ձերբակալման պատճառ եղաւ:

Քանի մը շաբաթ վերջը Ռուսերը գրաւած էին Մամախաթունը: Մայրս մեր տղոց ըսաւ որ գլխ առնեն, Ռուսերուն մէջ փախչին: Մերոնք ըսին թէ վաղը միւս օր հոս ալ կուգան: Բայց, յուսախաբ եղան: Ռուսական զօրքը մեր գիւղը կանգ առաւ, իսկ թուրք բանակը Հէյպէկի Ղըտըմի կողմը դիրք բռնեց. այլ եւս անկարելի էր Դերջան անցնիլ: Հէյպէկի Դերջանի կողմը ռուս զօրքն էր, իսկ Ղըտըմի կողմը թուրք զօրքը կը մնար: Քանի մը շաբաթ վերջը Քիւմպեթներն ալ զօրանոցի վերածուեցան: Հող քիւրտ տղայ մը մեզ մատնեց, զինուորները ձերբակալեցին մեզ եւ տարին Խոմաձէլ Զավուշին ախոռը բանտարկեցին: Հոն Երեւանի չափ երիտասարդներ մեզմէ զատեցին եւ բոլորին ձեռքերուն շղթայ զարնելով գիշերանց տարին անծանօթ ուղղութեամբ: Անոնց մէջ էին մերոնց Նշանը եւ Արմենակը, հօրեղբայրս՝ Եղիազարը, կնքահայրս Զախոյենց Գրիգորը, Թադոյենց Նշանը, 12 տարեկան հօրաքրոջ տղան՝ Գարեգինը, Կոզերցի վարժապետը եւ ուրիշներ: Իսկ մեզ, կիներն ու երախաները հետեւեալ օրը ծեծելով, Մրվանց փոխադրեցին: Հոն մեզ երկու օր բանտարկելէ յետոյ, երրորդ օրը սկսան զատել մեր ծնողքներէն բոլոր պզտիկները: Կարգը մեզի եկած էր, ես, քոյրս եւ հօրեղբօրս աղջիկը, մայրիկիս քղանցքը պինդ բռնած, կուլայինք որ չզատեն: Զինուորը սկսաւ գլխ քաշկռտել: Մայրս կուլար եւ չէր ուզեր մեզմէ զատուիլ: Զինուորները սկսան վայրագօրէն ծեծել մայրս որ արիւնլուայ վար ինկաւ: Իսկ զինուորները մեզ քաշքշելով շան լակոտներու պէս, կը տանէին: Յանկարծ հարիւրապետ մը եկաւ եւ զինուորները բարեւի կեցան: Հարիւրապետը հարցուց թէ ինչ կ'ընեն. զինուորներէն մէկը պատասխանեց թէ ընդհանուր հրամանատարութեան կարգադրութեամբ պէտք է տղաքը մայրերէն զատուին: — Պատճա՞ռը: — Ծնողները վաղը պիտի աքսորուին, իսկ եղանակի անյարմարութեան պատճառով, մանուկները պէտք է հոս մնան: Հարիւրապետը բարկացած ըսաւ.

— Ծնողքները կը սատկին, թող զաւակներն ալ միասին սատկին: Այս ի՞նչ անիրաւութիւն է: Բաւական է եղած չարագործութիւնը, թշնամին եկած ձեր դուռը կանգնած է, փոխանակ անոր կուրծք տալու, խեղճ ու կրակ անզէն ժողովուրդին վրայ կը թափէք ձեր կատաղութիւնը:

Հարիւրապետը գնաց ընդհ. հրամանատարութեան քով, բողոքելով եղած անգթութեան դէմ: Մեզ վերադարձուցին մեր ծնողքին:

Այդ ձմեռ Մրվանց կեցանք: Քիւրտի մը ախոռը կը պառկէինք, ոչ կանոնաւոր հագուստ ունէինք, ոչ ալ վերմակի նմանող քուրջի մը կտոր, որպէսզի գիշերը ծածկուէինք: Մայրս մեզ կը թաղէր ախոռին անկիւնը հաւաքուած խուշկին մէջ: Մինչեւ մեր վիզը կը ծածկուէինք տաք աղբով: Առտուները կանուխ զինուորական վրանները մաքրելու կ'երթայինք եւ այսպէ՝ մեր օրերը կ'անցընէինք: Քոյրս Արեգնազը եւ հօրեղբօրս աղջիկը՝ Պահարը միշտ մէկ վրան կ'երթային եւ շատ հաց ու միս կը բերէին: Օր մըն ալ ես գացի քոյրերուս հետ նոյն վրանը: Հոդ մեզ կերակրեցին: Զինուորին մէկը սկսաւ շոյել մեզ եւ ըսաւ որ ամէն օր երթանք իրենց վրանը: Այսպէս շարունակ կ'երթայինք յիշեալ վրանը եւ մեր փորը կշտացնելէ յետոյ, մայրիկիս ալ կը տանէինք: Օր մը զինուորը պատուիրեց որ մայրիկիս ըսենք, իրենց հարիւրապետին համար սինձ հաւաքէ: Յաջորդ օրը ես քիչ մը տկար էի, մայրս պզտիկներուն հետ գնաց սինձ հաւաքելու դաշտը: Նոյն վրանին զինուորը կը հանդիպի մայրիկիս եւ կ'ըսէ թէ իր ընկերը Հայ է եւ թէ իրմէ եւ հարիւրապետէն զատ ոչ ոք գիտէ: Յետոյ մօրս կ'ըսէ.— Ռուս զինուորը լերան միւս կողմն է, եթէ կ'ուզես ձեզ սահմանը անցընեմ գացէք, ազատուեցէք: Մայրս կ'ըսէ.— Տղաս գիւղը հիւանդ է, եթէ ան ալ հոս ըլլար, այսպէս սինձ քաղելով կ'երթայինք, սահմանը կ'անցնէինք: Երբ մայրս կը վերադառնայ գիւղ, Աղուորանցի Հասան էֆ. կը հանդիպի եւ կը պատուիրէ մօրս որ պզտիկները առնէ գայ, որպէսզի սահմանը անցընել տայ: Այս Հասան էֆ. հարիւրաւոր Հայեր սահմանէն ապահով անցուց դէպի ռուսական բանակը: Իսկ Իսմայիլ չաւուշ բաւական թիւով Հայեր ազատած էր, եթէ վերջին ձերբակալումը տեղի չունենար, աւելի Հայ կ'ազատէր, բայց դարձեալ ինքն է որ չորս չափահաս աղջիկներ փրկեց: Ուղղակի ներկայանալով հրամանատարութեան, խնդրեց չորս հայ աղջիկներուն ազատութիւնը: Եւ յաջողեցաւ: Մէկը քոյրս էր՝ Ազաւնին, մէկը՝ մերոնց Մաթոս կատայիս աղջիկը՝ Եղիսաբեթ, իսկ միւս երկուքը հօրաքրոջս աղջիկը՝ Հռիփսիմէ եւ Իւղաբեր, նաեւ հօրքուրս Համասփիւռը: Քոյրս Ազաւնին՝ Քոսյին Հիւսէյինը պահեց իր տունը, իբրեւ իր աղջիկը, Մաթոս կատայիս աղջիկը Մօլայենց էյտօն պահեց, իսկ միւսները Իսմայիլ չաւուշը: Յետագային պիտի պատմեմ այս երեք Քիւրտերուն մարդասիրութիւնը:

Անգլին չարագործ Քիւրտերը գործի վրայ էին. կուգային հայ կիները կը խաբէին թէ ձեզ ռուսական սահմանը պիտի անցընենք և կը տանէին ճամբան կը սպաննէին: Երկու Քիւրտեր Եաստրղ գիւղէն, Կոզեր գիւղացի Մանուկենց հարսը եւ Սարըքայա գիւղէն հարս Նարկիզը խաբելով թէ Ռուսաստան պիտի տանին, անտառին մէջ կ'առաջարկեն որ իրենց կին ըլլան: Հարսները կը մերժեն: Գազան Քիւրտերէն մէկը Նարկիզին ձեռքէն երախան խլելով քարին կը զարնէ: Տղեկին գլուխը կը ջախջախուի ու կը մեռնի: Դարձեալ կը մօտենայ գազան Քիւրտը Նարկիզին եւ կ'ըսէ.— Զիս պիտի առնե՞ս, ղըզէ փլայ (հայ աղջիկ): Նարկիզը կ'ըսէ.

— Դեռ երե՞ս ունիս, հրէ՛շ, ի՞նչ ես կեցեր, չսպաննե՞ս զիս:

Եւ քար մը առնելով կը խոյանայ Քիւրտին վրայ: Քիւրտը սուրի հարուածով մը երկուքի կը բաժնէ Նարկիզի մարմինը եւ յետոյ Մանուկենց հարսը: Այս քստմնելի սպանդը մեզի պատմեց Եաստրղ գիւղացի Մուրցիկ Հասանը, որ մեր գիւղը Թօրոս պապուս ախոռը կը պառկէր եւ լալով մայրիկիս ըսաւ.— Զըլլայ թէ խաբուիք:

ՄԱՆՈՒԿ ՏԷՐ ԱՆԱՆԵԱՆ

(Շար.)

Յ.

Հ. Դ.

Փարիզ եւ արուարձաններ

ՊԱՆԷՕ - ԲԱՇԱՆի «Արծիւ» ենթակոմիտէ հերթական ընդհ. անդամական դասախօսութիւնը տեղի կ'ունենայ այսօր Շաբաթ երեկոյ ժամը 8.30ին Պանեէօի սովորական հաւաքատեղին։ Պարտաւորիչ ներկայութիւն։

ԻՍԻ ԼԷ ՄՈՒԼԻՆՈՅԻ Զաւարեան Կոմիտէի դասախօսական ժողովը այսօր Շաբաթ երեկոյ ժամը 9ին Ակումբին մէջ։ Բացակաները նկատի կ'առնուին։

ԻՍԻ ԼԷ ՄՈՒԼԻՆՈՅԻ «Մուրատ» խումբի ժողովը այսօր Շաբաթ երեկոյ ժամը 9ին Ակումբին մէջ։ Կարեւոր օրակարգ։ Բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը պարտաւորիչ է։

Գաւառ

ՊՕՄՍՆԻ (Մարսէյլ) Զաւարեան ենթակոմիտէի ընկերական ընդհ. ժողովը այսօր Շաբաթ երեկոյ Պար Թապայի սրահին մէջ։

ՊՈՒԼՎԱՐ ՕՏՏՕԻ (Մարսէյլ) Վռամեան ենթակոմիտէն ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ Հրայր, Գայլ Վահան, Կայծակ եւ Մուրատ խումբերու բոլոր ընկերները վաղը կիրակի իրիկուան ժամը ճիշդ 6ին ծանօթ հաւաքատեղին։ Կարեւոր օրակարգ։ Պարտաւորիչ ներկայութիւն։

ՄԱՐՍԷՅԼԻ «Աղբիւր Սերոբ» Ենթակոմիտէի ժողովը տեղի կ'ունենայ վաղը կիրակի կէս օրէ վերջ ժամը 3ին սովորական հաւաքատեղին։ Բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը անհրաժեշտ է։

ՍԷՆԹ Թ'ԷԹԻԷՆԻ Անտոք Ենթակոմիտէին ընդհ. ընկերական ժողովը այսօր Շաբաթ երեկոյ ժամը 8ին սովորական հաւաքատեղին։ Ներկայանալ անդամատետրով։ Պարտաւորիչ ներկայութիւն։

Սեբաստացի ՄՈՒՐԱՏի յիշատակին

Հ.Յ.Դ. Իսի լէ Մուլինոյի ՄՈՒՐԱՏ խումբը հովանաւորութեամբ ԶԱՒԱՐԵԱՆ Կոմիտէի կը տօնէ ՄՈՒՐԱՏԻ մահուան 15 ամեակը եւ իր ծննդեան 60 ամեակը Ապրիլ 29ին Կիրակի օր։

Կը նախագահէ ընկ. Ա. ԽԱՏԻՍԵԱՆ

Թ Է Յ Ա Ս Ե Ղ Ա Ն

ՖՐ. Կ. ԽԱՉԻ ԱՆԿԷՆԻ ՄԱՍՆԱՃԻՒՂԻՆ «ԿԱՐՄԻՐ ԽԱՉԻ ՕՐ»ՈՒԱՆ ԱՌԹԻՒ

29 Ապրիլ, կիրակի, կէս օրէ վերջ ժամը 2.30ին

Villa Chanterive-ի մէջ, 4 Bld. d'Enghien. Enghien-les-Bains

Կը խօսի՝ ՏԻԿԻՆ ԷԼԼԷՆ ԲԻՒԶԱՆԴ

Գեղարուեստական բաժնին իրենց սիրայօժար մասնակցութիւնը կը բերեն դաշնակով եւ ջութակով եւ մեներգով՝ Տիկ. ԱՆԱՀԻՏ ԽԷՐՊԷԿԵԱՆ, Օր ՍԻՐԱՐՓԻ ԱՃԷՄԵԱՆ, Օր. ՀՈՒՐԻԿ ՉԻԹՈՒՆԻ եւ Օր. Ներ ԱԼԻՍ եւ ՄԱՅՏԱ ՊԱՊՈՆԵԱՆ եւայլն։

Մուտքը 5 ֆրանք Թէյասեղանի համար։

54 թիւ հանրակառքը Trinité-էն կը մեկնի Անկէն։ Շոգեկառք կար տիւ Նորէն կը մեկնի 13.47, 14.02ին եւ 14.28ին։

Վերջին ազդարարութիւն

«Ալիք»ի, «Յառաջ»ի, «Յուսաբեր»ի եւ «Հայրենիք» ամսագրի

Բ Ա Ժ Ա Ն Ո Ր Դ Ն Ե Ր Ո Ւ Ն

ԹԱՒՐԻԶ, 31 մարտ.— Թաւրիզում եւ շրջաններում գտնուող այն բաժանորդները, որոնք ամիսներ շարունակ կարդացել են յիշեալ թերթերը, տակաւին չեն վճարել բաժնեգինները եւ ձգձգել են, հակառակ իրենց եղած դիմումներին։

Սրանով վերջին անգամ յայտարարում եմ այդ անպարտաճանաչ բաժանորդներին, որ մինչեւ 1934 թիւ մայիս 20ը փակեն իրենց հաշիւները, հակառակ դէպքում ստիպուած կը լինիմ այդպիսիների անունները թերթերում յայտարարելու եւ օրինական միջոցների դիմելու։ Իսկ այն բաժանորդները որոնք իւրաքանչիւր ամսի վերջին իրենց հաշիւները չեն փակի, այդպիսիների թերթը անմիջապէս կը դադարեցուի։

Գործակալ՝ ԽԱՉԻԿ ՄԵԼՔՈՒՄԵԱՆ

Եւրոպայի հայկական մեծագոյն գրատունը

Գրատուն ՀՐԱՆՏ - ՍԱՄՈՒԷԼ

51, Rue Monsieur - le - Prince, Paris (5e) Métro: Odéon Tél. Danton 88 — 65

Հայերէն, ֆրանսերէն, անգլիերէն եւայլն. ամէն տեսակ գիրքեր

Արդիական կազմատուն։ Տպագրական գործեր։

Աշխարհի բոլոր կողմերէն հասած ապսպրանքները կը կատարուին արագ եւ խղճամիտ կերպով։

13 ՏՐԱՄԱԴՐԵԼԻ ԵՆ գեղեցիկ եւ ընդարձակ սրահներ՝ (ամէն յարմարութիւններով եւ օժտուած ելեկտրական գոյնզգոյն լամբարներով) հարսանեկան հանդէսներու, ժողովներու, ցերեկոյթներու, պարահանդէսներու եւլն. դիմել **13**

ՅՈՎՀԱՆՆԷՍԵԱՆԻ *13 rue Pierre Curie*, K. Bicêtre. Metro: Porte d'Italie.

ԱՊՐԻԼ ՏԱՍՆԸՄԷԿ
Զ. Ռ. ՄԻՈՒԹԻՒՆԸ ԿԸ ՏՕՆԷ

ՓԱՐԻԶԻ ՄԷՋ

ՎԱՂԸ ԿԻՐԱԿԻ ԵՐԵԿՈՅ, ԺԱՄԸ 9ԻՆ ԿԱՎՈՅԻ ՇՔԵՂ ՍՐԱՀԻՆ ՄԷՋ

45-47, Rue de la Boëtie, Métro: Miromesnil

ԿԸ ՆԱԽԱԳԱՀԷ՝ Պ. ՔՐԱՖԹ ՊՈՆԱՐ (Զուիցերիայէն հրաւիրուած)

կը խօսին՝ ՏԻԿ. ԱՆԱՅԻՍ, ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ, ԱՐՇԱՒԻՐ ԽԱՆԷՏԱՆԵԱՆ

Գեղարուեստական բաժնի ղեկավարութիւնը եւ երգեհոնի (orgue) բաժինը կը ստանձնէ ֆրանսացի յայտնի երաժշտագէտ *ՓՕԼ ՖՈՇԷ*, ուսուցիչ Փարիզի Պետական Երաժշտանոցի։

կը նուագեն, առանձին եւ խմբովին, Օրիորդներ՝ *ՆԷԼԼԻ ԿՕԹԻԷ* (Թաւ ջութակ), *ԼՈՎԷՐԺՈՆ* (ալթօ), *ԿՐԱՆԺՕ* (ջութակ), *ՓՐԱՏԷԼ* (դաշնակ)։ Պարոններ՝ *ՓԻԷՐ ՊԱԺԷՕ* (Թաւ սրինգ hautbois, օփերայէն) եւ *ԼԻՒՍԻԷՆ ՊՐԷՕՆ* (սրինգ), բոլորն ալ Ա. մրցանակով պսակաւորներ Փարիզի Պետական Երաժշտանոցէն։

կը նուագեն հայ եկեղեցական եւ աշխարհիկ եղանակներ, եւ Հայաստանի արդի երաժիշտներու գործերէն։

Կ'արտասանէ ՆՇԱՆ ՊԷՇԻԿԹԱՇԼԵԱՆ *Յ. Թումանեանի «ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏԸ»*

Կ'ԵՐԳԷ ***ՀԱՅԿԱՆՈՅՇ ԹՈՐՈՍԵԱՆ***

կարգապահութեան կը հսկեն Հ. Մ. Ը. Մ.ի սկաուտները։

Տախտերու մասնակցութեան համար 5 ֆր. օթեակները եւ միջնասրահը, 3 ֆր. բ. եւ գ. յարկի պատշգամները։

ԼԻՈՆԻ ՄԷՋ

ԱՅՍՕՐ ՇԱԲԱԹ ԳԻՇԵՐ Գ. ԹԱՂԱՊԵՏԱՐԱՆԻ ՍՐԱՀԻՆ ՄԷՋ

Բարձր հովանաւորութեամբ ՏՈՔԹ. Ա. ՊԻՏՈՆԻ (նախագահ նախկին պատերազմիկներու միութեան)

Եւ ներկայութեամբ ԼԻՈՆԻ ՔԱՂԱՔԱՊԵՏԻՆ, ՌՈՆԻ ՆԱՀԱՆԳԱՊԵՏԻՆ,

ԼԻՈՆԻ ԶԻՆ. ԿԱՌԱՎԱՐԻՉԻՆ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՑԻՉՆԵՐՈՒՆ։

Կը նախագահէ՝ ԸՆԿ. Խ. ՍՈՂԻԿԵԱՆ — Կը խօսի՝ ՏԻԿԻՆ ԷԼԼԷՆ ԲԻՒԶԱՆԴ

Մասնակցութեամբ հայ եւ ֆրանսացի արուեստագէտներէ բաղկացած նուագախումբի, ղեկավարութեամբ Պ. Ա. ՄԵԼՔՈՆԵԱՆԻ, մեներգ. Օր. Ծ. ՏԷՐ ՊԵՏՐՈՍԵԱՆԻ, արտասանութիւն Օր. Մ. ԱՃԷՄԵԱՆԻ, Պ. ԼԵՒՈՆ ԱԼԷՄԵԱՆԻ եւ ՄԻՍԱՔ - ՄԻՐԶԷԻ կողմէ։

կը նուագեն Տիկին ՔԼԷՍԲԱ (ջութակ), Տիկ. ՄԱՐԿՈՒԹ ՎԻՒՅԱՐ (Թաւջութակ), Օր. Մ. ՕՓԷՆ (դաշնակ), Պ. Ա. ՄԵԼՔՈՆԵԱՆ (ջութակ)։

կ'երգեն կոմիտասի հռչակաւոր «Տէր Ողորմեա»ն, եռաձայն ՉԱՆՏԵԱՆ, ԳՈՒԼԱՄԱՆԵԱՆ եւ ՄԵԼՔՈՆԵԱՆ («կոմիտաս» քառեակէն) ընկերակցութեամբ նուագախումբին։

ՄԱՐՍԻԼԻՈՅ ՄԷՋ

ՎԱՂԸ ԿԻՐԱԿԻ ԱՌԱՒՕՏ ԺԱՄԸ ճիշդ 8.30ին, Սինէմա Թափիլէօի մէջ

կը նախագահէ՝ Մ. ՎԱՐԱՆԴԵԱՆ

Կը խօսին՝ ՇԱՒԱՐՇ ՆԱՐԴՈՒՆԻ ԵՒ ՏԻԿԻՆ ՔԻՊՐԻԹՃԵԱՆ

Գեղարուեստական նոխ բաժին։ — կը նուագէ Զ. Ռ. միութեան ՎԱՀԱԳՆԵԱՆ նուագախումբը։

ՎԻԷՆԻ ՄԷՋ

ՎԱՂԸ ԿԻՐԱԿԻ ԿԷՍ ՕՐԷ ՎԵՐՋ ԺԱՄԸ 2.30ին ՍԱԼ ՏԷ ՖԷԹԻ ՄԷՋ

Կը նախագահէ՝ Ս. ԳԱԼՈՒՍՏԵԱՆ — *Կը խօսի՝* ՏԻԿԻՆ ԷԼԼԷՆ ԲԻՒԶԱՆԴ

Գեղարուեստական բաժնին կը մասնակցին ընկերներ՝ Յ. ԲԱՆՃԱՐԵԱՆ, Ղ. ՂԱԶԱՐԵԱՆ ԵՒ ԱՐԹԱՔԻ

Տախտերու մասնակցութեան համար ՄՈՒՏՔ 1 ֆրանք

ՏԷՍԻՆԻ ՄԷՋ

ՎԱՂԸ ԿԻՐԱԿԻ, ԿԷՍ ՕՐԷ ՎԵՐՋ ԺԱՄԸ 2ին Հ. Յ. Դ. ՏԱՆ ՄԷՋ

Նախաձեռնութեամբ *ՋԷՅԹՈՒՆԻ ԵՐԻՏԱՍԱՐԴԱՑ ՄԻՈՒԹԵԱՆ*

Մասնակցութեամբ *Հ. Յ. Դ. ՏԷՍԻՆԻ ԿՈՄԻՏԷԻ, ՊԱՏԱՆԵԿԱՆ ՄԻՈՒԹԵԱՆ*

ՖՐ. Կ. ԽԱՉԻ, ՍԵԲԱՍՏԻՈՅ եւ ՎԱՍՊՈՒՐԱԿԱՆԻ ՀԱՅՐ. ՄԻՈՒԹԵԱՆՑ

Կը նախագահէ՝ Պ. Յ. ՊԱՐՈՆԵԱՆ — Կը խօսի՝ Պ. Կ. ԽՐԱՅԵԱՆ

Երգ, արտասանութիւններ եւայլն։

ԸՆԿԵՐԱՀԱՄԱԿՐԱԿԱՆ ԹԷՅԱՍԵՂԱՆ

ի պատիւ ընկերներ՝ Զ. ՕԶԱՆՋԱՆԵԱՆԻ ԵՒ Մ. ՎԱՐԱՆԴԵԱՆԻ

կազմակերպուած *ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՇՐՋ. ԿՈՄԻՏԷԻ* կողմէ

Այսօր Շաբաթ երեկոյ ժամը 8.30ին Salon St. Jaques-ի մէջ

4, rue Saint Jaques

5 *ֆրանք մուտք ծախսերու մասնակցութեան համար*

Թատերական ներկայացում Շավիլի մէջ

Ի ՆՊԱՍՏ ՇԱՎԻԼԻ ՄԱՆԿԱՊԱՐՏԷԶԻՆ

Այսօր Շաբաթ երեկոյ ժամը ճիշդ 8.30ին Salle Patin-ի մէջ

114, Grand'Rue, Chaville

կը ներկայացուին՝

« ՇՈՒԱՐԱԾ ՎԱՐԺԱՊԵՏ »Ը եւ « ՆԱՄԲԷՏՏԻՆ ՀՕՃԱ »

Փարիզահայ Թատերախումբին կողմէ ղեկավարութեամբ Պ. Վ. Պաղտասարեանի

Կը խօսի՝ ՏԻԿԻՆ ԷԼԼԷՆ ԲԻՒԶԱՆԴ

Հաղորդակց. միջոց.— Pont de Sèvres-էն առնել 1 թիւ հանրակառքը եւ իջնել Ancienne Mairie։

Le Gérant: H. STEPHAN

Imprimerie A. DER (AGOPIAN) 17, Rue Damesme, PARIS (13e)

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Վաղը կիրակի, Փարիզի Հայոց եկեղեցիին մէջ հոգեհանգիստ պիտի կատարուի ի յիշատակ հանգուցեալ ԳԷՈՐԳ ԳԱԶԱԶԵԱՆի մահուան քառասունքին առթիւ։ Բարեկամներ եւ հայրենակիցներ կը հրաւիրուին ներկայ գտնուիլ։

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ԴԱՐՄԱՆԱՏՈՒՆ

Ֆ. Կ. ԽԱՉԻ Վալանսի մասնաճիւղը գաղութին պահանջին գոհացում տալով, բացած է բժշկ. դարմանատուն մը որ ունի իր մնայուն բժիշկը, ինչպէս նաեւ այցելու հայ բժիշկ մը ՏՕՔԹ. ՍԵՓԵԹՃԵԱՆ։

Ամէն շաբաթ առաւօտ ժամը 10էն մինչեւ ժամը 6 կ'ընդունին հիւանդները, 4 պլաս րիւ Պուֆիէ։

Մանրամասնութիւնները տեղեկանալ Կ. Խաչի վարչութենէն։

ՑԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ

Զ. Ռ. Միութեան կեդր. վարչութիւնը ցաւակցութիւն կը յայտնէ ընկեր Ղ. ՄԱՐԿՈՍԵԱՆԻ, որ ինքնաշարժի արկածով մը կորսնցուց վերջերս իր թեւը։ Արագ ապաքինում եւ քաջութիւն։

(Կնիք)

ՑԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ

Ալֆորվիլի Ս. Մինասեան ենթակոմիտէն իր ցաւակցութիւնը կը յայտնէ ընկ. Սիրուն Մարգարեանի՝ իր մօր դառնաղէտ մահուան առթիւ։

Ս. ԹԱԴԷՈՍ մատրան թաղական խորհուրդը կը ծանուցանէ թէ ի նըպաստ մատրան պարտքին տեղի ունեցած պարգեւաբաշխութենէն շահած են հետեւեալ թիւերը.— 815 թիւը սեղանի ժամացոյց, 412՝ ինքնահոս գրիչ, 738՝ մէկ զոյգ աղաւնի, 88՝ մէկ շիշ օ տը քոլոներ, 513՝ կնոջ մետաքսէ գուլպայ, 203՝ երկու շիշ շամփանեա, 625՝ մետաքսէ փողկապ։ Պարգեւները ստանալու համար շահող թիւերով դիմել թաղական խորհուրդին։

Վ Ա Ր Ձ Ո Ւ Է

Կահաւորուած սենեակ մը, գին 200 ֆրանք։ Դիմել Պ. Կ. Մուրատեանի 13 րիւ Սօլնիէ, Փարիզ (9), մէթրօ՝ Քատէ։

Կ'ուզէ՞ք զուտ խաղողէ պատրաստուած Արեւելեան օղին խմել

Փ Ն Տ Ռ Ե Ց Է Ք

ՐԱՔԻ "ՏԻՒՋ"

«ԱՐՔԱՅԱԿԱՆ ԽՄԻՉՔԸ»

Որ, ձեր ուզածին պէս կը ճերմկնայ ու «քէյֆ» կուտայ

Ֆրանսայի համար արտօնատէր

Ա. ՏԱԼԱՔԻՒԲԷԵԱՆ

Dêpot Central des Grandes Marques

8, rue Suffren (Place de la Bourse) Marseille

Tél. D. 70-89

Պատուաւոր գործակալներ կ'ուզուին գաւառներուն համար։

Կ'ՈՒԶՈՒԻՆ *քրէփ տը շինէ եւ քրէփ ժօրժէթի շըմիզիէ կարող անթըրփըրնէօրներ։ Ներկայանալ նմոյներով առաւօտները ժամը 9—11, Դիմել՝* DARONIAN, 2, rue St Philippe *Փարիզ*

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (20)

ՀԱԼԱԾ ՄՈՄԻՆ ՀԵՏՔԸ

Հեղինակ՝ ԷՏԿԸՐ ՈՒՕԼԸՍ — *Թարգ. Ժ. Մ.*

Թ. Ք. մտածեց թէ արդեօք ինչ աղէտ պատահած էր որ նախարարին կինը ճամբորդութեան կ'երթար այդ եղանակին։ Տիկինը բաւական հարուստ էր, այո, բայց չէ՞ որ Լոնտոնի ամէնէն եռուն շրջանն էր այդ պահուն. հանելուկ։

Օդնական ոստիկանապետը հեռահետ համոզեց ինքզինքը, սակայն, թէ լրագիրներէն առած տեղեկութիւնը ճիշդ ըլլալու էր եւ Տիկինին ճամբորդութեան պատճառը իր հիւանդութիւնն էր։ Ցետոյ Մէնըրսը կանչել տուաւ։

— Լէյտի Պարթօլէմիուն դուն կայարան տարիր, կարծեմ...

— Այո...

— Առանձի՞ն էր։

— Միայն սպասուհին հետն էր. հիւանդ կ'երեւար...

— Ամիսներէ ի վեր հիւանդ կ'երեւայ... Պէլինտա Մէրին միասի՞ն էր։

Ոստիկանը զարմացաւ.

— Պէլինտա Մէրի՞ն... Ո՛հ, աղջիկը ըսել ուզեցիք, ոչ, անիկա դպրոցն է՝ Ֆրանսայի մէջ տեղ մը...

Թ. Ք. ժողովրդական երգ մը սուլեց. գոցեց կարմիր գիրքը եւ դարակը դրաւ.

— Մարդիկ ուրտեղէն ալ կը գտնեն այդ տեսակ անունները, Պէլինտա Մէ՛րի... Մեղա՛յ Աստուծոյ, ինծմէ աղէկներուն մասին կը խօսիմ... եթէ ժառանգականութիւնը իմաստ մը ունի, այդ աղջիկին ըլլալիքը սպասուհի է... Ի՞նչ կայ, բան մը կորսնցուցի՞ր։

Մէնըրս գրպաններուն մէջ բան մը կը փնտռէր։

— Կարգ մը հարցումներ գրի առած էի զորս ձեզի պիտի հարցնէի, անոնց մէջն էր Լէյտի Պարթօլէմիուի խնդիրը. վեց ամիսէ ի վեր հոկողութեան տակ է, չարունակե՞նք...

Թ. Ք. մտածեց քիչ մը. յետոյ գլուխը թօթվեց։

— Լէյտի Պարթօլէմիուով կը հետաքրքրուիմ, որովհետեւ Գարան կը հետաքրքրուի անով... Ոճրագործը ան է, բարեկամս...

Մէնըրս գրպանէն հանեց նամակներ, թուղթեր, փոքրիկ տետրակներ. փնտռտուքի մէջ էր. փոզտայ.

— Հարրո՞ւս ունիս, հարցուց Թ. Ք.։

— Ոչ, պարոն, բայց Գարան իբրեւ ոճրագործ բան մը չէ չիտակը, ես հաւատք չունիմ այդ մասին, անկէ զատ, ոճրագործ ըլլալու ի՞նչ պէտք ունի, առատին դրամ ունի, ժողովրդականութիւն կը վայելէ Լոնտոնի մէջ եւ իմ տեսած մարդերուս ալ ամէնէն գեղեցկադէմն է, բանի մը պէտք չունի։

Թ. Ք. արհամարհանքով նայեցաւ անոր։

— Քու աչքերդ փակ են, տղաս. չէ՞ս գիտեր որ խոշոր ոճրագործները նիւթական ակնկալութիւններու համար չէ որ ոճրագործ կը դառնան։ Այն մարդը որ իր գործատիրոջ դրամը կը գողնայ, իր սիրած աղջկան քանի հինգ շիլլինոց մանեակ մը նուիրելու համար, նիւթական շահ չունի, այլ իր մասին լաւ տպաւորութիւն ստեղծել տալու գոհունակութիւնը։ Ոճիրներու մեծագոյն մասը այդ նպատակին համար կը գործուին — լաւ տպաւորութիւն ստեղծել։ Բժիշկ Ա.ը սպաննեց իր կինը որ խման էր եւ չլիտի. առաջուընէ չբաժնուեցաւ անկէ որ պէսզի դրացիները կասկած չունենան իր պատուաւորութեան մասին։ Պարոն Բ.ը իր կինները սպաննեց բաղնիքին մէջ, որպէսզի պահէ իր գործը եւ դիրքը եւ յարգուի ու սիրուի իր բարեկամներէն. ոճիրին առիթ տուած էր այն կարծիքը թէ ինք պատուաւոր մէկը չէր։ Անդլին մեծահարուստ մը մէկուկէս միլիոն գողցաւ ոչ թէ դրամի պէտք ունենալուն համար, այլ անոր համար որ ամէն մարդ իր աչքերը յառած էր անոր. հետեւաբար պէտք է խոշոր բնակարաններ եւ կալուածներ ունենար լաւ տպաւորութիւն ստեղծելու համար։

— Հապա՞ այն ամուսինը որ իր կինիկը կը ծեծէ, ա՞ն ալ լաւ տպաւորութիւն գործելու համար կ'ընէ, հարցուց Մէնըրս հեգնանքով։

Թ. Ք. կարեկցութեամբ նայեցաւ անոր.

— Իր կինիկը ծեծող վարնոցը, սիրելի Մէնըրս, կը ծեծէ որովհետեւ կինիկը լաւ կարծիք չունի իր մասին. այսպէս է մեր տիրապետող կիրքը, մեր ազգային յատկանիշը եւ մեծ ու պզտիկ բոլոր տեսակի ոճիրներուն սկզբնական շարժառիթը։ Ահաւասիկ ատոր համար է որ Գարան գէշ ոճրագործ մըն է եւ, ըսած եմ, սարսափելի մահ մը պիտի ունենայ։

Թ. Ք. գլխարկը գլուխը անցուց եւ վերարկուն հագաւ.

— Բարեկամս՝ Գարան տեսնելու պիտի երթամ, ըսաւ. հետը խօսելու փափաք մը եկաւ մէջս. թերեւս լուրեր մը տայ...

Գարայի տուներուն ծանօթ էր միայն անունով։ Ցոյնին վերադարձէն յետոյ միայն մէկ անգամ տեսակցութիւն ունեցած էր անոր հետ, բայց որովհետեւ չէր յաջողած տեղեկութիւն ստանալ Լէքսմըններու մասին — ատոր համար միայն գացած էր — չէր կրկնած իր այցելութիւնը։

Գարայի բնակարանը կը գտնուէր Բէտօկըն Սքուէրի անկիւնը։ Արտաքինով Անգլիացիի մը տունին կը նմանէր, պատուհաններուն առջեւ ծաղկամաններ, վարագոյրները՝ համեստ, դռան պղինձները միշտ փայլուն։

Ծառան դուռը բացաւ եւ ներս հրաւիրեց. բացարձակ լուռութիւն էր բնակարանին մէջ, բամբիշ կարգով կահաւորուած մեծ սրահ մը որ Գարայի հայրենասէր ոստիկանը։ Հրաշալի կրակ մը կար բակին մէջ. վառարանին վրայ կախուած էր Գարայի իսգաներկ պատկերը։

— Պ. Գարան շատ զբաղած է, ըսաւ ծառան։

— Այցետոմսը տուր իրեն, կարծեմ պիտի ուզէ զիս տեսնել...

Ծառան խոնարհութիւն մը ըրաւ, այցետոմսը դրաւ արծաթէ ափսէի մը մէջ ու սանդուղներէն վեր բարձրացաւ։ Վայրկեան մը վերջ վերադարձաւ։

— Հրամմեցէք, պարոն, ըսաւ եւ առաջնորդեց հիւրը։

Երբ ծառան դուռը բանալու կը պատրաստուէր, Թ. Ք. անոր դառնալով ըսաւ.

— Կարծեմ քեզ ուրիշ տեղ մը տեսած եմ, բարեկամ։

(Շար.)

L'ARMENIE

Աթէնք հրատարակուող Լ'Արմէնի ֆրանսերէն պարբերաթերթը կը ծախուի Փարիզ, Լիոն եւ Մարսէյլ այն Hachette-ի գործակալութեան նախկ քէօշկերը, ուր կը ծախուին նաեւ յունարէն թերթեր։

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

ՅԱՌԱՋ
ՕՐԱԹԵՐԹ՝ ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ, ԳՐԱԿԱՆ

HARATCH
(Fondé en 1925) R. Seine 276.286
Directeur et Propriétaire: Sch. Missakian
Rédaction & Administration
ԽՄԲԱԳՐՈՒԹԻՒՆ Եւ ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ
17, Rue Damesme PARIS (13e)
Téléphone: Glacière 15-70
(ԻՋԵԼԻՔԻ ՀԱՄԱՐ՝ Métro: TOLBIAC)

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԵԱՆ ՊԱՅՄԱՆՆԵՐ.—

	ՏԱՐԵԿԱՆ	ՎԵՑԱՄՍԵԱՅ	ԵՌԱՄՍԵԱՅ
Ֆրանսա եւ գաղութներ	140 ֆրանք	70 ֆրանք	35 ֆր.
Անգլիա, Եգիպտոս, Զուիցերիա, Իտալիա	250 »	130 »	—
Ամերիկա	200 »	100 »	—
Ուրիշ երկիրներ	200 ֆրանք	100 ֆրանք	—

ԿԻՐԱԿԻ 22 ԱՊՐԻԼ
DIMANCHE 22 Avril 1934

10 ՐԴ ՏԱՐԻ - 10e Année Nº 2477
Խմբագիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ
ԳԻՆ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ԵՐԿՈՒ ԽՕՍՔ

ՁՐՈՅՑ ՊԱՏՄՈՒԹԵԱՆ ՀԵՏ

»»»· ·«««

— Տարօրինակ ժողովուրդ էք··· Տարիներ եւ տարիներ ջարդուեցաք թշնամիէն, զոր կը կոչէք վայրենի, գազան, ճիւաղ, հրէշ, բարբարոս, բռնի, արիւնռուշտ, ջարդարար, աւարառու, աւազակ··· Տարիներ ու տարիներ դէպքերը կրկնուեցան միեւնոյն եղանակով, եւ մէկը միւսէն ահաւելի ցնցումներով, բայց կը թուի թէ բան սորվելիք չունիք:

— ··· ··· ··· ··· ··· ···

— Բարբարոսին սուրը կախուած էր ձեր գլխուն, դուք ալ սուր եւ զէնք ունէիք, բայց փոխանակ անոր ապաւինելու, ձեր աչքերն ուղղեցիք սահմանէն անդին, դէպի Եւրոպա եւ աւելի հեռուները: «Բեռլին կուգայ կ'ազատէ, «Ինկիլիզ»ը Տարտանէլ հասած է···»: Ջհամկցաք թէ աշխարհ բռնկած էր, գոյութեան կռիւ էր, եւ թշնամին պիտի զարնէր անխնայ: Ե՞րբ կրնար երազել այսպիսի պատեհութիւն: Իսկ դուք, ո՞ր օրուան կը սպասէիք···

— Կը սպասէինք որ թշնամին իր ուժը չափէր մեր ռազմիկներուն հետ, ոչ թէ անզէն, անպաշտպան կիներու, ծերունիներու եւ երախաներու վրայ:

— Զո՞ւր թէ բան չէք սորվիր: Գիտէիք թէ թշնամին հրէշային բնաւորութիւն ունէր, կախորժանայէր մեծին ու փոքրին, կնոջ կամ երախայի: Անոր համար ժամանակը եկած էր ձեր հաշիւը փակելու, ձեր արմատը չորցնելու: Ձեր անունն ելած է իբրեւ շատ բան գիտցող ժողովուրդ, բայց երեւան եկաւ որ Թուրքին պատմութիւնն անգամ չէք սորված, թէեւ անոր իշխանութեան տակ մնացիք վեց հարիւր տարի···

— Թշնամին իր քաջութեամբ չէր որ կը յաղթէր, այլ հրէշային վատութեամբ: Գիտնալով որ չպիտի կրնայ ճակատ ճակատի չափուիլ, դիմեց անարգ, ճիւաղային դաւադրութեան մը: Մինչեւ 45 տարեկանը զինուոր գրեց: Յետոյ հաւաքեց բոլոր գլուխները, Պոլսոյ ամէնէն ականաւոր դէմքէն մինչեւ յետին գիւղի տէրտէրը, եւ մնացեալը սպանդանոց քշեց հօտի մը պէս, կէս ժամ, մէկ ժամ անդին ոչնչացնելու համար: Եւ այս բոլորը, ամբողջ ժողովուրդի մը անճիտումը կոչեց «կարգ մը անպատեհութիւններ», շանսատակ Թալէաթի բերնով: Մինչեւ այսօր ալ այդպէս կը կոչէ, այսինքն բան չի խոստովանիր···:

— Անգամ մը եւս խոստովանեցէք թէ բան չէք սորվիր: Ի՞նչ, կ'ուզէիք որ Թո՞ւրքն ալ ձեզի պէս թուղթին յանձնէր իր ըրածն ու չըրածը: Վեց հարիւր տարուան փորձառութիւն եւ հմտութիւն ունի· աշխարհներ կը փլցնէ, առանց որ եւ է բան յայտնելու, եւ առանց որ եւ է բան խոստովանելու: Մինչդեռ դուք··· Անոնք չատո՞նց համրած էին ձեր ականները: Ձեր ոտքը գետնէն կտրած էր Օսմ. Սահմանադրութեան շրջանին: Ձեր վրայ արեւ ցաթած էր զինադադարին, իսկ ան իր ձայնը քաշած, այնպէս ձեւացնելով թէ ամէն բանէ յուսահատած եւ ճակատագրին համակերպած է, նորանոր ծրագիրներ կ'որոճար, պատմութիւն կը սերտէր եւ գործեր կը սարքէր: Մոռցեր էիք նոյն իսկ ձեր պատմութիւնը···

— Եթէ արտաքին պարագաները չնպաստէին, անոր գերեզմանը չատոնց փորուած էր: Անոր վերջին յաջողութիւնն ալ արդիւնք էր իր բարբարոսական եւ արիւնռուշտ բնազդին:

—Երեւի ձեր քրիստոնէական Աւետարանը ձեր դատողութիւնն ալ բթացուցած է: Եթէ Թուրքը օգտուեցաւ արտաքին պարագաներէն, այնքան դժնդակ պայմաններու մէջ, դուք որ առաւելութիւններ կը վայելէիք, ինչո՞ւ չօգտուեցաք եւ սկսաք պարել թուղթերու վրայ, ոտքերը գետնէն կտրած եւ ձեռքերը օդին մէջ··· Թողո՛ւնք անցեալը, այսօր իսկ, երբ ոչ հող ունիք ձեր ոտքին տակ, ոչ ալ որ եւ է հեռանկար, նորէն թուղթն ու ճառն է ձեր ամբողջ դրամագլուխը: «Վրէ՛ժ, վրէ՛ժ» կ'աղաղակէք, սակայն միւս կողմէ այնպիսի գործեր կը կատարէք որ միայն ագէտ կամ խելակորոյս ժողովուրդի մը համար ներելի պիտի ըլլային:

— Կրնայի՞ք աւելի բաց խօսիլ:

— Գաղտնի՞ք է ինչ որ պիտի պարզեմ: Ձեր կեանքը իր նմանը չունի որ եւ է ժողովուրդի մէջ, ոչ անցեալով, ոչ ալ ներկայով: Եւ սակայն, կը թուի թէ նոր աշխարհ եկեր էք, եւ ուրիշ հոգ, ուրիշ պարտականութիւն չունիք եթէ ոչ իրարու հետ չափուիլ, իրար դզել եւ խօսքի տակ չմնալ: Մինչ թշնամին···

— Ամէն ժողովուրդի մէջ ալ կը պատահին այսպիսի բաներ· երկինքէն ինկած հրեշտակներ չենք վերջապէս: Հող չունինք, տուն չունինք, ցիրուցան ի սփիւռս աշխարհի, դուռնէ դուռ ինկած···

— Այդ բոլորը ոչ թէ կ'արդարացնեն ձեզ, այլ աւելի կը ծանրացնեն ձեր մեղքը: Ճիշդ անոր համար որ ոչ հող ունիք ոտքի տակ, ոչ ալ վարկ՝ աշխարհի առջեւ, դուք պիտի տասնապատկէիք իմաստով եւ հաւաքական առաքինութիւններով, մինչդեռ ձեր մեղքերն անգամ···

— Ներողութիւն· ամէն տարի կը կատարենք անոնց սգատօնը:

— Այո՛, այո՛, հառաչելով, յօրանջելով, կամ նորէն իրարմէ բաժնուելու, զանազան ճակատներ կազմելու համար: Ուրիշ ո՞ր եւ է ժողովուրդի մէջ այսպիսի տօն մը, անոր զարհուրանքը, անոր եղերական խորհուրդը սարսուռ պիտի ազդէր հազար-հազարներու, պիտի ցնցէր անոնց հոգիները, պիտի ամրապնդէր հաւաքական գիտակցութիւնը, պիտի նորոգէր հաւատքը, ուխտը, հաւատարման կիրքը···

— Ամէն բան արտաքին երեւոյթներէն մի՛ դատէք· այս ժողովուրդը աշխարհին ապարէզ կը կարդայ իր թաքուն առաքինութիւններով···

— Այդպիսի հարստութիւններով լեցուն են իմ էջերս ալ: Բայց, շատ մի՛ տարուիք «անցեալ կատարեալ» փառքերով ու յիշատակներով: Խօսքը ներկայի մասին է: Կրնա՞ք հանդիսատ խղճով եւ պայծառ գիտակցութեամբ վկայութիւն տալ այսօրուան համար: Ապրիլեան Զարհուրանքէն 19 տարի յետոյ, թեթեւցած կամ խաթարուած չէ՞ առաքինութեանց կշիռը···

Շ.

ՎԵՐՋԻՆ ԺԱՄ

940 ՀՈԳԻ ՁԵՐԲԱԿԱԼՈՒԵՑԱՆ ՈՒՐԲԱԹ ՕՐՈՒԱՆ ՑՈՅՑԵՐՈՒՆ ԱՌԹԻՒ

»»»· ·«««

ՈՍՏԻԿԱՆՈՒԹԻՒՆԸ ԱՐՏԱԿԱՐԳ ՄԻՋՈՑՆԵՐ ՁԵՌՔ ԱՌԱԾ ԷՐ

Հակառակ ոստիկանական արգելքին, ուրբաթ իրիկուն ահագին բազմութիւն խռնուած էր քաղաքապետութեան հրապարակին եւ շրջակայ փողոցներուն մէջ, բողոքելու համար հրամանագիր – օրէնքներուն դէմ (կրճատում Թոշակներու, արձակում տասնեակ հազարաւոր պաշտօնեաներու եւայլն): Ախոյեան թերթերը կ'ըսեն թէ ցոյցը ձախողեցաւ, իսկ ձախակողմեանները գոհ կ'երեւան արդիւնքէն: Ընկերվարական պաշտօնաթերթը քանի մը տասնեակ հազար կը հաշուէ ցուցարարներուն թիւը, «Իւմանիթէ»ն 40,000, իսկ ոստիկանութիւնը՝ վեց հազար ··· Կառավարութիւնը արտակարգ միջոցներ ձեռք առած էր: 940 հոգի ձերբակալուեցան, յետոյ ազատ արձակուելու համար. (շատ քիչերը վար դրուեցան): Գործողութեանց կը հսկէր ոստիկանութեան նոր վերատեսուչը, Պ. Լանժըռոն: Ժամը 5ին քաղաքապետարանի առջեւ եւ շրջակաները համախմբուած էին բազմաթիւ պահակներ եւ ոստիկաններ, պահեստային հրացաններով: Զկարենալով մօտենալ պաշտօնատան, ցուցարարները խռնուեցան կողմնակի փողոցներուն մէջ: Առաջին ընդհարումները տեղի ունեցան Պուլվառ Սեվաստոփոլի վրայ, երբ հարիւրի չափ կարմիր ցուցարարներ «Ինթէրնասիոնալ»ը կ'երգէին: Իրարանցում մըն ալ տեղի ունեցաւ Շաթըլէի մեթրոյին կայարանը, ուր կը գտնուէր ոստիկանութեան վերատեսուչը: Բազմաթիւ ցուցարարներ խուժեցին դէպի մեթրօն, խառնուելով ճամբորդներուն հետ: Ոստիկանները ուզեցին հեռացնել, բայց վերատեսուչը թոյլ չտուաւ: Ինչպէս կ'երեւայ, յանձնարարուած էր արգիլել անկարգութիւնները, բայց միեւնոյն ատեն զգուշանալ բռնութիւններէ, որպէսզի չկրկնուէին փետրուար 6ի դէպքերը: Ժամը 5·30ին, այսինքն ցոյցի համար նշանակուած ժամանակէն կէս ժամառաջ, հրապարակը մաքրուած էր եւ ցուցարարները քշուած էին յարակից փողոցները: Զանազան փորձեր կատարուեցան նորէն համախմբուելու համար, բայց ոստիկանները աւելի անդին քշեցին: Հանրապետական հեծելազօրքը պատրաստ կը սպասէր իբրեւ պահեստի ուժ, եւ առիթ չունեցաւ միջամտելու: Ամբողջ գործողութիւնները կատարեցին ոստիկանները, իրենց սովորական զուարճախօսութիւններով: Կարգ մը թերթեր կ'ըսեն թէ ցուցարարները, որ պետական պաշտօնեաներ եւ նախկին ռազմիկներ պիտի ըլլային, մեծ մասով 16 — 20 տարեկան տղաքներ էին: Ցոյցին գլխաւոր նպատակն էր ոչ միայն բողոքել հրամանագիր – օրէնքներուն դէմ, այլեւ ապացուցանել ընկերվարական – հանրապետական միացեալ ճակատին ուժը, իբրեւ տեսակ մը ռազմափորձ մայիս 1ի ցոյցերուն համար:

Վոժի հրապարակին վրայ գաղտնի ոստիկան մը ճանչցուելով, ծեծուեցաւ եւ հիւանդանոց փոխադրուեցաւ: Ցոյցերը եւ ոստիկանական հետապնդումները տեւեցին մինչեւ ժամը 8: Երկաթի կտորներ եւ բիրեր գտնուեցան շատ մը ցուցարարներու վրայ: Ընդհարումներու ընթացքին թեթեւ վէրքեր ստացան 50 հոգի: Բարեկարգութեան պահպանման համար շարժման մէջ դրուած էին 2000 ոստիկաններ, 800 շրջուն պահակներ եւ 300 հեծեալներ որոնք պահուած էին ռազմական կէտերու վրայ:

Թերթերը մասնաւորապէս կը շեշտեն թէ ցոյցերու ընթացքին ձերբակալուած բոլոր օտարականները պիտի արտաքսուին: Միւս յանցաւորները պիտի դատուին:

Թուրքիա նորէն կ'ընդդունի Թրոցքին

—·—

ՍՊԻՏԱԿ ՌՈՒՍ ՄԸ Կ'ՈՒԶԷՐ ՓԵՏԵԼ ՄՕՐՈՒՔԸ···

Փոլսէն կը հեռագրեն թէ թրքական կառավարութիւնը պատրաստ է նորէն Փրինքիփօ կղզին տրամադրելու Թրոցքիի բնակութեան համար: Ուրիշներ ալ կ'ըսեն թէ Քաթալոնիա կ'ուզէ երթալ, բայց սպանիական կառավարութիւնը մերժած է:

Նախկին գործավարը բնակարանը կապած է արդէն, սպասելով վերջնական հրամանին: Իր թաքստոցին յայտնութենէն ի վեր բազմաթիւ թղթակիցներ եւ հետաքրքիրներ երեւցան Պարպիզոնի վիլլային շուրջը, բայց Թրոցքի երբեք ցոյց չտուաւ իր դէմքը: Քարտուղարը կամ ուրիշ հետեւորդ մը կը պատասխանէին հարցումներուն, առանց որոշ բաներ ըսելու:

Ուրբաթ օր սպիտակ Ռուս մը վիլլային պարտէզը մտաւ եւ պատէն մագլցելով, ռուսերէն եւ ֆրանսերէն լուտանքներ տեղաց Թրոցքիի եւ իր գործերուն հանդէպ: Անմիջապէս լուր տրուեցաւ ոստիկանութեան, եւ երկու ոստիկան – զինուորներ ձերբակալեցին Ռուսը որ կը կոչուի Փեթր Սեպայլօ եւ չարժամոլ է: Հարցաքննութեան ատեն խոստովանեցաւ թէ յատկապէս եկած էր քանի մը խօսք փոխանակելու համար: Երբ հարցուցին թէ ի՛նչ կ'ուզէր ընել, պատասխանեց·

— «Կ'ուզեմ կտրել իր աղտոտ մօրուքը եւ քիչ մը դրամ պահանջել· ան միլիոններ գողցաւ մեզմէ»:

Մարդուն վրայ խուզարկութիւն կատարուեցաւ, զէնքի համար, բայց չունէր: Յետոյ պարտէզէն դուրս հանեցին եւ հրամայեցին որ հեռանայ: Քանի մը վայրկեան վերջ ուրիշ երկու սպիտակ Ռուսեր եկան ինքնաշարժով, դուրս ելան, պտոյտ մը կատարեցին վիլլային շուրջը եւ նորէն կառք նստելով հեռացան: Մա՛րդ չհասկցաւ թէ ի՛նչ ընել կ'ուզէին: Շատ մը չարաճճիներ, մեծ մասով լրագրողներ, «Վոլկայի նաւերգը» կ'երգէին, մինչ երկու գաղտնի ոստիկաններ հսկողութիւն կը կատարէին մօտակայ անտառին մէջ, առանց նշմարուելու:

«Յառաջ»ի վիճակահանութեան նոր տոմսերը

Ինչպէս գրած էինք, «Յառաջ»ի ընթերցողներուն (հատավաճառ) համար 9րդ վիճակահանութենէն գնուած տոմսերէն մէկը 200 փրանք շահած ըլլալով, որոշած էինք երկու նոր տոմսեր գնել: Ահաւասիկ այդ տոմսերուն շարքն ու թիւերը·—

10րդ չերս, թիւ 10934 շարք G
10րդ չերս, թիւ 29886 շարք L

ԱՊՐԻԼ ՏԱՍՆԸՄԷԿԻ ԱՌԹԻՒ

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Ու վեր կացայ ես, որ մեր հայրենի օրէնքովը հին՝
Վերջին հանգիստը կարդամ իմ ազգի անթաղ զոհերին,
Որ շէն ու քաղաք, որ սար ու հովիտ, ծովից մինչեւ ծով
Մարած են, մեռած, փըռուած ու ցրուած հազար հազարով···:

Ու կրակ առայ Հայոց հրդեհի կարմիր բոցերից,
Էն խաղաղ ու պաղ երկրնքի ծացում վառեցի նորից
Մասիսն ու Արան, Սիփանն ու Սերմանց, Նեմրութ, Թանդուրէք,
Հայոց աշխարհքի մեծ կերոնները վառեցի մէկ մէկ,
Սուրբ Արագածի կանթեղն էլ, ինչպէս հեռաւոր արեւ,
Անհատ, աննըւազ, միշտ վառ ու պայծառ իմ գլխի վերեւ···:

Կանգնեցի խոժոռ, մենակ ու հաստատ, Մասիսի նման,
Կանչեցի թըշուառ էն հոգիներին՝ ցըրուած յաւիտեան
Մինչեւ Միջագետք, մինչեւ Ասորիք, մինչեւ Ծովն Հայոց,
Մինչեւ Հելլեսպոնտ, մինչեւ Պոնտոսի ափերն ալեկոծ:
—Հանգէ՛ք, իմ որբե՛ր, ի զո՛ւր են յուզմունք, ի զո՛ւր եւ անշահ,
Մարդակեր գազան՝ մարդը՝ դեռ երկար էսպէս կը մնայ··· »:

Աչիցըս Եփրատ, ձախիցըս Տիգրիս՝ ահեղ ձէներով,
Սաղմոս կարդալով՝ անցան, գընացին խոր խոր ձորերով,
Ամպերն էլ ելան Զիրաւի ձորից, հըսկայ բուրվառից,
Ճանապա՛րհ ընկան Ծաղկանց սարերից, Հայկական պարից,
Բոյլ – բոյլ, բուրաւէտ, շարժւեցին դէպի կողմերը հեռու,
Գոհար ցօղելու, ծաղկունք բուրելու, բուրմունք խընկելու
Մինչեւ Միջագետք, մինչեւ Ասորիք, մինչեւ Ծովն Հայոց,
Մինչեւ Հելլեսպոնտ, մինչեւ Պոնտոսի ափերն ալեկոծ:
—Հանգէ՛ք, իմ որբե՛ր, ի զո՛ւր են յուզմունք, ի զո՛ւր եւ անշահ,
Մարդակեր գազան՝ մարդը՝ դեռ երկար էսպէս կը մնայ··· »:

ՅՈՎՀ. ԹՈՒՄԱՆԵԱՆ

ԴԷՊԻ ԱՆԾԱՆՕԹ ԶԻՆՈՒՈՐԻՆ ԴԱՄԲԱՐԱՆԸ

Սգերթ այսօր, կիրակի, առտուն ժամը 9·30ին, մասնակցութեամբ Զ·Ո· Միութեան, ֆրանսական բանակի նախկին հայ կամաւորներու, Հ·Մ·Ը·Մ·ի սկաուտներու եւն·: (Համախմբումը Մէթրօ Էթուալ, Ավընիւ Վակրամի անկիւնը):

Հիթլերի ծննդեան 45ամեակը

Ուրբաթ օր մեծ հանդիսաւորութեամբ տօնուեցաւ Ատոլֆ Հիթլերի ծննդեան 45ամեակը: Վարչապետարանի դաւիթին մէջ դրուած էին եօթը խոշոր տոմարներ, այցելուներու ստորագրութեանց եւ բարեմաղթութեանց համար, մինչ բարապաները անհամար հեռագիրներ, նամակներ, ծաղկեփունջեր եւ նուէրներ կ'ընդունէին: Առտուն ժամը 6ին հիթլերական երիտասարդներու բազմութիւն մը իր նուագախումբով արթնցուց թաղը: Ժամը 7ին անհամար պատանիներ զինուորական թափօր մը կատարեցին, գլուխները դէպի ձախ: Գերմանիոյ ամէն կողմերէն 50,000 նամակներ հասած էին առաջին օրը: Շատ մը վայրերու մէջ ճաշ տրուեցաւ կարօտեալներու, ընկերակցութեամբ նուագախումբի: Աշխատանքի ճակատը Նիւրընպէրկի մէջ հաւաքած էր բազմաթիւ քանդակագործութիւններ որոնք երեւմնի արհեստները կը ներկայացնեն: Գաւառական քաղաքէ մը 12 տարեկան տղայ մը անհետանալով, Պերլին գացած էր, «Առաջնորդ»ը տեսնելու համար: Կուսակցութեան պաշտօնաթերթը յօդուած մը հրատարակելով, կ'ըսէ թէ օր մը Հիթլերի անունին վրայ պիտի դաւանուի գերման ժողովուրդը, բաժնելով ուրմն ու ցորենը: «Այս անունը խորհրդանշան մը դարձած է ամբողջ աշխարհի համար»:

Սթավիցքիի եւ դատաւոր Փռէնսի խնդիրները

Ինչպէս գրած էինք, ուրբաթ օր Տիժոնի մէջ բազմաթիւ վկաներ դէմ դիմաց հանուեցան երեք ծանօթ ամբաստանեալներու հետ, բայց ոչ մէկը կրցաւ ճանչնալ զանոնք, ոչ ալ վճռական փաստ մը ներկայացնել: Կը կարծուի թէ այս քննութենէն վերջը, ամբաստանեալներէն Քարպոնէ եւ Սփիրիթօ պիտի արձակուին, իսկ Լուսաց՝ պատոնը դեռ պիտի պահուի, որովհետեւ հակառակ յայտարարութիւններ ըրած է: Հաւանական է որ Փարիզ փոխադրուի, գոհարավաճառի մը կողմէ ամբաստանուած ըլլալով իբրեւ գող:

Հարցաքննութեան ատեն զուարճալի տեսարաններ ալ պարզուեցան: Վկաներուն մէջ կը գտնուէր սրճարանի սպասուհի մը: Ամբաստանեալներէն մէկուն պաշտպան վկան հարցուց անոր·— Ես չէ՞ի որ հաւկիթները պատուիրեցի: — Այո՛, հիմա կը յիշեմ: Երկրորդ մը բսաւ·— Ես էի որ վճարեցի:— Այո՛: Երրորդ մը աւելցուց,— Ես էի որ ձեր ծոծրակէն համբուրեցի: — Ատիկա ըսելու պէտք չունէիք···

*** Նորութիւն մը չկայ Սթավիցքիի գործին քննութեանց մէջ, որոնք անընդհատ կը շարունակուին, թէ քննիչ յանձնաժողովին եւ թէ ոստիկանութեան կողմէ: Հարցաքննիչ դատաւորը առջի օր լսեց պետական պաշտօնեայ մը, Փօլ Վէսթ, որ պաշտօնական մասնագէտը եղած է հանգարական պարտաթուղթերուն: Վկան յայտարարեց·— Զօրավար Պառոյի տը Ֆուրթու (այժմ ատենապետ), Սթավիցքին ինծի ներկայացուց 1933 հոկտեմբեր 5ին: Ըսաւ թէ Սթավիցքի 200 միլիոն ֆրանքի հունգարական պարտաթուղթ ունի իր տրամադրութեան տակ: Կ'ուզէր տեղեկութիւններ ստանալ այդ սեզոնաւորի մասին: Բայց Պառոյի ըսաւ·— «Աւելորդ է: Ես պատասխանատու եմ անոր համար, իմ պատուոյ եւ զինուորի խօսքիս վրայ: Պէտք չէ զայն չփոթել պետական պաշտօնեաներու դրամատան տնօրէն ժոռժ Ալեքսանդրի հետ»:

Ի՞ՆՉՊԷՍ Կ'ԱՊՐԻ ՖՐԱՆՍԱԿԱՆ ՄԱՄՈՒԼԸ···

Նախորդ վարչապետ Պ. Տալատիէ իր հարցաքննութեան ատեն ըսած ըլլալով թէ ֆրանսական մամուլին մեծ մասը գաղտնի վարկեր կը ստանայ բոլոր կառավարութիւններէն, օրերէ ի վեր բողոքներ կը տեղան մամուլի ընկերակցութեանց կողմէ: Գաւառական օրաթերթերու սէնտիքան, որ հարիւրի չափ թերթեր կը ներկայացնէ, տարեկան 2–15 միլիոն ֆր. ելեւմուտքով, իր կարգին բուռն բողոքագիր մը ուղղեց: Շատ մը թերթեր հրապարակաւ կը պահանջեն որ Պ. Տալատիէ անուններ յիշէ:

(Յուրերու շարունակութիւնը կարդալ Դ. էջ)

ՈՃՐԱԳՈՐԾ ԹՈՒՐՔԸ ԵՒ ԻՐ ՄԵՂՍԱԿԻՑՆԵՐԸ

»»»· ·«««

Պատմութեան չար ոգին, դարերէ ի վեր կը հալածէ մեզ, մեր հայրենիքէն ներս՝ թէ դուրս:

Տակաւին հին օրերէն՝ մեր կուրծքին նստած էին Բիւզանդիոնը, Պարսկաստանը, Թաթարն ու Թուրքը:

Հայաստանի արեւմուտքը բռնած էին Թուրքերը, հիւսիս-արեւելքը Թաթարները, հարաւը Քիւրտերը, արեւելքը Պարսիկներն ու դարձեալ Թաթարները, միջնաշխարհը Թիւրքմէնները, որոնք ձմեռը կը բռնէին մեր երկրի դաշտերը, իսկ ամառը կը բարձրանային լեռները:

Անդորրութիւնը երազ էր: Հայաստանը կը հեծէր անոնց մահաբեր կրունկներուն տակ: Դարձեալ ջարդ ու բռնութիւն, աւեր ու տարագրութիւն:

Գրիգոր Խլաթեցին, — այդ օրերու ողբասաց տարեգիրը, — մոնղոլ խաներու սխրագործութիւնները այսպէս կը պատմէ. —

... Զարս սրոյ ճարակ տուին
Եւ զկանայսն գերեցին,
Զոմանց զլուխսն քերթէին,
Հանդերձ հերօքն խլէին,
Որպէս զոչխար մորթէին,
Փոկս ի թիկանցն հանէին
Զկէսըս հրով խորովէին
Եւ ճնճներովքն ցնծային:

×

Անցան այդ օրերը պղտոր հեղեղի մը պէս:

Եկան համեմատաբար խաղաղ օրեր եւ հայ ժողովուրդը կրկին շինեց իր բռնաւեր երկիրը:

Արեւելքի տիրակալութեան քարտէսը կրկին փոխուեցաւ:

Այժմ, հայ ժողովուրդի կուրծքին վրայ երկու տապանաքարեր են դրուած, — Թուրքիան եւ Ռուսաստանը: Մէկը՝ կը հալածէ ու կը սպաննէ մեզ ֆիզիքապէս, միւսը՝ հոգեպէս:

Մեծ Եղեռնը, իր ահաւոր ծալքերուն մէջ, դարեր շարունակ պիտի մնայ մեր պատմութեան ԱՄԵՆԱԽՈՇՈՐ ՎԷՐՔԸ:

Սերունդներ շարունակ պէտք է մըտածեն ու խոկան, այս անօրինակ եղեռնի գործադրութեան եւ պատճառներուն վրայ:

Երբ մէկ միլիոն հայութիւն, ծծկեր մանուկէն մինչեւ զառամած ծերունին, լալահառաչ ու դողահար, յուղարկաւորութեան ու խաչելութեան ճամբան բռնեցին, անդնդախոր ձորերու եւ անապատներու մէջ, սուիններու եւ հրէշներու առջեւ բազմաթիւ անգամ մահը փնտռեցին ու տեսան, Եւրոպայէն Ամերիկա՝ Սաքօ եւ Վանձէթթիի առթիւ կատարուած ցոյցերուն մէկ քառորդն անգամ չեղաւ ինքնապատան «մարդասէր»ներուն կողմէն, փրկելու համար զանոնք:

Տասնեւինը տարի յետոյ, ոճրագործ Թուրքը ո՛չ միայն ինքնիրեն ներեց այդ մեծագոյն սպանդը, այլ դեռ պատրաստ է նորերն ալ գործելու, որովհետեւ լաւ կը ճանչնայ «քաղաքակիրթ մարդկութեան հաշիւ»ներն ու զգացումները:

Թուրքիան ընդունեցաւ Ազգերու Դաշնակցութեան մէջ լործնաչուրթն փառաբանութեամբ եւ արիւնոտ ձեռքի սեղմումներով...

Եղեռնի ճամբան, մեզ վերջնապէս համոզեց, որ մեր դարաւոր ոսոխին հետ մենք մինակ ենք: Եւրոպական պետութեանց անթիւ խոստումներն ու պաշտօնական յանձնառութիւնները, կը մնան փչոտած մագաղաթներ, անզօր նոյն իսկ հայ հովիւի մը կեանքը ապահովելու:

Սակայն, լաւ է, թարմացնելու համար յիշողութիւնները, տեղ տանք քանի մը փաստերու, հարեւանցի մատնանշելու Գերմանիոյ դերը ջարդերու պահուն:

×

Իրերու բերումով, Թուրքիան գերմանական գաղութ մըն էր, մեծ պատերազմէն առաջ: Ֆրանսական ազդեցութիւնը հետզհետէ կը թուլնար: Գերմանիան՝ Արեւելքի միահեծան տէրը կ'ուզէր ըլլալ:

Թուրքիոյ ամենակենսական գործառնութիւնները կը գտնուէին Գերմանացիներուն ձեռքը: Զինուորական մարզիչներ, ելմտագէտներ, նախարարական խորհրդականներ, առեւտրական ընկերութիւններ, դպրոցներ, հիւպատոսներ, ճարտարարուեստական մենաշնորհներ, ողողած էին Թուրքիան:

Գերմանիոյ տնտեսական եւ քաղաքական ծաւալման ճամբուն վրայ, հայ ժողովուրդի ազգային բաղձանքները խոչընդոտներ էին:

Հայ ժողովուրդի աշխարհագրական միշտական դրացնութիւնը Ռուսաստանի, գերմանական միձաւանջ մը դարձած էր:

Պարսկաստան, Կովկաս, Արաբիա, Միջագետք եւ Եգիպտոս դնել Թուրք տիրապետութեան տակ, կը նշանակէր, ձգել գերմանական հովանաւորութեան տակ:

Թուրքական եւ գերմանական պատանքները, — համաթուրանականութիւն եւ համագերմանականութիւն, ի հաշիւ մեր ցանցուծային գոյութեան, կ'ուզէին իրարու գիրկընդխառնուիլ:

Ժամանակին, Պոլսոյ գերման դեսպան Վանկէնհայմ, յայտարարած էր.

— «Քաջալերել Հայերը, իրենց անկախութեան զգացումներուն մէջ, կը նշանակէ ռուս քաղաքականութեան խաղը խաղալ: Հայաստանը պէտք է անհետանայ»...

Գրեթէ նոյն միտքերը, աւելի յստակ ու որոշ կ'արտայայտէր Զօր. Ֆօն Տէր Գօլց.

— «Թուրքիան նոր աղէտէ մը փրկելու համար, ռուս-թրքական սահմաններուն կից Վանի, Բաղէշի եւ Կարնոյ կուսակալութեան մէջ ապրող կէս միլիոն Հայերը, պէտք է հեռացուին ռուս-թրքական սահմանէն եւ փոխադրուին հարաւ՝ Հալէպի եւ Միջագետքի կողմերը, իսկ անտեղի Արաբներն ալ փոխադրուին անոնց տեղերը»: (Ռընէ Փինօն, «Մէթոտ Ալըմանտ, Թռավայ Թիւրք»):

Ֆրետերիք Նաուման, որ 1898ին Վիլհէլմին ընկերացաւ Պոլիս, կ'ըսէր.

— «Մենք պարտաւոր ենք քաղաքականօրէն անտարբեր ըլլալու Թուրքիոյ մէջ ապրող քրիստոնեայ ժողովուրդներու տանջանքներուն, որքան ալ ցաւալի ըլլայ մեր զգացումներուն համար»...

Բաւական պերճախօս են փաստերը, ցոյց տալու համար, որ հայկական ջարդերուն մէջ Գերմանիան մաքուր ձեռքեր չունեցաւ:

ԱՐՁԸ ԿՈՒԼԱՑ

»»»·«««

Քղի Գաւառի Շահ-Հիւսէյին հայկական գիւղը անմասն չէր կրնար մնալ հայաջինջ սարսափներէն: Ախորժակ ու տրամադրութիւն չկայ նկարագրելու այդ գիւղի կոտորածի պատկերը: Սոյն գիւղի մնացորդներէն՝ համեստ ընտանիքի հայր մը որ կրցած էր իր փոքրիկ գերդաստանով ազատուիլ, պատմեց խիստ յուզիչ դրուագ մը:

— Ո՞րքան ճիշդ է ձեր պատմութիւնը, Պօղոս աղբար:

— Ես սովորութիւն չունիմ սուտ խօսելու. աչքովս տեսածն է որ, կը պատմեմ. հոգս չէ որ դուք չէք ու – ր հաւատալ.

Եւ սկսաւ, ունկնդիրներս պահելով քարացած վիճակի մը մէջ.

— «Մեր գիւղը, տեղահան եղաւ. մեծ մասը գիւղին մէջ կոտորուեցան. մէկ մասը գիւղէն դուրս փախուստի միջոցին. շատ քիչեր կրցան ապաստանիլ ծանօթ Քիւրտերու տունը եւ մի քանիներ ալ պահուեցան անթափանցելի անտառներու խորը: Ես այս վերջիններէն էի: Զորս հոգինոց ընտանիքս պահուեցայ անտառի մը մթին ու անծանօթ մէկ անկիւնը. ես, կինս, եւ երկու փոքրիկ երեխաներ. մէկ մէկ տարեկան երկուորեակ էին մանչ ու աղջիկ:

Անտառին մէջ գետնափոր խրճիթ մը շինեցի — գիշերները երբ ամէն կողմ խաղաղութիւնն ու լռութիւնը կը թագաւորէր, շատ զգոյշ դուրս կուգայի Թաքստոցէս, հարեւան, ծանօթ Քիւրտերու տուները կ'երթայի պատառ մը կերակուր հաց ճարելու համար: Երկու մտահոգութեան մղձաւանջը կ'ապրէինք, մէկը՝ անտառին մէջ գոյութիւն ունեցող արջերն էին, որոնք այնքա՜ն կատաղի, այնքա՜ն գիշատիչ էին որ, շրջանի ժողովուրդը անոնց սարսափէն անտառին մօտէն իսկ չէր անցնիր: Մեր երկրորդ մտահոգութիւնը՝ այդ կողմերը դեգերող որ եւ է ինկանի կամ պետական պաշտօնեայի երեւումն էր: Երկու վտանգներէն զգուշանալու համար, գերմարդկային ճիգեր կը թափէինք: Մեր ձայները, խեղդած, մեր շշուկները չափաւորած ձեռքի, աչքի ունքի շարժումներով կը խօսէինք: Այս պայմանները մեծերուս համար գրեթէ դիւրին էր. բայց զոյգ մեր երեխաներս մանաւանդ մէկը շարունակական լացովը կատարեալ վտանգ մըն էր. միջոց չունէինք ձայնը կտրելու. կ'ապրէինք ահաւոր վտանգի մը բոլոր սարսափը:

Պէտք էր լացող երեխան անհետացնել: Կնոջս հետ այդ որոշումը տուինք: Գործադրութեան ձեւին ու ժամանակին մասին կը խորհէինք:

Արեւը քաշուեցաւ մեր թիկունքի անտառոտ լերան ետեւ. մթնեց շրջակայքը եւ մենք դեռ երեխան անհետացնելու ձեւն ու ճարը որոշած չէինք, տեղն ու տեղը խեղդել ու թաղել կամ մօտակայ ձորին մէջ հոսող ջուրը նետել. ձեւեր էին ասոնք որոնց գործադրութեան համար անհրաժեշտ քաջութիւնն ու կորովը կը պակսէր: Այս տագնապի պահուն անտառին խորերէն խշշոցի մը աղմուկ լսուեցաւ: Աղմուկը հետզհետէ կը մեծնար եւ կը մօտենար մեզ, հսկայ բրդոտ արջ մը դանդաղ ու հանդիսաւոր կերպով մեր առջեւ կանգնեցաւ իր բոլոր հասակովը: Երեխաները կուլային. մայրը կուլար. եւ ես բանականութիւնս կորսնցուցած՝ ապուշ նայուածքս սեւեռած արջին, քարացած մնացեր էի. պաշտպանուելու մասին պզտիկ խորհուրդ մը չանցաւ միտքէս. ամէն բան բախտին ձգեցի: Արջը յետոյքին վրայ հանդիստ նստաւ եւ առջեւի թաթերուն վրայ ծռեց գլուխը: Տագնապալի վայրկեաններ անցան. ան միօրինակ նստած էր մեր առջեւ, մղկտալու ձայներ կը հանէր երբեմն. իր աղեխարշ ձայնը աւելի կերկերուն, աւելի լսելի կ'ընէր, երբ երեխաները իրենց լացի ձայնը կը բարձրացնէին: Երբ պահ մը երեխաները քնանալու թմրութիւնը կ'ունենային եւ լացը կը դադրէր, արջն ալ իր մղկտոցը կը վերջացնէր, անոնց լացին հետ ինքն ալ կը մղկտար: Ես տեսայ անոր աչքերուն արցունքը որ, կաթիլ կաթիլ կը հոսէր վար. արջը կուլա՛ր. մեր ողբերգական վիճակը ազդած էր արջին վրայ: Արջը, լացա՛ւ, չպիտի հաւատաք, բայց ես տեսայ այդ լացը, ես տեսայ այդ ամեհի գազանին հսկայ մարմնոյն կծկուիլը, արգահատական նայուածքին բոլոր փափկութիւնը:

Գիշերը անզգալաբար անցաւ. մեր աչքերուն քունը չէր մօտեցած, արջը մինչեւ վերջը իր դիրքը պահեց: Արշալոյսի ցոլքերը արեւելքի խաւարը ճեղքեցին. շրջապատի պատկերը ըսկսաւ ուրուագծուիլ, քար ու թուփ, ծառ ու ճեղ տեսանելի դարձան, արջը երերաց հանդիսաւոր կերպով, աջ ու ձախ նայեցաւ, վերջին աղեխարշ ու խլացուցիչ ոռնոց մը ձգեց, ահագին ոստումներով հեռացաւ մեր մօտէն եւ անյայտացաւ անթափանց անտառին խորը:

Երկար օրեր արջի երես չտեսանք:

Մեր երկրորդ մտահոգութիւնը դեռ կար ու կը մնար. նորէն մտարերեցինք մեր նախկին որոշումը — երեխան անհետացնել: Կէս ժամ պէտք էր այդ գործին համար: Ոտքի ելայ, մօրը գրկէն խլեցի երեխան՝ որ տղրուկի նման փակած էր ծիծերուն...: Այնքան կը յիշեմ որ, մըրնթաց առուակը մէկ երկու անգամ իր չառաչուն կոհակներով երեխային դիակը իր եզերքին զարկաւ եւ առաւ տարաւ:

— Նետեցի՞ր, հարցուց կինս:

— Այո, պատասխանեցի: Ուրիշ ոչ մէկ խօսք, արցունք չունէինք որ լայինք:

...Երկար օրեր անցան, առտու մը հեռուէն արձակուած թնդանօթի ձայները կ'որոտային եւ անոնց արձագանգը ամբողջ անտառը կը ցնցէր:

Ռուսները մեր երկիրը մտած էին...

ՅՈՎՀ. ՍԱՀԱԿԵԱՆ

Հայաստանի մէջ՝ հարուածել Ռուսաստանը, Թեղի համար եղաւ անհանթաց եղեռնապատում մը:

Եւ այսօր, մեր նահատակներու սրգատօնին, երբ ետ կը նայինք պահ մը, անմար վրէժխնդրական զգացումով կը լեցուին մեր հոգիները դէպի Թուրքը եւ անոր գործած անլուր բարբարոսութիւնն ու խժդժութիւնը:

Մեր անդարձ հեռացած նահատակներուն ոսկորները, անոնց ապրած անհնարին ողբերգութիւնը, մեզի եւ յետագայ սերունդներուն համար ռազմամթերք պիտի ըլլան, բարձրաձայն ամրակուռ բազուկով հաշիւ պահանջելու: Ամենավերջին Հայը, պէտք է ըլլայ ամենավերջին Թուրքին դէմ:

Վ. ՀԱՄԲԱՐՁՈՒՄԵԱՆ

ԿԱՐԴԱՑԷՔ ԵՒ ՏԱՐԱԾԵՑԷՔ «ՅԱՌԱՋ»ը

ՄԱՔՍ ԺԱԳՈՊ ԵՒ ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՈՂԲԵՐԳՈՒԹԻՒՆԸ

»»»· ·«««

Այլեւս գոյութիւն չունին խաչակիրներ, կ'ըսէ բանաստեղծը, որ պէտք երթան մարտնչելու նուիրական հողի մը համար, բայց կան մտաւորականներ որոնք խաչակրութեան կ'ելլեն անարդարութեան մը դէմ: Անարդարութի՛ւն: Ո՞ր ազգը Հայէն աւելի իրաւունքը ունի այդ բառը աղաղակելու: Թերեւս ճիշդ է որ մեր դատը իր այսօրուան վիճակին մէջ պիտի չկրնայ պաշտպաններ գտնել արտաքին գործոց նախարարութիւններուն եւ սակարաններուն մէջ (նոյն բանն է). բայց ոչ մէկ դժուարութեան կրնայ հանդիպիլ գտնելու համար պաշտպաններ մտաւորականներու եւ գրագէտներու դասին մէջ: Եւ Ֆրանսան որ ամէն ժամանակ եւ ամէն արդար դատի առթիւ տուաւ խաչակիրներ, այսօր կը մեղանչէ Հայուն առջեւ: Ատով մեր դատը չի դադրիր անշուշտ արդար ըլլալէ, բայց Ֆրանսացի գրագէտը ինքզինքն է որ կ'ուրանայ, ինքզինքին է որ կը դաւաճանէ՝ իր լաւագոյն արիւնին մէջ: Ժիրօտու թէ Մոնթէռլան, Սէլին թէ Այմէ, Մօռան թէ Հէօմպուր՝ Հայը յիշեցին անցողակի կերպով միայն, մակերեսային խծբծանքով՝ առանց կանգ առնելու անոր անսահման ողբերգութեան վրայ: Եւ սուգի այս ամիսին, ապրիլ ամիսին, ի՛նչ գոհունակութիւն է գտնել հոգի մը, բանաստեղծ մը, ամէնէն վաւերական եւ ամէնէն խոր բանաստեղծներէն որ անհունցաւով եւ խանդաղատանքով կը հակի դէպի Հայը: Մաքս Ժագօն է ան: Այն երկար քերթուածը որ կը կոչուի « Les Alliés sont en Arménie » իրաւ է թէ բոլորովին նոր գրութիւն մը չէ, բայց ան կուգայ մէկէն որ այսօր կ'իշխէ ֆրանսական բանաստեղծութեան մէկ հատուածին: Եւ քերթուածը բոլորովին անծանօթ էր մեզ՝ ըլլալով անգտանելի: Պէտք է զայն ամբողջութեամբ կարդալ տեսնելու համար թէ ի՛նչքան սիրով Մաքս Ժագօյ կը յիշէ Վարդանը, Նայիրին, Ցարալէզները թէ Մամիկոնեանները: Կը պոռթկայ ցասումով, այլ եւ գարմանալի՛ նուիրումով ...Մանաւանդ ջարդերը յիշած միջոցին չի մոռնար ըսել թէ նոյն պահուն «օտար հիւպատոսները պատահաբար կը բացակայէին» աղէտին վայրէն: Ինք քրիստոնեայ մըն է մինչեւ իր ծուծը, բայց ոչ Գլոտէլի մը պէս Ֆրանսացի-քրիստոնեայ մը՝ ազգայնամոլ եւ այլամերժ, այլ մա՛րդ-քրիստոնեայ մը որ բնաւ չի վարանիր խարանելու արեւմտեան նիւթապաշտութիւնը եւ քերթուածը կ'աւարտէ խրախոյսի սա տողերով.

Tes larmes vont tarir, regarde l'avenir!

C'est apprendre à régner que d'apprendre à souffrir.

Կուտանք քերթուածին սկիզբը, լաւագոյն մասը՝ ըստ մեզ:

Ք.

HAIASDAN

Gémis donc, Haïasdan, crie pour qu'on t'entende.
Le monde entier, le dos tourné, plante des choux;
Ne faut-il pas que l'on achète et que l'on vende,
Qu'on se marie et qu'on mette au coffre des sous,
Mais quel autre que Dieu peut écouter la plainte
D'un peuple tout entier au pied de l'Ararat?
Il n'est plus de croisés mourant en Terre Sainte!
Il n'en est qu'en esprit et je suis de ceux-là...
Interprète effrayé de la douleur humaine,
Je vous offre les pleurs qu'on verse près de vous
Et le sang de ce prêtre qui s'ouvrit les veines,
Le proposant en prix pour apaiser des fous.
Seigneur!... voyez aussi! je vous offre mes larmes!
Le fer à Ton Côté que je sens dans le mien,
Celui qui d'Arméniens a causé tant d'alarmes,
Et les bûchers de ces nouveaux martyrs chrétiens!
La douleur de la terre est un gouffre sonore.
Comme tu as souffert, faut-il qu'on souffre encore?
Pour quelle dette, ô Dieu, une telle rançon?
Quoi! le sang de Ton Fils rougissant le calvaire
N'a-t-il pas des mortels obtenu le pardon?
Et ne devait-il pas apaiser ta colère?
Se peut-il, Jehovah, qu'il soit dans ton dessein
Qu'on prenne les enfants de la mère à son sein,
L'épouse à son époux, à son foyer la vierge?
Qu'on allume un bûcher du prêtre avec un cierge?
Celui qui t'abandonne appartient au démon
Qui le transperce à la pointe de l'hameçon;
Mais ce peuple arménien écoutait tes apôtres!
Ont-ils comme Jésus sur eux l'erreur des autres?
L'église dit que les martyrs des premiers temps
Etaient pour affirmer la puissance du Verbe;
Vous servez-vous, mon Dieu, des bourreaux musulmans
Pour punir les païens d'Occident trop superbes?

Max JACOB.

ՁՈՐԵՂԱՆ ԽԱԼԻԼ

»»»· ·«««

(Շար.)

ԿՈՅՐ ԵՐԱԽԱՆ

Գիտէի արդէն,— խումբ – խումբ Հայեր շղթայակապ կը գնդակահարուին ձորի մը մէջ, գիւղին ետեւ, լեռներու կամ ճամբաներու վրայ: Անդին, Հայերու տուները կը քանդուին, կրակ կայ գիւղին մէջ, բոցերը կը բարձրանան վեր, Թուրք զինուորները կը զուարճանան, գոռ՛մ են գըռեր, փա՛ռք, կեավուրի քամին: «Ալլա՛հը օգնեց, Ալլա՛հը...»:

Ահա կարաւանը աքսորականներու, հազարներ են, ժողովուրդ մռայլ նայուածքներով կը քալեն լուռ ու անխօս: Ձայն չեն կրնար հանել եւ նոյն իսկ իրաւունք չունին աչքերը դէպի ետ դարձնելու, վասնզի հրէշը կանգնած է իր մօտ, պէտք չէ՛ խօսիլ, նոյն իսկ եթէ երկու եղբայրներ ըլլան անոնք: Պէտք է քալել, քալել անվերջ, որովհետեւ փաշա Թալէաթը այդպէս էր հրամայած...

Կ'երթան, կ'անցնին լեռներու կածաններէն ու կ'իջնեն մացառներու մէջ: Լաց ու կոծ, աղօթք, խաչին զօրութեան համար չարչարուած սիրտերու մէջ կը լսուին շչուկ, հեծկլտուք ու «տէ՛ր, տէ՛ր» մրմունջները...

Ճամբան, ուր տաք արեւը քար կը խաշէր՝ կ'երեւային դիակները անոնց, որոնք քաղաքներէն ու գիւղերէն եկած էին վերադարձի յոյսով:

Գիշեր: Կարաւանը ոտքի վրայ կանգ առաւ ձորի մը մէջ: Շփոթ կայ, լացեր ու սրտակեղեք հառաչանքներ կը լսուին, մայր մը իր չորս զաւակներէն ամէնէն պզտիկը հորի մը մէջ նետեց ու անցաւ: Ո՞ր մայրը չորս զաւակներ շալկած՝ պիտի կրնար քալել անապատի արեւին տակ, ծարաւ, բոպիկ, կիսամերկ եւ ուժասպառ: Ո՛ր մայրը, չպարուած Եւրոպացի՞ն, թէ ոչխար Թուրքը...

— Տղամարդիկ թող զատուին կիներու խումբէն, ձայնեց, գիշերուան մենութեան մէջ, կարաւանին պատասխանատու «զապիթ»ը:

Կրկին ողբ, այս անգամ բարձրաձայն հեծկլտանք ու կուրծքերու փետտում: Բոլորն ալ հասկցան թէ իրենք ճամբայ հանուած են ոչ թէ տեղափոխութեան համար՝ այլ մորթուելու, զատելով այրը՝ կնոջմէն, եղբայրը՝ քրոջմէն, հայրը՝ իր զաւկէն:

— Այրերը թող զատուին ու քաշուին մէկ կողմ,— կրկնուեցաւ ազդարարութիւնը:

Ոչ մէկ բողոք: Տասը վայրկեան յետոյ այրերը բաժնուեցան կիներէն, ու գիշերով, զինուորներու հսկողութեան տակ տարուեցան դէպի անծանօթ կողմեր եւ շատ չանցած լսուեցան հրացաններու ձայներ: Մնացող կիներն ու աղջիկները սկսան լալ, աղաչել, աչքերը երկինք յառած՝ օգնութիւն խնդրել...

— Բան չկայ, բան չկայ, հովիւներուն հօտին մէջ գայլ է մտեր, այդ հրացանի ձայները հովիւներէն է որ կուգայ, գայլերուն համար է, մի վախնաք, ձեզի բան չկայ...

Ու կը հաւատային Հայերը...

— Պէկ, կ'աղաչեմ, իմ ամուսինս ինծի մի բաժնէք, վեց երախայ ունիմ, չեմ կրնար քալել, Ալլահի սիրոյն, ամուսինս մի զատէք ինծմէ:

Ահա Կարնոյ հայութեան մեծ կարաւանը որ քշուելով Բարձր Հայքի լեռներէն՝ եկած էր Խարբերդ եւ արեւն կը փոխէր: Ո՞ւր գացին այդ բոլորը, ո՞ր լերան վրայ, ո՞ր ձորին մէջ, ու Եփրատի՞ թէ Տիգրիսի ջուրերուն մէջ:

Ա՛հ, հարցուցէք մեծ եղեռնէն փրկուած հայ բեկորներուն եւ անոնք պիտի պատմեն Իզոլի, Տէվէ - Պօյնի, Հարօղլի, Ծովքի, Խարաճատաղի, Մարտինի, Տիգրանակերտի, Սեւերեկի, Ուրֆայի, եւ անհամար ձորերու, կիրճերու, լեռներու, ճամբաներու, հորերու, եւ գետափներու եղերական պատմութիւնները, որոնց առջեւ քարերն անգամ պիտի սարսռային:

×

Իմ ծննդավայրս ալ, Դատեմ, ենթարկուեցաւ Թուրքերու վայրագութեանց: Գիւղին մէջ մարդ չմնաց: Վեց անգամ Թուրքերը գիւղէն ներս մտան ու ո՛ր Հայը որ բռնեցին տարին: Նախապէս տղամարդիկ, յետոյ մնացեալները, բոլո՛րը մէկ:

Մայրս ալ տարած էին, իսկ ես, հօթը տարու մօրաքրոջս հետ մէկտեղ մօրս ձեռքով պահուած էի մարագի յարդին մէջ: Թուրքերը շատ փնտռեցին, չգտան, նոյն իսկ երեք անգամ եկան մեր մարագը, սուրերը խոթեցին յարդին մէջ, այն համոզումով թէ Հայերը հոն զէնք եւ կամ ապրանք պահած կ'ըլլան: Բարեբախտաբար սուրերուն ծայրը մինչեւ մեզի չհասաւ: Ինչ որ կը խօսէին մենք կը լըսէինք ներսը, յարդին մէջ, Թրիքէ պզտիկ բոյն մը շինած էինք ու յետոյ, մայրս յարդը տեղաւորած էր մեր վրայ, ու բաւական ապահով կը զգայինք մեր վիճակը: Ինչ որ կը նեղէր մեզ, նախ սարսափելի տաքն էր, որ ամրան այդ օրերուն կը քրտնեցնէր մեզ: Օդ չկար, մեր հետ առած հացը եւ կարմիր կուժով ջուրը հատան, սպասեցինք մօրս որ կը կարծէինք թէ կուգայ բարի լուր մը կը բերէ եւ կամ հաց ու ջուր: Ջուր անցան մեր սպասումները, որովհետեւ մօրս ձերբակալութիւնէն անտեղեակ էինք թէ ես եւ թէ մօրաքոյրս:

Ճարահատ յայտնեցի մօրաքրոջս թէ ալ չեմ կրնար համբերել: Մայրս չեկաւ, հոս տաքէն պիտի խեղդուինք, ու հետեւաբար, միեւնոյն է,— պէտք է մեռնիլ ծարաւ ու անօթի, եւ կամ կ'երթանք կը խառնուինք միւսներուն, որոնք եկեղեցի տարուած էին:

Մօրաքոյրս բարկացաւ: Յետոյ, զիս համոզելու համար, յորդորեց որ խելօք կենամ, ձայն չհանեմ, կրնայ ըլլալ որ մեր ձայնը լսուի դուրսէն:

— Չեմ ձգեր որ ելլես:

— Պիտի ելլեմ:

— Կը ծեծեմ:

— Դո՞ւն...

— Տղա՛յ, սո՛ւս:

Ու մտիկ չըրի, կռնակս տուի մեր պզտիկ բոյնին ու սկսայ հրել: Մեր թաքստոցը փլաւ, լեցուեցաւ մինչեւ ծունկերս ու հազիւ կրցայ ինքզինքս դուրս ձգել: Մօրաքոյրս, որ առաջ հակառակած էր ինծի, ինքն ալ հետեւեցաւ իմ օրինակիս եւ յարդին մէջէն ինքզինքը նետեց դուրս:

Մարագին դուռը բաց էր: Ելայ դուրս, անցայ գաւիթը ու յետոյ տեսայ որ թոնիրին կափարիչը մէկ կողմ է քշուած ու մէջը բան չկայ: Այնտեղ ալ մայրս էր պահուած, բայց, կ'երեւի Թուրքերը աւելի խորամանկ էին քան թէ մենք:

Ջերմարեմ, խիստ ծարաւ էի ու կեանքիս գնով կ'ուզէի աղբիւր իջնել, հոգիս զովցնել: Եւ մէկէն ինքզինքս նետեցի փողոց:

Մարդ չկար, քալեցի դէպի աղբիւրին կողմը, տեսայ որ դուրսէն եկած քիւրտ տղաքները հաւերը կը հալածեն բռնելու համար: Չէ՞ որ Հայ չկար: Ո՞վ պիտի ուտէր անտէր մնացած Հայուն հաւերը: Հաւերէն մէկը Քիւրտերու ձեռքէն փախչելով, պատերուն տակէն կը մօտենար ինծի: Առանց շուարելու վազեցի հաւերուն ետեւէն ու բռնեցի: Եւ որպէսզի կարենայի աղբիւր երթալ, հաւը տարի եւ յանձնեցի Քիւրտերուն: Անոնք շատ գոհ մնացին եւ հարցուցին թէ Հա՞յ եմ, թէ միւսլիւման:

— Ես միւսլիւման եմ, եղբայր, կեավուր չեմ... Յետոյ, որպէսզի աւելի հաստատէի ըսածներս, մեր գիւղի Թուրք անդապահի անունը տուի եւ առժամապէս ազատեցայ վտանգէն:

Դեռ քիւրտ տղոց մէջն էի, երբ մեր գիւղի հարուստներէն Թէրզեաններու չորս հինգ տարեկան կոյր երախան «մայրիկ, մայրիկ» պոռալով կը պըտըտէր փողոցները: Սիրտս կտոր կըտոր եղաւ այդ վայրկեանին: Չէ՞ որ իմ մայրս ալ չկար, յետոյ, կը ճանչնայի զայն, սեւ օրեր չտեսած հօրեղբօրս հետ անոնց տունը կ'երթայինք: Երախան պոռաց, լացաւ, պատերուն քսուելով «մայրի՛կ» աղաղակեց, տէր չկար եւ աչքերը կոյր էին: Ո՞վ գիտէ քանի օրէ ի վեր հաց չէր կերած: Մօրը կարօտը իր մատղաշ սրտին՝ թափառեցաւ փողոցէ փողոց, գիշերները դուրսը մնաց ու նոյն իսկ ապտակուեցաւ Թուրք զինուորներէն:

Ու մինչ ես կը մտածէի անոր անպատմելի թշուառութեան վրայ, ահա երեւացին խումբ մը Թուրք զինուորներ, բայց անոնց աչքերը վրիպեցան իմ վրայէս, որովհետեւ ես դեռ կը մնայի քիւրտ տղոց մէջ, որոնք իրենց հայրերուն հետ աւարի եկած էին Հայոց գիւղերը: Կոյր երախան կրկին սկսաւ լալ ու «մայրիկ, մայրիկ» կանչել: Թուրք զինուորներու ուշադրութիւնը բոլորովին դարձաւ այդ տղուն կողմը ու անոնք իրարու երես նայեցան ու բաներ մը ըսին իրարու:

Յանկարծ երկու Թուրք զինուորներ յառաջ անցան ու մէկը, երկու ոտքերէն բռնած, իսկ միւսը՝ զոյգ թեւերէն, պզտիկ կոյր ու անտէր հայ երախան (հինգ տարեկան) նետեցին թրիք շինելու յատուկ ջուրով լեցուն փոսին մէջ, ու սկսան քարեր զարնել արդէն խեղդուելու դատապարտուած տղեկին: Տղեկը քանի մը անգամ թեւերը թափ տուաւ, գաղջ ջուրը բերանէն ներս կ'երթար եւ արդէն պիտի խեղդուէր, երբ Թուրքի մը նետած խոշոր քարը անոր գանկը փշրեց ու դիակը ջուրին տակ սուզուեցաւ:

Ես դարձայ տուն, առանց ջուր խըմելու եւ գացի նորէն մարագը պահուելու:

Վեց տարեկան էի...

Թ. ՀԵՐՈՅԵԱՆ

ՅԻՇԱՏԱԿԻ ԲՈՑԸ

Ապրիլը սուգի ամիս մըն է Հայոց համար, ըլլալով տարեդարձը սարսափի յիշատակներու:

Ամբողջ ազգի մը բնաջնջման դաղանային ծրագիրն էր որ կը գործադրուէր: Հանճարներ մտքի եւ սրտի, գիտութեան եւ լեզուի կը յանձնուէին ամենաոչինչ, սխալուոր մարդոց վայրենօրէն բնաջնջուելու համար, որպէսզի զանոնք ծնող ժողովուրդն ալ իր կարգին ու ինքնին բնաջնջուէր եւ չորնար...

Բայց, ո՛վ հեգնանք, այսօր ան առաւել եւս կը ծաղկի եւ կ'ուռճանայ, զի արմատը ողջ է...

Իսկ մոռնա՞լ այնքան չարիք ու նախատինք, ո՞վ կրնայ, մանաւանդ անոնք որ իրենց աչքերով տեսան այդ անպատմելի հրէշութիւնները եւ ողջ մնացին հրաշքով միայն:

Ի՞նչպէս մոռնալ ողջ - ողջ նահատակութիւնը մէկ միլիոնին, չներշնչուիլ անոնց գացած ճամբէն ու ծունկի չգալ անոնց անթաղ ոսկորներուն առջեւ, պահելու համար կրակը որ թողուցին ու փոխանցելու գալիք սերունդին:

Քանի չունինք ազատ երկիր, քանի տակաւին թափառական ու գաղթական տարածուած ենք ի սփիւռս աշխարհի, թող անոնց յիշատակի բոցը վառէ մեր սիրտերը, որպէսզի շարունակենք ճամբան, արհամարհելով ժամանակի դժուարութիւնները, հաւատուրաց եւ ազգուրաց դասալիքներու քարոզութիւնը:

Հաստատ մնանք մեր ուխտին մէջ, եւ յաղթանակը մերն է նորէն:

ՄԷՆ - ՍԷ

ՄԱՍԻՍ ԼԵՌԱՆ

Մասեաց սա՛ր, Մասեաց սա՛ր,

Այս վաթսուն դարուն իմ գլխէս կ'անցնի. իմ ալիքս ճերմակ, քու գագաթդ ճերմակ, ես չէի տեսեր այսպիսի մեծ վտանգ: Ո՛հ, չեմ կրնար ժուժել: Այլ դուն, յաւիտենից արձան, դուն քու բնակիչներուդ, քու զաւակներուդ վիճակը այսպէս զառնագոյն կը տեսնես, եւ ի՞նչպէս կը ժուժես: Կամ ինկիր դուն ալ, ինկի՛ր, կործանէ՛ այս ազգին հետ, կամ պահէ զանոնք ալ, քանի որ կ'ողջագուրուիս դուն երկինքին ցօղին ու ամպերուն հետ:

Այո՛, քու որդիներովդ դեռ կը բերկրիս: Անոնք դեռ Հայ են, եւ քանի որ Հայ են, կեանք ունին, կ'ապրին: Սպառած ազգ մը կը ձգէ, կը մտնէ, բայց ի սպառ չի կործանիր. զայն կը մերկացնէ, հայրենիքէն ալ կը հանէ, կը ցրուէ, կը տարագրէ, բայց քանի որ այն ազգը իր անունը եւ իր լեզուն կը պահէ ու չի փոխեր, այն ազգը չի կորսուիր: Գոյութիւնը եւ կեանքը ոչ թագաւորին թագին ճաճանչաւոր գոհարներուն մէջ է, ոչ գոռ եւ հուժկու զօրապետին ահեղ հրամանին մէջ, ոչ հսկաներու բազմութեան, ոչ պողովատին երկաթին, ոչ սուրին նիզակին, ոչ կերպասին բեհեզին, ոչ ճարտասանի լեզուին մէջ: Այլ այդ սրբազան տարբերքը ժողովուրդն է միայն, քանի կ'ապրի ժողովուրդ մը իր սեփական ազգային կեանքով, կ'ապրի ազգային լեզուով, այն ժողովուրդը թէեւ յետին գեղջուկ մնացած ըլլայ, սակաւաւոր եւ յետին աղքատ, յետին ստրուկը համարուած ըլլայ, բայց ազնիւ է, կենդանի է, լուսաւոր է, անոր սիրտը հայրենիքը չի մոռնար, հայրենի եւ ազգային յիշատակներ կ'եռացնեն անոր երակները, կը վառեն անոր խորհուրդը, կը յարուցանեն անոր հոգին:

Ո՛հ, Մասի՛ս, թէ ինկան քու որդիքդ, թէ ցրուին քու որդիքդ, թէ ստրկանան քու որդիքդ, թէ մեռնիմ, դուն անմահ ես: Ըսէ՛ անոնց սա պատուէրը.—Պինդ թող պահեն իրենց լեզուն, պինդ՝ իրենց անունը:

ԳԱՐԵԳԻՆ ՎՐԴ. ՍՐՈՒԱՆՁՏԵԱՆՑ

Անոնց, որ ինկան

Այսօր օտար ու պաղ հորիզոններու տակ, մեր թախծոտ ու մռայլ հոգիներուն մէջ՝ ուր սեւ տարակոյսն է սպրդեր, ձեր սրբասաց լուսափայլ յիշատակը կը ծագի շքեղ արշալոյսի մը պէս եւ մենք այդ յիշատակին առջեւ ծնրադիր կը խնկարկենք երկիւղածօրէն:

Մենք յոգնած ու պարտասած մեր անանուն, անսահման տառապանքէն, կը քալենք քրքրուած ու աստանդական, մոլորուն եւ առ խարխափ եւ չգիտենք ուր կ'երթանք, ի՞նչ կ'ընենք. այսօր ձեր խնկելի յիշատակին օրը ուխտի ենք եկեր ձեր հսկայական դամբարանը, ուխտի ենք եկեր ձեր սրբարանը. կտոր մը խունկ, կաթիլ մը արցունք, փունջ մը ծաղիկ ենք բերեր ձեր ցիրուցան սրբազան ոսկորներուն, սրտի մրմուռով, կիզիչ արցունքով, բզքտուած կուրծքով, ուխտի ենք եկեր ձեր անլաց, անշիրիմ եւ անպատան դիակներուն: Ո՛վ դուք ճղակոտոր ցեղին լուսատու փարոսները, ով դուք լոյսի եւ գիտութեան ռահվիրաները, ով դուք մեծ առաքեալներ, որ ձեր բոցավառ շունչովը տարիներ շարունակ սերունդներ դաստիարակեցիք, եւ դուք բոլոր, բոլոր անմահներդ որ ինկաք արիւնոտ ճամբուն վրայ, այսօր երբ ձեր պաշտելի ստուերները կը յածին մեր շուրջը՝ ձեզ կ'ողեկոչեմ,— Ըսէ՛ք թէ մեր տառապանքը անհատնո՞ւմ է, ըսէք թէ մեր Գողգոթան անծայր եւ անվե՞րջ է, ըսէք թէ մեր հաւատքի եւ յոյսի ջահերը ընդմիշտ մարա՞ծ են:

Աշխարհը խուլ մնաց մեր բողոքին ու լացին, գոնէ դուք գերագոյն էակին տարէք մեր հեծեծանքը, մեր կոտտացող վէրքերը, մեր աղեկէզ արցունքը, եւ պատառ պատառ եղած սիրտը. դուք որ պայքարի եւ զոհաբերութեան մարմնացումն էիք, յոյս տուէք, լոյս տուէք մեզի, ինչպէս երբեմն, ձեր հրաշունչ խօսքերով կը խանդավառէիք մեզ, տուէք մեզ ձեր անսպառ կորովը, շքեղ երազները, ձեր պողպատեայ կամքը, դրէք մեր նկուն սրտերուն մէջ այն Աստուածային կայծը որով բոցավառեցաք դուք, տուէք մեզ այն սրբազան կրակը որպէսզի մենք ալ ձեզի պէս վսեմ թըռիչքներ ունենանք ձեր կիսկատար թողած գործը շարունակելու համար:

ՆԱՐԿԻԶ ՔԻՊՐԻԹՃԵԱՆ

Զայրոյթ

Ահա նոր տարին դարձեալ հին եւ նոր
Կը վերաբացուին վէրքերս ահաւոր,
Ուխտաւոր ամառ ճամբորդ անձրկուն,
Կը տարուիմ նորէն հեռո՜ւն, խիստ հեռուն:

Եւ հոն բազուկներս դողդոջ տարածած,
Աչքերս տխրամած, երկինք սեւեռած,
Կը գոչեմ. Ո՞ւր էք, Աստուածըդ հզօր,
Դու խաչելափառ որդին միամօր,
Ո՞ւր էք դուք յայտնի կամ անյայտ սուրբեր,

Ծանօթ անծանօթ երկնաբնակներ,
Չըտեսա՞ք միթէ թշնամին դաժան,
Այդ արիւնկզակ այլանդակ գազան,
Ի՞նչպէս եղեռնը սարքեց դիւային,
Ոճրագործութեանց անուրանալին,
Ըսէք չըտեսա՞ք պոռնիկ Եւրոպան,
Եւ մաքրակրօն լիրբ Ամերիկան,
Ի՞նչ ստոր դաւերով շղթան գերութեան
Անցուցին վզին թշուառ հայութեան:
Եւ դեռ կը սպասէք, չէք գար գահավէժ
Մինչ զոհն հեւիհեւ կը գոչէ վըրէժ:
Ո՛հ, եթէ դարձեալ մնաք անտարբեր,
Համոզումով լի խերն իմ անիծեր
Ձեր աստուածութեան եւ ձեր սրբութեան
Այսօր ալ, վաղն ալ, մինչեւ յաւիտեան:

×

Աշխարհի վրայ ամէն բան սահման մը ունի, ամէն բան կը հպատակի զօրութեան մը, վրէժխնդրութեան զգացումը անհուն է երկնից նման եւ ըմբոստ լեռներու վրայ փչող հովերուն պէս: Անիկա յաւիտենական է, կը փոխանցուի սերունդէ սերունդ եւ դարէ դար: Այն մարդը որ զուրկ է այս զգացումէն, մարդ չէ: Այն Հայը մանաւանդ, այո՛, Հայը որ չի տոգորուիր այդ զգացումով, ոչ միայն Հայ չէ, եւ հետեւաբար մարդ, այլ եւ անարժան է անասուն կոչուելու: Ո՞վ է սրբապիղծը, որ հակառակը պիտի արտայայտուէր, երբ այսօր կը սգանք տարելիցը նահատակութեան մեր բազմահազար զոհերուն:

ՅՈՎՀ. ՃԷՅԻՐՃԵԱՆ

ԽՄԲ.— Եօթանասնամեայ ծերունի մըն է հեղինակը այս մտածումներուն, եւ սեփական աչքերով տեսած՝ հայաջինջ սպանդը:

Նուէ՛ր, մա՛յր

Գիշեր է մայր... ու ես լայնկէկ մը բացած պատուհանիս փեղկերը, աչքերս յառած երկնակամարին, կը դիտեմ լուսինը որ 19 տարի առաջ ականատես եղաւ մեր ողբերգութեան:

Կը յիշէ՞ս, մայր, երբ ես եւ դու գիշերեցինք այն ճամբուն վրայ, որոնք դիակներով ծածկուած էին: Կը յիշէ՞ս թէ ի՞նչպէս ես անբախտս քու ծերացած ձեռքերդ բռնած քարշ կուտայի, որպէսզի շուտով հասնինք մահագնաց կարաւանին, որմէ շատ հեռու մնացեր էինք, ի խնդիր պուտ մը ջուրի:

Կը յիշէ՞ս թէ ինչպէս մէկ - մէկ հատ կը ձգէին անոնք որ չէին կրնար քալել կարաւանին հետ եւ թէ ինչպէս Քիւրտի լամուկ մը մօտեցաւ մեզի եւ սկսաւ քարկոծել զիս ու զքեզ, եւ քու դողդոջուն ձեռքերդ արգելք եղան: Կը յիշէ՞ս թէ ինչպէս գիշերը շուտով վրայ հասաւ ու ես ու դուն գիրկ գըրկի գիշերեցինք ճամբուն եզերքը, հեռու, շատ հեռու մահագնաց կարաւանէն. ու երբ առաւօտ եղաւ, ըսիր.

— Որդիս, ծարաւ եմ, շատ շատ ծարաւ. գնա պուտ մը ջուր գտիր եւ յետոյ եկուր զիս տար:

Ու ես ապերախտս, թողուցի քեզ մինակ, դիակներով լեցուն ճամբուն վրայ եւ հեռացայ, մէկ ալ չվերադառնալու մտադրութեամբ: Հեռացայ պատճառ դառնալով մահուանդ...

Այսօր, 19 տարի յետոյ, երբ կը տօնենք տօնը անհամար նահատակներուն, մէկ խնդրանք ունիմ մա՛յր.— Արթնցիր ու ներէ ինծի մա՛յր, որովհետեւ պուտ մը ջուրի կարօտովը մեռցուցի քեզ:

Կ. ՅՈՎԱԿԻՄԵԱՆ

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (1)

ԷՋԵՐ ՀԱՅԱՋԻՆՋ ՍԱՐՍԱՓՆԵՐԷՆ, 1914-20

Ինչպէս ըսի, Քիմպելներ եւ Մրուանց գիւղերը բերնէ բերան լեցուած էին զինուորներով: Օր մը զինուոր մը կը բռնաբարէ մեր Սարըքայա գիւղացի Կոմենց աղջիկը Հոռոփը: Առտուն կանուխ մայրը եկաւ մօրս պատմեց գիշերուան չարագործութիւնը: Հետեւեալ օրը Ապրանք գիւղացի Ֆնտո Հօքոյին (հօրաքոյր) հետ մայրս գնաց Քիմպելներ գիւղը եւ բողոքեց եղած չարագործութեան դէմ: Ընդհանուր հրամանատարութիւնը կ'ըսէ մերոնց.— Կը ճանչնա՞ք զինուորը: — Այո, կը պատասխանեն մերոնք: Յաջորդ օրը բոլոր զինուորները շարելով, չարագործը գտան եւ պատժեցին: Բայց միւս կողմէն բարձրաստիճան սպաները ամէն ստորնութեան կը դիմէին:

Մայրս եւ Ապրանք գիւղացի Մանիշակը եւ Սէվլի Հօքոն Դշլաղ գիւղը գացեր էին մուրալու համար: Հոն զինուորական մը մերոնց ուտելիք, ալիւր եւն. կուտայ եւ կ'ըսէ որ վաղը բանջար բերեն: Մերոնք շնորհակալութիւն կը յայտնեն զինուորականին եւ կը խոստանան հետեւեալ օրը բանջար տանիլ: Եւ ուրախ տրամադրութեամբ Մրուանց գիւղը եկան, իրենց բերած հացերով մեզ կերակրեցին եւ գացին բանջար հաւաքելու: Իրիկունը եկան, իսկ միւս օրը առտուն գացին Դշլաղ գիւղը: Երբ սպան մերինները կը տեսնէ, կը սկսի ձեւակերպութիւններ ընել, բանջարն առնելէ վերջը մայրս մէկ կողմ կը կանչէ եւ կ'առաջարկէ որ հարսներուն մէկը իրեն համար համոզէ: Խեղճ մայրս դեփ — դեղին կտրած, կուգայ հարսներուն կ'ըսէ.— Շունին միտքը գէշ է, փախչինք: Մերինները կը սկսին փախչիլ եւ շնչասպառ Ղրտըմի գետը կ'իյնան: Քիչ կը մնայ որ գետին մէջ խեղդուին: Հազիւ կ'ազատին ու կուգան Մրուանց գիւղը: Ճամբան, ականատես կ'ըլլան սոսկալի սպանդի մը: Մրուանց գիւղացի Քէօսէ Մէմօ կոչուած հրէշը մեր գիւղացի Թասենց Եղիազարը, Ապրանք գիւղացի Տէր Մարկոսենց տղան եւ երեսուն հոգի ալ Ազանդեր գիւղացի Հայեր, բոլորին ձեռքերը կապուած, կը սպաննէ կացինի հարուածներով:

Մայրս երբ տուն եկաւ, դեղնամանէն եղած մեռելի կը նմանէր: Հազիւ կրցաւ պատմել երիտասարդներուն կացինի հարուածներու տակ իյնալը: Այդ օրը մենք դրեթէ բան մը չէինք կերած: Ես ոչխարի աղիքներ գտած էի փողոցէն, մայրս մաքրեց եփեց եւ կերանք: Սակայն բանի մը տեղ չէր բռնած, անօթութենէ կը մարէինք: Ես ու քոյրերս ուղղուեցանք նորէն մեզի ծանօթ վրանը, ուր գտանք մեզ սիրող զինուորը որ լաւ մը կերակրեց մեզ:

Այդ օրը հարիւրապետը հոդ չէր, զինուորը սկսաւ հայերէն խօսիլ մեզի հետ. ըսաւ թէ մեզ պիտի տանի ռուսական սահմանը: Ինքը բնիկ Կարինցի էր: Անցաւ քանի մը շաբաթ: Դշլաղ գիւղը մնացող լիրբ սպան մօրմէս զիս կ'ուզէր, գառներ արածելու պատրուակով: Նպատակը մօրմէս վրէժը լուծել էր: Մայրս, որ միշտ մահուան դէմ առ դէմ վազած էր, անշուշտ չպիտի յանձնէր զիս, մանաւանդ որ ծանօթ հարիւրապետ ունէինք: Սպան ներկայանալով Մրուանց գիւղի մխթարին, կ'ըսէ.— Այսինչ կեավուրին տղան պէտք է ինծի յանձնուի: Մէկ ալ մեր պառկած սենեակը եկան մխթարը, լիրբ սպան եւ գաղան Քէօսէ Մէմօն: Մխթարը մօրս ըսաւ.— Կեավուր կին, յամառութիւնդ ձգէ, պէտք է տղան տաս պէյ էֆէնտիին: Մայրս պատասխանեց.— Ինչո՞ւ համար տամ. այնքան անտէր քիւրտի ու Թուրքի տղաքներ կան, պէյ էֆէնտին թող անոնցմէ առնէ: Ես մինչեւ չմեռնիմ, ոչ ոքի տըղայ չեմ տար: Քէօսէ Մէմօն սպառնաց թէ ջանսատակ կ'ընեմ քեզ եւ տղան ալ կ'առնեմ:

Ինչպէս ըսի, մայրս մահէն վախցողներէն չէր, միշտ ալ դէմ խօսեցաւ: Քէօսէ Մէմօն մէկ երկու բռունցքի հարուածներ իջեցուց տանջուած մօրս գլխուն եւ քիթէն բերնէն արիւն եկաւ: Ես մօրս վիզը փաթթըւած կուլայի. քոյրերս քովս չկային. յանկարծ սենեակին դուռը բացուեցաւ, ետ դարձայ եւ տեսայ որ մեր ծանօթ հարիւրապետը չորս սուինաւոր զինուորներով ախոռէն ներս մտաւ: Մայր ու զաւակ իրար գրկած կուլայինք: Հարիւրապետը երբ մեզ տեսաւ արիւնլուայ, առանց բարեւ առնելու գոչեց.

— Հէ՛յ, հրէշներ, ինչո՞ւ կը տանջէք այս խեղճերը...

Լիրբ սպան ձեռքերը վար կախած, մէկ շունչով բաներ մը մրմռաց: Հարիւրապետը հրամայեց զինուորներուն որ կապեն երեք հրէշներուն ձեռքերը: Քիչ վերջը մխթարին, Քէօսէ Մէմոյին եւ զինուորին ձեռքերը կապուեցան: «Հրէշներ, կրկնեց, հարիւրապետը, եթէ քաջ էք, գացէք Հէյպէկ ճակատ կռուեցէք այս հալածուած ժողովրդի քաջերուն հետ: Տըմարդութիւն է անզէն ժողովուրդը սպաննել»: Սուինաւոր զինուորները առին տարին այդ երեք հրէշները: Փառաւոր տփոց մը տալէ յետոյ ազատ կ'արձակեն:

Դէպքը այսպէս պատահած էր: Երբ երեք հրէշները մեր բնակած ախոռը մտնելով կը սկսին զիս քաշկռտել, քոյրերս ուղղակի մեզի ծանօթ վրանը կ'երթան եւ Կարինցի հայ զինուորին կը պատմեն ամբողջ անցուդարձը: Ու կը նստին կուլան: Հայ զինուորը կ'երթայ հարիւրապետին լուր կուտայ: Ինչպէս տեսանք, հարիւրապետը եկաւ եւ մեզ ազատեց:

Քանի մը օր վերջը, ռուսական բանակը սկսաւ յարձակողականի, մեր բարերար հարիւրապետն ալ ճակատ մեկնեցաւ: Ռուսական թնդանօթները կ'արձագանգէին Դերջանի լեռներուն վրայ: Թուրք զինուորները հետզհետէ փախուստի կը պատրաստուէին: Բոլոր ցրուած հայ կիները հաւաքեցին ու տեղ մը բանտարկեցին:

ԴԷՊԻ ԵՐԶՆԿԱ

Հետեւեալ առաւօտ մեր կարաւանը, բաղկացած քառասուն հոգիէ,— ծեր, կին եւ մանուկ — անօթի ծարաւ եւ կիսամերկ, հինգ զինուորներու առաջնորդութեամբ ինկանք ճամբայ: Առաջին գիշերը Աղանդեր գիւղը պիտի անցընէինք: Այս գիւղը հայ եւ քիւրտ խառն էր. Քիւրտերը սպաննած էին իրենց դրացի Հայերը: Երբ գիւղ հասանք, մեզ ուղղակի զինուորական հրամանատարութեան ներկայացուցին: Պաշտօնական ձեւակերպութիւնները կատարելէ յետոյ տարին ցուրտ տեղ մը բանտարկեցին: Ոչ հաց տուին եւ ոչ ալ պուտ մը ջուր: Միշտ կը հայհոյէին մեր ցեղին:

ՄԱՆՈՒԿ ՏԷՐ ԱՆԱՆԵԱՆ

(Շար.)

ՊՈՒԼԿԱՐԻՈՅ ՎԱՐՉԱՊԵՏԸ ՊԵՐԼԻՆԻ ՄԷՋ

Գ. Մուշանով, Պուլկարիոյ վարչապետը, Պերլին հասաւ ապրիլ 19ին, եւ կայարանին մէջ ընդունուեցաւ մեծ պատիւներով: Նոյն օրն իսկ խօսակցութիւններ ունեցաւ Հիթլէրի եւ միւս նախարարներուն հետ: Կ'ըսուի թէ այցելութեան նպատակը տնտեսական է, ոչ թէ քաղաքական:

Կը յիշուի թէ Պորիս Թագաւորն ալ վերջերս Պերլին գնաց: Քաղաքական շրջանակներու մէջ մեծ հետաքրքրութիւն կը շարժեն այս այցելութիւնները: Կ'ենթադրուի թէ Պուլկարիան յուսահատած է արեւմտեան պետութիւններէն (Անգլիա եւ Ֆրանսա):

ՊՈՒՔՐԷՇԻ ԴԱՏԱՎԱՐՈՒԹԻՒՆԸ

Ուրբաթ օր սկսաւ գնդ. Փրէքուփի եւ միւս 12 ամբաստանեալներուն դատավարութիւնը, Պուքրէշի զինուորական ատեանին առջեւ: Ժողովուրդը այնքան գրգռուած էր որ ամբաստանեալները չկրցան փաստաբան գտնել: Բոլոր ամբաստանեալներն ալ միաձայն յայտարարեցին թէ երբեք նպատակ չունէին սպաննելու Կարոլ Թագաւորը, այլ ծրագիրներ կ'որոճային Տիկին Լուփէսքուի դէմ (Թագաւորին սիրուհին, աքսորի շրջանին): Դատավարութեան ատեն կարդացուեցաւ փաստաթուղթ մը, որ կը յայտնէր թէ դաւադրութեան յաջողութենէն յետոյ վարչապետ պիտի ըլլար գնդ. Փրէքուփ, իրեն ընկեր ունենալով արդի վարչապետը, Թաթարէսքօ եւ արտաքին նախարարը, Թիթուլէսքօ:

»»»• •«««

9000 *ԱԶԱԿՈՂՄԵԱՆ ԲԱՆՏԱՐԿԵԱԼՆԵՐ* ազատ արձակուեցան Սպանիոյ մէջ, ընդհ. ներումի մը շնորհիւ:

Գ. ՏՈՐԻՕ, Սէն Տընիի համայնավար քաղաքապետը, որ կուսակցութեան կրակոտ անդամներէն մէկն է, հրաժարեցաւ եւ ապարէզ կը կարդայ իր ընկերներուն, որպէսզի հաստատեն իրենց մեղադրանքները:

ԳԵՐՄԱՆ ԼՐՏԵՍՈՒՀԻ ՄԸ ձերբակալուեցաւ, ամբաստանուած ըլլալով թէ փորձած է ձեռք անցընել ֆրանսական «Սիւրքուֆ» սուզանաւուն յատակագիծը:

Թ Է Յ Ա Ս Ե Ղ Ա Ն

ՖՐ. Կ. ԽԱՉԻ ԱՆԿԷՆԻ ՄԱՍՆԱՃԻՒՂԻՆ «ԿԱՐՄԻՐ ԽԱՉԻ ՕՐ»ՈՒԱՆ ԱՌԹԻՒ

29 Ապրիլ, կիրակի, կէս օրէ վերջ ժամը 2.30ին

Villa Chanteriveի *մէջ*, 4 Bld. d'Enghien. Enghien-les-Bains

Կը խօսի՝ ՏԻԿԻՆ ԷԼԼԷՆ ԲԻՒԶԱՆԴ

Գեղարուեստական բաժնին իրենց սիրայօժար մասնակցութիւնը կը բերեն դաշնակով եւ ջութակով եւ մեներգով՝ Տիկ. ԱՆԱՀԻՏ ԽԷՐՊԷԿԵԱՆ, Օր ՍԻՐԱՐՓԻ ԱՃԷՄԵԱՆ, Օր. ՀՈՒՐԻԿ ՁԻԹՈՒՆԻ եւ Օր.ներ ԱԼԻՍ եւ ԱՑՏԱ ՊԱՊՈՆԵԱՆ եւայլն:

Մուտքը 5 ֆրանք Թէյասեղանի համար:

54 Թիւ հանրակառքը Trinitéէն կը մեկնի Անկէն: Շոգեկառք կարտիւ Նորէն կը մեկնի 13.47, 14 02ին եւ 14.28ին:

ՑԵՐԵԿՈՅԹ_ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ

ՀԱՈՒԸՐՏ ԳԱՐԱԿԷՕԶԵԱՆ ՀՕՄԻ ՆԱԽԿԻՆ ՍԱՆՈՒՑ ՄԻՈՒԹԵԱՆ ԿՈՂՄԷ

6 *ՄԱՅԻՍ ԿԻՐԱԿԻ ԿԷՍ ՕՐԷ ՎԵՐՋ ԺԱՄԸ* 2.30*ին*

Salle des Ingénieurs Civilsի ՄԷՋ

19, rue Blanche. **Métro: Trinité**

Գեղարուեստական ճոխ բաժին եւ հաճելի անակնկալներ:

Orchestre Sandros and his boys

ՄՈՒՏՔ 7.50 *ՖՐԱՆՔ.*

ՖՐԱՆՍԵՐԷՆ ԴԱՍԱԽՕՍՈՒԹԻՒՆ ՀԱՅՈՑ ՊԱՏՄՈՒԹԵԱՆ ՄԱՍԻՆ

ՏԻԿ. ՓԸԹԻ ՏԷՐ ՊՕՂՈՍԵԱՆՑ որ ականատես եղած է 1918ին Պաքուի կոիւներուն եւ առ հասարակ ծանօթ է հայկական Հարցերուն, կը խօսի վաղը, Երկուշաբթի երեկոյ ժամը 8.30ին, Լիոնի Երրորդ Թաղապետարանի սրահին մէջ:

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ

ԵՐԵԿՈՅԹ-ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ

ԴՊՐՈՑԱՍԷՐԻ ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԱՍՆԱՃԻՒՂԻՆ ԿՈՂՄԷ

28 *ԱՊՐԻԼ, ՇԱԲԱԹ ԳԻՇԵՐ ԺԱՄԸ* 9.30*ին* **Salons COLISÉE**ի *ՄԷՋ*

Մարսէյլի մէջ առաջին անգամ ըլլալով կը ներկայացուի դպրոցասէրի նախկին սանուհիներու կողմէ՝

Ա. ՊԱՏՄԱԳՐԵԱՆԻ ***ՏԷՐՆ ՈՒ ԾԱՌԱՆ*** օփերէթը

„ԵԼ ՈՒ ԵԼ" հայկական պատկեր նահապետական կեանքէ առնուած ընկերացած երգի ու պարի

ՆԱՒԱՍՏԻՆԵՐՈՒ ՊԱՐԸ երգախառն

Դպրոցասէրի նորաբաց վարժարանին սաներուն կողմէ

Կը նուագէ Մարսիլիոյ հանրածանօթ 12 հոգինոց **Arman-Guy** *ճազը*

ՄԵՆԵՐԳՆԵՐ ծանօթ երգչուհիներու կողմէ:

Մուտք՝ 10 *եւ* 5 *ֆրանք:*

Տոմսերը կը ծախուին դպրոցասէրի սանուհիներուն եւ անդամներուն քով:

ՅԱՌԱՋԻԿԱՅ կիրակի, Պանեէօ – Քաշանի «Յառաջդիմասիրաց» վարժարանին ի նպաստ ներկայացում – հանդէս, ղեկավարութեամբ ՆՇԱՆ ՊԷՇԻԿԹԱՇԼԵԱՆի: Կը նուագէ թառիստ Գ. Յովհաննէսեան:

ՅՈՒՆԻՍ 7, ՇԱԲԱԹ ԵՐԵԿՈՅ ԺԱՄԸ 21ԻՆ

Salle Gaveauի ՄԷՋ

Գ. Մ. ԱԼԷՄՇԱՀԻ

ՀԱՅԿԱԿԱՆ եւ ԱՐԵՒԵԼԵԱՆ ԵՐԱԺՇՏՈՒԹԵԱՆ ՆՈՒԻՐՈՒԱԾ ՆՈՒԱԳԱՀԱՆԴԷՍԸ – Սպենդիարեանի, կոմիտաս վարդապետի, Տէր Ղեւոնդեանի

եւ Գ. Մ. Ալէմշահի *բոլորովին նոր գործերը:*

---

13 ՏՐԱՄԱԴՐԵԼԻ ԵՆ գեղեցիկ եւ ընդարձակ սրահներ՝ (ամէն յարմարութիւններով եւ օժտուած ելեկտրական գոյնզգոյն լամբարներով) հարսանեկան հանդէսներու, ժողովներու, ցերեկոյթներու, պարահանդէսներու եւլն.։ դիմել **13**

ՅՈՎՀԱՆՆԷՍԵԱՆԻ ***13 rue Pierre Curie.*** *K. Bicêtre. Metro: Porte d'Italie.*

ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԻՒՆ

կարող դերձակուհի Տիկին ԳՈՀԱՐ ՎԱՐԴԱՆԵԱՆ, **12 rue Saint Sulpice.** *Փարիզ. Մէթրօ՝* **Odeon.** *կը կարէ ամենավերջին նորաձեւութիւնթուալով՝* Manteau, Robe de Soir, Robe de Mariage *եւ* Robe d'Après midi:

ՄԱՍՆԱՒՈՐ ԶԵՂՉ ՔՐԻԶԻ ՊԱՏՃԱՌԱՒ

Կարող գիտցողներու դիւրութեան համար, եթէ կը փափաքին, կերպասը կը կարէ իրենց վրայ յարմար գնով: Կ'ընդունի Կիրակի եւ շաբաթուայ բոլոր օրերը: Գիշերներն ալ կարելի է: Կը ղրկենք վերջին նորաձեւութեան թուղթեր օտար երկիրներ բնակողներուն:

Ա Պ Ր Ի Լ Տ Ա Ս Ն Ը Մ Է Կ

Հ. Ո. Մ Ի Ո Ւ Թ Ի Ւ Ն Ը Կ Ը Տ Օ Ն Է

Փ Ա Ր Ի Զ Ի Մ Է Ջ

ԱՅՍՕՐ ԿԻՐԱԿԻ ԵՐԵԿՈՅ, ԺԱՄԸ ՑԻՆ ԿԱՎՈՅԻ ՇՔԵՂ ՍՐԱՀԻՆ ՄԷՋ

45-47, Rue de la Boëtie, Métro: Miromesnil

ԿԸ ՆԱԽԱԳԱՀԷ՝ Պ. ՔՐԱՖԹ ՊՈՆԱՐ (Զուիցերիայէն հրաւիրուած)

Կը խօսին՝ ՏԻԿ. ԱՆԱՅԻՍ, ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ, ԱՐՇԱՒԻՐ ԽԱՆԷՏԱՆԵԱՆ

Գեղարուեստական բաժնի ղեկավարութիւնը եւ երգեհոնի (orgue) բաժինը կը ստանձնէ ֆրանսացի յայտնի երաժշտագէտ *ՓՈԼ ՖՈՇԷ*, ուսուցիչ փարիզի պետական երաժշտանոցի:

Կը նուագեն, առանձին եւ խմբովին, Օրիորդներ՝ *ՇԷԼԼԻ ԿՕԹԻԷ* (Թաւ ջութակ), *ԼՕՎԷՐԺՕՆ* (ալթօ), *ԿՐԱՆԺՕ* (ջութակ), *ՓՐՕՏԷԼ* (դաշնակ): Պարոններ՝ *ՓԻԷՐ ՊԱԺԷՕ* (Թաւ սրինգ.hautbois, օփերայէն) եւ *ԼԻՒՍԻԷՆ ՊՐԷՕՆ* (սրինգ), բոլորն ալ Ա. մրցանակով պսակաւորներ փարիզի պետական երաժշտանոցէն:

Կը նուագեն հայ եկեղեցական եւ աշխարհիկ եղանակներ, եւ Հայաստանի արդի երաժիշտներու գործերէն:

Կ'արտասանէ ՆՇԱՆ ՊԷՇԻԿԹԱՇԼԵԱՆ *Յ. Թումանեանի «ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏԸ»*

Կ'ԵՐԳԷ ***ՀԱՅԿԱՆՈՅՇ ԹՈՐՈՍԵԱՆ***

Կարգապահութեան կը հսկեն Հ. Մ. Ը. Մ.ի սկաուտները:

Ծախքերու մասնակցութեան համար 5 ֆր. օթեակները եւ միջնասրահը, 3 ֆր. Բ. եւ Գ. յարկի պատշգամները:

ԱԶԳԱՅԻՆ ՎԻՃԱԿԱՀԱՆՈՒԹԵԱՆ

10րդ ՇԵՐՏԻ ՏՈՄՍԱԿՆԵՐԸ

ԱՄԲՈՂՋ, ԿԷՍ, ՔԱՌՈՐԴ ԵՒ ՄԷԿ ՏԱՍՆԵՐՈՐԴ

ԿՐՆԱՔ ԳՆԵԼ ԱՅՍՕՐ ԻՍԿ, 22 ԱՊՐԻԼ, ՄԻՆՉԵՒ ԻՐԻԿՈՒԱՆ Ժ. 9Ը

ՈՉ ՈՔԻ ՉԻ ՄԵՐԺՈՒԻՐ ՏՈՄՍԱԿՆԵՐԸ, բայց խուճապի տեղի չտալու համար, կը խնդրուի գնումը չյետաձգել վերջին վայրկեանին:

ԳՐԱՍԵՆԵԱԿԻ ՄՈՒՏՔՆ է 2, **Avenue RENÉ BOYLESVE**

A. GODOVANNIKOFF

30, Quai, de Passy Paris (16)

Tél. Jasmin: 01-50 **Métro: Passy**

Tricots TERZIAN

Tél.: Central 93-75 3, rue Poissonnière. Paris (2)

Nouvelle Série d'Été: Tricots d'enfant et maillot de bains d'anfant à partir de 4 frs. Gillet et pullover femme, etc. etc.

Լաւ տեսակի ապրանք, խիստ աժան գիներ եւ ուղղամիտ աշխատելակերպ. ահա՛ այս յատկութիւնները որ կազմեցին **Tricots TERZIAN** *Տան համբաւը:*

Արագ առաքումներ Ֆրանսայի ամէն կողմը:

Մ Ա Յ Ր Ա Ն Ո Ց

Villa ANNETTE

6, rue de d'Atlas, 6

(Buttes Chaumontի *պարտէզէն 25 մեթր հեռու*)

Tél. NORD: 46-65

Վիրաբուժական գործողութեանց եւ ծննդաբերութեանց ընդարձակ սրահներ՝ արդիական ամէն յարմարութիւններով. լուսաւոր օդասուն, գեղեցիկ սենեակներ:

Կ'ընդունինք Assurance Socialeի *հիւանդներ:*

ԺՈՂՈՎՐԴԱԿԱՆ ԳԻՆԵՐ

Մէթրօ՝ **Belleville et Simon Bolivar,** *Հանրակառք՝ Թիւ 5, 26:*

Օթօպիւս՝ **N. BF. BN.**

ՏՕՔԹ. ՍՊԱՐԹԱԼԻ

ՓԱՐԻԶԻ ԲԺՇ. ՀԱՄԱԼՍԱՐԱՆԷՆ

Նախկին գլխաւոր բժիշկ եւ վիրաբոյժ Իզմիրի Ազգ. հիւանդանոցին

33, Rue Poissonnière (Rex սինէմայի ճիշտ քովը)

Մէթրօ՝ Bonne-Nouvelle

Ընդունելութիւն ամէն օր ժամը *14—18* եւ ժամադրութեամբ:

Etude de Me ***BERNARD WAHL***

(*12* année)

Licencié en Droit de la Faculté de Paris

Ancien élève de l'École des Hautes Etudes Sociales

JURISCONSULTE

Droit Français et International Privé

94, Rue St. Lazare (***Սէն Լազար կայարանին մօտ***) Tél. Pigalle 67 - 69

Կը ստանձնէ ամէն տեսակ դատական խնդիրներ, ինչպէս նաեւ փողոցի արկածներ, անձամբ կը պաշտպանէ առեւտրական եւ հաշտարար դատարաններու առջեւ, կուտայ certificats de coutumesներ, կը կատարէ ամուսնութեան եւ ամուսնալուծման վերաբերեալ բոլոր գործողութիւնները:

Կ'ընդունի ժամը 9—10 *եւ* 17—19: *Նաեւ ժամադրութեամբ*

Հայերու ժամադրավայրը

ճաշարան **Ֆ Լ Օ Ր Ի Ա**

61, Rue Monsieur le Prince, Paris (6)

Մէթրօ՝ Օտէօն եւ Սէն Միշէլ *Հեռաձայն* **Danton:** 52-73

Արեւելեան եւ եւրոպական խնամուած կերակուրներ

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Այսօր կիրակի, Փարիզի Հայոց եկեղեցիին մէջ հոգեհանգիստ պիտի կատարուի ի յիշատակ հանգուցեալ ԳԷՈՐԳ ԳԱԶԱԶԵԱՆի մահուան քառասունքին առթիւ: Բարեկամներ եւ հայրենակիցներ կը հրաւիրուին ներկայ գտնուիլ:

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ԴԱՐՄԱՆԱՏՈՒՆ

Ֆ. Կ. ԽԱՉԻ *Վալանսի* մասնաճիւղը գաղութին պահանջին գոհացում տալով, բացած է *բժշկ. դարմանատուն* մը որ ունի իր մնայուն բժիշկը, ինչպէս նաեւ այցելու հայ բժիշկ մը ՏՕՔԹ. ՍԵՓԵԹՃԵԱՆ:

Ամէն շաբաթ առաւօտ ժամը 10էն մինչեւ ժամը 6 կ'ընդունին հիւանդները, 4 *պլաս րիւ Պուֆիէ*:

Մանրամասնութիւնները տեղեկանալ Կ. Խաչի վարչութենէն:

ՑԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ

Հ. Ո. Միութեան Կեդր. Վարչութիւնը ցաւակցութիւն կը յայտնէ ընկեր Յ. Կօշկակարեանի, որ դժբախտութիւնն ունեցաւ կորսնցնելու իր կինը:

Քաջութիւն եւ կորով կը մաղթենք ընկերոջ:

Վ Ա Ր Ձ Ո Ւ Է

Կահաւորուած սենեակ մը, գին 200 ֆրանք: Դիմել Պ. Կ. Մուրատեանի 13 րիւ Սօլնիէ, Փարիզ (9), մէթրօ՝ Քատէ:

ԵՐԵՒԱՆ ԱՆՍՐԱՍ ՕՂԻՆ

Ֆրանսայի մէջ շատոնց փնտռուած Արեւելքի իսկական օղիին մենաշնորհը ստացած ըլլալով, հրապարակ հանած ենք՝

ԵՐԵՒԱՆ ԱՆՍՐԱՍ ՕՂԻՆ

փնտռեցէ՛ք զայն կարմիր պիտակով: Անգամ մը ճաշակելէ յետոյ ա՛լ չպիտի հրաժարիք անկէ:

ԱՐՏՕՆԱՏԷՐ ՖՐԱՆՍԱՅԻ ՀԱՄԱՐ՝

Société "PEUREUX"

48 Bld. des Vignes, MARSEILLE Téléphone: COLBERT 58-10

ԼԻՈՆԻ եւ ՇՐՋԱՆՆԵՐՈՒ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՑԻՉ

D.N.BAHADOURIAN 32 **rue Sévigné. Lyon** Rhône)

ՆԻՍԻ ԳՈՐԾԱԿԱԼ. —

M. M. H. Khatchadourian et Danielian 24, rue Assalit. Nice (A. M.)

ԲԱՑՈՒԱԾ Է

ՅՈՎՀԱՆՆԷՍ ԽԱՆՉԵՐԵԱՆԻ

ԱՐԴԻԱԿԱՆ ԴԵՐՁԱԿԱՏՈՒՆԸ

97 Route d'Orléans. Cachan

Անգլիական եւ ֆրանսական ընտիր կերպասներ, վերջին նորաձեւութիւն, խնամուած կար: Գիներու վրայ կարեւոր զեղչ:

Կ'ՈՒԶՈՒԻ

Կ'ուզուի 25-35 տարեկան վստահելի հայ կին մը տնական գործերու եւ երկու երախաներ (7 եւ 10 տարեկան) խնամելու համար: Գրել՝ Jean Abdalianի, quartier Colombe, Mougins (Alpes Maritimes):

ԱՏԱՄՆԱԲՈՒԺԱՐԱՆ

L. LECORCHÉ Chir. Den.

Ex. Interne des Hôpitaux de Paris

Chef de Clinique à l'Ecole Dentaire Française

Assistant Ա. Տ. ԿԱՐԱՊԵՏԵԱՆ *chir. dent. D.E.D.F.*

ԽՆԱՄՈՒԱԾ ԱՇԽԱՏԱՆՔ ԵՒ ՉԱՓԱՒՈՐ ԳԻՆ

Ակռայ կը քաշենք առանց սրսկումի, միայն մէկ վայրկեան քուն՝ Somyl-ով: Բուրոն եւ պրիճ. ատամնաշար՝ շատ թեթեւ քրոմէ-մետաղով, կը վերափոխենք հին ատամնաշարեր: Երախաներու ատամներու շտկում:

Կ'ընդունի 9 - 12 *եւ* 2 - 7 Հեռախօս Inv. *27 - 95*

28 Avenue d'Orléans

Métro Denfert Rocherau ou Mouton Duvernet

Կ'ՈՒԶՈՒԻՆ

Քրէփ մը շինէ եւ քրէփ ժօրժէթի շրմիզիէ կարող անթրըփրընէօրներ: Ներկայանալ նմոյշներով առաւօտները ժամը 9—11, *Դիմել՝* DARONIAN, 2, rue St Philippe. *Փարիզ:*

Le Gérant: H. STEPHAN
Imprimerie A. DER (AGOPIAN)
17, Rue Damesme, PARIS (13e)

:: LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE ::

ՅԱՌԱՋ

HARATCH

(Fondé en 1925) :-: R. Seine 276.286

Directeur et Propriétaire : Sch. Missakian

Rédaction & Administration
ԽՄԲԱԳՐՈՒԹԻՒՆ եւ ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ

17, Rue Damesme PARIS (13e)
Téléphone: Glacière 15-70

(ԵՐԹԵՒԵԿԻ ՀԱՄԱՐ՝ Métro: TOLBIAC)

ԵՐԵՔՇԱԲԹԻ 24 ԱՊՐԻԼ — MARDI 24 Avril 1934

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԵԱՆ ՊԱՅՄԱՆՆԵՐ.—

	ՏԱՐԵԿԱՆ	ՎԵՑԱՄՍԵԱՅ	ԵՌԱՄՍԵԱՅ
Ֆրանսա եւ գաղութներ	140 ֆրանք	70 ֆրանք	35 ֆր.
Անգլիա, Եգիպտոս, Զուիցերիա, Իտալիա	250 »	130 »	—
Ամերիկա	200 »	100 »	—
Ուրիշ երկիրներ	200 ֆրանք	100 ֆրանք	—

ՕՐԱԹԵՐԹ՝ ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ, ԳՐԱԿԱՆ

10րդ ՏԱՐԻ - 10e Année № 2478

Խմբագիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

ԳԻՆ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ԵՐԿՈՒ ԽՕՍՔ

ՀԱՐԻՒՐ ՅԻՍՈՒՆ ԵՒ ՀԱԶԱՐ ՀԻՆԳ ՀԱՐԻՒՐ

»»»··«««

Երկու պատկերներ՝ միեւնոյն օրուան մէջ: Մէկը վրդովիչ, միւսը՝ կազդուրիչ:

Ապրիլեան սարսափներու տարեդարձին առթիւ, կիրակի առտու հոգեհանգիստ կատարուեցաւ Փարիզի ժամուն մէջ: Ականատեսներ կը պատմեն թէ բազմութիւնը կը հասնէր 150ի: Դուրսը մնացողներն ալ հաշուելով՝ ըսէք երկու հարիւր:

Ա՞յս է միայն ամբողջ ողբերգութիւնը:

Ո՛չ: Մէկ միլիոնի հոգեհանգիստը կատարուած է «ի մէջի այլոց», Ղեւոնդ արք.ը եւ վերջերս մեռած հայրենակից մըն ալ միասին առնելով:

Միեւնոյն իրիկունը, Սալ Կավոյի ամենամեծ սրահին մէջ տեղի ունեցաւ Զ. Ո. Միութեան սարքած ցուցահանդէսը: Լեցուն էր ամբողջ դահլիճը, միջին սրահէն, օթեակներէն մինչեւ վերնատունները: Շատեր ալ ոտքի վրայ մնացին նրբանցքներուն մէջ, կամ վերադարձան, իրենց ուզած տեղը չգտնելով:

Ցատկանչական պարագայ մը եւս,— եկեղեցին բաց էր բոլորին առջեւ, այսինքն անվճար: Իսկ Սալ Կավոյի ցուցահանդէսին համար մուտք էր նշանակուած 3 եւ 5 ֆրանք, տեղին համեմատ:

Եւ երրորդ ուշագրաւ պարագայ մը,— ժամուն բազմութեան մեծագոյն մասը կը կազմէին սովորական բարեպաշտները, եթէ չհաշուենք Զ. Ո. Միութեան անդամները, ֆրանսական բանակի նախկին կամաւորներէն ոմանք, Հ. Մ. Ը. Մ.ի արիները եւ կարգ մը քաղաքացիներ, որոնք առտուն ծաղկեպսակ մը դնելով Անծանօթ Զինուորի դամբարանին վրայ, փութացեր էին եկեղեցի, ծաղկեպսակ մըն ալ հայ անծանօթ զինուորի յիշատակարանին վրայ զետեղելու համար:

Իսկ Սալ Կավոյի բազմութիւնը կը կազմէր բուն ժողովուրդը: Ջախջախիչ մեծամասնութեամբ երիտասարդներ եւ երիտասարդուհիներ: Աշխատաւոր, արհեստաւոր, միջին դաս: Եթէ կ՚ուզէք՝ «զինուորցուներ», 20էն 45 տարեկան:

Շատ քիչ էին մազերը ճերմկած քաղաքացիները: Աւելի քիչ՝ այն գրոց-բրոցները որոնց անունները գոց գիտեն բոլորը:

Մէկ խօսքով՝ իրենց բացակայութեամբ կը փայլէին «ազգային երեւելիները»: Մինչեւ իսկ Զօհրապներու, Տիրան Քէլէկեաններու, Սարգիս Սուրէններու սերնդակիցներն ու դասընկերները: Ինչպէս եւ «բարձրաստիճան կղեր»ը կամ «Հայաստանեայց առաքելական եկեղեցւոյ» ախոյեանները:

Ըսէ՞նք թէ՝ բացի «Յառաջ»էն, ցուցահանդէսի կամ ապրիլեան տարեդարձի մասին տող մը գիր չկար ուրիշ թերթի մէջ: Ոչ իսկ ժամուն հոգեհանգիստի ազդը ... (ներողութիւն, եթէ աչքէ վրիպած է):

✕

Ուրեմն, եկեղեցին իր պարտականութիւնը կը կատարէ ապրիլեան Արհաւիրքին տարեդարձը վերածելով Մշեցի «ղարիպ»ի մը յուղարկաւորութեան: Կամ, յիշելով այնքան որքան Եփրեմ Խուրի Ասորին, Եղիշան Կեսարացին, Բաբել Հայրապետը, Անտոնինոսը, Թէոփիլոսը, Անիկտոսը, Փոտինոսը, Դանիէլ մարգարէն կամ Սեդրաք-Միսաք-Աբեդնագովը, Անդրէ զօրավարն ու Կալլինիկոսը, Ինդոսն ու Դոմնան...

Իսկ «ա՞զգ»ը.— Ան ալ «փոքէն» կը խաղայ: Կամ տունը նստած կը հառաչէ: Զի՞ բաւեր:

Բայց լա՛ւ է, լա՛ւ է այսպէս:

Թող իւրաքանչիւրն իր հարազատ կերպարանքով երեւայ գոնէ տարին մէկ անգամ: Եւ թող պատմութիւնը գրէ թէ՝ նոյն իսկ Ապրիլեան Մեռելոցը դարձաւ կռուախնձոր, աշխարհի պողոտաներուն վրայ:

1915ի ժառանգութիւնը չատոնց գտած է իր տէրը,— բուն ժողովուրդն ու իր երիտասարդութիւնը, մնացեա՛լը ձգելով իր անփառունակ մեկուսացման եւ թմրութեան մէջ:

Ո՛ղջ մնայ ապրիլեան սերունդը — ժառանգութեան յառաջապահ գունդը — իր «չափահաս»ներով, արիներով, ուղեկիցներով ու վկաներով, որոնք տիրաբար կանգնած պատնէշին վրայ, իրենց ափին մէջ ամուր բռնած ազգ. խորհրդանշանը, կը յայտարարեն այստեղ եւ ամէն տեղ.

— Ձեզի՛ ձեր սուրբերն ու վկաները, իրենց յայսմաւուրքով եւ հոգեհանգիստով: Մենք ունինք մէկ միլիոն ջարդուփշուր ոսկորներ, ձեր հազարին դէմ, եւ անոնց աւանդն ու յիշատակը պիտի փոխանցենք սերունդէ սերունդ, եթէ նոյն իսկ երկնաքարի ծանրութիւն ունենան: Մենք տեսանք արեան գետերն ու արիւնազանգ անապատները, և ահաւասիկ հասակ նետած, մեր կանանչ արեւը ի սպաս կը դնենք Հատուցման դատին: Ո՛չ լաց, ունինք, ոչ ալ նահանջ: Գօտեպնդուած հաւատքով ու վճռականութեամբ, մենք մեր ճամբան կ'երթանք հաստատակամ: Վա՛յ անոր որ մեռելի մը ասդնուքը չունի իր սրտին մէջ...

Այս չե՞ն ապացուցաներ կիրակի օրուան հարիւր յիսունն ու հազար հինգ հարիւրը. մէկուն սառուցեալ ձեւականութիւնը, որ մոմիս կը հոտի, եւ միւսին սաւառնաթեւ խոյանքը, որ միտք ու սիրտ կը նորոգէ, անպատում սարսուռ մը հոսեցնելով ջիղերու եւ աչքերու մէջ, ցնցելով մինչեւ ոսկորները:

Ո՛չ. եթէ ճակատագրուա՛ծ է որ այս ժողովուրդը մարի իւղն սպառած ճրագի մը պէս, այդ պիտի ըլլայ ոչ թէ մէկ միլիոնի կորուստով, այլ անոր յիշատակին մոռացումով:

Իսկ մենք փրկուա՛ծ ենք այդ վտանգէն: Ժառանգութիւնը գտա՛ծ է իր տէրը:

Կը բաւէ որ, ան, տէրը, կարենայ անխախտ մնալ իր հաւատարմութեան մէջ, եւ չեղչտակի նայիլ աշխարհին: Ինչպէս նայեցան անոնք որ գացին ու չեկան:

Շ.

ՎԵՐՋԻՆ ԺԱՄ

Պ. ՏՈՒՄԵՐԿԻ ՆՈՐ ՃԱՌԸ ԺՈՂՈՎՈՒՐԴԻՆ

«Ո՛Վ ՈՐ ԱԶԳԱՅԻՆ ՄԻՈՒԹԵԱՆ ԴԷՄ ԿԸ ԳՈՐԾԷ, ԴԱՒԱՃԱՆ Է»

Շաբաթ գիշեր երկրորդ անգամ ըլլալով ձայնասփիւռին առջեւ ճառ մը խօսեցաւ Պ. Տումէրկ, իր դահլիճին քաղաքականութեան մասին: Մինչ առաջին ճառը տեսակ մը յորդորական էր, այս անգամ ազդարարութիւններ ալ կ'երեւային: Բուն ճառին ամփոփումը տալէ առաջ, ըսենք թէ կառավարութիւնը որոշած է խիստ միջոցներ ձեռք առնել ըմբոստ կամ պարտազանց պաշտօնեաներուն դէմ: Մէջտեղ հանելով 1848ի օրէնք մը, որ գրեթէ մոռցուած էր, կառավարութիւնը հրահանգեց ընդհ. դատախազին՝ հետապնդում կատարել այն տարրերուն դէմ որոնք, հակառակ դրուած արգելքին, գրգռիչ կոչեր ուղղած էին ուրբաթ օրուան ցոյցին համար: Այս օրէնքը պատիժ կը տրամադրէ փողոցային ապօրէն համախմբումներու համար: Այս հետապնդումը մասնաւորապէս ուղղուած է համայնավար «Իւմանիթէ»ի դէմ, որ կը հրաւիրէր պետական պաշտօնեաները՝ անտեսել կառավարութեան արգելք եւ բողոքի ցոյցեր սարքել քաղաքապետարանին առջեւ: «Իւմանիթէ» կոչ մը ուղղած էր նաեւ ընդհ. գործադուլի համար, որ կը համարուի հակօրինական:

Վարչապետը իր ճառին մէջ շեշտեց պետական պաշտօնեաներու ըմբոստութեան ծանրակշիռ հանգամանքը: Ըստ թէ կառավարութեան առաջին պարտականութիւնը պիտի ըլլայ խորտակել պետական պաշտօնեաներու ապօրէն միութիւնը, որ «պետութեան մէջ պետութիւն» կը նշանակէ: «Որպէսզի արտասահմանը յարգէ մեզ, անհրաժեշտ է որ Ֆրանսական պետութիւնը յարգուի երկրին մէջ, մանաւանդ անոնց կողմէ որ կը ծառայեն իրեն: Անթոյլատրելի է որ հանրութիւնը նեղութեան մատնուի հանրային սպասարկութեանց խափանումով: Ելմտական վերակազմութեան հետ անհրաժեշտ է վերահաստատել նաեւ պետութեան հեղինակութիւնը: Կը թուի թէ պետական պաշտօնեաները չեն ըմբռներ ելմտական կացութեան տագնապի հանգամանքը: Ֆրանսա չափէն աւելի պաշտօնեաներ կը պահէ: Անհրաժեշտ էր կրճատում մը»:

Պ. Տումէրկ այս առթիւ շնորհակալութիւն յայտնեց նախկին ռազմիկներուն, որոնք յօժարակամ ընծայեցին իրենց աջակցութիւնը, ապահովելու համար ելմտական վերակազմութիւնը:

Վարչապետը յետոյ տեղեկութիւններ տուաւ յառաջ բերուած արդիւնքներու մասին եւ յայտարարեց թէ միջոցներ ձեռք պիտի առնուին, ապրուստի սղութիւնը մեղմացնելու համար: Փաստաբանները խոստացած են աջակցիլ կառավարութեան: Ցոյց կայ թէ ուրիշ առեւտրական ճիւղեր ալ պիտի հետեւին այս օրինակին: Վարչապետը այնքան լաւատես է որ, ըսաւ թէ հինգ օրուան ընթացքին 119,000,000 ֆրանքի ոսկի հոսած է Պանք տը Ֆրանսի գանձը, շնորհիւ տիրող վստահութեան:

Այս ճառէն եւ ուրիշ կարգ մը երեւոյթներէ կը հետեւի թէ կառավարութիւնը խստօրէն պիտի գործէ ծայրայեղ տարրերուն, յատկապէս համայնավարներուն դէմ: Զպիտի արգիլուի անոնց պղատոնական գործունէութիւնը, բայց երբ խօսքէն գործի անցնին, անխնայ պիտի հետապնդուին: Կը կարծուի թէ աջակողմեան ծայրայեղներուն դէմ ալ միջոցներ ձեռք պիտի առնուին: Պ. Տումէրկ շեշտեց իր ճառին մէջ.— «Ո՛վ որ Ֆրանսացի եւ է Ֆրանսայի որ ազգային միութենէ տարբեր բանի համար կը պայքարի, դաւաճան է Ֆրանսայի»:

⁂ Պահպանողական եւ չափաւոր թերթերը ջերմապէս կը գնահատեն վարչապետին ճառը, իսկ ընկերվարականներն ու համայնավարները կը ծաղկեն զայն: «Իւմանիթէ» կրակ կտրած է, մանաւանդ որ դատական հետապնդումներ պիտի կատարուին: Իսկ «Փոփիւլէր» կ'ըսէ թէ «Տումէրկ վար գրաւ իր դիմակը», պայքար բանալով պետական պաշտօնեաներուն դէմ:

ԵԼՄՏԱԿԱՆ ՆԱԽԱՐԱՐԻՆ ԿԱՐԵՒՈՐ ՃԱՌԸ

ՈՒԺ ՊԻՏԻ ՏՐՈՒԻ ՀԱՆՐՕԳՈՒՏ ՇԻՆՈՒԹԵԱՆՑ

Վարչապետէն ճառէն անմիջապէս վերջը, ելմտական նախարարը զեկոյց մը հրատարակեց, պարզելով ձեռք բերուած նպաստաւոր արդիւնքները: Ըստ թէ կառավարութիւնը որոշած է հանրօգուտ շինութեանց ձեռնարկել, երկրին տնտեսական վերակազմութեան համար: Շնորհիւ ելմտացոյցին հաւասարակշռութեան, կարելի պիտի ըլլայ զեղչել տոկոսի սակը: «Անթոյլատրելի է որ Ֆրանսա հարիւրին վեց տոկոս վճարէ փոխ առնուած գումարին վրայ, երբ անգլիական կառավարութիւնը կը վճարէ միայն երկուքուկէս առ հարիւր: Երբ տոկոսը իջնէ, ապրանքներու գիները ալ պիտի իջնան: Կառավարութեան ուրիշ մէկ գործը պիտի ըլլայ բարեփոխել եկամուտի տուրքի դրութիւնը, որպէսզի արտադրութեան ծախքերը պակսին եւ ապրուստը աժաննայ: Սահմանափակ թիւով հարկատուներ են որ կը վճարեն եկամուտի տուրքը»:

Իբրեւ բարւոքման ապացոյց, նախարարական զեկոյցը կ'ըսէ թէ Պանք տը Ֆրանսի ոսկիի պահեստը 500 միլիոն ֆրանք աւելցած է, ապրիլ 1էն ի վեր, ֆրանսական արժեթուղթերը բարձրացած են 6 — 7 կէտ, ինչ որ կը նշանակէ 20 միլիառ յաւելում արժէթղթերու դրամագլուխին վրայ են..: Առեւտրական կշիռն ալ աւելի լաւ է քան անցեալ տարի: 1934ի առաջին եռամսեայի միջոցին ներածումները արտածումներէն աւելի եղած են միայն 2,142,000,000 ֆրանք, մինչդեռ 1933ի առաջին երեք ամիսներուն բացը, 3,253,000,000 ֆրանք էր: Բարւոքում կը նշմարուի նաեւ տուրքերու արդիւնքին մէջ: 1934 մարտին հասոյթները նախատեսուածէն պակաս եղած են միայն 108 միլիոն ֆրանք, իսկ 1933 մարտի արդիւնքէն 55,000,000 ֆրանք: Նախատեսումներու պակասը հարիւրին 4·6 է այսօր, մինչդեռ հարիւրին 11·2էր յունուարին եւ փետրուարին:

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ԱՌԱՋՆՈՐԴԸ ԿԸ ՀՐԱԺԱՐԻ

Երէկ ստացանք Մարսիլիոյ Առաջնորդ Գրիգորիս եպիսկ. Պալաքեանի ապրիլ 16 թուակիր մէկ շրջաբերականը, որ կ'ըսէ թէ յուսահատելով հրաժարած է:

Պաշտօնական հրաժարականը ղրկուած է Էջմիածին, Ամենայն Հայոց կաթողիկոսին:

Շրջաբերականը ուրիշ խնդիրներ ալ կը յուզէ որոնց պիտի անդրադառնանք առանձին:

ԵԳԻՊՏԱԿԱՆ ՔՐԷՏԻ ՖՕՆՍԻԷԻ ՇԱՀՈՂ ԹԻՒԵՐԸ

Քրէտի Ֆօնսիէի ապրիլ 15ի վիճակահանութենէն հետեւեալ թիւերը շահեցան.— 1886ի պարտաքուղթերէն 155,471 թիւը 100,000 ֆրանք, 1903ի 410,084 թիւը 100,000 եւ 1911ի 134,424 թիւը 50,000 ֆրանք շահեցան:

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

ԿԱՐԴԱՑԷՔ ԵՒ ԻՐԱՐՈՒ ՊԱՏՄԵՑԷՔ...

oooo

Գրած էի թէ՝ Պոսթընի մէջ կազմուած է «Եկեղեցասէր Տիկնանց Միութիւն» մը, որ պատերա՛զմ հռչակած է, հետեւեալ մարտակոչով.

— «Մենք, եկեղեցասէր տիկիններս, որ Հայաստանեայց առաքելական եկեղեցւոյ կամաւոր եւ ուխտեալ եւ հաւատաւոր զինուորներն ենք, հարկ է որ կատարենք մեր զինուորական պարտականութիւնը այսուհետեւ եւ միշտ:

Ժամը հնչած է, ուրեմն, գիտակցելու այս պարտականութեան, կենալու պատնէշին վրայ եւ ցուցադրելու մեր գիտակցութեան խորութիւնը»:

Ցիշեր էի, նաեւ, գրագիտուհի՛ Զարուհի Գալէմքեարեանի այսպէս ռազմաշունչ ազդարարութիւնը.

— «Եթէ մոռնաք ձեր աւելութիւնը, անիծեալ ըլլաք: Այս աւելութիւնը պարտաւոր ենք փոխանցել մեր զաւակներուն, սերունդէ սերունդ»:

(Հարցը Թուրքի կամ Քիւրտի մասին չէ, այլ... Դաշնակցութեան):

Այս բոլորը կ'ըլլան փետրուար-մարտին:

Առագաստները իջա՞ծ են ապրիլին, զարնան պայծառութեան եւ ջերմութեան հետ:

Պատասխանը կ'իմանաք Ամերիկայի ռամկավարներու պաշտօնաթերթէն.

— «Այսօր, հայ կինը, պոյքոթի օրհնեալ աւելը ձեռքը՝ իր տունէն դուրս կը շպրտէ անուղղակի խմբակին պատկանողներն ու համակիրները: Հայ տղամարդը նոյն երիցս օրհնեալ զէնքով զինուած պահակ կեցած է աշալուրջ, հայ եկեղեցիին, հայ դպրոցին եւ բոլոր հայ հաստատութիւններու դռներուն առջեւ, հաստատապէս թոյլ չտալու որ յետ այսու հոնկէ ներս սպրդի դաշնակ կամ դաշնակ համակրութեամբ կասկածելի ... եւ է մէկը, վարդապետի, քահանայի, ուսուցիչի, հոգաբարձուի, գործիչի, նոյնիսկ ժամկոչի դիմակին տակ: Եւ համայն հայութիւնն իր օծիքը թօթուելով կը կրկնէ — բարի ազատում? » (Պայքար, 4 ապրիլ 1934):

Ինչպէս կը տեսնէք, «նակատ»ը ամուր է եւ «նիհատ»ը պիտի շարունակուի մինչեւ որ... Հիւսիսային Բեւեռ քաշուին «հայորդիք — շանորդիք»:

Կատակ չէ. պատնէշին վրայ, փողոցներու անկիւնը, ժամուն բանկալը եւ տուներու դուռներուն առջեւ դիրք բռնած են ոչ թէ ռամկավարները, որ միշտ կը սիրեն պատին տակէն քալել, այլ «տիկնայք փափկասունք»:

Թուրքերը հազիւ քանի մը խալիտէ «օնպաշի»ներ ունէին, թշնամին հարուածելու համար: Իսկ մենք ունինք ամբողջ վաշտ մը «զինուորեալ կանանց», եկեղեցասէր եւ մանաւանդ կղերասէր:

Կարդացէք եւ պատմեցէք իրարու:

ՎԱՐԴԳԷՍ

ՍՏԵՓԱՆՆՈՍ ԱՐՔ.Ի ՅՈՒՂԱՐԿԱՒՈՐՈՒԹԻՒՆԸ

ՊՈՒԼԿԱՐՆԵՐՆ ԱԼ ԿԸ ՄԱՍՆԱԿՑԻՆ ԲԱԶՄՈՒԹԵԱՄԲ

Նիկոմիդիոյ նախկին առաջնորդ Ստեփաննոս արք. Յովակիմեանի յուղարկաւորութիւնը կատարուեցաւ ապրիլ 15ին, մեծ հանդիսաւորութեամբ: Մահուընէն մինչեւ թաղման օրը հազարաւորներ այցելած են: Թէեւ մտադրութիւն կար յուղարկաւորութիւնը կատարելու Պոլսոյ մէջ եւ այս առթիւ դիմում եղած էր կուսակալութեան, բայց վերջին պահուն յարմար դատուեցաւ թաղումը կատարել Սոֆիայի մէջ:

Առտուն անսովոր բազմութիւն մը խռնուած էր եկեղեցիին շուրջը: Ներս մտնելու արտօնուած էին միայն կիները:

Կէսօրէ վերջ, բակին մէջ սկսաւ թաղման արարողութիւնը: Տրջաններէն եկած էին շատ մը քահանաներ եւ Բիւթանացիներու ինչպէս նաեւ Թաղ. խորհուրդներու ներկայացուցիչներ: Ներկայ էին նաեւ Ցար Պորիսի քարտուղարը, արտաքին եւ կրօնից տեսչութեան ներկայացուցիչը, խախամապետը, վարդապետներ, փրոֆէսէօրներ, մտաւորականներ, հայ գաղութին մեծ մասը եւ բազմաթիւ Պուլկարներ: Կարգապահութեան կը հսկէին ոստիկան զօրքեր, հեծեալ եւ հետեւոտն, ինչպէս նաեւ հայ սկաուտները:

Նախ հայերէն դամբանական մը խօսեցաւ զերման պատուելի Էմմա՝ եւ դրուատիք բրաւ Ստեփաննոս արքեպիսկ.ին: Ի միջի այլոց ըսաւ թէ Ծնունդին իրմէ ստացած է նամակ մը զոր կը պահէ որպէս սրբութիւն սրբոց:

Խօսեցան նաեւ երկու ուսուցիչներ, մէկը պուլկարերէն:

Անկէ վերջ, թափօրը նամբայ ինկաւ դէպի գերեզմանատուն: Ճամբու ընթացքին չորս տեղ Աւետարան կարդացուեցաւ: Հետզհետէ բազմութիւնը կը ստուարանար: Մեծ պողոտաներուն վրայ երթեւեկը կանգ առաւ: Արարողութեան սկիզբէն մինչեւ գերեզմանատուն, անընդհատ կը լուսանկարէին եւ շարժանկար կը քաշէին: Եկեղեցիէն գերեզմանատուն թափօրին անցքը ժամեր տեւեց: Ամէն մէկ քայլափոխի, հասարակութիւնը անխտիր յարգանքի կը կենար եւ խաչ կը հանէր ուսամբարձ տարուող դագաղին առջեւ:

38 ծաղկեպսակներուն մէջ, որոնք բերուած կամ ղրկուած էին պուլկար թէ ազգային պաշտօնական հաստատութեանց կամ միութիւններու կողմէ, ուշադրաւ էին արտաքին նախարարութեան ու Ռուսնուքի թաղ. խորհուրդին՝ ապակիի մէջ խաչուած Յիսուսը:

Մահուան առթիւ, պուլկարական մամուլը երկարօրէն գրադեցաւ: Նոյնքան լայն տեղ տրուեցաւ նաեւ թաղման նկարագրութիւններուն: Պուլկար փրոֆէսէօր մը, ինչպէս նաեւ պուլկար մամուլի ներկայացուցիչներ անվերջ տեղեկութիւններ կը հաւաքէին ու գրի կ'առնէին:

Ստացուած տեղեկութեանց համաձայն, շաբաթ մը ամբողջ հանգուցեալին այցելուները այնքան շատ են եղած որ օրական 2000 լէվա մոմի հասոյթ գոյացած է:

Մահուընէ մէկ օր առաջ, Էջմիածնէն ստացուած է հեռագիր մը որով կը կին անգամ ըլլալով Սրբազանը ցմահ առաջնորդ կը ճանչցուէր, իսկ Փէրտահնեան եպիսկ. փոխանորդ: Այսուհանդերձ, խուման գիշերը, Թեմական թէ Թաղ. խորհուրդ, կը շարունակեն իրենց անձերնին ընթացքը՝ պարտադրելով որ չյիշուի անոր անունը: Գուսան վրդ.ը կը ծառանայ եւ կը յիշէ: Իսկ երբ սարկաւագը կ'ուզէ հետեւիլ վարդապետի օրինակին, յիշելով Ստեփաննոս արքեպիսկոպոսի անունը՝ որպէս Պուլկարիոյ առաջնորդ, զինքը դուրս կը հանեն եկեղեցիէն՝ «եկեղեցին մերն է, անոր անունը չպիտի յիշուի» ըսելով: Թէեւ մահէն վերջ տէր կանգնեցան եւ ցաւակցութիւններ ընդունեցին:

Սոֆիա Հայոց եկեղեցին, ինչպէս ծանօթ է, պիտի փլցուի: Հետեւաբար կարելի չէր եկեղեցիի բակը թաղել: Ռուսնուքէն եկած էր պատուիրակութիւն մը եւ Ռուսնուք թաղելու առաջարկը բերած. բայց յանձնախումբը մերժեց եւ Սրբազանը թաղուեցաւ Սոֆիայի Հայոց գերեզմանատան մատրան քով:

ՊԱՐՍԻՑ ՇԱՀԸ ԹՈՒՐՔԻԱ ՊԻՏԻ ԵՐԹԱՅ

Պոլիսէն կը հեռագրեն թէ Պարսկաստանի Շահը պաշտօնապէս Էնկիւրի պիտի այցելէ յունիս 15ին: Կ'ըսուի թէ ճամբորդութիւնը պիտի կատարուի ինքնա-

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ Դ. էջ)

ԱՆՄԻՏ ԽԱՉԱԿՐՈՒԹԵԱՆ ՄԸ ԱՌԹԻՒ

»»»· ·«««

Կան պայքարներ, որոնց սկիզբն ու վերջը դժուար է հասկնալ։ Դրանցից են ներկայ ազգային երկպառակութիւնները։

Կան պայքարներ, որոնց հետապնդած շահն իսկ անորոշ է։ Դրանցից է ներկայ ճիհատը Դաշնակցութեան դէմ։

Նման պայքարները, որքան սաստիկ լինեն, կը ծառայեն մի երրորդ անյայտ ուժի, որ թէեւ ինքը անմիջականօրէն պայքարի մէջ չէ, բայց միակ շահողն է նրանցից։

Նման կռուի ընթացքին պէտք է պաշտպանուել հզօրագոյն կերպով, բայց երբեք չկուրանալ կիրքէն։ Կիրք ու զգացում անխուսափելիօրէն կը մթագնեն պաշտպանուողի իրատեսութեան կարողութիւնը եւ, փոխանակ ակնկալուած շահի, միայն վնաս կը հասցնեն իրեն։ Ճիշդ է, կարող է վնասուել նաեւ հակառակորդը, բայց շահը յաճախ կը փոխանցուի անփափաքելի երրորդին։

Այս եզրակացութեան կը գանք, երբ կարդանք «Սիոն»ի թիւ 3 խմբագրականը։ Այն «Սիոն»ի, որ ի պաշտօնէ իբրեն նշանաբան պէտք է դարձնէր խաղաղութիւնը եւ որ, մենաստան ապաստանած, ունենալու չէր կիրքը կրքով խեղդելու տրամադրութիւնը եւ պարզելու չէր իր դրօշը «Դաշտեր-ղոհպաշկեղկոմ»ի կողքին։ Փորձենք հասկնալ «Սիոն»ի ասածները։

Նա կը գրէ խրատացիօրէն. «Հայ եկեղեցականը իր հոգին պիտի չպարպէ ու չէ պարպած բնաւ հաւատքէ։ Համիտեան ջարդերու սարսափներու միջոցին չգտնուեցաւ հոգեւորական մը, որ ուրանար իր հաւատքը՝ չահելու համար իր կեանքը. վերջին պատերազմի անդոհին մէջ եւ արհաւիրքներու ընթացքին ոչ մի եկեղեցական ստեց իր կոչումին, ամէնքն ալ սիրով յանձն առին չարչարանք եւ նոյնիսկ մահ, իրենց հաւատքին սիրոյն համար»։

Այս տողերը, որ հպարտութեամբ կը յայտարարէ «Սիոն»ի ***ը, հպարտութեամբ ու պարծանքով պիտի հաստատենք նաեւ մենք, ու ապագայ հայ սերունդները իբր թանկագին աւանդ պիտի պահեն մեր եկեղեցականների անձնազոհութիւնը եւ իրենց հօտի հետ նրանց նահատակուելը։ Այո, անմահ պիտի մնան մեզ համար Պասկեններ, Սմբատներ, Վարդաններ, Ստեփաններ, Շաւարշներ, Գեղամներ եւ շատ ուրիշ եպիսկոպոսներ եւ վարդապետներ, ծանօթ թէ անծանօթ. ինչպէս նաեւ բիւրաւոր քահանաներ, որոնք նոյնքան արի, որքան իրենց Մեծ Վարդապետը, դէպի մահ գնացին, չդաւաճանելով իրենց համոզումին, հաւատքին եւ ժողովուրդին։ Այդ փառքը չէ պատկանում միայն եկեղեցականներին, այլ եւ հայ ժողովրդին. եւ անխիղճ են նրանք, որոնք չեն տեսնում մեր ժողովրդի այդ փառքերից մէկը։ Հերետիկոս թէ աստուածապաշտ, ով կ'ուզէ լինի, նա որ ինքզինքն Հայ կը զգայ, անկարող է անգիտանալ մեր եկեղեցական դասի այդ արժէքը. եւ չանգիտացողը աւելի խստապահանջ պիտի դառնայ հանդէպ ներկայ եւ ապագայ մեր եկեղեցական դասի. որովհետեւ այս վերջինը ժառանգութիւն ունի, մի վսեմ աւանդ, այն է՝ մարտիրոսութիւն յանուն իր հօտի։ Ժառանգութիւն ստանալը դիւրին է, բայց շատ դժուար է այն պահելը, եւ մանաւանդ սրբութեամբ ու անեղծ վիճակի մէջ։

Համամիտ լինելով Սիոնի հին արժէքների գնահատման մէջ, անհրաժեշտ կը նկատենք մի փոքրիկ ճշդում։ Ոչ համիտեան ռէժիմին եւ ոչ էլ տարագրութեան «անդոհին մէջ» հալածանքը կրօնական չէր. կը հալածուէր հայ ազգը իբր քաղաքական ազդակ, հայ ժողովուրդը մահուան դատապարտուած էր նրա համար միայն, որ կ'ուզէր Հայ մնալ եւ կը ձգտէր իր ազգային ինքնորոշման, ազատութեան և անկախութեան։

Կը կարծեմ թէ այս հիմնական կէտը անվիճելի է նաեւ «Սիոն»ի համար, քանի որ մեզ հալածողները չէին հալածել մեզ լոկ իբր քրիստոնեայ, եւ ոչ էլ հալածուողներն են նահատակուել լոկ իբր Քրիստոսի հետեւորդ։ Մենք հալածուեցանք եւ դեռ կը հալածուինք իբր Հայ, հայկական իտէալ ունենալուն համար։ Այս ճշդումը կարեւոր է նաեւ բարձրացնելու համար նահատակ եկեղեցականութեան մարտիրոսութեան արժէքը, որովհետեւ աւելի աղօտ է ու նսեմ անձնական ապրումների — թէկուզ կրօնական — համար նահատակուելը, քան գիտակցօրէն դէպի մահ երթալը իբր հովիւ ժողովրդի՝ նրա իտէալների, նրա շահի եւ ազատութեան համար։ Այս ընդհանրական եւ բարձր գաղափարի համար էր, որ նրանք նահատակուեցին։

Եթէ այս ճշդումը անվիճելի լինի եւ Սիոնի համար, այդ պարագային դժուար չէ պարզել նրա թիւրիմացութիւնները եւ անհետեւողականութիւնը իր իսկ ներքին համոզումների եւ նախորդ քայլերի մէջ։ Եթէ գործին կիրքը չխառնուի, ցաւին դարման գտնելը դժուար չի լինի։

Թիւրիմացութիւններից մէկը Սիոնի արծարծած տեսակէտն է Եռագոյնի մասին։ «Ամէն Հայ գիտէ — ասում է Սիոն — թէ այդ դրօշը ինչ անոյշ յուշեր եւ յոյզեր կ'արթնցնէ ամբողջ ազգին սրտին մէջ, իբրեւ նշանակ պատմական վսեմ պահերու եւ իբրեւ խորհրդանիշ պարտուած իտէալի մը»։

Իրաւացի է Սիոն։ Ինչպէս իր, այնպէս եւ մեր մէջ Եռագոյնը կ'արթնցնէ անոյշ յոյզեր, երբ կը զգանք եւ կը գիտակցինք, որ այդ Դրօշը նուիրագործուած է մի միլիոն հայութեան դեռ չչորացած արիւնով. երբ կը պատկերացնենք Մայր Աթոռի զանգերի ղօղանջի տակ Վեհափառ Հայրապետի կողմէն նրա օծումը, ինչպէս որ կը լինէր մեր հինաւուրց փառայեղ շրջաններին. երբ կը գիտակցենք, որ մեր եպիսկոպոսները սկիհը կը ծածկէին Եռագոյնի ծալքերով՝ ի պաշտպանութիւն կրօնական սրբութեան. երբ կը գիտակցինք, որ այդ նոյն Եռագոյնի փողփողանքի ներքոյ մեր երիտասարդութիւնը դէպի մահ կը նետուէր հազար հազարով՝ յանուն Եռագոյնով խորհրդանշուող գաղափարների, — երբ կը գիտակցենք այդ ամենին, այն ժամանակ Եռագոյնը կը դառնայ մեզ համար սուրբ, ինչպէս որ է Գեղարդի կամ խաչափայտի մասունքը մի եկեղեցականի համար։ Շնորհակալ ենք, որ Սիոն յանցանք չի համարում Եռագոյնի մեր պաշտամունքը եւ ինքն էլ պաշտում է այն մեզ հետ, այլ սրբութեանց մասունքների կողքին, որովհետեւ այդ նուիրական մասունքների մէջ խտանում են մի ժողովրդի բարոյական եւ քաղաքական իտէալները։ Այո, Եռագոյնը մասունք է, որ խտացնում է իր մէջ հայ ժողովրդի իտէալները, ուստի եւ նա սուրբ պէտք է լինի համայն հայութեան համար։

Բայց մեր տարակարծութիւնը Սիոնի խմբագրի հետ կը սկսի այն կէտից, երբ նա Եռագոյնը կը համարէ պարտուած իտէալի խորհրդանիշ միայն։ Մենք կ'ընդունենք, որ մեր Եռագոյնը ի զօրու չէ ծածանելու ոչ Խորհուրդների եւ ոչ Թուրքիոյ սահմանների մէջ։ Այդ խորհրդանիշը արտաքսուած եւ հալածուած է, որովհետեւ հակառակ է թէ Մոսկուայէն եւ թէ Էնկիւրիին, որովհետեւ նա մարմնաւորում է իր մէջ հայ ազատագրութիւնը, որի նկատմամբ նրանք մահուան վճիռ ունեն։ Կան մարդիկ, որոց համար Եռագոյնը մի լաթի կտոր է եւ կամ ինչպէս բանաձեւած է մի անառակ կին Ամերիկայի մէջ, ջնջոց է պղծութիւններ մաքրելու համար։ Այո, այդպէս է Եռագոյնը հայ ժողովրդի ազատագրութիւնը չուզողների եւ նրա դահիճների համար։ Բայց երբեք «Սիոն»ի, որի յորդորով իսկ նա պիտի տեղաւորուի «պատմական նուիրականութեանց գանձարանին մէջ»։ Այն գանձարանին սակայն — աւելցնենք մենք — որ չինուած է մէկ միլիոն ժողովրդի մսից եւ արիւնից, եւ որ մենք անուանում ենք հայ ժողովուրդի հայրենիք։

Կարելի՞ է ոչնչացնել մի Եռագոյն, որ խտացումն է «ամէն մի Հայու անոյշ յուշերի եւ յոյզերի»։ Մենք կ'ասենք ոչ. քանի հայ ժողովուրդը չէ հրաժարած իր ազգային ինքնութիւնից եւ քանի ազատութեան տենչը — թող թէ իբրեւ երազ — կը մնայ կենդանի Սիոնի խմբագրի հոգու մէջ իսկ։ Կան սակայն միամիտներ, որոնք ասում են, թէ հնարաւոր է Եռագոյնի խաւարումը։ Այդ միամիտներից էին եւ նրանք, որ խաչեցին Քրիստոսին, բայց անկարող եղան խաչելու քրիստոնէութիւնը։ Ոչ, մենք համոզուած ենք, որ անհնար է պարտութեամբ մատնել հայ ժողովրդի իտէալը, քանի չէ մեռած ինքը հայ ժողովուրդը։ Այդ հասկացան Լօբանով — Ռոստովսկի, Թալէաթ փաշա, ուստի եւ հայ ժողովուրդի ֆիզիքական մահը նիւթեցին, ազատուելու համար նրա ազգային իտէալից։ Բայց չյաջողեցան, որովհետեւ անկարող եղան իսպառ բնաջնջել հայ ժողովուրդը։ Արդ, երբ Եռագոյնի դէմ պայքար կը մղուի, ի՞նչ է որոնածը — հայ ժողովրդի բնաջնջո՞ւմը, թէ նրա ինքնակամ այլասերումը, անձնատուութիւնը։

Ի հարկէ, այդ է որոնածը եւ Խորհուրդների եւ Թուրքերի ու նաեւ նրանց ձայնակցողների։ Բայց մենք բնաւ չենք հաւատում, որ լուրջ լինի նաեւ Սիոնի ձայնակցութիւնը, որովհետեւ այդ թերթի տէրն ու անօրէնն էր որ երէկ, օծելով մասունքի նման սրբացուց Հայ Եռագոյնը իբրեւ մարմնաւորում հայ իտէալների։ Ու եթէ Սիոն այսօր հակառակը կը քարոզէ, մենք պիտի թոյլ տայինք մեզ ասելու, թէ նա հաւատքով թուլցած է, հակառակ որ ինքը կը պնդէ թէ՝ «հաւատքէ պարպուած չէ»։

Ռ.

(Վերջը յաջորդով)

ՀԱՄԱԶԳԱՅԻՆԻ ՄԱՐՍԷՅԼԻ
ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՑՉԱԿԱՆ ԺՈՂՈՎԸ

»»»·«««

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Հակառակ իր նոր կազմակերպութեան, կրթական եւ հրատարակչական Համազգային ընկերութիւնը, հետզհետէ լայն ծաւալ կը գտնէ Մարսիլիոյ եւ շրջակայքի հայութեան մէջ։

Կը թուի թէ, ժողովուրդին գիտակից տարրը, որ նախանձախնդրութիւնը ունի հայ լեզուին ու գրականութեան զարգացման եւ յարատեւման այս օտար ափերուն վրայ, լաւագոյն ձեւով ըմբռնած է «Համազգային»ի արժէքն ու նշանակութիւնը մեր գոյութեան պահպանման տեսակէտէն եւ անհրաժեշտ զոհողութիւններու առջեւ կանգ պիտի չառնէ, զայն տեղւոյս լաւագոյն կազմակերպութիւններէն մէկը դարձնելու համար։

Այս լաւատես խորհրդածութեանց կը մղուիմ, ի տես այն խանդավառութեան եւ հաւատքին որ երեւան եկաւ անցեալ կիրակի օր, 15 ապրիլ, կէսօրէ յետոյ ժամը 3ին գումարուած «Համազգային»ի ներկայացուցչական ժողովին մէջ։ Մինչեւ հիմա կազմակերպուած բոլոր մասնախումբերն ալ իրենց ներկայացուցիչներով եկած էին մասնակից ըլլալու Համազգայինի յառաջիկայ ուղեգիծի մշակումին եւ Խնամատար Մարմնի մը ընտրութեան որ վերին հսկիչը պիտի ըլլայ քաղաքիս, արուարձաններու եւ շրջակայքի մասնախումբերուն, իր կարգին կապուած ուղղակի Համազգայինի կեդրոնին։

Մինչեւ հիմա, համեմատաբար կարճ ժամանակամիջոցի մը ընթացքին, ստեղծուած են Համազգայինի մասնախումբեր՝ Մարսէյլ քաղաքին, Պօմոնի, Սէն-Ժէռոմի, Սէնթ Մարկրիթի, Սէն-Լուի, Պուլվար Օտտոյի եւ Վալանսի մէջ որ նոյնպէս փափաք յայտնած էր կապուիլ Մարսէյլի Խնամատար Մարմնին։ Մօտերս հաւանօրէն կազմակերպուին նաեւ Սէնթ Անթուանի, Կարտանի, Էքսի եւ Լասիօթայի մասնախումբերը, որովհետեւ յիշատակուած մասնախումբերու մօտ 350ի հասնող անդամներու պատկառելի թիւին վրայ կ'ունենանք զգալի յաւելում մը եւս։

Ներկայացուցչական ժողովի առաւելութիւններէն մէկն այն էր որ բոլոր ներկաներն ալ համերաշխ էին արտայայտուած կարծիքներուն եւ Խնամատար Մարմնի ընտրութեան մէջ։ Խնամատար Մարմնի անդամներ ընտրուեցան Պ. Պ. Տօքթ. Մելքոնեան, Սուրէն Արզումանեան, Յարութիւն Շալճեան, Գարեգին Շահլամեան եւ Հայկ Սէրէնկիւլեան։ Համազգայինի կանոնագրութեան համաձայն այս հինգ հոգինոց ցանկը պիտի ներկայացուի վարչութեան առ ի հաստատութիւն, ինչ որ կը յուսանք թէ շուտով տեղի կ'ունենայ եւ Խնամատար Մարմինը կը ձեռնարկէ շատ մը կենսական պէտքերու լրացումին։ Այսպէս «Համազգային» լսարանի մը ստեղծումին ուր իրար մօտ գան շաբաթը կամ 15 օրը անգամ մը Մարսէյլի հայ հասարակութիւնն ու մտաւորական հայրենակիցները, իրար հետ հաղորդուելու եւ իրարմով մխիթարուելու։ Նոյնպէս կենսական կարեւորութիւն կը ներկայացնէ ֆրանսական վարժարաններու հայ աշակերտներուն հայերէն ուսուցման եւ հայեցի դաստիարակութեան խնդիրը։ Կը յուսանք թէ նորընտիր Խնամատար Մարմինը պիտի կարենայ յարմար լուծում մը գտնել այս հարցին։ Ասոնցմէ զատ պէտք է սարքել գիշերային դասընթացքներ չափահասներու համար, տօնել «Մշակոյթի Օր»ը Համազգայինի անունով, աշխատիլ նիւթապէս եւ բարոյապէս օգտակար հանդիսանալ տեղական մանկապարտէզներու եւ նախակրթարաններու չքաւոր աշակերտութեան գրենական եւ այլ պիտոյքներու հայթայթման տեսակէտով։ Յաճախակի սարքել դասախօսութիւններ Հայոց գրականութեան, պատմութեան եւ մշակոյթի զանազան մարզերու մասին, ջանալով հասարակութեան սիրցնել մեր գրականութիւնն ու մշակոյթը։

Այս թելադրանքներէն զատ, վերոյիշեալ ներկայացուցչական ժողովին մէջ եղան շարք մը այլ կարեւոր առաջադրութիւններ որոնց իրագործումը կը պահանջէ համեմատաբար աւելի լայն նիւթական միջոցներ որոնք ներկայիս կը պակսին Համազգայինին։ Հայ լեզուին, գրականութեան եւ մշակոյթին պահպանման նախանձախնդիր հայրենակիցներուն կը մնայ անդամագրուելով եւ ամսական մէկ ֆրանքի պզտիկ վճարում մը ընելով, սատարել հայ մտաւորական մշակներ եւ դաստիարակներ պատրաստելու անհրաժեշտութեան որուն լծուած է Համազգայինի Պէյրութի ճեմարանը, միաժամանակ հայ լեզուն եւ պատմութիւնը սորվեցնել տեղւոյս ֆրանսական վարժարաններու հայ աշակերտութեան։

Գեղեցիկ առաջադրութիւններ, որոնց իրագործումը կախում ունի մեծ թիւով հայրենակիցներու անդամագրութենէն եւ ամսական միայն մէկ ֆրանք վճարումէն։

Ո՞վ պիտի չուզէր իր մէկ ֆրանքով հայ լեզուն եւ գրականութիւնը կենդանի պահել նորահաս սերունդի շրթներուն վրայ։

Տ. ԹԱԴՈՑԵԱՆ

ՄԱՍՆԱՃԻՒՂ ՎԱԼԱՆՍԻ ՄԷՋ

oooo

ՎԱԼԱՆՍ.— 1934 փետր. 25ին, 11 երիտասարդներով կազմեցինք Համազգայինի մասնախումբ մը, Վալանսի մէջ։ Առժամեայ վարչութիւնը բանակցութեան մէջ մտնելով Փարիզի կեդրոնին հետ, ստացաւ պէտք եղած հրատարակութիւններն ու քաջալերական նամակ։ Յետոյ սարքեց սահմանափակ ժողով մը՝ ուր բացատրելէ յետոյ Համազգայինի նպատակը եւ սոփողականութիւնը, անդամներուն թիւը բարձրացաւ 40ի։

Ապրիլ 13ին ունեցանք Համազգայինի առաջին անդամական ընդհ. ժողովը, ուր առժամեայ վարչութիւնը լրացուցած նկատելով իր նախնական աշխատանքները, ընդհ. ժողովին ներկայացուց իր հրաժարականը։

Ժողովը գնահատելով առժամեայ վարչութեան կատարած աշխատանքը, գաղտնի քուէարկութեամբ ընտրեց իր մնայուն վարչութիւնը հետեւեալ կազմով.— Եղուարդ Գասեան նախագահ, Շահան Թէքթէքեան քարտուղար, Լեւոն Տէր Սարգիսեան գանձապահ, Մարտիրոս Պօյաճեան հաւաքիչ, իսկ խորհրդականներ՝ Գէորգ Միքայէլեան, Մկրտիչ Դաւիթեան, Մատթէոս Պըլըգեան եւ Նշան Խօճապաշեան։

Առժամեայ վարչութիւնը մուտք ունեցած է 182 ֆրանք, իսկ ծախք ոչինչ։ Մանր ծախսերը հոգացած է վարչութիւնը։

Նորընտիր վարչութիւնը նկատի ունի հրապարակային ձեռնարկ մը, աւելի ժողովրդականացնելու համար Համազգային ընկերութիւնը։

Տեղեկատու

Ժընեւի «Հայաստան»ին մէջ

ooooo

20 ԱՂՋԻԿՆԵՐ ԴՊՐՈՑ ԳԱՑԻՆ ԵՒ ՀԻՄԱ...

Պարագաներու բերումով տիպական քանի մը օր Ժընեւ մնալ։ Օդը հաճելի էր ու ժպտուն։ Առիթէն օգտուելով ուզեցի այցելել «Հայաստան» որբանոցը։ Գիտէի թէ քաղաքէն հեռու էր, բայց պէտք չունեցայ հարցնել ոչ ոքի. առողջ, կորովի ու թխադէմ հայորդիներու պատահական երթեւեկը առաջնորդեց զիս։

Որբանոցի տեսուչ Պ. Ն. Պէկեան ազնուօրէն հիւրասիրեց զիս։ Սկսած էր հետաքրքրութիւնս գոհացնել, երբ դուռը զարնուեցաւ։ Սեւաչուի սիրուն աղջիկ մը բան մը հարցուց ու ժպիտը շրթներուն հեռացաւ։ Հետաքրքրուեցայ։ — Մեր որբուհիներէն է, պատասխանեց տեսուչը։ Ապշած նայելս տեսնելով բացատրութիւն մըն ալ աւելցնել — մեր որբանոցը երկսեռ է։ Ու սկսաւ ցաւով պատմել թէ բոլոր մեծերը տեղական լաւագոյն վարժարանները աւարտելէ, լեզուներ ու տնտեսագիտութիւն սորվելէ վերջ, ստիպուած են տուներու մէջ ծառայել։ Վատ հարուած մըն էր իրենց բախտակից Հայու մը համար։ Մտածել թէ մեր այս արի որբուհիները, բարձր ընկերութեան լաւագոյն միջոցները զուիցերիական դաստիարակութեամբ բացառաբար առանձնացած վերջ ալ, դեռ ստիպուած են մնալ զրկուածներ իրենց կեանքի նուիրական նպատակէն, դեռ ստիպուած են որբութեան դժբախտութիւնը շարունակել տուներու ծառայութեան մէջ։

Ինչո՞ւ չի գրուիր ու մանաւանդ չէ գրուած որոշ շրջանէ մը ասդին։ Ի՞նչ պիտի ըլլան այս 20-22 երիտասարդուհիները որոնք հետզհետէ հրահանգներ կը ստանան երկրէն հեռանալու։ Շրջանաւարտ մը ըստ երկրին օրէնքներուն պարտաւոր է հեռանալ։ Զուիցերիոյ մէջ աշխատանքի արգելքը համահաւասար է որքան տղոց նոյնքան աղջկանց։ Ինչո՞ւ հայ մամուլը չէ հետաքրքրուած այս պատրաստուած հայուհիներով։ Այլասերման դէմ մեծ մեծ ճառեր կը խօսինք, որովհետեւ օտար ամուսնութիւնը, որքան ալ հասկնալի ըլլայ անոր պատճառը, ցաւ կը պատճառէ իւրաքանչիւր գիտակից Հայու։ Ինչո՞ւ մեր հարուստները գոնէ տարին անգամ մը քանի մը ամսուան համար մաս առ մաս հայաշատ կեդրոններ հրաւիրելով այս փոքրաթիւ Հայուհիները, չեն ջանար նուազեցնել այլասերման վտանգը։

Ահա որբանոց մը ուր կը խօսուի մաքուր հայերէն, ուր կայ փափաքուած եւրոպական դաստիարակութիւնը. սակայն, դժբախտաբար, չկայ հայկական հետաքրքրութիւն։ Յանձ-

ՋՈՐԵՊԱՆ ԽԱԼԻԼ

»»»· ·«««

— Այ քեաֆիր... սատկելիք օ՞րդ եկած է... ա՞ս է ուզածդ...

Պինդ փակեր էր ջորիին շղթային ու կը շարունակէր հարուածները տեղալ անխնայ, երեսին, գլխուն, ըստ բախտի...

Անասունը ընդվզեցաւ այն ատեն։ Քանի մը ոստումներ՝ աջին ու ձախին, ու յանկարծ Խալիլ զգաց որ գետինը կը փախի ոտքին տակէն ու թաւալգլոր, ինքն ու ջորին միասին կը սահին, կը գլտորին դարուփոս լանջէ մը վար...

Յետոյ... շղթան կը փախի ձեռքէն։ Մարմինը կը կառչի կոշտերու. ոտքերը կը մխրճին ձիւնի մէջ ու անսպասելի կերպով կանգ կ'առնէ...

— Եա Րապպի՛...

Մտածումի բնազդական, առաջին իսկ ճիգով Խալիլ կը զգայ որ ջարդուփշուր եղած չէ տակաւին, թէ ողջ է ու տէր՝ իր գլուխին ու անդամներուն։

Այո՛, ողջ ու կենդանի, հակառակ գիտախուխ խաւարին, ոռնացող ձիւնամրրիկին, երանութեան սարսուռը ունեցաւ անիկա։ Ի՞նչ փոյթ թէ երկինքը փլի սարերու գլխուն...

Բայց աստիճանաբար մտածումը կը սթափի, կը զգայ թէ կառչած է յուսակտուր, ճակատագրական անելի մը։ Ո՞ւր է ինք, ո՞ւր կրնայ ըլլալ. ո՞ւր մնացին ճանապարհները. իրմէ քայլ մ'անդին ի՞նչ կը սպասէ իրեն։ Անկարելի իսկ կ'ըլլայ անդրադառնալ այս եղերական հարցերուն, որովհետեւ սառը եւ սարսափը տիրապետած են իր մարմինին ու կը ճարակեն զինքը... Անստուգութիւնը, մրրկաշունչ թափահարումով կը դառնայ իր շուրջը. մթին, շառաչուն ու կծու թեւ մը կը բաբախէ իր գլխուն վերեւ ու յեղակարծ դայրոյթով կը պլլուի իր վզին, իրանին, գլուխին շուրջ, կը խեղդէ իր կոկորդը։ Անոր հարուածներուն տակ, Խալիլ կը պզտիկնայ, կը կծկտի ու գլուխը կը խոթէ սրունքներուն միջեւ։ Եթէ փորձէ կոպերը թարթել, սառի սուր ասեղներ կը խրին ու կը խայթոտեն աչքերը... Ձիւնամրրիկին կաղկանձիւնը թոյլ չիտար իրեն խորհելու մնայուն ու ընտանի իր հոգերուն մասին. մոռցած է այլեւս ջորին որ կորսուեցաւ գլխիվայր դէպի խորխորատը... իսկ միւսնե՞րը... կրնա՞յ Մահմուտ օճիքը ազատած ըլլալ փոթորիկին ճիրաններէն... Այս մտածումները, հազիւ ծագած, կը թողուն կը փախչին իր մէջէն. իր կացութեան մէջ, ամէն հարց ու ամէն մտահոգութիւն կը թուի իրեն անհնարին, հեռակայ ու անարժէք։ Իրմէ դուրս աշխարհը բացակայ է արդէն, գրեթէ անմատչելի։ Չի խորհիր իսկ անոր մասին, կայ ու կը մնայ ինք, մինակ, անզօր, մինչ իր շուրջ մահաշունչ Անյայտը կը սեղմէ իր կլափը ու անոր ժանիքները կը խրին, կը մխրճին իր մսերէն, ոսկորներէն ներս, համր բայց անխուսափելի վճռականութեամբ...

Խալիլ տակաւին կը պզտիկնայ. ակռաները կը կափկափին ու անդամներուն ծայրը կը սկսի աղնտուք մը որ ձգուի երակներուն, ջիղերուն ուղղութեամբ։

— Հէյ խարապպի... կը խորհի Խալիլ։ Պակուցումի, դահանդական դողի այդ րոպէին, յոյսի նշոյլ մը կը ցայտէ յանկարծ իր խոր... փակ ականարկը կը դարձնէ գերագոյն, նախախնամական ափերուն... մղկտացող հծծիւնով Խալիլ կը պաղատի, կը խոստանայ. գլուխը կը ցցէ մրրիկին դիմաց...

Ո՛հ, այո... ինք պիտի ծախէ, էյ Ալլահ, իր ջորիները, իր ունեցածչունեցածը. ճանապարհ պիտի ինկնայ սրբազան երկիրը, Մեքքէ... ուխտի պիտի երթայ Մարգարէին դամբանին... բոպիկ ոտքերով պիտի անցնի ծովէն ու անապատէն... ճակատը պիտի քսէ Քեապէի փոշիներուն... Այո, »հաճ»ի ճամբաներուն վրայ պիտի քալէ իր գօտին ու «զէմզէմ»ի անապակ ջրովը պիտի մաքրէ իր մեղքերը...

Կը թուի թէ Խալիլ կը քալէ արդէն... գլուխը բաց ու բոպիկ կը ճեղքէ անապատը... աւազները կ'այրեն իր ներբանը ու խորշանքը կը խաչէ իր ճակատը... ի զուր կը ճգնի սակայն ընթանալ... անագորոյն ծանրութիւն մը շղթեր է ոտքերուն եւ կը կոտրէ իր մէջքը... ի՞նչ բեռ է ատիկա, որուն ծանրութիւնը կը թափանցէ նոյնիսկ իր կուրծքէն ներս ու կը փլի կարծէք իր սրտին վրայ... Անոր զանգուածին տակ, Խալիլ կը մնայ անճար, ուժասպառ ու իր քայլերը կը կառչին գետնին, ճահիճի մէջ բռնուած մէկուն նման...

— Հէյ Ալլահ... ինչո՞ւ այս բեռը սրտիս վրայ... ինչո՞ւ չես թողուր ծառադ որ «հաճ»ի ճամբան կտրէ...

Այն ատեն Խալիլ կ'անդրադառնայ որ այդ բեռը կուտակուող ձիւնամրրիկին է թերեւս... թերեւս իր ծանր բացող մարմինը... կամ հաւանաբար դառն յիշատակ մըն է, որ այդ պահուն արթնցեր է իր մէջ ու կը խրի, կը խարտոցէ զինքը...

Յիշատակը անցած — մոռցուած դէպքի մը, որուն վրայ Խալիլ թափեր էր իր օրերուն փոշին, մոխիրը, զայն թաղելու համար կարծես... իր բութ հոգին երբեք չէր փորձած նայելու ետ, անցեալի այդ հանգոյցին։ Տարիներուն ետին փտած ըլլալու էր յիշատակը այս դէպքին, որու ուղղութեամբ ինք միշտ խուսափեր էր աչքերը դարձնելէ...

Ահաւասիկ սակայն — ուրկէ՞ ուր, եւ յանուն ինչի՞ — աւելի քան երբեք կենդանի, այն հեռաւոր դիպուածին պատկերը դուրս ցայտեր է մութէն, մոռացօնքէն... այդ պատկերը կանգներ է ճիշդ աչքին դիմաց. աչքերը կը թարթէ, գլուխը շուռ կու տայ, կը ջանայ վանել, հեռացնել զայն, բայց ան, յիշատակը՝ հոն է, վէրքի նման կոտտացող, խղճի խայթի պէս անջնջելի...

... Արդարեւ, տասնեւհինգ տարի առաջ, նոյեմբերի օր մը, ինք վար կ'իջնէր Էրզրումի «Կեավուր պօղան»ի փողոցէն. կը դիմէր «Մահլէ պաշը»ի հրապարակը...

Գիտէր որ նոյն օր արիւնոտ խաղ մը պիտի սարքուի հայ գիւղացիներու գլխուն. դաւադրութեան ծրագիրը հաղորդուած էր իրենց օրեր առաջ, մզկիթներու մէջ...

Խալիլ, ետին ձգած ջորին, — միակը՝ զոր ունէր այն ատեն, — կը քալէ գրեթէ անտարբեր։ Զարաչուք մտածում մը օրերէ ի վեր կը դառնայ ուղեղին մէջ. կ'որոճայ զայն աւելի ու աւելի, ու զայն կը խառնէ իր մսին ու արիւնին։

ՓԱՅԼԱԿ ՍԱՆԱՍԱՐ

(Մնացեալը յաջորդով)

(2)

նուած է Զուիցերիացիներու հետ — գնետէ նուազող խնամքին · ու իր հիմնադիր Պ. Քրաֆթ Պօնարի յարատեւ ճիգերուն շնորհիւ է որ կը քաշքշէ տակաւին շփոթ գոյութիւն մը, տարուէ տարի պակսող աղբիւրներու անձկութեան տակ: Ամէնէն փափուկը սակայն աղջիկներու պարագան է: Փափաքելի է որ, քանի դեռ ուշ չէ, մամուլը արծարծէ ու հետաքրքրէ հայ գաղութները, մանաւանդ եւրոպական դաստիարակութիւն փնտռող երիտասարդութիւնը:

Անշուշտ, ոչ ոք պիտի փափաքէր որ հայ զարգացած, պարկեշտ եւ առաքինի աղջիկ մը ստիպուէր աղախին մնալ օտար տուներու մէջ:

ԱՆՑՈՐԴ ՄԸ

Զինուորագրութիւնը Անգլիոյ մէջ

Լոնտոնի թերթերը կը հրատարակեն պատերազմական նախարարութեան մէկ հրջաբերականը, որ շատ հետաքրքրական է անով որ կը յանձնարարէ զինուորագրութեան տարօրինակ ձեւ մը: Վերջերս պատերազմական նախարարութիւնը դիտեց, որ օգուտ չունին «աշխարհ տեսնելու» հրաւէրները, դրախտային երկիրներու բնանկարները: Երիտասարդները որ եւ է շարժում ցոյց չեն տար «աշխարհ տեսնելու», գեղեցիկ երկիրներ յքելու: Գործազուրկներն ալ չեն յօժարիր զէնք բռնել եւ իրենց փորը կշտացնել այս ձեւով:

Արդ, պէտք է գիտնալ, որ Անգլիա ազգային բանակ չունի, զինուորագրութիւնը պարտաւորիչ չէ: Վարձուորներ են զինուորները, սակայն վերջին տարիներուն ոչ ոք կ'ուզէ վարձու տալ իր կեանքը կամ իր ազատութիւնը եւ երթալ զինուորութեան: Զինաթափութեան ճառերը, աւելի ճիգ թուլցուցիչ ահա պատող կուտայ երիտասարդութեան մէջ:

Պատերազմական նախարարութիւնը, մտահոգ, սկսաւ մտածել զինուորագրութեան նոր ձեւի մը մասին: Եւ գտաւ այդ ձեւը, որ քիչ մը կը յիշեցնէ մամուլ կոչուած հին եղանակ մը: «Մամուլ»ի եղանակը կը գործադրուէր նախապէս Ֆրանսայի եւ Անգլիոյ մէջ: Քոլպէր ԺԷ. դարուն ընթեց այդ եղանակը Ֆրանսայի մէջ, սակայն Անգլիոյ մէջ «մամուլ»ը շարունակուեցաւ մինչեւ ԺԹ. դարու կէսը: Ահա թէ ի՛նչ է զինուորագրութեան այն եղանակը, որ «մամուլ» կը կոչուի: (Բռնի զինուորութիւն):

Զինուորագրութեան պաշտօնեաներ, տեսակ մը ոստիկաններ, կը շրջէին տօնավաճառներու մէջ, կ'ընտրէին քաջառողջ եւ յաղթանդամ երիտասարդները, կը բարեկամանային, յետոյ գինետուն կը տանէին, լաւ մը կը գինովցնէին եւ կէս — մեռեալ վիճակի մէջ կը փոխադրէին այն նաւուն վրայ, որուն նաւաստիները կը պակսէին: Նոյն պաշտօնեաները կ'աշխատէին երբեմն համոզելով տանիլ երիտասարդները: Ցաճախ, երբ չէին կրնար համոզել, բռունցք մը կ'իջեցնէին գլխուն, գետին կը տապալէին զայն, յետոյ այնպէս կը փոխադրէին զօրանոց:

«Մամուլ»ի այս ձեւը կը յիշեցնէ զինուորագրութեան այն եղանակը, որ պիտի գործադրուի ներկայիս:

Պատերազմական նախարարութիւնը հրաւիրած է պահեստիները, որ զինուորահաւաքութիւն կատարեն: Իրենց բերած իւրաքանչիւր զինուորին համար պիտի ստանան չորս կամ հինգ շիլլին: Այս զինուորահաւաք պաշտօնեաները արտօնուած են գեղեցիկ խօսքերով, ազուոր պատմութիւններով, տասնապետներու եւ յիսնապետներու դիրքին ու հաճելի կեանքը նկարագրելով, երիտասարդներ որսալ եւ զինուորագրել:

Բայց կը տեսնուի, որ այս եղանակն ալ այնքան քաջալերական չէ: Եւ անգլիական մամուլին մէջ կարգ մը թերթեր երիտասարդներու զինաթափութեան պատասխանատուութիւնը կը նետեն ընկերվարական հրապարակագրութեան վրայ: Ոչ ոք սակայն խօսքը կ'ընէ պարտադիր զինուորութեան:

ՁԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌԷՆ

Կ. ԽԱՉԻ ԴԱՐՄԱՆԱՏՈՒՆԸ Վալանսի մէջ

ՎԱԼԱՆՍ, 18 ապրիլ (Յառաջ). — Ֆրանսահայ Կ. Խաչի Վալանսի մասնաճիւղը ապրիլ 14ին բացաւ իր դարմանատունը, կարեւոր պահանջ մը գոհացնելու համար: Ուրախ ենք որ, շնորհիւ Կ. Խաչի անդամուհիներուն աշխատանքներուն իրականացաւ այս ծրագիրը: Ամէն շաբթու պիտի այցելէ հայ բժիշկ մը: Շաբաթ օրուան հերթապահ բժիշկն էր Տոքթ. Սէփէթճեան, որ խղճմտօրէն քննեց մեր հիւանդները: Դարմանատուն ներկայացող բոլոր հիւանդները ըստ տացան պէտք եղած խնամքը: Ունէինք նաեւ երեք ծանր հիւանդներ որոնց մէկը բժշկ. տեղեկագրին համաձայն փոխադրեցինք հիւանդանոց, իսկ միւս երկուքը կը խնամուին տան մէջ: Առանցմէ զատ 16 հիւանդներ դարմանատունը եկան քննուելու համար, ոմանց տրուեցաւ ձրի դեղ: 6 հիւանդներ վճարեցին 10ական, իսկ 3 հոգի ալ 15ական, միւսները բոլորովին ձրի:

Դարմանատուն այցելողները շատ գոհ տպաւորութեան տակ մեկնեցան: Մեր դարմանատունը բացուելէ առաջ Կ. Խաչի վարչութիւնը հարկ եղած զիմումը կատարած և ստացած է գոհացուցիչ պատասխան: Կ. Խաչի անդամուհիներէն մէկը բոլորովին ձրի տրամադրած էր իր հիւրանոցը, իբրեւ դարմանատուն: Շաբաթ (28 ապրիլ) պիտի այցելէ բժ. Թօքաթլեան, մասնագէտ կանանց հիւանդութեան: Այսպէս յաջորդաբար պիտի շարունակեն այցելել հայ բժիշկները: Կը մաղթենք որ Կ. Խաչի անդամուհիները շարունակեն աշխատիլ նոյն եռանդով:

Այծեամ

Կեանքը Էքսի մէջ

»»» · «««

ԷՔՍ ԱՆ ՓՐՕՎԱՆՍ. — «Յառաջ»ի ընթերցողները կը յիշեն թէ մեր գաղութը ունէր «Յառաջդիմասէր» Միութիւն մը, որ լուծուեցաւ 1933 յուլիս 7ին: Այս Միութիւնը իր գործունէութեամբ, գրի ու գրականութեան տարածման աշխատանքներով մէկ — երկու տարուան մէջ, Էքսի գրեթէ բոլոր կարող ու խոստմնալից երիտասարդները իր դրօշին տակ համախմբած էր, սատարելով անոնց ինքնազարգացման: Միութիւնը դրական, պատմական արժէքաւոր գիրքեր հաւաքած, սրահ մը վարձած, գրադարան բացած եւ հանդէս — ներկայացումներու շարք մը սկսած էր, եւ յանկարծ քայքայուեցաւ: «Յառաջդիմասէր»ի զուգընթաց կար Թաղ. Խորհ. մը, որ նմանապէս լուծուեցաւ անցեալ փետրուարին: Էքսի նման հարուստ գաղութի մը համար, որ ունի 80 ընտանիք, ամօթ չէ՞ այս կազմալուծումը: Ցաճախ թերթերու մէջ կը կարդանք Ֆրանսայի այս կամ այն շրջանի մատուռ — մանկապարտէզներու բացումը: Կարտանը որ Էքսի քթին տակ է, ունի երեք դպրոց եւ զանազան միութիւններ: Էքսի գաղութը գրեթէ ամէնէն հինն է: 1920էն ի վեր Հայեր հոն հաստատուեր են, բայց առանց որ եւ է կեդրոնական կամ բարձրագոյն մարմնի մը, որ իրաւասութիւն ունենար վարելու ազգ. գործերը:

Միլի հայ գաղութը որ վեց քիլոմեթր հեռու է Էքսէն, վերջերս լծուած է եռանդուն աշխատանքի մը: Երբ Էքսի մէջ կազմալուծուեցաւ Թաղ. Խորհուրդը, Միլի մեր հայրենակիցները ձեռք ձեռքի տուած՝ գործի փարեցան եւ հիմնեցին Թաղ. Խորհուրդ մը, Էքսի շարունակութիւնը եթէ կ'ուզէք: Միլցիները կ'ըսեն. —

«Մենք բոլորս ալ երեք — չորս զաւակներու տէր ենք, չենք ձգեր որ մեր զաւակները այլասերին, մոռնալով հայրենի գեղեցիկ բարբառը. անոնց մեղքը մեր վիզն է, մենք պարտաւոր ենք անոնց հայեցի դաստիարակութիւն տալ եւ այդ ուղղութեամբ անհրաժեշտ զոհողութիւնները ընել, նոր սերունդի մէջ վառուան ազատ Հայաստանի գիտակից եւ պարտաճանաչ քաղաքացիներ պատրաստելու համար: Ահա այս գիտակցութեամբ եւ առաջադրութեամբ է որ ձեր քանդած ((խօսքը Էքսի լուծուած Թաղ. Խորհուրդի մասին է), Թաղ. Խորհուրդը մենք կը վերակազմենք»: Ապրին Միլցիները: Միլի գաղութը ներկայիս ունի իր մանկապարտէզը, ուր տասի չափ մանուկներ կը դաստիարակուին հայեցի շունչով: Ուսուցիչն է Պ. Սարգիս Քէնտոյեան, որ հակառակ իր գործարանային յոգնեցուցիչ աշխատանքին, շաբաթը չորս օր Էքսէն Միլ կ'այցելէ, հայ մանուկներուն Հայերէն Ա.Բ.Գ.ը սորվեցնելու համար, ոչինչ վարձատրութեամբ մը: Իսկապէս քաջալերութեան արժանի է այս երիտասարդը, որ կը յայտարարէ հրապարակաւ. — Փոխանակ սրճարաններու եւ սինէմաներու մէջ ժամանակս պարապ անցընելու, ինքզինքս կը նուիրեմ նոր սերունդի դաստիարակութեան գործին»: Միլցիները մասնաւոր դպրոց ալ չունին, օր մը մէկուն, օր մը միւսին տունը դպրոց կ'ընեն: Այսպիսի դժուարին պայմաններու մէջ երբ կը ձգտին մանկապարտէզ մը պահել, ի՞նչ ըսել Էքսի աղա — էֆէնտիներուն, որ եղածն ալ քանդեցին ու հիմա «դուն քեզի», «ես ինծի» ըսելով օրը իրիկուն կ'ընեն:

Թղթակից

ԿԱՐԴԱՑԷՔ ԵՒ ՏԱՐԱԾԵՑԷՔ «ՅԱՌԱՋ»Ը

ՆՈՅՆ ՍԵՒ ՁԵՌՔԸ ԱՄԷՆ ՏԵՂ

■■■

Վիէն. — Այս երրորդ Հայրենակցականն է որ միեւնոյն աղբիւրէն բղխած բանաձեւ մը կ'ընդունի իբր պատգ. ժողովի որոշում:

Մեր Միութիւնը որ 1917ին կազմուած էր Ամերիկայի մէջ, որոշ կանոնագրով ու ծրագրով, մասամբ իրագործած էր իր վրայ ծանրացած պարտականութիւնները, մինչեւ 1927 պահելով իր սեփական որբանոցը Հալէպի մէջ, եւ օգնելով ամէն տեսակ դժբախտութեանց զոհերուն: 1927ին ընդունեց Վերաշինական անունը եւ սկսաւ այդ ճիւղին վրայ եւս որոշ աշխատանքներ տանիլ, սակայն առանց շեղելու իր բուն նպատակէն:

Մինչեւ 1932 բոլոր հասանքներն անխտիր, Տիգրանակերտի օգտին համար կոպ կոպի գործած են, առանց նկատի առնելու գաղափարի եւ մանաւանդ գործելակերպի տարակարծութիւնները:

Ամբողջ 15 տարի հաւաքաբար գործող Միութիւնը, այսօր ինչո՞ւ պէտք է պառակտուի: Ո՞ր սեւ ձեռքն է որ այս տարազիր բեկորներուս մէջ թոյն կը սրսկէ, փոխանակ Միութիւնը իր նպատակին ծառայեցնելու՝ սայթաքումներու կը մղէ եւ մեր հազարումէկ պէտքերը անտես առնելով իրար բզքտելու կը մղէ:

Այո, կայ այդ սեւ ձեռքը, որ բուն անունով Չեկա կը կոչուի: Փա՞ստ կ'ուզէք: Կարդանք միասին «Տիգրիս»ի 1934 մարտ 1 թիւը. — «15րդ պատգամաւորական ժողովս երկար խորհրդակցութիւններէ եւ լուսաբանութիւններէ յետոյ քուէարկեց հետեւեալ բանաձեւը. — Նկատի ունենալով որ Դաշնակցութիւնը 13 տարիէ ի վեր ճանչցուած է որպէս «հակախորհրդային Հայաստանեան կուսակցութիւն» եւ նկատելով որ միութիւնս խորհ. Հայաստանի մէջ շինարարական գործ կատարող Միութիւն է, 15րդ պատգ. ժողովս կ'որոշէ թէ բոլոր անոնք որ այս կուսակցութեան կը պատկանին, յետ այսու միութեանս անդամ ըլլալէ կը դադրին»:

Եւ միայն այս որոշումը տալով չեն գոհանար, այլ եւ պարտք սեպած են զայն հաղորդել իրենց տէրերուն, որպէս պատւոյ տոմս ստանան:

Ահա այն հեռագիրը զոր անունով միայն պատգամ. ժողովը ղրկած է Հայաստան. —

«Հօկի Գլխաւոր Վարչութեան. — Հպարտ ենք ձեր յաղթանակներով: Խօսք կուտանք բաժնեկից լինել ձեր նուաճումներին Նոր Տիգրանակերտով: Մեր մէջէն մաքրած ենք այս ձեռնարկին թշնամիները: Նուիրում ենք մէկ Ֆօրտ օթօ ժողկոմխորհին եւ երկու «Թրըք» Նոր Տիգրանակերտին»:

«Տիգրիս»էն այս մէջբերումները գրի առինք այն մարդոց համար որոնք կոյր կը ձեւանան եւ որոշ փաստեր անտեսելով տարբեր տեղ կը փնտռեն չան գլուխը:

Այսքանը կը բաւէ հանրութիւնը, մանաւանդ սրտցաւ Տիգրանակերտցիները լուսաբանելու համար: Հիմա դառնանք բուն հարցին:

Հայրենակիցներ, Ա. — Ըստ Տ. կերտի Հայր. Միութեան կանոնագրին ամէն մէկ Տիգրանակերտցի կրնայ անդամակցիլ ընկերութեան, առանց կուսակցական եւ յարանուանական խտրութեան՝ երբ կը կատարէ իր վրայ դրուած պարտականութիւնը: Ուստի ապօրինի որոշում մըն է յորուած երեք ապօրինի պատգ. ժողովի մը կողմէ:

Բ. — Միութեանս Դաշնակցական եւ համակիր հատուածը առաւելապէս չափով գործած եւ զոհաբերած է այս 17 տարուան շրջանին՝ քան ուրիշները: Փաստերը կարելի է անմիջապէս ստանալ մայր դիւանի հաշուեքննիչ մարմինէն:

Գ. — 15 մասնաճիւղերէ բաղկացած Միութեան մը Կեդր. Վարչութիւնը ի՞նչպէս ինքզինքը իրաւասու կը կարծէ միայն վեց մասնաճիւղերէ կազմուած պատգ. ժողով մը գումարել, Միութեանս կանոնագրին հակառակ բանաձեւեր քուէարկել եւ աջ ու ձախ պատգամներ արձակել:

Նկատելով որ այս պառակտումը կատարուած է որոշ նպատակով, միջազգային կարմրուկներու հայանուն ձագուկներուն հրամանով եւ գործակցութեամբ «միացեալ ճակատ»ին, աւելորդ կը սեպենք որ եւ է յորդոր՝ կամ սէր ու գուրգուրանք դէպի Հայրենակցականը: Ուրեմն կոչ կ'ուղղենք բոլոր սրտցաւ Տիգրանակերտցիներուն որ մեզ հետ ձեռք ձեռքի տան, զայն բարձրացնեն եւ այս վատերը դուրս ձգեն, որպէսզի կարենանք վատահելի ձեռքերու յանձնել Հայրենակցականը, այլապէս այդ այլասերածները տղրուկի պէս պիտի քամեն մեր արիւնը: Միութիւն մը, ազգ մը, արտաքին ուժերով չէ որ կը պարտուի, այլ թուլամորթութեամբ, անտարբերութեամբ եւ անմիաբանութեամբ:

Ուրեմն, սիրելի հայրենակիցներ, միակամ, արթուն եւ աչալուրջ գտնուինք, որպէսզի Միութիւնը կարենայ վերստանալ նախկին դիրքը եւ փոխադարձաբար օգնել եւ օգտուիլ մեզմով:

Ի դիմաց Տ. կերտի Հ. եւ Վ. Միութեան մասնաճիւղի

Յ. Գ. — Կը խնդրուի արտատպել բոլոր թերթերէն:

ՍԱՄՈՒԼ

ՉՐՈՅՑ ԴԱՇՆԱԿՑԱԿԱՆ ԸՆԿԵՐՆԵՐՈՒ ՀԵՏ

●●●●

«Յուսաբեր» հետեւեալ խորհրդածութիւնները կ'ընէ այս խորագրով խմբագրականի մը մէջ (10 ապրիլ).

— «Չկայ բարոյապէս աւելի ծանր ու աւելի ողբերգական բան մը քան դաւանափոխութիւնը:

Ու չկայ ոչինչ աւելի թշուառ ու զազրելի քան դաւանափոխը:

Բերդեհեմի Յեղափոխականը, որ Գողգոթայի վրայ քաւեց հաւատարմութիւնը իր հաւատքին, կը մնայ — բացառաբար իր այս հաւատարմութեանը համար — մարդկային ամէնէն հմայիչ ու ամէնէն կախարդական դէմքերէն մէկը:

Ու խաւարումի գիշերուան պատկերը, երբ մէկիկ - մէկիկ բոլոր մոմերը կը մարին ու վառ կը մնայ մէկ հատիկ մոմ մը միայն, ջահը մոլեռանդ Ուխտաւորի, այս պատկերը իր վեհութեամբն ու կախարդանքովը կը մնայ ամէնէն վսեմն ու դիւթիչը կեանքի բոլոր պատկերներուն մէջ:

Տաճարին շարժ մը, խոր ու ուժեղ, ցնցեց բոլոր կրօնքները եւ հաւատքի բարձունքները, թօշնած տերեւներու նման, մէկիկ - մէկիկ թափթփեց հին ուխտաւորները, — դարձասէրներու բանակ մը ամբողջ, անսուրբ եւ անհոգի:

Ու մոլեռանդութեամբը նոր ուխտաւորի՝ դաւանափոխներու այս զազրելի բանակը սկսաւ ամէն տիղմ թափել իր հին հաւատքի վրայ եւ նոյնքան մոլեռանդաբար ամէն գովք հիւսել իր նոր աստուածներու հացէին:

Եւ չզգաց, չտեսաւ, թէ իր հին հաւատքի երեսին տեղացած ամէն թուք՝ թուք է նախ ի'ր իսկ բերնով իր' երեսին նետուած:

Չզմռնեց ու չխասկցաւ, թէ ի դէմս կոխկռտուող հաւատքի իր ոտքերուն տակ կը կոխկռտուի իր իսկ անձը, որուն էութեան մասնիկն էր ան — ամէնէն սուրբն ու նուիրականը — տակաւին երէկ:

Եւ որովհետեւ բանիրը պատրանքը կուտանք հօղի, ուստի դաւանափոխը հօղարկել կարծեց իր թշուառ հոգին, իր հին հաւատքի եւ իր հին ուխտակիցներու խարազանումին մէջ ոչ թէ իր, այլ ուրիշներու անձը տեսնելով:

Չկայ ոչինչ աւելի զազրելի քան դաւանափոխը:

Որովհետեւ չկայ ոչինչ աւելի վսեմ ու հերոսական քան խաչելութիւնը Գողգոթայի վրայ:

Երբ մեհեանը շարժ է ամենուրեք, հզօր ու ծաւալուն, աւիւնալի հայս — ծանք մը հին ուխտերու եւ հին ուխտաւորներու դէմ:

Խաւարումի գիշերը վերջացած չէ տակաւին: Դեռ պիտի մարին մէկիկ — մէկիկ շատերը այն մոմերէն, որ յոյս կուտան այսօր: Սակայն վառ պիտի մնայ հաւատքի ճշմարիտ կանթեղը — եթէ մինչեւ իսկ մէկ հատիկ բլլայ կանթեղակիրը — եւ անոր ջինջ ու վարակիչ լոյսը հզօր շողերով պիտի փռուի լուսաւորեն բազմութեանց վրայ՝ վերածնութեան ճշմարիտ ճամբան ցուցնելով:

Քանզի հաւատք մը այնքան աւելի հզօր է եւ այնքան աւելի վարակիչ, որքան աւելի հաւատացեալ մը խստակրօն է իր ուխտին եւ մոլեռանդ իր կեցուածքին մէջ:

Դաշնակցական ընկե՛ր, երդուէ չմեռնիլ անդառնալի մահերէն ամէնէն անարգով, երդուէ դաւանափոխ չըլլալ:

Երբ տօկաս խաչին՝ վաղը քեզ հալածողները իսկ շուն պիտի դառնան եւ խոնարհաբար ոտքերդ լիզեն:

Եղիր խստակրօն ու մոլեռանդ, որպէսզի բլլաս հմայիչ ու յաղթական»:

ՊԱՐՍԿԱՀԱՅԵՐՈՒ ԱՆՑԱԳԻՐՆԵՐԸ

Պարսկական դեսպանատունէն պաշտօնական զեկոյց մը կ'ըսէ. —

Պարսիկ հպատակներուն կը հաղորդուի թէ ըստ 28րդ յօդուածին անցագիրներու նոր օրէնքին, որ 1933 նոյ. 20էն ի վեր գործադրութեան դրուած է, արտասահման բնակող ամէն պարսկահպատակ որ մինչեւ այդ գործադրութեան թուականը իր անցագիրը չէ վերանորոգած, գիրծ պիտի մնայ անցեալ տարիներու տուգանքէն, պայմանաւ սակայն որ օրէնքի կիրարկութեան յաջորդող երկու տարիներու ընթացքին վերանորոգէ իր անցագիրը:

Այս պայմանաժամը աւարտելուն, նախատեսուած բոլոր տուգանքները պիտի վճարէ:

ԷՋԵՐ ՅԱՅՋԻՆՋ ՍԱՐՍԱՓՆԵՐԷՆ, 1914-20

Կէս գիշերին մեր պառկած տունին երդիքէն եռացած ջուր թափեցին բարբարոսները: Ուզեր էին մեզ խաշել, սակայն իրենց նպատակին չհասան: Մենք չէինք պառկած իրենց գիտցած տեղը:

Երբ լուսցաւ, զինուորները եկան եւ մեզ նորէն տարին պաշտօնատեղին, արձանագրելէ յետոյ, ուրիշ հինգ զինուորներու ընկերակցութեամբ կարաւանը ուղղուեցաւ դէպի Ծաղկարի գիւղը: Մեզի կ'ըսէին թէ հոն պիտի սպաննեն: Այդ գիւղն ալ Հայ եւ Թուրք խառն եղած է: Երբ գիւղ հասանք, հոն ալ նոյն ձեւակերպութիւնը կատարեցին: Դարձեալ մեզի հաց չտուին եւ փակեցին ցուրտ տան մը մէջ: Մենք պզտիկներս հաց կ'ուզէինք, ոմանք կուլային: Երեք օրէ ի վեր, պատառ մը հաց չէինք կերած: Մայրս որոշած էր Վժան գիւղին առջեւ մեզ ջուրը նետել:

Այդ գիշեր չկրցանք քնանալ. ամէն մէկը իր անցեալը կը պատմէր: Ծեր կիներ կային 80—90 տարեկան: Կ'ըսէին, — Այսպէս զուլում բնաւ չէ եղած: Մայրս կը պատմէր Տէլիպաշներու սարսափը: Իր պապը Զինար գիւղէն է եղած, Ղուզուլչան գաւառէն: Կալոց ատեն մը 15 Տէլիպաշներ կ'երթան Զինար գիւղը հիւր կ'ըլլան մօրս պապուն. հոդ. կերակուրները ուտելէ յետոյ, մօրս պապուն կ'առաջարկեն որ իր պզտիկ հարսը իրենց յանձնուի: Մեր պապուն պապը կ'երթայ տղոցը կը յայտնէ Տէլիպաշներուն լիրբ առաջարկը: Տղաքը կ'որոշեն սպաննել Տէլիպաշները: Սեփիան քէհեան կ'երթայ Տէլիպաշներուն կ'ըսէ թէ իրիկունը հարսը պիտի բերէ: Երբ իրիկուն կ'ըլլայ, տղաքը կ'երթան եւ 15 Տէլիպաշները կը մորթեն, ցորենները կալը կը թողուն եւ կը փախչին դէպի Դերջան. երբ Խաչ գիւղի մօտ կը հասնին, գոմէշները թող կուտան որ քիչ մը արածին: Գոմէշները կը սկսին կռուիլ, յանկարծ մէկը կ'անցնի հողին տակ: Պապս կ'երթայ դէպի գոմէշին անհետացած տեղը, ուր տուն մըն է եղած, վար կ'իջնէ եւ կը տեսնէ ծիթհանք է: Լապարեան գերդաստանը Խաչ գիւղի երկրորդ հիմնադիրը կ'ըլլայ: Հոդ դարձեալ իրենց նախկին հարստութիւնը ձեռք բերելով յետագային կ'ըլլան հարուստ Գրիգոր Քէհեան: (Մալըբեկլիս հայրը): Գալով ձիթհանքին, ինչպէս որ գտնուած էր, այնպէս ալ մնաց:

Կէս գիշեր եղած էր երբ ոտքի ձայներ առինք մեր պառկած տունին երդիքէն: Վախցանք թէ դարձեալ եռացած ջուր պիտի թափեն մեր վրայ: Ամէն մէկս անկիւն մը քաշուեցանք, սրտատրոփ հետեւանքին սպասելով: (Դերջանի տուներուն պատուհանը երդիքէն կ'ըլլայ): Մէկ ալ պատուհանը բացին, ծրար մը վար ձգեցին եւ նորէն գոցեցին: Մերինները մօտեցան ծրարին, շօշափեցին եւ տեսան որ հաց է: Մութ տունին մէջ մեզի բաժնեցին հացը, ամէն մէկուս մէկ մէկ լաւաշ: Ոմանք կասկածեցան թէ թունաւորուած է: Ո՞վ մտիկ կ'ընէր քանի որ օրերով հաց չէինք կերած: Երեւան եկաւ որ հացը մեր գիւղը մուբացող Հասանն է բերած, գաղտագողի: Երբ Հասանը Աղանդեր գիւղը մուրալու կ'երթայ հոն կը լսէ մեր, այսինքն հայ կիներուն եւ երեխաներուն անօթութիւնը. շիտակ Ծաղկարի գիւղը կուգայ, կը հասկնայ մեր ուր ըլլալը եւ իր մուրացած հացը կը բերէ հայ բեկորներուն, որոնց հացով ապրած էր ինքը:

Առտուն կարաւանը պիտի մեկնէր. դարձեալ նոյն ձեւակերպութիւնները պաշտօնական մարմինէն: Հինգ նոր զինուորներու առաջնորդութեամբ Վժան գիւղը ուղղուեցանք: Ճամբան մեր բարերար Հասանին հանդիպեցանք, մեզի պատմեց թէ ինչպէս հացերը տունին երդիքէն վար ձգած էր: Լալով բաժնուեցաւ մեզմէ: Երբ հասանք Վժան գիւղի կամուրջը, ես անմիջապէս միւս կողմը անցայ. լաւ գիտէի որ զի ջուրը պիտի նետէր մայրս: Ան կամուրջին վրայ զիս կը փնտռէր: Երբ կը տեսնէ որ միւս ափն եմ, այլ եւս մուրջըթուրք զինուորները շինած էին, բայց շաբաթը եօթն օր Եփրատ գետը կը քանդէր զայն:

Վժան գիւղին մէջ մեզի հաց եւ կերակուր տրուեցաւ: Գիշեր մը մնալէ յետոյ առտուն ուղղուեցանք դէպի Սանսայի ձորը: Վերջին ակնարկ մը նետեցի հեթանոսական շրջանէն մինչեւ մեր օրերը սրբավայր ճանչցուած Հէյպէկ լերան, եւ յիշեցի եղբօրս՝ Անանիային ձօնը. —

●●●●

ՁՕՆ ԴԵՐՋԱՆԻ

Իմ հայրենի լեռները հսկայ,
Գիւղերն աւեր, ոչ ոք չկայ,
Կը հոսի լռիկ դարաւոր Եփրատ,
Որ եղաւ համակ ցեղիս գերեզման:
Ա՜խ, իմ հայրենի՛ք, ձորախովիտ Դերջան,
Հէյպէկն է բարձր մէջտեղ որպէս իշխան
Արտերը խոպան, օճախները ծուխ չկայ…

Երբ մեր կարաւանը մտաւ Սանսայի ձորը, այլ եւս չէր երեւար Դերջանի լեռնաշղթան: Սանսայի ձորն ի վար զինուորական վրանէն զատ ուրիշ բան չէինք տեսներ: Պատերազմէն առաջ, Սանսայի ձորը ճամբայ չունէր. Դերջանցին Երզնկա երթալու համար Ծիպինճէի զառիվերի վախը ունէր: Իսկ այսօր, շնորհիւ հայ զինուորներու տաժանակիր աշխատանքին, Սանսայի ձորն ի վար թուրք զինուորական օթօն կը սուրար:

Տէր Զօրի եւ Բէյմախի կիրճին պէս, Սանսայի ձորն ալ ունի իր ահաւոր պատմութիւնը: Մամախաթունէն սկսեալ մինչեւ Սանսայի ձորը, ճամբաները աշխատող բիւրաւոր հայ զինուորները ի՞նչ եղան: Սանսայի ձորն ի վար ճամբորդողը կը տեսնէր Եփրատի եզերքն ի վար փռուած հազարներով հայ զինուորներուն դիակները: Իսկ եթէ ուշի ուշով դիտէիր Եփրատի յատակը, հոն կը տեսնէիր բազմահազար դիակներ: Մեզի ընկերացող Ասորի զինուոր մը հետեւեալ տեղեկութիւնը տուաւ.

— Երբ ռուսական բանակը Հասան Գալէն կը գրաւէ, ճամբաներուն վրայ աշխատող հայ զինուորները Սանսայի ձորը կը բերեն եւ գիշերանց ռումբերով կը սպաննեն. իսկ հետեւեալ օրը, դիակները կը յանձնեն Եփրատի ալիքներուն: Արդէն մեր կարաւանը կը տեսնէր բիւրաւոր Հայերու դիակները…

ՄԱՆՈՒԿ ՏԷՐ ԱՆԱՆԵԱՆ

(Շար.)

շարժով եւ Թաւրիզ – Տրապիզոն գծով ։ Շահը Տրապիզոնէն պիտի երթայ Սամսոն, Թրքական մարտանաւով մը եւ անկէ Էնկիւրի, Սրվազի չոգեկառքով ։

Դիւանագիտական այցելութիւններ եւ նոր մտածողութիւններ

Արտաքին նախարար Պ. Պառթու Վարշաւա գնաց չարաթ օր եւ արժանացաւ ջերմ ընդունելութեան ։ Քաղաքական շրջանակներու մէջ մեծ կարեւորութիւն կուտան այս այցելութեան ։ Պ. Պառթու մասնաւորապէս լուսաբանութիւններ պիտի ստանայ Լեհ-գերման համաձայնութեան մասին, որ լուրջ մտահոգութիւն կը պատճառէ Փարիզի մէջ, եւ պիտի ջանայ մերձեցում հաստատել Լեհաստանի եւ Փոքր Համաձայնութեան միջեւ ։ Ֆրանսա մինչեւ հիմա Լեհաստանի վրայ կը նայէր իբրեւ կրտսեր քրոջ, բայց Լեհաստան այժմ երիտասարդ եւ ամուրի պետութիւն մը դարձած ըլլալով, կ'ուզէ հաւասարէ հաւասար խօսիլ ։

Արտաքին նախարարը յետոյ պիտի երթայ Փրակա, նոյնքան կարեւոր բանակցութիւններ կատարելու համար ։

⁂ Վարչապետ Պ. Տումէրկ կիրակի առտու կարեւոր տեսակցութիւն մը ունեցաւ Իտալիոյ արտաքին նախարարութեան խորհրդականին, Պ. Սուվիչի հետ, որ Փարիզ եկած է զինաթափութեան մասին խորհրդակցելու համար ։ Կ'ըսուի թէ Իտալիա թելադրած է որ յետաձգուի զինաթափութեան խորհրդաժողովը, որպէսզի կարենայ Անգլիոյ հետ միջնորդել եւ մերձեցում հաստատել Գերմանիոյ եւ Ֆրանսայի միջեւ ։ Պ. Տումէրկ՝ բացէ ի բաց յայտնած է Ֆրանսայի մտահոգութիւնները՝ Գերմանիոյ վերազինման առթիւ եւ հաւատք չունի մասնաւոր բանակցութեանց վրայ ։

Պ. Սուվիչ Լոնտոն գնաց, Պ. Մաքտոնալտն ալ տեսնելու համար ։

⁂ Պ. Եէֆթիչ, Եուկոսլավիոյ արտաքին նախարարը, որ Էնկիւրի գացած էր, իր պաշտօնը լրացուցած ըլլալով դարձաւ Պելկրատ ։ Այս առթիւ թերթերը գոհունակութիւն յայտնելով, կ'ըսեն թէ Պ. Եէֆթիչ եւ Թէվֆիք Րիւշտի երկարօրէն խորհրդակցած են, աւելի ընդլայնելու համար Պալքանեան դաշինքը ։

⁂ Պուլկարիոյ վարչապետը Պերլինէն գնաց Հռոմ, քաղաքական եւ տնտեսական բանակցութիւններ կատարելու համար ։ Մերժեց որ եւ է յայտարարութիւն ընել իր տեսակցութեանց մասին, պարզապէս գոհունակութիւն յայտնելով եղած ընդունելութեան համար ։

Ցորեր 15 փր.էն ալ վար ինկաւ

Առեն մը քիչ – շատ կայուն վիճակի մէջ մնալէ յետոյ, ցորենը չաբաթ օր 5 փրանքէն ալ վար ինկաւ ։ Այս անկումը մեծ տպաւորութիւն գործեց սակաբաններու վրայ ։ Կը կարծուի թէ անկումը պիտի շարունակուի ։

Թրոցքի Թուրքիա պիտի երթայ

Վերջնապէս կը հաստատուի թէ Թրոցքի նորէն Թուրքիա պիտի երթայ ։ Միւս բոլոր երկիրները մերժած են անցագիր տալ ։ Թուրքերն ալ շատ տրամադիր չեն ընդունելու, բայց քանի որ Փրինքիփօ պիտի բնակի եւ ապարէզ չունի գործելու, « բարեկամաբար » համակերպած են ։ Մինչեւ վերջին օրը զանազան տաղտուկներ կրեց կարմիր բանակին հիմնադիրը ։ Ոչ միայն գործ ունեցաւ գաղտնի ոստիկաններու, թղթակիցներու եւ բազմաթիւ հետաքրքիրներու հետ, այլեւ... բարապաններ երեւցան, յետնեալ առնելիք մը գանձելու համար ։ Անխուսափաբար 1500 քիլօ ածուխի գին գանձեց (600 փրանք) ։ Միւս կողմէ ինք ծախու հանեց շատ մը աւելորդ իրեր եւ մասնաւորապէս երեք շուներ ։ Այս վերջինները չծախուեցան, շատ սուղ ըլլալով ։ Թղթակից մը հարցուց քարտուղարին թէ Թրոցքի դրամի պէ՞տք ունի որ կը ծախէ շուները ։— « Ոչ թէ դրամի պէտք ունի, այլ շուներուն պէտք չունի » ։

Մարդասպանները նորէն չգտնուեցան

Հակառակ գաղտնի ոստիկան Պոնիի թափած ջանքերուն, տակաւին չգտնուեցան դատաւոր Փրէնսի սպանիչները ։ Այն երեք ծանօթ կասկածելիները որ բռնուած էին — Լուսաց, Քարպոնէ — Վանթուրա եւ Սփիրիթօ եւ Տիժօն փոխադրուած, անպարտ արձակուեցան ։ Միայն Պաոոն Լուսաց Փարիզ փոխադրուելով պիտի դատուի ուրիշ յանցանքի մը համար ։

Ուրեմն, երկու ամիս վերջն ալ, տակաւին չէ լուսաբանուած դատաւորին սպանութեան գաղտնիքը ։

Գաղտնի ոստիկան Պոնի երեք շաբաթէ ի վեր իր քննութիւնները կը շարունակէ Միջերկրականի ափերը ։

ԴՐԱՄԱՏՈՒՆ ՄԸՆ ԱԼ ՓԱԿՈՒԵՑԱՒ

Ֆրանսայի գործակցական միութեանց (քօօփէրաթիվ) դրամատունը, որ երկար առենէ ի վեր կը հետապնդուէր զանազան անկանոնութեանց պատճառով, իր վճարումները առժամապէս դադրեցուց, ապրիլ 23էն սկսեալ ։ Այս առթիւ հրատարակուած ազդը կ'ըսէ թէ դրամատան շարժուն եւ անշարժ հարստութեանց գումարը 500 միլիոնը կ'անցնի, հետեւաբար յաճախորդները պէտք է պահեն իրենց պաղարիւնը ։

Իրարանցումը այնքան մեծ էր որ, ուրբաթէն շաբաթ ութ միլիոն փրանքի գումար մը քաշուեցաւ դրամատունէն ։

ՀՌՈՄԻ ՀԻՄՆԱՐԿՈՒԹԵԱՆ ՏԱՐԵԴԱՐՁԸ

Ապրիլ 21ին մեծ հանդիսաւորութեամբ տօնուեցաւ Հռոմի հիմնարկութեան տարեդարձը, ամբողջ Իտալիոյ մէջ ։ Լոմպարտիոյ գաւառէն 2500 պատերազմի հաշմանդամներ Հռոմ գացած էին, մասնակցելու համար ։ Ապրիլ 21ը միեւնոյն առեն աշխատանքի ազգային տօնն ըլլալով, 60,000 հանդստեան թոշակի տետրակներ տրուեցան ծեր կամ անկար բանուորներու (50 միլիոն լիրէթ) ։ Գաւառներու մէջ այս տետրակները բաժնեցին նահանգապետները, իսկ Հռոմի մէջ՝ Պ. Մուսոլինի անձամբ յանձնեց հազար տետրակներ ։

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ԴԱՐՄԱՆԱՏՈՒՆ

Ֆ. Կ. Խաչի Վալանսի մասնաճիւղը գաղութին պահանջին գոհացում տալով, բացած է բժշկ. դարմանատուն մը որ ունի իր մնայուն բժիշկը, ինչպէս նաեւ այցելու հայ բժիշկ մը ՏՕՔԹ. ՍԵՓԵԹՃԵԱՆ ։

Ամէն շաբաթ առաւօտ ժամը 10էն մինչեւ ժամը 6 կ'ընդունին հիւանդները, 4 պլաս բիւ Պուֆիէ ։

Մանրամասնութիւնները տեղեկանալ Կ. Խաչի վարչութենէն ։

ՎԱՐՁՈՒ Է

Կահաւորուած սենեակ մը, գին 200 փրանք ։ Դիմել Պ. Կ. Մուրատեանի 13 բիւ Սօլնիէ, Փարիզ (9), մէթրօ՝ Քառէ ։

ԱԶԳԱՅԻՆ ՎԻՃԱԿԱՀԱՆՈՒԹԵԱՆ
10րդ ՇԵՐՏԻ ՏՈՄՍԱԿՆԵՐԸ
ԱՄԲՈՂՋ, ԿԷՍ, ՔԱՌՈՐԴ ԵՒ ՄԷԿ ՏԱՍՆԵՐՈՐԴ
ԿՐՆԱՔ ԳՆԵԼ ԱՅՍՕՐ ԻՍԿ, 24 ԱՊՐԻԼ, ՄԻՆՉԵՒ ԻՐԻԿՈՒԱՆ Ժ. 9Ը
ՈՉ ՈՔԻ ՉԻ ՄԵՐԺՈՒԻՐ ՏՈՄՍԱԿՆԵՐԸ, բայց խուճապի տեղի չտալու համար, կը խնդրուի գնումը չյետաձգել վերջին վայրկեանին ։
ԴՐԱՄԵՆԵԱԿԻ ՄՈՒՏՔՆ Է 2, Avenue RENÉ BOYLESVE
A. GODOVANNIKOFF
30, Quai, de Passy Paris (16)
Tél. Jasmin: 01-50 Métro: Passy

ԵՐԵԿՈՅԹ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ
ՀԱՄԲԱՐՁՄԱՆ ՏՕՆԻ ԱՌԹԻՒ
Նախաձեռնութեամբ՝ Ֆր. Կ. Խաչի Փարիզի Մասնաճիւղի եւ «ՍԻՓԱՆ» Երգչախումբի
9 Մայիս Չորեքշաբթի երեկոյ ժամը 9էն մինչեւ լոյս Horticultureի չքեղ սրահին մէջ

Գեղարուեստական խնամուած յայտագիր. ԱՆՈՒՇԻ Համբարձման վիճակի տեսարանը, ջանգիւլիւմի ճոխ քառեակներով, երգ ու պարերով, մասնակցութեամբ տիկիններ՝ ԱՐՄԵՆՈՒՀԻի, ԼԻԱԻ (հայկական եւ լեռնական պարեր): կ'երգեն՝ Օր. ՀՌԻՓ. ՔՆԻԱԶԵԱՆ, Պարոններ՝ Գր. ՄԷՀԹԷՐԵԱՆ, Եր. ՈՒՆՃԵԱՆ երգ ու պարերուն կ'ընկերանան Թառիստներ ՌՈՒԲԷՆ եւ ԳԱՐԵԳԻՆ: Հայկական գեղջկական սիրուած շուրջպարեր ՍԻՓԱՆի չքեղ տարազներով: կը ներկայացուի քրքջալիր զաւեշտ մը:

Եւրոպական պարեր «Poéma» եւ սիրուած թանկոներու նշանաւոր compos. Maria Melfiի ութ հոգինոց նուագախումբով, մասնակցութեամբ յայտնի bandonéoniste Ernesto Remondiniի ։

ճոխ եւ ընտիր պիւֆէ մատչելի գիներով:

Մուտք կիներու՝ 7.50 փրանք, իսկ այրերու՝ 10 փրանք ։

Տոմսերը հայկական խմբագրատուները, Հրանդ-Սամուէլի գրատունը, Հ. Կ. Խաչի Վարչութեան եւ Սիփանի անդամներու մօտ ։ Ընդհ. հասցէ.— Sako Hagopian. 158 rue du Chateau Paris (14). Tél. Ségur 40-96:

Ֆրանսայի մէջ շատոնց փնտռուած Արեւելքի իսկական օղիին մենաշնորհը ստացած ըլլալով, հրապարակ հանած ենք՝
ԵՐԵՒԱՆ ԱՆԱՐԱՏ ՕՂԻՆ
փնտռեցէ՛ք զայն կարմիր պիտակով: Անգամ մը ճաշակելէ յետոյ ա՛լ չպիտի հրաժարիք անկէ:
ԱՐՏՕՆԱՏԷՐ ՖՐԱՆՍԱՅԻ ՀԱՄԱՐ՝
Société "PEUREUX"
48 Bld. des Vignes, MARSEILLE Téléphone: COLBERT 58-10
ԼԻՈՆԻ ԵՒ ՇՐՋԱՆՆԵՐՈՒ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՑԻՉ
D.N.BAHADOURIAN 32 rue Sévigné. Lyon Rhône)
ՆԻՍԻ ԳՈՐԾԱԿԱԼ.—
M. M. H. Khatchadourian et Danielian 24, rue Assalit. Nice (A. M.)

13 ՏՐԱՄԱԴՐԵԼԻ ԵՆ գեղեցիկ եւ ընդարձակ սրահներ՝ (ամէն յարմարութիւններով եւ օժտուած ելեկտրական գոյնզգոյն լամբարներով) հարսանեկան հանդէսներու, ժողովներու, ցերեկոյթներու, պարահանդէսներու եւլն. դիմել 13
ՅՈՎՀԱՆՆԷՍԵԱՆի 13 rue Pierre Curie. K. Bicètre. Metro: Porte d'Italie.

Կ'ՈՒԶՈՒԻ

Կ'ուզուի 25-35 տարեկան վստահելի հայ կին մը տնական գործերու եւ երկու երախաներ (7 եւ 10 տարեկան) խնամելու համար ։ Գրել՝ Jean Abdalianի, quartier Colombe, Mougins (Alpes Maritimes):

Վերջին ազդարարութիւն

«Ալիք»ի, «Յառաջ»ի, «Յուսաբեր»ի եւ «Հայրենիք» ամսագրի

ԲԱԺԱՆՈՐԴՆԵՐՈՒՆ

ԹԱՒՐԻԶ, 31 մարտ.— Թաւրիզում եւ շրջաններում գտնուող այն բաժանորդները, որոնք ամիսներ շարունակ կարդացել են յիշեալ թերթերը, տակաւին չեն վճարել բաժնեգինները եւ ձգձգել են, հակառակ իրենց եղած դիմումներին ։

Սրանով վերջին անգամ յայտարարում եմ այդ անպարտաճանաչ բաժանորդներին, որ մինչեւ 1934 թիւ մայիս 20ը փակեն իրենց հաշիւները, հակառակ դէպքում ստիպուած կը լինիմ այդպիսիների անունները թերթերում յայտարարելու եւ օրինական միջոցների դիմելու ։ Իսկ այն բաժանորդները որոնք իւրաքանչիւր ամսի վերջին իրենց հաշիւները չեն փակի, այդպիսիների թերթը անմիջապէս կը դադարեցուի ։

Գործակալ՝ ԽԱՉԻԿ ՄԵԼՔՈՒՄԵԱՆ

ԹԷՅԱՍԵՂԱՆ

ՖՐ. Կ. ԽԱՉԻ ԱՆԿԷՆԻ ՄԱՍՆԱՃԻՒՂԻՆ «ԿԱՐՄԻՐ ԽԱՉԻ ՕՐ»ՈՒԱՆ ԱՌԹԻՒ

29 Ապրիլ, կիրակի, կէս օրէ վերջ ժամը 2.30ին

Villa Chanteriveի մէջ, 4 Bld. d'Enghien. Enghien-les-Bains

Կը խօսի՝ ՏԻԿԻՆ ԷԼԼԷՆ ԲԻՒԶԱՆԴ

Գեղարուեստական բաժնին իրենց սիրայօժար մասնակցութիւնը կը բերեն դաշնակով եւ ջութակով եւ մեներգով՝ Տիկ. ԱՆՆԱՀԻՏ ԽԻՐԳԼԵԱՆ, Օր ՍԻՐԱՐՓԻ ԱՃԷՄԵԱՆ, Օր. ՀՌԻՐԻԿ ՉԻԹՈՒՆԻ եւ Օր.ներ ՆԱԻՍ եւ [illegible] ԵԱՆ եւայլն:

Մուտքը 5 փրանք թէյասեղանի համար:

54 թիւ հանրակառքը Trinitéէն կը մեկնի Անկէն: Շոգեկառք կար տիւ Նօրէն կը մեկնի 13.47, 14.02ին եւ 14.28ին:

ԼՈՅՍ ՏԵՍԱՒ

ՀՐԱՉ ԶԱՐԴԱՐԵԱՆԻ

«ՄԵՐ ԿԵԱՆՔԸ»

ՎԷՊ ԺԱՄԱՆԱԿԱԿԻՑ ԿԵԱՆՔԷ

Գին 15 փրանք, փոստի ծախքով, միայն կանխիկ, Ֆրանսա՝ 16 Փր. Արտասահման՝ 17 փրանք:

Դիմել.— H. Zartarian, 126, Ave. Simon Bolivar, Paris (19):

ՅԱՌԱՋԻԿԱՅ կիրակի, Պանեէօ – Քաշանի « Յառաջդիմասիրաց » վարժարանին ի նպաստ ներկայացում – հանդէս, ղեկավարութեամբ ՆՇԱՆ ՊԷՇԻԿԹԱՇԼԵԱՆի: Կը նուագէ թառիստ Գ. Յովհաննէսեան:

Մանրամասնութիւնները յաջորդով:

LOTERIE NATIONALEի
10ՐԴ ՇԵՐՏԻ ՏՈՄՍԱԿՆԵՐՈՒՆ ՎԻՃԱԿԱՀԱՆՈՒԹԻՒՆԸ ՏԵՂԻ Կ'ՈՒՆԵՆԱՅ
ԱՅՍՕՐ, ԺԱՄԸ 19.50ԻՆ
Salle Trocaderoի մէջ

Եւրոպայի հայկական մեծագոյն գրատունը
Գրատուն ՀՐԱՆԴ-ՍԱՄՈՒԷԼ
51, Rue Monsieur - le - Prince, Paris (5e) Métro: Odéon Tél. Danton 88 — 65
Հայերէն, ֆրանսերէն, անգլերէն եւլն. ամէն տեսակ գրքեր
Արդիական կազմատուն: Տպագրական գործեր:
Աշխարհի բոլոր կողմերէն հասած ապսպրանքները կը կատարուին արագ եւ խղճամիտ կերպով:

ՊԱՐԳԵՒ ԵԱՂՄՈՒՐԵԱՆ
Ամենավերջին պարերը, ջատ դիւրուսոյցմէթոտով, իր մասնաւոր պարասրահին մէջ կամ այցելու: Ժամադրուելու համար գրել՝
88, Bld. de Port - Royal, PARIS (5e)

Le Gérant: H. STEPHAN
Imprimerie A. DER (AGOPIAN) 17, Rue Damesme, PARIS (13e)

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (21)

ՀԱԼԱԾ ՄՈՄԻՆ ՀԵՏՔԸ

Հեղինակ՝ ԷՏԿԱՐ ՈՒՕԼԸՍ — Թարգ. Ժ. Մ.

Ծառան խնդաց.

— Կարելի է, պարոն, Սահմանադրական Ակումբն էի առաջ ։

— Ուրեմն այնտեղ տեսած ըլլալու եմ...

Ծառան ներս մտնելով արտասանեց հիւրին անունը ։

Ընդարձակ սենեակ մըն էր, սքանչելի կարասիներով, բայց չունէր այն տաք ու հանգստաւէտ մթնոլորտը որ Անգլիացիի մը տան յատկանիշն է ։

Գարա գրասեղանէն բարձրացաւ ու խնդումերես ողջունեց այցելուն ։

— Բոլորովին անսպասելի հաճոյք մը, ըսաւ եւ սրտագին սեղմեց անոր ձեռքը ։

Թ. Ք. տարիէ մը ի վեր չէր տեսած այս երիտասարդ ու տարօրինակ մարդը, որուն վրայ շատ քիչ փոփոխութիւն նշմարեց ։ Աւելի ինքնավստահ ու շնորհալի չէր կրնար ըլլալ ան ։ Իր ունեցած յաջողութիւնները չփացուցած չէին զինքը, քանի որ իր շարժումները շատ բնական էին ։

— Կարծեմ այդ-քանը կը բաւէ, Միս Հոլընտ, ըսաւ Գարա դառնալով իր մեքենագրին որ կեցած էր գրասեղանին քովը ։

— Մեր յոյն բարեկամը լաւ ճաշակ ունի քարտուղարուհիներու ընտրութեան մէջ, մտածեց Թ. Ք. որ մէկ ակնթարթի մէջ տեսած էր աղջկան խարտեաշ մազերն ու գեղեցիկ ոտքերը ։

Անիկա կիներուն գեղեցկութեամբ գիւրաւ հրապուրուող մարդ չէր. համոզուած ամուրի մըն էր, որովհետեւ ժամանակ չունէր ամուսնութեան մասին խորհելու ։ Եւ սակայն քարէ շինուած պէտք է ըլլար, չզգալու համար այդ աղջկան թարմութիւնը, գեղեցկութիւնը եւ երիտասարդութիւնը ։ Կենսունակ, վառվռուն բան մը կար անոր վրայ ։

— Ո՞րն է ամէնէն արտառոց անունը զոր լսած էք, հարցուց Գարա խնդալով. ձեզի հարցնելուս պատճառը այն է որ Միս Հոլընտ ու ես կը խօսէինք նամակի մը մասին զոր մեզի ղրկեր է Մէճի Կումըր անունով մէկը՝ դրամ ուզելու համար ։

Աղջիկը թեթեւ մը ժպտեցաւ ու անոր ժպիտին մէջ Թ. Ք. տեսաւ դըրախտը ։

— Ամէնէն արտառոց անո՞ւնը, կրկնեց Թ. Ք.... կարծեմ իմ իմացածներուս մէջ ամէնէն գէշը Պէլինտա Մէրին է ։

— Անիկա ծանօթ կը թուի ինծի, ըսաւ Գարա ։

Թ. Ք. նայեցաւ աղջկան, որ համարձակօրէն իր աչքերը յառած էր գաղտնի ոստիկանին ։ Ետքոյ աղջիկը ակնարկ մը նետեց Գարային ու դուրս ելաւ ։

— Պէտք է ձեզի ներկայացնէի, ըսաւ Գարա. քարտուղարուհիս է, գեղեցիկ է, չէ՞...

— Շատ, գիտել տուաւ Թ. Ք. ։

— Կը սիրեմ գեղեցիկ բաներով շրջապատուիլ, ըսաւ Գարա որուն գոհունակ ժպիտը հաճելի չթուեցաւ գաղտնի ոստիկանին ։

Ցոյնը սեղանին վրայէն վերցուց արծաթէ տուփ մը եւ սիկարէթ հրամցուց իր հիւրին ։ Մոխրագոյն հագուստ մը հագած էր եւ հակառակ որ այդ գոյնը չի վայելեր ամէն օտարականի, շատ յարմարած էր Գարային ։

— Շատ կասկածոտ էք, Պ. Մէրէտիթ...

— Կասկածո՞տ, ես...

— Այո, վստահ եմ որ կ'ուզէք տեղեկութիւններ հաւաքել իմ ծառաներուս մասին. գիտեմ որ չպիտի հանդստանաք, մինչեւ որ լուր չառնէք խոհարարիս, սպասաւորիս, քարտուղարիս անցեալին մասին...

Թ. Ք. խնդաց ։

— Կատակը մէկ կողմ, քիչ մը ունիմ այդ թերութիւնը, բայց ձեր տնական խնդիրներով երբեք չեմ զբաղած, միայն թէ հետաքրքրուած եմ ձեր կառավարին անցեալով...

— Օ՜հ, Պրաունը ըսել կ'ուզէք...

— Առեն մը Սմիթ էր անոր անունը, բայց կարեւորութիւն չունի. իսկական անունը Փօրօփուլօս էր, ըսաւ Թ. Ք. ։

— Օ՜հ, Փօրօփուլօսը, կրկնեց Գարա լրջութեամբ. քովէս հանեցի երկար ժամանակ առաջ...

— Եւ թոշակ յատկացուցիք, կարծեմ...

Գարա ոստիկանին նայեցաւ բոպէ մը. յետոյ շարունակեց.

— Հին ծառաներուս լաւ կը նայիմ ։ Ի՞նչ բանի կը պարտիմ ձեր այցելութիւնը...

Թ. Ք. սիկարէթ մը վերցուց ու պատասխանեց.

— Խորհեցայ թէ կրնայիք ինծի օգտակար ըլլալ, ըսաւ այնպիսի անտարբերութեամբ մը որ կարծես իր գլխաւոր մտահոգութիւնը սիկարէթն էր ։

— Ոչ մէկ բան աւելի մեծ ուրախութիւն պիտի տար ինծի, ըսաւ Գարա անհամբերութեամբ ։ Կը թուի թէ դուք շատ ալ չփափաքեցաք շարունակել մեր յարաբերութիւնները որոնք հետզհետէ պիտի յանգէին թանկագին բարեկամութեան մը, շատ աւելի թանկագին ինծի համար — Գարա խնդաց — քան թէ ձեզի...

— Շատ ամչկոտ մարդ եմ եւ շատ քաշուող. ընդհանրապէս հաւատք ալ չունիմ իմ հրապոյրներուս մասին՝ ընկերութեան մէջ մտնել, ելլելու համար. հիմա ձեզի եկած եմ որովհետեւ դուք ամէնուն ծանօթ էք... լաւ յիշեցի, որքա՞ն առենէ որ ունիք այս աղջիկը, հարցուց Թ. Ք. յանկարծ ։

Գարա ձեռքերը նայեցաւ, կարծես նիրհնչուելու համար ։

— Զօրս... ոչ, երեք ամիսէ ի վեր. շատ կարող աղջիկ մըն է. դիւրահաղորդ չէ սովորաբար, աւելի լաւ ուսում ստացած է քան իր դիրքը ունեցող շատ մը աղջիկներ, օրինակ, շատ աղէկ կը գրէ ու կը խօսի արդի յունարէն լեզուն...

— Գանձ մը, դիտել տուաւ Թ. Ք. ։

— Իսկապէս. կը բնակի թիւ 86 Մարլիպօն փողոց. բարեկամ չունի եւ իրիկունները կ'անցընէ տունէն ներս. շատ պարկեշտ եւ քիչ մըն ալ պաղ ինծի հանդէպ...

Թ. Ք. յանկարծ նայեցաւ իր խօսակցին ։

— Ի՞նչու այդ բոլորը կը պատմէք ինծի...

— Որպէսզի պարապ տեղը չյոգնիք, պատասխանեց Ցոյնը սառնօրէն ։ Ձեր անյագ հետաքրքրութիւնը որ ձեր պաշտօնին մաս կը կազմէ, պիտի ըստիպէ ձեզ, վստահ եմ, անձամբ քննութիւն կատարելու ։

(Շար.)

ԳՈՐԾ ԿԸ ՓՆՏՌԷ

Հայ կին մը (37 տարեկան) տնական աշխատանքներու համար, օրավարձով կամ ամսականով: Դիմել Գ. Մխիթարեանի, 6, rue Blanqui, Փարիզ (13):

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

ՅԱՌԱՋ

HARATCH

(Fondé en 1925) R. Seine 276.286

Directeur et Propriétaire : Sch. Missakian

Rédaction & Administration
ԽՄԲԱԳՐՈՒԹԻՒՆ ԵՒ ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ

17, Rue Damesme PARIS (13e)
Téléphone : Glacière 15-70

(ԽՐԹԻՆԵԿԻ ՀԱՄԱՐ՝ Métro : TOLBIAC)

ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ 25 ԱՊՐԻԼ
MERCREDI 25 Avril 1934

ՕՐԱԹԵՐԹ՝ ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ, ԳՐԱԿԱՆ

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԵԱՆ ՊԱՅՄԱՆՆԵՐ.—

	ՏԱՐԵԿԱՆ	ՎԵՑԱՄՍԵԱՅ	ԵՌԱՄՍԵԱՅ
Ֆրանսա եւ գաղութներ	140 ֆրանք	70 ֆրանք	35 ֆր.
Անգլիա, Եգիպտոս, Զուիցերիա, Իտալիա	250 »	130 »	—
Ամերիկա	200 »	100 »	—
Բոլոր Երկիրներ	200 ֆրանք	100 ֆրանք	—

10 ՐԴ ՏԱՐԻ - 10e Année N° 2479 — Խմբագիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ — ԳԻՆ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ԵՐԿՈՒ ԽՕՍՔ

ՅԻՄԱՐ – ԻՄԱՍՏՈՒՆ ԽՕՍՔԵՐ

»»»· ·«««

Այսօր պիտի կարդաք շրջաբերական մը, Մարսէյլի առաջնորդին ստորագրութեամբ:

Պալաքեան եպիսկ. միթինկ մը սարքած էր 1933 դեկտ. 31ին, հրապարակաւ պատասխանելու համար իրեն դէմ եղած ամբաստանութեանց: Այս առթիւ, ներկայացուց իր գործունէութեան հաշիւը եւ քիչ մըն ալ դրամ հաւաքեց, թեմական կազմակերպութիւնը վերահաստատելու յանձնառութեամբ:

Ինչպէս կ՚երեւայ, առաջնորդը չէ յաջողած գլուխ հանել իր ծրագիրը եւ այժմ շրջաբերականով մը կուտայ իր «վերջնական եւ անդառնալի» հրաժարականը:

Ինչպէս Պալաքեան եպիսկ.ի շատ մը գործերը, այս շրջաբերականն ալ խառնակոյտ մըն է յիմար-իմաստուն միտքերու եւ արտայայտութեանց:

Մարսէյլի առաջնորդը իրար խառնելով իր թեմը, Մ. Նահանգները, Ռումանիան, Պուլկարիան, Քալիֆորնիան, Յունաստանը՝ իրենց առաջնորդական խնդիրներով, «800,000է աւելի հայ գաղութները», իր բարեկամներն ու թշնամիները, իր կարգին կը հնչեցնէ ահազանգը.— «Արթնցի՛ր, հայ ժողովուրդ, քանի դեռ ուշ չէ»:

Առ այժմ յետաձգելով բուն Մարսէյլի խնդիրը, փորձենք հետեւիլ Պալաքեանի յուզած հարցերուն:

Միտքերու եւ լեզուի խառնիճաղանճին մէջ, կը հանդիպինք հետեւեալ խորհրդածութիւններուն.

— «Եւ այսպէս անխնայօրէն(?) ու չարաչար կը հալածուին բոլոր առաջնորդ եպիսկոպոսները, Ռումանիայէն մինչեւ Գալիֆորնիա, Յունաստանէն մինչեւ Նիւ Եորք»:

Պալաքեան մոռնալով թէ ինք առաջնորդ մըն է, ոչ թէ ազգային փրկիչ, կ՚աղաղակէ սրտառուչ ինքնահաւանութեամբ.

— «Փոխանակ շինարար եւ ստեղծագործ աշխատանքներու, կենսունակ ուժերս այսպէս յումպէտս վատնելու ներքին անվերջ կռիւ պայքարներու, անմտութիւն է եւ յիմարութիւն, քանի որ կարողութենէս բարձր է թումբ կենալ արտասահմանի 800,000է աւելի հայ գաղութները փրկել իրենց սպառնացող վերահաս եւ անխուսափելի կազմալուծութենէն»:

Եւ կը յանգի շատ իմաստուն եզրակացութեան մը.

— «Արտասահմանի հայ ժողովուրդը կատարեալ հոգեկան հիւանդ մըն է եւ վերահաս բլլալով իր այս հիւանդագին ծանր դրութեան, պէտք է ջանք եւ ճիգ ընէ ինքզինքը փրկելու: Տարբեր փրկութեան ճամբայ չեմ տեսներ ես. ՈՐՈՎՀԵՏԵՒ ՀԱՅՐԱՊԵՏԱԿԱՆ ԿՈՆԴԱԿՆԵՐՈՎ ԺՈՂՈՎՈՒՐԴԸ ԿԱՌԱՎԱՐԵԼՈՒ ԺԱՄԱՆԱԿՆ ԱՆՑԱԾ Է ԱՅԼ ԵՒՍ, ՀԱՄԱՇԽԱՐՀԱՅԻՆ ՊԱՏԵՐԱԶՄԷՆ Ի ՎԵՐ»:

Ուրեմն, Պալաքեան եպիսկ. յուսահատած է ոչ միայն Մարսէյլէն, ուր կը գործէ եօթը տարիէ ի վեր, այլ եւ բոլոր գաղութներէն: «Ոչ մէկ հովուական պաշտօնի թեկնածու եմ առ այժմ, զի ոչ մէկ գաղութի մէջ խաղաղութիւն կայ եւ բոլոր առաջնորդներն ենթակայ են անլուր անարգանքի, հալածանքի եւ մինչեւ սպանման»:

Պալաքեան եպիսկ. ինքզինքը բժշկի մը տեղ դրած է: Բայց, ի՞նչ օգուտ, «եթէ հիւանդը կը մերժէ բժիշկը եւ կը հալածէ»:

Խորհրդածութեան առատ նիւթեր կան այս հարեւանցի տեսութեանց մէջ: Ե՛ւ յիմարաբանութիւններ, ե՛ւ իմաստութիւններ:

Եթէ Պալաքեան եպիսկ. միայն իր կեանքն ու գործը քննութեան ենթարկէր, դիւրաւ պիտի ըմբռնէր իր մատնանշած «հալածանք»ին պատճառները:

Իր յիշած գաղութներուն մէջ, ամէն մէկ առաջնորդ իր առանձին պատմութիւնն ունի: Իմաստակութիւն է մէկը միւսին հետ խառնել, համատարած ոճրերգութեան մը տպաւորութիւնը ձգելու համար:

Մարսէյլի առաջնորդը չի՞ գիտեր թէ ինչո՛ւ վարկաբեկուեցաւ ինքը, դառն բանալով շատ մը պայքարներու, արդար կամ անարդար: Չի՞ գիտեր Նիւ Եորքի պատմութիւնը: Եւ եթէ շատ բարդ է այս պարագան, Մագլըմեանի խնդի՞րն ալ չի գիտեր: Տեսակէտ չունի՞ այդ մասին...

Այս ի՛նչ անմեղունակ «զոհեր» դարձան բոլորն ալ, մէկ օրէն միւսը: Անոպայ խմբակի մը կողմէ Սուէտիաննոս արք.ի դէմ գործուած ոճրագործութիւնը որ եւ է գաղափարական կապ ունի՞ անբարոյական Մագլըմեանի մը դէմ մղուած պայքարին հետ:

Հարցը այն է որ, գաղութներու կազմալուծման մէջ, մաքուր չեն բարձրաստիճան կոչուած կղերին ձեռքերը, մէջն ըլլալով Մարսէյլի առաջնորդն ալ:

Պալաքեան եպիսկ. ճշմարտութեան մէկ մասը կ՚ըսէ, բայց միւսը չուզեր խոստովանիլ:

Ան արխարար կը յայտարարէ թէ շատոնց անցած է «հայրապետական կոնդակներով ժողովուրդը կառավարելու ժամանակը», բայց չըսեր մնացեալը,— Շատոնց անցած է, նաեւ, կղերապետութեան շրջանը:

Մենք ի՞նչ պէտք ունէինք առաջնորդներ հալածելու, եթէ անոնք ամփոփուէին իրենց վեղարին տակ, իբրեւ հոգեւոր հովիւներ, փոխանակ իշխանաւորի, պետի ձեւեր առնելու եւ քաղաքականութիւն խաղալու:

Եւ ինչո՞ւ պիտի զբաղէինք վարդապետ – եպիսկոպոսի գայթակղութիւններով, եթէ անոնք նախանձախնդիր ըլլային իրենց դասակարգային բարոյականին:

Եթէ «արտասահմանի հայ ժողովուրդը կատարեալ հոգեկան հիւանդ մըն է», այդ հիւանդութեան զարգացման պատասխանատուներէն մէկն ալ «առաջնորդ» կոչուած կղերն է, իր անխախրնթաց անկումով, ամուլ յոխորտանքներով ու փառասիրութեամբ, թեթեւամտութեամբ կամ նենգամտութեամբ: (Բացառութիւններ չենք մոռնար):

Շ.

ՎԵՐՋԻՆ ԺԱՄ

Նախարարական շրջաբերական ապրուստի սղութեան մասին

Գրած էինք թէ կառավարութիւնը միջոցներ կը խորհի, ապրուստը աժանցնելու համար: Առջի օր վարչապետին եւ ներքին նախարարին ստորագրութեամբ շրջաբերական մը ուղղուեցաւ նահանգապետներուն, անոնց աջակցութիւնը խնդրելու համար: Շրջաբերականը կը յանձնարարէ միջոցներ ձեռք առնել, մեծաքանակ գնումի եւ փոքրաքանակ վաճառման գիներուն տարբերութիւնը թեթեւցնելու համար: Այս առաջադրութեամբ, անհրաժեշտ կը համարուի կրճատել ապրանքներու բաշխման ծախքերը եւ խափանել միջնորդներու կամ մանրավաճառներու զեղծումները: Շրջաբերականը կը հրահանգէ կանոնաւորապէս ժողովի հրաւիրել 1921 հոկտեմբերին հաստատուած նահանգային յանձնախումբերը, ստիպողական եւ կորովի դիմումներ կատարել վաճառականներուն, զեղծարարներու հանդէպ գործադրել 1791ի, 1924ի եւ 1933ի մասնաւոր օրէնքները, մասնաւորապէս քննել հացի եւ միսի խնդիրները եւ ամսական տեղեկագիրներ ղրկել ներքին գործերու նախարարութեան:

Զինաթափութեան խնդիրը ջո՞ւրը կ՚իյնայ

Պ. Ֆուլվիօ Սուվիչ, Իտալիոյ արտաքին նախարարութեան խորհրդականը, որ Փարիզէն Լոնտոն գացած էր, Պ. Մաքտօնալտի հետ տեսակցելով, յայտնեց թէ Ֆրանսա բոլորովին հակառակ է ո՛ր եւ է մասնաւոր բանակցութեան եւ կ՚ուզէ որ զինաթափութեան խնդիրը կարգադրուի միայն եւ միայն Ժընեւի մէջ: Խորհրդականը տեսակցեցաւ նաեւ Անգլիոյ արտաքին նախարարին եւ ուրիշ իրաւասու անձերու հետ: Լոնտոնի մէջ ալ այն համոզումը կը տիրէ թէ զինաթափութեան սկզբնական ծրագիրը ջուրը ինկած է, եւ կը մնայ անկարելին փորձել, որպէսզի նոր զինարշաւ մը չսկսի, ինչպէս եղաւ 1904ին եւ 1914ին, յանգելով համաշխարհային պատերազմին: Ուրեմն, ոչ թէ սպառազինութեանց կրճատում է որ պիտի կատարուի, այլ սահմանափակում, եթէ համաձայնութիւն գոյանայ:

Ֆրանսա եւ Լեհաստան կ՚ամրապնդեն իրենց բարեկամութիւնը

Պ. Պարթու, Ֆրանսայի արտաքին նախարարը փայլուն ընդունելութիւն գտաւ Վարշաւայի մէջ: Նախարարը սիրալիր խօսակցութիւններ ունեցաւ Լեհաստանի վարիչներուն հետ: Թերթերը կը գրեն թէ տպաւորութիւնը շատ լաւ է եւ թէ ֆրանքօ-լեհ զինակցութիւնը աւելի պիտի ամրապնդուի այսուհետեւ: Երեք լեհ զօրավարներ եւ 11 բարձրաստիճան սպաներ Պատուոյ Լեգէոնի շքանշանը ստացան, այս այցելութեան առթիւ:

Մուսոլինի միշտ անհրաժեշտ կը գտնէ ԴԱՇՆԱԳԻՐՆԵՐՈՒ ՎԵՐԱՔՆՆՈՒԹԻՒՆԸ

Ամերիկեան թերթի մը թղթակիցը վերջերս տեսակցութիւն մը ունեցաւ Պ. Մուսոլինիի հետ: Իտալիոյ վարչապետը նորէն շեշտեց թէ անհրաժեշտ է վերաքննել պատերազմական դաշնագիրները: Ահաւասիկ իր խօսքերուն ամփոփումը.—

« Ես լաւատես չեմ: Բայց անմիջական պատերազմի վտանգ մը չեմ տեսներ: Կը սխալին անոնք որ կը պնդեն թէ ներկայիս 1914ին կացութիւնը կը տիրէ: Անտարակոյս, սպառնալիքներ կը զգացուին, եւ բազմաթիւ երկիրներ ենթարկուած են տնտեսական անհանդուրժելի դժուարութեանց: Բայց պատերազմելու ցանկութիւն գոյութիւն չունի: Եւրոպական զանգուածին վրայ, ոչ ոք պատերազմ կ՚ուզէ: Տասնամեայ խաղաղութիւն մը ապահովեցէք եւ ներկայ ճգնումը գրեթէ ամբողջովին պիտի փարատի:

Բայց խաղաղութիւնը չէ եւ չի կրնար յաւիտենական ըլլալ, ինչպէս չեն հաշտութեան դաշնագիրները: Իտալիոյ մէջ նոր կարգ մը կը հաստատենք եւ չենք ուզեր խանգարուիլ մեր կազմակերպութեան մէջ:

« Պատերազմէն խուսափած չենք ըլլար, եթէ խուսափինք ճակատէն դիտելու իրերը: Բոլորը գիտեն թէ ներկայ պարագաներու մէջ ո եւ է ազգ չպիտի զինաթափուի, եւ թէ Գերմանիա պիտի վերազինուի, եթէ միւս ազգերը չզինաթափուին: Մէկ խօսքով, բոլորը կատարելապէս գիտեն թէ Վերսայլի մէջ գծուած Եւրոպայի դաշնագիրը պէտք է վերաքննուի, ասիկա տեղի ունենայ պատերազմով թէ ուրիշ միջոցով մը: Ինչո՞ւ չէ,— «ուրիշ միջոցով մը»: Ինչո՞ւ այս վերաքննութեան չձեռնարկել ոչ թէ մէկ անգամէն, այլ քաղաքական ու տնտեսական փոխզիջումներու աստիճանական դրութեամբ մը:

« Ազգերու Դաշնակցութիւնը եւ Զինաթափութեան խորհրդաժողովը շատ մեծ յաւակնութիւններ ունին, եւ լայն սահմաններ կ՚ընդգրկեն: Մենք պէտք է իրականութեան հետ քալենք, այլ թէ ոչ իրականութիւնն է որ պիտի յաղթէ մեզի. Եւրոպա դժուարաւ կրնայ միանալ: Ազգերու Դաշնակցութիւններ չեն կրնար ըլլալ, մինչեւ որ դրացնութեան լաւ յարաբերութիւններ չհաստատուին ազգերու միջեւ: Նախ խորտակենք ամէնէն մօտիկ պատուարները, տնտեսական գօտիներու ընդարձակման ձեռնարկներով:

Այս տեսակէտով, Հռոմի համաձայնութիւնները կը կազմեն առաջին քայլը դէպի Դանուբեան աւազանին վերականգնումը: Եւ խաղաղեցման այս գործը պէտք է աստիճանաբար առաջ տարուի Չորսերու ուխտի հիման վրայ »:

«Լաւ կ՚ըլլայ եթէ Թուրքիոյ տան Իսքէնտէրունը»

Առանայի « Թիւրք Սէօզիւ » թերթը լուր մը հրատարակած էր որուն համաձայն իբր թէ Ֆրանսա Իսքէնտէրունի գաւառակը Թուրքիոյ պիտի վերադարձնէ: Յիշեալ թերթը կը գրէր թէ Սուրիոյ մարզպանն ալ լրագրողներու հաստատած է այս լուրը:

Այս առթիւ, « Ճիւմհուրիէթ » կը գրէ թէ կարելի չէ եղած քննել այս լուրին որ աստիճան հիմնաւոր ըլլալը, եւ սակայն, « Ֆրանսա լաւ բան մը ըրած եւ արդարութիւն մը գործած կ՚ըլլայ, եթէ այս մեծ մասով Թուրք բնակչութեամբ հողամասը մեզի վերադարձնէ: Ֆրանսա որ տարիներով Ալզաս – Լօրէնի կարօտը քաշած է, ամէն ազգերէն աւելի կրնայ գնահատել Թուրքերը իրենց մայր հայրենիքին արժանացնելու պէտքը»:

ԸՆԿԵՐ Մ. ՎԱՐԱՆԴԵԱՆ ԿԱԹՈՒԱԾԱՀԱՐ

»»»· ·«««

Խորին ցաւով կ՚արձանագրենք նոր հարուած մը, որ շատ կը նմանի ընկեր Ա. Ահարոնեանի պատահած դժբախտութեան:

Երէկ Մարսէյլէն ստացանք հետեւեալ հեռագիրը, Բժ. Հ. Օհանջանեանի ստորագրութեամբ.—

ՄԱՐՍԷՅԼ, 23 ապրիլ.— Վարանդեան ուղեղային արիւնահոսութիւն ունեցաւ: Ձախ կողմը ամբողջովին անդամալուծուած է: Գիտակցութիւնը եւ խօսելու կարողութիւնը կը պահէ: Վիճակը անստոյգ է մինչեւ տասը օր:

Ընկեր Վարանդեան արդէն վաղուընէ, վերջերս նոր յուզումներու ենթարկուած էր եւ քանի մը անգամ անկողին ինկաւ: Բժիշկները շատոնց պատուիրած էին զգուշանալ մտային յոգնութենէ եւ յուզումներէ:

Սպասելով նոր մանրամասնութեանց, արագ ապաքինում կը մաղթենք մեր վաստակաւոր ընկերոջ, նոյնը կրկնելով ընկեր Ահարոնեանի համար որուն վիճակն ալ անորոշ է տակաւին:

⁂ Վերջին պահուն հետեւեալ երկտողը ստացանք Մարսէյլէն, գարձեալ ապրիլ 23 թուականով.— Երէկ գիշեր ժամը 9ին, ընկեր Մ. Վարանդեան կաթուած ունեցաւ, երբ ճաշի նստած էր բարեկամներու հետ: Անդամալուծուած են ձախ ձեռքն ու ոտքը: Անհրաժեշտ միջոցները ձեռք առնուած են: Այսօր խորհրդակցութիւն մը կատարուեցաւ յայտնի մասնագէտներու կողմէ:

ԿԱՑՈՒԹԻՒՆԸ ՅՈՒՆԱՍՏԱՆԻ ՄԷՋ

»»»· ·«««

ԴԷՊԻ ԶԻՆՈՒՈՐԱԿԱՆ ԴԻԿՏԱՏՈՒՐԱ

Ներքին կացութիւնը նորէն ծանրացած է Յունաստանի մէջ, իբրեւ հետեւանք Վենիզելոսի մղած պայքարին: Անցեալ շաբթու գաղտնի խորհրդակցութիւններ տեղի ունեցան վարչապետին եւ պատերազմական նախարարին միջեւ: Վարչապետը կ՚ուզէ որ նոր ընտրութիւններ կատարուին, որովհետեւ ընդդիմադիրները մեծամասնութիւն կը կազմեն Ծերակոյտին մէջ:

Վարչապետին տեսակէտին համաձայն չէ զինուորական երրորդութիւնը, Գոնտիլիս – Մեթաքսաս – Համիքիրիաքոս, որ կ՚առաջարկէ հետեւեալ տեսակէտը.

1.— Պալքանեան դաշինքին պատճառաւ ընտրութիւն պէտք չէ կատարել, որովհետեւ Յունաստանի համար անմիջական վտանգ կը սպառնայ ատկէ:

2.— Նորընտրութիւնը պատճառ պիտի ըլլայ ներքին խառնակութիւններու եւ կուսակցական կիրքերու չղթայազերծումին:

3.— Երկու գլխաւոր կուսակցութիւններուն ուժերուն հաւասարութեան եւ անոնց մոլեռանդութեան պատճառաւ, դժուար թէ կացութիւնը փոխուի նոր ընտրութիւններով: Հետեւաբար անհրաժեշտ է անմիջապէս լուծել Ծերակոյտը, որպէսզի դադրի անոր կուսակցական ընդդիմութիւնը, անպայման ժամանակով յետաձգել խորհրդարանական աշխատանքները, անկարգապահութիւններուն վերջ տալ եւ բանակին սպառազինութիւնը լրացնել:

Երրորդութիւնը յայտարարած է թէ նոր կացութեան ամբողջ պատասխանատուութիւնը կը ստանձնէ:

Պ. Մաքսիմոս գիտել կուտայ թէ իբր արտաքին նախարար համաձայն չըպիտի ըլլայ որ պալքանեան դաշինքին շուրջ նոր վիճաբանութիւն տեղի ունենայ Երեսփ. Ժողովին մէջ, եւ աւելցուցած է թէ կառավարութիւնը կրնայ գինք հրաժարած նկատել:

Վարչապետ Պ. Ցալտարիս համակարծիք է արտաքին նախարարին, միանգամայն պնդելով որ նոր կացութիւնը պարզուի խորհրդարանական ճամբով: Այսինքն, Երեսփ. Ժողովին մէջ, արտաքին նախարարին հրաժարականին յայտարարութենէն յետոյ, ամբողջ կառավարութիւնը հրաժարական կուտայ եւ անմիջապէս յետոյ, նոր դահլիճին կազմութիւնը կը յանձնուի Պ. Գոնտիլիսին, որ իր գործակիցներով, պիտի ստեղծէ նոր կացութիւնը:

Կառավարութիւնը արտակարգ միջոցներ ձեռք առած է, կասկածելով նոր ղաւադրութիւններէ:

⁂ Վերջին լուրերու համաձայն, կացութիւնը աւելի ծանրացած է: Կ՚ըսուի թէ կառավարութիւնը պիտի պահանջէ որ Վենիզելոս դադրեցնէ իր պայքարը՝ Պալքանեան ուխտին դէմ, հակառակ պարագային ինք եւ ուրիշ 30 դէմքեր պիտի վտարուին Յունաստանէն:

Նաւարկութիւն Վանայ լիճին վրայ

»»»· ·«««

Թուրք թերթերը կը գրեն թէ Վանայ լիճի նաւարկութեան համար վարչութիւն մը կազմուած է որուն պաշտօնն է նաեւ հաստատել տնտեսութեան եւ անդորրութեան ու երկրին պաշտպանութեան տեսակէտով անհրաժեշտ նոր նաւահանգիստներ: Ասոնց միջեւ շարժանաւեր պիտի բանին:

Ասկէ զատ, վարչութիւնը զարկ պիտի տայ ձկնորսութեան, եւ ծովեզերքի հողերով կղմինտրի եւ աղիւսի պատրաստութեան: Պիտի հաստատէ նաեւ սղոցարան, ծեփիչ, աղաղձագործ եւն.:

Վարչութեան կեդրոնը Արճէշ պիտի հաստատուի եւ պիտի ունենայ նաւարկութեան, նաւարանի, հաշուակալութեան եւ այլ ճիւղեր: Ի հարկին կրնայ ազգ. դրամատուններու գործակցութեամբ ձեռնարկներ ընել: Վերջերս Վան այցելեց արեւելեան նահանգներու մարզպանը, Հիլմի պէյ:

Տասը թուրք բոլշեւիկներ ձերբակալուեցան Պոլսոյ մէջ

Պոլսոյ ոստիկանութիւնը բջիջ մը երեւան հանեց Պոլսոյ մէջ: Բոլոր անդամները ձերբակալուեցան: Վարիչն է՝ Տօքթ. Շէֆիք Հիւսնի, եղբայրը, քոյրը, Տօքթ. Հիքմէթ եւ եղբայրը: Միւսները 18–20 տարեկան երիտասարդներ են: Խուզարկութեանց միջոցին երեւան հանուեցան «Գըզըլ Իսթանպուլ» թերթը, մայիս 1ի յայտարարութիւններ, շրջաբերականներ, ժողովի ատենագրութիւններ եւայլն:

Զաւերի կռուան ճակատամարտ Սուրիոյ մէջ

Սուրիոյ մարզպանութիւնը հետեւեալ զեկոյցը հրատարակած է.—

Լիբանանեան եւ սուրիական կառավարութիւնները երկու ժողովուրդներու

(Ուրիշ լուրերու շարունակութիւնը կարդալ Դ. էջ)

ՕՐՈՒԱՆ ՇԱՐԺՈՒՄԻՆ ՀԵՏ

ՍԵՒՐԻ ԴԱՇՆԱԳԻՐԸ

»»»..«««

Հիքմէթ պէյի պատասխանութեան այս մասը չափազանց կարեւոր եւ հետաքրքրական մանրամասնութիւններ կը պարունակէ։ Անշուշտ նպատակաւոր է այս։ Կրթական գործավարը կ'ուզէ նոր սերունդին ներկայացնել այն ճակատագիրը, որ վերապահուած էր Թուրքիոյ՝ Սէվրի դաշնագրին գործադրութեան, իսկ միւս կողմէ բարձրացնել արժէքը Թուրք ազգ. պայքարին, այսինքն մեծութիւնը Մուսթաֆա Քէմալի կատարած գործին։

Աւելորդ պիտի ըլլար բացատրել թէ Սէվրի դաշնագիրը ինչ մեծ նշանակութիւն ունէր հայկական հայրենիքի եւ անկախ Հայ պետութեան կազմութեան տեսակէտով, եւ թէ ինչպիսի մեծ յոյսեր կապուած էին անոր լրիւ գործադրութեան հետ։ Այսուհանդերձ մեր մէջ ալ քիչեր միայն կը ճանչնան զայն իր ամբողջութեանը մէջ։ Ուրեմն կարելի եղածին չափ ամփոփելով եւ համառօտելով հանդերձ անոր բովանդակութիւնը, պիտի աշխատինք տալ ամբողջական պատկեր մը։ Եթէ Թուրք երիտասարդութիւնը քաղելիք բազմաթիւ դասեր ունի Սէվրի դաշնագրին վերլուծումէն, մեր նորահաս սերունդն ալ, իր կարգին, կրնայ հրահանգիչ եւ «պիտանի գիտելիք» գտնել հոն։

×

Դաշնակից յաղթական պետութիւնները, 24 ապրիլ 1920ին, հաւաքուեցան Սան Ռէմոյի մէջ եւ ճշդեցին Սէվրի դաշնագրին գլխաւոր գիծերը։ Ապրիլ 29ին, Լոյտ Ճորճ Անգլիոյ Երեսփ. Ժողովին մէջ բացատրութիւններ տուաւ այս մասին եւ աւելցուց.

— Նեղուցներու պաշտպանութիւնն ու հակակշիռը պիտի կատարուի մեր կողմէ։ Ֆրանսա պիտի գրաւէ Կիլիկիան, իսկ Իտալիա՝ Անթալիան։ Որոշուած է Հայաստանի հոգատարութիւնը յանձնել Մ. Նահանգներու։

Ուիլսըն, հոգատարութեան այս առաջարկը ներկայացուց Ծերակոյտին։ Ծերակոյտը յունիս մէկին մերժեց այս առաջարկը եւ Հայաստան մնաց առանց հոգատարի։

Սէվրի դաշնագրին քննութեան անցնելէ առաջ սակայն, ներկայացնենք Էնկիւրիի մէջ կատարուած կարգ մը դէպքեր։

Մարտ 12էն յետոյ, ապրիլ 23ին Թուրքիոյ Ազգ. Մեծ Ժողովը հաւաքուեցաւ Էնկիւրիի մէջ։ Այդ ատենները կառավարութիւնն էր որ կը նշանակէր Ժողովը։ Լուծուելիք բազմաթիւ հարցերու կարգին կար նաեւ դաշնակից մը ճարելու խնդիրը։ Կ'որոշուի Ռուսիոյ հետ համաձայնութեան գալ։ Մայիս 11ին Մոսկուա կը մեկնի Թուրք պատուիրակութիւն մը՝ արտաքին գործավար Պէքիր Սամի պէյի նախագահութեամբ։ Պատուիրակութեան մաս կը կազմէ նաեւ տնտեսական գործավար Եուսուֆ Քէմալ պէյ։ Այս միջոցին Սէվրի դաշնագիրը արդէն հաղորդուած էր Պապը Ալիին։ Դարձեալ նոյն թուականներուն զինադադար մը կնքուած էր Միլլիճիներուն եւ Ֆրանսայի միջեւ, հարաւային սահմաններուն վրայ, ուր Ֆրանսացիները պարտութիւն մը կրած էին։

— «Մեր նպատակն էր, կ'ըսէ Հիքմէթ պէյ, մեր ուժերը հաւաքել եւ թերեւս ալ համաձայնութեան գալ Ֆրանսայի հետ։ Իսկ Ֆրանսացիները կ'աշխատէին պատրաստուիլ եւ դարձեալ յարձակողականի անցնիլ»։

Բայց Ֆրանսացիները զօրք ցամաք կը հանեն Զոնկուլտաք եւ կ'ըսեն.— Մենք զինադադար չենք կնքած։ Սուրիոյ մեր հրամանատարն է որ ըրած է այդ բանը։ Պատերազմը դարձեալ կը սկսի հարաւային սահմաններուն վրայ, եւ Սէվրի դաշնագրին ստորագրութենէն առաջ տեղի կ'ունենայ յունական մեծ յարձակողականը, յունիս 22ին։ Հելլենական բանակը մեծ յաջողութիւններ ձեռք կը ձգէ եւ կը յառաջանայ մինչեւ Ուշագ եւ Պրուսա։

Այս յարձակողականին ինչպիսի ազդեցութիւններու տակ կատարուած ըլլալը բացատրելու համար, Հիքմէթ պէյ կը կարդայ Վէնիզէլոսի Լոնտոնէն եւ Փարիզէն քաշած հեռագիրները։ Անոր առաջինին բովանդակութիւնը.

— «Լոյտ Ճորճին յայտնեցի.— Քէմալական բանակը ճզմելու համար Անգլիոյ օժանդակութիւնը անհրաժեշտ է։ Ծովէն, անգլիական նաւատորմը պէտք է ռմբէ Մարմարան։ Հելլենական ուժերը պիտի աւելցըուին։ Դրամական տեսակէտով ալ Անգլիոյ օժանդակութեան պէտք ունինք։ Թուրքերը պէտք է պարտուին եւ քշուին Անատոլուի արօտավայրերը»։

Ի վերջոյ Վէնիզէլոս կը յաջողի համոզել Լոյտ Ճորճը եւ յարձակողականի կ'անցնի։ Իսկ Փարիզէն քաշած հեռագրին մէջ կ'ըսէ.

— «Միլրան անկեղծ մարդ մըն է։ Ֆրանսացիները նոր պատերազմ չեն ուզեր։ Յունաստանի հաշտութեան պայմանները Թուրքիոյ պարտադրելու համար, իրենց բերելիք զինուորական օժանդակութեան հարցը շօշափեցի։ Յունաստան պէտք եղած ուժը ունի։ Ամէն ջանք պիտի թափուի։ Թրքական դիմադրութիւնը տկար է»։

«Ինչպէս կը տեսնուի, կ'ըսէ Հիքմէթ պէյ, Անգլիոյ վարչապետն ու Վէնիզէլոս ընկերակցաբար կ'աշխատին։ Իսկ բրիտանական սպայակոյտն ու արտաքին նախարարը այն կարծիքը ունին թէ՝ Թուրքիա զինուորութեամբ չպիտի պարտուի։ Եթէ Թուրքիա հաշտութիւնը մերժէ, հայկական եւ պոնտոսեան միացեալ պետութիւն մը պիտի կազմուի, Թուրքիա Պոլսէն պիտի վտարուի, եւ Յունաստան պիտի երկարի մինչեւ Էտրէնէ։ Յոյները յարձակողականի անցած ատեն կը յուսային մեծ պետութեանց չափ հող ստանալ, եւ ձեռք ձգել Նեղուցներու հակակշիռը։ Յունիս 22ի յարձակողականը կատարուած է այս նպատակով եւ յաջողութեամբ պսակուած։ Բայց յաջողիլ՝ կը նշանակէ թշնամի բանակը ոչնչացնել։ Մինչդեռ Յոյները միայն հողային գրաւումներ կատարեցին։ Կարծեցին թէ՝ այս յարձակողականէն յետոյ Սէվրի դաշնագիրը պիտի ընդունինք»։

Սէվրի դաշնագիրը բազմաթիւ մասերէ կը բաղկանայ։ «Իւրաքանչիւր բաժին կրնայ երկիր մը ոչնչացնել», կ'ըսէ Հիքմէթ պէյ։

Առաջին մասը յար եւ նման է բոլոր հաշտութեան դաշնագիրներու նախաբանին։

Երկրորդը կը ճշդէ Թուրքիոյ սահմանները։ Եւրոպական սահմանն է Պոլսոյ նահանգը։ Արեւմուտքէն, դուրս կը ձգուին Էտրէնէ, ոՄմա, Դըրքաղաճ, Ալաշէհիր, Զոմաք։ Հարաւէն, սահմանէն անդին կը մնան Մարտին, Ուրֆա, Այնթապ։ Արեւելքի մէջ, Հայաստանի սահմաններուն ճշդումը կը ձգուի Միացեալ Նահանգներու հանրապետութեան նախագահին։ Ասոնք երեւութական սահմաններն են սակայն։ «Իրական սահմանները աւելի ողբերգական են»։ Պոլսոյ շրջանակին մէջ կը կազմուի «Նեղուցներու գօտի» մը։ Այս շրջանակը պիտի կառավարուէր յատուկ յանձնախումբի մը կողմէ, որուն մէջ մեծ պետութիւնները պիտի ունենային երկուական, իսկ փոքրերը մէկական ներկայացուցիչ։ Թուրքիան ներկայացուցիչ չպիտի ունենար։ Այս յանձնախումբը աւելի լայն վեհապետական իրաւունքներ ունէր, քան նոյն ինքն օսմ. վեհապետը։ Բրիտանական բանակի սպարապետը, հրամանատարն էր միեւնոյն ատեն օսմ. ոստիկան զօրքերու։ Ասկէ զատ Ատանայի, Խարբերդի, Տիգրանակերտի եւ Սվազի նահանգները բովանդակող եւ մինչեւ Թոգատ մօտեցող հողամասը կ'անցնէր Ֆրանսայի տնտեսական եւ քաղաքական գերիշխանութեան։ Միեւնոյն պայմաններով Իտալիոյ կը տրուէին Քէօթահիա եւ Գոնիա նահանգները։ Թուրքիոյ կը մնար պզտիկ հողամաս մը։

Դաշնագրին երրորդ գլուխը կը վերաբերի քաղաքական հարցերու։ Ասոնց ամենակարեւորը կը համարուի առաջին յօդուածը (36րդ)։ Այս յօդուածը կը ճշդէ Պոլիսը Թուրքիոյ ձգելու պայմանները։ Եթէ Թուրքիա Սէվրի դաշնագիրը եւ կամ փոքրամասնութեանց իրաւունքները չյարգէր, Պոլիսը Թուրքերէն պիտի առնուէր։ 64րդ յօդուածը կը վերաբերի Քիւրտերուն։ Եթէ Քիւրտերը մեծամասնութեամբ ցանկութիւն յայտնէին անկախ պետութիւն մը հաստատելու, Թուրքիա առարկութիւն չպիտի ընէր։ «Կը նշանակէ թէ, կ'ըսէ Հիքմէթ պէյ, տարի մը վերջ այս հողամասն ալ Անգլիացիներուն պիտի տրուէր։ 1920 թուականին, Միջագետքի մէջ մեծ ապստամբութիւն մը ծագած եւ անգլիական բանակը հոն գրաւած էր։ Հետեւաբար Անգլիացիները տարի մը յետոյ միայն կրնային այս տեղերը առնել»։

Արեւմտեան Անատոլուի վերաբերեալ յօդուածը կ'ըսէ թէ Իզմիրը կը պատկանի Թուրքիոյ, բայց օսմ. պետութիւնը Իզմիրի վարչութիւնը կը յանձնէ Յունաստանի։ Հինգ տարի վերջ, տեղական Երեսփ. Ժողովը եթէ մեծամասնութեամբ փափաք յայտնէ Յունաստանի միանալ եւ Ազգ. Դաշնակցութիւնը առարկութիւն չընէ, Իզմիրը կը կցուի Յունաստանի։

— Նպատակը բացորոշ է, կ'աւելցնէ Հիքմէթ պէյ։ Ըսել կ'ուզեն թէ, մենք Իզմիրը Յոյներուն չտուինք։ Միայն հինգ տարուան համար Յունաստանի ձգած ենք։ Հինգ տարի վերջ եթէ մեծամասնութիւնը Թուրքերը չահին, դարձեալ Թուրքիոյ կը թողունք։ Այս յօդուածները Թուրքիան խաբելու, անոր ուժերը տարտղնելու, ժողովուրդը ընդդիմութեան մղող ազգ. կառավարութենէն պաղեցնելու նպատակով տրուած տղայական որոշումներ են»։

Դարձեալ, դաշնագրին քաղաքական բաժնին ուրիշ մէկ յօդուածին համաձայն, ամէն Հայ իրաւունք ունէր Թրքական հպատակութենէն անցնելու Դաշնակից պետութիւններէն մէկուն հպատակութեան, եւ օսմ. կառավարութիւնը իրաւունք չունէր առարկելու։ Այս յօդուածը կը ձգտէր օսմ. պետութիւնը ձգել առանց հպատակի։ 136րդ յօդուածին համաձայն անգլիական, ֆրանսական, իտալական եւ ճափոնական ներկայացուցիչներէ բաղկացեալ յանձնախումբ մը պիտի ճշդէր դատական «քափիթիւլասիոն»ները։

ՀՐ. ՎԻՃԱՊԵԱՆ

ԱՆՄԻՏ ԽԱՉԱԿՐՈՒԹԵԱՆ ՄԸ ԱՌԹԻՒ

»»»..«««

(Բ. եւ վերջին մաս)

«Սիոն» մի կարեւոր խրատ է տալիս, որի մասին լրջօրէն պէտք է մտածել։ «Մեր պաշտամունքը հանդէպ եռագոյնի, — ասում է նա, — պատճառ պիտի չդառնայ, որ մենք դէմ լինինք հայութեան հայրենիքին ներկայ կառավարութեան»...

Այս ծանրակշիռ խնդրին կարելի չէ ոչ խուժանավարութեամբ մօտենալ եւ ոչ էլ կեղծ դիմակով։ Պաշտամունքը Հայաստանի եւ հայութեան համար է ինչպէս որ Քրիստոսի եւ խաչի պաշտամունքը քրիստոնէութեան համար է։ Եռագոյնի պաշտամունքը դէմ չէ ոչ Հայաստանի եւ ոչ հայութեան շահերին. ընդհակառակն, այդ պաշտամունքն է որ պէտք է ծառայէ Հայաստանի եւ հայ ժողովուրդի շահերին, որովհետեւ, եթէ հայութեան իտէալն է իր հողերի ազատագրումը օտար իշխանութեան լուծից. եթէ հայութեան շահն է հայ հայրենիքի ամբողջացումը, եւ եթէ անվիճելի է, որ հայ ժողովուրդը չի ուզում մնալ ստրուկ, այլ ուզում է լինել ազատ, եւ եթէ ճիշդ է նաեւ այն, որ այդ ձգտումը ոչ թէ տեսութիւն, այլ գործնական նպատակ է, որին հասնելու համար տրուած են անթիւ ու անհամար զոհեր, — ապա եռագոյնի պաշտամունք ունեցողները անդաւաճան զըրահակիրներ են, որ կ'երթան հայ ժողովրդի իտէալը իրականացնելու։ Այդ կը պահանջեն ոչ միայն մեր մեռած պապերը, այլ եւ ապրող Հայաստանը եւ հայութիւնը։ Սիրել եռագոյնը՝ կը նշանակէ սիրել հայութեան իտէալը եւ սիրել Հայաստանը, չխրել եռագոյնը՝ կը նշանակէ եւ չցանկալ Հայաստանը եւ ժխտել հայութեան իտէալը։ Բարեխիղճ լինելու համար պէտք է ասել, որ «Սիոն» ոչ մէկն է, ոչ միւսը, ե՛ւ ուզում է ե՛ւ չի ուզում։ Բայց եկեղեցական պաշտօնեայի համար, որ հովիւ լինելու պարտականութիւնը եւ յաւակնութիւնը ունի, ե՛ւ այսպէս ե՛ւ այնպէս ասելով՝ անկարող է օձիքը ազատել. նա պէտք է ասէ կամ այո՛, կամ ո՛չ։

Մեր խօսքը պարզ է եւ յստակ, հայ ժողովուրդը ունի մի իտէալ, որ իր ազգային ինքնութեան պահպանումը, իր երկիրների ամբողջացումը եւ ազատագրումն է. եւ այդ իտէալը կը խորհրդանշուի եռագոյնով։ Մեր պարտականութիւնն է լինել հայ ժողովրդի եւ Հայաստանի հետ, անկախ այս կամ այն վարչաձեւից, մինչեւ որ իրագործուի այդ իտէալը։ Ամէն մի Հայի պարտքն է ե՛ւ կեանք, ե՛ւ գոյք, եւ գիրք ու փառք զոհաբերել այդ իտէալի համար։

Չեմ կարծեր որ լրջախոհ անձինք կասկածին մեր այս հաւաստիացման մասին։ Բայց մեր յայտարարութեանց մէջ «Սիոն» անշուշտ խոկոյն պիտի նկատէ մեր եւ իր միջեւ եղած հակասութիւնը. այո՛, մենք անկախ վարչաձեւից եւ օրուան իշխանութիւններից՝ Հայաստանի եւ հայ ժողովրդի հետ ենք. բայց չենք եւ երբեք էլ պիտի չլինենք այդ իշխանութեանց հետ, որքան ժամանակ որ հայ ժողովրդի իտէալը չէ իրագործուած։ Այստեղ տեղին է ճշդիւ սահմանել իշխանութիւն կամ կառավարութիւն ըմբռնումները։ Ըստ մեր հասկացողութեան՝ չկան Հայաստանի իշխանութիւն եւ կառավարութիւն, այլ կայ Մոսկուայի խորհրդային իշխանութիւն, իբրեւ մասնիկ ունենալով անդրկովկասեան հանրապետութիւնները. իսկ, միւս կողմից՝ կայ քէմալական իշխանութիւն, իբրեւ մասնիկ ունենալով թափուր հայկական նահանգները։ Մինչ, ըստ «Սիոն»ի, կարծես չկան ոչ խորհրդային եւ ոչ էլ քէմալական իշխանութիւններ, այլ կայ միայն Հայաստանի իշխանութիւն։ Այս հակասութիւնը չենք բացատրում «Սիոն»ի ազնուութեամբ. իր կողմէն այդ միայն յուսահատական ճիգ է՝ գոնէ ինքնախաբէութեամբ ներշնչուելու թէ կայ Հայաստանում հայկական իշխանութիւն։ Բայց որքան էլ դառն լինի իրականութիւնը, պէտք է տեսնել զայն այնպէս, ինչպէս որ կայ։

Թրքահայաստանում ոչ Հայ կայ եւ ոչ հայ իշխանութիւն. իսկ Ռուսաց Հայաստանում կայ լոկ տեղական ինքնավարութիւն, թէպէտեւ «Հայաստանի Հանրապետութիւն» անունը կրող, որ իրականութեան մէջ զէմստվոյի (տեղավարութիւն) չափանիշով մի իշխանութիւն է միայն, ենթակայ — կեանքով ու գոյքով — Մոսկուայի ղեկավարութեան։ Մեր պահանջը Հայաստանի այդ «գաւառապետներից» չէ, եւ մեր պայքարը նրանց դէմ չէ։ Ի վերջոյ մենք այնքան տխմար չենք, որ կարծենք, թէ մեր բուն թշնամին այդ գաւառապետներն են, թէկուզ նրանք կրեն վարչապետ, ժողովրդական կոմիսար կամ նախարար բարձրահնչուն տիտղոսները։ Մեր պայքարը եւ մեր պահանջը Մոսկուային եւ Անգորային են ուղղուած։ Ի՞նչ է մեր ուզածը.— ա՛յն որ Մոսկուան իր ձեռքի տակ եղած հայկական գաւառները — Ղարաբաղ, Լեռնային Գանձակ, Լոռիի մասերը, Նախիջեւան, Ախալքալաք — իբրեւ լքեալ գոյք չկատէ՝ նուիրաբերելով այդ հողերը Վրաստանին եւ Ադրբէջանին, այլ ժողովուրդների ինքնորոշման սկզբունքի վրայ թողլ տայ որ միանան Խորհ. Հայաստանին։ Այս մեր պահանջը դէմ է Մոսկուայի հաշիւներին, բայց բնաւ դէմ չէ Հայաստանի շահերին եւ խորհրդային Հայաստանի հայ իշխանաւորներին։ Եթէ իրապէս կայ հայ խորհրդային իշխանութիւն, մենք ոչ միայն դէմ չենք, այլ ընդհակառակն, կը պահանջենք հայկական գաւառների ամբողջացումը, թէկուզ խորհրդային իշխանութեան ներքոյ։

Մեր այս պահանջը արձագանգն է հայ ժողովրդի բնազդական թէ գիտակցուած իտէալների։ Ապացո՞յց կ'ուզէք. գիտցէք բանտերը, եւ այնտեղ Դաշնակցականի կողքին դուք կը տեսնէք նաեւ բոլշեւիկ բանտարկեալին, ամբաստանուած «անհեթեթ շովինիզմով»... Արդ, «Սիոն»ին է մնում ասել՝ իրաւունքը բանտարկուածի՞նն է, թէ բանտարկող Մոսկուայինը։

Մեր պահանջն է «Հայաստանի Հանրապետութիւն» բառերը իրականութիւն դարձնել։ Երբ Մոսկուան «Հայաստան» եւ «Հանրապետութիւն» բառերը մէջտեղ նետած է իբր կարկանդակներ մանուկներին խաբելու կամ զուարճացնելու համար, մենք այդ բառերը լուրջ կ'ըմբռնենք, իրենց իսկական իմաստով, ու կ'ուզենք որ հայ ժողովուրդը ունենայ իր երկիրը, ի՛ր իշխանութիւնը, թէկուզ այդ իշխանութիւնը լինի խորհրդային եւ մենք մնանք տարագիր։

Այստեղ իշխանութեան տենչը չէ դրդիչ պատճառը մեր ձգտումների։ Դրան թող հաւատայ գոնէ մենաստան ապաստանած «Սիոն»ը։ Իրօք անխիղճ պէտք է լինել նման վերագրում անելու համար մի կուսակցութեան, որ գիտէ եւ շատ լաւ գիտէ թէ ինչ է Հայաստանը եւ ինչ կը նշանակէ լինել նրա իշխանութիւնը։ Եթէ կ'ուզէք՝ լինել Հայաստանի իշխանաւոր աւելի դառն է, քան լինել տարագիր։ Այսպէս, լինելով ինքս տարագիր, անբարեխղճութիւն պիտի համարէի նահատակութիւն նկատել տարագրի իմ կեանքը։ Ոչ, նահատակութիւնը ոչ Երուսաղէմ է, ոչ էլ այստեղ կամ այլուր. իսկական նահատակութիւնը հոն, երկրի մէջն է, իշխանաւորից մինչեւ վերջին բանտարկեալի համար։

Վերջացնելով մեր ասելիքը «Սիոն»ի քաղաքական «դաս»ի առթիւ, մի քանի խօսք էլ այն մասին, որ «Սիոն», չխոստովանելով հրապարակաւ, անշուշտ իր մտքումը կ'ասէ. «Բայց ձեր այդ պահանջը դժուար է իրականացնել տալ մի իշխանութեան, որ տէրն 170 միլիոննոց ժողովուրդի, ինչպէս

ԶՈՐԵՂԱՆ ԽԱԼԻԼ

»»»..«««

Որոշած է այլեւս, եղերական այդ օրը ինք այցելութիւն պիտի տայ «Մահլէ Պաշի», Պէզզազ Գիդորգին։

Հինէն ի վեր կը ճանչնայ զայն. անոր հաշւոյն Արաբկիրէն, Ակնէն մանուսա փոխադրած է յաճախ. զայն նկատած է ոչ միայն լաւ վճարող առեւտրական, այլ նաեւ քրիստոնեայ «բարեկամ», որու ափին ու սեղանին փշրանքներէն միշտ կարելի է կշտանալ... անոր կրպակէն չէր անցներ առանց սուրճ ու թէյ խմելու կուշտ ու կուռ. անոր ընտանեկան սեղանին իսկ ներկայ եղած էր քանի քանի անգամներ ու ամէն տօնի, բաղարջին ու կաթան իր գօտին լեցուցած ... Գիդորգ աղան իր չորպաճին էր վերջապէս, որմէ ապառիկ ապրանք վերցնելն ու անվճար մուրհակներով հատուցանելը եղեր էր իրեն համարքեամիլ Միւսլիմանի պարտականութիւն...

Ապա ուրեմն նոյն այդ օրը, Խալիլ որոշած է երթալ Գիդորգ աղային վճարել իր պարտքերէն մաս մը։

Կէս օրուան մօտ կանգ կ'առնէ կրպակին առջեւ. Ջորին կը կապէ դրան։

— Մէրհապա, չորպաճի.

— Խօշ կէլտին, Խալիլ...

Հայ առեւտրականը խռովահար երեւոյթ մը ունի ու կը պատրաստուի կրպակը փակել. հաւանաբար ականջին չչուկ մը հասած է. խոհեմութիւն չէ անշուշտ շփոթ օր մը, կրպակը բաց սպասել տաճկանոց հրապարակի մը վրայ. կէսօրուան մօտ արդէն լուռ, անբացատրելի սպառնալիք մը կախուած ըլլալ կը թուի քաղաքին վրեւ. նենգ բան մը կը նախզգացուի օդին մէջ...

— Ինչո՞ւ գոյներնիդ նետած է. Գիդորգ աղա... խանութնիդ գոցելու վրա՞յ էք, ինչ...

— Էհ հա, Խալիլ... քէյֆ չունիմ. տուն երթալ կ'ուզեմ...

— Աման սէն տէ... ականջ մի կախեր... իմ գալո՞ւս նայեցար... ղահվէ՞ մըն ալ խմելու չենք, պէ ճանըմ։

— Խօշ ըլլայ... Խալիլ... ատ է նէ բան մը չէ... խաթերդ համար քառորդ մ'ալ կը նստիմ...

Սուրճը կ'ապսպրուի. ու նարկիլէ մը։

Սուրճի գաւաթին շուրջ Խալիլ կը սկսի երկար ու բարակ խօսակցութեան մը. կը խօսի իր պարտքերէն. տեսակ ու մուրհակ հանել կուտայ. հիսապ — քիթապ, տէֆթէր — գալէմ, կը գրեն ու կը ջնջեն. կը հանեն ու կը զեղչեն... Խալիլ դեռ կը խօսի իր բարեկամութենէն. չտեսնելու կը զարնէ իր չորպաճիին ջղայնոտ, անհամբեր շարժումները. ծանր ու մեծ նստած է ու կը թողու որ մարի նարկիլէին թէմպաքին... կրկին վառել փորձելու համար...

— Քեզմէ ի՞նչ պահեմ, Խալիլ, կ'ըսէ ճարահատ Գիդորգ. «ականջիս թօհաֆ բաներ մը հասաւ... խառնաշփոթ վիճակ մը կայ մէյտանը... շիտակը, աչքս կը խաղայ... գլխուս գալիք մը կայ կարծես... կ'աճապարեմ երթալ... դրամի գործերը եաքէն ալ կը կարգադրենք... դուն խմս ես, Խալիլ, խանութիս մալն ալ քուկդ... Ասոր եկած չեմ սեպեր... ուրիշ անգամ...

— Ի՞նչ կ'ըսես, չորպաճի... եա՛ հոս իքէն, ինչէ՞ն կը վախնաս... Խալիլ քանի ողջ է, գլխիդ մէկ հատիկ մազին...

Խօսքը բերանը՝ հրապարակի մէկ ծայրէն հրացանի մը ճայթիւնը լըսուեցաւ որու յաջորդեց անմիջապէս խուժանին ոռնոցը...

Գիդորգ աղա, զունաթափ, ոտքի ելաւ. Խալիլ, պաղարիւն, գետնափոր նկուղին կափարիչը բանալով, նշանացի հասկցուց հոն քաշուիլ... ու երբ հայ մարդը սանդուխէն վար կը սողոսկէր, ետեւէն բան մը պայթեցաւ... լսե՞ց թէ չլսեց. ժամանակ ունեցա՞ւ հարց տալու թէ ո՞վ կրնար ըլլալ... գլուխը արիւնլուայ, գիտապատ, անկենդան մարմինը գլորեցաւ մթին նկուղէն վար...

Խալիլ, անշփոթ, բոլոր շարժումները նախատեսուած մարդու հանդարտութեամբ վար սահեցաւ ետեւէն. պարպեց գրպանները. նկուղին կափարիչը դնելէն վերջ, իր ջորին բեռցուց կողպուտով. բանալիով փակեց կրպակը, ու... Ալլահա էմանէթ ... հեռացաւ...

Քանի՞ անգամ նոյն օրը իր ջորին բեռցուց, ալ մոռցած է Խալիլ... բայց այդ օրէն վերջն էր ի հարկէ, որ Խալիլ տասնապատկեց իր ջորիներուն թիւը ու դիրքը շակեց էրզրումի հրապարակին վրայ . . . .

Այդ դէպքերու յիշողութիւնն է միայն որ կը մնայ այլեւս կենդանի Քոփի սարին վրայ, մրրկաշունչ գիշերուան տակ զգետնուած մարդկային խլեակին մէջ. ամէն զգայութիւն ու ամէն մտածում զինք լքելէն վերջ, այդ պատկերը կը մնայ հաւատարիմ իրեն, իր միակ սեփականութիւնը, հոգիին հուսկ վերջին խարոյկը...

Խալիլի հոգին գերագոյն ճիգը կը փորձէ սակայն...

Պիտի յամառի դեռ քալել աւազներուն վրայ, մինչեւ հասնի Քեապէի սրբատաշ քարին... Ու որպէսզի ուսերուն վրայ ինկած դիակի մը ծանրութիւնը չզգայ, որպէսզի քայլերը թեթեւցնէ իր խղճին արիւնոտ շղթաներէն ...նախ քան «հաճ» երթալը պիտի երթայ փնտռելու Գիդորգի այրին, պիտի երթայ հատուցանելու իր պարտքը...

... Ու արդարեւ կը թուի իրեն թէ կը քալէ ահա։ Կ'անցնի էրզրումի ծանօթ փողոցներէն։ Կանգ կ'առնէ տան մը առջեւ, ուր ինք երբեմն աղ ու հաց կերած էր... Կը հրէ դուռը ու ներս կը մտնէ... երդիքի խաչքին տակ կը ճարճատէ բոցավառ՝ կրակը... Հոն, ջերմ ու երանելի պայծառութեան մէջ կը թուի թէ կը նշմարէ երկու էակներ... ահա Գիդորգի կինը, ու անոր մօտ, հաւանաբար զաւակը... այո, անոնք, մեռեալին մսին՝ միսը, հոգիին՝ հոգին, կրակը եւ վերածնուող կեանքը...

Խալիլ, ծնկաչոք, բազուկները կը բանայ կրակին, աչքերը կը հայցէ կինոջ ու բան մը կը կարկառէ անոր...

— Խանում... աղէկ խանում... մուրատ ունիմ ու ուխտի կ'երթամ... կ'երթամ «հաճ»ի ու «Քեապէ»ի աշխարհ... ընդունէ սա քսակը... բոլոր առնելիքներդ, բոլոր պահանջներդ հէլալ ըրէ ինծի...

Կին ու որդին անթարթ կը նային իրեն. — Գիդորգ աղայի աղէկ հոգուն համար, խանում... առ սա քսակը ու արիւնի պարտքս ալ հէլալ ըրէ ինծի...

Կինը, կը թուի թէ կը ծռի իր կողմը, կը ուլէ քսակը, կը խօթէ իր, Խալիլի կոկորդին ու կը պռայ երեսին...

— Կլլէ, այ մարդ, կլլէ առնելիքդ ալ, տալիքդ ալ... մենք քեզի հետ հաշիւ չունինք... գնա Աստուծոյ հետ կարգադրէ խնդիրդ... երկինքը թող հալալ ընէ պարտքդ ալ, թափած արիւնդ ալ...

Ու վիթխարի բան մը խեղդելու աստիճան կը թխմուի կոկորդին... բոցերը՝ գտնելէն օձեր ըլլան կարծէք, կը սողոսկին իր մարմնէն ներս, կը թափանցեն սիրտը, ու հոն, Քօփի սարին վրայ, մինչ մրրիկը կը շարունակէ դեռ պատառ պատառ ընել երկինքը, Զորեղան Խալիլ ալ կը մոռնայ ինքզինքը...

. . . .

Օրեր վերջ, ձիւնհալին, երբ կարելի եղաւ գտնել Խալիլի դիակը, ձորի մը խորը, անիկա դեռ ծնրադիր ու պաղատագին, ափերուն մէջ կը սեղմէր քսակը...

Ոչ ոք հասկցաւ թէ իր հոգիին փրկագինն էր, զոր Խալիլ փորձած էր տալ Աստուծոյ...

Հոն, ժանդոտ քանի մը պղինձ դըրամներ գտնուեցան. այդ էր պատճառը որ հաւանաբար որ Տէրը մերժած էր իր խնդիրքը... Ոսկին ու արծաթը Խալիլ սեղմեր էր կուրծքին։

ՓԱՅԼԱԿ ՍԱՆԱՍԱՐ

(Վերջ)

ԿԱՐԴԱՑԷՔ ԵՒ ՏԱՐԱԾԵՑԷՔ «ՅԱՌԱՋ»Ը

Ա. Ահարոնեանի հիւանդութեան առթիւ

■■■

ԹԱՒՐԻԶ, (Ցապաղած)․— «Յառաջ»ի մէջ ցաւով կարդացինք մեր սիրելի ընկերոջ, հայկ․ տառապանքի երգիչ Ա․ Ահարոնեանի ծանր տկարութիւնը։

Շրջանիս բոլոր ընկերների կողմից պարտք կը զգանք յայտնել մեր խորունկ ցաւը այդ առթիւ, մաղթելով որ ան այս երկրորդ հարուածին եւս դիմադրէ, որով ապրի դեռ երկար տեսնելու բոլորիս երազը՝ անկախ եւ ազատ հայրենիքը։

Լիայոյս ենք որ, ընկեր խմբագիր, սիրայօժար կը ստանձնէք լինելու մեր արտայայտիչը։

Խնամատար Մարմինը ստացած է հետեւեալ նամակը․—

ՊԷՅՐՈՒԹ․— Հայ Ճեմարանի ուսանողութիւնս կուգանք, որպէս ազնիւ յարգանքի տուրք մը, 340 Ֆր․ի չափազանց համեստ օժանդակութեամբ մեր սրտաբուխ ցաւակցութիւնը յայտնելու մեզի այնքան սիրելի ու «Մեծ Հայուն» այս դառնագին պատահարին առթիւ։

Ու, առ այդ, պիտի խնդրէինք որ մեր այս հարազատ զգացումը արտայայտող արձագանգը ըլլայիք Տիկին Ահարոնեանի մօտ։

Մեր բոլոր հոգիով կը փափաքինք ու կը մաղթենք շուտափոյթ ապաքինում մը մեր տառապանքներու երգիչին որուն հոգու հրդեհին ենք կարօտ։

Հայ Ճեմարանի Ուսանողութիւն

** Աթէնքէն Զօր․ Թորգոմ եւս երկար նամակով մը սրտագին ապաքինում կը մաղթէ եւ իր մեծարանքը կը յայտնէ, «յանուն հայկական ճակատի ռազմիկներուն եւ Փոքր Ասիոյ վերջին հայ ռազմիկներուն, անոր որ իր ճակատը համբուրած էր տասը տարի առաջ, Թիֆլիսի մէջ, երբ Կարին կ'երթար բերդաքաղաքին հրամանատարութիւնը ստանձնելու»։

նաեւ դժուար է ծունկի բերել Թուրքը, որ երէկ մեր ժողովուրդը խաչեց»։ Անհաւանական չէ, որ այս չասուած խօսքերը (որ սակայն ուրիշներ բարձրաձայն կ'արտասանեն), պատճառ են դարձած «Սիոն»ի սրբազան դատումներին եւ հաւատքի տկարացման․— Գուցէ դժուար է, շատ դժուար իրականացումը մեր պահանջին, բայց երբեք անհնարին։ Եւ այդ դժուարութիւնները հաշուի առնելով է հարկաւ, որ մենք հեռու ենք եւ հեռու պիտի մնանք արկածախնդրութենէ եւ անժամանակ քայլերէ։ Մենք այսօր ի զօրու չենք պարտադրելու Եռագոյնը մեր թշնամի Մոսկուային եւ Անգարային, ինչպէս որ ի զօրու չէին «Սիոն»ի խաչն ու խաչվառը պարտադրելու իր մրցակից ուրիշ կրօնքներին։ Բայց ինչպէս խաչն ու խաչվառը պարտադիր են մի եկեղեցականի համար, այնպէս էլ Եռագոյնը պարտադիր պէտք է լինի ամէն մի հայի, լինի նա ուղղափառ թէ հերետիկոս, միայն թէ իրեն Հայ ու Հայի սերունդ զգայ։ Այս է ահա մեր մտածումը Եռագոյնի մասին։

Բ․

ԿԸ ԽՆԴՐՈՒԻ յօդուածագիրներէ եւ թղթակիցներէ իրենց գրութիւնները գրել թուղթին մէկ երեսին վրայ եւ մելանով։

Ի՞նչ կ'ըսէ Մարսէյլի առաջնորդը

»»»·«««

ԽՄԲ․— Երէկ հաղորդած էինք Մարսէյլի առաջնորդ Գրիգորիս եպիսկ․ Պալաքեանի հրաժարումը։ Այս առթիւ հրատարակուած շրջաբերականէն կը քաղենք հետեւեալ յատկանշական կէտերը․—

· — «Տեսնելով որ նիշդ 2 տարիէ ի վեր անհնար եղաւ ոչ Ազգ․ Երեսփ․ ժողով կազմել եւ ոչ ալ օրինաւոր ազգ․ Կեդր․ Վարչութիւն, այդ իսկ պատճառով Առաջնորդարանի նիւթական եւ բարոյական պատասխանատուութիւնը ծանրացաւ միայն իմ վրայ։

Այնուամենայնիւ 2 տարիէ ի վեր, տարի նիւթական եւ բարոյական ամէն զոհողութիւն, համբերեցի եւ տոկացի ամէն դժուարութեանց, միշտ յոյս տածելով որ վերջապէս մի բախտաւոր օրանպայման վերջ կը տրուի այս անկերպարան դժբախտ կացութեան։

Բայց ամիսներն ու տարիները եկան ու անցան, եւ հակառակ ամէն ջանքերուս, անհնար եղաւ Առաջնորդարանը իր օրինաւոր ժողովներով վերակազմել եւ պատասխանատուութեանս ծանրութիւնը թեթեւցնել։

Արդ, ներկայ ընդհանուր անտարբերութեան մէջ, այլեւս խորապէս համոզուեցայ որ պաշտօնավարութեանս շարունակութիւնը ոչ օգտակար է, ոչ բաղձալի եւ ոչ ալ հնարաւոր, հետեւապէս նարախտ կուտամ իմ վերջնական եւ անդառնալի հրաժարականս, Մարսէյլի թեմին առաջնորդութենէն։

Բայց որովհետեւ չկայ պատասխանատու անձ մը, որուն կարենամ փոխանցել Ազգ․ Առաջնորդարանը իր ամբողջութեամբ, հետեւապէս ստիպուած պիտի սպասեմ դեռ եւս 45 օր, այն է մինչեւ 1 յունիս 1934։

Եթէ մինչեւ այս բախտորոշ օրը, Մարսէյլի 30,000նոց հսկայ հայ գաղութը կրկին չսթափի իր քունէն եւ շարունակէ իր կործանարար անտարբերութիւնը, այն ատեն ի հարկէ ստիպեալ Ազգ․ Առաջնորդարանի հսկողութիւնը առժամապէս պիտի յանձնեմ Արժ․ քահանայ հայրերէն յարմարագոյնին եւ մեկնիմ անդարձ։

Որովհետեւ արտասահմանի հայ ընդհանուր գաղութներու ներկայ եղբայրասպան եւ կուսակցական կրքոտ ու արիւնոտ պայքարներուն մէջ անհնար է որ եւ է օգտակար գործունէութիւն ունենալ, որչափ ալ առ այս բարեյօժարութիւն եւ անձնազոհութիւն չպակսի ինձ։ Այս իսկ շարժառիթներով, ոչ մէկ հովուական պաշտօնի թեկնածու եմ առ այժմ, զի ոչ մէկ գաղութի մէջ խաղաղութիւն կայ եւ բոլոր առաջնորդները ենթակայ են անլուր անարգանքի, հալածանքի եւ մինչեւ սպանման։

· · · Փոխանակ շինարար եւ ստեղծագործ աշխատանքներու, կենսունակ ուժերս այսպէս յումպէտս վատնել ներքին անվերջ կրքոտ պայքարներու անմտութիւն է եւ յիմարութիւն, քանի որ կարողութենէս բարձր է թումբ կենալ եւ արտասահմանի 800,000է աւելի հայ գաղթերը փրկել իրենց սպառնացող վերահաս եւ անխուսափելի կազմալուծութենէն։

Երբ հիւանդը կը մերժէ բժիշկը եւ կը հալածէ, որեւիցէ բժիշկ անզօր է այսպիսի հիւանդ մը փրկելու, որքան ալ մեծ հմտութիւն եւ բարի յօժարութիւն ունենայ։ Արտասահմանի հայ ժողովուրդը կատարեալ հոգեկան հիւանդ մըն է եւ վերահաս ըլլալով իր այս հիւանդագին ծանր կացութեան, պէտք է ջանք ու ճիգ ընէ ինքզինք փրկելու։ Տարբեր փրկութեան ճամբայ չեմ տեսներ ես, որովհետեւ հայրապետական կոնդակներով ժողովուրդը կառավարելու ժամանակն անցած է այլ եւս, համաշխարհային պատերազմէն ի վեր։

Արտասահմանի հայ գաղութներու ներկայ դժոխային վիճակի մասին պէտք տեսանք ընդհանուր ակնարկ ձգել, անոր համար որպէսզի համոզենք ամենաակեպտիկներն իսկ, թէ անկեղծ եմ իմ այս անդառնալի հրաժարականին մէջ եւ ուղղամտութեանս ու անկեղծութեանս դէմ կը սեպեմ այսպիսի տագնապալի պայմաններու մէջ հրաժարական խաղալ։ Արտասահմանի հայ գաղութներու բաբելոնեան արդի կեանքին անցողակի եւ հակիրճ անդրադարձումն ըլլի, զօրաւոր փաստ մը տալու համար ամէնքին, թէ հրաժարականիս ծնունդ տուող շարժառիթները շատ զօրաւոր հիմեր ունին, ոչ միայն Մարսէյլի այլ եւ ընդհանուր արդի հայ կեանքին մէջ։

Հետեւապէս ոչ ոք թող փորձուի, զուր ջանք ու աշխատանք թափելու, հրաժարականս մերժել տալու համար ժամավաճառ ըլլալու, որովհետեւ եօթ տարիէ ի վեր, հակառակ շարունակական անլուր թշնամութեանց եւ անարգանքներու, երբեք ոչ մէկ օր փորձուեցայ հրաժարական խաղալու։ Հետեւապէս ըմբռնելու է թէ որքան խոր են հրաժարականիս դրդապատճառները, ինձ նման իր ամբողջ կեանքին մէջ յուսահատիլ ու վհատիլ չգիտցող հոգեւորականի մը մէջ, երբ այլ եւս օգտակար չի գտներ իր ներկայութիւնը Մարսէյլի մէջ»։

Շրջաբերականը կը վերջանայ շնորհակալութիւն յայտնելով բարեկամներուն եւ ներո՛ւմ շնորհելով թշնամիներուն։

ՊՈՒՔՐԷՇԻ ԴԱՏԱՊԱՐՏԵԱԼՆԵՐԸ

Պուքրէշի զինուորական ատեանը մէկուկէս ժամ խորհրդակցելէ յետոյ, գնդ․ Փրէքուփը եւ իր զինուոր ընկերները դատապարտեց տասը տարի բանտարկութեան եւ աստիճանազրկութեան։ Քաղաքային ամբաստանեալներն ալ դատապարտուեցան տասնական տարի բանտարկութեան եւ հազարական տոլար տուգանքի։ Ութ սպաները եւ հինգ քաղաքացիները մինչեւ վերջը ուրացան թէ կ'ուզէին սպաննել Թագաւորը։ Միայն գնդապետը խոստովանեցաւ թէ դաւ մը սարքած էր Տիկին Լուփէսքուի դէմ (Թագաւորին տարփուհին)։

ԹՈՒՐՔԻԱ

Ի՞ՆՉՊԷՍ ՀԱԼԵՑԱՆ ԴՐԱՄՆԵՐԸ

Գրած էինք թէ Պոլսոյ *Խնամք* դրամատունը հալեցուցած է իր ստացած գումարները։ Թուրք մամուլը հետեւեալ նոր տեղեկութիւնները կը հաղորդէ այս մասին, ամբողջ գործը նմանցնելով Սթավիցքիի գայթակղութեանց․—

Թուրք թերթերը հետեւեալ մանրամասնութիւնները կը հաղորդեն խնամք դրամատան գումարներու փճացման մասին․—

Կէս միլիոն ոսկիի յանգող դրամագլուխէն հազիւ 5—6000 ոսկի մը մնացած է։ Դրամատունը հիմնուեցաւ 1925ին, քաղաքապետ Տօքթ․ Էմին պէյի օրով։

Դրամատան տնօրէն Ֆայիք պէյ չի գոհանար արհեստաւորներու օգնելով, այլ բազմաթիւ առեւտրական գործերու կը ձեռնարկէ։ Նախ 28,000 ոսկիով կը մասնակցի կաթի ընկերութեան գործին։ Քաղաքապետութիւնն ալ դրամատան միջոցաւ 32,000 ոսկի կը յատկացնէ կաթի գործին։ Թէ դրամատան եւ թէ քաղաքապետութեան տուած գումարները կը կորսուին, որովհետեւ կարելի չըլլար ընկերութենէն գտնել մէկը որ պարտաւոր ըլլայ զանոնք հատուցանել։

Միւս կողմէ, գերմանացի Ռիխարտ Վոլֆ 90,000 ոսկի կը ստանայ, դրամեքենաներ բերել տալու համար։ Եւ իբրեւ երաշխաւորութիւն կուտայ միայն պարզ մուրհակ մը, 15 դրշ․նոց դրոշմաթուղթով մը։ Վոլֆ Պոլսոյ մէջ կը ծախսէ դրամին մէկ մասը, յետոյ Գերմանիա կը փախի։

Ասոնցմէ զատ, խնամք դրամատունը սաւառնակի վիճակահանութեան տոմսեր ծախելու կ'ելլէ եւ այս պատճառով 80,000 ոսկի պարտական կը մնայ սաւառնակի միութեան։ Դրամատունը կ'առարկէ թէ ինքն ալ 69000 ոսկի առնելիք ունի տոմսավաճառներէ։

Աւելի ծանր է արձաններու խնդիրը։ Արձանագործ Քէնան պէյ պաշտօն կը ստանայ արձաններ շինելու զանազան քաղաքներու համար, որոնք ժամանակին կ'ընեն իրենց վճարումները։ Բայց արձանները չեն շինուիր եւ Անատոլուի քաղաքապետութիւնները կը սկսին տրտնջալ։ Մինչ այդ, արձանագործը 28500 ոսկի կ'առնէ դրամատունէն, բայց կ'առարկէ թէ այս գումարը կը ստանայ իբրեւ ամսական, եւ ոչ թէ արձաններու ի հաշիւ կանխավճար։

Դարձեալ, Ֆէրիտ պէյ անուն մէկը 12000 ոսկի առած է, բայց կարելի չէ եղած ճշդել թէ ո՞վ է։

ԹՈՓԱԼ ԻՍՄԱՅԻԼ ՓԱՇԱ

■■■

Գատըգիւղ, ազգականի մը տան մէջ մեռած է Իթթիհատի յայտնի պետերէն Թոփալ Իսմայիլ Հագգը փաշա, որ պատերազմի միջոցին պարենաւորման նախագահ էր եւ այդ շրջանին կը կեղեքէր ժողովուրդը։

Իսմայիլ Հագգը փաշա «Թոփալ» անուանուած է Եէմէնի ըմբոստութեան շրջանին իր սրունքներէն մէկը կոտրելէն յետոյ։ Զինադադարի առաջին օրերուն Եւրոպա փախաւ եւ երկար ատեն թափառեցաւ այնտեղ։ Քէմալական յաղթանակէն քանի մը տարի վերջ Պոլիս վերադարձաւ եւ ուզեց կարգ մը օտար ընկերութեանց հաշուոյն յանձնառու ըլլալ, բայց չյաջողեցաւ։ Ոչ ոք օգնութիւն մը բրաւ իրեն, հակառակ անոր որ ընդհ․ պատերազմին, վակըֆի նշանաւոր գործերով շատերու հարստանալուն պատճառ եղած էր։ (Ճիւմհուրիէթ)։

ՆԱՄՈՒԿ

ՀԱՄԱՏԱՐԱԾ ԱՆԲԱՐՈՅԱԿԱՆՈՒԹԻՒՆ

○○○○

Թէհրանի «Ալիք»ը խմբագրականի մը մէջ յիշելով Մայրմեան արք․ի «Ժուռնալ»ը եւ «միացեալ ճակատ»ի խայտառակութիւնները, կը գրէ (1 ապրիլ)․

— «Կա՞յ աւելի եղկելի, աւելի գըծուծ ու պժգալի արարք, քան այս հրապարակայինն, օր ցերեկով, ամբողջ աշխարհի առջեւ, գիտակցօրէն կատարուած դաւադրական լրբենի եղոյթը՝ չէ թէ մի անհատի կամ անհատների, այլ մի ամբողջ հայ կուսակցութեան դէմ, որ միայն Յունաստանում ունի 20,000 համակիրներ ու հետեւորդներ։

Ի՛նչպէս չը դողաց այդ հոգեւոր հրէշի գրիչը, երբ գրում էր նման թունոտ տողեր···

Ի՛նչպէս գէթ մի վայրկեան չը վարանեց այդ սեւամոր Յուդան, երբ ծրագրում էր իր արիւնոտ հարուածը տալու օտար իշխանութեան ձեռքով իր հարազատներին։

Խղճի ու մտքի այդքան բթութիւն։

Արդ, ե՞րբ պիտի սթափուեն մեր բոլոր չէզոք, անկուսակցական տարրերը, որոնք ազգային գիտակցութիւն ու շունչ ունեն։

Մի՞թէ ժամանակը չէ՞ համախմբելու մեր բոլոր կենսունակ ոյժերը եւ կազմելու մի *Համազգային ճակատ*՝ ընդդէմ ոճրագործ «միացեալ ճակատի» եւ զանազան կեղծ ու պատիր «Ուխտեր»ի(*)։

Չէ՞ որ կազմակերպուած սրիկայութիւնների դէմ պէտք է դնել նաեւ համազգայնօրէն կազմակերպուած պայքարող ոյժ։

Երբ «միացեալ ճակատ»ի բարոյապէս ընկածները լրբօրէն յայտարարում են ի լուր աշխարհի, թէ «մատնութիւնը թոյլատրելի է հակառակորդի դէմ կռուող պայքարի մէջ»։

Երբ ազգի արժանապատուութեան մեծագոյն սիմւոլը՝ Եռագոյնը անարգւում է։

Երբ գծուծ անձնական շահերն ու համայնավարական հակումները քօղարկւում են Հայաստանի սիրոյ դիմակով․

Երբ իր հօտի եւ համայն հայութեան անկեղծ յարգանքն ու ջերմ համակրանքը վաստակած ալեզարդ հայ առաջնորդը անիրաւօրէն պաշտօնանկ է լինում ու վայրագօրէն աքսորի են թարկւում «միացեալ ճակատ»ի ստահակների կողմից։

Երբ լկտիօրէն շահագործելով Ղեւոնդ արք․ Դուրեանի սպանութիւնը, «միացեալ յանցագործները» դրամ են հաւաքում եւ ապա այդ դրամի բաժանման շուրջ կռուի բռնւում, իրար «դիակապուտներ» ու «խաչագողներ» անւանում․

Երբ··· բայց այս «երբ»երը վերջ չունեն․ այդ բարոյապէս սնանկացածների գծուծ ստահակութիւններից ո՞րն յիշենք, ո՞րը թողնենք․ բոլոր բարոյական Ռուբիկոնները արդէն անցել են «միացեալ»ի ոճրագործները···

Եւ քանի որ յոյս էլ չկայ, որ Յուդաների այդ ամբողջ բանակը, հետեւելով իրենց նախահօրը, կը խղճահարւեն եւ իրենք իրենց մահուան դատավճիռը կը տան, ուստի մեզ ի՞նչ է մնում անել։

Մեզ մնում է միայն մի ճանապարհ՝ օր առաջ եւ ամենուրեք կազմել «Համազգային ճակատներ» եւ մի մարդու պէս ծառանալով «միացեալ»ի սրիկաների դէմ, ասել մեր կտրուկ խօսքը՝

— Բաւ՛է, յե՛տ քաշէք ձեր կեղտոտ ձեռքերը առանց այն էլ բիւրաւոր վէրքերով յօշոտուած մեր ազգի ցեղից»։

ՀԱՅ Կ. ԽԱՉԻ ԱՃՈՒՄԸ

»»»·«««

«Հայրենիք» ամսագրի փետր․ի համարի Ամերիկահայ բաժնին մէջ կը կարդանք․—

Ամերիկայի մէջ վերջին քանի մը ամիսներուն, ինչպէս Հ․Յ․ Դաշնակցութիւնը, նոյնպէս Հայ Կարմիր Խաչը ունեցաւ խոշոր նուաճումներ։

Անցնող 3—4 ամիսներու ընթացքին Կարմիր Խաչի նոր մասնաճիւղեր կազմուեցան հետեւեալ վայրերուն մէջ․— Պուէնոս Այրէս, Մեքսիքօ, Միլուոքի, Պրանքս, Ս․ Պոսթըն, Սան Ֆրանսիսկօ եւ Ֆառլըր։ Իսկ Սանսանուհիներու խումբեր կազմուեցան Լօրէնսի եւ Իսթ Ս․ Լուիզի մէջ։

Հին եւ նոր մասնաճիւղերու վրայ աւելցած նոր անդամներու թիւը հետեւեալ պատկերը կը ներկայացնէ․—

Ֆիլատելֆիա 10, Նիակարա Ֆոլս 7, Բէյսին 7, Ուոթըրթաուն 7, Ռոքէկըն 4, Շիքակօ 20, Նիւ Պրիթըն 7, Ս․ Միլուոքի 4, Չըլսի 4, Պրէնթ-Ֆըրտ 5, Հարթֆըրտ 1, Մեքսիկօ 21, Պրանքս 14, Ս․ Պոսթըն 12, Սան Ֆրանսիսկօ 25, Ֆառլըր 8, Միլուոքի 11, Պուէնոս Այրէս 70, Լօրէնս (Սանսանուհիներ) 35, Ի․ Ս․ Լուիզ (Ս․Ս․) 18, Փրովիտէնս 47, Քլիվլէնտ 29, Տիթրոյիտ Սաթենիկ 25, Տէյթէյ 32, Հ․ Փարք 67, Հէվըրհիլ 3, Իսթ Փրովիտէնս 5, Տիըրպորն 9, Կրանիթ Սիթի 12, Լորէնս 4, Պըփլօյ 12։ Գումար 535։

Միայն քանի մը ամսուան ընթացքին այսքան նոր անդամներու յաւելումը Ամերիկայի Հ․ Կ․ Խաչին վրայ, անառարկելիօրէն ցոյց կուտայ անոր վայելած լայն ժողովրդականութիւնը։

Եթէ վերջին քանի մը շաբաթներու յաւելումներն ալ նկատի ունենանք, Կարմիր Խաչի մասնաճիւղերուն եղած յաւելումը կը բարձրանայ 672ի։

ՀԱՅ ԴԵՐՁԱԿԻ ՄԸ ՅԱՋՈՂՈՒԹԻՒՆԸ

Դերձակ Պ․ Կարապետ Մուրատեան իր գործերէն նմոյշներ ցուցադրած ըլլալով Աթէնքի Արհեստներու ցուցահանդէսին մէջ, ստացած է մասնաւոր վկայական մը։

Ասորի բանուորներ Պաղտատի ճամբուն վրայ

Հալէպէն Դամասկոս կը սպասուին 500 Ասորի բանուորներ, որոնք պիտի աշխատին Պաղտատի ճամբուն վրայ Տմէյրի եւ Ապու Շամարի միջեւ։

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (14)

ԷՋԵՐ ՀԱՅԱՋԻՆՋ ՍԱՐՍԱՓՆԵՐԷՆ, 1914-20

Երկու գիշեր այդ ձորին մէջ անցընելէ յետոյ, երրորդին Երզնկայի բացերն էինք արդէն։ Այդ երկու գիշերուան ընթացքին Թուրք զինուորները աննկարագրելի լրբութիւններու ենթարկեցին մեր կարաւանը։ Հոն մեզի հանդիպեցաւ անկեալ ձիերու վրայ կացու եւ մեր տունը մնացող Տիգրանակերտցի Օսման էֆէնտին։ Երբ մեր խեղճ ու պատառ վիճակը տեսաւ, տղու պէս լացաւ։

Մայրս բոպիկ էր։ Օսման էֆ․ իր տրեխները մօրս տուաւ, հետն ալ ոսկի մը։ Ետոյ մօրս ըսաւ․— Ալ թուն հանըմ, խենթ տղան տեսայ․ Տէվէ — Պօյնի մօտերը, պզտիկ էֆէնտին հետ։ Հասանը այսպէս կը կ'ոչէր եղբայրս՝ Օվասը, իսկ «պզտիկ էֆէնտին» Անանիան էր։ Ետոյ Օսման էֆ․ մօրս ըսաւ․— Եթէ կուգաս, հետս Տիգրանակերտ տանիմ ձեզ, հոն մօրս եւ զաւակներուս պէս կը պահեմ։ Մայրս պատասխանեց․— Շնորհակալ եմ, բայց այս կիները ինչ որ ըլլան ես ալ այն կ'ըլլամ․ իմ արիւնս աւելի կարմի՞ր է։ Եւ այսպէս բաժնուեցանք։ Մեր կարաւանը բաւական քալած էր։ Տեսայ որ երկու անծանօթ կիներ մօրս հետ կը համբուրուէին եւ լալով իրար կը հարցնէին։ Քիչ վերջը հասկցայ որ մէկը քահանայ քեռուս երէցկինն էր, իսկ միւսը՝ հարսը՝ Գեղեցիկը, Խաչ գիւղացի։ Տխուր տրտում հասանք Երզնկա։ Մեր հասած օրը քաղաքը դրօշազարդուած, խրախճանքի մէջ էր։ Մեզ ուղղակի առաջնորդեցին պետական պաշտօնատունը եւ կարգ մը ձեւակերպութիւններ կատարելէ յետոյ փոխադրեցին երկյարկանի գեղեցիկ տուն մը․ անմիջապէս հաց եւ կերակուր բաշխեցին։ Չորս ոստիկաններ մեր կեցած տանը դրան քով պահակ դրուեցան։ Քանի մը օր այսպէս բանտարկուած պահելէ յետոյ մեզ ազատ արձակեցին։ Կրնայինք քաղաքին մէջ պտտիլ եւ իրիկունը վերադառնալ նոյն տունը։ Մեր կեցած տունը կը պատկանէր Երզնկացի մեծահարուստ Սարգիս էֆ․ին։

Շաբաթ մը վերջը մեր գաղթակայանը եկան եղբօրս կինը՝ Մարիամը, քոյրը՝ Ազապին, մայրը՝ Կատարը, կնքամայր Պահարը եւ աղջիկը՝ Պէնկոն։ Այս կիները Աղուորան գիւղը կը մնային, մեզի ծանօթ Հասանին քով։ Մէկ օր առաջ կը պատրաստուէին սահմանը անցնելու։ Հասան իր ծառաներէն չորս հոգիի առաջնորդութեամբ կիները ճամբայ կը հանէ դէպի Ռուսիա։ Նախ պէտք է բարձրանան Ղուչան լեռը եւ անկէ վար պէտք է իջնեն երթան Կէօքտաշ գիւղը։ Հոդ է ռուսական զօրքը։ Այլեւս ազատուած կ'ըլլան։ Կիները երբ Ղուչան լեռը կը բարձրանան, փոթորիկ մը կը սկսի լերան կատարէն եւ իրենց ճամբան կը կորսնցնեն, իսկ ուղեկից Քիւրտերը կը ձգեն կը հեռանան։ Գայլերը կը սկսին ոռնալ, խեղճ կիները չեն գիտեր որ կողմը երթալ․ իրենց մէջ կ'որոշեն լեռն ի վար սահիլ։ Ու կը սահին։ Շատերը ձիւնահիւսերու տակը կը մնան եւ կը մեռնին, իսկ ողջ մնացողները լերան ստորոտը իրար կը գտնեն․ հեռուէն Կէօքտաշ գիւղի լոյսը կը տեսնեն եւ իրենց քայլերը դէպի հոն կ'ուղղեն։ Յանկարծ իրենց առջեւ գիւղեր կը տեսնուին։ Կը կարծեն թէ ռուսական գիւղեր են եւ ահա կը շրջապատուին։ Թուրք զօրքին այս առթիւ գործած բարբարոսութիւնը թող ընթերցողը ինքը երեւակայէ։ Կիները խոշտանգուելէ յետոյ մեր գաղթակայանը կը բերուին···

Մենք որ ազատ համարձակ կը պըտըտէինք Երզնկայի մէջ, շատերուն հանդիպեցանք։ Օր մը մայրիկիս հետ Թերպինէք գիւղացի մխթարին տըղուն Ղուսամին հանդիպեցանք։ Ղուսամը մայրիկիս ըսաւ թէ ձեզի Թերպինէք գիւղը տանիմ, հոն դուք գիս կը պաշտպանէք։ Մայրս համաձայնութիւն չտուաւ։ Այս Ղուսամն էր իմ ապատարար Կոզեր գիւղացի Փայլկին սպանիչը։ Երբ Ռուսերը Թերպինէք գիւղը կը գրաւեն, Ղուսամը վախէն կը փախչի, որովհետեւ երեք հայ աղջիկներ առած էր եւ գիտէր որ հայ կամաւորները իրեն չպիտի թողէին։

ՔՍԱՆ ՄԸ ԴՐԱՄ

Չորս տղայ էինք։ Ես, Խաչ գիւղացի Խաչիկը, Ծաղկարցի Համբարձումը եւ Ալքանք գիւղացի Սիրոնը։ Վերջինս մեր առաջնորդն էր։ Առանց Սիրոնի տեղ մը չէինք կրնար երթալ։ Տօնավաճառի օր մըն էր, չորսս ալ գացինք մուրալու։ Վայրենիներու կը նմանէինք, բոպիկ, մեր հագուստ կապուստը՝ շապիկ մը եւ վարտիք մը, ամէն կողմէն բաց, մեր միսերը կ'երեւային, իսկ մեր մազերը մինչեւ ուսը կ'իջնէին։ Երբ տօնավաճառին տեղը հասանք, ամէն մարդ մեզի կը նայէր, ոմանք հաց կուտային, ոմանք դրամ։ Թուրք լակոտները մեզ շրջապատած կը դիտէին։ Մէկը միւսին ցոյց կուտար մեզ ըսելով․— Տե՛ս, տես, կեավուր գերիներուն տղաքը վայրենի են։ Մեզի հետ թուրքերէն կը խօսէին, իսկ մենք ալ կը պատասխանէինք նոյն լեզուով։ Թուրք գիւղացիներ մածուն կը ծախէին։ Գեղեցիկ դէմքով, երկար հասակով սպայ մը միշտ մեր ետեւէն կը պտըտէր։ Գիւղացիէ մը երկու կճիկ մածուն առաւ եւ մեզ կանչեց, որպէսզի իր տունը տանինք։ Կճիկին մէկը Սիրոնը առաւ, իսկ միւսն ալ ես։ Խաչիկը եւ Համբարձումն ալ միասին, գացինք սպային տունը։ Հոդ յանկարծ գեղեցիկ սպան սկսաւ մեզի հետ հայերէն խօսիլ, մեզ տարաւ սենեակ մը, շուրջ շարեց, մածունով եւ ուտելիքներով մեզ կերակրեց։ Բաւական կեցանք հոդ։ Յանկարծ ներս մտաւ թուխ երիտասարդ մը, զինուորական համազգեստով, սուրը մէկ կողմէն կախուած, աչքերը ակնոց։ Մեզի անծանօթ լեզուով մը խօսեցան իրարու հետ։ Ակնոցաւոր հարիւրապետը սկսաւ մեզի հարցումներ ուղղել։ Նախ հարցուց թէ ո՞ր տեղացի ենք, ըսինք Դերջանի գիւղերէն ենք։ Ետոյ հարցուց թէ Դերջանի մէջ ուրիշ Հայ կա՞յ։ Ոչ, ըսինք, բոլորը մորթեցին։ Ամէնս մէկ պատմեցինք Սանասարի ձորին ջարդերը, անոր մէջ նետուած դիակները։ Հարիւրապետը ջղայնացաւ եւ ընկերոջը ըսաւ․

— Ալ ինչո՞ւ կ'ապրինք մենք, քանի որ սարեր ձորեր լեցուած են Հայոց դիակներով։

Ես սկիզբէն մինչեւ վերջին վայրկեանը աչքերս յառած էի հարիւրապետի սեւ աչքերուն։ Ան շատ կը նըմանէր եղբօրս Օվասին։ Երբ դիակներու խօսքը լսեց, արծուի աչքերէն արցունքը հեղեղի պէս հոսեցաւ։ Ես յուզուեցայ եւ սկսայ լալ, ինծի հետեւեցան ընկերներս ալ։ Սպան յառաջանալով հարիւրապետին ըսաւ․—

ՄԱՆՈՒԿ ՏԷՐ ԱՆԱՆԵԱՆ

(Շար․)

յուզումը արտայայտեցին կարգ մը ըսի ըսածներու առթիւ, որոնց համաձայն իբր թէ բանակցութիւններ տեղի ունեցած են մարզպանութեան եւ սխոնական վարիչներու միջեւ: Այդ բոլոր զրոյցները ալ սուտ են: Ոչ մէկ խօսակցութիւն տեղի ունեցած է այդ ուղղութեամբ: Սուրիոյ եւ Լիբանանի մէջ հրէական գաղթավայրեր հաստատելու համար ոչ մէկ ձեռնարկ գոյութիւն ունի: Անկէ զատ, մարզպանը յունուար 16 եւ 17 թուակիր երկու որոշմնագրեր ստորագրած է, որոնք խիստ պայմաններ կը պարունակեն օտարներու հետ եղած հողային առուծախի դէմ:

Վերջին ցոյցերը եւ օտարականները

Անցեալ ուրբաթ օր, քաղաքապետարանին առջեւ կատարուած բողոքի ցոյցերուն առթիւ, ոստիկանութիւնը ձերբակալած էր 940 ցուցարարներ, բայց վար դրուեցան միայն 29 հոգի: Այս կալանաւորներէն 20ը օտարականներ են: Երկուքը նախապէս վտարման հրաման ստացած, բայց խուսափած էին. ուստի անմիջապէս սահման առաջնորդուեցան, ուրիշ վեց օտարականներու հետ: Մէկը բանտարկուեցաւ, դիմադրած ըլլալով ոստիկաններուն: Միւսներու մասին քննութիւն կը կատարուի:

ՀԱ՞Ց ԷՐ ԽԵՂԴՈՒԱԾԸ

Առջի օր, Սէն Մոռի մօտ, Մառն գետին վրայ շրջեցաւ նաւակ մը որուն մէջ կը գտնուէին այր եւ կին մը: Ազատարարները օգնութեան հասան, բայց ուշ էր, երկուքն ալ խեղդուած էին: Դիակները քննութեան ենթարկուելով, հաստատուեցաւ թէ այրը կը կոչուի Հէֆթոր Պէզեան, 23 տարեկան, իսկ ընկերուհին՝ Ժիլպէրթ, 20 տարեկան:

ՕՐՈՒԱՆ ՄԱՐԶԱԿԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

Կիրակի օր որ ֆութպօլի փրօֆականտին յատկացուած էր ֆէտէրասիոնին շրջանակային մարմիններու կողմէ, ֆրանս. խումբերը հետեւեալ արդիւնքները ձեռք ձգեցին.— Փարիզի մէջ Փարիզ յաղթեց Մարսէյլի 2–0, Լիլի մէջ Սընտէրլանտ անգլ. խումբը յաղթեց հիւս. Ֆրանսայի 3–2, Շթութկարտի մէջ հարաւ. Գերմանիա յաղթեց հարաւ. Ֆրանսայի խումբին 6–1ով:

Պրըթանի մէջ Մորպիյանի շրջանը անունով կատարուած 291 քիլ.ի հեծելանիւի վազքը շահեցաւ Պելճիքայի Հարտիքուէթ իր հակառակորդներէն 3 վայրկեան առաջ հասնելով մրցումին վերջակէտը:

Պասքէթ – պօլի մէջ Ֆրանսա դիւրութեամբ յաղթեց Պելճիքայի 50–17ով:

Վերջին ազդարարութիւն

«Ալիք»ի, «Յառաջ»ի, «Յուսաբեր»ի եւ «Հայրենիք» ամսագրի

Բ Ա Ժ Ա Ն Ո Ր Դ Ն Ե Ր Ո Ւ Ն

— oo —

ԹԱՒՐԻԶ, 31 մարտ.— Թաւրիզում եւ շրջաններում գտնուող այն բաժանորդները, որոնք ամիսներ շարունակ կարդացել են յիշեալ թերթերը, տակաւին չեն վճարել բաժնեգինները եւ ձգձգել են, հակառակ իրենց եղած դիմումներին:

Սրանով վերջին անգամ յայտարարում եմ այդ անպարտաճանաչ բաժանորդներին, որ մինչեւ 1934 թիւ մայիս 20ը փակեն իրենց հաշիւները, հակառակ դէպքում ստիպուած կը լինիմ այդպիսիների անունները թերթերում յայտարարելու եւ օրինական միջոցների դիմելու: Իսկ այն բաժանորդները որոնք իւրաքանչիւր ամսի վերջին իրենց հաշիւները չեն փակի, այդպիսիների թերթը անմիջապէս կը դադարեցուի:

Գործակալ՝ ԽԱԶԻԿ ՄԵԼՔՈՒՄԵԱՆ

«ԵՐԿՈՒՆՔ»

ՕՐԿԱՆ Զ. Ո. ՄԻՈՒԹԵԱՆ

— oo —

ԱՄՍԱԹԵՐԹ ԳՐԱԿԱՆ, ԳԵՂԱՐՈՒԵՍՏԱԿԱՆ, ՊԱՏՄԱԿԱՆ ՈՒՍՈՒՄՆԱՍԻՐԱԿԱՆ ԲՈՎԱՆԴԱԿՈՒԹԵԱՄԲ ԵՒ ՊԱՏԿԵՐԱԶԱՐԴ

Դ. ՏԱՐԻ

Խմբագիր Շ. ՆԱՐԴՈՒՆԻ

Երիտասարդութեան միակ պարբերաթերթը, որ կ'ապրի եւ կը տեւէ 4 տարիէ ի վեր: Ապրիլեան սանձերու, Վահանգնեան երիտասարդներու բիւր,— ԵՐԿՈՒՆՔ կը հրատարակէ նիւթեր հայ որբերու պատմութեան, յուշեր ափսոսքէ եւ ջարդէ ազատած բեկորներու կեանքէն, ուսումնասիրութիւններ Հայոց գրականութեան եւ պատմութեան մասին, յօդուածներ յեղափոխեալ երիտասարդ սերունդի մը նկարագրին կազմութեան համար, առողջապահական եւ մարզական հրահանգներ, վերագնահատութեան փորձեր մեր անցեալին ու ներկային վրայ, որբերու նամակներ, որբերու ագարակի աշխատանքները:

Վերջապէս բեմ մը, ուր պէտք է հաւաքուին մեր գաղութներու բոլոր երիտասարդները:

Տարեկան բաժնեգին.— 15 ֆրանք՝ Ֆրանսա, 20 ֆրանք՝ արտասահման: Դիմել՝ A. KAPIKIAN, 17 Ave. Philippe Auguste, PARIS:

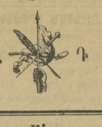

Հ. Յ. Դ.

Փարիզ եւ արուարձաններ

ԱՌՆՈՒՎԻԼԻ «Ռոստոմ» խումբի դասախօսական ժողովը այս Ուրբաթ երեկոյ ժամը 8.30ին, ընկեր Ճիհանեանի բնակարանին մէջ: Կը խօսի ընկեր Ս. Թորոսեան:

Սեբաստացի ՄՈՒՐԱՏի յիշատակին

Հ.Յ.Դ. Իսի լէ Մուլինոյի ՄՈՒՐԱՏ խումբը հովանաւորութեամբ ԶԱՒԱՐԵԱՆ Կոմիտէի կը տօնէ ՄՈՒՐԱՏի մահուան 15 ամեակը եւ իր ծննդեան 60 ամեակը Ապրիլ 29ին Կիրակի օր:

Կը նախագահէ ընկ. Ս. ԽԱՏԻՍԵԱՆ

Կը խօսի ընկեր ԱՐՇԱԿ ՋԱՄԱԼԵԱՆ

կ'արտասանեն Օր. *ՕՍՄԱՆՃԵԱՆ,* կը նուագէ Օր. *ՇԱՀԼԱՄԵԱՆ* եւ ուրիշներ

ճոխ եւ խնամուած գեղարուեստական բաժին:

ՀՐԱՅՐԻ ՅԻՇԱՏԱԿԻՆ

Սարսէյլի «*ՀՐԱՅՐ*» խումբի նախաձեռնութեամբ *ՀՐԱՅՐ*ի մահուան 30 ամեակը կը կատարուի **Salle Géographie**ի մէջ

Կը նախագահէ՝ ԸՆԿ. Վ. ՓԱՓԱԶԵԱՆ

Կը խօսին՝ ընկերներ Ս. ՎՐԱՑԵԱՆ եւ Ս. ՍԱՍՈՒՆԻ

6 *Մայիս, Կիրակի, կէս օրէ վերջ ժամը* 2.30*ին*

Մանրամասնութիւնները մօտ օրէն:

Թ Է Յ Ա Ս Ե Ղ Ա Ն

ՖՐ. Կ. ԽԱՉԻ ԱՆԿԷՆԻ ՄԱՍՆԱՃԻՒՂԻՆ «ԿԱՐՄԻՐ ԽԱՉԻ ՕՐ»ՈՒԱՆ ԱՌԹԻՒ

29 Ապրիլ, կիրակի, կէս օրէ վերջ ժամը 2.30ին

Villa Chanterive*ի մէջ,* 4 Bld. d'Enghien. Enghien-les-Bains

Կը խօսի՝ ՏԻԿԻՆ ԷԼԼԷՆ ԲԻՒԶԱՆԴ

Գեղարուեստական բաժնին իրենց սիրայօժար մասնակցութիւնը կը բերեն դաշնակով եւ ջութակով եւ մեներգով՝ Տիկ. ԱՆԱՀԻՏ ԽԷՐՊԷԿԵԱՆ, Օր ՍԻՐԱՐՓԻ ԱՃԷՄԵԱՆ, Օր. ՀՈՒՐԻԿ ՉԻԹՈՒՆԻ եւ Օր.ներ ԱԼԻՍ եւ ԱՅՏԱ ՊԱՊՈՆԵԱՆ եւայլն:

Մուտքը 5 ֆրանք Թէյասեղանի համար:

54 Թիւ հանրակառքը Trinitéէն կը մեկնի Անկէն: Շոգեկառք կար տիւ Նորէն կը մեկնի 13.47, 14.02ին եւ 14.28ին:

ԹԱՏԵՐԱԿԱՆ ՑԵՐԵԿՈՅԹ

Կազմակերպուած ՊԱՆԵԷՕ – ՔԱՇԱՆԻ ՅԱՌԱՋԴԻՄԱՍԻՐԱՑ ՄԻՈՒԹԵԱՆ կողմէ

Ի ՆՊԱՍՏ ՊԱՆԵԷՕ - ՔԱՇԱՆԻ ԴՊՐՈՑԻՆ

Այս Կիրակի, 29 Ապրիլ կէսօրէ վերջ ճիշդ ժամը 3ին

Պանեէօ, 150, Route d'Orléansի սրահին մէջ

Աշակերտները կը ներկայացնեն **«ԵՐԵՔ ՔԱՋԵՐ»** եւ **«ԳՈՒՇԱԿ»** խաղերը

Ղեկավարութեամբ՝ ՆՇԱՆ ՊԷՇԻԿԹԱՇԼԵԱՆԻ

ճոխ յայտագիր՝ խմբերգներ, արտասանութիւններ, կովկասեան եւ հայկական պարեր, անակնկալներ եւ մօգական փորձեր:

Թառխա Գ. ՅՈՎՀԱՆՆԷՍԵԱՆ կը նուագէ

Ծախքերու մասնակցութեան համար մուտք 5 ֆրանք

Հաղորդ. միջոց.— Առնել Փորթ տ'Օրլէանէն 88 թիւ հանրակառքը եւ իջնել Պանեէօյի կայարանը:

ՑԵՐԵԿՈՅԹ – ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ

ԴՊՐՈՑԱՍԷՐ ԱՆԿԷՆԻ ՕԺԱՆԴԱԿ ՕՐԻՈՐԴՆԵՐՈՒ ՄԻՈՒԹԵԱՆ

Հովանաւորութեամբ եւ ներկայութեամբ Պ. **Georges Picot**ի

եւ Պատուոյ նախագահութեամբ Զօրավար **Edouard Brémond**ի

ՏԵՂԻ Կ'ՈՒՆԵՆԱՅ 13 ՄԱՅԻՍ ԿԻՐԱԿԻ ԺԱՄԸ 3ԷՆ ՄԻՆՉԵՒ 10Ը

ՍԱԼ ՀՕՇԻ ՄԵԾ ՍՐԱՀՆԵՐՈՒՆ ՄԷՋ 9 Ave. Hoche (Մէթրօ Courcelle)

Արժանթինեան անուանի օրքէսթր, ղեկավար **Manuel Pizarro**

Գեղարուեստական բաժին - անակնկալներ: *Մուտք* 15 *ֆր.*

Խճողումի տեղի չի տալու համար կը խնդրուի կանխօրօք սեղաններ վարձել: դիմել հեռախօսով *Provence 95-61* եւ *34-61*:

ՆԱՄԱԿԱՏՈՒՓ

ՍՏԱՑԱՆՔ

ՓԱՐԻԶ (17), Ս. Սիմ.— 70:
ՄԱՐՍԷՅԼ, Տօֆթ. Պ.— 154:
ԼԱՊԷԿԻՒՏ, Մ. Պ.— 100:
ՄԱՐՍԷՅԼ, Գործ.— Ստացանք:
ՍԱՎԻՆԵԻ, Պ. Գ.— 20:
ՊՈՆՏԻ, Փ. Պ.— 100:
ԷՔՍ ԱՆ ՓՐՕՎԱՆՍ, Ժ. Աւ.— 70:
ԱԼՖՈՐՎԻԼ, Փ. Ու.— 50:
ԱԼՖՈՐՎԻԼ, Պ. Փ.— 60:
ՌՕՄԱՆ, Գործ.— 97.50:
ՎԻՎԻԷ, Քէօշ.— 35:

ՀԱՅՏԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆ

Մարսէյլի Հ. Յ. Դ. Պատ. Միութեան 1935ի «Գոյամարտ» օրացոյցի պատրաստութեան համար, կը խնդրենք բոլոր այն հայրենակիցներէն, որոնք ցարդ հասարակութեան անծանօթ մնացած, յեղափոխական դէմքերու կենսագրականներ, եւ կարեւոր դէպքերու մասին ծանօթութիւններ ունին մէկ ամիսէն ղրկեն Միութեանս հասցէին K. Antikian, 49. rue Nationale. Marseille.

ԵԹԷ ՀԱՅՐԵՆԱԲԱՂՁՈՒԹԵՆԷ ԿԸ ՏԱՌԱՊԻՔ
ԽՄԵՑԷՔ «ԵՐԵՒԱՆ» ԱՆԱՐԱՏ ՕՂԻՆ
ՍՏՈՐԵՒ ՆՇԱՆԱԿՈՒԱԾ ՊԻՏԱԿՈՎ
ՄԵՐԺԵՑԷՔ ԿԵՂԾԵՐԸ

Ֆրանսայի համար արտօնատէր
Société PEUREUX
12, Boulevard des Vignes, 12 MARSEILLE Tél. Colbert 58–10
ԼԻՈՆԻ եւ ՇՐՋԱԿԱՆԵՐՈՒ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՑԻՉ
D.N.BAHADOURIAN 32 rue Sévigné Lyon (Rhône)
ՆԻՍԻ ԳՈՐԾԱԿԱԼ.—
M. H. Khatchadourian et Danielian 24, rue Assalit, Nice (A. M.)

13 ՏՐԱՄԱԴՐԵԼԻ ԵՆ գեղեցիկ եւ ընդարձակ սրահներ՝ (ամէն յարմարութիւններով եւ օժտուած ելեկտրական գոյնզգոյն լամբարներով) հարսանեկան հանդէսներու, ժողովներու, ցերեկոյթներու, պարահանդէսներու եւլն. դիմել **13**
ՅՈՎՀԱՆՆԷՍԵԱՆԻ *13 rue Pierre Curie,* K. *Bicètre. Metro: Porte d'Italie*

ԲԱՑՈՒԱԾ Է
ՅՈՎՀԱՆՆԷՍ ԽԱՆՁԵՐԵԱՆԻ
ԱՐԴԻԱԿԱՆ ԴԵՐՁԱԿԱՏՈՒՆԸ
97 Route d'Orléans. Cachan
Անգլիական եւ ֆրանսական ընտիր կերպասներ, վերջին նորաձեւութիւն, խնամուած կար: Գիներու վրայ կարեւոր զեղչ:

ԼԻԱԿԱՏԱՐ ՈՒ ՀԱՐԱԶԱՏ

ՕՄԱՐ ԽԱՅԵԱՄԸ

Արամ Զարըգի Թարգմանութեամբ *807* քառեակներ գեղարուեստական շքեղ կողք եւ ընտիր թուղթի վրայ

Այս գիրքը ոչ կարելի է չունենալ եւ ոչ ալ ունենալէ յետոյ ուրիշի փոխ տալ: Ճամբու ընկեր, կեանքի առաջնորդ, բարձր գիրք:

Դիմեցէք ուղղակի թարգմանչին (1, rue du Turin, Arnouville-les-Conesse (S. et O.)) *եւ կամ ծանօթ տեղերը:*

Գ Ի Ն 15 Ֆ Ր Ա Ն Ք

Կ'ՈՒԶՈՒԻ

Կ'ուզուի 25-35 տարեկան վստահելի հայ կին մը տնական գործերու եւ երկու երախաներ (7 եւ 10 տարեկան) խնամելու համար: Գրել Jean Abdalian*ի,* quartier Colombe, Mougins (Alpes Maritimes):

ՀՕՅ Կ. ԽԱՉԻ Նիսի մասնաճիւղի կազմակերպած պարգեւաբաշխութենէն շահած են հետեւեալ թիւերը. 70, 18, 166, 244, 156, 453, 160, 121, 40, 143, 298, 95, 154, 476, 136, 20, 28, 185, 5, 278, 42, 291, 175, 270: *Նուէրները ստանալու համար դիմել մասնաճիւղիս գանձապետուհի Տիկ. Հերմինէ Զօրեանի, Cité Arménienne, Bld. de la Madeleine, Nice.*

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

Մարիամ Շատուրեան կը փնտռէ իր եղբայրը, ընիկ Չիմարացի Մարտիրոս Շատուրեան (27 տարեկան), որ Մարսէյլ կը գտնուէր չորս տարի առաջ: Տեղեկացնել Յառաջի:

L'ARMENIE

Աթէնք հրատարակուող լ'Առմէնի ֆրանսերէն պարբերաթերթը կը ծախուի Փարիզ, Լիոն եւ Մարսէյլ Hachetteի գործակալութեան հայ քէօշկերը, ուր կը ծախուին նաեւ յունարէն թերթեր:

ՎԱՐՁՈՒ Է

Կահաւորուած սենեակ մը, գին 200 ֆրանք: Դիմել Պ. Կ. Մուրատեանի 13 րիւ Սօլնիէ, Փարիզ (9), մէթրօ Քատէ:

Le Gérant: H. STEPHAN
Imprimerie A. DER (AGOPIAN)
17, Rue Damesme, PARIS (13e)

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (22)

ՀԱԼԱԾ ՄՈՄԻՆ ՀԵՏՔԸ

Հեղինակ՝ ԷՏԿԸՐ ՈՒՕԼԸՍ *Թարգ. Ժ. Մ.*

Թ. Ք. խնդաց:

— Կրնա՞մ նստիլ, հարցուց:

Գարա բազկաթոռ մը հրամցուց անոր եւ գաղտնի ոստիկանը նստեցաւ անոր մէջ: Ցենարանին կռթնեցաւ եւ սրունքները խաչաձեւեց. շատ հանգիստ էր այդպէս:

— Շատ վարպետ էք, Պ. Գարա, ըսաւ Թ. Ք.:

Ցոյնը իրեն նայեցաւ լրջութեամբ:

— Ոչ այնքան վարպետ ձեր այցելութեան շարժառիթը հասկնալու համար...

— Շատ պարզ է, ըսաւ Թ. Ք., շատերուն ծանօթ էք այստեղ, ի մէջ այլոց ծանօթ էք նաեւ Լէյտի Պարթօլէմիւին...

— Այո, շատ լաւ կը ճանչնամ զինքը, ըսաւ Գարա յօժարակամ, չափէն աւելի յօժարակամ:

Այդ պատասխանը այնքան արագ տրուած էր որ Թ. Ք. խորհեցաւ թէ Ցոյնը հասկցած էր իր այցելութեան պատճառը:

— Գաղափար ունի՞ք թէ Լէյտի Պարթօլէմիւն ինչ պատճառաւ ճամբորդութեան մեկնեցաւ ճիշդ այս պահուն, հարցուց Թ. Ք. բառերը կշռելով:

Գարա խնդաց:

— Ինչ տարօրինակ հարցում, կարծես թէ անիկա իր ծրագիրները պիտի յայտնէր մէկու մը որ ուրիշ բան չէ եթէ ոչ սովորական ծանօթ մը...

— Եւ սակայն, ըսաւ Թ. Ք. սիկարէթին կրակին նայելով, դուք զինքը բաւական կը ճանչնաք իր մուրհակը պահելու համար...

— Մուրհա՞կը...

Զարմանք կար անոր ձայնին մէջ, Թ. Ք. ինքնիրեն հայհոյեց, որովհետեւ Ցոյնին դէմքին վրայ նշմարեց տեսակ մը սփոփանք: Հասկցաւ թէ սխալած էր եւ շատ վճռական եղած էր իր կարծիքին մէջ:

— Այսինքն, ըսաւ Թ. Ք. պաղարիւնով, մուրհակ ըսելով ըսել կ'ուզեմ այն ապահովութիւնները զորս ընդհանրապէս պարտատէրը կը յանձնէ իր փոխատուին որմէ խոշոր գումարներ ստացած է: Գարա պատասխան չտուաւ. գարակէն հանեց բանալի մը եւ Թ. Ք.ի երկնցնելով ըսաւ.

— Ահաւասիկ դրամարկղիս բանալին. ազատ էք անոր մէջ փնտռելու Լէյտի Պարթօլէմիւին ինծի տուած մուրհակները... սիրելիս, արդեօ՞ք կը կարծէք որ ես վաշխառու մըն եմ:

— Մտքէս անգամ չէ անցած այդ տեսակ բան մը, ըսաւ Թ. Ք. որ կը տեսնէր:

Բայց Գարա ստիպեց որ բանալին առնէր:

— Զափազանց ուրախ պիտի ըլլամ եթէ փնտռէք ձեր ուզածին պէս, ինծի այնպէս կը թուի թէ Լէյտիին հիւանդութեան պատճառը կը վերագրէք իմ կողմէս եղած վաշխառուական չարութեան մը, խնդրեմ փնտռեցէք ձեր խիղճին համար, դուք ալ գոհացում ստացէք, ես ալ...

Սովորական մարդ մը կամ սովորական գաղտնի ոստիկան մը քաղաքավար կերպով պիտի մերժէր այդ տեսակ խնդրանք մը եւ պիտի ըսէր թէ դրամարկղը բանալու եւ անձնական թուղթեր քրքրելու իրաւունք չունէր եւ շնորհակալութիւն անգամ պիտի յայտնէր այդ ազնիւ առաջարկին համար: Եւ սակայն Թ. Ք. սովորական մարդ չէր: Առաւ բանալին զոր ափին մէջ թօթվեց ու ըսաւ.

— Անիկա՞ է ձեր ննջարանին նշանաւոր դրամարկղին բանալին...

Գարա հեգնանքով խնդաց.

— Անիկա բանալին չէ այն դրամարկղին զոր իմ բացակայութեանս բանալ տուած էիք օր մը, Պ. Մէրէտիթ. հաւանաբար գիտէք թէ նոր մը գնեցի... բայց թերեւս դուք չէք կրնար բանալ...

— Կրնամ, կրնամ, ըսաւ Թ. Ք. հանդարտութեամբ եւ ոտքի ելաւ: Գարա սենեակին դուռը բացաւ անոր համար:

— Ձեզ առաջնորդեմ, ըսաւ քաղաքավար կերպով:

Նրբանցքէն անցնելով մտան ընդարձակ սենեակ մը որ լուսաւորուած էր երկաթեայ ձողերով պաշտպանուած պատուհանով մը: Լայնանիստ վառարանին մէջ վառուող կրակ մը կար եւ սենեակին ջերմութիւնը նեղացուցիչ էր, հակառակ դուրսի ցուրտին:

— Ահաւասիկ չռայլութիւն մը զոր, դուք իբրեւ Անգլիացի, չպիտի ներէք ինծի:

Մահճակալին մօտիկը, պատին մէջ թաղուած էր կանանչ դուռով դրամարկղը.

— Հրամմեցէք, Պ. Մէրէտիթ. Բէմինկթըն Գարայի բոլոր գաղտնիքները ձեզի կը սպասեն...

— Կարծեմ պարապ տեղը յանձն առեր եմ այս յոգնութիւնը, ըսաւ Թ. Ք.:

— Համակարծիք եմ ձեզի, ըսաւ Գարա ժպիտով մը:

— Տարօրինակ է որ ձեր մտքէն անցածը իմ մտքէս ալ կ'անցնի... աւելցուց Թ. Ք. եւ բանալին վերադարձուց Ցոյնին:

— Չէ՞ք ուզեր բանալ, հարցուց Գարա: Թ. Ք. գլուխ թօթվեց:

— Որքան կը տեսնեմ դրամարկղը «Մակնուս» մըն է, իսկ բանալիին վրայ գրուած է «Զրպս» անունը. գաղտնի ոստիկանի փորձառութիւնովս գիտեմ թէ «Զրպս»ի մը բանալին, «Մակնուս» դրամարկղը չի բանար...

— Ինչ ալ յիմար եմ, ըսաւ Գարա պարմանալով. հիմա յիշեցի, բանալին դրամատուն ղրկած էի բացակայութեանս եւ միայն այս առտու վերադարձաւ... բերել կուտամ...

— Հոգ չէ, ձանձրոյթ մի առնէք, ըսաւ Թ. Ք. քաղաքավարութեամբ եւ գրպանէն հանեց կաշիէ պահպանակի մը մէջ փաթթուած կարգ մը գործիքներ. անոնցմէ հատ մը զատեց եւ անցուց դրամարկղին ծակին մէջ: Գարա զարմանքով ու քիչ մըն ալ վախով կը դիտէր անոր շարժումները:

— Ի՞նչ պիտի ընէք, հարցուց սարսափած:

— Հիմա կը տեսնէք, պատասխանեց Թ. Ք. ուրախ չեշտով մը:

Գործիքը դարձուց բանալին ծակին մէջ, մէկ մը աջ, մէկ մը ձախ. փականքը տեղի տուաւ եւ դուռը բացուեցաւ:

(Շար.)

ԳՈՐԾ ԿԸ ՓՆՏՌԷ

Հայ կին մը *(37 տարեկան)* տնական աշխատանքներու համար, օրավարձքով կամ ամսականով: Դիմել Գ. ՄԽԻԹԱՐԵԱՆԻ, *6,* rue Blanqui, Փարիզ *(13)*:

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

ՅԱՌԱՋ

HARATCH

ՕՐԱԹԵՐԹ՝ ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ, ԳՐԱԿԱՆ

(Fondé en 1925) R. Seine 276.286

Directeur et Propriétaire : Sch. Missakian

Rédaction & Administration
ԽՄԲԱԳՐՈՒԹԻՒՆ ԵՒ ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ

17, Rue Damesme PARIS (13e)
Téléphone : Glacière 15-70

(ԵՐԹԵՒԵԿԻ ՀԱՄԱՐ՝ Métro : TOLBIAC)

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԵԱՆ ՊԱՅՄԱՆՆԵՐ.—

	ՏԱՐԵԿԱՆ	ՎԵՑԱՄՍԵԱՅ	ԵՌԱՄՍԵԱՅ
Ֆրանսա եւ գաղութներ	140 ֆրանք	70 ֆրանք	35 ֆր.
Անգլիա, Եգիպտոս, Զուիցերիա, Իտալիա	250 »	130 »	—
Ամերիկա	200 »	100 »	—
Ուրիշ Երկիրներ	200 ֆրանք	100 ֆրանք	—

ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ 26 ԱՊՐԻԼ
JEUDI 26 Avril 1934

10ՐԴ ՏԱՐԻ - 10e Année N° 2480

Խմբագիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

ԳԻՆ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ԵՐԿՈՒ ԽՕՍՔ

Ի՞ՆՉՈՒ ԱՆՃԱՐԿԵԼԻ Է ՄԱՐՍԷՅԼԸ

Եւ այժմ խօսինք Մարսէյլի գործերու մասին, առաջնորդին ծանօթ շրջաբերականին առթիւ։

Չպիտի քրքրենք այդ հոծ եւ չէն գաղութին կազմալուծման բարդ պատճառները։ Վերջերս առիթ ունեցանք յայտնելու մեր տպաւորութիւնները, եւ կ՚ուզենք խուսափիլ կրկնութիւններէ։

Պալաքեան եպիսկ. իր շրջաբերականին մէջ կ՚ըսէ.

— «Երկու տարիէ ի վեր անհնար եղաւ ոչ Ազգ. Երեսփ. Ժողով կազմել եւ ոչ ալ օրինաւոր Ազգ. Կեդր. Վարչութիւն։ Այդ իսկ պատճառով, Առաջնորդարանի նիւթական եւ բարոյական ամբողջ պատասխանատուութիւնը ծանրացաւ միայն իմ վրայ»։

Ուրիշ աղբիւրէ մը կ՚իմանանք թէ՝ Առաջնորդարանը ամսական 1000 ֆրանք ծախք ունի, առանց հաշուելու առաջնորդին թոշակը. բայց ոչ իսկ այս գումարը կարելի է ճարել։

Մէկ խօսքով, կազմալուծում կամ անիշխանութիւն։ Միայն արուարձաններն ու գիւղերն են որ կը պահեն իրենց գլուխը, իւրաքանչիւրը իր կարողութեան համաձայն։

Ինչպէս ըսինք, չպիտի մտնենք մանրամասնութեանց մէջ։

Կարելի չէ երկու խօսքով պարզել այս կացութեան պատասխանատուութիւնները։ Մարսէյլի գաղութին շահը կը պահանջէ քննիչ ատեան մը կազմել եւ ճշդել ամէն բան։ Այլ եւս ոչ լրագրական թղթակցութիւնները օգուտ ունին, ոչ ալ փոխադարձ ամբաստանութիւնները։

Արդար ըլլալու համար, ըսենք թէ կազմալուծման պատասխանատուներուն մէջ կը գտնուին ոչ միայն Պալաքեանն ու Խորասանճեանը, Հայրենակցականներն ու կուսակցութիւնները, այլ եւ Մարսէյլի ժողովուրդը ինք։

Ի՞նչ ըսել կ՚ուզէ, վերջապէս, այս բազմահայ կեդրոնը, ամէն բան քախտին ձգելով եւ իր պատեանին մէջ քաշուելով։

Որո՞ւ դէմ է քէնը։ Որմէ՞ վրէժ լուծել կ՚ուզեն։

Պալաքեանը չէ՞ք ուզեր։ Հաւաքուեցէք, օրինաւոր Մարմիններ կազմեցէք, գտէք եւ ճամբեցէք։

Չէ՞ք ուզեր որ կուսակցութիւնները մասնակցին։ — Հրամեցէք ասպարէզ։ Կ՚ուզէք որ միայն մէկ – մէկ ներկայացուցի՞չ ունենան։ — Հաւաքուեցէք եւ որոշեցէք։

Կարճ խօսքով, քրէական յանցանք է այս անտարբերութիւնը։ Իսկ հետեւանքը՝ կորսուեր 20–25,000 հոգինոց գաղութի մը համար որ Փարիզին ասպարէզ կը կարդար երէկ։

Եթէ քիչ մըն ալ երկարաձգուի այս վիճակը, Մարսէյլն ալ պիտի դառնայ տեսակ մը Լիոն,— գաղութ մը ուր ծառ չի բուսնիր, ուր մարդիկ «ազգասիրական» պարտականութիւն կը սեպեն եղածն ալ քանդել, արմատ կամ ճիւղ։

Ամէն տեղ ալ, անսահման յաւակնութիւններ ունինք մեր ճակատագիրը վարելու մասին։ Եւ ունինք սանձարձակ ազատութիւն։

Եւ սակայն, ահա Միջերկրականի ափերուն վրայ թառած գաղութ մը, որ իր գլուխը կորսնցուցեր է երկու տարիէ ի վեր։

Ո՞ր օրուան, կամ ի՞նչ բանի կը սպասէ Մարսէյլը։ Հայրապետական կոնդակի՞, կաթողիկոսական նոր պատուիրակի՞ մը թէ հրաշքի։

Բոլորս ալ կ՚ուզենք որ կղերական իշխանութիւնը կամ հոգեւոր հովիւները կարելի եղածին չափ քիչ խառնուին ազգային գործերու, ամփոփուելով իրենց վեղարին տակ։

Արդ, երկու տարուան կազմալուծումը շրջաբերականի նիւթ կը ծառայէ եպիսկոպոսի մը, իբրեւ ահազանգ։ Իսկ բուն իրաւատէրը, գաղութը խոր քուն կը քաշէ, կարծես հարցը Զուլուներու մասին ըլլար։

Բարոյական կորո՞ւստ է որ կը պակսի թէ նիւթական կարողութիւնը։

Ո՛ր տեսակէտէն ալ դատենք, ի՛նչպիսի չքմեղանքներ ալ փնտռենք, դժուա՛ր է ըմբռնել եւ բացատրել Մարսէյլի այսօրուան պատկերը։ Իսկ չատ աւելի դժուար՝ հանդուրժել անոր։

Որովհետեւ, վերջնական քայքայման կը տանի այս ճամբան։ Ան ալ հազիւ տասը տարուան ճիգէ մը յետոյ։

Այսպէ՞ս է որ պիտի ապահովենք արտասահմանի արմատախիլ բազմութեանց ինքնապաշտպանութիւնը։

Արեւելեան գաղութներուն մէջ, ուր շատ աւելի ծանր են առօրեայ հոգերը, մարդիկ հրաշքներ կը գործեն տարուէ տարի, որպէսզի բազմապատկեն դիմանալու կարողութիւնը։

Նոյն տարագիր բազմութեանց մաս չե՞ն կազմեր Մարսէյլն ու Լիոնը։ Նոյն տառապանքներէն անցած, նոյն վտանգներուն ենթակայ, եւ նոյն տենչերով տոգորուած։

Ինչո՞ւ մէկ մասը պիտի ոգնի ու քրտնի այնքան տաժանելի պայմաններու մէջ, իսկ միւսը պիտի անճրկի, հակառակ բազմաթիւ առաւելութեանց։

Կ՚ուզէինք չարաչար սխալած ըլլալ մեր յոռետեսութեան մէջ, եւ հաւատալ թէ անակնկալ մը կը պատրաստէ Մարսէյլի գաղութը, իր իսկ փրկութեան համար։

Կը գտնուինք շրջանի մը մէջ որ կը պահանջէ ուժերու կազմակերպում եւ բազմապատկում, սուր հետաքրքրութիւն եւ գիտակից, յարատեւ աշխատանք։

Իւրաքանչիւր գաղութ շաղախ մը պիտի դառնայ իր ներքին կազմակերպութեամբ եւ գործունէութեամբ։ Այլապէս ինքնապաշտպանութիւնն է որ կը սպառնայ, առանձին – առանձին եւ յետոյ բոլորին մէկ։

Հին պատմութիւններ, տեղի – անտեղի դառնութիւններ կամ ուրիշ պատրուակներ չեն կրնար արդարացնել այս անկերպարան վիճակը։

Կարգի դիր տունդ, Մարսէ՛յլ։

Շ.

ՎԵՐՋԻՆ ԺԱՄ

ՃԱՓՈՆ ՉԻՆԱՍՏԱՆԻ ԽՆԱՄԱԿԱ՞ԼՆ Է

»»»• •«««

ՊԱՇՏՕՆԱՊԷՍ ԿԸ ՄԵՐԺԷ ՈՐ ԵՒԷ ՕՏԱՐ ՄԻՋԱՄՏՈՒԹԻՒՆ

Ճափոնի արտաքին նախարարը կարգ մը ուշագրաւ յայտարարութիւններ ըրաւ ապրիլ 18ին, պարզելով իր կառավարութեան դիրքը Չինաստանի հանդէպ։ Այս յայտարարութիւնները զարմանք պատճառեցին միւս պետութեանց, եւ անգլիական կառավարութիւնը փութաց բացատրութիւն պահանջել։

Ապրիլ 24ին, ճափոնական դահլիճը իր լիակատար հաւանութիւնը յայտնեց արտաքին նախարարին յայտարարութեան, անգամ մը եւս շեշտելով թէ Ճափոն չպիտի հանդուրժէ ո՛ր եւ է օտար միջամտութեան։

Նախարարական խորհուրդը հրատարակութեան տուաւ գեկոյց մը որ կ՚ըսէ.— Վերջին պաշտօնական յայտարարութիւնը պարզապէս ընդլայնումն է արտաքին նախարարին կողմէ մարտ 23ին խորհրդարանին մէջ եղած յայտարարութեան։ Հետեւաբար, ապրիլ 18ի յայտարարութիւնը երբեք չի հակասեր բաց դրան սկզբունքին եւ չի փոխեր Չինաստանի հողային ամբողջութիւնը։ Ճափոնական կառավարութիւնը որ եւ է առարկութիւն չունի պետութեանց կողմէ Չինաստանի ընծայուած որեւէ ոչ-քաղաքական աջակցութեան դէմ։ Համաձայն է նաեւ մշակութային աջակցութեան։ Բայց, ճափոնական կառավարութեան տեսակէտով, օտար պետութեանց սեղանաւորական եւ արհեստագիտական աջակցութիւնը կը ձգտի քաղաքական նշանակութիւն ունենալ։ Ճափոն հակառակ է այսպիսի աջակցութեան, նկատի առնելով իր յարաբերութիւնները Չինաստանի հետ եւ իր դիրքը՝ իբրեւ խաղաղութեան գլխաւոր պահակ Ծայր. Արեւելքի մէջ։ Ճափոն չի կրնար թոյլատրել ռազմական օդանաւերու կամ զէնքերու ներածումը դէպի Չինաստան, առանց ուժգնօրէն բողոքելու, որովհետեւ այսպիսի գործառնութիւնները ուշ - կանուխ պիտի նպաստեն Չինաստանի խաղաղութեան եւ միութեան քայքայման։ Այս է Ճափոնի դիրքը եւ կը սիրենք յուսալ թէ պետութիւնները պիտի ըմբռնեն զայն»։

Այս գեկոյցը առաջին պատասխան մը կը համարուի բրիտանական կառավարութեան ծանուցագրին։

Այս առթիւ, հեռագիրը ուրիշ կարեւոր լուրեր ալ կը հաղորդէ։ Ճափոն որոշած է յառաջիկայ երեք տարիներու ընթացքին կրկնապատկել իր զինուորական օդանաւերուն թիւը, որ 645 է այժմ։

Պերլինի ճափոնական դեսպանը տեսակցութեան մը ընթացքին յայտարարեց թէ նաւային յառաջիկայ խորհրդաժողովին մէջ անհրաժեշտ է ջնջել նաւային սպառազինութեանց անհաւասարութիւնները, որոնք հիմնուած են հին դաշնագիրներու վրայ։ Դեսպանը շեշտեց թէ մինչեւ որ Ճափոն միւս մեծ պետութեանց հաւասար տորմիղ մը չունենայ, չպիտի կրնայ անհրաժեշտ ապահովութիւնը վայելել Խաղաղականի մէջ։

⁂ Ինչպէս ըսինք, մեծ պետութիւնները իրար անցած են Ճափոնի բռնած դիրքին պատճառով։ Մ. Նահանգներու կառավարութիւնը առ այժմ լուռ կը մնայ, մինչեւ որ կացութիւնը պարզուի։ Անգլիա եւ Ամերիկա միեւնոյն տեսակէտն ունին այս հարցի մասին։ Ուաշինկթընի ճափոնական դեսպանը յայտարարեց թէ իր կառավարութիւնը անշուշտ պիտի յարգէ եղած դաշնագիրները, միեւնոյն ատեն ձգտելով ամրապնդել Չինաստանի կացութիւնը։ Եւ իբրեւ օրինակ յիշեց Մանչուրիոյ նոր պետութիւնը, որ կը զարգանայ խաղաղօրէն եւ ուր մէկ միլիոն Չինացիներ կը գաղթեն ամէն տարի։

ԱՊԱՀՈՎՈՒԹԵԱՆ ՏԵՍՉՈՒԹԻՒՆԸ ՊԻՏԻ ԲԱՐԵԿԱՐԳՈՒԻ

»»»• •«««

ՆԵՐՔԻՆ ՆԱԽԱՐԱՐԻՆ ՈՒՇԱԳՐԱՒ ՅԱՅՏՆՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ

Ներքին նախարար Պ. Սառօ առջի օր ճառ մը խօսեցաւ Ֆրանսայի եւ գաղութներու ոստիկանական պաշտօնեաներու ընկերակցութեան տարեկան համագումարին առթիւ։ Ըսաւ թէ անյապաղ պիտի սկսի բարեկարգութիւնը Ապահովութեան Տեսչութեան, որուն անունը շատ քաշքշուեցաւ Սթավիսքիի դայթակղութեանց առթիւ։ Վերջին վեց տարիներու ընթացքին Ապահովութեան Տեսչութիւնը եւ իր շրջուն ոստիկանութիւնը հինգ հազարէ աւելի ձերբակալութիւններ կատարած են ոճիրներու համար, 38,000 ձերբակալութիւններ՝ զանազան յանցանքներու համար։ Միեւնոյն ժամանակաշրջանին ճշդուած է 250 հազար կասկածելի անհատներու ինքնութիւնը։ Ասոնց բոլորին ալ մատի հետքերը եւ լուսանկարները հանուած են։ Վերջապէս, Ապահովութեան Տեսչութիւնը ոստիկանական ատեաններուն յանձնած է հազարաւոր գործեր։ Նախարարը ըսաւ թէ ժողովուրդը պիտի զարմանայ, երբ լսէ թէ Ապահովութեան Տեսչութիւնը կեդրոնական վարչութիւն չունի օտարականներու հսկողութեան համար, ոչ ալ տեղեկատու (մամուլի) բաժին կամ թարգմանութեան գրասենեակ։ Յետոյ, չունի նաեւ անհրաժեշտ նիւթերը՝ սեղանաւորական եւ տնտեսական հարցերու մասին, որպէսզի կարենայ հսկել շահագէտներու եւ դեղձաբարներու վրայ։ Ոստիկանական Վերատեսչութիւնը, որ միայն Փարիզով կը զբաղի, ունի տարեկան 546 միլիոն ֆրանքի ելեւմուտք մը, ինչպէս եւ լայն ցանց մը տնօրէններու։ Ունի 800 զատական ոստիկանութեան սահմանուած եւ 500 ալ ընդհանուր գործերու կապուած գաղտնի ոստիկաններ կամ գէտեր։ Իսկ Ապահովութեան Տեսչութիւնը, որ ամբողջ Ֆրանսայի հետ կապուած է, ունի 47 միլիոն ֆրանք ելեւմուտք, մէկ տնօրէն եւ միայն երկու հարիւր պաշտօնեաներ, զատական եւ ուրիշ պրպտումներու համար։

Պուլկարիոյ վարչապետը Հռոմի մէջ

Ինչպէս գրած էինք, Պ. Մուշանով Պերլինէն անցաւ Հռոմ, խորհրդակցելու համար քաղաքական եւ տնտեսական հարցերու մասին։ Քաղաքական խնդիրներու մէջ ամէնէն կարեւորը պալքանեան դաշինքն է, որմէ դուրս կը մնայ Պուլկարիա։ Իսկ տնտեսական տեսակէտով, այդ երկիրը մտահոգութեան մատնուած է Իտալիոյ, Աւստրիոյ եւ Հունգարիոյ միջեւ կնքուած պայմանագիրներէն։ Սոֆիայի մէջ կը վախնան թէ Հունգարիոյ եղած զիջումներու հետեւանքով, պիտի վնասուին Պուլկարիոյ կարգ մը հողագործական արտադրութեանց ներածումները։ Բանակցութիւնները կը շարունակուին։

ՎՏԱՆԳԱՒՈՐ ԹՌԻՉՔԻ ՄԸ ՀԵՏԵՒԱՆՔԸ

Երիտասարդ օդանաւորդ մը, Լուի Լըքօք, 27 տարեկան, առջի օր թռիչք մը կատարեց Յաղթական Կամարէն մինչեւ Քոնքորտի հրապարակը, 50-60 մեթր բարձրութեամբ։ Պարզապէս տուներու տանիքներուն քսուելով կ՚անցնէր, ինչ որ կրնար աղէտալի հետեւանքներ ունենալ։ Օդանաւային ընկերակցութիւնը եւ առաւ իր արտօնագիրը, իբրեւ պատիժ։

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

ՀԱՅ ԱՂՋԻԿ ՄԸ,
ԳԱՐԱՄԱՆՑԻ «ՊԱԽԱԼ»Ը ԵՒ...

oooo

Սքանչելի, սքանչելի՛ բերբեր արտադրեց «միացեալ ճակատ»ը։

«Եկեղեցաւէր», կղերասէր տիկիններէն յետոյ, անաւասիկ աղջիկներ որ Գարամանցի «պախալ»ներու փառքը կ՚երգեն։

Զրպարտութի՞ւն է։ Գտէք եւ կարդացէք «Նոր Արշալոյս»ի 1934 ապրիլ 22ի թիւը։

Այս շաբաթաթերթը, որ կը հրատարակուի Պուքրէշի մէջ, իբրեւ օրկանը Հօկի եւ թթու հակադաշնակցական է, առաջին էջին վրայ տպած է նամակ մը «զոր Պոլսեցի օրիորդ մը Նիւ Եորքէն ղրկած է Պուքրէշի իր ազգականուհիին»։

Նամակը տեղեկութիւններ կուտայ Նիւ Եորքի դէպքին դատավարութեան մասին։ Եւ ի՜նչ տեղեկութիւններ.

— «Ոճրագործներէն երեքը շատ գաղտնիքներ մէջտեղ հանած են։ Ամէնքս անհամբեր կը սպասենք դաշնակ չէֆերուն ձերբակալման, որոնց վրայ գաղտնի հսկողութիւն կը կատարուի որպէսզի չըլլայ թէ երկրէն փախչին։ Հաւատացած ենք որ ոճրագործներուն իրենց յանցանքը ելեկտրական աթոռին վրայ քաւելէն վերջ, կարգը պիտի գայ «մեծ»երուն, որոնք ցկեանս պիտի բանտարկութեան դատապարտուին։ Այդ ատեն պիտի ըլլայ մեր ազգին փրկութիւնը»։

Յետոյ կը խօսի հանգանակութեան մասին։ Օրիորդը — կամ օրիորդի շրջազգեստ հագած դիմակաւորը — կը պատմէ թէ՝ հանգանակութիւնը «ոգեւորութեամբ յառաջ կը տարուի», թէ ամէնքն ալ կ՚ուզեն որ Ղեւոնդ արք.ի մարմինը Հայաստան փոխադրուի։ «ՄԻԱՅՆ ՌԱՄԿԱՎԱՐՆԵՐԸ Կ՚ՈՒԶԵՆ ՈՐ ՆԻՒ ԵՈՐՔ ՄՆԱՅ, ՈՐՊԷՍԶԻ ԱՄԷՆ ԱՌԻԹԻ ՇԱՀԱԳՈՐԾԵՆ»։

Այս առթիւ կ՚իմանանք թէ «հայ բոլշեւիկները ամէնէնանկեղծներն են. անոնք այս բանը հասկցած են (այսինքն ռամկավարներուն շահագործումը) եւ թոյլ չպիտի տան որ Սրբազանին մարմինը այստեղ մնայ)»։

Ու վերջապէս.— կ՚արտատպեմ բառ առ բառ, որպէսզի ձեր սեփական աչքերով կարդաք.

— «Բոլոր հայ ընտանիքներն ու հայ ճաշարանները, որոնք իրենց միսն ու ուրիշ պէտքերը դաշնակ խանութներէն կ՚առնէին, հիմակ կը դիմեն յունական եւ իտալական խանութները։ Տեսնաք, մարդոց երեսը ինչպէս կը խնդայ։ ԱՌ ԱՅԺՄ ԱՅՍՊԷՍՈՎ ՍԻՐՏԵՐՆԻՍ ԿԸ ԳՈՀԱՑՆԵՆՔ ԵՒ ՎՐԷԺՆԻՍ Կ՚ԱՌՆԵՆՔ։ ԳԱՐԱՄԱՆՑԻ ՏԱՃԿԱԽՕՍ ՑՈՅՑ ՄԸ՝ ՈՐՈՒՆ ՅԱՃԱԽՈՐԴԸ ԵՂԱԾ ԵՆՔ, Կ՚ԸՍԷ ԹԷ ԱՐԻՆԱՐԲՈՒ ԱՒԱԶԱԿՆԵՐ ԵՆ ԴԱՇՆԱԿՑԱԿԱՆՆԵՐԸ ՈՐ ՀԱՅ ԱԶԳԻՆ ՊԱՏԻՒԸ ՈՏՆԱԿՈԽ ԸՐԻՆ։ ՇԱՏ ՃԻՇԴ Է ՄԱՐԴԸ։

Այսպէս է, սիրելի Մառիս, պօյքոթ՝ առեւտուրի դէմ, պօյքոթ՝ այցելութեան դէմ։ Ամէնքը պիտի սնանկացնենք։ Շատերը չէ՞ք եկեղեցի կ՚երթան՝ հաւատացնելու համար թէ Դաշնակցական չեն։ Բայց խաբուող չկայ»։

Հապա այս բոլորին թագ ու պսա՞կը։

Հակադաշնակ օրիորդը այնքան քընքոյշ սիրտ ունի եւ այնքան խոր գիտակցութիւն, որ այժմէն կ՚աւետէ.

— «ԱՄԷՆՔՍ ԱՆՀԱՄԲԵՐ ԿԸ ՍՊԱՍԵՆՔ ԴԱՏԱՎԱՐՈՒԹԵԱՆ. ՆԵՐԿԱՅ ՊԻՏԻ ԸԼԼԱՄ ԵՒ ՄԱՆՐԱՄԱՍՆ ՊԻՏԻ ԳՐԵՄ ՔԵԶԻ։ ԻՍԿ ԵՐԲ ՈՃՐԱԳՈՐԾՆԵՐԸ ԵԼԵՔՏՐԱԿԱՆ ԱԹՈՌԻՆ ՎՐԱՅ ԴՐՈՒԻՆ, ՀԵՌԱԳԻՐ ՊԻՏԻ ՔԱՇԵՄ»։

Ես պիտի առաջարկէի թէյասեղան մը, գինեձօն մը, նոյն իսկ մեծ միթինկ մը սարքել ի պատիւ այս քա՜ջ օրիորդին եւ անոր Գարամանցի «պախալ»ին, ընդ հովանեաւ Բարեգործականի, որ «միացեալ»ին աներպապն է։

ՎԱՐԴԳԷՍ

Ֆրանսայի եւ Լեհաստանի գինակցութիւնը

ՊԱՇՏՕՆԱԿԱՆ ԶԵԿՈՅՑ ԱՆՈՐ ԱՄՐԱՊՆԴՄԱՆ ՄԱՍԻՆ

Տեղական մամուլը գոհունակութեամբ կ՚արձանագրէ արտաքին նախարարին դէպի Լեհաստան կատարած ճամբորդութեան արդիւնքները։ Նոյն գոհունակութիւնը կը տիրէ նաեւ Վարշաւայի մէջ։ Պաշտօնական տեսակցութեանց ընթացքին, կարելի եղած է հարթել կարգ մը թիւրիմացութիւններ որ կը տիրէին գերմանեւլեհ համաձայնութեան առթիւ։ Հաստատուած է թէ այդ համաձայնութիւնը որ եւ է ձեւով չի հակասեր ֆրանքօլեհ գինակցութեան։ Ֆրանսայի նախարարին այցելութեան առթիւ հրատարակուած պաշտօնական գեկոյցը կ՚ըսէ թէ «ամէն բանէ առաջ, Լեհաստանի եւ Ֆրանսայի միջեւ կնքուած գինակցութեան հիմերը կը մնան անխախտ եւ թէ այդ գինակցութիւնը յայտնապէս չինարար տարր մըն է եւրոպական քաղաքականութեան զարգացման մէջ։ Օրուան մեծ խնդիրներու քննութեան առթիւ, անգամ մը եւս հաստատուեցաւ թէ երկու կառավարութիւնները վճռած են շարունակել հաւատարիմ գործակցութիւնը որ մանաւորապէս օգտակար է Եւրոպայի խաղաղութեան համար»։

Թէեւ խորհրդակցութեանց վերջնական արդիւնքները յայտնի չեն, բայց կը յուսացուի թէ համաձայնութիւն մը պիտի կնքուի շատ մը քաղաքական եւ տնտեսական հարցերու մասին։

ՀԱՅ ՄԱՐԶԻԿԻ ՄԸ ՅԱՋՈՂՈՒԹԻՒՆԸ ՄԻԼԱՆԻ ՄԷՋ

ՄԻԼԱՆ, 23 ապրիլ (Յառաջ).— Ապրիլ 20ին Միլանի ամէնէն յայտնի մարզիկ խումբերու մէջ տեղի ունեցան զանազան մրցումներ։ «Pro Patria» խումբին մէջ, որ Իտալիոյ ամէնէն լաւ կազմակերպուած եւ զօրաւոր խումբն է, կը գտնուի նաեւ երիտասարդ մարզիկ մը, Ստեփան Սրապեան, Կէյվէ-Էջմէցի (եղբայրը բանաստեղծ եւ «Յառաջ»ի աշխատակից Արամայիս Սրապեանի)։ Վերոյիշեալ երիտասարդը, օժտուած մարմնական երկաթեայ կազմով՝ «թեթեւ դասակարգ»ի բազմաթիւ մրցորդներուն մէջ յաջողեցաւ առաջնութիւնը շահիլ ծանրութիւն վերցնելու փորձերուն մէջ։

Շատ գնահատելի եւ շնորհաւորելի է իր յաջողութիւնը, եթէ նկատի առնուի որ իր յաղթութիւնը արդիւնք է չափազանց կարճ ժամանակամիջոցի մը պատրաստութեան, նոյն մարզախումբին մէջ արձանագրուած ըլլալով հազիւ քանի մը ամիսէ ի վեր։

Ահաւասիկ իր արդիւնքը.— Աջ ձեռք 50 քիլօ, ձախ ձեռք 50 քիլօ, դանդաղօրէն 65 քիլօ, վոյդ ժամանակով 65 քիլօ, ոստումով 95 քիլօ։

Երիտասարդ մարզիկը խոստմնալից է նաեւ գունդ նետելու մէջ, ինչպէս երկաթի վրայ ազատ մարզանքներու։ Նորանոր յաջողութիւններ կը մաղթենք։

Ո՞վ սպաննեց կրակելու հրամանը

»»»• •«««

ՆՈՐԱՆՈՐ ՅԱՅՏՆՈՒԹԻՒՆՆԵՐ ՔՆՆԻՉ ՅԱՆՁՆԱԺՈՂՈՎԻՆ ԱՌՋԵՒ

Փետրուար 6ի դէպքերուն քննիչ յանձնաժողովը առջի օր լսեց ոստիկանու-

(Յուրերու շարունակութիւնը կարդալ Դ. էջ)

ՕՐՈՒԱՆ ՇԱՐԺՈՒՄԻՆ ՀԵՏ

ՍԵՒՌԻ ԴԱՇՆԱԳԻՐԸ

»»»..«««

Նախորդ յօդուածով տեսանք Սեւրի դաշնագրին այն մասերը, որոնք կը վերաբերին Թուրքիոյ սահմաններուն եւ քաղաքական հարցերու:

Դաշնագրին չորրորդ մասը կը խօսի փոքրամասնութեանց պաշտպանութեան մասին: Դաշնակից պետութիւններու ներկայացուցիչներէն բաղկացեալ յանձնախումբեր, Թուրքիոյ զանազան վայրերու մէջ հաստատուելով, Հայերու հանդէպ խժդժութիւն գործած անձերը պիտի պատժէին:

Համաձայն 147րդ յօդուածին, եւրոպական վարժարաններէն վկայեալ ամէն անհատ իրաւունք կը ստանար Թուրքիա գալ եւ ուզած գործը ընել: Օսմ. կառավարութիւնը իրաւունք չունէր այս վկայականները վաւերացնելու:

— Եւրոպայէն թուղթ մը բերողը, արժանիքի տէր ըլլայ թէ ոչ, պիտի կրնար ամէն գործ կատարել: Բժիշկ, փաստաբան, երկրաչափ պիտի ըլլար: Այս յօդուածը, Թուրքիոյ հանրային կրթութիւնը մեռցնելու համար էր, կ'ըսէ Հիքմէթ պէյ:

Փոքրամասնութիւններուն լայն իրաւունքներ կու տան 148րդ եւ 149րդ յօդուածները՝ կրօնական, ազգային եւ քաղաքական գետնի վրայ: Օրինակի համար, Հայերը, Յոյները, Հրեաները պիտի կրնային համալսարաններ բանալ, եւ ի հարկին դիմել օտար միջամտութեան, այս իրաւունքները արժեցնելու համար:

Հինգերորդ մասը զինուորական տրամադրութիւններ կը բովանդակէ: Թագաւորին անձնապահ գունդը պիտի բաղկանար 700 հոգիէ: Ոստիկան զօրքերը 35 հազար, պահեստի զօրամասը 15 հազար հոգիէ պիտի բաղկանային: Ոստիկան զօրքը թնդանօթ չպիտի կրնար ունենալ: Ասոնք պիտի բաժնուէին լեգէոններու: Առաւելագոյն չորս լեգէոնէ բաղկացած այս ուժերը, նշանակուած վայրերու մէջ միայն պիտի կատարէին իրենց պարտականութիւնը, եւ սպայակոյտին 10—15 առ հարիւրը օտար սպաներէ պիտի բաղկանար:

Ազդեցութեան իւրաքանչիւր շրջանի մէջ, նոյն պետութեան պատկանող սպաներ միայն պիտի գտնուէին: Հետեւաբար երկիրը բաժնուած պիտի ըլլար չորս շրջանակի.— Նեղուցներու գօտի, իտալական եւ ֆրանսական գօտի: Չորրորդը բաց ձգուած էր: Ի վերջոյ Ամերիկան եթէ հոգատարութիւն պահանջէր, անոր պիտի տրուէր: Վերոյիշեալ ուժերէն զատ 15 հազարնոց օժանդակ զօրամաս մը եւս պիտի կազմուէր, որ իր տրամադրութեան տակ պիտի ունենար 225 գնդացիր եւ 75 լեռնային թնդանօթ: Պարտաւորիչ զինուորութիւնը պիտի վերնար: Զօրքերը վճարովի պիտի ըլլային: Առ նուազն տասներկու տարի էր ծառայութեան շրջանը:

Որպէս պատերազմական նաւ կը թոյլատրէին միայն 600 թոնէ պակաս տարողութիւն ունեցողները: «Այսինքն «Շիրքէթ»ի նաւերը», կ'աւելցնէ Հիքմէթ պէյ: Երկրին մէջ զէնք կրելու իրաւունք ունեցողները — ոստիկան, անտառապահ, մաքսային դէտ եւն.— պիտի ենթարկուէին օտար հսկողութեան: Այս կազմակերպութիւններուն մէջ եւս 15 առ հարիւր համեմատութեամբ օտար սպաներ պիտի գտնուէին: Զինուորական օդանաւ եւ ամրութիւններ արգիլուած են: Բոլոր այս պարտադրութեանց գործադրութեան համար կը նշանակուէին զինուորական յանձնախումբեր: Օսմ. կառավարութիւնը թերեւս պատերազմական նախարար մը պիտի ունենար, բայց, իրականին մէջ, զինուորական ուժերու հրամանատարութիւնը պիտի անցնէր օտարներուն ձեռքը:

216րդ յօդուածը կը վերահաստատէ Զինադադարի 7րդ, 10րդ, 12րդ, 13րդ եւ 24րդ յօդուածները, որոնց համաձայն, Թուրքիոյ հետ հաշտութիւն կնքող պետութիւնները կրնան, իրենց ուզած ատենը եւ հարկ տեսնուած պարագային գրաւել որ եւ է վայր:

Վեցերորդ մասը կը վերաբերի պատերազմական գերիներու: Աւելորդ է այդ մասին խօսիլ:

Եօթներորդ մասը պատժական տրամադրութիւններ կը նախատեսէ այն բոլոր Թուրքերուն հանդէպ, որոնք վնաս կը հասցնեն օտարականներուն:

Ութերորդ մասը կը պարունակէ հատուցումներու հարցը: Այս բաժինը կը սկսի հետեւեալ նախաբանով.—

Թուրքիա անվերջ վնասներ հասցուցած է Դաշնակիցներուն: Այս վնասները հատուցանելու չափ հարստութիւն չունի: Հետեւաբար Թուրքիոյ տնտեսական վերակազմութեան համար, յատուկ յանձնախումբ մը պիտի կազմուի: Այս յանձնախումբին պարտականութիւնն է վերակազմել Թուրքիոյ նախահաշիւը: Ելմտական տեսչութիւնը ենթակայ է անոր: Թուրքիոյ դրամին տեսակն ու քանակը պիտի որոշէն հանրային պարտքի վարչութիւնն ու օսմ. դրամատունը: Առանց յանձնախումբին արտօնութեան, Թուրք կառավարութիւնը կարգադրութիւններ չպիտի կրնայ ընել, եւ ամբողջ հասոյթը յանձնախումբին հրամանին տակ պիտի գտնուի: Եկամուտը պիտի ծախսուի հետեւեալ ձեւով.— Նախ եւ առաջ հանրային պարտք, յանձնախումբի ծախք, գրաւման բանակի ծախքեր, Թուրքիոյ մնալիք հողերուն վրայ՝ զինադադարէն մինչեւ հաշտութիւն կնքուած թուականը դաշնակից բանակներու ծախք, եւ մնացեալ հատուցում դաշնակից հպատակներուն: Մնացեալը պիտի յատկացուէր Թուրքիոյ: «Համաձայնականները, կ'ըսէ Հիքմէթ պէյ, կրնային առանց պիւտճէի ձգել Թուրքիան, եւ կամ շարունակաբար փոխ դրամ տալ անոր.»: Այս բոլորին փոխան կը ջնջուէին նախկին փոխառութեանց պարտքերը: Մենաշնորհ տալու իրաւունքը եւս կը պատկանէր յանձնախումբին: Մաքսային սակացոյցներն ու մաքսային ընդհ. տնօրէնը պիտի նշանակուէին դարձեալ նոյն յանձնախումբին կողմէ:

Դաշնագրին իններորդ մասը կը վերաբերի տնտեսական հարցերու: Դաշնակից բոլոր հպատակները լայնօրէն կ'օգտուին «քափիթիւլասիոն»ներէն եւ տուրքէ զերծ կը նկատուին: Նախապէս ըսինք արդէն թէ ամէն Թուրք պիտի կրնար օտարահպատակ դառնալ: Այս պայմաններուն տակ, ի հարկէ, ոչ ոք պիտի ուզէր թրքահպատակ մնալ, որովհետեւ օտար հպատակութիւն ընդունելով, տուրքէ պիտի ազատէր: Ուրեմն Թուրք պետութիւնը պիտի տարրալուծուէր ինքնաբերաբար:

Սեւրի դաշնագրին կարեւոր տրամադրութիւնները ասոնք են: Ամփոփելով կը տեսնենք որ, Թուրքիա բաժան-բաժան եղած, կը կորսնցնէ իր ամբողջ վեհապետութիւնը, զինուորական ուժերը կը վերածուին դանցառելի քանակի, եւ թրքահպատակութիւնը կը դառնայ ամէնէն անճարներուն մխիթարութիւնը: Թուրքիա կը դառնայ գաղթավայր մը՝ զուրկ ազգ. կառավարութենէ եւ ժողովուրդէ:

— «Նպատակը այս էր արդէն, կը վերջացնէ Հիքմէթ պէյ: Դարերէ ի վեր աշխարհը սասանեցնող Թուրք ազգը մէջտեղէն պիտի վերնար: Այս բանը կ'ըմբռնէ ամէն Թուրք»:

ՀՐԱՆԴ ՎԻՇԱՊԵԱՆ

ՇԱՐԺԱՆԿԱՐ

''ԹԱԳՈՒՀԻ ՔՐԻՍՏԻՆ,,

«Ամփիռ»ի շքեղ սրահը, ուր անցեալ տարի քանի մը առանձնաշնորհեալներու հետ ներկայ կ'ըլլայի՝ արդէն պատմական անուններու կապուած՝ Ռիթա Ժօռժի օփէրէթի փորձերուն, այսօր անցած է Փաթէ-Նաթանի վարած առաջնակարգ սինէմաներու շարքը:

Սթավիցքիի ուրուականը, Կրէթա Կարպոյի խորհրդաւոր երեւոյթը եւ Ռուբէն Մամուլեանի սիրելի անունը տարօրինակ տպաւորութիւն մը կը ստեղծէին, երբ առաջին անգամ ճերմակ պաստառին վրայ կը դիտէի հայ բեմադրին վերջին գործը՝ ուր ան վստահօրէն հասած է արուեստին գերագոյն նրբութիւններուն, ճկուն եւ մտացի թարգման մը գտնելով Կրէթա Կարպոյի մէջ:

Հետաքրքրութեան պակաս շարժառիթ մը չէ նաեւ Կրէթայի հին բարեկամ —եւ նոր խաղընկեր— Ճօն Ժիլպէռի ներկայութիւնը, վերերեւումը, պարտադրուած խաղին հերոսուհիին կողմէն:

Ժամանակին տեսնողները չեն մոռցած անշուշտ «Կրանտ Փարատ»ի համակրելի ու գեղեցիկ հերոսը, որ խօսուն ժապաւէնին յայտնութենէն յետոյ՝ տարիներ մնաց ստուերին մէջ:

Իր փառքին գագաթնակէտին հասած օրերուն Ճ. Ժիլպէռի այսօրուան շարժանկարի թագուհիին ընծեռած պաշտպանութիւնը եւ աջակցութիւնը, կը փոխարինուի այժմ վերջապէս այս վերջինին կողմէն, իր առաջին վախկոտ քայլերու պաշտպանին տալով կրկին փայլելու առիթը, երախտագիտութեան զմայլելի շարժումով մը:

Անշուշտ պիտի պատմուի որ Կ. Կարպօ կը սիրէ Ճ. Ժիլպէռը՝ ինչպէս վերջերս գրուեցաւ նաեւ Մամուլեանի մասին: Մեզի համար կարեւորը Ճ. Ժիլպէռի նման համակրելի եւ տաղանդաւոր արուեստագէտի մը վերայայտնութիւնն է՝ որուն համար բոլոր շարժանկարի սիրահարները երախտապարտ են անշուշտ Կ. Կարպոյին:

Մամուլեան այդ երկու արուեստագէտներէն կազմած է ներդաշնակ, սահուն ու հաճելի ժապաւէն մը, խղճամիտ ուսումնասիրութեամբ մը մանրամասնութիւններու՝ որոնց մէջ իսկ կը յայտնուի հայ բեմադրին արուեստագիտական խորունկ հասկացողութիւնը:

Նիւթը խրթին ու բարդ չէ:

Իր հօր պատերազմի դաշտին վրայ մահանալէն յետոյ, Քրիստին Շուէտի ճակատագրին տէրն է:

Ան կը սիրէ անկախ ապրիլ, եւ այդ իսկ պատճառով յաճախ կը հեռանայ պալատէն՝ հաւատարիմ ծառայի մը հետ՝ առնական հագուստներով, երկար պտոյտներ ընելու:

Այդ օրինակ թափառումներու միջոցին է՝ որ կը հանդիպի ճամբորդի մը արկածեալ կառքին՝ ուր ազնուական ու գեղատեսիլ երիտասարդ մը դէպ ի մայրաքաղաք երթալը կը յայտնէ իրեն:

Ձիւնի փոթորիկ է. կարելի չէ շարունակել. պանդոկի մը հասցէն կ'ուզէ երկու ձիաւորներէն... Քրիստին կը մատնանշէ մօտակայ պանդոկ մը, բայց կանխելով կառքը՝ կը հասնի եւ կը վարձէ պանդոկին միակ սենեակը:

Քիչ յետոյ երբ ճամբորդը կը հասնի, պանդոկապետը սենեակին վարձակալը ցոյց կու տայ, յուսալով թէ երիտասարդ ազնուականը ճամբորդին հետ կը բաժնէ իր սենեակը:

Քրիստին՝ ստիպուած իր դերը կատարելու՝ կ'ընդունի. բայց երբ երկու հերոսները կը գտնուին մինակ, դէմ դիմաց, գեղեցիկ տեսարանի մը մէջ ճամբորդը — որ Սպանիոյ թագաւորին կողմէ ուղարկուած պատուիրակ մըն է՝ Քրիստին թագուհիին ձեռքը թագաւորին համար խնդրելու պաշտօնով — յանկարծ կը նկատէ կանացի ձեւերու յայտնագործումը...

Քրիստին կին մըն է պարզապէս երեք օր շարունակ, իր սիրահարին քով, արգելափակուած դուրսը տիրող ձիւնի փոթորիկէն:

Ան սակայն կը խոստանայ — բաժանումի պահուն — անոր հետեւիլ դէպի Սպանիա:

Տօն Անթօնիօ հետեւեալ օրը պալատին մէջ պաշտօնական ունկնդրութեան միջոցին միայն կը տեսնէ իր սիրուհիին իրական դիրքը:

Քրիստին սակայն մտադիր չէ սխալած հովուերգութիւնը կիսկատար ձգել: Ան որոշած է — նոյնիսկ գահէն հրաժարումի գնով — հետեւիլ Անթօնիօին, պատրուակելով թէ ան չուզեր եւ չի կրնար 30 տարիներ տեւող պատերազմը շարունակել, հակառակ իր բոլոր պալատականներու ցանկութեան:

Այդ որոշումը վարչապետ Մանիտսի երազներուն խորտակումն է: Ան կը սիրէ Քրիստինը, եւ կը ճգնի զայն պահել գահին վրայ, երազելով զայն ունենալ իր տրամադրութեան եւ իշխանութեան տակ:

Տօն Անթօնիօ ուժեղ հակառակորդ մը ունի, եւ պալատը կը ստիպէ թագուհին հեռացնել կաթոլիկ դեսպանը, վտանգաւոր նկատելով անոր ներկայութիւնը: Քրիստին երեւութական հրաժեշտ մը տալէ յետոյ, գաղտնօրէն կը տեղեկացնէ իր սիրահարին թէ՝ սահմանէն անդին անցնելէն յետոյ, ինքն ալ պիտի մեկնի, եւ պիտի գայ զինքը գտնելու, երթալ միասին ապրելու համար ազատ ու անկաշկանդ:

Մանիտս տեղեկացած է գաղտնի որոշումին. ան կը կանխէ թագուհին, եւ իր հակառակորդին հետ մենամարտի մը միջոցին մահացու կերպով կը վիրաւորէ զայն:

Երբ Քրիստին կը հասնի, Տօն Անթօնիօ իր առագաստանաւի կամուրջին վրայ պառկած է մահամերձ. իր արքայական սիրուհին հազիւ ժամանակ ունի անոր վերջին շունչը առնելու...

Ու առագաստները կը պարզուին, նաւը կը մեկնի դէպի հեռաւոր հորիզոնները՝ ուր Քրիստին կը յուսար սէր եւ երջանկութիւն գտնել:

Ան հիմա իր պաշտելիին դիակը կ'առաջնորդէ հոն, նաւուն ցռուկին առաջ կանգնած անշարժ ու խորհրդաւոր, աչքերը գամած անծանօթին...

Մամուլեան զմայլելի պատկերներ տուած է ամբողջ ժապաւէնի շարքին: Հոն կան Ռամպրանտի մը արուեստին արժանի լոյս եւ ստուերի խաղեր, արտակարգօրէն տպաւորիչ գլուխներու վրայ:

Արուեստի կատարեալ գործ մըն է «Քրիստինը» որուն յաջողութիւնը մեզ կը հպարտացնէ:

Կ. Կարպօ գերազանցօրէն զգայուն եւ խորհրդաւոր, ցնցող կերպով կը մարմնաւորէ Քրիստինի նկարագիրը:

Ճ. Ժիլպէռ՝ թէեւ քիչ մը թառամած՝ իր հրապոյրը կը պահէ դարձեալ, եւ Մամուլեան այդ երկու արուեստագէտներու էութենէն քաղած է ինչ որ ունին անոնք թանկագին եւ շնորհալի:

«Ամփիր»ը իր նոր ասպարէզը կը սկսի ուշագրաւ յաջողութեամբ մը:

ՀՐ. ԱԼԵԱՆԱՔ

Մայրեր Լանսէյի, գիտցէք թէ այդ հայերէնի դասընթացքը որ ունիք չորս ամիսէ ի վեր, կը պարտիք այս ազնիւ կնոջ:

Մօտ երկու ամիսէ ի վեր կը տառապէր թոքատապէ: Չկրցաւ տոկալ անողոք հիւանդութեան:

Հակառակ իր սաստիկ ցաւերուն, միշտ կը խորհէր զոյգ դպրոցներու՝ Լանսէյի եւ Կրընոպլի մասին:

Զատկին քանի մը օր էր մնացեր, իրիկուն մը փոքրիկ Մանուկը ինծի կը դրկէր, որպէսզի այդ իրիկունը շուտով երթամ զինքը տեսնեմ:

Գացի շտապով, կարծելով թէ շատ է հիւանդ եւ անոր համար կ'ուզէ զիս:

Ծանր էր վիճակը, բայց կարծես իր հոգը չէր: Ուզած էր զիս տեսնել, որպէսզի Կ. Խաչին համար Զատկի առթիւ վիճակահանութիւն մը կազմակերպեմ:

— «Զատկի օրեր է, քիչ մը դրամ կ'ունենանք, առիթ է»:

Որպէսզի ուրախանայ թէ իր առաջարկած ձեռնարկը յաջողած է՝ տոմսակները սպառելէ յետոյ քանի մը անդամ — անդամուհիներ հաւաքուեցան իր սնարին մօտ, եւ խնդրեցին որ իր ձեռքով քաշէ իր կազմակերպած վիճակահանութիւնը:

Ուրախութիւնը անսահման էր հիւանդ վիճակին մէջ:

Վերջին ձեռնարկն էր ի նպաստ իր սիրած դպրոցին:

Հանգիստ ոսկորներուդ, պատուական հայ կին:

ՀԵՐՄԻՆԷ

ԾԱՆՐ ԿՈՐՈՒՍՏ ՄԸ

»»».«««

ԿՐԸՆՈՊԼ.— Ծանր կորուստ մը կրեց մեր գաղութը:

Ապրիլ 18էն ի վեր ոչ եւս է Տիկին Սրբուհի Օնպաշեան:

Հայ տիպար մայր մը, որ, աւաղ, հազիւ հինգ տասնեակ տարիներ ապրած՝ իջաւ գերեզման:

Դեռ շատ կարիք ունէինք անոր գործին ու խօսքին:

Այնքա՛ն բարի էր ան, ու այնքան անձնուէր:

Չեմ յիշեր որ մէկու մը սիրտը կոտրած ըլլայ ան: Կը հասնէր ամէնուն, հիւանդին, սգաւորին, խեղճին ու աղքատին:

Մօտաւորապէս հինգ տարիէ ի վեր Կ. Խաչի գանձապահուհին էր. ոչ մէկ օր այս տիպար կինը դանդաղեցաւ այդ խիստ դժուարին գործէն: Կ'երթար դուռէ դուռ, եթէ պէտք ըլլար նոյն իսկ ամենահեռաւոր տուները ոտքով կ'երթար, եւ քանի անգամներ, մինչեւ որ գանձումները լրացնէր:

Կ. Խաչի մեր դպրոցով կ'ոգեւորուէր, եւ միշտ կ'ըսէր.

— «Ինչ լաւ եղաւ, որ այս դպրոցը, այսպիսով չզրկուեցան մեր փոքրիկները իրենց մայրենի լեզուէն»:

Դպրոցին սիրոյն ամէն յոգնութիւն յանձն կ'առնէր: Բերանացի՝ յաճախ գրաւոր կը դիմէր իրեն ծանօթ թէ անծանօթ Հայուհիներուն, որպէսզի անդամագրուին Կ. Խաչի:

Ցուրտ ձմեռ օր մըն էր. 1933 նոյեմբերին մէջ, առաջարկեց որ միասին Լանսէյ երթանք այդ օրը: Նպատակը ուսումնասիրութիւն մը կատարել էր տեղւոյն վրայ թէ կարելիութիւն կա՞յ հոն եւս բանալու հայերէնի դասընթացք մը փոքրիկներու համար:

ՄԵՐ ՆՇԱՆԸ

1922ի վերջին ամիսն էր կարծեմ, երբ ընկ. Շաւարշ՝ օր մը հանդիպելով ինծ, ըսաւ. «Երթանք, քեզ ծանօթացնեմ մեր դերձակ ընկերոջ, Նշանին հետ»: Մտանք Մարիա Լուիզա թիւ 51 շէնքին (այժմեան «Քրիստափոր» ընթերցարանին կից) բակին մէջ, ներքեւի յարկը սենեակ մը, որ իբրեւ գործատեղի կը ծառայէր եւ ուր ընկ. Նշան գլուխը կախած կ'աշխատէր 2-3 բանուորներու հետ: Առաջին ծանօթութենէն յետոյ, այլ եւս ամէն օր կը հանդիպէինք այդ արհեստանոցը, որ կամաց կամաց դարձաւ մեր գլխաւոր ժամադրավայրը: Մանաւանդ կիրակի օրերը, ան հաւաքատեղի մըն էր ղարիպ ընկերներու եւ հայրենակիցներու, ուր ժամերով կը խօսակցէինք ու ժամանակ կ'անցընէինք, աւելի ուշ՝ պտոյտ մը կատարելու համար դէպի Բոլխովգրադինա:

Այլ եւս մեր ընկերական ծանօթութիւնը վերածուած էր մտերմութեան: Արդէն Դաշնակցական ըլլալը կը նշանակէ մտերմութիւն, բայց ան աւելի կը բիւրեղանայ ու կը խորանայ, երբ կը հիմնուի փոխադարձ համակրանքի ու անկեղծ սիրոյ վրայ:

Ամբողջ 12 երկար տարիներու ընթացքին, շատ մը կուսակցական, անձնական եւ հանրային աշխատանքներ ունեցանք միասին եւ մեր մտերմութիւնը դարձաւ աւելի քան ընկերական:

Ընկեր Նշան ուղղամիտ էր, գաղտնապահ եւ բարեսիրտ: Ան իսկակ վստահութիւն էր: Իր ընկերներու, բարեկամներու եւ նոյն իսկ ծանօթներու համար ամէնէն արժանահաւատ աւանդապահն էր ընկ. Նշան: Որչափ նպատակներով հաւաքուած դրամներ, վիճելի կամ հաշուեյարդարի ենթար-

«ՅԱՌԱՋ»Ի ՊԱՏՄՈՒԱԾՔՆԵՐԸ

ՆԵՑՈՒԿԸ

»»»..«««

Ծովիկ ապլան բացաւ սենեակի դուռը եւ գլուխը դուրս հանեց դռնէն:

Ցունուար ամիսն էր. ցուրտ ու սոսկալի գիշեր: Ձիւն էր տեղում, մրրիկ էր. քամին ոռնում էր կատաղօրէն ու հաւաքելով ձիւնի դէզեր՝ դէս ու դէն էր շպրտում:

— Վը՛ոո, ու ո՛ւ. ու ո՛ւ...

Պարտէզի երկնասլաց բարտիները իրար էին զարնում իրենց մերկ ճիւղերը.

— Շը՛ը... շա՛փ, շը՛ը շառա՛փ, շա՛փ, շա՛փ, շա՛փ...

Դուրսը մնացած մի կատու էր մլաւում սրտաճմլիկ ձայնով.

— Միա ու ո՛ւ, միա ո՛ւ... միաու ո՛ւ... Ո՞ր անխիղճն էր կատուն դուրսը ձգել այդ ցրտին:

— Վը՛ոո, հո՛ւ ո՛ւ, ո ու — ո՛ւ...

Քամու հոսանքէն դժուար էր պահել դուռը: Ծովիկ ապլայի մատները պաղում էին դրան եզերքին, բայց նա չէր ուզում ներս քաշուել, չէր ուզում դուռը փակել:

Շունչը պահած, լսողութիւնը լարած, նա նայում էր դարպասի կողմը:

Ո՛չ, սխալուած էր, մարդ չէր զարնողը. քամին էր շարժում նրան:

Վստահ էր, թէ քամին է դուռը շարժում, բայց նորէն չէր կարողանում ներս քաշուել, դուռը գոցել: Դուրս եկաւ պատշգամ, ծածկեց դուռը. իջաւ մի քանի աստիճան սանդուղները ու մօտեցաւ բակի դարպասին:

Քամին ձիւն էր զարնում նրա երեսին, այրում, ծակծկում էր դէմքը, քաշում, բարձրացնում էր սեւ, ծանր շրջազգեստի փէշերը, ձիւնը լեցնում էր նրա մաշիկները, բայց Ծովիկ ապլան ուշք չէր դարձնում, աշխատում էր բանալ դարպասի դռնակը: Դժուարին չէր. քամին հսկայ ուժ էր գործադրում: Վերջապէս բացաւ դռնակը, գըլուխը հանեց փողոց:

— Վըը՛ոո... հու ո՛ւ. հու ո՛ւ...

— Աստուա՛ծ, դու հասնես բոլոր ճամբորդներին, դու հասնես բոլոր անտուն, անտէր դուրսը մնացողներին:

Ու Ծովիկ ապլան խաչակնքեց երեսը:

Փողոցն ամայի էր, տներում լոյսերը վաղուց էին մարած. կէս գիշերն անց էր:

Ծովիկ ապլան ճամբորդ ունէր. սպասում էր:

Նա շունչը պահած նայում էր փողոցն ի վար. գուցէ լսէ հեռուէն մի ոտնաձայն, գուցէ նշմարէ մարդկային մի ստուեր: Նեղ ու զառիվեր է իրենց փողոցը. կառք չի բարձրանում. ոտքով ահագին ճամբայ պիտի կտրել տուն հասնելու համար, ու այնքան ձիւն կայ, ու այնպէս ցուրտ է: Ի՞նչ գիտնայ Ծովիկ ապլան, թէ ե՞րբ են գալիս զինուորական գնացքները: Նրանց գալն ու մեկնելը միայն կառավարութեան է յայտնի: Երկաթուղագիծն անցնում է թրքաբնակ գիւղերի մօտով. վտա՛նգ, մահացու վտանգ. զգոյշ պէտք է լինել. թշնամուն չպիտի գիտցնել. լաւ է, որ յայտնի չէ զինուորական գնացքների գալն ու մեկնելը: Ու նա, որին սպասում է Ծովիկ ապլան, զինուոր է, կը գայ անշուշտ զինուորական գնացքով: Կը գայ... բայց ե՞րբ, ե՞րբ. գրել էր, թէ պիտի հասնէր այսօր: Այսօր, կէս գիշեր է արդէն: Ծովիկ ապլան սպասել է ամբողջ օրը սրտատրոփ. ու սպասում է, պիտի սպասէ:

Ոտնաձայն չի լսում, ստուեր չի նշմարում. ու ցուրտ է, սոսկալի մրրիկ:

— Վը՛ը ու ու. հու ո՛ւ, հու ո՛ւ...

— Աստուա՛ծ, դու հասնես բոլոր ճամբորդներին:

Ու Ծովիկ ապլան կսկիծով փակում է դուռը. քայլում է դէպի տուն. անցնում է գոմի առջեւով. դրան ճեղքէն շոգի է դուրս գալիս. տաք է ներսը: Ձին դոփում է գետինին. կովը որոճում է հանդարտ, ու հաւերն անշուշտ թառած են կովի մօտ, նրա բարի շնչով տաքացած անկիւնում: Իր զոյգ ոչխարները, մէկ հատիկ սպիտակ այծը կեր ունեն. տեղերը տաք է, մաքուր, գոհ են անշուշտ:

Ախոռի կողքին, հացատան միջի փոքրիկ սենեակում քնած է Յակոբ ախպէրը, նա չի ուզում ախոռէն հեռու լինել, որ անասուններին մօտիկ լինի, նրանց մէկ բանը պակաս չանի:

Ծովիկ ապլան խաչակնքեց ախոռի դուռը, թոնրատան դուռը ու վերջապէս սառած ոտները քարշ տալով՝ գնաց իր սենեակը: Բարձրացրեց լամպի պատրոյգը, լուսաւորեց սենեակը: Արծարծեց վառարանի կրակը. նրա շուրջը շարուած ծիրանի փայտերը շուռ ու մուռ տուեց, որ լաւ չորանան, պատրաստ լինեն ճարճատելով վառուելու: Մահճակալի վրայ պառկած է մի սպիտակ վանայ կատու: Ծովիկ ապլան ուզեց հեռացնել նրան, մեկնեց ձեռքը, բայց յանկարծ յետ քաշեց: «Թող մնայ, թող տաքացնէ անկողինը»: Անկողնի տէրը, որ պիտի գայ դրսէն, մրսած պիտի լինի, ոտները պաղած: Պաղած, այո, ինչպէ՞ս ինքն այդ չի մտածել. ցուրտ է, շատ ցուրտ:

Մի աղիւս դրեց վառարանի վրայ, տաքացրեց, փաթաթեց լաթերի մէջ ու դրեց անկողնի մէջ, ոտների կողմը. թող տաք լինի. չէ՞ որ գրել էր, թէ այսօր պիտի գայ. կը գայ անշուշտ:

Ոտքով չէ, որ ճամբէն մոլորի, ձիով չէ, որ ցրտից վախենայ: Գնացքով պիտի գայ: Վագոնի մէջ պատսպարուած: Իսկ կայարանէն մինչեւ տուն՝ կը գայ, կը հասնի, քաջ է նա, կտրիճ է նա:

Ծովիկ ապլան վստահ է իր զաւակի ապահովութեան, բայց նորէն նրա շրթունքները մրմնջում են. «Աստուա՛ծ, դու հասնես բոլոր ճամբորդներին»:

Ծովիկ ապլան նստեց վառարանի մօտ, քունը չէր տանում: Դարակէն հանեց Նարեկը, ակնոցները դրեց աչքերին. կռացաւ գրքի վրայ: Կարդում է, բայց չի ըմբռնում կարդացածը. միտքն հեռու է, եկողի հետ, նրա քայլերին կապուած:

Ո՛րքան ժամանակ է չի տեսել նրան, ո՛րքան ժամանակ...

Ծովիկ ապլան երեք անգամ երկունք է քաշել. երեք անգամ երկունքի ցաւեն մահուան սարսուռն է զգացել ու երեք անգամին էլ մանչ զաւակ է աշխարհ բերել:

ԷԼԼԷՆ ԲԻՒԶԱՆԴ

(Շար.) (1)

ԿԱՐԴԱՑԷՔ ԵՒ ՏԱՐԱԾԵՑԷՔ «ՅԱՌԱՋ»Ը

կուռքէ գումարներ, կատարեալ ապահովութեամբ անոր մօտ պահ կը ձգուէին առանց ոեւէ ստացագրի, մինչեւ նպատակին գործածուիլը կամ հայրենիք կարգադրուիլը: Եւ մեր պատմական Նշանը, մինչեւ ճշդապահ ու դիւրահաղորդ, տարիներ շարունակ լինելին կ'արդարացնէր իր նկարագրին սածուած անսահման վստահութիւնը: Ան դարձած էր ամէնուն համար «մեր գանձապահ Նշանը»:

Ընկ. Նշան նոյնքան եւ աւելի վստահելի էր եւ լըջմիտ՝ ընկերական—գաղափարական մարզին մէջ եւ հակառակ իր մեղմ ու քաղցր բնաւորութեան, իր ինքնուրոյն մտածումներն ու համոզումները ունէր այս կամ այն հարցին մէջ, մինչեւ պահելով իր ուղղամտութիւնը եւ ընդհանուրին հանդէպ անձնականէն վեր դասելու իր ազնիւ ու անկաշառ նկարագիրը:

Անոր պակասը հետզհետէ աւելի զգալի ու ճնշող պիտի ըլլայ շրջապատին համար, իսկ իր եաին ձգած խորունկ վիշտը անդարմանելի:

ԱՐԱՄ

(Ազատ Խօսք)

ՊՈՒԼԿԱՐԻԱ ԾՈՎ ԿՈՒԶԷ

Արեւմի կառավարական թերթերէն մէկը վերջերս թղթակից մը դրկած էր Սոֆիա, որպէսզի ուսումնասիրութիւններ կատարէ Պուլկարիոյ քաղաքական տենչերու մասին: Թղթակիցը իր առաջին նամակին մէջ կը պատմէ.—

Ամէն տեղ, ուրկէ անցայ, շրջանակները, որոնց հետ տեսնուեցայ, կազմակերպուած ձեւով մը ինծի կը կրկնէին, թէ պէտք է Տէտէաղաչի հողային ելքը տրուի Պուլկարիոյ եւ թէ այլ կերպ չի կրնար ըլլալ, որովհետեւ ասիկա ճշդուած է Նէօյիի դաշնագրին 49րդ յօդուածով: Անկարելի էր այսուհանդերձ, որ բոլորն ալ անդրադառնային, թէ Նէօյիի դաշնագիրը չի խօսիր հողային ելքի մասին, այլ միայն կ'ըսէ թէ տնտեսական դիւրութիւններ պիտի տրուին Եգէականի վրայ: Բոլոր երեւելի պուլկար քաղաքագէտներուն, նախկին արտաքին նախարարներուն եւ վարչապետներուն, որոնց հետ խօսեցայ, հարց տուի թէ իրենք, որ լաւ գիտէին Նէօյիի դաշնագրին տրամադրութիւնները, կրնայի՞ն ըսել, թէ հոն հողային ելքի խօսքը կայ: Անոնցմէ ոեւէ մէկը համարձակեցաւ նմանօրինակ բան մը հաստատել: Այսուհանդերձ, անոնցմէ ոեւէ մէկը, մինչեւ իսկ անորոշ յայտարարութեանց ձեւին տակ չըսաւ ինծի, թէ Պուլկարիան չուզեր հողային այդ ելքը: Բոլորը կ'ուզեն զայն: Եւ գիտնալով հանդերձ թէ այնպէս չէ, անոնք, պուլկար ժողովուրդին մօտ մշակած են այն գաղափարը, թէ Եգէականի վրայ հողային ելքի իրաւունքը ունին Նէօյիի դաշնագրին 49րդ յօդուածին հիման վրայ:

Այս մասին, Թղթակիցը խօսակցութիւն մը ունեցած է պուլկար կառավարութեան կիսապաշտօնական օրկան եւ Սոֆիայի մեծագոյն եւ ամէնէն լուրջ թերթերէն «Զօրա»ի տնօրէն Պ. Քրափչէվի հետ, որ իրեն ըրած է հետեւեալ յայտարարութիւնը.

— Եթէ կը կարծէք, որ իրապէս, Նէօյիի դաշնագիրը հողային ելքի իրաւունք չի տար մեզի, այդ պարագային պէտք է հաւանիք, որ խնդիրը յանձնենք մեծ պետութեանց իրաւաբարութեան:

Իսկ նախկին վարչապետ Պ. Ցանքով, մասնաւոր հարցումի մը պատասխանելով ըսած է հետեւեալը.

— Նէօյիի դաշնագիրը մենք ստորագրեցինք ոչ թէ ձեզի, այլ համաձայնական մեծ պետութեանց հետ: Եւ այդ մեծ պետութիւնները, այն ատեն յայտարարեցին մեզի, թէ «տնտեսական դիւրութիւնները» պիտի ունենան հողային ելքի մը իմաստը: Այս պատճառով, հողային այս ելքը կ'ուզենք ոչ թէ ձեզմէ, այլ մեծ պետութիւններէն: Եթէ այսօր չենք խօսիր, պատճառը այն է, որ այդ պետութիւնները զբաղած են մեծ ու ծանրակշիռ հարցերով եւ հետեւաբար չեն կրնար զբաղիլ այս կարգի պակաթէլներով (մանր խնդիր): Կը սպասենք ուրեմն, որ անոնք նախ լուծեն իրենց մեծ հարցերը, որպէսզի յիշեցնենք անոնց մեր պահանջը:

ՁԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌԷՆ

Ապրիլ տասնըմէկ

ՏԵՍԻՆ, 23 ապրիլ (Յառաջ).— Ապրիլ Տասնըմէկի համազգային մեծ սգատօնի 19րդ տարեդարձը տօնուեցաւ կիրակի ցերեկ, ժամը 3ին, Հ. Յ. Դ. ժող. Տան սրահին մէջ, նախաձեռնութեամբ Զէյթունի Երիտ. Միութեան եւ մասնակցութեամբ Հ. Յ. Դ. կոմիտէին, Հ. Յ. Դ. Պատ. Միութեան, Ֆր. Կ. Խաչի մասնաճիւղին, Սեբաստիոյ Հնգ. Ուսումնասիրաց եւ Վասպ. Հայր. Միութիւններուն: Հակառակ «միացեալ ճակատ»ի կողմէն մութին մէջ կատարուած խաղերուն (մէկ շաբաթ առաջ տօներ էին 90 հոգիով եւ առանց դրօշի), սրահը գրեթէ լեցուած էր հայրենասէր բազմութեամբ: Սրահին դուրսի դրան վրայ կը ծածանէին Ֆրանս. եւ հայկական դրօշները, վերջինը սեւ երիզով մը, իսկ սրահին մէջ բեմի կողքին խոշոր եռագոյնը, դարձեալ սեւ երիզով մը պատուած: Յատուկ մահարձանի մը վրայ շարուած էին ծաղկեպսակները մասնակցող միութիւններու: Իսկ ասոնց վերեւը զետեղուած էր «Հայաստանի անկախութեան աւետաբեր»ի խոշոր լուսանկարը:

Հանդէսը բացուեցաւ Շոփէնի մահերգով, զոր նուագեց ընկ. Ա. Մելքոնեան եւ որ ունկնդրուեցաւ յոտնկայս: Օրուան նախագահ Պ. Պարոնեան վերջին օրը հիւանդացած ըլլալով նախագահեց ընկ. Վ. Հիւսեանը, որ իր բացման խօսքով ըսաւ. «Անծանօթ զինուորի յուշարձանի տեղը, մենք Հայերս ունինք միայն ապրիլ 11—24 ազգային սգատօն մը: Արտասահմանի տարագիր հայ ժողովուրդը ամէն տարի այս օրը, որպէս սրբազան պարտականութիւն, կուգայ իր յարգանքի տուրքը տալու իր մէկ միլիոն նահատակներուն, որոնք ինկան դաժան Թուրքի ձեռքով, հայ ազատագրական ճամբուն, հայրենիքի անկախութեան կարօտը սրտերուն մէջ: Մեռան անոնք գաղափարի եւ իտէալի համար, մէկ կտակ միայն ձգելով մեզի վերապրող հայութեան,— չմոռնալ հատուցման եւ անկախութեան ձգտումը»: Գեղարուեստական բաժնին իրենց մասնակցութիւնը բերած էին փոքրիկներ Օր. Օր. Թաթալաճեան՝ «Հայու արին», Ասատրեան՝ «Տարօն — Տարօն», Փէշիշեան, Պապայեան «Տաղամնագիր», Մարկոսեան՝ «Հայ ոգին», Մերկերեան, Պապազեան, «Ցեղակրօն»ներու պետը՝ Ն. Ճէլոյեան «Ձեզ կը նուիրեմ» եւ ընկ. Ա. Մարգարեան:

Հ. Յ. Դ. Կոմիտէի ներկայացուցիչ ընկ. Ա. Միքայէլեանի յարգանքի խօսքերէն յետոյ, գրաւոր ուղերձներ կարդացին նախաձեռնող միութեան կողմէն Պ. Ն. Շանլեան, Ֆր. Կ. Խաչէն՝ Տիկ. Հ. Յակոբեան, Սեբաստ. Հնգ. Ուսումնասիրացէն՝ Պ. Մ. Պարտաքճեան, իսկ Վասպ. Հայր. Միութեան՝ Ք.: Ընկ. Ա. Գ. Մելքոնեանի նուագէն յետոյ օրուան բանախօսը Պ. Կ. Խրայեան գեղեցիկ ճառով մը պարզեց մեր մէկ միլիոն զոհերու նահատակութեան պատճառները եւ անոնց կտակը — «Թէ ինչո՞ւ մեռան»: Յետոյ ըսաւ.

— Ես կ'ուզէի որ այս տօնը տօնուէր ոչ թէ տարին մէկ օր միայն համազգային կերպով, այլ ամէն մէկ Հայ տուն ինք առանձին տօնէր իր յարկին տակ, ըմբռնելու համար թէ ինչու մեռան մեր հայրերը եւ առաջնորդները, որոնք հողի տակէն բարձրաձայն կ'ըսեն Թուրքերուն.— Ջարդեցէք, կոտորեցէք եւ սպաննեցէք մեզ, ինչպէս որ կ'ուզէք, բայց գիտցէք որ երկինքը ձայն ունի եւ մենք չենք մոռնար մեր կտակը յանձնելու մեր նոր սերունդին: Եթէ փլցնէք երկինքը եւ այդ աւերակներուն տակ թաղէք մեր սերունդը, գիտցէք որ այդ աւերակներու տակէն կը ծնի նոր առիւծ մը, աւելի գիտակից ու աւելի զօտեպինդ փարած հայ ազատագրական գաղափարին եւ վրէժխնդրական սրբազան ոգիին»:

Նախագահը հանդէսը փակելէ առաջ ըսաւ.— «Եկանք բոլորս միասին հոս՝ տալու համար մեր յարգանքի սրբազան տուրքը մէկ միլիոն նահատակներուն, սակայն վերադառնանք ոչ թէ սգաւոր հանգամանքով եւ տպաւորութեան տակ, այլ վրէժխնդրական արդար ցասումով լեցուած, զայն հաղորդելու մեր ներկայ եւ գալիք սերունդներուն, որպէսզի անոնք կարողանան տալ իմաստը «Թէ ինչո՞ւ մեռան» խորհրդաւոր հարցումին»:

Հանդէսը փակուեցաւ ընկ. Ա. Գ. Մելքոնեանի «Բամ Փորոտան»ով եւ ներկաները մեկնեցան այն խոր հաւատքով թէ ուշ կամ կանուխ պիտի գայ «արդար հատուցման ժամը»:

Վէհունի

ՎԻԷՆ, 23 ապրիլ (Յառաջ).— Այս տարի եւս Զաւինհաս որբերու Միութեան Վիէնի մասնաճիւղը կազմակերպած էր ապրիլեան սգահանդէսը, որ տեղի ունեցաւ կիրակի կէսօրէն վերջ ժամը 2.30ին, չէզոք սրահի մը մէջ: Հակառակ բոլոր զզուելի դաւերուն, խուռն բազմութիւն մը լեցուած էր սրահը: Բեմին վրայ շինուած էր դագաղ մը սեւով ծածկուած, գլխուն վերեւ դրուած էր քառասուն կախաղաններու նկարը, շրջապատուած եռագոյն ժապաւէնով: Օրուան նախագահ ընկ. Ս. Գալուստեան քանի մը խօսքերով բացաւ հանդէսը եւ ըսաւ.

— Հայրենակիցներ, կան մարդիկ որ մոռացութեան են տուած մեր մէկ միլիոն անթաղ նահատակները, որոնք այնքան վայրենօրէն յօշոտուեցան Թուրք դահիճներուն կողմէ, կան ուրիշներ ալ որ երբեք չեն ճանչնար այս օրը, բայց մենք Տէր Զօրի անապատներէն հրաշքով ազատուածներս որ այսօր չափահասներ անունը կը կը— րենք եւ կը կոչուինք Վահագնեան բանակ, արթուն ենք իբրեւ հաւատա— զարեան եւ Արթաքի Ջութակի վրայ նուագեցին Շոփէնի մահերգը զոր ներկաները ունկնդրեցին յոտնկայս: րիմ պահակներ: Յետոյ Պ. Պ. Ղ. Ղազարեան եւ Արթաքի, ... Արտասանութիւններ բրին ընկերներ Մ. Կարապետեան, Յ. Մաթոսեան եւ Ս. Մաթոսեան, յետոյ փոքրիկներ Ա. Գալաճեան, Րաֆֆի Ոսկանեան եւ Ա. Այանեան, բոլորն ալ օրուան պատշաճ կտորներ: Երգեց Պ. Ա. Տիգրանեան: Կ. Խաչի Վիէնի մասնաճիւղի կողմէն ուղերձ մը կարդաց Օր. Ա. Պաղտասարեան: Օրուան բանախօսն էր Տիկին Էլէն Բիւզանդ որ յուզեց բոլոր ներկաները: «Մենք մեռելի օրը շատոնց է որ կը յարգենք. այդ օրը եկեղեցի կ'երթայինք խունկ ծխելու, մոմ վառելու եւ իւրաքանչիւր ծաղկեփունջներ կը տանէինք մեր մեռելներուն վրայ. բայց այսօր ո՞ւր են այդ մեռելները, ո՞ւր պէտք է դնենք, որո՞ւն հարցնել, Եփրատի՞ն թէ Տիգրիսին եւ կամ Տէր Զօրին»:

Հանդէսին տեւողութեան մէջ ընդմէջ նուագեցին Պ. Պ. Ղ. Ղազարեան եւ Արթաքի, հայկական եւ եւրոպական կտորներ: Հանդէսը փակուեցաւ «Մեր Հայրենիք»ով եւ ժողովուրդը մեկնեցաւ մեր մէկ միլիոն անմոռանալի նահատակներու վրէժը սրտին մէջ:

Ապրի՛ն չափահասները որ հաւատարմօրէն կը կատարեն իրենց պարտականութիւնը:

Պ. Մանուկեան

Աշխատանքի նոր ծրագիր մը

Վերջերս Պելժիոյ ընկերվարական կուսակցութիւնը մեծ ժողով մը գումարեց Պրիւքսէլի մէջ, քննելու համար Հանրի տը Մանի ներկայացուցած աշխատանքի ծրագիրը:

Հանրի տը Ման պելժ նշանաւոր ընկերաբան մըն է, որ ասկէ առաջ Գերմանիոյ ընկերաբանութեան համալսարանին դասախօս էր: Գերմանիոյ մէջ Հիթլէրի վարչաձեւին հաստատումէն յետոյ, ստիպուեցաւ ձգել Գերմանիան եւ վերադառնալ իր երկիրը, ուր ներկայիս ուսուցիչ կարգուած է Պրիւքսէլի Ազատ համալսարանին մէջ եւ կարկառուն դէմք մըն է Պելժիոյ ընկերվարական կուսակցութեան:

Աշխատանքի մասին իր ներկայացուցած ծրագիրը, որ պելժ գործաւորական կուսակցութեան համագումարին կողմէ գրեթէ միաձայնութեամբ ընդունուեցաւ, մինչեւ այսօր կիրարկուած ընկերվարական սկզբունքներու մէջ կարգ մը փոփոխութիւններ կը մտցնէ երկրին տնտեսական եւ քաղաքական կեանքին ուղղութեան մէջ, եւ կը թելադրէ կուսակցութեան ներկայացուցիչներուն՝ օրինական ամէն միջոցներու դիմել, ձեռք առնելու համար կառավարութեան ղեկը, եւ ստանձնելու պատասխանատուութեան կարեւոր բաժին մը, իրագործելու համար ընկերվարական վարչակարգութեան խնդիրները:

Տը Մանի ծրագիրը կարելի է ամփոփել հետեւեալ երեք գլխաւոր կէտերուն մէջ.—

Ա. — Հիմնել տնտեսական խառն դրութիւն մը, անհատական բաժնին քով ունենալով ազգայնացած բաժին մը, որ իր մէջ առնէ վարկի կազմակերպութիւնը, եւ իրականին մէջ արդէն մենաշնորհեալ գլխաւոր ճարտարարուեստները:

Բ. — Այս կերպով վերակազմուած ազգային տնտեսութիւնը օգտագործել ի նպաստ ներքին հրապարակի ընդարձակման, փարատելու համար անգործութիւնը, եւ պայմաններ բարեփոխելու դէպի տնտեսական բարգաւաճում:

Գ. — Քաղաքական ասպարէզին մէջ իրականացնել պետութեան եւ խորհրդարանական դրութեան բարենորոգումը, որ հիմը կը կազմէ տնտեսական եւ ընկերային իսկական ժողովրդապետութեան:

Հ. Տ.

ԿԸ ԽՆԴՐՈՒԻ յօդուածագիրներէ եւ թղթակիցներէ իրենց գրութիւնները գրել թուղթին մէկ երեսին վրայ եւ մելանով:

ՍԱՄՈՒԷԼ

ՀԱՒԱՏՔ ՈՒՆԵՆԱՆՔ

«Հայ Սկաուտ», Հ. Մ. Ը. Մ.ի պաշտօնաթերթը, որ վերսկսած է իր հրատարակութիւնը, հետեւեալ խորհրդածութիւնները կ'ընէ Բ. թիւի խմբագրականին մէջ, խօսքն ուղղելով հայ պատանիներուն.

— «Հաւատք ունենանք:

Այն շարան շարան խումբերը որ բռնեցին Մասիսներէն մինչեւ տաք հողերու սահմանը, մեր արքունի պահակները հայրենի սուրբ օճախին, ոչ մէկը մնացած է յաւիտենական քունով, ինչպէս կը փափաքի թշնամին եւ կը կարծէ թերահաւատ Հայը:

Հայ պատանի, հաւատք ունեցիր ազգիդ բազուկին զօրութեանը, եւ վերածնիդ մէջ խիզախ եղիր. արհամարհէ բոլոր անոնք, որ փառաւոր ելքդ կը խափանեն, կոխէ՛ եւ անցիր դասալիքները ճամբուդ վրայ, եւ գիտցիր որ վերջին յաղթանակը, վերջին կռուողին կը մնայ:

Մայրդ արդէն քեզ զրահներ տուած է զօրաւոր բազուկներու հետ, ցեղի մը արիւնը, որ երբեք չդադրեցաւ Նբասոսի պէս փրփրելէ: Անոր ամէն մէկ կաթիլ երկնքի ցօղն էր որ թափեցաւ մեր հողին վրայ եւ անկից դուն ծնար, Հայ պատանի, թարմ արշալոյսի պէս կարմիր եւ կորովի: Դուն ես նահատակներու երկինք ցցուող սպառնացայտ բազուկը, դուն ես անոնց յաւիտենականութիւնը, ապագան: Ո՛չ, ո՛չ, այսօր քեզ համար ողբի տօն չէ, մենք չենք ուզեր որ մըտգնիս ու լաս, եւ ոչ թոյլ տաս որ քու վրադ կարեկցին որբի մը պէս ճայիճ: Թող քու բոցավառ աչքերուդ մէջ տեսնեն հայրենիքիդ արեւակը: Թող հպարտ ճայլերդ զգացնեն մէջքիդ զօրութիւնը, որ օրէ օր կաղնիի պէս կ'ուռճանայ:

Գիտցիր, հայ պատանի, որ հայրենիքիդ ճակատագիրը քու ափերուդ մէջ դրուած է. քու մէջդ է հայրենիքը եւ առանց քեզ մեր հողը մնացած անապատ է: Սեւեռէ՛ աչքերդ միշտ դէպի վեհափառ Մասիսը, դէպի հերոսական Սասունը, դէպի պողպատէ Վանը, դէպի սրտառուչ Աւարայր, Անի՛ն, Կիլիկիան: Օտարութեան մէջ չունիս սրտիդ խօսող ոչ մէկ բան, ոչ մէկ դէմք, լեզու զքեզ կրնայ հմայել. դուն Մարդ ես, ցեղ ես, ազգ ես, երբ մէկ ոտքդ Արագածին միւսդ Սիփանի վրայ կը հանգչի:

Չկան ուրեմն քեզ համար թուլամորթի հանգիստները, դուն զինուոր մըն ես միշտ պատրաստ, միշտ պաշտօնի վրայ. դուն զոհուած ես հայրենիքիդ խորանին, մինչեւ իսկ դուն քեզ չես պատկանիր, անհատ չես, անձ չես, այլ զանգուած, անդամ մը այն հսկային, որ Հայութիւն կը կոչուի, եւ որ եղբայրութեամբ, գաղափարով, լեզուով, հայրենիքով եւ պատմութեամբ կապուած է սրբազան հողի մը:

Ահա թէ ինչու երբ այսօր վերստին կը բոլորուինք Նահատակներու խորանին շուրջը մենք ողբ ու կոծ չունինք, եւ ոչ անկեալ աղաղակներ, այլ յաղթանակի տօն է, եւ փառաւոր յաղթանակի. երբ մեռան մեր սիրելիները, բայց հայրենիքի ազատութեան գաղափարը աւելի խորացուցին, պնդացուցին: Այնտեղ իրենք կը սպասեն. հոս մենք կը սպասենք եւ օր մը ուշ կամ շուտ իրար երկարած այս բոցեղէն ձեռքերը պիտի շղթայուին, ինչպէս լոյսը լոյսին հետ:

Չկան այլ եւս ինծ համար, քեզ համար, բոլորիս համար ուրիշ ոեւէ գաղափարական կամ սրբազան աւանդ մեր հայրերէն, քան այս արիւնոտ կտակը, որ ոչ թէ տառերով կամ բթով աւանդուած է, այլ շունչէ շունչ, սիրտ առ սիրտ, որդին հօրմէն անհանգիստ մահուան մը անհատ վայրկեանին:

Ոչ մէկ հալածանք, ամէնէն սոսկալին եւ բռնաւորն ալ, կրնայ ուրեմն արմատախիլ ընել այս ազգը մինչեւ երկիրս կեդրոնէն հասած արմատներէն: Եթէ ազգերը դարաւոր են՝ Հայութիւնը յաւիտենական է, որովհետեւ մենք մեր մարտիրոսութեամբ, ողբերգօրէն ծաղրեցինք աճանուն մահը հողազանգ տիտաններու, ըսինք դարերուն թէ՝ *Ահա հոս ենք, միշտ պատրաստ մեր պատնէշին վրայ:*

Հոս ենք դարձեալ, հակառակ ահաւոր Գողգոթայի մը, կրկնապատկուած հաւատքով, նորոգուած հոգիով մեր զարմանալի եւ պաշտելի ցեղին թագուն զօրութեամբ: Պիտի փոխանցենք սերունդէ սերունդ նոյն հաւատքը, նոյն գիրը, նոյն հոգին, նոյն արիւնը»:

ՄԱՆՐԱՎԷՊ

Լորտ Լէվըրհիւմ անգամ մը նկարչական դատական մարմնի մը անդամ էր նշանակուած: Երկրորդ օրը երբ պարգեւները պիտի բաժնուէին, իրեն ներկայացաւ աղքատ տղայ մը, որ սկսաւ տրտնջալ.

— Իմ աշխատանքս իսկապէս աւելի բարձր բան մըն էր. բայց ոչ իսկ յիշատակութեան արժանացաւ, ինչո՞ւ:

— Հանգիր, ըսաւ լորտը բարութեամբ, եւ քիչ մըն ալ նեղացած, ցուցադրած ես արտակարգ ու անբնական ձուկ մը, զոր կիրքած ես շանաձուկ անունով: Կ'երեւի երբեք պատեհութիւն չես ունեցած շանաձուկ տեսնելու:

Նկարիչը.— Առաջին պարգեւը ընդունողին նկարը կը ներկայացնէր հրեշտակներ. արդեօք ան տեսա՞ծ է հրեշտակ մը:

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (15)

ԷՋԵՐ ՀԱՅԱՋԻՆՋ ՍԱՐՍԱՓՆԵՐԷՆ, 1914-20

— Պարոն բժիշկ, ինչո՞ւ պարապ տեղը դուք ձեզ կը տանջէք, քանի որ ընելիք մը չունիք:

Հարիւրապետը ըսաւ սպային.

— Կը սխալիս, սիրելիս, մենք շատ ու շատ ընելիք ունինք: Պէտք է միջոցներ ստեղծենք, որպէսզի կարենք օգտակար ըլլալ այս կիսամեռ բեկորներուն (մատնանշելով մեզ), եթէ չպիտի կրնանք որ եւ է կերպով օգտակար ըլլալ մեր այս բազմաչարչար ժողովուրդին, այն ատեն ի՞նչ կ'արժեն Տոքթ. Նուրի եւ Քեազիմ անունները:

Միայն մեր կեանքին ազատութեա՞ն համար էր որ ընտրեցինք այս զզուելի անունները:

Յետոյ գրպանէն տեղեկատու թերթ մը հանեց կարդաց,— 45 գերիներ բռնուած էին Ռուսերէն: Քիչ վերջը Քեազիմ բացատրեց կառավարութեան լրբութիւնը, թէ ինչպէս ողջ մնացած Հայերը իբրեւ գերի քաղաքէ քաղաք կը պտտցնեն: Հոտ հասկցանք որ մեզ իբրեւ գերի բերած էին, ասոր համար քաղաքը դրօշակներով զարդարուած էր:

Մենք բաւական կեցանք այս սպաներուն քով: Մեզի ըսին որ յաջորդ օրը նորէն երթանք իրենց քով: Երբ տունէն դէպի գաղթակայան կ'ուղղուէինք, ճամբան մեզ քարի բռնեցին Թուրք լակոտները: Շնորհիւ Սիրունի յանդգնութեան, առանց ծեծ ուտելու գաղթակայան հասանք: Հետեւեալ օրը մեր կեցած տունին յարակից տունէն, մենք ալ մեր կարողութեան չափ փայտ տարինք ծախելու: Այս տունն ալ Հայու էր: Թուրքերը քանդելով տախտակները կը ծախէին:

Մենք մեր շալկած տախտակները տարինք ծախեցինք կաթնավաճառի մը եւ փոխարէն մէկ մէկ աման մածուն կերանք: Յանկարծ, միտքս ինկաւ Նուրի պէյի խօսքը.— «Վաղը նորէն եկէք»: Սիրունին ըսի, տղաքը կանչեցինք եւ ճամբայ ելանք: Երբ հասանք հարիւրապետին տունը, մեզ ուղղակի խոհանոց առաջնորդեց, հոն կուշտ մը ուտելէ յետոյ մեզ իր սենեակը տարաւ: Կարգաւ նստանք: Մեզի հարցեր կ'ուղղէր, մենք ալ կը պատասխանէինք: Յանկարծ դուռը բացուեցաւ, Թրքուհի մը ներս մտաւ եւ երեսին քօղը բանալով Նուրի պէյին դէմը նստաւ: Թրքուհին ըսաւ.

— Պ. բժիշկ, այս տղեկները ձեզմէ՞ են:

— Այո՛, հանըմ էֆէնտի:

— Լաւ կ'ըլլար որ տղոցը հետ Թուրքերէն խօսէիք, որպէսզի ես ալ մասնակցիմ: Յետոյ, դառնալով մեզի հարցուց թէ Թուրքերէն գիտե՞նք: Մեր հաստատական պատասխանին վրայ խօսակցութիւնը սկսաւ Թուրքերէնով: Բժիշկը նախ հարցուց մեզի թէ որքան Հայեր կան գաղթակայանին մէջ: Ըսինք թէ նախապէս 45 հոգի էինք, վերջերս 6 — 7 հոգի եւս եկան: «Այդ 52 հոգիին մէջ քանի՞ տղայ կայ ձեզի պէս», հարցուց բժիշկը: Ըսինք,— երեք տղայ:

— Ի՞նչպէս երեք տղայ, դուք հոս չորս հոգի էք:

Մենք որ սկիզբէն գաղտնի պահած էինք մեզմէ մէկուն աղջիկ ըլլալը, վերջը ճարահատ յայտնեցինք թէ, մեր առաջնորդը աղջիկ է: (Սիրունը աղջիկ էր, բայց տասը տղայ կ'արժէր): Բժիշկը ելաւ Սիրունին աչքերը համբուրեց, անունը Սուրէն դրաւ. նոյնպէս Թրքուհին համբուրեց Սիրունին աչքերը, զիս բժիշկին մօտը ձգեց, Սուրէնը, Խաչիկը եւ Համբարձումը տարաւ իր տունը: Երեքն ալ դարձան նոր հագուստներով: Ետ խրեցայ, երբ ընկերներս նոր հագուստներ հագած քովս եկան: Այլ եւս իմ ընկերութիւնը յարմար չէի տեսներ անոնց հետ, որովհետեւ երեւութապէս փոխուած էին. հիմա անոնք քաղքցի տղոց կը նմանէին, իսկ ես դարձեալ կիսավայրենի տղայ էի, հագուստներս պատռած: Չէի հասկնար թէ ինչո՛ւ զատեցին զիս իմ տառապանքի ընկերներէս, չէ՞ որ ես ալ մերկ էի անոնց պէս: Արդեօք Թրքուհին չախորժեցա՞ւ այն խօսքերէն զորս միշտ կը կրկնէի, ըսելով թէ դիակներու վրայէն քալեցի: Որքան որ Թրքուհին բարեացակամութիւն կը ցուցնէր մեզի, բայց մենք ցեղային ատելութիւն ունէինք. չէ՞ որ այդ բարբարոս ցեղին զաւակները յօշոտեցին իմ ազնիւ ցեղը: Եւ այսօր իմ պաշտելի ցեղի մէկ զաւկին սիրոյն (բժիշկը) Թրքուհին հայ տղոց նոր հագուստ կը հագցնէ:

Յանկարծ սպան ներս մտաւ ձեռքը ծրար մը եւ մօտեցաւ ինծի: Բոլոր ընկերներուս քով զիս մերկացուցին. մասնաւորապէս ինծի համար կարուած զինուորական հագուստներ հագցուցին, հետն ալ զոյգ մը «եէմէնի»: Քանի մըն ալ դրամ տուին այս երկու սպաները, որպէսզի գաղթակայան տանինք:

Երկու սպաները այս դրամը իրենց ծանօթ շրջապատէն հանգանակած էին եւ մեզի տուին որ տանինք գաղթակայանը եւ բաժնենք: Ուրախ զուարթ գաղթակայանը գացինք: Ոչ ոք ճանչցաւ մեզ, որովհետեւ քաղքցի տղոց յատուկ զգեստով պճնուած էինք: Բռակով դրամը յանձնեցինք երէցկինին, ան ալ իր կարգին բաժնեց գաղթականներուն մէջ: Այնուհետեւ երկու սպաներուն տունը մեզի համար ուխտավայր եղաւ: Ամէն առաւօտ կ'երթայինք հոն կը ճաշէինք: Բժիշկին եւ Թրքուհիին շնորհիւ կառավարութիւնը բոլոր հայ գաղթականներուն նոր հագուստ հագցուց, հիւանդներն ալ հիւանդանոց փոխադրել տուաւ:

Երեք շաբաթ Երզնկա մնալէ յետոյ, երբ ռուսական բանակը Սանասյի ձորը գրաւեց, Թուրք կառավարութեան կողմէ եկան մեզի ըսին որ յաջորդ օրուան համար պատրաստ ըլլանք Սեբաստիա երթալու: Մերոնք շատ վազեցին աստին անդին, որպէսզի միջոց մը գտնեն Երզնկա մնալու համար, սակայն անօգուտ: Մեկնելէ առաջ գացինք մեզի ծանօթ սպաներուն քով, ըսինք թէ Սեբաստիա պիտի ղրկեն, Թրքուհին հոն էր. Նուրի պէյ ինծի ըսաւ որ մայրիկէս չզատուիմ եւ ուր ալ երթամ Հայու տղայ ըլլալս չմոռնամ: Յետոյ չորս տղաքս համբուրեցինք Նուրի եւ Քեազիմ պէյերու եւ Թրքուհիին ձեռքերը եւ մեր վերջին հրաժեշտը տուինք երկու հայ զինուորականներուն: Այն օրէն մինչեւ այսօր անցած են 18 տարիներ: Շատ կը ցաւիմ որ չեմ գիտեր իրենց հայկական անունները: Բայց եթէ ողջ են, երբ կարդան այս տողերս, անմիջապէս պիտի յիշեն չորս կիսամերկ տղաքը... Յարգանք իրենց:

Յաջորդ առաւօտ կառավարութեան կողմէ վարձուած 10 կառքեր կանգ առին մեր գաղթակայանին դուռը:

ՄԱՆՈՒԿ ՏԷՐ ԱՆԱՆԵԱՆ

(Շար.)

թեան նախորդ վերատեսուչը, Պ. Պոնֆուա Սիպուա, որ երկարօրէն պատմեց իր անուանման պարագաները, Քիափի հետ ունեցած խօսակցութիւնը եւ մասնաւորապէս ծանրացաւ փետրուար 6ին իր ձեռք առած միջոցներուն վրայ: Պնդեց թէ ծրագիր կար երեսփ. ժողովին վրայ յարձակելու եւ ներս խուժելու: «Շատեր կ'ուրանան այդ պարագան, բայց սովորութիւն է ուրանալ այն նպատակները որոնք ի դերեւ ելած են: Իմ պարտականութիւնս էր արգիլել դէպի երեսփ. ժողով եւ դէպի Ելիզէ խուժումը: Ի՞նչ քննադատութիւններ չպիտի լսուէին այսօր, եթէ արշաւանքը յաջողէր եւ երեսփ. ժողովը մատնուէր այն աՀռելի Հետեւանքներուն որ անխուսափելի էին: Քոնքորտի Հրապարակը մաքրելու Համար, անՀրաժեշտ էր արգիլել ցոյցը. դուք պիտի ըսէք,— կրնայիք արգիլել: Եթէ Հրամանագիր մը Հանէի այդ իմաստով, չպիտի յարգուէր: Միւս կողմէ մտածեցի թէ լաւագոյն է իմ առջեւ Համախմբել բազմութիւնը, որ - պէսզի ուրիշ տեղ չերթայ: Ուրիշ անպատեՀութիւններ ալ կային Քոնքորտի Հրապարակը չէզոքացնելու Համար: Ձեռքիս տակ ունէի 8000 Հոգինոց ուժ մը. շատ աւելին պէտք պիտի ըլլար: Ինծի կ'ըսեն թէ չընդդիմացայ կրակ բանալուն: Ուժգնօրէն կը յայտարարեմ թէ ես որ եւ է ատեն Հրաման չտուի կրակ բանալու եւ թէ որ եւ է ատեն իմ աչքիս առջեւ կրակ չբացուեցաւ բազմութեան վրայ: Հակառակ ինծի, նոյնիսկ —զարշելի բան— կնոջս եւ զաւակներուս դէմ տեղացած լուտանքներուն եւ սպառնալիքներուն, ես, իբրեւ Հանրապետական պաշտօնատար, կը կարծեմ թէ իմ պարտականութիւնս կատարեցի խորՀրդարանը պաՀպանելով խառնակութեանց դէմ որոնք նախաբանն են յեղափոխութեանց»:

Այս յայտարարութիւններէն յետոյ բազմաթիւ Հարցումներ ուղղուեցան նախկին վերատեսուչին, որ ի մէջ այլոց խոստովանեցաւ թէ նախարարական խորՀուրդը որոշած էր շրջաններէն Հրասայլեր բերել Փարիզ: Յետոյ լսուեցան ուրիշ բազմաթիւ վկաներ, որոնք շատ մը Հակասութիւններ կը պարունակեն:

Սթավիցքիի Յանձնաժողովին մէջ

Իսկ Սթավիցքիի քննիչ յանձնաժողովին մէջ նորէն լսուեցան Պ. Լէքուվէ, Վերաքննիչ Ատեանի նախագաՀը, եւ Պ. Փռէսառ, Հանրապետութեան պաշտօնանկ դատախազը: Երկուքը երես երեսի պիտի բերուէին, բայց Պ. Լէքուվէ մերժած ըլլալով, զատ - զատ լսուեցան: Պաշտօնանկ դատախազը շատ մը նեղացուցիչ Հարցումներու ենթարկուեցաւ: Քննիչ մը դիտել տուաւ,— 1934 յունուար 8ին, դուք առաջին նախագաՀ Պ. Տրէյֆիւսի առջեւ կը յայտարարէք թէ ոստիկան Բոււզէնի տեղեկագիրը երբեք յանձնուած չէ ձեզի: Արդ, 1931 Հոկտեմբեր 12ին, ձեր իսկ ձեռքով կազմուած տեղեկագրի մը մէջ, կը խօսիք Բոււզէնի տեղեկագրի մասին: Ուրեմն ծանօթ էիք անոր: Ինչո՞ւ կանչել տուիք Պ. Փռէնսը: Դատախազը չփոթ պատասխաններ տուաւ: Քննիչը շարունակեց անխնայ.— ԱՀա թէ ինչո՛ւ դատաւոր Փռէնս կը ջղագրգռուի եւ կը բացագանչէ տուն գացած ատեն. «Այժմ ալ կ'ուզեն զիս պատասխանատու Հանել Սթավիցքիի դատերուն յետաձգման Համար»: Ուրիշ քննիչ մըն ալ Հարցուց,— «Դուք առաջին անգամ ե՞րբ լսեցիք Սթավիցքիի խնդիրը.— Կարծեմ 1931ին, Բոււզէնի տեղեկագրով:— Այն ատեն ի՞նչպէս բացատրել 1934 յունուար 8ի տեսարանը...

Իսկ Պ. Լէքուվէ եւս պատասխանեց բազմաթիւ Հարցումներու, եւ պնդեց թէ դատաւոր Փռէնս փետրուար 15ին իր մաՀուձիրը ստորագրեց եւ թէ շատ կարեւոր փաստաթուղթեր գողցուած են պանութենէն յետոյ:

Նախկին ռազմիկները եւ իրենց նախարարը

Տումէրկի դաՀլիճին մաս կը կազմէ Պ. Ռիվոլէ, նախկին ռազմիկներու դաշնակցութեան ընդՀ. քարտուղարը, իբրեւ կենսաթոշակներու նախարար: Վերջերս կատարուած կրճատումներուն Հետեւանքով, նախկին ռազմիկները յուսախաբութեան մատնուեցան: Առջի օր խոշոր միթինկ մը գումարուեցաւ, ուր բուռն խօսքեր արտասանուեցան Հրամանագիր - օրէնքներուն եւ Պ. Ռիվոլէի դէմ: Ատենախօս մը դիտել տուաւ թէ թէ Պ. Ռիվոլէ խոստացած էր չզոՀել նախկին ռազմիկներուն իրաւունքները, բայց նախարար դառնալէ յետոյ մոռցաւ իր խոստումը: Ուրիշ կրակոտ ճառերէ յետոյ, բանաձեւ մը քուէարկուեցաւ, որ կրկին եւ կրկին բողոքելով Հրամանագիր - օրէնքներուն դէմ, կը պաՀանջէ Պ. Ռիվոլէի Հրաժարումը:

LOTERIE NATIONALE

oooo

Ժ. ՎԻՃԱԿԱՀԱՆՈՒԹԻՒՆ

Ինչպէս գրած էինք, Ֆրանսայի Ազգային Պարգեւախաղին Ժ. շերտին վիճակահանութիւնը տեղի ունեցաւ երեքշաբթի, 24 ապրիլ:

Հինգ միլիոնի մեծ պարգեւը շահած է G. շարքէն 075.809 թիւը:

Հետեւեալ թիւերէն իւրաքանչիւրը շահած է մէկ միլիոն ֆրանք.—

Շարք L	no 57.350
Շարք S	no 13.724
Շարք B	no 57.372
Շարք Y	no 08.798
Շարք A	no 94.706
Շարք E	no 23.718
Շարք S	no 18.575
Շարք X	no 92.238
Շարք E	no 66.149
Շարք D	no 36.750
Շարք Z	no 73.348
Շարք K	no 27.414
Շարք Y	no 42.137
Շարք S	no 30.998
Շարք D	no 91.188

Բոլոր շարքերուն մէջ (20 հատ) 77.437 թիւը շահած է 500,000 ֆրանք:

100.000 ֆրանք կը շահին 1.046 վերջացող թիւերը:

50.000 ֆրանք կը շահին 5.387 վերջացող թիւերը:

10.000 ֆրանք կը շահին 041 վերջացող թիւերը:

200 ֆրանք կը շահին 9 վերջացող թիւերը:

Հ. Յ. Դ.

Փարիզ եւ արուարձաններ

ԱՌՆՈՒՎԻԼԻ «Ռոստոմ» խումբի դասախօսական ժողովը այս Ուրբաթ երեկոյ ժամը 8.30ին, ընկեր Ճիհանեանի բնակարանին մէջ: Կը խօսի ընկեր Ս. Թորոսեան:

ՊԷԼՎԻԼԻ «Ռոստոմ» խումբի ժողովը այս Շաբաթ երեկոյ ժամը ճիշդ 8.30ին 131, Fbg. du Templeի սրճարանը: Ներկայանալ անդամատետրով: Պարտաւորիչ ներկայութիւն:

Գաւառ

ՓՕՍ Տ'ՕՊՆԱՅԻ Կորիւն ենթակոմիտէի ընկերահաւաքական ժողովը այս կիրակի կէս օրէ վերջ ընկեր Սեդրաք Թօփալեանի բնակարանին մէջ: Համակիրները կրնան ներկայ ըլլալ: Ընկ. Մ. Բարխեան կը խօսի Կորիւնի մասին:

ՏԷՍԻՆԻ Կոմիտէն ընկերական ընդՀ. ժողովի կը Հրաւիրէ Քրիստափոր, Զաւարեան եւ Ռոստոմ խումբերուն բոլոր ընկերները այս կիրակի կէս օրէ վերջ ժամը ճիշդ 2ին Հ. Յ. Դ. Տան մէջ: Կարեւոր օրակարգ: Պարտաւորիչ ներկայութիւն.

ԱՊՐԻԼ 11-24Ը ԿԸ ՏՕՆՈՒԻ

ՎԱԼԱՆՍԻ ՄԷՋ

նախաձեռնութեամբ Զ. Ռ. ՄԻՈՒԹԵԱՆ ՎԱԼԱՆՍԻ ՄԱՍՆԱՃԻՒՂԻՆ

28 Ապրիլ Շաբաթ երեկոյ ժամը 8.30ին

Մանրամասնութիւնները տեղւոյն վրայ:

ԹՕՄՕՆԻ ՄԷՋ

Ապրիլ 29ին Կիրակի օր

կը խօսի Զ. Ռ. Մ. կեդր. վարչութեան անդամ Ա. ԳԱԲԻԿԵԱՆ

Սեբաստացի ՄՈՒՐԱՏի յիշատակին

Հ.Յ.Դ. Իսի լէ Մուլինոյի ՄՈՒՐԱՏ խումբը Հովանաւորութեամբ ԶԱՒԱՐԵԱՆ Կոմիտէի կը տօնէ ՄՈՒՐԱՏԻ մաՀուան 15ամեակը եւ իր ծննդեան 60ամեակը Ապրիլ 29ին Կիրակի օր:

Կը նախագահէ ընկ. Ս. ԽԱՏԻՍԵԱՆ

Կը խօսի ընկեր ԱՐՇԱԿ ՋԱՄԱԼԵԱՆ

Կ'արտասանէ Օր. ՕՍՄԱՆՃԵԱՆ, կը նուագէ Օր. ՇԱՀԼԱՄԵԱՆ եւ ուրիշներ

ջոկ եւ խնամուած գեղարուեստական բաժին:

ՀՐԱՅՐԻ ՅԻՇԱՏԱԿԻՆ

Մարսէյլի «ՀՐԱՅՐ» խումբի նախաձեռնութեամբ ՀՐԱՅՐի մահուան 30ամեակը կը կատարուի Salle Géographieի մէջ

Կը նախագահէ՝ Ընկ. Վ. ՓԱՓԱԶԵԱՆ

Կը խօսին՝ ընկերներ Ս. ՎՐԱՑԵԱՆ եւ Ս. ՍԱՍՈՒՆԻ

6 Մայիս, Կիրակի, կէս օրէ վերջ ժամը 2.30ին

Մանրամասնութիւնները մօտ օրէն:

Թ Է Յ Ա Ս Ե Ղ Ա Ն

ՖՐ. Կ. ԽԱՉԻ ԱՆԿԷՆԻ ՄԱՍՆԱՃԻՒՂԻՆ «ԿԱՐՄԻՐ ԽԱՉԻ ՕՐ»ՈՒԱՆ ԱՌԹԻՒ

Այս կիրակի, կէս օրէ վերջ ժամը 2.30ին

Villa Chanteriveի մէջ, 4 Bld. d'Enghien. Enghien-les-Bains

Կը խօսի՝ ՏԻԿԻՆ ԷԼԷՆ ԲԻՒԶԱՆԴ

գեղարուեստական բաժնին իրենց սիրայօժար մասնակցութիւնը կը բերեն դաշնակով եւ ջութակով եւ մեներգով՝ Տիկ. ԱՆԱՀԻՏ ԽԷՐՊԷԿԵԱՆ, Օր ՍԻՐԱՐՓԻ ԱՃԷՄԵԱՆ, Օր. ՀՈՒՐԻԿ ՋԻԹՈՒՆԻ եւ Օր.ներ ԱԼԻՍ եւ ԱՅՑԱ ՊԱՊՈՆԵԱՆ եւայլն:

Մուտքը 5 ֆրանք թէյասեղանի համար:

54 թիւ հանրակառքը Trinitéէն կը մեկնի Անկէն: Շոգեկառք կայ: Նորէն կը մեկնի 13.47, 14.02ին եւ 14.28ին:

ՅԱՅՏԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆ

Կը յայտարարենք հրապարակաւ, որ ամսոյս 29ին կատարուելիք Լիոնի գաւառականի ընտրութեանց առթիւ կը մնանք բացարձակապէս ձեռնպահ: Ասիկա առ ի գիտութիւն կը յայտնենք Լիոնի հայ հասարակութեան:

Հ. Յ. Դ. ԼԻՈՆԻ ԿՈՄԻՏԷ

×

Ստորագրեալներս կը յայտարարենք թէ Լիոնի մէջ ամսոյս 29ին տեղի ունենալիք «վիճակային ընդհանուր ժողովի ընտրելիներու» եռապատիկ ցանկին մէջ մենք սեր թեկնածութիւնը չենք դրած. այնպէս որ մեր անունները չեղեալ կը համարուին:

Ա. Հարէլեան, Աւետիս Սիմոնեան, Թ. Այվազեան, Կ. Մանուկեան

Le Gérant: H. STEPHAN

Imprimerie A. DER (AGOPIAN) 17, Rue Damesme, PARIS (13e)

ԹԱՏԵՐԱԿԱՆ ՑԵՐԵԿՈՅԹ

Կազմակերպուած ՊԱՆԵԷՕ – ՔԱՇԱՆԻ ՅԱՌԱՋԴԻՄԱՍԻՐԱՑ ՄԻՈՒԹԵԱՆ կողմէ

Ի ՆՊԱՍՏ ՊԱՆԵԷՕ - ՔԱՇԱՆԻ ԴՊՐՈՑԻՆ

Այս Կիրակի, 29 Ապրիլ կեսօրէ վերջ ճիշդ ժամը 3ին

Պանեէօ, 150, Route d'Orléansի սրահին մէջ

Աշակերտները կը ներկայացնեն «ԵՐԵՔ ՔԱՋԵՐ» եւ «ԳՈՒՇԱԿ» խաղերը

Ղեկավարութեամբ՝ ՆՇԱՆ ՊԷՇԻԿԹԱՇԼԵԱՆԻ

ջոկ յայտագիր՝ խմբերգներ, արտասանութիւններ, կովկասեան եւ հայկական պարեր, անակնկալներ եւ մոգական փորձեր:

Թառիս Գ. ՅՈՎՀԱՆՆԷՍԵԱՆ կը նուագէ

Տախքերու մասնակցութեան համար մուտք 5 ֆրանք

Հաղորդ. միջոց.— Առնել Փորթ տ'Օրլէանէն 88 թիւ հանրակառքը եւ իջնել Պանեէօյի կայարանը:

Ֆրանսայի մէջ շատոնց փնտռուած Արեւելքի իսկական օղին մենաշնորհը ստացած ըլլալով, հրապարակ հանած ենք՝

ԵՐԵՒԱՆ ԱՆԱՐԱՏ ՕՂԻՆ

փնտռեցէ՛ք զայն կարսիր պիտակով: Անգամ մը ճաշակելէ յետոյ ա՛լ չպիտի հրաժարիք անկէ:

ԱՐՏՕՆԱՏԷՐ ՖՐԱՆՍԱՅԻ ՀԱՄԱՐ՝

Société "PEUREUX"

48 Bld. des Vignes, MARSEILLE Téléphone: COLBERT 58-10

ԼԻՈՆԻ եւ ՇՐՋԱՆՆԵՐՈՒ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՑԻՉ

D.N.BAHADOURIAN 32 **rue Sévigné. Lyon** Rhône)

ՆԻՍԻ ԳՈՐԾԱԿԱԼ.—

M. M. H. Khatchadourian et Danielian 24, rue Assalit. Nice (A. M.)

13 ՏՐԱՄԱԴՐԵԼԻ ԵՆ գեղեցիկ եւ ընդարձակ սրահներ՝ (ամէն յարմարութիւններով եւ օժտուած ելեկտրական գոյնզգոյն լամբարներով) հարսանեկան հանդէսներու, ժողովներու, ցերեկոյթներու, պարահանդէսներու եւլն. դիմել **13**

ՅՈՎՀԱՆՆԷՍԵԱՆԻ 13 rue Pierre Curie. K. Bicêtre. Metro: Porte d'Italie.

Etude de Me BERNARD WAHL

(12 année)

Licencié en Droit de la Faculté de Paris

Ancien élève de l'École des Hautes Etudes Sociales

J U R I S C O N S U L T E

Droit Français et International Privé

94, Rue St. Lazare (Սէն Լազար կայարանին մօտ) Tél. Pigalle 67 - 69

Կը ստանձնէ ամէն տեսակ դատական խնդիրներ, ինչպէս նաեւ փողոցի արկածներ, անձամբ կը պաշտպանէ առեւտրական եւ հաշտարար դատարաններու առջեւ, կուտայ certificats de coutumesներ, կը կատարէ ամուսնութեան եւ ամուսնալուծման վերաբերեալ բոլոր գործողութիւնները:

Ընդունելութեան ժամը 9—10 եւ 17—19: Նաեւ ժամադրութեամբ

Կ'ուզէ՞ք զուտ խաղողէ պատրաստուած Արեւելեան օղին խմել

ՓՆՏՌԵՑԷՔ

ՐԱՔԻ "ՏԻՒՋ"

«ԱՐՔԱՅԱԿԱՆ ԽՄԻՉՔԸ»

Որ, ձեր ուզածին պէս կը ճերմկնայ ու «քէյֆ» կուտայ

Ֆրանսայի համար արտօնատէր

Ա. ՏԱԼԱՔԻՐԲԷԵԱՆ

Dêpot Central des Grandes Marques

8, rue Suffren (Place de la Bourse) Marseille

Tél. D. 70-89

Պատուաւոր գործակալներ կ'ուզուին գաւառներուն համար:

Կ'ՈՒԶՈՒԻ

Կ'ուզուի 25-35 տարեկան վստահելի հայ կին մը տնական գործերու եւ երկու երախաներ (7 եւ 10 տարեկան) խնամելու համար: Գրել Jean Abdalianի, quartier Colombe, Mougins (Alpes Maritimes):

ԳՈՐԾ ԿԸ ՓՆՏՌԷ

Հայ կին մը (37 տարեկան) տնական աշխատանքներու համար, օրավարձքով կամ ամսականով: Դիմել Պ. ՄԽԻԹԱՐԵԱՆԻ, 6, rue Blanqui, Փարիզ (13):

ՎԱՐՁՈՒ Է

Կահաւորուած սենեակ մը, գին 200 ֆրանք: Դիմել Պ. Կ. Մուրատեանի 13 րիւ Սօլնիէ, Փարիզ (9), մէթրօ՝ Քատէ:

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (23)

ՀԱԼԱԾ ՄՈՄԻՆ ՀԵՏՔԸ

Հեղինակ՝ ԷՏԿԸՐ ՈՒՕԼԸՍ Թարգ. Մ.

— Շատ պարզ է, այնպէս չէ՞...

Այդ վայրկեանին Գարայի դէմքը այլափոխուեցաւ: Կատաղի բան մը կար անոր նայուածքին մէջ. նետուեցաւ դրամարկղին առջեւ եւ խառնութեամբ պոռաց.

— Կարծեմ ալ չափը անցաւ, Պ. Մէրէտիթ. եթէ դրամարկղս բանալ կ'ուզէք, արտօնագիր մը բերէք...

Թ. Ք. ուսերը թօթուեց, գործիքը Հանեց պաՀպանակին մէջ դրաւ ու գրպանեց:

— Դուք ըսիք, սիրելի Պ. Գարա, բաւ անուշ ձայնով մը. ի Հարկէ գիտէի թէ ձեր ըրածը պարզապէս պլըֆ մըն էր եւ նպատակ չունէիք ձեր դրամարկղին պարունակութիւնը ինծի ցոյց տալու, ինչպէս նպատակ չէք ունեցած յայտնելու թէ ինչ պատաՀեցաւ Ճօն Լէքմընին:

Ակնարկը ճիշդ տեղին էր:

Գաղտնի ոստիկանին դէմքին ջիղերը պրկուեցան. բարկացած էր. բաց շրթունքներուն ետեւը կը տեսնուէին իր սպիտակ ակռաները. աչքերը պղտորցեր էին, կզակը դուրս ցցուած էր. մարդու կերպարանք չկար այլեւս անոր արտայայտութեան մէջ:

— Դուն, դուն, պոռաց Թ. Ք. ու ձեռքը կասկածելի շարժումով մը ետեւ տարաւ.

— Ձեռքերդ վեր, շուտ...

Գարա թեւերը օդին մէջ բարձրացուց, որովՀետեւ ոստիկանին ատրճանակը կը Հանգչէր իր կուրծքին վրայ:

— Առաջին անգամը չէ որ ձեռքերդ վեր բարձրացնելու Հրաման կը ստանաս կարծեմ, շարունակեց Թ. Ք. կատակով:

Ձախ ձեռքով անոր տափաստեւի գրպանէն դուրս Հանեց երկար գլան մը որ ելեկտրական լուսարձակի մը կը նմանէր, թէեւ խոշորացոյցին տեղ ունէր ադամանդի մը գլուխին պէս ծակ — ծակ բաժին մը: Գարան ոչ ատրճանակ ունէր, ոչ իսկ դմելի մը:

Թ. Ք. «լուսարձակին» կոճակը սեղմելու վրայ էր, երբ Գարա սարսափաՀար ճչաց.

— Աստուծոյ սիրոյն ուշադրութիւն ըրէ, չե՞ս տեսներ որ ինծի ուղղած ես, մի սեղմեր, կը պաղատիմ...

— Ի՞նչ, կը պայթի՞, Հարցուց Թ. Ք. Հետաքրքրութեամբ:

— Ոչ, ոչ...

Թ. Ք. «լուսարձակ»ին քիթը վար բռնելով կոճակը սեղմեց, ու յանկարծ Հեղուկ մը դուրս ժայթքեց գորգին վրայ որ զունատեցաւ: Մուխ մը կը բարձրանար վեր: Սենեակը կծու եւ անախորժ Հոտով մը լեցուեցաւ: Թ. Ք. նայեցաւ Յոյնին որ ճերմակ եղած էր:

— Արջասպ, Հէ՞, ըսաւ գլուխը երերցնելով. ինչ բարի մարդ ես, այնպէս չէ՞...

Քիչ էր մնացած որ Յոյնը ուշաթափ ըլլար. քանի մը բառեր արտասանեց քթին տակէն, բացատրելու Համար թէ ինքնապաշտպանութեան Համար կը պաՀէր այդ թոյնը, յետոյ մտիկ ըրաւ գաղտնի ոստիկանին որ՝ յուզուած, Գարայի եւ իր նախաՀայրերու կենսագրութիւնը ըրաւ:

Յոյնը Հեւաչեց ինքզինքը զսպեց.

— Քու վրադ չէ որ պիտի թափէի զայն, Մէրէտիթ, երդում կ'ընեմ... թշնամիներով շրջապատուած եմ. ինքնապաշտպանութեան միջոց մը պէտք է ունենամ, թշնամիներս գիտեն ու կը վախնան... երդում կ'ընեմ, քու վրադ չէ որ պիտի թափէի զայն... ատանկ արտառոց բան մտքէս չէ անցած... կը ցաւիմ որ դրամարկղին Համար քթիդ խնդացի...

— Ատիկա Հոգդ մի ըներ, ըսաւ Թ. Ք. կարծեմ ես էի քթիդ խնդացողը... ոչ ես չեմ կրնար տալ, ընդՀանուր ոստիկանութեան պէտք է յանձնեմ զայն, ատանկ գործիք երկար ատենէ ի վեր տեսած չէինք... ճնշուած օդով կը բանի երեւի...

Գարա Համաձայնական նշան մը ըրաւ.

— Հանձարեղ գիւտ չէ՞ ակը, շարունակեց Թ. Ք. եթէ ես քու ուղեղդ ունենայի... բան մը, դարման մը կը խորՀէի. տարճանակով...

Ու օգնական ոստիկանապետը մեկնեցաւ:

ԻՆՆԵՐՈՐԴ ԳԼՈՒԽ

Սիրելի Պ. Մէրէտիթ,

«Զարմանք կը ցաւիմ որ իմ փոքրիկ կատակս ձեզի Հետ այդքան անփառունակ վախճան մը ունեցաւ:

Ինչպէս ծանօթ է ձեզի, շատ մեծ Հիացում ունիմ ձեր մարդասիրական գործունէութեան մասին որ գնաՀատուած է ուրիշներուն կողմէ եւս:

Յոյս ունիմ թէ երկուքս ալ պիտի մոռնանք այդ տխուր միջադէպը եւ պատեՀութիւն պիտի տաք ինծի անձամբ ներողութիւն խնդրելու ձեզմէ: Կը թուի թէ միայն այդ կերպով պիտի կարողանամ արժանանալ ձեր յարգանքին եւ վերստանալ իմ վիրաւորուած ինքնասիրութիւնս:

ՎստաՀ եմ որ պիտի Հաճիք ինծի Հետ ընթրել յառաջիկայ չորեքշաբթի օր մը, երբ ես առիթը պիտի ունենամ ձեզի ներկայացնելու շաՀեկան անձնաւորութիւն մը՝ Ճորճ Կէյլըրքօլը, որ քանի մը օր առաջ վերադարձաւ Փաթակոնիայէն:

ՎստաՀ եմ նոյնպէս թէ դուք բաւական լայնախոՀ մարդ ըլլալով, թոյլ չպիտի տայիք որ իմ յիմար բարկութիւնս արգելք ըլլայ մեր յարաբերութեանց պաՀպանումին որ, կը յուսամ, Հաճելի է երկուքիս ալ Համար: Եթէ արտօնէք Կէյլըրքօլին որ Հաշտեցնէ մեզ — թէեւ անիկա պէտք չէ գիտնայ իր կատարելիք դերը — այն ատեն պիտի Հաւատամ որ իր ճամբորդութիւններուն Համար կատարած ծախքերս, պարապ տեղը վատնուած չեն:

Ձերդ անկեղծօրէն Ըէմինկթըն Գարա:

Գարա նամակը ծալեց ու պաՀարանին մէջ դրաւ: Գրասեղանին զանգակը սեղմեց եւ քովի սենեակէն ներս եկաւ քարտուղարուհին:

— Այս նամակը ղրկել տուէք, Միս Հոլընտ:

Աղջիկը գլուխը կախ սպասեց: Գարա ոտքի ելաւ ու սկսաւ սենեակին մէջ պտտիլ:

— Կը ճանչնա՞ք Թ. Ք. Մէրէտիթը, Հարցուց յանկարծ:

— Իմացած եմ իր մասին, ըսաւ աղջիկը:

(Շար.)

ՅԱՅՏԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆ

Մարսէյլի Հ. Յ. Դ. Պատ. Միութեան 1935ի «Գոյամարտ» օրացոյցի պատրաստութեան Համար կը խնդրենք բոլոր այն Հայրենակիցներէն, որոնք ցարդ Հասարակութեան անծանօթ մնացած յեղափոխական դէմքերու կենսագրականներ, եւ կարեւոր դէպքերու մասին ծանօթութիւններ ունին մէկ ամիսէն ղրկեն Միութեանս Հասցէին K. Antikian, 49, rue Nationale Marseille.

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ՝ ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ, ԳՐԱԿԱՆ

HARATCH

(Fondé en 1925) ... Seine 276.28

Directeur et Propriétaire : Sch. Missakian

Rédaction & Administration

ԽՄԲԱԳՐՈՒԹԻՒՆ ԵՒ ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ

17, Rue Damesme PARIS (13e)

Téléphone : Glacière 15-70

(ԵՐԹԵՒԵԿԻ ՀԱՄԱՐ՝ Métro : TOLBIAC)

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԵԱՆ ՊԱՅՄԱՆՆԵՐ.—

	ՏԱՐԵԿԱՆ	ՎԵՑԱՄՍԵԱՅ	ԵՌԱՄՍԵԱՅ
Ֆրանսա եւ գաղութներ	140 ֆրանք	70 ֆրանք	35 ֆր.
Անգլիա, Եգիպտոս, Զուիցերիա, Իտալիա	250 »	130 »	—
Ամերիկա	200 »	100 »	—
Բոլոր երկիրներ	200 ֆրանք	100 ֆրանք	—

ՈՒՐԲԱԹ 27 ԱՊՐԻԼ

VENDREDI 27 Avril 1934

10ՐԴ ՏԱՐԻ - 10e Année N° 2481

Խմբագիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

ԳԻՆ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ԵՐԿՈՒ ԽՕՍՔ

ՃՐՈՅՑ ԲԱՐԵԳՈՐԾԱԿԱՆԻ ԲԱՐԵԿԱՄԻ ՄԸ ՀԵՏ

— Վերջ ի վերջոյ Բարեգործականը բարի՞ք է թէ չարիք, այս ժողովուրդին համար:

—Ո՛չ եւ է բարեգործական հաստատութիւն չի կրնար չարիք ըլլալ: Բայց, այն Բարեգործականը, որ կը գործէ մեր մէջ, դարձեր է տեսակ մը չարիք, իր ծրագիր – կանոնագրով եւ մանաւանդ առօրեայ գործունէութեամբ: Համոզուեցէ՛ք, վերջապէս, հաստատիր «քլիք» մը նստած է այդ հաստատութեան գլխուն, եւ կը չափէ ու կը ձեւէ համաձայն իր հայեցողութեան: Ոչ միայն աղաչեփէնտիական ամբարտաւանութիւնը, այլ եւ կուսակցական կիրքը հետզհետէ կ'աղճատեն, անճանաչելի կը դարձնեն զայն:

— Դուք ալ կուսակցական հայեցողութեամբ կը շարժիք: Ձեր ամբողջ մամուլը տարիներէ ի վեր պայքար կը մղէ այս Միութեան դէմ, կը հալածէ եւ կը վարկաբեկէ զայն, փոխանակ ուժ տալու:

— Ձեր մոլորումը անոր մէջ է որ, երբեք ուշադրութիւն չէք ըներ թէ ի՛նչ կ'ըսենք: Ինչո՞ւ չէք հետաքրքրուիր հիմնականով, քննադատութեանց աւթիւ մէջտեղ դրուած փաստերով ու տեսակէտներով, եւ միայն ձեւը նկատի կ'առնէք: Մենք պայքարը պայքարին համար — արուեստը արուեստին համար — չէ որ կը մղենք: Ամէն անգամ որ քննադատական խօսք մը կ'ուղղենք, պատճառներն ալ կը յայտնենք: Բայց, ինչպէս Բարեգործականի վարիչներն ու «բոլորտիքեան»ները, դուք ալ կանխակալ կարծիքներով կ'առաջնորդուիք: Գամեր գամուած են ձեր գլխուն մէջ, եւ դժուար է իրար հասկնալ: Դուք որոշեր էք մտիկ չընել, եթէ նոյն իսկ ըսենք թէ արեւը առտուն կը ծագի...

— Կը խոստովանիմ թէ ես կանոնաւոր չեմ հետեւած լրագրական պայքարներուն, բայց գիտեմ որ Դաշնակցութիւնը թշնամի է Բարեգործականին:

— Ճիշդ հակառակն է իրողութիւնը: Բարեգործականն է որ, շեղելով իր նպատակէն, կը ձգտի դառնալ հակադիր, խափանարար ուժ մը ընդդէմ Դաշնակցութեան: Երէկ ցարական կառավարութիւնը կ'ուզէր օգտագործել զայն — յիշեցէք Կովկասի փոխարքային զեկուցումը — իսկ այսօր՝ ուրիշները, նոյն իսկ Երեւանը: Բարեգործականի այսօրուան գրասենեակը որջ մըն է կուսակցական մաքսանենգութեան, իսկ անոր վարիչ – պատուիրակը՝ դիմակաւոր գործիչ մը որ ջուր կը պղտորէ մասնաւոր թղթակցութիւններով եւ «կոմպինացիա»ներով: Տեսէք, 1934 յունուարէն ի վեր իր նշանաւոր զեկոյցներէն ալ զրկա՛ծ է «Յառաջ»ը, եւ անշուշտ միւս դաշնակցական թերթերը...

— Բայց վարիչ – պատուիրակը ի՞նչ յանցանք ունի, քանի որ վարչական ժողով կայ:

— Իրականին մէջ վարիչ – պատուիրակը եւ վարչական ժողովի մէկ – երկու անդամներն են որ կը վարեն Բարեգործականը: Անոնք ալ՝ հարեւանցի կամ «ընկալեալ սովորութեամբ»: Միւսները շուք են, իրենց պատեանին մէջ քաշուած ամիրաներ: «Վահանը գիտէ, Վահանը կ'ընէ...»:

— Դուք ալ չափը անցուցիք թոշակի խնդիր յարուցանելով: Այդպիսի հաստատութեան մը վարիչին համար շա՞տ է տարեկան 100-120,000 ֆրանքը:

— Ապացոյց մը եւս թէ ոչ յուղուած հարցերուն կը հետեւիք, ոչ ալ անոնց ոգին կը հասկնաք: Լսեցէ՛ք, Ֆրանսան 40 միլիոն բնակիչ ունի: Պետական պաշտօնեաներուն թիւն է 850,000: Այս թիւին մէջ միայն 415 հոգի կան որ տարեկան 80-100,000 ֆրանք թոշակ կը ստանան, միայն 144 հոգի՝ 100-125,000, եւ միայն 33 հոգի՝ 125,000էն վեր: Բարեգործականի վարիչ-պատուիրակը ո՞ր դասակարգին կը պատկանի, նկատի ունենալով որ մեր թիւն է՝ կէս միլիոն, քիչ մը աւելի կամ պակաս, իսկ անոր ալ մեծ մասը՝ հազիւ տարրական ապրուստ մը ապահոված:

— Բայց Բարեգործականը միլիոնաւոր ֆրանքներ պիտի մատակարարէ...

— Մի՛ ընդմիջէք: Բարեգործականը սեղանաւորական հաստատութիւն չէ, բաժնետիրական ընկերութիւն կամ պանքա չէ: Թերթերը կարդացիք. ֆրանսական կառավարութիւնը կրճատեց պետական պաշտօնեաներուն, մինչեւ իսկ նախկին ռազմիկներուն, պատերազմի զոհերուն թոշակները, բացառիկ օրէնքներով: Կրճատումը գործադրուեցաւ անխտիր, հարիւրին 5էն մինչեւ 10ը. նախարարներուն համար՝ հարիւրին 15, հանրապետութեան նախագահին համար՝ 20: Այս կրճատումներով Ֆրանսայի նախարարներուն թոշակը գրեթէ կը հաւասարի Բարեգործականի վարիչ - պատուիրակին թոշակին... Կը յիշէք անշուշտ, իտալական կառավարութիւնն ալ կրճատեց թոշակները, հարիւրին 6էն մինչեւ 12, իսկ նախարարներուն համար՝ հարիւրին 20: Գերմանիան ամէն տարի նոր կրճատումներ կը կատարէ...

— Ուրիշ ի՞նչ զանգատներ ունիք Բարեգործականէն:

— Ահա այսպէս էք դուք. մէկ հարցէն միւսը կ'անցնիք, առանց որոշ տեսակէտ յայտնելու: Տարիներով պարզած, մանրած, կրկնած եւ բանաձեւած ենք մեր գանգատները: Միայն վերջինը առնելու համար, յիշենք Բարեգործականի կրթական ծրագիրը: Անշուշտ կարդացած էք:

— Հարեւանցի կը յիշեմ. ի՞նչ դէշ բան կար անոր մէջ:

— Նենգամտութիւնն է որ կը սողոսկի երեւութապէս բարեմիտ այս ծրագրին մէջ անգամ: Բարեգործականը ափ մը ցորեն կը ցուցնէ, երկու ափ որոմ ցանելու համար: Ուրիշ առեն աւելի բաց կը խօսինք: Հարցը այն է որ Բարեգործականը այդ ծրագրով եւ անոր կցուած «լուսաբանութիւններով» պարզապէս անել եւ անպատասխանատու վիճակի մը կը մատնէ գաղութներու ազգ. մարմինները:

Շ.

ՎԵՐՋԻՆ ԺԱՄ

Թրքական փրոփականտը Խալէպէթի մէջ

»»»..«««

Պէյրութի « Էլ Նիհար » թերթը կը գրէ.—

Անտիոքի կառավարական վարժարանի բարձրագոյն դասարանի ուսանողութեան կողմէ Դամասկոս հասաւ պատուիրակութիւն մը, որ կը պահանջէ փիլիսոփայական դասընթացքի վերացումը: Կրթական նախարարութեան մօտ անոնք իրենց դիմումները կատարելէ վերջ, պատուիրակութեան անդամներէն մէկը հետեւեալ յայտարարութիւններն ըրաւ.—

« Անտիոքի մէջ նոր կուսակցութիւն մը կազմուած է « Քէմալի Անտիոքի կուսակցութիւն» անունով, որուն նպատակն է Ալէքսանտրէթի սանճագին մէջ յառաջ տանիլ թրքական փրօփականտը: Այս կուսակցութեան անդամները հանրագրութիւններ ղրկեցին Ենկիւրի, պահանջելով Ալեքսանտրէթի սանճագին Թուրքիոյ կցումը:Այդ հանրագրութիւնները Թուրք կառավարութեան ղրկուեցան ճիշդ այն միջոցին, երբ մարդպանըՖրանսայէն վերադարձին Ենկիւրի կը գտնուէր: Այս նորակազմ կուսակցութիւնը Անտիոքի մէջ շատ կարեւոր եւ ուժեղ դիրք մը ունի այսօր եւ լուծուած են Սանճագի Թուրքիոյ կցումին հակառակորդ բոլոր հոսանքները:Նոր կուսակցութիւնը յաջողեցաւ նոյնիսկ վարժարանին մէջ արաբերէնի ուսուցումը արգիլել: Անտիոքի « Անտիոք » թերթը որ արաբերէն կը հրատարակուի, հետհետէ սկսած է կորսնցնել իր կարեւորութիւնը եւ անոր տեղ կը տարածուի « Եէնի Կիւն » թրքատառ թերթը: Վարժարանի արաբ տնօրէնին տեղ այժմ կ'ուզենք Թուրք մը դնել»:

Ս.ուրեօք հովանաւոր պետութիւնը թոյլ պիտի տա՞յ որ թրքական փրօփականը այսքան յառաջ երթայ Սուրիոյ մէկ մասին մէջ:

Սպառազինութեանց կրճատման քննուկը

Իտալիոյ արտաքին նախարարութեան խորհրդականը երեք օր Լոնտոն մնաց, ելք մը գտնելու համար զինաթափութեան հարցի մասին: Արդի՞ւնքը,—ամէն ջանք թափել, որպէսզի առաջքը առնուի նոր զինարշաւի մը: Իսկ այս գործը կ'իյնայ զինաթափութեան ընդհ. յանձնաժողովին, որ նիստի հրաւիրուած է մայիս 29ին: Իտալիոյ պատուիրակը վերադարձաւ Հռոմ: Կատարուած խորհրդակցութիւններէն կը հետեւի թէ Գերմանիա, Իտալիա եւ Անգլիա մօտաւորապէս նոյն բանը կ'ուզեն: Երեքին ծրագիրները իրարմէ կը տարբերին մանրամասնութիւններով, բայց համաձայն են հիմնական կէտին,—սպառազինութեանց վերահսկողութեան եւ կրճատման կամ սահմանափակման մասին:Անգլիա կը յուսար թէ կարելի պիտի պիտի ըլլայ Ֆրանսան ալ համոզել,բայց՝ան մերժեց վերջին պահուն: Կ'ըսուի թէ Ֆրանսա կը սպասէ զինաթափութեան ընդհ. յանձնաժողովին գումարման, նոր ծրագիր մը ներկայացնելու համար: Լոնտոնի եւ Հռոմի մէջ կը կարծեն թէ այս պիտի նըմանի կառքը ձիուն առջեւը դնելու:

Թուրքիոյ եւ Եուկոսլավիոյ բարեկամութեան ամրապնդումը

Միջազգային մամուլը մեծ կարեւորութիւն կուտայ Եուկոսլավիոյ արտաքին նախարարին վերջին այցելութեան, որ աւելի ամրապնդեց Թուրքիոյ հետ հաստատուած բարեկամութիւնը: Այս առթիւ կը բացատրէ թէ՝ վերջին երկու տարիներու միջոցին չորս կարեւոր դէպքեր տեղի ունեցան: Ա.— 1932 ապրիլին Ենկիւրիի մէջ ստորագրուեցաւ ափիոնի ներածման վերաբերեալ համաձայնութիւնը: (Թէ Թուրքիա եւ թէ Եուկոսլավիա ափիոնի ամենակարեւոր արտադրիչներն են): Բ.— 1933 յուլիսին Լոնտոնի մէջ ստորագրուեցաւ նախայարձակման վերաբերեալ համաձայնագիրը: Գ.— 1933 նոյեմբերին ստորագրուեցաւ բարեկամութեան, իրաւարարութեան եւ ոչ – յարձակման դաշնագիրը, ինչպէս եւ փոխադարձ պահանջներու խնդիրը: Դ.— Վերջապէս, 1934 փետր. 9ին Աթէնքի մէջ ստորագրուեցաւ պալքանեան դաշինքը, որով Թուրքիա, Եուկոսլավիա, Յունաստան եւ Ռումանիա յանձն կ'առնեն պահպանել իրենց սահմանները, այսինքն ներկայ գոյավիճակը. ուրիշ խօսքով՝ «Պալքանը Պալքանցիներուն»:

Այսպէս ուրեմն, երկու տարին բաւական եղաւ, որպէսզի Պելկրատ եւ Ենկիւրի հաշուեյարդարի ենթարկեն բոլոր առկախ վէճերը, ամրապնդելով իրենց քաղաքական եւ տնտեսական յարաբերութիւնները:

Մասնաւորապէս ֆրանսական մամուլը շատ գոհ կ'երեւայ այս արդիւնքէն: Թուրքերը ի հարկէ շատ ուրախ են:

Ծանր կռիւ մը սուրիական սահմանին վրայ

»»»..«««

« ՀԱՅԵՐՈՒ ՀԵՏ ՁԵՌՔ ՁԵՌՔԻ ՏԱԼՈՎ...»

Պոլսոյ « Միլլիէթ » լրագիրը կը գրէ.—

Վերջերս ձեռք անցաւ եւ արժանի պատիժը գտաւ Պէքիր Տէտէի հրոսախումբը որ տարիներէ ի վեր Սուրիայէն մաքսանենգութիւն կը կատարէր Թուրքիա:

Այս զինեալ հրոսախումբին 30 անդամները փոքր խումբերով եւ զանազան տեղերէ կ'անցնէին սահմանէն: Անոնք զանազան ապրանքներ պատրիկ կ'առնէին սահմանի վրայ տեղաւորուած Հայերու մթերանոցներէն եւ մութ ու անձրեւոտ գիշերները կ'անցնէին մեր հողը:

Այս անգամ լուր կ'առնուի թէ ապրանք պիտի փախցնեն: Բայց անոնց մէկ խմբակը թակարդի մէջ ինկաւ Ճերապլուսի արեւմուտքը: Ընդհարման ընթացքին, մաքսանենգներէն մէկը սպաննուեցաւ եւ չորս բեռնաւոր ձիեր ձեռք անցուեցան:

Մնացեալ աւազակները թէեւ փախան, բայց յաջորդ օրը պաշարուեցան: Տեղի ունեցած ընդհարման ընթացքին, անոնցմէ մէկն ալ սպաննուեցաւ, իսկ միւսները անձնատուր եղան:Այս կերպով ձեռք անցան 28 մաքսանենգներ (20ը զինեալ)եւ ապրանքներով բեռնաւոր 30 ձիեր: Ընդհարման ընթացքին, մեր հեծեալներէն Սալիհ էֆ. նահատակուեցաւ:

Նախատակին յուղարկաւորութիւնը կատարուեցաւ կազի Այթապի մէջ, եւ անոր ներկայ գտնուելու պարտաւորուեցան նաեւ բռնուած աւազակները, որոնք Հայերու հետ ձեռք ձեռքի տալով կը վնասէին պետական գանձին:

Հրոսախումբին պետը, Գըզըլպաշ Պէքիր Տէտէ, օրերով աշխատեցաւ ծածկել իր ինքնութիւնը, տարաձայնելով թէ պետը սպաննուած է ընդհարման ընթացքին: Բայց ի վերջոյ հասկցուեցաւ թէ ինքն է աւազակներուն պետը:

Զինուորական մասնաւոր ատեանը, գիշեր ցերեկ աշխատելով, աւարտեց դատը եւ աւազակներուն մէկ մասը դատապարտեց 13, 9 եւ 7 տարուան բանտարկութեան, իսկ բոլորը՝ 394,000 ոսկի տուգանքի:

Ձեռք անցուած ապրանքներուն մէջ կան 322 կտոր մետաքսեղէն եւ բամպակեղէն, 54 կտոր կերպաս, 246 գործածուած բանկոն եւ բանկոնակ, 16 մետաքս վերարկու, 120 քիլօ հոտաւէտ նիւթեր, կէս միլիոն սիկարի թուղթի տետր եւայլն:

Սիկարի թուղթերը դուրս ըլլալով, մնացեալ ապրանքները 14 հազար ոսկիի արժէք մը կը ներկայացնեն:

Ներգաղթը յետաձգուած է աշնան

Բարեգործականը հետեւեալ պաշտօնական զեկոյցը ստացած է Երեւանէն, ի պատասխան ներգաղթի յետաձգման մասին եղած հարցումին.

«Հակառակ մեր կառավարութեան խոստման եւ ցանկութեան, դժբախտաբար կարելի չպիտի լինի այս գարնան ներգաղթի սկսել, որովհետեւ մի շարք կենսական կարեւորութիւն ունեցող ձեռնարկներ, գլխաւորաբար սեռութեան կաուչուկ կոմբինատի հսկայական կառուցումը, ուր 150 բաժանմունք պիտի ընդունին կարեւոր թիւով աշխատաւորներ, ինչպէս նաեւ մի կարգ Հայրենակցականների շինարարութիւնները, մասնաւորաբար Նուպարաշէնը, հազիւ պատրաստ կը լինին առաջիկայ աշնան միայն, երբ քաղ. Շահվերդեան կը մեկնի արտասահման: Թէեւ այս յետաձգումը ցաւալի է, բայց կառավարութեան ցանկութիւնն է որ մեր արտասահմանեան հայրենակիցների փոխադրութիւնը կատարուի լաւագոյն պայմանների մէջ»:

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ Դ. էջ)

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

ՊԱՏԿԵՐ ՄԸ՝ ԼՕԶԱՆԻ ԽԱՅՏԱՌԱԿՈՒԹԻՒՆՆԵՐԷՆ

oooo

Մօտերս Լոնտոնի մէջ պիտի հրատարակուի գիրք մը՝ յետպատերազմեան դիւանագիտութեան եւ մասնաւորապէս Լօզանի խորհրդաժողովի մասին:

Հեղինակը՝ Հէրըլտ Նիքոլսըն,Լորտ Քըրզընի մտերիմ գործակիցն է եղած եւ քաջածանօթ՝ բոլոր անցուդարձերուն: Այնպէս որ, մեծ իրարանցում պիտի պատճառէ գիրքը:

Կ'ուզէի՞ք համտեսել: Լորտ Քըրզընի պատուիրակութեան անդամներէն մէկը յուշատետր մը պահած է, որուն 1922 դեկտ. 22ի էջին վրայ կը կարդանք.

— «Քըրզըն տարօրինակ տրամադրութիւն մը ունի այս առտու: Գրեթէ ջղագար: Երէկ գիշեր խօսակցութիւն մը ունեցած էր Ըսմէթի,Պառէսի եւ Կառոնիի հետ:Վերջին երկուքը (Ֆրանսայի եւ Իտալիոյ պատուիրակները) կը քծնին Ըսմէթի շուրջը, « Ձեր վսեմութիւնը » կոչելով ամէն մէկ խօսքին, « բարեկամ եւ սիրելի պաշտօնակից » անուանելով զայն: Այս պարագան կը զզուեցնէ Քըրզընը:Ամէն բան ծայրէն պիտի սկսէր նորէն ժամը 11ին, եւ Լորտը բարձրաձայն կը հառաչէր քանի ժամը կը մօտենար: Ա. – թոռէն ելաւ եւ սկսաւ կապկել Կառոնին, Ըսմէթի հետ խօսիլ ձեւացնելով, շոյելով, մեղրածորան խօսքեր ուղղելով անոր, որքան կարելի է բարձրաձայն: Լորտ Քըրզըն շատ յաջող ծաղրածու մըն է (միմիք): Ամբողջ ժամանակը մերթ կը խնդար կեղծելով Կառոնին եւ մերթ բացագանչելով թէ քանի մը վայրկեանէն ամէն բան ծայրէն պիտի սկսին...

Այդ միջոցին հասան Ըսմէթը եւ միւսները: Ըսմէթ ըստ սովորութեան ետ առաւ ինչ որ զիջած էր երէկ:Քըրզըն նորէն իր թիկնաթոռին մէջ ընկողմանեցաւ ուժասպառ յուսահատութեան մը շարժուձեւով »:

Որ եւ է խորհրդածութեան կը կարօտի՞ այս պերճախօս պատկերը:

Յուշագիրը կը պատմէ Լորտին «միջանկեալ» գործերն ալ, որ կապ ունէին «փոքր դաշնակիցներու» ճակատագրին եւ ուրիշ կենսական հարցերու հետ.

— «Շաբթ. Նանսէն կ'երեւար նախաճաշէն յետոյ, պատմելու համար աշխատութիւնը յոյնփախստականներու հարցին: Պ. Հէրըլտ Սփէնտըր կուգար ճաշէն յետոյ, եւ կը մեղադրէր Անգլիան, Յունաստանի դէմ գործած դաւաճանութեան համար: Աղա Պետրոս կը ներկայանար կէս օրուան ճաշէն առաջ, եւ կը յիշեցնէր այն բոլոր խոստումները զորս Անգլիա ըրած էր Ասորիներուն: Պ. Օլիվըր Պոլտուին, որ կապուած էր հայկական պատուիրակութեան, դառնութեամբ լի նամակներ կ'ուղղէր Մեծն Բրիտանիոյ «ուղղամտութեան» մասին: Վէնիզէլոս կուգար յոռետես գուշակութիւններ ընելու: Կ. Պոլսոյ Օրթոտոքս պատրիարքութեան ապագայի մասին: Պ. Տուքա (Ռումանիա) կուգար խավեարի առաջարկներ ներկայացնելու: Պ. Նինչիչ (Սերպիա) թելադրութիւններ կ'ընէր Սելանիկի մասին...»

Այս բոլորէն յետոյ, զարմանալի՞ է որ Լօզանի դաշնագիրը ստորագրուեցաւ այնպէս ինչպէս որ գիտենք, հակառակ Լորտ Քըրզընի «խոտեղիք» շարժուձեւերուն:

Դեռ ի՞նչ յայտնութեանց կ'ըսպասենք, քանալու համար մեր «դիւանագիտական» աչքերը, որոնք միշտ ալ ստուերը կը շփոթեն իրականութեան հետ:

ՎԱՀԷ

ԸՆԿԵՐ Մ. ՎԱՐԱՆԴԵԱՆԻ ԱՌՈՂՋԱԿԱՆ ՎԻՃԱԿԸ

»»»..«««

Երէկ Մարսէյլի Խնամատար մարմինէն ստացանք հետեւեալ նամակը, ապրիլ 24 թուականով.—

Ա. Ահարոնեանէ վերջ Մ. Վարանդեանն ալ անողորմ հարուածը ստացաւ, 22 ապրիլ 934, կիրակի երեկոյեան ժամը 10ին: Միեւնոյն գիւղին մէջ (Փօմօն) քանի մը վայրկեանի հեռաւորութեան վրայ հայ ժողովուրդի գուսանը եւ մեծ հրապարակագիրն ու տեսաբանը կտրուած են արտաքին աշխարհէն, մէկը մահուան վտանգը անցուցած, միւսը տակաւին վտանգի մէջ:

Ահարոնեան խնամատար մարմինս շատ բնականօրէն պիտի դառնար նաեւ Վարանդեան խնամատար մարմին, առաջին րոպէին իսկ, իրեն հետ ունենալով բժիշկ Օհանջանեանը,որ կազմակերպեց բժշկական խնամքի գործը:

Վարանդեանի վիճակը ծանր է այժմ ու մտահոգութիւն կը պատճառէ: Օրուան մէջ զինք կը խնամեն իր բժշկուհի աղջիկը եւ մասնաւոր հիւանդապահուհի մը, իսկ գիշերները՝ բժիշկ Սիվրիհիսարեանը:

× Ընկեր բժ. Օհանջանեան կը գրէ նոյն թուականով.—

Ընկեր Վարանդեան անգիտակից վիճակի մէջ է: Ցնցումներ եւ նոպաներ կ'ունենայ: Ջարկերակը մերթ 90, մերթ 130: Կարելի բոլոր միջոցները կը գործադրենք,— արիւն առնել, ներարկումներ եւն.: Իսկ Ահարոնեանի վիճակը անփոփոխ է. ապաքինումը շատ դանդաղ կ'ընթանայ:

ԽՈՐՀՐԴԱՅԻՆ ՎԻՃԱԿԱԳՐՈՒԹԻՒՆԸ

Խորհրդային Հայաստանի տնտեսական նուաճումները միշտ ընդունած ենք վերապահութեամբ: Երբեք վստահութիւն չենք ունեցած խորհրդային վիճակագրութեան հանդէպ: Մանաւանդ որ Հայաստանի համայնավարները երկրին տնտեսական յառաջդիմութիւնը կը ցուցադրեն ոչ թէ չափելով ժողովրդի տնտեսական ընդհանուր մակարդակէն, այլ իրենց կազմած վիճակագրական թիւերէն: Սակայն, ինչպէս կը վկայէ Հայաստանի պաշտօնաթերթը, այդ թիւերը նարդախ են եւ չինծու («Խ. Հ.» թիւ 48 եւ 56 առաջնորդողները):

Այս տարի համայնավարները տենդագին կը պատրաստուին գարնանացանի: Նախորդ տարիներու համեմատութեամբ, այս տարուան գարնանացանի կազմակերպումը կը դիւրանայ անով որ, սերմնցուն ամբարուած ու պատրաստուած է անցեալ աշունէն ի վեր: Կը մնայ միայն զատել ու զտել սերմերը եւ անցնիլ աշխատանքի:

Ինչպէս միշտ, այս տարի ալ գարնանացանը կ'ընթանայ դանդաղ: Անկէ զատ «մի չարք գիւղերում եւ կոլտնտեսութիւններում տեղի ունեցան սերմացուի զգալի փճացումներ եւ յափշտակումներ»: Պահեստներէն շատ քիչերը կը գտնուին սերմնցուն պահպանելու պիտանի վիճակի մէջ: Սերմնցուի զտումը, որ բերքի համար այնքան մեծ կարեւորութիւն ունի, կը կատարուի անբաւարար չափերով եւ ստուգման չենթարկուիր սերմի ծլունակութիւնը:

Գարնանացանի աշխատանքներու այս վիճակին մէջ գտնուիլը, սակայն, արդելք չէ, որպէսզի շրջաններէն փոհացուցիչ եւ ծրագրի «գերակատարման» տեղեկութիւններ հաղորդուին կեդրոն: Եւ «Խ. Հ.»ը անխնայ կը մերկացնէ երկրագործական գործավարութեան վիճակագրութեան խարդախութիւնները:

Շրջաններէն ստացուած տեղեկութիւններու համաձայն, սերմնցուի զտման աշխատանքները գերակատարուած են 30էն 70 առ հարիւր: Այն ինչ իրականին մէջ, հողագործական գործավարութիւնը դիմած է «խաբերայութեան եւ աչքակապութեան»: Այսպէս, Սիսիանի շրջանէն կը հաղորդեն թէ ծրագիրը կատարուած է 170 առ հարիւր: Այն ինչ, մենատնտեսներու մօտ 5821 կենդինար սերմնցուէն զտուած է միայն 3000 կենդինարը: Մինչ Թալինի հաւաքական տնտեսութիւններուն մէջ սերմի զտման ծրագիրը կատարուած է 73,4 առ հարիւր, հող. գործավարութիւնը կը յայտարարէ ,թէ այդ նոյն շրջանին մէջ սերմի զտման ծրագիրը կատարուած է 150,2 առ հարիւր: Իջեւանի շրջանի հաւաքական տնտեսութիւնները ծրագիրն իբր թէ կատարած են 149,2 առ հարիւր, այն ինչ 2,200 կենդինար սերմնցուէն զտուած է միայն 2000ը: Աղբաբայի հաւաքական տնտեսութիւնները 9460 կենդինար հացահատիկի սերմնցուէն զտած են 8630 կենդ. իսկ հող.գործավարութիւնը կը ցուցնէ ծրագրի կատարումը 156,9 տոկոսով: Գործավարութիւնը կը հաւաստէ թէ Արթիկի շրջանի հաւաքական տնտեսութիւնները սերմնցուն զտած են նախագծուած ծրագիրէն 20,6 առ հարիւր աւելի, այն ինչ շրջանը սերմնցուի ամբողջ 18 առ հարիւր պակաս ունի: Համաձայն գործավարութեան զեկոյցին, Սեւանի շրջանը ծրագիրը կատարած է 170,5 եւ Գորիսի շրջանը՝ 179,3 առ հարիւր: Քննութիւնը պարզած է, որ այդ շրջաններուն մէջ մենատնտես գիւղացիները «ոչ մէկ բուռ» սերմնցու իսկ չեն զտած: Նոյն պատկերը նաեւ մնացած շրջաններու մէջ:

Խորհրդային մամուլի այս մերկացումները իրենց իսկ վիճակագրութեան մահավճիռն են: Համայնավարներու որակումով, խորհրդային վիճակագրութիւնը կատարեալ աչքակապութիւն մըն է:

Սակայն, ուշագրաւ է որ այդ խարդախութիւնները միայն ներկայիս կը նկատուին ու կը մերկացուին: Թիւերու հետ խաղալու նոյն քմահաճոյքը գոյութիւն չունէ՞ր նաեւ երեք ամիս առաջ, երբ տեղի կ'ունենար համայնավար կուսակցութեան համահայաստանեան համագումարը ...: Անշուշտ, կեղծ վիճակագրութիւնը խորհրդային քաղաքականութեան ամէնէն յատկանշական կողմն է: Սակայն, համագումարին անհրաժեշտ էին չինծու թիւերը, որպէսզի ամբողջ աշխարհին հռչակուէր Հայաստանի տնտեսութեան սաւառնաթեւ նուաճումը եւ զարգացման ուժեղ «տէմպ»ը:

Բայց եւ այնպէս ,ինչո՞վ բացատրել վիճակագրական խարդախութիւններու երեւան հանուիլը: Յայտնի է, որ հնգամեայ առաջին ծրագիրը խորտակուեցաւ, իր հետեւէն անդունդ քաշելով նաեւ երկրին ամբողջ տնտեսութիւնը: «Գաղտնիք չէ» (Խանջեանի խօսքերով), որ առաջին հնգամեակին յաջորդեց պարէնի ու հացի սով: Եւ ինչպէս միշտ, այս պարագային ալ պէտք էր յանցաւոր փնտռել: Ի հարկէ, յանցաւորը ոչ թէ համայնավարներու տնտեսական քաղաքականութիւնն է, այլ ... հողժողկոմատը: 17րդ համագումարին մէջ Ստալինը կրակ ու բոց տեղաց հողագործական գործավարութեան գլխուն եւ բնական էր որ թութակի պէս նոյնը կրկնէին նաեւ իր հայաստանեան մանկլաւիկները: Մոսկուայի մէջ պաշտօնանկ եղաւ հողագործական կոմիսարը, Հայաստանի մէջ ալ անմիջապէս պաշտօնէ արձակուեցաւ նոյն ճիւղի գործավար Անանեանը: Եւ կասկած չկայ, որ եթէ վաղը Ստալինը հրամայէ մերկացնել նաեւ միւս գործավարութեանց գործունէութիւնը, պիտի տեսնենք, որ ամենուրեք նոյն վիճակագրական խարդախութիւններն ու չինծու թիւերը կը տիրապետեն:

Եթէ ճիշդ են «Խ. Հ.»ի մերկացումները, ապա անվիճելի է, որ խորհրդային վիճակագրութիւնն ամէնէն անվստահելի աղբիւրն է, Հայաստանի տնտեսութեան արդի վիճակի մասին ճշգրիտ գաղափար կազմելու համար: Եւ եթէ անվստահելի է այդ աղբիւրը ,ուրեմն բոլորովին ջուրը կ'իյնան համայնավարներու «տնտեսական նուաճումներու» շուրջ եղած դըղրդագին յայտարարութիւններն եւ արտասահմանեան իրենց տհաս փաստաբաններու տիրացուական թոթովանքները:

Սակայն, հետաքրքրական է հասկնալ, թէ ինչո՞ւ կը կատարուին այս խարդախութիւնները:

Համայնավարները միշտ կը պարծենան, թէ խորհ. Միութիւնը միակ երկիրն է, ուր տնտեսութիւնը ընդհ. ծրագրային ձեւ մը ունի: Մէկ ծրագիր եւ մէկ գործելակերպ: Սակայն, ամբողջ դժբախտութիւնը ճիշդ այն է, որ կազմուած ծրագիրները երբեք չեն համապատասխաներ երկրին իրական հնարաւորութիւններուն եւ պահանջներուն: Իսկ աւելի մեծ դժբախտութիւնն այն է, որ ծրագիր կազմողները կուսակցական մարմիններն են: Անոնք որ գործնական աշխատանք կը տանին եւ անմիջականօրէն կապուած են ժողովրդի ու տնտեսութեան հետ, դատապարտուած են կուսակցական մարմիններու մէջ պատրաստուած ծրագիրներն առանց վերապահութեան ընդունիլ ու գործադրել, ըլլան կուսակցական թէ անկուսակցական:

Նախորդ յօդուածներէս մէկուն մէջ կանգ առած էի այն երեւոյթին վրայ, թէ ինչպէս շրջանները կը բողոքեն կեդրոնէն ուղարկուած անգործադրելի ծրագիրներու դէմ: Սակայն ,կեդր. Կոմիտէի քարտուղար Միրզաբէկեանը կը յայտարարէր, թէ պէտք է վերջ տալ այդպիսի պառաւական խօսակցութիւններու եւ բոլոր շրջանները պարտաւոր են կեդրոնէն եկած ամէն մէկ ծրագիր համարել անքննադատելի: Իսկ երբ ծրագիր մը քննադատելի է եւ միաժամանակ անիրագործելի, ի՞նչ պէտք է ընեն այն մարդիկ, որոնք անձնական դիրքով, պաշտօնով ու կեանքի ապահովութեամբ պատասխանատու են Ստալիններու եւ Խանջեաններու առջեւ:

Ուրիշ ելք չկայ: Կամ պէտք է դիմել խարդախութեան ու վիճակագրութիւնը կեղծել, եւ կամ թէ զրկուիլ կուսակցական տոմսէն ու խորհրդային ամէն բարիքէ: Ինչպէս ցոյց կուտան փաստերը, շրջանները մինչեւ այժմ խարդախանքի ու կեղծիքի ճամբան են բռնած:

Իսկ Խանջեանները համագումարներու մէջ այդ կեղծիքը օգտագործելէ վերջ, աքացիով կը գլորեն իրենց իսկ մղումով խարդախութեան դիմող ընկերները:

ԱՇՈՏ — ԱՐԾՐՈՒՆԻ

''ՋՈՀ,,ԵՐԷՆ ՄԷԿԸ

ԽՄԲ.— «Դաշնակ տեռորի զոհերու յանձնախումբը» այլ անուամբ «Դաշտեռզոհպաշկոմ», ամէն անգամ նոր անուն մը կ'աւելցնէ իր թռուցիկներուն մէջ, իրար խառնելով մէկ մէկու հետ կապ չունեցող դէպքեր: Այդ «զոհ»երէն մէկն ալ Յարէթ Իսկէնտերեանն էր, անշուշտ «անզուգական», «հայրենասէր» եւայլն: Բայց ո՞վ է այս «թանկագին»ը: Կարդացէ՛ք եւ իրարու պատմեցէ՛ք: Պուէնոս Այրէսի «Արմենիա»ն է որ կը գրէ (24 մարտ).

Ահաւասիկ տխրալի անուն մըն ալ, իր տեսակին մէջ եզակի, որու մասին մինչեւ այսօր ոչ մէկ տող գրուած է: Միմիայն կայ ու կը մնայ իր անունը թերթէ թերթ փոխադրուած, հակադաշնակցական կիրքեր հրահրելու սոսր մտայնութեամբ:

Հայ ժողովուրդին մէջ սողացող շատ մը դաւաճաններու եւ ստորնաքարշ վիժածներու հանդիպեցանք տաբագրութեան ժամանակաշրջանին, բայց երբեք չտեսանք Յարէթ Իսկէնտէրեանի նման անանուն հրէշ մը:

1916 — 18 թ. Հալէպի ահաւոր որբերգութեան մէջ ապրող մարդիկ գիտեն թէ Իսկէնտէրեան ո՞վ էր եւ ինչ տխուր դեր վերապահուած էր իրեն՝ միացած «իմարէթխանէ»ներու ընդհ. տնօրէն Ֆայիք պէյի հետ:

Անոնք իրենց մահաշուք ուրուականը կը պտըտցնէին «իմարէթխանէ»ներու հաստատութեանց մէջ, ուր հազարաւոր անտէր ու անպաշտպան, մերկ ու բոպիկ հայ կիներ ու աղջիկներ արեւծագէն մինչեւ մայրամուտ օրական մէկ քիլօ հացի փոխարէն բուրդ կը գզէին ու կը մանէին:

Զափահաս հայուհիներ, որոնք օրուան հացի կարօտ, յետին թշուառութեան մատնուած, պատառ մը չոր հացի համար «իմարէթխանէ»ներու անկիւններ իրենց կեանքը քարշ կուտային, երբեմն բանի եւ երբեմն խաբեպատիր խոստումներով կ'առաջնորդուէին Իսկէնտէրեանին բնակարանը եւ կամ մասնաւոր վայրեր, իրենց զեխ ու ցոփ կեանքին պակաս մասը լրացնելու համար:

Հայ ժողովուրդը, որ մօտէն կը հետեւէր այս խենէշային արարքներուն, միմիայն կը գոհանար ատամներ կճրտելով եւ վրէժխնդրական հառաչանքներ իրենց կոկորդին մէջ խեղդելով:

Յարէթ Իսկէնտէրեան, իբրեւ հաւատարիմ մարդուկը Ֆայիք պէյի, քանի քանի ծանօթ ու անծանօթ Հայեր չղթայակապ Տէր — Էլ — Զօր առաջնորդել տուաւ: Այլեւս չենք յիշեր այս բորենիին կողոպտած հսկայ գումարները, որոնք կը պատկանէին հայ աշխատաւոր կիներու:

Յարէթ Իսկէնտէրեան, հարիւրաւոր հայ կոյսերու արեան առջեւ երբեք չունեցաւ խղճի խայթ մը: Ան ,տարիներ շարունակ, սանձարձակօրէն շարունակեց այն ահաւոր ու զզուելի ստորնութիւնը, որ յատուկ էր միայն Հայու արիւնով թրծուած Վասակներու եւ վանտալներու:

Յարէթ Իսկէնտէրեան գիտէր թէ կուգար ժամը՝ պահանջելու հաշիւը իր գործած մեղքերուն, իր դաւաճանական սարսափելի արարքին, որու նմանը երբեք տեսած ըլլայ հայ ժողովուրդը:

1918 թ. նոյեմբեր 11ին, զինադադարի վաղորդայնին, երբ Հալէպ ազատ շունչ մը կը քաշէր, «իմարէթխանէ»ներու հազարաւոր քնակիչները, իրենց թուրք բնակիչներուն վրայ կը յարձակէին բըկտելու համար: Իսկէնտէրեան կըծիկը դրած էր: Ան չկար Հալէպ: Փախած էր անծանօթ ուղղութեամբ: Մեկնած էր Գահիրէ եւ անկից վերադարձած Իսկէնտերուն, ուր անծանօթի մը կողմէ իր մեղքերը քաւեց:

Անոր մահով ամէն մարդ գոհ էր, շատ մը հնչակեաններ հպարտ էին, որ դաւաճան մը եւս պակսեցաւ իրենց շարքերէն, իսկ այսօր, Իսկէնտէրեանը հերոսներու կարգին անցած է եւ կը ներկայացուի իբր զոհ մը, զարդարելով հնչակեան օրկան «Երիտասարդ Հայաստան»ի էջերը:

Մենք չէ որ պիտի նախանձինք, բարի վայելում ...:

Ս. Ց. ԹԷՐՋԵԱՆ

ԿԸ ԽՆԴՐՈՒԻ յօդուածագիրներէ եւ թղթակիցներէ իրենց գրութիւնները գրել թուղթին մէկ երեսին վրայ եւ մելանով:

ՄԱՐԶԱԿԱՆ ԿԵԱՆՔ

Շաբաթական տեսութիւն

«Յառաջ»ի Հալէպի թղթակցին տեղ մենք անցեալ օր այս էջերուն մէջ հրատարակուած իր թղթակցութիւնը պիտի ձօնէինք «Հ.Մ.Ը.Մ.ի կեդրոնական անգոյ վարչութեան»: Այդ նըկարագրութիւնը կարդալով աւելի եւս կը շեշտուի ցաւը անոնց որոնք Հ.Մ.Ը.Մ.ի կանոնաւոր եւ զօրաւոր կեդրոնի մը չգոյութենէն կը դանդատին: Կը խնդրենք այս Միութեան բարեկամներէն զայն չդատել իր Փարիզի կամ Ֆրանսայի մէջ ունեցած — աւելի ճիշդ պիտի ըլլար ըսել «չունեցած» — գործունէութենէն. թերեւս Պ. Պ. Կիւմիւշկէրտան, Բաշալեան, Խանզատեան եւ ընկ. ցոյց տային անհրաժեշտ կամքը Հ.Մ.Ը.Մ.ի վերին վարչութեան մէջ, եթէ անգամ մը այցելած ըլլային Սուրիոյ, Յունաստանի, Ռումանիոյ կամ Պուլկարիոյ մեր մասնաճիւղերը. հոս իրենց տեսած քանի մը խմբակ սկաուտները կամ երկու — երեք ֆութպոլի խումբերը չկրցան իրենց տալ Հ. Մ. Ը. Մ.ի ունեցած կարեւորութեան ճշգրիտ պատկերը:

Բայց մեր այսօրուան նպատակը անցեալի թերութիւնները քննադատել չէ:

Պէտք է ճիգ մը փորձել, այլ եւս վերջ տալու համար այս կացութեան. «Հայ Սկաուտ»ի վերհրատարակումը առիթ մըն է, որպէսզի Հ. Մ. Ը.Մ.ի արտասահմանեան մասնաճիւղերը — որոնք ամէնէն աւելի իրաւունք ունին այս միութեան անունով խօսելու քան Ֆրանսա գտնուողները — ըսեն թէ ինչ միջոցներ կ'առաջարկեն այդ բանին համար:

Ըստ մեզ կեդրոնը պէտք է հաստատել հոն՝ ուր կարելի է նիւթական միջոցներ գտնել. այն շրջանը որ կրնայ դրասենեակ մը, քարտուղար մը պահել եւ պաշտօնաթերթը հրատարակել՝ թող յայտնուի. Փարիզի բան մը չկարենալ ընելուն գլխաւոր պատճառներէն մէկն ալ տարին 25—30 հազար Փրանք չկարենալ գտնելն էր: Եթէ միեւնոյն գործը Սուրիոյ կամ Պալքաններուն մէջ կարելի է տեսնել շատ աւելի նուազ ելեւմուտով մը, իրապէս ոճիր է դեռ աւելի եւս անգլուխ ձգել Հ. Մ. Ը. Մ.ի պէս մեծ դերի մը կոչուած կազմակերպութիւն մը:

Գիտենք թէ այս լուծումը գործին չի գար Փարիզ գտնուող «մարզական մասնագէտներուն» որոնց վստահելով էր որ կեդրոնը հոս ընել առաջարկեցին շատեր. թող անոնք ալ գոհանան — եթէ կեդրոնը փոխադրուի ուրիշ տեղ — թղթակցութեամբ իրենց ձեռնհասութիւնը ի սպաս դնելով Հ. Մ.Ը.Մ.ի:

*** Կիրակի օրուան ֆութպոլի մրցումներուն արդիւնքներէն ամէնէն ուշագրաւը այն ծանր պարտութիւնն է զոր հարաւային Ֆրանսայի — այսինքն երկրին ամէնէն զօրեղ խումբերը պարունակող շրջանին — ներկայացուցչական խումբը կրեց Շթութկարտի մէջ հարաւային Գերմանիոյ խումբէն, որ իրաւ է թէ բուն իսկ Գերմանիոյ ներկայացուցչական խումբը կարելի է նկատել. Ֆրանսացիներու մտահոգութիւնը կ'աւելնայ այդ արդիւնքին ի տես ,երբ անոնք կը խորհին Հռոմի մօտաւոր ճամբորդութեան մասին:

Սընթըրլանտ անգլիական մեծ խումբը գեղեցիկ ցուցադրութիւն մը ըրած է Լիլի մէջ հակառակ անոր որ Շբ. օր Արսընալի դէմ կարեւոր մըցում մը կատարած եւ կորսնցուցած էր 1—2ով եւ մրցումէն հազիւ քանի մը ժամ առաջ հասած էր հոն օդանաւով:

Գալով Քոլոնպի մէջ Փարիզի տարած յաղթանակին՝ Մատրիտի խումբին դէմ ,այդ մեծ բան մը չի նշանակեր, քանի որ սպանիական խումբը ամբողջական կազմով չէր եկած, իսկ ֆրանս. խումբին մէջ ալ չորս օտարներ — Խոմընտս, Ֆինամօր, Սամ, Ժօրտան — կային:

*** Այս կիրակի օր Ֆրանսայի ֆութպոլի «փրոֆէսիոնէլ» խումբերուն մըցումները կը շարունակուին: Առաջին դասակարգին դասաւորումին մէջ առաջին եղող Մարսէյլ կ'ընդունի Նիմի այցելութիւնը եւ Սէթ կ'երթայ Մօնփէլիէ. իսկ Լիլ կ'ընդունի Գանի այցելութիւնը:

Երկրորդ դասակարգին «հարաւային» խմբակին մէջ մրցումները վերջացած են եւ Ալէս 14 մրցումի համար 21 կէտով առաջին ըլլալով,յառաջիկայ եղանակին կ'անցնի ազգային բաժանման մէջ:

*** Այս կիրակի օր նոյնպէս՝ Անվէրսի մէջ Պելժիքու Իտալիա երթալը կամ ոչ որոշելու սահմանուած կարեւոր մրցում մը տեղի պիտի ունենայ. Հոլանտա որ արդէն յաղթեց Իրլանտայի եւ վստահ է թէ պիտի երթայ Իտալիա, պիտի ջախջախէ Պելճիքան ,ինչպէս քանի մը շաբաթ առաջ Ամսթէրտամի մէջ:

Ինչպէս գիտենք, մայիս 10ին է որ Հոլանտա պիտի ընդունի Ֆրանսայի այցելութիւնը Ամսթէրտամի մէջ: Հոլանտա այս տարի մեծ խումբ մը ունենալ կը թուի:

*** Այս շաբաթ օր է որ տեղի կ'ունենայ Անգլիոյ բաժակին վերջին մըցումը Ուէմպլէյի հսկայ մարզարանին մէջ, Մանչէսթըր Սիթի եւ Փորթսմութի խումբերուն միջեւ. այս մըցումին արթնցուցած հետաքրքրութիւնը հասկնալու համար կը բաւէ ըսել թէ անգլ. ֆէտէրասիոնը 370 հազար տոմսի խնդրանք ստացած է ,բայց մարզարանը հազիւ կրնայ 93 հազար հոգի պարունակել:

Երկու մրցորդները կը պատկանին Լիկի առաջին դասակարգին, ուր փայլուն դասաւորում մը չունին. քանի մը շաբաթ առաջ,, ախոյենական մրցումի մը մէջ Մանչէսթըր յաղթեց իր վաղուան հակառակորդին, բայց ատիկա չի նշանակեր թէ պիտի կրկնէ իր յաղթանակը: Շաբաթ օր երկու խումբերէն Մանչէսթըր Սիթի յաղթեց Լոնտոնի խումբերէն Շէլսի, իսկ Փորթսմութ հաւասար մնաց Էվըրթընի հետ:

Գալով ախոյենական մրցումներուն, Արսընալ շաբաթ օր յաղթեց Սընտըրլանտի եւ միայն մէկ կէտի պէտք ունի ախոյեան ըլլալու համար, ինչ որ պիտի յաջողի, քանի որ դեռ երկու մրցում եւս ունի կատարելիք եւ կը բաւէ որ գոնէ մէկ անգամէն հաւասար մնայ:

Անգլիոյ «ամաթէօր» ֆութպոլի խումբերուն վերաբերեալ բաժակին վերջին մրցումին մէջ Հայոց հին ծանօթ Տիւլվիչ — Համլէթ խումբը յաղթեց Լէթընի. այդ խումբը 1928ի Զաակին, Տէֆփի մէջ 5—0ով յաղթած

« ՅԱՌԱՋ »Ի ՊԱՏՄՈՒԱԾՔՆԵՐԸ

Ն Ե Ց Ո Ւ Կ Ը

Աստուած նրան աղջիկ զաւակ չէր պարգեւել: Ա՛խ, մէկ հատ աղջիկ եթէ ունենար՝ հիմա այսպէս մենակ չպիտի լինէր: Աստուած գուցէ աղջիկ էլ տար նրան, եթէ ամուսինը ողջ մնար: Նրա վերջին զաւակի՝ Արամի ծընունդէն մի քանի ամիս յետոյ, ըսպանուել էր նրա ամուսինը, զոհ դընալով թրքական մի զարի: Դեռ շատ երիտասարդ, շատ էլ գեղեցիկ էր եղած Ծովիկ ապլան, երբ մեռել էր ամուսինը: Ամուսնու ազգականներն առաջարկել էին նրան, իրենց յանձնել զաւակները եւ կրկին ամուսնանալ: Ուզողներ էլ քիչ չէին եղած. բայց Ծովիկ ապլան մերժել էր բոլորին: Կրկին ամուսնանա՞լ: Ո՞ր հայ կինը երբեք զաւակով, մանաւանդ երբ մի կտոր հաց ունի ուտելու ,երկրորդ անգամ ամուսին կ'առնէ:

Փառք Աստուծոյ. նրա ամուսինը ձգել էր նրան մի փոքրիկ տուն եւ մի բաւական ընդարձակ այգի, որ եթէ լաւ մշակուէր, կարող էր ապրեցնել իր զաւակները: Ծովիկ ապլան նստել էր տանը, անչափահաս զաւակները ծածկել էր թեւի տակը. մայրի սեւը ճերմակ հիւսելով՝ պահել, մեծացրել էր իր զաւակները:

Ճիշդն ասած՝ Ծովիկ ապլան մենակ չէր մեծացրել իր զաւակները: Նա իրեն թեւակից, իրեն օգնական ունեցել էր Յակոբ ախպէրը: Յակոբ ախպէրը 96 Թւականի գաղթականներէն էր: Դեռ ամուսնու ողջ եղած ժամանակ նա ծառայութեան էր մտել իրենց մօտ: Նա 35ի մօտ մի երիտասարդ էր այն ժամանակ, առողջ եւ աշխատունակ: Բայց սրտի մի խորունկ մրմուռ փշրել էր նրա երջանկութիւնը եւ նա դարձել էր կեանքին անտարբեր: Կին ու զաւակ էր կորցրել նա. տուն ու սրտ էր թողել նա իր հայրենի երկրում. չլուծուած վրէժի բոց ունէր իր սրտում ,որ չէր թողնում կրկին կեանքին կապուել, կրկին երջանկութիւն երազել: Աստուծոյ տուած գոյութիւնը պահելու համար միայն, մի կտոր հացի համար նա դարձել էր մշակ ուրիշի տան, ուրիշի այգուն: Բայց այս մէկ ընտանիքը նրան ընդունել էր հարազատի պէս: Այդ ընտանիքում ամէնը սիրել էին նրան. գուրգուրացել: Ջանացել էին սպեղանի դնել նրա խոր վէրքերին. համոզել էին նոյն իսկ ամուսնանալ, կրկին ընտանիքի տէր դառնալ: Բայց դեռ այդ բանը չեղած այդ բարի, այդ ազնիւ ընտանիքն էլ դժբախտացել էր, սուգի մատնուել, խորունկ վիշտ պատճառելով նոյնպէս Յակոբ ախպօրը: Ու նա որոշել էր ցմահ մնալ այդ տանը: Աշխատել այդ տան համար: Ծովիկ ապլայի հետ մեծացնել երեք որբերը, երեք հայ ընտանիք կազմելու համար: Ու Յակոբ ախպէրը Ծովիկի տան օրհնութիւնն էր դարձել: Նա էր մշակում այգին, նա էր տանում բերքը վաճառքի, նա էր քաղում խաղողը եւ կարասները լցնում գինիով. նա էր խնամում անասունները եւ տունը պահում լի եւ առատ: Հարազատ եղբօրէն աւելի սիրելի էր նա Ծովիկ ապլային: Եղբայր էր նա, այո, ու զաւակներին վարժեցրել էր «քեռի» կանչել նրան:

Յակոբ ախպէրը սիրել էր այդ ընտանիքը, նոյնացել էր նրա հետ:

Ծովիկ ապլան քչէն շատէն կրթութիւն էր տուել իր զաւակներին. մանաւանդ փոքրին՝ Արամին: Արամը վերջացրել էր Երեւանի Թեմական դպրոցը: Յետոյ մտել էր պետական գիմնազիա: Նրա երազն էր անցնել Ռուսաստան, ստանալ գիւղատնտեսական բարձրագոյն կրթութիւն:

Բայց այդ օրը չհասած՝ ծագել էր համաշխարհային պատերազմը, կիսատ թողնելով շատ ու շատ բաղձանքներ:

Արամի երկու եղբայրները՝ իբրեւ զինուոր գնացել էին պատերազմի: Մեծն սպանուել էր պատերազմի սկիզբներում: Երկրորդ եղբայրը մի քանի անգամ վիրաւորուած՝ ազատուել էր մահուան ճանկերէն, վերադարձել էր տուն:

Յետոյ յեղափոխութիւն, Կարսի անկում, կենաց եւ մահուան պայքար, Ղարաքիլիսէ, Սարդարաբատ: Երկրորդ եղբայրը սպանուել էր Արարատում. իսկ Արամը՝ իբրեւ կամաւոր զինուոր, նոյնպէս նետուած էր կուի դաշտ. Հերոսաբար մարտնչել էր Սարդարապատում, վիրաւորուել էր ուսէն, բայց ապրել էր, առողջացել: Այժմ նա զինուոր էր ազատ Հայաստանի բանակում. ծառայում էր Սարըղամիշում. չորրորդ գնդի զինուոր էր: Մէկ տարի էր նա տուն չէր եկել. մօրը չէր տեսել: Օ՛, ինչպէս կարօտել էր նրան Ծովիկ ապլան. երեք սէր, երեք կեանք էր ամփոփուած նրա մէջ: Ծովիկ ապլայի կեանքի խարիսխն էր նա, արեւը, օդը, սնունդը, առանց Արամի ... Ո՛չ, ո՛չ, այլեւս անկարելի, անիմաստ կը լինէր ապրել:

Ու նա է որ պիտի գայ. արձակուրդ ունի. մէկ ամիս տանը պիտի մնայ: Պիտի գայ հիմա. թերեւս մէկ վայրկեանէն, թերեւս մէկ ժամէն: Պիտի գայ, տրոփում է սիրտը Ծովիկ ապլայի. լողութիւնը լարած՝ դրան զարկին է սպասում. բայց գիշերն յառաջանում է ու դուռը չի զարնւում:

Ծովիկ ապլայի կոպերը ծանրանում են. քնատւում է, յօրանջում:

— Ծուղրուղու՛ ...

Աքաղաղն է կանչում, բայց դեռ մութ է, փոթորիկը չէ դադրել, դեռ քամին ոռնում է կատաղօրէն եւ ծանրացնում սպասման պահը:

Թոնրատան դուռը բացւեց. զոմի դուռը ճռնչաց: Յակոբ ախպէրն է. տաւարին կեր տալու գնաց:

Վառարանի կրակը մարմանդել է. սենեակը պաղի է տալիս:

Ծովիկ ապլան քնած է թէ արթուն՝ չգիտէ. երազ է տեսնում:

— Նորէն երկիրը շղթայած է թըշնամի հորդաներով. նորէն ահազանգն է հնչում: Նորէն մայրերը երկունքով ծնած, ցաւով մեծացրած իրենց զաւակների ձեռքը զէնք տալով՝ կռւի դաշտ են ուղարկում: Ողջ են իր երեք զաւակները, մէկը միւսէն գեղեցիկ, մէկը միւսէն կայտառ: Ու հայրենիքի թեւաւոր ոգին, կեցած Ծովիկ ապլայի դիմացն՝ ասում է նրան.

«Ընտրի՛ր մէկը զաւակներէդ ու պահի՛ր քեզ համար, պիտի տանիմ երկուսը»: Ու Ծովիկ ապլան կանգնած է մոլոր. ո՞րն ընտրէ, ո՞րը պահէ իրեն համար: Նրանք երեքն էլ հաւասար ցաւ են տուել իրեն. նրանք երեքն էլ հաւասար բախտ ու երջանկութիւն են բերել իրեն. ո՞րը պահէ ,ու ո՞րը տայ, ի՞նչ իրաւունքով մէկը պահէ ու միւսը տայ:

ԷԼԼԷՆ ԲՈՒԶԱՆ

(2)

(Շար.)

էր Հ.Մ.Ը.Մ.ի առաջին խումբին:

Քանի անգլիական ֆութպոլին մասին կը խօսինք, ըսենք թէ հակառակ Սկովտիոյ դէմ Անգլիոյ տարած յաղթանակին որուն մասին գրած էինք անցեալ անգամ, բրիտանական ազգերու միջեւ կատարուած մրցումներուն դասաւորումին մէջ այս տարի գործեալ Կալլէսն է որ առաջին կ'ելլէ երկու յաղթանակ մէկ հաւասար արդիւնքով: Անգլիա երկրորդ է երկու յաղթական մէկ պարտութեամբ, Իրլանտա երրորդ՝ մէկ յաղթ. մէկ պարտ. մէկ հաւասար արդիւնքով, իսկ Սկովտիա իր երեք մրցումներուն մէջն ալ պարտուած ըլլալով՝ վերջինն է: Կալլէսի բոլոր ֆութպոլիստները կը բաղկանան անգլ. խումբերէ. հետեւաբար զարմանալի չէ որ անոնք երկու տարի է յաջորդաբար շահին Բրիտանացիներու համար մեծ կարեւորութիւն ունեցող այս դասաւորման առաջնութիւնը:

* Այս կիրակի օր Սթատ Ռօլան Կարոսի մէջ տեղի կ'ունենայ պասքէթ-պօլի Ֆրանսայի ախոյեանութեան վերջին մրցումը «Օլէմփիք Լիլուա» եւ «Ֆուայէ ար Միւլհուզ» խումբերուն միջեւ: Ալզասցիք բազմաթիւ անգամներ արդէն շահած են այս տիտղոսը:

Փարիզի ռուսական պասքէթ-պօլի խումբը անցեալ ուրբաթ գիշեր Պելժիքի մէջ շահեցաւ Ժ. Վէրմիլէնի կողմէ տրամադրուած բաժակ մը, իսկ շաբաթ մը առաջ ալ իր սրահին մէջ յաղթած էր Օլ. Լիլուայի:

Աւելն է որ Հ.Մ.Ը.Մ.ի անունով հայկ. պասքէթ-պօլի խումբերու կազմութիւնը նախատեսենք, այս մասին մեր բոլոր ճիգը պիտի թափենք:

Ժ.Ե.

ՆԱՄԱԿՆԵՐ ՊՈՒԼԿԱՐԻԱՅԷՆ

Օրուան կեանքը

ooooo

Հ.Մ.Ը.Մ.Ի ՀԱՄԱԳՈՒՄԱՐԸ

ՖԻԼԻՊԷ, 18 ապրիլ (Յառաջ).— Ապրիլ 15 եւ 16, կիրակի եւ երկուշաբթի, Ֆիլիպէի մէջ տեղի ունեցաւ Հ.Մ.Ը.Մ.ի Պուլկարիոյ շրջանի 11րդ պատգամ. ժողովը: Կը մասնակցէին բոլոր մասնաճիւղերը, բացի Շումէնէն եւ Եամպոլէն: Լսուեցան Շրջ. Վարչութեան եւ մասնաճիւղերու զեկուցումները: Մասնաճիւղերը գոհացուցիչ գործունէութիւն մը ունեցած են: Գոհունակութեամբ լսուեցաւ որ Վառնայի մէջ վերակազմուած է, վերջերս, Հ.Մ.Ը.Մ.ի մասնաճիւղը: Պատգամաւորի զեկուցման համաձայն, այս անգամ մասնաճիւղը դրուած է ամուր հիմերու վրայ: Օտար առաջնակարգ խումբերու մաս կազմող խաղացողներ միակամ ստեղծած են Հ.Մ.Ը.Մ.ի խումբ մը, որ կը նկատուի ամբողջ Վառնայի զօրաւորագոյն խումբը, քանի որ մասնակցողները բոլորն ալ գնահատուած ֆութպոլիստներ են:

Պատգամաւորական ժողովը, երկու օրուան համբերատար աշխատանքէ վերջ, տուաւ կարգ մը որոշումներ:

Այսպէս, որոշուեցաւ աշխուժացնել Հ.Մ.Ը.Մ.ի ներքին գործունէութիւնը: Որպէսզի մասնաճիւղերը նիւթական դժուարութեանց չմատնուին, ամէն տարի թէ ողիմպիական եւ թէ բանակում պիտի չկազմակերպուի: Այլ տարի մը ողիմպիական ու տարի մը բանակում: Յառաջիկայ օգոստոսին Ֆիլիպէի մէջ տեղի պիտի ունենայ ողիմպիականը, որուն պիտի տրուի նաեւ Հ.Մ.Ը.Մ.ի 15ամեակի տօնակատարութեան հանգամանք, բոլոր մասնաճիւղերու մասնակցութեամբ: Կարգ մը հեռաւոր շրջաններու նիւթական օժանդակութիւններ պիտի ըլլան, որպէսզի կարենան իրենց խումբերը եւս բերել մեր մասնաճիւղային մրցումներու համար:

Շրջ. Վարչութիւնը փոխադրուեցաւ Սոֆիա, հետեւեալ կազմով,— Պ.Պ. Ճարտ. Թ. Սեդրակեան, Հ. Խմիրեան, Լ. Գազանճեան, Լ. Մինասեան, Հ. Հալըճեան:

Պատգ. ժողովին հետ զուգընթաց, նոյն օրերուն Ֆիլիպէի մէջ տեղի ունեցաւ շրջանի սկաուտական համագումարը որ զբաղեցաւ բացառապէս սկաուտական խնդիրներով:

** Շր. գիշեր, 14 ապրիլ, Շրջ. Վարչութեան նախաձեռնութեամբ հանդէս մը տեղի ունեցաւ: Յայտագրի զանազան թիւերու կարգին քանի մը հաճելի կտորներ նուագեց նաեւ Ռուսճուքի «Արաքս» նուագախումբը (թամպուռաժ), որ քանի մը օր առաջ Ֆիլիպէ եկած եւ մասնաւոր նուագահանդէս մը տուած էր:

ԳԹՈՒԹԵԱՆ ԽԱՉ

Գթ. Խաչի մասնաճիւղը Զատկի առթիւ կազմակերպած էր ցուցահանդէս մը ուր ցուցադրուած էին իր սանուհիներուն ձեռական աշխատանքները: Այս երկրորդ տարին է որ Գթ. Խաչը Ֆիլիպէի մէջ կը կազմակերպէ նման ցուցահանդէսներ: Միութեան սրահը ծածկուած էր սանուհիներու ասեղնագործութիւններով, մեծամասնաբար ճաշակաւոր եւ խնամուած: Բոլոր այցելուները գոհ են մնացած, ինչպէս կ'երեւայ իրենց կողմէ գրի առնուած տպաւորութիւններէն:

Կիրակի, 15 ապրիլ, Գթ. Խաչի վարչութեան նախաձեռնութեամբ, «Թրակիյսկի Եունաք»ի սրահին մէջ տօնուեցաւ «Գթ. Խաչի Օր»ը: Հանդէսը բացուեցաւ Կ. Խաչի քայլերգով, զոր երգեց երկսեռ երգչախումբը՝ ընկ. Կ. Փափազեանի ղեկավարութեամբ: Յաջող արտասանութիւններ ըրին օրիորդներ Էպրուհի Զաքարեան եւ Մարլէն Պարտիզպանեան: Վարչութեան ատենապետուհի Տիկ. Մ. Սթամպօլեան կարդաց մասնաճիւղին անցեալ տարուան գործունէութիւնը պարզող զեկուցում մը: Գթ. Խաչի Սանուհեաց Միութեան կողմէ բերանացի զեկուցում մը ըրաւ նաեւ սանուհի Ն. Գասպարեան: Սանուհիները շատ յաջող կերպով ներկայացուցին թատերախաղ մը: Յաջող էր նաեւ կենդանի պատկերը:

Այս առթիւ յիշենք որ Գթ. Խաչի Ֆիլիպէի մասնաճիւղը այս տարի եւս ուշագրաւ գործունէութիւն ունեցած է, բաշխելով հագուստ, ձկան իւղ եւ տալով նիւթական օժանդակութիւններ: Յիշենք նաեւ սանուհիներու Միութեան ձեռնարկները: Այսպէս, անոնք ձմրան ընթացքին կազմակերպեցին — իրենց հայերէնի, Հայաստանի աշխարհագրութեան եւ հայ գրականութեան կանոնաւոր դասընթացքներէն անջատ գրական զրոյցներ, որոնց ընթացքին, սանուհիներ վերլուծեցին զանազան գործեր («Կարմիր Ժամուց», «Ղէզոյի արտը», Զօհրապի նորավէպերէն, Զօպանեանէն եւն.): Ուշագրաւ է որ սանուհիները երկսեռ հասարակութեան առջեւ, բեմէն ազատօրէն ու սահուն հայերէնով արտայայտուելու ընտելացած են: Ունեցան նաեւ թարգմանութեանց երեկոյ մը ուր կարդացին իրենց կատարած թարգմանութիւնները օտար հեղինակներէ: Մեծ հետաքրքրութիւն ստեղծեց նաեւ իրենց հրապարակային վիճաբանութիւնը՝ «քաղաքակրթութիւնը մարդկային կեանքը աւելի՞ կ'երջանկացնէ թէ ոչ» նիւթի մասին:

ՁԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌԷՆ

Ապրիլեան սգատօնը Լիոնի մէջ

oooo

ԼԻՈՆ, 24 ապրիլ (Յառաջ).— Մեր գաղութն ալ, շնորհիւ Զափահաս Որբերու Միութեան մասնաճիւղին ջանքերուն, փառաւորապէս տօնեց Ապրիլեան սգատօնը:

Զ. Ո. Միութեան վարչութիւնը կը տեղեկացնէր թէ հայ արիները պաշտօնապէս հրաւիրուած էին հանդէսին կարգապահութեան հսկելու, սակայն չենք գիտեր թէ ինչու պատասխանելու տարրական քաղաքավարութիւնն անգամ չէին ունեցած: Պարտականութի՞ւն չունէին թէ միայն անուանական է իրենց գոյութիւնը:

Ամէն պարագայի տակ, մեզ կը մնայ քաջալերել վահագնեան սերունդի ճիգերն ու գնահատել զոհողութիւնները, որոնցմով կը ջանան ազգային աւանդութեանց ջահակիրը դառնալ, ստեղծելով ջերմ համակրութիւն հայ եւ օտար շրջանակներու մէջ:

Ուրեմն, ապրիլ 21ի երեկոյեան խուռներամ բազմութիւն մը, հաւատացեալներու ջերմեռանդ երկիւղածութեամբ, կը դիմէր Գ. Թաղապետարանի սրահը, իր յարգանքի համեստ բաժինը բերելու ազգի ու դաղափարի համար զոհուած մէկ միլիոն մարտիրոսներուն:

Համակ սգազարդուած էր բեմը, որու վրայ դագաղ մը կը հանգչէր բեռնաւորուած զանազան միութեանց ծաղկեպսակներով: Վերը, պատին վրայ, զոյգ եռագոյնները նոյնպէս սգակիր:

Արարողութեան ժամը հասած էր ու սրահը լեցուն: Մասնաւոր անհատ հրաւիրեալները, հայ թէ օտար, գրաւած էին առաջին նստարանները:

Խոր լռութեան մէջ, օրուան նախագահը, ընկ. Սողիկեան, բացաւ հանդէսը հակիրճ բայց տպաւորիչ բառերով, որմէ վերջ նուագախումբը ղեկավարութեամբ համակրելի եւ երիտասարդ արուեստագէտ Պ. Ա. Գ. Մելքոնեանի, սկսաւ նուագել Շոփէնի մահերգը: Արտասանութիւններ ըրին, Օր. Մ. Աճէմեան, Պ.Պ. Մխսաքեան, Միրզէ եւ Ալէմեան: Մէջընդմէջ լսուեցան նուագախումբի կողմէ հետեւեալ կտորները.— Լա մօռ տ'Ազ (Գրիկ), Սօնատ ֆլէռ տը լիւն (Պէթհովէն), Սէլէպր նօքթիւռն (Շոփէն) նուագեց Օր. Մարկրիթ Վիլյառ Թաւջութակի վրայ: Ռօմանս — սօլօ տը վիօլօն Տիկ. Քլէսիայի կողմէ:

Օրուան յատկանշական եւ տպաւորիչ երգը եղաւ մեզի համար Կոմիտաս վրդ.ի հռչակաւոր «Տէր ողորմեա»ն (Կոմիտաս քառեակէն) զոր երգեցին Պ.Պ. Մելքոնեան, Զանոեան եւ Գօլօմանեան, եռաձայն: Երգեց նաեւ Օր. Ծ. Տէր Պետրոսեան, ընկերակցութեամբ նուագախումբի «Ծիծեռնիկ, ծիծեռնիկ» (Ա.Գ. Մելքոնեան) եւ «Քուն եղիր բալաս» (Կանաչեան):

Հարկ է ջերմապէս շնորհաւորել Պ. Ա. Գ. Մելքոնեանը որ այսքան խնամեալ կերպով յանձն առած էր մշակել գեղարուեստական բաժինը: Ապագային մենք դեռ շատ բան կը սպասենք իրմէ: Շնորհաւորելի են նաեւ բոլոր մասնակցողները, մանաւանդ Օր. Տէր Պետրոսեան, որ կրնայ իր ձայնով մրցիլ կարող երգչուհիներու հետ:

Կարգը եկած էր ատենախօսին, Տիկ. Էլլէն Բիւզանդին, հրաւիրուած Փարիզէն:

Տիկինը լսելու առիթը ունեցած էի ուրիշ անգամ մը եւս: Բայց այս անգամ ան գերազանցեց նախորդը: Օրուան տօնին ազդեցութեան տակ, իր խօսելու լայն աղբիւրները յորդեցան, յուզելով իրենհետ բոլորհանդիսականները: Ատենախօսութեան բոլոր տեւողութեան ընթացքին սարսուռով մը վերյիշեցինք Մեծ Եղեռնի արհաւիրքի օրերը: Յիշեցինք թէ ինչպէս, հայութեան յաւիտենական սոսկը, Թուրքը, դէպի սպանդանոց կ'առաջնորդէր անմեղ ժողովուրդը: Յիշեցինք թէ ինչպէս ծերունազարդ տատեր ու մամեր, կաթնտու մայրեր, երիտասարդ հարսներ, անմեղ մանուկներ, նորաբողբոջ երիտասարդներ Գողգոթան բարձրացան վիրաւոր այլ աներկիւղ: Յիշեցինք թէ ինչպէս հայկական մշակոյթին ռահվիրաները վայրագօրէն յօշոտուեցան, յանուն ազգային ազատագրութեան:

Յիշեցինք...

Ու անգամ մը եւս վճռեցինք երկիւղածութեամբ խոնարհիլ անոնց անյայտ գերեզմաններուն առջեւ:

Թրջուած աչքերով էր որ Տիկին Էլլէն Բիւզանդ թողուց ամպիոնը:

Սգահանդէսին ներկայ էին.— Լիոնի քաղաքապետութեան եւ Ռոնի նահանգապետութեան ներկայացուցիչները, Նախկին ռազմիկներու ընկերակցութեանց ընդհ. քարտուղարը, Տոքթ. Մոռէլ, հայ եւ ֆրանսացի ծանօթ անձեր:

Իրենց մասնակցութիւնը բերած էին ծաղկեպսակներով կամ ուղերձներով.— Ֆր. Կ. Խաչի Լիոնի մասնաճիւղը, Լիոնի Հայ Մայրերու Միութիւնը, Համազգայինի մասնաճիւղը, Հիւսէյնիկի Վերաշ. Միութիւնը, Մեծ Նոր Գիւղի Հայր. Միութիւնը: Քաղաքական կազմակերպութիւններէն՝ Հ. Յ. Դաշնակցութիւնը:

Զափահաս Որբերու Լիոնի մասնաճիւղը իր խորին շնորհակալութիւնները կը յայտնէ վերոյիշեալ անձերուն եւ կազմակերպութիւններուն: Մասնաւորապէս Պ. Ա. Գ. Մելքոնեանին որուն շնորհիւ մէջտեղ եկաւ գեղարուեստական գեղեցիկ բաժին մը: Օր. Ծ. Տէր Պետրոսեանի, որուն հմայիչ ձայնը յուզեց բոլոր ներկաները: Վերջապէս Պ. Պ. Զանոեանի եւ Գօլօմանեանի որոնք երգեցին «Տէր Ողորմեա»ն:

Յաջորդ օրը, կիրակի ժամը 10ին, պատուիրակութիւն մը ընկերակցութեամբ Տիկ. Էլլէն Բիւզանդի եւ առաջնորդութեամբ Տոքթ. Պիտոնի, ծաղկեպսակ մը դրաւ Անծանօթ Զինուորի դամբանին վրայ: Տոքթէօրը յուզուած խօսքերով շնորհակալութիւն յայտնեց Զ.Ո.Միութեան, իրենց այս գեղեցիկ ժէսթին համար ու խոստացաւ իր օժանդակութիւնը չխնայել ամէն անգամ որ պէտք ունենանք:

Հրազդան

ՄԱՄՈՒԼ

ԳՈՒԵՀԿՈՒԹԵԱՄԲ ԵՒ ՄԱՍԱՄԲ ՆՈՐԻՆ

ooooo

Սելանիկի «Հորիզոն»ը կը գրէ այս խորագրով խմբագրականի մը մէջ (18 ապրիլ).

— «Սելանիկի ազգային մարմնոյն ընտրութեան մէջ խայտառակ պարտութեան մատնուած մեր անարժան հակառակորդներուն կատաղութիւնը կը շարունակուի դեռ մոլեգին թափով մը: Ամիս մը անցաւ ու տակաւին չկրցան մարսել: Չպիտի կրնան ալ մարսել, կ'երեւի, ամբողջ չորս տարի, որովհետեւ, հանրային վճիռը, ամբողջ չորս տարի, զիրենք պիտի պահէ Սելանիկի հանրային կեանքի լուսանցքին վրայ եւ հնարաւորութիւն չպիտի տայ իրենց վայելելու այն բոլոր «պատեհութիւնները», զորս օգտագործեցին, անցեալ տարիներու ընթացքին:

Չյաջողելով որ եւ է կերպով ապահովել մարտ 18ին կատարուած ժողովրդական ազատ ընտրութեանց բեկումը, որուն համար շաբաթներով արիւն-քրտինք մտան եւ անպէտ «հանրագրութի՛ւն» մը հաւաքեցին, չյաջողելով ուրիշ որ եւ է եղանակով խանգարել նորընտիր ազգ. իշխանութեան տեղաւորումը Առաջնորդարանին մէջ, եւ, բոլոր լաւ գործերու թշնամի, չկարենալով հաշտ ու անհախանձ աչքով դիտել ազգային վարիչ շրջանակներու մօտ ծայր տուած ոգեւոր գործունէութիւնը, համայնքիս անդորրութեան ու յառաջդիմութեան երդուեալ թշնամիները, սկսած են հիմա կիրարկել՝ անձերը բարոյապէս ահաբեկելու իրենց սիրական մեթոտը:

Այն օրէն ի վեր, երբ համայնքիս գլխուն իրական փորձանք դարձած «էօնմէ» «խմբագիր»ը ընտրութեանց առթիւ մուրերուն ամէնէն թանձրովը սեւցած իր երեսը, տասնօրեայ հիւանդութենէ մը վերջ նորէն հանրութեան ցոյց տալու համարձակութիւնը ունեցաւ, անձերու դէմ ուղղուած մոլեգին «պայքարը», յանեցաւ եւ նոխացեալ սեւանկներով սկսաւ զարդարել պառաւներու քուրջին տժգոյն էջերը: Ու քանի օր է, ահաւասիկ, որ անոր գռեհիկ վերագրումներէն ու ծաղրական ակնարկութիւններէն զերծ չմնացին մեր այն բոլոր պարկեշտ ու սրտցաւ հայրենակիցները, որոնք ազգային իշխանութեան անդամակցելու կամ անոր զօրավիգ հանդիսանալու, անոր աջակցելու «մե՛ղքը» գործեր էին: Տիկիններ ու պարոններ, յականէ յանուանէ նշաւակ դարձան անոր մերթ բացայայտ ու մերթ խորհրդաւոր, բայց միշտ չարանենգ ու պաղպաղուր քաշքշուքներուն: Եւ անիկա, փոր մը հացի համար «գաղափար» ծախող այդ փերեզակը բոլորին միսը կերաւ, ամէնուն անձնական արժանապատուութեան հետ խաղալու ելաւ, որպէսզի իր կարն խեղճովը «վրէ՛ժ» լուծէ, որպէսզի խրտչեցնէ, բարոյական ահաբեկումի ենթարկէ եւ ի վերջոյ յաջողի հեռացնել զանոնք ազգ. իշխանութենէն կամ անոր շրջանակէն, ընդհանուր խանդավառութեամբ սկսած գեղեցիկ գործ մը սաղմին մէջ իսկ խեղդելու անզօր մոլուցքէն տարուելով:

Պժգանք միայն կարելի է զգալ կարդալով այդ անձնական, գռեհիկ քաշքշուքները: Շաբաթներէ ի վեր, իր հասակէն եւ անցեալէն չամչցող այդ փերեզակը բռնած է օրինակի համար Թաղ. խորհրդոյ ատենապետ Պ. Վ. Պարծանքեանի օձիքէն եւ փողոցային լեզուով մը կը ծաղրէ զայն, կը ծաղրէ անոր ատենապետի հանգամանքը եւ մինչեւ անգամ անոր հագուստը կամ գլխարկը: Կը ծաղրէ գիտնալով հանդերձ, որ ինք, իր ծաղրած անձին եղունգն իսկ չարժեր: Սեւցնե՞լ կ'ուզէ Պ. Պարծանքեանն ու անոր ընկերները իր այդ փողոցային յարձակումներով: Բայց չէ՞ որ իր ու իր նմաններուն թեւերը շատ կա՛րճ կուգան մաքուր անձերու վրայ ամենաթեթեւ մուրն իսկ քսելու համար: Ո՛չ: «Գաղափարի» փերեզակը այդքան յանդուգն չէ: Անոր նպատակը բոլորովին ուրիշ է: Անիկա կ'ուզէ, որ իր ցեխարձակումներէն զզուելով, Պ. Վ. Պարծանքեան քաշուի ասպարէզէն: Կ'ուզէ որ, կարգով, ազգ. մարմնոյն միւս բոլոր անդամներուն վրայ ցեխ նետելով, անոնցմէ իւրաքանչիւրը ծաղրելով ու անարգելով ձանձրացնէ եւ մէկիկ մէկիկ հեռացնէ զանոնք ասպարէզէն, կազմալուծէ նորընտիր ազգային մարմինը, որպէսզի ի վերջոյ հրապարակը ազատ գտնելով, առաջուան պէս իր չարչիի վրանը զարնէ եկեղեցիի եւ դպրոցի շրջափակին մէջ»:

ՆԱՄԱԿ ԽՄԲԱԳՐՈՒԹԵԱՆ

ԼՈՒՍԱԲԱՆՈՒԹԻՒՆ ՄԸ

oooo

Ծանօթ իրաւագէտ Պ. Պէրնար Վաչէ (Պէօրէքճեան) որ վերջերս Յունաստան գացած էր, իբրեւ իրաւագիտական խորհրդատու՝ կազմուելիք ֆրանքօ-հելլենական ծխախոտի ընկերութեան մը, կը խնդրէ մեզմէ հրատարակել հետեւեալ լուսաբանութիւնը.—

«Իմ Յունաստան կատարած ճամբորդութիւնս որ եւ է խորհրդաւոր հանգամանք չունէր: Ես հոն գացի զուտ արհեստիս բերումով: Կեանքիս մէջ որ եւ է քաղաքական կուսակցութեան չեմ պատկանած եւ որ եւ է կուսակցութենէ յանձնարարութիւն չեմ ստացած: Ինչ կը վերաբերի Աթէնքի մէջ կատարած տեսակցութիւններուս, անոնք որ եւ է խորհրդաւոր հանգամանք չունէին: Իսկ Սելանիկի մէջ պատահած միջադէպը, իմ ու Պ. Փերսամէի միջեւ, կը վերաբերի առեւտրական վէճի մը, զոր յանձնած եմ դատարանի: Ասկէ դուրս ամէն ինչ զրպարտութիւն կամ հիւանդ մտքի երեւակայութիւններ են:

Ահա կարճ պատասխանս այն բոլոր յերիւրանքներուն որ հրատարակուեցան լրջութենէ զուրկ կարգ մը հայերէն եւ յունարէն թերթերու մէջ:

ՊԷՌՆԱՐ ՊԷՕՐԷՔՃԵԱՆ

×

ԼԻՈՆԷՆ Պ. Կիւրեղ Խրայեան կը խնդրէ մեզմէ ծանուցանել թէ, թեկնածու չէ նոր Գաւառական Ժողովի ընտրութեան համար, իր պարագաները թոյլատու չըլլալով:

ԿԱՐԴԱՑԷՔ ԵՒ ՏԱՐԱԾԵՑԷՔ «ՅԱՌԱՋ»ը

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (10)

ԷՋԵՐ ՀԱՅԱՋԻՆՋ ՍԱՐՍԱՓՆԵՐԷՆ, 1914-20

ԵՐԵՔ ԱՄԻՍ ՃԱՄԲԱՅ ՔԱԼԵՑԻՆՔ

Պզտիկները կառքը պիտի նստէին, իսկ մեծերը պիտի քալէին: Վերջապէս մեր կարաւանը սկսաւ քալել դէպի Զարա քաղաքը: Հոդ հօրեղբօրս աղջիկը՝ Պահարը մեռաւ. տարինք Թրքական գերեզմանատունէն բաւական հեռու թաղեցինք: Այնուհետեւ մեր ճամբան շարունակեցինք քաղէ քաղաք: Մեզի ընկերացող զինուորները միշտ կը փոխուէին: Երբ Սեբաստիոյ մօտեցանք, ճամբաները աշխատող հազարներով հայ զինուորներ մեր քով եկան հարցնելու թէ այն կողմը, այսինքն Կարնոյ շրջանը հայ կա՞յ... Ըսինք չկայ, բոլորը մորթեցին: Հայ զինուորները իրենց հացն ու դրամը կուտային մեզի, արցունքոտ աչքերով: Այս երիտասարդները կորանցուցած էին իրենց հարազատները եւ չէին գիտեր թէ ինչ ճակատագիր է վերապահուած իրենց:

Վերջապէս հասանք Սեբաստիա: Հոդ երեք օր մնացինք: Ճամբաները աշխատող հայ զինուորները իրենց մէջ դրամ հաւաքած էին, բերին մեզի բաժնեցին: Սեբաստացի հարուստ Թուրք մը, միեւնոյն ատեն ալ պետական պաշտօնեայ, ուզեց մեր կարաւանէն գեղեցիկ հարս մը առնել իբրեւ կին: Մերոնք բողոքեցին,— «Մենք չմեռած ոչ ոքի հարս չենք տար: Եթէ այդ տարբեն միջոցին դիմելու ըլլայինք, քաղէ քաղաք, գիւղէ գիւղ չէինք թափառեր: Մենք Հայ ենք պէտք է Հայ մեռնինք»:

Հետեւեալ առաւօտ կարաւանը ճամբայ ինկաւ դէպի անծանօթ վայրեր: Հասանք գիւղեր, որոնք հայկական էին, իսկ այժմ Թուրք մուհաճիրներով լեցուած: Այդ գիւղերէն ոչ մէկին անունը չեմ յիշեր: Օրերով քալելէն յետոյ հասանք Սեբաստիոյ Գոչհիսար գիւղը: Գիշեր մը մնացինք եւ մեր ճամբան շարունակեցինք: Հասանք ձոր մը որ լեցուած էր հազարաւոր կմախքներով: Մեզի ընկերացող Թուրք ժանտարման պատմեց թէ Կէմէրէկլի Հայերը հոս սպաննուած են: Յետոյ հասանք քիւրտ գիւղ մը, ուր մեզի ըսին թէ ձեզ պիտի սպաննեն: Ինչ որ ունէինք ծախեցինք, մածուն եւ հաց առինք, որպէսզի անօթի չմեռնինք: Եւ այսպէս քալելով հասանք Կեսարիոյ Թալաս քաղաքը: Միայն մէկ գիշեր մնալէ յետոյ, առաւօտ մեր ճամբան շարունակեցինք. բոլոր պզտիկները կանգ առած էին, չէին կրնար քալել: Թուրք կառավարութիւնը Երզնկայէն մինչեւ Զարա մեզ կառքով փոխադրեց, իսկ Զարայէն ասդին ոտքով եկանք: Երեւակայեցէք թէ որքան ճամբայ կրնայինք քալել: Առաւօտ Թալասէն ելանք, դեռ արեւը չծագած, երեկոյին Թուրքերը մեզ քարի բռնեցին. շատերուն գլուխները կոտրուեցան: Մեզի ընկերացող ժանտարման բողոքեց խուժանին բարբարոսութեան դէմ, սակայն ո՞վ մտիկ կ'ընէր: Արեւելեան հասանքկառավարութեան շէնքը, հոն փողոցային խօսքեր լսեցինք մեր ցեղի հասցէին: Չթողուցին որ գիշերը Կեսարիա մնանք. ուրիշ ժանտարմայի մը առաջնորդութեամբ հեռացանք քաղաքէն: Թող խաչեալ Նազովրեցին բաղդատէ մեր չարչարանքները իր Գողգոթային հետ: Անօթի ծարաւ, արիւն քրտինքի մէջ, ամիսներով ճամբայ քալած էինք եւ գիշեր մը իսկ չթողուցին քաղաքին մէկ անկիւնը մնալու:

Երբ բաւական հեռացած էինք Կեսարիայէն, արտի մը մէջ պառկեցանք: Առտուն նորէն ինկանք ճամբայ, մեր ոտքերը առաջ չէին երթար: Բոլորս ալ զզուած էինք այս անտանելի կեանքէն եւ չէինք ալ գիտեր թէ մինչեւ ուր պիտի երթանք: Հասանք Չերքէզի գիւղ մը: Եկան զիս մօրմէս խլելու: Մայրս ըսաւ թէ ես տղաս ոչ ոքի չեմ տար: Ուղեկից ժանտարման ալ բարի մարդ մըն էր, չձգեց որ սոյն գիւղը մնանք, որովհետեւ լաւ գիտէր Չերքէզներուն միտքը: Մենք գիւղէն հեռու գերեզմանոցի մը մէջ պառկեցանք: Կէս գիշերին Չերքէզները եկան եւ զիս պահանջեցին: Մերոնք զիս պահեցին գերեզմանի մը քարին տակ: Չերքէզները շատ փնտռեցին, բայց չկրցան գտնել, մանաւանդ որ մեզ ընկերացող ժանտարմաները հակառակ էին զիս յանձնելու: Չերքէզները ալ ծայրայեղութեան չդիմեցին, հաւանաբար կը գտնէին զիս: Երբ տեսան ոլորուկծը մեր դժբախտ կարաւանին, ձգեցին գացին, իսկ մենք յաջորդ առաւօտ շարունակեցինք ճամբան: Մեր կարաւանը կը նմանէր ծովուն վրայ ձգուած անղեկ նաւի մը, գերի հովին քմահաճոյքին: Ո՛ր կողմը ուզէր հոն կը տանէր մեզ: Մերթ աջ կը տանէին, մերթ ձախ: Շատերը կիսամեռ ինկան: Ես ալ հիւանդ էի եւ չէի կրնար քալել, ուժասպառ ինկայ ճամբուն վրայ: Խնդրեցի մայրիկէս որ զիս հոդ ձգէր, որովհետեւ չէի կրնար ոտք մը իսկ շարժել: Հէք մայրս լալագին փարեցաւ ինծի, քոյրս Արեգնազն ալ սկսաւ բարձրաձայն լալ: Կարաւանը կանգ առաւ, զիս շրջապատեցին, ժանտարմային ըսին որ տղեկը հոս չենք կրնար ձգել, պէտք է միջոց մը խորհիլ: Ճամբուն եզերքը բաւական մնալէ յետոյ, մօրս եւ քրոջս լացը կարծես զիս կազդուրեցին: Տառապանքի երեք ընկերներս ալ ինծի յոյս կուտային թէ Աքշէհիր պիտի մնանք, այլ եւս տեղ չպիտի երթանք: Քաղաքը արդէն կ'երեւար: Մեր կարաւանի կիները փոխն ի փոխ զիս շալկեցին: Բաւական տեղ ալ ժանտարման շալկեց: Վերջապէս հասանք Աքշէհիր, ուր մօտ երկու օր մնացինք: Մեզի միացան Սեբաստացի 4 աղջիկներ: Այս աղջիկները Թուրքերու կողմէ առեւանգուած էին: Երբ կը լսեն որ հայ կիներէ բաղկացած կարաւան մը կ'անցնի, իրենց Թուրք էրիկները ձգելով եկան միացան մեր բազմաչարչար կարաւանին:

Երբ քաղաքէն հեռացանք, ճամբան մեր առջեւ կտրեցին չորս զինուած Թուրքեր եւ մեզմէ զատելով այդ չորս Հայուհիները, ժանտարմային պատուիրեցին որ քառորդ ժամ սպասէն: Մենք ճամբուն եզերքը նստանք, իսկ Թուրքերը առին տարին դժբախտ Հայուհիները: Բաւական նստելէ յետոյ, մեր կարաւանը շարժեցաւ: Մեր ճամբուն վրայ չորս կիներու մօրէ մերկ դիակները տեսանք, ստինքները կտրուած, աչքերը փորուած, փորերը պատռուած, աղիքները ամբողջովին դուրս թափուած: Այս դիակները Սեբաստացի չորս Հայուհիներուն նոր սպաննուած մարմիններն էին: Սպաննողները իրենց Թուրք ամուսիններն են եղած: Մեր դժբախտ կարաւանը սրտի յուզումով դիտեց այս նոր բարբարոսութիւնը:

ՄԱՆՈՒԿ ՏԷՐ ԱՆԱՆԵԱՆ

(Շար.)

Թռոցքի ո՞ւր պահուած էր

Վտարման հրամանագրին յանձնումէն ի վեր երկրորդ շաբաթն է, եւ Թռոցքի տակաւին չէ գտած հիւրընկալ երկիր մը:

Այժմ կը ստուգուի թէ երեքշաբթի օր հեռացած է Պարպիզոնի գիւղակէն եւ ապաստանած՝ բարեկամի մը տունը, սպասելով աւետաբեր լուրին: Տասը օրէ ի վեր անտանելի դարձած էր իր կեանքը, երեւան հանուած ըլլալով իր թաքստոցը:

Կ'ըսուի թէ նախկին զօրավարը դիմած է Անգլիոյ իր բարեկամներուն, որպէսզի միջնորդեն եւ արտօնութիւն ձեռք բերեն գոնէ նորմանտական կղզիներուն մէջ բնակելու: Շատ յոյս չկայ, որովհետեւ Աշխատաւորական կառավարութիւնը նախապէս մերժած էր արտօնութիւն տալ:

Յ.

Փարիզ եւ արուարձաններ

Հ. Դ.

ԱՌՆՈՒՎԻԼԻ «Ռոստոմ» խումբի դասախօսական ժողովը այսօր Ուրբաթ երեկոյ ժամը 8.30ին, ընկեր Ճիհանեանի բնակարանին մէջ: Կը խօսի ընկեր Ս. Թորոսեան:

ՊԷԼՎԻԼԻ «Ռոստոմ» խումբի ժողովը վաղը Շաբաթ երեկոյ ժամը ճիշտ 8.30ին 131, Fbg. du Templeի սրճարանը: Ներկայանալ անդամատետրով: Պարտաւորիչ ներկայութիւն:

Գաւառ

ՓՈՍ Տ'ՕՊՆԱՅԻ Կոբիւն ենթակոմիտէի ընկերահաւաքական ժողովը այս կիրակի կէս օրէ վերջ ընկեր Սեդրաք Թօփալեանի բնակարանին մէջ: Փափաքողները կրնան ներկայ ըլլալ: Ընկ. Մ. Բարխեան կը խօսի Կոբիւնի մասին:

ՏԷՍԻՆԻ Կոմիտէն ընկերական ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ Քրիստափոր, Զաւարեան եւ Ռոստոմ խումբերուն բոլոր ընկերները այս կիրակի կէս օրէ վերջ ժամը ճիշտ 2ին Հ. Յ. Դ. Տան մէջ: Կարեւոր օրակարգ: Պարտաւորիչ ներկայութիւն.

ՑԵՐԵԿՈՅԹ – ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ

ԴՊՐՈՑԱՍԷՐԻ ԱՆԿԷՆԻ ՕԺԱՆԴԱԿ ՕՐԻՈՐԴՆԵՐՈՒ ՄԻՈՒԹԵԱՆ

Հովանաւորութեամբ եւ ներկայութեամբ Պ. **Georges Picot**ի

եւ Պատուոյ նախագահութեամբ Զօրավար **Edouard Brémond**ի

ՏԵՂԻ Կ'ՈՒՆԵՆԱՅ 13 ՄԱՅԻՍ ԿԻՐԱԿԻ ԺԱՄԸ 3ԷՆ ՄԻՆՉԵՒ 10Ը

ՍԱԼ ՀՕՇԻ ՄԵԾ ՍՐԱՀՆԵՐՈՒՆ ՄԷՋ 9 Ave. Hoche (Մէթրօ **Courcelle**)

Արժանիքինեան անուանի օրքէսթր, ղեկավար **Manuel Pizarro**

Գեղարուեստական բաժին - անակնկալներ: Մուտք 15 ֆր.

Խճողումի տեղի չի տալու համար կը խնդրուի կանխօրօք սեղաններ վարձել: Դիմել հեռախօսով Provence 95-61 եւ 34-61:

Եւրոպայի հայկական մեծագոյն գրատունը

Գրատուն ՀՐԱՆՏ-ՍԱՄՈՒԷԼ

51, Rue Monsieur - le - Prince, Paris (5e) Métro: Odéon Tél. Danton 88 — 65

Հայերէն, ֆրանսերէն, անգլիերէն եւլն. ամէն տեսակ գրքեր

Արդիական կազմատուն: Տպագրական գործեր:

Աշխարհի բոլոր կողմերէն հասած ապսպրանքները կը կատարուին արագ եւ խղճամիտ կերպով:

ՀԱՑՏԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆ

Նիկոմիդիոյ նախկին առաջնորդ Տ. Ա. Ստեփաննոս արք. Յովակիմեան որ իր վերջին տասը տարիները անցուց պուլկարահայոց առաջնորդութեամբ, վախճանեցաւ Սոֆիոյ մէջ. երեքօր — եայ կարճատեւ հիւանդութենէ վերջ:

Ի յիշատակ հանգուցեալ ծերունազարդ սրբազանին հոգւոյն այս կիրակի առաւօտ Սէն Ժէռմի նորակառոյց եկեղեցւոյ մէջ (Մարսէյլ), մասնաւոր Ս. Պատարագ եւ հոգեհանգստեան պաշտօն պիտի կատարուի հանդիսաւորապէս, նախագահութեամբ Տ. Գրիգորիս եպիսկոպոս Պալաքեանի եւ մասնակցութեամբ Նիկոմիդիացի սըգակիր քահանայ հայրերու:

Կը խնդրուի Մարսէյլի ու բոլոր արուարձաններու հայրենակիցներէ, որպէսզի ներկայ ըլլան նոյն օրուան պատարագին եւ հոգեհանգստեան, յաւերժացնելու համար վաթսուն եւ մէկ ամեայ անձնալոհ եկեղեցականին անմահ յիշատակը:

Ժամանակացոյց.— սկզբն. ժամերգութեանց, կիրակի առաւօտ ի ժամ 7, Ս. Պատարագ կիրակի առաւօտ ժամը 9.30ին, հոգեհանգիստ ժամը 11ին, քարոզ ժամը 11.30ին:

Շարիթոըէն առնել 5 թիւ թրամուէյը:

Le Gérant: H. STEPHAN

Imprimerie A. DER (AGOPIAN) 17, Rue Damesme, PARIS (13e)

ԱՊՐԻԼ 11-24Ը ԿԸ ՏՕՆՈՒԻ

ՎԱԼԱՆՍԻ ՄԷՋ

Նախաձեռնութեամբ Զ. Ռ. ՄԻՈՒԹԵԱՆ ՎԱԼԱՆՍԻ ՄԱՍՆԱՃԻՒՂԻՆ

Վաղը Շաբաթ երեկոյ ժամը 8.30ին

Կը խօսի Զ. Ռ. Մ. կեդր. վարչութեան անդամ Ա. ԳԱԲԻԿԵԱՆ

Մանրամասնութիւնները տեղւոյն վրայ:

ԼԻՈՆԻ ՄԷՋ

Ապրիլ 29ին Կիրակի օր

Կը խօսի Զ. Ռ. Մ. կեդր. վարչութեան անդամ Ա. ԳԱԲԻԿԵԱՆ

Սեբաստացի ՄՈՒՐԱՏի յիշատակին

Հ.Յ.Դ. Իսի լէ Մուլինոյի ՄՈՒՐԱՏ խումբը հովանաւորութեամբ ՁԱՒԱՐԵԱՆ Կոմիտէի կը տօնէ ՄՈՒՐԱՏԻ մահուան 15 ամեակը եւ իր ծննդեան 60 ամեակը Ապրիլ 29ին Կիրակի օր կէսօրէ վերջ ժամը 2ին, 2 rue Alexandre Guilmant, Սալ Մառի Տէլմայի մէջ, Մէօտօնի կայարանին դիմացը:

Կը նախագահէ ընկ. Ա. ԽԱՏԻՍԵԱՆ

Կը խօսի ընկեր ԱՐՇԱԿ ՋԱՄԱԼԵԱՆ

Կ'արտասանէ Օր. ՕՍՄԱՆՃԵԱՆ, եւ ուրիշներ

Ճոխ եւ խնամուած գեղարուեստական բաժին:

Հաղորդ. միջոց.— Առնել հանրակառք թիւ 23 եւ 32 եւ իջնել Փէրմ տ'Իսի, ուր կը սպասեն առաջնորդներ:

Ծախսերու համար կը գանձուի 3 ֆրանք:

ՀՐԱՅՐԻ ՅԻՇԱՏԱԿԻՆ

Սարսէլի «ՀՐԱՅՐ» խումբի նախաձեռնութեամբ ՀՐԱՅՐի մահուան 30 ամեակը կը կատարուի **Salle Géographie**ի մէջ

Կը նախագահէ՝ ԸՆԿ. Վ. ՓԱՓԱԶԵԱՆ

Կը խօսին՝ ընկերներ Ս. ՎՐԱՑԵԱՆ եւ Ս. ՍԱՍՈՒՆԻ

6 Մայիս, Կիրակի, կէս օրէ վերջ ժամը 2.30ին

Մանրամասնութիւնները մօտ օրէն:

Թ Է Յ Ա Ս Ե Ղ Ա Ն

ՖՐ. Կ. ԽԱՉԻ ԱՆԿԷՆԻ ՄԱՍՆԱՃԻՒՂԻՆ «ԿԱՐՄԻՐ ԽԱՉԻ ՕՐ»ՈՒԱՆ ԱՌԹԻՒ

Այս կիրակի, կէս օրէ վերջ ժամը 2.30ին

Villa Chanteriveի մէջ, 4 Bld. d'Enghien. Enghien-les-Bains

Կը խօսի՝ ՏԻԿԻՆ ԷԼԼԷՆ ԲԻՒԶԱՆԴ

Գեղարուեստական բաժնին իրենց սիրայօժար մասնակցութիւնը կը բերեն դաշնակով եւ ջութակով եւ մեներգով՝ Տիկ. ԱՆԱՀԻՏ ԽԷՐՊԷԿԵԱՆ, Օր. ՍԻՐԱՐՓԻ ԱՃԷՄԵԱՆ, Օր. ՀՈՒՐԻԿ ՉԻԹՈՒՆԻ եւ Օր.ներ ԱԼԻՍ եւ ԱՅՏԱ ՊԱՊՈՆԵԱՆ եւայլն:

Մուտքը 5 ֆրանք թէյասեղանի համար:

54 թիւ հանրակառքը Trinitéէն կը մեկնի Անկէն: Շոգեկառք կար տիւ Նօրէն կը մեկնի 13.47, 14.02ին եւ 14.28ին:

Փարիզի Գրական Ակումբ վաղը Շաբաթ իրիկուն, ժամը 9ին, 5 rue Paul Berruel (Նախկին rue Cambronne, 131) Մէթրօ՝ Vaugirard: Յիշատակի երեկոյ, Թորոս Թորամանեանի մահուան առթիւ: «Թ. Թորոմանեանի կեանքը եւ գործը», Յ. Զաւրեանէ: Յիշատակի խօսքեր ներկաներէ: Կը մասնակցի նաեւ ճարտարապետ Պ. Ա. ԹԱՀԹԱՃԵԱՆ: Մուտքը ազատ է:

ԸՆՏԱՆԵԿԱՆ ԵՐԵԿՈՅԹ_ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ

Կազմակերպուած՝ Հ. Մ. Ը. Մ.ի Raincy-Rosny ՄԱՍՆԱՃԻՒՂԻՆ ԿՈՂՄԷ

ի նպաստ «ՀԱՅ ՍԿԱՈՒՏ» թերթին

Վաղը Շաբաթ երեկոյ ժամը 9ին Casino du Raincy սրահին մէջ

Jazz-Tango ՄԵԼԲՈՆ ՍԱՀԱԿԵԱՆ

Սիրայօժար մասնակցութեամբ **Mlle Rosie Macdonald**ի Շարլէի պարողին

Մուտք՝ 5 Ֆրանք:

ՑԵՐԵԿՈՅԹ_ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ

ՀԱՈՒԸՐՏ ԳԱՐԱԿԷՕԶԵԱՆ ՀՕՄԻ ՆԱԽԿԻՆ ՍԱՆՈՒՑ ՄԻՈՒԹԵԱՆ ԿՈՂՄԷ

ի նպաստ իր օգնութեան սնտուկին

6 ՄԱՅԻՍ ԿԻՐԱԿԻ ԿԷՍ ՕՐԷ ՎԵՐՋ ԺԱՄԸ 2.30ին

Salle des Ingénieurs Civilsի ՄԷՋ

19, rue Blanche. Métro: Trinité

Գեղարուեստական ճոխ բաժին եւ հաճելի անակնկալներ:

Orchestre Sandros and his boys

ՄՈՒՏՔ 7.50 ՖՐԱՆՔ.

Ճոխ պիւֆէ ժողովրդական գիներով

ԼՈՅՍ ՏԵՍԱՒ

ՀՐԱՉ ԶԱՐԴԱՐԵԱՆԻ

«ՄԵՐ ԿԵԱՆՔԸ»

ՎԷՊ ԺԱՄԱՆԱԿԱԿԻՑ ԿԵԱՆՔԷ

Գին 15 ֆրանք, փոստի ծախքով, միայն կանխիկ, Ֆրանսա՝ 16 ֆր. Արտասահման՝ 17 ֆրանք:

Դիմել.— H. Zartarian, 126, Ave. Simon Bolivar, Paris (19):

ԹԱՏԵՐԱԿԱՆ ՑԵՐԵԿՈՅԹ

Կազմակերպուած ՊԱՆԵԷՕ – ՔԱՇԱՆԻ ՅԱՌԱՋԴԻՄԱՍԻՐԱՑ ՄԻՈՒԹԵԱՆ կողմէ

Ի ՆՊԱՍՏ ՊԱՆԵԷՕ - ՔԱՇԱՆԻ ԴՊՐՈՑԻՆ

Այս Կիրակի, 29 Ապրիլ կէսօրէ վերջ ճիշտ ժամը 3ին Պանեէօ, 150, Route d'Orléansի սրահին մէջ

Աշակերտները կը ներկայացնեն «ԵՐԵՔ ՔԱՋԵՐ» եւ «ԳՈՒՇԱԿ» խաղերը Ղեկավարութեամբ՝ ՆՇԱՆ ՊԷՇԻԿԹԱՇԼԵԱՆի

Ճոխ յայտագիր՝ խմբերգներ, արտասանութիւններ, կովկասեան եւ հայկական պարեր, անակնկալներ եւ մոգական փորձեր:

Թառիստ Գ. ՅՈՎՀԱՆՆԷՍԵԱՆ կը նուագէ

Ծախքերու մասնակցութեան համար մուտք 5 ֆրանք

Հաղորդ. միջոց.— Առնել Փօրթ տ'Օրլէանէն 88 թիւ հանրակառքը և իջնել Պանեէօյի կայարանը:

ԲԱՑՈՒԱԾ Է

ՅՈՎՀԱՆՆԷՍ ԽԱՆՋԵՐԵԱՆԻ

ԱՐԴԻԱԿԱՆ ԴԵՐՁԱԿԱՏՈՒՆԸ

97 Route d'Orléans. Cachan

Անգլիական եւ ֆրանսական ընտիր կերպասներ, վերջին նորաձեւութիւն, խնամուած կար: Գիներու վրայ կարեւոր զեղչ:

Հայերու ժամադրավայրը

ճաշարան Ֆ Լ Օ Ր Ի Ա

61, Rue Monsieur le Prince, Paris (6)

Մէթրօ՝ Օտէօն եւ Սէն Միշէլ Հեռաձայն **Danton: 52-73**

Արեւելեան եւ եւրոպական խնամուած կերակուրներ

---

13 ՏՐԱՄԱԴՐԵԼԻ ԵՆ գեղեցիկ եւ ընդարձակ սրահներ՝ (ամէն յարմարութիւններով եւ օժտուած ելեկտրական գոյնզգոյն լամբարներով) հարսանեկան հանդէսներու, ժողովներու, ցերեկոյթներու, պարահանդէսներու եւլն. դիմել **13**

ՅՈՎՀԱՆՆԷՍԵԱՆԻ *13 rue Pierre Curie.* K. *Bicêtre. Métro: Porte d'Italie.*

Կ'ՈՒԶՈՒԻ

Կ'ուզուի 25-35 տարեկան վստահելի հայ կին մը տնական գործերու եւ երկու երախաներ (7 եւ 10 տարեկան) խնամելու համար: Գրել՝ Jean Abdalianի, quartier Colombe, Mougins (Alpes Maritimes):

ԳՈՐԾ ԿԸ ՓՆՏՌԷ

Հայ կին մը (37 տարեկան) տնական աշխատանքներու համար, օրավարձքով կամ ամսականով: Դիմել Պ. ՄԽԻԹԱՐԵԱՆի, 6, rue Blanqui, Փարիզ (13):

ՎԱՐՁՈՒ Է

Կահաւորուած սենեակ մը, գին 200 ֆրանք: Դիմել Պ. Կ. Մուրատեանի 13 բիւ Սօլնիէ, Փարիզ (9), մէթրօ՝ Քատէ:

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

Ֆր. Կ. Խաչի Փարիզի մասնաճիւղին ընդհ. ժողովը վաղը, Շաբաթ կէս օրէ վերջ ժամը 3ին Ֆլորիա ճաշարանին:

ՖՈՒԹՊՈԼԻ ՄՐՑՈՒՄ

Club Athlétique Iranien եւ Le Racing Club des Etudiants Persansի ֆութպոլի մրցումը տեղի կ'ունենայ այս կիրակի կէս օրէ վերջ ժամը ճիշտ 3ին, Stade de Colombesի մէջ:

Ներկայ կ'ըլլան պարսից դեսպանը եւ դեսպանատան պաշտօնէութիւնը:

Կը հրաւիրուին բոլոր պարսկահպատակները:

ՄԱՐՍԷՅԼԻ Հ. Յ. Դ. Պատանեկան Միութեան Գրադարանը ամառնային եղանակի առթիւ, մինչեւ Սեպտեմբեր՝ բաց է երեկոյեան ժամը 8—9, իսկ կիրակի օրերը 10—12: Ընթերցողներէն կը խնդրուի որ նոյն ժամուն գան:

ՑԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ

Ֆր. Կ. Խաչի Շրջ. Վարչութիւնը իր խորին ցաւակցութիւնը կը յայտնէ Կրընոպլի մասնաճիւղի անդամուհիներէն Տիկ. Օտապաշեանի վըշտալի մահուան առթիւ, յարգելի տիկնոջ պարագաներուն:

ԿԱՐԵՒՈՐ

Ծանօթ օրիորդ մը կը ստանձնէ ֆրանսերէնի, անգլիերէնի, գերմաներէնի եւ հայերէնի դասեր տալ տուներու մէջ: Դիմել Ե. Յարութիւնեանի 13, rue d'Orcel, Փարիզ (18), Մէթրօ Barbès.

ՖՐԱՆՍԵՐԷՆ ՍՈՐՎԵՑԷՔ

Foyer Français ձեռնարկած է ֆրանսերէնի գիշերային դասընթացք հաստատելու Պէլվիլի եւ Ալֆորվիլի Հայերուն համար: Ամսական 5 ֆրանք:

Փափաքողները կրնան գրել Պ. Գ.Ր. ԹԷԼԼԱԼԵԱՆի, 55, Rue Emile Desvaux. Paris 19:

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (24)

ՀԱԼԱԾ ՄՈՄԻՆ ՀԵՏՔԸ

Հեղինակ՝ ԷՏԿԸՐ ՈՒՕԼԸՍ Թարգ. Ժ. Մ.

— Անհաւասիկ մարդ մը որ տարօրինակ միտք ունի, մարդ մը որուն դէմ իմ ամէնէն սիրելի զէնքս անզօր է...

Քարտուղարուհին աչքերը բացած նայեցաւ անոր:

— Իսկ ո՞րն է ձեր ամէնէն սիրելի զէնքը, պարոն Գարա...

— Վախը...

Եթէ անիկա քաջալերութիւն կը սպասէր իր դիմացինէն խօսքը շարունակելու համար, յուսախաբ եղաւ: Եւ սակայն յայտնի էր թէ պէտք չունէր այդ տեսակ քաջալերութեան մը, որովհետեւ Գարա տիրապետող հով մը ունէր վրան՝ իր ստորադասեալներուն առջեւ:

— Կորէ մէկու մը միտը, կը բաժնուի. մարմինէ զայն, օրին մէկը անոր յիշատակն ալ կը մոռնայ: Եւ սակայն վախցուր զինքը, հասկցուր իրեն որ սարսափելի բան մը պիտի պատահի իրեն կամ իր սիրելիներուն — վերջինը աւելի լաւ է — այն ատեն երբեք չի կրնար մոռնալ քեզ: Վախը բանակալ է՝ աւելի սարսափելի քան հաւատքննութեան չարչարանքի մեքենաները, ու աւելի ազդու քան խարոյկը: Վախը հազար աչք ունի ու կը տեսնէ ամէնէն զարհուրելի բաները:

— Ուրեմն այդ է ձեր դաւանանքը:

— Դաւանանքիս մէկ մասը միայն, Միս Հոլընտ, պատասխանեց Գարա ժպտելով:

— Իսկ ի՞նչպէս կ'արդարացնէք այդ տեսակ զէնքի մը գործածութիւնը, հարցուց աղջիկը:

— Նպատակի մը հասնելու համար. օրինակ. բանի մը պէտք ունիմ զոր չեմ կրնար ձեռք անցընել սովորական միջոցներով, էական բան մըն է ինծի համար, իմ երջանկութեանս համար, իմ հանգիստիս համար, իմ ինքնասիրութիւնս գոհացնելու համար, պէտք է զայն ունենամ անպատճառ. եթէ կարելի է գնել, լաւ. եթէ կարելի է գնել այն անձերը որոնց միջոցաւ կըրնամ տիրանալ անոր, աւելի լաւ. եթէ կարենամ իմ արժանիքներուս շնորհիւ յաջողիլ, ի գործ կը դնեմ այդ արժանիքները, այլապէս...

— Օ՜հ, ըսաւ աղջիկը գլուխը շարժելով. բայց ատիկա «շանթաժ» չէ՞:

Գարա յօնքերը պռստեց.

— Այդ բառը երբեք չեմ գործածեր եւ չեմ ուզեր որ ուրիշներն ալ գործածեն իմ ներկայութեանս. «շանթաժ»ը դրամ կորզելու ստոր միջոց մըն է...

— Բայց եւ այնպէս շատ օգտակար միջոց մը, ընդմիջեց աղջիկը ժպիտով մը. ըստ ձեր պատճառաբանութեան, այդ միջոցը գործածողներն ալ արդարանալի են...

— Նայած թէ որ անկիւնէն կը դիտէք. իմ տեսակէտովս անոնք ոճրագործներ են՝, այսինքն մարդիկ որոնց հետ չփման մէջ է Թ. Ք.ն առտուընէ մինչեւ իրիկուն: Մեծ յարգանք ունիմ Թ. Ք.ի հանդէպ. հաւանաբար դարձեալ պիտի հանդիպիք իրեն. առիթի կը սպասէ իմ մասիս հարցումներ ընելու ձեզի. աւելորդ է ըսել թէ...

— Ձեր գործերուն մասին ոչ մէկ բան չեմ ըսեր, ընդմիջեց աղջիկը:

— Ձեզի չարաթական երբեք ոսկի կը վճարեմ... միտք ունիմ հինգ ոսկի բարձրացնելու ձեր թոշակը, որովհետեւ շատ յարմար էք իմ գործիս...

— Շնորհակալ եմ, ըսաւ աղջիկը հանդարտութեամբ, բայց արդէն գոհացուցիչ վճարում կը ստանամ...

Ցետոյ՝ զարմացած ու քիչ մըն ալ յուզուած արտայայտութիւնով մը դուրս ելաւ սենեակէն: Մերժել Րէ — մինկթըն Գարայի շնորհները՝ կը նշանակէր նախատել զայն:

Արդէն Թ. Ք.ի հետ ունեցած իր վէճին մէկ մասն ալ հետեւանք էր այն անտարբերութեան զոր դաղտնի ոստիկանը ցոյց տուած էր անոր շատ բարեացակամ վերաբերումին հանդէպ:

Գարա զանգակը զարկաւ, ծառան կանչելու համար:

— Ֆիշըր, ըսաւ Ցոյնը, երբ ծառան ներս եկաւ, Կէյտըրքօլ անունով մէկը պիտի գայ, մէկ թեւով մարդ մըն է... որ եւ է պատրուակով վար դիր, որովհետեւ շատ դժուար է պէտք եղած ատեն զինքը գտնել... կ'ուզեմ անպատճառ իրեն հետ տեսնուիլ... դուրս պիտի երթամ, ժամը 6.30ին կուգամ, ամէն բան ըրէ որպէսզի ըսպասէ մինչեւ վերադարձս... գրադարանս առաջնորդէ զինքը, գիրքերով կը հետաքրքրուի...

— Շատ լաւ, պարոն, ըսաւ դիւղացի Ֆիշըրը... ձեր հագուստները պիտի փոխէ՞ք...

— Ոչ, այսպէս կ'երթամ, միայն մուշտակ վերարկուս բեր, շատ ցուրտ է: Վառարանին հոգ տար, չմարի, անձնական նամակներս ննջարանս տար եւ Միս Հոլընտին ճաշը տուր...

Ֆիշըր մինչեւ ինքնաշարժը գնաց անոր հետ, մուշտակէ ծածկոցը փաթթեց անոր ոտքերուն, կառքին դռնակը գոցեց եւ ներս եկաւ:

Այդ վայրկեանէն յետոյ Ֆիշըրի վարմունքը քիչ մը տարօրինակ էր տանը մէջ: Անբնական բան չկար ի հարկէ, երբ անիկա Գարայի աշխատանոցը գնաց թուղթերը կարգի դնելու համար: Նոյնպէս անբնական չէր երբ աչքէ անցուց գրասեղանին դարակները, քանի որ ինք Ցոյնին վըստահելի պաշտօնեան էր:

Գարա բարեկամ էր իր բոլոր ծառաներուն հետ, անշուշտ որոշ սահման մը: Շատ անգամ Ֆիշըրը վարձատրած էր իր թոշակին կրկնապատիկը նուէրով մը:

Ֆիշըր կարեւոր բաներ մը չգտաւ թուղթերուն մէջ: Սակայն յանկարծ ձեռքը ինկաւ Գարայի չէքի տետրակը, որուն արմատին վրայ նշանակուած էր 6000 ոսկիի գումար մը զոր նախորդ օրը գանձած էր դրամատունէն: Այս յայտնութիւնը շատ հետաքրքրական էր ծառային համար որ չրթունքները պրկած մտածեց: Ցետոյ գնաց Ցոյնին աշխատանոցը, ուր քարտուղարուհին նամակներու ընդօրինակութեամբ զբաղած էր:

Ֆիշըր վառարանին կրակը հրահրեց եւ հարցուց քարտուղարուհիին թէ որ եւ է հրաման ունէ՞ր իրեն համար:

Ցետոյ դարձեալ սկսաւ իր խուզարկութիւնները, այս անգամ ննջարանէն: Դրամարկղը բանալու փորձ ըրաւ, մօտեցաւ ուրիշ փոքրիկ գրասեղանի մը ուր Գարա ընդհանրապէս կը պահէր իր օրը օրին ստացած անձնական նամակները. ծառան նորութիւն չգտաւ այնտեղ:

(Շար.)

L'ARMENIE

Աթէնք հրատարակուող l'Arménie ֆրանսերէն պարբերաթերթը ծախուի Փարիզ, Լիոն եւ Մարսէյլ Hachetteի գործակալութեան բոլոր քէօշկերը, ուր կը ծախուին նաեւ յունարէն թերթեր:

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ՝ ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ, ԳՐԱԿԱՆ

HARATCH

(Fondé en 1925)

Directeur et Propriétaire : Sch. Missakian

Rédaction & Administration
ԽՄԲԱԳՐՈՒԹԻՒՆ ԵՒ ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ

17, Rue Damesme PARIS (13e)
Téléphone : Glacière 15-70

(ԵՐԹԵՒԵԿԻ ԶԱՄԱՐ՝ Métro : TOLBIAC)

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԵԱՆ ՊԱՅՄԱՆՆԵՐ.—

	ՏԱՐԵԿԱՆ	ՎԵՑԱՄՍԵԱՅ	ԵՌԱՄՍԵԱՅ
Ֆրանսա եւ գաղութներ	140 ֆրանք	70 ֆրանք	35 ֆր.
Անգլիա, Եգիպտոս, Զուիցերիա, Իտալիա	250 »	130 »	—
Ամերիկա	200 »	100 »	—
Ուրիշ երկիրներ	200 ֆրանք	100 ֆրանք	—

ՇԱԲԱԹ 28 ԱՊՐԻԼ — SAMEDI 28 Avril 1934

10րդ ՏԱՐԻ - 10e Année N° 2482 — Խմբագիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ — ԳԻՆ 50 ՍԱՆԹԻՄ

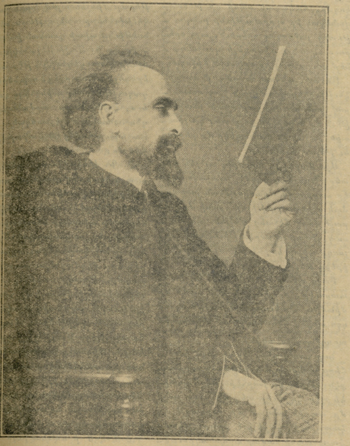

ՈՂԲԱՑԵԱԼ ԸՆԿԵՐ ՄԻՔԱՅԷԼ ՎԱՐԱՆԴԵԱՆ (ՅՈՎՀԱՆՆԷՍԵԱՆ)
(ԾՆԱԾ 1872ին, ՄԵՌԱԾ 1934 ԱՊՐԻԼ 26)

ԸՆԿԵՐ ՄԻՔԱՅԵԼ ՎԱՐԱՆԴԵԱՆ ՈՉ ԵՒՍ Է

... Վարանդեանն ալ կորսնցուցինք,— մէկը շատոնց նօսրացած սերունդի մը տաղանդաւոր եւ վաստակաբեկ ներկայացուցիչներէն:

Վշտին ծանրութեան տակ, անկարելի է ներկայացնել այս դէմքը, որ իբրեւ հրապարակագիր եւ տեսաբան, իբրեւ հեղինակ եւ քաղաքական գործիչ, մօտ քառասուն տարի մնաց պատնէշին վրայ, գրելով, խօսելով, խմբելով եւ ներշնչելով: Պատմութիւնը պիտի դատէ իր առաւելութիւններն ու թերութիւնները. բայց չպիտի կրնայ ժխտել մէկ բացորոշ իրողութիւն,— Միքայէլ Վարանդեան եղաւ ջերմեռանդ հաւատացեալ մը յեղափոխական եւ ընկերվարական իտէալին, խանդավառ տաղերգուն՝ հայ ազատագրական շարժման եւ իր խանդավառութեան ու գիտութեան անսպառ գանձերը տրամադրեց այս ժողովուրդի բարիքին, հայկական թէ օտար բեմի վրայ, մինչեւ վերջին շունչը:

×

Պատահեցաւ անխուսափելին: Այն չարաշուք հեռագրէն ի վեր որ կը ծանուցանէր ընկեր Միքայէլ Վարանդեանի անակնկալ հիւանդութիւնը — կաթուածահար — կիրակի օր, բարեկամի մը տունը ճաշած ատեն, յոռետեսութիւնը պատած էր բոլորին միտքը: Հեռագիրն ալ — ստորագրուած՝ ընկեր Օհանջանեանի կողմէ — իր բժշկական սեղմ բառերով կը մատնէր լուրջ մտահոգութիւն: Եւ մենք լուրի կը սպասէինք ժամէ ժամ:

Հինգշաբթի օր թերթին տպագրութիւնը լրացած էր, երբ ստացանք հետեւեալ հեռագիրը.—

ՎԱՐԱՆԴԵԱՆԻ ՎԻՃԱԿԸ ԱՆՅՈՅՍ: ԼՈՒՐ ՏՈՒԷՔ ԿԵԴՐ. ԿՈՄԻՏԷԻՆ ԵՒ ԽԱՏԻՍԵԱՆԻ:

Կէս ժամ յետոյ, Մարսէյլէն հեռախօսով կը հաղորդէին գոյժը.— ՎԱՐԱՆԴԵԱՆ ՄԵՌԱՒ ԱՅՍՕՐ ԺԱՄԸ 5ԻՆ:

Արդէն տկարակազմ եւ չափազանց զգոյշ, ընկեր Վարանդեան վերջերս կրկնապէս ազդուած էր ընկեր Ահարոնեանի հիւանդութենէն: Ներկայ եղած էր այն հանդէսին— փետրուար 11 — երբ Ահարոնեան կաթուածահար ինկաւ, կէս ձգելով բանախօսութիւնը: Այդ օրէն ասդին, բոլորովին ընկճուած եւ 8–10 օր ալ անկողին ինկած էր: Ամէն օր աչքին առջեւ ունենալով հիւանդին տառապանքը, խորապէս կը ճնշուէր, ինչպէս կը յայտնէին իր նամակները:

Տարաբախտ գիշեր պիտի նախագահէր Ապրիլեան սգահանդէսին: Յաջորդ գիշերը տեղի կ'ունենար անակնկալ հարուածը: Սիրտը վաղուց տկար ըլլալով, բժիշկները շատ յոյս չունէին, եւ ընկեր Համօն ալ մտահոգութեամբ կը համրէր վտանգի օրերը — 8 — 10 օր... Ապրիլ 24ին արդէն կորսնցուցած էր գիտակցութիւնը եւ ցնցումներ կ'ունենար, ինչ որ կը սաստկացնէր մտահոգութիւնը:

Դժբախտաբար իրականացաւ առաջին կասկածը,— այդ բոլորը նախանշաններն էին «քոմայ»ի (մահաքուն):

»»»· ·«««

ԹԱՂՈՒՄԸ ՎԱՂԸ, ԿԻՐԱԿԻ, ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ

Ողբացեալ ընկերոջ յուղարկաւորութիւնը կը կատարուի վաղը, կիրակի, կէս օրէն յետոյ ժամը 2·30ին, Մարսէյլի Պոմոնի Հայոց եկեղեցին: Մարմինը պիտի ամփոփուի Սէն Փիէռի գերեզմանատունը: Յուղարկաւորութեան առթիւ ներկայացուցիչներ պիտի ունենան Հ. Յ. Դ. Արեւմտ. Եւր. Կեդր. Կոմիտէն, ապագ ընկերները, Հ. Հ. Պատուիրակութիւնը, «Յառաջ»ի խմբագրութիւնը եւ Փարիզի եւ ուրիշ շրջաններու մարմինները:

ՄԻՔԱՅԷԼ ՎԱՐԱՆԴԵԱՆ

»»»· ·«««

ԿԵՆՍԱԳՐԱԿԱՆ ԳԻԾԵՐ

Ողբացեալ ընկեր Միքայէլ Յովհաննէսեան (Վարանդեան) ծնած է Ղարաբաղի Վարանդա գաւառի Թեաղուկ գիւղին մէջ, 1872ին:

Իր նախնական եւ միջնակարգ կրթութիւնը Ղարաբաղի հայկական դպրոցներու մէջ ստանալէ յետոյ, մեծահարուստ Արամեանի (իր մօրեղբօր) աջակցութեամբ կ'անցնի Եւրոպա:

Ժընեւի համալսարանի ընկերային գիտութեանց կը հետեւի եւ կ'աւարտէ: Իր շրջանի ուսանողներն էին Գ. Խաժակ, փրոֆ. Վ. Տոտոմեանց եւ Լ. Աթաբէկեան: Ընկ. Վարանդեան կ'անցնի Գերմանիա: Հոն եւս կը շարունակէ իր մասնագիտութիւնը.— ընկերային գիտութիւններ — եւ մարքսիզմի շունչին տակ, բուռն ու եռանդուն, կ'աշխատակցի գերմանական ընկերվարական թերթերու: Կ'աշխատակցի մասնաւորապէս Կարլ Կաուցկիի թերթին:

Ապա կ'անցնի Ֆրանսա: Հոն Սորպոնի դասախօսութեանց կը հետեւի եւ կը հարստացնէ իր պաշարն ու ծանօթութիւնները ընկերային գիտութեանց վերաբերեալ: Կ'աշխատակցի Ժօռէսի «Իւմանիթէ»ին շահեկան յօդուածներով:

Ընկեր Վարանդեան հմուտ էր բազմաթիւ լեզուներու՝ ֆրանսերէն, գերմաներէն, իտալերէն, ռուսերէն, լատիներէն եւ անգլիերէն: Իսկ մայրենի լեզուով իր երկերը՝ երիտասարդութեան ամէնէն սիրած ու փնտռած աշխատութիւններն էին: Խնամուած ոճ, թեւաւոր լեզու, հարուստ երեւակայութիւն եւ գրաւիչ ասութիւններ:

Վարանդեան 1893ին կը մտնէ Հ. Յ. Դ. շարքերուն մէջ: Շուտով ուշադրութիւն կը գրաւէ: Մեծ մարդակերտը՝ Քրիստափոր, զայն կ'առնէ իր շունչին տակ:

1896էն մինչեւ 1914 մնայուն անդամ կը դառնայ «Դրօշակ» ի խմբագրութեան:

Քրիստափոր, Ղարիպ (Ահարոնեան), Վարանդեան, «Դրօշակ»ը կը հասցնեն նախանձելի բարձրութեան մը:

«Դրօշակ»ի խմբագրական կազմին մէջ էին ողբացեալ Ռոստոմ, Է. Ակնունի, Վռամեան, Գ. Խաժակ, Ս. Զաւարեան եւ շատեր որ չկան այսօր...

1901էն 1912, ընկեր Վարանդեան անդամ է Հ. Յ. Դ. Արեւմտեան Բիւրոյի:

1905 — 1907 Թիֆլիս խմբագիր « Յառաջ » օրաթերթի:

1913 — 1916 խմբագիր « Հորիզոն »ի:

Ընկեր Վարանդեան՝ 1897ին մէկուկէս ամիս կը բանտարկուի Ռումանիոյ եւ 1915ին՝ մէկուկէս ամիս Ռուսաստանի մէջ:

Արեւմտեան երկիրներու մէջ հայկական դատի պաշտպանութիւնն ու փրոփականտը դրուած էր անոր ուսերուն վրայ: Քիյարի, Լօնկէի եւ ուրիշներու հետ խմբագրած է « Փրօ Արմէնիա »ն:

Տրուկարտի ընկերվարական միջազգային համաժողովէն յետոյ, ընկեր Վարանդեան, գրեթէ միշտ, փոքր ընդհատումներով, Հ. Յ. Դաշնակցութիւնը ներկայացուցած է Բ. Միջազգայինի թէ Գործադիր մարմնի եւ թէ համագումարներուն մէջ:

Հ. Հանրապետութեան անկախութեան շրջանին մինչեւ 1921 դեսպան էր Հռոմի:

Ընկեր Վարանդեան մասնակցած է Հ. Յ. Դ. գրեթէ բոլոր ընդհ. ժողովներուն:

Մինչեւ իր վերջին ժամը, ողբացեալ ընկերը անդադար կը գրէր: Եռանդով կ'աշխատակցէր մեր կուսակցական մամուլին « Հայրենիք »ներու, « Յառաջ »ի, « Յուսաբեր »ի եւ « Դրօշակ »ի:

Վարանդեանի գրական երկերը անթիւ են: Ան մեծապէս սատարեց կուսակցական դաստիարակութեան, երիտասարդութեան խռովայոյզ պահանջներու գոհացման եւ արթնցուց ընկերային գիտութեանց հետեւելու անհրաժեշտութիւնը: Ձեռքէ ձեռք կը խլուէին իր գիրքերն ու յօդուածները: Վիճաբանական, տեսական հարցերու շուրջ գրած յօդուածները, մեծ մասամբ, կը ստորագրէր Է.Կ.Օ: Երկար ատեն աշխատակցած է նաեւ «Մուրճ» գրական, գիտական ամսագրին:

Ողբացեալ ընկեր Վարանդեանի տեղը, տակաւին երկար ատեն բաց պիտի մնայ: Վարանդեանները չեն ծնիր մէկ օրէն միւսը:

Իր գլխաւոր գործերն են,— «Դաշնակցութիւնը եւ իր հակառակորդները», «Հոսանքներ», «Վերածնւող Թիւրքիան», «Բողոքը Նորագոյն պատմութեան մէջ», «Հայրենիքի գաղափարը», «Կովկասեան վանդէան» «Հայ ազատագրական շարժման նախապատմութիւնը», (երկու հատոր), «Սիմոն Զաւարեան», «Մուրատ», «Պատմութիւն Հ. Յ. Դաշնակցութեան» (Ա. հատոր), «Բանատեղծ հրապարակախօսը» (Ա. Ահարոնեան), եւն.: Ունի նաեւ ֆրանսերէն հրատարակութիւններ:

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԲԱՑԱՌԻԿ ԹԻՒԸ

Խմբագրութիւնս որոշած է բացառիկ թիւ մը նուիրել ողբացեալ Վարանդեանի յիշատակին, յառաջիկայ կիրակի օր, 6 Մայիս:

×

Հ. Յ. Դ. Արեւմտեան Եւր. Կեդր Կոմիտէն սուգի օր կը հռչակէ այս կիրակի, ի յարգանս իր մեծ եւ տարաբախտ ընկերոջ՝ ՎԱՐԱՆԴԵԱՆի յուղարկաւորութեան, որ տեղի կ'ունենայ կիրակի կէս օրէ վերջ ժամը 2·30ին Պոմոնի (Մարսէյլ) Հայոց եկեղեցիին մէջ:

ՀԻՒԱՆԴՈՒԹԵԱՆ ՆԱԽԸՆԹԱՑ ՊԱՐԱԳԱՆԵՐԸ

Երէկ Մարսէյլէն ստացանք հետեւեալ նամակը, (25 ապրիլ), որ կը պարզէ ընկ. Վարանդեանի հիւանդութեան նախընթաց պարագաները.—

Ընկ. Մ. Վարանդեանի առողջական վիճակը քայքայուած էր վերջին ամիսներուն: Մտային աշխատանքը գրեթէ արգիլուած էր փրօֆ. Օմէսի եւ ուրիշ բժիշկներու կողմէ. թանսիօնը բարձր էր, 25ի կը հասնէր: Ձինք շրջապատողները շարունակաբար կը զգուշացնէին հաւաքոյթներու ներկայ գտնուելէ, յօդուածներ գրելէ: Մասնաւորապէս ուշադրութիւն կը դարձուէր իր սնունդին:

Բայց այսուհանդերձ եթէ մէկ հաւաքոյթէն կը խուսափէր, միւսին անպատճառ ներկայ ըլլալ կ'ուզէր: Դաշնակցութեան դէմ բացուած ազատ պայքարին առթիւ շատ անհանգիստ էր, կ'ուզէր որ ժողովուրդը լուսաբանուի, հասկցող ու զեկավար տարրերը հասկացողութեան մը գան, վերջաւորութիւնը մխիթարական չէր գտներ:

Մտահոգ էր վերջերս որ « Դաշնակցութեան պատմութեան » երկրորդ հատորը չէ վերջացած տակաւին: Կարգ մը աղբիւրներ, մասնաւորապէս «Ազատամարտ»ի հաւաքածոն, կը պակսէին իրեն: Փարիզ պիտի մեկնէր մէկ երկու ամսով, այդ ուղղութեամբ աշխատանքները դասաւորելու համար:

Մտահոգ էր որ Պուքրէշէն ընկերոջ մը այնքան տրամաբանական առաջարկները (Հրատարակչականի շուրջ) անպատասխանի մնացին: Հաւաքեր էր թերթերը (Յառաջ) եւ կ'ուզէր պատասխանել:

« Հայրենիք », « Յուսաբեր », « Յառաջ », « Ասպարէզ », « Նոր Օր » եւն. յօդուածներ կ'ուզէին, անհանգիստ էր, կ'ուզէր ամէնուն գոհացում տալ:

Գերմանիոյ եւ Աւստրիոյ ընկերվարականներուն, մանաւանդ իր սիրելի Ատլէրին պարտութիւնը, նաեւ ֆրանսացի ընկերվարականներու պառակտումը, Ռընօտէլի բաժանումը մեծ ցաւ ազդած էին իրեն: Շատ կը սիրէր այս վերջինը, որովհետեւ Ժօրէսեան գիծը պահած էր:

Բացի հայկական 5 — 7 օրաթերթերէ, կը կարդար ֆրանսական եւ ռուսական 2 — 3 օրաթերթ: Ամէն օր հակառակ ամէն արգելքի 2 — 3 ժամ գրաւոր աշխատանք կը կատարէր, ու այսպէս կը սպասէր գեղեցիկ եղանակի վերադարձին:

Ի՞նչ օգուտ որ իր սիրելի Աւետիքին դժբախտութիւնը աւելի շուտ վրայ հասաւ քան հարաւային Ֆրանսայի կապոյտ ու արեւոտ երկինքը:

Հարուածը շատ ծանր ազդեց իր վրայ, որովհետեւ պաշտելու չափ կը սիրէր Աւետիքը, որու առողջական վիճակի մասին պարտականութիւն սեպած էր գրել բոլոր ծանօթ ու սիրած ընկերներուն ու բարեկամներուն: Չէր ուզեր որ մենք գրէինք, որովհետեւ, ըստ իրեն, մենք լաւատեսներ էինք, իսկ ինքը իրատես:

Իր անողորմ կաթուածէն ճիշդ երկու ժամ առաջ ընկերներու հետ նկարուելէ վերջ, երբ բարեկամի մը տունը թէյ առնելու կ'երթայինք, (սարքուած ընկ. Օհանջանեանի մեկնումի առթիւ), լաւատես դարձած էր եւ կը հաւատար թէ Ահարոնեանը շուտով պիտի գտնէ իր լեզուն եւ գիտակցութիւնը:

Նախընթաց օրը եւ նոյն կիրակին ժամերով աշխատած էր, Հայր Սրբահամի մահուան տարելիցին առթիւ իր յուշերը գրելու, վեթերան ընկերոջ հանդէպ իր պարտքը կատարելու համար: Չափազանց յոգնած էր, սեղանի շուրջ ստեղծուած ոգեւորութիւնը եւ Ահարոնեանի կենաց առաջարկուած բաժակաճառերը խորապէս ազդեցին իր վրայ: Հակիրճ բառերով յանուն իր սիրելի ընկերոջ շնորհակալութիւն յայտնեց, ու հազիւ նստած էր, հարուածը ստացաւ գլուխէն:

Փոմոնի սենեակին մէջ ընկ. Օհանջանեանի կողմէ տարուեցան բոլոր նախնական խնամքները: Գիտակցութիւնը եւ լեզուն պահած էր, յոյս ունէինք թէ պիտի փրկուի:

Առտուան դէմ, 23 ապրիլ, վիճակը ծանրացաւ, բերինք մեծ մասնագէտ մը որ երկար քննութենէ վերջ, իր կարգին հաստատեց, ինչպէս բժ. Օհանջանեան եւ Սիվրիհիսարեան, թէ վիճակը շատ ծանր է եւ 10 օր պէտք է սպասել:— Հայկ Սերէնկիւլեան

Օր. Ռիթա Մ. Վարանդեան, Տէր եւ Տիկ. Ա. Ահարոնեան եւ պարագաները խորին վշտով կը ծանուցանեն անփոխարինելի կորուստը իրենց սիրեցեալ հօր եւ եղբօր եւ աներորդւոյն՝

ԸՆԿԵՐ ՄԻՔԱՅԷԼ ՎԱՐԱՆԴԵԱՆԻ

որ խսնարեցաւ կարճատեւ եւ տաժանելի հիւանդութենէ մը յետոյ:

Հ. Յ. Դ. Արեւմտեան Եւրոպայի Կեդր. Կոմիտէն խոր կսկիծով կը ծանուցանէ դառնաղէտ մահը իր վեթերան ընկերոջ, կուսակցութեան անխոնջ տեսաբանին եւ անվեհեր ախոյեանին,

ԸՆԿԵՐ ՄԻՔԱՅԷԼ ՎԱՐԱՆԴԵԱՆԻ

որ շիջեցաւ անակնկալ հարուածով մը, ապրիլ 26ի իրիկունը, Մարսէյլի մէջ:

« Յառաջ »ի խմբագրութիւնը դառնօրէն կ'ողբայ կորուստը Հ. Յ. Դաշնակցութեան վաստակաւոր գործիչին եւ իր աշխատակցին,

ԸՆԿԵՐ ՄԻՔԱՅԷԼ ՎԱՐԱՆԴԵԱՆԻ

Հ. Հ. Պատուիրակութիւնը խորին ցաւով կը ծանուցանէ Հռոմի նախկին դեսպան եւ հայկական դատի կորովի ներկայացուցիչ

ԸՆԿԵՐ ՄԻՔԱՅԷԼ ՎԱՐԱՆԴԵԱՆԻ

անդարմանելի կորուստը:

ՊՈՍԹԸՆԻ ԴԷՊՔԻՆ ԴԱՏԱՎԱՐՈՒԹԻՒՆԸ

Մասնաւոր նամակէ մը կը տեղեկանանք թէ Պոսթընի վերջին դէպքին (8 ապրիլ) դատավարութիւնը տեղի ունեցած է Ապրիլ 17ին: Դատարանը յանցաւոր գտած է երեք Դաշնակցականներ եւ 7 հոգի ալ «միացեալ ճակատ»ի հերոսներէն:

Երկու կողմն ալ դիմած են վերաքննութեան:

ՕՐՈՒԱՆ ԼՈՒՐԵՐԸ ԿԱՐԴԱԼ Դ. ԷՋ

ՕՐՈՒԱՆ ԼՈՒՐԵՐԸ ԿԱՐԴԱԼ Դ. ԷՋ

ՆԱՄԱԿՆԵՐ ԼՈՆՏՈՆԷՆ

ՀԱՅ ԲԵՄԱԴՐԻՉԻ ՄԸ ՄԵԾ ՅԱՋՈՂՈՒԹԻՒՆԸ

»»»··«««

ԶՐՈՅՑ ԽԱՏԻՍԵԱՆԻ, ՄԱՅՔԸԼ ԱՐԼԷՆԻ ԵՒ ՕԼԻՎԸՐ ՊՕԼՏՈՒԻՆԻ ՀԵՏ

Անցեալ շաբթու Լոնտոնի մէջ առաջին անգամ ըլլալով ներկայացուեցաւ Քլոտ Ֆառէրի «Ճակատամարտ»ը զոր շարժանկարի վերածած էր Պ. Լեւոն Կարկանով։ Այս առթիւ Լոնտոն եկած էր նաեւ Պ. Ա. Խատիսեան։

Ժապաւէնը, որ այժմ կը ներկայացուի մայրաքաղաքին գլխաւոր թատրոններէն մէկուն մէջ, շատ մեծ ընդունելութիւն գտաւ մամուլին եւ հանրութեան կողմէ։ Պ. Կարկանով իր սպասածէն աւելի մեծ յաջողութիւն ունեցաւ այստեղ եւ կը յուսայ թէ Կոմոն Պրիթիշ ընկերութիւնը որ ժապաւէնը գնած է բրիտանական կայսրութեան բոլոր երկիրներուն մէջ ներկայացնելու համար, իրեն պիտի ապահովէ կատարեալ յաղթանակ մը թէ բարոյական եւ թէ նիւթական տեսակէտներով։

Ներկայացման առաջին գիշերը մասնաւոր հրաւէրով թատրոն եկած էին Ֆրանսական դեսպանատան առաջին քարտուղարն ու զինուորական կցորդը, ճափոնական դեսպանը, թատերական ծանօթ դէմքեր ինչպէս նաեւ Պ. Նուպար Կիւլպէնկեան՝ որդին յայտնի միլիոնատէրին։

Ինչպէս ըսի, Լոնտոնի մամուլը խանդավառ ընդունելութիւն ըրաւ մեր հայրենակցին այս առաջին ձեռնարկին, թէեւ լրագրողներէն ոչ մէկը իմացաւ թէ բեմադրիչը զաւակն էր այս հալածական ժողովուրդին...

— Հայը միայն ջարդուիլ գիտէ, գրեց խելառ մը ամիսներ առաջ։

Պատասխանը թող տանայ Մամուլեաններէն եւ Մայքըլ Արլէններէն, դեռ չյիշելու համար այն մտաւորական արժէքները որոնց տաղանդը Եւրոպացիին մատչելի դարձնելու միջոցներուն մասին ոչ ոք մտածեց տակաւին։ Չէ՞ որ աւելի կարեւոր, աւելի կենսական գործեր ունինք Նիւ Եորքէն մինչեւ Փարիզ ու մինչեւ Սուրիա...

Պ. Կարկանով կը պատրաստուի երկրորդ ժապաւէն մը բեմադրելու, որուն նիւթը պիտի ըլլայ հայրենասիրական պատմութիւն մը, ինչպէս «Ճակատամարտ»ը։

«Ճակատամարտ»ի ճափոնական տեսարանները առնուած են Ճափոնի մէջ (Նակասաքի), իսկ ծովային պատերազմը՝ լուսանկարուած է Ֆրանսայի մէջ։ Կը հաւաստեն թէ ֆրանսական ծովային նախարարութիւնը ամէն տեսակ դիւրութիւն տուած է մեր հայրենակցին, ի հարկին մարտանաւ մըն ալ դնելով իր տրամադրութեան տակ։ Այս յաջողութեան մէջ կարեւոր դեր ունեցած է Պ. Ա. Խատիսեան։

Առաջին անգամն է որ անգլերէն լեզուով խօսուն ժապաւէն մը կը պատրաստուի Ֆրանսայի մէջ։

Դիտողութիւն մը։

Պ. Կարկանով մասնաւոր պատճառ մը ունէ՞ր արդեօք Ֆրանսացի հայասէր գրագէտներէն ընտրելու Քլոտ Ֆառէրը, որուն անունն անգամ արիւն կը կաթեցնէ մեր սրտերուն մէջ... Այդ Թո՛ւրքը...

— Արուեստը հայրենիք չունի եւ հեղինակին թրքասէր տրամադրութիւնները չուք չեն ձգեր իր տաղանդին վրայ... պիտի ըսէ Կարկանով։

Արուեստը հայրենիք ունի թէ չունի, տարբեր խնդիր է. բայց... յաջորդ անգամ ընտրեցէք հեղինակ մը որ եթէ կաթիլ մը արցունք ալ թափած չըլլայ մեր տառապանքին համար, գոնէ չհեգնէ զայն...

×

Լոնտոնի չքեղ պանդոկներէն մէկուն դահլիճը նստած ենք Խատիսեանի հետ։ Կը խօսինք սարէն, ձորէն — ի՞նչ նոր լուրեր ունիք Ահարոնեանի մասին, ո՞ւր պիտի յանգին այս վէճերը, մինչեւ ե՞րբ «ճակատական»ներու այս անփառունակ խաչակրութիւնը։

Մեզի դրացի ունինք երկու ալեհեր Անգլուհիներ, որոնք հետաքրքրուած են մեր բարբառով։

— Թուրքեր են, կ'ըսէ տիկիններէն մէկը իր ընկերուհիին եւ ժպիտով մը մեզի դառնալով.

— Ի՞նչ կ'ուզէք...

— Մենք Հայեր ենք, Տիկին, բայց խնդրեմ, ըսէք, Հայերն գիտէ՞ք...

— Օ՛հ, նօ... Թուրքիա ապրած եմ եւ սորված եմ միայն այդ երկու բառերը — ի՞նչ կ'ուզէք...

— Ծանօ՞թ էք հայ ժողովուրդին, կը հարցնեմ վարանումով։

Տիկինը որ սքանչելի Ֆրանսերէն կը խօսի, կը պատասխանէ.

— Շատ քիչ բան գիտեմ ձեր մասին... շատ վարպետ ժողովուրդ մըն էք եւ շատ տառապած... Բայց Թուրքերը ծանօթ են ինծի... դարմուհիս Թուրքի մը հետ ամուսնացած է...

— Ափսո՛ս իրեն...

— Այո՛, իրաւունք ունիք, շատ դժբախտ է... բայց չէ՞ք կարծեր որ Թուրք տղամարդը գեղեցիկ է...

— Ձեմ կարծեր, Տիկին, իսկ անոր հոգին, անոր սիրտը, անոր միտքը...

— Ինծի ի՛նչ անոր հոգին... դուք շատ տառապած էք Թուրքերուն ձեռքը, այնպէս չէ՞...

— Այնպէս է, Տիկին, այնպէս է...

— Ո՞ւր է ձեր հայրենիքը հիմա...

— Հոն ուր որ էր, Կովկասի մէջ փոքրիկ հանրապետութիւն մը... բայց մեր հողերը տակաւին... Տիկին, ահաւասիկ յայտագիրը ժապաւէնի մը որուն բեմադրիչը Հայ մըն է... կը տեսնէ՞ք Հայերը ի՛նչեր կրնան ընել ... տեսա՞ք Մայքըլ Արլէնը որ այստեղ էր քանի մը վայրկեան առաջ, ան ալ Հայ է...

— Գիտեմ, գիտեմ

Թուրքը գեղեցկադէ՛մ... ա՛լ ինչ պէտք կայ հետաքրքրուելու անոր հոգիով, անոր սրտով, անոր մտքով...

Իսկ Թրքուհի՞ն, Տիկին, գեղեցիկ չէ՞ ...այնքան գեղեցիկ, այնքա՛ն հըր...պուրիչ որ իր հայրենիքին պատմութիւնն ալ յեղաշրջեց...

×

Պանդոկին դահլիճն ենք դարձեալ։ Անկիւն մը կեցած է Մայքըլ Արլէնը. կը մօտենամ իրեն.

— Պարոն Արլէն, պիտի ուզէի ձեզի ներկայացնել Պ. Խատիսեանը...

— Խնդրե՛մ...

Ու վայրկեան մը վերջ Խատիսեան կը սեղմէ հայազգի գրագէտին ձեռքը.

— Ձեր անունը փառք մըն է մեզի համար, Պ. Արլէն. հպարտ ենք ձեր գործով եւ վստահ ենք որ հակառակ բոլոր խծբծանքներուն սրտով Հայ էք դուք... կը յիշեմ Զօպանեանի վէճը..

— Սրտով ու հոգիով Հայ, Պ. Խատիսեան, բոլոր գիրքերուս մէջ խոստովանած եմ ծագումս... Օ՛հ, այդ բանավէճը, հինգ տարի առաջ...ի՛նչ ըսեմ, Զօպանեանը չի հասկնար, խե՛ղճը...

×

Ու Խատիսեանի մեկնած օրը, հանդիպում մը եւս. այս անգամ Անգլիոյ փոխ-վարչապետին որդին՝ Օլիվըր Պօլտուինը — «Մեր Օլիվըրը»։

Ընկեր Խատիսեան ձեռքը բռնած է «Թայմզ»ը, երբ ներս կը մտնէ ան.

— Օլիվըր, գանձումի՞ եկար...

(Պ. Խատիսեան կ'ակնարկէ անգլիական կառավարութեան տարեկան հաշուեկշռին որուն համաձայն Հ. Հանրապետութիւնը կը պարտի 1 միլիոն 598.000 ստերլին. մանրամասնութիւնները լոյս տեսան այդ օրուան թերթերուն մէջ)։

— Ո՛չ, Պ. Խատիսեան, եկայ ձեր ձեռքը սեղմելու։

Ու Խատիսեան Կարկանովի կը պատմէ թէ ինչպէս հանդիպեցաւ այս ինքնատիպ տղուն։

— Եգիպտոս էի փոխառութեան հարցով, մեծ ընդունելութիւն, դրօշարդարդութիւն Գահիրէի մէջ... Եւ օրին մէկը Օլիվըրը եկաւ ինծի — ես Անգլիոյ վարչապետին որդին եմ, կ'ուզեմ Հայաստան գալ ձեզի հետ, կը տանի՞ք... եթէ չէք հաւատար, հարցուցէք Զօրավար Էլլընպիին, այստեղ է...

Պարոն Խատիսեան չի հաւատար. ինչպէ՛ս հաւատար — Անգլիոյ վարչապետին որդին ըլլալ ու Հայաստանի մասին մտածե՛լ...

Եւ սակայն յաջորդ օրը երբ Պ. Խատիսեան այցելութեան կ'երթայ անգլիացի զօրավարին, այս վերջինը իրեն կը ներկայացնէ «Դաշնակցական» Օլիվըրը։

— Այս երիտասարդը մեր վարչապետին որդին է...

Ու քանի մը շաբաթ վերջ, Օլիվըր կը մտնէ Հայաստանի բանակին մէջ. կը կռուի, գերի կը բռնուի Թուրքերէն, ու այդ Թուականէն յետոյ իր հոգին եւ իր սիրտը կը նուիրէ «այս սքանչելի ժողովուրդին»։

Բայց Օլիվըր Պօլտուին գիտէ նաեւ մեր թերութիւնները.

— Միամիտ էք. Անգլիան ձեզի համար Լոնտոնի փառաւոր պողոտաներն են ու իր դրամատուները, հասկցէ՛ք վերջապէս որ մենք խաբեցինք ձեզ...

— Բայց տեսա՞ք թէ կառավարութիւնը ինչպէս բարեկարգեց երկրին տնտեսական կացութիւնը, կարդացի՞ք այսօրուան պիւտճէն, կը հարցնէ Կարկանով...

— Անգլիոյ տնտեսական կացութիւնը ըմբռնելու համար հիւսիս գացէք, տեսէք թշուառութիւնը... ըսի՛ք թէ ձեր յաջորդ շարժանկարին համար հայրենասիրական նիւթ մը կը փնտռէք... աւելորդ է... օրուան նիւթը ունեցողի եւ չունեցողի պայքարն է, ուրիշ նիւթ չկայ... Միսաքեան, ահաւասիկ քեզի գիրք մը, Թարգմանէ, թող այս տեսակ պատմութիւններ ընթերէն, ես ալ կ'օգնեմ բեմադրութեան...

Ինքնատիպ իր խառնուածքով ու փիլիսոփայութեամբ, համոզուած ընկերվարական մը որուն համար մէկ արդարութիւն կայ այս երկրագունդին վրայ — զրկուածներուն յաղթանակը։ Այսպէս է Օլիվըրը։

Ա՞յս է պատճառը որ անծանօթ մը նամակ է գրեր իրեն օր մը, ըսելու համար.

— Մե՛ղք այն հօրը որ քեզի պէս զաւակ ունի...

Եւ Պօլտուին շնորհակալութիւն յայտնեց այդ անծանօթին անթելին վրայ։ (ԽՄԲ.— Պ. Պօլտուին շաբաթական դասախօսութիւններ կուտայ Լոնտոնի անթելին վրայ՝ շարժանկարի մասին)։

Անծանօթ նամակագիրը անիրաւ է ու չարամիտ։

Օլիվըր Պօլտուին պատուական Անգլիացի մըն է եւ իր բարեկամութիւնը թանկագին է մեզի համար։

×

Ներկայացման յաջորդ իրիկունը Խատիսեանի եւ Կարկանովի ճաշի եկան Ֆրանսական դեսպանատան առաջին քարտուղարը եւ զինուորական կցորդը։ Ու երկուքն ալ անվերապահօրէն գնահատեցին Հայ արուեստագէտին գործը։

ԺԻՐԱՅՐ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

ՆԱՄԱԿՆԵՐ ՍԵԼԱՆԻԿԷՆ

ԱԶԳԱՅԻՆ ԿԵԱՆՔԸ

Սելանիկի նորընտիր Ազգ. Մարմինը սկսած է ոգեւոր գործունէութիւն մը։ Իր դիւանը կազմելէ վերջ, նշանակեց նաեւ հոգաբարձութիւն մը, որ արդէն իսկ ձեռնարկած է գործի։

Վերակազմուեցաւ Դատաստանական Խորհուրդը, ստեղծուեցաւ եկեղեցիի հոգատար մարմին մը, ինչպէս նաեւ Աղքատախնամ մը։

Նորընտիր Թաղ. Խորհուրդը, Սելանիկի Հայ Համայնքութեան ուղղուած կոչի մը մէջ կ'ըսէ թէ, հիմնական ծրագիրներ ունի գաղութին ազգային կեանքը հասցնելու համար նիւթական եւ բարոյական նախանձելի վիճակի մը եւ իր կարելին պիտի ընէ, ազգ. վարժարանները դնելու համար բարգաւաճ ու կանոնաւոր ատիճանի մը վրայ։

Ինչպէս կ'իմանամ, պիտի կազմուի յանձնախումբ մը, որուն պաշտօնը պիտի ըլլայ քննել ազգ. վարժարանի նոր շէնքի մը կառուցման կարելիութիւնները։ Այս յանձնախումբը պիտի վայելէ ազգ. իշխանութեանց լայն օժանդակութիւնը։

Մարտ 18ի ժողովրդական ընտրութիւններէն ի վեր, Սելանիկի գաղութը կ'ապրի խանդավառ օրերու մէջ։ Ազգային բարեսիրական ամէն ձեռնարկի արդիւնքը կ'ըլլայ նախատեսուածէն աւելի։

Երիտասարդութիւնը ինքնաբերաբար եկեղեցական երգիչ խումբ մը կազմեց եւ Զատկի առթիւ քառաձայն պատարագ կատարեց։ Կազմուած այս խումբը իր մասնակցութիւնը պիտի բերէ բոլոր հանդիսաւոր առիթներուն։

Զատկի տօներուն աննախընթաց բազմութիւն հաւաքուած էր եկեղեցին, որուն շրջափակն ալ նեղ գալով փողոցը ահագին ժողովուրդ խռնուած էր։ Այս նախատեսութեամբ մութիւնն ալ մասնակից ընելու համար քառաձայն պատարագին։

Դարձեալ, Զատկի տօներուն առիթով ազգ. իշխանութիւնները եւ բարեգործական միութիւնները ստացան յիսուն հազար տրախմիի մօտ նուէրներ։

Ահա այսպէս մեծ ոգեւորութեամբ գործի սկսաւ նորընտիր Թաղ. Խորհուրդը, եւ հազիւ ամիս մը բոլորած արդէն իսկ ցոյց կուտայ իր գործունէութեան բարերար արդիւնքը։ Գաղութը անոր կողքին է եւ այլ եւս վերջ գտած պէտք է նկատել մինչեւ հիմա եղած անհամութիւնները եւ կասկածելի ձեռնարկները։

Ասոր զուգընթաց, սակայն, մարտ 18ի ընտրութեան մէջ պարտուած կողմը, հակառակ անոր որ խոստովանեցաւ իր պարտութիւնը ընտրութեանց յաջորդող օրերուն, այս օրերուս սկսած է ծիծաղելի պոռչտուքներ դուրս տալ իր օրկանին միջոցաւ։

Անհամ, անհոտ եւ անգոյն ատարկութիւններով ու վրան բաց սուտերով կանոնաւորաբար եղած ընտրութիւն մը ապօրինի ցոյց տալ կ'աշխատին, ուշացած մոնիտիկի մը բերնով եւ թելադրութեամբ։

Այս մարդիկը կարմրիլ ալ չեն գիտեր։ Երբ մէկ կողմէ պաշտօնապէս կը ստորագրեն ընտրութեան բացարձակ օրինաւորութիւնը, քանի մը շաբաթ վերջ մէջտեղ կ'ելլեն այն տեսակ յիմար ատարկութիւններով որ, լսողը պիտի կարծէ թէ այս մարդիկը իրենց խելքն ալ թոցուցած են։

Բայց պէտք էր այս մէկն ալ կատարուէր, որպէսզի իրենց քանի մը միամիտ հետեւորդներն իսկ այսօր զզուանքով հեռանային ու միանային առողջ զանգուածին։

Նոր ռամկավար եղած այս խեղճերը չշմեցան ընտրութեանց արդիւնքէն։ Անոնք կը խորհէին թէ Սելանիկի պէս կարեւոր տեղ մը, ուր քանի մը տարին անգամ մը ներգաղթ կը կատարուի, կարելի է դիւրութեամբ Հայաստանի համար արձանագրուածները Դաշնակցութեան դէմ հանել, եւ այդ ծիուն դրամագլուխով զայն պարտութեան մատնել։ Արդարեւ, ահագին աշխատանքներէ վերջ յաջողեցան իրենց առաւելագոյնը հաւաքել։ Հայաստանի համար արձանագրուածներ՝ 300, հակադաշնակցականներ՝ 80, Ռ. Ա. կուսակցութիւն՝ 20, համագումար 400 քուէ չահեցան, մինչ Դաշնակցութիւնը միայն իր ընկերներով եւ համակիրներով 550 քուէ կը համրէր։

Երբ այս է բացարձակ ու ճշմարիտ փաստը, ռամկավար թերթին բազմագոյն խմբագիրը իր տեղեկագիրներով օրօրած եւ հաւատացուցած էր Փարիզ նստող Մալէզեան եւ Զօպանեան էֆէնտիներուն թէ, Սելանիկի գաղութը դարձած է Բարեգործականի եւ Ռ. Ա. կուսակցութեան համակիր՝ շնորհիւ իր քանի մը տարուան աշխատանքին, հետեւաբար մարտ 18ի ընտրութեանց արդիւնքը փաստացի պիտի վկայէր իր գրած տեղեկագիրներուն ճշդութիւնը։

Մարտ 18ի ընտրութիւնը մէջտեղ հանեց բուն պատկերը։ Սելանիկահայը մօտէն կը ճանչնար այս խմբակին խեղճ մարդիկը, գիտէր անոնց հետապնդած պղտոր նպատակները, այս պատճառով, հակառակ ամէն տեսակ սուտերու եւ ամբոխավարութեանց, մարտ 18ին իր վճռական կամքը յայտնեց, ազգային կեանքէն չպրտելով մակաբոյծներու խմբակը։

Ահա թէ ինչու դժուար կը մարսեն ժողովրդային հոսանքի յաղթանակը։ Ահա թէ ինչու այս արարածները ամէն բան կը փորձեն, մինչեւ այսօր, հանրագրութիւններ հաւաքելով, պատուիրակութիւն ղրկելով կառավարութեան մօտ, որպէսզի ընտրութիւնները ապօրինի հռչակուին։ Ի՞նչ մտածեցին արդեօք, չկարմրեցա՞ն երբ կառավարութեան կողմէ իսկ յանդիմանուեցան իբր կասկածելի խռովարարներ։ Ի՞նչ ըսել այս վարկաբեկուած մարդոց, թշուա՞ռ թէ թշուառական։

Բարեբախտաբար պատմութեան անցած է այլ եւս կասկածելիներու խմբակը։ Անոնց միջոցաւ եւ թելադրութեամբ մինչեւ այժմ եղած չարաշահութիւնները հանրութեան սեփականութիւնը պիտի դառնան ի մօտոյ։

⁂ Հ. Գ. Խաչի Սելանիկի մասնաճիւղը շատ գեղեցիկ թէյասեղան երեկոյթ մը սարքեց, ուր ներկայ էր գաղութիս ընտրանին։ Այս առիթով եւս, Հ. Գ. Խաչը արժանացաւ մեծ գնահատանքի։ Թէյասեղանը Հ. Գ. Խաչի ապահովեց 6000 տրախմիի զուտ շահ մը։

Հ. Գ. Խաչը Զատկի տօներուն իր աւանդական սովորութեան համաձայն յիշեց վարժարաններու աղքատիկ աշակերտները եւ անոնց կօշիկներ նուիրեց իր պիւտճէի ներած չափով։

Տիկնանց բարեսիրական Միութիւնը, որ նոր կազմուեցաւ ազգային կարիքները մեղմացնելու առաջադրութեամբ, Զատկի առթիւ եկեղեցին ներկայանալի վիճակի մը հասցուց ու իր կարգին աղքատիկ աշակերտներու բազմաթիւ կօշիկներ եւ հագուստներ հայթայթեց։ Մաղթելի է որ, Հ. Գ. Խաչ եւ Տիկնանց բարեսիրական միանան իրարու եւ ձեռք ձեռքի տուած՝ աւելի տարածեն իրենց գործունէութեան դաշտը, քանի որ արդէն գրեթէ նոյնանման նպատակներ կը հետապնդեն։

Հ.Մ.Ը.Մ.ի մասնաճիւղն ալ միշտ դադար չունի։ Տակաւին անցեալ կիրակի կարեւոր մրցում մը ունեցաւ Արաքս Ֆութպօլի խումբը, երկրորդ դասակարգի ախոյեան «Արիսի» հետ, եւ փայլուն խաղարկութենէ մը վերջ զայն պարտութեան մատնեց 1ի դէմ 4 նշանակէտով։ Հայ թէ օտար բազմաթիւ մարզասէրներ համակրանքով եւ հիացումով հետեւեցան կարեւոր այս մրցումին, որուն մէջ Հ. Մ. Ը. Մ.ականները ցոյց տուին իրենց միութեան արժանի քաջութիւնը եւ կորովը։

Ամառուան եղանակին առթիւ, տարեկան ողիմպիականէն վերջ, պիտի սկսին սկաուտական կանոնաւոր արշաւանքները, ծովային եւ ցամաքային։

Յառաջիկայ տարեշրջանին համար Հ. Մ. Ը. Մ.ի առջեւ կը բացուի գործունէութեան աւելի ընդարձակ դաշտ մը, երբ նկատի ունենանք որ, ազգային վարժարաններու բոլոր աշակերտները պիտի նկատուին Հ. Մ. Ը. Մ.ի բնական անդամները եւ պիտի մարզուին անոր ֆիզիքական եւ հոգեկան դաստիարակութեամբ։

Կ'իմանամ թէ, Ազգ. Մարմինը, ի յիշատակ ապրիլ 11—24ի մեծ եղեռնի զոհերուն, կազմակերպած է համազգային սգահանդէս մը որ տեղի պիտի ունենայ ապրիլ 29ի կիրակին, պատշաճ հանդիսաւորութեամբ։

ՎԱՀԱՑՆ

«ՅԱՌԱՋ»Ի ՊԱՏՄՈՒԱԾՔՆԵՐԸ

Ն Ե Ց Ո Ւ Կ Ը

»»»··«««

Ի՛նչ ծանր վիճակ, ո՛չ, ո՛չ, նա չի կարող ընտրութիւն անել։

«Տղաբիր, եթէ չընտրես ոչ մէկը՝ պիտի տանիմ երեքն էլ» — ասում է ոգին խստադէմ. ու Տօլիկ ապլան մեկնում է ձեռքերը, ուզում է պահել նախ մեծը, միւս ձեռքը բռնում է երկրորդին, իսկ սիրտը կանչում է երրորդին։

Ո՛չ, ո՛չ, մայրն ընտրութիւն չի կարող անել. ամէնը հաւասար սիրելի են. ամէնը միս ու ոսկոր են, ո՛ր մասին դպչիս՝ ցա՛ւ, ցա՛ւ պիտի պատճառես։ Յուսահատ նա փակում է աչքերը. տանջանքէն քրտինք է ցայտում ճակատին. ու երբ բաց է անում աչքերը՝ չկային իր երեք զաւակներն էլ, հայրենիքի ոգին տարել էր նրանց։ Զաւակներին գրկելու, պաշտպանելու համար Տօլիկ ապլայի պարզած ձեռքերը թուլանում են, կախւում։

«Աստուա՛ծ, դու անվտանգ պահես երեքին էլ։ Կրկին տուն, կրկին մայրերի գիրկը դարձնես բոլոր զաւակները»։

Իրա՞ւ, թէ երազում, չունն է հաչում. վրնդվրնդում է. բարեկամի հոտ է առել։

Տօլիկ ապլան սթափւում է. ուզում է տեղէն ելլել, ծնկերը ծալւում են, դողում է ջրի բռնած մէկի պէս. մաչիկները չի գտնում, ձեռքերը դողում են. դուռը չի կարողանում բանալ։

Դուռը հրում են, բաց անում դուրսէն։

— Քնա՞ծ ես, մայրիկ, քունդ անուշ, ահա ես, Արամդ։

— Արա՛մ, զաւակս...

Ու մայր ու որդի գրկւում են, համբուրւում։ Դրան մէջ Յակոբ ախպէրն է կանգնած։ Ծածուկ սրբում է ուրախութեան արցունքը։

— Կուրանամ ես, զաւակս, ամբողջ գիշերը չքնեցի, ճամբէդ նայեցի. սրտատրոփ դրան դարկին սպասեցի. բայց չեղաւ, դրան դարկն իսկ չլսեցի։

— Մայր, բայց դուռը չզարկի, հագիւ դրանը մօտեցած՝ Հասկուլը հաչեց ու քիւին դուռը բացեց։

— Է՛, մայրիկ ջան, ծերացել ես, փոքրացել։

Նա գրկեց մօրը, բարձրացրեց գետնէն, հասցրեց իր հասակին ու համբուրեց նրա ճակատը։

— Ջա՛ն, մայրիկ, ճերմկած մազերիդ մատաղ։

— Ես քեզ մատաղ, որդի, կարմիր արեւիդ մատաղ։

— Բարի Յակոբ, ի՞նչպէս ես։ Տեսնում եմ որ մէջքդ դեռ ուղիղ է, տասն բեռը դեռ կարող ես տանել։

Ու նա մտերմօրէն թօթվեց Յակոբ ախպօր ուսը։

— Քանի դու կաս, Արամ ջան, այս տան բեռը փեսուրի ծանրութիւն չունի ինձ համար։

Շինէլդ (զինուորական վերարկու) եւ սապօգներդ (երկարաճիտ կօշիկ) թաց են, թող հանեմ, որ հանգստանաս։

— Հանեմ, այո, կը հանեմ, բայց դեռ ուզում եմ տեսնել ձիս, կովը, լա՞ւ են, կեր ունի՞ն։

— Ի հարկէ ունին, որդի. Յակոբ ախպէրը ողջ լինի։ Արամը ելնում է բակը, մայրը եւ Յակոբ ախպէրը հետեւում են նրան։

Արամը մօտենում է շղթայի զարնուած չանը։ Շունը ճանաչում է, քսւում նրա առջեւ... լիզում է ձեռքերը, բարձրանում, դունչը քսում է Արամի երեսին։

— Դէ լաւ, լաւ, Հասկալ, գիտեմ որ հաւատարիմ ես ու սիրում ես ինձ։ Զա՛ր, քանի անգամ ես զգզել խեղճ փիսիկս, քանի՞ անգամ փախցրել ես հաւերը, քանի՞ անգամ շղթադ կտրած փախել ես ու չարչարել քեռուն։ Խելօք կաց, թէ չէ ծեծ կ'ուտես, հա՛...

Կարծես շունը հասկանում է նրա լեզուն. քսւում ոտքերին, ներողութիւն է խնդրում իր չարութիւնների համար։

Արամը մտնում է գոմը. ձին խրխնջում է ուրախ, քերում է գետինը, կովը պլշում է աչքերը, մի բան է յիշում կարծես։

Արամը շոյում է ձիու ճակատը, համբուրում է կենդանու դունչը, աչքերը, չամիչ է հանում գրպանէն, կերցնում է նրան։ Շոյում է նաեւ կովի ճակատը, կռնակը, անուշադիր չի թողնում նաեւ ոչխարներն ու այծը։

— Կաթ ունի՞ կովս, պիտի խմե՞մ իր համով կաթը։

— Ոչ, որդի, ձագով է։

— Իսկ այս, նայում է երկու տարեկան հորթին։

— Ցուլ է, Արամ ջան, ազնիւ ցեղէ է, թանկ արժէ։

Ասում է Յակոբ ախպէրը հպարտ։

— Եւ ոչխար, եւ այծ, հաւ, ճիւ, հարուստ ենք, չասե՞ս։

— Ինչո՞ւ հարուստ չլինենք, որդի, ասում է Տօլիկ ապլան, հիմա որ երկիրը մերն է, հողը մերը, բերքը մերը՝ աւելի եռանդով կ'աշխատինք, աւելի քրտինք կը թափենք եւ աւելի առատ բերք կը քաղենք։

Փա՛ռք Աստուծոյ, կառավարութիւնը չի նեղում։

— Հիմա որ մերն է երկիրը...այո, մերն է երկիրը։ Հայինն է Հայոց աշխարհը, եւ գիտե՞ս, մայրիկ, թէ որքա՛ն լաւ է այդ։ Ո՛չ, դու այդ չգիտես, այդ լաւ գիտնալու համար պէտք է զինուոր լինել, հայ բանակի զինուոր, երդը չրթունքին քայլել նրա դրօշի տակ, միշտ պատրաստ նրա պաշտպանութեան համար։ Հայրենիքը սիրելու համար զինուոր պէտք է լինել, մայրիկ, զինուո՛ր։ Ասենք՝ դու էլ մի տեսակ զինուոր ես. զինուոր մայրիկս, կեանքիդ մատաղ։ Այնպէ՛ս կարօտել էի քեզ. այնպէս կարօտել էի մեր տունը։

Արամը մէկ անգամ էլ ջերմապէս համբուրում է մօրը, եւ դուրս են գալիս գոմէն, մտնում են տուն։ Արամն առանձնանում է լուացուել, մաքրուելու համար։ Տօլիկ ապլան նախաճաշի սեղանն է պատրաստում։ Յակոբ ախպէրը Արամի շինէլն ու կօշիկներն է մաքրում։

Տօլիկ ապլան չոր փայտ է դնում վառարանը, որ անմիջապէս բռնկում, բոցավառւում, ախորժելի տաքութիւն է տարածում չուրջը։

Յակոբ ախպէրը բերում է ինքնաեռը, դնում սեղանի անկիւնը, թէյը պատրաստ է։

Գալիս է Արամը լուացուած ու թարմացած։ Մօտենում է սեղանին, անօթի է։

ԷԼԼԷՆ ԲԻՒԶԱՆԴ

(3)

(Շար.)

ԿՈՒՍԱԿՑԱԿԱՆ ԿԵԱՆՔ

ՄԵՐ ՇՐՋԱՆԻ ԸՆԿԵՐՆԵՐՈՒՆ ՀԵՏ

ooooo

ՄԱՐՍԷՅԼ, (Յատուկ) .— Քանի մը շաբաթ առաջ Հ. Յ. Դաշնակցութեան Մարսէյլի Շրջ. Կոմիտէն իմ վրայ պարտք դրած էր այցելել կարգ մը մարմիններու եւ խումբերու:

Ամէնէն առաջ կ'որոշեմ այցելել փօնթէի «Մուրատ» խումբին: Ալինեանէն դէպի արեւելք, մօտ տասը քիլոմէթր հեռու, լեռներով շրջապատուած եւ բաց ու զմայլելի դաշտի մը վրայ կառուցուած այս գիւղաքաղաքը յայտնապէս վերարծարծեց հայրենի անմոռանալի յիշատակներս, իր գեղեցիկ արօտավայրերով եւ սօսիներով: Խորապէս ընկճուած կը հասնիմ ընկեր Մ. Սէթեանի տունը: Սաբէն ձորէն քիչ մը խօսելէ յետոյ, կ'երթանք ընկեր Քաջինեանց, ուր արդէն ընկերները հաւաքուած կը սպասեն Մարսէյլէն եկող ներկայացուցչին: Ընկեր Քաջինը ժողովը կը բանայ յորդորելով ընկերները որ առանց յուսահատելու շարունակենք մեր նախորդներուն գծած փշոտ, բայց ազնիւ ճամբան: «Ուր կայ զոհաբերութեան ոգի եւ առնական կորով, պայքարելու կամք եւ ազատ ապրելու տենչ, ոչ մէկ խոչընդոտ չի կրնար մեզ ընկճել եւ մենք կ'ունենանք մեր ազատ Հայաստանը»:

Իրենց սովորական օրակարգը սպառելէ յետոյ, կարգը կուգայ ինծի: Սիրով կ'ընդունի այն բոլոր հրահանգները զորս կուտամ Շրջ. Կոմիտէին անունով, բայց ի վերջոյ վառվռուն վրէժխնդիր եւ կայծակնահար աչքերով երիտասարդ ընկերներէն մէկը հարց կուտայ.

— Ինչո՞ւ այսքան նախատինք կը կրենք եւ մինչեւ ե՞րբ: Հայհոյելը ուժի տկարութիւն է եւ մտքի աղքատութիւն, Դաշնակցութիւնը երբեք այդ տեղերը չպիտի հասնի:

Ուրիշ մը,— ընկեր Արամ, համբերելն ալ չափ ու սահման մը ունի, ա՛լ կը բաւէ:

— Սիրելի ընկեր, եթէ հայ ժողովուրդին համար մեր ազատագրական պայքարը չըլլար, ոչ յեղափոխական կուսակցութիւններ կ'ունենայինք, ոչ Սերոբներ ու Անդրանիկներ, ոչ Սարդարապատ ու Ղարաքիլիսէ եւ ոչ ալ վաղուան մեծ եւ անկախ Հայաստանի կորիզը, այսօրուան փոքրիկ Հայաստանը: Թող որ այդ յիմարները իրենց նեխած գլխով եւ չունեցած ուժերով մուր քսեն. Դաշնակցութիւնը անսասան կը շարունակէ իր ճամբան: Այն ամուսինները որ իրենց կիները փողոց իջեցուցին, ինծի կը յիշեցնեն հայաջինջ սարսափները: Ես ալ անցած եմ շատ մը բարբարոս եւ վայրագ ցեղերու մէջէն, բայց երբեք չեմ տեսած որ անոնց կիները քարերով սպառազինուած փողոց իջնեն բանտարկեալները խոշտանգելու: Ահա թէ ինչու ոչ միայն Հ. Յ. Դաշնակցութեան մեծ գաղափարի սիրոյն, այլ եւ հայ ժողովուրդի պատուին համար, մեր կուսակցութիւնը իր բոլոր ընկերներուն կը հրահանգէ ըլլալ պաղարիւն եւ լուրջ: Մենք վրէժ ունինք միայն ու միայն Թուրքին եւ պիտի լուծենք անվրէպ:

Կարգ մը ուրիշ թելադրութիւններէ յետոյ, կը բաժնուիմ ընկերներէն, որոնք անգամ մը եւս կ'ուխտեն իր հաւատարիմ պիտի մնան մեր կազմակերպութեան եւ հայ ժողովրդի գերագոյն շահերուն:

Նոյն օրը վերադարձիս կը հանդիպիմ էքսի «Քեռի» խումբին: Ի՜նչ հոգի տղաք, նոյն խանդավառութիւնը, նոյն պահանջները եւ բողոքները,— թէ ինչու թոյլ կուտաք որ անմահ նահատակներն անգամ նախատուին: Այս առթիւ կը հաւատան թէ բոլոր գաղութը մեզի հետ է, բացի քանի մը կարմիր կաչաղակներէ:

Ուրիշ կարգ մը խումբերու եւս այցելելէ յետոյ, ընկ. Կ. Ճանիկեանի հետ կ'երթանք «Խաժակ»ի (Լասիոթա): Հազիւ հասած այդ հիանալի գիւղաքաղաքը, ամէնէն առաջ ուշադրութիւնս կը գրաւեն ծովը եւ նոր կառուցուող հսկայ նաւերը: Ինչ երանելի ժողովուրդ: Ի՞նչպէս չնախանձիս, երբ ահարկու բանակներով եւ տորմիղներով օժտուած ազգ մը — ջինի աքնաջանութեամբ կ'աշխատի բան մը աւելցնելու: Իսկ մենք որ այս ահաւոր փոթորիկներուն դիմադրելու համար կը կարօտինք համագործակցութեան, եղածն ալ կը քանդենք ...

Եւ ահա ընկեր Գեղամը խումբ մը ընկերներով: Կ'երթանք Լա Սիօթա ընկ. Յ. Պիպէրեանի բնակարանը, ուր արդէն ընկերները հաւաքուած են ժամանակէն առաջ: Նախ լուր կ'ուզեն Ա. Ահարոնեանի մասին, անհամբեր սպասելով ապաքինման: Յետոյ կ'անցնինք մեր ներքին գործերուն: Նոյն պահանջը, նոյն ցաւը,— «Մինչեւ ե՞րբ այս տառապանքը, այս նախատինքները, տարիքը առած ռամկավարներու կողմէ որոնք այլ եւս բան կրելու անկարող են եւ բարոյապէս բոշայացած, ինչպէս եւ համայնավարներու կողմէ: Թոյլ տուէք մեզի, մենք նետուած ձեռնոցները սիրով պիտի վերցնենք»: Այստեղ եւս կը յիշեցնենք թէ Դաշնակցութիւնը չի կրնար փողոց իջնել, իր անարժան հակառակորդներուն պէս: Նկատի ունեցէք մեր խոէալի մեծութիւնը եւ քառասուն տարուան առասպելական գործունէութիւնը: Ուրեմն, ընկերներ, անգամ մըն ալ ուխտենք թէ մենք արժանիժառանգորդներն ենք աստուածային Քրիստափորին, անբասիր Սիմոնին եւ մեծահոգի Ռոստոմին եւ պիտի շարունակենք երեք առաքեալներուն ճամբան մինչեւ իր վերջին կայանը: Ընկերները կ'ուխտեն եւ միաձայն կը գոչեն,— Դո՛ւրս մեզմէ Թուլամորթները եւ անակնկալներու սպասողները:

Եւ այսպէս ներշնչուած Մարսէյլի 17 ենթակոմիտէներու եւ խումբերու խանդավառ հաւատարմութենէն, կ'ըսեմ բոլոր գաղափարական ընկերներուս,— Մենք պատրաստ ենք որ եւ է տեն:

ԱՐԱՄ ԱՐՄԱՂԱՆ

ՄԱՆՐԱՎԷՊ

Վոլթէր սիրով կ'ընդունէր անոնք որ կուգային իրեն այցելել Ֆէրնէյի դղեակին մէջ: Նոր այցելու մը, չափազանց գոհ իրեն եղած ընդունելութենէն, փափաք յայտնեց վեց շաբաթ կենալ այնտեղ:

— Սիրելի պարոնս, ըսաւ Վոլթէր ժպտելով, անշուշտ չէք ուզեր նմանիլ Տօն Քիշօթին:

— Ի՞նչպէս, հարցուց հիւրը զարմացած:

— Տօն Քիշոթ՝ պանդոկները դղեակի տեղ կ'ընդունէր, իսկ դուք դղեակները պանդոկի տեղ կ'ընդունիք:

ԳԱՂՈՒԹԷ ԳԱՂՈՒԹ

ԵՐՈՒՍԱՂԷՄԻ ԿԱԼՈՒԱԾՆԵՐՈՒՆ ԽՆԴԻՐԸ

»»»·«««

Երուսաղէմի պատրիարքը հեռագրով հաղորդած է թէ փոխանորդ պիտի կարգէ Տիարպէքիրի իրենց կալուածներուն դատը Վճարեկին առջեւ պաշտպանելու համար:

Ինչպէս յայտնի է, այդ կալուածները, 40 կտոր, Տիարպէքիրի մէջ լքեալ նկատուած են եւ տեղին դատարանն ալ հաստատած է այդ պարագան, Թաղականութեան կողմէ բացուած դատին վրայ:

Ահա այս որոշումին դէմ է որ պիտի դիմուի Վճարեկին:

*** Պաղեստինի կառավարիչը յատկապէս հրաւիրած է երեք իրաւակից ազգերու ներկայացուցիչները եւ պաշտօնապէս յիշեցուցած է Ս. Յարութեան տաճարի նորոգութեան ըստ փոփոխականութիւնը: Հնագիտական վարչութեան որոշումով, պիտի կատարուին հարկ եղած զգուշական ամբացումները, որպէսզի փլուզումի տեղի չմնայ:

Հայերը Օրտուի մէջ

»»»·«««

Օրտուէն Ռումանիա հասած յոյն ճամբորդ տիկին մը հետեւեալ տեղեկութիւնները կը հաղորդէ .—

«Օրտու քաղաքին մէջ այժմ կան 100 տուն Հայեր եւ չորս տուն Յոյներ:

Հայերու տնտեսական վիճակը գոհացուցիչ է: Անոնք մեծամասնութեամբ առեւտուրով կը պարապին եւ փոքր մաս մըն ալ արհեստներով, ինչպէս պայտար,ատաղձագործ, երկաթագործ, եւն., որոնք իրենց նիւթական վիճակէն գոհ են: Որ եւ է նեղութիւն պատճառող չկայ առ այժմ: Ամէն մարդ իր գործով կը զբաղի: Ունին եկեղեցի մը եւ քահանայ մը որ կանոնաւորապէս կը կատարէ իր կրօնական պարտականութիւնները: Դպրոց չունին. աշակերտական տարիք ունեցող հայ տղաք կը յաճախեն Թրքական դպրոցները»:

Դէպի օտարացում

oooo

Պուքրէշի «Արազ»ը կը գրէ (15 ապրիլ) .—

Պատուարժան Թաղ. Խորհուրդը տպած եւ ծխականներուն ղրկած է իր տարեկան տեղեկագիրը: Ոչ մէկ հայ բառ. ծայրէ ծայր ռումաներէն է: Եւ ըսել որ իրենք զիրենք 100 առ 100 հայ հռչակողներ են մեր Թաղականները: Նախկինները, որ տեղացի էին եւ հայերէնի անծանօթ, երկու լեզուով ալ կը պատրաստէին այդ տեղեկագիրները...

Պատուարժան Թեմական Խորհուրդին ուղղուած որ եւ է խնդրագիր, կը պահանջուի որ հայերէն չգրուի այլ ռումաներէն: Դիտողութեան կ'արժանանայ ան որ կը ջանայ իր առաջարկը հայ լեզուով պաշտպանել Թեմ. Խորհուրդին առջեւ: Կարծես թէ սրբազան առաջնորդը ռումաներէն հասկնար...

Հայ Ուս. Միութիւնը իր հրաւիրագիրը տպած է ռումէն լեզուով եւ իր անդամները անով կը հրաւիրէ ժողովի: Ու իր ակումբի դրան վրայ կը կարդաք «Հայ Ուս. Միութիւն» (ռումաներէն): Ոչ իսկ հայ բառ մը ակումբի մը վրայ որ վարժարանի չէնքին մէջ կը գտնուի եւ ուր իբր թէ հայերէն պիտի սորվին չգիտցողները:

Նախկին Հայ Մարտիկներու, Կամաւորներու եւ Լեգէոնականներու ընկերակցութեան ընկալագիրները տպուած են ռումաներէն լեզուով, կարծես անդամները հայերէն չգիտնային եւ կամ հայ տպարան պակսէր:

Շարքը կրնաք երկարել որքան որ ուզէք:

Այս բոլորը «փոքր», «չնչին» խնդիրներ են, սակայն շատ բան կը խօսին հայ նոր գաղութին օտարացման մասին:

Ուծացումը յեզուն է որ կը վարակէ նախ, յետոյ կամաց կամաց կ'անցնի ... ուղեղին, սրտին:

Փետր. 6ի դէպքերուն նշանակութիւնը

oooo

Պ. Ֆրօ, Տալատիէի դահլիճին ներքին նախարարը, առջի օր կրկին հարցաքննուեցաւ քննիչ յանձնաժողովին առջեւ: Յայտարարեց թէ ինք դաւադրութիւն չէր սարքած պետութեան դէմ, այլ պարզապէս ցանկ մը գրի առած էր, խառն դահլիճ մը կազմելու համար: Պնդեց թէ փետր. 6ի դէպքը հետեւանք էր վարչական փոփոխութեանց, գլխաւորաբար Պ. Քիափի հրաժարման: Օրինապէս պետական հարուածի փորձ չեղաւ, բայց անգամ մը որ բազմութիւնը փողոց թափեցաւ, իրենց միրական նպատակն էր Երեսփ. Ժողով մտնել: Վերջապէս բացատրեց թէ ծրագրուած ձերբակալութիւնները կրնան ապօրէն ըլլալ, բայց անհրաժեշտ էին: Ինք պարզապէս հրահանգ տուած էր կարելի եղածին չափ շատ մարդ ժողվել, որպէսզի նոր խռովութիւններ չծագին: Կրակ բանալու հրամանը ներքին նախարարութենէն տրուած չէր եւ երբեք այդ մասին խօսք անցած չէր իրեն եւ ոստիկանութեան վերատեսուչին միջեւ: Ոչ գնդացիր բերուած էր, ոչ ալ փամփուշտ բաժնուած: «Կարելի չէր պաշտպանման վիճակ հաստատել, ոստիկանները ու ժասպառ վիճակ մը ունէին. ցուցարարները աւելի բազմաթիւ եւ սպառազէն պիտի գային, ես պատասխանատու էի բարեկարգութեան եւ կ'ուզէի խուսափիլ արիւնհեղութենէ»:

Թիւրիմացութիւններ հարթուեցան...

ooooo

«Թայմզ»ի թղթակիցը հետեւեալ տեղեկութիւնները կը հաղորդէ Պ. Պարթուի Լեհաստան այցելութեան առթիւ.—

Անհրաժեշտ էր մօտէն քննել կացութիւնը: Փարիզի մէջ անհրաժեշտ ուշադրութիւնը դրուած չէր Լեհաստանի յառաջդիմութիւնը: Երեք նոր քաղաք երկիրներէ կազմուած այս թոյլ համախմբումը դարձած էր Եւրոպայի առաջնակարգ պետութիւններէն մէկը, իր 30 միլիոն միատարր բնակչութեամբ: Կեդրոնական եւ արեւելեան Եւրոպայի վերակազմութեան կենսական հարցերէն ոչ մէկը կարելի է կարգադրել առանց Լեհաստանի:

Պ. Պարթուի այցելութեան շնորհիւ, կարելի եղաւ հարթել շատ մը թիւրիմացութիւններ: Ֆրանսայի տեսակէտով, սխալներ գործուած են երկու կողմէն ալ: Այսպէս, Ֆրանսա նկատի չէ առած Լեհաստանի շահերը, Զօրսերու դաշինքը մշակուած ատեն. իսկ Լեհաստան տեղեկութիւն չէ հաղորդած Ֆրանսայի, երբ համաձայնութիւն կը կնքէր Գերմանիոյ հետ: Կատարուած այցելութեան շնորհիւ, յոյս կը յայտնուի թէ երկու երկիրները աւելի սերտօրէն պիտի գործակցին այսուհետեւ: Միւս կողմէ, անվթար պահելով հանդերձ երկու երկիրներուն գինակցութիւնը, բարեփոխումներ պիտի կատարուին, քանի որ 13 տարի անցած է այդ համաձայնութեան կնքումէն ի վեր:

ՄԱՄՈՒԼ

ՀԱՅԴԱՏԻ ՁԵՌՔԸ

«Յուսաբեր» հետեւեալ խորհրդածութիւնները կ'ընէ խմբագրականի մը մէջ (12 ապրիլ).

— «Ռուսիոյ մէջ խորհրդային իշխանութիւն հաստատուեցաւ 1917ին, իսկ Հայաստանի մէջ՝ 1920ին: Այդ թուականներէն ասդին տարագիր հայութիւնը տուած է բազմաթիւ թանկարժէք զոհեր եւ ենթարկուած է բազմաթիւ ծանր աղէտներու: Առաջին անգամն է սակայն, 1917էն եւ 1920էն ասդին, որ Մոսկուայի ռուս իշխանութիւնը, տարագիր հայութեան «վիշտ»ը բաժնելով, պաշտօնապէս, իր իսկ ներկայացուցչին միջոցով, արցունք կը թափէ հայ մարդու — եւ այն ալ ... արքեպիսկոպոսի մը — դագաղին վրայ: Այս պատուին չարժանացաւ Ամենայն Հայոց Կաթողիկոսն իսկ, Գէորգ Ե. Վշտալին, որ այնքան գրկաբաց սիրով ընդունեց եւ ողջունեց խորհ. իշխանութեան մուտքը Հայաստան: Չարժանացաւ ոչ միայն ռուս իշխանաւորներէն, այլ եւ անոնց հայ մանկլաւիկներէն: Աւելին: Կաթողիկոսի մահուան լուրն իսկ, որքան կը յիշենք, գէթ երկտող բառով, աւելորդ նկատեցին տալ խորհրդային թերթերը, հայ թէ ռուս: Մինչ այսօր նոյն խորհրդային իշխանութիւնները «սուրբ»ին առջեւ լայնօրէն բացած են Խ. Միութեանց զոց դուռները՝ անոր մարմինը, վեղարով ու փիլոնով զարդարուն, հանդիսաւորապէս ներս առնելու համար:

Այս «անըմբռնելի»փաստերը անգամ մըն ալ յիշատակեցինք հոս, ըմբռնել կարենալու համար մեծութիւնը այն ծառայութեան, որ Հայրենիքիս «սուրբ»ը — իր քարոզներուն մէջ կը յորդորէր մոռնալ հայրենիքը եւ յիշել միայն Քրիստոսը — մատոյց խորհրդային իշխանութեանց:

Պայքարը հայութեան դէմ Դուրեանով չսկսաւ եւ Դուրեանով ալ պիտի չվերջանայ:

Այն հայադաւ ձեռքը՝ որ այս կղեբականը զինեց ատելութեամբ եւ անոր միջոցով պառակտեց հոծ ու հայրենաշէն գաղութ մը, նոյն ձեռքը նոր Դուրեաններու միջոցով պիտի ջանայ ա՛լ աւելի խորացնել պառակտումը մեր մէջ եւ ճշմարիտ գեհեն դարձնել գաղթահայ կեանքը:

Մոսկուան այլ դեր վերապահած չունի այն դժբախտ Կալանաւորին, որ իր մերկ ու թշուառ վիճակին մէջ Ամենայն Հայոց Կաթողիկոսի տիտղոսը կը կրէ:

Իր վերջին պաշտօնագրով էջմիածինը Դուրեանի տեղապահ կարգած է այս վերջինի վատթարագոյն մանկլաւիկը — տգէտ եւ վարկաբեկ — ումն Մամբրէ վրդ. Գալֆայեան: Նոյն պաշտօնագրով էջմիածինը հրահանգած է ենթարկուիլ այն ապօրէն «վարչութեան», որ կը գլխաւորէ այս վարդապետը: Ուրիշ պաշտօնագրով մը որ էջմիածինը արձակած էր պատրաստուած վերջ, տպաւորիչ Պոլսահայ սպասութեան լուրը իրեն չհասած, ապա բոլոր կը նկատէր նաեւ այսօրուան օրինաւո՞ր նկատուած «վարչութիւնը», առաջարկելով նոր Սրճոփ.ժողով գումարել եւ պառակտուած գաղութի միասնականութիւնը վերահաստատել: «Համբաշխութեան» այս գործը, Չէկան, ըստ սովորութեան, կապող էր վստահիլ միայն Դուրեանին. ու շատ որ այս վերջինը այժմ ոչ եւս է, ուստի Դպիրն (ըստ՛ իր էջմիածինն, ի՜նչ օրեր ստեղծուեցան դէպ ասոր) Երեւանը կը հռչակէ ապօրէն նկատուած մարմին մը, անոր գլուխը բազմեցնելով իր խղճին ու հոգւոյն վստահելի եղած թշուառագոյն կղերական մը:

Ամերիկահայ գաղութը բաժնուած է 74 հոգաբարձութեանց (թեմ), որոնք կը հովուին 19 հոգեւորականներու կողմէ: Ասոնցմէ 46ը (հոգաբարձութիւններէն) եւ 10ը (հովիւներէն) կ'ընդունին հեղինակութիւնը օրինաւոր Ազգ. Վարչութեան եւ կ'ենթարկուին անոր իշխանութեան: Մինչ Գալֆայեանի գլխաւորած «վարչութեան» կ'ենթարկուին միայն 28 հոգաբարձութիւններ 9 եկեղեցականներով: Երեք — չորս հոգեւորականներ, 10էն զատ, ներքնաբար ընդունելով հանդերձ օրինաւորութիւնը բուն Ազգ. Վարչութեան, զանազան նկատումներով առժամաբար վերապահ դիրք բռնած են: Բացարձակապէս չէզոք դիրք բռնած է նաեւ ամերիկահայութեան նախկին առաջնորդը, Տիրայր արք. Յովհաննիսեան: Միամտութիւն է խորհիլ, թէ հոծ գաղութի մը այս գերակշիռ մեծամասնութիւնը, իր բոլոր հոգաբարձութիւններով, հոգեւոր հովիւներով եւ այլ կազմակերպութիւններով ու մարմիններով, գլխաւորութեամբ օրինաւոր Ազգ. Վարչութեան, որ իշխանութեան եկած է անառարկելիօրէն օրինաւոր Երեսփ. Ժողովէ մը (ոչ միայն վերջին, այլ եւ նախավերջին, որուն կը մասնակցէին բոլոր հոսանքները), յանցապարտօրէն անձնատուր պիտի ըլլայ Գալֆայեանի մը:

Ազգ. Վարչութիւնը դիմած է Կաթողիկոսին խնդրելով նշանակել յատուկ լիազօր մը եւ կամ յանձնախումբ մը՝ «խնդիրները քննելու եւ արդար ու գործնական կարգադրութիւններ ընելու համար»:

Մենք այս լաւատեսութիւնը չունինք:

Զուր է խօսիլ խաղաղութեան եւ համբաշխութեան մասին հոն, ուր Երեւանի մատը կայ:

Ամերիկահայութեան կեանքը կ'ամ չի լուծուիր եւ կամ կը լուծուի միմիայն ամերիկահայութեան ձեռքով:

ԲԱՑՑ ԵՐԲԵՔ ՉԵՆԿԱՅԻ:

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (17)

ԷՋԵՐ ՀԱՅՋԻՆՋ ՍԱՐՍԱՓՆԵՐԷՆ, 1914-20

Երկու ամիս եղաւ որ անընդհատ կը քալէինք եւ միշտ նոր գիւղերու կը հանդիպէինք: Նէվշէհիր, Իւրկիւպ, քաղաքները մեր վրայ գէշ տպաւորութիւն թողուցին: Իւրկիւպի մէջ լսեցինք թէ Սեբաստիոյ մօտերը ճամբուն վրայ աշխատող հայ զինուորները բոլորն ալ մորթուած են: Նոյն քաղաքէն հայր ու տղայ մը եկած կ'ուզէին զիս մօրմէս զատել: Մայրս մերժեց զիս յանձնել այդ Թուրքերուն, բայց անկարելի եղաւ պահել: Հայր ու տղայ զէն ի ձեռին եկած մեր տան դրան քով կը սպասէին որ երբ դուրս ելեմ, յափշտակեն: Մերոնք բոլորը յուսահատած, չէին գիտեր ինչ ընեն: Շատերը մօրս կ'ըսէին.— Տուր տղան թող տանին: Գոնէ այս տառապանքէն կ'ազատի. մենք մինչեւ ո՞ւր պիտի երթանք, տակաւին յայտնի չէ:

Ցղնութիւնը մէկդի, աղտ ու ոջիլն ի՞նչ ընենք. մեզմէ շատերը ոջիլէն մեռան: Թուրք կառավարութիւնը ամբողջ ժողովուրդը սպաննել տալէ յետոյ, ողջ մնացածներս ոջիլներուն մէջ կը մեռցնէր: Մեր քով եկաւ արաբ պաշտօնեայ մը, տեսաւ մեր կարաւանին թշուառ վիճակը եւ անէծքներ կարդաց էնվէրներու հասցէին: Յետոյ տեսաւ որ մայրս կուլար, հարցուց թէ ինչո՞ւ կուլայ: Մայրս ցոյց տուաւ Թուրք հայր ու տղան, որ եկեր էին զիս առեւանգելու: Արաբը գնաց բարկացաւ Թուրքերուն,— Եթէ տղայ կ'ուզէք, փողոցը լիքն է Թուրք տղաներով, գացէք անոնցմէ առէք: Եւ վռնտեց հայր ու տղան: Երբ Թուրք լակոտը տեսաւ որ զիս չպիտի կրնայ առնել, գնաց իրեն պէս շատ մը Թուրք լակոտներ հաւաքեց, որոնք եկան մեր կեցած տունին պատուհանները կոտրեցին եւ քարի բռնեցին: Այդ միջոցին Արաբը վրայ հասաւ եւ Թուրք լակոտները վռնտելով, ոստիկան մը պահակ կարգելէ յետոյ գնաց մեզի համար հաց եւ միս բերաւ ու բաժնեց:

Հետեւեալ առաւօտ նորէն ճամբայ ելանք եւ գիւղէ գիւղ քալելով հասանք Սուշէհիր: Այս քաղաքին մէջ կարգ մը արհեստաւոր Հայեր կային: Երբ մեր կարաւանին Սուշէհիր գալը իմացան, անմիջապէս մեր քով եկան եւ մեզի համար կերակուր եւն. բերին: Տեսնելով որ աղտին եւ ոջիլին մէջ պիտի մեռնինք, գացին կառավարութենէն խնդրեցին, գոնէ երեք օր միջոց տայ, Սուշէհիր մնալու համար: Երեք օրուան պայմանաժամը առնելէ յետոյ, կարասներով ջուր տաքցուցին, մեր հագուստները լուացին եւ խաշեցին, մէկ խօսքով ոջիլներէն ազատեցին:

Մենք կ'երթայինք ողջ ձգուած Հայերուն պարտէզները թութ'ուտէինք: Առատուն կանուխ նորէն թութ ուտելու գացած էի, մինչդեռ այդ օրը կարաւանը պիտի մեկնէր եւ ես լուր չունէի: Մերոնք կը պատրաստուէին երթալու, մայրս կը սկսի լալ թէ տղաս չկայ: Ընկերներէս Սուրէնը, կնքամայրՊահարը եկան եւ զիս գտան: Գացինք մերոնց կեցած տեղը. մայրս չկար, զիս փնտռելու գացած էր: Այս անգամ ալ ես սկսայ լալ մօրս համար: Քիչ մը սպասելէ յետոյ, մայրս եկաւ եւ կարաւանը ճամբայ ինկաւ դէպի Գոնիայի Քոչասարը:

Շարաթներով քալելէ յետոյ հասանք յիշեալ քաղաքը: Օր մը կեցանք հոն եւ մեզ ղրկեցին Խոսրով աւանը: Դարձեալ օրերով քալեցինք եւ վերջապէս հոն հասանք: Հոս մեզ պիտի ցրուէին գիւղերը: Միտիրը դաւանափոխ Հայ մըն էր, Սեբաստացի, 96ին թրքացած: Այս մարդը արցունքով ընդունեց մեզ եւ ցրուեց Թիւրքմէն գիւղերը, իւրաքանչիւր գիւղի մէջ 5–10 հոգի: Մենք գացինք Եաղմուրհիւէք, Սուրէնենք՝ Հաճի Մամուտչահ, եւ այսպէս զանազան գիւղեր ցրուեցանք: Մօտ երեք տարի Թիւրքմէններուն մէջ մնացինք: Եաղմուրհիւէկի մէջ մեզ տարին առանց դուռի եւ պատուհանի տեղ մը ձգեցին, իբրեւ տուն. հոդ կը պառկէինք կ'ելլէինք: Գիւղացիները լաւ կը վարուէին մեզի հետ: Օր մը գիւղացիներէն Քիւրտ Հասան անուն մէկը եկաւ եւ զիս մայրիկէս ուզեց իբրեւ կամվոր: Մայրս յանձնեց: Քիւրտը զիս առաւ տարաւ ձմեռանոց գիւղը զոր իրենք Չէօլ կը կոչէին, որովհետեւ ձիւն չի գար հոն: Թիւրքմէնները երկուական գիւղեր ունէին: Ձմեռը բոլոր կենդանիներով Չէօլը կ'երթային, կը վարէին, կը ցանէին մինչեւ մայիս, յետոյ կը վերադառնային ամառանոց գիւղերը: Չէօլին հունձքը շատ կը հասնէր, կ'երթային ամիս մը չափ բերքը կը հանէին եւ յարդերը մարագները լեցնելէ յետոյ տուներուն դուռները կը գոցէին: Այս գիւղերը Գոնիա Քոչասարի աղահանքի մօտերը կը գտնուէին, ամառանոցներէն չորս ժամ հեռու: Եաղմուրհիւէկցի Քիւրտ Հասան զիս հոդ տարաւ եւ ես իբրեւ կամվոր ամիսի մը չափ Չէօլը կեցայ: Հոդ Սուրէնը տեսայ ուղտ կ'արածէր: Չէօլը այնքան տաք էր որ եթէ հաւկիթը գետին դնէիր, կ'եփէր: Իսկ մեր ոտքերը արեւէ չկար. բոպիկ կը քալէինք տաք աւազին վրայէն: Մօտ տարի մը կեցայ Քիւրտ Հասանին քով, տղան հովիւ էր եւ ոչխարները կ'արածէր, իսկ ես ալ օգնական: Երբ գիւղացիները տեսան որ քիչ թէ շատ օգտակար կ'ըլլամ Քիւրտ Հասանին, ուզեցին գիւղին հորթերը ինծի արածել տալ: Հորթարածելը շատ դժուար է. մանաւանդ գարունը կը ճանճոտին եւ կը սկսին փախչիլ: Ես չպիտի կրնայի ըմբոստ հորթերը կարգի բերել: Գիւղապետը ուրիշ նպատակ ունենալով, կը ներկայանայ մօրս եւ խնդիրը կը պարզէ: Բայց նկատելով որ փոքր եմ եւ չպիտի կրնամ ըմբոստ հորթերը արածել, մօրս կ'ըսէ թէ լաւ կ'ըլլայ դուք Ազապին հետ արածէք: (Ազապին քոյրն է մեր հարսին): Խեղճ մայրս յանձն կ'առնէ գիւղին հորթերը արածել, իրեն օգնական ունենալով Ազապին: Մայրս որ եղած է հարուստ Գրիգոր քէհեայի եւ Տէր Անանիայի հարսը, ոսկի շարոցը վզին, դարձաւ Թիւրքմէններու հորթարած: Գալով ինծի, երբ Չէօլէն վերադարձայ ամառանոց, այսինքն Եաղմուրհիւէկ գիւղը, ճամբան տեսայ որ խեղճ մայրս եւ Ազապին ձեռքերը մէկ մէկ փայտ առած, ըմբոստ հորթերուն ետեւէն կը վազէին: Այս տխուր տեսարանը յուզումով դիտեցի: Եաղմուրհիւէկ գիւղը հօտաղներուն հետ եզները կ'արածէի: Իրիկունը երբ եզներով տուն կը վերադառնայի, տեսայ որ գիւղապետը սեխանոցէն զիս կանչեց: Գացի քովը: Ինծի ըսաւ.— «Կեցիր միասին երթանք»: Սիրտս կասկած ինկաւ: Խօսելով դէպի գիւղ կ'երթայինք, երբ պիտի բաժնուէինք իրարմէ, յանկարծ գիւղապետը զիս գրկեց եւ ես լալագին բողոքեցի: Գիւղապետը սպառնաց ըսելով թէ միւսները կը կանչէ, եւ զիս գրկելով իր տունը ճամբան բռնեց:

ՄԱՆՈՒԿ ՏԷՐ ԱՆԱՆԵԱՆ

(Շար.)

ՎԵՐՋԻՆ ԺԱՄ

Տասը պաշտօնատարներ դատի յանձնուած

»»»· ·«««

ՎԱՐՉԱԿԱՆ ՏՆՕՐԻՆՈՒԹԻՒՆՆԵՐ ՈՒՐԻՇՆԵՐՈՒ ԴԷՄ

Ինչպէս կ'երեւայ, կառավարութիւնը վճռած է խիստ հսկողութեան տակ պահել պետական պաշտօնեաները: Առջի օր հարցաքննիչ դատաւորին առջեւ հանուեցան ելմտական նախարարութեան տասը պաշտօնատարները, որոնք ազմկալի ցոյցեր կատարած էին անցեալ շաբթու, թոշակներու կրճատման առթիւ: Ցոյցը այնքան ուժգին էր որ ոստիկանութիւնը հարկադրուեցաւ միջամտել: Այս տասը պաշտօնեաներուն ձերբակալումը եւ անոնց դէմ եղած մեղադրանքը գրեթէ աննախընթաց է Ֆրանսայի մէջ, որովհետեւ նախորդ դահլիճներու օրով այսպիսի պաշտօնեաները անպատիժ կ'ազատէին:

Հարցաքննութիւնը վերջացաւ ինքնութեանց ճշդումով, որովհետեւ ամբաստանեալները մերժեցին պատասխանել առանց փաստաբանի:

Միւս կողմէ, թղթատարական նախարարութիւնը որոշած է հրամանագիր մը հանել, որուն համաձայն ընկերվարական եւ համայնավար գործօն զինուորեալներ չպիտի կրնան վարել այնպիսի պաշտօններ որոնց խանգարումը կրնայ վտանգել անհրաժեշտ սպասարկութիւնները,— անթել, հեռագիր եւ հեռաձայն: Այս որոշման դէմ բուռն բողոքագիր մը հրատարակեց թղթատարական պաշտօնեաներու դաշնակցութիւնը, որ կը գտնուի ընկերվարական — ներու ազդեցութեան տակ:

Այս առթիւ չնդալից պատմութիւններ կը հրատարակեն աջակողմեան թերթերը, գրելով թէ ծանօթ ցոյցին օրը երեք համայնավար պաշտօնեաներ գրաւած էին անթելի կեդրոնին ձայնասփիւռ գործիքները, խափանելով հաղորդակցութիւնները: Միեւնոյն ատեն կը պատրաստուէին կրակոտ կոչեր ուղղել Ֆրանսայի, Մոսկուայի եւ ուրիշ երկիրներու իրենց ընկերներուն, բայց մասնաւոր ճարտարագէտներ յաջողեցան կտրել թելերը:

Ֆրանսա եւ Չեխոսլովաքիա

»»»· ·«««

ՋԵՐՄ ԸՆԴՈՒՆԵԼՈՒԹԻՒՆ Պ. ՊԱՐԹՈՒԻ

Ֆրանսայի արտաքին նախարարը Վարշաւայէն գնաց Փրակա, միեւնոյն դիւանագիտական առաքելութեամբ եւ ընդունուեցաւ ջերմ ցոյցերով: Նախ Չեխոսլովաքիոյ իր պաշտօնակցին հետ տեսակցելէ յետոյ, ներկայացաւ հանրապետութեան նախագահ Պ. Մազարիքի եւ վարչապետ Պ. Մալիփեթրի: Իրիկունը հացկերոյթ մը տրուեցաւ ուր ջերմ բաժակաճառեր արտասանուեցան: Պ. Պենէշ, Չեխոսլովաքիոյ արտաքին նախարարը, մասնաւորապէս շեշտեց իր բաժակաճառին մէջ.— «Մեր բարեկամութիւնը եւ գինակցութիւնը չինա — բար է: Ան ուրիշ նպատակ չունի եթէ ոչ մեր գրացիներուն մէջ ընդլայնել գործակցութեան շրջանակը, անկեղծ եւ ուղղամիտ բարեկամութեամբ: Այս առթիւ կը ծանրանամ հարցի մը վրայ ուր ընդհանուր գործակցութիւնը մասնաւորապէս անհրաժեշտ է,— կեդրոնական եւրոպայի համաձայնութիւնը: 1920էն ի վեր, Փարիզ եւ Փրակա միշտ համաձայն են եղած կեդրոնական Եւրոպայի միջին պետութեանց անկեղծ գործակցութեան: Ֆրանսան մեզի համար մեծ բարեկամ մը եւ գինակից մըն է, բայց մանաւանդ մեծ օրինակ մը»:

Նոյնքան սիրալիր բաժակաճառ մը խօսեցաւ Պ. Պարթու, շեշտելով.— «Ֆրանսա եւ Չեխոսլովաքիա կը ծառայեն միեւնոյն նպատակին: Մենք մեր ապագայ սերունդներուն համար ուրիշ բան չենք պահանջեր եթէ ոչ ապահովումը իրենց ազատութեան եւ պահպանումը իրենց հայրենի ժառանգութեան: Մենք կ'ուզենք որ միւս ժողովուրդները, բոլոր միւս ժողովուրդները խաղաղութեամբ վայելեն իրենց ազգային կեանքին բարիքները: Ազգերու Դաշնակցութիւնը մեզի համար կը մնայ քաղաքակրթութեան լաւագոյն ազդակներէն մէկը. մենք ոչ կ'ուզենք լքել զայն, ոչ ալ տկարացնել»:

Ծերակուտական մը, նախկին նախարար

50,000 ՖՐԱՆՔ ՍՏԱՑԱԾ ԷՐ ՍԹԱՎԻՑՔԻԷՆ

Խորհրդարանական քննիչ յանձնաժողովը առջի օր երեք ժամ քրոնցուց նախկին նախարար մը, ծերակուտական Ռընէ Ռընու, որ խոստովանեցաւ թէ 50 հազար Փր. ստացած է «Անփիս» թատրոնին տնօրէն Այոթէն, միջնորդելու համար ի նպաստ Սթավիցքիի: Ահա իր խօսքերը.— «Ես աշխատանքիս վարձք ստացած եմ իբրեւ փաստաբան: Գումարը ինծի յանձնուեցաւ իմ գրասենեակիս մէջ, Այոթի կողմէ, Սթավիցքիի անունով: Հակառակ թէ գործը կարեւոր էր: Նշանակեցի ստանալիք գումարս, 50,000 Փրանք որոնք յանձնուեցան Այոթի կողմէ»:

Յանձնաժողովը խորապէս ազդուեցաւ այս յայտարարութենէն: Քննիչներէն Մ'հանտէը յայտարարեց.— Ես արմատական ընկերվարական եմ: Եւ ողբալի կը գտնեմ որ իմ կուսակցութեանս նախկին նախագահը, երբեմն դատական նախարար, գտնուի խարբերաներու եւ գողերու կողքին՝ ընդդէմ զոհերուն:

Նախկին նախարարը յայտարարեց թէ 50,000 Փրանքը բացառիկ վարձատրութիւն մը չէ իր ստանձնած ծառայութեան համար: (Այդ գումարը ստացած է 1926ին, ընդհանուր դատախազին դիմելու եւ Սթավիցքիի դէմ բացուած դատը խափանելու համար): Քննիչ մը հարցուց.

— Չէ՞ք կարծեր թէ արդարութիւնը բան մը չի շահիր երբ նախկին դատական նախարար մը իշխանութիւնը ձգելէն երեք չորս ամիս վերջը կը ներկայանայ դատաւորներուն առջեւ, ոչ միայն ամբաստանեալը պաշտպանելու, այլեւ այդպիսի դիմումներ կատարելու համար:

— Կը կարծեմ թէ ուրիշ նախկին դատական նախարարներ ալ իրենց արհեստը ի գործ կը դնեն եւ նոյնիսկ այս կարգին մէջ կան հանրապետութեան նախկին նախագահներ:

— Գիտէի՞ք թէ ո՛վ էր Սթավիցքի, երբ փաստաբան Կոլիէ խնդրեց գրագիր անոր գործով:

— Բացարձակապէս ոչ: Այոթ ինծի ըսաւ թէ զադտնօրէն կը տեսակցի անոր հետ. ուրիշ բան չըսաւ:

— Սովորութիւնը թոյլ կուտա՞յ որ փաստաբան մը չգիտնայ թէ ո՛ր կը գտնուի իր փոխանորդեալը եւ պաշտպանէ անոր շահերը առանց զայն տեսած ըլլալու:

— Շատ մը պարագաներու մէջ պաշտպանութիւնը կը կազմակերպուի անհետացած փոխանորդեալի մը ազգականներուն կամ բարեկամներուն կողմէ:

ՊԱՌԱԿՏՈՒՄ ՖՐԱՆՍԱՑԻ ՀԱՄԱՅՆԱՎԱՐՆԵՐՈՒՆ ՄԻՋԵՒ

Պ. Տորիօ, Ֆրանսայի համայնավար կուսակցութեան կրակոտ երեսփոխանը, որ վերջերս հրաժարեցաւ Սէն Տընիի քաղաքապետի պաշտօնէն, առջի օր միճարանական ժողով մը սարքած էր իր շրջանին մէջ, իր հակառակորդներուն դէմ: Ներկայ էին կուսակցութեան յայտնի վարիչները, Քաշէն, Վայեան Քութիւրիէ եւ ուրիշներ: Պ. Տորիօ ուժգնօրէն քննադատեց կեդր. կոմիտէն, իբրեւ բացարձակապէս անկարող վարելու դանդուածները: Այս առթիւ կարդաց նամակ մը որով Կոմինթերնը Մոսկուա կը հրաւիրէ զինքը: Տորիօ մերժած է երթալ: Երկու ժամ խօսելէ յետոյ, կարգը եկած էր հակառակորդներուն: Բազմութիւնը հայհոյչներով ընդունեց Մարսէլ Քաշէնը եւ չուզեց մտիկ ընել: Խառնակութիւնը տեւեց մինչեւ կէս գիշեր: Ցետոյ բանաձեւ մը քուէարկուեցաւ որ կը գնահատէ Պ. Տորիոյի բռնած դիրքը: (Միացեալ ճակատ ձախակողմեան տարրերու հետ): Կեդր. կոմիտէն թրոցքիական եւ «ողբալի բեկոր» են. կը կոչէ Տորիօն:

ԹՈՒՐՔԻԱ ՊԱՇՏՕՆԱՊԷՍ Կ'ԸՆԴՈՒՆԻ ԹՐՈՑՔԻՆ

Պոլսէն կը հեռագրեն թէ թրքական կառավարութիւնը արտօնած է Թրոցքիի վերադարձը, Փրինքիփօ կղզին բնակելու պայմանաւ: Միւս բոլոր երկիրները մերժած են: Թերթերը կը գրեն թէ կարմիր աքսորականը պահուած է բանակամի մը տունը, Փարիզէն հարիւր քիլոմեթր հեռու:

Հ. Յ. Դ.

ՊԷԼՎԻԼԻ «Ռոստոմ» խումբի ժողովը այսօր Շաբաթ երեկոյ ժամը ճիշտ 8.30ին 131, Fbg. du Templeի սրճարանը: Ներկայանալ անդամատետրով: Պարտաւորիչ ներկայութիւն:

Գաւառ

ՓՕՍ Տ'ՕՊՆԱՅԻ Կորիւն ենթակոմիտէի ընկերահաւաքական ժողովը վաղը կիրակի կէս օրէ վերջ ընկեր Սեդրաք Թօփալեանի բնակարանին մէջ: Փափաքողները կրնան ներկայ ըլլալ: Ընկ. Մ. Բարխեան կը խօսի Կորիւնի մասին:

ՏԷՍԻՆԻ Կոմիտէն ընկերական ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ Քրիստափոր, Զաւարեան եւ Ռոստոմ խումբերուն բոլոր ընկերները վաղը կիրակի կէս օրէ վերջ ժամը ճիշտ 2ին Հ. Յ. Դ. Տան մէջ: Կարեւոր օրակարգ: Պարտաւորիչ ներկայութիւն.

ԱՊՐԻԼ 11-24Ը ԿԸ ՏՕՆՈՒԻ

ՎԱԼԱՆՍԻ ՄԷՋ

Նախաձեռնութեամբ Զ. Ռ. ՄԻՈՒԹԵԱՆ ՎԱԼԱՆՍԻ ՄԱՍՆԱՃԻՒՂԻՆ

Այսօր Շաբաթ երեկոյ ժամը 8.30ին

կը խօսի Զ. Ռ. Մ. կեդր. վարչութեան անդամ Ա. ԳԱԲԻԿԵԱՆ

Մանրամասնութիւնները տեղւոյն վրայ:

ՌՕՄԱՆԻ ՄԷՋ

Վաղը Կիրակի օր

կը խօսի Զ. Ռ. Մ. կեդր. վարչութեան անդամ Ա. ԳԱԲԻԿԵԱՆ

ՍԷՆ ԹՈ՛ԷԹԻԷՆԻ ՄԷՋ

Նախաձեռնութեամբ ՍԷՆ Թ'ԷԹԻԷՆԻ ԱԶԳԱՅԻՆ ՄԻՈՒԹԵԱՆ եւ մասնակցութեամբ ՏԵՂՒՈՅՆ ԿԱԶՄԱԿԵՐՊՈՒԹԻՒՆՆԵՐՈՒՆ

վաղը կիրակի կէս օրէ վերջ ժամը 2ին տեղւոյն մատրան մէջ

Կը նախագահէ՝ Պ. Գ. ՔԷՆՏԷՐԵԱՆ

Կը խօսի՝ Տ. Ա. ԿԻՒԼՊԷՆԿԵԱՆ (հրաւիրուած Լիոնէն)

Գեղարուեստական բաժինին կը մասնակցին Պ. Ա. Մելքոնեան եւ Օր. Ծ. Տէր-Պետրոսեան (Լիոնէն):

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ
ԵՐԵԿՈՅԹ-ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ

ԴՊՐՈՑԱՍԷՐԻ ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԱՍՆԱՃԻՒՂԻՆ ԿՈՂՄԷ

28 ԱՊՐԻԼ, ՇԱԲԱԹ ԳԻՇԵՐ ԺԱՄԸ 9.30ին **Salons COLISÉE**ի մէջ

Մարսէյլի մէջ առաջին անգամ ըլլալով կը ներկայացուի Դպրոցասէրի նախկին սանուհիներու կողմէ՝

Ա. ՊԱՏՄԱԳՐԵԱՆԻ **ՏԷՐ'Ն ՈՒ ԾԱՌԱ'Ն** օփերէթը

„ԵԼ ՈՒ ԵԼ" հայկական պատկեր նահապետական կեանքէ առնուած ընկերացած երգի ու պարի

ՆԱՒԱՍՏԻՆԵՐՈՒ ՊԱՐԸ երգախառն

Դպրոցասէրի նորաբաց վարժարանին սաներուն կողմէ

Կը նուագէ Մարսիլիոյ հանրածանօթ 12 հոգինոց **Arman-Guy** ճազը

ՄԵՆԵՐԳՆԵՐ ծանօթ երգչուհիներու կողմէ:

Մուտք՝ 10 եւ 5 ֆրանք:

Տոմսերը կը ծախուին Դպրոցասէրի սանուհիներուն եւ անդամներուն քով:

ԹԷՅԱՍԵՂԱՆ

ՖՐ. Կ. ԽԱՉԻ ԱՆԿԷՆԻ ՄԱՍՆԱՃԻՒՂԻՆ «ԿԱՐՄԻՐ ԽԱՉԻ ՕՐ»ՈՒԱՆ ԱՌԹԻՒ

վաղը կիրակի, կէս օրէ վերջ ժամը 2.30ին

Villa Chanteriveի մէջ, 4 Bld. d'Enghien. Enghien-les-Bains

Կը խօսի՝ ՏԻԿԻՆ ԷԼԷՆ ԲԻՒԶԱՆԴ

Գեղարուեստական բաժինին իրենց սիրայօժար մասնակցութիւնը կը բերեն դաշնակով եւ ջութակով եւ մեներգով՝ Տիկ. ԱՆԱՀԻՏ ԽԷՐՊԷԿԵԱՆ, Օր. ՍԻՐԱՐՓԻ ԱՃԷՄԵԱՆ, Օր. ՀՈՒՐԻԿ ՉԻԹՈՒՆԻ եւ Օր.ներ ԱԼԻՍ եւ ԱՅՏԱ ՊԱՊՈՆԵԱՆ եւայլն:

Մուտքը 5 ֆրանք թէյասեղանի համար:

54 թիւ հանրակառքը Trinitéէն կը մեկնի Անկէն: Շոգեկառք կար տիւ Նօրէն կը մեկնի 13.47, 14.02ին եւ 14.28ին:

Փարիզի Գրական Ակումբ այսօր Շաբաթ իրիկուն, ժամը 9ին, 5 rue Paul Berruel (Նախկին rue Cambronne, 131) Մէթրօ՝ Vaugirard: Յիշատակի երեկոյ, Թորոս Թորամանեանի մահուան առթիւ: «Թ. Թորամանեանի կեանքը եւ գործը», Յ. Զաւրեանէ: Յիշատակի խօսքեր ներկաներէ: Կը մասնակցի նաեւ ճարտարապետ Պ. Ա. ԹԱՀԹԱՃԵԱՆ: Մուտքը ազատ է:

ԹԱՏԵՐԱԿԱՆ ՑԵՐԵԿՈՅԹ

Կազմակերպուած ՊԱՆԵԽՕ – ՔԱՇԱՆԻ ՅԱՌԱՋԴԻՄԱՍԻՐԱՑ ՄԻՈՒԹԵԱՆ կողմէ

Ի ՆՊԱՍՏ ՊԱՆԵԽՕ-ՔԱՇԱՆԻ ԴՊՐՈՑԻՆ

Վաղը կիրակի, 29 Ապրիլ կէսօրէ վերջ ճիշտ ժամը 3ին

Պանեխօ, 150, Route d'Orléansի սրահին մէջ

Աշակերտները կը ներկայացնեն «ԵՐԵՔ ՔԱՋԵՐ» եւ «ԳՈՒՇԱԿ» խաղերը

Ղեկավարութեամբ՝ ՆՇԱՆ ՊԷՇԻԿԹԱՇԼԵԱՆԻ

Ջոխ յայտագիր՝ խմբերգներ, արտասանութիւններ, կովկասեան եւ հայկական պարեր, անակնկալներ եւ մոգական փորձեր:

Թառխաս Գ. ՅՈՎՀԱՆՆԷՍԵԱՆ կը նուագէ

Ծախքերու մասնակցութեան համար մուտք 5 ֆրանք

Հաղորդ. միջոց.— Առնել Փօրթ տ'Օրլէանէն 88 թիւ հանրակառքը եւ իջնել Պանեէօյի կայարանը:

ԸՆՏԱՆԵԿԱՆ ԵՐԵԿՈՅԹ-ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ

Կազմակերպուած՝ Հ. Մ. Ը. Մ.ի Raincy-Rosny ՄԱՍՆԱՃԻՒՂԻՆ ԿՈՂՄԷ

ի նպաստ «ՀԱՅ ՍԿԱՈՒՏ» Թերթին

Այսօր Շաբաթ երեկոյ ժամը 9ին Casino du Raincy սրահին մէջ

Jazz-Tango ՄԵԼՔՈՆ ՍԱՀԱԿԵԱՆ

Սիրայօժար մասնակցութեամբ Mlle Rosie Macdonaldի Շարլէի բաւրոնեն

Մուտք՝ 5 Փրանք:

Վերջին ազդարարութիւն

«Ալիք»ի, «Յառաջ»ի, «Յուսաբեր»ի եւ «Հայրենիք» ամսագրի

ԲԱԺԱՆՈՐԴՆԵՐՈՒՆ

ՓԱՐԻԶ, 31 մարտ.— Փարիզում եւ շրջաններում գտնուող այն բաժանորդները, որոնք ամիսներ շարունակ կարդացել են յիշեալ թերթերը, տակաւին չեն վճարել բաժնեգիները եւ ձգձգել են, հակառակ իրենց եղած դիմումներին:

Սրանով վերջին անգամ յայտարարում եմ այդ անպարտաճանաչ բաժանորդներին, որ մինչեւ 1934 թիւ մայիս 20ը փակեն իրենց հաշիւները, հակառակ դէպքում ստիպուած կը լինիմ այդպիսիների անունները թերթերում յայտարարելու եւ օրինական միջոցների դիմելու: Իսկ այն բաժանորդները որոնք իւրաքանչիւր ամսի վերջին իրենց հաշիւները չեն փակի, այդպիսիների թերթը անմիջապէս կը դադարեցուի:

Գործակալ՝ ԽԱՉԻԿ ՄԵԼՔՈՒՄԵԱՆ

ԵԹԷ ՀԱՅՐԵՆԱԲԱՂՁՈՒԹԵՆԷ ԿԸ ՏԱՌԱՊԻՔ

ԽՄԵՑԷՔ «ԵՐԵՒԱՆ» ԱՆԱՐԱՏ ՕՂԻՆ

ՍՏՈՐԵՒ ՆՇԱՆԱԿՈՒԱԾ ՊԻՏԱԿՈՎ

ՄԵՐԺԵՑԷՔ ԿԵՂԾԵՐԸ

Ֆրանսայի համար արտօնատէր

Société PEUREUX

12, Boulevard des Vignes, 12 MARSEILLE Tél. Colbert 58—10

ԼԻՈՆԻ եւ ՇՐՋԱԿԱՆԵՐՈՒ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՑԻՉ

D.N.BAHADOURIAN 32 rue Sévigné Lyon (Rhône)

ՆԻՍԻ ԳՈՐԾԱԿԱԼ.—

M. H. Khatchadourian et Danielian 24, rue Assalit, Nice (A. M.)

13 ՏՐԱՄԱԴՐԵԼԻ ԵՆ գեղեցիկ եւ ընդարձակ սրահներ՝ (ամէն յարմարութիւններով եւ օժտուած ելեկտրական գոյնզգոյն լամբարներով) հարսանեկան հանդէսներու, ժողովներու, ցերեկոյթներու, պարահանդէսներու եւլն. դիմել **13**

ՅՈՎՀԱՆՆԷՍԵԱՆԻ *13 rue Pierre Curie*. K. Bicêtre. Metro: Porte d'Italie

Կ'ուզէ՞ք զուտ խաղողէ պատրաստուած Արեւելեան օղին խմել

ՓՆՏՌԵՑԷՔ

ՌԱՔԻ "ՏԻԻՋ"

«ԱՐԲԱՅԱԿԱՆ ԽՄԻՉՔԸ»

Որ, ձեր ուզածին պէս էր ճերմկնայ ու «քէյֆ» կուտայ

Ֆրանսայի համար արտօնատէր

Ա. ՏԱԼԱՔԻՒԲԷԵԱՆ

Dêpot Central des Grandes Marques

8, rue Suffren (Place de la Bourse) Marseille

Tél. D. 70-89

Պաշտօնատար գործակալներ կ'ուզուին գաւառներուն համար:

ԳՈՐԾ ԿԸ ՓՆՏՌԷ

Հայ կին մը (37 տարեկան) տնական աշխատանքներու համար, օրավարձքով կամ ամսականով: Դիմել Պ. ՄԽԻԹԱՐԵԱՆի, 6, rue Blanqui, Փարիզ (13):

ՊԷՏՔ Է ՏԵՍՆԵԼ **Reibros**ի գեղեցիկ գլխարկները:

Մի միայն **Reibros**ի մօտ կարելի է գտնել գեղեցիկ գլխարկներ, լաւ տեսակէ եւ անբաղդատելի, սկսեալ **39** ֆրանքէն:

Դիմեցէք **Reibros**ի, 11, **Rue Lafayette, Paris.**

ՁՈՒՆՏԱՍՏԻՐ

Ֆր. Կ. Խաչի Փարիզի մասնաճիւղին ընդհ. ժողովը այսօր Շաբաթ կէս օրէ վերջ ժամը 3ին Ֆլորիա ճաշարանը:

ՎԱՐՁՈՒ Է

Կահաւորուած սենեակ մը, գին 200 ֆրանք: Դիմել Պ. Կ. Մուրատեանի 13 բիս Սօլնիէ, Փարիզ (9), Մէթրօ Քատէ:

Le Gérant: H. STEPHAN

Imprimerie A. DER (AGOPIAN) 17, Rue Damesme, PARIS (13e)

:::: LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE ::::

ՅԱՌԱՋ

HARATCH

ՕՐԱԹԵՐԹ՝ ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ, ԳՐԱԿԱՆ

(Fondé en 1925) :•: R. C. Seine 276.286

Directeur et Propriétaire : Sch. Missakian

Rédaction & Administration

ԽՄԲԱԳՐՈՒԹԻՒՆ եւ ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ

17, Rue Damesme PARIS (13e)

Téléphone : Glacière 15-70

(ԵՐԹԵՒԵԿԻ ՀԱՄԱՐ՝ Métro : TOLBIAC)

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԵԱՆ ՊԱՅՄԱՆՆԵՐ.—

	ՏԱՐԵԿԱՆ	ՎԵՑԱՄՍԵԱՅ	ԵՌԱՄՍԵԱՅ
Ֆրանսա եւ գաղութներ	140 ֆրանք	70 ֆրանք	35 ֆր.
Անգլիա, Եգիպտոս, Զուիցերիա, Իտալիա	250 »	130 »	—
Ամերիկա	200 »	100 »	—
Ուրիշ երկիրներ	200 ֆրանք	100 ֆրանք	—

ԿԻՐԱԿԻ 29 ԱՊՐԻԼ

DIMANCHE 29 Avril 1934

10-ՐԴ ՏԱՐԻ - 10e Année N° 2482

Խմբագիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

ԳԻՆ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ԵՐԿՈՒ ԽՕՍՔ

ՄԻՔԱՅԷԼ ՎԱՐԱՆԴԵԱՆ

»»» • • «««

... Դժուա՛ր է բռնօրէն ամփոփուիլ ու գրի առնել մտածումներ՝ դէմքի մը մասին որ դեռ երէկ փակեց իր աչքերը:

Միքայէլ Վարանդեան կը պատկանէր սերունդի մը, որուն այս կամ այն գործի մասին հակասական տպաւորութիւններ ունեցած ենք մենք, անմիջական յաջորդներս:

Պատանեկան շրջանի խանդավառ ու կախարդական տպաւորութիւններուն խառնուեցան, յետագային, վերադնահատման փորձերն ու պահանջները: Դառնութիւններ ու պոռթկումներ փոթորկեցին մեր հոգին, եւ, ինչո՞ւ չըսել, սերունդի կամ հոգեբանութեան պայքար մը խռովիչ խօսքեր փոխանակել տուաւ: Ցաճախ հրապարակաւ:

Եւ սակայն, մեր յարգանքը մնաց անեղծ, կատարուած աշխատանքին եւ ձեռք բերուած վաստակին հանդէպ:

Այդ վաստակին մէջ, յեղափոխական գրականութեան եւ տեսաբանական քարոզութեան մէջ, Վարանդեան առաջին օրէն իսկ տիրաբար գրաւեց դիրք մը, որուն ժառանգորդը չունինք այսօր: կամ ունինք, տարբեր բովանդակութեամբ:

Իր խառնուածքովն իսկ, Վարանդեան սահմանուած էր դառնալու մտքի եւ գրչի ախոյեան մը: Եւ այդպէս ալ մնաց երիտասարդութենէն մինչեւ մահուան րոպէն:

Վկայ՝ իր բազմազան արտադրութիւններն ու հատոր — հատոր գիրքերը, որոնք չունչ տուին սերունդներու եւ կուտան տակաւին, հակառակ ժամանակներու յեղաշրջման եւ տարիքի ծանրութեան:

Անշուշտ նաեւ այն պատճառով, որ ողբացեալ ընկերը ունէր բանաստեղծական թռիչք եւ գրագէտի լեզու, որ շատ քիչերուն տրուած է, մեր յեղափոխական — քաղաքական գրականութեան մէջ:

Սահուն, պատկերալից եւ յաճախ սեւեռնաթեւ, այդ լեզուն — Վարանդեանի ոճը — մատչելի, սիրելի կը դարձնէր չոր ու ցամաք նիւթեր ու տեսութիւններ: Նոյն իսկ ոչ — դաշնակցականներ հաճոյքով կը փնտռէին իր գիրքերը, ինչպէս իր ճառերը:

Ան մնաց ինքնուրոյն եւ ստեղծագործ հեղինակութիւն մը, այս ճամբուն վրայ: Եւ եթէ տարիներէ ի վեր կը նախընտրէր արեւմտահայերէն գրել, անշուշտ մէկ պատճառն ալ այն է որ իր գրագէտի խառնուածքով, միշտ աշխոյժ, գոյն ու ձեւ կը փնտռէր, ինչպէս եւ ազատ խոյանք:

Բուն քաղաքական կեանքը խորթ էր իր խառնուածքին, եւ գիւանագիտական գործունէութիւնը պիտի կազմէ առաջինը իր վրիպումներուն, ինչպէս ուրիշներու համար:

Ան աշխարհին կը նայէր «իտէալիստ»ի աչքերով, ու կը զարմանար որ «ընկեր» Մաքտօնըլտը կը խուսափէր երէկուան մտերմութենէն ու յիշատակներէն, երբ դարձաւ իշխանաւոր,— տէրն ու տիրականը Մեծն Բրիտանիոյ:

Գիտական վերլուծումներու մէջ ալ, «իտէալիստ»ի հոգեբանութիւնը միշտ պայքարի մէջ էր բուն գիտնականին հետ:

Եւ կը թուի թէ լաւ է որ այդպէս էր. որովհետեւ, մասնաւորապէս ռուսական ալեկոծութեան յորձանքը եւ «հասարակական» թարգմանածոյ, թխածոյ գրականութեան հեղեղը կը սպառնային խեղդել ինչ որ ինքնուրոյն էր եւ մարդկային:

Իր գործօն կեանքին մեծագոյն մասը անցուցած Եւրոպա, շարունակ շփման մէջ՝ առաջաւոր դէմքերու հետ եւ թաղուած՝ մատենադարաններու խորը, Վարանդեան դժուար կ՚ըմբռնէր բուն հայկական կեանքին բազմազան հակասութիւնները:

Իր մէջ փիլիսոփան կը գերակշռէր բուն հանրային գործիչին վրայ: Անկէ՝ իր երբեմնի պոռթկումները, որոնց չուտով կը յաջորդէր լաւատեսութեան եւ բարեացակամութեան անդորրութիւնը:

Ծորունկ էր իր վրդովումը ինչպէս ներքին վէճերու, նոյնպէս ազգային ճակատի ճարճատման առթիւ: Եւ, իր հիւանդագին վիճակին մէջ անգամ, միջին ճամբաներ, ելքեր կը փնտռէր, որպէս զի առնելի մը չյանդին պառակտումները: «Վերջաւորութիւնը լաւ չէր տեսներ», ինչպէս գրեց, երէկ, Թղթակից մը:

Թէեւ հեռու ապրած՝ բուն Երկրէն ու անոր փոթորիկներէն, Վարանդեան առաջինն եղաւ որ տեսողութեան ուժով եւ խոր ներշնչումով, վճիտ խանդավառութեամբ գրական բարձունքներու հասցուց հայկական ազատագրութեան արիւնոտ գործերը, մեր արիւնազանգ սարսափներու հերոսներն ու անոնց փառքերը:

Իր վերջին գործն ալ, «Հ. Յ. Դաշնակցութեան Պատմութիւնը», որ դժբախտաբար կիսատ մնաց, յատկապէս կը շեշտէ այդ գիծը, հասցնելով Քարլայլի «Հերոսապաշտութեան»: Ինքն էր որ գրեց, այդ գրքի յառաջաբանին մէջ.

— «Անցեալի պաշտամունքը — հերոսներու եւ հերոսական գործերու պաշտամունքը — ամենազօրաւոր խթաններէն է ազգերու յառաջդիմութեան: Գալոց սերունդները շատ մը հրահանգիչ դասեր պիտի քաղեն հայ յեղափոխական տարեգրութեան այդ սրտառուչ էջերէն,— դասեր ինքնամերժ զոհողութեան, քաղաքացիական արիութեան եւ ջինջ, բարձրասլաց գաղափարականութեան»:

Ան կ՚ուզէր, կը ձգնէր այդ պաշտամունքին կրակովը վառել ոչ միայն հայ երիտասարդութիւնը, այլ եւ օտարները:

Իր մահով, հայկական պատմութեան էջ մը կը փակուի նաեւ օտարներու այն շրջանակին համար որուն հետ այնքան սերտ կապեր հաստատած եւ պահած էր ողբացեալ ընկերը, իր պաշտօնին բերումով կամ անձնապէս:

... Թոյլ տուէք ընդհատել այստեղ, երկիւղածութեամբ խոնարհելու համար նոր գերեզմանին առջեւ:

Հողը թեթեւ վրադ, սիրելի Միքայէլ:

Շ.

ԸՆԿԵՐ Մ. ՎԱՐԱՆԴԵԱՆԻ ՎԵՐՋԻՆ ՎԱՅՐԿԵԱՆՆԵՐԸ

Երէկ Մարսէյլի մեր Թղթակցէն ստացանք նամակ մը, որմէ կը քաղենք հետեւեալ տեղեկութիւնները.—

Ինչպէս գրած էր « Յառաջ », ընկ. Վարանդեան խորապէս ազդուած էր ընկ. Ահարոնեանի հիւանդութենէն: Փետրուար 11էն ի վեր բոլորովին փոխուած էր: Երբեք չպիտի մոռնամ պատկեր մը.—

Այսպէս, փետրուար 13ին, երեքշաբթի օր, երբ երեկոյեան ուշ ատեն վերադարձայ Պօմոն այն հիւանդանոցէն ուր կը պառկէր Ահարոնեան, ընկ. Միքայէլ Վարանդեան կը սպասէր հանրակառքի գիծին վրայ, իր տիտան հասակը ցցած չորս հովերուն: Մօտեցայ իրեն, բարեւեցի, եւ ըսի թէ ինչո՞ւ կը սպասէ այս պաղ ու մշուշոտ օդին: Պատասխանեց թէ լուրի մը կը սպասէր, ամենավերջին լուրին Ահարոնեանի մասին:

Դիտել տալով իրեն թէ օդը պաղ է եւ վտանգաւոր եւ յարմար է տուն երթալ, կրկնեցի անգամ մը եւս թէ մտահոգութեան պատճառ չկայ, հիւանդը լաւ է:

Եւ իր փառաւոր գլուխը դարձնելով ինծի, արհամարհանքո՞վ թէ անզօր բարկութեամբ սաստեց.

— Կը ստե՛ս, ընկեր, կը ստե՛ս: — Ոչ, ընկեր Վարանդեան...ո՛չ, պատասխանեցի:

— Ա՛հ, Հրա՛չ, տղաս, *ջահիլ* ես, *ջահիլ* ես, կ՚ուզես որ ինծի ալ այդ ջահիլութեանդ մասնակից դարձնես...

Վերջացող կիրակին, ապրիլ 22ին, Պօմօնի Դաշնակցական տղաքը կ՚որոշեն միասին լուսանկարուիլ, օգտուելով նաեւ ընկ. Հ. Օհանջանեանի ներկայութենէն: Հակառակ օդին աննպաստ ըլլալուն, փափաքը կը կատարուի:

Կ՚ըսեն թէ, այդ օրը աշխատանքի գրասեղանին առջեւէն ելած եկած էր: Եւ գիտէ՞ք քանի ժամէ ի վեր կ՚աշխատէր, 21 ապրիլ շաբաթ օրուընէ մինչեւ կէս գիշեր եւ կիրակի ամբողջ օրը, երբ տղաքը զինք հրաւիրեցին լուսանկարուելու:

Նոյն օրը երեկոյեան ճաշի հրաւիրուած էր ընկեր Համօ Օհանջանեանի հետ, ընկերոջ մը բնակարանին մէջ: Նախապէս մերժած էր ներկայ ըլլալ Հ. Կ. Խաչին թէյասեղանին, Համազգայինին, եւ Հ. Յ. Դ. սեղանին, հիւանդութեան պատճառով: Նոր հրաւէրը բարեկամական հանգամանք ունէր: Կ՚ուտեն, կը խմեն եւ ապա սեղանակիցներէն մին, բաժակը կը վերցնէ բարեմաղթութիւններ ընելով մեծ հիւանդին եւ իրեն համար:

Ընկ. Վարանդեան ոտքի կ՚ելլէ, շնորհակալութիւն կը յայտնէ եղած յարգանքին եւ բարեմաղթութեանց համար: Եւ հազիւ տեղը նստած, ահա ողբերգութիւնը կը սկսի: Գլուխը կը ծռէ իր քովը նստող ընկ. Շահլամեանին վրայ, եւ աններոշ բառեր կը փսփսայ: Ընկեր Օհանջանեան որ միւս կողմը նստած էր, ձեռքը կը նետէ անմիջապէս բազկերակին, կը հաստատէ թէ լաւ չէ վիճակը: Եւ բժիշկ Օհանջանեանի հրահանգին վրայ կը փոխադրեն յարակից սենեակ մը, անկողնի վրայ: Փոխադրութեան միջոցին կը բացականչէ.— « Զգեցէք զիս, առանձինն կրնամ երթալ:

Եւ անկողնին վրայ, իր աջկան եւ շուրջիններուն խրախուսական խօսքեր կ՚ըսէ.— «Մի՛ վախնար, մի՛ վախնար, աղջիկս, Ռիթա, բան մը չկայ»:

Պէտք եղած անմիջական դարմանումները ընելէ վերջ, կը կանչեն նաեւ մասնագէտ ուրիշ բժիշկ մը եւս եւ կը հաստատեն թէ կաթուածահար եղած է ձախ կողմէն:

Գիշերուան մինչեւ ժամը մէկ, վիճակը վտանգ մը չէր ցուցներ, բայց մէկէն վերջն է որ կը ծանրանայ եւ կը տեւէ մինչեւ մահուան ժամը, հակառակ անոր որ յիշողութիւնը եւ լեզուն մասամբ կը պահէին իրենց գործերու կարողութիւնը:

Վերջապէս, կատարուած բոլոր բժշկական խնամքներն ու դարմանումները ազդեցութիւն մը չտուին, եւ մեռաւ մեծ վեթերանը: — *Հրաչ:*

Հ. Յ. Դ. Բիւրոն եւ բոլոր Կեդր. եւ Մեկուսի կոմիտէները խորին վշտով կը ծանուցանեն մահը Հ. Յ. Դաշնակցութեան վաստակաւոր գործիչին,

ԸՆԿԵՐ ՄԻՔԱՅԷԼ ՎԱՐԱՆԴԵԱՆԻ

Հ. Յ. Դ. Մարսէյլի Շրջ. Կոմիտէն, ընկեր բժ. Հ. Օհանջանեան եւ Ահարոնեան — Վարանդեան ննամատար մարմինը խոր կսկիծով կը ծանուցանեն մահը վաստակաւոր յեղափոխականին եւ մեծ հայրենասէրին,

ԸՆԿԵՐ ՄԻՔԱՅԷԼ ՎԱՐԱՆԴԵԱՆԻ

որ շիջեցաւ յետ կարճատեւ հիւանդութեան, Ապրիլ 26ին, Պոմոնի մէջ (Մարսէյլ):

Յուղարկաւորութիւնը պիտի կատարուի կիրակի, 29 ապրիլ, կէսօրէ յետոյ ժամը 3ին: Մարմինը Պոմոնի եկեղեցին պիտի փոխադրուի իր բնակարանէն, 136 *Պուլվար Պոմոն, Վիլլա տէ զ՚Իրոնտէլ*, եւ կրօնական արարողութենէն յետոյ պիտի ամփոփուի Սէն Փիէռի գերեզմանատունը:

Տէր եւ Տիկին Յովհաննէս Յովհաննէսեան (Բագու), Տիկին Անահիտ Այօլօ (Մոսկուա), Օր. Ռիթա Վարանդեան (Մարսէյլ), Տիկին Նուարդ Ա. Ահարոնեան (ծնեալ Յովհաննէսեան), խորին ցաւով կը ծանուցանեն դառնաղէտ մահը իրենց եղբօր եւ հօր,

ԸՆԿԵՐ ՄԻՔԱՅԷԼ ՎԱՐԱՆԴԵԱՆԻ

որ տեղի ունեցաւ հինգշաբթի, 26 ապրիլ, կէսօրէ յետոյ ժամը 5ին, Մարսէյլի մէջ:

Փարիզի « Եգիպտացի » կոմիտէն խորունկ կսկիծով կը ծանուցանէ անակնկալ մահը իր շրջանի վեթերան՝

ԸՆԿԵՐ ՄԻՔԱՅԷԼ ՎԱՐԱՆԴԵԱՆԻ

ՀՐԱՀԱՆԳ ՄԱՐՄԻՆՆԵՐՈՒ ԵՒ ԸՆԿԵՐՆԵՐՈՒ

Հ. Յ. Դ. Արեւմտ. Եւրոպայի Կեդր. Կոմիտէն նկատի առնելով ընկերներու եւ մարմիններու դիմումները՝ ծաղկեպսակներ գնելու ողբացեալ ընկ. Մ. ՎԱՐԱՆԴԵԱՆի յուղարկաւորութեան առթիւ, կը յայտարարէ.—

Կեդր. Կոմիտէն հաւաքական ծաղկեպսակ մը պատրաստած է այսօրուան յուղարկաւորութեան առթիւ, հետեւաբար կը յանձնարարէ այս նպատակով հաւաքուած գումարները յատկացնել Վեթերաններու ֆոնտին:

ՅԱՒԱԿՑԱԿԱՆ ՀԵՌԱԳԻՐՆԵՐ

ՊՈՒՔՐԷՇ, 27 ապրիլ (*Յառաջ*).— « Րաֆֆի » Մշակութային Միութիւնը, Նախկին Ռազմիկներու եւ Կամաւորներու Միութիւնը, Գթութեան Խաչը երկիւղածօրէն կը խոնարհին մեծ հայրենասէրին՝ ՄԻՔԱՅԷԼ ՎԱՐԱՆԴԵԱՆԻ դագաղին առջեւ:

×

ՊՈՒՔՐԷՇ, 27 ապրիլ.— Մենք վարժուած էինք մեր զինուորներուն մահը տեսնելու մայր հայրենիքին մէջ, ժողովուրդին համար կռուած ատեն: Մեր սիրեցեալ Միքայէլին մահը կրկնապէս եղերական է, քանի որ տեղի կ՚ունենայ հեռու հայրենիքէն, իր բովանդակ ուժը ազգին ծառայութեան ի սպաս դնելէ յետոյ: ԴՐՕ:

⁂ Հայ Գրողներու Ընկերակցութիւնը իր խորին վշտակցութիւնը կը յայտնէ գրչի վաստակաւորին՝ Միքայէլ Վարանդեանի մահուան առթիւ:

ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՊՍԱԿԻ

⁂ «Համազգային»ի Կեդր. Վարչութիւնը հարիւր ֆրանք կը յատկացնէ Ֆր. Կ. Խաչի Իսի Լէ Մուլինոյի բուժարանին, փոխան ծաղկեպսակի, ի յիշատակ գրչի մեծ վաստակաւորին:

Փոխան ծաղկեպսակի հետեւեալ նուիրատուութիւնները եղած են Հ. Յ. Դ. Վեթերաններու Ֆոնտին:

Ընկեր Ե. Յ.	30
«Յառաջ»ի ընկերները (եւ ծաղկեպսակ)	50

ՎԵՐՋԻՆ ԺԱՄ

Չիքակոյի դէպքին հետեւանքները

— • • —

Դեռ երէկ ստացանք « Հայրենիք »ի ապրիլ 14 — 18 թիւերը: Պոսթընի դատի մասին գրած էինք երէկ: Չիքակոյի դէպքին առթիւ կը քաղենք հետեւեալ տեղեկութիւնը.—

ՇԻՔԱԿՕ, ապրիլ 12.— Կիրակի օրուան խառնակիչներէն 7 — 8 հոգի բանտը են: Կան նաեւ բանտարկուած կիներ: Իւրաքանչիւրէն կը պահանջուի 2500 տոլար երաշխաւորութիւն: Յառաջիկայ մայիսին տեղի պիտի ունենայ դատը: Ոստիկանութիւնը կը հետապնդէ ուրիշ խառնակիչներ ալ, որոնք երկու օրէ ի վեր պահուըտած են:

ՆԻՒ ԵՈՐՔԻ ԴԱՏԱՎԱՐՈՒԹԻՒՆԸ

Մեր ստացած տեղեկութեանց համաձայն, Նիւ Եորքի մէջ Դուրեանի սպանութեամբ ամբաստանուած 9անձերու դատավարութիւնը տեղի պիտի ունենայ յառաջիկայ Մայիս 14ին:

Դատարանին նախագահն է դատաւոր Քորիկըն: Կառավարութեան դատախազն է Քամինսկի:

ՄԱՅԻՍ 1Ը Խ. ՄԻՈՒԹԵԱՆ ՄԷՋ

Մոսկուայէն կը հեռագրեն թէ արտակարգ պատրաստութիւններ կը տեսնուին, փառաւորապէս տօնելու համար Մայիս Մէկը: Մոսկուայի Կարմիր Հրապարակին վրայ տեղի պիտի ունենայ հսկայ թափօր մը որուն պիտի մասնակցին մէկ միլիոն բանուորներ: Ներկայ պիտի ըլլան Ստալին, Կալինին, Մոլոտով, Վորոշիլով եւ ուրիշ յայտնի դէմքեր: Թափօրին առջեւէն պիտի երթան 25,000 կարմիր զինուորներ: Արարողութիւնը պիտի սկսի առաւօտեան ժամը 10ին եւ պիտի տեւէ մինչեւ 5:

⁂ Փարիզի մէջ այս տարի Մայիս 1ի տօնը պիտի ունենայ բողոքի ցոյցի մը հանգամանքը: Կառավարութիւնը անհրաժեշտ միջոցները ձեռք առած է, մասնաւորապէս օտարականներուն դէմ որոնք անմիջապէս պիտի վտարուին:

Նախկին նախարարը պիտի դատուի

»»» • • «««

ՆՈՐ ՎԿԱՅՈՒԹԻՒՆՆԵՐ ՔՆՆԻՉ ՅԱՆՁՆԱԺՈՂՈՎԻՆ ԱՌՋԵՒ

Դատական նախարարը անմիջապէս ընդհ. դատախազին յանձնեց ծերակուտական եւ նախկին դատական նախարար Պ. Ռընէ Ռընուի վկայութիւնը: Ինչպէս գրած էինք, նախկին նախարարը հարցաքննուելով քննիչ յանձնաժողովին առջեւ, խոստովանեցաւ թէ 50,000 ֆրանք ստացած է Սթավիսքիէն, իբրեւ փաստաբանական վարձք: Նախարարը չծածկեց թէ փորձած էր ետ առնել տալ Սթավիսքիի ձերբակալման հրամանագիրը, բայց ընդհ. դատախազը մերժեց: Այս առթիւ մամուլին հաղորդած յեկոյցով մը, նախկին նախարարը կը յայտարարէ թէ ինք վարուած է իբրեւ փաստաբան:

Այս յայտնութիւնները հաղորդուեցան նաեւ փաստաբանական կաճառին: Հաւանական է որ Պ. Ռընու վտարուի: Այն օրէն ի վեր որ իր անունը խառնուեցաւ Սթավիսքիի գործին, չի կրնար երեւալ դատական պալատին մէջ: Անգամ մը գացած էր եւ թշնամական ցոյցերու հանդիպեցաւ:

Ուրիշ նախկին նախարար մըն ալ, երեսփոխան եւ փաստաբան Անտոնէ Հէս, քրտնեցաւ առջի օր: Փորձեց ապացուցանել թէ ինչ որ ըրած է, արհեստին բերումով կատարած է, բայց քննիչ յանձնաժողովը անհասկնալի գտաւ Սթավիսքիի դէմ բացուած դատին 19 անգամ յետաձգումը: Հարցաքննութեան ատեն բուռն վիճաբանութիւններ ծագեցան:

Կրկին հարցաքննութեան ենթարկուեցաւ նաեւ Տօքթ. Փիէռ Վաշէ, որ ծանօթ է Մոնմարթրի շրջանակներուն եւ սիրական բժիշկը՝ պղնուական տիկիններու: Լրացուցիչ բացատրութիւններ պահանջուեցան բժիշկին կողմէ Սթավիսքիի տրուած վկայականներու մասին, քանի որ խաչադողը անոնց շնորհիւ կրցած էր խուսափիլ դատական հետապնդումներէ: Տօքթ. Վաշէ յայտարարեց թէ իր տուած վկայականները բոլորովին օրինաւոր էին, թէ Սթավիսքի կը տառապէր հալածախտէ, կը վախնար թէ 1.— Սեղանաւորներ կ՚ուզեն թունաւորել զինքը.— 2. թէ զինքը յիմարանոց պիտի դնեն: Բժիշկը խոստովանեցաւ թէ գիտէր որ Սթավիսքի ձերբակալուած եւ մէկ տարի բանտարկուած էր,

(Յուրերու շարունակութիւնը կարդալ Դ. էջ)

Մ. ՎԱՐԱՆԴԵԱՆԻ ՎԵՐՋԻՆ ԽՕՍՔԵՐԸ

ՑԻԾԵՆՔ ՄԵՌԵԼՆԵՐԸ

ԽՄԲ.— Տակաւին չենք գիտեր թէ ի՛նչ ձեռագիրներ ձգած է մեր ողբացեալ ընկերը: Բայց ապահովաբար իր վերջին խօսքը եղած պիտի ըլլայ հետեւեալ գրութիւնը, որ հրատարակուեցաւ «Երկունք»ի բացառիկ թիւին մէջ, ապրիլեան սգահանդէսին առթիւ: Խորին յուզումով է որ կ'արտատպենք զայն, իբրեւ կտակ մը.—

Եւ դարձեալ Ապրիլ 24ը...:

Հայ մտքի նահատակութեան սգատօնն է, որ պիտի կրկնեն մեր սերունդները տարէց–տարի, եւ դարէ–դար...

Կարո՞ղ էք գտնել համաշխարհային պատմութեան մէջ հաւաքական նահատակութեան աւելի ցնցող տեսարան մը, քան այդ կարաւանը հայ առաջապահ գործիչներու, որոնք ասկէ 19 տարի առաջ կատարեցին իրենց սգերթը դէպի հեռու անապատները...:

Հայոց պատմութեան «Զարհուրանքի Թուականն»ն է այն: Ի՞նչ են անոր հանդէպ ֆրանսական «Անէ Թէրիպլը»ի սարսափները՝ Վիկտոր Հիւգոյի հանճարեղ գրչով յաւերժացուած...:

Ժողովուրդի մը գլուխն էր, որ կը զատէին մարմինէն, նախ քան մարմինը յօշոտելը:

Հարիւրաւորներ էին այդ եղակի Գողգոթայի ճամբուն վրայ: Գաղափարի աննկուն մարտիկներ՝ որ կ'երթային անմահութիւնը գրկելու ամէնէն դաժան վախճանին մէջ: Մտաւորականներ — մեծագոյն մասը: Զինուորներ գրչի ազատութեան:

Ակնունի — հայ ամբոխի զարդերէն մէկը, մեծ Արծրունիի գլխաւոր աշխատակիցը: Զօհրապ, Զարդարեան — հայ գրականութեան, Հայոց մշակոյթի առաջնակարգ սիւներէն: Սիամանթօ, Վարուժան — հայ մարտական բանաստեղծութեան զոյգ իշխաններ: Վարդգէս, Խաժակ, Հրաչ, Սարգիս, Շահրիկ, Մինասեան, Գալֆայեան, Փաշայեան, Ստեփանեան, Մարզպետ, — հայ ազատագրական շարժման հինաւուրց ռահվիրաներ, հայկական «գետնայարկի» տաղանդաւոր քարոզիչներ:

Ու չկեց բոյլ մը երիտասարդ գործիչներու, գրագէտներու — Բարսեղ Շահպազ, Գեղամ, Սեւակ, Բարթող, Փիլոս եւ քանի՛ փիլոսներ...:

Երեք յաջորդական սերունդներու ծաղիկն էր, որ տորուեցաւ դահճի բիրտ ոտքերուն տակ: Վի՛հ մըն էր, որ բացուեցաւ հայ մտքի անդաստանին մէջ. ահաւոր բաց մը, զոր կը զգանք ամէն բոպէ մեր կեանքի ու գործունէութեան բոլոր մարզերուն մէջ: Փոքրիկ ազգի իմացական դէմքը մէկէն ի մէկ սեւս խոշտանգուեցաւ, խեղաթիւրուեցաւ այնքան բարձր արժէքներու կորուստով:

Ջանա՛նք չակել աւերածը, ձգտի՛նք լեցնել բացուած վիհը: Ի՞նչ են ազգերը առանց գրականութեան, արուեստի — մշակոյթի: — Ազգ չեն արդէն: Տգէտ ու բիրտ մարդկային համախմբումներ են միայն: Նիւթ մըն են առանց հոգիի: Նիւթական հարստութիւնը արժէքաւոր է, բայց անհունապէս աւելի թանկարժէք է հոգեւոր, իմացական հարստութիւնը: Խոշոր մի գրող, բանաստեղծ, արուեստագէտ դրամագլուխ մըն է ազգի մը համար: Աշխարհահռչակ խորհող մըն է — փիլիսոփայ Կարլայլ — որ օրին մէկը այս իմաստալից յայտարարութիւնն ըրաւ.

— Ես աւելի կը նախընտրեմ, որ Անգլիան իր Հնդկաստանը կորսնցնէ, քան իր Շէքսպիրը: Մէկը չոր, կոպիտ նիւթն է, միւսը միտքն է, հայրենիքի ոգին, որ կը ճախրէ յաւերժօրէն աշխարհի բոլոր հորիզոններուն վրայ: Շէքսպիրը՝ մէկ հատիկ մարդ, հանճարեղ գրող՝ աւելի մեծ գանձ մըն է ամէն գիտակից Անգլիացիի համար, քան Հնդկաստանը, որ պատուանդանն է Մեծն Բրիտանիոյ նիւթական վիթխարի հարստութեան...:

Այդպէս է իմացական արժէքներու կշիռն ու հմայքը: Տեսէք թէ ի՞նչպէս նոր, երիտասարդ ազգերը, որ երեւան կուգան պատմութեան բեմին վրայ եւ կ'ուզեն պատուաւոր դիրք նուաճել քաղաքակիրթ ազգերու գերդաստանին մէջ, կը ձգտին ամէնէն առաջ այդ իմացական արժէքները ստեղծել: Տեսէք թէ որքան ջանք ու ճիգ կը թափեն անգամ Թուրքերը իրենց դպրոցին ու գրականութեան համար, կը ձգտին ազգ դառնալ, պատմութիւն ստեղծել — պատմութիւն՝ ոչ միայն ռազմական արշաւներու, ջարդի ու թալանի, այլ եւ ազնիւ մշակոյթի, ստեղծագործող ճիգերու: Այն Թուրքը, որու վրայ մենք սովոր ենք միշտ վերէն նայիլ, այսօր լուրջ քայլեր կ'ընէ քաղաքակրթութեան ճամբուն վրայ ու նոյնիսկ սկսած է մեզ գերազանցել... մինչ մենք զբաղած ենք մեր կեղտերը մաքրելով, մեր ներքին Թուրքերու չհասակութիւնները խարանելով...:

Լեցուցէք մեր նօսրացած շարքերը, երիտասարդ ընկերներ, ոյժ տուէք հայ մշակոյթին, գրականութեան, բայց եւ մի մոռնաք — մեռելները: Ականջ դրէք այս միւս խոշոր աշխարհահռչակ խորհողին՝ ընկերաբան Օգիւստ Կոնթին, որ կ'ըսէ թէ մարդկութիւնը, ազգերը բաղկացած են աւելի մեռելներէ, քան ողջերէ: Յիշեցէք, յիշեցէք մեռելները: Ապրիլեան, Մայիսեան, Յունիսեան եւ տարուան բոլոր ամիսներու նահատակները:

Մենք, որ աւելի «բախտաւոր» եղանք ու ճողոպրեցանք համայնաւեր խորշակներէն, պատուի ու խղճի պարտք մը ունինք՝ մեր անձէն, սիրտէն, ճիգերէն բան մը տրամադրելու մեր պաշտելի մեռելներուն: Հազարաւորներ են անոնք, որ զոհաբերեցին իրենց կեանքը հարազատ ժողովուրդին եւ կորան անյայտ խորշերու մէջ, անթաղ եւ անշիրիմ: Բայց որպէսզի մեզմէ յետոյ ալ անոնց յիշատակը ձգուի դարէ դար, սերունդէ սերունդ, պէտք է որ գրուին անոնց գործերը, պէտք է որ պատմուի անոնց կեանքը: Չունինք ազգային սրբատաճար մը, ուր ամփոփէինք նշխարները մեր մեծ դէմքերուն, չունինք «Անյայտ զինուորի» գերեզման մը, որու չուրջը ծնրադրութեան թափօր ընէին երախտագէտ բազմութիւնները: Մեր հաւաքական պաշտամունքը կարող ենք միայն արտայայտել գրչով ու խօսքով, կենսագրական հատորներով, հրապարակային հանդէսներով:

Սրբազան պարտք մը՝ որ կը ծանրանայ գաղթային հայութեան վրայ:

Հայրենիքը ոչինչ կարող է ընել:

Հայրենիքը զրկուած է իր մեծագոյն զաւակները սիրելու եւ պատուելու իրաւունքէն:

Հայրենիքի մէջ պառկած արիներու գերեզմանները մոռացութեան խոտով կը ծածկուին եւ անոնց անխօս բնակիչները պաշտօնական գրականութեան մէջ կ'ամբաստանուին ու կ'անարգուին: Այդպէս կը թելադրէ կարմիր Զուլուներու ընկերային — բարոյական աշխարհահայեացքը: Բայց մենք ալ 700,000 ենք մեր լայնարձակ գաղթաշխարհին մէջ, մենք ալ ոյժ մըն ենք:

Դուք, հարիւրաւոր երիտասարդ մտաւորականներ, ցաք ու ցրիւ աշխարհի բոլոր անկիւններում, չափահաս որբեր, գաղափարական անվթար ուժեր, որ ունիք գրիչ, շնորհք ու տաղանդ, որ դեռ կ'ապրիք Հայրենի յիշատակներով, որ կ'ոգեւորուիք մեր անմահ լեգէոններու գործերով եւ կ'ուզէք ապրիլ անոնց պէս ջինջ անձնուրացութեան ու վսեմ խենթութեան վայրկեաններ,— դուք էք որ պիտի ցրուէք անարգ մոռուրը այդ խնկելի գերեզմաններուն չուրջ, դուք էք, որ պիտի հանէք մեր երախտաւոր գործիչները մոռացութեան անդունդներէն եւ իրենց թովիչ պատկերներով ցուցադրէք Հայոց աշխարհին...:

Վայրենի ցեղերն անգամ իրենց ողջ ու մեռած հերոսներու պաշտամունքն ունին, զոր հէքեաթային զրոյցներով համեմած կը փոխանցեն սերունդէ սերունդ...: Գիտեմ, աւա՜ղ, պիտի ըսէք, որ կան տարրեր մեր դարմանալի ցեղին մէջ, որոնց բարոյական մակարդակը այդ վայրենիներէն ալ ստոր է, կա՜ն մարդիկ, անխիղճ եւ անարգ մարդիկ, Թուք ու նողկանք մարդիկ, որոնք թշնամու ցնծագին աղաղակներուն մէջ Հայրենի սրբութիւնները կը պղծեն, Ապրիլեան նահատակներու դրօշը կը պատռեն եւ ցեխերուն մէջ կը նետեն...:

Կ'անցնի՛ն անոնք ալ, հայ ցեղի այդ թշուառական վիժուածքները կ'անհետանան տրորուելով ժամանակի մաքրագործող ալիքներուն մէջ: Թողէք ժանգոտած հոգիները եւ կատարեցէք ձեր պարտքը հանդէպ գաղափարի նահատակներուն:

Անոնք մեր գերագոյն արդարացումն են աշխարհի առջեւ, մեր չքնաղագոյն տիտղոսը յառաջդէմ, պատուաւոր ու կիրթ ազգի մը:

Կատարենք մեր պարտքը հանդէպ մեր մեծ մեռելներուն, եթէ չենք ուզեր, որ պատմութիւնը սեւ ապերախտութեան կնիքը դրոշմէ մեր ճակատներուն:

Մ. ՎԱՐԱՆԴԵԱՆ

... Եւ այն շարժումը, որ հակառակ աշխարհագրական ու քաղաքական միջավայրի բիւրաւոր խոչընդոտներուն, տուաւ այնքան շէն դրուագներ ռազմական կորովի ու քաջութեան եւ որ իր բոլոր զարհուրանքներով հանդերձ ստեղծեց նոր Հայութիւն մը, կոտորակուած բայց կանգուն, բարոյապէս աւելի բարձր, պատրաստ կուրծք տալու իր իրաւունքներու պաշտպանութեան համար — հոծ, համախումբ հայութիւն մը, որ Բնաշխարհի զնտանին մէջ չուզեր ծնկել իր պարանոցը նորագոյն բռնաւորներու առջեւ, չուզեր լքել իր ազատաշունչ եւ հայրենաշունչ հաւատամքը,— այդ շարժումը իր պատուաւոր տեղն ունի համամարդկային շարժումներու տարեգրութեան մէջ:

Մ. Վ.

ՇՈՂՇՈՂՈՒՆ ԱՆՈՒՆԸ

Երբ տեսնում փողոցին մէջ անդիմադրելիօրէն յուսահատ, բերանս դառն, աչքերս փոքրացած ու ոչնչացած, հոգիս փակ բոլոր երեւոյթներուն առջեւ, միտքս կարծես ընդմիշտ պարպուած, եւ սրտիս զարկը ու տեղը իսկ կորսնցուցած, այդ կը նշանակէ որ անպայման՝ սինեմայէ մը դուրս ելած եմ...

Կեանքիս մէջ սինեմայի առաջին ներկայացումէն մինչեւ այսօր այսպէս եղած է: Թէեւ, հակառակ ատոր, կը խոստովանիմ որ, երբեմն օրեր, սինեմա երթալը միակ ելքը կ'երեւայ ինծի աշխարհին վրայ, եւ անդիմադրելիօրէն կը տարուիմ հրելու լոյսերով ողողուած սինեմաներուն դուռները, իյնալու համար անոր մութին մէջ, այսինքն իյնալու համար կեանքին շողշողուն պարապէն, պարապի մը մէջ որ գէթ առաւելութիւնն ունի մութութեան ամօթխածութեամբը շրջապատուելու...

Բայց եւ ինչ կուրցած, յուսալքուած վերադարձ դուրսի լոյսերուն մէջ...

Այս երեւոյթը երկու բացառութիւն ճանչցած էր ինծի համար.— Հանճարեղ Զարլի Զէփլինը, եւ հնչական ֆիլմերը ստեղծուելէն ի վեր, աշխարհի լուրերը:

Բայց անոնք ալ, ինչպէս այս աշխարհին վրայ բոլոր լաւ բաները, կամ հազուադէպ են, ինչպէս Զարլիին ֆիլմերը, կամ վաղանցուկ, ինչպէս սինեմայի երկարաշունչ ու պարապ ներկայացումի մը պահուն, աշխարհին ցնցող ու բարախուն լուրերը, իրենց տիեզերքին եւ օդերուն մէջէն որսացուած աղաղակներով ու խլացուցիչ, գինովցնող աղմուկով:

Բայց գիշեր մը Փարիզ, Պուլվառ Րասփայլի մէկ փոքր սինեմային մէջ, ես խանդավառուած ու կախարդուած մնացի: Մամուլեանին Տոքթ. Ճէքիլ էնտ Հայտը կը ներկայացնէին:

Հոն տեսայ սինեմայի լաւագոյն ձեւի մը եւ ամենակատարեալ արուեստի մը ետին, ձեռք մը, պրկուած եւ ուժեղ, որ կը քշէր, կը մղէր ամբողջ խաղը:

Ես կը զգայի որ այդ սեղմ եւ խորունկ գիծերով խաղարկութեան ետին կեցած էր ոչ Ֆրանսացի մը, ոչ Գերմանացի մը, եւ ոչ ալ Ռուս մը: Տաղանդներն ալ իրենց անհատականութեան հետ ունին իրենց ազգութիւնը: Հոն կար, ամուր գիծերու մէջ ամփոփուած, լայն, հեւասպառ, բարախուն, գուրգուրանքէն գինով, եւ անվերջ խորութեամբ մը ստեղծագործող, մասնաւոր որակով եւ գոյնով յուզում մը: Հոն ես ճանչցայ հայկական տաղանդը:

Ես այդ գեղեցիկ գիծերով ուժեղ տաղանդը տեսած ու ճանչցած եմ իբրեւ զգալու եւ արտայայտելու բոլորովին ինքնուրոյն եւ ազգային ձեւ մը, մեր ազգին բոլորովին այլազան արտայայտութիւններուն մէջ, եւ մեր բոլոր արուեստներուն մէջ, ինչպէս ճարտարապետութեան, երաժշտութեան, բանաստեղծութեան:

Նոյն յուզումէն ծնած են մեր եկեղեցիները, եւ անթերի գիծերով ու խորունկ մեր ժողովրդական երգերը: Եւ առնելով ինչ որ ամէնէն մօտիկէն տեսած եմ, նոյն այդ շունչն է որ Ռ. Ց. Պէրպէրեանը մղած է տանելու իր գործը, բռնած իր երկաթէ եւ խանդաղատանքէ շինուած ձեռքերուն մէջ: Այդ շունչն է որ կը տանի Սիամանթօին մրրկային բանաստեղծութիւնը: Եւ Վահրամ Փափազեանին «Օթէլլօ»ն...

Ես միայն կը ցաւիմ, բոլորովին իմ անձնական պատասխանատուութեանս տակ, որ Մամուլեանը իր գեղեցիկ յատկութիւնները կը վատնէ սինեմայի երկրորդական արուեստին մէջ, Ար Մինէօռ՝ որ, ինչպէս արտայայտուած էր վերջերս Մարսէյլ Փանիօլ, միայն իրագործող մը կրնայ ըլլալ, եւ երբեք ստեղծագործ արուեստ մը:

Բայց այս ցաւը ես իմ մէջս կը պահեմ, եւ գիտեմ թէ բնաւ այդ չեն բաժներ ոչ աշխարհը, ոչ Հայերը, եւ ոչ ալ թերեւս Մամուլեանը ինքը:

Եւ ես ալ ապահովաբար իր ներողամտութիւնը խնդրելու հարկին տակ կը գտնուիմ, որովհետեւ աշխարհին մէջ, փափաքիլ Հայու մը համար որ ստեղծագործ ըլլայ, այդ կը նշանակէ անոր թշուառութիւնը ապահովել: Եւ ես ուրախ եմ տեսնելով գէթ մէկ արուեստագէտ Հայ որ իր պարապի ժամերուն միլիոններու հետ կը խաղայ...

Եւ յառաջանալով այս գիծերուն մէջ, պէտք է ըսել, ճիշդ անոր համար որ անիկա սինեմա կ'ընէ, հասկնալի ամէնուն համար, «լը Թէաթրը տէ Նասիօն», ինչպէս կոչուած է սինեման, ուր ամբողջ աշխարհը զինքը կ'ըմբռնէ, կը փառաբանէ, եւ առիթը կուտայ անոր միլիոններու հետ խաղալու, Հայերն ալ առաջին անգամ ըլլալով իրենց կեանքին մէջ, մեծապէս հպարտ են անով եւ պարզապէս կը պաշտեն Հայ Մամուլեանը:

Անիկա այսօր, սինեմայի շուքերուն ետեւէն, ամէնէն ցայտուն Հայն է:

Եւ չափազանցութիւն չըլլայ ըսել, որ անոր փառքը այսօր, իր աստղերուն եւ միլիոններուն շողշողուն բարձունքներուն վրայ կանգնած, ամէն բանէ աւելի պատճառ է թերեւս որ իրենց ազգութիւնը ուրանալու հակամէտ Հայեր, տակաւին պատճառ մը գտնեն մնալու հայութեան սեմին վրայ, եւ ջերմօրէն ծափահարեն ու ազգային հպարտութիւն մը զգան, երբ սինեմայի սրահներուն լոյսերը մարին եւ ճերմակ պաստառին վրայ երեւայ հայ բեմադրիչին շողշողուն անունը: Եւ կամ, յամառ զրոյց շրջի թէ անհպելի Կրէթա Կարպօն հարս պիտի գայ հայ ազգին...

Երբ երկու տարի առաջ Մամուլեանը Փարիզ եկաւ եւ Փարամունթը իրեն ընդունելութիւններ սարքեց, այն ատեն թէյասեղան տուին իրեն Հայերը: Մեր բոլոր պահուըտած երեւելիներէն հիացումով շրջապատուեցաւ: Կրնայ պատահիլ որ յիշողութիւնս տկար է, եւ մանաւանդ յաճախ լուսինին մէջ ապրելուս՝ աշխարհին պատահարները կրնան ինձմէն սպրդիլ երբեմն, բայց որքան որ գիտեմ, այդ տեսակ թէյասեղաններ մինչեւ հիմա մեր մէջ սարքուած են միայն այն արժանաւորներուն, որոնք անվտանգ հասած են իրենց եօթանասունըհինգ տարիքը առնուազն...

Բայց, արդար ըլլալու համար, չըմոռնամ աւելցնել թէ պիտի անշուշտ սարքուէր նաեւ օրինակ Մայքըլ Արլէնին համար, անգլիերէն լեզուով արտայայտուող այդ Հայուն, եթէ հաճէր միայն երեւալ Հայերուն մէջ: Եւ այդ խանդավառութիւնը ոչ թէ անոր համար որ ան աւելի տաղանդ ունի քան թէ հայ լեզուով արտայայտուող մեր գրագէտները, այլ ճիշդ անոր համար որ հայերէն չի գրեր, անգլիերէն կը գրէ, օտար աշխարհը կը կարդայ զինքը, օտարը հարստացուցած է զինքը, ու օտարը իշխանուհի հարս տուած է իրեն...

Բայց ես երբեմն ընդունակ եմ դէշ երազներ տեսնելու... անցեալները հատ մը տեսայ, որուն սոսկումը տակաւին մնացած է մէջս:

Մամուլեանին մէկ ուրիշ ֆիլմը տեսնելու գացած էի, «Սոնկ Օվ Սոնկս»ը (Երգ Երգոց): Երբ լոյսերը մարեցան եւ լուսաւորուած պաստառին վրայ երեւցաւ իր պարզութեան մէջ շողշողուն՝ Մամուլեանին անունը, սրահին խորերէն ծափահարութիւն մը ծայր տուաւ: Հայեր էին որոնք կը հպարտանային սինեմայի արուեստին մէջ փայլող իրենց հայրենակցին համար:

Իրաւունք ունէին եւ ես ալ հպարտ էի:

Միայն, ամբողջ ներկայացման ընթացքին, տեսնելով Զուտերմանի հինցած թատերախաղը աներեւակայելի կեանք առած, եւ անգոյն ու մեքենական Մարլէն Տիթրիխը անսպասելի հոգի առած հայկական տաղանդին շնորհիւ, չզատրեցայ խորհելէ եւ ափսոսալէ թէ մեղք որ սինեմա էր...

Դուրս ելած ատեն Հայերու շողշողուն դէմքեր տեսայ: Անոնք հեռատես ալ էին: Կը շողշողային նաեւ, որովհետեւ անոնք Մամուլեանը կ'երեւակայէին, սինեմայի պաստառէն ետին, միլիոններու հետ խաղացած պահերուն...

Ճամբուն եզերքէն կը քալէին, իրենց օձիքներուն մէջ ապաստանած, քանի մը հայ աղքատ բանաստեղծ եւ նկարիչ...

Տուն երթալու, թիկնաթոռիս մէջ երկարած եւ աչքիս առաստաղին, տգէշ երազը տեսայ: — Մամուլեանը յանկարծ վտարուած սինեմայի բովանդակ աշխարհէն, մէկ օրէն միւսը կորսնցուցած ամէն բան, միլիոն աստղ եւ անուն, կ'իյնայ Հայերուն մէջ, աղքատ, անտէր, անանուն եւ անաստղ... ճարահատ, հետը առած իր անօգուտ տաղանդը, կը զարնէ շողշողուն օրերուն իրմով շողշողացած Հայերուն դուռները: Կը զարնէ, կը զարնէ, կը զարնէ...

Անիկա, միւս տաղանդաւոր Հայերուն հարազատ լքուած եղբայրը դարձեր էր հիմա...

ՄԱՆՆԻԿ ՊԷՐՊԷՐԵԱՆ

... Անցեալի պաշտամունքը — հերոսներու եւ հերոսական գործերու պաշտամունքը — ամենազօրաւոր խթաններէն է ազգերու յառաջդիմութեան: Գալոց սերունդները շատ մը հրահանգիչ դասեր պիտի քաղեն հայ յեղափոխական տարեգրութեան այդ սրտառուչ էջերէն — դասեր ինքնամերժ զոհողութեան, քաղաքացիական արիութեան եւ ջինջ, բարձրասլաց գաղափարականութեան:

Գալոց սերունդներուն համար ազնիւ ներշնչումներու անսպառ աղբիւր պիտի լինի այն տիտանեան սերունդը, որ ասկէ քառասուն տարի առաջ իր ձեռքն առաւ հայ ազատագրական շարժման գութանը եւ անվհատ քալեց իր ճամբան անդունդէ անդունդ, տագնապէ տագնապ, հերկեց, տքաց, ու նահատակուեցաւ ամէնէն նուիրական գաղափարին համար, ամէնէն դժնդակ միջավայրում... Մ. Վ.

«ՑՌԱԶ»Ի ՊԱՏՄՈՒԱԾՔՆԵՐԸ

ՆԵՑՈՒԿԸ

»»»··«««

— Այս ի՜նչ առատութիւն. մա՛յր, սպիտակ հաց, կարագ, մեղր, պանիր, հաւկիթ, կաթ, սեր, եւ դեռ ասում են թէ Հայաստանում սով կայ:

— Աստուած օրհնել է հայ աշխարհը, որդի, մէկ խաղաղ տարի, մի քիչ հաւատքով աշխատանք եւ Հայի տունը լեցուն կը լինի:

— Աստուծոյ օրհնութիւնն անպակաս լինի Հայոց աշխարհէն...

Օրհնում էր Ցակոբ ախպէրը եւ հացի վրայ քսած մեղր ու կարագ է հրամցնում Արամին:

— Կե՛ր, Արամ ջան, բանակում այս չունէք երեւի:

— Բանակու՞մ, է՛, ի՞նչ անենք որ չունենք. անօթի էլ չենք: Մի օր այդ էլ կ'ունենանք, քեռի,, դո՛ւք, դուք, թիկունքում աշխատողներդ էք որ պիտի հասցնէք զօրքի մեղրն ու կարագն էլ: Մի օր այդ էլ կ'ունենայ հայ զինուորը:

— Ամէ՛ն...

Շնչում են միաբերան Տոլիկ ապլան ու Ցակոբ ախպէրը:

Հազիւ մի քանի պատառ բան կերած ու մի բաժակ թէյ խմած՝ Արամն ելնում է տեղէն եւ սկսում է քրքրել տան անկիւնները, դարակները: Իր գրքերը, տետրակները, ալպոմները հին — հին յիշատակներ, անուշ յիշատակներ:

Արամի ներկայութեամբ տունը լցուել է կարծես. լցուել է կեանքով, խինդ ու ծիծաղով: Տոլիկ ապլան դառնում է նրա չուրջը, հաւաքում է սեղանը, հարցնում է, թէ ինչ պատրաստէ ճաշի համար:

Արամը կլանուած է հին յիշատակներով, միեւնոյն է թէ ինչ պիտի կերցնեն իրեն: Նա այնպէս ուրախ է, այնպէս երջանիկ տանը:

Իր յուշատետրի մէջ մի նկար: Մի դեռատի աղջիկ դպրոցական համազգեստով, առատ մազերի երկու հիւս ուսերէն կախ. մի անդուդական ժպիտ չրթունքին ու աչքերում երազ...

Դողում են Արամի ձեռքերը, Արաքսն է. իր երազների դիցուհին:

Նայում է նա երկար ու ամօթխած դառնում է մօրը.

— Մայր, ի՞նչպէս են դերձակ Մարգարենք. Գէորգէն լուր առա՞ն:

— Ոչ, որդի, անհետ կորսուեցաւ նա, մեծ է ծնողների վիշտը: Բայց մասամբ այդ վիշտը փարատում է նրանց աղջիկը՝ Արաքսը: Մի տեսնես, Արամ ջան, ինչ աղջիկ է դարձել. լոյսի կտոր է, սիրո՛ւն, սիրո՛ւն, ու համեստ, բարի, ազնիւ: Ամբողջ թաղի աչքը նրա վրայ է: Երանի այն տանը, ուր հարս պիտի երթայ Արաքսը:

Արամը կարմրում է, դարձնում է երեսը, նկարը կամացուկ դնում է տետրակի մէջ, որ մայրը չտեսնի:

Արաքսը «լոյսի կտոր», Արամն իրաւունք ունի՞ մի բան յուսալու:

Եւ այո, եւ ոչ: Իրենց մէջ ոչինչ չէ եղած, սիրոյ ոչ մի խօսք, այդ նկարն էլ աղջիկը չի տուել իրեն, ինքը գողացել է մէկ ուրիշի ալպոմէն: Ոչինչ չի եղել, բա՜յց... բայց այդ աղջկայ մատները, այդ աղջկայ աչքերն իրեն ասել են բաներ, որ լեզուով չի ասուի: Սակայն այդ օրերէն անցել է բաւական ժամանակ, ինչե՞ր կարող են փոխուած լինել, ինչե՞ր:

Երեւանը՝ մայրաքաղաք. հայ երիտասարդութեան ընտրանին Երեւանում, ու Արաքսը «լոյսի կտոր». ինքը մի հասարակ զինուոր, տասնապետ: Կրկին անգամ ուզեց նայիլ նկարին, բայց վճռական շարժումով տետրը փակեց, պահեց, խոր շունչ քաշեց ներսը մի յուզող բան հանդարտեցնելու համար: Մայրը նկատեց նրա յուզումը, զգաց, որ Արամը մի բան ունէր:

— Մի քիչ պառկիր, հանգստացիր, Արամ ջան, յոգնած ես:

— Ո՛չ, մայրիկ, վագոնում հանգիստ էլ քնել եմ. բացի այդ, մի մոռանայ որ ես զինուոր եմ, էն էլ հայ բանակի զինուոր. յոգնութիւնը մեզ համար չէ: Քաղաք պիտի իջնեմ, ընկերներիս կարօտել եմ. ուզում եմ շուտով տեսնել:

— Դէ, չէ, այսօր տանը կաց, բարեկամներ կը գան քեզ տեսութեան, ամօթ է տանը չլինես: Ասաց, Ցակոբ ախպէրը եւ ուզեց դուրս տանել չինէլն ու մոյկերը:

— Ո՛չ, քեռի, մի տանի, պիտի երթամ, շուտ կը գամ. համբերանք չունիմ:

Աւելորդ էր պնդելը. մէկ տարիէն աւելի էր նա Երեւանում չէր եղած, իր ընկերներին տեսնելու, քաղաքն աչքէ անցընելու տենչանքէն այրւում էր:

— Ցուրտ է, որդի, տաքէն բրդէ մի բան հագիր: Ու նա երկարեց Արամին իր ձեռքով գործած բաճկոնը:

— Ցո՞ւրտ, հա՛, հա՛, հա՛, Երեւանը ցո՞ւրտ: Դուք Սարըղամիշ չէք եղած, ի՞նչ ասեմ: Այստեղ գարուն է, մայրիկ, այնտեղի համեմատութեամբ:

Եւ իսկապէս, փոթորիկը դադարել էր. կարծես բնաւ չէր եղել, արեւ էր ծագել, ու ձիւնը պսպղում էր ադամանդների պէս:

— Արեւ է, բայց...

Արամը նայեց մօր աչքերին ու յանկարծ առաւ նրա ձեռքէն բաճկոնը:

— Մատներդ սիրեմ, մայրիկ ջան, այս անպայման դու ես գործել: Թիֆդիկ է, Թիֆդիկ (այծի բուրդ), ի՞նչ փափուկ. ի հարկէ կը հագնեմ, մի՞թէ կարելի է չհագնել:

Ու նա բաճկոնը քսեց երեսին:

— Կատուի չափ փափուկ է, ու տա՛ք, տաք. շնորհակալ եմ, մայրիկ ջան:

Տոլիկ ապլայի սիրտը խայտաց գոհունակութենէն, իր նուէրն անտես չէր առնուած:

Արամը՝ մօրը չվշտացնելու համար՝ հանուեց ու հագաւ բաճկոնը:

Այժմ կարող էր գնալ. մայրը դէմ չէր: Տոլիկ ապլան ու Ցակոբ ախպէրը երկար նայեցին նրա յետեւէն, եւ մինչեւ նա չըջեց միւս փողոցը անյայտացաւ:

— Ցակոբ ախպէր, չո՛ւտ, հաւ մորթէ փլաւի համար, քաղաք իջիր, մի բեր, ճաշին մարդ կ'ունենանք անպայման:

Ցակոբ ախպէրը գոմ մտաւ, Տոլիկ ապլան տուն դարձաւ. այնքան գործ կար անելու: Արամը տունն էր ու տանը լեցուն էր, լեցո՜ւն, Տոլիկ ապլայի սիրտը ուրախ:

Կերակուրները եփուած են խոհանոցի մեծ փառարանի վրայ. նրանց ախորժելի բոյրը լցրել է տունը: Տապակած հաւը իր կարմրած սրունքները պարզած դուրս է ցցել փլաւի մէջէն. չոր թութով ու չամիչով եփուած արգանակը պղնձէ ամանով դրուած է ձիւնի վրայ որ չուտ պաղի:

ԷԼԼԷՆ ԲՈՒԶԱՆԴ

(4)

(Շար.)

ԿԵԱՆՔԻՆ ՎԱԽՃԱՆԸ

0000

ԱՆՁԵՐ.— Շիլլէր (Մահուան ան — կողնին մէջ).

Հէնրիխ Ֆօս (երիտասարդ մը. Շիլ — լէրի բարեկամը, որ զայն կը խնամէ անոր վերջին ժամերուն)։

Շիլլէր.— Իմ՝ լիններէս բան մը ը — մէջ։ Ցիշեցէք Պղատոնի «Ֆէտոն»ին այն մասը թէ Սոկրատ, իր մահուան նախարոպէին իր կնոջ ու տղոց յանձ — նարարած է դուրս ելլել, որովհետեւ յան իրեն, երբեք պատշաճ չէ մեռնո — ղին առջեւ արտասուել։

...

էի։ Ու հիմա մահը չի վհատեցներ զիս։ Ես կը կանչեմ զայն։ Ան կուգայ ժպտելով. կ'երկարէ ձեռքը ինծի ու կ'ըսէ.— «Դուն այժմ նոր ճամբէ մը պիտի ընթանաս»։

Ֆօս.— (ողբերգուած) Այսուհան — դերձ, պէտք չէ՞ որ կանչէք ձեր կինն ու տղաքը։

Շիլլէր.— (ժպտելով) Կիները չեն կրնար հասկնալ ասիկա։ Անոնք կ'արտասուեն երբ իրենց ձեռքը կու — տան այն այր մարդուն որ կը պղծէ կոյսը եւ անկէ կը կազմէ կինը։ Անոնք կ'արտասուեն երբ զաւակ կը ծնին ու մայր կը դառնան։ Անոնք կ'արտաս —

...

մարդը չեն համրեր իրենց տարիները։ Անոնք երբ կը մեռնին, չեն գիտեր թէ քանի տարեկան են։ Բարեկամ, ի՛նչ կեանք ապրեցայ ես։ Ես միշտ ազատ

...

նել։ Անիկա որքան գեղեցիկ է։ Ան դէպի ինծի կուգայ. ձեռք կը շարժէ։ Այո՛, ես գիտեմ որ այս պատկերը, այս դիմաստուերները իմ ուղեղիս մէկ

...

ոչ մէկ բան գլուխ հանած էր, բայց իր գործը եղած էր այն որ երբեւ ծեր մարդ, այդքան նուրբ ու հեզ աչքեր ունէր։ Մինչեւ այժմ ես երբեք չեմ

...

ԱՊՐԻԼԵԱՆ ՍԳԱՏՕՆԸ ՓԱՐԻԶԻ ՄԷՋ

»»»..«««

ԽՄԲ.— Ցապաղած՝ կամէ անկախ պատճառներով։

Փարիզահայ գաղութը, ինչպէս ա — մէն տարի, այս տարի ալ, պատաս — խանելով Զ.Ո.Միութեան հրաւէրին, ապրիլ 22ի երիկունը փութացած էր խուռներամ դէպի Կավոյի ընդարձակ սրահները։ Սգատօնը բացուեցաւ Հ.Մ.Ը.Մ.ի արիներու կողմէն դրօշի հանդիսաւոր բարձրացումով, հայ — կական եւ Ֆրանսական եռագոյննե — րով։

...

փափուկ, երբ չունինք ծանօթ շիրիմներ ուխտատեղիներ, պատմական վայ — րեր, զինուորական գերեզմաննոցներ, յաղթական կամարներ, յուշարձան — ներ, երբ դուք զրկուած էք բոլոր ինչքերէն եւ նոյն իսկ ձեր հայրենի — քին աւերակներէն։ Բայց ես կը հաւա — տամ որ նախախնամութիւնը ձեզ պի — տի հատուցանէ օր մը այս բոլորը, ես կը հաւատամ որ Միջագետքի անա — պատներուն մէջ տարտղնուած բիւրա — ւոր Հայերու ոսկորները օր մը ի

...

կազմակերպութեան։ Ան այդ նախա — ձեռնութիւնը մենաշնորհ մը չի նկա — տեր։ Իրաւունք մը չի դաւանիր զայն։ Ընդհակառակն պարտականութիւն մը կը համարի։ Իսկ պարտականութիւն և ի — րաւունք տարբեր բաներ են»։

Գրագիտուհի Տիկին Անայիս որուն անունը յայտագրին մէջ զետեղուած էր իբրեւ բանախօս, տկարութեան պատճառաւ բացակայ ըլլալով, գրա — ւոր ուղերձ մը ղրկած էր։

Ցետոյ խօսք առաւ Շ. Միսաք — եան.

— Շատեր կ'ըսեն. «Ի՞նչ անհրա — ժեշտութիւն ամէն տարի փող հնչե — ցնելու դէպքի մը մասին, որ...

...

«Հոգեհանգիստ»ը։

Սգահանդէսը վերջացաւ ժամը 12ին քառորդ մնացած, Հայոց «Տէր Ողոր — մեա»յով (հեղ. Փ. Ֆօշէ), զոր եր — գեց Օր. Հ. Թորոսեան, հոգեբուխ շեշտով մը։

Զ.Ո. Միութեան պաշտօնաթերթ «Երկունք»ի բացառիկ թիւը, նուիր — ուած ապրիլեան եղեռնին, լոյս տե — սած էր նոյն օրը եւ տասնեակներով ծախուեցաւ սգահանդէսին երիկունը։

Ց. ԱՆԱՍԵԱՆ

Ց.Գ.— Սգահանդէսին երիկունը, ժամուանդ վերջին պահուն, անսպա — սելի խնդիր մը տեղի ունեցաւ կիշէ — ներուն առջեւ ինչ որ դժուարացուց սպասարկութիւնը եւ յապաղումը ան — խուսափելի դարձաւ։ Կը յայտարա — րենք որ այսուհետեւ Զ. Ո. Միու — թեան հանդէսները պիտի սկսին ժամը ժամուն, առանց այլեւայլի։

«ՌՈՒՋԵՑԻՆՔ, ՄԵՐԺԵՑԻՆՔ, ՅԱՂԹԵՑԻՆՔ»

»»».«««

Հիւմէթ պէյ, Թուրքիոյ կրթական գործավարը, ապրիլ 21ին խօսեցաւ Լոզանի դաշնագրի մասին։ Կ'ամփո — փենք գլխաւոր մասերը.—

Երբ Տարտանէլ կը յառաջանայինք Ֆրանքլէն Պուեօն Իզմիր եկաւ, եւ իր խոստման վրայ դէպի Պոլիս մեր յա — ռաջացումը կասեցուցինք։ Ասիկա Թրակիոյ մեզի թողուիլը կահել կու — տար։ Ինքը ըսաւ որ «Հաշտութեան

...

հանել ուզեցինք, բայց առանց քաղա — քական հանգամանքի մնալը ուզեցին մենք ալ անոր աչք գոցեցինք, ու չար — ձանագրեցինք։ Պատրիարքին ցեղը, լեզուն եւ հոգին յոյն է եւ եթէ Յու — նաստան երթայ, միւս օրթօտոքսնե — րու վրայ ազդեցութիւն չի մնար, մինչդեռ Պոլիս չէզոք տեղ է, ամէնքն ալ հոս մնալը ուզեցին։ Ի մասնաւո — րի Յոյները։

Քրիստոնեաներու «պէտէլ» տալը պահանջուած առեն անոնցմէ ուրոյն խումբերու կազմութիւնը պահանջե — ցինք։ Ասոնցմէ ալ հրաժարեցան։ Թուրքերու եւ Յոյներու փոխանակու — թիւնը քաղաքական հարկադրութեան արդիւնք էր եւ մենք համակերպեցանք ու աղէկ եղաւ։ Պոլսոյ Յոյները քա — ղաքի բնակիչ են։

Օտարահպատակներուն բազմու — թեամբ Թուրքիա գալուն եւ տեղա — ւորուելուն հակառակեցանք, ինչպէս նաեւ անոնց ամէն գործ ընելուն։

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (18)

ԷՋԵՐ ՀԱՅԱՋԻՆՋ ՍԱՐՍԱՓՆԵՐԷՆ, 1914-20

Քիչ վերջը լուրը կը տարածուի գիւ — ղին մէջ, թէ Իպրահիմ քէհեան դող — դեր է կեավուրին տղան։ Կէս գիշե — րին մայրս եկաւ գիրդապետին տունը եւ զիս տարաւ իրենց քով։ Գիւղապե — տը մօրս ըսաւ թէ տղադ պէտք է իմ քովս կենայ... Մայրս բան մը չէր կրնար ըսել։ Ցետոյ գիւղապետը դառ — նալով մօրս, ըսաւ որ տղան չարաթ

...

Որովհետեւ երեք ամսուան ճամբոր — դութեան ընթացքին, միայն Սեբաստ — իոյ մօտերը Հայեր տեսանք, իսկ այսօր անոնց ջարդն ալ ճշդուեցաւ։ Ես եւ մայրս բոլորովին յուսահատ վերադարձանք Եաղմուրհիւէկ գիւղը։ Մայրս միշտ զիս կը խրախուսէր թէ Ռուսաստանի մէջ Հայ շատ կայ եւ թէ «քեռի»ները Կարսի մօտերը կը

...

սաւ թէ անցեալին մէջ այս գիւղերը հայկական էին։ Իրապէս հայկական գերեզմաններ կային ամէն գիւղի մէջ եւ շատ մըն ալ հայկական անուններ կը լսէինք Թիւրքմէններուն մէջ։ Մեր կեցած գիւղի կէսը Իսպիր օղլու Մա — նուկին գերդաստանին կը պատկա — նէր։ Ով գիտէ քանի սերունդներ ան — ցած են եւ Եաղմուրհիւէկ գիւղին մէջ տակաւին կը լսուի Իսպիր օղլու Մա — նուկին անունը։ Եւ այսպէս շատ ա — նուններ։ Թիւրքմէն գիւղացին չար — մանքով կը դիտէր մեզ եւ կ'ըսէր.— Հայը մեզի կը նմանի...

Ես չարաթ մը մօրս քովը մնալէ յե —

...

— Կեավուրի տղայ, ժանտարմանե — րը մայրդ ծեծելով սպաննեցին, ի՞նչ կեցեր ես, չե՞րթաս մօրդ օգնութեան։

Երբ Թուրք տղուն խօսքերը լսեցի,

...

թէ ինչպէս մայրս ազատած էր ժան — տարմաններու չարչարանքներէն։ Երբ ժանտարմանները մայրս կը տանջեն, Մէյրի հանըմ կ'երթայ եւ մայրիկիս

...

ՄԱՆՈՒԿ ՏԷՐ ԱՆԱՆԵԱՆ

(Շար.)

բայց... չէր գիտեր պատճառը: Ցանձնաժողովը չհամոզուեցաւ այս բացատրութիւններէն, մանաւանդ որ Տօքթ. Վաշէ Հօթ Սավուայի նահանգապետին ներկայացուցած էր Սթավիցքին, առանց զգուշացնելու զայն: Այդ ներկայացումը տեղի ունեցած էր հացկերոյթի մը առեն որուն ներկայ էին շատ մը պաշտօնատարներ, երեսփոխաններ եւ ծերակուտականներ (մէկ մասը բանտարկուած են այսօր):

Միեւնոյն նիստին մէջ կրկին հարցաքննուեցաւ Տօքթ. Մառի, որ հիւանդութեան վկայական մը տուած էր Սթավիցքիի: Տօքթ. Վաշէ յաջորդ օրը նորէն մեքենագրած էր այս վկայականը, առարկելով թէ սխալներ կը պարունակէ: Քննիչները հարցուցին թէ ինչո՞ւ թուական չէ դրած վկայականին վրայ: Տօքթ. Մառի եւ Տօքթ. Փոլ (ոստիկանութեան բժշկապետը) յայտարարեցին թէ Սթավիցքի լեարդի հիւանդութիւն ունէր, կերուխումի անձնատուր եղած ըլլալով, եւ ունէր նաեւ մտքի խանգարումներ:

Հ. Յ. Դ.

Ալֆորվիլի Ս. Միհասեան ենթակոմիտէն ի յարգանս վերջերս ընկեր Վարանդեանի մահուան, ընդհանուր ժողովի կը հրաւիրէ բոլոր ընկերները, այսօր կէսօրէ վերջ ժամը 2ին Հայ Ակումբին մէջ:

ԽՍԻԻ «ՄՈՒՐԱՏԻ ՅԻՇԱՏԱԿԻՆ» առթիւ սարքուած հանդէսը յետաձգուած է ի յարգանս ողբացեալ ընկեր Վարանդեանի:

Թ Է Յ Ա Ս Ե Ղ Ա Ն

ՖՐ. Կ. ԽԱՉԻ ԱՆԿԷՆԻ ՄԱՍՆԱՃԻՒՂԻՆ «ԿԱՐՄԻՐ ԽԱՉԻ ՕՐ»ՈՒԱՆ ԱՌԹԻՒ

Այսօր կիրակի, կէսօրէ վերջ ժամը 2.30ին

Villa Chanterive*ի մէջ*, 4 Bld. d'Enghien. Enghien-les-Bains

Կը խօսի՝ ՏԻԿԻՆ ԷԼԼԷՆ ԲԻՒԶԱՆԴ

Գեղարուեստական բաժնին իրենց սիրայօժար մասնակցութիւնը կը բերեն դաշնակով եւ ջութակով եւ մեներգով՝ Տիկ. ԱՆԱՀԻՏ ԽԷՐՊԷԿԵԱՆ, Օր. ՍԻՐԱՐՓԻ ԱՃԷՄԵԱՆ, Օր. ՀՈՒՐԻԿ ՋԻԹՈՒՆԻ եւ Օր.ներ ԱԼԻՍ եւ ԱՅՏԱ ՊԱՊՈՆԵԱՆ եւայլն:

Մուտքը 5 ֆրանք թէյասեղանի համար:

54 թիւ հանրակառքը Trinitéէն կը մեկնի Անկէն: Շոգեկառք կար տիւ նորէն կը մեկնի 13.47, 14.02ին եւ 14.28ին:

ՑԵՐԵԿՈՅԹ _ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ

ԴՊՐՈՑԱՍԷՐԻ ԱՆԿԷՆԻ ՕԺԱՆԴԱԿ ՕՐԻՈՐԴՆԵՐՈՒ ՄԻՈՒԹԵԱՆ

Հովանաւորութեամբ եւ ներկայութեամբ Պ. **Georges Picot**ի

եւ Պատուոյ նախագահութեամբ Զօրավար **Edouard Brémond**ի

ՏԵՂԻ Կ'ՈՒՆԵՆԱՅ 13 ՄԱՅԻՍ ԿԻՐԱԿԻ ԺԱՄԸ 3ԷՆ ՄԻՆՉԵՒ ԼՈՅՍ

ՍԱԼ ՀՕՇԻ ՄԵԾ ՍՐԱՀՆԵՐՈՒՆ ՄԷՋ **9 Ave. Hoche** (Մէթրօ Courcelle)

Արժանթինեան անուանի օրքէսթր, ղեկավար **Manuel Pizarro**

Գեղարուեստական բաժին - անակնկալներ: *Մուտք* 15 *ֆր.*

Խճողումի տեղի չի տալու համար կը խնդրուի կանխօրօք սեղաններ վարձել: դիմել հեռախօսով *Provence 95-61* եւ *34-61*:

Ե Ր Ե Կ Ո Յ Թ   Պ Ա Ր Ա Հ Ա Ն Դ Է Ս

ՀԱՄԲԱՐՁՄԱՆ ՏՕՆԻ ԱՌԹԻՒ

Նախաձեռնութեամբ՝ *ՖՐ. Կ. ԽԱՉԻ ՓԱՐԻԶԻ ՄԱՍՆԱՃԻՒՂԻ*

եւ «Ս Ի Փ Ա Ն» ԵՐԳՉԱԽՈՒՄԲԻ

9 *Մայիս Չորեքշաբթի երեկոյ ժամը 9էն մինչեւ լոյս*

Horticulture*ի շքեղ սրահին մէջ*

Գեղարուեստական խնամուած յայտագիր. ԱՆՈՒՇԻ Համբարձման վիճակի տեսարանը, ջանգիւլիւմի ճոխ քառեակներով, երգ ու պարերով, մասնակցութեամբ Տիկիններ՝ ԱՐՄԵՆՈՒՀԻԻ, ԼԻԱԻ (հայկական եւ լեռնական պարեր). կ'երգեն՝ Օր. ՀՌԻՓ. ՔՆԻԱԶԵԱՆ, Պարոններ՝ Գր. ՄԷՀԹԷՐԵԱՆ, Եր. ՈՒՆՃԵԱՆ երգ ու պարերուն կ'ընկերանան թառիստներ ՌՈՒԲԷՆ եւ ԳԱՐԵԳԻՆ: Հայկական գեղջկական սիրուած շուրջպարեր ՍԻՓԱՆԻ շքեղ տարազներով: կը ներկայացուի քրքջալից զաւեշտ մը:

Եւրոպական պարեր «**Poéma**» *եւ սիրուած թանկօներու նշանաւոր* **compos. Maria Melfi***ի ութ հոգինոց նուագախումբով, մասնակցութեամբ յայտնի* **bandonéoniste Ernesto Remondini***ի:*

Ճոխ եւ ընտիր պիւֆէ մատչելի գիներով:

Մուտք կիներու՝ 7.50 *ֆրանք, իսկ այրերու՝* 10 *ֆրանք:*

Տոմսերը հայկական խմբագրատուններէ, Հրանդ-Սամուէլի գրատունը, Հ. Կ. Խաչի Վարչութեան եւ Սիփանի անդամներու մօտ: Ընդհ. հասցէ.— Sako Hagopian. 158 rue du Chateau Paris (14). Tél. Ségur 40-96:

ԱՄԵՆ. եւ Գերերջ. Հոգեւոր Տէրոջ Աւետիս Պետրոս ԺԴ Կ. Պատրիարքի քահանայութեան յիսնամեայ յոբելեանին առթիւ այսօր, կիրակի առաւօտ ժամը 10.30ին Արհ. Գր. Եպս. Պահապանեան, հանդիսաւոր ձայնաւոր պատարագ պիտի մատուցանէ Ս. Խաչ եկեղեցւոյ մէջ, 10bis, rue Thuin, Paris 5:

Ուստի կը խնդրուի որ հաճիք ներկայ ըլլալ սոյն բարեպաշտական հանդէսին:

Աղօթարար Ժողովրդապետ

Պ. Տ. Վ. Քէտիճեան

ԳՈՐԾ ԿԸ ՓՆՏՌԷ

Հայ կին մը *(37 տարեկան)* տնական աշխատանքներու համար, օրավարձքով կամ ամսականով: դիմել Պ. ՄԽԻԹԱՐԵԱՆԻ, 6, rue Blanqui, Փարիզ *(13)*:

Tricots TERZIAN

Tél.: Central 93-75   3, rue Poissonnière. Paris (2)

Nouvelle Série d'Été: Tricots d'enfant et maillot de bains d'anfant à partir de 4 frs. Gillet et pullover femme, etc. etc.

Լաւ տեսակի ապրանք, խիստ աժան գիներ եւ ուղղամիտ աշխատելակերպ. ահա՛ այս յատկութիւնները որ կազմեցին **Tricots TERZIAN** *Տան համբաւը:*

Արագ առաքումներ Ֆրանսայի ամէն կողմը:

ԹԱՏԵՐԱԿԱՆ ՑԵՐԵԿՈՅԹ

Կազմակերպուած ՊԱՆԵԷՕ – ՔԱՇԱՆԻ

ՅԱՌԱՋԴԻՄԱՍԻՐԱՑ ՄԻՈՒԹԵԱՆ կողմէ

Ի ՆՊԱՍՏ ՊԱՆԵԷՕ - ՔԱՇԱՆԻ ԴՊՐՈՑԻՆ

Այսօր Կիրակի, 29 Ապրիլ կէսօրէ վերջ ճիշդ ժամը 3ին

Պանեէօ, 150, Route d'Orléansի սրահին մէջ

Աշակերտները կը ներկայացնեն **«ԵՐԵՔ ՔԱՋԵՐ»** եւ **«ԳՈՒՇԱԿ»** խաղերը

Ղեկավարութեամբ՝ ՆՇԱՆ ՊԷՇԻԿԹԱՇԼԵԱՆի

Ճոխ յայտագիր՝ խմբերգներ, արտասանութիւններ, կովկասեան եւ հայկական պարեր, անակնկալներ եւ մոգական փորձեր:

Թառիստ Գ. ՅՈՎՀԱՆՆԷՍԵԱՆ կը նուագէ

Տղաքներու մասնակցութեան համար մուտք 5 ֆրանք

Հաղորդ. միջոց.— Առնել Փորթ տ'Օրլէանէն 88 *թիւ հանրակառքը եւ իջնել Պանեէօյի կայարանը:*

ԱՐԱՑ ՊԱՐԹԵՒԵԱՆԻ

ՏԱՐԵԿԱՆ ՆՈՒԱԳԱՀԱՆԴԷՍԸ

16 ՅՈՒՆԻՍ ՇԱԲԱԹ ԵՐԵԿՈՅ Salle GAVEAUի **ՄԷՋ**

Մանրամասնութիւնները մօտ օրէն:

ՅՈՒՆԻՍ 2, ՇԱԲԱԹ ԵՐԵԿՈՅ ԺԱՄԸ 21ԻՆ

Salle Gaveauի **ՄԷՋ**

Գ. Մ. ԱԼԷՄՇԱՀԻ

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ԵՒ ԱՐԵՒԵԼԵԱՆ ԵՐԱԺՇՏՈՒԹԵԱՆ ՆՈՒԻՐՈՒԱԾ ՆՈՒԱԳԱՀԱՆԴԷՍԸ

Սպենդիարեանի, Կոմիտաս վարդապետի, Տէր Ղեւոնդեանի եւ Գ. Մ. Ալէմշահի *բոլորովին նոր գործերը:*

ԼՈՅՍ ՏԵՍԱՒ

ՀՐԱՉ ԶԱՐԴԱՐԵԱՆԻ
«Մ Ե Ր Կ Ե Ա Ն Ք Ը»

ՎԷՊ ԺԱՄԱՆԱԿԱԿԻՑ ԿԵԱՆՔԷ

Գին *15* ֆրանք, փոստի ծախքով, միայն կանխիկ, Ֆրանսա՝ *16* ֆր. Արտասահման՝ *17* ֆրանք:

Դիմել.— H. Zartarian, 126, Ave. Simon Bolivar, Paris (19):

ԲԱՑՈՒԱԾ Է

ՅՈՎՀԱՆՆԷՍ ԽԱՆՉԵՐԵԱՆԻ

ԱՐԴԻԱԿԱՆ ԴԵՐՁԱԿԱՏՈՒՆԸ

97 Route d'Orléans. Cachan

Անգլիական եւ ֆրանսական ընտիր կերպասներ, վերջին նորաձեւութիւն, խնամուած կար: Գիներու վրայ կարեւոր զեղչ:

Etude de Me BERNARD WAHL

(*12* année)

Licencié en Droit de la Faculté de Paris

Ancien élève de l'École des Hautes Etudes Sociales

JURISCONSULTE

Droit Français et International Privé

94, Rue St. Lazare (*Սէն Լազար կայարանին մօտ*) Tél. Pigalle 67 - 69

Կը ստանձնէ ամէն տեսակ դատական խնդիրներ, ինչպէս նաեւ փողոցի արկածներ, անձամբ կը պաշտպանէ առեւտրական եւ հաշտարար դատարաններու առջեւ, կու տայ certificats de coutumeներ, կը կատարէ ամուսնութեան եւ ամուսնալուծման վերաբերեալ բոլոր գործողութիւնները:

Կ'ընդունի ժամը 9—10 *եւ* 17—19: *Նաեւ ժամադրութեամբ*

Ֆրանսայի մէջ շատոնց փնտռուած Արեւելքի իսկական օղիին մենաշնորհը ստացած ըլլալով, հրապարակ հանած ենք՝

ԵՐԵՒԱՆ ԱՆՍԱՐԱՏ ՕՂԻՆ

փնտռեցէ՛ք զայն կարսիր պիտակով: Անգամ մը ճաշակելէ յետոյ ա՛լ չպիտի հրաժարիք անկէ:

ԱՐՏՕՆԱՏԷՐ ՖՐԱՆՍԱՅԻ ՀԱՄԱՐ՝

Société "PEUREUX"

48 Bld. des Vignes, MARSEILLE   Téléphone: COLBERT 58-10

ԼԻՈՆԻ ԵՒ ՇՐՋԱՆՆԵՐՈՒ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՑԻՉ

D.N.BAHADOURIAN 32 **rue Sévigné. Lyon** Rhône)

ՆԻՍԻ ԳՈՐԾԱԿԱԼ.—

M. M. H. Khatchadourian et Danielian   *24*, rue Assalit. Nice (A. M.)

ՄԱՅՐԱՆՈՑ

Villa ANNETTE

6, rue de d'Atlas, 6

(Buttes Chaumont*ի պարտէզէն* 25 *մեթր հեռու*)

Tél. NORD: 46 - 65

Վիրաբուժական գործողութեանց եւ ծննդաբերութեանց ընդարձակ սրահներ՝ արդիական ամէն յարմարութիւններով. լուսաւոր օդասուն, գեղեցիկ սենեակներ:

Կ'ընդունինք Assurance Sociale*ի հիւանդներ:*

ԺՈՂՈՎՐԴԱԿԱՆ ԳԻՆԵՐ

Մէթրօ՝ Belleville et Simon Bolivar, *Հանրակառք՝ թիւ 5, 26:* *Օթօպիւս՝* N. BF. BN.

---

13 ՏՐԱՄԱԴՐԵԼԻ ԵՆ գեղեցիկ եւ ընդարձակ սրահներ՝ (ամէն յարմարութիւններով եւ օժտուած ելեկտրական գոյնզգոյն լամբարներով) հարսանեկան հանդէսներու, ժողովներու, ցերեկոյթներու, պարահանդէսներու եւլն.: դիմել **13**

ՅՈՎՀԱՆՆԷՍԵԱՆԻ *13 rue Pierre Curie*, K. *Bicètre. Metro: Porte d'Italie.*

ՏՕՔԹ. Ս Պ Ա Ր Թ Ա Լ Ի

ՓԱՐԻԶԻ ԲԺՇ. ՀԱՄԱԼՍԱՐԱՆԷՆ

Նախկին գլխաւոր բժիշկ եւ վիրաբոյժ Իզմիրի Ազգ. հիւանդանոցին

33, Rue Poissonnière (Rex սինէմային ճիշդ քովը)

Մէթրօ՝ Bonne-Nouvelle

Ընդունելութիւն ամէն օր ժամը *14—18* եւ ժամադրութեամբ:

ԱՏԱՄՆԱԲՈՒԺԱՐԱՆ

L. LECORCHÉ Chir. Den.

Ex. Interne des Hôpitaux de Paris

Chef de Clinique à l'Ecole Dentaire Française

Assistant Ա. Տ. ԿԱՐԱՊԵՏԵԱՆ *chir. dent. D.E.D.F.*

ԽՆԱՄՈՒԱԾ ԱՇԽԱՏԱՆՔ ԵՒ ՉԱՓԱՒՈՐ ԳԻՆ

Ակռայ կը քաշենք առանց ցաւի, միայն մէկ վայրկեան քուն՝ Somylով: Ֆուրոն եւ պրիճ. ատամնաշար՝ շատ թեթեւ քրոմէ մետաղով, կը վերափոխենք հին ատամնաշարեր: Երախաներու ատամներու շտկում:

Կ'ընդունի 9 - 12 *եւ* 2 - 7   Հեռախօս Inv. *27 - 95*

28 Avenue d'Orléans

Métro Denfert Rocherau ou Mouton Duvernet

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (25)

ՀԱԼԱԾ ՄՈՄԻՆ ՀԵՏՔԸ

Հեղինակ՝ ԷՏԿԸՐ ՈՒՕԼԸՍ   *Թարգ. Ժ. Մ.*

Մահճակալին քովը, պզտիկ սեղանի մը վրայ դրուած էր հեռաձայնի գործիքը: Ֆիշըր տեսաւ զայն ու խնդաց: Գարայի տնեցիները գիտէին թէ անիկա հեռաձայնի ուղղակի գիծ մը հաստատել տուած էր՝ ընդհանուր ոստիկանութենէն մինչեւ իր բնակարանը:

— Շատ զարմանալի մարդ է, ըսաւ Ֆիշըր ինքնիրեն:

Երբ սենեակէն դուրս կ'ելլէր, կանգ առաւ դրան առջեւ ու նայեցաւ փականքին:

— Զարմանալի մարդ, կրկնեց դարձեալ, դուռը գոցեց ու մտածկոտ երեւոյթով նրբանցքէն քալելով սկսաւ սանդուղներէն վար իջնել:

Սանդուղին վրայ էր տակաւին, երբ սպասուհիներէն մէկը դիմացը ելաւ:

— Մէկը եկեր է ու պարոն Գարան տեսնել կ'ուզէ, ըսաւ անոր, ահաւասիկ իր այցետոմսը:

— Պարոն Ճորճ Կէյտըրքօլ... ո՞ւր է, պէտք է տեսնեմ զինքը, ըսաւ Ֆիշըր հետաքրքրութեամբ:

Այցելուն անմիջապէս ուշադրութիւն գրաւող մէկն էր, որովհետեւ տարօրինակ կերպով հագուած էր եւ շատ թափթփած երեւոյթ մը ունէր: Կօշիկը կար մաշած ու գծաւոր վերարկու մը. գլխուն վրայ՝ նոր ու փայլուն սիլինտր մը: Թանձր մազով մը ծածկուած էր ծնօտակը եւ ունէր գիսախռիւ մօրուք մը որուն հետ կը խաղար ջղային շարժումներով: Ինքնիրեն կը խօսէր, քթին տակէն բաներ մը կը մռլտար ու տանը մէջ մը կը նայէր Գարայի նկարին որ կախուած էր փառարանին պատին վրայ:

Ակնոցը կարծես վար պիտի իյնար քթին վրայէն: Երկու հաստիկ հատորներ կը տեսնուէին իր անութին տակ: Ֆիշըր, որ սուր տեսչութիւն ունէր, անոր վերարկուին տակ նշմարեց ճմռթկուած հագուստ մը, խոշոր, սեւ կօշիկներ եւ չապիկի մարգարիտէ կոճակներ:

Մարդը նայեցաւ ծառային:

— Առ առնք, ըսաւ հրամայական շեշտով մը եւ ցոյց տուաւ գիրքերը:

Ֆիշըր անմիջապէս հնազանդեցաւ, բայց զարմանքով տեսաւ թէ անիկա տակաւին գիրքերը սեղմած էր իր թեւին տակ: Երբ Ֆիշըր ձեռքը երկնցուց գիրքերուն, գլխուածով հասկցաւ թէ այցելուին ձախ թեւը արուեստական էր:

— Ո՞ւր է Գարան, հարցուց մարդը:

— Հիմա կուգայ, պարոն, ըսաւ Ֆիշըր:

— Դուրս ելած է, հա՞, պոռաց այցելուն, ես չեմ կրնար սպասել. ինչո՞ւ դուրս ելաւ, երեք տարի է բրա՞ծը ինչ էր, չէ՞ր կրնար դուրս ելլել...

— Պարոն Գարան ձեզի կը սպասէ, պարոն, ժամը վեցին պիտի վերադառնայ...

— Ժամը վեցին... կրողին մէնծը, փրփրեցաւ մարդը... ես չուն չեմ որ մինչեւ վեցը իրեն սպասեմ... ժամը վեցին... Գարային ըսէ որ եկայ... գիրքերը ետ տուր...

— Բայց վստահ եղէք որ... կակազեց Ֆիշըր:

— Գիրքերը ետ տուր, ըսի, պոռաց մարդը:

Արագ շարժումով մը գրպանէն դուրս քաշեց ձախ ձեռքը, արմուկը վեր հանեց եւ աջ ձեռքով արուեստական թեւին տակ նետեց գարձեալ երկու հատորները, զորս ծառան դժկամակութեամբ իրեն վերադարձուցեր էր:

— Ըսէ պարոն Գարային որ ես իմ ուզած առեւս պիտի գամ, հասկցա՞ր, իմ ուզած առենս... Մնաս բարով...

— Եթէ քիչ մը սպասէք, պարոն...

— Սպասելը գետնին տակն անցնի, մռնչեց մարդը, երեք տարի սպասեցի, խօսք կը հասկնա՞ս... ըսէ Պ. Գարային, որ ես պիտի գամ իմ ուզած առենս...

Եւ դուրս ելաւ ուժգնօրէն գոցելով դուռը: Ֆիշըր անմիջապէս աշխատանոցը վազեց Միս Հոլընտ նամակներուն պահարանները գոցելու վրայ էր:

— Կը վախնամ, Միս Հոլընտ, դէպք մը պատահած կրնայ ըլլալ բացի:

— Ի՞նչ կայ, Ֆիշըր, հարցուց աղջիկը:

— Մէկը եկաւ Պ. Գարան տեսնելու եւ գիտեմ որ Պ. Գարան ալ զինքը տեսնել կ'ուզէր...

— Պարոն Կէյտըրքօլը, այնպէս չէ՞...

— Այո, օրիորդ, չկրցայ համոզել որ սպասէ...

Աղջիկը շրթունքները պրկեց ու մտածեց:

— Պ. Գարան շատ պիտի բարկանայ բայց ինչ կրնայիր ընել, երանի թէ ինծի կանչէիր...

— Առիթ չեղաւ, բայց եթէ նորէն գայ, ուղղակի ձեզի կը բերեմ... բանի մը պէտք ունի՞ք, օրիորդ...

— Պարոն Գարան ժամը քանի՞ին պիտի վերադառնայ...

— Ժամը վեցին, օրիորդ...

— Այստեղ կարեւոր նամակ մը կայ զոր պէտք է անմիջապէս ուղարկենք:

— Հեռաձայնով մէկը կանչել տա՞մ...

— Ո՛չ, խոհեմութիւն չէ, դուն, անձամբ տար...

— Հաճոյքով, օրիորդ, պատասխանեց ծառան որ շատ անգամ Գարայի ամէնէն վստահելի թղթատարն էր...

Ֆիշըր պատրուակի կը սպասէր տունէն դուրս ելլելու համար ու այս պատեհութիւնը երկինքէն եկած շնորհ մըն էր իրեն:

*Քարտուղարուհին անոր յանձնեց պահարանը որուն վրայ Ֆիշըր կարդաց անունը — «Պարոն Թ. Ք. Մէ*լէտիր, մասնաւոր տեղեկութեանց բաժին, Սկոթլընտ Եարտ, Ուայթհոլ: Զգուշութեամբ գրպանը դրաւ նամակը եւ սենեակէն դուրս ելաւ հագուստները փոխելու համար:

Հակառակ բնակարանին ընդարձակութեան, Գարա կը պահէր միայն ծառայ մը եւ սպասուհի մը: Խոհարարն ու զանազան աշխատանքներու համար անհրաժեշտ ծառաները օրը օրին կը վարձէր: Քարտուղարուհին շատ տունին մէջ կ'ապրէր տարիքոտ կին մը որ միանգամայն սպասուհի էր եւ տանտիրուհի:

Միս Հոլընտ գրասեղանին առջեւ նստած աչքէ կ'անցընէր Գարայի նամակները զորս մեքենագրած էր ամբողջ օրը, եւ սակայն իր միտքը ուրիշ տեղ էր:

(Շար.)

Վ Ա Ր Ձ Ո Ւ Է

Կահաւորուած սենեակ մը, գին 200 ֆրանք: Դիմել Պ. Կ. Մուրատեանի 13 բիւ Սօլնիէ, Փարիզ (9), մէթրօ՝ Քատէ:

Le Gérant: H. STEPHAN

Imprimerie A. DER (AGOPIAN)

17, Rue Dameame, PARIS (13e)